GEORGE R.

GEORGE the Second, by the Grace of God, King of *Great Britain*, *France*, and *Ireland*, *Defender of the Faith*, &c. To all to whom theſe preſents ſhall come, Greeting. Whereas *William Innys*, *Richard Manby*, and *John Wright* of our City of *London*, Bookſellers, have humbly repreſented unto Us, that they have at great Charge and Expence printed a new and correct Edition of a Book intitled, *Johannis Freind*, M. D. *Sereniſſimæ Reginæ* Carolinæ *Archiatri*, *Opera Omnia Medica*, and that the ſole Right and Title of the Copy of the ſaid Book is veſted in them the ſaid *William Innys*, *Richard Manby*, and *John Wright*, and have therefore humbly beſought Us to grant them Our Royal Privilege and Licenſe for the ſole printing and publiſhing thereof, for the Term of Fourteen Years; We being willing to give all due Encouragement to ſo uſeful a Work, are graciouſly pleaſed to condeſcend to their Requeſt, and do therefore, by theſe Preſents, ſo far as may be agreeable to Law, grant unto them the ſaid *William Innys*, *Richard Manby* and *John Wright*, their Executors, Adminiſtrators, and Aſſigns, Our Licenſe for the ſole printing and publiſhing the ſaid Book for the Term of Fourteen Years, to be computed from the Date hereof; ſtrictly forbidding all Our Subjects within Our Kingdoms and Dominions to reprint or abridge the ſame, either in the like or any other Volume or Volumes whatſoever, or to import, buy, vend, utter, or diſtribute any Copies thereof reprinted beyond the Seas, during the aforeſaid Term of Fourteen Years, without the Conſent or Approbation of the ſaid *William Innys*, *Richard Manby*, and *John Wright*, their Heirs, Executors, and Aſſigns, under their Hands and Seals firſt had and obtained, as they will anſwer the contrary at their Perils; Whereof the Commiſſioners and other Officers of Our Cuſtoms, and the Maſter, Wardens, and Company of Stationers are to take Notice, that Obedience be rendered to Our Pleaſure herein declared. Given at Our Court at St. *James*'s the Twenty Ninth Day of *December* 1732, in the Sixth Year of Our Reign.

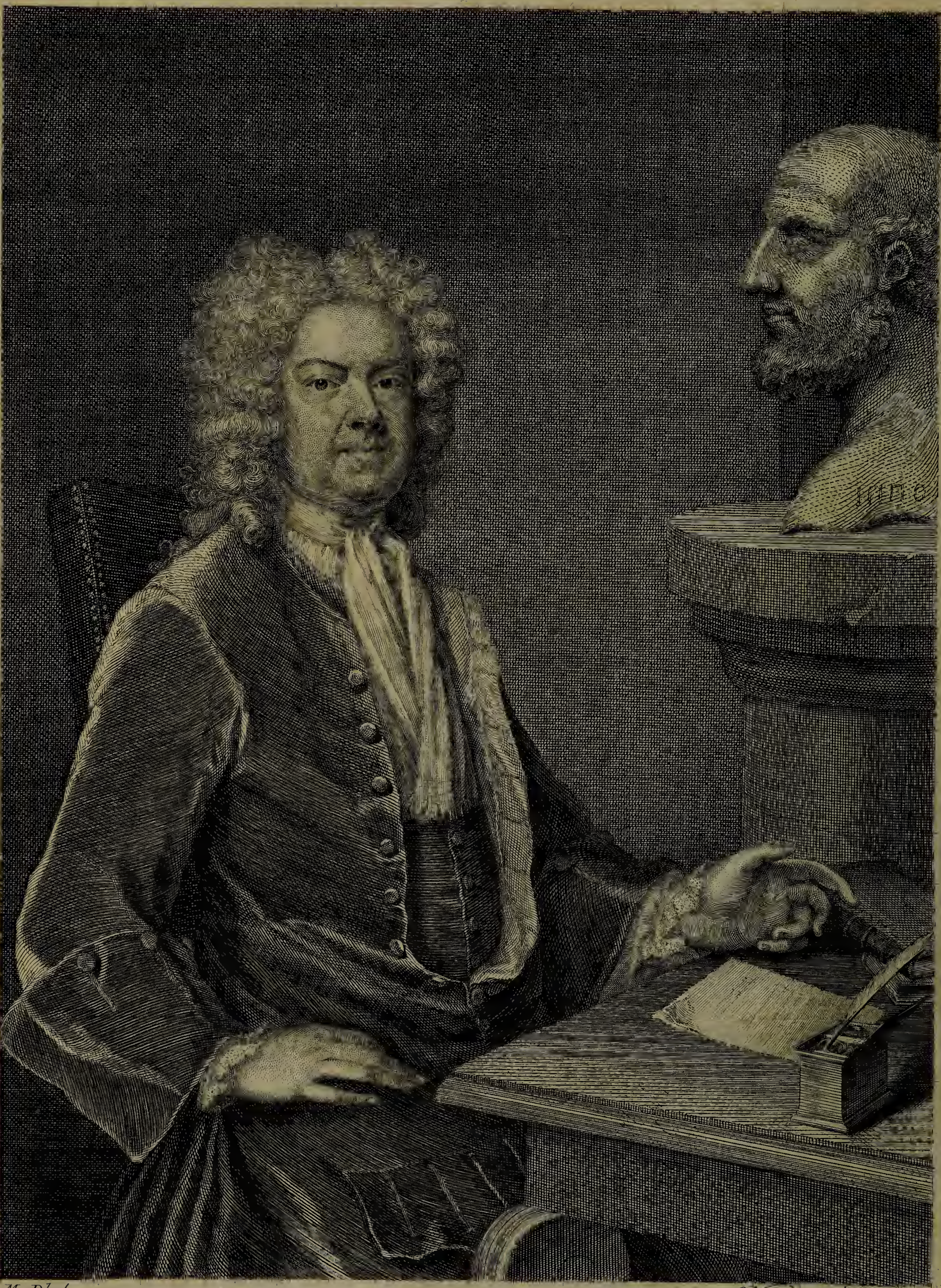
By His Majeſty's Command,

HOLLES NEWCASTLE.

Variantes quædam Lectiones ex MSS. *Baroc-ciano* excerptæ.

PAG. 168, l. 12. φωναὶ καὶ βραγχώδεες.
172, l. 2. ἀφημέρινοι.
173, l. 12. ἔχει.
174, l. 14. καὶ διακινδύνους πεπασμούς.
176, l. 18. Ἐράτωνος παιδὶ σιμύλῳ.
177, l. 2. πουλλαί.
l. 2. οἱ ἄνδρες.
179. l. 7. οὐδεμίην.
182. l. 16. ἀφίησι.
186. l. 20. πουλλοί.
189. l. 13. ἡμορῥάγει πολλάκις.
196. l. 9. τὴν κεφαλήν.
203. l. 20. ἦλθε πουλλά.
204. l. 16. Κατάστασις Λοιμώδης, deest.
205. l. 15. τοιαῦτα.
l. 16. πουλλοί.
l. 22. πάντοθεν ἐπεμαίνετο.
207. l. 17. ἱδρῶτες πουλλοί.
l. 26 φθείροντα. Ita & *Aldus*: fortasse rectius.
208. l. 6. πουλλοί.
l. 17. πολὺ δέ.
l. 20. διαιτῆν.
212. l. 8. ἐγάστι.
213. l. 1. κωματώδεις.
l. 2. πουλλά.
214. l. 7. σμικρό.
215. l. 14. ἠφίεσαν.

Pag. 163, 9. pro 1726, lege 1716.

M. Dhal pinx. *G. Vertue Sculpsit 1730.*

IOHANNES FREIND M.D.

Serenissimæ Reginæ CAROLINÆ Archiatrus

Cui. suas Artes sua dona lætus
Et Lyram, et Venæ Salientis Ictum
Scire concessit, celerem et Medendi
Delius Usum.

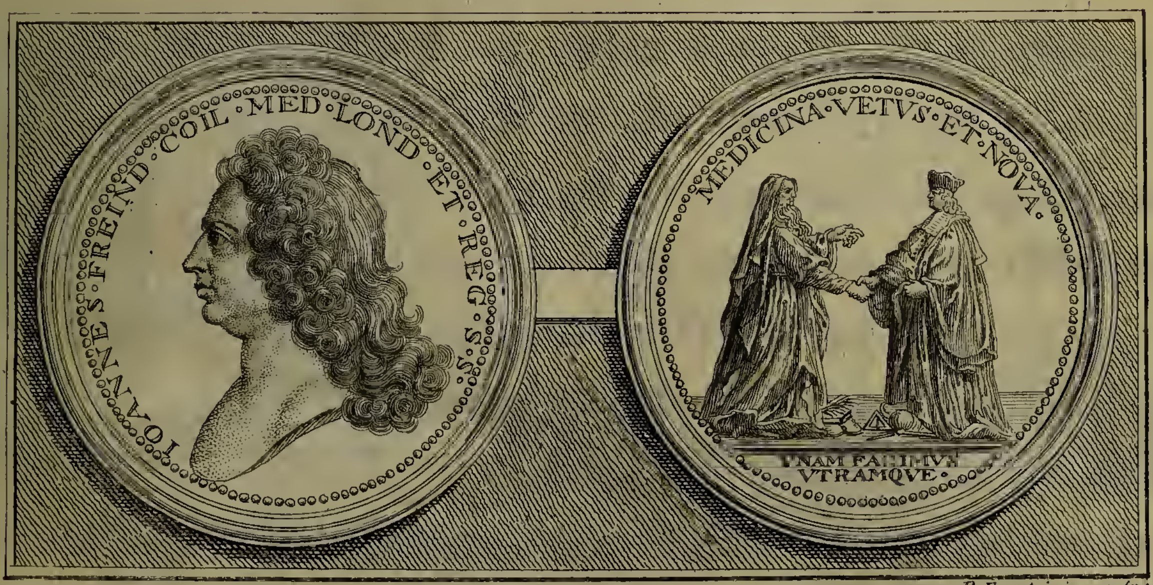
JOHANNIS FREIND, *M. D.*

SERENISSIMÆ REGINÆ

CAROLINÆ

ARCHIATRI,

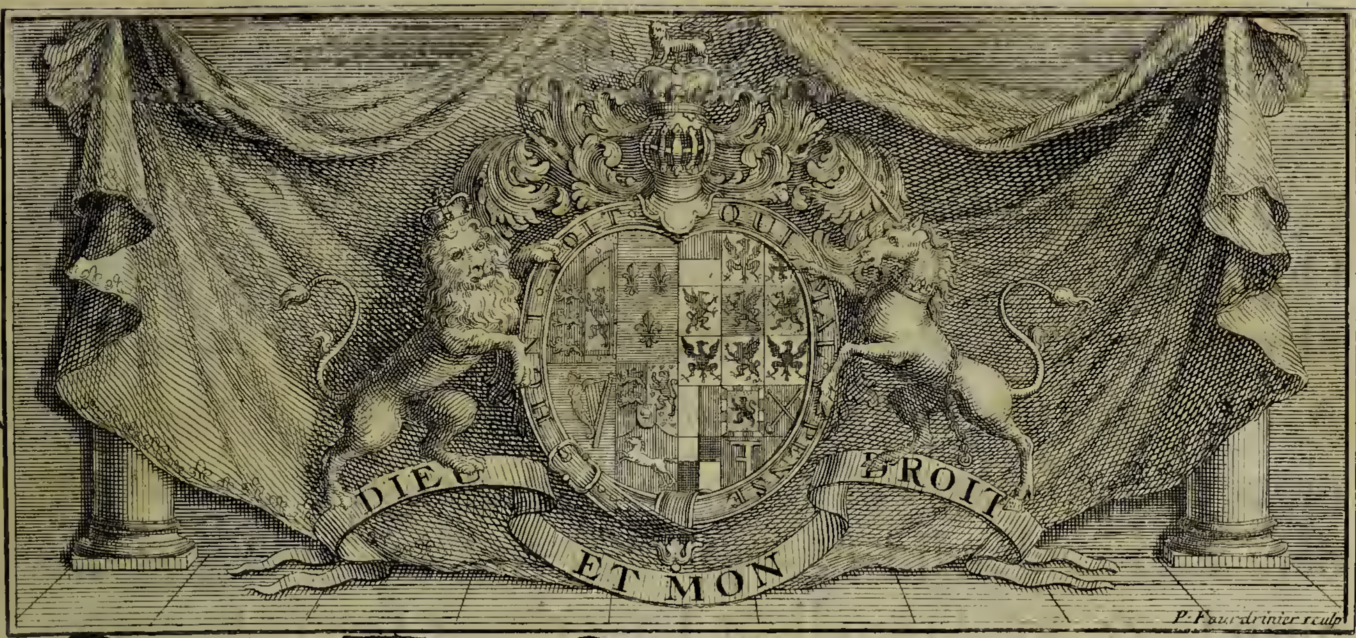
OPERA OMNIA MEDICA.

P. Fourdrinier sculp:

LONDINI:
Typis JOHANNIS WRIGHT.

Impensis GUL. INNYS, RIC. MANBY Regiæ Societatis Typographorum, & L. GILLIVER in Vico voc. Fleetstreet, MDCCXXXIII.

CAROLINÆ

REGINÆ.

TUA illa, Regina Sereniſſima, in Literarum Artiumque ſtudioſos inſignis Benevolentia, quâ omnes, quicunque ad ſingulas diſciplinas aliquid adjumenti attulerint, lubens amplecteris, colloquio dignaris, hortatu erigis, præmiis ornas, cum univerſos ad Te eruditos trahit; tum aliquo etiam timore ſuſpenſos tenet, quo ſcilicet ore Judicii tui Aciem ſuſtinere valeant: quandoquidem ſatis intelligant, tantum in promovendis Scientiis ſtudium atque ardorem nemini ineſſe poſſe, niſi cui hos ipſos Muſarum fontes haud leviter deguſtaſſe, ſed affluentiùs hauſiſſe contigerit.

Hujuſmodi autem curâ liberatur, qui id honoris ſibi hodie indultum gaudet, hunc ut Librum Majeſtati Tuæ in manus tradat; quippe qui ſecum affert nihil

 ſuum,

suum, nihil novum, nihil quod Eruditorum examen non sustinuit; & exinde Tuâ etiam approbatione jam pridem est munitum. Horum enim, quæ sequuntur, Disquisitionum Author ad hominum notitiam & existimationem scribendo viam aperuit; ut quàm bene Artis suæ fundamenta posuisset, non ex Vulgi opinione sed Doctorum judiciis constaret; deinde in eadem exercendâ diu multumque versatus, tandem aliquando & Intelligendi & Experiendi facultate maturior iterum se ad scribendum contulit. Hinc nominis sui celebritate indies inclaruit; hac famâ impulsa est Aula; cumque Liberi Regii, carissima illa & utriusque Majestatis Vestræ Reique-publicæ Pignora, in morbum aliquem graviorem inciderent, Illius opem poscere, Illum consulere non dedignata es.

Postquam vero Illius diligentiam, peritiam, successum Ipsa esses experta, postquam Ipsa, inquam (quæ tam curiosa es Ingeniorum Æstimatrix, quæ pro acumine Tuo quid in quoque sit statim vides, & aliorum licet sententias libenter audias, Tuæ tamen, uti par est, confidis) cum Illo colloqui, & sermones aliquandiu conferre assuevisses; datâ occasione Fiduciam in Illo Tuam publicè edixisti, eumque ad Aulam vocatum honorifico Archiatri Tui titulo decorasti. Hinc Illi liberior frequentiorque ad sacram Tuam Præsentiam aditus patuit; hinc illa in alloquendo audiendoque Comitas, illud Ingenii lumen, illa recte sentiendi Vis, quibus omnes, qui Te adeunt, incredibili in Te studio incendis, illum etiam, inter cæteros, ita totum attrahere, devinctumque tenere cœperunt, ut quicquid in se Facultatis, quicquid Virium, quicquid Vitæ reliquum haberet, id omne Tibi, Clementissima Domina, Tuisque devovendum putaret.

Hic itaque Majestatis Tuæ compellandæ locus triste

Viri

Viri defuncti desiderium mihi apud Te loquenti renovat; & suggerit, inane quidem, suggerit tamen Votum, hanc ut ipse operum suorum Dedicationem absolvere potuisset. Quanto enim meliùs veros animi sui sensus dicendo aperuisset! Quàm memorem se acceptorum ab optimis maximisque Principibus beneficiorum fuisset testatus! Gratæque mentis affectiones motusque quàm piè quàm copiosè explicasset!

Quoniam vero jam (nimium heu maturè!) Illius silet Lingua, liceat, favente Tuâ Majestate, ut fraternas vices frater subeat; alter quidem, sed prope alter idem, cui sensa sua penitiora liberè communicare & concredere solebat; nunquam tamen liberiùs, quàm ubi incideret aliquid, de quo utrique pariter lætandum esse censeret: nunquam pleniùs, nunquam animo aut vultu magis aperto alacrique, quam ubi Regiæ suæ Dominæ insignem erga se Benignitatem, Favorem, Munificentiam commemoraret.

Sæpe quidem Diem illum meminisse mecumque recolere juvabat, cùm primùm ad Te, frequentissimo Nobilium cœtu stipatam, jussus est accedere. Quo die non magis voluptate affectus est, quàm novâ quadam & inopinâ rerum specie perculsus; ubi se in Luce Palatii tot oculis notari, tam singulari tuâ Comitate Gratiaque agnosci atque secerni videret.

Utcunque verò ex hoc Principio animosior fuerit, cum tamen ante Augustissimam Regis Majestatem adductus constitit, fatebatur se, suborto statim timore quodam & verecundiâ, vehementiùs commoveri; dum consciret sibi in Vitâ alicubi a se erratum esse (quod humanum est) unde aliquid forte scrupuli hærere, aliquid minùs benignæ de se opinionis insidere posset. Sed ecce omnia longè aliter! Aperta Frons, Vultus placidus, Adlocutio gratiæ plenissima. Nihil reprehensum est, nihil

expo-

expoſtulatum, nihil monitum. Nullum dubiæ in illum Voluntatis, nullum Suſpicionis veſtigium apparuit. O egregium Animi vere magni atque excelſi argumentum! O dignus Majeſtate Regiâ mentis Status atque Habitus! O Felix etiam & Ille, qui, qualis eſſet optimi Principis de Ipſius Virtute, Probitate, Fide Opinio, inſigne hoc & perpetuum Teſtimonium conſecutus eſt. Et hoc ſanè quam vim haberet continuo percepiſſe ſe aiebat, ſcilicet tantum fuiſſe Regii Judicii Momentum atque Authoritatem, ut cæterorum omnium non modo contumelias, ſed etiam ſuſurros ſilentio prorſùs oppreſſerit. Ipſe vero alium, eumque exoptatiſſimum hinc fructum ſperavit, quod facile intelligeret quanto gratior acceptiorque apud Te futurus eſſet, cum videres virum a Te delectum Regis etiam ſuffragio approbatum, cui ſoli Mortalium Teque Tuaque omnia conſilia & acta approbari neceſſe duceres.

Dum hujuſmodi inter fratres amiciſſimos haberentur Sermones, in promptu erat obſervare, quam ſincera Vitæ ſolatia pepererit, quam jucundum effecerit diuturnæ conſuetudinis vinculum mutuus ille inter Majeſtates Veſtras Animorum conſenſus, eademque illa, ſive a Natura conſtituta, ſive a morum facilitate derivata, Voluntatum inclinatio; qualis alibi vix conſpicitur; qualis, non dicam in ſummo Celſitudinis gradu poſitis rara eſt & prope inaudita, ſed etiam privatis, in Re domeſticâ feliciſſimis, invidenda.

Inter cæteras vero, quas in Vos Divina Providentia abunde cumulavit, felicitates, nulla certe eſt, aut avidiori aure vobis haurienda, aut nobis omnibus altiori voce prædicanda, quam Illuſtris & numeroſa Regiæ Veſtræ Domus Progenies. Hinc Publicæ lætitiæ materies univerſi Populi veſtri & gratulationi-

bus

bus ora implet, & corda jucundiſſimo ſenſu pervadit; mox etiam & ad alias Gentes perventura. Tot enim tantæ indolis Principes non Britannia ſola, ſed extera itidem Regna quaſi ſignum aliquod de Rebus ſuis bene ſperandi ſublatum ſuſpiciunt; dum Major adeo ſplendidæ ſobolis Pars in oculis & celebritate omnium jam diu verſatur, reliqua autem præeuntibus alacris inſtat, & ad eundem Famæ apicem properat contendere.

Ex hac laude magnam ſibi partem jure vendicat felix Naſcendi Conditio, majorem tamen Prudentiſſimæ Parentis, quæ a primâ Infantiâ ſingulis invigilaverunt, Curæ. Et quid ſane minùs præclarum perfectumque ab iis ſperari debuit, quos Tuis, Scientiſſima Regina, ſermonibus aſſuetos, ſub Tuis Ipſius oculis aſſiduè collocatos inſtitui contigit? Quibus Tu aliquid, etiam tenellæ ætati congruum, paullatim inſtillare, & animis ſenſim quaſi dilatatis maximarum rerum notitias pleniùs ſolebas infundere; donec omnes, quoad anni ferrent, ad rectam intelligendi & vivendi rationem, ad piiſſimum Virtutis & Relligionis cultum, ad ſtudium denique eorum omnium, quæ Pulchra, quæ Magna, quæ Principibus digna ſunt, perduxiſſe videreris.

Inter Juniorem vero Regii generis Prolem, Gentium in ora jam brevi venturam, liceat mihi, Majeſtatis Tuæ veniâ freto, de Celſiſſimo Duce, quem propiùs vidi novique, paulò fuſiùs loqui; nec videar de meâ ſorte nimiùm glorirari, quod intra meos Parietes talem tantumque Hoſpitem toties receperim. Quando enim, ſub ipſis Regni veſtri initiis, & Regis Majeſtati & Tuæ ita viſum eſt, ut illam Literarum Officinam Beatiſſimæ ELIZABETHÆ Auſpiciis Weſtmonaſterii fundatam (in quâ ego per multos jam an-

nos Moderator elaboravi) ad peculiarem vestram Indulgentiam & Patrocinium pertinere putaveritis; id etiam pro singulari vestrâ Gratiâ concessistis, ut egregiæ spei Dux, Vestræ nostræque Deliciæ, solennes apud Nos celebritates, & ingenuas in Re Literariâ exercitationes suâ Præsentiâ honestaret. Quæ quidem & novum nostræ Juventuti Ardorem inspiravit, & per universum illustrium Auditorum Cœtum, qui recreandi animi causâ convenerant, novum benevolentiæ Lætitiæque lumen diffudit. Erat enim Illi mira in Vultu Gratia; in toto Corporis habitu gestuque Decor & Dignitas; in oculis istiusmodi Vigor, qui Animum ultra annos attentum indicaret, & Spiritum magni Parentis, nihil frigidè nihil languidè agentis, æmulum. Quàm varia in Eo Ingenii facultas emicuit! ad apprehendendum quàm celeris! in interrogando quam apta & opportuna! in observando quam acutà! Erat porro in congressu atque affatu haud inscitè comis; in totâ se gerendi ratione, Facilitate & Benevolentiâ conspicuus.

Neque hæc ita esse mihi soli (quem ad omnia attentiorem esse oportuit) videbantur; sed cœteri etiam omnes, qui ex omni Liberalium Ordine frequentissimi aderant, idem se sentire non sinè gaudio & Admiratione satis apertè significârunt.

Ignoscas, oro, Domina Clementissima, si meam vel Voluptatem indulgendo, vel prædicando felicitatem, huic Argumento diutiùs quàm par est immoratus sim. Quod erat, hoc in loco, mei propositi atque officii munus recolo repetoque; easque, quas mecum affero, desideratissimi Fratris relliquias ad Majestatis Tuæ pedes depono. Certò enim scio earum Authori nihil magis cordi fuisse, nihil illum ardentioribus votis optasse, quàm ut Tuorum in se meritorum, suique vicissim

ciſſim grati in Te animi monumentum aliquod extaret. Ut ubicunque illius nomen legeretur, ibidem innoteſceret quantum Famæ, Dignitatis, Facultatum Tuo Favori Munificentiæque deberet. Gratiſſimum Illi fuiſſet eandem Majeſtatis Tuæ imaginem, quam ipſe animo concepiſſet, per Univerſum orbem ſcriptis propagâſſe; non quod exinde putaret Tui Nominis Famæ, quam abunde loquentur Annales Britannici, aliquid Incrementi acceſſurum; ſed potiùs, quòd tam Illuſtris Reginæ Gratiam & Exiſtimationem perpetuo ſibi honori futuram ſponderet. Adeoque etiam & Illi, quibus Chariſſimus fuit, ſuo vel deſiderio, vel amicitiæ, vel fortè ambitioni veniam ſperare audent, ſi Illius Opera ſub Tuis Auſpiciis denuò prodire, ſi Ejuſdem nomen Tuo de Ipſius meritis judicio ſeculis omnibus iri traditum, & quaſi conſecratum cupiant.

Atque huic quidem Fiduciæ locum fecit Ea Lux Liberalitatis & Indulgentiæ Tuæ, quæ erga Illum tanta effulſit, ut ne cum Illius quidem Vitâ exiſtingui poſſet. Neque enim, cum de Illius morte nuncium accepiſſes, Tibi ipſa temperâſti, ſed Lacrymam (quam pretioſam!) Illius Memoriæ dignata es litare. Imo eò uſque proceſſit Regia Tua Benevolentia, ut eam non in illo clauſam eſſe patereris, ſed quaſi hæreditariam ad Illius propinquos manare, & affatim defluere juberes.

Dum itaque communes meorum gratias Majeſtati Tuæ humillimè offero, liceat mihi ſingularia in me collata Beneficia, quæ palam acceperim, non minùs palam profiteri. Mihi enim ad Aulam Regiam aditus (ſatis jam diu interclufus) Tuâ ſolius Gratiâ aliquando patefactus; Tua colloquentis Vox & Oratio, tantâ humanitate & candore perfuſa; plurima illa Benevolentiæ indicia,

indica, quæ intimos mihi ſenſus toties pertentarunt; Auguſtiſſimi denique Regis ampla atque iterata in me Munificentia; Hæccine, inquam, omnia grato animo elabi unquam poterunt? Imò verò ut eam Regnandi felicitatem & Gloriam, quam Vobis hucuſque omnes gratulantur, perpetuam præſtet bonorum omnium Author & Largitor; ut ad ſeros Nepotes Veſtros Britannica perpetim ſceptra deducat; ut illuſtriſſimæ Veſtræ familiæ Genus Regium ſpem de ſe jampridem conceptam ſinguli expleant, non ad hujus tantùm ſeculi, ſed omnis porro Ævi, non ad hujuſce ſolùm Gentis, ſed ad univerſi generis Humani ornamentum & præſidium, non niſi cum extremo Spiritu precari deſinet,

Majeſtati Tuæ

Omni Studio, Fide, Officio

Devinctiſſimus Cliens, Subditusque,

Dat. Weſtmonaſterii
Id. Nov. 1732.

ROB. FREIND.

Ad Virum Doctissimum

JOHANNEM FREIND, *M. D.*

FREINDE, *quem* Phæbus *Genio altiori*
Splendide ornavit, docuitque corpus
Morbidum letho eripere, & fugacem
Sistere vitam;

FREINDE, *Te Proli metuensve Sponso*
Anxie implorat Genitrix & Uxor;
Certa, Tu quoquo venias, Salutem
Ire sequacem.

Namque Tu nosti, Dea quot reclusa
Pyxide emisit, superare morbos;
Dura nec filum, nisi Te remoto,
Atropos occat.

Non tamen servas placuit per Artes
Surgere, & turpi obsequio aucupari
Lucra famamve; ingenuo sed actus
Impete sursum

Tendis, insueto super astra quærens
Tramite ascensum: probat omnis ausum
Turba Divorum, præiensque Phæbus
Firmat euntem.

Ductor hinc audis Medicæ cohortis;
Hinc Tibi in morbos domitu malignos
Traditur grande imperium --- I, potenti
Munere felix!

Perge per terras Opifer vocari;
Perge mortales stabilire vires,
Præpotens Custos! tamen hac laborum
Mole retentus

Ne piger cesset Calamus, memento.
Evocat quoquo series negoti,
Scribe: quod Mauro *faciat ruborem,*
Scribe. Medentum

Hoc rogant, palmam Tibi porrigentes,
Ordines cuncti; Duce Te, priorum
Acta rimari, medicosque docti ex-
quirere fontes.

Te Duce, antiquas Arabum *tabellas,*
Pulvere excusso, rapiunt; quid aptum
Usui Rhazes, Mesuesve *scripsit,*
Volvere aventes.

Tu doces, primo repetens ab ortu,
Quem Pater Cous, *Medicique ab illo*
Tramitem Graii *tenuere: Tu per*
Barbara vectus

Sæcla, quantillis gradibus, quibusque Au-
ctoribus, crescens fluitansve retro,
Artis undabat status, ordinemque &
Tempora signas.

O rudi natum dare scriptitantum
Cætui leges! Tua perlegendo
Scripta, vel discant studia æmulari, aut
Parcere chartæ.

O potens forti eloquio movere
Curiam! fidus patriæ, utilisque
Consili suasor, nec hiante contra
Ore potentum

Territus! quam Te variis refinxit
Dotibus Cæli favor! excolendis
Artibus donans Genium, & ferendis
Legibus aptum!

Quare age, oranti Medice ac Senator
Subveni late populo; vocarit
Civicum seu Jus, Britonumque *Causa,*
Strenuus adsis

Arbiter; seu Te morientium ægræ
Suscitent voces, Fer opem, precantes;
Sis bonus! morbi quate vim, proculque
Ire jubeto.

Sic Tibi fama super ire cunctos
Det potens Artis Deus, insolentes
Sub jugo Errones premere, & Medentum
Spernere vulgus.

A. Alsop, B. D.

AMICISSIMO VIRO

JOHANNI FREIND, M. D.

IN

Hippocratem Commentarios de Febribus edenti.

TU *Vitam* Hippocrati, *Vir Phœbo chare, recentem*
Largiris, Famam reddit & Ille Tibi.
Felix Ille Febres depingere, Tuque fugare,
Nempe dedit totam se Tibi Diva Salus.
† *Cantharidum stimulos* Cous *si nosset Alumnus,*
Et quo Musca nitens vellicat Ore Cutim,
Si nosset quæ nunc primum Tua Pagina pandit,
Clauserat Historias haud toties, Ἔθανε.

Johannes Wynter, Medicus Bathoniensis.

Ad Virum Clarissimum

JOHANNEM FREIND

Serenissimæ Reginæ CAROLINÆ Archiatrum.

QUO *te merentem læta* Britannia
Honore tollat, quas Tibi gratias
Ob Principes *salvos rependet,*
Ingenio Vir & Arte præstans?

† Vide Comment. 9.

Debere

Debere gaudet Rex *Tibi Liberos,*
Credit ſalutem non alii ſuam
Regina: *jam claris in Aula*
Muneribus Tituliſque fulges,

Decus Britannum *grande Machaonum,*
Altricis Almæ nec tamen immemor,
O Freinde, *quem ſacrare pleƐtro*
Meque decet Comiteſque centum.

Nam pulchra moles, quæ nitet Italo
Decore felix, non Veterem magis
Clararit Ædem, *quam Latinæ*
Spiritus haud tenuis Camænæ,

Quæ, primum Eliſæ *ſub Lare proſpero*
Nutrita, doƐtam mox colit otia
Ad Iſidem, *cantuſque dignos*
Cæſareo modulatur ævo.

O! Muſa cordi ſi mihi vividum
Afflaret ignem, quæ * Hanneſii *fides*
Tam ſuaviter pulſavit olim,
Naſſovii *decorans triumphos:*

Vel quæ, † Gloverni *præproperam necem*
Dum luƐtuoſis Hanneſium *jubet*
Deflere chordis, triſte funus
Ipſa dolet potiore verſu;

Non ſic maneres carmine Tu meo
IndiƐtus. An non Tu Chymiam *ſagax*
In lucis oras, involutam
NoƐte prius tenebriſque, profers?

Tu multiformes Materiæ explicas
Nexus: in altum vi micet Ignea,
Vel Nube ſe convolvat atra,
Vel rutilus petat ima Pulvis,

Urges fugacem ac diſſimilem ſui
Neutonianis *Protea vinculis.*
Quæ ſera Te non cantet ætas,
Et Siculi *Senis atque* Coi

InſtruƐtus alta, Freinde, *ſcientia*
Cauſas Dolorum quod Muliebrium
Recludis, & blanda tenelli
Arte levas mala dura Sexus!

* Vid. Muſ. Anglican. † Vid. Oden Johannis Freind ad Edwardum Hannes, M. D. in mortem Ducis Gloceſtriæ.

Nunc & *Malignos* Hippocrates *Pater*
Cum curat Æſtus, muneris ardui
Te poſcit in partem, cupitque
Egregio comes ire Nato.

Reperta Gentis nec Medicæ *ſinis*
Tenebricoſi temporis obrui
Squallore, dum cura ſagaci
Priſca Virum monumenta luſtras;

Hinc quippe Meſſis relliquias breves
Tu granulatim colligis aureæ,
Quaſcunque Graiorum *recondit*
Ciſta nitens, Arabumve *ſtercus.*

At quis recenti præſidio novæ
Febri reſiſtet, quæ populis gravi
Incumbit ardeſcens furore,
Pergameæ *male-nota* Sectæ,

Contagioſis halitibus nocens
Fædanſque vultum & virgineam cutim,
Rugiſque ſulcans indecoris
Ante diem, maculoſa Peſtis?

Formas acerbæ Tu Luis horridas,
Tu vim latentem ac tempora diſpicis
Doloſa: Naturæ fidelis
Auxilio Socius potenti

Morbi minacem comprimis impetum,
Nunc læta fauſtæ ſigna ſequens Ducis,
Nunc auſpicato Ductor æque
Imperio præiens ſequentem.

Hac arte late nobilis anxios
Prolem Parentes depoſitam vetas
Lugere, prælatamque vitæ
Virginibus ſpeciem redonas.

Nam perſpicaci judicio ſimul
Uſuque pollens præcipites rapis
Occaſiones, expeditus
Arbiter ambiguæ Salutis.

Hinc Te Domorum ſpes pereuntium
Extrema ſemper, Te Popularium
Tutela præſens, omnis Ætas
Freinde, *colit, colit omnis Ordo.*

Præbente Freindo *conſilium, ſui*
Secura prorſus, vix Soboli *timet*
Regina *charæ,* Principumque
Cincta choro vegetum ſuperbit.

Ipſa auguratur perpetuum genus
Spe non inani, & Sceptra Britannica
Tradenda per ſeros Nepotes,
Magna Parens CAROLINA *Regum.*

At Tu ſaluti parce Tuæ, precor,
Nobiſque ſaltem vive, Medentium
O prime, Morborumque felix
Et Necis Invidiæque victor.

JOHANNES WIGAN, M. D.
ex Æde Chriſti Oxon.
Die Jul. 15, 1727.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

Lectori S. P. D.

JOHANNES WIGAN, M. D.

LECTORIBUS, præsertim Exteris, credo me non displiciturum, si de Vita Auctoris, & de Scriptis ejus Medicis antea separatim, nunc vero junctim uno hoc Volumine editis, pauca fuero præfatus. Nam nostrates quidem fortasse, cum nihil de eo novum aut inauditum dici senserint, Mortui desiderium in se frustra renovari querentur.

JOHANNES FREIND natus est A. D. 1675, in oppido Croton, in Com. Norhantoniæ, Patre, Ecclesiæ ejusdem oppidi Rectore, Sacerdote docto, pio, probo. Cui Filii in Templo ejus loci Marmor pulchrum, cum eleganti nec, uti mos est, mendaci Epitaphio posuerunt. Is a Parœcia non discedens ipse, Filios a se mature removit, publicaque eos educatione institui curavit quam ipse expertus esset optimam. Hos itaque in Schola Regia Westmonasteriensi collocavit, a celebri Præceptore Busbeio iis temporibus gubernata. Unde, cum justos in litterarum primordiis progressus fecissent, Oxonium in Ædis Christi Collegium translati sunt. Collegio huic tum præerat Aldrichius, Vir ad hanc provinciam natus factusque. Mira quippe in eo erat morum suavitas quæ Juvenum animos alliceret, munificentia quæ accenderet, tanta vero doctrinæ varietas & copia, ut in plerisque singulatim disciplinis primi ubique ab omnibus habiti Aldrichium nominari secundum facile paterentur. Hic singulos imperio suo subjectos ad studia cujusque naturæ & indoli maxime convenientia flectens, unumquemque dirigens, hortans, adjuvans, munerans, Ædem jam ante celebrem multo clariorem reddidit. Flagrabant cuncti certatim amore litterarum, ne otiosus quidem illic sine aliqua doctrinæ aura habitare poterat: verum omnia fervere vidisses, nec facile quenquam invenisses qui non inter Socios eminere niteretur. Solent enim ingenia etiam mediocria ex magnorum

magnorum consortio flammam concipere, unde & ipsa aliquando haud solum elucescunt, sed aliis quoque facem præferunt. Quamobrem haud aliunde quam ex hoc Collegio major Virorum eruditione præstantium proventus extitit, neque in aliud, institutionis gratia, frequentior Procerum numerus confluxit: inter quos splendida nec defuere nec desunt eorum exempla, qui, utut in arduis Regni Muneribus diu multumque occupati, scientiam hoc in loco acquisitam excolere adeo non destiterunt, ut haud minorem in Litteris, quam in Re Politica, laudem locumque obtinuerint. Cum istiusmodi Viris, sive altæ, sive inferioris conditionis essent, amicitias statim contraxit Johannes Freindus; quas ita sancte coluit, tam eas quæ sibi usui essent, quam eas in quibus ipse aliorum commodis multum inservire posset, ut nullas deinceps potiores haberet. Ac vehementi semper in Ædem hanc amore incendebatur: huic omnem in litteris profectum, huic Artis primordia, huic nominis incrementum, huic opes, huic amicos, huic omnem vitæ jucunditatem acceptam se referre prædicabat. Per primos aliquot annos, ut in Academia fieri solet, in communi Philosophia & in Veterum Poetarum Oratorum & Historicorum tractatione versatus est. Horumque lectioni & imitationi deditus, in prolusionibus Academicis stylum adeo exquisite perpolivit, ut postea in Medico certamine nitorem ejus atque aciem vehementer omnes admirati sint. Quam cito autem ad optima quæque perrexerit, declarat celebre illud Orationum par, Æschinis altera, altera Demosthenis, quas opera cum Amico Erudito collata, ineunte Anno Ætatis 21, intra biennium postea quam Oxonium venerat, in publicum emisit; in quo Libro nitida Interpretatio, una cum Indice Alphabetico ubi res paulo difficiliores breviter docte ac dilucide exponuntur, multorum magni nominis Editorum obscuram diligentiam longe superat. Harum vero litterarum dulcedine haud ita abreptus est, ut non ad sublimiores utilioresque scientias mature contenderet. Itaque Mathematicis disciplinis animum adjunxit, quarum studia non modo rectam ratiocinandi methodum sanamque de rerum veritate judicandi facultatem menti conciliare, sed, uti ad aliarum Artium, ita quoque ad Medicinæ, cui sese ab Adolescentia destinaverat, provectionem multum conferre existimavit. Tamen & his etiam nimis immorari periculosum ratus, ne alia ad rem haud minus pertinentia præteriret, melioris notæ quosque in Arte Medica Scriptores, tam Veteres quam Recentes, diligenter pervolvit, multorum ita Sæculorum Experientia sese instruens: Anatomiæ simul & Chymiæ incumbens, quoniam ex hac optime Medicamentorum naturam, ex illa Corporis Humani fabricam, e conjuncta autem rei utriusque notitia minime fallaces erui medendi vias perspiceret. Nullo enim modo fieri potest, ut homo quivis, sine studio sine litteris, quantumcunque is acumine ingenii præcellat, in dignoscendis curandisque Affectibus consummati Artificis partes expleat, utut hanc in populo, vel astu, vel imperio, vel felicitate fidem de se

procreet.

procreet. His autem ille præsidiis munitus ad Artis suæ exercitationem Juvenis accessit. Juvenis etiam adhuc, Anno scilicet 1703, fructus ingenii & industriæ suæ præcoces ostendit, Emmenologia sua tunc temporis conscripta impressaque. Qui quasi cunarum labor, (nam hoc opus absolutum est, cum Medicinæ Baccalaureus esset) dignus videri potest Athletis in nostra hac Palæstra exercitatissimis. In eo rationes Geometricæ cum Experimentis sensui obviis, morborum notitia cum Medicamentorum exploratione, dilucida Theoria cum Praxi prospera conjunguntur. Unde magno & Medicorum & Mathematicorum plausu statim exceptum est. E structura Uteri, ex Vasorum capacitate & situ, ex Solidorum actione, ex Fluidorum motibus, tam Theoriæ Phænomena, quam Medendi indicationes & modi, simplicissima & cohærenti sibi ratione exponuntur. Mechanica Principia Medicinæ inservire, sicuti in Emmenologia notatum est, olim perspexit Hippocrates; qui Thessalum Filium hortatus est ut "Figurarum proprietates, & Numerorum scientiam "cognosceret; & disciplinæ isti, quæ illas edocet, & magnitudines "quascunque metitur, multum studii adhiberet." Eandem viam tenuit, Vir & in Epicurea Secta & in Medicina jure magni nominis, Asclepiades. Cujus Sectæ Elementa jam primum ab ipsis istius Philosophiæ inter Græcos initiis, qui Hippocrati coævus & familiaris fuit, reconditissima instructus Geometria Democritus, adeo stabiliter firmaverat, ut deinceps Epicuri Schola, licet in Re Mathematica rudis plerumque, multa Naturæ secreta artificiose admodum ac subtiliter revelarit. Quænam vero alia rerum primordia saniores hodie Philosophi amplectuntur, quam Vacuum, & Atomos, harumque magnitudinem, figuram, situm, soliditatem, motum, gravitatem, declinationem. Hæc eadem in Medicam Artem, nec imperite, advocavit celebris ille Asclepiades. Nam etsi fidenter quædam, ut isti solent, afferat, tamen multa nuper in medium adductis rationibus & inventis congruentia exponit. Hic enim, referente Cœlio Aureliano, "primo Corporis primordia constituerat Atomos, Corpuscula intellectu sensa, sine ulla Qualitate solita atque ex initio comitata, æternum se moventia, quæ suo incursu offensa mutuis ictibus "in infinita partium fragmenta solvantur magnitudine atque schemate "differentia: Quæ rursum eundo sibi adjecta vel conjuncta omnia faciant sensibilia, vim in semet mutationis habentia, aut per magnitudinem sui, aut per multitudinem, aut per schema, aut per ordinem. Fieri etiam vias ex complexione corpusculorum intellectu sensas, magnitudine atque schemate differentes, per quas Succorum ductus solito "meatu percurrens, si nullo fuerit impedimento retentus, Sanitas maneat, impeditus vero Statione corpusculorum Morbos efficiat. Fit autem eorum Statio, aut magnitudinis aut schematis aut multitudinis aut "celerrimi motus causa, aut viarum flexu & conclusione. Varias autem fieri passiones locorum aut viarum differentia, & non omnes "Statione corpusculorum; sed solubiles Liquidorum atque Spiritus turbatione, & viarum raritate fieri. Typum Febris Quotidianum ma-

" jorum corpusculorum Statione fieri asseverat, cito etenim ea inquit " exantlari atque impleri: Tertianum vero minorum Statione corpusculorum: Item Quartanum minutissimorum, difficile enim impleri " atque exantlari possunt. Et neque inquit esse in passionibus statos " dies, quos κρισίμους appellant; etenim non certo aut legitimo tempore " ægritudines solvuntur. Et opportunitatem temporis fieri magis ab " Artifice posse, quam sua sponte aut Deorum nutu venire. Omnia " præterea fieri necessitate, & nihil sine causa; neque Naturam aliud " esse quam Corpus & ejus Motum." Hæc quasi initia rationalis Medicinæ quanto longius provexisset, si Geometriæ & Anatomiæ uberiorem cognitionem habuisset. Quibus freti inter Recentiores Borellus & Bellinius Itali, Pitcairnius Keiliusque nostrates, plurimis in rebus veritatem conati sunt si non prorsus assequi, tamen ad eam quamproxime accedere. Similiter Freindus Fluxus Muliebris Menstrui Phænomena, Periodos, & Vitia, cum Medendi Methodo, ad rationes Mechanicas exegit. Verum hoc haud ita intelligi vult, quasi omnia pariter absolutissima Demonstratione illustraverit. Nam & Mechanici paulo laxiorem sibi Geometriam concedi postulant; quoniam in explicanda corporum natura haud prorsus eadem accuratio requiri debet, quæ in linearum & figurarum proprietatibus demonstrandis observatur. Illud sufficiat, si solidis fundamentis inædificata compages stabilis maneat, & tota in seipsa teres ac rotunda. Assignata sua rei Mathematicæ provincia, Auctor ea Sensibus tribuit quæ sub judicium eorum recidunt: Experimenta scilicet instituendo, quibus nunc Medicamenta cum emisso Animalium Sanguine commiscet; nunc eadem in viventium venas adigit, harumque rerum observatis effectibus de vi & facultate Remediorum eleganter disserit. Quod si Geometricæ rationes in hoc itidem argumento magis valere potuissent, iis profecto sensuum testimonia confirmasset. Verum hic Scientia ista hæret, etsi Medicamenta, sicuti cætera corpora naturalia, mechanice quoque & ipsa agant. Neque enim dubitari potest quin Materiam omnem Deus ipse ab initio Geometrice disposuerit, ac proinde cuncta jugiter secundum leges Mechanicas oriantur, crescant, multiplicentur, intercidant. Quoniam vero sæpe motuum vis & origo incerta est, & corpusculorum formæ, juxta quas motus ipse infinitis modis variatur, augetur, minuitur, ita sunt perplexæ atque involutæ, ut neque sensibus percipi neque ratione investigari queant, necesse est ut de rerum longe plurimarum natura causis & operationibus usu tantum atque observatione judicemus. Quid quod Anima, quæ Corpus Hominis, hospitem & comitem suum, ita variis modis afficit atque ab eo vicissim afficitur, ejus naturæ est ut omnem Matheseos subtilitatem longe effugiat, & omnia melius quam ipsa sese cognoscat. Igitur in Medicina γεωμετρητέον quidem, sed paucis; nam omnino, haud expedit. Ecquis enim ita demens est ut Facultates, sive Vitales sive Sensitivas, per notas materiæ motusque leges explicari posse confidat? aut Specificas Humorum qualitates per Hydrostaticen exponi? aut Medicamentorum vires & ef-

fectus

fectus ad regulas Proportionum exigi? Sua quidem a Freindo Anatomiæ, sua Geometriæ, sua Sensibus, sua propriæ, sua aliorum Experientiæ provincia demandata est. Atque hæc disquisitio adeo docta utilis & jucunda plerisque visa est, ut inter Exteros non desint Medici celebres, qui honorificam admodum ejus mentionem fecerint. Omnibus tamen haud æque placuit; quippe contra doctrinam hanc, brevi post ejus vulgationem, contraque omnem Theoriam Mechanicam insurgens, Librum, magna indignatione percitus, nautico potius quam Medico more conscripsit Belga Snellenus: convitia in Auctorem inficeta, ne dicam obscæna, satis intemperanter jaciens. Causa rixæ, quod Plethoram singulis mensibus accumulatam Catameniorum causam esse noster statuerat: & Chymicorum vanitates e Medicinæ Theoria ut pellerentur optaverat. Ipse Snellenus ab Igne Philosophus pro Fermentis stat, explosam cantilenam de novo canens; Mechanicorum quidem argumenta vix intelligit, nedum refellit. Post hunc Emmenologiam edidit, Anno 1712, Petrus Fresart, Medicus Leodiensis, in qua Fluxus Menstrui Phænomena ad rationes Medico-Physicas exiguntur. Hic quidem satis candidus & ingenuus Scriptor multa Freindi argumenta ita impugnat, ut in aliis cum eo consentiat, ipsumque multa cum laude prædicet. Fresartius tamen, qui Plethoram non admittit, & Fermentorum Peculiaritatem mere commentitiam & gratis edoctam esse contendit, Peculiarissimum quoddam ipse affert, scilicet, Sal evectum purgaminis Uterini in vasis collecti genuinam Fermentationis Menstruæ causam esse. Hoc cum sit nihil dicere, nihil contra dici potest. Post mortem Freindi haud ita pridem Thomas Simson qui in Cathedra Academica Sancti Andreæ Medicinæ Professoris munus a liberalissimo Litterarum fautore Jacobo Duce de Chandois institutum & locupletatum sustinuit, Plethoram in Mulieribus accumulari negavit. Ipse Eruptionem Mensium causam esse statuit cur Uterus ad magnitudinis suæ ἀκμὴν perveniat: Incrementum vero Uteri sensim factum causam esse cur iidem erumpant; idque eo quod Sinus per Uterum disseminentur, qui processu temporis, sicuti Seminis viæ in Maribus, aperiantur, & Sanguinem affluentem intra se recipiant. Hanc opinionem Propositionibus quibusdam & Scholiis confirmare nititur, quæ nec mei instituti, nec mearum fortasse virium, est refellere. Ignoscet tamen mihi Vir Doctissimus, si in eorum veritate non acquiescere me profitear. Vereor enim, ut is qui Uterum Fætui tantum inservire, neque item ad Matris negotia quicquam pertinere contendit; quique Fluxus Menstrui nullam utilitatem nullamque Causam esse Finalem asserit, in explicanda ejusdem Efficiente Causa scopum attigerit. Nuperrime autem Tellierus, natione Gallus, libero & erudito ingenio præditus, ex Emmenologia quidem Freindi multum se profecisse testatur, opus illud ob operis perspicuitatem, rationum vim, & observationum utilitatem summis laudibus extollens: Plethoram quoque ad Fluxum Menstruum haud parum conferre judicat; sed ab eo tum in aliis

rebus,

rebus, tum in hac potissimum diffidet, quod Freindus Fluxum per Vasorum Capillarium Ruptionem, ipse vero per Influxionem Sanguinis in Vasa Lymphatica, sive ut ab Helvetio vocantur, Arterias Lymphaticas fieri statuat. Profecto quanquam Friendus Vasa perrumpi sæpe dictitet, haud ita censendum est quasi præternaturalem quandam & vulnificam Vasorum Ruptionem intelligi voluerit, cum alibi "per impulsum Sanginis eorum Orificia dissilire" diserte pronuntiet. Quo concesso, non video quæ tanta sit, quanquam aliter censeat Vir Doctissimus, inter eorum Theorias discrepantia. Neque hujusce Sanguinis vias, sive is per Vasa Lymphatica, sive per Sinus, sive per Arterias aut Venas Capillares effluat, unquam adhuc fuisse credo oculis Anatomicorum subjectas. Non inficior quin Viri tres postremo memorati contra Freindi doctrinam nodos nectant, qui solvi mereantur; hunc in levioribus quibusdam lapsum esse, & quædam hic iis quæ maturiore ætate scripsit haud usquequaque congruentia reperiri facile concedo. Ac pro certo habeo, in Secunda, quæ Londini prodiit, hujus operis Editione quædam illum reformare, quædam adjicere, quibusdam objectionibus respondere voluisse; sed negotiorum mole præpeditus consilium illud abjicere coactus est. Verum ea quæ contra dicuntur haud ita magni momenti sunt, ut non etiamnum summa ejus doctrinæ, scilicet Plethoræ veritas, stabilis & inconcussa maneat.

Anno 1704, Chymiæ Prælector in Academia Oxoniensi designari meruit: quod munus obiens Prælectiones, ob doctrinæ novitatem & perspicuitatem magna Auditorum frequentia celebratas, habuit; quas post aliquot annos impressas vulgavit.

Non ita multo post, Anno scilicet 1705, Freindum Illustrissimus Comes Petriburgensis, in Exercitu, cui ipse in Hispana Expeditione Imperator præerat, Medicum Castrensem constituit. Qui quidem ibi per duos prope Annos magna cum laude hoc officio functus est: ac postea domum reversus, eodem animi vigore, quo ille bellaverat, res ejus gestas in Hispania conscripsit. Verum in itinere a via divertens Romæ Veteris relliquiis paulisper immorari concupivit, tantique olim Imperii sedem, tam feracem clarissimorum hominum parentem, tot Antiquitatis monumenta lectione pridem ab eo cognita, oculis perlustrare. Medicis etiam in Urbe illa celeberrimis, ad quos antea nomen ejus & scripta pervenerant, Baglivo & Lancisio familiariter usus est.

Anno 1709, Prælectiones Chymicas prælo subjecit. Erant antea prope publicæ: cum earum Exemplaria, quæ Auditoribus suis Prælector describenda permiserat, avide a quamplurimis exciperentur. In his Operationes omnes Chymicas juxta Newtoni Principia explicuit, scilicet per Corpusculorum magnitudinem, figuram, superficiem, gravitatem, ictum, & Attractionem; atque has eidem summo Viro jure inscripsit. Res quidem istas non desperare se quin ita explicari possent, in Emmenologiæ Præfatione dudum innuerat, hic autem adeo breviter & enucleate præstitit, ut Chymicis jam abunde

unde ab eo ſatisfieri debuerit, cumque eo & Mechanicis in gratiam redire Snellenus. Ac meruit certe Chymia, ut cum Experimentis ope ejus factis Attractionis doctrinam ſtabiliverit Newtonus, ipſiuſque Lucis naturæ lumen attulerit, viciſſim ipſa ab eodem Principio illuſtraretur. Hæc quidem Ars in Medicina dominationem adeo licentioſam affectaverat, ut etiam in Animato Corpore Furnos ſuos erigere voluerit: Parteſque Hominis ad Inſtrumentorum ſuorum officia revocando, Sanguiniſque & Humorum ac Spirituum productiones & motus Operationibus ſuis comparando, omnem diu præ ſe tulit Medicinæ Theoriam explicaſſe. Illud interim minime animadvertit, harum ipſarum Operationum cauſas a ſe minime intellectas, ipſamque in miraculis a ſe præſtitis hærere & obſtupeſcere. Hanc nubem diſpulit Freindus, & quaſi velo reducto omnia Chymiæ myſteria in aperto lumine atque omnium conſpectu poſuit. Tamen haud ita viſum eſt Lipſienſibus, quibus Carteſii Materia Subtilis, cæteræque non ex Naturæ ſinu depromtæ ſed in cerebro ejus confictæ opiniones arridebant. Hi in Actis A. 1710 editis Prælectionum harum recenſionem dederunt: in qua Authorem queruntur Figmento mero & Qualitate occulta pro Principio uſum eſſe, cujus cauſa neque ab ipſo neque ab alio quoquam prolata ſit. Lectionum Vindiciæ a Freindo ſcriptæ in Actis Philoſophicis Anni 1711 continentur, & Secundæ earundem Editioni adjectæ ſunt. Objecta ab iis diluens neque ſe neque Newtonum in Attractionis, magis quam Gravitatis, cauſam, inquirere reſpondet: illam vero, perinde atque hanc, indubitato Experimentorum atque Obſervationum teſtimonio revera exiſtere. Audiamus autem ipſum de hac re Newtonum, qui in Optice hæc habet: " Qua cauſa Efficiente hæ Attractiones peragantur, in id vero hic non inquiro. " Quam ego Attractionem appello, fieri ſane poteſt ut ea efficiatur " Impulſu, vel alio aliquo modo nobis ignoto. Hanc vocem Attractionis ita hic accipi velim, ut in univerſum ſolummodo vim " aliquam ſignificare intelligatur, qua corpora ad ſe mutuo tendant: " cuicumque demum cauſæ attribuenda ſit illa vis. Nam ex Phænomenis Naturæ illud nos prius edoctos oportet, quænam corpora " ſe invicem attrahant, & quænam ſint leges & proprietates iſtius " Attractionis: quam in id inquirere par ſit, quanam Efficiente " cauſa peragatur Attractio. Attractiones Gravitatis, virtutiſque " Magneticæ & Electricæ, ad ſatis magna ſe extendunt illæ quidem " intervalla, adeoque etiam ſub vulgi ſenſum notitiamque ceciderunt. " At vero fieri poteſt, ut ſint præterea quoque aliæ aliquæ, quæ tam " anguſtis finibus contineantur, ut uſque adhuc omnem obſervationem fugerint." Chymicis deinde Experimentis Philoſophus ille inſignis veritatem hujus argumenti confirmat. Lipſienſes quidem dum Attractionem rejiciunt, Operationes interim Chymicas in his Prælectionibus eidem convenienter exponi minime negant. Cujus Operis quænam major poteſt eſſe commendatio, quam quod Auctor rem adeo perplexam juxta univerſum illud Newtoni Principium primus feliciter explanaverit.

Anno 1712, Societati Regiæ aggregatus est: quod quidem multis nominibus meruit, tanquam Medicus aut Philosophus, Geometres aut Mechanicus, Chymicus vel Anatomicus. Anatomicæ quædam Observationes ab eo Oxonii factæ in Actis Philosophicis extant: peritiam ejus tum in hac re tum in cæteris scripta hæc declarant. Quanta vero lætitia affici debuit, cum Patronum ac Magistrum suum Newtonum Societati jura dantem conspiceret! Gestiebant omnes Humanæ Naturæ decus illud intueri, suis temporibus natum, suo consessui præsidere gloriantes. Omnium quippe rerum scitu maxime utilium speculationes animo comprehensas habebat; non ignota ei erant Instrumenta Arte fabrefacta, non Experimenta ullius generis, non ratiocinia maxime sublimia: siiquid de terra aut mari, siquid de cælo & astris diceretur, id omne Newtoni calculo, tanquam lapide Lydio, probabatur. Primas post hunc tenebant Halleius Keiliusque, & alii complures in suis quisque disciplinis insignissimi. Nondum enim Sodalitium hoc illustre malæ artes partiumque studia perpulerant, ut Viros Supellectile tantum, non Scientia quoque Naturali instructos, in aliquo apud se numero esse paterentur. Newtono Præside, Freindus in Societatem Regiam cooptatum se gavisus est. Quam cooptationem etsi inter laudes ejus minime ponam, quoniam hæc gratia vix ulli unquam denegata sit litterarum artiumve vel mediocriter studioso, qui eam favore aut opibus aut nomine augere cuperet, tamen in adeo florenti summorum ingeniorum cætu eminere, uti eminuit Freindus, res perquam honorifica est.

Londini, ab Anno 1707, litteris & doctorum colloquiis & ægrorum curationibus intentus, mansit usque ad Annum 1712. Quo tempore cum Jacobo Ormondiæ Duce, Copiarum Britannicarum Imperatore, cujus saluti præfuit, in Flandriam profectus est; unde intra Annum rediit, ætate maturus, nulla dote, in Medico perfecto requirenda, non ornatus. Prodestne adjumenta Artis exercitationi prævia comparare? Ea abunde comparaverat Freindus. Juvatne ad eam exercendam mature accedere? Is quidem, qua ætate alii solent Tyrones esse, Senioribus tam Theoriæ quam Praxeos Magister extitit. Numnam expedit regiones longe dissitas invisere, differentias Aeris Aquarum & Locorum, & discrepantem illic Hominum naturam, consuetudinem, victum, mala & remedia contemplationi subjicere? Is, sui instar Hippocratis, qui non modo in patria Insula Co, aut Delo, aut Thaso, aut Peloponneso, aut Thessalia, aut Hellesponto, aut Asiæ Minoris Urbibus, Græcis lingua sibi & stirpe conjunctis opem attulit, sed in Barbaras Nationes, ut res istas omnes penitius cognosceret, perfectiusque Artem tractaret, Pontum & Scythiam navigavit: ita, inquam, Freindus, Hispaniam, Lusitaniam, Italiam, atque Flandriam peregrinatione Medica circumivit. Annon eximie confert, varios homines, iisdem partim, partim diversis affectibus, idque variis ex causis, languentes visitare? Id certe nullibi melius fieri potest, quam in Castris atque Classibus; ubi ingens quotidie ægrorum

numerus

numerus ex mutatione cæli, æſtu, frigore, vento, pluvia, vigiliis, vulneribus, defatigatione, malo victu & fame, otio viciſſim & intemperantia, nunc uſitatis, nunc Epidemicis morbis conflictantur. Si quod lumen diverſæ Artes ſibi invicem accendunt, quis Freindo doctrinæ varietate excultior? Siquid emolumenti, ſermones commiſcendo cum ejuſdem Artis Profeſſoribus, hauriendum eſt, quis Societatis Medicæ amantior? Sicui uſui eſt, Scientiam cum nitore copia ac vi verborum univerſis hominibus pervulgare, quis eloquentior? Quid igitur ei tum, præter Artis præmia, defuit? Quid ulterius moliri poterat, niſi ut in Civitate domicilium poneret, in qua honeſte commodeque inſtitutum vitæ genus ſequeretur, & facili doctorum commercio gauderet, inter quos tamen plus doceret quam diſceret? Itaque Londini conſedit, neque ab hac Urbe unquam poſtea migravit. Ubi ſtatim ab initio, neque potentioribus adulando, neque vilioribus ſubmittendo ſe, opes famamve quæſivit. Solis enim Ingenii & Eruditionis & Experientiæ adminiculis in Arte ſua cæpit inclareſcere: in ea Arte, quæ, quoniam circa res latentes atque ancipites haud raro occupatur, Viris in ea non verſatis, utut alioqui ſolertiſſimi ſint, nedum vulgo qui etiam a vulgariſſimis decipi ſolet, facultatem de effectibus ejus judicandi minime concedit; cujus igitur exercitatio quæſtuoſa aſſentatiunculis & oſtentatione & vaniloquentia multo magis, quam acumine & doctrina & judicio, nititur. Is autem ita longe abfuit ab hujuſmodi fuco & fallaciis, ut illum ex ægris nonnulli tanquam haud ſatis obſequentem & officioſum, ex Medicis vero pauci quidam velut receptis opinionibus nimis fidenter adverſantem, minus dilexerint. Tamen in propoſito perſtans, ubi ſemel emerſerat, omnes cito nominis ſui celebritate præſtinxit.

Anno 1716, Librum Hippocratis Epidemiorum Primum atque Tertium edidit, hiſque accommodavit Novem de Febribus Commentarios. Dignum profecto Argumentum, in quo Viri duo Arte & Facundia ita inſignes pro virili elaborarent. Nam Acutæ quidem Febres Mortalium partem longe maximam & afficiunt & interimunt. Nunc latenter ac pedetentim, nunc temporis puncto violentiſſime invadunt; nunc lento, nunc præcipiti motu, feruntur in ſalutem, aut exitium. Nullum æque Morbi genus omnibus Ætatibus commune eſt; nullum ſanos ac valentes homines æque corripit; nullum ex magis diverſis contrariiſque cauſis originem ducit, nullum eſt quod pluribus ac magis pernicioſis Affectibus viam ſternat. Nihil ſingulas vel univerſas Corporis partes gravius affligit, nihil potentius Animæ facultates evertit. Eadem remedia, pro diverſo morbi tempore, & ægri ſtatu, nunc ſalutaria ſunt, nunc mortifera. Ubinam igitur requiri poteſt curioſior in Medico diligentia? ubinam animus in judicando acrior, in agendo præſentior? Nunc audacem & expeditum, nunc cautum & dilatorem eſſe convenit. Modo viam inſtitutam ſequi neceſſe eſt, modo curſum relinquere, modo relictum iterare.

iterare. Igitur in hoc maxime ſtudium atque operam ſuam videtur poſuiſſe Hippocrates, ut ea quæ ad Febrium notitiam pertinent & accurate ipſe inveſtigaret, & aliis diſerte diſtinctèque exponeret. Varia primo Tempeſtatum genera deſcribit, & ſuccedentes ſibi invicem Cœli mutationes; cumque ex hac cauſa Morbi Epidemici præcipue naſcantur, animadvertit quibuſnam Temporibus ſingulæ Febrium Species invaluerint, quæ prout diverſa facie ſe oſtendunt, aut aliam aliamve Corporis partem cæteris magis vehementer impetunt, varia quoque nomina ſortiuntur; harumque frequentiam, malignitatem, durationem, & eventum docet; docet etiam cujuſnam ætatis, temperamenti, conſuetudinis, & victus homines adortæ ſint, quibuſque Symptomatis ſtipatæ; omnia denique notatu digna commemorat quæ in pleriſque ægrotantium generaliter acciderint. Sed quod ad rem maxime pertinet, vias omnes accurate indicat, quibus Natura laborantes ad ſanitatem perduxerit; quo collimans Artifex, vel hujus conatibus obſecundare, vel eos imitari ſemper ſedulo debet. Particulares deinde Ægrorum Hiſtorias ſubjicit; quod eo magis utile ac neceſſarium, quod eadem Febris ab eadem cauſa, pro differente cujuſqueVaſorum capacitate & Fibrarum textura, ac Fluidorum quantitate, conſiſtentia, motu, & ſecretione diſſimili, varios homines gradu modoque multum variante afficit. Etiam in eodem Corpore, nunc adeo rapidus Sanguinis impetus ac violenta huc illucve inclinatio, nunc contra is Circulationis languor: & humorum modo ita ſubitæ largæque profuſiones, modo ita pertinax eorundem retentio eſt, ut qui ad Morbi nomen potius, quam ad diverſos ipſius effectus diverſamque ægri conditionem reſpicit, nihil memorabile unquam in Curationibus præſtare valeat. Hoc igitur inſtitutum merito probat, qui progreſſus & defectus in Scientiis & vera ad augmentum earum adjumenta optime perſpexit, Verulamius: " intermiſſam querens illam Hippocratis diligentiam utilem admo-" dum & accuratam, cui moris erat narrativam componere Caſuum " circa ægrotos Specialium; referendo qualis fuiſſet morbi natura, " qualis medicatio, qualis eventus. Atque hujus rei nactis nobis " jam exemplum tam proprium atque inſigne, in eo ſcilicet Viro, " qui tanquam Parens Artis habitus eſt, minime opus erit exemplum " aliquod forinſecum ab alienis Artibus petere; veluti a prudentia " Juriſconſultorum, quibus nihil antiquius quam illuſtriores caſus " & novas deciſiones ſcriptis mandare, quo melius ſe ad futuros " caſus muniant & inſtruant. Iſtam proinde continuationem Me-" dicinalium Narrationum deſiderari video, præſertim in unum Cor-" pus cum diligentia & judicio digeſtam. Quam tamen non in-" telligo ita fieri debere amplam, ut plane vulgata & quæ quotidie " obveniant excipiat, (id enim infinitum quiddam eſſet neque ad " rem:) nec rurſus tam anguſtam, ut ſolummodo mirabilia & ſtu-" penda (id quod a nonnullis factum eſt) complectatur. Multa " enim in modo rei & circumſtantiis ejus nova ſunt, quæ in genere " ipſo nova non ſunt. Qui autem ad obſervandum adjiciet ani-

" mum,

" mum, ei etiam in rebus, quæ vulgares ſunt, multa obſervatu dig-
" na occurrent." Ad hanc formam delineantur Hiſtoriæ ab Hippocrate traditæ, quæ partim quidem ſatis frequentes, partim vero rariores, omnes morbum circa vitæ mortiſque confinia fluctuantem exprimunt. Alii enim Phrenitide, alii Angina, aut Pleuritide, aut Ileo, aut Inflammatione Gangrænoſa correpti ſunt. Neque hic quenquam reperias, quem non aut ingens Capitis dolor, aut Coma, aut Delirium, aut Convulſio, aut plura ex his mala, tentaverint. Videas ægritudines eaſdem ex intemperantia Vini, Cibi, Veneris, ex nimia Quiete, & Exercitatione, ex pravo Victu, ex Mærore contractas; febricitantes videas Viros Ætatis, Temperamenti, & Conſuetudinis diverſæ: Virgines, quibus Purgationes Menſtruæ jam tum fluere incipiebant, Mulieres Prægnantes, Abortum paſſas, Parturientes, Puerperas. Quidam Primo, Secundo, Quarto, aut Quinto Die: quidam, non niſi poſt Octogeſimum, aut Centeſimum & viceſimum Diem, mortui ſunt, vel ſervati. Hi ex toto liberati, illi Recidivam paſſi ſunt. Neque vero hæc famæ inhians, ut plerique ex Recentioribus, literis conſignavit Hippocrates: in quorum ſcriptis Convaleſcentium Hiſtorias ſatis multas legimus, mortuos tegit terra. Plures enim ab illo memorantur, qui perierint. Id quidem ſapienter factum; quoniam & ad Præſagitionem inſtituendam, & ad ordinandam Curationis normam, & ad explorandas Remediorum vires, haud minus dirigi poteſt Medentis conſilium ex attenta obſervatione eorum qui moriuntur, quam eorum qui ad ſanitatem perveniunt. De Medendi Methodo pauca admodum in hoc opere tradit Hippocrates: quod inde obtigiſſe credo, quod alibi ſigillatim de Acutorum Morborum Curatione egerat, in hunc finem Sanguinis detractionem, Alvum Evacuantia, Fomenta, ac Ptiſanæ Hordeaceæ potum, maxime commendans. Ac Sydenhami noſtri præcipua laus eſt, quod in deſcribendis Febribus hos Epidemiorum Libros, in medicandis Librum de Victu Acutorum ante oculos habuerit. In Scripta hæc adeo numeris omnibus abſoluta, ſive potius in Naturam ipſam, Commentarios exaravit Freindus. Cumque ægroti qui evaſerint, Humorum aut per unam, aut per plures Corporis vias, Excretione, omnes reſtituti ſint: & ex Mortuis hi diutius traxerint, quibus larga fuerit eorundem profuſio, quam illi quibus nulla aut exigua pro vi ac duratione Morbi Evacuatio obtigerit, Febrium Curationem perite judicavit maxima ex parte in iiſdem Evacuationibus Arte opportune moliendis conſiſtere. Is itaque de Miſſione Sanguinis, de Sudoribus, de Vomitione, de Exſcreatione, de Purgatione, & de Urinæ Profluvio, ac de horum commodo & tempeſtivo uſu diſſerit: Commentario uno de Veſicantium, quæ Cantharidas recipiunt, virtute adjecto, quas haud modo per Cutim Seri fluxum ciendo, ſed Sanguinem quoque exagitando, & exiliſſimos Corporis meatus reſerando, mirificam ſæpe opem afferre indicat. Hæc ille omnia ſi luculenter præſtiterit (præſtitit autem cum ſagacitate & nitore admirabili) quid jam reſtat, niſi ut præcepta ejus ſolerter adhibeamus,

mus, atque Experientia confirmemus. Nam ut ad ſingulos quoſque caſus cum fructu accommodentur, multum certe uniuſcujuſque judicio relinquendum eſt. Harum omnium Evacuationum commoditatem, noxamque aut inutilitatem, & intellexit & explicuit Freindus; cum haud ita pauci, una alterave earum freti, quaſi in Sectas abierint. Aliorum in Miſſione Sanguinis, aliorum in Sudorificis, aliorum in Vomitione omnis fere Medicina conſiſtit. Quidam Purgationem omnino damnant, quidam parum emolumenti abſque hac provenire poſſe contendunt. Vix aliud eſt, in quo omnes conveniant, niſi de Emeticis ubi nauſea eſt, & Clyſteribus in Alvi aſtrictione. Quanquam enim Venæ ſectionem vix quiſpiam nunc dierum ex toto rejiciat, tamen de mittendo Sanguine haud minor controverſia eſt, cum alii hunc frequenter admodum ac liberaliter, alii raro parceque detrahi velint. Ita ſuis quiſque Remediis unice fidentes, cætera, tanquam inutilia vel etiam noxia, experiri metuunt. Diverſas quidem in diverſis Regionibus curandi vias magis prodeſſe, & Rationi & Experientiæ congruit; verum uni cuivis perpetuo adhæreſcere abſurda plane res eſt. Britanni, propter moderatam Cæli temperiem, ſiquidem ob Maris circumfluentis viciniam raro vehementi vel calore vel frigore infeſtemur, haud ita violentis Inflammationibus opportuni ſunt; verum, ob frequentes tempeſtatum mutationes, frequentius ægrotant: &, quia cibo ſolido craſſoque indulgent, Aeremque ſpirant valde humidum, magis lentis atque obſtinatis Febribus langueſcunt. Quid quod Hypochondriacis, Hyſtericiſque, & cæteris Nervorum Affectibus, nulla gens peræque obnoxia eſt. Unde & parciorem Sanguinis miſſionem, & Victum liberaliorem requirunt, & Remediis Diaphoreticis ac Veſicantibus magnopere juvantur. Galli autem eſca levi ac digeſtibili maxime delectantur, vinis tenuibus, odoratis, concoctioni utilibus: corpus ambulatione multa, ludis & occupationibus frivolis mentem recreant. Unde Cruditates patiuntur nec frequentes nec longas; ubi vero nauſeam aliquam aut bilis fluctuationem in Stomacho perſenſerint, ad Abſtinentiam ſtatim, & ad Juſcula vel ſimplicia vel medicata confugiunt, quorum ope his incommodis brevi liberantur. Utque nos in initiis languorum vinoſum aliquid & ardens pro more expetimus, ita ii contra, utpote Febriculis ex levi quavis occaſione tentati, humectantia & refrigerantia deſiderant. Veruntamen, quia cibis ſucculentis & variis & Aromatum copia conditis bis in die ad ſatietatem veſcuntur, Morbis omnibus a nimio Sanguinis motu & abundantia productis patent, ac præcipue Febribus Inflammatoriis, Putridis, Bilioſis. Quamobrem Evacuationes largas, tam per Alvum, quam per Venæ ſectionem, & mature poſtulant, & repetitas ſuſtinent. Hiſpani vero Luſitanique victu utuntur probo, parco, uniformi, ſimplici. Quare ex eo infirmitatibus minime obnoxii, morbis duntaxat e temporum mutationibus & Aeris qualitate ortis infeſtantur; contra quæ omni cautione ſeſe muniunt, in tuenda ſanitate uſque ad ſuperſtitionem religioſi. Igitur ad ſenectutem viridem atque vegetam vulgo perveniunt: niſi ſi qui

Veneris

Veneris ufu vel contagiofo vel immodico, ad quam ultra vires, cum ob alimenti tenuitatem corporis habitu fint exfangui & exfucco, a calore & defidia follicitantur, vivendi fibi tempora præcidant. Febres quidem Ardentes, ob ficcam atque torridam in his Nationibus Cæli conftitutionem, Caput & Pulmones fubito ac vehementer affligunt; raro autem evenit ut Homines magnam humorum in Inteftinis putrefcentium copiam accumulent. Quoniam in calidis regionibus valde imbecillis concoctio eft, harumque incolæ ftatim levi quolibet in victu errore offenduntur, & ibidem intemperantiæ & indigeftioni Vomitus Biliofi cum Febribus, Diarrhœæ ac Dyfenteriæ exitiales frequentiffime fuperveniunt; ex quo, malorum imminentium gnari, ebrietatem & ingluviem fummopere deteftantur. Itaque Purgationes etiam crebras defugiunt; & præcipuam in frequenti admodum miffione Sanguinis, in emollientibus Alvi Lotionibus, in Liquorum Diluentium potitatione, Acidifque Fructuum fuccis, medelæ fiduciam recte ponunt. Galli quoque, perinde ac hi, venam octies deciefve incidere haudquaquam reformidant; nobifcum præclare agitur, fi id fine homicidii fufpicione bis terve iterare liceat. Hoc tamen modo, five nimia Sanguinis & Humorum Copia eft, ea expeditiffime minuitur: five Rarefcentia nimia, optime cavetur ne Vafa ulterius diftendant perrumpantque: five nimius Lentor, fpatium ad dimotionem ipforum ampliatur: five quaquaverfum Motu citatiori feruntur, Celeritas eorum inhibetur: five in partes aliquas violentius impinguntur, eorundem impetus alio derivatur. Febres certe peracutæ, larga detractione Sanguinis, intra breve temporis fpatium, miro fæpe cum fucceffu tolluntur: unde iftarum Gentium Medici audentiores facti, ægris etiam ab hoc auxilii genere minime alienis, nimis pertinaciter eidem viæ infiftunt, cum non jam eadem maneat cubantis conditio; nam fi Febres diutius inhæreant, Homines continuata exinanitione, aut viribus defecti cito intereunt, aut in morbos infanabiles decidunt, qui ex debili Circulatione & Stagnatione humorum in extremis vafculis oriuntur, uti funt Cæcitates, Marafmi, Vifcerum Obftructiones, Scirrhi, & Hydropes. Idemque de Purgatione dici poteft. Et in hac quidem re potiffimum, etiam quoad populares fuos, Medici mihi videntur ifti peccare: noftrates autem, quorum neque temperamentum, neque habitum, neque victus confuetudinem fatis diligenter attendunt, valetudinis caufa peregrinantes frequentius peffundant. Utinam & nos pravis aftantium præjudiciis & ægrorum cupiditatibus obfequendo, in horum perniciem non nimis aliquando gratificemur. Multæ paffim audiuntur de Nervorum Affectibus querimoniæ; unde fiquis gravitatem Capitis, Artuum impotentiam, & Spirituum dejectionem, cum fiti & calore non immodico, perfentiat, Nervofa quadam Febre correptum fefe conjicit, & calida ftatim expofcit Cardiaca. Verum hoc prætextu Evacuantia negligere, & Pulveres Aromaticos, Salefque Ardentes, & Spiritus quafi liquidi Ignis vim habentes Febricitantibus indefinenter devorandos exhibere, imperiti aut adulan-

tis

tis Medici eſt. Quod ad Venæ ſectionem attinet, hæc in Acutioribus Morbis paulo liberius uſurpata, non omnibus hodie, perinde ac olim fuit, terrori eſt; at Purgatio, niſi forte in Infantibus ac Pueris, haud ita multum in uſu eſt. Quaſi vero ii aut ex firmiore materia, aut alio artificio contexti ſint, quam natu grandiores: aut quaſi Liberi magis intemperantes eſſent eorum Patribus. Annon, ex inordinata victus ratione & minus curioſo ciborum delectu, Stomacho & Inteſtinis inſigniter laboramus? Itaque de tempeſtivæ Vomitionis uſu nemo diſputat; nemo item Clyſteres vel præcipere vel aſſumere metuit. Cumque Primarum, uti dicuntur, Viarum principio finique concedantur hæc Evacuantia, quid cauſæ poteſt eſſe cur media pars earum ejuſdem generis Remediis privetur? præſertim cum in tenuibus Inteſtinis multo uberiores humorum ſecretiones fiant, & Vaſorum Lacteorum pars longe maxima ex iis originem ſuam ducat. Clyſteres quidem, licet ad ſuperiora Inteſtina non pervadant, tamen inferiora vacuando facilem quoque ab alteris iſtis ſtercori deſcenſum expediunt; verum Enemata, haud, uti Purgantia, craſſam illam atque viſcidam ſuperiorum Inteſtinorum Tunicis agglutinatam materiam abſtergunt depelluntque: cujus magnam illic ſæpe copiam diu hærere deprehendimus e ſolidarum fæcum cumulo quæ in fine Febrium, licet ægri vix aliud quam Liquida aſſumſerint, Alvo vel naturaliter vel per Artem ſollicitata, egeruntur. Atque etſi Catharticorum ope Materiam quandam Febrilem a Sanguine ſegregari excernique haud credibile putem, tamen eorum virtus ex eo tantum, quod Inteſtinis afferunt, levamento minime æſtimanda eſt. Alias enim, eaſque eximias utilitates præſtant. Primo enim, corruptis humoribus ejectis, alimentum, quod ingeritur, purum & integrum ad Sanguinem defertur: deinde, Inteſtinis depletione ſubſidentibus, Viſcera atque ingentia Sanguinis Vaſa quæ Abdomine continentur, minus coarctata, liberius Circulationi ſpatium præbent: poſtremo, Jecoris, Pancreatis, & aliarum Glandularum exitus reſerantur. Unde Diaphragma & Pulmones reſpiratione faciliori gaudent, in Caput haud ita violenter propellitur Sanguis, per univerſum Corpus turbatus Circulationis curſus in ordinem revertitur; Alvique fluxus & promoventur Critici, & arcentur Symptomatici. Huc accedit, quod Sudorificorum uſus longe tutior ſit & efficacior poſt Venæ Sectionem & Purgationem, inanitis laxatiſque Vaſis, & patefactis eorum oſculis. Ex quo facilius per Cutis poros deſiderata promovetur Evacuatio, & ab eo cavetur, quod maxime metuendum eſt, ne dum in ciendo Sudore toti ſumus, Remedia huc ſpectantia Inflammationes internas & Obſtructiones augeant. Igitur ubi Morbus Alvo, ut fieri ſolet, diu aſtrictæ ſupervenit, ubi poſt Vomitionem nauſea cum ructu graveolenti etiamnum inhæret, ubi pituita ſtomacho moleſta eſt, ubi os amareſcit, ubi abdomen aucta viſcerum mole aut flatibus diſtenditur, ubi inteſtina cum ventris ſiccitate vel etiam fluore torquentur, ubi corpus pravis ſuccis abundat, quid obſtat quo minus

lenia,

lenia, quorum copia nobis ſuppetit, præſertim in initiis Febrium, Purgantia imperemus? Certe Hippocrates, licet haud alia ei cognita fuerint quam calida & vehementia Cathartica, tamen & hæc etiam aliquando in Febribus neceſſario adhibenda eſſe perſpexit. Is enim in Aphoriſmis ita præcipit, -- " Incipientibus Morbis, ſiquid " movendum videtur, move: vigeſcentibus vero, quieſcere melius " eſt." Et -- " In Acutis Affectionibus, raro, & in Principiis, Pur- " gante utendum: atque hoc, diligenti prius adhibita cautione, facien- " dum." Et -- " Purgandum in valde Acutis, ſi turgeat Materia, ea- " dem die: morari enim in talibus, malum eſt." Atque in his verſimiliter ille Ægyptios ſecutus eſt, a quibus Medicina cum cæteris Artibus ad Græcos derivata eſt. Ii enim ſolebant, teſte Diodoro, " Morbos præoccupare, Corpora curantes Clyſteribus, & Potionibus " quibuſdam Purgantibus, & Abſtinentia, & Vomitione: idque in- " terdum ſingulis diebus, interdum poſt tres aut quatuor dies in- " terpoſitos. Nam, diſtributo omni nutrimento, majorem ejus par- " tem eſſe ſuperfluam, atque hinc morbos creari; ideoque Cura- " tionem modo expoſitam, qua principia morbi tolluntur, ad re- " cuperandam valetudinem maxime conferre affirmabant." Similiter, Medici ſuorum temporum feliciſſimi, in Belgio Lommius, in Gallia Fernelius, in Anglia Sydenhamus, Purgantibus in Curatione Febrium primas poſt Venæ ſectionem tribuere non dubitarunt. Sydenhamus quidem in eo, quod poſtremum ſcripſit, Opuſculo, hæc de iis habet: " Cum Catharſis imperata curationi hujus Febris ob- " eſſe nonnullis forte videatur, pro comperto affirmo, nihil ita certo " atque ita potenter ægrum refrigerare atque Catharſin, poſt Venæ " ſectionem, quæ ubique præmittenda eſt, celebratam. Tametſi " enim Medicamentum Purgans eo ipſo quo ſumitur die, atque adeo " inter operandum majorem impræſentiarum & in Sanguine & in " reliquis Humoribus, quam qui ante fuit, tumultum excitet, & pro- " inde Febrem intendat; id tamen noxæ emolumento mox inde " ſubſecuturo plus ſatis penſatur. Teſtatur enim Experientia, Ca- " tharſin modo poſt eductum Sanguinem tentetur, quibuſlibet aliis " Remediis felicius certiuſque Febrem perdomare; tum quatenus " fædam illam Humorum illuviem e corpore exigat, a quibus ut a " cauſa antecedente Febris accendebatur: vel ſi non antea pecca- " bant ii, jam ſaltem concalefacti, & a Febris ardore quaſi cocti & " conſtipati, ad ejuſdem moram diuturniorem multum faciunt; tum " etiam quatenus Anodyno viam ſternit, quod tutius longe certiuſ- " que officio ſuo fungitur, quam ſi Humores peccantes, qui Pare- " gorici vires aliter potuiſſent infringere, Purgatione non fuerint " eliminati." Poſt hunc in Commentariis hiſce Freindus quoque Purgantium utilitatem ad curandas Febres eximie prædicat: ſed non ita indiſcriminatim, ut ea ſemper in uſum ducenda contendat. Neque vero totum illud argumentum pertractavit, id ſolum in ſe ſuſcipiens ut enarraret virtutem eorum in Febre, quæ Variolas Confluentes, maturitate Puſtularum aut vigente aut jam inclinata, ſem-

per excipit. Cumque hæc Medendi ratio, licet a Sydenhamo præmonſtrata, apud nos pene exoleverat, doctrinam ſuam Virorum aliquot in Arte Medica maxime illuſtrium conſenſu munire idoneum judicavit: quorum Epiſtolas, graves ſane ac perutiles, huic Operi inſertas legimus. Eodem ipſe auxilio & in aliis Febribus frequenter uſus eſt: &, quantopere id ei placuerit, conſtat ex iis quæ de hac re in Hiſtoria Medicinæ poſtea a ſe ſcripta tradidit. De Alexandro Tralliano agens, "In Cauſo, ſive Morbo qui ab illo Febris Ardens " Spuria dicitur, ubi redundat Bilis, & materia Evacuationi ſeſe offert, " & Febris haud intenſa eſt, Purgationem Venæ ſectioni præfert: " cum alii Sanguinis miſſioni maxime nitantur. Obſervationem " hanc adjicit peracutam & perutilem: Memini me, inquit, etiam " Acuta laborantem Febri purgaſſe; verum hæc res non modo multam & exquiſitam animadverſionem ac judicium, ſed & Medicum " quoque deſiderat fidenti præſentique animo. Ii qui Experientiæ " rationem adjungunt, hujuſce obſervationis facile vim perſpicient; " neque viam hanc negabunt in quibuſdam caſibus, ſiquis huic prudenter inſtiterit, mira cum felicitate tentari. Hic enim frequenter " aut ſequendæ aut adjuvandæ Naturæ modus eſt aptiſſimus. Caput " apud Oribaſium eſt ex Archigene ad hanc rem ſpectans; idque " recte animadvertit Galenus, Diarrhœam ex naturalibus iis auxiliis " eſſe unam, per quæ Morbus iſte ad Criſim perducitur. Porro " neutiquam violenta Trallianus, ſed lenia tantum, in Febre Tertiana & Quotidiana, exhibet Purgantia: quæ res animadverſionem " ſeriam meretur, Virumque illum, non modo acri cum judicio, ſed " caute ac fideliter, Artem ſuam exercuiſſe comprobat." Per hæc omnia id laboro, ut licet Purgationem in Febribus prope ad extremum uſque Spiritum, quod in Natione quadam non inuſitatum eſt, minime iterari velim: tamen, viribus ſubſiſtentibus, haudquaquam formidabile Remedii genus eſſe oſtendam. Neque video cur & in Meridionalibus Europæ plagis, ſub Febre languida & imbecillo Corpore, Veſicantibus, tanquam nos, audacter uti non poſſint: aut cur Vinum, ut a Græcis regionum æque calidarum incolis vel in Phrenitide aliquando fieri ſolebat, aut etiam Vino fortiora propinare dubitent, Febremque accendere. Nam in quolibet ægro, quovis in loco, quocunque tempore, ubi Dolor Calorque ingraveſcit, Reſpiratio arcta laborioſa & ſublimis, Pulſus autem tenſus fortiſque eſt, ea neceſſaria ſunt præſidia, quæ Materiæ Vaſa onerantis copiam imminuant, ac Fluidorum impetum refrænent: contra, ubi robur infirmum eſt, Reſpiratio frequens parva ac debilis, Pulſus autem creber exilis & languidus, ea tentanda ſunt quæ Spiritus refocillent, motumque Sanguinis torpentem exſuſcitent. Illa denique in Initio & Incremento, hæc ut plurimum in Vigore & Declinatione Morbi conveniunt. Quod ſi contraria inſtituitur Medendi ratio, Alexipharmaca & Cardiaca Inflammationes & Deliria & Spirandi anguſtiam & Calorem ſiccum movent: Evacuantia autem Vires jam attritas vexant & convellunt. His ſimilia fuerunt, quantum ex

Scriptis

Scriptis ejus assequi possum, in Curatione Febrium Freindi consilia. Cæterum in Commentariis continentur etiam Disquisitiones nonnullæ ad Oeconomiam Animalem & Pathologiam spectantes, uti de Sectione Venarum Jugularium, de Pleuritidis ac Peripneumoniæ Sede, de Excretione Cuticulari & Intestinali; ubi optimo in lumine collocantur quæcunque rationes ad explicanda hæc argumenta a penitiori Mechanices & Anatomiæ cognitione hauriri potuerint. Opus autem integrum Amico suo carissimo & studiorum consorti, Ricardo Frewin, eadem nominis fama eodemque cum amore hominum Oxonii, quo ipse Londini, tunc temporis hodieque Medicinam exercenti dedicavit. In qua Dedicatione juvat profecto tramitem illum oculis signare, per quem Viri duo excellentis ingenii & industriæ, in eodem stadio decurrentes, una quoque feliciter ad Artis suæ metas pervenerint. De Epidemiorum Libris, Freindique in eos Commentariis, multa cum hujus laude, licet ab eo in quibusdam rebus dissentiens, Epistolam ad eundem scripsit Anno 1718 Vir Eruditissimus, a quo accuratam Hippocratis Editionem avide expectamus, Daniel Trillerus. Sed cum hæc ad rem Criticam magis quam Medicam spectent, & quæstiones maximi momenti ab eo examinatæ hujusmodi sint, An Pulsuum notitiam habuerit, An Remedia Sudorifica adhibuerit, An externi Cantharidum usus plus quam uno in loco meminerit Hippocrates? operæ pretium non videtur his minutiis immorari: præsertim cum Johannes King in plerisque Trillero docte responderit.

Anno 1719, Freindus edidit, de Purgantibus in Secunda Variolarum Confluentium Febre adhibendis, Epistolam ad Virum Clarissimum Ricardum Mead, quicum amicitia & laborum societate conjunctissimus diu vixerat: cujusque Litteras perelegantes de eadem re ad Freindum scriptas, & Commentariis supra memoratis insertas, legimus. Freindus autem argumentum hoc ideo uberius illustrare voluit, quod multi vulgaria præjudicia mordicus tenentes doctrinæ huic tanquam novæ ac inutili acriter oblatrarent. Woodwardus autem in Libro quodam perinsulso, quem paulo ante hoc tempus vulgaverat de Medicinæ Statu, Purgantium in Variolis Patronos indignissimis contumeliis laceraverat. Is, ex Officina in Currum prorepens, Medici partes agere concupivit. Quod si aliquid incepto dignum præstitisset, id ei adeo non vitio verterem, ut summa potius laude prædicandum judicarem. Fuit autem ab initio, fuitque semper, & in communi vita & in Medicinæ usu Vir absurditatis perridiculæ. Huic Freindus nihil respondit serio: id idem fuisset ac cum Umbra pugnare; Libellum autem sub Empirici cujusdam nomine edidit, ubi risu lepidissimo acrem exagitavit Hominis præfervidi Bilem, & acerbissimas injurias elegantibus facetiis propulsavit. Tamen ut reclamantium ora penitus occluderet, instituti sui utilitatem, & rationibus, & auctoritate idonea, & Historiis Hippocratico plane more scriptis, confirmavit; quarum veritatem ne malevoli ipsius fidei unice niti dicerent, cautum ab eo est nequam narraret; ubi adjutor ei in medica-

medicatione præſto non fuiſſet. Hæc etiam, ut ipſe ait, " nota ſatis " atque illuſtria, non ex otioſorum hominum cerebro effuſa, ſed ex " ipſa Artis Magiſtra Experientia, eaque multiplici, deducta: non in " angulis, non in gurguſtiis, inter nutrices & aniculas clanculum " conficta, ſed in luce atque conſpectu hominum, maximeque intra " Nobilium parietes, coram Teſtibus idoneis geſta atque probata " ſunt." Purgantia in periculoſo iſto Variolarum ſtatu, etiam ab Arabibus, qui Morbi deſcriptionem primi tradiderunt, uſurpata: ac deinde a pluribus inſequentium Sæculorum Medicis judicio & Artis uſu præſtantibus, paſſim commendata obſervat. Nihil autem de Remedii hujus modo ac tempore accurate præceptum indicat, ante Sydenhami tempora: qui & Variolas luculentius depinxit, & earum curationem felicius abſolvit, quam omnes omnium gentium atque ætatum Medici. Is in Variolis Confluentibus, Die Decimo tertio, ſi modo præmiſſa fuerit Venæ ſectio, præ cæteris remediis Purgationem convenire arbitratus, prorſus interim ante hunc Diem tentari vetuit. Sed id, quemadmodum in Commentariis monuit Freindus, atque uti ex his quas recenſet Hiſtoriis perſpicue liquet, frigidum nimis conſilium, nec ſatis pro periculo expeditum. Itaque ſiquid ille novi fecit, in eo novatum eſt, quod & interdum omiſſa Venæ ſectione, &, cum citius plerumque, quam Die Decimo tertio, ad ultima ventum ſit, hoc auxilii paulo maturius etiam arripi debere exiſtimavit. Conſilii ſui rationes ab ipſo deductas Lector magna cum voluptate perpendet; hoc tantum ſummatim dicam, Cum Puſtulæ in ſiccam & Cruſtoſam Scabiem abierint, ita parum ſperari debere, vel ut libere peragatur ipſa, quæ naturaliter magna in copia fieri ſolet, Cuticularis humorum Perſpiratio, nedum materiæ relictæ expulſionem, ut quicquid ab Evacuatione petendum ſit, id in Venæ Sectione, Alvumque moventibus, maxime conſiſtat. Nam licet copioſum Urinæ fluxum optare debeamus, Diureticorum tamen effectus eorum nomini rarius reſpondet. Veſicantia nihil niſi tenue Serum eliciunt, cujus copia hic non obeſt: eorumque virtus interna magis attendi debet. Venæ ſectio præſens periculum optime avertit, cui tamen ferendæ vires haud ſemper ſufficiunt. Ac ſi ex longa Alvi aſtrictione, quæ huic morbo familiaris eſt, ſolidis craſſiſque fæcibus occluduntur earum partium ductus quæ ad Inteſtina tendunt, quonam Artis auxilio ſanitas in integrum reſtitui poteſt, niſi per Purgantia? Natura autem, iſto onere levata, inanitioni adeo non ſuccumbit, ut quid inde commodi contingat in caſibus tantum non deſperatis, evidenter appareat; (nam & calor mitigatur, & mens magis conſtat, & ſomnus ſubſequitur, & cibi appetitus redit, & robur inſtauratur:) quomodo autem ad eorum vires, qui poſt hanc mortui ſunt, conſervandas (id enim duntaxat incommodi prætendi poteſt, ne imminuantur illæ) facere potuiſſet ingens Excrementorum cumulus, aut Secretio Inteſtinalis penitus intercepta, conjicere nequeamus. Quod ſi in quacunque Febre eadem Ventris ſiccitas perſtaret, quis etiam in corpore imbecillo Laxantia formidare deberet, quorum & facul-

facultas esset lenis & quantitas mediocris? At in Variolis non modo plerumque Venter diu clausus permanet, sed Materiæ putrefactæ pars hos ipsos, per quos exiit, Meatus Crusta tenaci obducit, pars intus relicta novam denuo Febrem accendit, cui, si præter modum sæviat, novæ quoque ad humorum corruptorum ejectionem aperiendæ sunt viæ. Neque alia adhuc commodior inventa est, quam quæ fit per Alvum. Quod nisi mature & abundanter fiat, etiam posteaquam Morbi æstus ita deferbuerit ut non jam amplius præsens discrimen intentet, frequenter ei succedunt Abscessus, Furunculi, Tusses, atque Tabes. Notatque Freindus, neminem unquam ex iis, quos servare non potuit hoc auxilii genus, Alvi unquam profluvio intercidisse, neminem in ipso Purgandi cursu periisse: hos ipsos vero qui, adhibitis utcunque Catharticis, perierint tamen, semper inde fere ad tempus aliquod fuisse levatos. Porro Historiis in hac Epistola narratis magnopere debemus, quod quocunque Variolarum tempore, si atrocia urgent Symptomata, minori jam cum hominum præjudicio Sanguinem detrahere audeamus; quæ res, contra quam vulgo creditum est, faciliorem iis exitum aperit, nedum intercludit: ac præsertim in initio morbi opportuna est. An non enim ea materiæ frequenter subest copia, quæ per Eruptionis tempus expelli nequeat: atque ideo Cerebrum premat, Cordis motum perturbet, fauces strangulet, & Pulmones inferciat? An non hinc Arteriæ adeo turgescere ac distendi possunt, ut, cum & ipsæ rursus debito modo contrahere se non valeant, & Vasa ipsis intertexta atque adjacentia coarctent, liber Fluidorum cursus præpediatur? An non, etiamsi materiæ quantitas non immodica sit, tamen a vehementer incitata Sanguinis Velocitate iidem effectus oriri queunt? An non ex Fibrarum irritatione Pori Cuticulares constringi occludique: atque has ob causas eæ Partium Internarum labes contingere, quæ in apertis Mortuorum Cadaveribus conspiciuntur, Tumores videlicet Inflammatorii, Extravasationes, Abscessus, & Gangrænæ? Igitur ei, qui Cordis & Arteriarum Contractionem ac Dilatationem reciprocam, atque hoc modo jugiter continuatam Sanguinis Circulationem animo comprehenderit, luce debet esse clarius, quamobrem in repletis firmisque Corporibus non modo ad avertendam a Capite ac Visceribus Fluidorum violentiam, non modo ad Humores intra Vasa sua cohibendos fluxilesque reddendos, neque ad Secretiones solum & Excretiones cæteras moderate ac salutariter peragendas, sed ad eam quoque quæ per Cutim fit Sudorum atque Halituum expulsionem adjuvandam, liberali Sanguinis missione nullum aliud inveniri possit vel tutius vel efficacius vel præsentius auxilium. Ita quoque arcentur optime pericula, quæ in Variolis semper timeri debent, quæque exitium repentinum minantur, Phrenitis, Spirandi difficultas, & Angina. Quanto autem satius est, Remedio, a quo nihil noxæ metui, ingens emolumentum sperari potest, mala imminentia mature præcavere, quam idem, utcunque idoneum, anceps tamen redditum, magis alieno tempore experiri. Hac de re

in Hiſtoria Medicinæ verbis ſequentibus optime egit Freindus: " Nonnulla tradit Aetius, quibus Medicus etiam utiliter inſtrui poſ- " ſit. Unum eo ſpectans exemplum proferam, in quo curandi nobis " regula ad imitandum aptiſſima proponitur. Hæc in Capite quodam " invenitur, quod ſi non omne, pars ſaltem ejus de Herodoto ſumta " eſt; ubi tractantur Ἐξανθήματα, ſive Eruptiones Cuticulares cujuſcun- " que generis, quæ vel Febri ſuperveniunt, vel huic ab initio jun- " guntur: eæ præſertim, quæ pruritum movent, & in cute pulicum " morſibus ſimiles efflorefcunt. In hoc caſu, Naturam redundanti- " bus ac vitioſis humoribus onerari dicit: quæ niſi Evacuatione aliqua, " aut per Vomitum, aut per Alvum exhauriantur, partes Vitales ado- " riendo multum periculi intentant. Quamobrem in initio ſtatim, " ſi Febris violenti exarſerit, Sanguinem mitti jubet. Minime dubito, " quin, uti nunc obtinet, ita illis quoque temporibus vulgaris iſta " opinio obtinuerit, ut ab Eruptione Cuticulari hujuſmodi medela " vetaretur: cujus hæc plerumque ratio affertur, ne eo modo humor " a Circumferentia ad Centrum recedat. Verum argumentationis " iſtius fallacia, ſi ad Oeconomiæ Animalis normam exigatur, facil- " lime detegi poteſt: atque in promtu eſt demonſtrare, quemadmo- " dum in multis caſibus, ubi abundat ſanguis,vel is nimium glutinoſus " eſt, detractio ejus lentorem partium attenuet, ac liberiorem earum " reddat circulationem: quo fit ut non modo non cohibeatur, ſed " benignius etiam procedat Eruptio. Igitur in Eryſipelate, Variolis, " Morbillis, Febre Scarlatina, aliiſque ſimilibus vitiis, ſi vehementia " ſint ſymptomata, & caput vel pulmonem afficiant, aut in alia qua- " vis parte dolorem ingentem moveant, haud abſque ratione ac tuto " prorſus Vena inciditur. Ego certe, quanquam haud aliud frequen- " tius experimentum inſtituerim, ne ſemel quidem animadverti quam- " libet harum Eruptionum poſt miſſionem Sanguinis retroceſſiſſe, ubi " affectus ipſe id auxilii requireret. In Eryſipelate præſertim, ſed & " in aliis quoque caſibus, ubi Inflammatio adeſt, Experientia docet, " per ipſius partis affectæ Scarificationem, cum Membranæ illic onere " gravatæ craſſiores appareant, frequenter malum omne mira cum " celeritate diſſipatum evaneſcere." Neque in alia fuit opinione, qui ante demonſtratam, Sanguinis Circulationem floruit, Medicus cum primis ſagax & experiens, Carolus Piſo. Is ita loquitur, " De " Curatione horum Exanthematum non eſt inſtituti noſtri minutius " agere: hoc tantum monendi Tyrones, Venæ ſectionem mature " celebratam eſſe maxime conducibile Remedii genus in omnibus " hujuſmodi Febribus, in quibus Exanthemata quacunque ratione " erumpere ſolent: nulla vel habita ratione ætatis, niſi forte Infan- " tilis, modo adſit Plethora, mature inquam, immo etiam quam- " primum apparentibus. Nam Experientia Ratioque docent, Na- " tura nonnihil levata ab onere, hoc eſt Sanguinis plenitudine, longe " facilius & in minori copia, quod ſane optandum eſt imprimis, erum- " pere Exanthemata, neque Corporis univerſum habitum tanta op- " primi infeſtarique Putredine." Horum Virorum auctoritate ip- ſiſque

ſiſque verbis in re tam gravi & controverſiæ ſubjecta ideo potiſſimum uti volui, quod Williſius noſter timide ac dubitanter hoc auxilium proponat, & Sydenhamus, unico eoque valde infirmo adductus exemplo, " Phlebotomiam, non perinde ac prius arbitrabatur, Va-" riolis intra juſtos limites coercendis conducere " pronuntiet.

Anno 1720, Freindus Orationem habuit Anniverſariam, ex Harvæi inſtituto, in eorum commemorationem, qui ſua in Collegium Medicorum Londinenſe beneficentia claruerunt. Fuitque tanti Viri & præco & imitator optimus. Quippe cum ante Harvæum Ars noſtra, verbis magis quam rebus, opinionibus magis quam veritate freta, quaſi in tenebris jaceret, ipſe tandem exortus novum atque inopinatum in pleraſque hujus Scientiæ partes lumen diffudit. Ita ut Rationalis Medicina plus ei ſoli, quam cunctis eo ætate prioribus debeat; neque ex poſterioribus quiſquam huic aliquid memorabile adjecerit, qui non Sanguinis Circulantis inventum ut argumentationis ſuæ baſin poſuerit. Ecquid enim de Nutritione & Auctu Corporis, ecquid de Sanitate ac Morbis, ecquid de Vitæ Mortiſque Cauſis, aliunde clare perſpicimus? Ecquid lucis in ea quæ manet rerum obſcuritate, niſi ab eadem lampade, petendum eſt? Neque hanc ille veritatem caſu quodam aut conjectura aſſecutus eſt: ſed ex frequentibus tam mortuorum quam Vivorum Animalium diſſectionibus primus deprehendit, & rationibus firmiſſimis munitam ac demonſtratione ſenſibili confirmatam in æternum ſtabilivit. Noverat Vir perſpicaciſſimus Artem medendi ideo potiſſimum per plurima retro ſæcula manſiſſe truncam & imperfectam, quod Profeſſores ejus ob ſuperſtitionem quandam ab aperiendis Hominum Cadaveribus temperaſſent. Igitur & Anatomiæ operam ſedulo dedit, neque hanc tamen exercuit, tanquam Opifex merus, qui Machinæ partes exiliſſimas ejuſque conſtructionem accurate callens, Motus interim principia legeſque & mirificos effectus plane ignorat; verum ex Cordis & Arteriarum Venarumque fabrica & ſitu, motum uſuſque harum partium, & perpetuum Sanguinis recurſum detexit. Refertque Boylius, cum percontatus eſſet Harvæum, quomodo ei in mentem veniſſet cogitatio de Circulatione Sanguinis: hunc dixiſſe, " cum " Venarum Valvulas in Corpore ubique ita poſitas videret, ut libe-" rum Sanguini verſus Cor præberent curſum, verum eidem in con-" trariam partem fluxuro obſtarent, hinc collegiſſe ſeſe, haud ſine " conſilio tot tali artificio Valvulas a provida rerum omnium effe-" ctrice Natura collocatas: nullumque hujus rei probabiliorem eſſe " finem, quam, quoniam Sanguis, ob interpoſitionem Valvularum, " per Venas ad Artus devehi non poſſet, ut is per Arterias tranſmit-" teretur, perque Venas rediret, quarum Valvulæ ei hac via fluenti " non obſiſterent." Neque vero, intra notitiam inventi ſui ſubſiſtens Harvæus, non intellexit etiam quantopere poſſet id Medicinæ illuſtrandæ promovendæque inſervire. " Ex iis, inquit " ille, quæ in Circulatione, & hac poſita, obveniunt, uſus & utili-" tates inveſtigandæ veritatis ſunt plures. Sunt enim in Phyſiologia,

" Patho-

" Pathologia, & Therapeia recepta, quorum caufas non novimus,
" effe tamen nullus dubitat: videlicet Febrium Putridarum, Revul-
" fionis, & Purgationis Excrementorum. Ea omnia tamen Circui-
" tus beneficio intelliguntur." Et poftea -- " Campum invenio, ubi
" longius percurrere & latius fpeculando exfpatiari poffum. Sed
" enim tanta hinc veritatis elucefcit lux, qua tot problemata expli-
" cari, tot dubia folvi, tot affectionum & morborum caufæ & curandi
" occafiones inveftigari poffunt, ut peculiarem tractatum poftulare
" videantur. De quibus omnibus, in Obfervationibus meis Medici-
" nalibus, admiratione digna tradam." Et in fine Operis -- " Cir-
" cuitus fi vel impeditur, vel pervertitur, vel nimium concitatur,
" multa periculofa morborum genera & Symptomata admiranda con-
" fequuntur; tam in Venis, ut varices, apoftemata, dolores, hæmor-
" rhoides, hæmorrhagiæ; quam in Arteriis, ut tumores, phlegmo-
" nes, dolores intenfiffimi & lancinantes, aneuryfmata, farcofes,
" fluxiones, fuffocationes fubitaneæ, afthma, ftupor, apoplexia, &
" alia innumerabilia. Inter Medicinales Obfervationes, & in Pa-
" thologia, ea tradere potero, quæ nunquam hactenus a quovis ob-
" fervata comperio." Verum hæc omnia, magno Medicinæ damno,
inter chartas periiffe credibile eft, quas, ardente bello civili, ex
Mufæo fuo raptas, queritur in Libro de Generatione Animalium
Harvæus; uti & aliud opus haud minus elaboratum ac utile. Ufque
ad fæculum poftremo elapfum parum exculta fuerat ea Anatomiæ
pars, quæ in Morbidorum Cadaverum apertione verfatur: quanquam
olim " in Ægypto, Reges corpora mortuorum ad fcrutandos mor-
" bos infecuiffe " tradat Plinius. Harvæus autem Anatomiam fuam
ad Medicinæ ufum maxime accommodatum litteris mandare decre-
verat. " Non enim, inquit ille, ut alii, folum locos morborum ex
" cadaveribus Sanorum indagando, & fecundum mentem aliorum,
" morborum fpecies, qui iis in locis videri potuiffent, recenfendo:
" fed ut ex multis diffectionibus corporum Ægrotorum, graviffimis
" & miris affectionibus confectorum, quomodo & qualiter partes
" interiores in fitu, magnitudine, conftitutione, figura, fubftantia,
" & reliquis accidentibus fenfibilibus, a naturali forma & apparen-
" tia (quam vulgo omnes Anatomici defcribunt) permutentur, &
" quam variis modis & miris afficiantur, enarrandum fufciperem.
" Sicut enim Sanorum & boni habitus corporum diffectio plurimum
" ad Philofophiam & rectam Phyfiologiam facit: ita corporum
" Morboforum & Cachecticorum infpectio potiffimum ad Patholo-
" giam Philofophicam. Quippe eorum, quæ funt fecundum Na-
" turam, contemplatio Phyfiologica eft prius a Medicis nofcenda;
" quoniam, quod fecundum Naturam eft, id rectum, & tum fui
" tum obliqui regula: cujus luce errores affectufque Præternaturales
" definiendo, Pathologia poftea clarius innotefcit, & ex Pathologia
" ufus & Ars Medendi, novaque plurima Remedia inveniendi occa-
" fiones occurrunt. Neque quifquam facile crederet, quantum in
" Morbis, præfertim Chronicis, Interiora pervertantur, & quanta

" Partium

" Partium Interiorum Monſtra gignantur. Auſim dicere, plus una
" diſſectio & apertio Tabidi, aut morbo aliquo antiquo vel venenato
" confecti Corporis, ad Medicinam attulit commodi, quam decem
" Corpora Strangulatorum." Hæc ſtudia, hi labores ad felicem &
occupatiſſimam Praxin, ad ingentem nominis famam, ad Archiatri
munus extulerunt & Harvæum & Freindum. Anatomiam Freindus
miro ſemper cum affectu coluit; hanc veritatis teſtem, hanc erroris
confutatricem, hanc in dubiis rebus viæ ducem optimam arbitratus
eſt; ope hujus multa paſſim ipſe intricata & perplexa enodavit.
" Hæc, ut ipſe ait, late in omnem Medicinæ ambitum pertinet: ſine
" qua illa aut nulla omnino eſt, aut Empirica. Perpetuo quippe
" fluctuat Artificis ſententia, niſi Artis Fundamenta exquiſite percipiat;
& ſicui caſu aliquo res bene ceſſerit, nulla is alia laude dignus
eſt, quam quod omne conſilium in Fortuna poſuerit." Idemque
cum Harvæo Freindus argumentum ſumens, Prælectiones Anatomicas
in Theatro Chirurgorum Londinenſium habuit: ubi de
Cordis Arteriarum & Venarum Structura Motu Uſuque, ac de
harum partium Morbis Morborumque Curationibus docte & accurate
diſſeruit. Quas Prælectiones publicas facere ſupervacaneum ideo
viſum eſt, quod, quæ in iis maxime notatu digna ſunt, ſparſa paſſim
in Hiſtoria Medicinæ reperiri poſſunt, præcipue iis in locis, ubi de
Syncope, Aneuryſmate, ac Circulationis uſu, ſermo eſt. Neque
vero Freindus unquam Morbidorum Cadaverum apertioni, cujus rei
ſummam facultatem habuit cum in Caſtris verſaretur, aut tunc
temporis, aut in Urbe poſtea, quantumvis negotiis impeditus, intereſſe
neglexit. Ejuſque in hac re ſtudium tum inſignes aliquot
hujuſmodi diſſectionum Hiſtoriæ ab eo enarratæ, tum ſequentia
ipſius verba declarant, " Optandum eſſet, ut quemadmodum hæc
" Sanorum, ita & illa Morbidorum Corporum inſpectio apud nos
" in conſuetudinem veniret. Etenim res minime controverſa eſt,
" lucem eſſe omnem ab Arte Anatomica petendam, qua Medicus
" Morborum plurimorum & proprias Sedes eruere poſſit, & Signa
" legitima internoſcere." Quod ad Sanguinis Circulationem attinet,
hanc Auctori ſuo Harvæo Freindus ita aſſeruit, ut nihil ultra de hac
re ambigi queat; variaſque hujus doctrinæ utilitates variis tum Exemplis
tum Ratiociniis ubique, data occaſione, illuſtrat. Quare in
eo Patria noſtra jure gloriari poteſt, quod & inventum hoc primus
omnium tradiderit Harvæus, idemque nemo quiſquam Freindo felicius
ad uſum Medicinæ accommodaverit. Harvæus, inter alia
dona Collegio Medicorum impertita, Epulum quotannis ſuo ſumtu
fieri, & Orationem Anniverſariam haberi curavit. Freindus, ut erat
Medicorum concordiæ & feſtivitatis valde ſtudioſus, cum primis
elaboravit ut Epulum hoc, diu intermiſſum, inſtauraretur: atque
Orationem nulli earum, quæ illo in loco unquam pronuntiatæ ſunt,
ſecundam habuit. Harvæus eidem Collegio Fundum ſuum vivus
donavit; Freindus etiam, cum in vivis eſſet, Theatrum Anatomicum
in Æde Chriſti Oxonii ædificare decreverat, ac ſtipendium

Prælectori liberale in perpetuum conſtituere. Hoc immatura morte præpeditus non, uti ſtatuerat, fecit: at moriens, poſt Familiam ſuam, Medicæ Familiæ conſuluit. Nam ſi Filio ejus ſine Liberis mori contigerit, mille Libræ ab eo in Uſus ſupra dictos legatæ ſunt; ac ſi duo Fratris Filii inſuper ſine Prole obierint, Hæreditas omnis ad ponenda in eadem Urbe Noſocomii initia eroganda eſt.

Per omne illius Parlamenti tempus, quod Anno 1722 congregatum eſt, in Curia Britannica Freindus Senator conſedit: quod in præcedenti, non niſi per paucos Menſes, fecerat. Illic in magno eloquentium Oratorum numero, ob ſummam ejus in dicendo vim ac leporem, magnopere inclaruit.

Sub initium Anni 1723 evidentiſſime oſtendit, quam vehementi Artis ſuæ promovendæ ſtudio flagraret; hanc enim, cum propter calamitatem, quæ ſola ei per omnem vitam obtigit, ægros inviſendi facultate privaretur, ſcriptis ornare non deſtitit. Quippe Epiſtolam illam elegantem, De quibuſdam Variolarum Generibus, in Turri Londinenſi exaravit. Quam ob cauſam illic eſſet incluſus, non hic eſt inquirendi locus. Illud certe conſtat, nihil hujuſmodi obſtitiſſe quo minus poſtea, Auguſtiſſimi Rex & Regina Britanniæ nunc auſpicato imperantes, tunc temporis Walliæ Principes, plenam in integritate & peritia ejus fidem ponerent. Nam cum Liberi ipſorum gravibus & periculoſis Morbis laborarent, Conſilio ejus uſi ſunt: quod ita proſpere ceſſit, ut præconceptam de eo opinionem haud mediocriter auxerint.

In eodem loco Hiſtoriam Medicinæ inchoavit, a Galeni tempore uſque ad initium Sæculi Decimi Sexti. Cujus Primum Volumen Anno 1725, & Secundum Anno proximo prodiit. Hæc, ab eo Anglice ſcripta, a me in Latinum ſermonem converſa eſt. Quam Traductionem qui evolverint, minime dubito quin futurum ſit ut Hiſtoriæ fide, rerum varietate, aliorum Auctorum examinatione, exquiſito ipſius judicio, præceptorum utilitate, & obſervationum delectu vehementer oblectatos ſe fuiſſe agnoſcant: etſi uſitatam Freindi facundiam & orationis nitorem valde deſiderabunt, quippe qui in iis omnibus quæ Latine ſcripſit Celſi ac Ciceronis inaffectatam elegantiam conjunxerit. Quod ſi verba ac ſententias ejus, id quod facere diligenter ſtudui, fideliter ac perſpicue reddidero, hanc mihi gratiam debebunt Exteri, quod Libri adeo utilis ac jucundi lectione non ultra cárituri ſint. Etiam Notulæ quædam, Manu ipſius ſcriptæ, & Codici impreſſo adjectæ, loco ſuo hic a me inſertæ ſunt. Quid in Hiſtoria hac præſtiterit, breviter ac ſummatim percurram. In Primo Volumine de Græcis Scriptoribus agit, qui poſt Galeni tempora floruerunt. Oribaſii, Aetii, Alexandri, Paulique Ætates deſignat: de qua re nihil antea apud optimos Hiſtoricos niſi perturbatum & confuſum reperiri poterat. Atque etſi, ut Philoſophiam Ariſtoteles, ita quoque Medicinam prope omnem abſorbuerat Galenus, tamen & in his Auctoribus multa ſatis ſingularia occurrere animadvertit, ut omnino digni ſint qui ſtudioſe verſentur. Multa in

his

his Medicorum illuſtrium, Galeno antiquiorum, fragmenta pretioſa conſervantur. Multa in Chirurgia facta ſunt incrementa. Quædam, Recentiorum Sæculorum inventa falſo credita, iis adjudicantur: uti Glandularum Salivalium cognitio, Setacei, Cauteriorum ad aperiendos in Cute Fonticulos, & Acupuncturæ in Hydrope uſus. Quid item certi de cæterorum Græcorum, qui iſtis poſteriores fuerint, ætate inveſtigari potuerit, perſequitur. Peſtis a Procopio & Euagrio narrata deſcribitur. Liquorum Diſtillatorum prima apud Græcos mentio notatur. Noſocomium ab Alexio Imperatore magnificentiſſime exſtructum, atque immenſi in hujus uſum reditus ab eodem donati commemorantur. Verum, uti Hiſtoria communis, ſi ſolummodo ad animi delectationem, non item ad informandos hominum mores, ſcripta eſt, neque nos hujus lectio & ad vitanda Anteceſſorum vitia hortetur, & ad imitandas eorum virtutes accendat, permediocris pretii eſt: ita quoque Freindus nihil memorabile ſe facturum judicavit, niſi Lucubrationes ſuæ ad Praxin Artiſque uſum præcipue ſpectarent. Morbos inuſitatos, qui a Veteribus deſcripti ſunt, exponit: uti Dracunculos, & Lycanthropiam. Medendi rationes ab iiſdem uſurpatas, quæ jam vel in deſuetudinem abierint, vel rarius adhibeantur, commendat: uti Scarificationem, & Arteriotomiam. De Purgatione in Febribus, de eadem leniter admodum ac frequenter inſtituenda in Morbis Chronicis, de Venæ ſectione in Exanthematis, & Syncope: de remedii utriuſque uſu in Cordis Palpitatione, egregie diſſerit. De Aneuryſmate, de Hernia Inguinali & Crurali, de Diſcutientium & Suppurantium indicatione, ac modo, & auxiliis ad utramque rem efficacibus, de Circulationis invento ac variis utilitatibus ad Praxin, permulta habet lectu jucundiſſima. In fine Libri Veterum præſtantiam eximie collaudat, & pro eo acriter contendit ne nuda tantum Experientia freti ea adjumenta deſpiciamus, quæ ex diligenti optimorum Auctorum pervolutione petenda ſunt. Æquus profecto & idoneus hujus rei Arbiter, qui diuturnam Experientiam cum aſſiduo Litterarum ſtudio conjunxerit: quique, ut ineunte ætate probatiſſimos Magiſtros, tanquam Viæ duces, elegerat, ita hos denuo conſummatus jam Artifex, in concluſione vitæ, tanquam Judex Cenſorque, ad examen revocaverit. In Secundo Volumine, Litterarum omnium apud Arabas initia & progreſſum, & Chalipharum his faventium ſtudia ac munificentiam, fuſe exponit. Deinceps Medicorum ex iſto populo, tam quorum ſcripta ad nos pervenerunt, quam qui nomine nobis antea inauditi erant, ætates evolvit: indicatque, quid quiſque eorum ad Artis ſuæ incrementum contulerit. De Morbis agitur, qui vel hujus tantum Gentis Scriptoribus cogniti ſint, uti Vena Medinenſis: vel ab iis primo memorati, uti Spina Ventoſa. Præclara multa, occaſione ex eorum ſcriptis arrepta, de Affectibus, & rarioribus, & vulgariter graſſantibus, diſſeruntur: ſcilicet de Inflammatione & Abſceſſu tam in Mediaſtino quam in Pericardio, de Pericardii Hydrope, de Gulæ Paralyſi, de Bronchocele, de Hydrocephalo, de Paracenteſi in Hydrope, de Calculi

culi extractione e Mulieribus. Instrumenta Chirurgica ad Operationes singulas idonea ab Albucasi primum descripta, & Figuris delineata sunt: quem Albucasim eundem cum Alsaharavio esse discimus. Atque, ut inter Arabas Variolæ primum ortæ sunt, ita quoque descriptio earum, & differentia genera, & Prognostica, & curandi norma uberius a Rhaze, quam ab alio quoquam ante Sydenhamum, exposita est. Arabes, tam in Eruptione quam in Declinatione Pustularum, re exigente, neque Sanguinem detrahere, neque Purgationem præcipere metuebant. Hi quidem Græcorum vestigiis presse institerunt; tamen, præter alia singularia ex eorum Commentariis a Freindo, (cui gratia hæc habenda est, quod ab ingenti paleæ acervo exiguam at pretiosam frugis copiam secreverit) excerpta, hoc iidem præstiterunt, ut & leniora multa Catharticorum genera nobis indicarent, & moderatius, quam a Græcis factum est, Sanguinem educere nos docerent. Chymia apud illos ortum habuit; multæ utilium Medicamentorum Compositiones ab iis inventæ sunt, quæ etiamnum in Pharmacopœis omnibus locum habent. Relictis Arabibus, ad inferiora Freindus Sæcula descendit: in quibus Medicinæ & Chirurgiæ instauratio facta est, Scholis ad hæc studia, Salerni, Neapoli, Monspelii, & Bononiæ fundatis. Ac præcipuos is Auctores excutit, qui Arti tunc temporis adaugendæ incubuerint. Chymia præsertim, & Anatomia, & Res Botanica magis magisque tum florere incipiebant. Chymiæ introductionem Populari nostro, Rogerio Baconi, maxime ascribendam judicat: qui in Sæculo tenebris spississimis obumbrato quasi Sidus lucidissimum effulsit. Fuit enim & Linguarum, & Mathematices, & Mechanices, & Astronomiæ, & Naturalis Philosophiæ cognitione recondita instructissimus. Ille primus Vitrorum Sphæricorum Concavorum naturam clarissime explicuit, atque vim eam quæ res longe dissitas combureret. Quantopere Opticen in singulis ejus partibus promoverit, e Libro illius de Perspectiva abunde manifestum est: in quo de Luminis Reflectione & Refractione disserit, Cameramque Obscuram, & omnia Vitrorum genera describit, quæ Objectum vel augeant vel minuant, vel ad Oculum propius adducant, vel ab eo longius removeant; atque inter cætera Tubi Optici, sive Telescopii, usus ei plane innotuit. Ille Calendarium reformavit; ille Pulveris Pyrii compositionem ac vim primus tradidit. Sunt etiam quædam ab eo scripta ad Medicinam pertinentia. Dehinc Freindus Pestem illam universam commemorat, quæ Anno 1348 sæviit; novosque Morbos, qui proximo Sæculo variis in locis emicuerunt; uti fuit Sudor Anglicus Anno 1483, qui rediit etiam quinquies succedentibus temporibus: Scorbutus, qui inter Nautas Lusitanos Indiam explorantes primum leviter sese declaravit, postea alio transplantata per Misniam Anno 1486 graviter lateque se diffudit, Sedemque in Dania aliisque Septentrioni vicinis Regionibus posuisse aliquandiu videtur, tandem circa Annum 1600 per omnem fere Europam disseminata est, malumque his diebus Epidemicum est: Lues Venerea, quæ mala merx ex America a Columbo apportata, in Italia primum Anno 1492 animad-

animadversa est, effecitque ut haud tanti fuerit Novi Orbis cognitio. Nam detestabile Virus illud duobus post Annis in obsidione Neapolis Gallicum infecit Exercitum, atque hoc modo intra breve tempus per Italiam Galliam & Hispaniam Contagium propagavit, nec ita multo post per Europam omnem Asiam atque Africam. Atque ut hæc res fortasse omnium maxime mira est, quæ in tota Medicinæ Historia occurrant, si vel causam productionis ejus, vel atrocitatem veneni, vel novitatem originis consideremus, haud abs re judicavit Freindus subnotare, qua primum forma apparuerit, & quemadmodum hanc postea variaverit, quos progressus fecerit, & quænam recentes medendi rationes tentatæ sint ad sistendam novæ hujusce Pestis violentiam. Igitur hanc delineat, prout sese per Annos 50 aut 60 ab ortu suo in his regionibus ostenderit; unde perspici potest & opinio & Praxis eorum qui hoc tempore vixerunt & aliquid de ea literis mandarunt. Item in hoc Volumine disquisitiones reperiuntur de Hernia Carnosa, ac de Veteribus Novisque Lithotomiæ modis. In conclusione totius Operis habetur Elogium Viri doctissimi optimique, Linacri; qui, cum in Anglia humilis esset Artis nostræ conditio, utpote ab illiteratis præcipue Monachis Empiricisque tractatæ, hanc non modo scientia & facundia admirabili illustravit, ac munificentia promovit: sed favore quo tum in Aula pollebat Litteras Patentes a Rege obtinuit, postea Senatus auctoritate confirmatas, quibus Societas Medicorum Legalis Londini constituta est. Idemque Domum suam moriens eidem Communitati legavit, quæ etiamnum ab hac possidetur. Tanto tamque sapienti Fundatori contigerunt sperati ab eo successus; & non deesse jactamus, neque defuturos auguramur in hoc Collegio Viros, qui & ingenio & doctrina cum cæteris quibuslibet in quacunque Natione Medicis contendant. Anno 1727, Johannes Clericus in Bibliotheca Veteri & Nova Responsionem edidit ad censuram a Freindo prolatam Speciminis cujusdam, quod Daniel Clericus nobili Libro a se de Medicinæ Historia dudum scripto recenter attexuerat: quo in Specimine eadem Historia a Secundo Sæculo usque ad medium Decimi Sexti summatim continuari dicitur. Prius illud Clerici opus summa cum laude prædicavit Freindus, Specimen autem rem ita parum absolutam aut elaboratam credidit, ut multa ibidem negligenter, multa perperam dicta pronuntiaverit. Id cum ita revera sit, quanam ratione Freindus, de eadem re agens, temperare sibi potuit, quo minus & id in universum diceret, & errores ejus passim refutaret, tanti Viri auctoritate apud homines aliter facile fidem inventuros? In Responsione lapsus ejus partem agnoscuntur, partim excusantur, alibi accusatur ipse Freindus, cujus verba & argumenta ob Traductionem haud prorsus accuratam aliquando vel male intellecta vel perversa sunt. Quandoquidem vero Responsionis Auctor, Vir lectionis & scriptionis adeo immensæ, a Fratre etiam pererudito adjutus, neque in Re Chronologica, neque in judicio de Scriptore quoquam prolato, neque in Præceptis Practicis, ullo modo Freindum redarguat: fatebimur Aetium, non Ætium scribi oportere, item Affectionem Bovinam non

fuiſſe a Clerico cum Vena Medinenſi confuſam, item Aquam Roſarum diſtillatam non a Meſue deſcriptam ſed ſolummodo nominatam eſſe; &, ſi id valde vult, Antidotum Hippocratis ab Actuario memoratum non certis argumentis ad Medicinæ Parentem referri debere, concedemus. Cæteris ejus cavillationibus & verborum captiunculis accurate reſpondit Johannes Baillius. Nos autem defenſionis iſtius molimen fraterno Johannis Clerici in Fratrem omni laude digniſſimum amori condonemus; Danielem vero Clericum, propter ea quæ in Medicina eximie præſtitit, cum Freindo aliiſque omnibus vehementer admiremur: & eidem, licet errores aliquos in re, quod fatetur ipſe, haud bene perpenſa admiſerit, parcamus: qui cum, ſicut fortis Equus, Olympia score glorioſe vicerit, ſenio jam confectus quieſcat. Ecce autem Alterum ab Edinburgo, qui Freindo infenſus ideo quod Arcanorum Venditatores ſubſannaverat, irriſeratque Alkindum facultates Medicamentorum ad Arithmeticas Supputationes redigere conantem, tam bellæ Theoriæ tamque circumforaneæ Praxeos, quas Quidam amplectitur, Patrocinium in ſe ſuſcepit, idque Animadverſiones in Hiſtoriam Medicinæ nominavit. Fruatur iſte his deliciis; nos contenti ſimus eo quod nihil gravius Freindo, præter Contumelias, ab acerbiſſimo, uti videtur, inimico objici potuerit. Nam ad illum quidem, poſteaquam Hiſtoria ſua Anglice vulgata, & in Gallicum ſermonem converſa eſt, multi, tam in Patria noſtra quam in aliis Nationibus, illuſtres Viri honorificas miſere Litteras, miram Operis approbationem teſtificantes. Freindus itaque neque Woodwardo Linteario, neque Anonymo cuidam Medico Edinburgenſi placuit: at placuit inter Germanos Hoffmanno, inter Batavos Boerhavio, inter Gallos Helvetio & Hecqueto, Popularibus vero ſuis pæne cunctis placuit; & quamdiu vel Medicarum vel Politiorum Litterarum guſtus aliquis ſupererit, univerſis placebit Freindus. Tamen iidem, qui, cum vivus eſſet, nec ſcribentis nec loquentis vim ſuſtinere poterant, venenata rurſus in memoriam ejus ex occulto tela conjecerunt. Libellum, non emi quidem, ſed circumferri vidimus, cujus Scriptor Moribus magis illius, quam Scientiæ, detrahere conatur. Ad quem deferri proles hæc furtiva debeat, ſuſpectum facit nimius hujus in Parentem amor. Sinamus autem ut is, qui Freindum vituperat, ſeipſum pro laudatore habeat. Freindi ſuavitatem Amici ac familiares ejus cum deſiderio recordantur, probitatem & obſtinatam fidem nemo non extollit, famam exteræ Gentes celebrant, peritiam præſens Ætas experta eſt, poſteræ omnes cognoſcent.

Cum Vir hic eximius ſumma Eruditionis laude, & felici Profeſſionis ſuæ uſu, magis magiſque in dies floreret, nova ſubito, eaque inſigniſſima, dignitate auctus eſt. Anno enim 1727, quo Sereniſſimus Rex Georgius Secundus ad Solium evectus eſt, primis Imperii diebus Freindum Regina Archiatrum ſuum conſtituit, & Stipendium ei perhonorificum aſſignavit. Quanto autem gaudio commoveri debuit, cum laudi ſuæ cumulum acceſſiſſe ſentiret ex eo quod adeo ſubtilis & exquiſita Rerum atque Hominum Judex, & Litterarum omnium

omnium Fautrix, multis Ipſa haud mediocriter erudita, vehementer id comprobante Rege, cujus judicium de eo erat omnino idem, Munus ita arduum ita honoris plenum ei ultro detuliſſet. Quo teſtimonio quid illi gratius aut illuſtrius accidere potuit, quam quod uſque ad mortem ejus Rex pariter ac Regina haud alius cujuſquam Conſilio, in ſua vel in Prolis Regiæ Valetudine tuenda & reſtituenda, niti voluerint? Ita increſcente in dies negotio, cum ei antea occupatiſſimo vix tempus aut vires ſufficerent, media Anni ſequentis æſtate, aliorum ſaluti intentus ſuæque immemor, nimia defatigatione fractus cæpit languefcere. Caput autem ſtatim ab initio tentatum eſt; unde nec imminentis mali præſcius, nec præſentis gnarus, ab ægris medicandis haud prius deſtitit, quam in ipſa circumcurſitatione viribus plane defectus concideret. Quo audito, Rex & Regina graviter perculſi, Medicis qui accerſiti ſunt, Viris ei Amiciſſimis Doctiſſimiſque, nuntiari juſſerunt, gratiæ loco ſe habituros, ſi præcipuam in illius curatione operam vellent impendere. Id quidem ſedulo factum; verum invaleſcente Febre, & irritis quibuſcunque Remediis, intra breve tempus diem ſuum obiit. Quod ubi reſcitum eſt, tantus Homines mæror invaſit, ut luctum adeo publicum adeo univerſum in unius Viri morte vix unquam Civitas meminerit. Ita Vitæ curſus & finis æque glorioſus ei obtigit. Ac poſt Mortem ejus, e Regiis Pectoribus non deletam eſſe meritorum ipſius memoriam, beneficia declarant in defuncti Familiam collata. Nam Viduæ ejus Regina liberalem in ſingulos Annos Penſionem elargita eſt, Filiumque omni gratia, quam recipit ætas ejus Juvenilis, amplectitur, Fratremque Rex amplis in Eccleſia Muniis repetito favore cohoneſtavit.

Haud alios ſuſcepit Liberos præter Filium unicum, quem Adoleſcentulum reliquit. Cui cum Facultates, non amplas quidem, ſed honeſtas, ſuo labore partas legaret, tamen a Tutoribus ejus, ut ad Profeſſionis alicujus ſtudium educaretur, in Teſtamento ſuo enixiſſime petiit; illud utique animo perſuaſiſſimum habens, meliorem nullam iniri poſſe Vitæ rationem, quam quæ Homines in commune utiles efficeret. Itaque, domeſtico Exemplo, in Schola Regia Weſtmonaſterienſi, ſub Patruo ſuo, Viro doctrina pariter ac virtute præclaro, ſedulo & amanter inſtitutus, Oxonium nuper in Ædem Chriſti migravit. Cumque eximiis Ingenii dotibus inter Æquales emineat, ſpes eſt fore, ut in eo quod amplexurus eſt Vitæ genere haud minorem olim, quam Parens ejus in Medicina obtinuerit, laudem conſequatur.

Johannes Freind vixit Annos 52, obiit A. D. 1728, ſepultus eſt juxta Prædium ſuum, in Oppido Hitcham, quod eſt in Comitatu Buckinghamiæ. Cenotaphium vero ei poſitum eſt in Æde Weſtmonaſterienſi, non modo ut illic, ubi prima Litterarum rudimenta hauſerat, nomen ejus Lapidi ſacro inſculptum extaret: ſed quoniam id majori in celebritate futurum videbatur, ſi in Templo ſtatueretur Regum Sepulchris nobili, Ducumque ac Poetarum maxime

illuſtrium

illuſtrium Tumulis refertiſſimo. Quibus quidem is ibi tanto magis locum meretur, quanto magis laudabile eſt Beneficia in Homines contuliſſe, quam aliorum Virtutes æternitati conſecraſſe, quantoque præſtabilius Artes in Humani Generis Salutem, quam in eorum Perniciem inventas excolere. In quo tamen Filii magis erga illum Pietas apparet, quam ipſius Famæ quicquam adjectum eſt. Nam viva hæc Ingenii & Eruditionis ejus exquiſitæ Monumenta a Poſteris omnibus cum utilitate ac delectatione pari legentur, ubi Marmor illud vetuſtate collapſum interierit.

Cæterum hoc a me grati erga illum Animi teſtimonium Cognatos & Amicos ejus omnes oro ut benigne accipiant: cui quod vivo, & valeo, & medeor (ſi medeor) ſoli debeo.

Prælectiones

Prælectiones Chymicæ:

In quibus omnes fere

OPERATIONES CHYMICÆ

Ad Vera Principia & ipsius Naturæ Leges rediguntur;

Anno MDCCIV, *OXONII*,

IN

MUSÆO ASHMOLEANO

HABITÆ.

A JOHANNE FREIND, M. D.
Æd. Christ. Alumn.

Accedit APPENDIX, in qua continetur,

I. Lectionum Chymicarum, quæ ab Editoribus Lipsiensibus exhibetur, Recensio.

II. Lectionum Chymicarum, contra Lipsiensium Editorum calumnias, Vindiciæ.

LECTORI *S.*

PRODEUNT, *secunda Vice,* Lectiones Chymicæ: *quibus Appendicem, quam vides, in Philosophicis Actis* Londini *editam, adjicere libuit: quamquam nihil a natura mea magis alienum est, quam in cavillationibus refellendis bonum otium conterere. Quia tamen Actorum* Lipsiensium *Editores, qui aliqua authoritate apud Eruditorum vulgus jamdiu valuerunt,* Newtono *nostro, clarissimo gentium omnium, forte etiam & ætatum in Scientia* Mathematica *principi, nimium invidere videbantur, visum est mihi iniquam eorum Censuram ad examen revocare; & ea, quibus in re* Chymica *explicanda tanto sub duce, innixus sum, principia paulo fusius recolere & tueri.*

Aliud mihi esse negotium credidi cum Dom. J. Le Mort, *qui licet* faciem & pulchritudinem Chymicæ purificatam, *A. D.* 1712. *ediderit, ita tamen in fornace totus est, ut ne vocabulorum vim, nedum rationum momenta intellexerit: præclarum scilicet facinus se egisse ratus, si quæcunque a nautis patriis didicerat, convitia libere evomuerit. Sed huic uti nulla suberat ad lacessendum causa, ita nec ulla pariter ad lædendum vis. Istius igitur opuscula per me licet intacta maneant. Et cum iis* Snelleni *sui iisque inficeti nescio cujus* C. W. Edinburgensis, *vel longa in* Sosiorum *forulis pace, qua dumum fruuntur, requiescant; vel ut alicui saltem usui esse possint,* Diarrhœa *laborantibus inserviant.*

CELEBERRIMO VIRO,

ISAACO NEWTONO,

Equiti Aurato

REI MONETARIÆ PRÆFECTO,

ET

SOCIETATIS REGIÆ PRÆSIDI.

CUM nemo jamdiu aut veræ Philoſophiæ ſtudere, aut naturæ vires explorare præ ſe tulerit, quin Te Ducem ſecutus, Tuis principiis fiſus, id omne, quicquid feliciter ceſſit, Tibi fere debuerit; tum certe importunus videri non meruit, qui, cum ad hæc ſtudia promovenda moliri aliquid & proferre audeat, ad Te ſtatim, *Vir Illuſtriſſime*, grato animo confugiat, & eum quem Magiſtrum agnoſcit, ſibi itidem ambiat Patronum. Quis autem huic ambitioni non libentius obſequitur, quæ omni invidia vacat? utcunque enim de Palma Mathematica acriter certatum eſt, Tibi uni nemo lites movet: ſola inter æmulos pugna eſt, quis in ſecundis conſiſtat, dum ad Te ſinguli primas ultro deferunt. Novum quippe illud & improviſum lumen, quod in intimum latentis Naturæ ſinum effudiſti, vix emicuerat, cum uno ore omnes omnium Gentium Philoſophi de *Newtono* prædicarent, quod de *Epicuro* ſuo *Lucretius*,

Qui genus humanum ingenio ſuperavit, & omnes
Præſtinxit, ſtellas exortus uti ætherius Sol.

Cum itaque nullius præconio, multo minus meo indigeas, liceat ſaltem huic Tuæ gratulari Fortunæ, Tibi, quod paucis contingit, hujuſmodi ſtudiorum præmia non defuiſſe; & famam, quæ neſcio an alii cuiquam

quam contigerit, viventi adhuc & vigenti & majora indies meditanti, obtrectatione omni liberam abunde accessisse.

Ii, qui in Mathesi rerumque naturalium explicatione versatissimi sunt, sibi laudi habent, quod Te sequi valeant: interim & ii qui mecum inter extremos hærent, aliquid tamen possunt in rem suam de tuo amplissimo penu decerpere. Illam *Attractionis* vim, quam in grandiore corporum Cælestium mole primus & acute perspexeras & feliciter explicaras, multi ad illustranda Naturæ Phænomena transtulerunt: hanc vero, quam etiam in minutissimis corpusculis vigere & * olim non obscure innuisti, & nuper † multiplici experimentorum varietate comprobasti, vix nunc tandem advertere atque excolere incipimus. Principium hoc cum nemini adhuc visum sit ad rem *Chymicam* accommodare, ego, quid hic etiam valere posset, volui pro meis viribus experiri: hujusce Tui ratiocinii eam esse vim intelligo, ut siquis id recte adhibere noverit, quicquid in *Theoria Chymica* difficile & perplexum sit, simplicissime expediat. An ego huic operi aliqua ex parte satisfecerim, Tu optime dispicies, qui & hanc argumentandi viam primus aperuisti, & in hoc ipso, quod hic explicandum suscepi, argumento feliciter elaborasti. Tu itaque, *Vir Illustrissime*, ut hæc sub tuo Patrocinio prodeant tentamina, a Te non alienum judicabis: Tu, qui viros Scientia & ingenio præcellentes fovere, adjuvare, aliis gnaviter atque obnixe commendare nunquam desinis, etiam mediocribus & aliquod pro suo modulo conantibus veniam dabis.

Tibi omni cultu & obsequio devinctus,

JOH. FREIND.

* Præfat. Princ. Natural. Phil.
† Optic. Latin. Edit.

PRÆFATIO.

HABES *hic, Lector Benevole,* Prælectiones Chymicas, *iisdem ac aliquot abhinc annis habitæ sunt verbis expressas: quas quidem haud alia de causa prodire jam in lucem volui, quam quia aliunde prodituras fore esset suspicio. Easdem vero mihi denuo relegenti multis in locis deficere & laborare ita perspectum est, ut, suis vitiis contentæ negligentioris scribæ vel mutilationes vel errores minime desiderent. Sub prælum igitur plane coactæ veniunt: cui tamen necessitati libentius cedo, quod viam hujusmodi petitis ex mechanica ratiociniis præmonstratam jam & quasi patentem videam.* Principia *enim, quibus hic magna ex parte usus sum, nuper explicuit Vir de me plurimum deque literis meritus,* D. Johannes Keil: *fecitque ut me huic argumento immiscere minus alienum duxerim, quia ex hac ipsa ratione ac via, quam ad investigandas naturæ leges utcunque secutus sum, intelligi aliquatenus possit, quam in se vim contineant Viri Amicissimi cogitationes, & quam multiplicem in usum redundare queant. Etenim multi qui* Axiomata Generaliora, *quæque ad certum quendam finem non collimant, quasi ab usu remota negligentius prætereunt, eadem tamen paulo distinctius evoluta, & ad scopum aliquem revocata, clarius demum percipiunt, atque lubentius amplectuntur. Et sane, si rationes illas uniusmodi & simplices ex ipsius Naturæ sinu haustas exquirere & rite applicare, quam pro suo ingenio fictas sequi Artis nostræ studiosi maluissent,* Theoriam *non* Chymicam *dico, sed &* Medicam *haud ita mancam & mutilam haberemus. Hæc itaque mihi identidem cogitanti is demum huic operi unice satisfacere posse visus est, qui postquam* Oeconomiam Animalem *accurate descripserit, deinde etiam ita* Pharmacorum *vim exploraverit, ut tum eum, quo* Chymiæ *ope immutantur & effinguntur, tum eum, quo in sanguinem agunt, modum feliciter explicare possit. Quæ profecto argumenta si rite disposita atque illustrata fuerint, cerno jam animo quam pulchre inter se convenirent, quantam sibi mutuo lucem darent, quam claram eruendis morborum rationibus facem prætenderent.*

De Principiis, *quæ in* Chymicorum *libris vulgo habentur, perpauca dixi: quia in refutandis erroribus operam haud ponendam censui. Multa apud eos non modo vana & nullo fundamento nixa reperiebam, sed & contra experientiam omnem conclusa: itaque*

malui Explicationem hanc Mechanicam *ex ipſis Experimentis deducere, quam, uti ſæpe ſit, Experimenta ad* Hypotheſin *præconceptam accommodare. Ea enim quæ de* Attractione *dicuntur, cujus vis in hac omni diſquiſitione latiſſime patet, non ingenii commenta ſunt, ſed ex ipſa rerum Natura corporumque inter ſe obſervata habitudine, ea præſertim quam* Chymia *nobis objicit, deprompta.*

Uti ergo ratiocinia Scriptoribus Chymicis *aut hactenus ignota aut ſaltem intacta adhibui, ita res ipſas, nonnunquam, ſecus ac apud eos enunciatæ ſunt, duce Experientia deſcripſi. In quo quidem inſtituto ſi iis, qui in Sectam aliquam jurarunt, & incerta rerum nullibi exiſtentium nomina pro* Principiis *amplexi ſunt, parum placuero, iis tamen qui judicio ſuo abuti nolunt, me eouſque ſatisfacturum iri confido, ut veram ad Studia hæc promovenda viam inſtitiſſe videar.*

Quod ad Tabulas & Experimenta *attinet, in iis conficiendis omnem quam potui curam atque diligentiam inſumpſi. Neque enim opus eſt perfunctorie aut ſine tædio aliquo exequendum. Igitur lubens in hiſce laboribus ſocium frequenter habui* D. Ric. Frewin, *Virum* Loci, *in quo enutritus eſt, genio abundantem, diſciplinaque omni liberaliore, & preſertim Medica, eruditum.*

PRÆLECTIO

PRÆLECTIO I.

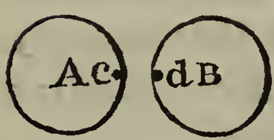
De Principiis & Operationibus Chymiæ.

ARTEM Chymicam, Auditores, amplam ſatis & laboratam habemus; Philoſophicam nondum agnoſcimus: quæ tamen ita videtur poſſe illuſtrari, ut aliquando inter Scientias reponi mereatur. Qui hactenus rerum Chymicarum Phænomena tradiderunt, iis fere Principiis uſi ſunt, quæ vix intelligi, nedum explicari queant: ita ut non mirum ſit ſi, nullo jacto fundamento, nihil ſuperſtruxerint. Eo ſcilicet more diſſerunt, quaſi id unice in animo habuiſſent, ut ignorantiæ ſuæ velum obtenderent; ſaltem non ut alienæ lucem afferrent. Ita illa quæ de Principiorum ratione dicuntur,non modo obſcura ſunt omnia, ſed fictitia; non Naturæ modo, ſed ipſorum etiam Hypotheſi diſcrepantia. Adeo difficile eſt Fabulam, cui nulla ſubeſt veritatis materia, ſibi ad extremum conſtare. Fatemur in Experimentis inſtituendis ſatis multa cum laude progreſſam eſſe Chymiam, in iiſdem explicandis parum profeciſſe jure querimur: quorum ſane lautam ſatis ſupellectilem accepimus, Rationes adhuc deſideramus. Ternionem illam Principiorum Paracelſicam, ſive ut alii malunt Quinarium, etiam Alkali & Acidum Tachenii non plane amplectitur dico, ſed certe parcius repudiat hodierna Chymia: quæ quidem explicationes iſtas verbis fortaſſe tollit, re tamen relinquit. Neque ex tot Scriptoribus reperitur aliquis, qui non in eas ipſas Hypotheſes, quas in aliis reprehendit, inciderit; ſaltem nullus adhuc extitit, qui ea Chymiæ poſuit fundamenta, quibus inniteretur hujuſce Artis juſta & Philoſophica enarratio. Non enim qualis revera eſſet Natura corporum Mechanica, inveſtigarunt; ſed qualem vellent eſſe, commenti ſunt: ita leges & affectiones corporibus affinxerunt, quæ nec Mechanicæ congruerent, nec ſibi. Huic arti nemo plus lucis attulit, quam inſignis ille Philoſophiæ experimentalis inſtaurator Boyleus; qui tamen non tam nova Chymiæ extruxit fundamenta, quam dejecit vetera: materiam, unde erui poſſit vera rerum explicatio, uberem reliquit, ipſam explicationem in perpaucis attigit. Viam adeo qua Chymia ad Mechanica, hoc eſt, ad vera Principia exigi poſſit, primus aperuit, Vir de Philoſophico orbe & hac præſertim Academia bene meritus, Johannes Keil: cujus cum alterum opus Phyſicum prodierit, facile patebit, res etiam reconditiſſimas illuſtrari poſſe, cum ad eas illuſtrandas ſanum acceſſerit ingenium.

Hiſce igitur Principiis uſus, ea, quæ ad Chymiæ notitiam potiſſimum faciunt, paulo fuſius diſſerere conabor; ejuſque Operationes

tiones primarias, quod videtur opus maxime deſideratum, qua poſſum perſpicuitate exponere. Qua quidem methodo utendum duxi, tum quia ſimplex maxime & naturalis ſit; tum quia cognoverim iſtos, qui vulgariter habentur ſine ordine, ſine delectu ullo, Curſus, ita parum prodeſſe, ita ne rudem quidem Chymiæ imaginem in animo relinquere, ut Audientes obruere magis quam docere ſoleant. Itaque ea erit inſtituti noſtri ratio: Primo, ſingulas Operationes eo quo inter ſe connexæ ſunt ordine explicare; deinde tum qua potiſſimum vi Mechanica eduntur, tum cui uſui inſerviunt. Secundo, varios, quibus fieri & poſſunt & ſolent, modos evolvere. Tertio, denique ſuo quæque loco Experimenta particularia recenſere, eaque ad generalem Theoriam redigere. Sed ad hæc omnia quæ dicenda ſunt multo facilior patebit via, ſi ex Geometria & Phyſica quædam Lemmata, ſive Poſtulata, mutuemur: quæ quidem a ſcientibus ultro concedi confidimus, ab aliis credi volumus.

1. Corpora omnia ſimilia ſunt in Triplicata ratione laterum Homologorum: adeoque & Sphæræ ſunt in triplicata ratione Diametrorum, ſeu ut Cubi a Diametris. Itidem Corporum ſimilium, in quibus eadem eſt denſitas materiæ, Pondera ſunt ut Cubi a Diametris. Superficies vero ſunt in duplicata ratione Diametrorum, ſeu ut Diametrorum Quadrata.
2. Corporum Momenta, ſeu Quantitates motuum oriuntur ex ratione Quantitatis materiæ & Celeritatis compoſita.
3. Corpus ſi Fluido, cui immergitur, Specifice gravius ſit, deſcendet ea vi, quæ gravitatis exceſſui reſpondeat. Quod ſi Fluido levius ſit, ſurſum evehetur ea vi, qua ipſius gravitas ſuperatur a gravitate Fluidi.
4. Datur Vis Attractrix, ſeu omnes Materiæ partes a ſe invicem trahuntur.
5. Vis hæc per ſpatiola admodum exigua diffunditur, ita ut, cum Corpora longius a ſe invicem abſint, fere evaneſcat. Neque ſenſibilis evadit, niſi cum Corporum particulæ propius ad ſe mutuo accedant: ſub ipſo autem Contactu validiſſima eſt. Adeoque decreſcit vis Attractrix in ratione Diſtantiarum augeſcentium, quæ duplicata major eſt.
6. Vis adeo hæc pro varia Particularum figura & denſitate diverſa eſt: quod quidem in gravitate alias ſe habet, quæ eadem perpetuo manet, quomodocunque mutetur Corporis figura.
7. Sed in uno latere ejuſdem Particulæ fortior erit Vis Attractrix, quam in alio.
8. Particulæ quo minores ſunt, eo majore Velocitate ad ſe invicem accedunt. Nam vis Attractrix non niſi in Particulis, quæ ſibi mutuo maxime appropinquant, nempe, d, & c, ineſt: remotiorum vires fere nullæ ſunt. Adeoque non major inſumitur vis ad movenda corpora A & B, quam quæ Particulas, d & c, a reliquis ſolutas in motum excitaret. Sed Corporum eadem vi motorum Velocita-

tes

tes ipſis Corporibus reciproce reſpondent. Unde quanto Corpus A magnitudine excedit Particulam d, tanto minus velociter movetur: motuſque hic adeo languidus eſt, ut a medio circumambiente aliiſque Corporibus ſæpenumero obſtruatur. Ideo fit ut Vis hæc Attractrix vix ſeſe exerat, niſi in minimis Particulis extra aliarum conſortium ſemotis.

9. Vis, qua particulæ Corporum inter ſe cohærent, ab Attractione oritur; & pro varia Contactuum quantitate multifariam mutatur.

His igitur, quæ demonſtrant Mathematici, ita præmiſſis, ad Chymiæ doctrinam explicandam accedimus. Cumque ea ſit Ars, quæ Corporum Naturalium partes vel ſegregatas conjungit, vel conjunctas ſegregat, idque plerumque ignis auxilio, Operationes Chymicæ commode dividi poſſunt bifariam: in Diacriſin ſive partium Diſſociationem, & Syncriſin ſive Compoſitionem. Quæ quamquam a pleriſque retinetur diviſio, nondum inter eos convenit, quænam Operationes ad alterutrum genus pertineant; dum quam hi in Diſſociationis claſſe collocant, illi contra ad Compoſitionem relegant. Nos novum quendam ordinem adhibere, eumque argumentis aſtruere conabimur. Prioris igitur generis præcipuæ ſunt, Calcinatio, Diſtillatio, Sublimatio: poſterioris, Fermentatio, Digeſtio, Extractio, Præcipitatio, & Cryſtallizatio. Quæ cum ſint Operationes maxime Generales, ad eas facile reducuntur quæ in Chymicorum libris numerantur cæteræ; ſaltem his rite intellectis & expoſitis, etiam innoteſcent cæterarum cauſæ.

At priuſquam ipſas Operationes attingamus, non inutile erit pauca de iis præfari, quæ ope Chymiæ ex corporum Reſolutione proveniunt; ideo nempe ut vocabula ſaltem, ſi non res ipſas, in quibus ita multi ſunt Chymici, intelligamus. Ignis igitur vi, Corpora reſolvi ſolent in partes tum Liquidas, tum Siccas. Liquidæ, ſi acres ſint nec inflammabiles, appellantur Spiritus; qui tamen nihil aliud ſunt, quam Sales in Phlegmate ſoluti: eædem ſi inſipidæ fuerint, Phlegmatis, ſeu Aquæ, nomen ſortiuntur. Ex Siccis quæ ſapidæ ſunt & in Aqua ſolubiles, Sales vocantur: quæ inſipidæ, nuncupantur bifariam; aut enim Volatiles ſunt, & Flores dicuntur; aut Fixæ, tumque Terra audiunt & Caput Mortuum. Oleum, ſive Sulphur, apud Chymicos non liquida tantum Olea denotat, ſed materiam quamvis quæ inflammari queat: quanquam eſt etiam apud eos Sulphur, quod flammam non concipiat.

Ita plerumque diſcriminari & definiri ſolent partes, quas ex corporibus elicit ignis Chymicus: quæ igitur apud univerſos fere hujuſce diſciplinæ ſectatores pro Principiis habentur. Hoc quam male iis conveniat nomen, non opus eſt ut fuſius exponam: quæ nec in omnibus corporibus reperiri, nec in ſe invicem mutari non poſſe, ipſi ſtatim videbitis. Etenim hæc omnia quæ, tanquam Elementa vulgo jactitantur, ſola efficit, igne admoto, texturæ diſcrepantia: uti idem ſanguis per diverſa organa transfuſus ſuccos conſtituit, qui nec odore, nec ſapore, nec etiam compage conſentiunt.

Arbitremini fortaſſe de Acido aliquid & Alkali dici oportere, quæ ita paſſim in ore hominum verſantur. Sed hæc, prout ſibi repugnare & contradicere feruntur, qua definitione complectar, non video: quid enim revera ſignificent, ita plane neſcire me profiteor, ut ne quidem quid ab iis ſignificari velint Chymici, ſatis ſciam. Si enim id Acidum eſſe velint, quod pungat, quod corrodat; id Alkali, quod non corrodat, pungat tamen; erit quod ipſi concedent eſſe Alkali, non negabunt interim eſſe corroſivum. Sive illud Acidum vocent, quod Syrupo Violarum admixtum, Rubrum colorem excitat; Alkali id, quod Viridem: erunt utriuſque generis multa, quæ neutrum; erunt quæ contrarium colorem elicient. Idem de Experimentis, quæ cum Solutione Vitrioli inſtituuntur, dici poteſt. Sive demum ex Fermentatione & inimicitia mutua innoteſcere contendunt utriuſque indolem, nihil hinc quicquam proficimus: quippe utcunque inter Acidum & Alkali ferveat mortale odium, aliquando tamen alterutrum ſuo etiam generi non minus iraſcitur. Acida enim cum Acidis, Alkalicaque cum Alkalicis bellum inteſtinum gerunt. Quodque, cum uno Corpore comparatum, Alkali audit; mox ſi ad alterum conferatur, Acidi titulo inſignitur. Ita fruſtra quærimus limites, quibus utralibet Species contineri debeat. Hinc quam recte ii faciant, non difficilis eſt conjectura, qui Theorias non Chymicas modo, ſed & Medicas ex Acidorum Alkaliumque doctrina confingunt, dum ne vocabulorum quidem vim intelligunt.

PRÆLECTIO II.

De Calcinatione.

EX inſtituta Methodo, a Calcinatione inchoandum eſt: quæ eſt ea Corporum per ignem diſſociatio, qua fit ut in pulverem redigi poſſint: igitur a quibuſdam dicitur Pulverizatio Chymica. Quæ cum nunquam fere ſine Liquatione ſive Fuſione peragi ſoleat, utraque tanquam una eademque operatio commode tractari poſſe videtur; præſertim cum eadem utrique conveniat ratio.

Corpora itaque liquantur ſeu funduntur (idem enim hæ voces ſignificant, licet apud nonnullos diſtingui ſolent) cum ex Solidis reducuntur in Fluida. Ita ut ſi Soliditatis Fluiditatiſque ratio innoteſcat, Liquationis etiam naturam aſſequamur. Soliditas, ſive, quod hoc in loco idem eſt, durities corporis, hoc eſt, vis ea qua diſſidio renititur, oritur ex mutua partium Cohærentia: Cohærentia autem ab Attractione, quæ omni materiæ ineſt, deducitur, eique pariter reſpondet. Attractio porro cum ſub contactu fortiſſima ſit, facit, ut quo pluribus in locis partium ſuperficies ſe invicem contingant, eo arctius coaleſcant, & divortio cuicunque tardius obtemperent: ubi vero exigua eſt partium cohærentia, uti in corporibus Sphæricis,

quorum

quorum superficies non nisi in puncto se tangunt, ita ut partes impulsui cuivis facile cedant interque se invicem moveantur, sive id natura sive arte fiat, ibi locum habet Fluiditas: quæ quomodo vi ignis effici possit facile concipiendum est. Ignea quippe corpuscula dum in materiam liquandam se insinuant, eam ita comminuunt & segregant, ut partium multo minor contactus fiat, & proinde imbecillior cohærentia: quæ ita porro dimoto contactu potest debilitari, ut partes super se invicem labi sive fluere non prohibeat. Ad eandem plane normam ossa in Machina Papiniana in fluidam massam, jusculo similem, rediguntur.

Corporum partes ita ab Igne dividi & a mutuo contactu segregari probat, quæ in Liquatione observatur, Rarefactio: nisi enim eæ igneas particulas intromitterent, ita ut a contactu mutuo longius abessent, non esset cur in ampliorem molem se diffunderent. Ita etiam Ferri lamina, dum ignescit, non modo tumidior, sed & longior reperitur. Idem etiam in Cupri Calcinatione obtinere intelligitis. Pari modo carnes assatæ nonnihil tument, præsertim si maneat Epidermis, uti in Porcellis. Quippe in his omnibus particulæ igne segregatæ latius spatium desiderant.

Ex hac Cohærentiæ discrepantia oritur omnis illa in Corporibus Liquandis varietas: alia quippe, in quibus minor est partium contactus, igni citius parent, & nonnunquam solo Vapore tabescunt: alia, arctiore contactu gaudentia, segnius funduntur. Ita Vegetabilia satis prompte liquescunt; Mineralia tardius; Metalla omnium tardissime. Atque ex his etiam, in quibus partium contactus minor est, uti Stannum & Plumbum, facilius cedunt; contra compactiora, Aurum puta & Argentum, non nisi vehementiore igne domantur. Quod si vis Cohærentiæ Quantitati materiæ seu Ponderi corporum responderet, eliceretur facile ex Staticis varia Liquationis ratio: cognita scilicet Gravitate corporis Specifica, innotesceret etiam ad liquescendum promptitudo. Sed quia eadem materiæ quantitas ita varie potest disponi, ut in uno corpore longe major sit partium contactus quam in alio, dum par interim sit Gravitas, vel etiam minor, ex Gravitate non recte æstimatur vis Cohærentiæ. Id quod etiam Experientia comprobat. Plumbum quippe, licet metallis omnibus, si Aurum excipias, ponderosius, præ reliquis tamen in igne facilius fluit: in quo igitur necesse est, utcunque materiæ Quantitas sit major, Cohærentiam, sive partium contactum, esse minorem.

Post Fusionem, si ab Igne amoveantur, motu, quem excitavit ignis, cessante, in Solidam rursus compagem coeunt Corpora, particulis nempe a vi Attrahente propius sibi invicem locatis, unaque concrescentibus. Horum alia, quæ ex partibus Homogeneis & mutari nesciis constant, uti Cera, Gummata, Metalla puriora, pristinam formam recuperant; cum enim in universo corpore eadem maneat partium textura, fieri nequit quin in eandem speciem revivifcat. Alia vero, quorum partes quoad densitatem & superficiem

longe

longe inter se discrepant, dum quædam vi caloris avehuntur, quædam etiam, vel quoad figuram, vel quoad locum, immutantur, aliam formam induunt: antiqua enim redire nequit facies, nisi simili prorsus situ quævis, uti prius, reponatur particula: quod quam pene infinitis modis impediri queat, facile experimur in Corporibus Heterogeneis; qualia sunt Vegetabilia omnia, & Mineralia, atque etiam ex Metallis quæ habentur infima. Ita Herba quævis in Cineres, Vitriolum exsiccata omni humiditate in Chalcanthum abit; & Lutum fornacis calore in Tegulas & Lateres compingitur.

Adeo in Corporibus etiam Homogeneis, ea quæ post Liquationem observatur discrepantia, ex mutabili partium superficie unice petenda est: ea quippe in quibus partium superficies eadem sibique constans permanet, formam haud amittunt: alia, mutata superficie, dissimili partium coagmentatione alioque vultu fruuntur.

Liquatione ad hunc modum exposita, facile intelligi potest Calcinatio; quæ nihil aliud est, in quamplurimis saltem, nisi diuturnioris Liquationis effectus. Dum enim longius intenditur Liquatio, non modo avolant corpuscula magis subtilia, sed igneæ particulæ ea multitudine in corpus se insinuant, eique quaquaversum se immiscent, intimiusque agglutinant, ut non amplius persistere queat illa, quæ primum ab igne inducta est, Fluiditas. Ex unione adeo hac tertium aliquod emergit corpus, quod cum porosum admodum sit & friabile, in pulverem facile redigitur. Igne quippe in poros corporis undique admisso, tum a mutuo contactu distractæ sunt particulæ, tum etiam in minutissimas atomos discerptæ & partitæ: unde pulveris tenuissimi formam facile suscipiunt. Ad hunc modum Hydrargyrum igni diutius expositum in Calcem convertitur.

Ita Corporum, quæ calcinantur, partes dividit & rarefacit Ignis, ut si iterum igni committantur, facilius multo quam antea cedant; uti in Calce Plumbi experimur: imminuitur quippe illa, quæ igni renitatur, cohærentiæ vis. Ita Cuprum, atque etiam Argentum, quod cum ex partibus minus avolantibus conflatum sit, non nisi vehementiori igni obtemperat, si cum Sublimato calcinetur, vel Lychni admota flamma, liquescit. Ita idem Argentum in Luna Cornea, quæ fit ex Crystallis Argenteis cum Spiritu Salis calcinatis, ad ignem veluti cera funditur.

Hanc Corporum, dum in Igne calcinantur, Dissociationem & Rarescentiam satis luculenter probat illud, quod ex igne oritur, ponderis incrementum. Ita Stannum, cæteraque omnia Metalla, Calcinatione graviora fiunt: adeo ut uncia Plumbi flamma Spiritus Vini in Calcem redacta, ultra Scrupulum pondus augeat. Ex quibus quidem Experimentis constat, non modo corporis Calcinati partes igne comminui admodum & rarescere, sed ipsum etiam ponderis incrementum ex igne proficisci. Crudi enim Plumbi gravitas, si ad Aquam conferatur, est ut $11\frac{1}{2}$ ad 1; calcinati autem, ut 9 ad 1. Ita ratio Cupri Calcinati est $5\frac{5}{11}$, quæ in crudo est $8\frac{1}{2}$.

Cerussæ

Cerussæ ratio ad ipsum Plumbum adhuc minor reperitur, scilicet subtripla. Reguli Antimonalis unciis quatuor, si per sesquihoram liquentur, pondus Drachmarum ij ss accedet, utcunque copiosi interim evehantur vapores. Simile quiddam in distillando Saturni spiritu observat Lemerius. Ita Calcinatione augetur quidem gravitas Absoluta, imminuitur interim Specifica: quod inde fit, quod particulæ corporis igne divisæ & a contactu mutuo segregatæ in latiorem molem excrescant. Ignis autem particulæ cum corpore Calcinato multo leviores sint, dum ei undequaque commiscentur perque poros diffunduntur, gravitatem Specificam imminuunt, Absolutam augent.

Utcunque vero igne Calcinatorio dividuntur & distrahuntur Corporum particulæ, ita ut veterem formam exuant, Metalla tamen pleraque, & ex Mineralibus nonnulla, quæ partibus utplurimum Homogeneis gaudent, naturam cum forma non videntur deponere. Quippe Aurum, Argentum, Hydrargyrum, quacunque Calcinatione vexata, destrui nequeunt: sed levi negotio in antiquam formam revivіscunt. Ita ex Sale Jovis Stannum denuo elicitur. Etiam Plumbi, Metallorum fere impurissimi, Calx pristinam speciem facile recuperat. Itidem tum ex Calce tum ex Vitro Antimonii non modo Regulus educi potest, sed ipsa etiam Antimonii substantia. Ita ut in hujusmodi corporibus Calcinatio non nisi imperfecte peragatur: multæ quippe particulæ ita parum immutari & aboleri videntur, ut siquando eas ab aliarum consortio sejungimus, figuram propriam sibique congenerem suscipiant. Neque fortasse id tacendum est, in omni Calcinatione hoc plurimum valere, quod nempe particulæ istæ, quarum vis Attractrix fortissima est, quæque ad corporum cohærentiam maxime conducunt, durante fusione avolent, & in vapores abeant: adeo ut si istiusmodi particularum uberior copia evaporet, aliud tandem corpus emergat. Ita in Plumbi liquatione fumos ea densitudine assurgere videmus, qui tandem nihil nisi Calcem relinquant, ipsi metallo multum absimilem. Aurum & Argentum etiam peracta Calcinatione, uti vulgo instituitur, sub antiqua specie prodeunt, quia nullæ fere in vapores secedunt particulæ. Atque hæc quidem quæ igne fusorio exhalant corpuscula, ea esse videntur, quorum superficies latissima, gravitas autem minima, reperitur. Itaque Hydrargyrus, cujus particulas contrario plane modo constitutas novimus, difficillime in Calcem facessit.

Sed huic Calcinationis explicationi nullum magis favet, quam quod ex ipsa Operatione desumi potest argumentum. Ea enim sæpius ut feliciter succedat, vel spatula subinde agitamus corpus calcinandum, vel cum altero quodam commiscemus. Utrumvis scilicet id efficit, ut particulæ minus inter se cohæreant, adeoque facilius igni pareant. Constat ex iis quæ supra de Cupro & Argento dicta sunt, quanto promptius vi caloris liquescant, si iis Sublimatum immiscueris. Cujus quidem Phænomeni ratio ex natura Hydrargyri, quocum conficitur Sublimatum, erui posse videtur. Experimentis abunde constat, Hydrargyrum cum corporibus fere quibuscunque prompte

D coalescere;

coalescere; unde & satis evincitur vi fortiter attrahente donari. Hæ igitur particulæ Cupro vel Argento admistæ, cum Virtute Attractrice multum præpolleant, faciunt, ut utriuslibet corpuscula minus se invicem attrahant, adeoque Cohærentiæ vis, quæ antea Cupro aut Argento inerat, infringatur & languescat: quippe quanta ab Hydrargyro prodit Attractionis energia, tanta Metallicis particulis decedit. Unde cum adjecto Mercurio debilior fiat in Metallis Cohærentiæ vis, major erit ad liquescendum proclivitas. Hoc quod de Mercurio dictum est, etiam in Salibus obtinet. Idem quippe præstat Sulphur, quod particulis salinis valideque attrahentibus ubertim scatet, in Veneris Calcinatione: idem etiam in Croco Martis: a sulphureis quippe particulis non tantum ignis intenditur; sed ipsa ferri compages eo quo diximus modo reseratur, inque guttulas deliquescit. Quam Ferri Calcinationem Chymici peculiari fere nomine Granulationem appellant. Hoc quippe singulare habent duo ista Metalla, ut non nisi admixto Sulphure, aut simili quopiam, colliquentur. Par est ratio, cur cum Ferro calcinetur Sal Armoniacus, ut eliciatur Tinctura Mynsichti. Ita Vitrum Antimonii & Crocus Metallorum, si Salem vel communem vel marinum adjeceris, breviore multo tempore calcinatur. Eodem modo Aurum & Argentum in Calces nequeunt redigi, nisi aut Spiritibus Salinis aut Mercurio aperiatur textura metallica. Hinc Borace aliisque salibus ad Fusiones utuntur Metallurgi.

Usus denique Calcinationis iis, quæ dicta sunt, accurate respondet. Calcinationi enim corpora prius committimus, ut aliis Operationibus fiant magis idonea. Ita Vitriolum calcinamus, ut melius inde distillari queat Oleum & Spiritus. Ita Tartarum & Ferrum fundimus, ut Digestione Tincturas extrahamus. Id quippe Calcinatione efficimus, ut particulæ corporum laxius multo inter se cohæreant, adeoque promptius in quemcunque demum usum evocentur.

Ad Calcinationem pertinet Vitrificatio. Ea de corporibus dicitur, quæ, peracta Calcinatione, Vitri instar pellucent: ad quam igitur vehementior ignis & diuturnior adhibetur. Ita ad Vitrum Antimonii conficiendum prævia Calcinatione opus est. Inde textura Homogenea: quæ non minus in corporibus pellucentibus requiritur, quam pororum rectilinea positio. Igne quippe admoto, abscedunt & dissipantur corpuscula Heterogenea magisque Volatilia, quibus Radii lucis ob infinitam pene Refractionum multitudinem languescunt: ea interim quæ ejusdem indolis sunt, densa scilicet atque fixa, derelicta in unum concrescunt. Adeo cum similis undequaque obversetur partium conformatio, materia ista calcinata radios lucis æqualiter attrahit & transmittit. Ita Fusione diutina, quæ particulas leviores fæculentioresque abigit, Vitrum commune * conficitur. Hæc

* Soda, quæ & Kali dicitur, sola incineratione in materiam Vitream copiose abit; quippe ea planta sale acri & vivido plurimum abundat: ita ut ex Soda Hispanica, ea præsertim quæ ad Sinum Illicitanum crescit, uberem succi acerrimi & fere Caustici copiam etiam sine igne sæpius extraxerim.

de

de Vitrificationis modo obſervatio, uti Ratiocinia noſtra comprobat, ita etiam & Staticis evincitur. Si enim Gravitatem ſpectes, Vitrum commune mixturæ, ex qua educitur, multum * præponderat. Pariter Antimoniale Vitrum ipſo Antimonio ponderoſius eſſe declarant, quæ de Gravitate Specifica fiunt Experimenta: particulis nimirum, quæ leviores ſunt, inter calcinandum avolantibus.

* Tab. 2.

Sub Calcinatione demum apud Chymicos poni ſolet Decrepitatio, & Detonatio: altera fere Salis communis, altera Nitri cum Mineralibus Sulphureis admiſti propria. Sed fruſtra vocabulorum numerum augent, cum nulla ſit in Operationis norma diverſitas: utcunque enim inter operandum crepet Sal, detonet Nitrum (ob aeris incluſi rareſcentiam atque impetum) utrumque tamen ad eundem modum calcinatur. Eſt & alia quæ per Menſtrua fit Calcinatio: quæ, cum rectius dicatur Corroſio, ad ſuum locum remittetur.

PRÆLECTIO III.

De Diſtillatione.

Diſtillatio, ſive ut alii, nec fortaſſe perperam, loquuntur, Sublimatio humida, eſt aſcenſus & elevatio particularum, guttularum more deorſum rurſus ſtillantium.

Iſte fluidi aſcenſus duobus potiſſimum modis efficitur; primo Specificæ Levitatis ratione, ſecundo Impulſus.

Primus elevationis modus patet ex Lemmate, videlicet, Particulas corporum quæ in Fluido quocunque innatant, ſi ſpecifice leviores ſint, a Fluido ſurſum evehi debere. Cum igitur per Aerem evehantur Liquores Diſtillati, quærendum eſt, quomodo fieri poſſint Aere ſpecifice leviores. Fiet itaque Fluidum altero Specifice levius, cum ſub majori mole æqualem vel minorem habeat Gravitatem. Ita ea ratione augeri debet fluidi diſtillandi moles: quam facile augeri, ſeu, quod idem eſt, rareſcere poſſe agnoſcet, igne adhibito, qui in Re Phyſica vel mediocriter verſatus eſt; nec eum latere poteſt quantum aereæ, aut ſubtilioris forſan materiæ in fluidis fere omnibus incluſum ſit, quantaque ſit ad eam rarefaciendam caloris vis, qui vel Thermometrum, vel Cucurbitam Veſicatoriam, vel Aquam bullientem unquam viderit. Saltem hoc ſatis edocebunt ingentes iſti, qui a Diſtillatione Vitrioli excitantur, in Receptaculo vapores. Nimirum Rarefactio nihil aliud eſt, quam eadem materiæ quantitas in ſpatium majus diffuſa; ita ut idem maneat pondus, augeſcat interim molis amplitudo: unde etiam increſcit pororum quantitas, materia vel prorſus omni, vel graviore ſaltem vacantium. Cujus rei exemplum luculentiſſimum in ipſo aere patet; quem Experimentis Pneumaticis ad gradum pene infinitum rareſcere ſolere

novimus.

novimus. His igitur ita expositis, id unice agendum restat, ut, quænam Rarefactionis proportio Specificam hanc Levitatem pariat, investigemus. Quod ut clarius concipi queat, a simplicioribus ordiamur, & ab Aqua imprimis exemplum capiamus. Notum est adhibito computo, rationem que est inter Aquæ & Aeris gravitatem specificam, esse paulo plusquam octingenarium. Cum igitur Sphærulæ, sive Solida Similia, sint ut Diametrorum Cubi, eademque pariter ratione reciproce decrescat Gravitas Specifica qua augescunt Diametrorum Cubi: sufficiet, ut particula Aquæ levior sit Aeris particula, si eo usque rarescat, ut decies tantum, quod perexiguum est, augeatur ipsius Diameter. Diametri enim, quam particula ita rarefacta obtinet, Cubus est 1000. Si undecies augescat Diameter, Cubus erit 1331; si duodecies, 1728. Ita Aqua ad duodecimum gradum rarefacta, Aere, plusquam duplo, levior evadet. Quod si ulterius intendatur Rarefactio, facile est ex numerorum progressu colligere, quam pene infinite reddi possit Aqua Aere levior. Itaque ut hæc instituto nostro propius accommodemus, patet corporum pariter Fluidorum, si æque gravia sint, elevationem Rarescentiæ aptitudini respondere, hoc est, eo promptius vi adhibita elevari, quo facilius rarescant: sin ad rarescendum æque sint proclivia, a Gravitate Specifica determinari. Ita ut in iis, quæ hoc modo distillantur, corporibus tempus elevationis æstimetur ex ratione Rarescentiæ Specificæque Gravitatis composita. Quod non Theoriæ modo, sed & Experientiæ, sine qua altera nihil valet, accurate congruit. Eodem quippe caloris gradu adhibito, Spiritus Vini, Spiritus Salis Armoniaci cum Calce viva paratus, Aquæ Stillatitiæ, quorum omnium gravitas minor est, faciliorque rarescentia, quam Aquæ communis, per Retortam citius elevantur: contra, Spiritus Acidi, quales sunt Salis, Nitri, & Vitrioli, quanquam promptius exstillare incipiant, segnius quam ipsa Aqua in Excipulum feruntur: licet enim Aquæ minor sit Rarescentia, tamen non ea est, quæ istorum Gravitati reciproce respondeat. Pari modo particulæ Vegetabilium & Animalium, quarum textura rarior est, & proinde moles levior, facilius sursum aguntur, quam quæ ex Mineralibus aut Metallis prodeunt. Id porro in hoc loco observari potest, corpus quod distillatur, semper tenuius & magis subtile esse, quam crudum ex quo Distillatum emanavit. Ita Aqua Rosacea est succo Rosarum tenuius & minus ponderosum; ita Spiritus Rectificati, eos, qui semel tantum ignem passi sunt, levitate excedunt.*

* Tab. 3.

Aliter se res habet, quando inter distillandum Abstractione utimur: verbi gratia, Acetum Distillatum Crudo præponderat: in hoc quippe casu relinquitur liquor particulis Salinis saturatus, Phlegmate fere omni, cujus minor est gravitas, avocato. Idem in Dephlegmatione, uti vocatur, Acidorum Spirituum perpetuo observamus.

II. Non modo Specifica Levitas corpora distillanda evehit, sed etiam sursum agit externa Impulsio. Impulsio illa, quæ hujus loci est, ab igne oritur. Cujus particulæ, etsi tenuissimæ atque levissimæ

mæ ſint, tamen ex Mechanicis facile conſtabit, ab iis certa quadam vi agentibus poſſe ſurſum impelli corpora gravitate multum excedentia. Cum enim Momentum corporis, ſeu vis ea qua in alterum impellitur, ex ratione materiæ Quantitas Celeritatiſque compoſita oriatur, poteſt ita intendi Celeritas, ut validum ſatis momentum corpori impertiat, utcunque exigua in eo ſit materiæ Quantitas. Supponatur itaque corpus aliquod grave nullo alio momento, niſi quod ex ipſa gravitate obtinet, deſcendere; poteſt interim Aer, qui eſt multo levior, ea celeritate ferri, ut id non ſuſtineat modo, ſed attollat: quoque rapidior fuerit Aeris impetus, aut quo magis in latum explicata ſit corporis moles, eo altior celeriorque fiet elevatio. Ita laminas plumbi integras vento abripi, perque Aerem ſubvectari ſæpe cernimus. Pariter in igne, corpore utcunque exiguo, poteſt eſſe ea motus rapiditas, quæ ad obſtacula dimovenda quantamcunque volueris impertiatur vim. Quod tum alias quotidie, tum maxime in Pulvere Pyrio experimur. Cum igitur eo quo diximus modo increbuerit Ignis momentum, ut corpus diſtillandi vim ſuperet, id de ſede priſtina dimovebit: ſeu, quod in hoc loco idem eſt, quia in ſublime motum exerit, ſurſum abripiet. Ita particulæ Aere, qui in vaſe continetur, ſpecifice graviores, quales eſſe novimus Spirituum Acidorum, violentiore ignis impulſu, quo in Diſtillatione utimur, aſſurgunt. Id etiam huc ſpectat, quod eadem materiæ quantitas eo facilius elevetur, quo latiorem habuerit Superficiem: hæc enim largius diffuſa, plures in ſe recipit ignis particulas, adeoque unito hoc impetu adacta, promptius ſurſum evehitur. Ita ut idem ignis gradus corpora æque gravia non æque attollat, modo ea, de qua diximus, ſit in Superficie diverſitas. Atque in hoc quidem Impulſus negotio, partem haud exiguam Aer ſibi vendicat; qui non modo igne rarefactus ſurſum adigitur, ſed alia etiam corpuſcula ſecum in ſublime rapit. Quem vero impetum corpora ita rarefacta exerceant, familiare hoc experimentum ſatis oſtendit. Aqua cocta non niſi ad certum caloris gradum perduci poteſt; cumque ſemel efferbuerit, nunquam intenſius incaleſcit: eadem tamen Machinæ Papinianæ incluſa ultra modum excandeſcit. Immo ſi frigidæ Metallum aliquod excalefactum injeceris, ea illico in exploſionem, qualem in Pulvere Pyrio cernimus, cietur. Sed Aeris rarefacti vim nihil luculentius illuſtrat, quam Machina illa, qua carbones ex puteis ſubvehendos docet D. Savery. Siquis hæc bene perpenderit, quid nempe efficiat Specifica Levitas, vis Impellens, & Superficiei menſura: quotque modis, & qua ratione ea omnia mutari poſſint, omnem hujuſce Diſtillatoriæ Operationis varietatem facile eliciet.

Advertendum eſt in iis omnibus, quibus Levitatem Specificam ſive Rareſcentiam conciliat Diſtillatio, Impulſum etiam locum habere; ignis enim utrumque ſimul efficit: ita ut minor Rareſcentiæ ratio ad elevanda corpora ſufficiat, quam quæ ſupra a nobis poſita eſt. In iis autem quæ Impulſu evehuntur, non neceſſe eſt ut ibi ſe co-

mitem adjungat, (nonnunquam enim abest) Rarescentia. Alia etiam est inter Rarescentiam & Impulsum discrepantia, quæque huic Distillationis explicationi maxime favet, quod nempe iis, quæ Rarescentiæ ope evehuntur, lenior ignis sufficiat: ad ea, quæ Impulsu solo excitantur, etiam vehemens desideratur.

Quod ad operandi diversitatem attinet, duplici fere modo fieri solet Distillatio. Est enim vel Recta, vel Obliqua: hæc per Retortam, illa per Alembicum instituitur. Utriusque eadem prorsus est ratio; nisi quod hoc sibi peculiare habeat Recta, quod quicquid per eam distilletur, ad Pluviæ similitudinem effingatur. Uti enim Vapores Aquei, solis calore, terra marique evocati, eoque ita rarefacti, ut Aere specifice leviores fiant, altum petunt & in nebulas coeunt; deinde Aerem prægravantes pondere suo deorsum feruntur, & guttatim Pluviæ forma distillant: ita idem præstat Alembicus. Particulæ fluidæ ex corpore distillando, vi ignis, uti supra dictum est, expressæ, perque Aerem, tum Rarescentiæ tum Impulsus ratione, subvectæ, ad Alembici culmen sub vaporum specie deferuntur: donec mox tum ab ipsius parietibus repercussæ, tum frigore externo densatæ, ita inter se coeunt, ut præ Gravitate Specifica per interius Alembici latus in declive cadant: unde in Rostrum quasi lacuna quadam derivantur. Eadem obtinet in Oleo Sulphuris, quod per Campanam fit, explicatio. In Oleis, & nonnunquam in Spiritibus distillandis, Alembici rostro apponitur canalis longus, per multos anfractus flexusque, serpentium instar, circumductus; qui dum vas Aqua frigida plenum pertransit, facit, ut Vapores non evanescant, & in guttas citius densentur.

Est & alia apud Authores, per Descensum, Distillatio; quando particulis corporum vi ignis in superiore vase disjunctis, quod fluidius est in alterum inferius stillat: uti in Pice elicienda & Aqua Rosacea, vel mulierculis notum est. Sed quia fere ex Chymicorum officinis exulavit, eam ad alium locum remittamus.

Quod modo Recta, modo Obliqua Distillatio sit commodior, ratio ex compage naturaque corporis distillandi petenda est. Recta scilicet adhibetur, quando ea sit corporis textura, quæ id in sublime facile ferri patiatur; qualem in Vegetabilibus observamus. Alia vero particulis gravioribus prædita igni segnius parent, & ad altitudinem Alembici evehi nequeunt; cujusmodi fere sunt Mineralia omnia & Metalla; itaque non nisi Obliquæ Distillationi cedunt. Recta nimirum, utpote lenior, in iis, quæ promptius rarescunt, fere unice locum habet; Obliqua iis, quæ non nisi impulsu evehuntur, plerumque destinatur: quæ igitur sola est, quæ in Reverberio fit, Distillatio.

In Distillatione, aliter atque utplurimum in Calcinatione, id licet observare, quod materia distillata, quanquam ex Corporibus Solidis, verbi gratia, Vitriolo, Cornu Cervi, Ossibus evocata, non in pristinam redit compagem, sed in fluore persistit. Quisquis ad ea, quæ in Calcinatione diximus de Cohærentiæ Fluorisque ratione, attenderit,

derit, hoc etiam quam ad caufam referri poffit, facile perfpiciet. In Diftillatione fcilicet partes tenuiores non modo fegregantur a craffis, fed abftrahuntur penitus, & per fe extra aliorum confortium collocantur: ita ut cum Liquor ifte Diftillatus nihil aliud fit nifi partium fluidarum congeries, fluorem femper retineat neceffe fit.

Id etiam credo advertitis, vario modo elevari Phlegma; in quibufdam nempe ante Spiritum, in aliis rurfus poft eundem affurgere. Alterum in Acidis Spiritibus diftillandis, Vitrioli, Salis, & Nitri; alterum in Ardentibus & Urinofis, Vini puta & Salis Armoniaci, obfervaftis. Cujus rei ratio, licet ex antedictis facile elicienda, tamen hic non incommode forfan explicabitur. Id adeo ex liquorum Gravitate Specifica fluit; fi enim experimentum inftituatur, Phlegma Acidis iftis Spiritibus reperietur fpecifice levius, idem Urinofos & Ardentes gravitate * excedet. Cum igitur corporum levitas id efficiat, ut citius furfum ferantur, fatis patet quare ifta obtineat in Phlegmate elevando varietas. Nec fententiæ huic quicquam refragatur, quod in Animalium, uti Cornu Cervini, Viperarum, Cranii Humani Diftillatione, Phlegma ante Spiritum prodire foleat, cum tamen Spiritus Phlegmatis levitatem exufperet. Quippe notandum eft, Animalium Sales & Spiritus, eos præfertim qui in Offibus & Cornibus continentur, cellis quibufdam concludi & coerceri: ita ut hæc repagula prius diffringi neceffe fit, quam ii furfum evolare queant. Phlegma vero cum ubique etiam in fuperficie deliteat, vi ignis promptius elicitur, & in fublime, utcunque Spiritu gravius, effertur. Atque hoc verum effe, luculenter arguit Spirituum horum altera diftillatio, quæ Rectificatio appellatur: in ea enim ante Phlegma profiliunt † Spiritus; iis nimirum carceribus expediti, quibus antea conftricti fe in libertatem vendicare non poterant.

* Tab. 3.

† Tab. 1.

In Oleis id fatis fingulare eft, quod licet Aqua tum multo leviora fint, tum bulliant etiam, & rarefcant citius, (contra ac tradunt plerique) per Retortam tamen fegnius evehantur. ‡ Sed hoc ex varia utriufque textura oritur: Aquæ quippe globuli parcius inter fe cohærent, adeoque in divortium facilius abeunt; Olei vero ea eft tenacitas five ea partium mutua coagmentatio, ut non nifi validiore impetu fegregari atque evehi poffit. Igitur Liquores Oleofi, quo magis Oleo orbati funt, eo facilius affurgunt: quod in Spiritu Vini & Terebinthinæ experimur.

‡ Tab. 1.

Diftillationis ufus per fe fatis innotefcit: nempe ut a partibus compactioribus fecernantur Liquidæ: five Olei, five Phlegmatis, five Spiritus demum forma prodeant. Quod ad apparatum attinet, feu quare corpori diftillando aliquando alterum immifcemus, de hoc commodior erit differendi locus, cum Sublimationis tractaturi fumus doctrinam. Interim de iis, quæ jam dicta funt, ex hac Rarefactionis Tabella melius forte judicabitis ||.

|| Tab. 1.

PRÆLECTIO IV.

De Sublimatione.

SUblimatio a Diſtillatione parum diſcrepat, niſi quod in hac Fluida tantum, in illa Solida & Sicca eleventur: Hæc etiam tam Fluida quam Solida: illa Solida tantum pro objecto agnoſcat.

Id etiam intereſt diſcriminis, quod Rareſcentia, quam in Diſtillatione plurimum valere oſtendimus, in Sublimatione vix locum habeat: ea quippe quæ ſublimari cernimus, cum ſolida ſint, ita parum ad rareſcendum ſunt idonea, ut ſolo Impulſu evehi poſſe videantur. Cum igitur Impulſus unica ſit, quam hic agnoſcimus, elevationis cauſa, hujuſce quoque Operationis ratio ex iis, quæ de Impulſu ſupra diximus, eluceſcit.

At fortaſſe non abs re erit, ſi paulo accuratius inquiramus, quare tanta occurrat in corporum elevatione diverſitas: quare alia leniſſimo fere igne in altum emicant, alia ne fortiſſimo quidem excitantur. Eoque opportunior erit hæc diſquiſitio, quod locus hic omnem de Volatilitate & Fixitate doctrinam continebit; de qua multa traduntur a ſcriptoribus Chymicis, non ita multa innoteſcunt.

Fixa igitur ſunt, quæ in igne durant; Volatilia, quæ ignem ferre neſcia, vi caloris ſurſum evehuntur. De his primo dicemus, modumque explicabimus, quo in Volatilibus, quæ ejuſdem eſſe videntur naturæ, tam varia tamque diſſimilis contingat elevatio.

Quod igitur particulæ corporum evolare atque evehi poſſint; id igni, non modo Impulſus ergo, ſed alia de cauſa tribuimus: qui ſe in corporum interiora inſinuans, partium cohærentiam tollit, ita ut in minuta admodum, ſi non in ultima quæ arte fieri poſſit, exoriatur diviſio. Ita particulæ ad hunc modum ſejunctæ & diviſæ, de gravitate, uti dictum eſt, plurimum amittunt: ejuſdem quippe particulæ Gravitas eadem ratione decreſcit, qua imminuitur Diametri cubus. Supponatur igitur, corporis, cujus Diameter ſit 12, Gravitatem eſſe etiam 12. Si Diameter fiat uno minor, ſcilicet 11, Gravitas corporis erit tantum $9\frac{1}{4}$ proxime. Quam enim rationem habet 1728, qui eſt cubus Diametri prioris, ad 12 Gravitatem corporis; eandem habet 1331, qui eſt cubus Diamerri alterius, ad $9\frac{1}{4}$ proxime. Quod ſi Diameter ad 10 redigatur, Gravitas non ultra 6 proxime aſſurget: ſi dimidio decreſcat Diameter, ſcilicet ad 6, Gravitas infra binarium ſubſiſtet. Ita ut cum in ſubtilioribus corpuſculis minuatur quantum fieri poteſt Diameter, Gravitas fere relinquatur nulla. Itaque hoc quo diximus modo diſcerptæ igne adhibito particulæ in ſublime facile feruntur.

Neque tantum ex hac partium imminutione oritur Gravitatis decrementum; ſed aliud etiam ſequitur, quod ad elevationem expediendam

diendam, plurimum valet. Id adeo ex varia Superficie petendum eſt. Hæc enim, ſecus ac Gravitas, ea tantum ratione decreſcit, qua imminuitur Diametri Quadratum. Ita, ut ea quæ ſuperius dicta ſunt reſpiciamus, ubi Gravitas ea ſerie decreſcat, quam exprimunt numeri 1728, 1331, 1000, Superficiei imminutio hac ratione conficitur, 144, 121, 100. Cumque Diametro reducta ad 6, Gravitas infra binarium ſubſtiterit, Superficies interim ad 36 aſſurget. Ita ut fere abolita omni Gravitate, ſatis lata adhuc relinquatur particulæ elevandæ Superficies. Argumentum hoc, a Superficiei magnitudine deſumptum, quod ratiociniis & computo adumbravimus, quaſi ad ſenſum demonſtrabit ſequens experimentum. Quippe ſi Aquæ, ſuper Limaturam Ferri affuſæ, inſtillentur guttulæ aliquot Olei Vitrioli, ſuborta Fermentatione, Aeris globuli dum ſe extricare nituntur, nonnullas Ferri particulas ad Aquæ ſummum abripient. Quod non alia de cauſa fieri poſſe videtur, quam quod ad Superficei amplitudinem perpuſilla ſit in Limatura Gravitatis ratio; quamobrem Ferrum a corpore ſpecifice multo leviore evehi non recuſat. Sed quantum hoc ad promptiorem aſcenſum faciat, tum abunde alias dictum eſt, tum ſatis eluceſcit ex Camphora, Benzoe, & Arſenico, quorum particulæ cum laxius cohæreant, adeoque in ampliorem Superficiem ſint diffuſæ, ea de cauſa præ cæteris fere omnibus facilius evehuntur. Etiam ſuperficiei ratione, ſolida iſta corpuſcula quibuſdam fluidis citius ſurſum evolant. Ita Flos Sulphuris promptius Oleo, non Vitrioli dico, ſed quocunque fere leviſſimo aſcendit. Hoc naturæ quaſi artificio, quod nempe decreſcat Gravitas in Triplicata, Superficies vero in Duplicata ratione imminutæ Diametri, efficitur, ut corpora quoad Gravitatem multum diſcrepantia una eademque vi poſſint attolli. Ita Animalium Sales, uti Cornu Cervini, Sanguinis humani, Viperarum, &c. ex minutiſſimis omnium corpuſculis conflati, uti diſtillando experimur, facile aſſurgunt, quia minor ſit in iis Superficiei, quam Gravitatis imminutæ ratio: aſſurgunt & Vegetabilium Sales, uti Tartari, Balſami, &c. quæ craſſiore multo ſunt compage, adeoque ob Superficiei amplitudinem ſatis commode elevandi. Etiam Mineralium & Metallorum corpuſcula, utcunque gravia & compacta, igni aliqua ex parte cedunt, & in ſublime truduntur. Nimirum in his omnibus efficit diffuſa Superficies, quæ ignis impetum uberius recipit, ut æque procliviter evehi poſſint, ac ſi imminuta ipſorum Superficie decreſceret Gravitas. Ita ut particulæ, utcunque pondere diſcrepantes, æque in altum evolent, modo ratio Gravitatum ad Superficies fuerit reciproca. Ex his, quæ ſatis fuſe expoſuimus, omnis illa Volatilitatis varietas facile elicitur. De Fixitate non opus eſt ut pluribus dicam, cum ea prorſus ex contrariis cauſis oriatur: Et qui probe perſpexerit quare quædam in ſublime poſſint evehi, una concipiat neceſſe eſt, quare alia nequeant attolli.

Non interim huic loco alienum erit pauca obiter de Mercurio annotare: qui, licet in eo particularum moles tenuiſſima ſit, tamen,

quia perexigua ſit ſuperficies, & pondus non mediocre, igne adhibito, per ſe ægre admodum elevatur; quanquam a pleriſque inter corpora maxime volatilia perperam numeretur. Idem tantillo Plumbi admixto paulo promptius evehitur: quippe hoc artificio ita immutatur textura, ut eadem ratione qua imminuitur Gravitas, increſcat etiam Superficies. Ad eandem normam Cinnabaris illa, quæ ex Antimonio & Mercurio conficitur, facilius in ſublime impellitur. Ita Mercurius Dulcis, in quo Sales Acidi pro rata fere parte adhibentur, citius adhuc aſſurgit: porro Sublimatum Corroſivum, ubi Sales Mercurium triplo excedunt, ocyſſime omnium in altum tollitur. Atque hinc pendet omne illud Chymicorum myſterium, quo vel Volatilia figunt, vel Fixa in Volatilia convertunt. Primum nempe ut efficiant, corpori quod Volatile eſt, aliud Fixum igniſque patiens adjiciunt, uti Salibus Urinoſis Acidos: hinc nempe in nova corpuſcula cum Acidis coeunt Urinoſi, ita ut intendatur plurimum eorum gravitas & cohærentia, adeoque igni minus obſequantur. Eodem modo Spiritus Acidi Volatiles Salibus Fixis admiſti deprimuntur. Etiam ea corpora, quæ ſeorſim per ſe ſola ſatis alacriter emicant, poſſunt ita inter ſe componi & coaleſcere, ut cohærentiæ ratione ignis vim eludant: uti ex Bezoartico & Turpetho Minerali ſatis innoteſcit. Contra, ut Fixa elevent, aliquod Volatile admiſcent, uti Chalybi & Cupro Salem Armoniacum: Cujus interventu fit, ut in mixto minor evadat gravitas, ſitque proinde aſcenſus facilior. Ad hunc modum Salem Vitrioli Volatilem, ope admixti Boracis, eliciendum docet * D. Homberg. Etenim haud aliter a Fixis diſcrepare videntur Volatilia, quam quod hæc ex particulis longe minutioribus conflentur.

* Hiſt. Acad. Franc. 1702.

Volatilitas Fixitaſque Sales præ aliis magis reſpicit. Quanquam haud ſcio an qui pro Fixis habentur Sales, ii ſint, qui vel violentiore igne vel temporis ſaltem tractu evolare nequeant. Ita ſi in Phiala diutius ſervetur Sal Tartari calcinatus, quo nullus fere habetur magis Fixus, epiſtomium Cryſtallis operit & quaſi incruſtat. Eundem ſalem ſingulari apparatu per Retortam elevat Boyleus. Quare Volatilitatem Fixitatemque non tam pro rebus abſolutis, quam relativis recte habet idem in re Chymica Author diligentiſſimus.

Atque hæc omnia ita ſe habere clarius forte perſpici poteſt, ſi ea quæ in Diſtillatione peracta ſunt, ſub examen pauliſper revocemus. Ad Spiritum Nitri eliciendum, Salipetræ adjicimus Boli alicujus triplum aut amplius: qua quidem admixtione, Nitri non modo Liquatio prohibetur, ſed ita dirimitur Cohærentia, ut igni facilius obſequatur. Eodem modo prolicitur Spiritus atque Oleum Succini. Sal communis, qui ſi ad iſtam Nitri normam tractetur, non niſi Reverberii igne in Spiritum abit, cum Oleo Vitrioli & Aqua ſubactus & comminutus, etiam Arenæ Calore in guttas extillatur. Ita Salis Armoniaci particulæ adeo ſolutæ & disjunctæ ſunt, ſi Aquam affuderis, ut citius evocentur Spiritus. Pari ratione cum Spiritum Salis aut Nitri Dulcem educimus, Spiritu Vini admixto Liquor Salinus

tum

tum levior fit & ad rarefcendum promptior, tum ipfi Sales in minutias magis concifi, ita ut expeditior fequatur elevatio.

Ita tandem aliqua ex parte explicatæ funt, quæ ad Diffociationis claffem referuntur, Operationes Chymicæ. De quibus omnibus id in genere annotari poteft; licet inter operandum corpora potius componere velle videamur quam disjungere, uti cum apponimus & immifcemus quippiam, tamen Operationis finem eum effe, ut partes aliquæ a veteri confortio fegregentur & difcedant. Ita ut cum de Operationum ratione fiat judicium, non quid in ipfo apparatu molimur, fed quid inde affequimur, fpectandum fit.

PRÆLECTIO V.

De Fermentatione.

FErmentatio, quam hic explicare fufcipimus, eft motus ille partium inteftinus, qui, cum Solida in Liquoribus five Menftruis colliquefcunt, fuboritur. Motus ifte aliquando ita lenis eft, ut fenfum omnium effugiat; contra, aliquando ita concitatus, ut fenfibus etiam patefcat. Illam Fermentationis fpeciem, Diffolutionem; hanc, Ebullitionem & Effervefcentiam, nuncupabimus.

Ut hujufce Operationis rationem aliquam affequamur, de Salium Diffolutione, quæ omnium fimpliciffima eft, differemus: quam fi adumbrare poffimus, ex fimilitudine quædam vobis imago fefe objiciet, quonam modo cæterarum Solutionum genera defcribi debeant. Quod ut melius explicemus, quærendum eft, qua de caufa motus oriatur, & deinde quare ifto motu folvantur Sales. Motus itaque hic optime oriri poffe videtur ex vi Attractrice: quæ in Phyfica fcientia ita late patet, ut nihil fit in univerfa rerum natura, quod non huic legi fubjiciatur & obtemperet. Id adeo de Salibus intelligendum, quod eorum corpufcula, quæ funt maxime fimplicia (utcunque tandem in moleculas pororum plenas coeant) etiam admodum minuta effe videntur, & pro ratione molis perquam folida: ideo vim Attractricem fortiffime exerunt, quæ, cæteris paribus, quantitati materiæ refpondet. Hinc a corpufculis Salinis Aqueæ particulæ validius, quam a fe invicem trahuntur. Hæ itaque cum laxius inter fe cohæreant, & ad motum fatis proclives fint, in Salium viciniam propius ire contendunt, & quafi in amplexus ruunt: fcilicet pro fuo quæque genio, in motum cientur. Quæ enim propius abfunt, velocius; quæ longius, advehuntur fegnius. Attractionem quippe hanc fub ipfo Contactus limine validiffimam effe demonftrant Mathematici. Itaque fi in medium patinæ Aqua repletæ conjiciatur aliqua Salis Portio, Aqueæ Particulæ in medio Vafis fitæ linguam fatis acriter feriunt; quæ vero ad marginem locatæ funt, fere infipidæ

perfiftunt,

persistunt. Motu adeo hujusmodi coorto, Aqueæ particulæ cum impetu quodam in Sales feruntur: Quarum quidem momentum ex Ponderis Celeritatisque ratione, uti docet Mechanice, æstimandum est. Vi porro hac impulsæ, aditum sibi in Salium meatus, qui plurimi sunt, aperiunt, eosque tandem ita comminuunt & diffringunt, ut tollatur omnis partium cohærentia: quare idonea intercapedine segregatæ & divulsæ, per Aquam sparsim fluctuant & dissipantur. Ad hanc normam vi adhibita Attractrice, comperta est fieri Salium Solutio. Quam rem non modo ratiocinando assequimur, sed oculorum testimonio probamus: Saccharo quippe in Aquam immisso, subvehi illico Aqueas particulas, & gradatim frustula etiam nondum demersa impetere conspicimus. Pariter ex Oleis per Deliquium elicitis demonstratur Attractionis vis; qua continuo illa humorem aereum absorbent sibique associant. Et profecto in hoc præcipue fundari videtur illius processus ratio, quo nonnulli Oleum Sulphuris conficiunt. In patinæ enim fundo, qua deflagraturum est Sulphur, Crystalli calcem locant: quod non alia de causa fit, nisi ut, calce Phlegma omne ad se allectante & sugente, potentius, sive ut Spagyrici loqui amant, magis Concentratum evadat Oleum.

Hæc tamen Salium Solutio non sine varietate aliqua peragitur; quippe in quibusdam, uti Nitro, Sale Armoniaco, &c. citius absolvitur; in aliis, uti in Sale communi & Vitriolis, tardius succedit. Etiam aliud est inter Sales discrimen, quod nonnulli uberi satis copia colliquescant; contra alii in eadem Aquæ mensura parcius solvantur. Ita si ponderis ratio inter Aquam & Sales ineatur, Sal communis ad dimidiam partem liquescit; Alumen, Salem Enixum Paracelsi, æquali fere portione, Saccharum etiam dupla solubilem experimur. Hæc Solutionis varietas non a Liquore, qui ubique æque sibi constat, sed a Salium diversa cohærentia petenda est: ii nempe quorum rarior est compages, qualis videtur esse Sacchari, motu illo intestino comminuuntur facilius, & in liquamen uberius abeunt.

Est apud Chymicos singularis Solutionis species, quæ Deliquium appellatur: quando scilicet Sales, Aeri expositi, liquescunt. Quæ quidem Solutio eadem prorsus ratione nititur ac cæteræ quarum supra meminimus: Aqueis enim particulis, quibus Aer abunde scatet, tribuendum est, quod sub dio liquentur Sales. Quod ex humido tum loco tum tempestate, quæ Deliquium hoc maxime expediunt, recte satis colligi potest. Igitur cum Aqua ad hunc modum per Aerem deferatur, Sales deliquati pondus augent; ita ut ex Salis Tartari, verbi gratia, ℥j. Olei elicias ℥ij. Eodem modo Oleum Vitrioli, aeri humido expositum, pondere augescit. Quod si in Crystallos redigantur Sales, propter eam quam plurimum reniti diximus cohærentiam, Deliquio vix cedunt: etiam ii qui ex Plantarum cineribus eliciuntur, & dicuntur Alkalizati, quanquam omnium facillime in Aere tabescant, si in Crystallos compacti fuerint, non nisi ægerrime remollescunt.

De hisce Solutionibus id adverti debet, igne admoto omnes & promptius peragi, & copiosius educi: ignis quippe particulæ non modo Salium Cohærentiam intercidunt & dirimunt, sed Aquæ etiam momentum intendunt, ita ut ei quasi in subsidiis sint. Idem de motu quocunque & agitatione dicendum est.

Vulgata satis est sententia, Aquam, licet ad saturitatem usque Salem aliquem imbiberit, posse tamen de altero quippiam delibare: quod prout de Salibus in universum se habere dicitur, an ita revera sit, est profecto cur in dubium vocemus. In hoc quippe quod instituitur experimento, cum Aquam Sali affusam diutius insidere, & quasi incubare sinunt, ut istius particulis se penitus inferciat, rem quam probari oportuit, supponunt. Cum enim diu restiterit illa Solutio, Salium non exigua pars, qui prius in Aqua fluitabant, subsidit inque Crystallos abit: adeo parum ad satietatem repleta est Aqua, ut siquid ejusdem salis de novo adjeceris, non ægre absorbeat. Ita cum ad hanc normam fiat Experimentum, quidni & aliquid de alio ad se possit arripere? Non inficior tamen aliquando accidere, Aquam, cum de nonnullis Salibus nihil amplius attrahere queat, alios satis prompte excipere: uti in Solutione Salis communis saturatissima Saccharum facile colliquescit. Neque id sane rationi incongruum: quippe cum ita varia sit Salium cohærentia, æquum est, ut Aqua illum, qui firmius compingitur, intactum relinquat; hunc, qui rarior est, subeat atque dissolvat. Sed hoc in iis quæ ejusdem sunt texturæ fieri posse vix concedendum est. Quod nobis certius constare videbitur, si causam eam, qua fit ut Sales non nisi definita quantitate solvi queant, penitius scrutemur. Cum enim bona corporis salini pars in Aqua contabuerit, ea quæ soluta sunt corpuscula quaquaversum attrahunt: unde fit ut Attractio illa, qua Aqueæ particulæ inter se invicem urgentur, augescat; dum motus interim, quocum Salem nondum solutum adorti sunt, ita infringitur & languescit, ut tandem prorsus intercidat. Quippe motus ille, qui primo excitatur, differentiæ isti, quæ inter Aquæ & Salis vim Attractricem intercedit, unice debetur. Itaque, cum par sit utrinque Attractio, extincto motu nulla ulterius sequitur Solutio. Hinc etiam elucet ratio, quare in Vino Emetico conficiendo Crocum Metallorum indeterminata fere quantitate adhibemus: quantumcunque enim pulverem infundimus, non nisi certa ejus portio in vino solvitur. Itaque dosis, quæ Vomitum cieat, non Croci, sed Vini quantitate æstimatur.

Ut facilius colliquescant, Sales in Pulverem redigi solent: unde non modo imminuitur Cohærentia, sed intenditur etiam Attractio. Eo quippe artificio plures particulæ Menstruo expositæ sunt, & unitis viribus Aquam ad se fortius trahunt. Eandem ob causam duriora corpora in laminas aut ramenta redigimus, ut ab Acidis facilius corrodi possint.

Iisdem hisce Principiis Corporum cæterorum omnium Solutio innititur: ad quam quidem rite illustrandam æstimari debet tum in

ipſo corpore Cohærentiæ vis, Pororumque magnitudo, tum in Menſtruo & ad motum proclivitas, & Momenti efficacia. Habenda eſt etiam Elateris ratio, uti oſtendent ſequentia. Quæ omnia ſi accurate deſignari & ſtatui poſſint, eruetur facile omnis illa de varietate Solutionum doctrina. Exemplo ſit Aquæ & Spiritus Vini diverſa indoles; in ea quippe facile liqueſcunt Sales, quia Aqueæ particulæ a Salinis corpuſculis vehementius, quam a ſe invicem trahuntur: in Spiritu vero, qui Aqua multo levior eſt, ſed Salinis particulis imbutior, intacti manent: Ita ut Spiritus particulæ, cum ob molis exilitatem ſeſe fortius quam Sales attrahant, eorum cohærentiam nequeant diffringere. Ita eadem de cauſa fit quod Aquatilium Plumæ, & corpora Adipoſa, Aqua affuſa, haud madeſcant. Contra Spiritus Reſinas, quibus Aqua ſolvendis impar eſt, facile ſolvit: videntur quippe earum particulæ ita ſibi invicem agglutinari & adhæreſcere, ut interſtitia admodum exigua relinquant: quæ quidem Aqueis corpuſculis aditum negant, Spirituoſa tamen, quorum tenuior eſt moles, ſatis prompte excipiunt. Eodem modo Metallorum Amalgamatio explicanda eſt. Aurum quippe ex corpuſculis, quæ vi Attractrice plurimum pollent, conflari videtur; hinc Hydrargyri particulas facile intromittit, quæ ab auro validius quam a ſe invicem attrahuntur, quæque ita exiles ſunt, ut metalli poros ſatis prompte ſubeant. Argentum vi partium Attractrice ad Aurum proxime accedit; itaque præ cæteris metallis Hydrargyro adhibito citius molleſcit. Ferri autem atque Æris vis Attractrix eam, quæ Hydrargyro ineſt, vix excedit; itaque cum his ægre admodum in Amalgama coit, niſi, alio admiſto corpore, de vi ſua Attractrice aliquid deperdat Mercurius.

Corroſio apud Chymicos eſt Corporum per Acida, vel ſaltem Salina Menſtrua, Diſſolutio: itaque ea quæ ſuperius dicta ſunt, etiam huic aliqua ex parte explicandæ ſufficient. Hoc tamen ſibi proprium habet Corroſio, quod corporibus firmius compactis, qualia ſunt Oſſa, Metalla, &c. fere unice deſtinetur. Ita ut ſingulari quodam momento inſtrui videantur Salina Menſtrua, cujus cauſam non alienum erit penitius rimari. Liquores iſti, ſive Acidi, ſive Urinoſi, nihil aliud ſunt, quam ipſi Sales pauco Phlegmate diluti. Hi itaque cum ſolidi ſint, & proinde non exigua materia referti, tum ſe invicem magis attrahunt, tum a corporis ſolvendi particulis fortius attrahuntur. Hæc quippe una eſt ex iis quas Attractio obſervat legibus, ut ad eandem diſtantiam quantitati materiæ, quam continent particulæ Attractrices, reſpondeat. Ita cum corpora iſta firmiora Salinis Menſtruis imbuamus, oritur fortior quam in Solutionibus cæteris Attractio, &, qui Attractionem pari paſſu conſequitur, motus partium vehementior: qui cum ad hunc modum increbuerit, facile concipi poteſt, quomodo Sales tanquam ſpicula in corporum meatus adigat, cohærentiamque omnem, tenaciſſimam licet, reſeret atque relaxet. De Corroſione id adeo obſervandum eſt, ut quo magis in minutias divulſæ ſint Menſtrui particulæ, eo citius atque fortius

fortius penetrent. Motus enim, quem parit Attractio, potissimum in minimis corpusculis consistit, in grandioribus fere elanguescit. Quippe exilis particula Velocitate satis impigra fertur: amplior interim ob superficiei magnitudinem ab ambiente fluido sæpe sistitur & quieta hæret. Aliud etiam sequitur commodum, quod particulæ propius ad corpus solvendum accedant: quod nisi fiat, non percipitur vis Attractrix. Itaque recte pronunciant Chymici, Sales non agere, nisi solutos. Quamobrem iidem hi Sales, qui in Aqua colliquati Metalla parum tangunt; si in Acidos Spiritus conversi sint, facile subigunt. Distillatione quippe non modo minor restat Aquæ portio, sed corpora Salina igne ita minutim concisa sunt, ut Attractionis vim promptius sentiant: itaque Menstruum hujusmodi Distillatum Solutione quacunque Salina, quæ cum Aqua institui solet, efficacius est.

Quod si particulæ, inter quas motus ille cooritur, sint Elasticæ, etiam sensui satis patebit Fermentatio. Corpora quippe perfecte Elastica eadem Celeritate a sese mutuo post ictum recedunt, qua prius ad se invicem accedebant. Ita constitutis ad hunc modum particulis, continuo quasi revivifcit motus, & novus isque multo acrior exoritur conflictus: inde impetus & momenti ea vehementia, qua tandem labefactata subiguntur & fatiscunt corpora etiam durissima. Huic virtuti Elasticæ cum illa se etiam comitem addat, quæ ab Attractione oritur, ideo violentior increbrescit motus: particulæ quippe, quæ in alteram vi Attractrice præditam reflectitur, impetus a Repercussione continuo augetur. Motu hoc concitatæ particulæ, si quid Aeris intra poros contineant, exprimere & extrudere conantur: qui ideo collisu hoc rarefactus, ita ut præ levitate in loco consistere nequeat, cellas aqueas, quibus inclusus est, secum rapit, & ad superficiem propulsus Bullas effingit. Experimentum, quo sententia hæc optime illustrari posse videtur, superius memoravimus. Quippe si Limaturam Chalybis, cui & Aquam & Oleum Vitrioli super affudimus, Machinæ Pneumaticæ includamus, exhausto paulisper externo aere, is qui intra Chalybis & Aquæ poros continetur, tanto impetu e claustris suis prorumpit, ut non modo ingentem spumam in liquoris superficie excitet, sed & liquorem ipsum extra vitri marginem propellat.

Quod si vehementius increverit motus, Effervescentiam & Calorem excitat; qui nihil aliud est, nisi partium motus rapidior ex attritione mutua productus. Ut hæc plenius intelligi queant, inquiramus quomodo inter liquores commixtos, uti inter Aquam & Oleum Vitrioli, oriatur Effervescentia. In hoc Oleo Sales ea copia redundant, (id quod gravitas ipsa declarat) ut juxta se invicem locari videantur; ideoque, quia Attractio in omne latus æqualiter diffunditur, in Æquilibrio quodam conquiescere: Aqua vero affusa dirimitur contactus Salium, & inæqualis fit Attractio. Hi itaque pro suo more in mutuos iterum amplexus ire contendunt; cumque ob quantitatem materiæ sese invicem fortius quam Aquam attrahant, eam de

interjecto

interjecto ſpatio dimovent & deturbant: donec Oleo undequaque pariter diluto, ceſſet tandem motus fermenteſcens. Quod ſi Sales etiam Elaſtici ſint, quod veriſimile eſt, cum nulla fere ſint corpora omni Elatere libera, non modo in ſe cum impetu ruunt, ſed poſt ictum reſiliunt denuo, & in contraria moventur: unde illa partium reciproca quaquaverſum fluctuatio, & tandem Excandeſcentia. Ita ſatis mechanice explicari poteſt hujuſmodi Fermentatio, quæ vulgo neſcio cui Acidi Alkalique Antipathiæ tribuitur.

Fermentationem hanc ex particulis Elaſticis ſuſcitari eo magis veriſimile eſt, quod corpora omnia aere, quem omnes Elaſticum fatentur, excluſo tardius fermenteſcant. Ita, ut Cereviſiæ Fermentatio rite ſuccedat, Fermentum quoddam, quod aere maxime turget, adjicimus: ita etiam Aer Auſtrinus in liquoribus potulentis non modo primum Effervefcentiæ impetum ſuſcitat, ſed & diu fermentatos denuo in tumores ciet. Neque ſane leviter huic ſententiæ patrocinatur inſignis illa, quæ in Fermentatione obſervatur, Rareſcentia; ad quam nulla fere corpora ita prompte perduci poſſunt, niſi quæ Aerem etiam incluſum habent: qui quidem Fluidis præſertim comes hæret aſſiduus. Nullum tamen nobis magis favet, quam quod ex Sale Chalybis peti poteſt Argumentum. Chalybem quippe vi maxime Elaſtica pollere notiſſimum eſt. Ideo ea de cauſa factum eſſe non abſurde credimus, quod, cum ei immiſceatur Oleum Vitrioli, inſequatur Effervefcentia. Quod tamen ſi Aquam adjeceris, vehementius adhuc excandeſcit, & proinde Ferrum citius ſolvit; contra ac ſentiunt nonnulli. Idem exhibet Oleo admixtus Spiritus Vitrioli, in quo quidem Aqua plurimum dominatur. Cujus rei ratio hæc eſſe videtur; quod in Oleo Vitrioli, ſi a Phlegmate paulo liberius ſit, Sales ita denſati & compacti ſint, ut Ferro prorſus incubare dicantur, itaque nullo motu aut impetu inſtructi id non ita valide adoriri poſſint: Aqua vero affuſa tum tenuiores fiunt, ita ut majore velocitate in ferrum arietent, tum a ferreis particulis magis quam a ſe invicem attrahuntur; unde increſcit ille motus inteſtinus. Itaque ſæpius Chymici, ut rectius fieri poſſit Solutio, Menſtruum, ut cum iis loquar, debilitant & infringunt. Ita Aqua Fortis duplex non ita commode Argentum ſolvit, ac illa quæ Phlegmate plenius imbuta eſt. Ita aliquando Vini Spiritus, quo purior ſit, Tincturas parcius elicit. Pari modo Æs, Mercurius, & perplura alia, quæ Oleo Vitrioli admixto nullas fere turbas excitant, cum Spiritu Nitri, quod eſt Menſtruum longe levius, tumultuantur & fermenteſcunt. Contra ſi nimium Phlegma adjiciatur, Fermentationem omnem compeſcit: hinc Spiritus Vitrioli, ſi imbecillior ſit, nullam cum Ferro Effervefcentiam ciet: quod etiam & Aqua præſtat, ſi Oleo Vitrioli uberius affuſa ſit. Menſtruo quippe adhunc modum diluto, Sales a conſortio mutuo nimis longe disjuncti ſunt, & quaſi extra terminum Attractionis ſemoti. Ita in omni hoc negotio late patet vis, tum Elaſtica, tum Attractrix, ut ex earum vario gradu oriatur omnis illa Fermentationis varietas. Hinc etiam fit, quod inter

Fermen-

Fermentandum nova ſæpius exurgant corpora: priſtina quippe compages perpetuo partium colliſu labaſcit. Multa apud authores de Menſtruorum diſcrepantium ratione diſceptari ſolent; & nemo fere eſt qui non Hypotheſin aliquam commentus eſt, quare quædam corpora in Salinis potius, uti Metalla; alia non niſi in Sulphureis, uti Reſinæ; alia demum in Aqueis, uti Sales, melius liqueſcant. Præſertim de Aqua Forti & Regia ſatis prolixe diſputant, quare altera Argentum ſolvat, in Aurum interim nihil valeat; altera cum Aurum ſubigat, Argentum ne tangat quidem. Sed ea omnia quæ adhibent ratiocinia ita dubiæ fidei ſunt, ut nullum inter ſaniorem Philoſophiam locum mereantur. Difficillima profecto eſt quæ in omni Chymia habetur diſquiſitio; ad quam tamen expediendam ſi Mechanica adhibemus Principia, veritatem non tam conjectura, quam demonſtratione aſſequi videmur. Rem itaque totam ut rectius intelligamus, liceat computo deducere. Facile adeo concedi poteſt, cum multo major ſit Auri quam Argenti Gravitas, quod in illo longe minutior ſit Pororum Cavitas. Ponamus igitur Pororum alterutrinque Diametros eam inter ſe habere rationem, quam 2 ad 1: unde fit quod corpuſcula, Auro penetrando idonea, octies minutiora eſſe debeant, quam ea quæ Argentum prompte ingredi queant. Ponamus etiam Vim Auri Attractricem ad eam qua Argentum pollet, ita comparari poſſe, ut 2 ad 1, ſive ut 40 ad 20. Porro Diametri ratione particulæ, ex quibus Aqua Fortis componitur, Auri Poros duplo excedant; ita ut viam ſibi in Aurum nunquam aperiant. Vis vero qua Argentum Aquam Fortem attrahit ad vim, qua ipſius Menſtrui particulæ ad ſe invicem attrahuntur, ita ſe habeat, ut 20 ad 12; Cohærentiaque Argenti ſit ad Momentum, quo Aquæ Fortis particulæ irruunt, ut 8 ad 3: qua quidem vi inſtructæ Argenti compagem facile diriment. Id etiam denique pro conceſſo ſit, quod ea ſit inter Auri Argentique Cohærentiam ratio, quæ eſt inter 3 & 2. Soluto in Aqua Forti Sale Armoniaco, oritur, uti Experimento innoteſcit, Fermentatio ita vehemens, ut niſi ſenſim & paulo parcius affundatur, vaſculum illico diſrumpat. Motu adeo hoc excitato, particuliſque continuo colliſu inter ſe impingentibus, eas ita diminui haud abſurde credimus, ut ad dimidias reducatur Diameter: unde tandem in eas minutias abeunt, quæ Auri Poros ſubintrent. Id etiam adverti debet, quod diſſoluto in Aqua Forti Sale Armoniaco vel Marino, Menſtrui vis multum intenditur, hoc eſt, Vis ea, qua Menſtrui particulæ ſeſe invicem attrahunt, major evadit, propter eam quæ de novo adjiciuntur corpuſculorum valide attrahentium copiam. Itaque cum antea vis Menſtrui erat uti 12; Aqua Forti in Regiam migrante, ponatur ad 16 aſſurgere. Hinc ſi vires Attractrices ſpectemus, inter Argentum & Aquam Regiam ea erit ratio, quæ eſt inter 20 & 16: & Velocitas, quacum corpuſcula Aquæ Regiæ in Argentum irruunt, Attractionis differentiæ, nempe 4, reſpondebit. Si ſingulæ particulæ in Aqua Regia æque grandes eſſent ac in Aqua Forti, earum Momenta ad Argenti Cohærentiam ita ſe conferrent ut 4 ad 3. Sed ex Hypotheſi particula

quævis octuplo minor redditur, ideoque parte Momenti tantum octava pollet. Ita ut Momentum, quocum Aquæ Regiæ corpuſcula Argentum impetunt, ad metalli cohærentiam ita ſe habebit, uti $\frac{4}{8}$ vel $\frac{1}{2}$ ad 3, hoc eſt, uti 1 ad 6. Hinc ſatis clare liquet, in hoc rerum ſtatu Argentum ab Aqua Regia diſſolvi non poſſe. Aurum vero, ſi vim Attractricem expendimus, ad Aquam Regiam ita ſe habebit, ut 40 ad 16: itaque particularum Velocitas, qua Aurum adoriuntur, erit ut differentia, ſcilicet 24: qui numerus ſi ducatur in $\frac{1}{8}$ (viz. particularum magnitudinem) Momentum exprimit $\frac{24}{8}$ vel 3 æquale. Auri Cohærentiam poſuimus uti 2: cui cum Menſtrui impetus præpolleat, neceſſe eſt ut Metallum fatiſcat & ſubigatur. Si Attractione utriuſque Metalli comparata, Aurum triplo excedat; cum Argenti Attractio ſit 20, ea qua Aurum pollet ad 60 aſſurget: ex differentia porro, quæ eſt inter Auri & Aquæ Regiæ vim Attractricem, nimirum 44, ducta in $\frac{1}{8}$ (particularum, quibus Aqua Regia ſcatet, magnitudinem) oritur momentum æquale $\frac{44}{8}$ vel $\frac{11}{2}$: cumque renitentia ſit ut 2, hac ratione ad eam ſe habebit momentum, uti $\frac{11}{2}$ ad 2, vel uti 11 ad 4, nempe eam triplo fere excedet. Ea quæ hic poſuimus modis prope infinitis mutari poſſunt, ita tamen ut iidem prorſus ex hac vel illa explicatione oriantur effectus. Ut enim in genere rem totam enunciemus, ponamus Attractionis ratione Aurum ad Argentum eſſe, ut a ad b; Argentum ad Aquam Fortem, ut b ad d; Aquam Fortem vero ad Regiam, ut d ad e. Exprimat f particularum in Aqua Forti, r vero in Aqua Regia fluitantium Magnitudinem: c Auri, g Argenti Cohærentiam. Si particularum f Diametri Diametris, quibus Auri meatus gaudent, majores ſint, hæ quacunque demum vi Attractrice pollent, Aurum nequeunt diſſolvere. At ſi $\overline{b-dxf}$ exſuperet g, Menſtruo cujus particulæ ſunt f, & Poris Argenteis minores, cedet Argentum: & ſi $\overline{b-exr}$ ad g non aſſurgat, in eo Menſtruo, cujus particulæ ſunt r, & vis Attractrix e, Argentum nunquam liqueſcet. Si vero $\overline{a-exr}$ major ſit quam c, Menſtruum, cujus particulæ ſunt r, viſque Attractrix e, Auro penetrando ſolvendoque ſufficiet. Atque in hoc caſu, quia literæ indeterminatæ multo plures ſunt, quam quæ requiruntur conditiones; manifeſtum eſt Problema hoc infinitis fere modis ſolvi poſſe, quorum omnes æque quod quæritur abſolvunt. Quænam iſta demum ſit ratio, quæ inter Auri Argentique Poros Cohærentiamque intercedit, quænam iſta ſit Virium Attrahentium in Metallis Menſtruiſque habitudo, quæ huic Solutionis operi ſufficiat, nondum ſatis innotuit; erit fortaſſe aliquando, cum Experimentis accuratius factis, & ad hæc Mechanices Principia diligenter exploratis, evaneſcent illæ quibus nunc laboramus tenebræ. Noſtro argumento ſatis eſt, ſi numeros adhibere poſſumus, computique ratione oſtendere, quæ nos tandem via ad Phænomena hæc illuſtranda deducat.

PRÆLEC-

PRÆLECTIO VI.

De Digestione.

PER Digestionem intelligi volumus eam corporum Solutionem, quæ per Menstrua, igne adjuvante, efficitur: cujus Operationis rationem, cum ea universa superius tradita sit, supervacaneum esset hoc in loco retractare. A Dissolutione quippe nihil quicquam discrepat Digestio, nisi quod hæc ignem sibi in subsidiis habeat: qui quam vehementer & motum intestinum, unde pendet omnis Solutio, promoveat, & particulas solutas sursum subvehat, tum alias explicatum est, tum ex re ipsa satis innotescit.

Igitur Digestionis naturam satis illustrasse videbimur, si id prius expositum fuerit, quomodo particulæ corporum, hoc artificio evocatæ, possint in Menstruo quaquaversum disseminari & sustineri. Quod tum maxime quæri oportere censebitis, cum solida ista corpuscula non eandem habeant Gravitatem Specificam, qua fruuntur ii, in quibus innatant, Liquores. Nam de iis, quorum eadem est cum Menstruo Specifica Gravitas, nulla movetur quæstio: ex Hydrostaticis quippe patet ista cum Fluidi partibus æqualiter premi, & in eo situm quemcunque datum retinere. Sed cum Specifice Graviora sint vel Leviora, qua ratione sustineri queant, non æque facile innotescit. Quam rem paulo fusius aperire conabimur.

Quanquam ea sit corporis perfecte Fluidi natura, ut particulæ, ex quibus constat, impulsui etiam levissimo haud invitæ pareant, & a se invicem secedant: in quibuscunque tamen liquoribus aliqua, quantulacunque ea sit, reperitur Tenacitas; unde fit ut ea inter se sit partium Cohærentia, quæ non nisi certa quadam vi dimoveri possit. Et sane hæc quæ inest Liquidis Cohærentiæ vis, licet fere nulla videatur, si quam in Solidis experimur respicimus, eam tamen suo instructam esse Momento deprehendimus: quæ quidem uti in diversis Liquoribus aut fortior aut imbecillior occurrit, ita varium effectum sortitur, Phænomenis istis, quæ a natura perfecti Fluidi sequerentur, plus minusve discrepantem. Ita ut quanquam ex legibus Hydrostaticis corpusculum omne, utcunque subtile, si in Fluido Specifice Leviore demersum sit, necessario fundum petat; compertum tamen habeamus gravissima corpora, uti Aurum, &c. in tenues laminas redacta, etiam Spiritu Vini sustineri. Hæc adeo Tenacitatis vis, quæ motui corporum in Fluido renititur, numero partium, quæ divellendæ sunt, seu corporis, quod in Fluido moveri volumus, Superficiei respondet. Hinc fit, cum corporis Superficies increscere possit, dum eadem interim persistat Gravitas; quod Fluidi Renitentia eo usque augeri queat, ut vim Gravitatis, qua in eo corpus deorsum fertur, exæquet. Quod ut melius percipere possimus, ad calculum

culum exigamus. Sit, verbi gratia, Cylindrus Auri, in quo Baſeos Diameter digitum æquet; ſupponaturque vis Gravitatis, quæ Metallo ineſt, eam ad Fluidi Renitentiam habere rationem, quam 100 ad 1. Si Aurum denuo efformetur & in alium Cylindrum abeat, in quo Baſeos Diameter digitis decem par ſit; hujuſce Cylindri Superficies, quæ Fluidi movendi partes contingit, centies latior evadet: unde hæc de novo orta Renitentia, cum Auri Gravitati æquipolleat, deſcenſui etiam obſiſtet. Itaque vis illa, qua Fluidi cujuſque Tenacitas gaudet, Experimentis facile innoteſcit. Concipiamus Plumbi unciam Cylindricam, cujus Baſis eo uſque in latum ducenda eſt, donec non amplius in Fluido, cujus Tenacitas indaganda eſt, ſubſidat: Baſis Cylindri hujuſce ita ampliati, Fluidi Superficiei reſpondet; cujus quidem Tenacitas ponderi unciali æquipollet. Si porro Experimento facto, maſſa hæc minime deſcendere obſervetur, cum Diameter ad digitos decem ſit reducta, ea Superficiei menſura, quæ circulo Digitorum decem Diametrum habenti par ſit, ea Tenacitate pollebit, quæ unciæ ſit æqualis: quæque ſuperficiei pars Circulum, cujus Diameter ſit unius digiti, exæquat, etiam unciæ $\frac{1}{100}$ æquabit. His adeo præmiſſis, omne hoc de Digeſtione argumentum clarius explicabitur. Corpus quippe licet Fluida, quibus immerſum eſt, Gravitate Specifica excedat, in iis tamen commode ſuſtineri poteſt, modo in particulas admodum minutas redigatur. Corpore enim in minutias dirempto, Gravitas majore longe ratione decreſcit quam Superficies, ſeu, quæ huic perpetuo reſpondet, Fluidi Tenacitas: quare tandem Renitentia inde orta eandem cum particularum Gravitate vim obtinebit, earumque deſcenſum impediet. Ponatur itaque definitæ Diametri Sphæra Plumbea: in qua quidem Ponderis ad Fluidi Tenacitatem ratio eſt, ut 100 ad 1. Si Sphæra hæc in alias Sphærulas dividatur, in quibus Diameter ſit prioris dimidia, Sphærulæ cujuſque Gravitas tantum ad $\frac{1}{8}$ aſſurget, Superficies vero ad $\frac{1}{4}$, ſi ſphæram ſpectamus. Soliditas enim ſive Gravitas corporum in ratione imminutæ Diametri triplicata, Superficies non niſi in duplicata decreſcit. Ideo cum Renitentia ſit ad $\frac{1}{4}$ reducta, Gravitas autem ad $\frac{1}{8}$, cujuſque Sphæræ Pondus ad Renitentiam ita ſe habebit, ut $\frac{100}{8}$ ad $\frac{1}{4}$ vel ut $\frac{50}{4}$ ad $\frac{1}{4}$ vel ut 50 ad 1. Ita ut in hoc caſu ratio illa, qua Pondus Renitentiæ reſpondet, ad dimidias minuatur. Si Corpus ita dividatur, ut Sphærulæ cujuſque Diameter Diametri, quæ in Sphæra fuit, ſit $\frac{1}{10}$, ſingularum Gravitas ad $\frac{1}{1000}$ decreſcet, & Superficies ſive Renitentia ad $\frac{1}{100}$. Adeoque ratio quam habet Gravitas ad Renitentiam erit, ut $\frac{100}{1000}$ ad $\frac{1}{100}$ vel ut 10 ad 1. Si Sphærulæ cujuſque Diameter ſit $\frac{1}{100}$, Gravitas erit $\frac{1}{1000000}$, Superficies vero ſive Renitentia $\frac{1}{10000}$, adeoque Renitentiæ ratione erit Gravitas, uti $\frac{100}{1000000}$ ad $\frac{1}{10000}$: quæ duæ Fractiones cum invicem æquipolleant, Renitentia hoc in loco ad vim Gravitatis accedet, &, ne in fundum agantur particulæ, vetabit. Adeoque hoc, ſive in Solutione, ſive Digeſtione, perpetuo obtinet; viz. ſi corporis Gravitas ſit ad Tenacitatem Fluidi, ut p ad 1: corpore demum in minutias diſcerpto, ut partium Diametri

Diametri ad totius Diametrum ſint ut 1 ad p; Renitentia, qua luctaturæ ſunt particulæ, ipſarum Gravitati æquipollebit: quippe cum earum Pondus ſit $\frac{1}{p^3}$, Superficies vero $\frac{1}{p^2}$, Gravitas ad Renitentiam ea ratione ſe conferet, ut $\frac{p}{p^3}$ ad $\frac{1}{p^2}$ vel uti 1 ad 1. Hinc eluceſcit ratio, quomodo Metallorum corpuſcula in Menſtruis Specifice Levioribus ſuſtinentur; uti Aurum in Spiritu Nitri Bezoartico, cujus tamen Gravitatem quindecies excedit *. Nimirum ſi ineatur computus, intelligemus Diametro nondum ad medias redacta, uti Aurum Gravitate duplo excedere, ita Superficiem Auri eſſe duplam, ſi ad Gravitatem conferatur. Eadem prorſus in ceteris quibuſcunque Menſtruis ratio eſt.

* Tab. 3.

Ad hanc normam corpuſcula Specifice Graviora in Menſtruis ſuſpendi videmus. Eadem etiam eſt cauſa, cur ea, quæ Leviora ſunt, ad Superficiem enatare nequeant. Cum enim Fluidorum æqualis utrobique ſit preſſio, ita ut partes ſuperius poſitæ in inferiores niſum reciprocum exerceant, vis ea, quæ corpuſcula graviora ad fundum delabi non ſinit, etiam leviora ne ſurſum emergant vetat. Ita Plantarum particulæ, uti Quercus, Abietis, Croci, &c. quanquam ad Aquæ Gravitatem Specificam non accedunt, † in ea tamen facile detinentur. Etiam Camphora, corpus pene omnium leviſſimum, in Oleo Vitrioli aut Aqua Forti ſoluta ita coercetur, ut ad ſummum elabi non poſſit.

† Tab. 2.

Digeſtionis uſus ex ipſa definitione peti poteſt; nimirum ut corporum particulæ magis Volatiles, & a terreis liberæ, liquore aliquo extrahi, cumque eo intime miſceri poſſint. Igitur ad hoc lenior ignis ſemper fere adhibetur, ut corpuſcula, quæ ad evolandum promptiora ſunt, ſua quaſi ſponte ſecedant: vehementior quippe etiam fæces exprimit; unde, ſi non imminuitur Liquoris efficacia, turbatur certe claritas: quod præſertim in Tincturis conficiendis evenire ſolet. Adde quod, ſi paulo fortius calorem intendimus, vix ab Empyreumate cavemus.

Varii in Digeſtione apparatus ratio, ex iis, quæ alibi dicta ſunt, ſatis intelligi poſſe videtur. Ita cum Salem Tartari fundimus, & Sulphur in Flores redigimus, ut extrahantur Tincturæ, ea de cauſa fit, ut particulæ, hac arte prius comminutæ & divulſæ, ſe a Menſtruo facilius deradi patiantur. Crocus, Opium, Caſtoreum, &c. quorum compages laxior & tenuior eſt, per ſe ſatis prompte affuſo Menſtruo in Tincturas abeunt. Myrrha & Succinum, quæ firmioris cohærentiæ ſunt & ad Reſinas propius accedunt, Digeſtioni difficilius parent. Itaque, ſi iis adjiciatur Sal Armoniacus, non modo Salis hujuſce interventu citius educitur Tinctura, ſed & intenſior quoque fit, & ad Medicos uſus efficacior. Ita de Myrrha recta ſatis eſſe videtur Vigani ſententia, qui eam in vulgatis Elixiribus fere intactam relinqui ſtatuit; ideo Myrrham cum Sale Tartari ſacculo incluſam ſuſpendit, donec molleſcat: ita quippe facilius in Spiritu Vini colliqueſcit. Qui quidem in Elixiribus conficiendis modus ex Paracelſo deductus eſt, qui Spiritum Vini Oleo Sulphuris acuit.

Nihil fere eſt in quo magis elaborant Chymici, quam ut Tincturam Martis eliciant: quem quidem ut ſubigant, &, uti ipſi loquuntur, aperiant, varia excogitarunt Menſtrua, alii alia: Urinam, Pomaceum, Succos Acetoſos, Acetum denique, & Æruginis Spiritum; quibus mirum in modum Ferri corpus cruciant, ut Tincturam ſuam uberius deponat. Quorum ſane proceſſuum labor pene infinitus, fructus permediocris. Sed ſatis eſt ut iis diſpliceat, præparationem fuiſſe ſimplicem. Hæc tamen, quam hic exhibemus, uti cæteris facilior, ita nec viribus inferior reperietur. Ferri quippe compages, tum igne, tum Salis Armoniaci ſpiculis, ob particularum ſubtilitatem, ſatis comminuta & diſcerpta eſſe videtur, ut Spiritum Vini bona ſui parte exſaturet. Id etiam forte non abſurde dici poteſt, Salem Armoniacum & Vini Spiritum ad Ferri naturam vireſque propius accedere, quam reliqua illa, quæ ſupra attulimus, Menſtrua. Ita hoc modo non tantum Ferri ſubſtantiam elicimus, ſed idoneo vehiculo & quaſi ſubſidiario inſtructam habemus. Hujus Tincturæ artifex primus Mynſichtus: qui tamen eam alio more concinnavit. Proceſſum ipſum, quoniam memoratu dignus eſt, ab Authore accipite. ℞ Salis Armon. p. 2. Limatur. Chalyb. p. 1. M. & per Retortam ſecundum gradus diſtilla, primum lento, deinde fortiore igne; ſic Martis Eſſentia remanet in fundo. Hanc exime, & optime edulcora, ut ab omni Salis Armoniaci acredine ſit libera: poſtea materiam hanc edulcoratam Cucurbitæ immitte, & cum Spiritu Vini extrahe Tincturam; cum deſiit Tinctio, Spiritum Tinctum exime, & per Alembicum abſtrahe uſque ad medietatem; reliquum manens cum Eſſentia extracta per Chartam filtra, idque ipſum, utpote veram Martis Tincturam, ad uſum aſſerva. Quam prolixa & tædii plena ſit hæc Operatio, facile intelligitis: qui quidem, ut penſari queat labor, medicamento virtutem aliquam eximiam deberet impertiri: quod, an ita fiat, multa in dubium vocant. Nam Diſtillatio Ferrum non ita fortiter diffringere poſſe videtur, ac Calcinatio: in hac quippe adhibetur ignis vehementior. Deinde ea Salis Armoniaci ablutio plane ſupervacanea eſt: nam Sal iſte Tincturæ & eductionem expedit, & vires auget. Illa denique per Alembicum Spiritus Abſtractio nulla ratione nititur: Tinctura enim, dum abſtrahitur, eas, quæ Volatiliores ſunt adeoque magis efficaces, dimittit particulas. Quod ſi hac Abſtractione Tincturæ vim intendere animus eſſet, id certe melius fieri poſſet, ſi diuturniore Digeſtione Ferri corpuſcula uberius imbiberet.

PRÆLECTIO VII.

De Extractione.

EXtractio latius ſumpta quamcunque denotat, quæ per Menſtrua fit, Solutionem: niſi forte dicamus eas ita inter ſe diſcrepare, ut

ut in hac universam corporis substantiam absorbeant Menstrua, in illa non nisi certas quasdam particulas delibent. Ad hunc modum Camphora Spiritu Vini solvitur, Jalapium rectius extrahi dicitur: cum in eo Menstruo Resina tantum, intactis fere cæteris particulis, colliquescit. Sed quæ hujus loci est Extractio, est ea Solutionis inspissatio, quæ, abstracto ad certam portionem Menstruo, mixturam reliquam ad crassitiem quasi melleam redigit. Ita postquam Croci Tinctura Spiritu Vini ad saturitatem evocata fuerit, Spiritum denuo ad medias circiter distillando abstrahimus, deinde materiam reliquam in vase patulo super Arenam collocamus, ut quod superest humidi in vapores abeat. Hoc artificio Croci particulæ Spiritu ita comminutæ & discerptæ sunt, ut ei se facile immisceant, & Tincturam satis liquidam constituant: relicto tamen post Distillationem non nisi pauco Spiritu, necesse est residuum paululum crassescere: quod, cum denuo vasi aperto committatur, avolantibus urgente igne, quæ texturæ subtilioris sunt, particulis, in massam adhuc spissiorem, quæ Extractum vocatur, compingitur. Aliquando Succi ipsi Vegetabilium in Extracta abeunt. Ad hanc normam sese habet Extractio, quam pluribus exponere minus erit necessarium, cum omnia ea, quæ de Solutione dicta sunt, ad hunc etiam locum commode referri possint.

Extracta ex Plantarum familia maxime fiunt: quæ quidem pro Plantarum dissimili indole diversa Menstrua postulant; quod in Gummatis præcipue observari licet. Ea enim quæ Mucilaginosa sunt, uti Gummi Arabicum, Tragacanthæ, &c. non nisi Aqueis liquoribus commode solvuntur: contra Resinosa, verbi gratia, Galbanum, Scammonium, &c. soli fere Spiritus Ardentes subigunt. Contra, sunt quædam mediæ naturæ, quæ utriusque generis Menstruis cedunt quidem, quanquam in altero non æque facile extrahantur. Ita Aloe & Rhabarbarum, quæ nonnihil Resinosi habent, cum Spiritu Vini melius quam Aqua in Extracta abeunt: plantis vero Resina minus abundantibus, uti Helleboro, Scorzoneræ, &c. eliciendis Aqua commodior habetur, quam Vini Spiritus. Igitur, ut rite fiat Extractio, quæri debet idoneum, & corpori extrahendo quasi cognatum Menstruum.

Sed in nulla alia magis quam in Opii, utpote Remediorum nobilissimi, Extractione laborarunt Chymici: cui quodnam felicius conveniat Menstruum, magna est inter eos controversia. Longum esset omnes apparatus formulas recensere; liceat paucis unam aut alteram perstringere. Alii Opium, cum vel super prunas vel sulphuris accensi vaporem exhalaverit, Acidis liquoribus extrahunt: ideo nempe, si ipsis credimus, ut vis Opii narcotica figi & corrigi possit. Sed illa Opii exudatio plane inepta est, nisi volumus loco Medicinæ terram damnatam extrahere: calore enim admoto avolat subtilior illa Opii pars, quæque Sale Volatili maxime abundat. Deinde Acida pessimo consilio adhibentur; nam, si vires spectes, ab iis longissime abhorret Opii natura: Acida quippe sanguini coagulum & lentorem indu-

inducunt, ad quem quidem attenuandum nihil fere Opio efficacius reperitur. Ita, cum mederi volumus, Opium Acidis aſſociare, quid aliud eſt, quam ſi Chirurgus, ut vulnus penitius recidi queat, cultri aciem retunderet? Pari modo Succi Vegetabilium Aciduli, quibuſcum fermenteſcere ſolet Opium, utcunque illius vim parcius imminuunt, ſi ſub examen revocentur, cenſuram vix effugient. Alii Salem Tartarii adjiciunt, qui tantopere ab iis prædicatur, ut Opii Corrector audiat. Et ab hoc quidem uti nihil fere mali, ita nec boni aliquid accreſcere videtur. Nam nec Sale iſto eget Opium, ut extrahi queat, cum per ſe ſatis prompte in Menſtruo liqueſcat: neque eſt ita malignæ efferæque indolis divinum illud morborum lenimen, ut cicurari & corrigi debeat. Melior certe iſta Veterum, utcunque perperam dicta, Correctio; qui Opiatis ſuis Calida fere ſemper & Aromatica adjecerunt: quibus quidem ita parum refringitur Opii vis, ut ab iis potius ad medicos uſus novas ſibi ſuppetias adſciſcat. Itaque veteres ſecutus, Crocum Cinnamomum & Caryophyllos Laudano ſuo admiſcuit D. Sydenhamus. Reliqua fere Menſtrua, quibus ad Opium extrahendum utuntur Chymici, ſunt Spiritus Vini, Vinum ipſum, & Aqua: quorum ſingula ſuos habent propugnatores. Ex quibus tamen, ſi Vino primas deferimus, æquiſſimo jure litem dirimere videmur. Nam Spiritus Vini, præterea quod ardentior ſit quam ut omnibus conveniat, Opii Reſinoſam partem nimis libere abſorbet; unde nauſea ſæpiſſime, & tormina. Quinimo, quod & omnes Spiritus Ardentes faciunt, ſanguini admixtus concreſcit: quod Opii natura alieniſſimum eſſe diximus. Contra Aqua, licet Opium ſatis probe extrahat, ſæpius præ imbecillitate ſtomacho, infirmo ſaltem, minus ſe commendat. Sed omnibus hiſce vitiis caret Vinum, Canarinum præcipue & Xeroenſe: quæ non modo Opii Salem Volatilem, in quo maxima remedii virtus eſt, feliciter exhauriunt; ſed etiam tum ſtomacho peramica ſunt, tum Medicinæ ipſi per ſanguinis ſpirituumque itinera aptum ſatis præſtant vehiculum.

Obſervamus Tincturas, dum Digeſtione eliciuntur, eſſe admodum ſaturatas; Menſtruum tamen, poſtquam diſtillatione avocetur, veterem denuo colorem induere. Dum enim igne fortiore per Alembicum fit Abſtractio, Liquorum particulæ ita rareſcunt, ut præ Levitate Specifica prompte admodum aſſurgant: quod præcipue in Spiritu Vini advertitis, quo nullum fere Menſtruum rareſcentiæ promptius obſequitur. Corporum vero minutiæ, quæ in liquore innatant eumque colore quodam tingunt, utcunque exiles, cum propter ſoliditatem rareſcere neſciant, a fugaci Menſtruo deſeruntur penitus, & ex Cucurbita prolici nequeunt: quippe, ſi vi ignis adactæ per ſe ſurſum aſcendere nitantur, ad culmen Alembici pervenire non poſſunt, ſed nativo pondere decidunt rurſus & in præceps feruntur. Ita qui hoc modo ex Tincturis abſtrahuntur Liquores, propriam fere indolem retinent, & evadunt decolores. Nonnunquam tamen quæ leviora ſunt corpuſcula, qualia ſunt Opii, Croci, &c. una cum Menſtruo in Excipulum derivantur: quod tum ſapore tum odore

odore deprehendi poteſt, licet non ea copia ſint, quæ Tincturam Menſtruo concilient.

Ad hunc modum peragi ſolet Extractio; quæ quidem Operatio in Chymia recte fortaſſe locum habet, an vero Medicinæ etiam inſerviat, non ita extra dubium poni videtur. Nam quæ ſubtiliores ſunt particulæ, eæ fere omnes avolant & diſſipantur, vel cum Diſtillatione abſtrahitur Menſtruum, vel cum in nudo aere evaporat. Ita ſiquid ad medicos uſus iſtæ conferant, id in Extractis fruſtra quærimus: ſi vero partium craſſiorum & magis inertium delectum facere volumus, eas nulla alia apparatus ratio æque feliciter ſuppeditat. Ita ut ea quæ a Chymicis tantopere venditantur Extracta, ſi vires medicas ſpectes, non tam Pharmaci loco, quam Vehiculi, ſi ita loqui liceat, habenda ſint.

PRÆLECTIO VIII.

De Præcipitatione.

PRæcipitatio dicitur de iis, quæ in Menſtruis aliquando fluitantia & ſuſpenſa, ad fundum tandem decidunt. Quæ quidem nonnunquam ſua ſponte, ſæpius tamen non niſi alio inſtillato Liquore, in præceps feruntur. Par eſt alterutrinque Deſcenſus ratio.

Fruſtra eſſet recenſere omnia ea, quæ de Præcipitationis cauſa excogitantur commenta: præſertim cum ea ſit hujuſce Operationis ratio, ut nulla alia ad Mechanicas leges redigi poſſit facilius. Ex iis quæ de Digeſtione dicta ſunt, ſatis clare percipitis, quomodo Solida corpuſcula a Fluidis ſuſtineri poſſint, utcunque Specifice Graviora; ſcilicet ſi, quantum ea Gravitatem Menſtrui Specificam excedant, tantum reciproce reniti queat hujuſce Cohærentia: quam quidem Renitentiam Amplitudini, quam habent corpuſculorum Superficies, reſpondere pariter oſtenſum eſt. Igitur ut diutius ſuſtineri nequeant, ſeu, quod idem eſt, ut in præceps labi poſſint, alia eaque contraria prorſus requiritur conditio, viz. ut Menſtrui tenacitas non ea ſit, quæ corpuſculorum Gravitati æque reſpondeat. Atque hoc duobus potiſſimum modis effici poſſe videtur.

Et primo quidem ſequi ſolet Præcipitatio, cum inſtillatur liquor Specifice Levior. Eo enim affuſo diminuitur Menſtrui Gravitas, quæ in Menſtruo ſemper obſervat rationem ex utriuſque liquoris Gravitate commixtam. Menſtruo ad hunc modum diluto, debilitatur etiam Cohærentiæ vis, ita ut in ſoluta corpora non ſatis valide reniti queat: quæ igitur, ſublato æquilibrio, præ pondere deorſum ruunt. Pari modo ac Hydrometri, qui in Aqua facile ſuſtinentur, ſi Spiritus Ardentes uberius immiſcueris, ad Vitri fundum ſe præcipitant. Atque hoc non modo rationibus Mechanicis, ſed Experimentis accurate congruit. Ita Spiritus Salis Armoniaci Metallorum ramenta in Acidis

Menstruis soluta satis copiose præcipitat: quibus omnibus levitate multum * præpollet. Idem expeditius præstat Spiritus Vini, cujus gravitas omnium fere minima reperitur †: a quo itaq; Sales omnes in Aqua suspensi dejiciuntur & in Crystallos coeunt. Ita si guttatim adjicias Acetum Distillatum, Scoriæ Antimoniales in Aqua dissusæ Sulphur Auratum demittunt. Ad eandem normam Aqua, Acetum, &c. Præcipitationem, parciorem licet, ex Acidis educit. Etiam Acida ipsa quæ non ita gravia sunt, ponderosioribus affusa, quicquid in iis innatat ad fundum deturbat: uti Spiritus Salis Plumbum, Cuprum, Stannum in Oleo Vitrioli solutum in præceps agit. Ita parum in hoc negotio desideratur Alkali, quod omnes fere una voce necessarium esse contendunt Chymici.

* Tab. 3.
† Tab. 3.

Secundo succedit æque Præcipitatio, si Graviorem Menstruo liquorem adjeceris. Hujusce quippe particulæ tum pondere suo tum impetu, quem descendendo acquirunt, dum fundum petunt, solida corpuscula quæcunque in itinere deprehenderint, secum una abripiunt & deorsum trudunt: ita ut hoc adventitio liquore depulsa & quasi coercita, nequeant in sedes pristinas resurgere. Quod siquis experiundo tentabit, non deerunt, quæ ratiocinium hoc comprobent, exempla. Ita non modo Acidi Spiritus, sed Aqua Vegetabilium Tincturas Spiritu Vini extractas deturbat: easdem Aqua vel Vino elicitas uberi satis copia dejiciunt, qui graviore pollent momento, Spiritus Acidi ‡. Pari modo Metalla in Spiritu Salis Armoniaci soluta, Oleo Vitrioli aut Spiritu Nitri deprimuntur: eadem etiam, quamvis in Aqua Forti suspensa, facile præcipitat cum Oleum Vitrioli, tum Spiritus Nitri Bezoarticus. Idem Oleum si vel Sali Volatili Oleoso, vel Salis cujuscunque Solutioni quantum fieri potest saturatissimæ, affundatur, non modo minutias ad fundum devocat, sed liquorem fere universum in Salem convertit. Cum enim hi instillentur liquores alter alteri, Sales qui in iis plurimum abundant, vi Attractrice concitati, in mutuos complexus ruunt: & quia non longe a se invicem resiliant, ita tandem mutuo agglutinati sunt, ut, cum Phlegmatis non nisi perpusillum superstit, Solidi speciem suscipiant. Id quod etiam in Tartaro Vitriolato observatis; in quibus quidem experimentis ea oritur conflictio & effervescentia, ut evaporet fere omnis, qua diluti sunt sales, humiditas. Atque hinc pendet omnis Coagulationis Chymicæ ratio: quæ quidem in hoc Precipitationis opere maxime valet. Neque alia de causa Oleum Tartari in Acidis Soluta præcipitat, nisi quod cum corpusculis istis in Coagulum quoddam abeat, adeoque Menstrui tenacitatem prægravet & exuperet.

‡ Tab. 3.

Neque hæc tantum succedit Coagulatio gravioribus affusis fluidis: sed etiam sæpius Præcipitationi favet, cum liquoris instillati gravitas vel menstruo prorsus congruit, vel ab eo parum recedit. Hæc partium agglutinatio cum in aliis, tum in Salinis potissimum se prodit. Ita Spiritus Salis Armoniaci, Spiritus Cornu Cervini & Sanguinis Humani, Sal Volatilis Oleosus, in quibus gravitas fere cum Aqua com-

munis

munis reperitur, * Sublimati solutionem ingenti copia præcipitat; *Tab. 3. id quod in Præcipitato Mercurii Albo advertitis. In quo quidem Salium, qui & in Sublimato & in affusis liquoribus maxime abundant, unionem satis declarat ponderis incrementum: id enim, quod in fundo subsidet, Sublimati adjecti pondus excedit. Pariter Vegetabilium Magisteria, per Præcipitationem elicita, hanc de Coagulo sententiam evincunt: in iis quippe major est, quam in Pulveribus, gravitas specifica. † Quæ igitur ponderis accessio liquoris, quocum instituitur Præcipitatio, particulis tribuenda est. †Tab. 2.

PRÆLECTIO IX.

De Crystallizatione.

CRystallizatio est ea Salinarum partium inter se connexio, ut Crystalli speciem referant, variæ pro Salium indole constructam & figuratam. Quod ut commodius fieri queat, ad hunc fere modum instituitur Operatio; Corpus Salinum in Aqua solvitur, deinde per filtrum trajicitur solutio, quæ demum Aqua ad pelliculam evaporata in Crystallos concrescit. Dissolutio & Filtratio eo spectant, ut Sales a sordibus quibuscunque liberentur; secus enim siquid alienum irrepserit, Crystallorum non modo hebesceret nitor, sed mutilaretur etiam figura.

Salibus igitur ita detersis & repurgatis Aqua rursus (utpote nulli amplius usui futura) instituta evaporatione abigitur: quod quidem eo consilio fit, ut quæ residua est saturatior fiat solutio. Atque hæc solutionis saturitas necessaria est, ut uberius in Crystallos coeant Sales; quæ cum nihil aliud sint nisi partium salinarum congeries, si prius innotuerit compositionis hujusce causa, facile percipietis, quare in dilutiore menstruo demitti nequeant. Compositio adeo hæc a vi illa Attractrice oritur, qua Sales prope se invicem positi mutua coalescere & compingi contendunt; quod eo facilius faciunt, quo minore intervallo sejuncti sint: nam Attractionis vis, quæ sub ipso contactu validissime sese exerit, nimio interjecto spatio penitus elanguet. Igitur Sales Aqua frigida copiosius diluti, cum longius a consortio mutuo absint, vim Attractionis non omnino sentiunt, sed in sedibus quieti commorantur: quod si etiam saturatior fieret solutio, parcius citra evaporationem demittuntur. Aqua vero ad pelliculam evaporata, Sales ad mutuos fere contactus siti sunt: unde fortius se invicem attrahunt, sibiq; intimius innexi in quosdam quasi fasciculos uberrime effinguntur.

Ita si solutio quævis Salina diutius restiterit, Crystalli sponte decidunt; Aqua enim, quæ Salium cohærentiam prohibeat, exhalat: uti satis ostendunt ea, quæ in ipsa Operationis serie observastis. Iidem vero Sales Aqua calida soluti, in ea facile colliquescunt & sustinentur,

ſuſtinentur, nec quamdiu ea calorem retineat, in Cryſtallos concreſcunt. Motu quippe quem calor excitat vigente, præpeditur atque deſtruitur omnis ille motus a vi Attractrice oriundus. Cum vero Aqua refrixerit & in ſe ipſa tandem quieta reſederit, Sales propiore vicinia potiti ita vim Attractricem exerunt, ut inter ſe coire poſſint & in Cryſtallos efformari.

Sales cujuſcunque generis in Cryſtallos redigi poſſunt, ſive Fixi, ſive Volatiles: e Fixis difficilius quidem Alkalizati. Volatiles prius figendi ſunt, quam in Cryſtallos abire queant: ſecus, evaporatione adhibita, avolant & diſſipantur. Etiam Metalla, Spiritibus Salinis corroſa, in Cryſtallos facile reducuntur. Quod cum ita ſit, curioſis quærendi anſam præbuit, utrum revera ſint aliqui Metallorum Sales. Argumentum a Cryſtallis hiſce deductum multis perſuaſit, eos in Metallis contineri: quod tamen infirmo admodum fundamento niti videtur. Quippe ii, qui vocantur Jovis & Saturni Sales, nihil aliud ſunt niſi Metallorum minutiæ, Salini Menſtrui corpuſculis ita intime unitæ & cohærentes, ut tum in Cryſtallos efformari, tum in Aqua ope Salium, quibus irretitæ ſunt, liqueſcere & ſuſtineri queant. Nam ſi Sales iſtos Igni calcinatorio committamus, Metalla ipſa reviviſcunt. Nec Metallorum Sales magis evincit Martis Vitriolum, ſive Sal Chalybis cum Limatura Chalybis & Oleo Vitrioli præparatus: in quo quidem aliquam Ferri portiunculam contineri concedimus: ſed quia cum ipſius Vitrioli Cryſtallis nihil quicquam non habeat commune, male inde colligitur in Ferro Salem quendam deliteſcere. Nam ex affinitatis ratione melius certe concludi poteſt, aliquid Ferreum nativo Vitriolo adhæreſcere: quod & Experimenta ſatis confirmant. Nam Calx Vitrioli Magnetem attrahere comperitur. Igitur qui arte Vitriolum conficiunt, Ferrum magna copia admiſcent. Ita parum Metallorum Salibus favent, quæ ex Cryſtallis petuntur, ratiocinia. Sunt nonulli, qui ſine Salini Menſtrui aut Ignis adminiculo Metallorum Salem elici poſſe contendunt: ita a ſe eductum eſſe aſſerit Borrichius ex Metallis, cum Mercurio & Aqua tritis, Salem Cryſtallinum. Sed fides penes Authorem eſto. Nam ſententia hæc, nec inique, a ſanioribus Chymicis exploſa eſt. Idem de Margaritarum, Coralli, &c. Salibus dicendum.

Hactenus Cryſtallorum rationem expoſuimus, figuras ipſi ſatis percipitis: quæ quidem non minus pulchritudine ſua, quam varietate ita ſe commendant, ut nuſquam fere jucundius ſpectaculum natura exhibeat. Quod tum nudo oculo aliquatenus patet, tum Microſcopiis armato elegantius ſe prodit. Ita in Sale Communi conſpiciuntur Pyramides quadrilateræ Baſi quadrata, in Saccharo oblonga & rectangula ſuſtentatæ: in Alumine ſenis lateribus exſurgunt, Baſi pariter Hexagona innixæ. Vitriolorum Cryſtalli ſtirias ut plurimum referunt, multa varietate inter ſe conſertas: quibus interjacent Polygona, qualia fere nudo oculo cernimus. Sal Armoniacus arboris ramos eleganter imitatur, Cornu Cervi ſagittas pharetra incluſas. In Sale Mirabili Glauberi, qui ex Sale communi & Vitriolo conflatur, utriuſq;

utriusq; Salis figuræ exhibentur. Nitrum in quasdam quasi Columnas Prismaticas, lignorum fasciculis haud absimiles, se exerit: inter quas disseminantur figuræ aliquot modo Rhomboides, modo Pentagonæ: quæ proxime ad Salem Communem videntur accedere. Ita ut satis recte annotarit Lemerius, Nitrum nulla arte ita purgari posse, quin aliquid Salis Gemmei sive Fossilis ei adhæreseat. Sed omnes fere pulchritudine superat Sal Jovis; in quo lineæ, aciculis similes, ita a Centro undique discurrunt, ut stellam, qualem in Martiali Regulo conspicimus, exhibeant.

Id quidem in his Salibus admodum singulare est, quod quocunque modo in minutias discerpti & soluti sint, in certam singuli sibique propriam figuram, cum in Crystallos abeant, reviviscunt. Ita ut non minus ægre salsedinem, quam figuram suam deponere posse videantur. Quæ lex cum perpetua sit & immutabilis, innotescere potest cognita Crystallorum figura, quænam debeat esse particularum textura, quæ Crystallos istas possint componere. Uti & ex altera parte, explorata particularum fabrica, Crystallorum etiam figuræ statuentur. Figuræ quippe partium maxime simplicium cum eodem semper modo se habeant, necesse est ut forma, in quam eæ inter se compositæ coalescere solent, sibi etiam constet. Cum vero in uno latere ejusdem particulæ Salinæ fortior sit Attractionis vis quam in altero, secundum ea latera, quæ validius attrahunt, fiet perpetuo Salium concretio. Unde & demonstrari potest minimarum particularum figuram ab ea, quæ in Crystallo prodit, prorsus alienam esse. Sed hoc Mathematicis relinquendum, ne in eorum fines irruere videamur.

Hæc vobis, Auditores, si perspicue exposuerim, satis habeo. Quippe omne hoc Chymiæ illustrandæ munus, non tam rerum farragine aut apparatus pompa, in quibus ita fere toti sunt Chymici, quam Explicatione simplici & ingenua optime niti posse arbitrabar. Neque enim id credo quæritis, ut Arcanis instructi inter Adeptos ascribi possitis; potius quæ sit rei Chymicæ ratio, quinam vestræ hujusce operæ fructus, intelligere velle videmini. Hoc adeo ut assequamini, nulla magis faciunt quam quæ hic adhibentur Principia: quæ non modo naturæ aptissima reperientur, sed & conceptui maxime idonea. In quibus quidem convenientiam istam & quasi catenam quandam cernitis, ut ea inter se ita mutuo cohærescere & conspirare posse, nisi re vera essent, nequaquam verisimile fateamini. Supersunt sane multa, quæ admodum difficile esset exponere; quam tamen difficultatem aliquando vinceret rite applicata industria: sunt fortasse nonnulla, quæ nullo ingenio, nullo labore indagari possunt; hæc si ad rationes Mechanicas exigi nequeant, honestius est confiteri nos nescire, quam inepte de iis philosophari. Igitur uti nihil falsi vobis proferre volui, ita quicquid apud alios perperam dicitur libens præterii: satis est propriam firmare posse sententiam; alienam convellere non vobis molestum magis, quam mihi supervacaneum.

TAB. I.

In qua Rarefactio, Bullitio, & Afcenfus Liquidorum æftimatur.

In eodem gradu Caloris & Matraciis ejufdem magnitudinis inter fe collata funt Liquida fequentia.

	Rarefactionis. Gradus.	Rarefactionis. Tempora.
Spiritus Vini	Dig. $\frac{1}{2}$	20 m.
Oleum Terebinthinæ	$6\frac{1}{2}$	
Aqua Communis	$\frac{3}{4}$	

NB. In uno minuto Spir. Vini & Oleum Terebinth. dig. $\frac{1}{4}$ afcenderunt; Aqua non nifi poft fex minuta cœpit affurgere.

	Gradus.	Tempora.
Oleum Raporum	Dig. 1	19 m.
Acetum Diftillatum	$\frac{1}{2}$	
Aqua communis	$\frac{1}{4}$	
Aqua Fortis Simpl.	4	15
Oleum Vitrioli	4	
Spir. Nitri Bezoart. & Herm. ana	$3\frac{3}{4}$	
Aqua Fortis Simpl.	3	12
Aqua communis	$1\frac{1}{2}$	
Aqua Fortis Simpl.	2	8
Spir. Nitri Bezoart. &Herm. ana	2	
Aqua Fortis Simpl.	$1\frac{1}{2}$	7 m.
Spiritus Vini	3	
Spiritus Salis Armon.	$\frac{1}{2}$	
Urina tepida	3	
Aqua communis	2	18
Spiritus Salis Armon.	$2\frac{1}{4}$	
Urina frigida	$2\frac{1}{4}$	
Aqua Communis	$\frac{3}{4}$	15
Rutæ Stillat.	$2\frac{1}{2}$	
Aqua Communis	2	30
Oleum Vitrioli	3	
Aqua Fortis	2	27
Spiritus Vitrioli	1	
Aqua Communis	$\frac{1}{2}$	

Bullitionis Tempora.

Spiritus Vini	9
Oleum Terebinth.	15
Aqua Communis	29
Oleum Raporum	4
Acetum Diftillatum	6
Aqua Communis	8
Aqua Fortis Simp.	6
Spiritus Salis	6
Spiritus Nitri Herm.	9
Aqua Fortis Simp.	9
Aqua Communis	15
Spiritus Nitri Bezoart. & Herm.	5
Aqua Communis	7
Cerevifia tenuis	30
Lac	32
Aqua Communis	35
Oleum Vitrioli	60 auct. igne.
Acetum Vinarium	18 m.
—— Cerevifiæ	25
Vinum Rubrum	30

Oleum Vitrioli non nifi poft horam ebulliit.

Hora 2. 13 m. In leni calore & in Matraciis æqualibus, in quibus Colli longitudo Dig. 13. æquabat, Diamet. Dig. $\frac{1}{4}$.	Aq. Fortis S. 1 m.	D. $\frac{1}{4}$ h. 3. 16 m. D. 7.	
	Ol. Terebin. 1 m.	D. $\frac{1}{2}$.	
	Cerev. tenuis 9	cœperunt affurgere	
	Lac 5		
	Aq. comm. 16	h. 3. 33. D. 4.	
	Spir. Vitr. 3		

Cerevifia	h. 3.	Ita bulliebant, ut extra Matracium ferrentur. Lac & Cerevifia non cum bullis modo, fed Spuma ingenti affurgunt.
Lac	h. 3. 12 m.	
Ol. Terebin.	h. 3. 16	

Hor. 2. 13 m. In fortiore Igne.	Ol. Raporum	In Uno minuto afcendebant; fed Oleum Raporum quater altius, quam cætera.
	Vin. Rubr.	
	Acet. Vin. Cerevifiæ.	
	Sp. Sal. Arm. Succin.	

		D.		D.		
Ol. Raporum	8 m.	5	25 m.		Extra Matracium ebulliit.	
Spir. Sal. Armon.		1		2	Extra Matracium ebulliit	60 m.
Acetum Cerevif.		$1\frac{1}{2}$		$3\frac{1}{4}$		
Vinarium		1		4		37 m.
Vinum Rubrum		$\frac{1}{2}$		$3\frac{1}{2}$		35 m.

His Experimentis non abs re erit adjicere ea, quæ per modum Diftillationis inftituta funt: In quibus eundem Ignis gradum, fimilefque Retortas adhibuimus.

		Tempora Afcenfus.	Quantitas Diftillata.
Aqua commun.	Ana ℥ 4.	in Bihorio	℥ 4
Oleum Raporum			ʒ 1 vix.
Aqua Fort. fimplex	An. p. æq.	fimul extillabant	
Aqua communis			
Aqua communis	An. p. æq.	in Bihorio	ʒ 2
Oleum Terebinthinæ			ʒ 1
Oleum Raporum			℈ 1
Aqua Fortis dupl.	Ana p. æq.	in Bihorio	℥ 1
Spir. Corn. Cervi non Rectif.			℥ 3
Spiritus Vitrioli			℥ 1
Aqua communis			℥ 2
Igne Fortiore. Oleum Vitrioli	An. p. æq.	in trihorio	ʒ 1 intra horas 5.
Spir. Nitri Bez.		9 m.	℥ 5
Aqua commun.		9 m.	
Spirit. Vini		7 m.	℥ 7 intra trihorium.
Solutio Camph. in Vino Albo		9 m.	Plus Camphoræ quam Vini afcendit.

TAB. II.

In qua Gravitas Solidorum Specifica æftimatur.

	Pondus. In Aere.	Pondus. In Aqua.	Ponderis Imminut.	Gravitas Proport.
Mercurii crudi ——	gr. 60	gr. $55\frac{3}{4}$	gr. $4\frac{1}{4}$	14
Plumbi ——		$54\frac{1}{4}$	$5\frac{3}{4}$	$11\frac{2}{5}$
Cupri —— ——		53	7	$8\frac{1}{2}$
Æris —— ——		id.		
Stanni Crudi ——		id.		
Reguli Antimonii ——		52	8	$7\frac{1}{2}$
—— Martis & Veneris		id.		
Stanni (Block Tin) —		id.		
Ferri —— ——		$51\frac{1}{6}$	$8\frac{5}{6}$	7 prox.
Cinnabaris Antimonii -		51	9	$6\frac{4}{9}$
Lithargyri Argent. —		id.		
—— Auri ——		$50\frac{1}{2}$	$9\frac{1}{2}$	6
Monetæ Arg. (Den. 6.)		49	11	$5\frac{5}{11}$
Cupri Calcinati ——		id.		
Vitri Antimon. ——		48	12	5

Lapidis

	Pondus. In Aere.	Pondus. In Aqua.	Ponderis Imminut.	Gravitas Proport.
Lapidis Calaminaris	gr. 60.	gr. id.		
——— Tutiæ ——		47	13	$4\frac{8}{13}$
Croci Metallorum—		$46\frac{1}{2}$	$13\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$
Antimonii crudi —		45	15	4
Chal. cum ſulph. præ.		41	19	$3\frac{3}{19}$
Ceruſſæ —— ——		id.		
Vitri viridis———		39	21	$2\frac{18}{21}$
Corallii rubri ——		id.		
Silicis — ———		38	22	$2\frac{8}{11}$
Boli Armen. ——		id.		
Lapidis Judaici——		$38\frac{1}{9}$	$21\frac{8}{9}$	$2\frac{1}{2}$
Situlæ Vitreæ ——		id.		
Oſſis Ovini recentis -		33	27	$2\frac{6}{27}$
Limaturæ Chalyb. -		30	30	2
Terræ Lemniæ —		id.		
Eboris——— ——		29	31	$1\frac{29}{31}$
Cornu Cervini —		28	32	$1\frac{7}{8}$
Sulphur. Mineralis -		id.		
Tartari crudi ——		27	33	$1\frac{27}{33}$
Vitri Veneti ——		$26\frac{1}{2}$	$33\frac{1}{2}$	$1\frac{53}{67}$
Æris Viridis———		25	35	$1\frac{5}{7}$
Plumbi uſti ———		24	36	$1\frac{6}{9}$
Gummi Arabici —		18	42	$1\frac{9}{21}$
Opii —— ———		16	44	$1\frac{4}{11}$
Ligni Guaiaci ——		15	45	$1\frac{1}{3}$
Gumma Tragacan. -		id.		
Myrrhæ ———		12	48	$1\frac{1}{4}$
Corticis Guaiaci —		id.		
Gumm. Guaiaci —		11	49	$1\frac{11}{49}$
Reſinæ Scammonii -		10	50	$1\frac{1}{5}$
Ligni Nephritici —		id.		
Icthyocollæ ———		6	54	$1\frac{1}{9}$
Radicis Chinæ ——		4	56	$1\frac{1}{14}$
Thuris ———		id.		
Gallarum ———		2	58	$1\frac{1}{29}$
Radicis Gentianæ—		minus 15		$\frac{60}{75}$
Corticis Peruviani --		minus $16\frac{1}{2}$		$\frac{120}{153}$
Ligni Quercini —		minus 26		$\frac{60}{86}$
—— Abietini ——		minus 48		$\frac{60}{108}$

Pondera Salium in Spiritu Vini ad hunc modum explorata ſunt.

	Pondus. In Aere.	Pondus. In Sp. Vin.	Pond. Immin.	Gravitas Proport.
Mercurii Crudi —	gr. 60.	gr. $57\frac{1}{3}$	$2\frac{2}{3}$	17 prox.
— Dulcis ——		56	4	15
— Panaceæ Rubr. -		55	5	12
— Dulcis 3to. ſubl.		id.		
——— 4to. ſubl.		54	6	10
Turpeth. Mineralis -		id.		
Sublimati Corroſivi -		$52\frac{1}{4}$	$7\frac{1}{3}$	8 prox.
Sacchari Saturni —		42	18	$3\frac{6}{18}$
Salis Nitri fixi ——		id.		
Magiſterii Corallii—		39	21	$2\frac{1}{18}$
Pulv. Sympathetici -		id.		
Tartari Vitriolati —		$38\frac{1}{2}$	$21\frac{1}{2}$	$2\frac{34}{43}$
Sal. Mirab. Glaub. --		38	22	$2\frac{8}{11}$
Tartari Emetici —		$37\frac{1}{2}$	$22\frac{1}{2}$	
Salis Guaiaci ——		37	23	$2\frac{14}{23}$
—— Prunellæ ——		id.		
—— Polychreſti —		id.		
—— Enixi ———		id.		
Cremoris Tartari —		34	26	$2\frac{4}{13}$
Vitrioli Albi———		id.		
Salis Chalybis ——		33	27	$2\frac{6}{27}$
Vitrioli viridis ——		32	28	$2\frac{1}{7}$
Chalcanthi Rubef.—		id.		
Sal. Vitroli Albi —		id.		
Nitri —— ———		id.		
Sal. Vol. corn. cerv.		27	33	$1\frac{27}{33}$
Ent. Mart. ſem. ſub.		26	34	$1\frac{13}{17}$
Sal. Armon. purific.		id.		
Ent. Mart. 3to. ſubl.		22	38	$1\frac{11}{19}$

TAB. III.

In qua Liquidorum Gravitas Specifica æſtimatur.

Maſſæ plumbeæ in aere pondus gr. 455.

Ejuſdem Maſſæ in

	Pondus.	Ponderis Imminut.	Proport.
Oleo Vitrioli —	gr. 379	76	$5\frac{75}{76}$
Sp. Nit. Hermet.	383	72	$6\frac{23}{72}$
Sp. Nit. cum Ol. Vitr.	396	59	$7\frac{44}{59}$
Nitri comm. ———	397	58	$7\frac{23}{29}$
—— Bezoartico ——	id.		
Aqua Fort. dupl. ——	400	55	$8\frac{1}{5}$
Spir. Vitrioli ———	406	49	$9\frac{16}{49}$
Sp. Salis cum Ol. Vitr.	408	47	$9\frac{34}{47}$
Solut. Salis com. ℥ij. cum Aquæ com. ℥vj.	id.		
Sp. Salis Arm. Succin.	409	46	$9\frac{41}{46}$
— cum Ciner. Clavell.	id.		
Aqua Forti ſimpl. ——	410	45	$10\frac{1}{9}$
Sol. Salis Enixi ℥j. in Aq. ℥v. ——	id.		
Decocto Gentianæ —	$410\frac{1}{2}$	$44\frac{1}{2}$	$10\frac{40}{44}$
Sp. Tartari ———	411	44	$10\frac{15}{44}$
Decocto Biſtortæ ——	id.		
Sp. C. C. non Rectif. -	id.		
Decocto Sarſæ ———	412	43	$10\frac{25}{43}$
——— Chinæ ——	id.		
Spir. Sal. comm. ——	$412\frac{1}{2}$	$42\frac{1}{2}$	$10\frac{5}{7}$
Decocto Ari ———	id.		
Sol. Aluminis ℥j. ʒj. in Aq. ℥vj. ——	413	42	$10\frac{5}{6}$
Laudano Liq. Sydenh. -	id.		
Panacea Opii Liq. ——	id.		
Decocto Cort. Peruv. -	id.		
——— Granatorum -	id.		
Solut. Sal. Arm. purif. ℥j. & Vitr. Alb. ℥j. in Aq. ℥v.	id.		
Urina —— ———	$413\frac{1}{2}$	$41\frac{1}{2}$	$10\frac{40}{41}$
Sp. Nitri Dulci ——	414	41	$11\frac{4}{41}$
Aqua communi ——	id.		
Tinct. Aloes (cum Aq.)	id.		
Decocto Santali rubri -	id.		
Aceto Diſtillato ——	$414\frac{1}{4}$	$40\frac{3}{4}$	
Aqua Menthæ, —— Rutæ, —— Sabinæ } Stilla.	415	40	$11\frac{3}{8}$
Aceto —— ——	$415\frac{1}{4}$	$39\frac{3}{4}$	
Lacte —— ———	$415\frac{1}{2}$	$39\frac{1}{2}$	
Decocto Sabinæ ——	id.		
Infuſo Marrhubii ——	416	39	$11\frac{26}{39}$
—— Menthæ ———	id.		
—— Abſinthii ——	id.		
Elix. prop. cum S. Vol.	$416\frac{1}{2}$	$38\frac{1}{2}$	
Infuſo Theæ ———	id.		
Spiritu Croci ———	417	38	$11\frac{37}{38}$
Spir. Salis Armon. cum Calce Viv. ——	$418\frac{1}{2}$	$36\frac{1}{2}$	
Spir. Salis dulci ——	id.		
Tinct. Caſtorci ——	419	36	$12\frac{7}{12}$
Spir. Vini Camphorato	id.		
Tinct. Chalyb. Mynſict.	420	35	13
Tinct. Sulphuris cum Spir. Terebinth. —	id.		
Oleo Raporum ———	id.		
Tinct. Corallii ———	421	34	$13\frac{13}{34}$
Spiritu Vini ———	$421\frac{1}{2}$	$33\frac{1}{2}$	14
Oleo Terebinthinæ —	$422\frac{1}{2}$	$32\frac{1}{2}$	
Spir. Vin. Rectificato -	423	32	$14\frac{7}{32}$
Aqua Cocta ———	424	31	$14\frac{21}{31}$

* Numeri in columna extima locati rationem exprimunt gravitatis fluidorum ſpecificæ ſi reciproce ſumantur. Uti enim $11\frac{37}{38}$: $5\frac{75}{76}$ ita gravitas Olei Vitrioli ad gravitatem Spiritus Croci, nempe circiter dupla.

APPENDIX.

APPENDIX:

In qua continetur,

I. LECTIONUM CHYMICARUM,

QUÆ AB

Editoribus Lipſienſibus

EXHIBETUR,

RECENSIO.

II. LECTIONUM CHYMICARUM

CONTRA

Lipſienſium Editorum

CALUMNIAS

VINDICÆ.

LECTIONUM CHYMICARUM

RECENSIO.

CHYMICOS in Experimentis cum laude hactenus progressos esse agnoscit Autor, in iis autem explicandis parum profecisse affirmat, talibus quippe usos Principiis, quæ vix intelligi possint. Artem igitur Chymicam illustraturus singulas Operationes eo, quo inter se connexæ sunt, ordine explicare, & qua potissimum vi Mechanica edantur, disquirere intendit. Monet autem viam, qua ad Mechanica Principia Chymia exigi possit, primum aperuisse Johannem Keil in iis, quæ ex Transactionibus Anglicanis Sectioni Sextæ, Tom. IV. Supplementorum p. 272, & seqq. inseruimus, & spem facit operis Physici ab ipso edendi, in quo res maxime reconditas illustratum iri ait. Adhibet nimirum præter notissima Principia Arithmetica, Geometrica, & Hydrostatica, etiam hypothesin Keilianam (quam loco citato ipsis Autoris verbis descripsimus, & jam in Actis Anni superioris attigimus) de vi Attractrice particularum minimarum. Verum enimvero Dominus Keilius cum sequacibus redit reapse ad qualitates occultas, quales apud Scholæ Philosophos Sympathia & Antipathia fuere, dum vim quandam Attractricem statuit, quæ si (ut ipse vult) primitiva est, omnique materiæ erga omnem materiam essentialiter competit, utique per rationes mechanicas explicari nequit: atque adeo vel erit aliquid absurdum, vel in miraculum seu voluntatem Dei extraordinariam resolvetur, ad quam tamen in Physicis sine necessitate confugiendum non esse, convenit inter intelligentes. Quod si aliter procedimus, & fictionibus indulgemus, reditur ad Philosophiam quandam phantasticam Scholæ, vel etiam Enthusiasticam, qualis Fluddi fuit. Ita uno ictu subvertentur, quæ in Anglia ipse Robertus Boylius & alii Viri docti de rebus naturalibus mechanice, id est, rationabiliter explicandis magno studio stabiliverunt, quæ Boylius etiam diserte ad Chymica applicuit. Juxta infelicem hanc philosophandi rationem Autor adeo supponit, omnes materiæ partes a se invicem trahi; vim Attractivam per exigua admodum spatiola diffundi, & in contactu validissimam existere; decrescere autem in ratione majore, quam est duplicata distantiarum; eandem pro varia particularum figura & densitate diversam esse; immo in uno latere fortiorem sese exerere quam in alio; particulas eo majore velocitate ad se invicem accedere, quo sint minores; cohæsionem denique

nique materiæ in corporibus ab hac Attractione oriri, & pro varia contactuum quantitate multifariam mutari. Sed hæc omnia ſine qualitate illa occulta Attractrice, veræ Philoſophiæ principia confundente, & in antiquum Chaos reducente, commode explicari poſſunt, partim etiam a Viris doctis jam explicata ſunt, ſtatuendo plurimas materiæ particulas ſphæra quadam magnetica fluidi ſubtilioris eſſe circumdatas, cujus motu (ut in magnetibus noſtris fieri videmus, attrahant ſe invicem, aut repellant, & ad ſitum convenientem diſponant, quoties ſcilicet libertatem aliquam ſunt nacta. Ut alios multos modos Mechanicos taceamus a Pulſu ortos, quibus ſine Attractione proprie dicta explicari poteſt, cur corpora ad ſe invicem accedant, ut attrahi videantur; veluti cum aqua per ſuctionem in tubos aſſurgit, vel cum guttæ binæ ejuſdem liquoris ex contactu ſubito in unam coaleſcunt. Itaque ad aliquid precarium & minime intelligibile confugere neceſſe non eſt. Et talibus ſemel admiſſis, apertaque fingendi licentia, mox erunt qui alias hujuſmodi qualitates occultas, ſeu quas ipſi agnoſcant abſolute inexplicabiles, comminiſcentur, & paulatim ad vetera ignorantiæ aſyla redibunt. Si detur vis attrahendi ſeu Sympathia, quidni pari jure detur vis repellendi ſeu Antipathia? Ita facile etiam dabitur Antiperiſtaſis, dabuntur qualitates emiſſæ per modum ſpecierum cum ſuis actu potentialibus; dabitur Funiculus Lini Attractivus a Boylio refutatus; dabitur in materia eadem variatio extenſionis non apparentis tantum, ſed etiam veræ, ejuſdemque materiæ accurata in majus volumen diſtenſio, aut in minus volumen compreſſio, ſine aliena materia intro admiſſa vel expulſa, ſeu rarefactio aut condenſatio proprie dicta, tanquam mater vis elaſticæ: imo hanc extenſionis variationem, ni fallor, Dominus Keilius jam ipſe introducere conatur loco ſupra laudato. Et ut verbo dicam, pleraque omnia monſtra Scholaſtica, ſtudio Baconi, Galilæi, Jungii, Carteſii, Hobbii, Toricelli, Paſcalii, Boylii profligata, velut agmine facto per poſticum iterum in Philoſophiam, niſi cavemus, irrumpent. Videamus vero, quomodo Autor figmento iſto ad Chymicas Operationes explicandas utatur.

Cum Chymica ſit Ars corporum naturalium partes vel ſegregatas conjungendi, vel conjunctas ſegregandi, idque plerumque ignis auxilio; eam in Diacriſin & Syncriſin dividit. Ad illam, Calcinationem, Diſtillationem, Sublimationem; ad hanc, Fermentationem, Digeſtionem, Extractionem, Præcipitationem, & Cryſtallizationem refert. Calcinatio quoniam ſine liquatione nunquam fere contingit, hanc primo loco explicat.

Cohærent, ex mente Autoris, particulæ per mutuam attractionem, in ipſo contactu fortiſſimam. Liquantur ergo corpora, dum corpuſcula ignea in ea ſe inſinuant & ita ſegregant, ut particualrum multo minor contactus fiat. Hanc ſegregationem a corporum liquefactorum rarefactione probat, & ex cohærentiæ diſcrepantia omnem in corporibus liquandis varietatem deducit. Calcinationem diuturnioris liquationis effectum pronunciat, dum corpuſcula magis ſubtilia

tilia avolent, & igneæ particulæ ea multitudine in corpus ſe inſinu-ent, eique quaquaverſum ſe immiſceant ac intimius agglutinent, ut amplius perſiſtere nequeat fluiditas: id quod ex aucto corporum cal-cinatorum pondere probat. Ad Calcinationem quoque Vitrifica-tionem revocat, & ſine ratione Decrepitationem atque Detonatio-nem apud Chymicos ab ea diſtingui, notat. Aſcenſum fluidi in Diſtillatione duplici cauſæ adſcribit, Specificæ nempe Levitati, & Im-pulſui. Demonſtrat itaque particulas rarefactas ſpecifice leviores fieri: exempli gratia, moleculam aquæ, cujus gravitas eſt ad gravi-tatem aeris, ut 800 ad 1, ſi ejus diameter per rarefactionem decu-pla evadat. Sed leviora in gravioribus aſcendunt; erit autem tan-to promptior aſcenſus, quo corporum particulæ facilius rareſcunt. Impulſum a celeritate deducit, qua ignea corpuſcula moventur, vi-rium quantitatem ex facto maſſæ in celeritatem per communem er-rorem paſſim in his Actis notatum æſtimans. Ad elevationem par-ticularum ſpecifice graviorum multum conferre Superficiem eorun-dem, cum plura ignis corpuſcula in eas impetum faciant, ſi lata fu-erit, quam ſi exigua exiſtat. In elevatione ſolidorum, quæ fit per Sublimationem, rareſcentiam vix locum habere, ſed ſoli impulſui aſcenſum tribui debere. Conſiderandum vero eſſe, quod in parti-cularum ſejunctione vi ignis facta, Gravitas minuatur in ratione Cuborum, Superficiem in ratione Quadratorum Diametrorum, at-que adeo abolita fere Gravitate lata ſatis Superficies particulæ eve-hendæ relinquatur. Exempli gratia, ſit Diameter corporis 12, Gra-vitas 12: Si Diameter evaſerit ſubdupla, Gravitas infra binarium ſubſiſtit, Superficies autem ad 36 aſſurgit. Fermentationem per motum partium inteſtinorum definit, qui ſuboritur, ſi Salia in liquo-ribus ſeu Menſtruis colliqueſcunt, eamque in Diſſolutionem & Ebul-litionem dividit. Diſſolutionem fieri, ſi Salia diſſolvenda validius attrahant particulas fluidi, quam hæ a ſe invicem trahantur. Ita autem fieri, ut in viciniam Salium propius ire contendant, ſicque in motum concitatæ cum quodam impetu in Salia ferantur, & in ea-rum meatus aditu parato eadem comminuant atque diffringant. Quod ſi particulæ ad motum concitatæ Elaſticæ fuerint, Fermen-tationem oriri, cum eadem celeritate poſt ictum recedant, qua prius ad ſe invicem accedebant. Aerem rarefactum, dum expellitur, ebullitionem cauſari, & motu vehementius increſcente, calorem ex-citari. Amalgamationem & Corroſionem eodem modo explicat: nec aliter de Digeſtione ſtatuit, niſi quod hic ignis in ſubſidium voce-tur. Extractionem quoque per eandem particularum Attractionem declarat: Præcipitationem vero fieri ait, vel ſi liquor ſpecifice levior inſtillatus Menſtrui gravitatem & conſequenter tenacitatem minuat, ut particulæ ſpecifice graviores, quæ huic ſeparandæ antea pares non exiſtebant, nunc eam vincant, ſicque deſcendant; vel ſi liquoris ſpecifice gravioris, dum infunditur, particulæ fundum petentes reli-quas per fluidum diffuſas ſecum una abripiant: fundo non amplius elevandæ, cum per ſe fluido ſpecifice graviores exiſtant.

Cryſtallizationem denique a vi particularum ſalinarum Attractiva immediate ac unice derivat. Similes meditationes paſſim habent recentiores Philoſophi, quando res Chymicas ad cauſas revocare conantur, niſi quod a vi illa Attractiva merito abſtineant, ne vocula eleganter ſonante ignorantiam ſuam palliare videantur. Sed tum demum eos valde profeciſſe dicendum erit, cum effecerint, ut experimenta nondum capta ex conſtitutis Principiis prædici poſſint.

LECTIONUM CHYMICARUM VINDICIÆ.

EMITTENTI mihi Lectiones Chymicas ſuſpicio fuit, ne in Chymicorum offenſionem caderem, quod nullo Authore artem utiliſſimam Fabulis atque Opinionum commentis, quibus iſti quidem jam nimium diu eam incluſerant, exuere auſus ſim, ſuaque in luce integram collocare: Eos autem, qui aliquo veritatis ſtudio ducerentur, ita æquos fore confiſus ſum, ut Scriptori gratiam habituri eſſent, qui in hac Philoſophiæ parte novum aliquid ediderit; ipſamque primus ad naturæ Principia, firma ſcilicet atque indubia, revocarit. Sed res ea, ſecus atque ego exiſtimaveram, accidit: Actorum quippe Lipſienſium Editores, qui neque Experimenta a me prolata, neque modum quo ea ad Naturæ leges perpendere aggreſſus ſum, ne attingunt quidem; Principia ipſa, quæ jamdiu pro certiſſimis habita ſunt, quibuſque innititur mea omnis rerum Chymicarum explicatio, convellere ſunt conati: hocque primo impetu faciunt, poſthabita libri ipſius ennarratione, ne quis ad legendum non præoccupatus accederet. Et certe minus æque ferenda eſt hæc eorum cavillatio, quoniam extra provinciæ ſuæ fines evagati ſunt; id enim unice præ ſe ferunt iſti Literatores & quaſi Indices Librorum, ut quid in quoque Scripto contineatur, compendiaria quadam opera ſimpliciter fideliterque recenſeant, legentis interim judicium relinquant integrum ac liberum. Pro fundamentis Theoriæ Chymicæ habui Principia, ipſamque argumentandi Methodum, quam Mathematicorum Princeps in Philoſophiam intulit Newtonus: Qui quidem Vir, admirabili quo eſt ingenio, ad res Phyſicas promovendas certam patefecit viam, naturalemque Scientiam tanto rationum pondere ſtabilivit, tam incredibili rerum inventione locupletavit, ut ad eam illuſtrandam plura præſtiterit quam omnes omnium gentium Philoſophi. Hoc itaque ſagaciſſimi Viri inſtitutum, quia Editores latere viſum eſt, paucis aperiam: oſtendamque totum id, quodcunque

cunque eſt quod jam in hoc cognitionis genere exploratum atque perſpectum habemus, ex hac ipſa ratione ac via fluxiſſe. Porro etiam argumenta, quibus ad hanc Phyſicæ doctrinam refutandam uſi ſunt, ex falſis, quas de hac re imbiberint, opinionibus promanaſſe planum faciam; pluresque iſtiuſmodi, quas adducunt, ratiunculas contra illa, quæ ipſi amplectuntur Principia, quam contra Newtoniana, proferri poſſe.

Carteſiani, iique fere omnes, qui ſe magiſtros Philoſophiæ Mechanicæ dici volunt, rationem hanc perpetuo tenuerunt, ut hypotheſin aliquam ſumerent ſeu figmentum, quod nullibi niſi cogitatione fingentium exiſtit: deinde, ut verbis neque perſpicuis neque definitis comminiſcerentur, quo demum modo omnia ad hujuſce hypotheſeos normam efficiat natura. Aliam omnino Newtonus inſiſtit viam: nihil ille fingit, nihil pro arbitrio ſuo aſſumit; id ſolum quod Experimento & Obſervatione notatum, ſenſibus omnium patet, pro rato habet. Ex his Principiis certiſſimas Mathematica ἀκριβῶς elicit concluſiones, quas deinde ad alia Naturæ Phænomena explicanda feliciſſime accommodat. Hanc inſiſtens viam elegantiſſime demonſtravit, Planetas motu Elliptico circa Solem verſari, Areaſque Temporibus uſque reſpondentes deſcribere: Satellites itidem ad eandem normam circa Planetas, quos ut comites perpetuo conſequuntur, volvi. Hinc extra dubium omne poſuit Planetas ad Solem, Satellites autem ad Planetas primarios ſe inclinare & tendere: hanc autem inclinationem in ratione Diſtantiarum duplicata decreſcere: Ineſſe porro immutabilem quibuſcunque corporibus vim, qua itidem in ſeſe mutuo ferantur: Et inde fieri, ut Lunæ in Terram inflectio, idem plane valeat ac Gravitatis vis, atque acceſſum receſſumque Maris efficiat. Inclinationem hanc ſive Attractionem quidam, ſi ita lubet, qualitatem occultam nuncupent, & erit credo ſemper occulta: neque enim adhuc ex Editoribus quemquam extitiſſe video ita in penitiore Philoſophia perſpicacem, qui docere in ſe ſuſceperit, quo modo, qua vi Mechanica Attractionem illam exerceat natura. Sed utcunque hæc Naturæ vis, ſi cauſam ſpectemus, occulta ſit, minime tamen figmentum, ſive hypotheſis (quod in eorum Principia, ipſis etiam fatentibus, cadit) appellari poteſt; cum eam æque revera exiſtere ac Solem aut Planetas, luculentiſſimis Argumentis confirmetur. Quod ſi ſit hujuſmodi Principium, quod in materia omni perpetuo inſidet, quid vetat quo minus id ad rem ſuam accommodent Philoſophi, explicentque nobis quo modo effectus plurimi, quos quotidiana animadverſione notamus, vim inde ſuam atque originem derivent.

Pariter obſervatione diuturna clariſſimiſque Experimentis varium illum, quo radii Lucis refringi ſolent, modum exploravit idem Newtonus; hincque ita feliciter Lucis Colorumque naturam admirabilem aperuit, ut hanc Optices partem ante eum non niſi tenuiter admodum & nugatorie pertractatam fuiſſe omnes ultro agnoſcant.

Hanc

Hanc adeo rectiſſimam eſſe conſtat, quam Philoſophi in Scientiæ perveſtigatione tenere poſſunt, rationem, ut primum multiplici experimento corporum naturas vireſque perquirant, deinde poſthabita omni cauſarum, unde eæ fluxerint, indagatione, Phænomena, quæ cujuſque virtutem ingenitam ſequuntur, enucleent atque exponant. Hac ipſa via ingreſſus divinus ille Archimedes leges tum Mechanicas tum Hydroſtaticas exquiſivit, dum interim neque Gravitatis neque Liquoris cauſam aut ſtatueret aut inveſtigaret; ea ſolummodo quæ ſenſuum cognitione percipiuntur pro Principiis habens, utriuſque Scientiæ rationem pulcherrime evolvit. Ita etiam *Galilæus*, quanquam nullam de Gravitatis cauſa hypotheſin commentus eſt, motus tamen celeritatem, quam gravia corpora cadendo acquirunt, inveſtigavit, Projectorum impetum & curſum, Pendulorumque reciprocationes primus explicuit: Eaque Scientiæ fundamenta poſuit, quibus celeberrima Phyſicorum inventa hodie innituntur. Quid? an non in Optica illuſtranda ampliſſimo cum fructu progreſſi ſunt Mathematici, duobus Principiis, altero Refractionis, Reflectionis altero, conceſſis; utcunque alterutrius cauſa pauciſſimis adhuc innotuerit?

Si quid ponderis Editorum authoritas habeat, præclara hæc acutiſſimorum hominum inventa omnino repudianda ſunt, quia ſcilicet ex iis corporum virtutibus, quarum initia cauſæque prorſus incognita ſunt, ducuntur; nec ſine qualitate illa occulta veræ Philoſophiæ principia confundente, & in antiquum Chaos reducente, commode explicari poſſunt. Video clariſſimum Wolfium in Aerometria, Gravitate Aeris tanquam conceſſo Principio uſum eſſe; atque eo quidem multa Naturæ Phænomena haud abſurde expediviſſe: Qui tamen Gravitatis cauſam Mechanicam ratiocinatione ne attingit quidem; nec credo ullam unquam hypotheſin ad cauſam hanc explicandam accommodatam fuiſſe, quam ipſe Wolfius a vero alieniſſimam eſſe non facillime probare poſſit. An huic igitur objicient Editores, quod Scientiæ Phyſicæ occultam qualitatem invexerit? In hac quidem Gravitate explicanda, quam ſenſu percipimus, longiſſime omnium proceſſit Newtonus: Eam quippe a vi Attractrice, quæ per omnem ſe undequaque materiam diſſeminat, oriri commonſtrat. Vim hanc Editores, pro ſua in rebus Philoſophicis authoritate, Figmenti vocabulo appellant; ſed quo demum loquendi jure id, quod in rerum natura exiſtere oſtenditur, Figmentum dici queat, ne intelligi quidem poteſt. Illam certe Attractionis ſpeciem, quemadmodum in toto Planetarum Orbe dominatur, luculentiſſime expoſuit Newtonus; neque adhuc videre contigit, quid contra Viri perſpicaciſſimi Demonſtrationes objectari poſſit. Alterum hoc Attractionis genus, quæ in Diſtantiæ ratione magis quam duplicata decreſcit, & revera exiſtere, & vim ſuam in minutiſſimis corpuſculis acriter exercere, plura mihi præſto ſunt quæ probent Experimenta, quam unquam ad demonſtrandam Aeris Gravitatem allaturus eſt Wolfius. Quorſum igitur Principia, quibus ratiocinatio hæc omnis nititur,

nititur, in altero Argumento pro commentitiis habere licet, in altero non item? Experientia comprobatum eſt, radios lucis quæ a Sole, ſtellis inerrantibus, vel etiam ab eo quo utimur igne, dimanat, verſus oras ſolidorum corporum æqualiter allici; ea autem immutabilis naturæ lex eſt, ut ubicunque ſit Actio, ibi una non poſſit non eſſe Reactio: Itaque vere & jure concluſuri videmur, Principium hoc, quod Attractionis nomine vocamus, tum revera exiſtere, tum per univerſam omnino materiam diffundi. Quod licet in omni materia inhæreſcat, id tamen in minutiſſimis corpuſculis vim ſuam ad ſenſum magis patefacere demonſtravit Vir in Phyſiologia acutiſſimus D. Keillus.

At aiunt, Talibus ſemel admiſſis, apertaque fingendi licentia, mox erunt qui alias qualitates occultas, ſeu quas ipſi agnoſcunt abſolute inexplicabiles, comminiſcentur, & paulatim ad vetera ignorantiæ aſyla redibunt. Si detur vis Attrahendi ſeu Sympathia, quidni pari jure detur vis Repellendi ſeu Antipathia? Ita facile etiam dabitur Antiperiſtaſis; dabuntur qualitates emiſſæ per modum ſpecierum cum ſuis Actu potentialibus; dabitur Funiculus Lini Attractivus; dabitur in Materia eadem Variatio Extenſionis, non apparentis tantum, ſed etiam veræ. Itane incœptant, ſi detur vis Attrahendi; cum eam dari Experientia ipſa apertiſſime demonſtrat? Non eſt hoc opinionis commentum ad alia Phænomena explicanda excogitatum, ſed eſt per ſe conſtitutum a Natura Phænomenon; adeoque quanquam ſibi plaudant Editores, quod hujuſce ſententiæ fautores ad abſurdum quid deduxerint, omnis tamen illa, de qua ſe ita fidenter jactant, huc tandem redit argumentatio; nempe ſi unum aliquod Principium, quod in rerum natura exiſtere obſervatione certa compertum eſt, concedimus, ideo etiam oportet alia, quæ nuſquam extiterunt, approbare; uti verbi gratia, ſi Gravitatem agnoſcimus, quam corporibus quibuſcunque ineſſe certo animadvertimus, quanquam illius cauſam prorſus neſcimus, idcirco fabulas Philoſophorum omnes & commenta amplecti neceſſe eſt, quæ nec experientia ulla confirmari, nec ratione explicari queunt. Si hoc ſit Mathematicorum more ratiocinari, ſatius eſt profecto ad vetera quævis ignorantiæ aſyla redire, quam hanc argumentandi licentiam aperire.

Sed vim Attractricem in eo maxime oppugnant, quod rationibus Mechanicis minime illuſtrari poſſit. An igitur volunt, ut nihil in rem Phyſicam introduci debeat, niſi cujus ratio & cauſa perſpecta ſit? An Editorum aliquis Elaterem aeris, qua vi Mechanica conſtitutus ſit, unquam explicuit? Eum tamen & Philoſophi omnes ultro concedunt, & ad multa Naturæ Phænomena enodanda feliciſſime accommodari una mente conſentiunt. Fabro utique id libenter damus, ut Horologii artificium intelligat, quanquam interim Gravitatis Elateriſque, ex quibus quidem pendet omnis rotarum converſio, rationem penitus ignoret: Hoc idem Phyſico denegabimus? Qui vim illam, qua univerſa corpora aguntur, & ſuo quæque motu atque ordine diriguntur, inveſtigarit, qui potentiæ hujuſce motricis

leges definire, easque ad præcipua Naturæ Phænomena explicanda adhibere poterit, tametsi cuinam causæ vis illa omnium gubernatrix ortum debet, plane se nescire fateatur, illum de naturæ viribus & machinatione nihil prorsus scire, nihil animo percipere dicemus? Quod si hoc Attractionis Principium ad fontes usque suos persequendi studio teneantur Editores, faciant quod lubet; hanc iis gloriam ultro relinquit Newtonus, satis præclare secum agi ratus, si modo eorum offensionem effugiat, quod involutum longeque difficillimum problema explicandum in se non susceperit.

Non me latet quod Cl. L. quem quasi Numen aliquod suspiciunt Editores, in Specimine illo, quod vocuabulo eleganter sonante nuncupat, Dynamicum, planissime scripserit, Vim Activam, seu Nisum, intimam corporum Naturam constituere. Vis hæc, sive Nisus, si quid velit recte intelligo, idem est ac propensio illa mutua, quam corporibus quibuscunque insitam diximus; quamque multo ante patefecerat Newtonus, quanquam ea materiæ naturam contineri nuspiam asseverarit. Si vera sit L....ii sententia, nobis æquo jure Extensionis Soliditatisque causa quærenda est, ac Attrahentis hujusce, quod omni materiæ inest, Principii ratio excutienda. Hoc autem posito fundamento, effectus omnes quos in hac universa mundi machina contemplamur, ab ipsa Materiæ constitutione necessariam originem deducunt. At mihi quidem intima corporum natura ita parum explorata est, ut longissime absim, qui affirmem vim hanc æterno rerum fœdere illis intermisceri, & eadem naturali colligatione, ac Extensionem Soliditatemque, inhærescere. Sane ita valde laborare videtur hæc sententia, ut argumenta, quæ in contrarium afferre proclive esset, vix recenseri, nedum refelli possint. Quod si cum Cl. L...o sentiant Editores, non video cur amplecti nolint Principium, quod ille ita apprime necessarium judicat, ut id in intima corporum natura constitutum esse pronunciet. Cum vero ex motu corporum omnium constet, Attractricem hanc potentiam revera existere, si eam neque Materiæ necessario ingenitam, neque rationibus Mechanicis explicandam esse censeant, haud absurdum aliquid credo aut Physico alienum facturi sumus, si eam in Voluntatem Dei resolvimus: Legemque universam esse statuimus, qua omnis hæc Mundi Moles gubernatur & regitur, corporumque vario utcunque motu labentium convenientia atque concentus servatur: quanquam quidem hæc ipsa potentia, non minus quam naturæ constructio omnis, a divina voluntate unice manaverit. Illi vero, qui nullam hujusmodi legem agnoscunt, sed universum Physices negotium, non modo quoad proximas, sed remotissimas etiam causas, suapte natura & mechanica quadam ratione geri volunt, ita ut nihil sit quod non ab ipsa materiæ vi immutabilique motus conditione proficisci putent, quid aliud agunt, nisi ut cum Epicuro notionem ex animo hominum evellant cuncta providentis atque moderantis Dei; argumentaque suppeditent, quæ in rem suam traducant impii?

Quicquid

Quicquid vero de hac Attractrice virtute statuendum sit, minime dubium est, rerum naturam sine Principio quodam actuoso non posse consistere: Quippe corpora, utcunque in motum semel excitata, si deinde iis suo more uti liceret, vicissitudines suas certo tempore haud ita constanter conficerent. Hoc cum ita necessarium perceperit acutissimus L....., pereleganter conclusit, quod Agere sit character Substantiarum. Ubicunque autem vis hæc omnia ciens atque agitans motibus suis sita sit, in occultam quandam qualitatem resolvatur necesse est; aliam enim illius causam, quam divini numinis voluntatem, frustra hactenus quæsivimus. Nonnulli autem, qui sibi in rebus Mechanicis acutius cernere videntur, vim hanc in Æthere vel in Fluido quodam admodum subtili collocant; quos sane interrogare velim, quid tandem sit, quod illum Æthera agat, & in motione perenni continuataque tueatur? Unde fit, ut motus omnino contrarii se invicem non extinguant? Quid sit porro, quod motus hosce ea facultate instruat, ut suum singuli opus proprium sibique aptum efficiant? Hæc omnia ex occulta qualitate, quam in Æthere sitam esse volunt, oriri necesse est. Etenim si hanc hypothesin ad naturam revocamus, facile patebit plures ab iis intromitti occultas qualitates, quam sunt quæ explicanda suscipiunt Phænomena. Quanto rectius ille in Philosophia sua Newtonus? Qui Principium non nisi unum, idque simplex maxime, & observatione confirmatum sibi dari postulat,

...... Et speciosa dehinc miracula promit.

Sed quanta obscuritate laboret, quamque infirmis rationibus fulta sit tota illa Æthereæ cujusdam virtutis, aut subtilis Fluidi Hypothesis, nullum clarius, quam ex iis quæ de hac re disserunt Editores, peti potest argumentum. Aiunt quippe, Hæc omnia sine qualitate illa occulta Attractrice, vera Philosophiæ principia confundente, & in antiquum Chaos redigente, commode explicari posse, partim etiam a viris doctis explicata esse. Hunc adeo ob finem, statuunt plurimas Materiæ particulas Sphæra quadam Magnetica Fluidi Subtilioris esse circundatas, cujus motu (ut in Magnetibus nostris fieri videmus) attrahant se invicem, aut repellant, aut ad situm convenientem disponant, quoties scilicet libertatem aliquam sint nactæ. Quid quæso est Sphæra quædam Magnetica, nisi aliquid admodum occultum? cui utique adsciscitur quid adhuc occultius, scilicet Magnetismus. Unde fit, ut hæc Materiæ subtilis Sphæra corpori, cui circundata est, perpetuo comitem se præbeat? Res quidem ipsa postulare videtur, ut corpus, cum semel motu impresso locum mutaverit, Sphæram hanc itidem ambientem post se relinquat: quippe si terra novo aliquo impetu acta alium prorsus cursum iniret, ex legibus Mechanicis satis liquet, quod non Atmosphæra modo, sed quicquid a Terra liberum solutumque esset, facto dissidio, sua se in sede contineret. Quid igitur in hoc rerum statu concludendum est? An quod occulta quadam qualitate Atmosphæra hæc motum

corporis

corporis continuo ſequatur? An quod vi etiam occulta, altera materiæ ſubtilis Sphæra de novo gignatur? Utut ſit, libenter diſcere velim, quænam demum ea qualitas ſit, quæ Sphæram hanc Magneticam in motum cieat? cujus generis motus ille ſit, & qua potiſſimum ratione excitetur, qui efficit, ut Materiæ particulæ attrahant ſe invicem, aut repellant, aut ad ſitum convenientem diſponant? Quot tandem occultas qualitates ad ſingula Phænomena explicanda accerſere coacti ſunt, dum unam illam & ſimplicem rejiciunt, quæ per univerſam naturæ fabricam ſe diffundit, & plurimis Phænomenis ſolvendis tam præclare inſervit. Id vero in Editoribus ſatis mirari nequeo, quod qui contra vim Attractricem ita acriter dimicant, & ſine ea omnia commode explicari poſſe contendunt, eam tamen in hoc ſuum de rebus Phyſicis commentum ipſi transferant: Nec ab Attractionis vocula, quæ quidem iis ita eleganter ſonare viſa eſt, abſtineant, ut ignorantiam ſuam palliare poſſint: Loquuntur enim de Sphæra quadam fluida, quæ ATTRAHIT, repellit, & ad ſitum convenientem diſponit. Cum nihil veri ſit in hac Sphæræ ſubtilis fabula, cavendum certe fuit, ne deſideraretur iſta, quæ rem veriſimilem redderet, convenientia. Facillimum profecto eſſet, Naturæ Phænomena omnia ad hunc modum illuſtrare; mirifice quippe rerum cauſas expedit Sphæra Magnetica Fluidumque Subtile, atque etiam maxime inter ſe pugnantia conciliat. Atque hoc quidem quod de Materia ſubtili vique Magnetica excogitarunt figmento (dum agendi ratio ab inventoribus fere intacta relinquitur) nullum præſentius ignorantiæ aſylum; etenim omnes illas occultas qualitates, quæ hactenus in Philoſophiam irrepſerunt, longe multumque ſuperat. Nemo certe non videt, quam ficta hæc omnia atque commentitia ſint, cum neque quale ſit hoc ſubtile fluidum, neque etiam ſi ullum omnino ſit, aut obſervatione animadverti, aut ratione colligi poſſit. Diſpiciat itaque Lector, an non ea quæ in veram, hoc eſt, Newtonianam Phyſicen intentant argumentandi tela, in hanc ipſorum infelicem Philoſophandi rationem fortius retorqueri queant. Ea omnia quæ pro certis atque ratis jactanter ſatis venditant, vana prorſus ſunt & fabulis referta, nulla Obſervatione aut Experimento nitentia; quæ etiam ſi pro veris conceſſa fuerint, eo occultarum reconditiſſimarumque virtutum agmine ſtipantur, ut facilius multo ſit Sympathiæ, Antipathiæ, & Antiperiſtaſeos naturam cogitatione complecti. Hujuſmodi nimirum Hypotheſes hoc vitio laborare ſemper comperi, ut obſcurius quid magiſque difficiles explicatus habeant, quam res ipſæ, quibus eæ explicandis accommodantur. In illa Vorticum hypotheſi, quæ iis ante cæteras omnes arridet, rationem nullam afferunt, cur materia fluida curvam ſemitam affectet, ſeſeque circa centrum torqueat, cum ea ſit corporum omnium natura, ut rectis lineis ferantur? unde tot Vorticibus cautum eſt, ne in curſibus ſuis ſe invicem perturbent & impediant; unde per eos tranſeant Cometæ, motuque prorſus contrario, ac ipſe Vortex, verſentur; tantumque abſit, ut illius incitatiſſima converſio eos interpellet, ut in ſuis, quos circa

Solem

Solem conficiunt, orbibus, ad eandem ac Planetæ normam dirigantur, feſeque verſus eum pari modo inflectant. Hac adeo Vorticum hypotheſi in eos ſe laqueos inducunt iſti Philoſophandi artifices, a quibus nunquam expedire ſe poſſunt: in qua tamen poſitum eſt omne hujuſmodi Philoſophiæ fundamentum. Quum ad Phænomenon aliquod explicandum accedunt, ad illorum nutum præſto eſt Subtilis Materia, quæ modo motuque admodum ignoto atque inexplicabili rem quam velint efficiat. Num Philoſophiam magis ſapiunt hæc, quam ſi quis dixerit id a Sympathia, Antipathia, vel occulta aliqua qualitate proficiſci? Num hæc Philoſophandi ratio non æque, ac illa quam vellicant, in Aſylum ignorantiæ ceſſura eſt? Et ſi conſuetudini fictis hiſce fabulis indulgenti obſequimur, quidni cætera etiam, quæ ab hominibus ad comminiſcendum ingenioſis fingi poſſunt, amplectamur?

Quam longe alia diſſimiliſque eſt vera Philoſophiæ inſtituendæ via! in qua nihil ponitur, niſi quod in ipſa rerum natura conſtitutum eſſe obſervatio evidentiſſima declarat; & quanquam Principii, quo utimur, cauſa & origo deliteſcat, ex eo tamen multa, quæ quotidiano uſu animadvertimus, fluere & pendere poſſunt. Itaque ingenui eſt Philoſophi primo corporum virtutes experimentis elicere; deinde, ubi eæ diligenter exploratæ ſtabilitæque ſint, diſtincte & perſpicue commonſtrare, quinam illas effectus ſua ſponte conſequantur. Neque ulla credo tanti eſſe adverſantium argumenta, quæ hanc veri inveſtigandi rationem evertant. Etenim ſi Principia & Poſtulata vim ſuam omnem in Experimentis poſitam obtineant; ſi Propoſitionibus conceſſis & rite præmiſſis, nihil contra Dialectices leges conficiatur, concluſio non poteſt non eſſe certiſſima: Ita ut quicquid hac methodo evolutum explicatumque habemus, rem Phyſicam inventis augere atque amplificare merito cenſendum ſit. Igitur vim hanc Attractricem, utcunque eam labefactare conentur Editores, firmam nos ſtabilemque tenere confidimus.

Eſt & alterum Axioma, quod conſenſu ſuo non approbant Editores, viz. Corporum Momenta, ſeu quantitates motuum oriri ex Ratione Quantitatis Materiæ & Celeritatis Compoſita: quæ qui ſic æſtimant in communi errore verſantur, uti paſſim in illorum Actis notatum eſt. In iis quidem video de hac re unum aut alterum clariſſimi L....... Commentariolum; qui tamen ita parum rationibus pugnat, ut nihil niſi fallaces concluſiunculas, nihil niſi in verbis captiones ſectetur: igitur ea quæ de hoc argumento protulit, una fere Mathematicorum voce atque ſententia improbantur: Quorum nonnulli hoc ipſum Axioma exquiſite confirmarunt. Hos itaque adeat Lector; nam illa diſceptatio, uti per ſe ſatis magna eſt, ita etiam huic inſtituto nimis aliena.

Sed jam Editores, ſicut æquum eſt, cum bona gratia dimittamus: hanc enim eorum humanitatem libenter agnoſco, quod Principia, quibus uſus ſum, modo vera fuerint, me ſatis apte atque appoſite ad rem meam accommodaſſe etiam, non inficiando confiteri videantur.

FINIS.

EMMENOLOGIA:

IN QUA

Fluxus Muliebris Menſtrui

PHÆNOMENA,

PERIODI, VITIA,

CUM

MEDENDI METHODO,

AD

RATIONES MECHANICAS

Exiguntur.

PRÆFATIO.

MISERA profecto videtur & iniqua Fœminarum conditio, ut, quæ humani generis conservatrices a Natura destinatæ sint, eædem morbis maxime obnoxiæ effingerentur. Quamcunque enim vitæ rationem sequantur, paucæ sunt quibus contingit doloris expers & illibata sanitas: quippe si conjugio fruantur, ex eo ipso leporum fonte amari aliquid surgit, & longa saltem tædia, si nihil asperius, secum affert graviditas; si cœlibi otio se tradant, vix ita sibi cavere possunt, quin morbo aliquo laborent, ob id ipsum quia non fiunt gravidæ. Eæ enim sanguinis suppetiæ, quas in fœtus usum atque alimentum accumulare debent mulieres, si paulo ultra debitum modum aut intus excedant, aut foras profluant, mille in tenello corpore turbas excitant. Eo quidem artificio efformatur muliebris fabrica, ut certis quibusdam temporibus depleri possit ista sanguinis redundantia: infinita tamen indies obversantur mala, quæ salutare hoc naturæ opus interpellant; ita ut, ne evacuatione hac minus rite peracta, sua Fœminis male constet sanitas, Ars in subsidium advocanda sit. Quæ cum ancilla quædam & ministra sit, quæ Naturæ opus, siquid obstaculi intervenerit, promoveat atque expediat; nisi agendi modum, quo utitur Natura, accurate intellexerit, ita parum illius conatibus auxilio erit, ut vix potuerit non admodum officere. Investigato autem Naturæ tramite, Ars siquando eam sequi atque æmulari velit, nullo errore huc illuc temere vagabitur, sed ad metam recta contendet.

In hac quidem, quam aggredimur, disquisitione non utili minus quam jucunda, elaborarunt seculorum pene omnium ingenia: sed ut nullum fere est argumentum, de quo plura scribunt Medici; ita nec ullum, in quo Lectori minus satisfaciunt. Qua in re quod tam infeliciter cesserit viris tum doctrina tum studio ad hanc rem satis instructis, nullam aliam causam reperio, nisi quod abstrusissima quæque Principia & maxime recondita sequerentur; simpliciora vero, & quæ quasi ante pedes jacuerunt, aut non viderent, aut contemnerent. Ita cum ingenio suo abrepti, in rebus admodum obscuris immorarentur, non mirum est, si suorum potius somniorum fuerint, quam Naturæ interpretes. Hæc facile sentiet, siquis eos, qui de Mensibus ad satietatem usque scripserunt, Authores pervolvat; qui quidem fere omnes iis ratiociniis Mensium naturam explicant, quæ ipsa debuerant, nec tamen possunt, explicari. Talia sunt eorum, qui a Lunæ phasibus, aut Archæo, aut Fermento quodam Menses deducunt, commenta. Quod

Q si Na-

si Naturæ vestigia fideliter legamus, ipsa nobis se ultro indicabit; neque unquam æque feliciter innotescet corporis humani machina, ac si leges eas, quas Mechanicis, hoc est suis motibus præscripsit Natura, consulamus. Hisce enim Principiis unice inniti debent vera Physices fundamenta: quibus quicquid superstruxeris, id non modo simplicitate sua legentis studium excitabit, sed evidentia etiam assensum coget.

Dolendum sane est Theoriam Medicinalem, quæ in multis saltem eadem certitudine ac Geometria elaborari potest, uti fere in Authorum scriptis tractatur, non modo conjecturalem videri, sed & absurdam; in quibus quidem eæ, quæ de morborum causis finguntur, Hypotheses, ita parum ad severiorem rationis normam accedunt, ut præclare satis actum sit, si non sensui plane repugnent. Multa sunt, quæ ingenuum hunc medicinæ fontem contaminarunt; nihil tamen penitius inquinavit, quam infamis iste, qui in artem medicam dudum irrepsit, Chymiæ abusus: abusus inquam, quia si intra proprios limites consistat Chymia, nullum humanis commodis æque inservit Instrumentum, nullum vel citius, vel efficacius morbos abigit. Hujus quippe provincia est, Pharmacis eleganter concinnatis & quasi contractis Medicinam Practicam ditare: quod si ulterius excurrat Chymia, & ad morborum Theoriam sua accommodet Principia, ingenia alioquin peracuta in errores agit, & vana scientiæ imagine deludit. Quid enim ea aut in causis morborum rite explicandis, aut symptomatis feliciter curandis præstare possunt Principia, quæ ita nulla sunt, ut in animo quidem philosophantium locum fortasse habeant, in rerum tamen Natura minime existant? De quibus etiam inter ipsos disciplinæ hujus fautores nondum convenit. Utcunque vero commentitia fuerint Chymicorum Elementa, a plerisque tamen ad morborum cognitionem illustrandam adhibentur: eo utiquæ successu, ut non plus commodi Praxi medicæ, quam Theoriæ detrimenti intulerit Chymia. Ita arti per se satis rationali offecit, uti hactenus tractata est, Philosophia Chymica: cujus tamen penitior scientia ita medicinæ prodesse poterit, ut si ad Mechanicas rationes exigatur, (quod fieri aliquando posse non desperandum est) nihil sit, quod etiam Theoriæ illustrandæ magis inserviturum videatur.

Sed huic de morbis scientiæ, depravatæ admodum & pene intermortuæ, medicas tandem manus adhibuit, vir studii atque ingenii admirabilis, Bellini: qui quidem in Artem Medicam introduxit sanius quoddam ratiocinandi genus, ex Mechanices atque Anatomiæ fontibus depromptum. Eam utili Theoriæ facem prætulit, quæ & hodie ad hoc studium præclara quædam ingenia excitavit, &, si recte auguramur, felicibus posterorum cœptis prælucebit. Etenim hinc omnino investiganda est vera morborum, tum causa, tum indicatio; hujusmodi quippe Principia non modo certa & Naturæ maxime congrua reperiuntur, sed & intellectu etiam facillima. Optandum esset ut provinciam hanc susciperent, quibus Medicinæ palma, ab exteris etiam, ultro concessa est, Medici nostrates; famamque eam, quam in curatione morborum illustranda jure obtinuit, in Theoria quoque excolenda

ſibi vindicaret Anglia. Eam quippe deſideramus Theoriam, quæ a Praxi feliciſſima ſit deducta, ad eamque rurſus accommodata: quæ cum hactenus fere nuda fuerit & more tantum philoſophico deſcripta, hodie forte minus æſtimatur; dum ii qui rationem illam, qua ad Praxin applicanda ſint Elementa Mechanica, parum perſpiciunt, ea ne omnino quidem applicari poſſe arbitrantur.

Quod ſi ex Elementis hiſce Mechanicis optime educatur Theoria medica, Muliebrium certe, ſiqua alia, morborum cauſa haud ita difficilis eſt, quin magna ſaltem ex parte perſpici atque illuſtrari queat. Et ſane operam noſtram nullum æquius poſtulat argumentum, quam ut morbis iſtis quam certiſſimum remedium excogitemus, qui cum in Fœminis graviſſimos dolores excitant, tum in nobis etiam, qui humanitati pariter & medicinæ ſtudemus, non vehemens minus curandi ſtudium excitare debent. Cum autem univerſi fere, quibus Mulieres laborant, morbi ab aliquo Menſium vitio, uti recte notat Hippocrates, deriventur; horas haud male collocaſſe videbor, ſi Menſium naturam paulo luculentius, quam hactenus in libris tractatam reperio, explicare ſim aggreſſus. In quo quidem opuſculo nihil reconditum, nihil a communi ſenſu longius remotum reperiet Lector: ſiquidem id mihi unice curæ fuit, ut veritatem, quam maxime poſſem, aſſequerer; quæ quo magis obvia & familiaris fuerit, eo ſolet eſſe acceptior.

INDEX
CAPITUM.

CAP.

CAP. I.

De Purgationis Menstruæ natura.

PURGATIO Menstrua, sive fluxus sanguinis ab utero singulis mensibus emanans, periodos suas communiter inchoat secundo septenario, terminat septimo, sive numeri septenarii quadrato: communiter dico, quia nonnullæ sunt mulieres, in quibus tardius inchoatur fluxus; paucæ etiam, quas multo ante annum decimum quartum invadit; aliæ rursus, quas post quadragesimum nonum non deserit: memorantur præterea fœminæ Menstruis prorsus immunes.

Evacuati sanguinis Quantitas pro varietate temperamenti, victus, ætatis, &c. diversa est: in sanis tamen & adultis vulgo assurgit ad uncias viginti, quibus convenit mensura ab Hippocrate assignata, duæ scilicet Heminæ [a]. Nec minor est in Qualitate diversitas; aliquando enim ad Lympham propius, quam ad Sanguinem, accedit humor Menstruus: in sanis vero reperitur rubicundus valde & floridus, qualis (uti idem notat Hippocrates [b]) e vena secta Victimæ recenter mactatæ cruor effluit. Qui tamen nonnunquam ita vitiatur, ut pene inter venena referendus sit: sed hoc non proprio ipsius vitio debetur, sed admixtis sordibus & aliunde ducto contagio. Qui aliter censet, Authorum de hac re argumenta consulat.

Eadem est Periodorum inconstantia; est enim ubi die 27 aut 20, est ubi bis in mense, uti in salacibus observat Duretus [c], etiam aliquando absque sanitatis noxa [d]. Est demum, ubi ne semel quidem in mense redit Periodus: quæ tamen frequentissime singulis mensibus recurrit. Pari modo se habet fluxus duratio: in aliis enim trium, in aliis quatuor, in nonnullis non nisi sex dierum spatio terminatur: plerumque tamen triduo absolvitur [e].

Hæc omnia phænomena in sequentibus locus erit expendere; nunc ad ea, quæ sub Mensium fluxu fere solent accidere, veniendum est. Instante fluxu, in puellis saltem nondum purgatis, hæc præcipue observantur symptomata: Dolor & æstus partium vicinarum, ad lumbos præsertim & coxas, aliquando etiam inflammatio, cephalalgia, appetitus remissio, crurum lassitudo; durante profluvio, invadit sæpe nausea, & languor.

In Biliosis Temperamentis paulo maturius fluunt Menses, citiusque Periodos suas conficiunt; in puellis mollioribus & minus sanguineis serius erumpunt. Ita si regio paulo calidior sit, anno uno aut altero septenarium secundum antevertunt; si frigidior, excedunt. In Prægnantibus

a Morb. Mul. lib. 1. s. 15. b Ibid. c In Holler. 255. d Panarol. Cent. 2. Obs. 41. Med. Septentr. p. 33. e Hipp. de Morb. Mul. 1. S. 15.

nantibus etiam, & fere ſemper in Lactantibus deficiunt; ſaltem, tertio menſe elapſo, non reperiuntur in Gravidis. Ex diuturniore morbo convaleſcentes ægre & non niſi tarde admodum reviſunt. Fœminis gulæ deditis & genio liberius indulgentibus fluxus ſæpe ad ſextum diem & ultra extenditur; in obeſioribus, & iis qui aut tenui victu aut exercitio multo utuntur, citius terminatur. Quantitas ſanguinis evacuati ad ætatis uſque florem augeſcit; florente ætate, æqualis permanet; ætate rurſus declinante paulatim minuitur. In junioribus tenuior, in ſenibus craſſior reperitur ſanguis. Varietatis hujuſce ratio explicabitur in ea, quam tractaturi ſumus, periodorum doctrina.

CAP. II.

Variæ de Menſibus Opiniones recenſentur.

CAuſas hujuſce fluxus, ad oceani morem ſtato tempore æſtuantis, & ſtudio inveſtigarunt & ſcriptis tradiderunt, Medici, tum veteres, tum recentiores. Infinitum eſſet, quid de iis quiſque ſenſerit, referre; ſatis erit argumentorum capita depromere, ut, ſi illorum ſententiæ nobis parum placeant, quid melius poſſit exquiri, videamus.

In Cauſis igitur inveſtigandis, alii Finalem, alii Efficientem aſſignant; nonnulli, uti Galenus, utramque. Cauſa Finalis fluxus Menſtrui ab Authoribus ſtatuitur, vel Mulieres ad concipiendum aptiores reddere, vel Fœtui præbere nutrimentum. Qui priorem ſententiam amplexi ſunt[a], Menſtruum fluxum ideo neceſſarium eſſe dicunt, ut ſanguis a ſordibus & recrementis purgatus, tum fœminas magis ad coitum impellat, tum ſemen felicius excipiat. Huic argumento facile occurritur; neque enim in ſanis ſanguis ille, qui ejicitur, impurus eſt aut vitioſus, ſed optimus & fragrantiſſimus: quippe non glandulæ alicujus ope ſecernitur, ſed ex capillaribus arteriis erumpit, ideoque naturam arterioſi, hoc eſt, puriſſimi ſanguinis retinet. Quod ſi hæc Menſtrua purgatio conceptui promovendo ita eſſet neceſſaria, nullæ certe conciperent mulieres, niſi quibus fluxerint Menſes; quod quidem experientiæ & Hiſtoriæ Medicæ prorſus repugnat[b].

Alteram ex Finalibus cauſis aſſerit Galenus, eique ſcriptores fere omnes aſſentiunt; refragantur tamen nonnulli, & his duobus potiſſimum argumentis in Galenum inſurgunt.

1°. Ne guttulam quidem materni ſanguinis ad fœtum derivari aiunt; quia ſcilicet neque ulla datur inter Vaſa Uterina & Umbilicalia Anaſtomoſis: neque Fœtus ſanguine, ſed ſucco lacteo per os nutritur[c]. Qui hoc aſſerunt, pari etiam ratione poſſent dicere infan-

a Charleton, Sylvius.
b Hild. l. 5. obſer. 41. Bonet. Med. Septentr. p. 30. Sennert. tom. 3.
c Charleton de Catamen. p. 36 & 43.

tes

tes a materno ſanguine non haurire alimentum, quoniam lacte, non ſanguine nutriuntur. Unde vero id ipſum lac ſuppeteret, niſi ex materni ſanguinis penu ad mammas deferretur? Jam in Fœtu nutriendo eadem valet ratio; ſive enim ipſo matris ſanguine per arterias uterinas delato, ſive liquore qui in Amnio continetur alatur Fœtus; utrinque facile conſtat ſanguinem maternum fœtui alendo inſervire: quis enim iſtius liquoris aliam inveſtigabit originem, qui eum ex materno ſanguine derivari neget? ita ut ſi concedatur Fœtum per os nutriri, quicquid fuerit pabuli, id omne a matre ſit petendum. Fœtum vero per os ſolummodo non nutriri, ſatis probant Monſtra ſine capite in lucem edita, & nonnulli ore naribuſque obturatis infantes. Ulterius adhuc proceſſit Medicorum[a] in re Anatomica peritia, & Fœtum, placenta intercedente, ſanguine materno ali luculenter ſatis evicit; exhibuit enim eam, (quam negant nonnulli[b]) inter Vaſa Uterina & Umbilicalia Anaſtomoſin: cum enim ovum in utero per ſeptimanam unam aut alteram fluctuarit, ab eo, uterina lympha mollito & humectato, erumpunt protinus vaſorum Umbilicalium ſtamina, pari modo atque ex ſemine in terræ gremium immiſſo undique ſe diffundunt fibræ: hæc interiori uteri tunicæ ita ſe inſinuant, ut Vena Umbilicalis Arterias matris Hypogaſtricas penetret, Arteriæ vero Umbilicales Venis maternis inſerantur. Per hos aditus perennis inter Fœtum & Matrem agitur ſanguinis circuitus: ſcilicet Umbilicalis Vena Arterioſum ſanguinem a Matre accipit, quem in Fœtus uſum ad Venam Cavam, adeoque ad cor deducat; uti Arteriæ Umbilicales ſanguinem, nutriendo Fœtui parum idoneum, in Venas maternas regerunt. Quod ſi nulla per hæc vaſa daretur nutritio, non modo pabulo ſuo defraudaretur Fœtus, ſed ne tunicæ quidem, quibus obvolutus eſt, ullo modo poſſent nutriri.

2$^{do.}$ Negant cauſam eſſe Finalem ſanguinis Menſtrui, ut Fœtui in nutrimentum cedat, quia quantitas novem menſium ſpatio evacuata nimis exigua videtur, ut alendo fœtui ſufficiat[c]. Utrum vero ſufficere poſſit necne, hujuſmodi edocebit calculus. In fœminis recte ſe habentibus ſanguis Menſtruus effunditur ad uncias viginti; ita quantitas novem menſibus effuſa erit lib. 15. quia vero nonnunquam accidit, ut gravidis etiam, per tres ſaltem priores menſes, fluant Menſtrua, licet modica valde & imminuta, ſupponatur effuſi ſanguinis quantitas ea proportione decreſcere, ut primo menſe dimanet $\frac{1}{2}$ ſeu ℥ 10, ſecundo $\frac{1}{3}$ ſeu ℥ 6 $\frac{2}{3}$, tertio $\frac{1}{4}$ ſeu ℥ 5, poſtea vero omnino deficiat: unciis demum 21 $\frac{2}{3}$ ex lib. 15. ſubductis, quantitas ſanguinis reſidua, quam prægnans in Fœtus nutrimentum commodare poſſit, erit lib. 13 ℥ 2 $\frac{1}{3}$, quæ ſi cum recenti Fœtu atque involucris omnibus in trutina ponatur, ea excedet pondere; nullumque dubio locum relinquet, quin embryo incrementum ſatis idoneum largiri poſſit. Medium enim Fœtus recentis pondus eſt lib. 12, aliquando majus, frequenter etiam minus reperitur. Quod ſi Pregnanti Menſes deficiant, ſuppetunt ad alendum fœtum lib. 15; quibus vero ultra uncias

a Columb. Anatom. p. 460. Caſſer. Placent. Tab. 5. b Wharton, Charleton. c Bayle diſſert. de Menſib.

viginti

viginti aſſurgit fluxus, uti non raro fit, eæ Fœtui, etiamſi monſtrum ſit, alimentum novimeſtre facile miniſtrabunt.

Igitur non video cur a Galeni ſententia recedendum ſit, qui in Definitionibus Medicis hoc docet, τὰ καταμήνια παρέχεται τῇ γυναικὶ πρὸς ὑγίειαν ἐκκενούμενα· ἐπισχεθέντα δὲ διὰ τὴν σύλληψιν, τῷ ἐμβρύῳ τὴν τροφὴν παρέχει· tribuntur mulieri Menſtrua, quæ ſanitatis gratia vacuentur; embryo autem nutrimentum præbeant, per Conceptum ſuppreſſa. Quæ verba, modo ſint rite intellecta, veritati optime reſpondent. Ea enim quæ inter Scriptores multum agitatur queſtio, An Fœtus, ſcilicet, Menſtruo ſanguine alitur, perridicula eſt & a ſana, hoc eſt, Galeni mente alieniſſima: quaſi vero ille unquam crediderit Fœtum nutriri eo ipſo ſanguine, qui foras ejicitur: quaſi non hoc potius voluerit, ſanguinem in muliere redundare, ut non tantum proprio corpori alendo ſatis habeat, ſed & concepto Fœtui pabulum inſuper miniſtret; ideo tamen per uterum extra graviditatem ſingulis menſibus expurgari, quoniam redundet: neque enim Menſes fluere, niſi redundaret ſanguis, Galenum crediſſe ſtatim videbimus.

De Efficiente hujuſce profluvii Cauſa non minus inter ſe diſcrepant Authores: dum alii Lunam, alii Fermentum quoddam, alii denique Plethoram ſtatuunt. De his ſigillatim pauca ſunt dicenda, ut quænam ad veritatem propius accedat ſententia, perſpici queat.

Et 1mo. qui Menſium cauſam a Luna petunt, hoc unico omnes ducuntur argumento, quod fluxus uterini Periodus Lunæ curſibus reſpondeat, adeoque ad illius imperium dirigatur: quod ſane argumentum facile & breviter convelli poteſt, ſiquis reponat Menſtruis Periodos contingere Lunæ minime congruentes, ſiquidem eæ frequentius creſcente adhuc menſe, quam exacto recurrunt. Quod ſi huic profluvio præeſſet Luna, mulieres omnes, quibus eadem eſſet regio, ætas, atque temperies, eodem tempore, iiſdemque vicibus ad Menſtrua cieret: quod tamen ita parum fit, ut ne fieri quidem poſſit.

2do. A Fermento quodam Menſtruorum cauſam deducunt ex recentioribus plerique[a]; quod quidem, diverſo licet vocabulo obvolutum, idem eſt ac apud Democritum fervor uterinus. Statuunt nimirum colluviem Menſtruam per uterum purgari ope Fermenti, quod in tota univerſi ſanguinis maſſa diffundi cenſet Graaffius, Bayleus vero uteri indigenum agnoſcit. Uterque Fermentum hoc in Salibus quibuſdam ſitum eſſe contendit, qui motu ſuo ſanguinis maſſam ita exagitant, ut ſtatis quibuſdam temporibus, ſingulis ſcilicet menſibus, acrius efferveſcat, & per uteri vaſa exitum quærat. Quomodo peragatur hæc Fermentatio, aut cur his Periodis vires ſuas exerat, argumentis Lectori parum ſatisfaciunt, verbis admodum imponunt. Eorum enim ſententia, quæ propria ſingulis viſceribus Fermenta tribuit, non modo circulanti ſanguini, ſed communi ſenſui repugnat. Ubi enim Fermentum iſtud deliteſcit, ubi tam ſecuro fruitur hoſpitio, ut ab humoribus præterfluentibus minime turbari aut abripi

a Graaff. Bayl. Etmuller.

queat?

queat? quod si Fermento sedem in visceribus largiamur, unde ei tanta suppetit suppellex, ut perpetuis impendiis exhauriri nequeat? Desideraret certe novi Fermenti suppetias, ut perenne hoc fermentandi munus obiret. Altera de fermentis opinio, quod scilicet totius sanguinis massa fermentescat, a veritate æque aliena est: sive enim ad Chymicorum mentem exponatur Fermentatio, actio scilicet mutua Acidi & Alkali; sive latius sumpta[a], partium motum intestinum denotet, neutro modo sanguini competere potest: non priori, quia in sanguine desit[b] Acidum: non posteriori, quia Fluidi cujusvis partes, quæ sub iisdem Planis horizontalibus jacent, æqualiter premuntur, adeoque ad quietem se componunt, nisi novo aliquo impetu in motum cieantur. Ita si daretur aliquis in sanguine motus intestinus, brevi deficeret, nisi liquido, quod a corde immittitur, excitaretur denuo & reviviisceret; quod si a liquido, quod a corde influit, motus intestinus oriatur, satis constat alium in sanguine motum dari non posse, præter eum, quo continuo progreditur & circulatur.

Sed exolevit fere hodie absurda illa de Fermentis doctrina, & a sanissimis saltem scriptoribus jam diu explosa est. Quod si aliquam rationis speciem præ se ferre queant fermenta, ad hunc modum exponi debent; nempe quod in utero sitæ sint glandulæ, in quibus liquor sive Fermentum quoddam secernitur, quod in sanguinem singulis tantum mensibus deducitur, eumque in motum vividiorem suscitans & rarefaciens, & uteri canales fortius distendens, viam Mensibus aperit. Hoc vero Fermentum semel tantum in mense effunditur, quia ductuum excretoriorum orificia ita tenuia & angusta sint, ut id sola vi quantitatis, spatio menstruo secretæ, exitum reperiat; pari modo ac in Testiculis fit. Hæc hypothesis, utcunque prima facie cæteris paulo magis probabilis videatur, cum iis tamen æque a veritate abhorret: idem quippe contra omnes de Fermentis hypotheses valet argumentum, nempe si a Fermento, non a Plethora concitarentur Menses, brevi spatio ea sanguinis quantitas foras effusa esset, quæ vitæ fomitem penitus extingueret. Contra Fermenta acriter contendit in suo de Catameniis libro Charletonus, & Baylei sententiam satis viriliter evertit: qui tamen cum exponit suam, totum illud argumentum ex ipso Bayleo, iisdem per omnia fere verbis expressum, mutuatur, quod paginis proxime præcedentibus rejecerat & refutarat.

3[tio], Denique Plethoræ tribuit Galenus Menstrui fluxus originem, in libro de Venæsectione adversus Erasistratum, οὐχ αὕτη (φύσις) γυναῖκας μὲν ἁπάσας ἐφ' ἑκάστῳ μηνὶ κενοῖ, τὸ περιττὸν ἀποχέουσα τοῦ αἵματος; ἔδει γὰρ, οἶμαι, οἴκοι τὸ θῆλυ γένος οὔτε ἰσχυροῖς πόνοις διαιτώμενον, οὔθ' ὁμιλοῦν ἡλίῳ καθαρῷ, καὶ δι' ἄμφω ταῦτα πλῆθος ὑποτρέφον, ἴαμα φυσικὸν ἔχειν τοῦ πλήθους τὴν κένωσιν. "Nonne natura ipsa mulieres cunctas eva-"cuat, sanguine superfluo singulis mensibus foras effuso? quippe mu-"liebre genus, quod domi ageret neque vehementibus laboribus ex-"erceretur, neque sub claro sole viveret, & propterea quamplurimos "humores coacervaret, oportebat opinor evacuationem hujusce ple-

a Willis de Febrib. b Boyle. Pitcarn.

"nitudinis, tanquam remedium a natura datum, accipere." Hanc de Plethora ſententiam multi poſt Galenum ſecuti ſunt; quam tamen apud Authores ita parum illuſtratam reperio, ut neque luculenter ſatis appareat, vel quibus de cauſis Menſes moveat Plethora, vel quænam in Fœminis vera ſit ipſius Plethoræ cauſa. Igitur quoniam his rite explicatis Menſtrui fluxus naturam clarius innoteſcere poſſe confidimus; diſquiremus primo, unde originem deducat, & quomodo in Fœminis creſcat Plethora; deinde quibus viribus, & qua potiſſimum de cauſa, ſanguinem per uterina vaſa exoneret: quibus ultimo loco adjicientur argumenta, quæ periodicum profluvii iſtius recurſum expedient quodammodo & illuſtrabunt.

C A P. III.

De Cauſis Plethoræ, & quare fiat in Fœminis.

UT cauſis Plethoræ inveſtigandis rectius ſternatur via, liceat his uti præmiſſis.

1°, Corpus omne in eodem ſtatu permanere, ſi evacuatio additioni fuerit æqualis; & vice verſa.

2do, Si animali cuivis Periodica aliqua ſupervenerit ſanguinis eruptio, & idem exacta eruptione ſtatus redierit qui ſub initium Periodi fuit, ita ut nec minus nec magis ponderoſum fiat animal, in eo ante eruptionem iſtam fuiſſe Plethoram: & porro evacuationes omnes ante eruptionem factas additioni fuiſſe impares, at una cum erumpente ſanguine æquales.

Hæc per ſe ſatis liquent; unica quippe, ex qua quantitas materiæ cujuſque dignoſcitur, menſura, eſt Pondus. Si igitur corporis Pondus idem maneat, manet eadem etiam Quantitas materiæ; ſeu quod idem eſt, quantum additur corpori, tantum etiam & ab eo evacuatur. Si vero minus evacuatur quam apponitur, creſcet pondus corporis, adeoque quantitas materiæ erit major; quæ ſi ad hunc modum aucta in vaſis ſanguineis accumuletur, nec in habitum corporis diffundatur, inducetur ſanguinis Plethora, donec fiat eruptio. Ipſa autem eruptio per vices recurrens indicat ſanguinem non in carnes abſumi, ſed intra vaſa coacervari.

Quocunque igitur in corpore talis oriatur Plethora, ut neceſſe ſit certis quibuſdam Periodis materiæ redundantis excretionem fieri, ſatis liquet omnes eas evacuationes, quæ Periodorum intervallis factæ ſunt, quantitate materiæ corpori ingeſta fuiſſe minores: quod ſi corpus, facta hac excretione periodica, in eundem cum illo ſtatum redigatur, quem incipiente Periodo obtinuit, ſequitur omnino ultimam hanc evacuationem, intermediis omnibus conjunctam, ad menſuram quantitatis per totius Periodi decurſum ingeſtæ aſſurgere.

Et hactenus quidem non tam conjectura, quam demonſtratione perventum eſt.

Itaque

Itaque ut hæc omnia instituto nostro accommodemus, ex certissimis Principiis concludi potest: cum fœmina, expurgatis Mensibus, eundem obtineat corporis statum, quo sub Periodi Menstruæ initium fruebatur, (quod experientia confirmat) in ea decursu istius Periodi evacuationes cæteras assumptis alimentis impares fuisse: itidem, quia hæ fuerint impares, humorem nutritium in corpore redundare; qui si intra Circulationis ambitum conclusus sit, sanguini eam, pro qua contendimus, inferet Plethoram.

In eodem vero statu jugiter permanere, tum ex visu, tum ex Statica, probantur integræ valetudinis mulieres; in quibus totius fere ætatis decursu nulla ponderis mutatio sentitur, modo eadem observetur vivendi ratio, idemque adhibeatur rerum, quas vocant, Non-naturalium usus. Sed ne forte paulo altius excurrere videamur, libet ad medium aliquod, ne dicam perexiguum, tempus descendere; & id tantum petimus, ut Fœmina sana, & Mensibus rite purgata, per quinque annos eadem permanere concedatur: hoc si impetramus, sequitur ex Præmiss. 1. evacuationes omnes eo quinquennio peractas alimenti copiæ respondisse; e quibus tamen evacuationibus est fluxus Menstruus; quod si, Menstruis subductis, evacuationes reliquæ non responderint, patet ex Præm. 2. fuisse ante ejectos Menses in muliere Plethoram.

Aliud argumentum, cur evacuationes cæteræ ad ingesta alimenta parum assurgant, ab ipsis Mensibus desumi potest; si enim assurgerent, profluvium Menstruum non tam inter Crises salutares, quam Morbos poni deberet; & misellæ Fœminæ quinquennii spatio sanguinis puri lib. 100, ut in capite præcedente demonstratur, frustra evacuarent, seu quod idem est, lib. 100 de pondere suo amitterent. Itaque tantum abesset ut sano corpore fruerentur; ut corpus eo tempore vix haberent.

Pariter eadem certitudine colligimus, Secretiones in cæteris animalibus ingestæ materiæ respondere; quoniam, cum ætatis florem consecuta sint, in eodum prorsus statu permanent; quia vero evacuationis additionisque eadem sit proportio, ideo in iis non accumulari Plethoram: neque porro menses fluere debere, qui citra Plethoram non moventur. His alia forsan in sequentibus adjicietur ratio, cur Bruta fluxui Menstruo non sint obnoxia.

Satis jam perspicue ostensum est, in Muliere dari Plethoram; quibus vero de causis ista fiat redundantia, seu, quod idem est, quare in ea deficiat totius alimenti evacuatio, hoc etiam si explicare potero, argumento plenius satisfacere videbor.

Perspirationem igitur, (ea enim Secretione alimenti pars longe maxima dissipatur) in Fœminis imminuere probantur sequentia.

1°. Uti observat, accuratissimus rerum investigator, Sanctorius[a], Vires imbecilles: & has quidem a molliori textura recte deducere videtur Hippocrates[b]; quo enim magis solidæ fuerint partes, eo robustior sit corporis compages. Sed quæcunque sit imbecillitatis hu-

[a] Med. Stat. f. 1. 52. [b] De Gland. f. 11.

jusce

jusce causa, certum est Mulieres Viris esse imbecilliores; idque ex Pulsu satis innotescit. Pulsum enim muliebrem fere languescere dicas, si cum virili conferatur; quod etiam annotavit Galenus[a]; a Pulsu porro certissima roboris indicia sunt petenda. Quid enim est robur, nisi vis illa quæ a sanguine & spiritibus in membra derivatur? ea vero quomodo derivari potest, nisi cor, cujus solius motu diriguntur sanguis & spiritus, validius contrahatur? Quod si cordis contractio sit validior, fieri nullo modo potest, ut non fortius increbrescat Pulsus. De hoc qui dubitat, dubitare etiam potest, utrum sit Pulsus. Sed ut ad rem redeamus, Sanctorii Aphorismus ab iis quæ dicta sunt demonstrari potest: si enim Pulsus sit imbecillior, minor sanguinis quantitas ad glandulas, non intercutes modo, sed alias omnes dato tempore deferetur, ideoque minor erit humorum secretio: etiam id ipsum quod secernitur, propter eam quam explicuimus imbecillitatem, e fibris, quarum tensio remissior est, non ita prompte aut fortiter exprimi potest.

Ad hunc modum a viribus imbecillis orietur Perspirationis defectus: quod si in Fœminis vasorum orificia multo, quam in viris, exiliora sint, (quod rationi forte non repugnat, quia & earum compages magis delicata sit, subtiliusque pertexta, & moles semper fere contractior) alterum a nostra parte erit argumentum; quia tum copia scilicet liquidi in vasa secretoria influentis minor suppetit. Est enim Secretio, ut velocitas sanguinis, & vasis secretorii orificium; uti demonstravit Bellini. Adeoque ob minorem sanguinis velocitatem, quam ex Pulsu cognoscimus, & capillarium angustias, quæ ex textura delicatula etiam probari posse videntur, minor erit in Fœminis materiæ perspirabilis secretio.

2°. Temperamentum, quod humidius esse in Fœminis, quam in Maribus recte[b] pronuntiat Hippocrates. Fæminarum enim corpora, tum ad tactum tum ad visum, multo molliora & teneriora sunt quam virorum; a qua partium mollitie Humidi redundantiam idem ille Autor non absurde deducit[c]: quo enim minus solidæ sint partes, eo magis in iis abundat fluidum[d]. In Viris autem, quo solidior evadit corporis compages, eo minus fluidi relinquitur; solidarum enim partium moles, nisi imminuta fluidi copia, increscere nequaquam potest. Itaque ratione molis suæ plus habent sanguinis mulieres, quam viri. Hinc est quod citius ad debitam magnitudinem assurgant; quia liquidi copia, ex qua solidæ partes conflantur, in iis sit uberior: ita ut minori tempore æquale, vel æquali tempore amplius nutrimentum inde hauriri queat, uti argumentatur Hippocrates[e], fusiusque ostendit Pitcarnius. Cum igitur fœminæ hac gaudeant temperie, humiditatem in iis non remitti bene colligit modo laudatus author: quia rariore sint textura[f]; patet etiam ex Statica Sanctoriana, humida corpora minus perspirare, & plenius nutrimentum Secretioni insensili officere. Eodem fundamento nititur Aphorismus

a De Cauf. Pulf. 3. 2. b Nat. Puer. f. 6. c Morb. Mul. 1. f. 11. d De Gland. f. 11.
e Morb. Mul. 1. f. 11. f De Gland. f. 11.

rismus

rismus ille[a], ab aquæ potatione perspirationem insensilem impediri. Pariter aquosas, id est, per quam humidas, mulieres diutius purgari scribit Hippocrates[b].

3°. Vita domi acta & labore minus exercita; ideoque hinc etiam originem trahere Plethoram recte statuit Galenus, &, optimus naturæ interpres, Hippocrates[c]. Etenim annotante Sanctorio[d], "Exercitio corpora leviora fiunt; omnes quippe partes, præcipue musculi & ligamenta, motu ab excrementis purgantur; perspirabile ad exhalationem præparatur, & spiritus tenuiores fiunt": ita quicquid sit humoris superflui, id fortius foras exprimitur; optime enim notavit Hippocrates, labore aliquid humoris abduci[e]. Contra vero quiete nimia gravius fit corpus, & propter inhibitam perspirationem humores intra vasa redundant: igitur recte docet idem Sanctorius, perspirationem, ubi in sanis deficit, exercitio sarciri[f].

Quæret fortasse aliquis, quare fœminas minus perspirare contendam, cum in iis plerumque æque copiosus ac in viris observetur sudor? Cui hic hæret scrupulus, discat e Sanctorio, quod perspiratio & sudor ita parum inter se conveniant, ut nihil fere habeant commune; contra quo hic amplius provocatur, eo magis illa minuitur[g]. Saltem si præcesserit sudor paulo uberior, perspirationem ad horas & fortasse dies aliquot languescere & ratio evincet & Statice[h].

Ultimo de otiosa vita argumento facile erit reponere, plurimas inveniri mulieres, exercitio quidem laboribusque assuetas, non ideo tamen Mensibus immunes. Sed meminerit lector desidiam non esse unicam plenitudinis menstruæ causam: utcunque labori se assuescat mulier, humidam suam secum portat temperiem, & vires imbecilles. Quod si cui & vita athletica, & siccum temperamentum contigerit, dubitari forsan potest, utrum illi fluxura sint Menstrua: pro me certe haud parum facit quod observarunt Practici, eas quibus Menses penitus defuisse compertum est, calidissimi[i] fuisse temperamenti Viragines: quæ cum ad robur masculinum accedant, & laboribus ut plurimum se exerceant, alimentum omne facile digerunt, & per poros eliminant[k]. Igitur in his Pulsus validiores observat Galenus[l]. Ita Mensibus Saltatrices destituti scribit Sennertus[m], Forestus[n] etiam Cantatrices: quod & experientia satis confirmat. In quibus quidem omnibus labor id efficit, ut evacuationes copiæ ingestæ respondeant; adeoque nec ulla desideretur mensium purgatio.

Sed utcunque de causis disceptari queat, de re certum est. Plethora igitur demonstrata, non ita arduum est, quibus viribus, & qua potissimum de causa, sanguis per Uterina vasa effluat, explicare.

a Med. Stat. s. 3. 67. b Epid. 6. 1. c De Gland. s. 11. d S. 5. 9. e Morb. Mul. 1. 11. f S. 5. 34. g S. 1. 12. 13. 23. 110. h S. 5. 3. i Plater. Obs. Med. p. 247. k Hild. c. 5. Obs. 41. l Caus. puls. 3. 5. m Tom. 3. n L. 28, Obs. 1.

CAP. IV.

De Structura Uteri & Vaginæ.

ANtequam vero modum, quo ad ciendos Menſes utitur Plethora, exponam, neceſſarium videtur pauca de Uteri & Vaginæ fabrica præfari: quod quidem ii qui de Catameniis ſcripſerunt, tanquam a re ſua alienum prætermittunt; quamvis nihil fere eſt, quod de hoc argumento cogitanti clariorem lucem afferat, quam Muliebris Uteri ſtructura, non tantum animo perſpecta, ſed ad examen hoc accommodata. De hac itaque, quantum inſtituto meo ſufficit, breviter dicam.

1. In fœminis Pudendum, uti & reliquum corpus, reſpectu horizontis ſitum obtinet Perpendicularem, in cæteris animalibus Parallelum.

2. Interna tam Uteri, quam Vaginæ tunica, in quam inſeruntur varie & diſſeminantur venæ & arteriæ, adipe omnino caret & craſſitie; ita ut vaſa, fibris ipſius intertexta, minus ſuſtinere aut munire queat: quæ quidem in cæteris fere quibuſcunque corporis partibus plurimum ſuffulciunt muſculi & pinguedo.

3. Vaſa ſanguinea, tam arteriæ quam venæ, numero pene infinita ad has partes deferuntur; quorum tamen major copia in uterum diffunditur. Arteriarum rami, uti & venarum, ex utroque latere ſibi invicem per Anaſtomoſin committuntur, qui non recto curſu ad uterum feruntur, ſed varie inter ſe implicati & contorti, curvis & quaſi ſerpentinis ductibus perreptant. Cujus quidem texturæ ratio ſatis elucet & neceſſitas; gravida enim muliere, & fœtu uterum magis indies diſtendente, comprimerentur omnino, aut diſſilirent potius vaſa ſanguinea, niſi his ambagibus circumducta eſſent: hoc nimirum artificio formata utero ſenſim creſcenti facile cedunt, & ultimis graviditatis menſibus in directum magis reducuntur.

4. Aortæ truncus deſcendens multo amplior in fœminis, quam in viris reperitur: eo utique naturæ conſilio, ut non modo ad muſculos excludendo fœtui inſervientes, ſed ad uterum etiam, in quo fovetur & enutritur fœtus, major ſanguinis copia deferatur. Quæ quidem vaſorum multitudo facit, ut non alium quemvis, niſi per Uterum, ſibi exitum quærant Menſes.

5. Venis omnibus Uterinis deſunt Valvulæ.

CAP. V.

De modo, quo Menſes movet Plethora.

CUM talis ſit vaſorum conformatio, videamus quomodo, accedente plethora, ſanguis per ea expurgetur. Quod ab his Propoſitionibus, quas demonſtrant Mathematici, clariſſime deduci poteſt.

Prop.

Prop. 1. Augetur Momentum corporis cujusvis, seu vis ea, qua corpus e loco suo continuo tendit, augendo vel celeritatem, vel quantitatem materiæ, vel utramque.

2. Si Momentum corporis sit majus, quam contraria impedimenti vis, id impedimentum removebitur.

3. In Percutientibus corporibus, ictuum magnitudo motui deperdito proportionalis est.

4. Motus deperditus est, ut Resistentia.

5. Si corpus data vi in impedimentum aliquod feratur, ictus magnitudo erit, ut Sinus Anguli Incidentiæ.

6. In quovis Fluido non tantum est Pressio deorsum, sed etiam a latere & undiquaque.

7. Fluidum corpora circumposita premit a latere omni illa vi, qua partes ejus conantur a pressione recedere.

8. Pressio lateralis est in ratione altitudinis, qua fluidum incumbens assurgit.

9. Directio pressionum Superficiei, quæ premitur, est perpendicularis.

Priores duæ Propositiones ostendunt, quare, increscente Plethora, sanguis e canalibus suis erumpat; reliquæ, quare ex Uterinis potissimum feratur.

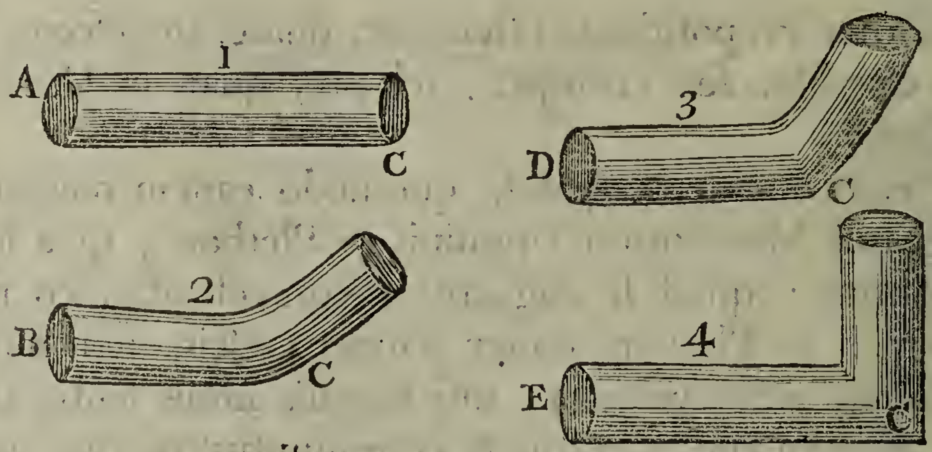
Per se enim luculenter patet, quomodo eadem manente velocitate, augeatur Momentum sanguinis in Plethora; quia scilicet augetur quantitas: quod si augeatur etiam velocitas, eo fortius erit momentum. In Plethora tamen semper crescit, non modo quantitas sanguinis, sed & velocitas, nisi sanguis nimis lentus fuerit, aut viscidus: si enim rite admistus & comminutus sit, quo magis mole creverit, eo plures secernit spiritus; quo vero spirituum copia sit uberior, eo crebrior fit, atque validior cordis contractio: ita ut si accesserit Plethora, necessario sanguis velocius circuletur, adeoque majore cum momento in impedimenta quævis impingat.

Vasa vero sanguinea tanquam impedimenta spectanda sunt, ne sanguis extra canales feratur; & hoc sane efficiunt, quamdiu aut æquis viribus aut majoribus sanguini circulanti renituntur: cum vero eousque increbuerit sanguinis momentum, ut ei oppugnando vasa minime sufficiant, locum facile cedunt, ut per ipsorum tunicas sanguis erumpat. Vasa vero Uterina, quia, uti diximus, carne parum suffulta sunt, siqua alia, ad cedendum sunt facillima: ea sane reniti non posse ostendit ipsa sanguinis eruptio; qui quidem erumpere minime posset, si ea contra æquali Momento restitissent.

Quia vero per Prop. 3. in Percutientibus corporibus, ictuum magnitudo motui deperdito proportionalis sit, videndum est, an singularis aliqua in Uterinis vasis fiat motus imminutio: quæ quidem clarius elucebit, si ad ea, quæ de vasorum structura paulo ante diximus, attendamus. Ea nempe non recto, sed curvo admodum & quasi serpentino cursu per uterum varie funduntur: itaque cum motus deperditus sit ut Resistentia per Prop. 4, si major in iis contingat Resistentia,

ſiſtentia, major etiam erit ictus magnitudo; quam motui deperdito proportionalem agnoſcimus. Majorem vero in vaſis hiſce contortis dari Reſiſtentiam, hoc modo demonſtratur. Si in recto canali decurrat fluidum, datur tantum Preſſio eaque lateralis, per Prop. 7, qua ſcilicet latera canalis diſtendit fluidum; quia latera non opponuntur fluido in directum adeoque nec impedimento ſunt. Si tamen in curvo canali moveatur fluidum, canalis latera non tantum premit, ſed omni, quo pollet, momento in ea impingit: quanto vero magis, hoc impeditum obſtaculo, de motu ſuo deperdat, tanto fortior erit in idem obſtaculum ictus magnitudo. Quo vero in curvum magis flectantur vaſa, id eſt, quo magis directioni fluidi ſint oppoſita, eo major erit vaſorum reſiſtentia, & proinde major ictuum magnitudo: inde etiam uberior accedet fluido vis, quo facilius vaſa poſſit perrumpere.

Si enim canalis Cylindrici A C (uti in Fig. 1.) Axis ſit fluidi directioni ſemper parallelus, nullus erit particularum fluidi in ipſius latera impetus; adeoque & ictus nullus; fluidum vero omni illa vi,

qua premitur, latera vaſis perpendiculariter urgebit. Quod ſi quantitas fluidi augeatur, preſſio etiam & vis, quæ in canalium latera exercetur, augebitur: unde orietur canalium diſtenſio, & proinde laxior fibrarum textura, minorque inter ſe cohærentia. At ſi canalis ſit inflexus paulo, ita ut oblique feratur ſanguis a B ad C, (uti in Fig. 2.) moles ſanguinis aucta non modo latera ipſius diſtendet, ſed in partes curvatas cum impetu feretur, & fibras jam ſatis diſtentas cum ictu perfringet: eoque facilius cum, uti oſtendit Borellus, Vis ictus omni preſſione infinito major ſit. Ictus vero magnitudo major erit, quo magis incurvetur canalis, idque in ratione Sinus Anguli Incidentiæ. Nam ſi ſanguis (uti in Fig. 3.) a D ad C dirigatur, major erit ictus magnitudo ad latus C, quam cum ſanguis (in Fig. 2.) a B ad C decurreret. Adeo quo magis incurvetur canalis, eo major erit ictus magnitudo; donec ad flexionem (ut in Fig. 4.) perpendicularem perventum ſit, ubi datur maxima; quia ibi Sinus Anguli Incidentiæ ſit maximus. Ita ſatis patet in curvis canalibus ictus vim intendi.

Et hæc quidem uberius explicare libuit, ut perſpicue innoteſceret, non minimum conferre ad Menſes per uterum evacuandos ipſius Uteri ſtructuram.

Etiam

Etiam hoc ad cætera accedit, quod vaſa, quo magis contorta ſint & circumvoluta, eo longiora multo fiunt: longitudine vero efficitur, ut plus ſanguinis intra latera ſua excipiant; ſanguinis adeo quantitate aucta, augetur & momentum; unde fit facilior per tunicas eruptio.

Quod ſi Uteri fabricam attentius advertamus, luculentius adhuc patebit ratio, quare per Uterina potiſſimum vaſa exoneretur ſanguis menſtruus. Cum enim Pudendi muliebris ſitus, reſpectu horizontis, perpendicularis ſit, idem etiam erit ſitus arterialis fiſtulæ, quæ a corde ad uterum ſanguinem deportat: quia vero in fluido, per Prop. 7, corporis cujuſvis circumpoſiti fiat preſſio, non deorſum modo, ſed etiam a latere; per Prop. autem 8, preſſio lateralis ſit in ratione altitudinis, qua attollitur incumbens fluidum, univerſa columna ſanguinis ab Aortæ Deſcendentis trunco ad uterum protenſa uterina vaſa a latere, idque perpendiculariter per Prop. 9, comprimet & diſtendet: quod ſi preſſio hæc a ſitu arteriarum perpendiculari orta, cum iis quæ de canalium ambagibus dicta ſunt conferatur, facillime diſpiciet ingenuus lector, quod ad evacuandos menſes præ omnibus vaſis longe aptiſſima ſint Uterina. Quippe, propter Plethoram, & pondus fluidi tum in arteriis tum in venis perpendiculariter incumbentis, intumeſcunt latera vaſorum, ita ut fibræ a ſe invicem magis diſtrahantur: quo vero rarior ſit fibrarum textura, eo facilius vi illatæ cedunt. Jam in Plethora augetur ſanguinis Momentum, quia augetur quantitas: etiam &, niſi lentor adſit, velocitas; impedimenti vis imminuitur, quia vaſis ſanguinis redundantia pridem diſtentis, minor ſit fibrarum contactus & cohærentia: ita ſuperato impedimento, ſanguis tandem erumpit.

Hinc etiam non leve exurget argumentum quare in Brutis, licet eadem plane in iis ſit (aliter ac nonnulli ſentiunt[a]) vaſorum conmatio, non tamen reperiatur fluxus uterinus; quoniam, cum in his Pudendum reſpectu horizontis parallelum ſit, tollitur omnis iſta ad latera vaſorum preſſio, a perpendiculari arteriarum ſitu deducta: quæ ſane inter cauſas haud poſtrema eſt, cur mulieres Plethoricæ per Uterum purgentur.

Pro nobis etiam ulterius facit Valvularum in Venis Uterinis defectus: quod utcunque prima fronte legenti parum ſatisfaciat, majoris eſſe momenti videbitur, ſi, quid in aliis venis præſtent Valvulæ, ſub examen revocetur. Hæ quidem, cum flaccidæ ſint, nulli prorſus uſui eſſent, ſi ſanguis continuo curſu, veluti flumen, per arterias venaſque deferretur: ſiquidem ſanguine continuo decurrente, utcunque venis insererentur Valvulæ, fluidum quamvis ſupra Valvulam delatum in partes inferiores æque graviter incumberet, ac ſi nulla prorſus intercederet Valvula: ſi enim canalis plenus ſit, Valvula interpoſita preſſionem fluidi non magis tollit, quam, ſi veſica aquæ plena alteri itidem plenæ imponatur, membranæ interjectio efficit quo minus aqua, quæ in veſica ſuperiore eſt, pondere ſuo infe-

a Charleton, Bayle.

riorem premat. Sed quoniam ſanguis ab arteriis, non continuo flumine, ſed per intervalla quædam, prout cor contrahitur, in venas influit, utile admodum comperitur Valvularum artificium: cum enim nullum ſanguini regreſſum concedant, cavent, ne major ſanguinis copia Venas Capillares premat, quam quæ inter eas Valvulamque proximam continetur: nimirum ab inferiore parte Valvulæ preſſio tollitur, quia intercapedo illa ob Cordis Diaſtolen, ſive circulationis moram, ſanguine minus diſtenditur: quod ſi in Cordis Diaſtole ſanguis in venis majoribus deorſum retro gurgitaret, Capillares Venulæ ita pondere incumbente laborarent, ut facilius diſrumpi poſſent. In Venis vero Uterinis, propter Valvularum defectum, nihil prorſus obſtat, quo minus ſanguis omnis, qui in ramis amplioribus continetur, retro verſus Capillarium anguſtias corruat, & tenella orificia ita premat, ut impulſu quovis promptius diſſiliant. Et hoc quidem modo, in Arteriis ſitus perpendicularis inflectioque tortuoſa, in Venis Valvularum defectus multum adjuvat, ut per Uterinas vias evacuetur ſanguis redundans.

A quibus vero canalibus potius dimanet ſanguis menſtruus, an ab iis qui ad Uterum, an ab iis qui ad Vaginam deferuntur, magna eſt inter Authores controverſia: quæ ſane non incommode prætermitti, ſaltem ſalva utraque ſententia componi poterat. Etenim cum eadem ſit partium textura, eadem vaſorum conformatio, longe plura tamen ad Uterum excurrant vaſa quam ad Vaginam, quid dubii eſt quin ex utriſque canalibus, uberius licet ex Uterinis, evacuentur menſtrua? Quod quanquam per ſe ſatis pateat, hoc tamen argumento breviter illuſtrari poteſt. Ubi in Prægnantibus erumpunt Menſes, ſi Abortus fiat, ab Utero videntur fluere; quænam enim alia vis fœtum a Placenta queat divellere, niſi effuſi in utero ſanguinis fluctuatio? Si vero nullus inſequatur Abortus, eos potius a Vagina demitti credimus: quia ſi in Utero fiat ſanguinis eruptio, periculum eſt, ne abortiat mulier. Igitur aliquando ab Utero, aliquando a Vagina, ſæpius tamen utrinque fluunt menſtrua: ita tamen ut in iis quæ pepererunt, propter vias liberius patentes, frequentius, quam in Virginibus, ab Utero emanent.

Alia etiam inter ſcriptores verſatur quæſtio, utrum a Venis, an ab Arteriis prodeant Menſes; quos ego ſane ab Arteriolis evaneſcentibus malim deducere. Ibi enim maxima eſt canalis anguſtia, qua efficitur, ut ſanguis in latera vehementius feriat, & oſtiola recludat: quod ſi in Venas deductus fuerit, latius ſibi ſpatium videtur comparaſſe, quam ut foras egredi cogatur. Ideo ſiqua in canalibus oriatur obſtructio, eam in Arteriolis potius quam in Venis poni debere recte arbitratur, Philoſophiæ Medicæ peritiſſimus, Pitcarnius[a]. Quinimo ſanguis floridus admodum & rubicundus cum ſit, ab Arteriis potius, quam a Venis originem trahere videtur. Sive tamen e Venis ſive ex Arteriis fluat, ex Capillaribus certe, non ex majoribus ramis propellitur: uti ex fluxu ipſo, qui guttatim fere peragitur, dignoſci poteſt.

[a] Diſſert. Med. 106.

CAP. VI.

Argumenta contra Plethoram refelluntur.

HUC quidem Principiis ſimplicibus maxime & indubitatis pervenimus; quæ tamen non magis vera ſunt, quam intellectu facilia. Quanquam vero huic fundamento innixa minime corruere poſſit Theoria, non tamen negligenda ſunt, quæ vulgo contra Plethoram afferuntur, argumenta: quæ ſi refelli queant, noſtræ ſententiæ ſi non roboris aliquid adjicietur, impedimenta certa detrahentur. His igitur argumentis manifeſtum eſſe putat Charletonus[a], Meram plenitudinem non ſufficere, ut evacuatio per uterum efficiatur.

1. In Tabidis & macilentis, conſueta, & interdum profuſa, reperiuntur Menſtrua; quibus tamen ſanguinis copia infra mediocritatem conſiſtit. Rem ipſam ſane agnoſcimus, in Macilentis nempe fluere menſes; Plethoram ideo non dari pernegamus; quippe multi, uti obſervat Galenus, ſanguine exuberant, graciliſſimi cum ſint; etiam ipſo Charletono judice, ita parum in Macilentis deficit ſanguis, ut in iis præcipue redundet. Ipſum igitur audiamus, Oeconom. Animal. Exerc. 5. S. 3.

" Qui maxime nutriuntur, ut obeſuli, pauco ſanguine prædĭti
" ſunt; Macilenti autem magnis venis, plurimoque ſanguine donan-
" tur. Quare etiam hi utplurimum animoſi ſunt, & omnia vitæ
" munera alacrius vividiuſque peragunt, utpote ſpiritibus proportio-
" naliter prægnantes. Ac propterea graciles liberaliorem venæſectio-
" nem ferunt, quod carnoſa & muſculoſa eorum pars ſtrigoſior cum
" ſit majorem quoque copiam in poris ſuis abſorbeat: venæ autem
" etiamſi exhauriantur, minore tamen iſtoc damno evenit, modo
" quantum lampadi vitæ ſatis ſit ſuperſit. At vero toroſis & præpin-
" guibus damnum a copioſa ſanguinis evacuatione contingit; quia
" habitus eorum ſanguine calidiore depauperatus, ſeroſis humoribus
" repletur facileque in cachexiam degenerat. Ib. Sect. 4, Notum eſt
" in animalibus fame enectis, & hominibus quoque, qui tabidi in-
" tereunt, plurimum ſanguinis etiam poſt obitum in venis reperiri;
" quod prorſus impoſſibile eſſet, ſi ſanguis corpori ſolum nutrien-
" do deſtinaretur. Animal enim fama non periret, quamdiu ſan-
" guinis quicquam in venis ſupereſſet; nec tabidorum corpora adeo
" emaciarentur, dum venæ ſufficientem ſanguinis copiam in ſe con-
" tinent, unde partes poſſint inſtaurari." Quibus adjici poteſt hiſtoria S. 6. quam ex Hippocrate deſumit, de viro quodam, qui cum ad extremam maciem morbo extenuatus fuiſſet, & indies magis magiſque tabeſceret, ſecta tandem per vices utriuſque manus vena, donec exanguis fieret, brevi ἔνσαρκος evaſit. Unde fit, ut qui, cum contra ſanguinis nutritionem diſſerit, in Tabidis & macilentis Ple-

a De Catameniis, p. 30.

thoram

thoram ita ſtrenue propugnat, idem, cum Catameniorum cauſam agat, conetur convellere? ſed ea Charletoni argumenta, quæ jam ex Oeconomia Animali deprompſimus, ita ſolida ſunt & veritati congruentia, ut ne ab ipſo quidem Charletono everti poſſint. Hinc Macilentæ, uti ſcribit Galenus, miſſionem ſanguinis copioſiorem ferunt; qua & ſæpiſſime in iis, poſtquam diu defecerint, redintegrantur Menſtrua. Hujuſmodi plurima exempla ſunt; & quotidiana fere obſervatio eſt, in Lactantibus gracili corpore præditis Menſtrua ſolenniter fere celebrari: ita parum infra mediocritatem conſiſtit in Macilentis ſanguis.

2. Ipſa Plenitudo nonnunquam impedimento eſt, quo minus fluant Menſes. Ita quidem ſcriptorum pars maxima unam ſuppreſſi fluxus cauſam ſtatuunt, Plethoram: a qua ſuppreſſionem Menſium ſimiliter induci arbitrantur, ac Iſchuria nonnunquam oritur a nimia, qua veſica diſtenditur, urina[a].

At ſi quis hæc accuratius perpendat, diſſimillima prorſus inter ſe reperietur harum ſuppreſſionum ratio. Veſica enim firma admodum & muſculoſa tunica munitur, ita ut ſi extra modum accumuletur urina, Veſicæ latera nequeat perrumpere; quia non impetu aliquo illabitur, ideo neque Momento aliquo in ea impingit. Sola vero Preſſione Laterali, qua vi fluida omnia pollent, latera ita valet diſtendere, ut ea minime ſe contrahere queant, adeoque neque urinam foras protrudere; hoc eſt, tanta eſt urinæ quantitas, ut major ſit, quam quæ a vi Tunicæ muſculoſæ moveri poſſit, adeoque actio muſculi ſuſpenditur. Neque muſculus prius ſe contrahet, quam aut Momentum ipſius intendatur, ita ut urinæ ponderi præpolleat, aut ipſa, quæ vim muſculi oppugnat, Cathetere eliciatur urina. Etiam in hoc caſu Iſchuriam multum adjuvat veſicæ Sphincter: qui cum ſit muſculus perpetim contractus, niſi quando ab Antagoniſta & urinæ pondere ſuperetur, fortius certe contrahetur, ſi nulla ab Antagoniſta oriatur contranitentia: Antagoniſta vero eſt Detruſor urinæ; ſive ipſius veſicæ Tunica muſcularis; cujus actionem ab urinæ copia ſuſpendi jam oſtendimus. Aliter omnino ſe habet in vaſis Uterinis Plethora: his enim non tantum preſſio eaque perpendicularis ſed & ictus ſatis validus a ſanguine inducitur; & tantum abeſt, ut horum canalium latera muſculoſa ſint, ut ne muſculis quidem fulciantur; ita ut ſi permaneat Plethora, rupturam effugere non poſſint, uti in præcedentibus demonſtratur. Ipſa igitur Plethora, per ſe ſpectata, Menſes nequaquam ſupprimet: poteſt vero ſanguis redundare, licet non fluant Menſes. Supponimus itaque in hoc caſu nullum eſſe in canalibus vitium (ſi enim eſſet, huic tribui deberet ſuppreſſio, non Plethoræ) adeo ut in ſanguine quærenda ſit ſuppreſſionis cauſa. Cum vero quantitas ſanguinis in culpa eſſe nequeat, (ea enim, uti vidimus, fluxum promoveret, non ſupprimeret) reſtat, ut qualitatum aliqua ſuppreſſionem hanc introducat: e quibus nulla æque ad hanc rem inſtructa eſt, ac viſciditas. Cum enim ſanguis lentior ſit, & particulæ

[a] River. Etmuller.

ejus

ejus tenaciter inter se cohæreant, adeoque magnitudine excrescant, per ostiola vasorum Capillarium minime traduci potest; in quibus itaque orietur Obstructio: obstructis porro his meatibus, per quos facilem egressum sibi comparare assuevit sanguis, intra majorum canalium latera conclusus est, quæ nimis robusta sunt, quam ut ei exitum aperire cogantur. Hoc igitur & nullo alio, quod sciam, modo efficietur Menstrui fluxus Suppressio, etiamsi adsit plethora: ipsa tamen Suppressio non Plethoræ proprie, sed sanguinis lentori tribuenda est.

3. Si ideo fluerent Menses, quod sanguis quantitate modum excedat, per alia vasa, pulmonum puta, &c. potius quam per uterina erumperent. Sed huic argumento abunde satisfactum puto, in iis quæ de Uteri situ, & structura disserui: unde Uterum, præ aliis omnibus corporis fœminei visceribus, ad evacuandos Menses accommodatum maxime, & quasi natum esse demonstratur. Quod si Uterina vasa paulo magis induréscant, & tenaciora fiant, aut intensius crescat Plethora, sanguis per alios canales iter suum expugnabit; ita ut fœminis, quibus via per Uterum præcluditur, per Nares sæpe, aut Pulmones evacuetur sanguis Plethoricus; pariter ac in iis, qui vino liberius indulgent, frequentissime observatur ex naribus quasi critica quædam sanguinis eruptio.

Afferri potest & aliud contra Plethoram argumentum; nempe si in fœminis accumuletur Plethora, ut ad Fœtum nutriendun magis idoneæ sint, cur eadem in Brutis deficiat, quæ non minus fœtus suos nutriunt, quam Mulieres? Utcunque res satis obscura sit, hoc certe ex iis quæ Cap. 3, & 5 diximus, sine dubio concludi potest, quod cum Bruta Mensibus omnino libera sint, eundemque semper, post ætatis florem, corporis statum conservent, in iis quotidianas omnes evacuationes alimentis assumptis respondisse: nisi alia quæpiam in iis sit evacuatio Menstrua, uti in Viris observavit Sanctorius[a]. Idem de Fœminis, quibus ante prægnationem Menses non fluunt, dicendum est. Cum vero utero gerant Bruta, quia aliquid in Fœtus usum conferunt, non fieri potest, quin Gestationis tempore, aut nutrimentum solito plenius accipiant, aut minus solito remittant. Itaque in Brutis Prægnantibus, Canibus præsertim, acrior solito observatur voracitas. Hoc enim præcipue est pro quo contendimus, quod Menses in sanis Mulieribus a Plethora unice proveniant: quod si nonnullis Menses defuerint, non ideo tamen desunt suppetiæ, unde satis nutrimenti in fœtum impendi possit. Igitur Mulieres aliquas sine Mensium profluvio concipere posse arbitratur Aristoteles[b], viz. "quibus tantum "humoris colligitur, quantum iis, quæ purgantur, restare solet post "purgationem; quanquam non tanta copia est, ut foras possit pro- "fluere." In hoc quippe singulari admodum casu necesse est, ut mulieri & ante graviditatem eadem fuerit evacuationis additionisque proportio, & jam prægnanti evacuationis solitæ imminutio.

a Med. Stat. 1. 63. b Hist. Anim. 7. 2.

Atque hæc de Plethoræ natura dicta ſunt: qua rite intellecta & perpenſa, profluvii uterini cauſa, quæ multos diu torſit, facillime deducitur. Ita clare res omnis vel etiam a tyronibus concipi poteſt, ita ſimplici modo & naturali maxime effectus Menſtruorum omnes a Plethora fluunt, ut ſatis mirari nequeam ad aliam cauſam confugere poſſe authores. Quod ſi in ſequentibus oſtendero, quod Symptomata omnia, quæ a menſium vitio oriuntur, huic de Plethora doctrinæ optime reſpondeant, ab eaque facile derivari queant; quodque ipſa demum Medendi Methodus ſententiæ noſtræ ſuffragetur, nihil eſt quod ulterius vel a ſcepticis deſiderari poſſit.

Cum vero Plethora Efficiens menſium cauſa ſtatuatur, intelligat lector me ſemper de Mulieribus ſanis, & recte ſe habentibus loqui. Menſes enim proveniunt ſæpe a nimia vaſorum imbecillitate, ab humorum acrimonia, &c. Hæc vero cæteraque id genus ſimilia vitia ſunt, quæ ſano corpori abeſſe ſupponimus.

CAP. VII.

De Periodis.

INter eos, qui Menſtrui fluxus cauſas ſibi viſi ſunt inveſtigaſſe, nemo fere eſt, qui Periodorum rationem exponere conatur; ſed ſatis habet unuſquiſque eas aut ad Lunæ motum, aut ad arcanam quandam naturæ legem referre: etiam qui in Fermento toti ſunt, id ipſum ad Periodos explicandas parum adhibent; quamvis enſem Delphicum nacti fuerint, qui in omnes partes torqueri, ad omnia fluxus hujuſce myſteria æque accommodari poſſet. Sed hoc Periodorum negotium omnes abſtruſum quiddam opinantur, commentis certe ſuis reddiderunt obſcuriſſimum: licet, ſi natura duce, non hypotheſi aliqua, ad veri inveſtigationem utamur, nulla facilior aut magis ſimplex excogitari poteſt, quam tota hæc de Periodis doctrina.

Ea nempe, quæ Capite tertio de Plethora dicta ſunt, adeo certa & perſpicua credimus, ut nemini jam dubium ſit, Perſpirationem in fœminis debita minorem eſſe. Imminutione igitur Perſpirationis non ſuppoſita modo, ſed & demonſtrata, videamus quid inde depromi queat ad hoc Periodorum intervallum luculentius explicandum. Cum deficiat in muliere Perſpiratio, neceſſe eſt aliquid indies intra vaſa coacervari, unde paulatim creſcat Plethora. Quæcunque igitur ſit quotidiani alimenti menſura, ſi ſingulis diebus accumuletur intus ipſius pars triceſima, (quæ perexigua quantitas videbitur, ſi cum ea conferatur, quam unius noctis ſpatio, levi de cauſa, impediri poſſe oſtendit Sanctorius) intra triginta dies accumulabitur quantitas, victui quotidiano æqualis: adeoque ſi alimenti menſura ſit lib. 2. (quæ tamen uſitata ſemper fere minor eſt) erit pars ipſius triceſima in ſanguine ſingulis diebus redundans ʒ 6 $\frac{12}{30} = \frac{2}{5}$; & intra

intra menſem ſeu dies triginta ſanguinis aucti copia erit ʒ 192 ſeu lib. 2. quæ quatuor unciis excedit copiam ſanguinis fluxu menſtruo effuſam. Igitur ſatis eſſet ſanguinis plethorici, ut lib. $1\frac{2}{3}$, quæ vulgaris eſt Catameniorum menſura, ſingulis menſibus effundi poſſet, ſi non ultra ʒ $5\frac{1}{3}$, quod perpuſillum eſt, per diem imminueretur perſpiratio. Et hoc quidem modo facillime concipitur, dierum triginta ſpatio increſcere poſſe Plethoram; quæ quibus viribus ad Vaſa Uterina perrumpenda ſit inſtructa, in iis, quæ ante diximus, ſatis explicatur; quibus tamen, perſpicuitatis gratia, etiam hoc adjici poteſt, unde clarius forte elucebit augendi in plethorico ſanguine momenti ratio. Quantitas ſanguinis menſe quolibet evacuati cum ſit ℥ 20, totius maſſæ ſanguineæ (quæ vulgo æſtimatur lib. 19, vel 20.) eſt pars circiter decima; hac igitur ſanguini acceſſione facta, ſub fine cujuſque currentis periodi momentum ſanguinis erit decima parte fortius, (& hoc quidem ex ſola quantitate aucta, ne de Velocitate aliquid dicam, quæ, ſi ſanguis recte ſe habeat, augetur etiam in Plethora) ſinguli porro in corpore canales decima parte prementur magis, & diſtendentur: ita canales preſſionem die uno aut altero ante fluxum undecima parte adauctum ſuſtinere poſſunt, (ſanguinem enim intra latera ſua coercent) decima vero accedente locum cedunt; uti lancibus ad æquilibrium perductis, ſiquid ultra adjicias, præponderat. Quod tum ex iis, quæ de cauſis Plethoræ expoſita ſunt, tum e re ipſa facile & evidenter innoteſcit. Menſtruis igitur fluentibus, vaſa omni eo ſanguine, qui Plethoram conſtituit, deplentur; ceſſantibus vero, ad conſuetum corporis pondus redeunt mulieres: unde iterum deficiente perſpiratione neceſſe eſt ut intra idem tempus eadem accumuletur redundantia. Quod ſi detur vaſa ſanguinea ab hujuſmodi Plethora ſemel diſrumpi poſſe, ſequitur omnino, ſi ſimilis menſe quolibet redeat Plethora, eundem itidem fluxum reverti debere: deficiente vero in fœminis perſpiratione, abunde ſufficit Intervallum menſtruum, ut Plethora talis increbreſcere, & accumulari queat. Ita muliebrem fluxum ſtatis & definitis temporibus redire æque neceſſarium eſt, ac anni tempeſtates, ſuo quaſque ordine, iiſdem vicibus quotannis reciprocari: nec magis mirum eſt, profluvium hoc Menſtrua Periodo revolvi, quam annua æſtatem. Effectus enim perpetuo idem erit ſibique conſtans, niſi aliqua cauſæ acciderit mutatio; hanc vero poſſe accidere tum in menſium tum in annorum recurſibus, ſatis arguunt & incerta in hoc fluxu Periodorum intervalla, & varia tempeſtatum viciſſitudo: ſed hoc cauſis, quæ utrinque ſe admiſcent, tribuendum eſt, adeoque nihil detrahit de effectu cauſæ primariæ neceſſario & conſtanti. Utcunque enim cuique tempeſtati ſtatæ ſint ſuæ recurrendi vices, multa tamen intercedere poſſunt & frequenter ſolent, ſive terræ aliquo, ſive aeris vitio, quo minus aut debitis intervallis redeant, aut ſolennem curſum abſolvant: par eſt in Fluxu Uterino Periodorum ratio; quibus licet ſpatium menſtruum præſcripſerit natura, eæ tamen ab extraneis cauſis ſæpe turbatæ, tum ultra, tum citra fines ſuos conſiſtunt.

Nequid

Nequid vero desit, quo Menstrui recursus ratio melius intelligatur, aliarum rerum, quæ statis temporibus Periodos suas repetunt, Phænomena consulamus. Ex hac classe notissima est, licet parum vel explicata vel intellecta, Febris Intermittens. Hujus originem a Lentore sanguinis recte deducit, Theoriæ ut ita dicam Medicinalis inventor primus, Bellini: de quo qui dubitat, adeat exquisitissimum illius de Febribus tractatum. Dato itaque sanguinis Lentore, Fluidorum circulantium particulæ aliquæ majores erunt, quam ut tenuia Capillarium vasorum ostiola transire queant; in iis igitur adhærescent hæ particulæ, quæ indies novis suppetiis auctæ, canalium orificia ita sensim obstruent, ut tandem per ea, si modo ullus, difficilis certe pateat sanguini trajectus. Inde est, quod extrema frigescant, quia sanguis ad ea non pervadit. Redundante igitur in majoribus ramis fluidi copia, cor crebrius validiusque contrahitur, & proinde adeo augetur sanguinis momentum, ut vasa rupturam effugere non possent, nisi fluidi portio per aliquos meatus foras extrudatur. Ita in Febre Intermittente post frigus invadit demum calor; donec, accedente sudore critico, Paroxysmi fiat solutio: quia scilicet, materia per poros uberrime evacuata, deplentur canales, ita ut sanguis per vascula tenuiora usitato more circulari queat. Eodem vero manente sanguinis Lentore, eadem rursus fit ad vasorum orificia humoris viscidi adhæsio, eademque sensim crescet obstructio; ita priori prorsus similis redibit paroxysmus. Quod si idem in sanguine permaneat Lentor, quid mirum est morbum ita periodos suas ordinare, ut eodem die, etiam & eadem hora, ingruat denuo Paroxysmus? quidni secunda vice idem redeat typus, ac in prima fuit, cum causa Paroxysmi sit eadem? Absurdum esset, si a Lentore, uti explicatum est, derivetur morbus, Febrem modo hoc, modo illo intervallo exacerbescere, cum in Lentore, qui inducit Febrem, nulla prorsus fiat mutatio. Quod si fiat, mutabitur etiam Periodus, & morbi Typus.

Eadem omnino est in profluvio Menstruo Periodorum ratio; si enim quantitas materiæ perspirabilis per dies singulos retenta eadem sit, eadem prorsus orietur Plethora, a qua ad definitum tempus continuo provocabitur fluxus uterinus. Sin intercesserit aliquid, quo minus ad consuetum modum perveniat Plethora, tum etiam morem suum variabit Periodus, uti in sequentibus dicetur.

Periodicam etiam in Viris evacuationem observat Sanctorius[a], "Corpora nempe virorum sana, & moderatissimo victu utentia, singulis mensibus fieri solito ponderosiora, unius scilicet duarumve librarum pondere; & redire ad consuetum pondus circa finem mensis, sed facta crisi per urinam paulo copiosiorem, vel turbidiorem." Hinc facile patet, quod in Viris quolibet mense hæc, de qua loquitur Sanctorius, Critica fiat per urinam evacuatio, quia quolibet mense augescit pondus, seu quod idem est, humorum in corpore Plenitudo; quæ si nulla esset, neque ulla prorsus sequeretur evacu-

[a] Med. Stat. 1. 63.

atio

atio: quamdiu vero data quantitas ſingulis menſibus accumuletur, tamdiu, exacto menſe, Periodica recurret Criſis.

Ad hunc modum, ſi eadem vivendi ratione uterentur Fœminæ, eandemque accumularent Plethoram, redirent ſemper menſtruorum Periodi. Sed quia aliis alia eſt temperies, ætas, regio, & victus conſuetudo, fieri non poteſt, quin in diverſis fœminis longe diverſa ſint Periodorum intervalla. Quod ſi quis varietatis hujuſce cauſas exploret, videbit hæc omnia fluxus reciprocantis tempora, ita inter ſe diſcrepantia, a vario Plethoræ ſtatu unice pendere. Hoc quoniam a ſcriptoribus parum animadverſum eſt, in cauſa fuiſſe videtur; quod apud illos prætermittatur omnis de Periodorum ratione diſquiſitio: conſilio quidem ſatis prudenti, cum neque a Luna, neque a Fermento, neque ab ipſo, quem pro arbitrio regit Helmontius, Archæo, commode deduci poſſit varius ille, qui in Periodorum recurſibus contingit, Typus. Quippe, quia in cauſis iſtis nulla queat eſſe diverſitas aut inconſtantia, erit etiam determinatus atque unicus agendi modus; ita ut, ſi ab his omnino excitarentur menſes, in omnibus æque, perque eadem intervalla effloreſcerent. Sed ea pene infinita eſt Periodorum varietas, quæ a nulla, niſi perquam mutabili, cauſa derivari poteſt; qualis quidem eſt Plethora, mille modis mutari facillima; quemadmodum oſtendent ſequentia.

In Bilioſis enim Temperamentis, uti diximus, paulo maturius fluunt menſes, citiuſque periodos ſuas conficiunt. In hoc nimirum Temperamento ſanguis non uberior modo, ſed fluidior tenuiorque fit; ita quo minus inter ſe cohæreant partes ſanguinis, cum citius calorem concipiant & facilius rareſcant, majus ſpatium occupabunt, adeoque arterias latius diſtendent. Unde in Bilioſo Temperamento obſervatur pulſus magnus, corpus macilentum, ad iracundiam etiam, & ad venerem proclivitas; quæ omnia ſanguinis abundantis ſigna ſunt: ita ut temperamentum hoc vulgari nomine rectius dicamus ſanguineum (ſic enim temperamenti cauſa exponitur) quam bilioſum, cum major bilis ſecretio a ſanguinis abundantia neceſſario, tanquam effectus, fluat. Igitur, cum hujuſmodi mulier ad Plethoram citius perducta ſit, patet, quare ei & ante conſuetum tempus fluant menſes, & breviore periodo recurrant. In his etiam citius terminatur fluxus, quia ſanguis, tenuis cum ſit & ſubtiliſſime comminutus, per vaſa liberius egeritur.

Ita ſi regio paulo calidior ſit, anno uno aut altero Secundum Septenarium antevertunt Menſtrua; ratio eadem eſt ac in priori caſu; calore enim intenſius rareſcit ſanguis. Inde etiam fit, ut iis, quæ propius ad Æquatorem ſita ſint, copioſius fluant Menſes. Contra frigore ad Plethoram tardius aſſurgit mulier; itaque Menſes in regionibus Borealibus Secundum Septenarium ſæpius excedunt; hinc in urbibus ad ventos frigidos ſitis, virgines tardius pubeſcere ſcribit Hippocrates [a]. Etiam in Scythicis mulieribus notat profluvium uterinum, non modo rarius, ſed & parcius quoque reperiri [b].

[a] De Aer. 7. [b] De Aer. 48.

Fœminis gulæ deditis, & genio liberius indulgentibus, fluxus ſæpe ad Sextum Diem extenditur: quo enim major alimenti copia ſuſcepta ſit, eo amplior erit ſanguinis redundantia: quæ cum ſit evacuationis Menſtruæ cauſa, neceſſe eſt, ut magnitudini Plethoræ reſpondeat fluxus. Quibus enim corpus plenum fuerit, his plures prodeunt Menſes, authore Hippocrate[a]. Ita quibus major eſt vaſorum amplitudo, uti Macilentis, & corpus minus perſpirabile, uti otioſis, copioſius fluunt Menſes[b]. Idem in mollibus mulierculis, in quibus humores abundant, obſervat Galenus[c]: cui etiam convenit illa Hippocratis ſententia, Aquoſis, id eſt, perquam Humidis diu durare Menſes[d].

Contra in Obeſioribus, uti notat Hippocrates[e], & iis quæ aut tenui victu, aut exercitio multo utuntur, citius terminatur fluxus; in quibus quidem omnibus minor eſt Plethora: quæ enim tenui victu utuntur, ſanguinem non accumulant; quæ exercitio multo, per poros diſſipant & abſumunt. Hinc Ruſticæ mulieres, quæ laboribus aſſueſcunt, parcius purgantur. In obeſis vero, ſanguis non intra vaſa coacervatur, ſed in habitum corporis diffunditur, uti Capite ſexto probatur: igitur hæ venis anguſtioribus præditæ ſunt, & ad concipiendum ineptiores. Fluxus enim Menſtruus, quanquam conceptui non prorſus quidem neceſſarius, facit tamen ut facilius concipiant mulieres: quippe vias uterinas ita aperit, ut liberior fiat ſemini in ſanguinem introitus. Hinc Scythicas mulieres ideo infœcundas eſſe dicit Hippocrates[f], quia Menſtruis parcius purgantur. Deficiente igitur ſanguinis quantitate, brevi peragetur fluxus; ita ut apud Hippocratem tanquam obeſitatis ſignum habeatur, ſi infra triduum conſiſtat purgatio[g]. Eadem de cauſa Obeſis Menſes citius multo ceſſant, ſcilicet a triceſimo aut triceſimo quinto anno, uti author eſt Foreſtus[h]. Notetur etiam in his Menſes prorſus ſupprimi ſine noxa; uti & in iis, quæ venam frequenter ſecant: quod & ſcriptores annotarunt, & confirmat experientia.

Pari modo in puellis minus ſanguineis ſerius erumpunt, & parcius fluunt Menſes, quia tardius creſcit Plethora: cujus etiam defectu fit, ut fœminas ex diuturniore morbo convaleſcentes tarde admodum reviſant Menſtrua; ſanguis enim, morbo Chronico exhauſtus, priſtinum ſtatum non niſi difficillime recolligit.

Ita in diverſis Fœminis diſcrepant Periodi; quæ tamen in eadem non minus variæ ſunt, prout ætas & vivendi ratio eſt diverſa. Quarum tamen Periodorum ea eſt indoles, ut quo minus ſtatæ atque definitæ, eo magis rationi conſentaneæ ſint, & vario Plethoræ, unde oriuntur, genio reſpondeant. Quid enim magis naturale, quam ut pro varietate ætatis varietur etiam Periodus, cum alia in Pubeſcentibus, alia in adultis, alia demum in Provectioribus ſit Plethora? Quippe in Puellis, menſtruo ſæpe longius reperitur periodi intervallum; quia, cum plurimum ſanguinis in corporis nutrimentum cedat, in vaſis lentius augeſcit Plethora. Cum vero ad debitum in-

a Morb. Mul. 1. 19. b Duret. in Holler. 253. c Morb. vulg. d Epid. 6. 1. e Morb. Mul. 1. 15. f De Aer. 48. g Morb. Mul. 1. 15. h Lib. 28. Obſ. 3. Gal. Cur. Morb. per V. S. Foreſt. ib.

crementum

crementum pervenerit mulier, ſanguis nutritionis munere ſolutus poteſt eam ſingulis menſibus accumulare Plethoram, quæ uterina vaſa facile perrumpat. Ætate porro in ſenium vergente, imminuuntur vires, & deficit paulatim ſanguis; ita ut tardius ſit plenitudinis augmentum, & diuturnior periodi mora: hinc ſæpe anno uno aut altero ante Septimum Septenarium, Bimeſtris obſervatur, aut Trimeſtris periodus; donec gradatim imminuti menſes tandem penitus intercidant. Par eſt a vivendi ratione periodorum diſcrepantia: ſi labori multo & diætæ tenui aſſueſcat mulier, vel quacunque alia de cauſa humores minus accumulet, longioribus intervallis celebratur fluxus; eadem ſi lautius victitet, aut Plethoram quovis modo intra vaſa coacervet, frequentius purgatur: uti in ſequentibus clarius patebit.

Videmus magnam in Periodis diverſitatem; qua tamen ita parum evertitur noſtra de Plethora ſententia, ut vix firmiori argumento ſtabiliri queat. Urinæ excretionem tardius vel citius fieri, prout potulentorum copia diverſa eſt, fatentur omnes: etiam in pratis non æque ingentem quotannis diluviem, ſed eam, quæ intumeſcenti flumini optime reſpondeat, expectabunt: quidni etiam & Menſtrui fluxus Periodos variis Plethoræ gradibus conſentientes expectent?

CAP. VIII.

Phænomena Menſium explicantur.

VASA Uterina, Menſtruis inſtantibus, plethorico multum diſtendi ſanguine ſatis nos probavimus; &, qui fœminas Menſtruales ſecuerunt, teſtantur Anatomici[a]: quod ſi ab hac plenitudine cætera profluvii hujuſce Phænomena optime deduci poſſint, nihil eſt quod ad Theoriam hanc illuſtrandam adjici queat.

Pro nobis igitur faciunt ea, quæ inſtante fluxu ingruere diximus, Symptomata: æſtus ſcilicet & dolor partium vicinarum, ad lumbos præſertim & coxas, aliquando etiam inflammatio; cephalalgia, crurum laſſitudo, appetitus remiſſio, & languor: quæ omnia a ſanguinis Plethora commode deduci poſſunt. In hac enim ſæpe diximus Momentum ſanguinis intendi; unde Calor erit etiam intenſior: qui a circulante ſanguine ita pendet, ut nihil aliud ſit, niſi partium ſanguinis in ſe invicem impetus & attritio. Motu vero aucto, uti in Plethora ſit, ſanguinis major eſt attritio; quia humorum tum Quantitas, tum Velocitas augetur: ita utraque de cauſa increſcet Calor: qui ſi nimius fuerit, Febriculam, quam & frequenter obſervant Practici, & phlogoſin pariet.

Cum porro in Plethora canalium latera ita diſtendantur, ut minor ſit fibrarum inter ſe cohærentia, orietur continui ſolutio, &

a Graaf. Highmor. &c.

proinde

proinde etiam dolor. Hinc Menſtruis ex Graviditate ſuppreſſis abeſſe dolorem ſcribit Hippocrates [a]; quia ſcilicet in vaſis maternis non redundat, ſed ad Fœtum deducitur ſanguis plethoricus. Caput vero facile invadit dolor, quia cerebrum uti eſt pars omnium molliſſima, & vaſis etiam ſanguineis plurimum referta, ita fibras habet humorum impulſui minus renitentes, promptiuſque ſolubiles. Igitur hos in capite dolores, circa progreſſum Menſium, Virginibus potiſſimum adeſſe notat Hippocrates [b]. Cum dolore capitis, Veſiculas etiam pone aures intumuiſſe, inſtante fluxu, memorat Paulinus [c]. Memoratur etiam a Baglivio periodicus in oſſibus clavicularum tumor [d]. Partes denique Utero vicinæ præ aliis magis dolent, quia in ea potiſſimum regione, propter vaſorum multitudinem, accumulatur Plethora: & quia lumbi & coxæ nervos habeant cum iis, qui ad uterum excurrunt, communes, eos conſentire & una quaſi pati non poſſe ſiquis neget, idem etiam ne ſentire quidem dicat. Aliquid etiam mutuo huic conſenſui, Ligamentorum interventu, accedere poteſt.

Crurum laſſitudo inde venit, quod vaſa uterina, cum ſanguine adeo intumeſcant, origines nervorum, qui ab Oſſe Sacro ad Crura deferuntur, comprimant; iſtiuſmodi autem compreſſio ſpiritus intercipit, & quendam quaſi ſtuporem Cruribus inducit: qui ob eandem cauſam in Gravidis fere ſemper accidit; uti & non raro in iis, quibus urina diu ſupprimitur. Igitur, obſtructis Menſibus, Claudicationis periculum eſſe ſcribit Hippocrates [e].

Remittitur etiam Appetitus: quia ſanguis ita ultra modum rareſcit, & Ventriculi arterias dilatat, ut Nervi admodum comprimantur: quo fit, ut ſpiritus in tunicam ventriculi muſculoſam copioſe ſatis influere nequeant, adeoque debita inhibeatur contractio. Contractione vero impedita, Appetitus, ſive a laterum attritu, ſive ab humore ventriculi proveniat, neceſſario langueſcit: neque enim niſi ſatis valide contrahatur Ventriculus, aut latera contactu poſſunt atteri, aut humor e tunicis educi. Ita ſæpe Cardiaca & Opiata ſtomachi aciem retundunt.

Languor vero invadit; quia in Plethora, & nimio pondere laborat corpus, & tenera cerebri vaſcula ita turgeſcunt, ut compreſſu ſuo omnes pene in Nervis aditus præcludant; hinc in membra minor derivatur ſpirituum copia.

Ita plerumque ſe habent, inſtante Fluxu, mulieres: idem quoque in Viris, quibus Menſtrua illa, de qua diximus, obtingit evacuatio, obſervat Sanctorius [f]; "ante Criſin nempe Menſtrualem, vel gravi-" "tatem capitis, vel corporis laſſitudinem perſentiri, & deinde paulo" "copioſiori urina evacuata omnia ſedari. Pari modo in fœminis," "ſimul ac defluxerint Catamenia, priſtinus refloreſcit vigor." Hæc omnia fere a Plethora oriri poſſe ſymptomata, idonei teſtes evincent, Ebrii. Huc etiam illud referri poteſt, quod in Puellis, viz.

a Nat. Puer. 1. 6. b Prædict. 2. 39. c Med. Septentr. p. 34. d Fibr. motr. p. 5.
e Nat. Puer. 1. 7. f Med. Stat. 1. 66.

Menſtrua

Menſtrua nondum paſſis, mammæ ſæpe ante fluxum intumeſcunt & ſororiant: etiam in nonnullis fœminis, inſtante fluxu, Ventrem ita inflatum fuiſſe novi, ut plane Tympaniticæ viderentur; quod unde deduci queat, niſi a Plethora, non video. Neque id ſane prætereundum eſt, his quæ fluxu Menſium inſtante accidunt, ſymptomatis præ cæteris obnoxias eſſe eas, quæ vitam agunt otioſam, aut nunquam pepererunt; in quibus facilius creſcit Plethora.

Pari modo diverſitas Quantitatis emiſſæ Plethoram arguit; ea quippe ad ætatis uſq; Florem augeſcit: quo enim propius ad debitam molem accedat puella, eo minus ſanguinis in corporis habitum ad nutriendas partes impenditur, adeoque uberius in vaſis coacervatur ſanguis. Florente ætate æqualis permanet, quia nempe, cum augmenti terminum ſemel attigerit corpus, in eodem prorſus ſtatu diu viget. Ætate rurſus declinante, paulatim minuitur; Senecta enim obrepente, tum minor indies fit humorum redundantia, tum vaſorum fibræ rigidæ magis & duræ evadunt: ita ut neque ea ætate accumuletur Plethora, ſi neque accumuletur, propter vaſorum tenacitatem depleri poſſit. Igitur Aniculas ſicciores, & ſanguine minus abundantes recte pronuntiat Hippocrates[a]. Hoc in loco haud alienum erit Plethoræ originem paulo altius inveſtigare, cauſaſque exponere, quare nec ante Secundum Septenarium incipiat fluxus menſtruus, nec ultra Septemium perduret: cujus rei rationem primus tradidit vir in Oeconomia Animali ſcientiſſimus, Cockburnus[b]. Corpore quippe tenello adhuc & pubeſcente, Fibræ ita Flexiles ſunt, ut pori omnes, quemadmodum Hippocrates loquitur, facile pervii ſint & perſpirabiles; quod ſatis teſtatur ea, quæ in junioribus reperitur, in ſudorem proclivitas. Ideo quicquid alimenti ſuſcipitur, vel in partes nutriendas cedit, vel ſiquid ſuperfluum ſit, per poros prompte egeritur; unde nulla ea ætate accumulatur, quæ Menſes provocet, Plethora. Cum vero augeſcente corpore Fibræ ſolidæ magis & duræ evadant, quod circa Pubertatis annos ſemper fit, neceſſe eſt ut pori ſive capillarium vaſorum orificia multo quam prius anguſtiora ſint; ita ut, orificiis contractis, minor fiat per minima vaſa ſecretio. Secretione igitur ad hunc modum deficiente, in ſanguine redundant, qui a nutriendis partibus reſidui ſunt, humores; a qua humorum redundantia excitantur Menſes. Pariter eadem de cauſa, & Pueris Pubeſcentibus frequenter accidit Narium hæmorrhagia. Quoniam vero lente & gradatim fiat hæc Fibrarum durities, ideo pariter ſenſim augeſcit Plethora; ita ut, cum primo incipiat, valde mediocris ſit, deinde cum ætate increſcens augmenti ſummam paulatim attingat. Cujus quidem rei veritatem abunde confirmat experientia; in Puellis enim jam pubeſcentibus copia ſatis exigua erumpunt Menſes, qui cum Plethoræ reſpondere debeant, eadem etiam ratione uſque ad ætatis florem augeſcunt.

Menſes vero ultra Septimum Septenarium non perſiſtunt, eo quod uteri vaſa robuſtiora ſint, quam quæ a ſanguinis momento perfringi queant: hoc, autem vaſorum robur inde naſcitur, quod in Senectute

a Morb. Mul. 2. 3.

b Oecon. Animal. p. 130.

 non

non modo Fibræ rigidæ magis & renitentes fiant, ſed Capillarium oſcula, ex quibus fluere conſuerunt menſes, continua tandem cicatrice quaſi callo ita obducta ſunt, (quemadmodum in Hæmorrhoidibus ſæpius inciſis contingit) ut per ea nullus ultra pateat ſanguini exitus. Capillaribus vero occluſis, majora vaſa, utcunque increbreſcat Plethora, fruſtra impetuntur. Quod ſi ad hanc normam in provectioribus ſubito reſtricti eſſent Menſes, ingruerent ſane ea, quæ in Suppreſſione Menſium accidere ſolent, ſymptomata, Hoc igitur ut vitari poſſet incommodum, ſapienter inſtituit natura, ut quemadmodum creſcente ætate paulatim augeſcunt Menſes, eadem declinante lentis etiam gradibus deficiant. Ita fere ſemper ante annum 49 non modo Copia ſenſim minuitur, ſed rarius recurrunt Periodi. Vaſis igitur uterinis ad hunc modum renitentibus, ſupponatur primo tempore intra canales retineri Menſtruorum partem viceſimam ſive ℥ 1; quæ cum quantitas ſit admodum exigua, per alias vias commode ſatis evacuari poteſt; hoc eſt, poteſt alia evacuatio ita augeri, ut Menſium defectum ſuppleat: præſertim cum nihil frequentius accidat, quam ut, una evacuatione diminuta, altera tanquam vicaria increſcat; quemadmodum ex. gr. Poris frigore concluſis, ſuccedit frequentiſſime Alvi fluor. Periodo igitur ſecunda ſupponatur effuſi ſanguinis quantitas non ultra ℥ 18 aſſurgere; facile certe concedi poteſt, ut altera illa evacuatio eadem etiam ratione augeſcat. Adeo Menſibus ſenſim deficientibus, alia Secretoria, aſſuetudine continua, ita ſe tandem comparabunt, ut Plethoram, quæ menſe quolibet coacervatur, excipere & deplere poſſint. Igitur Provectioribus nullum gravius ſymptoma accidit, quanquam defecerint Menſes. Huic ſententiæ multum favet Sanctorius, qui in Senectute augeri perhibet evacuationes ſenſibiles. Id etiam pro nobis facit quod perpetua fere obſervatione comprobatum eſt, pleraſque ſcilicet mulieres, ſimul ac Menſibus deſtitutæ ſint, habitum pleniorem contrahere, & pingueſcere. Ita poſſunt deficere Menſes, cum parum interim deficiat humorum copia; quod ſi ea etiam defecerit, uti in ſenili ætate plerumque fit, alia erit ratio, cur, citra ſanitatis noxam, Septimo Septenario ceſſent menſtrua. Notandum eſt obiter ab hac varia fibrarum duritie plurimum pendere diverſam illam Menſium, tum erumpentium, tum ceſſantium, tempeſtatem.

In Prægnantibus penitus deficiunt menſes: id vero unde fit, niſi quod alio, ad Fœtum ſcilicet, remittitur ſanguis Plethoricus? Interdum quidem in Matre reperitur uberior [a] ſanguinis copia, quam quæ in alimentum Fœtus inſumi poſſit: ita ut, Gravidæ licet, non deficiant Menſes: itaque hæ, quibus etiamſi prægnantibus fluunt, habitiores plerumque, & humoribus turgentes obſervantur. Tertia vero Periodo elapſa ſupprimuntur penitus Menſtrua; quia Fœtu tandem increſcente, ita ut plenius alimentum poſtulet, minuitur Plethora. Quod ſi ad ultimos menſes perſtiterint, Fœtus ſolet eſſe valetudinarius admodum & imbecillis: adeo vera eſt illa Hippocratis obſer-

[a] Hild. c. 5. obſ. 41. Cummius Med. Sept. 37.

vatio,

vatio[b], mulieri utero gerenti ſi purgationes prodeant, id eſt, ſolennes aut immodicæ, impoſſibile eſſe, ut Fœtus ſit ſanus: cujus rei rationem alibi exponit, Menſibus nempe Fœtus augmentum dimitti[c]. Ita Gravidæ ſi lac ex mammis profluxerit, imbecillum eſt quod intus gerit, annotante Celſo[d]: quia ſcilicet eas ſanguinis ſuppetias hauriunt Mammæ, unde debuit nutriri Fœtus.

Pari modo Lactantibus deſunt Menſes; quia ad Mammas avertitur ſanguis exuberans, ut in lac, quo alatur Fœtus, abeat: quod & notat Hippocrates[e], & quomodo ad Mammas potiſſimum dirigatur, ſatis mechanice[f] exponit. Igitur in his, quia nulla ad Vaſa ſit Plethora, ſine noxa retinentur Menſes: ideo neque provocari debent. Quod ſi etiam Lactanti fluant, neceſſe eſt ut illi poſt ea, quæ pro lacte fiunt, impendia, ſanguis adhuc redundet: ideo præcipue in Nutricibus macilentis, utpote ſanguine plurimum turgentibus, reperiuntur menſtrua.

Adeo omnino a Plethora pendet fluxus Menſtruus, ut ſi Vaſa Uterina paulo robuſtiora ſint, aut vitio aliquo obſtructa, ſanguis alium ſibi aditum patefaciat: ita frequenter profluvii uterini alia evacuatio eſt vicaria. Apud Authores paſſim memorantur fœminæ, quibus, menſtruis ſuppreſſis, ſanguis ſtato tempore per Hæmorrhoidas[g], per Nares[h], per Poros cutaneos[i], etiam per Urinam[k], & Vomitum[l] rejectus ſaluti fuit: quod in Aphoriſmis, Criſeos ſignum recte ponit Hippocrates[m]. Quod ſi vicaria hæc reprimatur evacuatio, gravia inſequuntur ſymptomata: uti frequens experientia ſatis teſtatur. Extra dubium eſt quibuſcunque e canalibus prodeat, periodicum hoc a Plethora excitari profluvium (eſt enim ſalutare) & Menſtruorum nomine inſigniri debere; hæc enim non tam evacuationis locus, quam quantitas & tempus denominat & diſtinguit: quæ tamen magis amant per Uterum, uti diximus, expurgari, niſi aliquod in uterinis vaſis ſit vitium; quod ſemper accidit, cum aliæ ſanguini aperiantur viæ. Ita in hoc caſu natura ipſa per Hæmorrhagiam, quæcunque ea ſit, Fœminas Plethora laborantes levat: idem fit, ſi per venæſectionem arte fiat depletio, ubi in ſano corpore tantum peccat Plethora. Quin in iis quæ per uterum rite purgantur, Menſes ſemper imminuit, non raro etiam ſiſtit, miſſus e brachio ſanguis. Eodem modo ſi plethorica ſit mulier, Abortum præcavet Phlebotomia. Mira quidem eſt & ad hanc rem maxime appoſita, quam de muliere quadam Platerus[n] narrat, hiſtoria; " cui poſt ablatum exec-
" tumque Uterum Menſes deinceps, cum purgationis tempus inſtaret,
" per vicinum Anum, ſtato tempore, & colore convenienti, effluxere.
" Sanitati reſtituta diu poſtea vixit non aliis uſa remediis, quam quod,
" cum Menſtrua per Podicem ſegnius fluerent, venam juxta malle-
" olum quandoque aperiret." Satis manifeſtum eſt in muliere hac eandem, ac ante uterum exectum, accumulatam eſſe plethoram, &

b Aph. V. 60. Morb. Mul. 1. 44. c Morb. Mul. 1. 40. d Lib. 2. cap. 7. e Morb. Mul. 1. 99. f Nat. Puer. 21 & 22. g Sennert. Prax. lib. 3. Bonet. Med. Sep. 36. h Borrich. Med. Sep. 37. i Dolæus 636. k Salmuth. c. 3. Obſ. 36. l Hæchſtetter. Dec. 2. Caſ. 6. m Aph. V. 32 & 33. n Obſerv. Med. lib. 3.

menſtrua

menſtrua ſolenniter fluxiſſe: quæ quomodo, cum paulo ſegnius fluerent, a venæ-ſectione cieri & promoveri poſſent, in ſequentibus oſtendetur. Memorantur apud Zacutum[b] Menſtrua per Pollicem periodice erumpentia, quæ ſi forte parcius fluerent, acceſſit capitis dolor & febris. Neque ſane adeo mira res eſt Menſes per Pollicem excerni, ſiquidem apud Authores non infrequens ſit ſanguinis per Digitos[c] evacuati mentio. Cuidam, ab infantia uſque ad annum ætatis 24, effluxit, unoquoque Plenilunio, ex Pollice[d] ſanguis primo quidem ad ℥ 4, deinde poſt annum 16, ad ℔ ſs. Quo fluxu temere demum inhibito, in Hæmoptoen conjectus eſt. Alteri ex Indice[e], ſingulis fere menſibus, per annos 12, uſque ad lib. 4. prorupit ſanguis: in qua quidem hiſtoria hæc imprimis notatu digna videntur, 1. Quod ſi reſtricta fuerit evacuatio, circa brachia exortus eſt dolor acerrimus. 2. Quod quo rarius rediret periodus, eo copioſius effluxit ſanguis. 3. Quod a potatione ſemper increſcebat fluxus. Quæ omnia cum Menſium phænomenis optime conſentiunt.

Hoc loco non alienum erit Periodicum illud memorare, quod in Viris etiam interdum reperitur, ſanguinis profluvium. Sunt quibus ſtata ſit per Hæmorrhoidas[f] evacuatio, in aliis periodica Hæmoptoe[g], in nonnullis etiam Mictus ſanguineus[h], certis temporibus recurrens, obſervatur. Hujuſmodi enim fluxus, pari modo atque in fœminis, a Plethora oritur, & ſanitati plurimum prodeſt; quod ſi in iis ſupprimatur ſolennis hæc purgatio, ſuccedit morbus; uti quidam, cujus meminit[i] Salmuthus, "prohibito mictu ſanguinis periodico, in "ſummam pectoris anguſtiam & compreſſionem, maximamque ſpi"randi difficultatem incidit, eaque paucos intra dies extinctus eſt." Pari modo ac Ulcera & Fonticuli, quibus diu evacuari conſueverint humores, ſi ſubito ſiccantur periculo raro vacant.

Illud etiam obſervatu dignum eſt, Periodica evacuatione in hujuſmodi Viris ſuppreſſa, non modo ſanitatem extingui, ſed eadem prorſus, ac quæ fœminis Menſtruo levamine deſtitutis accidere ſolent, oriri ſymptomata; ita ut, ſi ſuppreſſio diuturnior ſit, evadant plane Hyſterici. In quem etiam morbum facile incidunt, qui vitam agunt nimis otioſam: a qua quidem Plethoræ origo in præcedentibus deducta eſt.

Quod ſi in Viris hujuſmodi creſcat Plethora, quæ fluxum periodicum concitat; ſi porro, deficiente fluxu, eadem quæ in Fœminis ob Menſes inhibitos, oriantur ſymptomata; quidni etiam in Muliere Menſes moveat Plethora, & morbos, qui a ſuppreſſis Menſibus proveniunt, inducat?

b Prax. Hiſt. 1. 3. c Mercat. Morb. Mul. 469. d Philoſ. Tranſ. numero 272. e Philoſ. Tranſ. num. 171. f Amat. Luſit. L. 5. 3. Barthol. c. 5. 53. g Salmuth. c. 2, 3, & 18. h. Id. c. 3. 47. i Ibid.

CAP.

CAP. IX.

De iis quæ aut citius cient, aut diutius retardant Menses.

EXplicatis igitur Fluxus Menstrui phænomenis, erit forsan non inutilis opera rerum earum vires paulum expendere, quarum interventu aut maturius, aut tardius moventur menses: his enim rite intellectis, si quando vitiatum fuerit hoc profluvium, istius mali non modo causam melius assequemur, sed & curationem felicius auspicabimur.

Ex iis quæ maturius cient Menses, præcipua sunt Febris, Coitus, Potatio largior, Motus violentus, Vomitus, Sternutatio, Iracundia, Passio Hysterica, solennis Evacuatio inhibita, Plantæ Emmenagogæ dictæ: quæ omnia aut sanguini Plethoram introducunt, aut Stimulo quodam vasa irritant.

In Febre enim, cum semper augeatur sanguinis velocitas, immo frequenter & copia, etiam intensius erit, quo canalium latera feriat & distendat, Momentum: ita in hunc motum excitatus sanguis, tenera uteri vascula, modo a nobis antea exposito, facile perrumpet. Quæ etiam cum ætate longa induruerint, sanguini febriliter æstuanti non semper resistunt; uti in muliere quadam, cujus meminit Bohnius[a], evenit, quæ, ingruente febre, octogenaria mensibus purgata est. Eodem modo in Variolis haud raro provocatur sæpius fluxus Menstruus, nempe a Febre; qui cum proximo ante Crisin die invadere solet, uti observant practici, peccantis forte materiæ aliquid abducit, & morbum judicat. Igitur menses, si Variolis supervenerint, raro cohibuit, sed suo more uti permisit, practicus idem & scriptor integerrimus, Sydenhamus[b]. Hinc Febres Acutas Menstruis erumpentibus solvi docet Hippocrates[c]. Pari modo in fœmina plethorica Febrem Synochum Mensibus ad septem dies fluentibus terminari scribit Forestus[d]. Quod si hujusmodi fluxus Criticus turbetur, gravissima sæpe insequuntur pectoris aut capitis mala; uti in tribus puellis observat Borrichius[e].

A Coitu, præter motum illum, quo uterina vasa cæteræque corporis partes turgent atque incalescunt, admisso semine intensius rarescit sanguis, & velocius per canales circulatur, ita ut impedimenta quævis facilius perfringat. Igitur apud Hippocratem, sanguinem attenuare & calefacere perhibetur Coitus[f], & mensibus faciliorem exitum præsternere[g]. Hunc a virili semine sanguinis motum cieri satis ostendunt ea, quæ fœminis sub conceptionis tempus ingruunt, symptomata. Inde est, quod ultimum Suppressionis Menstruæ remedium vulgo habeatur Coitus: quem ideo fœminis passim commendat Hippocrates. Qui tamen si immodicus fuerit, immodicum etiam fluxum

a Circ. Anat. p. 243. b Morb. Acut Hist. 289. c Coac. Præn. s. 226. d Lib. 1. Obs. 20. e Act. Hafn. vol. 2. 195. f Diæt. 2. 36. g Genitur. s. 7.

excitabit: uti experiuntur Prægnantes, quæ ea ſæpe de cauſa abortiunt.

A Potu largiori quomodo ſanguini inferatur Plethora, & proinde rapidior circuitus, ex re ipſa ſatis apparet.

Motu violento non tantum ſanguinis calor increſcit, ſed particulæ etiam magis fluidæ, & tenues fiunt. Contractio enim muſculorum, quæ in Motu violento fit, non modo ſeroſiorem ſanguinis partem per poros abducit, ſed id, quod intra canales circulatur, comprimendo attenuat & comminuit; ita ut aucta velocitate fortius increbreſcat fluidi Momentum, & major vaſorum Diſtenſio: unde facilior ſanguini aperietur exitus. Ita Saltantibus improviſo ſæpe erumpunt Menſes.

Ad motum violentum referri poſſunt Vomitus, & Sternutatio[a]: in quibus quidem non modo validiſſime movetur Ventriculus & Diaphragma, ſed vicinus etiam Uterus ita agitatur & concutitur, ut vaſa, colliſu hoc diſrupta, ſanguini locum cedant. Idem efficiet corporis in Paſſione Hyſterica Convulſio; quod in virgine quadam obſervat Platerus[b].

Affectus Animi quomodo ſanguini novos motus introducant, fortaſſe arduum eſt explicare; quod vero introducant, certiſſimum. In Iracundia præſertim validius contrahitur cor, increbreſcit pulſus, ſcintillant oculi, inardeſcunt genæ; quæ omnia ſanguinem motu concitatiore ferri arguunt, adeoque majore impetu in canalium latera impingere: qui ſi violentius impingat, facile diſſiliunt vaſa uterina.

Ab Evacuatione ſolenni inhibita provocantur menſes, quia major in ſanguine accumulatur Plethora; uti contra, ſi præceſſerit evacuatio nimia, ſupprimuntur, quia tum deficit Plethora.

Plantæ Emmenagogæ, cum Sale Volatili ut plurimum refertæ ſint, ſanguinis particulas incidunt atque attenuant, & in motum vividiorem exſuſcitant. De harum viribus, & operandi modo in ſequentibus dicetur; ſufficiat hoc in loco id ſolum annotare, nulla dari Emmenagoga, quæ non aliquo modo Momentum ſanguinis intendant: aucto vero ſanguinis momento, erumpunt Menſes.

Huc etiam referatur Victus acris, tenuis, & copioſus: cujus exempla paſſim in Authoribus legenda.

Alia ſunt, quæ Menſes maturius cient; ſed ea omnia ad has, quas jam percurrimus, claſſes reduci poſſunt: aut enim Vim aliquam vaſis imprimunt aut ſanguini inducunt Plethoram, uti & faciunt ea, quæ jam explicuimus: quod ſi hoc modo ſemper agant, & hujuſmodi effectus producant, veriſimile eſt eadem eſſe in movendis Menſibus etiam naturæ inſtrumenta.

Si quis dicat in Febre, Motu violento &c. ſanguinem rareſcere tantum, & curſu velociore circumagi, Plethora vero minime laborare, meminerit ab hac ipſa rariore ſanguinis textura, reſpectu vaſorum, veram exſurgere Plethoram. Si enim ſanguinis particulæ, ſive comminutæ, ſive quocunque modo diviſæ, majus ſpatium occupent, latera

a Hildan. c. 3. obſ. 58.

b Obſ. Med. p. 191.

tera

tera canalium æque diſtendent, ac ſi aucta eſſet humorum copia. Ita ſanguine rarefacto, erit quæ Ad Vaſa dicitur Plethora. Id etiam reponi poteſt, pleraſque Febres, non ſecus ac menſes, a Plethora ortum ducere.

Contra, ea quibus Menſes retardantur, ſunt Frigus immodicum, Mœſtitia, repentina Exanimatio, Evacuatio nimia, Victus incraſſans, humorum Cruditas, Pharmaca Aſtringentia: & hæc quidem omnia aut ſanguinis Lentorem augent, aut Momentum imminuunt.

Uti enim Calore rareſcit ſanguis & relaxantur fibræ, ita Frigore nimio conſtringuntur arctius vaſa & rigeſcunt. In muliebri igitur Plethora, cum fluidi quantitas redundet, vaſa frigore conſtricta exitum negant; nec tamen ita ſunt capacia, ut per ea libere ſatis moveatur ſanguis: unde neceſſe eſt, ut aliqua ſanguinis pars tandem in minimis canalibus ſtagnet; ſtagnando autem paulatim imminuetur motus ſanguinis, & orietur Viſciditas. Ita utroque nomine Menſtrua retardat Frigus, quia tum Vaſa conſtringit & roborat, tum ipſi Sanguini Lentorem tarditatemque inducit: hinc minor vis fluidi ad latera rumpenda. Igitur Aeri Frigido paucitatem Suppreſſionemque Menſium tribuit Hippocrates, quam & in Septentrionalibus eſſe popularem refert[a]. Quod ſi Frigus, illæſo Utero, cæteras corporis partes repente corripiat, fluxum, ſi jam adſit, promovet: impedita enim Perſpiratione, major ſuppetit humorum copia per Uterum, frigore intactum, evacuanda. Ita ſæpe ſub fine profluvii, fœminis, quæ ſubuculas paulo humidiores induunt, uberius prorumpit ſanguis. In his quippe protinus recrudeſcunt Menſes, etiamſi ceſſaſſe videantur.

Cum Mœſtitia ſemper conjungitur motus ſanguinis tardior: igitur ſi timor & triſtitia diutius perſeverant, Melancholiam adeſſe pronuntiat Hippocrates[b]: in Melancholicis porro obſervatur pulſus rarus, & facies pallida, ob impetum ſcilicet ſanguinis minorem. Ex motu enim imminuto fit, ut tardius ad cerebrum perveniat ſanguis, a cerebro item ut ſegnius in cor deriventur ſpiritus: Momento igitur languente, vaſa non ita facile perrumpet ſanguis. Par eſt ratio Exanimationis repentinæ: in ea enim diſſipantur prorſus Spiritus, ita ut cor viribus deſtitutum laboret admodum, & ſanguinem vix queat protrudere: unde tardior ſanguinis curſus, & debilius momentum. Ita narium Hæmorrhagia ſubito terrore ſæpe reſtinguitur.

Menſes, ſi præceſſerit Evacuatio nimia, ſiſti, aut ſaltem retardari debere, ſatis manifeſtum eſt: deficit enim, qui fluxum provocet, ſanguis. Ita poſt Partum multæ duas vel tres periodos intermittunt; quia nempe lochiorum fluxu pene exhauſti ſint humores. Pariter a diuturniore Morbo imminuuntur Menſtrua, quia aut non ſuppetit ſanguis, aut in partium nutritionem impenditur. Balnea & Æſtuaria ſudorem nimium promovendo, Plethoram ideo & Menſes imminuunt, & tardant. Idem de Ulceribus, & Fonticulis diuturnis annotandum eſt. Novi etiam mulierem, cui ex Theæ potu urina nimia

a De Aere 48. b Aph. 6. 23.

profluxerat,

profluxerat, menſibus vice proxima immunem: alia a vena liberius ſecta ad ſpatium trimeſtre non purgata eſt. Etiam inter Salivandum fœminæ defeciſſe Menſtrua compertum habeo: in qua quidem hoc ſingulare & notatu dignum evenit, quod die proximo ante Salivæ fluxum ab utero eruperunt Menſes, proruente vero a glandulis Saliva intercepti ſunt. Ita, itinere per inferiora præcluſo, ſtatim per Nares effluxit ſanguis, & ea quidem copia, ac ab Utero remitti conſueverat: deinde, bimeſtris ſalivationis decurſu, intra vaſa quietus ſubſtitit. Pari modo ſe habent Mulieres, ſi alio traducitur humorum copia; igitur in Hydrope Menſes ſiſti monet Hippocrates[a]; paucioreſque fieri & tandem deficere, ſi in utero creſcat Aqua intercus[b].

Menſibus etiam officiunt Victus incraſſans, & humorum cruditas: quia, cum chylus viſcidior ſit, ſanguis fere ſemper in Capillaribus ſtagnat, difficilius certe & parcius a ſanguine ſeparantur ſpiritus; unde imbecillior circulatio, & vis minor. Ita in iis ſæpe ſupprimuntur menſes, quæ Lactis uſui nimium indulgent; aut Cretacea comedunt, uti praviſſimum eſt Virginei morbi ingenium. Idem efficit Vita otioſa, & nimia Frigidæ potatio; unde ab aquis crudis & frigidis Menſes vitiari admodum & imminui, uti etiam & Lac, teſtatur Hippocrates[c]. A quibus etiam imprudenter potis non tantum Menſium ſuppreſſionem, ſed & mortem aliquando ſequi narrat Foreſtus[d].

Pharmaca denique Aſtringentia in cauſa ſunt, cur tardius fluant Menſes, quia & uterina vaſa corroborant, & ſanguinem magis viſcidum & cohærentem efficiunt: ortæ ab his ſuppreſſionis menſtruæ hiſtoriam ſatis notabilem refert Actuarius[e]. Quomodo vero ab Aſtringentibus hujuſmodi oriatur effectus, dicetur poſtea, cum de menſtrui fluxus vitiis, eorumque remediis, tractaturi ſumus doctrinam.

Hoc etiam de iis, quæ Menſes aut maturius aut tardius cient, annotari debet, quod ſi paulo diutius aut violentius increbuerit eorum uſus, cauſæ fiunt, quas Authores vocant, Evidentes purgationis menſtruæ tum penitus ſuppreſſæ, tum immodice profluentis.

CAP. X.

De Symptomatis quæ a ſuppreſſis Menſibus oriuntur.

CUM non minus atrocia quam contraria Menſium occurrant vitia, fluxus nempe immodicus, nimiaq; retentio, cum porro ab horum alterutro fere ſemper derivetur omnis illa muliebrium morborum Ilias, (eos enim enaſci, cum aut plura aut pauciora ſint menſtrua, docet Hippocrates[f]) non abs re erit rationem exponere, qua fit, ut a Menſibus vitiatis tot tantaque oriantur ſymptomata. Quia vero longe frequentiſſimum eſt malum, & inter virgines pene epi-

a Morb. Mul. 1. 2. Prævid. Urin. 2. 12. b Morb. Mul. 1. 85. c De Aq. ſ. 7. d Lib. 28. ob. 3. e De f Aph. 5. 57.

demicum,

demicum, Menſium imminutio, ab ea diſquiſitionem ordiamur: ſiquidem nullus fere in Puellis reperitur morbus, qui non hanc aut comitem, aut cauſam agnoſcat.

Imminutionis varii ſunt gradus: aut enim parcius, aut tardius, aut etiam difficilius, aut, quod frequenter fit, non omnino fluunt Menſes; Suppreſſos vero atrociſſima omnium ſequuntur ſymptomata: quos quæ provocare denuo poſſunt Pharmaca, eadem etiam quocunque modo imminutis proſunt: ita ut ſi Suppreſſio menſium plenius explicetur, cæteræ imminutionis ſpecies facillime & intelligi & curari queant.

Obſtructis igitur Menſibus, non tam certa aliqua & Diagnoſtica, uti cæteris affectibus, ſuperveniunt ſymptomata, quam univerſi fere, quibus humanum corpus laborat, morbi. Et primo quidem, Suppreſſione adhuc recente, ingraveſcunt præcipue ea, quæ inſtante fluxu ſæpius ingruere diximus, ſymptomata: dolor & æſtus partium vicinarum, cephalalgia, appetitus remiſſio, & languor; quæ quomodo Plethoræ reſpondeant, ſupra oſtenſum eſt. Hæc deinde longum malorum agmen ſubſequitur, uteri inflammatio, aliquando etiam gangræna, arteriarum pulſatio, dorſi & articulorum dolor, frigoris caloriſque viciſſitudo, venarum varices, tumores in cruribus præſertim, & pedibus, & hypochondriis; totius corporis gravitas & imbecillitas, tormina inflationeſque ventris colicæ haud abſimiles, flatus etiam & murmura, vomitus, ad præcordia anxietas, tuſſis, dyſpnœa, aſthma, tabes, cordis palpitatio, & ſyncope; in capite dolor acerrimus, ad ſinciput præſertim & occiput, oculorum gravitas, vertigo, nonnunquam apoplexia & inſania, pallor, fluor albus, paſſiones hyſtericæ, globus pæſertim quaſi in gutture ſurſum reptans, urina aliquando ſtillans, aliquando ſuppreſſa, alvus dura, ſanguinis per aliena loca eruptio. Hæc fere a Suppreſſione menſtrua oriuntur ſymptomata, in aliis alia: quæ tamen omnia non inconcinne a Plethora deduci poſſunt.

Cum vero horum alia a ſola ſanguinis quantitate aucta, alia rurſus a qualitate etiam vitiata oriantur, videndum eſt quales potiſſimum affectus inferat aucta quantitas, ſive Plethora. Quoniam autem Plethora per ſe ſpectata Menſes, uti capite ſexto oſtenſum eſt, nequeat ſupprimere, ſequitur ut in Vaſis quærenda ſit Suppreſſionis cauſa: omnis quippe Suppreſſio, morboſa ſaltem, vel a Vaſorum, vel a Sanguinis vitio derivatur. Vaſis igitur Uterinis ita conſtrictis, ut nullus ſanguini pateat egreſſus, propter eam quam explicuimus humorum redundantiam, momentum ſanguinis intenditur, quia nempe non augetur modo quantitas, ſed & velocitas; quæ ſemper, niſi adſit lentor, eſt in ratione copiæ. Quo enim uberior ſit ſanguinis quantitas, eo major erit Spirituum ſecretio: ab his vero cum pendeat cordis ad ſanguinem circulandum vis, validior frequentiorque fiet contractio; unde velocior etiam per vaſa ſanguinis circuitus. Cum itaque tum moles, tum momentum ſanguinis increſcat, orietur etiam calor humorum intenſior, & canalium validior diſtenſio, & proinde

quicquid a nimia diſtenſione proficiſcitur: cujuſmodi ſunt ea, quæ inſtante fluxu ſæpius ingruere ſolent ſymptomata; quibus adjici poſſunt vaſorum tumor, & pulſatio: & hæc quidem præ cæteris patiuntur eæ, quibus Suppreſſionis cauſa fuerit vaſorum tenacitas. Ideo ſignum Diagnoſticon habetur a vaſorum vitio ſuppreſſionem proveniſſe, ſi adſit dolor circa uterum tenſivus, venarum tumor, faciéi color floridus: quod etiam certius erit, ſi fortius increbreſcat Pulſus. Erit enim in Plethora, quæ qualitatem ſanguinis nondum vitiat, Pulſus validus, plenus, creber: validus quidem, quia cum uberior ſit ſanguinis copia, largior etiam erit ſpirituum ſecretio; ita cor ſpiritibus magis inſtructum, fortiuſq; ſe contrahens, majori impetu ſanguinem in arterias protrudet; qui ideo vehementi ictu in arteriarum latera impinget, & Pulſum validiorem excitabit. Cum porro in Plethora amplior ſanguinis moles in canalibus continetur, amplius etiam ſpatium occupabit, & arteriarum tunicas magis extrorſum trudet, ſive Pulſus ad digitum ſentietur plenior. Crebriorem etiam Pulſum inferet Plethora, quia tum copioſius in cordis ventriculos influit ſanguis, ita ut cor ſtimulo quodam in contractionem citius ſuſcitetur; tum uberius etiam in fibras cordis muſculares derivantur ſpiritus; ita ut cor motum ſuum exercere poſſit frequentius. Unde in arteriis Pulſus crebrior.

Ad hunc modum tum ictu tum tempore incitatior fiet Pulſus, donec ad augmenti ſummam pervenerit Plethora: eſt enim certus quidam plenitudinis gradus, ultra quem, illæſa qualitate ſanguinis, augeri nequeat quantitas. Hoc a Plenitudine periculum optime intellexit Hippocrates: Athletas enim, quorum habitus ad ſummum bonæ valetudinis gradum pervenit, in eo diu manere & conſiſtere non poſſe aſſerit; quippe ſi quid ulterius adjicitur, periculo non vacat[a]. Itaque hanc bonam habitudinem cito ſolvendam eſſe monet. Plethora enim diu nequit increſcere, quin comitem ſibi adſciſcat ſanguinis Lentorem. Quippe cum, inſtante fluxu menſtruo, ea, quam prius expoſuimus, ſit vaſorum diſtenſio, quia ſcilicet quantitas, & proinde etiam momentum ſanguinis decima fere parte augetur; ſi Menſes ad duas periodos ſubſtiterint, moles ſanguinea quinta fere parte ſolito uberior erit, niſi aliæ evacuationes auctæ fuerint; adeoque eadem ratione increſcet ea, qua latera vaſorum a fluido circulante urgentur, Preſſio: quam a vaſis citra virium noxam ſuſtineri poſſe nemo credet, qui, quam graviter ea ſub primæ periodi incurſum laborent, meminerit. Et hic quidem a Plethora Lentor tribus modis deducitur. 1. Etenim ab ipſa copia oriri poteſt, quæ ita ſupra modum intra vaſa turgeſcit, ut ea, utcunque diſtenta, ſatis amplum ſanguini circulando ſpatium præbere nequeant, niſi penitus diſſiliant fibræ; ita ut, cum uberior ſit, quam pro vaſorum capacitate, fluidi moles, majorem patiatur renitentiam ſanguis redundans. Quo fit ut particulæ ipſius, tum a canalium tunicis, tum a præcedenti liquido, cui continuo affricantur, quaſi retropulſæ & retar-

[a] Aph. 1. 3.

datæ,

datæ, in anguſtius ſpatium coeant, ſeu tenacius inter ſe coaleſcant: quæ etiam, quia mole nimium excreſcunt, in Capillaribus ſenſim ſtagnabunt; unde iterum circuitu per hæc minima vaſa aliquatenus impedito, major erit in cæteris canalibus globulorum inter ſe invicem renitentia, & proinde ſtrictior cohærentia, ſive Lentor. 2. Lentorem inducet motus cordis in Plethora tandem imminutus. Cum enim ultra determinatum quendam gradum intumeſcant vaſa ſanguinea, nervos circumpoſitos non in cerebro modo, ſed & in ipſo corde, ita fortiter conſtringent, ut parcior fluat in fibras cordis ſpirituum copia, unde motus cordis debilior. Itaque ſanguis, quo minore cum impetu protruditur, eo facilius a quacunque renitentia retardatur, adeoque promptius ad Lentorem perducitur. 3. Sanguinis etiam Lentorem promovet partium tenuiorum abſumptio. Cum enim vaſa diſtendat admodum ſanguis plethoricus, ea contra reciprocata quadam actione in ſanguinem nituntur; ita ut ipſius particulæ a tunicis vaſorum repercuſſæ a preſſione recedere conentur: quo fit, ut tum per vaſorum poros, tum per ductus ſecretorios exprimatur quicquid fuerit ſanguinis tenue & aquoſum: ita particulis fluidioribus continuo extruſis, neceſſe eſt, ut ſanguinis reliqui compages ſit arctior multo, & conſtrictior. Igitur ſi non omnino prodeant menſes, eos præ morbo aut craſſos, aut viſcoſos, aut glutinoſos fieri docet Hippocrates[a]. Adeo ut, licet hæc quæ ſequuntur ſymptomata a Plethora proficiſci queant, magna tamen ex parte Plethoræ cum Lentore conjunctæ ortum debent, accedente ſaltem lentore in deterius eunt: qui tamen lentor cum a plethora proveniat, minime obſtat, quo minus ſymptomatum, quæ ſuppreſſis a Vaſorum vitio Menſibus superveniunt, cauſa agnoſcatur Plethora. Atque hoc animo tenebit lector, ut eadem ſæpius iterandi tædio parcatur.

Cum autem Plethoræ acceſſerit Lentor, evaneſcit illa, quæ Suppreſſioni a Vaſis ortæ propria eſt, Pulſus vehementia: quippe ita vim priſtinam remittit Pulſus, ut jam tandem imbecillis, rarus, atque inæqualis fiat. Lentore enim inducto, propter compagem ſanguinis ſtrictiorem parcior ſit ſpirituum ſecretio; ſpiritibus vero minus copioſe influentibus, & corde adeo debilius contracto, imbecillior erit ſanguinis in arterias projectio. Unde etiam Pulſus imbecillis. Ad hoc illud etiam accedit, pondus nempe ſanguinis in Plethora auctum: ita, cum major moles movenda ſit, impetu debiliore ſanguinem extrudet cor. Increſcet adhuc Pulſus imbecillitas, eo quod, cum major ſit ſanguinis viſcoſi quantitas, major erit particularum inter ſe niſus & affrictus, earumque difficilior a ſe invicem divulſio: unde minor ſanguinis, propter majorem reſiſtentiam, velocitas, & Pulſus proinde imbecillior. Velocitate porro imminuta, ad nervorum origines tardius deducitur, qui in ſpiritus abire debet, ſanguis: itaque ii, qui jam in nervis hoſpitantur, ſpiritus minus protruſi, ſegnius in cordis fibras influunt; unde longioribus intervallis iteratur cordis contractio, & rarior fit Pulſus. Etiam inæqualis erit Pulſus, tum

[a] Morb. Mul. I. 10.

ictus

ictus tum intervalli respectu; quia, cum novus continuo fere in sanguinem lentescentem traducatur chylus, fieri nequit, ut æqualis sit sanguinis totius temperatio, eademque particularum omnium cohærentia: molis igitur sanguineæ cum pars alia sit tenuior, alia rursus viscidior, pro varietate texturæ, qua gaudet sanguis ad nervorum oscula allabens, varia erit spirituum secretorum copia, a sanguine scilicet laxiore major, a constrictiore minor: ita spiritibus inæqualiter ad cor derivatis, inæqualis etiam erit cordis contractio, non quoad tempus modo, sed & impetum. Itidem Pulsum inæqualem efficiet sanguinis, qui in cordis ventriculos influit, crasis inæqualis: lentum enim sanguinem, utpote compactum magis & renitentem, tardius & debilius projicit cordis systole; tenuem vero, minore resistentia præditum, eadem vis citius & validius extrudit.

Eodem modo se habet Pulsus, si Suppressionis origo ab altera quam attulimus causa provenerit, sanguinis scilicet Qualitate vitiata; ea enim, quanquam variis modis inquinari potest, nullis tamen ita vitiosa fiet, ut Menses valeat restringere, nisi simul adsit Lentor. Igitur in hoc casu, tanquam unicum sanguinis vitium, habendus est Lentor: a quo Suppressionem inferri posse superiora satis evincunt. Ita quemadmodum Plethora sanguini tandem Lentorem inducit, sic etiam Lentor Plethoram parit: obstructis quippe crasso sanguine arteriis Capillaribus, intra reliqua vasa coacervatur ea, quæ singulis mensibus effundi debuit, sanguinis portio. Ita quacunque de causa supprimantur Menses, exurget tandem Plethora, quæ quomodo inferat ea, quæ a suppressis Mensibus sequi solent, symptomata, paulo jam distinctius explicandum est.

Redundante igitur in Uteri vasis sanguinis copia, cum aliqua ejus pars firmius hæreat, & abripi per tenuia Capillaria non possit; Arteriolæ, in quibus hæc inchoatur obstructio, magis magisque sensim extrorsum trudentur ab eo, qui continuo allabitur, sanguine: qui, succedente ob partium nisum calore, calorem pariter concipiet, & Inflammationem pariet: quæ frequentius fit, quando in ipso fluxu subito restricti sunt Menses. Perdurante Inflammatione, si partes solidæ ab humoribus corrosæ & laceratæ fuerint, insequitur Ulcus: nonnunquam etiam, si accesserit corruptio, Gangræna: exempla suppeditabit Hildanus[a].

Arteriæ vehementius pulsant, quia suppressis Mensibus ita redundat sanguis, ut tum ob copiam quidem canalium tunicas latius distendat, tum vero ob auctum momentum feriat validius. Igitur hæc Arteriarum Pulsatio in iis præcipue observatur, quibus, Vasorum vitio, recenter suppressi sunt Menses. Cum enim semel Lentorem contraxerit sanguis, ita ut minus velociter circuletur, cessat ea in Arteriis Pulsatio, ob momentum sanguinis debilius, quanquam minime interim deficiat Plenitudo. Lentescente quippe sanguine, parcius separantur spiritus; unde corde motum suum admodum debi-

[a] Cent. 2. Obs. 62, 63, 64.

liter

liter peragente, fluidum impetu languidiore in arteriarum tunicas defertur: ideo ea fenfim labafcit Pulfatio.

Spina dorfi frequenter dolet, quoniam Medulla Spinalis, uti eft fenfu acutiffimo prædita, ita preffione ea, quæ ab arteriis diftentis oritur, facile affici folet. Ideo Variolarum imminentium fignum Diagnofticon habetur Spinæ dolor: quem quidem in Variolis non fecus ac in Suppreffis Menfibus, excitat nimia vaforum plenitudo. Orietur etiam inveterafcente morbo ad Articulos dolor, propter exquifitum Periostei fenfum: quo fit, ut, cum fanguis copia & lentore fimul peccans, vafa, quæ Periofteo intercedente offibus inferuntur, fupra modum diftendat, tenuis illa membrana multum diftrahatur, quæ tamen ad Articulos potiffimum diftrahetur, quia circa Offium extremitates vaforum longe uberior copia Periofteum pertranfit.

Frigoris calorifque viciffitudo ex iis, quæ de Febre Intermittente, capite octavo, diximus, fatis commode deduci poteft: hæc enim viciffitudo nihil aliud eft, quam Febricula, gradu licet multo remiffiore, Intermittens. Hinc Suppreffis Menfibus Quartanam acceffiffe narrat Foreftus[a]. Atque hæc quidem frigoris calorifque per vices acceffio haud futile fignum eft, quod fanguis in iis, quibus fupprimuntur menfes, jam tum incipiat lentefcere. Itaque in tertiis menfibus fi mulieri non prodierint, Febrem erraticam, & Horrorem accedere fcribit Hippocrates[b].

Venarum in pedibus cruribufq; Varices non tantum a fanguinis exuberantia, fed regreffu in Venam Cavam aliquatenus tardato oriuntur. Accumulata enim plethora, diftenditur adeo atque intumefcit Uterus, ut neceffario ramos Iliacos multum comprimat; comprimendo vero fanguinis per eos refluxum moretur. Ita circuitu in cruribus admodum languente, intumefcent venæ; in quibus quoniam fint, valvularum interjectu, diftinctæ quafi cellulæ, non æqualiter turgefcent latera, fed tumores quofdam, ut ita dicam, geniculatos, quos Varices appellant, efformabunt; in iis fcilicet, quæ a duabus valvulis comprehenfa funt, intervallis. Quo autem magis a corde diffitæ fint venæ, eo turgidius eminent Varices; quia, cum major fit fluidi incumbentis altitudo, major etiam erit ad extremitates canalium preffio. Accedente Lentore intenfius adhuc intumefcent Varices: quia, languente fanguinis velocitate, tardior multo fit per Venas Iliacas recurfus.

Quod fi paulo diutius fiat ifta a Plethora diftenfio, laterum fibræ fanguinis impetu dimotæ & fejunctæ ita fatifcent, ut per ipfarum rimas humores facile exudent; ita aditu in vaforum interftitia femel patefacto, perenne fiet ftillicidium; unde fenfim increfcet Tumor. Qui ad inferiora potiffimum, uti pedes, crura, & hypochondria, nafcetur; quia cum difficilior & tardior fit in his infimis canalibus fanguinis ad cor recurfus, & gravior incumbentis fluidi moles, uti jam oftenfum eft, ibi major erit in latera vaforum nifus, & proinde facilior in infterftitia illa fluidi eruptio. Hinc paucis quibus fupprimuntur menftrua, hujufmodi Tumores abfunt: in quibufdam etiam

a 3. 34. b Morb. Mul. 1. 4.

Rheumatiſmi, & Podagræ ſpeciem præ ſe ferunt, qua quidem mulieres prorſus immunes eſſe ſcribit Hippocrates[a], niſi defecerint Menſes. Hos a Plethora Tumores proficiſci ideo quoq; haud abſurde contendas, quod humidi temperamenti mulieres, quibus diutius durant menſtrua, ſuppreſſo profluvio, citius intumeſcunt: quale Hippocrates temperamentum Occidentalium[b], quas vocat, fœminarum eſſe proprium obſervat; ſiquidem illi iſta plaga ita frigida & aquoſa videatur, ut incolis & Suppreſſionem Menſium, & proinde Tumores inducat. Atque hi quidem Tumores utplurimum laxi ſunt, non raro tamen in abdomine duri, inſtar Nodi aut Tuberculi cujuſdam, obſervantur; in quibus id ſatis ſingulare eſt, quod non jugiter excreſcant, ſed modo turgeant, modo penitus ſubſidant, ita ut hi ad Hyſterica ſymptomata reducendi ſint Tumores, de quibus in ſequentibus dicetur. Talia circa inguen Tubercula, retentis Menſibus, obſervat Hippocrates[c]. Quod ſi longius perſeverarit Suppreſſio, Lentore accedente, ita ſenſim langueſcit circuitus, ut, motu per vaſa minima imminuto, ſanguinis particulæ tenacius inter ſe cohærentes Obſtructiones in cæteris canalibus, Lymphaticis præſertim, qui omnium ſunt tenerrimi, facile pariant. Ita humorum viſciditas, fibrarum laxitati conjuncta, Hydropem inferet, qualem in ſuppreſſis Menſibus deſcribit Foreſtus[d]. Frequenter etiam in ipſo Utero ſuccreſcit Aqua Intercus, quam & ſæpe notat Hippocrates[e]: qui quidem morbus Virgines potiſſimum afficit, eodem annotante Hippocrate[f], quia in iis facilius ſupprimuntur Menſes, uti poſtea dicetur. Pariter ſi aliæ evacuationes, ut Hæmorrhoidum, urinæ, diaphoreſeos, &c. ſuppreſſæ fuerint, propter Plethoram in corpore coacervatam, frequentiſſime ſuccedit Hydrops: etiam noſtræ de Plethora ſententiæ ulterius adhuc favet quotidiana illa de guloſis & bibacibus obſervatio, quod in Hydropem præ cæteris multo procliviores ſint.

Hæc quæ a canalibus nimium oppletis oriuntur mala, Ventriculo imprimis & Inteſtinis nocitura facile ſentiet, quiſquis vaſorum ad eas partes reptantium multitudinem pene infinitam perpendat. Quippe, ob humores plethoricos, in ipſis vaſorum tunicis quædam quaſi Inflatio ſentitur: quæ cum ſpirituum per nervos influxum, uti dictum eſt, intercipiat, langueſcit admodum motus ille ventriculi & inteſtinorum Periſtalticus, quo in tenuem chylum rediguntur alimenta. Ita ut his chyloſeos inſtrumentis, ob ſpirituum inopiam, minus vivide ſe moventibus, non tantum tardius, ſed imperfectius etiam comminuatur chylus: unde etiam majore copia intra primas vias accumulatur, & quendam plenitudinis ſenſum inducit. Adhuc crudior erit & viſcidior chylus, ſi adſit lentor ſanguinis; cum enim in lentore motus ſanguinis ſit imbecillior, & cohærentia multo tenacior, non modo minor ſpirituum in muſculos derivatio, ſed minor etiam erit in glandulis ventriculi, & inteſtinorum liquidi ſecretio: ita ut alimenta liquido eo, quo humeſcere & molliri ſolebant, de-

[a] Aph. 6. 29. [b] De Aere 12. [c] Nat. Puer. 7. [d] 19. 34. [e] Morb. Mul. 1. 2. [f] Morb. Mul. 1. 87.

fraudata,

fraudata, minus rite diſſolvi queant; inde longior in inteſtinis chyli mora, & compages craſſior. Igitur fere ſemper Menſium ſuppreſſorum comes eſſe ſolet alvi pigrities: tum quia, motu inteſtinorum imminuto, minus detruſæ ſint fæces, tum quia præ ſiccitate per ſe tardius exire queant. Hinc alia elucet ratio, cur plethorico ſanguini neceſſario tandem accedat Lentor; quia ſcilicet chylus, ob motum ſtomachi & inteſtinorum in Plethora imminutum minus comminuitur, adeoque magis craſſeſcens cum ſanguine circulatur. Vera quippe eſt Veterum ſententia, id quod in prima concoctione crudum eſt, in ſecunda aut tertia nunquam digeri. Et hunc quidem chyli lentorem Suppreſſioni menſtruæ brevi ſuccedere ſatis manifeſtum eſt, quod mulierem quibus ſuppreſſi ſunt Menſes prima fere ſemper ſit de Ventriculo læſo querimonia. Hinc ſanguis craſſior factus minutiſſima, quæ per faciem excurrunt, vaſa nequit pervadere; unde genæ pallidæ, & decolores.

Chylus autem, ſi diutius æquo in his pomœriis moretur, ea vitia contrahet, quæ liquoribus ſtagnantibus fere ſemper adſunt, cujuſmodi ſunt Putredo, & Acor: cum vero ſine quodam partium motu putreſcere nequeat Chylus, quicquid aeris in eo continetur, fortius quoque agitabitur: qui ſi intus ſit concluſus, flatus & murmura excitabit: ſi foras eliminatus, ructum. Multifariam autem oriuntur ventriculi & inteſtinorum tormina, tum quia canalium fibras intus vehementer admodum diſtrahit ſanguis plethoricus, tum quia extra chylus jam in Acidum mutatus pungit vellicatque: utravis enim de cauſa inferetur dolor: qui ſi intenſior ſit, ſtimulo ſuo muſculoſam ventriculi tunicam laceſſet, eaque adeo violentius contracta, Vomitum provocabit.

In corpore ſentitur Gravitas, quia ſolenni Menſium evacuatione inhibita, tum revera creſcit corporis pondus, tum imminuuntur etiam vires: quæ quandocunque deficiunt, corpus, etiamſi revera levius ſit, ſentienti tamen gravius videtur. Si enim dimidias ei, qui pondus ſuſtinere debet, vires detraxeris, idem eſt ac ſi duplum impoſueris. Suppreſſis vero Menſibus ſequitur virium imbecillitas, quia vaſa ſanguinea & in cerebro & in cæteris quibuſcunque corporis partibus ita ſupra modum intumeſcunt, ut nervos, quibus adjacent, premant admodum & conſtringant; adeo ut tum minor liquidi nervoſi fiat ſecretio; tum minor etiam, pro ratione liquidi ſecreti, in membra derivatio. Itaq; ſpiritibus ad hunc modum interceptis, oriuntur vires imbecilles. Ita ſuppreſſis Menſibus ſequuntur duo illa, quæ apud Authores ſtatuuntur Plethoræ genera; increſcente enim indies ad Vaſa Plethora, tandem ſuccedit etiam, quæ ad Vires dicitur.

Cum ad hunc modum canales inferciat ſanguis redundans, Glandulæ, utpote ex vaſculis tenuiſſimis convolutæ, & carne parum ſuffultæ, ſiquæ aliæ corporis partes, labem ſatis prompte excipient: inter quas nullæ quidem promptius, quam eæ, quæ ad internam Tracheæ tunicam inſeruntur; quod ex Perſpiratione impedita, ſive ut vulgo loquimur, ſuſcepto Frigore, quotidie experimur. Perſpiratione

tione quippe impedita, Glandulæ Tracheales ideo tument, quia obſtructis poris cutaneis, major ad cæteras glandulas derivatur ſanguinis copia; unde major quantitas materiæ per ipſas ſecernitur; ita Tracheales hac majori humorum copia oppletæ turgeſcunt, atque infarciuntur. Viſcidus igitur humor cum Tracheæ Glandulis ſemel inhæſerit, nerveas propagines, quibus circum undique veſtiuntur glandulæ, ita premit & vellicat, ut neceſſario muſculi, quibus nervi inſerviunt, in contractionem excitentur: muſculis vero Tracheæ contractis, per os exprimitur aer, ſeu quod idem eſt, fit Tuſſis. Quam quidem, cum Dyſpnœam comitem non habeat, ab his glandulis potius, quam a Pulmonibus proficiſci credimus; quippe ſi in Pulmones inciderit materia redundans, Tuſſim excitare poſſe vix videtur, niſi & ſimul inferat ſpirandi moleſtiam: quæ ſane in ſuppreſſis menſibus perquam familiaris eſt. Sanguine enim in vaſis Pulmonum Capillaribus reſtitante, Veſiculæ Bronchiales, quæ arteriis ubique interjectæ ſunt, tum pondere nimio laborant, & quendam gravitatis ſeu anxietatis ſenſum excitant, tum in ſpatium anguſtius compreſſæ, ad aerem per vices intromittendum expellendumq; ineptiores fiunt: ita ut, ſanguine magis indies ſtagnante, non niſi difficulter admodum peragatur Reſpiratio. Ita a potu largiore dyſpnœam inferri ſcribit Hippocrates[a]. Quin gravius adhuc lædetur reſpiratio, ſi Thoracis muſculi, uti plerumque fit, vel ita peccante materia oppleti ſint, vel ſpiritibus, ſive ob Plethoram nimiam ſanguinis, ſive Lentorem, deſtituti, ut munere ſuo minus rite defungi queant, & coſtas nec valide ſatis ſurſum elevent, nec deorſum premant: unde parcior aeris ex Veſiculis expreſſio, & gravior in ſpirando Pulmonum labor. Etiam aliquando ab inflatis Utero & Hypochondriis oritur, aut ſaltem augetur, Dyſpnœa; quia, Diaphragmate ſurſum intra Thoracem protruſo, ita coarctatur Pectoris cavitas, ut debitæ pulmonum expanſioni deſit ſpatium; unde ſpirandi difficultas: cui malo maxime obnoxii ſunt ii, quibus Thorax anguſtior eſt, uti experiuntur Gibboſi. Quod ſi hoc Pulmonibus diutius incumbat malum, ſuccreſcet, quod gradu tantum a dyſpnœa diſcriminatur, Aſthma.

Et hæc quidem in Pulmonibus orientur ſymptomata, etiamſi adhuc intra canales ſanguineos coerceantur humores plethorici: qui ſi tandem extra vaſa profluant, & in Folliculis Bronchialibus, ſive potius in interſtitiis eorum, ſedem figant, eos multum undique diſtendent; unde paulatim increſcet Vomica: quod quidem vocabulum, ſi Vomicam a Phthiſi Pulmonari diſtinctam eſſe volumus, humoribus intra Pulmones quidem effuſis convenit, Veſicula tamen ſive Cyſti propria adhuc contentis; ita, quia nullum cum Bronchiis commercium habeat, aut profundius ſaltem deliteſcat Vomica, nulla etiam per Tuſſim fiet puris excretio. Nec interſtitiis ſolum, ſed & in Glandulis, quibus plurimum ſcatet interna Bronchiorum tunica, accreſcere poteſt Vomica: eæ quippe Glandulæ, quanquam in ſano corpore oculis vix percipi queant, accedente morbo diſtendi admodum

a Prædict. 2. 5.

poſſunt,

possunt, & grandescere: quod in reliquis Glandulis, Pericardii puta, Pleuræ, Peritonæi, &c. quæ extra morbum aciem oculorum fugiunt, frequenter observamus. Hujusmodi sane Vesiculas non semel vidi, nunquam tamen æque conspicuas reperi, ac in fœmina quadam, quæ Tabe, Menses suppressos insecuta, interiit. Hujus in sinistro latere universus Pulmo materia purulenta ita differtus est, ut ad Scirrhum pene accederet: immisso cultro exiit pus, non circumquaque diffluens, sed distinctis Vesiculis, plurimum quidem turgentibus, non ruptis tamen, inclusum: qua de re ut certior fierem, Vesiculas quasdam aqua tepida ita elui, ut omni tandem pure exhausto, oculis integræ atque indivulsæ exhiberentur. Quod si demum hæ Vesiculæ inflammatæ & disruptæ fuerint, facto Ulcere, succedit Tabes. Cujus quidem causa frequentissima apud Authores statuitur, aut evacuationis solennis suppressio [a], aut plenior alimenti ingurgitatio: utrinque scilicet ea, quam volumus, inducitur Plethora. Muliebrium vero Phthiseωn usitatissimam originem agnoscit Mortonus [b], Menses obstructos; quas quidem, quando ab hoc fonte derivantur, Lethales pronuntiat Hippocrates [c].

Nec sua melius Cordi constat, suppressis Mensibus, Contractionis Remissionisque norma: accumulatis enim intra vasa pene ad rupturam usque humoribus, sanguis, qui universum fere Aortæ truncum obsidet, liquido, quod a Corde protruditur, validius multo renititur, quam cum minor esset in canalibus plenitudo: sanguinis enim renitentia est, ut particularum copia. Ita liquidum, hoc impeditum obstaculo quo minus libere foras profluat, majore quam consueverat copia intra Cordis Ventriculos turgescit, & cor adeo nimio pondere laborat admodum & pene suffocatur: spiritus interim in fibris motricibus compressi, & quasi stimulo quodam excitati, vires suas vividius exercent, ut sanguinem forti satis impetu foras protrudant. Corde autem vehementius contracto, ad sternum altius insurgit conus, & in costas ictu quodam impingit, qui proinde dicitur Palpitatio. Ob hanc sanguinis in arteriis renitentiam, necesse est ut vehementiore impetu contrahatur Cor, quia vis ea, qua sanguinem projicere conatur, repercussa quasi & reverberata in ipsum denuo recidit; ita ut impetus, qui in sanguinem per arterias propellendum fieri consuevit, in Cordis fibras exerceatur: unde Cordis violentior concussio, & altior ad costas insultus. Ad hunc modum si uberius increverit Plethora, singulis arteriarum pulsibus palpitabit etiam Cor. Adhuc molestior fiet Palpitatio, si Plethoræ sanguinis Lentor accesserit; quia globulis sanguineis arctius inter se cohærentibus, major erit ea, quam in Aortæ trunco fieri diximus, renitentia. Igitur morbis iis, in quibus lentior reperitur sanguis, ut Rheumatismo, Passioni Hystericæ, Chlorosi etiam, & Cachexiæ [d], comes fere assidua adest Palpitatio. Ulterius porro indies crescente Plethora, Cor nimiæ sanguinis copiæ succumbit; deficiunt quippe quæ tanto ponderi mo-

a Willis Pharm. Rat. 82. b Phthisiol. 3. 9. c Præd. 2. 13. Morb. Mul. 1. 6.
d Willis Phar. Rat. 263.

vendo pares ſint, vires. Motu adeo Cordis ſuſpenſo, intermittit Pulſus; & quia curſus ſanguinis in præſens ſiſtitur, nulla fit in cerebro ſpirituum ſecretio, unde Animi deliquium, ſive Syncope. Poteſt etiam prohiberi contractio Cordis a Preſſione, quæ in cerebro a vaſis plethoricis oritur, quæque ſpirituum iter per nervos intercipit. Ad hoc vaſa Cordis Coronaria, cum plurimum diſtenta ſint, nervos etiam vicinos comprimunt: unde influxu ſpirituum præcluſo, otiantur fibræ, & nulla fit e corde ſanguinis projectio.

Capitis dolorem quomodo inferat Plethora, alibi oſtendimus; ideo ſuppreſſis Menſibus neceſſarium eſſe dicit Celſus [a], ut in capite fiant dolores acerbiſſimi. Hi quidem Gravedinoſi erunt, propter ſolam, qua canales quaquaverſum urget Plethora, Preſſionem, præcipue ſi affuerit Lentor; Pulſantes etiam, quia cum in arteriis uberius coacervatur ſanguis, & impetu vehementiore propellitur, validior erit in latera humorum ictus, & major fibrarum diſtractio: unde dolor cum pulſu excitabitur. Ad ſinciput tamen & occiput ſentiri ſolent dolores, quia Dura Mater, in qua præcipua eſt doloris ſedes, Suturæ parietali & lamdoidali firme connectitur; ita vaſa, quæ per eam diſſeminantur, & intus plurimum diſtracta ſunt, & extra oſſibus compreſſa: in his igitur canalibus plenitudine admodum turgentibus, & ad ſolidum impactis, acrior erit doloris ſenſus. Multa etiam Duræ Matris vaſa, per tenues utriuſque Suturæ rimas, in integumenta capitis funduntur: adeo ut ab his forte, propter tunicas exuberante ſanguine dimotas, & foramina quæ pertranſeunt anguſtiora, haud exigua doloris pars oriatur. Itaque ii, quibus Suturarum juncturæ arcte nimis inter ſe coaluerint, cephalalgia utplurimum graviter laborant. Ab hujuſmodi dolore, ſi vehementior fuerit, ſatis patet, quomodo contumaces inferantur vigiliæ. Hic quidem Capitis in ſuppreſſione menſium dolor, utcunque familiaris ſit, non ab occulta aliqua cum Utero Sympathia, ſed ab ipſius Cerebri ſtructura oritur: quod cum ſit viſcus omnium tenerrimum, injurias minus, quam reliquæ partes, ſuſtinere poteſt. Hoc etiam de Capite & Pulmone annotari debet, quod in iis multo facilius atque altius, quam in reliquo corpore, ſuſcipitur ea, quæ a Menſibus ſuppreſſis oritur, labes; hæ quippe partes omnium ſunt molliſſimæ, & humorum incurſui minime renituntur. Itaque in omni fere morbo gravius plectuntur. Præcipue vero, ſi in ipſo fluxu reſtricti ſunt Menſes, ſequi frequenter ſolet Capitis dolor, & Hæmoptoe. Cerebro autem ſemel affecto, in mali conſortium ob viciniam facile trahuntur Oculi, & ſimili pondere ob canales nimium refertos laborant, nonnunquam etiam intumeſcunt: quemadmodum & eos gravari cernimus, ſimul ac in cerebro langueſcant ſpiritus, ſeu, quod idem eſt, obrepat ſomnus. Ulterius adhuc ſerpente malo, Oculi ita affecti ſunt, ut Vertiginem inducant; cujus quidem morbi rationem primus expoſuit Bellini. In ea enim quæcunque oculis obverſantur, utcunque quieſcentia & immota ſint, rotari ta-

[a] 2. 7.

men

men & circumagi videntur. Quippe cum motus rerum externarum non alia ratione ab oculis percipi ſoleat, quam per mutationem loci, in quem veniunt Species intra oculum perductæ, ſive imagines in Retina depictæ; quocunque modo Specierum diſtantia mutetur, objectum moveri videbitur. Mutari autem poteſt diſtantia vel quia objectum revera moveatur, vel quia oculus moveatur immoto objecto, vel denique quia Nervi Optici filamenta loco ſuo dimota ſint. Nervo enim Optico ſive Retina dimota, Radii ab objectis emiſſi non in eaſdem oculi partes incidunt, ſed pro vario Retinæ motu diverſas; ita ut, dum Imagines in Retina locum mutant, objecta tanquam locum perpetuo mutantia videantur. Cum itaque arteriæ, ad oculi fundum diſſeminatæ, ſanguine plethorico ſupra modum turgeſcant, Retina ſeu Nervi Optici expanſio, pulſantibus, quibus contigua eſt, arteriis, loco ſuo dimovebitur, adeoque Imago radiantis in ipſam incidens locum quoque immutabit: unde ipſum quoque moveri videbitur objectum, ſeu, quod idem eſt, ingruet Vertigo.

Diſtentis ad hunc modum cerebri vaſis, facile concipitur quomodo tandem ſuccedat Apoplexia, morbus Vertigini multum affinis. Hujus quidem plurimæ cauſæ apud Authores ſtatuuntur; quas tamen accuratiſſimus de hoc morbo ſcriptor Wepferus [a] ad duas claſſes redigit, eas ſcilicet, quæ vel Arteriolas obſtruere poſſunt, vel Spirituum per nervos effluxum intercipere. Suppreſſis igitur Menſibus ita paulatim increſcit Plethora, ut Lentorem, qualem modo deſcripſimus, inducat: qui ſi tenax nimium & compactus fuerit, ad minima cerebri vaſa adhæreſcit ſanguis. Canalibus igitur ſemel oppletis, augeſcit indies allabente lento ſanguine obſtructio, donec in eam tandem molem excreverit, ut Arteriolarum orificia penitus occludat: unde nulla ex arteriis fiet in Nervos liquidi trajectio, adeoque nullus in corpore relinquetur ſenſus. Ita brevi ſuccedet mors. Si tamen haud ita invaluerit obſtructio, ut omnes in Nervis aditus præcludat, ſed aliquid adhuc liquidi nervoſi per tubulos derivari ſinat, liquidum illud, utcunque imbecillius ſit, quam ut cæteris muſculis movendis ſufficiat, cor tamen & pectus ſatis vivide movebit: cor enim, uti & ex iis plurimi qui reſpirationis muneri inſerviunt muſculi, antagoniſtis deſtitutum eſt, ideoque minore multo ſpirituum copia in contractiones cietur, quia tollitur illa, quæ ab antagoniſtis oritur, contranitentia. It ut Arteriolis obſtructis, poteſt ſenſus omnis extingui, etiam fibrarum omnium, niſi in corde & thorace, motus, in quo quidem conſiſtit Apoplexiæ natura. Poteſt etiam inferri Apoplexia, etiamſi abſit ſanguinis lentor, ob interceptum nempe Spirituum per nervos effluxum: qui quomodo ab arteriis ultra modum dilatatis impediri poteſt, antea jam oſtenſum eſt. Eodem modo nervos comprimet ſpirituſque intercludet, ſanguis extra vaſa in cerebro effuſus; quod non raro in plethoricis accidere ſolet. Igitur ſanguineo temperamento præditos, & poculis liberius uſos, Apoplexia frequentius corripi obſervamus.

[a] Apopl. p. 173.

Cum

Cum Inſania ſit delirium ſine febre, quicquid poterit inferre delirium, excitabit etiam Inſaniam. Delirium vero a motu ſpirituum vario & perturbato oritur, unde Species in cerebro nullo ordine cohærentes ſuſcitantur. Spirituum vero perturbatio ſuccedet, cum motus ipſorum nimium rapidus ſit, quod in Plethora facile accidit, quia augetur moles ſanguinis, & cordis impetus; unde vehementior globulorum in canalibus attritio: quæ cum in cerebro etiam fiat, & nervos nimis violente premat, tremores nervorum confuſi erunt, adeoque & Species minus diſtinctæ. Ita ab evacuatione quacunque ſolenni inhibita[a] ſæpe ſequitur Inſania, præſertim ſi æſtas fuerit ſicca, aut præceſſerit potus calidior, a quibus omnibus inducitur Plethora; itaque etiam Evacuantibus curatur. Exemplum ad hanc rem ſatis appoſitum præbet Foreſtus, qui venæſectione mulierem, a ſuppreſſis Menſibus inſanientem, ſaluti reſtituit[b]. Ita certum eſt illud Hippocratis effatum, Inſanis ſi Varices vel Hæmorrhoides ſupervenerint, Inſaniæ criſin fieri[c]; idem etiam de Menſibus erumpentibus dicendum.

Fluor Albus, cum ex uterinis glandulis feratur, facile erumpit, ſi glandularum orificia paulo laxius dehiſcant: quæ quidem nihil promptius poſſit diducere, quam humorum plenitudo. Igitur quoties Menſes denuo dimanent, ſemper ſubſiſtit Fluor; quia minuitur ad glandulas plethora: quibus quidem induciis dignoſcitur, utrum morbus hic Idiopathicus ſit, an Symptomaticus. Ita reſtrictis Menſibus, a ſanguinis redundantia oritur Fluor Albus; quod non modo evincit ratio, ſed & experientia confirmat: eæ quippe, quæ in Suppreſſione menſtrua huic malo maxime obnoxiæ reperiuntur, habitus ſunt admodum plethorici. Id etiam advertendum eſt, mulieres, quibus copia majore manaverit fluor albus, cæteris ſymptomatis, quæ a menſibus inhibitis ſequi ſolent, minus conflictari. In nonnullis etiam Menſium prodromus, & quaſi vicarius reperitur fluor albus.

Paſſionis Hyſtericæ pleraque ſymptomata cum ſint Spaſmodica, uti accuratiſſime commonſtravit Cl. Williſius, quale illud certe eſt, quod a ſuppreſſis Menſibus oriri diximus, globi ſcilicet in Gutture, quaſi aſcenſus, videamus quomodo a Plethora deduci queat Convulſio. Hujus quidem duas cauſas agnoſcit Hippocrates[d], Repletionem nempe, & Inanitionem; quas ſi attentius ſcrutemur, morbi iſtius rationem melius explicabimus, quam ſi ſubtiles recentiorum hypotheſes conſulamus. Quippe ad hunc modum illuſtrari poteſt ea, quæ hujus loci eſt, ex Repletione Convulſio: quæ cum ſit contractio inflatioque muſculi involuntaria, oritur, quoties in muſculum derivatur major liquidi copia, quam quæ imperante voluntate impediri poſſit: ita duobus antagoniſtis ad æquilibrium perductis, ſi alteri plus liquidi adjeceris, is in ſtatu contractionis cotinuo permanebit, donec in iſtum, qui in oppoſito latere eſt, æqualem liquidi copiam deduxeris. Hujuſmodi quidem major ſolito in muſculum liquidi influxus fiet, cum

a Willis Path. Cereb. 445 & 493. b Lib. 10. obſ. 24. c Aph. 6. 21. d Aph. 6. 39.

ſan-

ſanguinis craſis ita inæqualis ſit, ut antagoniſtæ vaſa lentis humoribus quodammodo obſtruantur: quo fit, ut in fibras alterius hujuſce muſculi major influat liquidi copia. Liquido igitur in vaſis ſupra modum redundante, poteſt eſſe ita valida muſculi contractio, quæ ab imperio voluntatis tolli nequeat: quod ſi lentor adſit, adhuc magis intra fibras motrices detinebitur liquidum, adeoque fortior fiet contractio. Ita ſi ad hunc modum infletur Tracheæ & Oeſophagi tunica muſculoſa, inferetur ſenſus quaſi Globi cujuſdam ad fauces aſcendentis: ſimul etiam ingruet Suffocationis metus, quod laryngis muſculi eodem modo intumeſcentes aeri introitum minus liberum concedant. Atque huic malo maxime ſunt obnoxiæ, quibus aut incertis periodis redeunt, aut guttatim fluunt Menſes. Pariter a Plethorá deduci poſſunt cætera Paſſionis Hyſtericæ ſymptomata; quæ non modo a ſuppreſſis Menſibus ſequi ſolent, ſed etiam a Fontanellis & Ulceribus occluſis ſæpe excitantur: idem quoque in Viris, quibus periodica aliqua evacuatio reſtricta eſt, cap. 8, annotavimus.

Urinæ ſtillicidium, quod in Suppreſſione menſtrua ſæpe fieri notat Hippocrates[a], a Plethora facile deducitur. Vaſa enim ſanguinea, quæ Veſicæ inſeruntur, cum plurimum diſtenta ſint, nervos ita comprimunt, ut parcior & difficilior multo fiat in fibras motrices ſpirituum derivatio: unde muſculi ad urinam foras trudendam minor vis. Poſt aliquam vero moram ſpiritibus copia ſatis ubere congeſtis, eo momento in urinam nitetur muſculus, ut parvulam quandam illius portiunculam neceſſario propellat: hoc vero impetu exhauſtis iterum ſpiritibus motum ſuum ſuſpendere cogetur, donec novæ influant ſpirituum ſuppetiæ: ita, ſuperato ſenſim per vices obice, urinam guttatim demittit Veſica. Quod ſi vaſa intenſius intumuerint, ita ut ſpiritus prorſus intercipiant, etiam prorſus ſupprimetur Urina; quia non ſuppetit aliqua idonea vis, quæ eam ex veſica protrudat. Fiet etiam Urinæ ſuppreſſio, ſi Veſicæ Sphincter, Spaſmo correptus, exitum præcludat: vel ſi adeo lentus fuerit ſanguis, ut nulla inde fieri poſſit in ſubtiliſſimis Renum canalibus ſeri ſecretio.

Suppreſſis Menſibus Sanguis, per aliena loca erumpens, ſatis oſtendit eruptionem a Plethora ſuſcitari. Intra vaſa enim quietus ſubſiſteret, niſi copia ita redundaret, ut amplius ſibi ſpatium poſceret, quam quod largiri poſſit vaſorum capacitas. Aucto igitur momento, ita ut canalium impedimenta ſuperet, effluit ſanguis. Hæc per aliena loca eruptio in Virginibus magis, quam in iis quæ pepererunt familiaris eſt, uti obſervat Hippocrates[b]; in Virginibus enim anguſta admodum & conſtricta ſunt Uteri vaſa, ita ut citius per ea inhibeatur ſolennis menſium purgatio: adeoque ex aliis canalibus, qua data eſt porta, affluat ſanguis redundans. In iis vero, quæ pepererunt, Os Uteri[c], uti loquitur Hippocrates, ſanguini exeunti magis patet: hoc eſt, ipſo interprete, vaſa, quia Lochiorum fluxu multum ampliari & dehiſcere ſoleant, menſibus, quandocunque erupturi ſunt, liberiorem præbent exitum: itaque id etiam adjicit, eas minus frequenter

[a] Nat. Puer. 7.   [b] Morb. Mul. 1. 9.   [c] Ibid. 1. 1.

Suppreſſione menſtrua laborare; ſuppreſſionem vero, ſi quando inciderit, facilius ferre, tum quia Partus doloribus aſſueverint, tum quia Vaſa uteri multo ampliora habeant, quam Virgines[a]. Quod ſi in Virginibus per alia etiam loca ſanguinis exitus præcluſus ſit, oritur Febris alba, ſive Chloroſis; quæ nihil aliud eſt quam ſymptomatum, quæ jam deſcripſimus, congeries.

Ex his pleraque ſymptomata ab aliis rebus, quæ Plethoram ad Vaſa inferunt, ſæpe oriuntur, uti exercitio nimis violento, potu aut calore immodico, præſertim vero evacuatione aliqua inhibita[b]: quidni eadem etiam, ſuppreſſis Menſibus, Plethoræ tribuantur?

Plurima ex his, quæ expoſuimus ſymptomata a ſuppreſſis Menſibus ingruere notat accuratiſſimus Hiſtoriæ medicæ ſcriptor, Hippocrates; quæ etiam a plenitudine oriri paſſim docet[c], uti & ipſum Menſium profluvium. Satis ſingularis eſt ea, quam de Phaethuſa & Nymaſia narrat, hiſtoria; quibus, poſt diuturnam Menſium Suppreſſionem, corpus tandem Virile factum eſt, ita ut hirſutæ admodum & barbatæ evaderent[d]. Ea enim, Menſibus inhibitis, ſuccrevit ſanguinis redundantia, quæ in vaſis minime contineri potuit; poris igitur cutaneis humorum impetu ſenſim patefactis, in capillos migravit quod erat liquidi ſuperfluum. Nonnunquam etiam in Lac convertitur, quod in Virgine Suppreſſionis menſtruæ ſignum ſtatuit Hippocrates[e].

His ſymptomatis fœminæ omnes haud æque ſunt obnoxiæ; in his Caput, in illis Pulmo, in aliis denique Venter potiſſimum afficitur: quippe ea eſt fluidorum omnium indoles, ut ad eas partes decumbat humor redundans, quibus minor ſuppetit ad renitendum vis: unde in iis liberius materiæ affluenti hoſpitium. Hæc quidem partium imbecillitas in diverſis fœminis perinde varia eſt, ac ſunt animi mores; nec duas forte reperias, quibus, in Suppreſſione menſtrua, ſibi invicem accurate reſpondent ſymptomata. Quæ tamen ſymptomatum varietas huic morbo ita parum propria & peculiaris eſt, ut ei cum cæteris fere omnibus, Febre præſertim, ſit communis.

CAP. XI.

De Methodo in Suppreſſis Menſibus Therapeutica.

PErcurſis jam ſuppreſſorum Menſium Symptomatis, & ad Theoriæ noſtræ normam explicatis, non alienum erit rem paulo ulterius perſequi, medendique rationem expendere, nequid deſit quod ad Plethoram illuſtrandam afferri queat. Ea quippe medendi unica eſt intentio, ut inſtauretur denuo, quæ Menſes reſuſcitet, Plethora.

Antequam vero Methodum Therapeuticam aggrediar, notandum eſt non ſemper eſſe in ſuppreſſis Menſibus Medicinæ locum, cum

a Ibid. b Willis. Bellin. paſſim. c Nat. puer. ſ. 7. Morb. Virg 2. Morb. Mul. 1. 2.
d Epid. lib. 6. e Aph. 5. 39.

om-

omnis Suppressio non sit morbosa; ideo neque provocandi sunt, quia fluere non debent, Menses. Ita in Gravidis & Lactantibus citra sanitatis noxam deficiunt; aliquando etiam in Obesis & Athleticis; in his enim per poros egeritur, in iis in pinguedinem migrat humidi redundantia. Pariter si per aliena loca erumpat sanguis, saluti esse solet fluxus vicarius: qui ideo, si nullo gravi symptomate comitatus fuerit, vix temperari, nedum restringi debet. Denique si sanguis deficiat, si evacuatio nimia, si morbus chronicus, aut inedia longa præcesserit, neutiquam ciendi sunt Menses, donec refectæ fuerint vires. Hujusmodi quippe fœminis ita parum nocet Suppressio, ut morbum potius accerseret, si intempestive excitaretur fluxus.

Cum itaque omnis Suppressio morbosa, vel a Canalium, vel a Sanguinis vitio derivetur, duplex etiam erit curandi intentio; altera ad Canales recludendos, altera ad emendandum Sanguinem dirigenda.

I. Suppressionis, quæ a Canalium vitio oritur, signa in prioribus ostensa sunt: quod quidem vitium facile in canalibus succrescit, si aut præ siccitate naturali nimis indurescant, aut frigore subito sint constricti, ita ut fibræ arctius jam inter se cohærentes renitentia sua sanguinis momentum exsuperent. Si igitur, qualitate sanguinis illæsa, obfirmati sint Canales, curatione adhibita, oportet aut impedimentum vasorum imminui, aut vim sanguinis intendi. 1, Igitur ut vasorum impedimentum tollatur, relaxandæ sunt fibræ. Ad hunc finem tepide adhibentur externa remedia, qualia sunt suffitus, balnea, fomenta, ex herbis emollientibus, & penetrantibus conflata. Particulæ ex plantis, sive aqua sive igne elicitæ, & intra uterum susceptæ, calore adjuvante & quasi urgente, ita in vasorum poros se insinuant, ut fibras a se invicem separent & diducant; contactu autem fibrarum inhibito, vasorum latera laxius explicantur, & fluido impingenti debilius resistunt: ita vi impedimenti debilitata, iter suum per vasa expugnat sanguis. Externis hisce remediis plurimum usus est Hippocrates: quæ certe locum habent, non modo cum a Vasis supra modum rigentibus, sed etiam cum ab ipso Sanguine inducta sit suppressio: quippe, si relaxatis canalibus impedimentum minuatur, idem est, ac si auctum fuerit sanguinis momentum. Igitur, suppressis Mensibus, Fomenta purgationi esse præmittenda monet Hippocrates[a]. 2. Ne a Canalibus constrictis inhibeantur Menses, vis sanguinis augenda est. Huic vero intentioni cum eadem satisfaciat medendi norma, ac quæ in altero Suppressionis genere adhibetur, Methodum Therapeuticam Lector ex sequentibus deducat. Suppressio hæc, quæ a Vasorum vitio oritur, minus quidem frequenter accidit, curatu tamen est facillima: ea quippe, dum recens adhuc fuerit suppressio, Externis remediis plerumq; cedunt: nonnunquam etiam, æstivo præsertim tempore, per se aperiuntur. Quod si diutius perstiterit vasorum durities, Plethora indies accrescens sanguini tandem vitium in-

a Morb. Mul. 1. 25.

ducit;

ducit; unde altera, eaque multo frequentior, ſuppreſſorum Menſium cauſa in prioribus deducta eſt.

II. Cum igitur a Sanguinis vitio, ſive Lentore, ortum ducat Suppreſſio, eo dirigenda eſt omnis medendi intentio, ut, ſublata partium cohærentia, is iterum ſanguini concilietur impetus, qui uterina vaſa perfringat. Quod ut aſſequerentur Medici, his potiſſimum uſi ſunt inſtrumentis, Venæſectione, adhibitis ad crura Cucurbitis & Frictionibus, Catharſi, Vomitu, Remediis denique, quæ, tanquam eſſent ad movendos Menſes Specifica, appellantur Emmenagoga.

1. Itaque ad tollendam Suppreſſionem, Venam, ſi nihil impediat, ſecari ſuadet Hippocrates[a]: quod etiam una fere voce præcipiunt, qui eum inſecuti ſunt, Scriptores; diſſentientes interim, quo potiſſimum tempore, & quo loco emitti debeat ſanguis. Alii quippe Venæſectionem præmittunt, alii contra non niſi poſt Purgantia & Emmenagoga, tribus vel quatuor ante periodum diebus, adminiſtrant; atque hi quidem in Brachio, illi autem in Talo inſtituendam eſſe cenſent. Utra potior ſit ſententia, ut melius intelligi queat, quærendum eſt, quomodo Intentioni Therapeuticæ reſpondeat Venæſectio, ſeu quod idem eſt, Momentum ſanguinis inſtauret. Momentum igitur ſanguinis, cum conſiſtat in ratione Copiæ & Velocitatis compoſita, Vena ſecta fit imbecillius, niſi eadem proportione increſcat Velocitas, qua diminuitur Copia: quod ſi major ſit Velocitatis auctæ, quam diminutæ Copiæ ratio, momentum increbreſcit validius. Perforata Vena, ſanguinis Velocitatem augeri probat, qui primus Phlebotomiam cum judicio aliquo illuſtravit, Bellini[b]; quia ſcilicet portione ſanguinis evacuata, imminuitur multum illius Impedimenti, quo præcedens ſanguis ſanguini continuo affluenti reſiſtens moram injicit; remoto itaque obſtaculo, ita ut minor ſit particularum inter ſe niſus, citatius per vaſa deferetur ſanguis. Ad quem vero gradum Velocitatem perducat Venæſectio, ſeu utrum ſanguinis momentum intendat an imminuat, ex varia partium Cohærentia colligendum eſſe monet Scriptor idem accuratiſſimus[c]. Quandocunque enim a Vena ſecta ſequitur intima ſanguinis dimotio, ſeu quando ita rareſcit ſanguinis compages, ut a contactu mutuo divellantur particulæ, ea increſcit Velocitas, quæ ſanguinis Momentum poſſit intendere; quia tum minor ſit in ipſo ſanguine partium reſiſtentia, tum uberius in cor traducantur ſpiritus: ita ſanguinis Craſi dimota, & arterias extrorſum magis trudente, excitabitur Pulſus. At ſi nulla fuerit ſanguinis dimotio, imminuta copia langueſcet ſanguinis Momentum, & quia non ita amplum ſpatium, ac prius, occupet ſanguis, minor erit etiam in arteriis Pulſus. Hæc fere de varia Momenti poſt Venæſectionem immutandi ratione diſſerit Vir ſcientiſſimus; in eo unice Lectori minus ſatisfaciens, quod id argumentum citius quam par erat dimiſerit, nihilque plane ſuggeſſerit, quod tanquam ſignum haberi poſſit, qualis demum ſit illa ſanguinis Craſis, quæ a vena ſecta facile diſtrahitur, qualis iterum ea quæ dimoveri nequit. Hoc enim minus

a Morb. Virg. 2. b Sang. Miſſ. p. 89. 94. c P. 101. 112.

perſpecto,

perſpecto, Medenti parum conſtat, quonam modo ſanguinis impetum immutatura ſit Venæſectio; cujus remedii quandocunque anceps ſit fortuna, ab eo prorſus in ſuppreſſis Menſibus abſtinendum eſt, niſi forte ad Symptomatum vehementiam levandam inſtitutum ſit. Si enim copia detracta lentior fuerit ſanguinis compages, non modo minor erit ſpirituum ſecretio, adeoque cordis impetus imbecillior, ſed & increſcet etiam ea, quæ Capillaria jamdudum obſidet, obſtructio. Itaque Principio morbi cum ſanguis admodum lenteſcat, non videtur in uſum trahenda Venæſectio, niſi id etiam certo aliquo indicio innoteſcat, tolli poſſe ſanguinis cohærentiam, ſeu intendi impetum: quod ſi hoc innotuerit, ne tum quidem ad Menſes ciendos perite ſatis adhibetur Venæſectio, ſi alia quavis medendi methodo augeri queat Velocitas, etiamſi nihil de Quantitate detrahatur; diminuitur enim, quæ Momentum facilius adhuc excitare poſſet, Plethora. Ad hoc id etiam accedit, quod tam ſubitæ evacuationis nulla videatur neceſſitas, quia medicinæ moram concedat morbus. Neque hoc ſane prætermitti debet, quod in iis, quibus ſuppreſſi ſunt Menſes, ita fere vires imminutæ ſint, ut Sanguinis miſſionem, a qua adeo expedita inducitur humorum mutatio, minus ſuſtinere queant. Neque etiam fœminis remedium hoc facile perſuadeas; quibus, dum ſanæ ſunt, Venam circa Menſium tempus aperire religio eſt; eſt enim apud eas certum quoddam in medicina axioma, & ab omni retro antiquitate derivatum, Menſibus, ſi jam erupturi ſint, officere Phlebotomiam. Quanquam vero a Venæſectione, ſi remediis præmiſſa fuerit, tam incertum plerumque ſit levamen, quia non certo ſecuturum eſt impetus incrementum: nonnunquam tamen ſanguis ea de ſe præbet indicia, quibus ſi quis diligentius ſtuduerit, Venam haud inauſpicato poterit ſecare. Talis indicii exemplum ſit, Pulſus plenus, & imbecillis: qui, morbo nondum inveterato, aliquando obſervatur. Itaque ad hunc modum conſtituto Pulſu, Venæſectio, ſi adhibita ſit, ſanguinis Momentum intendet. Quippe cum ea ſit arteriarum plenitudo, ut in ſpatium amplius excurrant tunicæ, ſignum eſt non ita validam eſſe humorum Cohærentiam; ſi enim denſa admodum & conſtricta fuerit compages, in molem anguſtiorem coirent particulæ, nec arteriarum latera ita extenderent. Ita cum fluida ſatis ſit ſanguinis compages, turgent ob Plethoram arteriæ: at quia ſanguinis copia ſeu quantitas materiæ movendæ augetur, vis autem cordis contractilis ſive propellens non augetur, ſed forte diminuitur, ob Plethoram, neceſſe eſt ut, cum major quantitas materiæ æquali vel minore vi ſit movenda, minor ſit ſanguinis velocitas; adeoque ſi imminuatur quantitas movenda, eadem adhibita vi, vel etiam aucta, (quod poſt Venæſectionem, ſi inſignis fuerit Plethoræ gradus, fieri neceſſe eſt) augebitur Velocitas: unde vehementior cordis impetus, & Pulſus fortior. Ita in hoc caſu ſanguis miſſus Pulſus imbecillitatem tollit: ad quam quidem multum facit tonus arteriarum remiſſior; unde, tunicis ſanguini affluenti minus renitentibus, deficit ictus magnitudo. Detumeſcente vero in vaſis poſt ſanguinis miſſionem Ple-

thora, imminuitur ea, qua nervi ob arterias nimis turgentes coarctati ſunt, Preſſio: ita, ſpiritibus copioſius ad cor deductis, reviviſcit ſanguinis impetus, & vaſorum tonus; unde digitum fortius ferit Pulſus.

Vidimus jam, quid de hac methodo ſentiendum ſit, quæ ſuppreſſorum Menſium curationem a Phlebotomia auſpicatur: melius forte arridebit ea, quæ non niſi poſt Purgantia & Emmenagoga venam aperit. Ex iis quippe, quæ de augendi in Miſſione ſanguinis momenti cauſa diſſeruimus, ſatis patet, præmiſſis Purgantibus & Emmenagogis, venæſectionem felicius eſſe ceſſuram: in his enim cum ea ſit operandi ratio, ut humores viſcidos diſſocient & attenuent, uti ex ſequentibus patebit, ſanguis jam ante comminutus laxiuſque cohæreſcens, copia detracta facilius dimovetur, & fortius momentum concipit. Igitur triduo ante conſuetum periodi tempus ſecatur vena, ut tum præcipue novus ſanguini accreſcat impetus, cum augmenti ſummam attigerit Plethora.

Quo vero in loco inſtituenda ſit Venæſectio, magna eſt inter authores controverſia; potior tamen videtur Galeni[a] ſententia, qui venam in Talo incidi jubet. Facto enim orificio, non modo in inciſam Venam, ſed in alias omnes, quæ ab eodem Trunco proveniunt, uberior ſanguinis copia derivatur, uti fuſe ſatis demonſtravit Bellini; quia nempe ad eas partes, ubi aperitur vena, minor quam in reliquo corpore ſit reſiſtentia. Igitur ſi e Talo mittatur ſanguis, copioſior erit in vaſa Uterina, quæ a Vena Cava, pariter ac Saphæna, ducunt originem, ſanguinis derivatio: adeoque cum fluido largius influente major ſit vaſorum diſtenſio, facilior aperietur ſanguini menſtruo egreſſus. Ita Hirudinibus ad Hæmorrhoidas adhibitis, mirum & promptum effectum ſe vidiſſe teſtatur Mayernus[b]. Pariter cum citra Lentorem ſanguis exuberans, Vaſorum vitio, reſtrictus fuerit, ſecta Saphæna tum intenſius rareſcent humores, tum ad uterum copioſius confluent: ita utraque de cauſa increſcet ſanguinis ad Uterina vaſa momentum, perque ea Menſes demittet. Hinc haud difficulter colligi poteſt, quid de Lindani doctrina, apud Etmullerum[c] ita decantatâ, ſentiendum ſit, "qui tempora diſtinguit, in quibus vena ſe-
"canda ſit: ubi ſcilicet Menſes inſtant, nondum tamen fluunt, ve-
"nam ſecandam ſuadet in Brachio; ubi vero jam fluunt aut caſu
"ſubito reſtringuntur, tunc Saphænam aperiendam monet. In Pede
"vero nunquam ſecandam eſſe venam cenſet, niſi Menſtruatio actu
"fluat, aut ipſe fluxus ſuppreſſus fuerit." Hujuſce doctrinæ rationem ita explicat Etmullerus, "Quod nempe inſtantibus Menſibus,
"dum turgeſcit & rareſcit ſanguis, tum in eo omnis eſt naturæ cona-
"tus, ut deorſum verſus deducat ſanguinem: itaque viæ ſi ſint exiles,
"non ſtatim aperiri poſſunt, quia potius diſtentæ ſanguinis fluxum
"quodammodo ſiſtant. Quando itaque per Saphænam apertam in-
"ferius ſanguinis promovetur impetus, plus ad Uterum ducis, & ita
"malum auges; ſin aperta Brachii vena, ſurſum nonnihil revel-

a Curat. per V. S. cap. 11. 19.

b Morb. Intern. cap. 22.

c Tom. 1. 544.

"litur,

"litur, liberantur viæ ab oppreſſione, & ſanguis facilius fluit. "Nunquam certe Saphænæ ſectio Menſes provocabit, niſi aut actu "fluentes ex frigore aut pavore fuerint reſtricti." Quale ſit hoc argumentandi genus, per ſe ſatis patet; ſupponitur quippe ſanguinem ita turgidum & rarum eſſe, ut per vaſa ſatis expedite effluere poſſet, niſi deorſum verſus ducto ſanguine ipſa obeſſet Plenitudo: quod certe ita parum Medicæ Philoſophiæ congruit, ut ne communis quidem ſenſus ferret, vaſa, quo magis ſanguine diſtenta ſint, eo minus eſſe ad cedendum facilia. Quod ſi Menſes & jam fluentes promoveat, & in fluxu ſuppreſſos revocet Saphæna ſectio, quidni etiam & extra fluxum reſtrictos queat deducere? unde ſit ut in altero caſu momentum ſanguinis inſtauret, in altero cum æque fortiter ſanguinem ad uterum ducat, imminuat? Secta Brachii vena cum nonnihil ſurſum revellitur, liberantur quidem ab oppreſſione viæ uterinæ; ſed impetu ob plethoram imminutam languente, haud ita facile diſſiliunt vaſa, quia minus ſunt diſtenta. Sed huic ipſius de Plenitudine ſententiæ Riverii[a] obſervationem multum favere ait Etmullerus: "In muliere quadam, quoties ſecabatur Vena Malleoli, Menſtrua cohibita ſunt; "dum vero ex Vena Brachii miſſus eſt ſanguis, ea largius profluebant." Cujus rei ratio, quia vulgaribus Medicorum placitis adverſari videbatur, ita a Medicis Monſpelienſibus explicata eſt: "nempe cum mu"lier illa plethorica eſſet, & Suppreſſionem Menſium pateretur, a "nimia ſanguinis copia Uteri vaſa ita diſtendente, ut comprimi ſuf"ficienter non valerent, attracto ſanguine ad ea vaſa per venarum "inferiorum apertionem augebatur Obſtructio. Quando vero miſſo "ſanguine a Venis ſuperioribus, retractio fiebat a vaſis Uteri, eorum"que plenitudo & diſtenſio minuebatur, tunc illa facilius ſeſe con"trahebant ad expulſionem naturalem & ordinariam, quæ per Ute"rum ſolet fieri." Jamdudum credo Lectori ſuboluit, minus adverti ſolere diſcrimen illud inter Plethoram Solitariam, & eam quæ cum Lentore ſanguinis conjungitur: ab ea quippe Menſes ſupprimi non poſſe oſtenſum eſt, adeoque nec Saphænæ ſectionem, quæ ad Uterina vaſa Plethoram auget, Menſium eruptioni officere; in hac vero quia ſit ad uterum Obſtructio, hoc eſt, quia in vaſis capillaribus lentus ſanguis ſubſiſtit, deductis uberius per Saphænæ apertionem ad Uterum humoribus, & effluente paulo impetuoſius ſanguine, major ſit ad vaſorum oſcula viſcidi adhæſio: quod tamen a ſecta Saphæna periculum non Plethoræ, ſed Lentori potius tribuendum eſt. Igitur in hac ſolum Plethora, quæ cum Lentore conjuncta eſt, locum habet Lindani cautio. Hujuſmodi Plethora laborabat mulier illa, cujus jam ex Riverio deprompta eſt hiſtoria. Itaque ea Medicis recte viſa eſt Indicatio, "ut larga Phlebotomia in Brachio celebrata immi"nueretur Plethora (ſeu ſi magis proprie loqui volumus, ut detracta copia ſanguinis velocitas & momentum augeſceret) "poſtea vero "apertis Venis inferioribus ſanguis ad inferiora retraheretur, præ"cipue circa tempus, quo prius laborans purgari conſueverat: ita

[a] Cent. 1. Hiſt. 2.

quippe

quippe ſanguis tum prima Venæſectione, tum Emmenagogis [a], quæ adhibita ſunt, comminutus magis & diviſus, per vaſa Capillaria facile excerni poterat, ſi ſub eruptionis tempus novum impetum a Saphæna ſecta acceperit. Ratio vero, cur præſtet venam in Brachio prius, & deinde in Malleolis aperire, hæc eſſe videtur: diminuta quippe per venam in Brachio ſectam ſanguinis copia, augetur Velocitas; poſtea vero aperta Saphæna, ſanguis ad inferiora ſe præcipitat, & auget eam, quæ ad vaſa uterina continuo increſcit, Plethoram; unde aucta Plethora & Velocitate, augetur etiam ad ipſorum latera ſanguinis Momentum. Huic argumento longius immoratus ſum, ut legenti innoteſcat, quam lubrica & dubii plena ſint præcepta in Medicina generalia, niſi fluidorum indolem, & varietates eas, in quas ſanguinis temperies improviſo ſæpe tranſit, accurate perſpexerit Practicus.

2. Frictionum & Cucurbitarum, quæ ad Crura adhibentur, eadem eſt ratio, ac inſtitutæ in talo Phlebotomiæ. Hæ quippe humores partim intra vaſa atterendo, partim per poros cutaneos educendo, ut velocius circuletur ſanguis; derivando autem deorſum verſus, ut in uterina vaſa validius impingat, efficiunt. Itaque Menſibus jam erupturis, in uſum vocari ſolent. De Scarificatione nihil dico, cum ea, quantum ad hanc rem attinet, tanquam Venæſectionis ſpecies habenda ſit. Etiam Menſes deducunt cruribus inuſta Cauteria: propter Stimulum enim & dolorem, majorem ſanguinis affluxum verſus inferiora trahunt.

3. Quo melius redintegretur ſanguinis impetus, inſtituenda eſt Purgatio; quam ideo in ſuppreſſis Menſibus neceſſarium eſſe ſcribit Hippocrates [b]. Cum vero Purgantium alia in Primis Viis, alia etiam in ipſo Sanguine vires ſuas exerceant, videndum eſt, quid commodi ad ſanguinem corrigendum alterutrinque redundare queat. Ea quidem, quorum actio intra Primas Vias circumſcripta eſt, ſola Stimuli virtute alvum ſubducunt; Stimulo enim inteſtina ita vellicant, & in contractiones cient, ut uberius, quicquid in Peyerii Glandulis hæret, exprimatur; unde, fæcibus effluente muco ſolutis, deſcendit alvus. Ita Cathartici Stimulus, cum Lympham ex Glandulis copioſius evocet, facit, ut ſanguis majore paulo copia ad inteſtina confluat: Lympha quippe per glandulas liberius effuſa, minor eſt ad eas partes renitentia. Sanguinis adeo renitentia imminuta, increſcit aliquatenus Velocitas. Ex hac Purgantium claſſe ſunt Manna, Caſſia, Electuarium Lenitivum, cæteraque, quæ alvum leniter movent. Quorum tamen fere omnis virtus in eo conſiſtit, ut Primas Vias excrementorum onere liberent; ea quippe, quam Derivatione iſta ſanguini inducunt, mutatio ita perpuſilla eſt, ut ſenſum omnem pene effugiat.

Ut igitur humorum vitio ſuccurratur, adhibenda ſunt Purgantia, quæ non modo Stimulo pollent, ſed intra Circulationis ambitum ſeſe ingerunt, ſanguiniſque Craſin immutant. Et hanc quidem fortioribus Catharticis ineſſe vim ſatis manifeſtum eſt. Quippe cum in

a Ibid.

b. Aph. V. 36. Nat. Mul. 20.

Sali-

Salibus potiſſimum conſiſtere videatur medicamentorum omnium energia, Purgantia certe, quæ Sale acri imprimis & vivido abundant, humores vehementius agitabunt. Eorum igitur Sales, in canales deducti, ſanguinem lentum ita ſolvunt & diſtrahunt, ut minor ſit particularum inter ſe contactus: unde uberior ſpirituum ſecretio. Ideo poſt fortiora Purgantia Pulſus ſemper increbreſcit. Ita duplici de cauſa ad Menſes ciendos prodeſt Purgatio, tum quia Velocitatis impetum intendit, tum quia Sanguinis compagem ita attenuat, ut Uterina vaſa latius diſtendat. Hujuſce familiæ ſunt Cathartica ex Aloe, Jalappa, Scammonio, Elaterio, &c. conflata. Quibus ſi adjecta ſit aliqua Mercurii præparatio, fortius adhuc excitabitur ſanguinis impetus: nihil enim aut Lentorem efficacius tollit, aut Vaſa obſtructa citius recludit, quam Mercurius; uti, cum de Remediorum viribus dicturi ſumus, plenius explicabitur. Nequa vero ſit Purgantium ſuſpicio, id obiter notandum eſt, mulieres, quibus ſuppreſſa ſunt Menſtrua, utcunque imbecilles fuerint, Catharſin ſatis validam ſuſtinere poſſe: præſertim ſi, operatione peracta, exhibeatur Paregoricum.

4. Alii Vomitum in ſuppreſſis Menſibus ſuadent: qui quidem, ſi Ventriculi gratia inſtituatur, plurimum prodeſt; Chyloſin enim reſtituit, & Lentori, ſi non vim ejus imminuit, ſuppetias certe præcidit: ſin ad morbi Cauſam dirigatur, huic intentioni rarius reſpondet. Utcunque enim inter operandum ſanguinis Momentum augeat, & viſcera omnia vehementius ſuccutiat Emeticum, craſſa materia ita oppleti ſunt capillares Uterini, ut quocunque impetu inſtructus ſit ſanguis, per eos nequeat ſibi viam aperire, donec attenuatis humoribus tollatur Arteriolarum obſtructio. Ita ſi ad expellendos Menſes uti volumus Emeticis, tum præcipue adhibenda ſunt, cum ſanguis, vitio licet omni immunis, præ Vaſorum duritie nequeat excerni: in hoc enim caſu, ſanguinis impetus, Emeticis excitatus, vaſorum renitentiam facilius pervincet.

5. Ut ad medendi ſcopum felicius perveniri queat, perpetuo in uſu ſunt Emmenagoga; quæ quibus viribus ſanguinis impetum inſtaurent, mox paulo diſtinctius erit diſſerendi locus.

Inveſtigata ad hunc modum, tum Symptomatum, tum Remediorum natura, & ad rationem aliqualem exacta, non forte alienum erit ſuppreſſorum Menſium Hiſtorias quaſdam adjicere: quo plenius innoteſcat hanc de Menſibus Theoriam non domi eſſe fictam & concinnatam, ſed Experientiæ, unde deducta eſt, conſentire. In quibus etſi multa forte deſiderari poſſint, id Lectori ſpondeo in meque recipio, nuſquam iis deeſſe, quæ Hiſtoriam imprimis commendare debet, Fidem.

HISTORIA I.

Oct. 26, 1700.

PUella quædam, octodecim annos nata, & Menſium adhuc expers, de acri circa lumbos, genua, & malleolos dolore querebatur. Laborabat etiam dyſpnœa, nauſea, & torminibus ventriculi. Deambulatione quamvis leniſſima palpitabat cor. Color faciei floridus. Pulſus debilis, & tardus. Hæc fere a ſex menſibus graviter invaluerant ſymptomata; quæ quoniam a ſanguine lenteſcente, uti Pulſus admonuit, proficiſci exiſtimabam, hanc morbi Indicationem eſſe arbitratus ſum, ut attenuaretur Sanguinis compages: ita enim Velocitate aucta, Momento ſatis valido inſtrui poſſe videbatur ſanguis, quo Uterina vaſa perumperet. Hoc igitur ut efficerem, methodo ſequenti uſus ſum. Et primo quidem Catharticum adhibui, quod humorum Cohærentiam tolleret, & faciliorem per Vaſa Capillaria tranſitum ſanguini conciliaret.

℞ Calomelan. ℈ 1. Reſin. Jalap. gr. 5. Tartar. Vitr. gr. 4. M. F. Pulv. Cap. mane in Conſerv. Roſ. unde Dejectiones tantum binæ: a quibus tamen aliquod doloris levamen ſenſit.

Neque ideo de hac Pulveris, quem præſcripſimus, efficacia dubitet quiſpiam, quod parcius mota fuerit alvus: quippe ex Dejectionum numero male judicantur Catharticorum vires, uti in Mercurialibus præſertim ſæpius comperi: quæ utcunque alvum aliquando minus ſubducant, non tamen Medici conſilium fallunt. Ea enim præcipua eſt, in hujuſmodi ſaltem caſu, Purgandi intentio, ut ſanguinis particulæ arcte minus inter ſe cohæreant: id vero a Purgantibus effici poſſe ſuperiora ſatis evincunt, licet haud ita copioſa fiat per alvum evacuatio. Cum autem alvus a Catharticis ſubducitur, non modo quia Velocitate aucta major ſit in glandulis humorum ſecretio, ſed etiam quia Stimulo irritantur inteſtinorum tunicæ; ſi ſtimulus iſte quovis modo imminuatur, alvus minus ſolvetur. Stimulus vero poteſt deficere, cum Catharticum omne intra vaſa Lactea traducitur: ita, cum in ipſo ſanguine vires ſuas exerceant Purgantia, propter auctam velocitatem, copioſior ſolito erit in Glandulis qubuſcunque ſecretio; in Inteſtinalibus tamen, quam in cæteris, ob defectum Stimuli, nequaquam uberior. Quod ſi pauculæ Cathartici particulæ in inteſtinis reſtitent, eæ Stimulo ſuo vaſa irritabunt, ut largior fiat ex glandulis inteſtinalibus, quam ex reliquis, liquidi profuſio: quod tamen eadem ratione per inteſtina minus profluet, qua imminuitur Stimulus. Si vero parcius purgatur alvus, reliquas ſecretiones auget Catharticum: quod cum faciat, ſanguinem æque attenuat & expurgat, ac ſi ſeceſſum crebrius moveret. Cujus rei argumentum eſſe poteſt, quod ab his Purgantibus, ſi alvum minus ſubduxerint, rariſſime ſequitur noxa. Atque hinc forte haud inepte deduci poteſt varia

illa

illa in diverſis corporibus Catharticorum efficacia, quæ hos uberius, illos rurſum parcius, per Inferiora purgant: in iis ſcilicet, quibus patentiora ſunt Lacteorum oſcula, ſive id a natura ſive vitio aliquo provenerit, ita ut medicamentum omne in ſanguinem facile tranſmittant, alvus minus movetur: in iis vero, quibus arctius coaleſcunt aut obſtruuntur Lactea, ita ut pars Cathartici maxima in Inteſtinis ſubſiſtat, ſtimulus ad tunicas validior eſt, & proinde crebrior alvi dejectio.

Ut vero efficacius tolleretur ſanguinis Lentor, atque invaleſceret Momentum, hæc, quæ viribus idoneis pollere docet experientia, præſcripta ſunt remedia.

℞ Conſerv. Abſinth. Rom. ℥ 3. Æthiop. Min. ℥ 1. Chalyb. cum Sulph. pp. ℥ ſs. Rad. Gentian. Curcum. pulv. āā ʒ 2. Syr. Caryoph. q. ſ. M. F. Elect. Cap. q. n. m. ter in die hor. Med. ſuperb. Cochl. 5. Infuſi ſeq.

℞ Limatur. Chalyb. ℥ 1 ſs. Infund. in Cereviſiæ tenuis Lib. 3. per triduum. Deinde add. Rad. Gentian. inciſ. ℥ ſs. Rub. Tinct. Curcum. āā ʒ ij. Summitat. Abſinth. Vulg. Centaur. min. āā M. j. Bacc. Junip. ℥ ſs. Sem. Cardamom. min. Cubeb. āā ʒ j. M. Fiat Infuſ. per diem. In Colaturæ quolibet hauſtu cap. gt. xx. Mixtur. ſeq.

℞ Spir. Sal. Armon. Elix. pp. āā ʒ ij.

Venæſectionem conſulto omiſi, tum quia evacuationem ita celerem puella, cum eſſet imbecilla, ægre pati poterat, tum quia vena ſecta ſanguinis impetum diminutum potius, quam auctum iri verebar.

Oct. 28. Temp. Pom. De ventriculo minus queſta eſt. Pulſus fortior. Vires etiam multum inſtauratæ.

Oct. 30. Eruperunt Menſes, coloris optimi. Dolor ad lumbos, & malleolos ſtatim evanuit. Ad octo dies perſtitit fluxus; eo durante, præſcriptis interdictum eſt: quibus tamen poſt alteram hebdomadem repetitis, proxima periodo rite denuo fluxerunt Menſes, & puella ſanitati reſtituta eſt.

HISTORIA II.

Oct. 31, 1700.

MUlieri, annos fere triginta natæ, Menſes a biennio defecerant. Quibus reſtrictis, ingruebat tuſſis arida, dyſpnœa vehemens, cordis palpitatio, capitis dolor, vertigo, appetitus remiſſio, ventriculi cruditas & inflatio, aliquando vomitus, virium imbecillitas, ſudores nocturni, frigoris caloriſque viciſſitudo, tremor; nonnunquam per nares erupit ſanguis. Pulſus admodum imbecillis.

Indica-

Indicationes Curatoriæ videbantur tres.

1. Ut reſtitueretur Ventriculi concoctio.

2. Ut Sanguinis impetus fieret intenſior.

3. Ut Vaſa Uterina relaxarentur. In iis enim, æque ac in ſanguine, vitium eſſe indicabat narium hæmorrhagia.

Ut doloribus & virium imbecillitati occurrerem, uſus ſum ſequenti Cardiaco.

℞ Spir. Sal. Armon. Tinct. Croc. Laud. Liq. āā ʒj. M. Cap. gt. xxx. ſæpius in quovis vehiculo.

His dolor plurimum ſedatus eſt, & refectæ vires.

Nov. 2. Cepit Catharticum in priori Hiſtoria præſcriptum; unde ſexies deſcendit alvus, & remiſit dyſpnœa.

Nov. 3. Uſa eſt Electuario & Infuſione in Hiſt. 1. deſcriptis: non neglecta interim mixtura Cardiaca, quæ non modo dolori profuit, ſed ſanguinis etiam impetum inſtauravit. Ignorant certe, quid efficere poſſint Opiata, qui ea hora decubitus pro ſomno tantum conciliando adhibent, quaſi nihil emolumenti præſtaret, niſi ſtuporem induceret, Papaver. Quod ſi doſibus minoribus, & pro morbi ratione ſæpius iteratis exhiberetur Opium, remedio ita leni atque efficaci adjutus ſanguis, iis ſenſim inſtrueretur viribus, quæ ab aliis forte Attenuantibus fruſtra poterant ſperari: quam quidem methodum non modo periculo omni vacare, ſed raro infeliciter adhiberi expertus ſum. Opio enim aſſumpto ſanguinem comminui admodum, & rareſcere oſtendent ſequentia.

Ut vero Vaſa facilius dehiſcerent, Fomento emollita eſt Regio Uterina.

℞ Rad. Althæ. Lil. Alb. āā ℥ij. Sem. Lin. Fœnugræc. āā ʒiij. Fl. Chamæmel. Aneth. āā P. j. Majoran. M. j. Bulliant ex Vin. & Aq. part. æq.

Liquor ſit pro Fomentatione bis in die tepide applicanda.

Nov. 8. Pulſus paulo validior; in ſymptomatis nulla fere mutatio.

Nov. 15. Nihil novi, niſi quod redire videretur appetitus, & evaneſceret nocturnus ſudor.

Nov. 22. Profluxit ex utero humor ſubalbidus, qui poſt quinque dies tandem ſubſtitit. Humorem hunc, utcunque albeſcentem, Menſium nomine inſigniri debere arbitror, tum quia ad ſolenne fere tempus duravit, nulliſque adhibitis remediis ſponte deſiit fluxus, tum quia facta hac evacuatione omnia in melius mutata ſunt ſymptomata: quæ, ſi Fluor Albus fuiſſet, potius exacerbeſcerent. De Menſibus etiam Pallidis frequens eſt apud Authores mentio.

Dec. 1. Symptomata, etſi multo mitiora, nondum tamen ſublata ſunt. Præſcriptum eſt Catharticum, quod erat hujuſmodi.

℞ Pil. Ruff. ʒſs. Reſin. Jalap. gr. iij. Ol. Saſſafr. gt. j. Balſ. Peruv. q. ſ. M. F. Pil. Mediocr. Rediit etiam ad Electuarii, Infuſi, & Mixtnræ uſum; quibus rite aſſumptis, pulſus fortius increbuit, & refocillatæ ſunt vires.

Dec.

Dec. 19. Deducti sunt Menses colore satis rubicundo, qui ad triduum fluxerunt. His erumpentibus ita sublevata sunt symptomata, ut solum de exigua quadam spirandi molestia, & capitis dolore quereretur. Infusione vero repetita, post exactum mensem, rediit cum Catameniis sanitas.

HISTORIA III.

Virgo quædam Lotrix, temperamenti sanguinei, Annos 24 nata, dum Menses fluerent, inter lavandum frigus suscepit: crura etiam Frigida perluebat. Ita ante tempus consuetum subito restricti Menses, anni integri decursu penitus substiterunt, citra tamen insigne aliquod sanitatis dispendium: quod inde proficisci puto, quoniam laboribus & exercitiis multum assueverit. Anno autem elapso, hæc tandem ingruebant symptomata, corporis gravitas & imbecillitas, ventriculi concoctio læsa, membrorum pene omnium dolor, tussis, dyspnœa, pallor: intumescebant etiam crura; in tibia adeo durus excrevit tumor, ut nullis Cataplasmatis & Emplastris molliri, aut suppurari potuerit. Pulsus languidus & segnis.

Indicationes Curatoriæ eædem prorsus, ac in Historia secunda.

Ad Tumorem autem leniendum, instituta est Oct. 20, 1702, in brachio Venæsectio: quæ tamen voto parum respondit. Igitur ut tumori, & Mensium suppressioni simul prospicerem, Oct. 22, adhibui Pilulas Purgantes.

℞ Pil. Coch. maj. ℥ss. Calomel. ℈j. Resin. Jalap. gr. vj. Syr. e Chalyb. q. s. M. F. Pil. Eo die alvus ne semel quidem mota est; mane autem postero, bis larga satis copia dejecit.

Oct. 23. Adhuc parum levaminis persensit. Itaque ut sanguinis Momentum excitaretur, data est sequens Infusio.

℞ Limatur. Chalyb. ℥j. ss. Rad. Zedoar. ℥j. Fol. Absinth. Centaur. Min. āā M. j. Infund. tepide in Cerevisiæ tenuis lib. iij. per biduum. Colaturæ add. Tinct. Croc. ℥ij. Cap. haustum ter in die. Usa est etiam Fomento in Hist. 2. descripto.

Oct. 28. Levata est paululum virium imbecillitas: cætera nihil remisere symptomata. Repetito autem Cathartico, mitescebat Tumor.

Nov. 6. Cum viribus increvit pulsus. Itaque sanguine ad hunc modum vividius circumacto, ut in vasa uterina impetu fortiore impingeret, adeoque Menses provocaret, secta est Saphæna.

Nov. 11. Menses, quamvis haud ita ubere copia, fluxere. Rediit virgini color floridus, evanuitque cum cæteris symptomatis Tumor.

HISTORIA IV.

Dec. 2.

MUlier boni habitus, cui, per annos quatuor aut ultra, bimestri Periodo redierant Menses, de sanitate amissa graviter querebatur. Eam quippe vexabat sitis continua, frequens oscitatio, dyspnœa, ad interiora frigoris sensus, ventriculi aliquando & intestinorum tormina, capitis dolor acerrimus, lassitudo & languor, ad dorsum genua & brachia dolor satis vehemens, tumor vero nullus; cordis palpitatio, quæ cum isto circa articulos dolore a sex mensibus increverat. Pulsus tardus, debilis, & inæqualis. Vena secta exiit sanguis pallidus admodum, & aquosus.

Intentio igitur medendi præcipua ea esse visa est, ut canalibus reclusis & expurgatis, sua sanguini restitueretur crasis, & usitatis periodis excitaretur fluxus menstruus. Deinde etiam Symptomatis levandis aliqua impendi debuit cura.

Ut canales a lentis humoribus liberarentur, adhibita est Purgatio.

℞ Pil. Stomach. cum Gum. Succin. ana ℈ j. Calomelan. gr. xvj. Resin. Jalap. gr. v. Castor. gr. ij. Syr. e Spin. Cerv. q. s. M. F. Pil. v. intra quatriduum ad quatuor vices repetend.

Ad sanguinem porro excitandum, ita ut velocius circulari, rectiusque commisceri posset, præscripsi sequentia.

℞ Conserv. Fumar. ℥ ij. Æthiop. Miner. ℥ j. Syr. e Bacc. Samb. q. s. M. F. Elect. de quo cap. q. n. c. bis in die superbib. Cochl. v. Tinct. seq.

℞ Tinct. Chalyb. Lower. lib. ij. cui add. Tinct. Castor. ℥ j.

Symptomatis relevandis sic prospexi. Ad dolores scilicet sedandos dedi Paregoricum.

℞ Aq. Paralys. Cinnamom. Hordeat. ana ℥ iij. Diacodii ℥ iv. Laud. Liq. gt. 100. Cap. Coch. 6. hor. decub. etiam & interdiu, quoties atrocius sævierit dolor.

Pro viribus reficiendis Cap. sæpius Sal. Volat. Oleos. gt. xxx. in Vin. Canarin. & Aq. part. æqual.

Ingruente Oscitatione cap. 40 vel 50 Tinct. Castor.

Ut pacaretur denique Capitis dolor, Vesicatorium largum Nuchæ applicatum est.

Cum Ventriculi tormina gravius invalescerent, hujusmodi potum usurpavit.

℞ Rad. Gentian. incis. ℥ j. Fl. Chamæmel. Summit. Marrhub. Centaur. Min. Absinth. Vulg. ana M. j. Sabin. M. ss. Coq. in Aq. Font. lib. 4 ad consumpt. lib. 1. Colatura sit pro potu communi.

Morbi

Morbi hiſtoriam, quia rure vixit mulier, per ſingulos dies haud ita accurate perſecutus ſum. His tamen uſa remediis, plurimum ſublevata eſt, & vires ita recuperavit, ut poſt dierum 45 intervallum redirent Menſes; quibus rite fluentibus, remiſerunt ſymptomata. Iteratis denuo Electuario & Infuſione, fluxus intra dies triginta quinque redintegratus eſt, qui quidem ægrotæ multum profuit. Eadem medendi methodo adhibita, idem fuit proximæ Periodi intervallum. Deinde ut integra valetudine frueretur, ad Aquas Aſtropenſes amandata eſt: quorum uſu tandem ad conſuetas periodos reducti Menſes mulierem ægritudine omni liberabant.

HISTORIA V.

Feb. 28, 1702.

MUlier quadragenaria, & paulo quam par erat habitior, novem abhinc menſibus, tuſſi forte laborans, venam ſecuit: Secta vena Menſes, quibus ea ſemper parcius purgata eſt, ad duas, quæ inſecutæ ſunt, Periodos penitus ſubſtiterunt. Poſtea vero ſtatis temporibus regreſſi, imminuta admodum copia, effluxerunt. Ita cum minor ſolito eſſet evacuatio menſtrua, adverſa valetudine uſa eſt, præſertim a tribus proxime elapſis menſibus. Symptomata, cum curæ meæ ſe commiſit, ita ſe habebant. Sæviit in univerſo corpore dolor acerrimus, tumore quodam comitatus: remittente dolore, ita tenera erat cutis, ut tactum refugeret. Maxime vero queſta eſt de abdomine: in inteſtinis quippe ſenſit tormina quaſi colica, in ventriculo gravitatem, inflationem, & nauſeam; ita ut pituitoſa ſæpius evomeret. Ad coxendicem fixus quidam decubuit dolor. Virium ea fuit imbecillitas, ut a motu quamvis leniſſimo abhorreret. In hypochondriis ſæpius exorta ſunt tubercula, per vices rurſus evaneſcentia. Urinæ, uti & coloris, nullum vitium. Pulſus piger, & debilis. Hebdomade proxime prægreſſa, acceſſit menſtrua periodus; guttis vero pauculis demiſſis, ſubſtitit fluxus.

Hujuſce morbi duplex potiſſimum fuit Indicatio,

I. Nempe, ut ſedarentur, quibus graviter conflictata eſt mulier, Symptomata.

II. Ut, pacata quodammodo ſymptomatum ferocia, ad legitimam normam redigeretur fluxus Menſtruus.

Primæ igitur Intentioni ut ſatisfacerem, quia præcipue affecta eſt Regio Epigaſtrica, Emplaſtrum ſuaſi, quod humores reſolveret, & doloris vehementiam ſopiret.

℞ Emplaſtr. Hyſter. de Galban. āā q. ſ. Opii, Camphoræ āā ʒ ij.
M. F. Emplaſtr. largum abdomini applicand.

Adjeci Opium & Camphoram, ut in vaſa abdominis penitus ſe ingereret Emplaſtri virtus: horum quippe particulæ, cum tenues admodum & ſubtiles ſint, penetrandi vi maxima pollent. Hæc Emplaſtris

plaſtris ſuis admiſcuit, vir in Pharmacis concinnandis non felix minus quam elegans Bateus, cum humores vellet diſcutere[a]: cujus quidem methodi, uti eo primum authore uſum aggreſſus ſum, ita miram ſæpius comperi efficaciam.

Hoc igitur Emplaſtro ſub noctem abhibito, poſt aliquot horas vehementer incaleſcebat mulier, & humorum quandam quaſi inter ſe luctam ſibi viſa eſt ſentire: poſtero vero mane, prorſus evanuit in abdomine dolor, & diſſipata ſunt tubercula. Cujus rei ratio explicatu parum difficilis eſt. Ingredientium quippe, Camphoræ præſertim & Opii, particulæ, tenuitate ſua intra vaſorum poros ſe inſinuant; ibique lentis humoribus, quorum vitio oriuntur dolores & tubercula, commixtæ, eos ita incidunt & exagitant, ut ſanguinis globuli non ultra ad oſcula arteriolarum hæreant, ſed jam in minima diviſi, vel in venas trajici queant, vel perſpiratione foras extrudi. Ita penetrans reperitur Opii & Camphoræ vis, ut nullum fere ſit (ſi Cantharidas excipias) remedium, quod, externe adhibitum, cutim promptius pertranſit, & viam ſibi in ſanguinem aperit: adeo parum ſe oſtendit ignava illa & frigida qualitas, quam iis plerique ſolent affingere.

Mart. 1. Ut ventriculi & inteſtinorum aliqua haberetur cura, data eſt in Aq. Bathon. lib. 2 Sal Epſom. ℥j. quæ ſaburram in primis viis hæreſcentem per alvum abduxit. Noctu ſomnus longior ſolito, & pacatior.

Mart. 2. Viſa eſt ſibi aliquanto vividior; & de membrorum doloribus minus querebatur.

Igitur cum ſecundæ, quam retulimus, Intentioni locus eſſe videretur, præſcripta ſunt ea, quæ ſanguinis impetum ita ſuſcitare poterant, ut uſitata per uterum efflueret ſanguinis menſura.

℞ Æthiop. Min. ℥j. Cap. ℈ij. in Syr. Viol. bis in die ſuperb. Coch. 6. Decoct. ſeq.

℞ Cortic. Peruv. Rad. Gentian. āā ℥ſs. Sem. Cardamom. Cubeb. āā ʒij. Bacc. Juniper. ℥j. Coq. in Aq. Font. lib. 3. ad conſumpt. lib. 1. add. ſub finem decoctionis Vin. Alb. lib. 1. Colaturæ add. Tinct. Caſtor. Mart. Mynſicth. āā ℥j.

Mart. 4. Melius ſe habuit, quanquam aliquando ad breve tempus recrudeſceret dolor. Hora decubitus, quoniam ſomnus ultimis noctibus parcior fuerat, aſſumptum eſt Hypnoticum.

℞ Tinct. Croc. Laud. Liq. Sydenh. āā ℥j. Cepit gt. 40. ex Ther. Venet. quas & ſingulis noctibus repetiit. Unde ſemper placidus ſucceſſit ſomnus, & mane virium refectio.

Mart. 6. Pulſus multo validior. Adhuc ſubinde rediit ventriculi nauſea, interdum etiam & vomitus. Igitur ad humores ex Primis Viis educendos, iterum adhibitæ ſunt Aquæ Purgantes.

[a] Vide Emplaſtr. Camphor. & Podagr.

Mart.

Mart. 7. In dies auctæ sunt vires, & Pulsus fortior increbuit. Hausto Decocto multum incaluit. Doloris nulla vestigia. Ventriculi inflatio nulla: quanquam sæpe adhuc per vices rediret nausea. Ab ambulatione vix ulla fere lassitudo.

Mart. 8. Repetitæ sunt Aquæ Purgantes, non modo ut sordibus liberentur Primæ Viæ sed ut tenuior fiat sanguinis compages. His tamen cum nausea & vomitus parum cesserint, Mart. 9, ad Emetica confugi; quibus antea, dum vires admodum languescerent, abstinendum duxi. Adhibitis igitur Sal. Vitriol. ʒ ij, multum crassæ & viscidæ materiæ excrevit ventriculus; qua ita foras ejecta, nullam fere molestiam sensit.

Mart. 11. Igitur ut utrique Indicationi ulterius prospectum sit, præscripsi, uti in Historia 3, Catharticum, quod & primas Vias, & ipsum sanguinem purgaret. Unde sexies descendit alvus, & ventriculus ita detersus est, ut, quicquid alimenti susceperit, retinere posset.

Mart. 13. Vires fere in totum instauratæ sunt. Pulsus quotidie validior. Ad coxas aliquando accessit subitus quidam doloris insultus, qui tamen brevi evanuit.

Mart. 15. Repetitum est Catharticum, deinde etiam Pulvis, & Decoctum.

Ap. 2. Nulla, nisi de gravitate quadam circa ventriculum, querimonia.

Ap. 10. Menses majore copia, quam ab annis quatuor aut quinque consueverant, fluxerunt: quibus ad quatriduum demissis, subsedit omnis illa ventriculi gravitas.

HISTORIA VI.

Oct. 20, 1702.

MUlieri annos 25 natæ & viro nuptæ, Menses per annum fere minore copia fluxerant; a tribus vero, quæ proxime antegressæ sunt, Periodis penitus substiterant: unde venarum omnium tumor, dorsi & capitis dolor acerrimus, ventriculi nausea, & appetitus languor, globi quasi in gutture ascensus, virium maxima debilitas, dyspnœa vehemens; de quo quidem symptomate acerbius, quam de cæteris, questa est. Color haud multum vitiatus; erat enim mulier temperamenti sanguinei. Pulsus plenus, & debilis. Aniculæ, quæ juxta habitabant, omnes uno ore clamitant eam utero gestare: quod ut minus crederem, his potissimum argumentis inductus sum. 1. Quia Cibi fastidium perpetuo ad tertium mensem, & ultra indies increbuit; quod tamen gravidas sub initium magis infestare solet, tertio vero mense paulatim evanescere. 2. Quia Capitis dolor continuus, & gravis spirandi molestia, in deterius ibant; quæ quidem symptomata, cum ultra modum exacerbescant, Menstruæ Suppressioni potius, quam Graviditati congruere videntur. 3. Quia

in ventre nec motum ullum, nec tumorem perſenſit; quorum tamen alteruter ſaltem, ſi in utero ſit infans, elapſo tertio menſe percipi ſolet.

Igitur in curandis ſymptomatis, quæ a morboſa Menſium Suppreſſione oriri arbitratus ſum, id unice agendum videbatur, ut ſuus ſanguini reſtitueretur impetus.

Quoniam vero Venæſectionem indicabat Pulſus plenitudo, ſanguis ad ℥ xij miſſus eſt.

Feb. 12. ℞ Merc. Dulc. ℈j. Reſin. Scammon. gr. vj. M. Unde decies ſubducta eſt alvus, & nauſea minus laborabat ventriculus.

Diebus a Purgatione liberis, uſa eſt Pilulis ſequentibus.

℞ Chalyb. cum Sulph. pp. ʒ ij. Rad. Gentian. Ariſtoloch. Rotund. āā ʒjſs. Caſtor. Pulv. Ari comp. āā ʒj. Extract. Abſinth. q. ſ. M. F. Pil. mediocr. Cap. 4. bis in die, ſuperb. hauſtum Cereviſiæ tenuis, in cujus lib. 3 incoq. Limatur. Chalyb. ℥ j. Rad. Rub. Tinctor. Curcum. āā ʒ iij. Bacc. Juniper. ℥ ſs. Sabin. M. 1. In quolibet hauſtu cap. Tinctur. Croc. gt. 15.

Feb. 28. Nulla fere in ſymptomatis mutatio. Pulſus tamen multo fortior. Repetitum eſt itaque Catharticum, unde ad duos aut tres dies plurimum levata eſt.

Mart. 6. Cum vix quicquam levaminis ſentiret, tertio adhibita eſt Purgatio.

Mart. 12. Miteſcebat aliquantulum capitis dolor, & dyſpnœa.

Poſt Infuſionem repetitam, Apr. 8, Menſes, quanquam exigua nimis copia, fluxerunt: quibus erumpentibus, evanuit ea, quam hactenus ſecum tacite foverat, Graviditatis ſuſpicio.

Reſtitutis Menſibus, rediit ſimul valetudo; niſi quod ad motum & laborem, ſi paulo diuturnior fuerit, rediret ſubinde dyſpnœa.

CAP. XII.

De Symptomatis, quæ a Menſium Fluxu immodico oriuntur.

ALterum Uterini fluxus vitium eſt, nimia Sanguinis Profuſio; quæ duobus modis accidere ſolet, cum vel ſtatis Periodis nimis copioſe erumpat ſanguis, vel Periodi frequenter nimis recurrant. Hic quidem morbus inter mulieres haud æque familiaris eſt, ac Suppreſſio; paucioribus etiam ſtipatur ſymptomatis: quæ tamen uti numero deficiunt, ita vehementia ſua invaleſcunt, ut gravius multo ſit a Menſibus ultra modum fluentibus, quam retentis periculum. Sanguinis enim defectus difficilius reſarcitur, quam detrahitur copia; uti & obeſis corporis habitudo facilius deteri ſolet, quam apponi macilentis. Solidæ quippe partes, ſi paulo laxius diſtendantur, di-

minuta

minuta fluidi copia, tonum ſatis prompte recolligunt: ſin præ fluidi inopia arctius ſemel coaleſcant, quomodocunque humida & mollientia adhibueris, meatus obthurati non niſi ægre admodum recluduntur.

Menſibus adeo immodice profluentibus inſequi ſolent, Virium imbecillitas, Cordis anxietas, Syncope, Extremorum frigus, Pallor, Convulſio, Suffocatio; quæ quidem, recente adhuc morbo, ſeſe exerunt ſymptomata: inveteraſcente profluvio etiam hæc tandem accreſcunt, Tumores, Cachexia, Hydrops, Fluor Albus, Febris Hectica, Atrophia. Atque hic quidem morbus uti Suppreſſioni menſtruæ eſt contrarius, ita ea, quæ fœminis infert, ſymptomata contrariam prorſus agnoſcunt cauſam, ſanguinis ſcilicet inopiam.

Sanguine enim libere nimis profuſo, multum iſtius liquidi una effluit, quod in Spirituum Animalium ſuppetias cedere debuit: unde promptuario exhauſto, parcius in nervos traducuntur Spiritus; quibus adeo imminutis, langueſcunt, quæ a Spirituum copia derivantur, vires. Atque hæ quidem decreſcunt in Ratione ſanguinis diminuti Triplicata: cum enim ad motum muſcularem requiratur Liquidi nervoſi, Fibrarum muſcularium, & ipſius demum Sanguinis unita actio, ſatis patet muſculorum vires ſive animalis robur eſſe in proportione horum trium Compoſita: quæ cum a maſſa ſanguinea ita pendeant, ut ei ſemper proportionalis ſit ipſorum quantitas, erunt vires in ratione ſanguinis triplicata; uti demonſtravit D. Cheyneus[a]. Si igitur Menſium fluxu immodico profundatur pars ſanguinis dimidia, virium $\frac{7}{8}$ deperdet mulier. Hinc & ratio elucet diverſi iſtius effectus, qui diſſimiles inter ſe evacuationes ſequi ſolet: ab ingentibus ſcilicet & ſubitis, propter ſanguinem exhauſtum, labefactantur admodum vires; eædem ſatis conſtant, ſi lente & gradatim peragatur evacuatio, uti in Diaphoreſi, Diureſi &c ſit.

Deficiente ad hunc modum ſatis ubere ſpirituum copia, Cor, ſiqua alia corporis pars, propter aſſidua in propellendo ſanguine virium diſpendia, brevi deficiet: ſpiritibus enim deſtitutum, minorem multo ſanguinis molem foras pellit: qui ideo in ventriculis ejus diutius ſubſiſtens laboris quendam & anxietatis ſenſum ad præcordia inducit. Quod ſi exhauſtis ſpiritibus ita tandem deficiat Cordis robur, ut ſanguinis ponderi prorſus impar ſit, ſuſpendetur contractio, & ceſſante ſanguinis motu ſuccedet Animi deliquium; donec Cor iis ſpirituum ſupplementis inſtructum fuerit, ut ſanguinis momento præpollens, circuitum denuo integrare valeat. Vacillante porro Cordis motu, debilius erit ſanguinis Momentum: tum quia Menſibus profluentibus detrahitur Copia, tum quia, Corde vim ſuam imbecillius exerente, minuitur etiam Velocitas. Igitur cum langueſcat admodum ſanguinis jam in arterias protruſi Momentum, haud ita facile pervincet eam, quæ ab arteriarum tunicis, & præcedente ſanguine continuo oritur, renitentiam. Saltem cum ad minutiora vaſa devenerit ſanguis, motu adeo languido feretur, ut tenacius inter ſe cohæ-

a De Hectica.

reant

reant particulæ, quam quæ per Capillarium orificia ſatis expedite traduci queant: ita ad extremitates vaſorum aut ſubſiſtet penitus, aut ſegniter admodum perlabetur ſanguis: cujus impetu ad hunc modum fracto & debilitato, in extremis orietur frigus, in facie pallor. Poteſt etiam non a Lentore modo, ſed ex ipſo ſanguinis defectu derivari extremorum frigus; calor quippe partis cujuſcunque, eſt ut cauſa, quæ ipſum producit: ea vero cauſa nihil aliud eſt, niſi ipſe ſanguis calidus ad partes perveniens: ideoque, ſi ex defectu ſanguinis extrema corporis aut parcius aut non omnino irrigantur, neceſſe eſt, ut in iis ſentiatur frigus. Eodem modo & pallor in facie, ob copiam ſanguinis deficientem, orietur; certum enim eſt puellas, quo magis ſanguine rite circumacto abundent, eo intenſius rubeſcere.

Convulſio, uti Menſibus ſuppreſſis a Repletione proficiſcitur, ita iiſdem immodice profluentibus, ab Inanitione, quæ apud Hippocratem eſt altera Convulſionis cauſa, deduci poteſt. Si enim in muſculum quemvis derivetur liquidi copia minor, quam in oppoſitum, orietur muſculi oppoſiti contractio, uti ex iis, quæ de Convulſione paulo ante diximus, patebit. Ita ſi muſculos laryngis & œſophagi corripiat Spaſmus, ſuffocationem quandam patietur fœmina: quam tum maxime in mulieribus reperiri ſcribit Hippocrates [a], cum Menſes ſupra modum profluxerint. Idem quoque hanc, quæ immodicis [b] Menſibus ſupervenit, Convulſionem periculoſam pronuntiat: quia, cum hoc ſemel acceſſerit ſymptoma, ſignum eſt plus ſanguinis effluxiſſe, quam quod vires corporis citra noxam pati queant: ita ut ſolidarum partium tono vehementer labefactato, vix ulla ſalutis ſpes ſuperſit.

Hæc quidem, quibus hactenus immorati ſumus, ſymptomata, non tantum a Menſibus immodicis ſequi ſolent, ſed a quocunque fere nimio ſanguinis [c], ſive id natura, ſive arte fiat, profluvio.

Imminuta vero evacuatione nimia ſanguinis copia Qualitatem etiam vitiabit, inferetque Cachexiam. Quippe tum demum rite temperatur ſanguis, & ſua corpori conſtat ſanitas, cum legitima fiat humorum omnium, qui ſecerni debent, Secretio: ea vero debite peragi non poteſt, niſi intra certos limites conſtiterit Velocitas. Datis quippe vaſorum orificiis, in ratione Velocitatis eſt Secretio. Cum itaque profuſis Menſibus, propter ſpirituum inopiam, cordis contractio, adeoque fluidi circulantis Velocitas, remittatur admodum & langueſcat, minus debita erit particularum Secretio; ita multi intra vaſa retinentur, quos eliminari oportuit, humores: Craſinque naturalem amittit ſanguis. Hanc ſanguinis Cachexiam multum promovet Chylus in Primis Viis minus rite elaboratus: ſpiritibus enim imminutis, deſunt ventriculo & inteſtinis vires, ita ut alimentum non ſatis valide comminuere queant: quod cum imperfectius conteritur, in ſanguinis naturam difficilius migrat. Nec Cachexia ſolum a Chylo minus comminuto, ſed Lentor etiam ſuccedet: qui tamen, quamvis nullum in Chylo fuerit vitium, a velocitate ſanguinis im-

a Morb. Mul. I. 16. b Aph 5. 56. c Vid. Willis. & Bellin. paſſim.

minuta

minuta orietur. Cum enim ſegnius moveatur ſanguis, deficit illa particularum attritio, quæ cohærentiam prohibet: ita, cum minor ſit globulorum in ſe invicem actio, facilior erit unio, & compages denſior. Sanguine adeo ad Lentorem perducto, & canalium fibris propter ſpirituum defectum debilitatis & pene flacceſcentibus, orientur Tumores ſimili prorſus modo, ac in Suppreſſione Menſtrua explicatum eſt: quia, cum eadem utrobique ſit cauſa, eundem etiam effectum poteſt producere: aliquando etiam ſuccedet Hydrops. Quanquam Hydrops quidem Menſium ſuppreſſorum comes frequentior ſit, redundantium vero Hectica.

Hecticæ rationem nuper expoſuit Vir [a] in Theoria Medica verſatiſſimus, ejuſque ſymptomata a Canalibus Secretoriis ſupra modum dilatatis haud abſurde deduxit: hanc igitur Hecticæ cauſam nos non diſcutiemus denuo, ſed pro certa atque conceſſa habebimus; oſtenſuri tantum, quomodo a Menſibus immodicis hujuſmodi ſuccedat Canalium diſtenſio. Et ea quidem duobus potiſſimum modis efficitur. 1. Menſibus nimium profluentibus, uti deficit quod in corpore detineri debet fluidum, ita ſolidæ etiam partes ſenſim aboleſcunt: pabulo enim ſuo defraudatæ, a mole priſtina multum recedunt contractioreſque fiunt, ita ut canales, quos undiquaque ambiunt, minus jam premere & conſtringere queant: remoto igitur hoc ad latera canalium obſtaculo, ſanguis intus decurrens fortiore impetu in fibras arietat, quas proinde facilius diſtrahit: unde major vaſorum amplitudo. 2. Vaſa laxius explicari patitur Tonus Fibrarum labefactus. Sanguine enim evacuatione nimia exhauſto, deficiunt tandem ſpiritus, qui fibras canalium contractiles vivide ſatis animent, ut motum tonicum exerceant, & debita vi in ſanguinem circulantem reciproce nitantur: viribus adeo fibrarum imminutis, ſanguini impingenti cum imbecillius reſiſtant canales, ipſius momento cedunt, & ſpatium amplius largiuntur. Sequetur etiam Hectica, ſi, immutata Canalium amplitudine, minuatur certa ratione ſanguinis copia; humorum enim reſpectu nimis ſpatioſi ſunt canales: unde eadem oriuntur ſymptomata, ac ſi, cum nulla eſſet in ſanguine molis mutatio, revera ampliaretur vaſorum capacitas. Quippe ſi, ſanguinis quantitate dimidio imminuta, eadem ac olim fuerint vaſorum orificia, idem eſt, ac ſi conſueta ſanguinis quantitas in vaſis circuletur, vaſa vero dimidio ampliora fiant. Cum vero ſpiritus, quibus fibrarum Tonus conſervatur, eadem proportione ac ſanguis deficiant, erit Toni diminutio in ratione fluidi imminuti duplicata. Ita, cum utraque concurrat cauſa, Canalium nempe laxitas, Sanguiniſq; imminutio, gravius invaleſcet, in eadem ſcilicet ratione, Febris Hectica. Ad hunc modum naſcetur Hectica, ſi Canalium omnium, Cutaneorum præſertim, labaſcat tonus; ſin Vaſa Secretoria in particulari aliquo viſcere Tonum amiſerint, Hecticæ producendæ licet impar ſi iſta meatuum ampliatio, id efficiet tamen, ut per eos fiat uberior liquidi ſecretio: quæ data ſanguinis velocitate, eſt in ratione orificii. Ita ſi Uteri Tonus vacillet,

[a] Theory of Fevers.

Glandularum, quæ internæ ipſius tunicæ interſeruntur, adeo dehiſcent oſcula, ut lympham ſuam in Uterum copioſius effundant: ea vero continuo foras ſtillante, orietur morbus ille, qui appellatur Fluor Albus: quo ſemper fere laborant eæ, quas Menſium fluxus nimius exhauſit.

Succedit tandem Atrophia, quia tum deficit qui in corporis nutrimentum cedat Sanguis, tum Chylus propter ventriculi imbecillitatem minus rite comminutus eſt, tum denique quia ita debilitatur ſanguinis Momentum, ut non ictu ſatis valido ſuccum nutritium in ſolidarum partium poros impellere atque adigere queat: ita impetu ſanguinis infracto, coaleſcunt penitus & occluduntur, qui nutrimentum excipere ſolent, meatus. Nutritio quippe nihil aliud eſt, quam ſucci alicujus appoſitio, ſive perpetua in fibrarum poros alimenti ſucceſſio.

Hoc nimio Menſium profluvio non æque laborant omnes: Virginibus enim, uti frequentius multo reſtricti ſunt, ita rarius immodice fluunt Menſes; in iis nempe, propter vaſa conſtrictiora, non ita facilis ſanguini patet exitus, ac in puerperium expertis.

CAP. XIII.

De Methodo in Fluxu Menſium immodico Therapeutica.

HUjuſce morbi curatio pro ratione cauſarum diverſa eſt; duplici enim modo provocatur Fluxus immodicus, nempe vel Vaſorum, vel Sanguinis vitio. Vaſa quippe in vitio ſunt, cum flacceſcunt nimium & dehiſcunt, hoc eſt, cum ipſorum fibræ ita laxe inter ſe cohærent, ut ſanguinis momento cedant: Sanguis vero, cum ita redundans, aut tenuis ſit, aut rapide circumactus, ut intra vaſa uberius feratur.

Id vero ſemper advertendum eſt, Fluxus immodici judicium fieri debere, collatione habita ad priores circuitus, ad incommoda, ad victum præcedentem, ad ſanguinis ſtatum: nimios vero eſſe Menſes præ cæteris ſignis indicat virium imbecillitas, ita ut virium regula unice metienda ſit Fluxus redundantia. Quippe, quibus diu ſubſtiterint, vel ipſi Menſes, vel evacuationes aliæ ſolennes, in iis longius citra noxam durat fluxus; ideo Critica eruptio, quamvis diuturnior ſit, nunquam ſubito ſiſtenda eſt. Pariter mollibus fœminis & aquoſis, otioſis etiam & victui indulgentibus, diutius fluunt Menſtrua; quia in his omnibus uberior ſit, quæ fluxum temperat, Plethora. Igitur eas, quibus ſanguis aquoſus, & habitus ſucculentus fuerit, Fluxui nimio magis obnoxias eſſe, recte pronuntiat Etmullerus [a].

I. Itaque Vaſis flacceſcentibus, in eo præcipue enitendum eſſe videtur, ut redintegretur, quocunque modo labefactus fuerit, Tonus: qui quidem facile reſtitui ſolet, ſi externe adhibeantur remedia, quæ

[a] Tom. 1. 552.

Fibras

Fibras roborant & conſtringunt. Hæc facile ex Aſtringentium familia depromi poſſunt, quorum ſane ratio, ſi operandi modum ſpectes, ita videtur explicanda. Scilicet cum Aſtringentium ea ſit vis, ut humoribus coagulum quoddam inducant, quemadmodum mox probaturi ſumus, particulæ Stypticæ ſanguini effluenti commixtæ intimiuſque unitæ quaſi gluten effingunt, quo coaleſcant & compingantur vaſorum lacunæ. Præter hanc coagulandi vim, alia etiam in externis remediis virtus concipi poteſt, quæ vaſa dehiſcentia reſtringat, Stimulus nempe Aſtringentium; qui cum acriter fibras pungat & velicet, vaſa adeo irritantur ut ſe validius contrahant, & motum quem vocant Tonicum recolligant. Ita Urticæ ſuccus naribus admotus, Stimuli virtute; Spiritus Vitrioli, tum ſtimulando, tum coagulando, Hæmorrhagiam ſiſtere videtur. Poſſunt etiam in uſum vocari interna remedia; quæ tamen ad fluxum nimium, tum cum a ſanguinis vitio oritur, quaſi jure quodam pertinere videntur.

Quod ſi Vaſorum Tonus ultra modum debilitatus fuerit, cohibito fluxu, interne adhibenda ſunt remedia, quæ Fibras roborant; ne proxima forte periodo, cum ſanguinis plethorici momentum increverit, vaſa adhuc imbecillia plus ſanguinis quam par eſt emitti ſinant. Fibras itaque maxime roborant Analeptica, ſive ea quæ nutrimentum corpori largius ſufficiunt, & ſolidarum partium robur inſtaurant.

II. Cum a ſanguinis vitio ortum traxerint Menſes immodici, curatio expoſcit duo medicamentorum genera, vel Revellentia ſcilicet, vel Aſtringentia.

1. Quippe Revellentia, cum ad partes, qua inſtituitur Revulſio, humores uberius trahant, efficiunt ut ſanguis minore impetu ad Uterum, unde derivatur, profluat: ita momento fluidi debilitato, vaſa minus jam diſtenta in ſtatum contractilem redeunt, & ſanguinem intra latera ſua coercent. Ita Menſium fluxum cohibet facta in Brachio Revulſio, ſive per Venæſectionem ea fiat, ſive per Frictiones, ſive per Cucurbitulas; quas & Mammis admoveri ſuadet Hippocrates[a]. Ita ſi Revulſione quadam naturali excitetur ſanguinis Vomitus, mulier profuſis Menſibus liberatur[b]: quia ſanguine tum imminuto, tum uberius ſurſum ducto, vaſa uterina minus premuntur. Hæc tamen naturæ methodus non ea eſſe videtur, quam ars imitari debeat; Emetica enim, cum abdomen vehementer ſuccutiant, Menſes promovent potius, quam reſtringunt. Idem de fortioribus Purgantibus, quæ ſanguinem agitant & rarefaciunt, dicendum eſt: poſſunt tamen adhiberi mitiora, ut ſubducta alvo, aliqua, qualiſcunq; ea ſit, ab Utero fiat humorum Revulſio: quæ ideo Practici Aſtringentibus ſemper fere præmittunt. Hiſce Revellentibus ſæpe compeſcitur fluxus Menſtruus: cum ex eo ortum duxerit, quod ſanguis, aut redundans fuerit, aut nimis rapide circumactus. His Revulſionum generibus rejectis, Diaphoretica ſuadet Etmullerus, quæ ſerum copioſum una cum acrioribus ſalibus per cutim eliminant[c]: quod ta-

a Aph. 5. 50. Epid. 2. 6. b Aph. 5. 32. c Tom. 1. 553.

men

men medendi consilium rationi parum congruere videtur. Quamvis enim copiam sanguinis imminuant Diaphoretica, ipsius tamen compagem ita solvunt & attenuant, ut augeatur plurimum, quæ ad Vasa est, Plethora: ita sub ipso fluxu si adhibeantur Diaphoretica, periculum est, ne uberius prorumpant Menses.

2. Ad compescendum Fluxum adhibentur Astringentia: quæ cum Coagulum & Lentorem humoribus inducant, sanguinis impetum ita imminuunt & infringunt, ut vasorum impedimentum nequeat pervincere, uti in sequentibus fusius ostendetur. Ad Fluxum sistendum aliquid forte conferre potest & Stimulus ille, quo pollent Astringentia, etiam cum interne adhibeantur: qui cum fibras vasorum vellicet, ea stringere quodammodo & contrahere posse videtur: licet fatendum sit non magni æstimandam esse hanc, quæ a Stimulo derivatur, Astringentium internorum virtutem. Astringentibus annumeranda sunt Glutinantia, inter quæ præcipuum locum obtinent Balsamica; quippe hæc etiam, gradu licet remissiore, sanguinem incrassant, partiumque crasin compactiorem reddunt: ideo non modo sanguinis momentum imminuunt, sed & vasis dehiscentibus gluten quoddam affingunt. Quia vero imbecillioris efficaciæ sint Balsamica, iis non nisi post Astringentia videtur esse in praxi locus. Quo vero Fluxus facilius sisti queat, adhibenda sunt non interna modo, sed & externa etiam, quæ jam in altero fluxus genere descripsimus, Astringentia; tardius quippe succedit curatio, si dum sanguini temperando opera impenditur, vasorum conglutinatio negligatur. Cohibito fluxu, canalibusque satis obfirmatis, si, uti plerumque fit, defecerint vires, ad ea confugiendum est remedia, quæ sanguinem instaurant, spirituumque copiam sufficiunt: & ea quidem non ex officina modo, sed etiam ex culina depromenda sunt. Et hic demum locum habent ea, quæ etiam suppressis Mensibus prosunt, remedia: quod libentius noto, quia hoc minus habito temporum discrimine, multos forte fefellerit Materia Medica, quæ, uti ab Authoribus ordinatur, in utroque Mensium vitio fere eadem est [a].

HISTORIA I.

Feb. 1, 1702.

MUlier quædam post Partum Fluxu Mensium immodico correpta est, qui ad sex annos perstitit: ultimo biennio quotidie fere profluxit sanguis, interdum in grumos, ovi magnitudinem æquantes, concretus. Siti & summa virium imbecillitate laborabat, nonnunquam & febricitabat. Dolor in abdomine & regione uterina vehemens & continuus. Cordis anxietas, aliquando etiam syncope invasit. Pulsus digito vix percipiendus.

Intentio Curatoria videbatur, ut fluxu cohibito, reficerentur, quæ admodum languescebant, vires.

[a] Blasii Mat. Med. p. 563.

In

In Fluxu igitur coercendo, cum Revellentibus abſtinendum duxerim, quia eorum uſum prohibere videbantur vires ſupra modum imbecilles, Aſtringentibus unice confiſus ſum: atque ea quidem tam interne, quam externe adhibenda curavi.

℞ Cortic. Granat. ℥ſs. Rad. Tormentill. ℥j. Fl. Roſ. Rubr. Balauſtior. āā M. j. Coq. in Aq. Ferrar. lib. 3 ad conſumpt. lib. 1. Colatura ſit pro Fomentatione, bis in die parti affectæ tepide applicand.

Pro potu communi utebatur Decocto Albo, in cujus lib. 2 incoctæ ſunt Cinnamomi ʒ ij.

Interne adhibita eſt Tinctura illa Antiphthiſica, quam tantopere commendat Etmullerus[a], ex Saccharo Saturni, & Martis Vitriolo, cum Sp. Vin. conflata. Hujus Tinct. gt. xx. in Aq. Plantag. cepit ſæpius in die. Urgente dolore, vel vigiliis, ſumpſit Laud. liq. gt. xx.

Feb. 3. Subſtitit fluxus; qui ne poſtea forte redire poſſet, indies adhuc, uſque ad Feb. 6, repetebatur Fomentatio.

Reſtricto autem ad hunc modum profluvio, doloris & imbecillitatis habenda videbatur cura. Deſumpſi igitur ex Medicina Diætetica juſcula & cibos boni nutrimenti, ex Pharmaceutica mixturam ſequentem.

℞ Tinct. Croc. Laudan. Liq. Sydenh. āā ʒ ij. Camphor. in Spir. Vin. ℥ſs. diſſolut. ʒ j. M. Cap. gt. 30. ſexies in die in Aq. Cinnam. Fort. & Hord. āā p. æq. unde plurimum refectæ ſunt vires, & remiſit dolor.

Feb. 8. Ex labiis Pudendi quaſi ſacculus quidam membranoſus prominuit: qui tamen verſus uterum ita firmiter adhæſit, ut ex Vagina extrahi nequiret. Graviter inſuper fœtebat. Et prima quidem fronte interna Vaginæ tunica procidiſſe videbatur: Placentæ quippe reliquias eſſe minus ſuſpicabar, quod mulier ſe a ſex annis puerperam eſſe negarat. Cum vero fœtoris doloriſque ratione habita, incideret mihi aliqua de Placenta ſuſpicio, rem paulo altius inveſtigandam duxi; mulieremque percunctatus ſum, num poſt ultimum illud Puerperium Abortum fecerit: Illa ſe circiter abhinc biennio Gravidam fuiſſe aiebat, & terrore exanimatam, dum noctu per compita domum reverteretur, in via abortiiſſe; reverſam vero non uſam eſſe obſtetrice, quæ, utrum aliquid in utero relictum fuerit necne, inſpiceret. Ab eo etiam tempore doloris origo ducta eſt. Morbo igitur ſub examen hoc vocato, ea viſa eſt Indicatio, ut Uteri & Muſculorum Abdominalium ita inſtauraretur vis, quæ Placentæ reliquias foras expelleret. Ad quem finem quia plurimum conduceret præſcripta Mixtura, illius gt. 40. indies ſæpe aſſumptæ ſunt: Quo remedio ita Spiritus refecti ſunt, ut

Feb. 10. Aliqua Placentæ portiuncula foras excluderetur, non graveolens modo, ſed plane putrida.

a Schrœdar. dilucidat. p. 253.

Feb. 11. Exclusa est & altera fœtore simili portio. Deinde nulla substantiæ istius membranaceæ intra Vaginam vestigia: etiam omnis illico sopitus est dolor.

Feb. 13. Vires ita redierunt, ut lecto, cui per mensem fere affixa fuerat, jam per horas aliquot abesse posset. Nulla nisi de virium imbecillitate, & appetitus remissione querimonia. Usa est indies Mixtura, unde semper se plurimum levari sensit.

Feb. 17. Rediit Fluxus: quem, quoniam mediocrem valde & nullo gravi symptomate stipatum esse conspexerim, nolui compescere; videbatur enim evacuatio mensium naturalis & ordinaria: quæ itaque quatriduo terminata est.

Feb. 23. Ut viribus ulterius prospectum sit, præscripta sunt sequentia.

℞ Tinctur. Cortic. Peruv. (in Vin. Alb.) lib. 1. ſs. Tinct. Croc. Spec. Diambr. āā ℥ ſs. M. Cap. Coch 6. ter. in die.

Feb. 25. Appetitus ad se rediit. Nihil nisi virium robur sanitati defuit; quod etiam, Decocto ad duas vices repetito, intra mensem feliciter instauratum est.

HISTORIA II.

Sept. 10, 1701.

MUlier pleni habitus, & Mensibus paulo copiosius purgari solita, ab exercitio immodico in Fluxum nimium incidit; ita ut primo quidem ad sex, deinde ad duodecim dies larga copia demitterentur Menses. Hoc malo cum per æstatem omnem laborasset, vires admodum dejectæ sunt: invasit sæpe syncope, & spasmus; intumescebant pedes. Facies pene hippocratica. Sanguis tenuis valde, non guttatim, sed continuo quasi flumine profluxit. Cum eam primo inviserem, quatriduo jam perstiterat fluxus.

Postulabat igitur morbi indicatio, ut quamprimum cohiberetur profluvium. Hoc ut effici posset, adhibita est, uti in Histor. 1. Fomentatio. Hora decubitus, usa est Hypnotico sequenti.

℞ Trochisc. Gordon. ʒſs. Laudan. Londin. gr. ij. Mucilag. Gum. Arab. q. s. M. F. Pil. exiguæ. Cap. 3. Quibus assumptis, satis placide dormiebat.

Sept. 11. Mensibus etiamnum profluentibus, præscriptum est hujusmodi Electuarium.

℞ Conserv. Ros. Rubr. ℥ j. Bol. Armen. Croc. Mart. Astring. āā ʒ j. Mastich. Terr. Japan. āā ℈ ij. Spec. Diatrion Santal. ℈ iv. Syr. e Symphyt. q. s. M. F. Elect. Cap. q. n. m. 4ta quaque hor. superb. Coch. 5. Julap. seq.

℞ Aq. Sperm. Ranar. Plantagin. Cinnam. Hord. āā lib. ſs. Syr. e Corall. q. ſ. M. F. Julap. Cap. etiam ter in die Spir. Vitriol. gt. 40. in quovis Vehiculo. Repet. Foment. & Pilul. præſcript.

Sept. 13. Manavit adhuc, ſed non niſi guttatim, Fluxus: qui tamen remediis rite aſſumptis, Sept. 15, omnino ceſſit.

Igitur in eo jam omnis medendi cura verſari debuit, ut firmarentur vaſa, & prohiberetur illa ſanguinis raritas. Primæ Intentioni ut ſatisfieret, quotidie repetita eſt Fomentatio; ſecundæ par eſſe videbatur Glutinantium, & Balſamicorum uſus. Poſtpoſitis itaque Aſtringentibus, inſtituta eſt ſequens methodus.

℞ Decoct. Alb. ℔ ij. Aq. Cinnam. Hord. ℥iij. Sacch. Alb. q. ſ. M. Cap. ℥ iv. quater in die.

℞ Balſam. Capiv. Polychreſt. āā ʒij. Cap. gt. 25. hora decubitus in Conſerv. Roſ. Rubr.

His adhibitis remediis, poſt trium fere hebdomadum intervallum, Oct. 5, redierunt Menſes: & ad ſex quidem dies demiſſi ſunt. Repetitis vero iis quæ ultimo præſcripta ſunt, periodo proxima quatriduo terminatus eſt fluxus: qui, eundem intra terminum etiamnum ſubſiſtens, mulieri ſanitatem reſtituit.

HISTORIA III.

Maij 21, 1703.

MUlieri, annos 36 natæ, poſt Abortum ad tres periodos per dies quatuordecim manarunt Menſes; deinde per trimeſtre fere ſpatium, quotidie eruperunt. Quo profluvio ita labefactatæ ſunt vires, ut vix ſtare, nedum ambulare potuerit. Spiritum ita graviter duxit, ut pene in ſuffocationis periculum incideret. Invaſit aliquando ſyncope, aliquando hyſterica paſſio: ita ut per horam unam aut alteram quaſi animæ expers jaceret. Pallor & macies, qualis in Phthiſicis. Pulſus debilis, frequenter etiam intermittens.

Indicatio Curatoria primo ad fluxum compeſcendum, deinde ad vires inſtaurandas reſpicere viſa eſt. Uſa eſt igitur Fomento, in Hiſtor. 1, deſcripto: cujus quidem vim ſemper fere efficaciſſimam comperi. Interne adhibitæ ſunt, in Decocto Tormentillæ Spir. Sal. dulc. gt. 20 quater in die.

Maij 25. Fluxus paulo imminutus, quotidie licet recrudeſcens. In potus communis locum ſuffecta eſt ſequens Emulſio.

℞ Amygdal. Dulc. excortic. ℥j. Sem. 4 Frig. Maj. āā ʒij. quibus in mortario contuſis affund. Aq. Hord. lib. 2. Colaturæ add. Sal. Prunell. ʒ ij. Syr. Althæ. q. ſ. M.

Maij

Maij 30. Subſtitit fluxus; poſtero tamen veſpere, denuo erupit. Uſu vero præſcriptorum continuo ita temperatum eſt profluvium, ut a Jun. 3 ad 9 penitus ſiſteretur; deinde, poſt menſem exactum, ad ſolennes periodos rediret. Cohibito igitur fluxu, & canalibus ſatis obfirmatis, alterius Indicationis ad hunc modum habita eſt ratio.

℞ Cortic. Peruv. ℥j. Ra. Zedoar. ℥ſs. Cochinell. ʒij. Digerantur cum Vin. Alb. lib. 2 tepide per triduum. Liquoris filtrati cap. ter in die ℥ij. In quolibet hauſtu inſtillentur Tinct. Serpentar. Virgin. gt. 20.

Noctu, quia frequenter inſomnis fuerit, nonnunquam etiam & Hyſterica, uſa eſt Pilulis Paregoricis.

℞ Galban. col. ʒj. Spec. Diambr. Caſtor. Camphor. āā ℈ſs. Laud. Londin. ℈j. M. F. Pil. 20. Cap. 2 ante decubitum, ſuperb. Tinct. præſcript. Coch. 4.

Diæta ſit ex cibis ad nutriendum maxime idoneis.

Julij 19. Ventriculus, qui hactenus male ſe habuit, multum refectus eſt. Vires etiam aliquatenus roboratæ. Ineunte Auguſto, mulier, methodi præſcriptæ uſu, integre convaluit.

CAP. XIV.

De remediorum viribus, & Operatione.

ILluſtrata jam variis ratiociniis Plethora, & per omnem Phænomenorum ſeriem deducta, Remediorum, quæ interne adhibita Menſibus vitiatis mederi ſolent, Vires, tanquam ultimum Theoriæ noſtræ argumentum, expendamus: his quippe rite inveſtigatis, facile patebit, Emmenagoga, ſive ea quæ Menſes ſuppreſſos cient, Plethoram ad Vaſa intendere; eandem vero ab Aſtringentibus, ſive ab iis quæ fluentes ſiſtunt, imminui.

Hæc quidem Remedia, tanquam Utero Specifica, a pleriſque prædicantur; cum ſolummodo humorum Craſin ita immutant, ut pro varia ſanguinis textura aut provocetur, aut ſiſtatur per Uterinas vias profluvium: ita ut hæc ſenſibilis operatio nihil aliud ſit, niſi alterius cujuſdam, quæ in ſanguine peragitur, operationis effectus neceſſarius: qui quidem non tam peculiari alicui Remediorum efficaciæ, quam ipſius Uteri fabricæ debetur. Hoc ſane a ſcriptoribus parum animadverſum eſt, qui, cum de remediorum viribus diſſerant, pro actione interna operationem ſenſibilem ſubſtituunt; ita apud eos alia Diuretica, alia Diaphoretica, alia Emmenagoga appellantur, cum tamen de agendi modo nihil inde innoteſcat: quæ quidem medicamentorum operatio non modo non eſt primaria, ſed fallax etiam, & incerta. Exempli gratia, ſi exhibeatur Diaphoreticum, nemo ignorat

norat id pro voto minime cessurum, nisi aperiantur Pori: iis enim occlusis, quamcunque in sanguine virtutem exerat remedium, ad sudorem provocandum est prorsus inefficax. Sive tamen sudor succedat, necne, eodem modo in sanguinem agit Diaphoreticum; sanguinem enim ad certos quosdam gradus attenuat & resolvit, ut ejus tenuior pars per Poros cutaneos, nisi præcludatur via, elabi possit: ipsa tamen Diaphoresis non est actio medicamenti primaria, sed ab humoribus ita attenuatis, nisi pori prohibeant, necessario fluit; si enim pori occlusi fuerint, ita sanguinem rarefacit Diaphoreticum, ut ardorem, nonnunquam & febrem inducat. Ita ut propria medicamenti virtus non in humorum Diaphoresi, sed Resolutione consistat. Par est in Emmenagogis ratio; ea quippe perpetua & immutabili quadam agendi norma Plethoram exsuscitant, ut per Uterina vasa erumpat sanguis. Potest vero talis esse ad Uterum obstructio, sive canalium, sive sanguinis vitio, quæ a nullis Emmenagogis pervinci queat; cum tamen Emmenagogi eadem sit, ac si Menses cieret, in molem sanguineam operatio. Ita ejusdem remedii varia esse potest sensibilis operatio, uti recte argumentatur Cl. Cockburnus; vis vero, quam in humores exercet, unica sibique perpetuo constans.

Hinc est, quod illa de Remediorum viribus disquisitio inter Medicinæ desiderata poni soleat; cum si simplex & primaria accurate observetur operatio, explicationem non ita difficilem exigant Remediorum virtutes. Quippe adhibita hac ratiocinandi methodo, concideret omnis illa, quæ pharmacorum viribus immerito objicitur, ancipitis efficaciæ querela. Queruntur enim Medici nullum dari remedium, quod certam aliquam agendi normam persequitur, imo quod non potius ita incertum & fallax est, ut sæpe variam, nonnunquam etiam contrariam, nec in diversis modo, sed & in eodem corpore, vim exerceat. Ita delirantibus Medicis, innocua plectuntur Pharmaca. Hæc enim, quam Medicinæ exprobrant, operationis varietas, non ex mutabili Remediorum virtute, sed ex multiplici Corporis statu deduci debet. Eorum quippe actio eadem semper est sibique consentiens; cum vero corporis, in quod agunt, dissimillima sit indoles, adhibitis remediis, ratio postulat, ut non diversus modo, sed & contrarius aliquando oriatur effectus. Ita, verbi gratia, detur medicamentum, quod humores viscidos resolvat: id quidem sua attenuandi vi operatur, licet pro vario lentoris genio diverse; ita ut in alio, qui minoris est cohærentiæ, resolutio sit major; in alio, qui majoris est, minor; in alio denique, qui firmius compingitur, nulla: ita varia quidem medicamenti ad medendum vis, non varia tamen in agendo norma. Quomodo enim eadem vis diversa longe momenta queat pervincere? quomodo similis semper esse posset agentis energia, cum ita dissimilis prorsus sit corporis, in quod agitur, natura? Constantem hanc a medicamentis sperare efficaciam ita ridiculum est, ut nihil mirum sit, si etiam ab eodem medicamento educi possit effectus contrarius. Concipiamus enim eam esse sanguinis crasin, ut pars ejus longe maxima insigniter lentescat, cohærentiæque in ea mo-

mentum validius ſit, quam quæ ab attenuantium viribus reſolvi queat: in hoc caſu ſi adhibeatur medicamentum reſolvens, eam quidem ſanguinis partem, quæ minus lenteſcit, ita fundit & attenuat, ut per Glandulas ſecretorias uberius extrudatur; ita, medicamenti vi eliminatis particulis tenuioribus, craſſior erit reliqui ſanguinis compages. Ad hunc modum, uti & docet experientia, Lentorem aliquando augent Diaphoretica. Igitur Opium, quod ad reſerandam ſanguinis compagem, & ſudores movendos maxime efficax agnoſcit Williſius, nullo alio modo ſanguinem incraſſare poſſe arbitratur, niſi quatenus ſeroſitates copioſe ſecerni & amandari faciat; proinde ut liquor reſiduus ſpiſſior, & compactior evadat[a]. Neque id ſane medicamento imputandum; (hoc enim eam agendi normam, quam ipſi præſcripſerit natura, conſtanter fideliterque obſervat) ſed humoribus potius, qui variæ hujuſce efficaciæ neceſſitatem inducunt. Ita corpora quædam emollit, quædam rurſus indurat ignis; cum tamen in ipſo igne nulla ſit agendi varietas. Ita Febris, ſi tenuior ſit ſanguis, pulſum excitat; ſi craſſior, deprimit. Etiam Chalybs, qui, ſi vaſa lenteſcente ſanguine oppleta ulterius ſe diſtendi ſinant, vi ſua obſtructionem tollit, eandem iis renitentibus auget. Quod in Hyſtericis affectibus ſæpius compertum habui. Pari modo Emetica, ſi ventriculus robuſtior ſit, alvum movent: contra, ſi tenerior fuerit, Vomitum cient Cathartica. Ita denique Syrupus Violarum, cum Acidis admixtus, colorem rubrum: cum Alcalicis, viridem exhibet: quæ tamen coloris diverſitas non variæ Violarum virtuti, ſed corporum, quibus commiſcentur, diſſimili ingenio aſcribenda eſt. Etenim unica eaque leviſſima nonnunquam circumſtantia, ſi immutata ſit, id efficere poteſt, ut medicamenta non variis modo, ſed & contrariis etiam viribus pollere videantur: uti in Speculis concavis, multiformem objecti imaginem exhibet ſola diſtantiæ mutatio.

Ut vero res omnis exemplo clarius pateſcat, ſub examen revocetur Opii in ſanguinem operatio: a quo certe, ſi ab alio quopiam remedio, excitantur Phænomena, non modo inter ſe disjuncta maxime, ſed & repugnantia. Supponatur igitur, id quod mox oſtenſuri ſumus, actionem Opii primariam in ſanguine attenuando conſiſtere. Attenuato ſanguine, neceſſario ſequitur, ut uberior ſpirituum copia ſecerni debeat; hinc animus alacer, vegetus, pacatus, vigil, vires corporis inſtauratæ; quod præcipue experiuntur ii, qui Opium interdiu parciore doſi aſſumunt: animo ita refecto, obrepit ſenſim doloris oblivio; viribus vero roboratis nonnumquam fit, ut fœtum, & calculum expellant opiata. Cum vero ſanguinis particulas ita attenuat Opium, facit, ut ſiquid in arteriolis hæſerit, jam in venas trajici queat: unde remota omni obſtructione, ceſſat ille, qui ab humoribus ſtagnantibus frequenter oritur, dolor. Eodem modo ſolvitur Febris Intermittens; quam a Lentore ſupra deduximus. Viis igitur recluſis, ita ut conſueti ſpiritibus ſanguiniq; pateant aditus, ſopitur, quæ a nervis obſtructis provenit, Convulſio. Ita Opio frequenter cedit Co-

a Pharm. Rat. p. 1. 301.

lica

lica Convulſiva, & Singultus; quibus etiam annumerari poteſt Vomitus, & Purgatio enormis. Spiritibus Opio refectis, validius ſe contrahit cor, unde vividior ſanguinis circuitus: ſanguine autem attenuato, & velocius quam conſuevit ad cutaneas Glandulas delato, ſuccedit libera perſpiratio, & ſudor; quia tum ob rariorem ſanguinis texturam facilior ſit per poros ſecretio, tum ob velocitatem auctam etiam uberior. Hujuſmodi perſpiratio largius provocata, ſanguinis, & ventris profluvia ſedat; quia humoribus per poros evacuatis, fit a parte affecta Revulſio: eadem quoque Tuſſim, & Catarrhos ſolvit. Humoribus vero ad hunc modum reſolutis, & in exteriora protruſis, effloreſcit cutis, nonnunquam & prurit. Cum vero, ſanguine attenuato, non modo ſit uberior ſpirituum copia, & proinde impetus cordis fortior, ſed augeatur etiam ad vaſa humorum plenitudo, utraque de cauſa pulſum excitabit, Menſes etiam, & Lochia provocabit Opium.

Ita fere corpus afficiunt modica doſi aſſumpta Opiata, cum adhuc intra debitos limites conſtiterit ea, quæ ad vaſa inducitur, plenitudo: quæ tamen ſi, Opio libere nimis adhibito, ulterius increſcat, alia prorſus, eaque multum diverſa, exhibet Phænomena. Sanguine enim ita attenuato, ut arteriæ cerebri latius quam par eſt diſtendantur, nervorum, qui iis ubiq; interſeruntur, non poteſt non valida eſſe compreſſio: compreſſione vero neceſſe eſt aut intercipi penitus, aut ſaltem copia minore ſecerni ſpiritus: ita ut ingruat dyſpnœa, obruatur animi vigor, & pro ratione momenti illius, quo nervos premunt arteriæ, ſuccedat aut ſtupor, aut ſomnolentia, aut ipſe ſomnus; eodem modo ac a vino liberius epoto ſequi ſolet. Interceptis adeo ſpiritibus, imminuuntur vires; quibus deficientibus, langueſcit pulſus, nonnunquam & concidit inferior maxilla: tonuſq; partium ita vacillat, ut relaxentur admodum fibræ; inde pupillæ dilatatio, iſchuria, & membrorum quædam quaſi paralyſis. Ad eandem normam facile illuſtrari poſſunt reliqui Opiatorum effectus, qui utcunq; inter ſe diſſimiles ſint, unicam tamen agnoſcunt cauſam, ſanguinis ſcilicet, quæ ab Opio inducitur, attenuationem: quæ cum arteriarum carotidum capacitatem ampliet, a ſola diametri mutatione pendet omnis illa operationis diſcrepantia. Et hæc quidem inſequuntur mala, non modo cum manu nimis libera, ſed cum alieno tempore, & corporis cui adhibetur parum ſpectata conditione, detur Opium: nimia enim doſis non tam officinali menſura, quam corporis ratione dijudicanda eſt. In alio quippe humorum ſtatu deſideratur larga doſis, in alio ſufficiet mediocris, in alio etiam nocebit minima. Siquid vero hujuſmodi acciderit, id medenti potius, quam remedio imputandum eſt.

Hæc paulo fuſius explicata ſunt, ut manifeſtum fiat, quam iniqua ſit medicamentorum accuſatio, quaſi in iis fuerit agendi modus multiformis & tanquam deſultorius. Ita ut quicquid incerti fuerit, id non tam inſtrumentis medicinæ, quam ſubjecto aſcribi; non tam ad vires pharmacorum inconſtantes, quam ad humorum craſin ignotam

referri

referri debeat. Itaque cum Medicina nihil aliud ſit, quam morbi & medicamenti comparatio, niſi illius indoles probe intellecta ſit, hujus vires fruſtra explorantur. In eo quippe præcipuus eſſe debet Medici labor, ut humorum variam temperiem inclinationeſque omnes perſpiciat; ſic enim, quid eos excitet, quid compeſcat, felicius dignoſcet: quorum momenta cum ita varia ſint, ut non tantum ob numerum minus accurate animadverti, ſed ob ſimilitudinem etiam minus diſtingui ſoleant, is certe, qui illorum morem acutius inſpexerit, aptiſſima utetur medicina. Qua quidem in re ab Empirico maxime diſcernitur Rationalis Medicus; qui non tantum remedii, quod adhibet, ſed mali etiam, cui id adhibetur, vires explorat.

Sed ut eo unde digreſſi ſumus redeamus, inquirendum reſtat, quænam ſit Medicamentorum, quæ Menſibus vitiatis proſunt, operatio primaria. Ordiamur itaque ab Emmenagogis, mox ad Aſtringentia perventuri. Emmenagoga fere omnia ſunt etiam Alterantia, aliter ac cenſet Etmullerus[a]; craſin enim ſanguinis immutant. Eorum vero operatio a vi quadam Attenuatrice potiſſimum deducitur. Quippe, cum partium tenuium ſint & maxime penetrantium Emmenagoga, molem ſanguineam ita incidunt & comminuunt, ut minor ſit globulorum inter ſe contactus, & proinde compages rarior: ſanguis vero ad hunc modum attenuatus, non modo ſpatium amplius intra canales occupat, ſed ſpiritus nervis uberiores ſufficit; unde iterum corde vehementius contracto, fortiore impetu per arterias circulatur. Ita cum adhibitis Emmenagogis non modo ad Vaſa increſcat plenitudo, ſed & cordis augeatur vis, ſanguis canales uterinos præ cæteris validius feriens & diſtendens, quemadmodum ſupra ſatis oſtenſum eſt, per eos viam ſibi patefacit. Cum vero frequentior Menſium ſuppreſſorum cauſa a Lentore, qui Capillaria obſtruit, oriatur, ab Emmenagogis ita attenuantur humores, ut illa ipſa ſanguinis portio, quæ vaſorum lateribus adhæſit, jam per minima orificia ſatis prompte traduci queat; ita aditu patefacto, ſanguis ſolenni more vim ſuam in canalium latera exercet, quæ ad Capillaria, dum obſtructa eſſent, minus potuit pertingere. Ita Emmenagogis inſtaurantur ſpiritus, & vis cordis augeſcit; quia iis adhibitis attenuatur ſanguis. Id vero notandum volo, non ſolum ab hac attenuatrice virtute deduci ſpirituum incrementum. Hoc enim conceſſo ſequitur, ut quicquid potentius attenuat, id etiam maxime eſſet Cardiacum; ſecus ac teſtatur experientia. Exempli gratia, Cortex Peruvianus multo magis attenuat, quam Chalybs; ad Pulſum tamen excitandum longe ineptior. Igitur in Remediis Cardiacis, & proinde Menſes moventibus, duplex eſt operandi ratio: alia enim attenuando ſanguinem ſpiritus reficiunt, alia rurſus, etiamſi humores non attenuent, ſpirituum ſecretionem promovent. De illis ſupra dictum eſt. Ad hæc quantum attinet dicendum eſt, nonnullis remediis ineſſe particulas in ſpiritus facilius mutabiles, iiſque quaſi cognatas & congeneres, uti & quibuſdam alimentis inſunt ſucci ad nutriendum magis idonei: ita ut, imminuta

[a] Tom. 1. 547.

ſangui-

ſanguinis cohærentia, ex ipſo medicamento hauriri queant Spiritus. Spiritibus ad hunc modum refectis, vehementius contrahitur cor, & ſanguis velocius circumagitur; increbreſcente adeo ſanguinis motu, cum calor etiam increſcat, quod capite 8° ſatis probavimus, aeris particulæ, quæ globulis ſanguineis immixtæ ſunt, calore, uti in Thermometro fit, rarefactæ, ſeſe undique expandunt, canaliumque tunicas diſtendunt: ita poteſt eſſe ſanguinis rareſcentia, cum minime interim attenuetur compages. Quod in Febribus ſæpe fit, licet parum obſervetur. Hæc tamen rareſcentia, cum ad Vaſa Plethoram augeat, Menſes æque potenter provocat, ac ſi attenuaretur ſanguis. Cum itaque a Vaſorum duritie oriatur ſuppreſſio, cum fructu adhiberi poſſunt ea, quæ humores rarefaciunt; cum vero ſanguis in vitio ſit, ea etiam quæ attenuant in uſum ſunt vocanda. Emmenagoga vero his attenuandi viribus præcipue inſtructa eſſe, tum ratio ſuadet, tum experimenta confirmant. Argumentorum igitur capita erunt quatuor: Remediorum ſcilicet, 1. Effectus ſenſibiles. 2. Cum ſanguine adhuc tepente, & 3. etiam cum ſyrupo Violarum commixtio: 4. denique, Injectiones in vivo Animali per ſyringa inſtitutæ.

I. Itaque Emmenagogis hanc attenuandi virtutem ineſſe probant eorundem Effectus ſenſibiles; ex quibus ſatis erit ſequentes tantum expandere.

1. Saporem; qui, cum in Emmenagogis plerumq; acris & amarus ſit, indicat partes eſſe tenues, & ad motum excitandum idoneas: igitur hujuſmodi ſapor in iis præcipue obſervatur, quæ Sale Volatili abundant; Salis vero Volatilis ea eſt efficacia, ut ſanguinem plurimum attenuet, ſpiritusq; inſtauret. Ita ſapore vires ſuas produnt, Opium, Gentiana, Myrrha, Arum, Abſinthium, Sabina, Ruta, Pulegium, Centaureum &c. calida omnia, & odorata: quibus adjici poteſt Cortex Peruvianus, qui licet nondum inter Emmenagoga locum obtineat, iis tamen, propter egregiam illam, quam in attenuando ſanguine exercet vim, annumerari debet.

2. Odorem; qui, ſi vividior ſit, Salis Volatilis æque ingenuus eſt index, ac ſapor. Tali odore pollent ex Amaris pleraque, item Aromatica omnia, quæ itaq; univerſa Emmenagogis aſcribi ſolent, & apud Heurnium[a] Utero ſtudere perhibentur. Ex quibus tamen primas merito obtinet Crocus, & Cinnamomum. Inter ea quæ odorem acrem præ ſe ferunt, reponenda ſunt Urinoſa, verbi gratia, Sal Armoniacus, Sal Corn. Cerv. &c. quæ ideo Menſes potenter cient.

3. Pulſus incitationem: qui, cum fortius increbreſcat, ſatis oſtendit ſanguinem ita attenuari & rareſcere, ut copioſior fiat ſpirituum ſecretio; unde cordis impetus, qui pulſum regit, validior. Hoc præ cæteris Emmenagogis efficiunt Chalybs, & Hydrargyrum, calida, & cardiaca omnia; quorum uſus ad movendos Menſes plurimum ſemper valuit.

4. Calorem. Cum enim calor nihil aliud ſit, niſi partium motus vividior, hoc inter ſe invicem attritu ſit, ut ſanguinis globuli divel-

a Meth. ad. Prax. 306.

lantur plurimum, & rarefcant. Ita uti nullum fere eft Emmenagogum, quod calorem non excitet, fic etiam quicquid calorem inducit, Menfibus etiam ciendis prodeft: quemadmodum fatis oftendunt Cardiaca, & Stomachica.

5. Diaphorefin; quam quæ provocare poffunt pharmaca, ea certe fanguinis cohærentiam ita refolvunt, ut facilius per poros fecerni queat. Igitur inter Emmenagoga utramque paginam faciunt Diaphoretica; ex quibus fere cum nullum fit Opio potentius, fatis conftat id etiam Menfibus movendis haud inepte adhiberi.

II. Attenuatricem hanc, quam Emmenagogis afcripfimus, virtutem probat ipforum cum fanguine adhuc tepente commixtio. Neque hoc, quod ab hujufmodi Experimentis deducitur, futile videtur argumentum. Quippe fi fanguini ftagnanti, & jam fponte in Lentorem abeunti, admifta Emmenagoga prohibeant, quo minus coaguletur, & concrefcat; certe fi motus accefferit & valida fatis partium inter fe agitatio, quemadmodum in corpore fit, Emmenagogis adhibitis facilius rarefcet fanguinis cohærentia; uti ratio non Analogica modo, fed & Mathematica poftulat. Idem enim utrobique agendi modus, licet vis gradu multum diverfa; quod qui negant, iidem etiam fenfuum teftimonia redarguent.

Sanguinis igitur ex arteria Canis recenter extracti fequentibufque admixti, ita fe habuerunt Phænomena, Feb. 12, 1702.

1. Cum Spir. Salis Armoniaci. Floridus admodum color, & compages fluida: quod etiam fit, fi in fubftantia adhibeatur ipfe Sal. Feb. 18. fluorem retinuit fanguis, quoad colorem tamen paululem nigrefcens. Cum Spiritu Salis Armon. Succinati eadem exhibuit, nifi quod citius nigrefceret.

2. Cum Decocto Sabinæ. Rubedo intenfior, & major tenuitas, quam cum Spir. Sal. Armon. Feb. 13. eadem phænomena. Pari modo fe habuit Decoctum Marrhubii.

3. Cum Laudano liq. Sydenham. Sanguis rutilantior, quamvis non multo tenuior, quam cum Decocto Sabinæ. Feb. 13. Color paulo fubfufcior. Idem quoque admifto Spir. Corn. Cerv. apparuit, uti etiam & fucco Salviæ, Lavendulæ, Imperatoriæ, Pulegii, Abfinthii.

4. Cum Panacea Opii liq. D. Jones. Eadem præbuit ac Laudanum liq. Syd. nifi quod Feb. 13. color nihil de nitore amiferit.

5. Cum Aqua Rutæ ftill. Fluiditas fumma, nec Feb. 13, quicquam immutata. Idem præbuit Aqua Abfinthii.

6. Cum Spiritu Vini Rectif. fanguis coagulatus admodum, & inftar vifci lentefcens. Feb. 13, Conferva Cynosbati tam colore, quam craffitie referebat. Idem exhibuit Spiritus Vini Camphoratus, nifi quod imbecillius effet coagulum. Idem quoque effecit & Tinctura Opii cum Spir. Vini Camphorato extracta.

7. Cum Tinctura Corticis Peruviani Spir. Vin. extract. fanguis craffus valde, & obfcurus. Feb. 13. paulo fplendidior, tamen fortius adhuc concretus. Idem Cortex Vino ad faturitatem infufus fummam fanguini fluiditatem, & colorem elegantiffimum conciliabat.

8. Cum

8. Cum Tinctura Jalapii. Color vividus & rutilus, compages densa. Feb. 13. Utrumque intensius. Eadem præbuit Tinct. Scammonii, & Spir. Lavend. Comp.

9. Cum Tinct. Succini. Color subfuscus. Massa in grumos abiit. Feb. 13. Satis forte coagulum. Pari modo sanguinem immutavit Tartari Tinctura.

10. Cum Calomelan. Rubedo vivida. Fluor etiam factus intensior. Supernatabat plurimum seri.

11. Cum Æthiop. Min. Ad fundum demissa est massa nigra: pars reliqua satis attenuata.

12. Cum Sal. Genist. Color vividus: fluiditas, quam in ipso sanguine, major.

13. Cum Sal. Absinth. Rubedo & fluiditas summa.

14. Cum Sal. Tartar. Color idem, compages tamen paulo densior, quam in Sal. Absinth.

15. Cum Tinct. Chalyb. Lower. Sanguis tenuior multo factus, & rubicundior. Supernatabat spuma quasi oleosa.

Cum Sero Sanguinis humani admixta sunt sequentia.

1. Tinct. Aloes cum Aq. Menth. extract. Decoctum Sabinæ. Aqua Sabinæ still. Aq. Fontan. Decoctum Gentianæ. Ari. Sarzæ. Chinæ. Spir. Sal. Armon. cum Cin. Clavell. cum Calce viva. Succinatus. Spir. Tartari. Ol. Semin. Carui. Panacea Liq. D. Jones. Laudan. Liq. Sydenh. Spir. Croci. Spir. Terebinth. Tinctura martis tartari. Spir. Guaiaci. Spir. Corn. Cerv. Ol. Tereb. Guaiac. Lav. Caryophyl. — Color pro liquoris ratione varius, seri tamen compages aliquanto tenuior facta; quæ, ad diem unum aut alterum, immutata perstitit.

2. Decoctum Corticis Peruviani. Serum multo magis, quam a prioribus, in fluorem redactum.

3. Spir. Vini Camphorat. Fortiter coagulabatur. Phialæ inditum cum aliquamdiu remanserit, in fundo apparuit hypostasis satis copiosa: liquoris pars superior clara, & pellucens.

4. Spir. Vin. rectif. Phiala pariter inclusum, sine ulla præcipitatione turbidum permansit.

5. Tinctura Scammonii.
Castorei.
Succini simpl.
Sulphuris.
Corticis Peruv.
} Serum mediocriter coagulabatur. Eadem exhibuit Spir. Vini tartaris. & Ratafia.

6. Tinctura Croci.
Metallorum.
Potestates Succini.
Sal Volatilis Oleosus.
} Leve aliquod coagulum.

7. Tinctura Martis Mynsicthi. Coagulum forte. Ad fundum demissa est massa, instar gummi, concreta.

8. Tinctura Antimonii Diaphor. Turbatum & aliquatenus concretum.

9. Tinctura Jalapii.
Succini cum Sal. Armon. pp.
} tantum turbidius.

10. Tinctura

10. Tinctura coccinea, ex Spec. Diambræ & Cochinella cum Spir. Vini extracta. Nullum fere coagulu.

Annotabit Lector, omnia hæc, quæ Sanguini & Sero admixta sunt, eorum compagem attenuare & dissolvere, præter Tincturas eas, quæ Spiritu Vini extrahuntur. Sed hæc quæ ab hujusmodi Tincturis oritur concretio, non rei solutæ, sed Menstruo ascribenda est. Spiritus enim ardentes, quodcunque fere in iis medicamentum dissolveris, sanguini coagulum inducunt. Quod tum alias, tum re ipsa probari potest. Spiritus quippe Vini simplex coagulum multo fortius intulit, quam Tinctura quævis eodem Spiritu extracta; ideo etiam pro varia rerum in eo solutarum indole diversa est concretio; levior scilicet, si adjiciatur medicamentum attenuans, quale est Sal Armoniacus, Opium, Crocus, & Aroma quodvis. Ita ex experimentis constat, a Potestat. Succini, Sale Volatili Oleoso, Spir. Vin. Camphorato, Tinctur. Opii cum Sp. Vin. Camphorato, Tinctur. Croci admixtis, sanguinem imbecillius concrescere; a Tinctura coccinea, propter aromatum virtutem, vix quicquam coaguli suscipere. Pari modo Serum a Tinctura Succini simpl. fortiter concretum est; ab eadem Tinctura, cui Sal Armoniacus adjectus est, solummodo turbidius evasit. Cujus quidem varietatis hæc est ratio, quod attenuantibus infusis impeditur, aut saltem imminuitur ea, quæ a Spiritu Vini semper inducitur, concretio. Hæc quippe remedia, quorum Tincturas cum Spiritu Vini extractas recensuimus, vi attenuatrice instructa esse facile sentiet, qui ea aliis Menstruis accommodarit. Ita Opium, sive aqua sive vino dissolutum, sanguinem potenter attenuat, uti satis probat Laudanum liq. Syd. & Panacea D. Jones; cum tamen Spir. Vin. extractum, cohærentiam minus prohibeat. Pariter Cortex Peruvianus, Spiritu Vini in Tincturam redactus, sanguinem satis fortiter coagulat; idem interim aquæ incoctus, præ cæteris attenuantibus sanguinis raritatem promovet. Quanquam vero Tincturis hisce cum Spir. Vini extractis minime attenuetur sanguis, eæ tamen jure optimo inter Emmenagoga recensentur; nam ut nihil dicam de rebus iis, unde educitur Tinctura, ipse Spir. Vini eas in se continet particulas, quæ in Spiritus Animales facile migrare possunt; quemadmodum satis ostendit repentina illa, assumptis hujusmodi spiritibus, virium refectio. Spiritibus vero in cor uberius profluentibus, inducitur illa sanguini rarescentia, quam ad ciendos Menses satis instructam esse jam paulo ante monstravimus. Ita ut hujusmodi Tincturæ, Spiritu Vini elicitæ, Mensibus ciendis prosint, cum a Vasis præduris nimiumque renitentibus ortum duxerit suppressio. Sin a sanguinis vitio inhibeantur Menses, ita ut in attenuandis humoribus unice consistat curatio, Tincturis hisce Emmenagogis alia longe aptiora videntur esse Menstrua, puta Aqua aut Vinum, quam spiritus ardentes.

III. Emmenagogis sanguinis cohærentiam dimoveri & attenuari, indicat ipsorum cum Syr. Violarum commixtio. Cujus argumenti ratio inde deducitur, quod in confesso sit, quicquid fere Syrupo Violarum colorem viridem aut viridi affinem conciliat, id inter Alkalica

referri

referri debere[a]. Alkalicorum vero eas esse vires fatentur omnes, quæ coagulum sanguinis resolvant. Igitur utrum Emmenagoga sint Alkalica, seu quod idem est attenuantia, experimentis innotescet.

Syrup. Violarum commixt.

1. Cum Ol. Succini Color subviridis.

2. Cum Chalybe in Aceto solut. Viridis, sed obscurus admodum color. Eadem præbuit Chalybis cum Sulph. pp. tum in Aceto, tum in Spiritu Nitri solutio; eadem etiam, Tinctura Martis cum Sale Armoniaco præparata.

3. Cum Chalybe in Spir. Salis solut. Coloris nulla mutatio, nisi quæ a sola commixtione provenerit.

4. Cum Chalybe in Sp. Salis Armon. solut. Viriditas nitidissima. Eadem exhibuit Tinctura Tartari, Metallorum, & Potestat. Succini.

5. Cum Chalybe in Aq. Fontan. solut. Color aliquantum virescens.

6. Cum Spir. Sal. Armon. Succinat. Color inter viridem & subfuscum medius.

7. Cum Spir. Sal. Armon. cum Calce viva pp. Viriditas, qualis in stagno, aut palude observatur.

8. Cum Spir. Sal. Armon. cum Sale Tartari pp. Color ad saturitatem viridis, & pellucens. Idem præbuit Sp. C. C. & Tinct. Lower.

9. Cum Cupro in Spir. Sal. Armon. solut. Viriditas, qualem exhibet ampulla vitrea.

10. Cum Tinctura Succini cum Sal. Armon. pp. Viriditas paulo imbecillior. Eadem exhibuit Sp. Lavend. comp.

11. Cum Panacea Opii liq. Color ad viridem accedens.

12. Cum Tinctur. Antimonii. Color Tincturæ in aqueum conversus. Idem etiam cum Tinctura Corticis Peruviani, Castorei, Jalapii apparuit.

13. Cum Elix. pp. cum Sale Volatili pp. Color viridi appropinquans, sed obscurus paululum.

14. Cum Spiritu Vini. Nulla fere coloris mutatio. Pariter etiam cum Spir. Succini, & Cochleariæ.

15. Cum Spir. Tartari. Color viridis quidem, sed omnium maxime imbecillis.

16. Cum Sale Volat. Oleoso. Viriditas herbacea. Idem præbuit Sal Tartari; huic cum affusus esset Sp. Vitrioli, orta est ebullitio, & color rubicundus.

17. Cum Testis Ostreorum in Aq. Forti solut. Color ex pallido & viridi compositus.

Ita colorem Syrupi cœruleum in viridem commutant Emmenagoga; ex quibus nonnulla ea virtute pollent, ut Acidorum vim omnem retundant, nonnunquam etiam & plane superent. Ita Chalybs in Spiritu Salis solutus rubrum colorem destruit, qui alias a Spiritu Salis Syrup. Viol. commixto induci solet: idem Chalybs in Spiritu Nitri dissolutus, non modo rubedinem, quam Syrupo Spiritus Nitri largi-

[a] Boyle de Color. p. 3. 98.

tur, extinguit, ſed & viriditatem evocat. Pari modo Teſtæ Oſtreorum Aquæ Fortis aculeos ita habetant, ut quemadmodum docet experimentum, non purpureus, ſed vireſcens oriatur color. Eodem modo dignoſci poſſunt Alkalica, ſi affundatur Sublimat. Corroſiv. ſolutio: ex hac enim cum Alkalicis commixta colorem oriri ſubflavum docent experimenta Tornefortii[a].

IV. Vim Emmenagogorum attenuatricem declarant Injectiones in vivo animali per ſyringa inſtitutæ: ita ut ſi qui ſint fidei nimis religioſæ, quibus priorum experimentorum ratio minus ſatisfecerit, eos hujuſce autopſia coarguat. Horum quidem experimentorum hiſtoriam non minute deſcriptam, ſed quantum ad hoc argumentum ſufficiat, perſtrictam damus.

1. Igitur in venam canis jugularem injectæ ſunt Panaceæ Opii liq. ℥ ij ſs. Intra quatuor horæ minuta animal mortuum eſt; artubus diu poſt mortem minime rigeſcentibus. Apertis Vena Cava & Aorta deſcendente effluxit ſanguis tenuis admodum & rutilus; pulmones ſanguine turgido rubeſcebant. In corde ſummus ſanguinis fluor; cujus quidem ventriculi coagulo omni ita immunes erant, quaſi aqua calida eſſent eluti.

2. Alteri itidem cani propinatæ ſunt Laudan. Lond. in Aq. Cinn. ſolut. ʒ vj. Brevi tempore ingruebat tremor & ſpaſmus, deinde immanis oborta eſt ſalivatio. Poſt horæ quadrantem canis obiit. Aperto cadavere, in ventriculo & inteſtinis reperta eſt chyloſa materia, Laudano intime miſta & intincta. Arteriæ, uti & venæ omnes, inſigniter diſtentæ ſunt; ſanguis in univerſo corpore, ſupra quam credibile eſt, tenuis & rarus.

3. In venam canis jugularem per ſyringa immiſi Sp. Vin. ℥ ij. Cadavere poſt horæ ſemiquadrantem aperto, ſanguis in venis & arteriis omnibus in grumos fortiter concretus eſt; quæ tamen ſanguinis concretio in cordis ventriculis erat compactior. Hanc a Spiritu Vini coagulandi vim obſervat Bohnius; cujus ideo uſum externum ad hæmorrhagiam ſiſtendam haud infeliciter tentavit[b].

Ad eundem modum injectæ ſunt Tincturæ Sp. Vin. extractæ, Croci nempe, Caſtorei, Spec. Diambræ, Myrrh. &c. a quibus quidem omnibus ſanguini inducta eſt concretio, pro Tincturæ genio diverſa. Eadem quippe a Tincturis hiſce infuſis exorta ſunt Phænomena, quæ ſupra, iiſdem ſanguine admixtis, recenſuimus.

4. Venæ canis jugulari leniter immiſſæ ſunt Spir. Sal. Armon. cum Calce viva pp. circiter ʒ vj. Poſt horæ quadrantem, tremoribus per univerſum corpus ſpaſmodicis, tendinumque ſubſultibus correptus eſt. Aperta primo vena crurali, deinde jugulari, effluxit ſanguis liquidiſſimus, odore ſpiritus urinoſi fœtus: bullis etiam aeris refertus. Durante injectione, cor frequenter admodum, & fortiter ſe contraxit. Injecta iterum Spir. Sal. Armon. ℥ ſs, intra minuta aliquot mortuus eſt canis. Aperto thorace, pulmones rubicundi admodum, & quaſi inflammati: in arteriis veniſque omnibus, uti & corde, ſan-

a Pref. Hiſtoire des Plantes aux environs de Paris.

b Act. Lipſ. Ann. 1683. p. 154.

guis

guis admodum tenuis & rarefactus. In ſolo Venæ Cavæ deſcendentis trunco, ab hepate uſque ad cor, repertus eſt ſpiſſus & compactus; qualis, cum extra vaſa miſſus pauliſper refrixerit. Quæ quidem craſſitudo ſine dubio inde provenit, quod dum ſpiritus a jugulari in Auriculam Cordis dextram continuo protruſus ſit, ſanguis in Vena Cava deſcendente non potuerit in cor deduci; ibique adeo cohibitus & ſtagnans craſſitiem iſtam contraxerit. Atque hoc ſemper fere accidit, ſi inſtituatur per jugularem injectio.

5. In venam canis jugularem injecta eſt Corticis Peruviani decoctio fortis ad ℥j ſs. Poſt horæ quadrantem canis valida & crebra cordis pulſatione, deinde ſpaſmis frequentibus correptus eſt. Injecta ulterius ℥ſs, obiit tetanodes. Secta poſt mortem vena crurali & axillari, exiit ſanguis rutilans & liqueſcens. Poſtero die, apertus eſt thorax; pulmones rubicundi admodum & turgentes; ſanguis in dextro cordis ventriculo plurimum accumulatus, & proinde compactus; in ſiniſtro tamen paucus, iſque ſatis fluidus. Pariter e Vena Porta, & jugulari, liquidus effluxit & ultra naturalem ſtatum rarus.

6. Cani propinatæ ſunt hor. 9. Mat. Tinctur. Chalybeat. Lower. ℥ij. Nulla fere mutatio, niſi quod tanquam ebrius titubaret. Hor. 12, dati ſunt morſuli ex butyro & Chalyb. cum Sulph. pp. ℥j. qui etiam hor. 3. Pom. repetebantur. Hor. 6, Injecta eſt in jugularem Tinctura prædicta ad ℥ij. Mox expiratio fortis, cordis labor & pulſatio vehementiſſima; quæ ad horam fere perſtitit. Aperto poſt mortem abdomine, diu duravit motus inteſtinorum periſtalticus. In ventriculo & inteſtinis omnibus reperta eſt maſſa Chalybeata; quorum interna tunica colore ferrugineo tincta. Vaſa omnia ſanguinea, uti & lactea, multum diſtenta. Secta vena iliaca, exiit qualis ex vivo animali, liquidus cruor: idem ex corde vulnerato cum impetu quodam proſiluit, intenſe rarus & rubicundus. Hor. 12, In corde & canalibus appenſis multum ſanguinis adhuc floridi innatabat, minus tamen, quam in priore experimento, liqueſcentis.

7. A cane devorata eſt Sublimat. Corroſiv. ʒj. Intra horæ quadrantem, vomitus invaſit & ſpaſmus enormis; deinde poſt horam elapſam, ſuperveniente catharſi, interiit canis. Aperto abdomine, viſcera omnia rubeſcentia admodum, multis etiam in locis inflammata: plurimum ſanguinis circa pancreas extra vaſa effuſi; ita ut glandulæ diſtinctæ & quaſi disjunctæ cernerentur. Canales ita diſtenti, ut oculis ſe exhiberent etiam ea, quæ per tunicas arteriarum & venarum reptant, vaſcula. Renes, uti & lien, ſanguine liquido repleti. Thorace inſpecto, pulmones turgidi & rubicundi; in corde plurimum ſanguinis fluidi, & coagulo prorſus immunis, diffluebat. Ita etiam ex arteriis & venis omnibus liquidiſſimus exiit ſanguis.

Hoc experimento facile innoteſcit egregia illa vis, quam in attenuando ſanguine exerit Mercurius. Reliqua quippe quæ Sublimat. Corroſiv. conſtituunt corpora, viz. Sal communis, Vitriolum, & Nitrum, ſanguinem fortiter coagulant: quod ſi iis admixtus Mercurius ſanguinis non modo coagulum omne tollat, ſed raritatem etiam intendat,

tendat, vehementius certe humores resolvet, si sine Salibus istis Acidis per se exhibeatur. Itaque Calomelas, quem major ingreditur Mercurii proportio, sanguinem adhuc intensius attenuat. Idem de Mercurio observat vir in experimentali Anatomia fidus & diligens Wepferus[a]; uti etiam de Helleboro Albo, Hyoscyamo, Amygdalis Amaris, &c.

Ad hunc modum de Emmenagogis primariis instituta sunt experimenta: plura adjicere tum argumento esset minus necessarium, tum lectori nimis molestum.

Ita compage sanguinis sive rarefacta sive attenuata, momentum ipsius intendunt Emmenagoga. Dantur & nonnulla, quæ proprio etiam momento instructa, Menses provocant. Ex quibus præcipua sunt Hydrargyrus & Chalybs. Cum enim ea sit Hydrargyri gravitas, ut globulis sanguineis pondere plusquam decies præpolleat, eadem ratione Hydrargyri momentum eo, quod sanguis obtinet, erit validius: unde sanguis assumpto Hydrargyro impetum fortiorem nactus, tum humores lentos per obstructa Capillaria facilius protrudet, tum vehementius in Uterina vasa impinget: in quibus quidem efficiendis versatur omnis Emmenagogorum virtus. Neque hoc impetu solum pollet Hydrargyrus, sed partium tum gravitate tum tenuitate cohærentiam sanguinis ita diffringit & segregat, ut humoribus plurimum attenuatis major fiat spirituum secretio, & vis cordis fortior; unde & velocitatis ratione, adhibitis Mercurialibus, increscit sanguinis momentum. Hæc satis confirmat Salivatio; in qua pulsus ita frequens & validus observatur, ut ad febrilem pene accedat. Etiam peracta Salivatione, sanguinem tenuem admodum & rarum relinqui testatur experientia. Itaque restrictis Mensibus nunquam felicius succurritur, quam cum alterantibus per vices interposita sint purgantia Mercurialia. Etiam continuum Æthiopis Mineralis usum non modo tutum, sed & efficacem semper comperi; qui cæteris ex Mercurio præparatis ideo solum postponi solet, quia sit omnium facillime parabilis. Ita se perpetuo habet Hydrargyri operatio; quæ utcunque constans sit, minime tamen vetat, quin & aliis etiam viribus instrui possit Hydrargyrus: quippe non modo obstructa vasa aperit, sed & Acidorum aculeos æque constanter retundit.

Chalybs etiam vi momenti sui vasa potenter aperit; quippe qui corpus valde ponderosum sit, licet dimidiatam tantum Hydrargyri gravitatem sortitus sit. Humores etiam attenuat, uti ex experimentis & effectibus constat, unde & alio nomine Mensibus ciendis prodest. Ex iis præterea est Chalybs, quæ spiritibus quasi cognata esse diximus, in eosque mutari facilia; quod satis ostendit pulsus, Chalybeatorum usu vehementer increbrescens. Ita triplici modo ad Menses provocandos conducit Chalybs; ex quibus quidem operandi principiis deduci possunt omnia ea, quæ Chalybs excitare solet, phænomena. Exempli gratia, hinc facile innotescit quomodo, uti vulgo fertur, & vasa obstructa aperiat, & nimis laxa astringat: quæ quidem in agendo

[a] Cicut. Aquat.

vires plerisque non contrariæ modo, sed & inexplicabiles videntur. Nemini quippe obscurum esse arbitror Chalybem tum gravitatis suæ momento, tum attenuandi vi, obstructa vasa posse aperire; hinc enim sanguinis lentescentis, unde oritur obstructio, cohærentiam tollit; inde humores impetu quodam per Capillaria propellit. Vasis igitur obstructione liberatis, eorum latera astringi, sive contrahi necesse est. Fibræ enim quæ dum sanguis stagnaret relaxatæ sunt, nunc remoto omni obstaculo vim suam naturalem exercent, hoc est, Elasticitate forti sese tono suo restituunt, & statum contractilem recuperant; unde & astringi perhibentur. Et tonum quidem roborat Chalybs, non modo quia vasa obstructione expediat, sed quia spiritus etiam, uti dictum est, uberius sufficiat; a quibus pendet omnis fibrarum contractio.

Perlustratis Emmenagogis, sub examen revocanda sunt Astringentia. Quorum virtus, cum non modo in fibris vellicandis & contrahendis, sed & in humoribus coagulandis incrassandisq; sita sit, ad hunc modum Menses immodicos restringere posse concipitur. Sanguinis quippe particulis condensatis & arctius inter se cohærentibus, imminuitur velocitas; non modo quia parcior fiat spirituum secretio, sed quia ea sit humorum resistentia, ut difficilius a corde protrudi queant. Velocitate vero languente, ita deficit sanguinis momentum, ut canales minus jam distrahat, eorumq; viribus contrariis impar evadat. Ita vi sanguinis debilitata, tonum suum recolligunt, & coalescunt vasa. Quem tamen si minus rite recuperent, paululumque adhuc dehiscant, non ideo tamen persistit fluxus. Globuli enim sanguinei, cum compactiores sint, & mole admodum excrescant, vasorum rimis ita tandem adhærescunt, ut hiatum omnem quasi cuneo quodam infarciant, & occludant. Has Astringentium esse virtutes probabimus eodem ratiocinandi modo, quo in Emmenagogis explicandis usi sumus. Loci igitur argumentorum proferentur quatuor, Remediorum scilicet, 1. Effectus sensibiles. 2. Cum Sanguine adhuc tepente, & 3. Cum Syrupo Violarum commixtio. 4. Injectiones in vivo animali per syringa institutæ.

I. Astringentium operationem indicat duplex potissimum Effectus sensibilis; quorum alter vellicandi, alter etiam coagulandi vim declarat.

1. Sapor subacidus, acerbus, austerus, stypticus; quorum unus saltem in Astringentibus omnibus reperitur. Ita subacido sapore pollent plantago, anagallis, sal marinum, spiritus nitri, & salis dulcis; acerbo, herbæ acetosæ, acetum, sal tartari fixus, tartarus vitriolatus, spiritus sulphuris, nitri, salis, & vitrioli: Austero & styptico, alumen, vitriolum, cortex granatorum, tormentilla, bistorta, balaustia, bolus armena, &c. Quod si medicamenta hæc linguam pungant admodum & vellicent, quidni etiam & in canales delata fibras stimulent, & in statum contractilem reducant? quam sane contrahendi vim, cum externe adhibeantur Astringentia, facile agnoscunt oculi.

2. Pulſus depreſſus; uti fit, ſi invaluerit uſus Aſtringentium. Pulſus vero imminutio indicat ſanguinem, qui antea ſpatium ſatis amplum intra arterias occupabat, nunc in anguſtius cogi, ſeu concretione quadam inducta arctius multo cohæreſcere; unde non modo parcior ſpirituum ſecretio, & proinde impetus cordis imbecillior, ſed minor canalium diſtenſio. Ita ſæpe in Scorbuto calido, adhibitis Aſtringentibus, remiſſior obſervatur pulſus. Eodem modo ſanguinem, Salivatione peracta nimis rareſcentem, incraſſant & quaſi compingunt, adeoque & pulſum deprimunt Aſtringentia.

II. Humores Aſtringentibus coagulari & concreſcere, oſtendit ipſorum cum Sanguine & Sero commixtio. Feb. 12. Sanguini igitur canis arterioſo admixta ſunt ſequentia;

1. Spiritus Nitri Dulc. Sanguis illico nigredinem contraxit, & in maſſam admodum ſpiſſam abiit. Feb. 13. Nigredo & craſſities major.

2. Spir. Salis Dul. Color admodum fuſcus. Compages craſſa quidem, ſed non æque ac cum Spir. Nitr. Dulc. concreſcens.

3. Spir. Nitr. Bezoartic. Cito & fortiter coagulabatur ſanguis. Maſſa inſtar ſanguinis putridi concreta. Feb. 13. Perpuſilla pars tenuis adhuc, ſed ſubfuſca.

4. Oleum Vitrioli. Subiit ſtatim cum fermentatione concretio. Color ad nigredinem acceſſit. Feb. 13. Coagulum minus forte, quam in cæteris. Serum quippe ſeparatum eſt.

5. Spir. Nitri. Fermenteſcebat, & coagulatus eſt ſanguis. Colorem induit ſubfuſcum. Feb. 13. Supernatabat plurimum ſeri leviuſcule concreti.

6. Aqua Fortis. Fermentatio & coagulatio ſatis valida. Color ſubfuſco affinis. Feb. 13. Maſſa nigra, ſpiſſa, & in grumos concreta. Seroſa tamen pars minus, quam cum Spiritu Nitri, craſſeſcens. Eadem fere exhibuit Biſtortæ ſuccus.

7. Spir. Salis. Color multo magis, quam cum Spir. Salis dulcis, nigreſcens. Maſſa ad Syrupi craſſitiem acceſſit. Feb. 13. Eadem exhibuit.

8. Spir. Vitrioli Philoſoph. Orta eſt Fermentatio. Coagulum erat coloris cinerei.

9. Acetum diſtillatum. Coagulum leviſſimum. Color, quam in ſanguine puro, obſcurior. Feb. 13. Coagulum fortius, & ad nigredinem propius accedens.

10. Tinctura Antiphthiſica. Maſſa fere omnis in grumos concreta. Color ſatis obſcurus. Feb. 13. Eadem phænomena.

11. Spir. Vitriol. Maſſa ſpiſſa admodum, & quoad colorem quaſi limoſa.

12. Balſam. Gilead. Sanguis inſpiſſatus valde, & quaſi in putridum converſus.

13. Sal. Chalyb. Coagulabatur ſanguis, aliqua tamen ex parte adhuc fluidus. Eadem omnino præbuit Sal. Vitriol.

14. Sacchar. Saturn. Concretio mediocris; color tamen ſatis vividus.

15. Sal Prunell. Maſſa aliquatenus grumeſcens.

16. Succus Alchimillæ. Præcipitata eſt maſſa nigra, & grumeſcens; reliqua pars ſatis fluida.

Cum Sero etiam ſanguinis humani inſtituta ſunt Experimenta ſequentia: cui admiſtum fuit,

1. Decoctum Corticis Granatorum. Serum aliquanto concretius. Eadem exhibuit Tormentillæ, & Biſtortæ Decoct.

2. Tinctura Corallii. Coagulabatur ſerum.

3. Spir. Salis. Seri portiuncula concreta; reliquum tenue, & liqueſcens.

4. Spir. Nitri. Coagulum forte. Seri tamen dimidia pars fluida permanſit. Idem præbuit Spir. Nitri Bezoartic.

5. Oleum Vitrioli. In fundo ſubſedit coagulum. Liquoris maxima pars haudquaquam concreta.

6. Spir. Nitri Dulc. Nulla mutatio, niſi quod ſerum albeſceret.

7. Spir. Salis Dulc. Coagulabatur ſerum; aliqua tamen ex parte adhuc liqueſcens.

8. Tinctura Antiphthiſica. Serum turbidius factum, aliquatenus etiam concretum.

9. Aqua Fortis. Coagulum albeſcens. Idem a Spir. Vitrioli Philoſoph. admixto.

10. Aqua Styptica. Fortiſſime concrevit ſerum.

11. Tinct. Terræ Japonicæ. Coagulum rubrum.

12. Solutio Salis in Aq. Com. Maſſa concreta coloris albi. Idem exhibuit Nitri in Aqua ſolutio.

Hiſce experimentis elucet ratio, quare Aſtringentia, qualia ſunt omnia ex Nitro præcipue & Sale elicita, Diureſin promoveant, cum enim ſanguinem ita coagulent, ut magnam interea Seri partem intactam relinquant, fit ut, coagulo hoc globulis ſanguineis inducto, facilius ab iis ſecedat, perque renes tranſeat latex ſeroſus. Pariter ac Lacti ſi ab Acidis inferatur coagulum, partes ſeroſæ, quæ prius cum oleoſis promiſcue temperatæ ſunt, facto divortio diſcedunt, & ſeparantur.

III. Aſtringentia ſi Syrupo Violarum admixta ſint, ulterius ſuas coagulandi vires indicabunt. Uti enim ea, quæ Syrupo Violarum colorem viridem inducunt, in Alkalicorum claſſem reponi debent; ita etiam quicquid rubrum communicat [a], Acidis annumerandum eſt. Idem affuſis Acidis emergit color, ſi loco Syr. Violarum adhibeatur Heliotropii ſolutio, ſeu charta tinctura Heliotropii cœrulea fucata, quemadmodum oſtendit D. Tournefort [b]. Acidis vero admixtis humores concreſcere ſatis oſtendunt ea, quæ jam inſtituimus, experimenta. Aſtringentibus igitur Syrupo Violarum commixtis, ad hunc modum exorti ſunt colores.

a Boyle de Color. p. 3. 95.

1. Ol.

1. Ol. Vitrioli. Color ruber, & rutilus.

2. Spir. Nitri. Color adhuc ſplendidior.

3. Spir. Salis. Rubedo adhuc rutilantior, & veluti ignea. Idem exhibuit Sp. Salis Dulc.

4. Spir. Nitri Bezoart. Color ruber, ſed non æque ac in prioribus ſaturatus.

5. Spir. Nitri Dulc. Color purpureus. Idem præbuit Tartar. Vitriolat.

6. Spir. Vitrioli Philoſoph. Color, qualis in Caryophyllo ſylveſtri. Idem exhibuit Hydrargyri in Aqua Fort. ſolutio.

7. Aq. Fort. Color primo pallido-purpureus & pellucens, deinde ruberrimus. A Tartaro autem in Aqua Forti ſoluto, emerſit color elegans, qualis in ceraſis conſpicitur.

8. Tinctura Antiphthiſica. Color paulum a cœruleo abhorrentior.

9. Æris in Spiritu Salis ſolut. Color ruber, languidus tamen & obſcurus.

10. Æris in Aqua Fort. ſolut. Color flavus, ſed obſcurus.

11. Plumbi in Ol. Vitrioli ſolut. Rubedo languidior.

12. Plumbi in Aq. Forti ſolut. Rubedo ſatis rutila.

13. Spir. Vitriol. Color occineus. Eadem exhibuit Elix. Vitriol. Mynſicth.

Ita cæteris Aſtringentibus admixtis, ſi modo aliqua fuerit in Syrupo coloris mutatio, ea omnis ad rubedinem inclinavit. Rubris mixturis inſtillatæ guttulæ aliquot Olei Tartar. per deliquium Fermentationem excitabant; qua peracta, color in viridem mutatus eſt: qui quidem tanto erat viridior, quanto ante Oleum Tartari admiſtum intenſior fuerat rubedo. Ita Oleo Vitrioli cum Ol. Corn. Cervi, Lavendulæ, Carui, Caryophylli, Nucis Moſchatæ, Roris marini &c. admixto, color emicuit rubicundus, & ſanguineus: qui tamen affuſo Oleo Tartari aut Tartaro in acet. ſolut. rubeſcere omnino deſiit, licet interim ad viriditatem parum accedens.

IV. Aſtringentibus ſanguinem coagulari docent, quæ per Syringa fiunt, experimenta.

1. In venam canis jugularem immiſſa eſt Spirit. Vitriol. ℥j ſs. Brevi tempore ingruebat dyſpnœa; deinde pulmonibus admodum laborantibus, canis obiit ſpaſmodicus. In venis ſanguis ſpiſſatus admodum & concretus, ita tamen inæqualiter, ut multum ſeri coagulo immune videretur. Cordis ventriculos infarciebat maſſa grumeſcens, & quaſi polypoſa. In pulmonibus ſtagnavit ſanguis ater, qui etiam lobis nonnullis extra vaſa effuſus adhæſit. Idem Vitrioli Spiritus cani, qui paulo ante Laudani liq. ℥ij. aſſumpſerat, infuſus ita humorum craſin immutavit, ut, qui modo ex inciſa vena liquidiſſimus effluxerat, jam in grumos concretus eſſet ſanguis.

Eadem exhibuit Spir. Nitri & Salis, niſi quod grumi minus inter ſe cohæſerint.

b Pref. a l'Hiſtoire des Plantes aux environs de Paris.

2. In

2. In venam canis minuſculi jugularem injeci Sacchar. Saturni, in Decocto Cortic. Granat. ℥ſs. ſoluti, ℈ij. Extemplo fere cor langueſcere cœpit, ita ut admota ad thoracem manu pulſatio illius vix percipi poſſet: reſpiratio gravis & anheloſa; deinde ſpaſmis ingruentibus, intra horæ minuta quinque ſucceſſit mors. Aperta vena jugulari & iliaca, exiit ſanguis partim fluidus, partim grumeſcens tenaciterque concretus: ſupernatabat quaſi oleum quoddam, quod & Saccharum Saturni ſapore referebat. In aorta ſanguis ita concrevit, ut pene fibroſus evaderet. Pulmones coagulato ſanguine repleti, nonnullis etiam in locis inflammati. In corde ſanguis univerſus ita concretus eſt, ut ventriculorum columnis quaſi adnaſci videretur.

3. In venam canis grandiuſculi jugularem injecta eſt, duplici vice, Sanguinis Dracon. in Aqua tepida ſoluti ʒſs. Cordis ſyſtole, & reſpiratio frequentior; deinde ſine ullo gravi ſymptomate, canis ſubito concidebat mortuus. Mox muſculi thoracis ita ſpaſmis correpti ſunt, ut tum ad viſum tum ad tactum ſe per vices conſtringere & remittere deprehenderentur. Aperta vena verſus caput jugulari, exiit ſanguis ſpumoſus, & dimidia fere parte in grumos ſeparatus. Secta iliaca, totus in maſſam ſolidam concrevit, & portiunculæ illius admodum compactæ ſunt, quaſi cera fuiſſet injecta, venæ cavitati accurate reſpondens; vaſcula tenuia, quæ renum tunicam externam percurrunt, oculis valde conſpicua. Pulmones concreto ſanguine intumeſcebant. Cor ſanguine ſupra modum diſtentum eſt: qui quidem in dextro ventriculo Gelatinæ craſſitiem æquabat, in ſiniſtro firmius concrevit.

4. In jugularem canis injeci Aceti ℥ij. Cordis contractio paulo frequentior; quoad cætera, nulla in cane mutatio. Deinde iterata injectione ad uncias itidem duas, reſpiratio difficilis, & laborioſa: quæ tamen, ſecta arteria iliaca (unde exiit plurimum ſanguinis nonnihil grumoſi) ad conſuetam normam redacta eſt. Injectis tandem ulterius ℥ij, expiravit animal. Aperta vena iliaca, erupit ſanguis craſſiſſimus, & in maſſam denſatus: in venis cæteris, uti & arteriis, leviter concretus; in corde, præſertim in ſiniſtro ventriculo, aliqua ex parte fortiter coagulatus.

5. Venæ canis jugulari immiſſa eſt Spir. Salis Dulc. ℥ſs. unde reſpiratio fortis & ſublimis, quæ tandem ita ſenſim defecit, ut nondum peracta injectione canis moreretur. Muſculis abdominis tranſverſim ſectis, ſubſilierunt fibræ. In arteriis venisque omnibus, ſanguis admodum concretus. Pulmones inflammati. Cor ſanguine oppletum, & quaſi tenſum. Ex ventriculo dextro extractæ ſunt ſanguinis ℥iv inſtar Gelatinæ concreti. In ſiniſtro, ſanguis paucus, ſed fortiter coagulatus: ex aorta prodiit quaſi polypoſus. Eadem prorſus exhibuit in altero cane Ol. Terebinth. ℥j. niſi quod pulmones fuerint coloris atro-rubei, qualis in jecore frixo conſpicitur.

6. In jugularem canis injecta eſt Sal. Chalyb. in Aquæ ℥ij ſoluti, ℥ſs. Poſt palpitationem cordis & dyſpnœam vehementiſſimam, obiit animal. Secta vena iliaca, ſanguis non concretus quidem, ſed nonnihil

nihil grumescens. Ita in corde & aorta sanguis coagulum quoddam contraxit, licet, quam in cæteris experimentis, imbecillius.

Ut vero clarius adhuc elucescant, quas Emmenagogis & Astringentibus ascripsimus, virtutes, attenuandi scilicet & coagulandi, non abs re erit experimenta depromere, unde satis constabit ea, modo a nobis exposito, in se invicem reciproce operari medicamenta. Igitur iis Mixturis, quas ex Sanguine & Emmenagogis confecimus Sect. 2, affusa sunt hujusmodi Astringentia.

1. Mixturæ (ex Sanguine & Sp. Salis Armon.) affusus est Spiritus Salis. Massa omnis coagulata. Color, instar cœni, lutulentus.

2. Mixtur. (ex Sang. & Decoct. Sabin.) Spir. Nitri Bezoartic. Liquoris pars dimidia in massam duriusculam concrevit; reliqua fluida quidem permansit: videbatur vero nihil aliud esse, nisi Spiritus affusi quædam portio, quæ post coagulationem superfuit.

3. Mixtur. (ex Sang. & Laudan. liq. Syd.) Ol. Vitrioli. in massam admodum spissam evasit; color fuscus, & subobscurus.

4. Mixtur. (ex Sang. & Panacea Opii liq.) Spir. Salis. Fortiter concrevit. Color atro-rubeus.

5. Mixtur. (ex Sang. & Aq. Rutæ) Spir. Salis Dulc. Liquor coagulatus, & in grumos concretus. Color pullus.

6. Mixtur. (ex Sang. & Sp. Sal. Armon. Succinat.) Spir. Salis. Coorta est fermentatio. Liquor partim in grumos abiit, partim fluidus perstitit.

7. Mixtur. (ex Sang. & Aq. Absynth.) Spir. Salis. Statim in coagulum nigerrimum concrevit.

8. Mixtur. (ex Sang. & Spir. Corn. Cerv.) Ol. Vitrioli. Fermentatio, & concretio satis valida.

9. Mixtur. (ex Sang. & Marrhubii Decoct. Spir. Salis. Idem exhibuit, ac mixtura prior cum Ol. Vitrioli.

Ad eandem normam Mixtturis, quas ex Sanguine & Astringentibus Sect. 2, composuimus, experimenti gratia, affusa sunt Emmenagoga.

1. Mixt. (ex Sang. & Spir. Nitri Dulc.) Panacea Opii liq. Massa in fluorem denuo redacta est. Idem etiam effecit Panacea

2. Mixt. (ex Sang. & Spir. Nitri Bezoart.) affusa.

3. Mixt. (ex Sang. & Oleo Vitrioli) Spir. Sal. Armon. Fermentescebat. Massa multo tenuior, quanquam de nigredine nihil amiserit.

4. Mixt. (ex Sang. & Aqua Forti) Aqua Rutæ. Tota liquescebat.

5. Mixt. (ex Sang. & Spir. Sal.) Panacea Opii. Crassities penitus sublata est, & color floridus evasit.

6. Mixt. (ex Sang. & Spir. Vitrioli Philosoph.) Spir. Sal. Armoniaci. Compages admodum fluida. Color atro-rubeus.

7. Mixt. (ex Sang. & Aceto destillato) Sp. Sal. Armon. Texturæ raritas, & coloris vigor, qualis in sanguine naturali. Eadem quoque præbuit Spir. Sal. Armoniaci

8. Mixt. (ex Sang. & Tinctura Antiphthisic.) admixtus.

Satis

Satis jam perſpicuum eſſe arbitror, ſanguinis cohærentiam ab Emmenagogis, & Aſtringentibus varie mutari; ab his ſcilicet tenaciorem, ab illis rariorem fieri. In qua quidem cohærentiæ mutatione conſiſtit unice, quantum ego concipio, omnis illa Alterantium virtus; licet gradibus ad ſenſum minime expoſitis fiat iſte in compages varias humorum tranſitus. Cohærentiæ Fluiditatiſque cauſas exponere, uti eſſet opus prolixum admodum & laborioſum, ita etiam meo inſtituto ſatis alienum: ea quippe provincia ad Philoſophos potius pertinet; Medico ſatis eſt proximas cauſas poſſe animo concipere & complecti, ultimas rimari minime neceſſarium.

ITA tandem abſoluta eſt hæc de Menſium natura, Remediiſq; diſquiſitio; in qua ſane id mihi parum arrogo, non poſſe ſubtilius perveſtigari Menſes, aliis interim Principiis eſſe minime explicandos confiſus. Quantum meus poterat Philoſophiæ modulus, Theoriam veram atque perſpicuam tradere ſum agreſſus: cujus quidem fabrica ſi anguſtior ſit, iſti tamen, qui mihi ſuppeteret, materiæ reſpondet. Eos, qui eruditione Mechanica plenius imbuti ſunt, in qua me ne quidem ſatis mediocriter eſſe verſatum fateor, multa his poſſe aſtruere facile ſentio, non modo ad ornamentum operis, ſed etiam firmitatem.

Erunt tamen fortaſſe quamplurimi, qui quod cauſas morborum inveſtigare, ſive non conſueſſent, ſive non vellent, ſive non poſſent, omnem rerum Medicarum Theoriam in Praxi prorſus inutilem exiſtimabunt; nonnulli etiam periculoſam arguent.

Fieri quidem poteſt, quod & nonnunquam eveniſſe non diffiteor, ut iis demum Praxis haud ita feliciter ceſſerit, qui Theoriam multa cum laude excoluerunt; dum in hanc totis viribus intenti, illam forte neglexerint: ita enim alterius altera opem poſcit, ut nemo de Medicina egregie mereri queat, qui utramque non conjunxerit. Quid vero abſurdius eſſe poteſt, quam ut, quo melius morbum intellexerit Medicus, eo infelicior fore cenſeatur in adhibenda medicina? ut, qui in malæ valetudinis origine ita acutum cernit, ad Remedia rite applicanda ineptior videatur? Quaſi impedimento eſſet uberior rerum cognitio; aut ille demum feliciſſimam medendi methodum inſtituat, qui, quare hæc potius quam illa inſtitui debeat, omnino neſcit. Sane ſiquis ad morbos tollendos præ cæteris inſtructior ſit, is huic operi plenius ſatisfaciet, qui eorum fontes optime norit, qui variam humorum, unde profluunt, indolem perſpexerit; qui denique normam illam, qua ſanguinis craſin aut conſervat aut vitiat natura, penitus inveſtigarit. In eo enim præcipue ſpectatur Medici ſagacitas, ut de Morbi ingenio acute judicet; Curationis formulas deſcribere, cujuſvis fere eſt in medicina operarii.

At

At morbis, inquiunt, feliciter etiam medentur, qui nulla Theoria imbuti ſunt, qui nec corporis fabricam, nec modum quo intra corpus operantur remedia, intelligunt. Sed ſiquis horum inſpecta Praxi animadvertat, quam pleraque importune adhibentur, quam multa, eaque inter ſe plurimum diverſa, ad nauſeam uſque porriguntur remedia, agnoſcet multum iis gratiæ habere Pharmacopolas, parum interim debere ægrotos. Cum enim nec morbi rationem, nec certam aliquam medendi methodum ſatis exploratam habeant, omnem fere Materiam Medicam percurrunt, haud ignari ſcilicet pluribus eſſe aggrediendum viis, ne una forte minus ſuccedat. Qui vero ita in Staticis atque Anatomia verſatus eſt, ut humani corporis penetralia intime pernorit, fluidi circulantis naturam & vires explorarit, diſpiciet facile quæ vera ſit morbi indicatio, & qualis potiſſimum adhiberi debeat medendi ratio: nullum huic dubium injicit varia illa pharmacorum ſupellex, quo minus certa quædam ad rem ſuam aptiſſima deligat; & ordinem, quem in iis præcipiendis ſecuturus ſit, ſecum multo ante conſtituat.

Ii quidem, qui in Praxi diu elaborarunt, Experientia ita ſunt inſtructi, ut morbis ſatis feliciter occurrant, quanquam Rationalis Pharmaceutices penitus ignari: neque id ſane mirum, cum iidem quaſi in orbem ſæpius recurrant morbi. Quod ſi novus aliquis morbus, nec a Practico antea viſus exurgat, multum hærebit vir experiens, & commentarios veteres fruſtra diu verſabit, unde nihil lucis mutuari queat, quod ad recens hoc ſymptoma illuſtrandum traducat. Contra qui morborum cauſas naturæque vim penitus inſpexit, ſiquid inſolitum acciderit, id non tanquam aliquid monſtri ſuſpiciet; ſed idea illa, quam de morbis in animo jam ante formatam & deſcriptam tenet, ad hanc rem accomodata, facilius intelliget, quænam ſit iſtius mali origo, quænam adhiberi debeat curatio.

Etenim qui Theoriæ Medicæ omnino rudis eſt, non tam ipſos morbos, quam morborum vocabula diſtinguit; qui certe error, uti in medicis non raro deprehenditur, ita medicinæ plurimum nocet. In Febre, verbi gratia, eadem ſæpe reperiuntur ſymptomata, cum morbi cauſa ſit multiplex, & diſſimillimus humorum ſtatus: alia enim ex Redundantia, alia ex rareſcentia, alia ex Lentore ſanguinis oritur Febris; ita ut medendi methodum poſtulet pro cauſarum varietate diverſam. Accerſitus vero iſte quaſi nominalis medicus, ſi morbum hunc Febrem dici debere judicat, eandem curationis normam perſequitur, quæcunque ſit in ſymptomatum cauſa diverſitas: quam quidem qui inſiſtit viam, ſi medetur, felix certe erit, ſed in arte ſua haud nimium peritus. Rationalis vero medicus, non tam appellationem morbi, quam naturam explorat; in hoc præcipue laborat, ut ſtatum ſanguinis accurate perſpiciat; unde etiam non vana remediorum quærit indicia.

Aliud etiam eſt in quo deficit Theoriæ expers Practicus, viz. Remediorum applicatio. Quia enim nec quo morbi oriuntur, nec quo in ſanguinem agunt pharmaca, modum intelligit, morbis ea ſolum adhibet

remedia,

remedia, quæ longa experientia prodesse compererit. Cum vero id potius in medicina desideretur, ut præstantissima quæque remedia aliis etiam morbis, ac vulgo solent, applicentur, quam ut exquirantur nova; defectum hunc solus tollet Rationalis medicus, qui tum morbi, tum medicamenti vires adeo callet, ut utriusque ad se invicem habitudinem clare perspiciat: ita novo quodam artificio ad multos alios morbos ea extendet remedia, quæ uni forte aut alteri quasi Specifica satis pro arbitrio dicavit usus.

Contra Theoriam acriter contendent nonnulli, dicentque eam in morbis explicandis parum proficere, quia ad omnes accommodari minime queat. Sed hoc certe est imperite disputantis argumentum, quasi quod non in omnibus morbis, ideo in nullis obtinere possit Theoria. Aliquid est eam quadantenus prodiisse; in nonnullis sane illustrandis ita feliciter processit, ut ulterius facile progredi posse videatur, si ingenio par fuerit medicorum industria. Fatemur quidem hanc, qualem volumus, Theoriam in medicina parum prodesse, nisi frequens etiam accedat Praxis; quæ tamen si hac duce dirigatur, erroribus, quos alias frustra cavet, minus erit obnoxia.

Hæc quidem omnia & norunt, & fecerunt Veteres; neque aliis æque Principiis morborum & medendi rationem illustrare posse arbitratur, Practicorum certe felicissimus, Hippocrates; igitur Thessalo suo, medicinæ studioso, id præcipue commendat, ut Figurarum proprietates, & Numerorum scientiam cognosceret; & disciplinæ isti, quæ illas edocet, & magnitudines quascunque metitur, multum studii adhiberet[a]. Eos nempe fontes unice agnoscit, unde vera fluere queat rerum medicarum cognitio. Atque hæc quidem Elementa, ad quæ perdiscenda ita vehementer hortatur filium, ipsi penitus perspecta fuisse credibile est. Audiit enim, uti accepimus, & sectatus est Democritum, qui temporibus illis eam docuit Philosophiam, quæ hodie dicitur Mechanica; quæque ita parum recens est, quod vulgo fertur, ut sit omnium longe vetustissima. Hac adeo institutus disciplina Hippocrates, naturam & observavit & intellexit acutissime: & quia naturæ sunt maxime consentaneæ, ideo præstantissimæ etiam habentur, quas de morbis conscripsit, historiæ. Itaque non leve præsidium operi huic accessisse existimo, quod ubique fere sententiæ meæ vindicem & patronum adduxerim, Hippocratem.

a Epist. ad Thessal.

INDEX RERUM.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ

Τὸ ΠΡΩΤΟΝ, καὶ τὸ ΤΡΙΤΟΝ.

HIPPOCRATIS

DE

MORBIS POPULARIBUS

LIBER PRIMUS, & TERTIUS.

His accommodavit Novem

De FEBRIBUS

COMMENTARIOS

JOHANNES FREIND, M.D.

Coll. Med. Londin. & Soc. Reg. Socius.

Estne qui missus petat astra pennis,
Estne Dircæum superans olorem,
Ales? hunc Coo properet Parenti
Tradere Librum.
Freindus hunc dicat, Tibi mittit Auctor,
Proximus post Te Genius; tuere
Tu Tui Nati, tueatur Orbis
Ille salutem. A. ALSOP.

Ricardo Frewin, M.D.

OXONIENSI,

JOHANNES FREIND

S. P. D.

CUM in otio jucundiſſimo, Domicilioque & ingeniis & literis florente, communia utriuſque noſtrum ſtudia coleremus, perſæpe inter nos (quod Tu probe, Vir Amiciſſime, meminiſti) uti de univerſa Medicinæ ratione, ita præcipue de Veterum in hac re Scriptorum præſtantia, collocuti ſumus. Qui quidem non in ſua modo arte verſatiſſimi, ſed omni doctrinæ genere eruditi atque exculti fuiſſe videbantur; & tum intelligendi, tum ſcribendi Auctores graviſſimi ac Magiſtri extitiſſe. Ii autem cum omnia præclare dixerint, hoc tamen in argumento, in quo medicum exercitatiſſimum eſſe oportet, potiſſimum elaborarunt, ut morborum Hiſtorias accurate deſcriberent, Signorumque diſcrimen omne & ipſi diligenter notarent, & aliis diſerte diſtinctèque explicarent. Quare ii demum, qui diuturno uſu atque obſervatione morbis medendis operam dederunt, hæc Veterum monumenta & intelligunt facillime, & maxime admirantur.

In hoc ſcriptionis genere excellere ſatis noſti, principem inter Latinos, Celſum, virum haud mediocris ingenii; quem ſiquis ex Rhetorum Scholis profectum, & dicendi potius quam medendi artificem putaverit, næ is in re Medica parum ſe eſſe intelligentem arguit: qui enim artem hanc noſtram penitius callent, illum non ſermonis elegantia magis, quam curandi peritia inſignem ſentiunt. Vellem quidem Cœlium Aurelianum libros ſuos non ea loquendi barbarie

barbarie inquinasse, quæ medicinæ studiosos fere a legendo deterreat; nam, præterquam quod multa Veterum scripta, quæ haud alibi uspiam extant, ei tanquam conservatori debeamus, in notis morborum enarrandis discernendisque & copiosus est & accuratus; inque opere suo disponendo non ordinem solum, sed judicium adhibuit: certe, cum Latinè scribere præ se tulerit, si linguæ Romanæ vim tenuisset, jure inter primos haberetur. Græcorum viam eandem insistentium, licet ætate fere ex ultimis unum, (inter Aetii scilicet atque Pauli tempora interjectum) hac tamen in laude haud infimum posueris, Alexandrum Trallianum; qui, si ei, utpote longe lateque peregrinato, verba quædam extranea condonaveris, sermone satis brevi ac luculento, quemadmodum de se ipse pollicetur [a], usus esse videbitur: fortasse quædam in eo Empirica, quædam etiam superstitiosa, ne dicam Magica, reprehendes; sed utcunque in Remediis tradendis fuerit longior, quippe qui emeritus atque admodum "senex experimenta, quæ multo usu atque exercitatione "didicisset, in commentarios redegerit," ea tamen, quæ ad morbos internoscendos pertinent, & diligenter persecutus est, & dilucide enarravit. Nescio an in hoc numero recensendus sit, de re quidem Medica optime meritus, Galenus: nam ille, cum pleraque veterum, Hippocratis præsertim, more quodam professorio (ornato illo quidem, &, subtili licet, tamen minime jejuno) auditoribus suis exponere instituerit, non eo ad scribendum animo videtur accessisse, ut hunc de morbis pertractandis locum uno aliquo opere absolveret: tamen in his, quæ apud illum dispersa atque confusa habentur, Sylvam reliquit, unde maxima ex parte volumina sua satis operose contexuerunt, primum Oribasius, mox deinde Aetius, & tandem, utrisque junior, Paulus. Horum vero sive diligentiam, sive subtilitatem longe superavit, licet in doctorum manibus rarior sit, Vir & peracuti ingenii & in arte medica haud inexercitatus, Aretæus: qui, nullius scrinia compilans, morbi cujusque tam acuti, quam diuturni signa primus literis prodidit; eaque stylo concinno & enucleato imprimis, utpote Hippocratis elegantia tinctus, ita diserte ac vivide descripsit, ut eum jam prope audeas perfectum scriptorem dicere. Nam plane perfectum, & cui nihil admodum desit, omnium, quotquot secuti sunt, parentem unicum, Hippocratem facile dixeris; eundem & perbrevem, & perornatum. Horum in monumentis illa, quæ Antiquissimis quibuscunque in suo genere Auctoribus fere propria est, elucet scribendi divina quædam cum simplicitate conjuncta vis; quam posterorum plerique ita non attigere, ut ne perspexerint quidem. Itaque intelligentium omnium judicio inter scriptores Medicos eundem, quem Poetas inter Homerus & Virgilius, aut inter Oratores Cicero & Demosthenes, locum obtinent.

Quare cum in Veterum Medicorum scriptis versati, quanto sæpius & diligentius ea pervolvimus, tanto magis eorum præstantiam suspiceremus,

[a] Præf. lib. 12.

ceremus, tanto vehementiore legendi ſtudio ac delectatione teneremur, (quo potiſſimum experimento veriſſimum ſit de optimis, quavis in ſcientia, ſcriptoribus judicium) mirari inter nos ſolebamus, quæ nobis adeo placuerint, illa a multis neglecta eſſe; imò & præ Recentiorum quorundam libris omnino videri contemnenda, utpote ad medicinæ ſtudioſos parum opis allatura. Quaſi vero ii, quorum laus eſt non modo fundamenta artis noſtræ jeciſſe, ſed exædificaſſe id opus quod inſtituerant, ædificandi rationem nullam tenerent; iique, e quorum fontibus cuncta medentium gens ſuam, quæcunque ſit, hauſit ſcientiam, ipſi interim nihil ſcirent.

Enimvero ex ipſis Recentioribus, qui accuratiſſime morborum enarrationem tradiderunt, veterum fere veſtigia perſecuti ſunt; quemadmodum magno cum judicio fecit, in hoc ſcribendi genere facile princeps, &, ſi unum excipias Celſum, auctor Latinus maxime, Lommius. Cæterorum, qui hos viæ duces atque auctores relinquere, novamque & a priſcis minime tritam ſemitam inire voluerunt, alii argumentum ipſum, de quo ſcribunt, haud ſatis percipiunt; alii id, quod uſu aſſecuti ſunt, literis tamen illuſtrare neſciunt: ita ut iis vel medendi facultatem, vel ſcribendi defuiſſe plane intelligas. Nec aliam cauſam reperio, cur in infinito pene ſcriptorum numero, qui his duobus proximis ſeculis hunc de morbis locum attigerunt, tanta ſit bene ſcribentium paucitas; niſi quòd veterum ſcripta minus verſaverint, ſtylumque vel ad nullam, vel ad Recentiorum quorundam normam effinxerint. Ad quæ ſane exempla quicunque ſe nimium ſtudioſe componit, multa inde vitia, tum in ſcribendo, tum in judicando contrahet; priſcamque illam ſcriptionis Medicæ ſanitatem haud unquam aſſequetur.

Neque enim ſermonem ſolummodo inquinatum, & verborum quaſi monſtra Recentiores intulere; ſed morborum explicationem omnem ita commentis Philoſophicis referſere, ut fabulas potius Medicas, quam Hiſtorias concinnaſſe videantur. Hinc ſit, ut, ſi medendi ſcientiam ſpectes, vel futilia tradant præcepta, vel etiam, quod legentibus magis fraudi eſt, vitioſa: quippe quæ ut plurimum ad ipſorum Hypotheſes, ita quippe loqui amant, accommodata ſint & conficta. Multos, qui hoc vitio inſigniter laborant, facile eſſet recenſere: Unus omnium inſtar ſit, prægrandis libri auctor, Sylvius De le Boe, quem quidem ut unicum, qui Febrium rationem recte tradiderit, Scriptorem deprædicat Etmullerus. Quid tamen ex Sylvii lectione ad nos fructus redundavit, quàm ut, quæ juvenes fortaſſe ſatis avide arripuimus, nunc dediſcenda perdendaque eſſe fateamur? Scilicet omnibus Medicinæ ſtudia colentibus id fere accidit incommodi, ut longum tempus in hoc vel illo Auctore legendo ſæpe conteramus, priuſquam id ſatis odorati ſimus, nos fruſtra legiſſe. Ex hac eadem vel tolerabilium ſcriptorum penuria ſit, ut poſt renatas literas, licet innumerabiles fere rei Medicæ excolendæ incubuerint Scriptores, curandi tamen artem non æquis paſſibus provectam eſſe jure queramur.

Sed neque ſuam Recentioribus laudem detrahere velim; qui quidem in duabus rebus, ad medendi facultatem maxime pertinentibus, feliciter verſati ſunt: nam & Artem Anatomicam ſubtiliſſime excoluerunt, inventiſque compluribus locupletarunt; & Medicamentorum vim omnem varietatemque incredibili induſtria perſecuti ſunt. Tamen his ipſis etiam in rebus eſt forte, quod requiras; neque enim adhuc, poſtquam Harveus id jam tunc meditans fato ceſſerit, repertus eſt ſcriptor, qui ſatis aperuerit, quantum Medicinæ inſervire poſſint (& certe plurimum poſſunt) rationes ex Anatomiæ fontibus depromptæ: neque ingens illa Remediorum ſylva ita diſpoſita eſt atque diſtincta, ut non medicum aliquando implicitum teneat, ipſaque in medendo officiat ſupellectilis medicæ copia. Quam multi cum ita uberem viderint, & ſemel hiſce medicamentorum formulis ſeſe ſatis inſtruxerint, protinus ad morbi genus omne pellendum ſibi videntur idonei accedere: cum tamen longe aliud ſit in materia medica exercitatum eſſe, aliud mederi.

Quantum interim Veteres artis noſtræ Auctores in ſcribendo excelluerint, haud alias clarius patet, quam ex his, quos quaſi munuſculum aliquod ad Te jam mitto, Epidemiorum libris: in quibus preſſe licet, ita plene explicatur Febrium Hiſtoria, ut ſint qui, brevi hoc commentariolo paululum immutato inque diffuſius volumen traducto, magnum ſibi nomen quæſiverint: ita tamen pure atque luculenter, ut nihil hic affectatum, nihil abſtruſum, nihil a communi ſenſu longius remotum invenias. Scripſit nimirum Hippocrates non inani famæ inhians, ſed humani generis utilitati conſulens: non tam eum ut admirentur legentes, quam ut intelligant. Tantum abfuit ab obſcura multorum diligentia, ut ſcriptor ille ſimplicitatis amantiſſimus, quæ ad Signa Febrium Curationemque pertinent ſatis habens ediſſerere, de morbi Cauſis, quæ fortaſſe nos latent latebuntque ſemper, ne verbum quidem fecerit. Itaque ſermone eleganti admodum atque ad rei naturam appoſito (quamvis contracto plurimum, ac conciſo) uſus, variam Cœli temperiem expoſuit, febriumque tum diverſitatem & multiplicem ſeriem, tum quendam inter ſe nexum & quaſi conſpirationem notavit; deinde vias, quibus eæ abigi ſolent, recenſuit: Ultimo in loco, ut melius dirigi poſſet medentis judicium, ægrotantium hiſtorias ſubjunxit. "Obſervationes [b] quidem particulares in lucem datas non ita magnam, ſe judice, afferre utilitatem" exiſtimat Sydenhamus: quam tamen ſententiam a Te ita parum probari ſcio, ut facile animadvertas "conſummatam illam & fixam medendi methodum," pro qua ille tantopere contendit, ex hac ipſa caſuum, ut aiunt, Singularium accurata conſideratione fuiſſe conſtructam. Certe ægrotantium Hiſtoriæ ſigillatim enarratæ, ſi cum fide & judicio pertractentur, id commodi habent, ut minutiſſima quæque morbi diſcrimina, in quibus internoſcendis maxime perſpicitur medici acumen, ob oculos nobis dilucide ponant, certamque medendi rationem quaſi

[b] Præf. Morb. Acut.

digito

z

digito commonſtrent. Has ſumma arte deſignavit Hippocrates; & iis tantum, in quibus totius rei cardo vertebatur, immoratus, morbi formam & lineamenta in ægroto quolibet iis coloribus expreſſit, ut, quanquam ipſe de curandi via conticeſcat, qualis demum ea debeat eſſe via, intelligenti haud difficiliter appareat.

Vides, ut ſimplex omnino ac perſpicua ſit illa, quam Hippocrates ſecutus eſt, ſcribendi ratio: perpendamus paululum, quam demum tenuerint, qui ſe omnem de Febribus doctrinam expoliviſſe jactitant, Recentiores. Quorum hoc eſſe vitium commune advertis, quod ita ſuo ingenio indulgent; ita commentitiam quandam philoſophiam ſectantur, ut ad quamcunque ſunt Hypotheſin quaſi tempeſtate delati, ad eam tanquam ad ſaxum adhæreſcant; ad eam tum Signorum omnium, tum Remediorum rationem detorqueant. Itaque apud eos cauſam Febrium deductam legimus, "ab humo-"morum putredine; ab Archæi accenſione; a ſanguinis Fermenta-"tione, ebullitione, effervefcentia; a ſulphuris & nitri incendio; "a turbata ſanguinis mixtione, & Spirituum ἀταξίᾳ; a ſucci Pan-"creatici acore; a globulis rubris in motum excitatis; a Spirituum "vitalium expanſione; a miaſmate quodam deleterio, quod Spiri-"tus Animales contaminat, inque eorum Syſtemate deliteſcit." Horum ego nihil quicquam me intelligere poſſe plane profiteor, neque Tu, credo, intelligis. Etiam ipſe Sydenhamus, Vir in Philoſophando perparcus, dum rebus ſe philoſophicis immiſcet, in quandam quaſi obſcuritatis latebram delapſus eſſe videtur; neque enim ſatis aſſequor, quid illa velint, "maligna aura, humorum deſpu-"matio, ſanguinis commotio ob materiam quandam Heterogene-"am, ſuccorum ſpecifica exaltatio, ſive ſpecificatio," neque fortaſſe ipſe aſſecutus eſt. At, inquies, condonanda eſt hæc in Cauſis Febrium tradendis obſcuritas, de quibus forte nulla ratio inſtitui poteſt, niſi commentitia & obſcura. Fateor; neque ſuas iis Hypotheſes inviderem, modo intra hos limites conſiſterent, & in curatione morborum explicanda ſibi temperarent. Sed in hac etiam re ſimiliter peccant; itaque ſi quonam modo tractari oporteat febres, quæſiveris, hæc oraculorum more prolata reportabis; "Mineram "morbi eſſe eradicandam; confuſionem Archæi eſſe ſedandam, "quod unice facit Mercurius Diaphoreticus; Deflagrationem rite "eſſe peragendam, ſupprimendam flammam, ſulphur extinguen-"dum, in quo quidem præ cæteris valet Diaceltateſſon: particulas ſalino-ſulphureas ſudoriferis excutiendas eſſe; Aciditatem medica-"mentis Aromaticis, Saleque Volatili præditis, corrigendam; Va-"pores noxios, quibus ſpiritus ſuffocantur, eliminandos; Antido-"tum fermento venenato, pro varia veneni indole, eſſe adhibendum. Vellem, qui Febrium originem Microſcopiis detexit, curationem aliquando oculis ſubjiceret. Indignor fere hiſce fabulis, ſeu potius ineptiis enumerandis immorari: vides certe, Vir optime, tecumque omnes, qui quidem ſapiunt, facile ſentiunt, quem exitum habitura

ſit

ſit eorum de Febribus aut explicandis, aut ſanandis commentatio, qui ita in ipſo limine delirant.

Pergant hi Novatores ab antiquorum veſtigiis abhorrere, ſeque majorem inventionis & ingenii gloriam habituros putent, ſi vetuſtatem contemnere, & cum oratore Antonio ne noſſe quidem Græcos videantur. Nos eorum caſtra, quorum ſub ſignis Tirones militavimus, ne temere deſeramus; præſertim cum majores noſtros, qui in hac Inſula inclaruerint, Medicos omnium ubicunque terrarum & gentium celeberrimos, memoria recolamus. Horum enim ut erat quiſque ſuæ artis ſcientiſſimus, ita maxime ſolebat Veterum exemplaria reſpicere, & ſeſe ad eorum tum medendi tum ſcribendi normam diligentius conformare. Hinc ex ævi ſui obſcuritate emerſerunt, quaſi nova orbis noſtri lumina, Linacrus & Caius; qui, Græcis & Latinis literis eruditi, ad perlegenda Veterum monumenta viam nobis aperuerunt, artemque Medicam jacentem tum & prope intermortuam inſtauraverunt denuo, & ſcriptis illuſtrarunt. Id Galeno, rem Anatomicam tractanti, debet Harveus: id Hippocrati, Febrium Hiſtoriam explicanti, Sydenhamus; quod, dum ab illo deſcriptas corporis humani partes percurrimus, eas oculis ipſis uſurpare; dum ab hoc enarratos morborum proceſſus legimus, ipſis ægrotis præſentes aſſidere videamur. Eadem etiam & nobis tenenda eſt via, ſi anteceſſorum exemplis adjuti atque accenſi, aut famæ noſtræ, aut noſtratium ſaluti conſulere avemus.

Quare Tu, Vir Integerrime ac Doctiſſime, qui apud Academicos multa jamdiu cum laude verſaris, ab iiſque merito coleris, pro ea, qua vales, gratia atque authoritate, Juvenes & Medicinæ & Tui ſtudioſos hortabere, ne, ut fieri ſolet, ad ediſcendum grande aliquod & univerſale rei Medicæ corpus præpropere ſeſe applicent, ſed Artis ſuæ magiſtris optimis & principibus ſtatim aſſueſcant; nec prius ſitim ſuam rivis expleri ſinant, quam fontes ipſos deguſtaverint. His adjumentis inſtructi Academici, magnum olim ornamentum noſtro apud Londinenſes Collegio allaturi ſunt. In quo id jam a Præſide eruditiſſimo & celeberrimis Sociis ſtrenue agitur, ut recaleſcere poſſint antiquæ laudis ſtudia, & ſuus utiliſſimæ ſcientiæ honos conſtare. Dum hæc præclara meditantur Viri, in omni doctrinæ genere exercitati, eorum conſiliis haudquaquam obeſſe videor, ſi poſſim forte meis hiſce conatibus ad eadem ſtudia Juniorum animos commovere. Tu, Amice Cariſſime, inceptis meis, ut ſoles, favebis, eaque, ut potes, plurimum adjuvabis, & Hippocratis, & humaniorum literarum, &, ſi id adjicere liceat, mei, ut & ego viciſſim Tui, amantiſſimus.

Hæc ego, occupatior paulo, quam par eſt ei qui legentibus ſatiſfacere velit, fortaſſe ſcripſi. Si cui interim ad rem Medicam uſui futura ſint, hoc quicquid erit commodi inde profectum eſſe lubens agnoſcam, quod intra Ædis Chriſti parietes, domeſtica ſecutus exempla, Veterum ſcriptis perlegendis tempus maxime impende-

rim:

rim: ſtudiorumque rationem eam, quam jam optimam eſſe expertus didici, feliciter a primis tenuerim. Quare id temporis, quod in illa politioris literaturæ arce Tecum una ſuaviſſime traduxi, nunquam ſine voluptate maxima in memoriam revoco. Quam cogitationem & Tibi eſſe ſcio pariter jucundam, licet iſtis a mœnibus propius cum abſis, hanc oblectandi animi viam minus requiras.

Jamque vale, & Matris ſerva communis amorem.

Dabam Cal.
Dec. 1726.

L E C T O R I S.

QUID in hoc Hippocratis opusculo a me præstitum sit, Lector benevole, paucis accipe. Hujus scripta, prout hactenus edita sunt, mendis atque erroribus per omnes fere paginas scatere comperi. Quippe Veneta Aldi Editio, antiquissima quidem, sed cum manca imprimis, tum etiam in iis, quæ eduntur, admodum vitiosa est: castigatior paulo Froebeniana; quam Hieronymus Mercurialis ita in plerisque secutus est, ut aliquando errores ipsos exscripserit; Foesiana, vitio licet haud immunis, est tamen castigatissima. Nam Lindanus, uti multa suopte ingenio novavit, ita quædam satis pro imperio aut repudiavit, aut saltem omisit: Charterius vero ad id, quod susceperat muneris, ita parum attendisse videtur, ut speciosum illud quod exhibuit Hippocratis exemplar, sit omnium, Editoris non inscitia fortasse, sed incuria saltem mendosissimum. Id obiter animadvertere liceat, in his maxime Epidemiorum libris, Charterii operam desiderari: nam neque notulas, neque variantes lectiones, sicuti in cæteris Hippocratis scriptis, nescio quam ob causam, attexuit.

Quid in hac re auxilii a Manuscriptis peti possit, haud satis scio: certe qui in Anglia unicus est, quantum intelligo, Epidemiorum Codex Baroccianus non multum nos adjuvat; nam licet satis antiquus sit, & cum libris quibuscunque Chartaceis vetustate contendat, in pluribus locis tum mutilus est, tum vitiosus; easdemque fere lectiones, quæ aut in Manuscriptis a Foesio memoratis, aut in vulgatis Editionibus, Aldina præsertim, habentur, repræsentat. Etiam ea, quæ in Aldina desunt, in hoc itidem Codice desiderantur, uti pag. 178. ℣ 9. p. 180. ℣ 15. p. 181. ℣ 21. p. 189. ℣ 17. p. 205. ℣ 15. Quicquid vero novi suggerat, quod ex re sit, a cæteris prætermissum, ad finem hujus opusculi curiosus Lector reperiet.

Igitur, cum in unius cujuscunque Editionis vestigiis minime mihi insistendum esse sentirem, id potius legentibus ex re fore arbitrabar, ut quid in quaque accuratius videretur, excerperem: relicta enim aliis divinandi peritia, nihil, nisi præeunte auctore aliquo, immutandum decrevi. Qualem in hac re delectum adhibuerim, judicent ii, qui

qui ſtyli Hippocratici guſtum habent, quibuſque otium eſt variantes Lectiones penſitare. Sit hoc pro omnibus exemplum, Περιεςηκὸς, *lib.* 1. 22. *quam lectionem unus Charterius exhibuit; cæteri, vel* Περιεςικὸν, *vel* Περιεκἱικὸν, *MS. Baroccianus etiam* Περιεςηκὸν, *nullo prorſus ſenſu legunt. Foeſius quidem, tam in Notis quàm in Hippocratis Oeconomia,* Περιεςηκὸς *legendum eſſe docet; in ſuæ interim Editionis Textu* Περιεςικὸν *retinet. Id autem Foeſii conſilium ſæpe mirari ſoleo, quod etiam ea, quæ ipſe non modo corrigi debere, ſed a ſe eſſe correcta typiſque commiſſa dicat, nequaquam tamen mutata ediderit. Itaque quicquid in Doctiſſimi Viri illius Notis emendatius occurreret, in Textum haud dubitanter recepi. Ejuſdem quoque Foeſii Interpretationem Latinam, utpote ad Hippocratis mentem præ aliis accommodatam, pauciſſimis mutatis, exhibui.*

Hippocratem lingua Ionica ſcripſiſſe inter omnes conſtat: quare, cum hos Epidemiorum libros edendos ſuſceperam, id tentare volui, num Textus ad Dialecti iſtius regulam recudi poſſet. Sed tentanti conſilium illud uti fortaſſe non parum confidentiæ, ita & plurimum difficultatis habiturum videbatur. Id quod Græcarum literarum callentiſſimum percepiſſe video, Wintertonum. De Hippocrate enim locutus, hæc ſubjicit. " [a] *Conſultis variis Exemplaribus nullum inveni, in " quod ſive Tranſcriptorum Atticorum incuria, ſive Typographorum " oſcitantia, multis in locis lingua communis, aut Dialectus Attica " in locum Ionicæ, id eſt, Hippocraticæ non irrepſerat; ut in hujuſ- " modi exemplis, (niſi me fallit mea conjectura)* ξυμφέρει, ξυμπλώσιας, " ξυννοσέει, *&c. pro* συμ συν---χρῆσθαι, δεῖται, ἀποχωρεῦσαι, κινεῖν, ἦρ, " ἦρος, *&c. pro forma incontracta* χρέεσθαι, *&c. ut patet in plurimis " locis:* τοῖς, ταῖς, *pro* τοῖσι, τῇσι, *per Proſchematiſmum Ionicum. " Longum eſſet omnia enumerare. Quid agerem? Solus ego meo u- " nius judicio confiſus omnium authoritati refragarer? Scribendi ra- " tionem immutarem? Typis ederem? Sunt fortaſſe, quibus id arro- " gantis, & novis rebus ſtudentis, videri poſſet.*

Neque aut communi aut Attica ſolum, ſed & Dorica interdum locutione, Patria ſcilicet, uſus eſt (ut vulgo editur) Hippocrates; ut ne ad cætera ſcripta provocemus, in voce νοσεῦντα *lib.* 1. 11. φθίνευσιν *lib.* 1. 21. σκοπεύμενον *lib.* 1. 21. ἱδρῶντες *lib.* 3. 15. ἡγεῦμαι *lib.* 3. 21. δωδέκατος *lib.* 1 & 3. *quam quidem poſtremam voculam, ſi non Doricam, certe Atticam, in textum Herodoti, ſcriptoris maxime Ionici, loco* δυωδέκατος [b], *a Gronovio receptam eſſe video.*

Lindanus, contra Exemplarium omnium fidem, fere ubique ξυν *pro* συν, *quamvis id ſit Atticorum, ponit. In cæteris, magis quam Editores reliqui, Ionicæ linguæ tenorem eſt ſecutus. Nam præterquam quod* α *per* η *plerumque efferat, inque quampluriṁis formam incontractam eamque Ionicam ſervet (ut* κρίσιος, δύσιος, *non* κρίσεως, δύσεως, *quemadmodum Editores cæteri) Dativos plurales in* οισι *&* ῃσι *more Ionum, neſcio an ex Manuſcriptorum fide, an ſua auctoritate, format. Atque eum quidem, quantum ad hæc attinet, ſequi non dubitabam.*

[a] Præfat. in Hippoc. Aphor. [b] Lib. 3. p. 197.

Sed

Sed hæc Dialectorum confusio, non ad unicum Hippocratem, sed ad omnes fere, qui Sermone Ionico *scripserunt, pertingit. De Exemplaribus loquor, quæ ad manus nostras pervenerunt. Idque verum esse sentiet, quicunque vel Aretæum, vel Arriani Indica, vel Herodotum ipsum diligentius excusserit. Hac ipsa de re olim questus est Henricus Stephanus* [c], *hancque in voculis scribendis inconstantiam, quæ apud Herodotum sæpius occurrit, notavit: quam tamen non scriptori, sed Librariis imputat. Etiam novissima Herodoti Editio Ionicam locutionem haud semper æque sectatur: etenim, utcunque Græcismum remolliverit atque Ionismos bis mille restituerit Vir Cl. Gronovius, multa tamen vocabula, quæ plane ad Ionum normam expressa retinuerunt Editiones reliquæ, ab eo rejecta esse video; aliaque in eorum locum substituta, quæ tamen Dialecto Ionicæ minus respondent. Id fortasse satis cum judicio factum: si modo id verum sit, quod* [d] *Æmilius Portus notavit, " Herodotum non semper, nec in omnibus, ac " iisdem nominibus, verbis, aut locutionibus, eodem* Ἰωνισμῷ *constan- " ter uti; sed modo Ionicam, eamque variatam, modo Atticam, mo- " do communem, Doricam etiam linguam liberius usurpare, ita ta- " men ut in ejus scriptis Ionica inter alias Dialectos palam emineat & " dominetur. Unde factum, ut Ionice locutus censeatur.*

Notulas sive Characteras, qui in libro tertio leguntur Historiis subscripti, de industria omisi, utpote non ineptos minus, quam explicatu difficiles: quod si cui libeat in Græculorum nugis, aut Ænigmatis potius, retexendis operam perdere, Galenum is & Foesium adeat, qui has otiosorum hominum ineptias fusius, atque etiam nimium patienter, enarrare dignati sunt. Eodem consilio in Textum minime recipienda duxi, quæ tanquam morborum indicaturæ sub Historiarum fine occurrunt, πυρετὸς καῦσος, *lib.* 3. *s.* 1. 10. καῦσος, *lib.* 3. *s.* 2. 9. φρενιτιαῖα, 10. φρενιτικὸς, 13. φρενῖτις, 14, 15, 16. *quippe quæ sine dubio supposita sint.*

Sed de his fortasse nimis multa. Neque enim æquum est, Lectorem, ad res utiles maxime & salutares properantem, hujusmodi minutiis recensendis morari. Ea autem, quæ ad rem Medicam propius spectant, ad calcem hujus opusculi collocanda arbitrabar: utpote quæ, Hippocrate jam perlecto, melius intelligentur.

[c] Præf. in Herodot. [d] Præf. Lex. Ionic.

ΙΠΠΟ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ

Τὸ ΠΡΩΤΟΝ:

HIPPOCRATIS DE MORBIS VULGARIBUS LIBER PRIMUS.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

Κατάστασις Πρώτη.

1. ΕΝ Θάσῳ, φθινοπώρου, περὶ ἰσημερίην καὶ ὑπὸ Πληϊάδα, ὕδατα πολλὰ, ξυνεχέα, μαλθακὰ, ὡς ἐν νοτίοισι. Χειμὼν νότιος· σμικρὰ πνεύματα βόρεια· αὐχμοί. τὸ σύνολον εἰς γε χειμῶνα, ὁκοῖον ἦρ γίνεται. Ηρ δὲ νότιον, ψυχινόν· μικρὰ ὕσματα. Θέρος ὡς τὸ πολὺ ἐπινέφελον· ἀνυδρίαι. Ετησίαι, ὀλίγα, σμικρὰ, διεσπασ-

SECTIO PRIMA.

Status Primus.

1. IN Thaſo ad autumnum, circiter Æquinoctium & ſub Virgiliarum occaſum, pluviæ multæ, continentes, & leves fuerunt, non ſecus ac ſpirantibus auſtris. Hyems auſtrina, quæ flatus aquilonares parvos, & juſto majores ſiccitates habuit: atque etiam in totum veri ſimilis fuit. Ver autem auſtrinum, frigidum, parvas habens pluvias. Æſtas ut plurimum nubila, in qua ab imbribus ceſſatio fuit. Anniverſarii venti, (qui Eteſiæ dicuntur) parum, tenuiter, disjunctim, ſegregatimque ſpiravere. Exi-

ſtente

διεσπασμένως ἔπνευσαν. Γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια, καὶ μετὰ αὐχμῶν, πρωῒ μὲν τοῦ ἦρος ἐκ τῆς πρόσθεν καταστάσιος ὑπεναντίης καὶ βορείου γενομένης, ὀλίγοισιν ἐγίνοντο Καῦσοι· καὶ τουτέοισι πάνυ εὐσταθέες· καὶ ὀλίγοισιν ἡμορράγεεν· οὐδ' ἀπέθνησκον ἐκ τουτέων. Ἐπάρματα δὲ κατὰ τὰ ὦτα, πολλοῖσιν ἑτερόρροπα· καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τοῖσι πλείστοισιν ἀπύροισιν ὀρθοστάδην· ἔστι δὲ οἷσι καὶ μικρὰ ἐπεθερμαίνοντο· κατέσβη πᾶσιν ἀσινέως· οὐδ' ἐξεπύησεν οὐδενὶ, ὥσπερ τὰ ἐξ ἄλλων προφασίων. Ἦν δὲ ὁ τρόπος αὐτέων, χαῦνα, μεγάλα, κεχυμένα, οὐ μετὰ φλεγμονῆς, ἀνώδυνα, πᾶσιν ἀσήμως ἠφανίσθη. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα μειρακίοισι, νέοισιν, ἀκμάζουσι· καὶ τούτων τοῖσι περὶ παλαίστρην καὶ γυμνάσια πλείστοισι· γυναιξὶ δὲ ὀλίγῃσιν ἐγίνετο. Πλείστοισι δὲ βῆχες ξηραί· βήσσουσι, καὶ οὐδὲν ἀνάγουσι· καὶ φωναὶ βραγχώδεες, οὐ μετὰ πουλύ. Τοῖσι δὲ καὶ μετὰ χρόνον φλεγμοναὶ μετ' ὀδύνης ἐς ὄρχιν ἑτερόρροποι· τοῖσι δὲ ἐπ' ἀμφοτέρους. Πυρετοὶ, τοῖσι μὲν, τοῖσι δ' οὔ· ἐπιπόνως ταῦτα τοῖσι πλείστοισι· τὰ δ' ἄλλα, ὁκόσα κατ' ἰητρεῖον, ἀνόσως διῆγον.

2. Περὶ δὲ τοῦ θέρεος ἀρξαμένου, καὶ διὰ θέρεος καὶ κατὰ χειμῶνα, πολλοὶ τῶν ἤδη πουλὺν χρόνον ὑποφθειρομένων, φθινώδεες κατεκλίθησαν· ἐπεὶ καὶ τοῖσιν ἐνδοιαστῶς ἔχουσι, πολλοῖσιν ἐβεβαίωσε τότε. Ἔστι δ' οἷσιν ἤρξατο πρῶτον, τουτέοισιν ἔρρεπεν ἡ φύσις ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Ἀπέθανον δὲ πολλοὶ καὶ πλεῖστοι τουτέων· καὶ τῶν κατακλιθέντων οὐκ οἶδ', εἴ τις καὶ μέτριον χρόνον διεγένετο. Ἀπέθνησκον δὲ ὀξυτέρως, ἢ ὡς εἴθισται διάγειν τὰ τοιαῦτα· ὡς τά γε ἄλλα καὶ μακρότερα ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐόντα εὐφόρως ἤνεγκαν, καὶ οὐκ ἀπέθνησκον, περὶ ὧν γεγράψεται. Μοῦνον γὰρ καὶ μέγιστον τῶν τότε γενομένων νουσημάτων, τοὺς πολλοὺς τὸ φθινῶδες ἔκτεινεν.

3. Ἦν

ſtente igitur toto nos ambientis aeris ſtatu auſtrino & ad magnas ſiccitates vergente, ante ver quidem, quod ſuperior ſtatus ſubcontrarius & aquilonius factus fuerit, paucis febres ardentes contigerunt, eæque valde mites & facillime conſiſtentes, quæ neque ſanguinis ex naribus profuſionem niſi paucis, neque mortem attulerunt. Multis vero aurium tumores ſubnaſcebantur, qui in alteram partem vergebant, pleriſque etiam in utramque, iiſque febre vacuis & in erectum ſtantibus nec decumbentibus, etſi nonnullis pauliſper incaleſcerent; omnibus abſque noxa extincti ſunt, neque cuiquam, velut ii, qui alias ſui ortus cauſas habent, ſuppurationem fecerunt. Horum autem ea fuit natura, ut molles & laxi eſſent, magni, diffuſi aut ſparſi, ſine inflammatione & dolore, omnibuſque ſenſim & ſine ulla ſignificatione evaneſcerent. Fiebant iſta quidem adoleſcentibus, juvenibus, ætate florentibus, atque horum plurimis, qui in palæſtra & gymnaſiis exercebantur; mulieribus vero paucis contingebant. Multis tuſſes aridæ & inanes, quibus cum tuſſi nihil educebatur, nec ita multo poſt voces rauceſcebant. Quibuſdam vero ex temporis intervallo inflammationes cum dolore in alterum teſtem erumpebant, quibuſdam etiam in utroſque. Alii quidem febribus corripiebantur, nonnulli verò ſine febre perſiſtebant. Atque adeo hæc ipſa plurimis gravia & moleſta fuere. De reliquo autem quod ad ea attinet, quæ ad Chirurgiam ſpectant, in his inculpate habebant.

2. Ante vero æſtatis initium, & per ipſam æſtatem, atque etiam ad hyemem, eorum multi, qui jam longo intervallo conſumpti erant, tabefacti decubuerunt, ſiquidem & multis de tabe in dubium venientibus, ipſa tunc eſt confirmata. Eſt ubi etiam eos, qui natura erant ad tabem prompte comparata, tum primum occupavit. Ex his multi atque etiam plurimi interierunt; atque haud ſcio, ſi quis ex decumbentibus etiam modico tempore ſuperfuit. Celerius vero interierunt, quam talia tranſigi ſoleant, præſertim cum alios & diuturniores & cum febribus conjunctos pertulerunt, nec interierunt, de quibus paulo poſt ſcribetur. Solus namque & eorum qui tunc viguerunt maximus morbus, multos Tabes ipſa peremit.

3. Eorum

3. Ἦν δὲ τοῖσι πλείστοισιν αὐτέων τὰ παθήματα τοιάδε· φρικώδεες πυρετοὶ, ξυνεχέες, ὀξέες· τὸ μὲν ὅλον οὐ διαλείποντες. ὁ δὲ τρόπος, ἡμιτριταῖος· τὴν μίαν κουφοτέρην, τῇ δ' ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι· καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες. Ἱδρῶτες δὲ αἰεὶ, οὐ δι' ὅλου· ψύξις ἀκρέων πολλὴ, καὶ μόλις ἀναθερμαινόμενα. Κοιλίαι ταραχώδεες, χολώδεσιν, ὀλίγοισιν, ἀκρήτοισι, λεπτοῖσι, δακνώδεσι· πυκνὰ ἀνίσταντο. Οὖρα δὲ ἦν λεπτὰ καὶ ἄχροα καὶ ἄπεπτα καὶ ὀλίγα, ἢ πάχος ἔχοντα καὶ μικρὴν ὑπόστασιν, οὐ καλῶς καθιστάμενα, ἀλλ' ὠμῇ τινι καὶ ἀκαίρῳ ὑποστάσει. Ἔβησσον δὲ μικρὰ, καὶ πυκνά· πέπονα, κατ' ὀλίγον, μόλις ἀνάγοντες. Οἷσι δὲ τὰ βιαιότατα ξυμπίπτοι, οὐδ' ἐς ὀλίγον πεπασμὸς ἦν, ἀλλὰ διετέλεον ὠμὰ πτύοντες. Φάρυγγες δὲ πλείστοισι τούτων, ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ τέλεος, ἐπώδυνοι εἶχον, ἔχοντες ἔρευθος μετὰ φλεγμονῆς· ῥεύματα σμικρὰ, λεπτὰ, δριμέα· ταχὺ τηκόμενοι, καὶ κακούμενοι· ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων διὰ τέλεος, ἄδιψοι· καὶ παράληροι πολλοὶ περὶ θάνατον. Περὶ μὲν τὰ φθινώδεα, ταῦτα.

4. Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ φθινόπωρον, πυρετοὶ πολλοὶ, καὶ ξυνεχέες, οὐ βίαιοι· μακρὰ δὲ νοσέουσιν, οὐ δὲ περὶ τὰ ἄλλα δυσφόρως διάγουσιν, ἐγένοντο. Κοιλίαι ταραχώδεες τοῖσι πλείστοισι πάνυ εὐφόρως, καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου προσέβλαπτον. Οὖρά τε τοῖσι πλείστοισιν, εὔχροα μὲν, καὶ καθαρά· λεπτὰ δὲ, καὶ μετὰ χρόνον, περὶ κρίσιν πεπαινόμενα. Βηχώδεες οὐ λίην, οὐδὲ τὰ βησσόμενα δυσκόλως· οὐδ' ἀπόσιτοι, ἀλλὰ καὶ διδόναι πάνυ ἐνεδέχετο. Τὸ μὲν οὖν ὅλον, ὑπενόσεον οἱ φθινώδεες, οὐ τὸν φθινώδεα τρόπον· πυρετοῖσι φρικώδεσι σμικρὰ ἐφιδροῦντες, ἄλλοτε ἄλλοι ὡς παροξυνόμενοι πεπλανημένως· τὸ μὲν ὅλον, οὐκ ἐκλείποντες· παροξυνόμενοι δὲ, τριταιοφυέα τρόπον. Ἐκρίνετο δὲ τουτέων, οἷσι τὰ βραχύτατα γένοιτο, περὶ εἰκοστὴν ἡμέρην· τοῖσι δὲ πλείστοισι,

περὶ

3. Eorum autem plurimis hujuſmodi affectus aderant, febres horroris ſenſu inſignes, aſſiduæ & acutæ, in totum quidem non deſinentes, ſed quæ erant ex ſemitertianarum genere, uno die leviores, altero vero inſuper ingraveſcentes, omninoque vehementius increſcentes. Sudores autem perpetui, non tamen per totum corpus diffuſi, extremorum refrigeratio multa, quæ vix quidem incaleſcebant. Alvi conturbatæ bilioſa, pauca, ſincera, tenuia, mordacia egeſſerunt, crebroque aſſurrexerunt. Urinæ tenues, crudæ, decolores atque paucæ, aut craſſitudinem & paucum quod deſideret habentes, neque probe conſiſtentes, ſed in quibus ea, quæ ſubſidebant, cruda & intempeſtiva erant. Tuſſiendo vero pauca, denſa, concocta rejiciebant, & quæ paulatim, ac non niſi ægre educerentur. Qui autem violentiſſime conflictabantur, iis ne parva quidem concoctio adfuit, ſed perpetuo cruda expuebant. Horum etiam plurimis fauces ſtatim & ad extremum uſque rubore & inflammatione affectæ doluerunt, fluxionibuſque parvis, tenuibus & acribus tentati, cito conſumpti, maleque vexati ſunt, perpetuo cibos omnes averſabantur, neque ſiti capiebantur, multique circa mortem delirabant. Atque iſta quidem Tabidis contigerunt.

4. Jam vero ad æſtatem & autumnum febres multæ, aſſiduæ, neque violentæ prehendebant, iſtaque diu laborantibus, non his, qui cætera moleſte habebant, contigerunt. Alvi plurimis valde placide conturbatæ ſunt, nihilque effatu dignæ noxæ attulerunt. Urinæque plurimis boni quidem coloris & puræ aderant, ſed tenues, & quæ tandem judicationis tempore concoquebantur. Hi non admodum tuſſiculoſi erant, neque ea quæ tuſſi rejiciuntur negotium exhibebant, neque cibum non averſabantur modo, verum etiam exhibendi illius facilem faciebant copiam. In ſumma igitur, afficiebantur qui tabeſcebant, non quomodo cæteri tabidi ſolent; ſed febribus cum horroris ſenſu correpti parum inſudabant, interdum alii vagas quodammodo & errabundas acceſſiones habebant, neque in totum febres deſinebant, ſed quæ in ſpeciem tertianarum inſultus facerent. Inter eos autem, quibus erant breviſſimi morbi, ii ad vigeſimum diem judicatione

περὶ τεσσαρακοστήν· πολλοῖσι δὲ, περὶ ὀγδοηκοστήν· ἔστι δὲ οἷσιν, οὐδ' οὕτως, ἀλλὰ πεπλανημένως τε καὶ ἀκρίτως ἐξέλιπον. Τουτέων δὲ τοῖσι πλείστοισιν, οὐ πολὺ διαλείποντες χρόνον, ὑπέστρεψαν οἱ πυρετοὶ πάλιν· ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφέων ἐν τῇσιν αὐτῇσι περιόδοισιν ἐκρίνοντο. Πολλοὶ δὲ αὐτέων ἀνήγαγον, ὥστε καὶ ὑπὸ χειμῶνα νοσέειν. Ἐκ πάντων δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ, μούνοισι τοῖσι Φθινώδεσι θανατώδεα ξυνέπεσεν· ἐπὶ τοῖσι δὲ ἄλλοισι πυρετοῖσιν οὐκ ἐγένοντο.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Κατάστασις Δευτέρα.

5. ἘΝ Θάσῳ, πρὸ τοῦ φθινοπώρου, χειμῶνες οὐ κατὰ καιρὸν· ἀλλ' ἐξαίφνης, ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισι πολλοῖσιν, ὑγροὶ καὶ προεκρηγνύμενοι. Ταῦτα δὴ ἐγένετο τοιαῦτα, μέχρι Πληϊάδος δύσιος, καὶ ὑπὸ Πληϊάδα. Χειμὼν δὲ βόρειος· ὕδατα πολλὰ, λάβρα, μεγάλα· χιόνες· μεταξὺ αἴθρια τὰ πλεῖστα. Ταῦτα δὲ ἐγένοντο μὲν πάντα, οὐ λίην δὲ ἀκαίρως τὰ τῶν ψυχέων. Ἤδη δὲ μεθ' ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς, καὶ ἡνίκα Ζέφυρος πνέειν ἄρχεται, ὀπισθοχειμῶνες μεγάλοι· βόρεια πουλλά· χιὼν, καὶ ὕδατα ξυνεχῶς πουλλά· καὶ οὐρανὸς λαιλαπώδης, καὶ ἐπινέφελος· ταῦτα δὲ ξυνέτεινε, καὶ οὐκ ἀνίει μέχρις ἰσημερίης. Ἦρ δὲ ψυχρὸν, βόρειον, ὑδατῶδες, ἐπινέφελον· θέρος οὐ λίην καυματῶδες ἐγίνετο. Ἐτησίαι ξυνεχῶς ἔπνευσαν· ταχὺ δὲ περὶ Ἀρκτοῦρον, ἐν βορείοισι πολλὰ πάλιν ὕδατα. Γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ὑγροῦ, καὶ ψυχροῦ, καὶ βορείου, κατὰ χειμῶνα μὲν ὑγιηρῶς εἶχον τὰ πλεῖστα· πρὸς δὲ τοῦ ἦρος, πολλοί τινες καὶ οἱ πλεῖστοι διῆγον ἐπινόσως.

6. Ἤρξαντο μὲν οὖν τὸ πρῶτον ὀφθαλμίαι ῥοώδεες, ὀδυνώδεες, ὑγραὶ,

tione ſolvebantur; pleriſque vero ad quadrageſimum, nonnullis etiam ad octogeſimum. Eſt ubi ne ſic quidem, ſed errabunde & nulla obſervata judicatione, quibuſdam deſinerent. Horum quoque plurimis, quæ non longo poſt intervallo remiſerant febres reverſiones ſecerunt, iiſdemque dierum ambitibus poſt ipſas reverſiones judicabantur. Earumque nonnullæ ægros ita produxerunt, ut ſub hyemem affligerentur. Ex his autem omnibus, qui in hac ſtatus conditione deſcripti ſunt, ſolis tabidis lethalia contigerunt, in aliis vero febribus nequaquam obvenere.

SECTIO SECUNDA.

Status Secundus.

5. ANTE Autumnum in Thaſo tempeſtates non tempeſtivæ, ſed cum multis auſtris & aquilonibus repentinæ & humidæ prorupere. Taliaque ad Vergiliarum occaſum uſque, & ſub Vergilias ipſas extitere. Hyems autem aquilonia, aquæ multæ, vehementes, magnæ, nives, hiſque intermixta ut plurimum aeris ſerenitas. Atque iſta omnia contingebant, nec certe admodum inopportuna erant frigora. Jam vero poſt brumale ſolſtitium, eoque tempore quo ſpirare incipit Favonius, extremæ hyemis frigora magna fuere, aquilones multi, nives & pluviæ continenter multæ, cœlumque cum ventorum turbine nimboſum & nubilum, eaque ipſa non remiſerunt, ſed ſe ad æquinoctium extenderunt. Ver autem frigidum, aquilonium, pluvioſum nubilumque: neque admodum æſtuans æſtas fuit. Venti anniverſarii continenter ſpiravere, ſtatimque ad Arcturum perflantibus Aquilonibus aquæ admodum multæ. Exiſtente igitur anno toto humido, frigido & aquilonio, ad hyemem quidem ut plurimum bene valuerunt, ante ver autem plerique omnes moleſte & graviter vitam traduxerunt.

6. Primum itaque Lippitudines fluentes, cum dolore, humentes & crudæ obortæ ſunt, ſordes

 in

ὑγραὶ, ἄπεπτοι· σμικραὶ λημίαι πολλοῖσι δυσκόλως ἐῤῥηγνύμεναι· τοῖσι πλείστοισιν ὑπέστρεφον· ἀπέλιπον, ὀψὲ πρὸς τὸ φθινόπωρον. Κατὰ δὲ θέρος ἤδη καὶ τὸ φθινόπωρον, δυσεντεριώδεες, καὶ τεινεσμοὶ, καὶ λειεντεριώδεες, καὶ διάῤῥοιαι χολώδεες, λεπτοῖσι, πολλοῖσιν, ὠμοῖσι, καὶ δακνώδεσιν· ἔστι δ' οἷσι καὶ ὑδατώδεες. Πολλοῖσι δὲ καὶ περίῤῥοιαι μετὰ πόνου χολώδεες, ὑδατώδεες, ξυσματώδεες, πυώδεες, στραγγουριώδεες· οὐ νεφριτικαὶ, ἀλλὰ τουτέοισιν ἀντ' ἄλλων ἄλλα. Ἔμετοι χολώδεες, φλεγματώδεες· καὶ σιτίων ἀπέπτων ἀναγωγαί. Ἱδρῶτες· πᾶσι πάντοθεν πουλὺς ὁ πλάδος. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα πουλλοῖσιν, ὀρθοστάδην ἀπύροισι· πολλοῖσι δὲ πυρετοῖσι, περὶ ὧν γεγράψεται. Ἐν οἷσι δέ τε ἐπεφαίνοντο πάντα τὰ ὑπογεγραμμένα, μετὰ πόνου φθινώδεες. Ἤδη δὲ φθινοπώρου καὶ ὑπὸ χειμῶνα πυρετοὶ ξυνεχέες· καὶ τοῖσιν αὐτέων ὀλίγοισι καυσώδεες· ἡμερινοὶ, νυκτερινοὶ, ἡμιτριταῖοι, τριταῖοι ἀκριβέες, τεταρταῖοι, πλάνητες.

7. Ἕκαστοι δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων πυρετῶν πολλοῖσιν ἐγίνοντο. Οἱ μὲν οὖν καῦσοι, ἐλαχίστοισί τε ἐγίνοντο, καὶ ἥκιστα τῶν καμνόντων οὗτοι ἐπόνησαν· οὔτε γὰρ αἱμοῤῥαγίαι, εἰ μὴ πάνυ σμικραὶ, καὶ ὀλίγοισιν, οὔτε τὸ παράληροι· τάτε ἄλλα πάντα εὐφόρως. Ἐκρίνετο δὲ τουτέοισι πάνυ εὐτάκτως· τοῖσι πλείστοισι ξὺν τῇσι διαλιπούσῃσιν ἐν ἑπτακαίδεκα ἡμέρῃσιν. Οὐδένα ἀποθανόντα οἶδα τότε ἐν καύσῳ· οὐδὲ φρενιτικὰ τότε γινόμενα. Οἱ δὲ τριταῖοι πλείους μὲν τῶν καύσων, καὶ ἐπιπονώτεροι· εὐτάκτως δὲ τούτοισι πᾶσιν ἀπὸ τῆς πρώτης λήψιος, τέσσαρας περιόδους· ἐν ἑπτὰ δὲ τελέως ἐκρίνοντο· οὐδ' ὑπέστρεψαν οὐδενὶ τούτων. Οἱ δὲ τεταρταῖοι, πολλοῖσι μὲν ἐξ ἀρχῆς, ἐν τάξει τεταρταίου, ἤρξαντο· ἔστι δ' οἷσιν οὐκ ὀλίγοισιν ἐξ ἄλλων πυρετῶν καὶ νοσημάτων ἀποστάσιες ἐς τε-

ταρταίους

in oculis concretæ (quas lemias vocant) parvæ, nec sine difficultate multis erumpebant, quæ cum plurimis revertissent, tandem ad autumnum reliquerunt. Jam vero per æstatem & autumnum, ex intestinorum lævitate & torminibus; continuaque & inani egerendi cupiditate laborarunt: alvique fluidæ, biliosa, tenuia multa cruda & mordacia; nonnunquam etiam aquosa dejecerunt. Plerisque etiam circumflui, non sine dolore, humorum affluxus contigere; biliosi, aquosi, strigmentosi, purulenti, & qui urinæ difficultatem facerent, non ex proprio aliquo renum vitio, sed quod istis alia in aliorum vicem succederent. Vomitiones pituitosæ, biliosæ; & crudorum ciborum eductiones. Ac sudores aderant, atque omnibus undequaque diffluebat humiditas multa. Multis autem hæc fiebant, qui erecti & stantes a febribus erant vacui, plerisque etiam febre correptis, de quibus mox scribetur. In quibus vero descripta omnia deprehendebantur, ii non sine labore tabidi evadebant. Jam quidem ad autumnum & sub hyemem febres erant assiduæ, atque eorum paucis quibusdam ardentes, diurnæ, nocturnæ, semitertianæ, tertianæ exquisitæ, quartanæ, erraticæ.

7. Atque enumeratarum febrium singulæ multis oboriebantur; ardentes vero omnino paucis; iique ex ægrotantibus minimum laborarunt; nam neque sanguis ex naribus nisi paucus admodum, iisque paucis profluxit, neque delirarunt, cæteraque omnia placide tulere. Horum plurimis bene admodum constituto & composito judicationis ordine, febris ardens cum intermissione in septendecim diebus solvebatur. Atque haud scio an quisquam tunc ex hac ipsa interierit, aut ad phrenitim devenerit. At vero tertianæ plures quidem quam ardentes & laboriosiores fuerunt, atque in his omnibus rite & ordine a primo insultu ad quaternos circuitus processere, in septem vero absolute judicabantur, neque horum cuiquam reverterunt. Quartanæ autem multis per initia certo & rato quartanæ tenore cœperunt, quibusdam vero non paucis, ex aliis febribus & morbis, secessus in quartanas fiebant, longæque his pro consuetudine, atque etiam interdum longiores contingebant. Sed & quotidi-

anæ

ταρταίοις ἐγίνοντο· μακρὰ δὲ καὶ ὡς εἴθισαι τεταρταίοισι, καὶ ἔτι μακρότερα ξυνέπιπτεν. Ἀμφημερινοὶ δὲ καὶ νυκτερινοὶ, καὶ πλάνητες πολλοῖσι πολλοὶ, καὶ πουλὺν χρόνον παρεόμενον· ὀρθοστάδην τε, καὶ κατακειμένοισι. Τοῖσι πλείστοισι τούτων ὑπὸ πληϊάδα καὶ μέχρι χειμῶνος οἱ πυρετοὶ παρείποντο. Σπασμοὶ δὲ πουλλοῖσι, μᾶλλον δὲ παιδίοισιν ἐξ ἀρχῆς· καὶ ἐπύρεσσον, καὶ ἐπὶ πυρετοῖσιν ἐγίνοντο σπασμοί. Χρόνια μὲν τοῖσι πλείστοισι τούτων, ἀβλαβέα δὲ, εἰ μὴ τοῖσι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πάντων ὀλεθρίως ἔχουσιν.

8. Οἱ δὲ ξυνεχέες μὲν τὸ ὅλον, καὶ οὐδὲν ἐκλείποντες, παροξυνόμενοι δὲ πᾶσι τριταιοφυέα τρόπον· μίαν ὑποκουφίζοντες, καὶ μίαν παροξυνόμενοι, πάντων βιαιότατοι τῶν τότε γινομένων καὶ μακρότατοι, καὶ μετὰ πόνων μεγίστων γινόμενοι· πρηέως ἀρχόμενοι, τὸ ὅλον ἐπιδιδόντες αἰεὶ, καὶ παροξυνόμενοι ἐν κρισίμοισι, καὶ ἀνάγοντες ἐπὶ τὸ κάκιον· σμικρὰ διακουφίζοντες· καὶ ταχὺ πάλιν ἐξ ἐπισχέσιος, βιαιοτέρως παροξυνόμενοι ἐν κρισίμοισιν, ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ κακούμενοι. Ῥίγεα δὲ πᾶσι μὲν ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως ἐγίνετο· ἐλάχιστα δὲ καὶ ἥκιστα τουτέοισιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἄλλων πυρετῶν μέζω. Ἱδρῶτες πολλοί· τουτέοισι δὲ ἐλάχιστοι, κουφίζοντες οὐδὲν, ἀλλ' ὑπεναντίον, βλάβας φέροντες. Ψύξις πολλὴ τουτέοισιν ἀκρέων, καὶ μόλις ἀναθερμαινόμενα· οὐδὲ ἄγρυπνοι τὸ σύνολον· μάλιστα δ' οὗτοι καὶ πάλιν κωματώδεες. Κοιλίαι πᾶσι μὲν ταραχώδεες καὶ κακαὶ, πολὺ δὲ τουτέοισι κάκισται. Οὖρα δὲ τοῖσι πλείστοισι τουτέων, ἢ λεπτὰ, καὶ ὠμὰ, καὶ ἄχροα, καὶ μετὰ χρόνον σμικρὰ πεπαινόμενα κρισίμως· ἢ πάχος μὲν ἔχοντα, θολερὰ δὲ καὶ οὐδὲν καθιστάμενα, οὐδ' ὑφιστάμενα, οὐδὲ πεπαινόμενα· ἢ σμικρὰ, καὶ κακὰ, καὶ ὠμὰ τὰ ὑφιστάμενα· κάκιστα δὲ ταῦτα πάντα. Βῆχες μὲν παρείποντο τοῖσι πυρετοῖσι· γράψαι δὲ οὐκ ἔχω βλάβην, οὐδ'

ὠφελείην

anæ nocturnæque & errantes multæ diuque plerisque perseveravere, tum erectis, tum decumbentibus. Horumque plurimos febres sub Vergilias & in hyemem usque comitabantur. Multos autem statim ab initio præcipueque pueros convulsiones cum febre tentabant, quæ etiam febribus succedebant. Erantque hæc plurimis diuturna quidem, innoxia tamen, nisi si quibus cætera omnia perniciem adferrent.

8. At vero continuæ quidem omnino febres erant nihilque intermittebant, sed omnes invadebant earum febrium more, quæ ad tertianarum naturam propius accederent; uno quidem die leviores, altero vero vehementiores, omnium quæ tunc contingerent violentissimæ, longissimæ & laboriosissimæ; per initia leves & in totum perpetuo increscentes diebus judicatoriis insultus habebant, & in deterius procedebant; quæ etiam cum parum allevassent, celeriter rursus ex intermissione vehementius invadebant, & diebus judicatoriis magna ex parte deterius affligebant. In his omnibus rigores incomposite & errabunde contingebant, paucissimique & minimi, verum in cæteris febribus majores. Ut & sudores multi, his vero perpauci nihilque allevantes, sed contra noxiam afferentes. His magna extremorum perfrictio, quæ vix etiam recalescerent: Neque penitus pervigiles erant, maxime vero hi etiam vicissim sopore gravabantur. Alvi omnibus quidem conturbatæ erant maleque affectæ, istis vero multo pessime. Horum autem plurimis urinæ aut tenues erant crudæque & decolores, aliquantoque post intervallo nonnihil concoctæ, non sine judicatoriis signis: aut crassitudine quidem præditæ, verum turbidæ, nihil consistentes aut subsidentes, neque concoctæ: aut paucæ, vitiosæ, crudæ, subsidentes, & in summa pessimæ omnes. Tusses quidem febres comitabantur, sed neque quam utilitatem aut noxam tunc tussis attulerit, licet scribere. Diuturna itaque & difficilia hæc erant, valdeque incomposite & errabunde atque

citra

ὠφελείην γινομένην διὰ βηχὸς τότε. Χρόνια μὲν οὖν καὶ δυσχερέα, καὶ πάνυ ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως, καὶ ἀκρίτως τὰ πλεῖστα τουτέων διετέλει γινόμενα, καὶ τοῖσι πάνυ ὀλεθρίως ἔχουσι, καὶ τοῖσι μή. Εἰ γάρ τινας αὐτέων διαλίποιεν σμικρὸν, ταχὺ πάλιν ὑπέστρεφον· ἔστι δὲ οἷσιν ἐκείνων αὐτέων ὀλίγοισιν, οἷσι τὰ βραχύτατα γένοιτο, περὶ ὀγδοηκοστὴν ἐοῦσι, καὶ τουτέων ἐνίοισιν ὑπέστρεφον, ὥστε κατὰ χειμῶνα τοὺς πλείους αὐτέων ἔτι νοσέειν· τοῖσι δὲ πλείστοισιν ἀκρίτως ἐξέλιπον. Ομοίως δὲ ταῦτα συνέπιπτε τοῖσι περιγινομένοισι, καὶ τοῖσιν οὔ.

9. Πολλῆς δέ τινος γινομένης ἀκρισίης, καὶ ποικίλης ἐκ τῶν νοσημάτων, καὶ μεγίστου μὲν σημείου καὶ κακίστου διὰ τέλεος παρεπομένου, τοῖσι πλείστοισιν, ἀποσίτους εἶναι πάντων γευμάτων, μάλιστα δὲ τουτέων, οἷσι καὶ τ' ἄλλα ὀλεθρίως ἔχοι. Διψώδεες οὐ λίην ἀκαίρως ἦσαν ἐπὶ πυρετοῖσι τουτέοισι. Γενομένων δὲ χρόνων μακρῶν, καὶ πόνων πολλῶν, καὶ κακῆς ξυντήξιος, ἐπὶ τουτέοισιν ἀποστάσιες ἐγίνοντο, ἢ μείζους, ὥστε ὑποφέρειν μὴ δύνασθαι, ἢ μείους, ὥστε μηδὲν ὠφελέειν· ἀλλὰ ταχὺ παλινδρομέειν, καὶ ξυνεπείγειν ἐπὶ τὸ κάκιον. Ην δὲ τουτέοισι τὰ γινόμενα δυσεντεριώδεα, καὶ τεινεσμοὶ, καὶ λειεντερίαι, καὶ ῥοώδεες· ἔστι δ' οἷσι καὶ ὕδρωπες, μετὰ τούτων καὶ ἄνευ τούτων· ἄσαι. Ο, τι δὲ παραγένοιτο τούτων βιαίως, ταχὺ ξυνήρει, ἢ πάλιν ἐπὶ τὸ μηδὲν ὠφελέειν. Εξανθήματα μικρὰ, καὶ οὐκ ἀξίως τῆς περιβολῆς τῶν νοσημάτων, καὶ ταχὺ πάλιν ἀφανιζόμενα· ἢ παρὰ τὰ ὦτα οἰδήματα μωλυόμενα, καὶ οὐδὲν ἀποσημαίνοντα. Εστι δ' οἷσιν ἐς ἄρθρα, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ ἰσχίον, ὀλίγοισι κρισίμως ἀπολιπόντα· καὶ ταχὺ πάλιν ἐπικρατυνόμενα ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἕξιν.

10. Εθνησκον δὲ, ἐκ πάντων μὲν, πλεῖστοι δὲ ἐκ τουτέων παιδία, ὅσα ἀπὸ γάλακτος ἤδη, καὶ πρεσβύτερα ὀκταετέα καὶ δεκαέτεα, καὶ ὅσα πρὸ ἥβης. Εγίνετο δὲ τουτέοισι ταῦτα, οὐκ ἄνευ τῶν

πρώτων

citra solutionem horum plurima, tum his qui exitialiter valde, tum his qui nequaquam ita se haberent, permanebant. Si quibus enim aliquantulum intermitterent, in iis celeriter reversiones faciebant; est ubi quibusdam iisque paucis, ad octogesimum diem cum brevissime judicatione solverentur, nonnullis repeterent, ut etiam in hyemem eorum plurimi ægrotarent. Plerosque vero omnes absque judicatione deserebant. Hæc autem tum his qui superstites erant, tum iis qui moriebantur, ex æquo contigerunt.

9. Cumque multa eaque varia esset in morbis judicationis cessatio, maximum sane & pessimum signum plerosque omnes ad extremum usque prosecutum est, quod cibos omnes aversarentur, iique maxime qui cætera quoque exitialiter haberent. In his vero febribus non admodum inopportune siticulosi erant. Longo autem progressu temporis, cum & labores multi malaque corporis extenuatio fieret, his humorum successus aut viribus superiores, aut minores quam ut prodessent quicquam, succedebant, sed qui confestim intro recurrerent & in deterius contenderent. Atque his aderant intestinorum tormina, crebræ & inanes egerendi cupidines, intestinorum lævores & alvi fluentes, nonnullis etiam aqua inter cutem cum ejusmodi enumeratis casibus, aut sine his contingebat: stomachi fastidia. Ex his vero quicquid violenter urgebat, aut statim e medio tollebat, aut prorsus nihil conferebat. Papulæ parvæ, quæ nec satis pro dignitate morborum excretioni respondebant, sed contra celeriter disparebant, aut aurium tumores oboriebantur qui sensim, & sine ulla significatione evanescebant. Nonnullis ad articulos præcipueque ad coxendicem decumbebant, paucis decretorie desinebant, sed celeriter rursus pristinum habitum assequebantur.

10. Ex quovis autem hominum genere interibant quidem, atque ex his plurimi pueri jam a lacte depulsi, iique quibus ætas paulum processerat, octennes aut decennes, nec dum etiam puberes. Atque ista quidem his non sine superius descriptis, multis vero superiora absque his contingebant.

πρώτων γεγραμμένων· τὰ δὲ πρῶτα πολλοῖσιν, ἄνευ τουτέων. Μοῦνον δὲ χρηστὸν καὶ μέγιστον τῶν γινομένων σημείων, καὶ πλείστους ἐῤῥύσατο τῶν ὄντων ἐπὶ τοῖσι μεγίστοισι κινδύνοισιν, οἷσιν ἐπὶ τὸ στραγγουριῶδες ἐτράπετο, καὶ ἐς τοῦτο ἀποστάσιες ἐγίνοντο. Ξυνέπιπτε δὲ καὶ ἐν τοῖσι πλείστοισι τὸ στραγγουριῶδες τῇσιν ἡλικίῃσι ταύτῃσι γίνεσθαι μάλιστα. Εγίνετο δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολλοῖσιν ὀρθοστάδην, καὶ ἐπὶ τῶν νουσημάτων. Ταχὺ δὲ καὶ μεγάλη τις ἡ μεταβολὴ τούτοισι πάντων ἐγίνετο· κοιλίαι τε γὰρ, εἰ καὶ τύχοιεν ἐφυγραινόμεναι, κακοήθεα τρόπον ταχὺ ξυνίσαντο· γεύμασί τε πᾶσιν ἡδέως εἶχον· οἵτε πυρετοὶ πρηέες μετὰ ταῦτα. Χρόνια δὲ τουτέοισι τὰ περὶ τὴν στραγγουρίην, καὶ ἐπίπονα ἦν. Οὖρα δὲ τουτέοισιν ᾔει πουλλὰ, παχέα, καὶ ποικίλα, καὶ ἐρυθρὰ, μιξόπυα μετ' ὀδύνης. Περιεγένοντο δὲ πάντες οὗτοι, καὶ οὐδένα τουτέων οἶδα ἀποθανόντα.

11. Οκόσα δὲ ἀκινδύνως, πεπασμοὺς τῶν ἀπιόντων πάντας πάντοθεν ἐπικαίρους, ἢ καλὰς καὶ κρισίμους ἀποστάσιας, σκοπέεσθαι. Πεπασμοὶ ταχύτητα κρίσιος καὶ ἀσφαλείην ὑγιεινὴν σημαίνουσιν· ὠμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα, καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιας τρεπόμενα, ἀκρισίας, ἢ πόνους, ἢ χρόνους, ἢ θανάτους, ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. Ο, τι δὲ τουτέων ἔσται μάλιστα, σκεπτέον ἐξ ἄλλων. Λέγειν τὰ προγινόμενα, γινώσκειν τὰ παρεόντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα, μελετᾷν ταῦτα. Ασκεῖν περὶ τὰ νουσήματα δύο· ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν. Η τέχνη διὰ τριῶν, τὸ νούσημα, ὁ νοσέων, καὶ ὁ ἰητρός· ὁ ἰητρὸς ὑπηρέτης τῆς τέχνης· ὑπεναντιοῦσθαι τῷ νουσήματι, τὸν νοσεῦντα μετὰ τοῦ ἰητροῦ χρή.

12. Τὰ περὶ κεφαλὴν καὶ τράχηλον ἀλγήματα καὶ βάρεα μετ' ὀδύνης, ἄνευ πυρετῶν, καὶ σὺν πυρετοῖσι. Φρενιτικοῖσι μὲν σπασμοὶ καὶ ἰώδεα ἐπανεμέουσιν· ἔνιοι ταχυθάνατοι τούτων. Εν καύ-

σοισι

tingebant. Quibus autem ad urinæ difficultatem res tota ſe converterat, in eamque humorum ſeceſſus fierent, iis hoc unum utile omniumque efficaciſſimum ſignum fuit, quod etiam pleroſque omnes ab imminenti maximo diſcrimine vindicavit. Accidit vero plurimis urinæ difficultatem potiſſimumque his ætatibus fieri, itemque aliis multis, qui etiam in morbis erecti obambulabant. Hic quoque ſubita quædam & magna omnium mutatio aderat; alvos namque ſi contigiſſet fuſas fuiſſe, eæ confeſtim peſſime cogebantur, & ad omnes cibos alacres erant, poſteaque placidæ febres tentabant. Verum quæ ad urinæ difficultatem ſpectabant, ea his diuturna & moleſta fuere, urinæque copioſæ, craſſæ, & variantes & rubræ, partimque cum dolore purulentæ. Atque hi omnes ſuperſtites evaſere, neque eorum quenquam interiiſſe cognovi.

11. In quibus vero caſibus nullum periculum ſuſpectum eſt, eorum quæ exeunt maturationes omnes, num undique tempeſtive procedant, conſiderandæ ſunt; in quibus etiam num abſceſſus bono ſint, aut cum judicatione fiant, videndum eſt. Concoctiones judicationem brevi fore, & certam ſalubritatem portendunt; cruda vero & incocta, quæque in malos abſceſſus vertunt, aut judicationis ceſſationem, aut dolorem, aut diuturnitatem, aut mortem, aut eorundem reverſiones ſignificant. Horum autem quodcunque maxime futurum ſit, ex aliis conſiderandum. Summa cura anniti oportet, ut præterita enarres, præſentia cognoſcas, & futura prædicas. Duoque iſta elaboranda ſunt, ut in morbis commodes, aut ne quid offendas. Artem tria iſta circumſcribunt, morbus, æger, & medicus, qui artis eſt adminiſter: ægrumque oportet una cum medico morbo reluctari.

12. Capitis & cervicis dolores & gravitates, ſi febres comitentur, aut ſine iis accidant, phrenitide quidem laborantibus ad convulſiones deſinunt, præſertim ubi æruginoſa vomitione reſuderint: ſed & eorum nonnulli celeriter intereunt.

2

στοῖσι δὲ καὶ τοῖσιν ἄλλοισι πυρετοῖσιν, οἷσι μὲν τραχήλου πόνος, καὶ κροτάφων βάρος, καὶ σκοτώδεα περὶ τὰς ὄψιας, ἢ καὶ ὑποχονδρίου ξύντασις οὐ μετ' ὀδύνης γίγνεται, τουτέοισιν αἱμορραγέει διὰ ῥινῶν. Οἷσι δὲ βάρεα μὲν ὅλης τῆς κεφαλῆς, καρδιωγμοὶ δὲ καὶ ἀσώδεές εἰσιν, ἐπανεμέουσι χολώδεα καὶ φλεγματώδεα· τὸ πολὺ δὲ παιδίοισιν· ἐν τουτέοισι γὰρ οἱ σπασμοὶ μάλιστα. Γυναιξὶ δὲ καὶ ταῦτα, καὶ ἀπὸ ὑστερέων πόνοι. Πρεσβυτέροισι δὲ, καὶ ὅσοισιν ἤδη τὸ θερμὸν κρατέεται, παραπληκτικὰ, ἢ μανικὰ, ἢ στερήσιες ὀφθαλμῶν.

Κατάστασις Τρίτη.

13. ΕΝ Θάσῳ, περὶ Ἀρκτοῦρον ὀλίγον, καὶ ἐπ' Ἀρκτούρου, ὕδατα πολλὰ, μεγάλα, ἐν βορείοισι. Περὶ δ' ἰσημερίην καὶ μέχρι Πληϊάδος, νότια ὕσματα ὀλίγα. Χειμὼν βόρειος· αὐχμοί· ψυχρὰ πνεύματα, μεγάλαι χιόνες· περὶ δ' ἰσημερίην χειμῶνες μέγιστοι. Ηρ βόρειον· αὐχμοί· ὕσματα ὀλίγα, ψύχεα. Περὶ δ' ἡλίου τροπὰς θερινὰς, ὕδατα ὀλίγα· μεγάλα ψύχεα μέχρι Κυνός. Μετὰ δ' Κύνα, μέχρις Ἀρκτούρου, θέρος θερμόν· καύματα μεγάλα, οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχέα, καὶ βίαια· ὕδωρ οὐκ ἐγένετο· Ετησίαι ἔπνευσαν. Περὶ Ἀρκτοῦρον, ὕσματα νότια, μέχρις ἰσημερίης. Εν τῇ καταστάσει ταύτῃ, κατὰ χειμῶνα μὲν ἤρξαντο παραπληγίαι, καὶ πολλοῖσιν ἐγίνοντο· καί τινες αὐτέων ἔθνησκον διὰ ταχέων· καὶ γὰρ ἅλις τὸ νόσημα ἐπίδημον ἦν. τἆλλα διετέλεον ἄνοσοι. Πρωῒ δὲ τοῦ ἦρος, ἤρξαντο καῦσοι, καὶ διετέλεον μέχρις ἰσημερίης, καὶ πρὸς τὸ θέρος. Οσοι μὲν οὖν ἦρος καὶ θέρεος ἀρξαμένου αὐτίκα νοσέειν ἤρξαντο, οἱ πλεῖστοι διεσώζοντο· ὀλίγοι δέ τινες ἔθνησκον. Ηδη δ' τοῦ φθινοπώρου καὶ τῶν ὑσμάτων γενομένων, θανατώδεες ἦσαν, καὶ πλείους ἀπώλλυντο.

14. Ην

eunt. Qui febribus ardentibus aliisve conflictantur cum cervicis dolore & temporum gravitate, si tenebricosa caligo oculis obversatur, præcordiorumque contentio sine doloris sensu affuerit, iis sanguis e naribus profunditur. Qui vero toto capite gravitatem sentiunt, cum oris ventriculi morsu, & stomachi fastidio, ii biliosa & pituitosa vomitione rejiciunt; quibus in casibus plerumque pueris convulsiones maxime fiunt. Eadem etiam mulieribus contingunt, prætereaque obscœnorum locorum dolores. Grandioribus autem natu, & quos jam calor defecit, partium resolutiones, aut insaniæ, aut cæcitates.

Status Tertius.

13. PAulo ante Arcturum, sub ipsoque Arcturo, imbres copiosi & magni spirantibus Aquilonibus in Thaso fuerunt. Circa Æquinoctium autem & ad Vergilias usque, parvæ & modicæ pluviæ austrinæ. Hyems aquilonibus perflata justo majores siccitates, frigidos ventos, & magnas nives habuit. Ad Æquinoctium autem maxima frigora. Ver aquilonium, exuperantes siccitates, modicæ pluviæ & frigidæ. Circa æstivum solstitium aquæ paucæ, frigora magna ad Canem usque. Post Canem vero ad Arcturum usque, per calidam æstatem æstus magni, qui non per intervalla aut sensim fierent, sed tum perpetui, tum vehementes; non pluebat, anniversarii venti spiravere. Ad Arcturum autem pluviæ austrinæ, ad Æquinoctium usque. In hac temporis conditione ad hyemem, partium resolutiones cœperunt multosque invaserunt, ex quibus nonnulli celeriter interierunt: mire quippe vulgariter grassabatur hic morbus, cætera vero integre degebant. Febres autem ardentes ante ver cœperunt, & ad æquinoctium usque & ad æstatem perseveraverunt. Quos itaque statim sub ipsa veris & æstatis primordia morbus invasit, plerique omnes superstites evaserunt, paucique interierunt. Cum vero autumnus esset pluviæque impeterent, lethales erant, pluresque peribant.

14. Ἦν δὲ τὰ παθήματα τῶν καύσων, οἷσι μὲν καλῶς καὶ δαψιλέως ἐκ ῥινῶν ἡμορράγησε, διὰ τούτου μάλιστα σώζεσθαι· καὶ οὐδένα οἶδα, εἰ καλῶς αἱμορραγήσειεν, ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἀποθανόντα. Φιλίσκῳ γὰρ, καὶ Ἐπαμίνωνι, καὶ Σιληνῷ τεταρταίῳ καὶ πεμπταίῳ σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν· ἀπέθανον. Οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τῶν νοσησάντων περὶ κρίσιν ἐπερρίγεον, καὶ μάλιστα οἷσι μὴ αἱμορραγίαι· ἐπερρίγουν δὲ καὶ οὗτοι, καὶ ἐφίδρουν. Ἔστι δ' οἷσιν ἴκτεροι ἑκταίοισιν· ἀλλὰ τούτοισιν ἡ κατὰ κύστιν κάθαρσις, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα ὠφέλησεν, ἢ δαψιλὴς αἱμορραγίη· οἷον Ἡρακλείδης, ὃς κατέκειτο παρὰ Ἀριστοκύδῃ. καί τοι τούτῳ καὶ ἐκ ῥινῶν ἡμορράγησε, καὶ ἡ κοιλίη ἐπεταράχθη, καὶ τὰ κατὰ κύστιν ἐκαθήρατο· ἐκρίθη εἰκοσταῖος, οὐχ οἷον ὁ Φαναγόρεω οἰκέτης, ᾧ οὐδὲν τουτέων ἐγένετο, ἀπέθανεν. Αἱμορράγεε δὲ τοῖσι πλείστοισι, μάλιστα δὲ μειρακίοισι, καὶ ἀκμάζουσι· καὶ ἔθνησκον πλεῖστοι τουτέων, οἷσι μὴ αἱμορράγει. Πρεσβυτέροισι δὲ ἐς ἰκτέρους, ἢ κοιλίαι ταραχώδεες ἢ δυσεντεριώδεες, οἷον Βίωνι, τῷ παρὰ Σιληνὸν κατακειμένῳ. Ἐπεδήμησαν δὲ καὶ δυσεντερίαι, κατὰ θέρος· καί τισι καὶ τῶν διανοσησάντων, οἷσι καὶ αἱμορραγίαι ἐγένοντο, ἐς δυσεντεριώδεα ἐτελεύτησαν· οἷον τοῦ Ἐράτωνος τῷ παιδὶ, καὶ Μύλλῳ· πολλῆς αἱμορραγίης γενομένης, ἐς δυσεντεριώδεα κατάστασιν περιεγένοντο.

15. Πολὺς μὲν οὖν μάλιστα ὁ χυμὸς οὗτος ἐπεπόλασεν· ἐπεὶ καὶ οἷσι περὶ κρίσιν οὐχ ἡμορράγησεν, ἀλλὰ παρὰ τὰ ὦτα ἐπαναστάντα ἠφανίσθη. Τούτων καὶ ἀφανισθέντων, παρὰ τὸν κενεῶνα βάρος τὸν ἀριστερὸν, καὶ ἐς ἄκρον ἰσχίον· ἀλγημάτων δὲ μετὰ κρίσιν γενομένων, καὶ οὔρων λεπτῶν διεξιόντων, αἱμορραγέειν σμικρὰ ἤρξαντο. Περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην, ἐγένοντο ἐς αἱμορραγίην ἀποστάσιες, Ἀντιφῶντι τῷ Κριτο-

14. Inerant vero in febribus ardentibus affectiones hujusmodi, ut qui bene & largiter sanguinem e naribus profudissent, ii vel ex eo maxime servati viderentur: neque ullum, cui modo sanguis bene profluxisset, hoc in statu mortuum videre licuit; Philiscus siquidem & Epaminon ac Silenus, quod his quarto die & quinto de naribus parum stillaverit, mortem obierunt. Plerique igitur omnes ægri appetente judicatione rigore corripiebantur, iique potissimum qui sanguinem e naribus non profudissent, atque hi insuper novo suborto rigore exudarunt. Quosdam etiam sexto die morbus regius prehendit, verum istos per vesicam expurgatio, aut commota alvus, aut larga sanguinis e naribus profusio sublevavit, quale quid Heraclide, qui apud Aristocyden decumbebat, contigit; quippe qui largum e naribus sanguinem profudit, & alvum conturbatam habuit, & per vesicam perpurgatus est; vigesimo autem die judicatione est liberatus: non quomodo Phanagoræ famulus, qui, cum ipsi nihil horum quicquam evenisset, periit. Plurimis sanguis e naribus erumpebat, præcipue tamen adolescentibus & ætate florentibus, atque eorum bona pars periit, qui sanguinem e naribus non profuderunt. Ætate autem provectioribus, res sese in morbum arquatum vertebat, aut iis alvi commotæ, aut intestinorum difficultates aderant, quale quid Bioni, qui ad Silenum decumbebat, contigit. Æstate etiam intestinorum difficultates populariter vagatæ sunt: & quidam eorum qui morbis conflictabantur, quibus etiam sanguis e naribus eruperat, hunc exitum habuerunt, ut in difficultatem intestinorum inciderent; quale quid Eratonis puero & Myllo accidit, qui post multam sanguinis e naribus profusionem, in difficultatem intestinorum delapsi sunt & periculo exempti.

15. Copiosus igitur præcipueque hic humor fluitabat. Siquidem nonnullis impendente judicatione sanguis e naribus non profluxit, sed ad aures enati tumores disparuerunt. Quibus evanescentibus ad sinistri lateris inanitatem summamque coxendicem gravitas decubuit, doloribusque post judicationem obortis, atque urinis tenuibus prodeuntibus, paucum e naribus sanguinem profundere cœperunt. Ac circiter quartum & vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio, humores

Κριτοβούλου· ἐπεπαύσατο, καὶ ἐκρίθη τελέως περὶ τεσσαρακοστήν. Γυναῖκες δὲ ἐνόσησαν μὲν πολλαὶ, ἐλάσσους δὲ ἢ ἄνδρες· καὶ ἔθνησκον ἧσσους· ἐδυστόκεον δὲ πλεῖσται, καὶ μετὰ τοὺς τόκους ἐπενόσεον· καὶ ἔθνησκον αὗται μάλιστα, οἷον Τελεβούλου θυγάτηρ ἀπέθανεν ἑκταίη ἐκ τόκου. Τῇσι μὲν οὖν πλείστῃσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι γυναικεῖα ἐπεφαίνετο· ἔστι δὲ ᾗσιν ἐκ ῥινῶν ἡμορράγησε, καὶ παρθένοισι πολλῇσι τότε πρῶτον ἐγένετο. Ἔστι δ' ᾗσι καὶ ἐκ ῥινῶν, καὶ τὰ γυναικεῖά τισιν ἐπεφαίνετο· οἷον τῇ Δαϊθαρσέως θυγατρὶ παρθένῳ ἐπεφάνη τότε πρῶτον, καὶ ἐκ ῥινῶν λάβρον ἐῤῥύη. Καὶ οὐδεμίην οἶδα ἀποθανοῦσαν, ᾗσι τούτων τι καλῶς γένοιτο. Ἧσι δὲ ξυνεκύρησεν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃσι νοσῆσαι, πᾶσαι ἀπέφθειραν, ἃς καὶ ἐγὼ οἶδα. Οὖρα δὲ τοῖσι πλείστοισιν εὔχροα μὲν, λεπτὰ δὲ, καὶ ὑποστάσιας ὀλίγας ἔχοντα, διαχωρήμασι λεπτοῖσι, καὶ χολώδεσι. Πολλοῖσι δὲ τῶν ἄλλων κεκριμένων ἐς δυσεντερίας ἐτελεύτα, οἷον Ξενοφάνει, καὶ Κριτίᾳ. Οὖρα ὑδατώδεα πολλὰ, καθαρὰ, καὶ λεπτὰ, καὶ μετὰ κρίσιν, καὶ ὑποστάσιος πολλῆς γινομένης. Καὶ τῶν ἄλλων καλῶς κεκριμένων ἀναμνήσομαι, οἷσιν ἐγένετο· Βίωνι, ὃς κατέκειτο παρὰ Σιληνόν· Κρατίῃ τῇ παρὰ Ξενοφάνεος, Ἀρέτωνος παιδὶ, Μνησιστράτου γυναικί. Μετὰ δὲ ταῦτα δυσεντεριώδεες ἐγένοντο οὗτοι πάντες· ἦ ῥά γε, ὅτι οὔρησαν ὑδατώδεα, σκεπτέον.

16. Περὶ δὲ ἀρκτοῦρον, ἐνδεκαταίοισι πολλοῖσιν ἔκρινε· καὶ τουτέοισιν οὐδ', αἱ κατὰ λόγον γινόμεναι ὑποστροφαὶ, ὑπέστρεφον. Ἦσαν δὲ κωματώδεες περὶ τὸν χρόνον τοῦτον· πλείω δὲ παιδία, καὶ ἔθνησκον ἥκιστα οὗτοι πάντων. Περὶ δὲ ἰσημερίην, καὶ μέχρι Πληϊάδος καὶ ὑπὸ χειμῶνα, παρείποντο μὲν οἱ καῦσοι. Ἀτὰρ καὶ φρενιτικοὶ πλεῖστοι τηνικαῦτα ἐγένοντο, καὶ ἔθνησκον τούτων οἱ πλεῖστοι· ἐγένοντο δὲ

καὶ

mores in sanguinis e naribus profluvium secesserunt, quod ubi desiit, integre circa quadragesimum diem judicio est absolutus. Mulieres præterea multæ ægrotarunt, minus tamen quam viri, nec ita multæ obierunt; plurimæ autem difficulter partum ediderunt, atque a partu insuper laborarunt, ipsæque potissimum obierunt: non secus ac Telebuli filia, quæ sexto a partu die interiit. In febribus itaque plurimis menses apparuerunt, nonnullis etiam sanguis ex naribus profluxit, multisque virginibus id tum primum contigit. Est ubi etiam sanguis e naribus, quibusdam vero menstruæ purgationes erumperent; quale quid in Daitharsis filia virgine tum primum apparuit, cum larga sanguinis e naribus profusione. Atque haud scio, quibus horum quicquam rite evenerit, an ex iis quæquam perierit. In quas veto prægnantes morbus forte incidit, hæ omnes, quod sciam, abortionibus periclitatæ sunt. Plurimis vero urinæ bene quidem coloratæ, tenues autem & pauca habentes subsidentia, cum dejectionibus tenuibus & biliosis. Plerisque vero alioqui judicatis, morbus in intestinorum tormina desiit, quale quid Xenophani, & Critiæ accidit. Urinæ etiam quibusdam dilutæ, multæ, liquidæ, tenues post judicationem fuerunt, in quibus cum reliqua etiam probe judicata forent, multa subsedere. Atque alios quidem rite judicatos recensere æquum videtur; in quibus fuere Bion qui apud Silenum decumbebat, Cratia quæ cum Xenophane versabatur, Aretonis puer, & Mnesistrati uxor. Qui omnes postea in difficultatem intestinorum delapsi sunt. An vero idcirco id contigerit, quod urinæ dilutæ prodierunt, animadversione dignum est.

16. Multi circa Arcturum undecimo die judicatione absoluti sunt, neque his, quæ ob justam causam fieri solent morborum reversiones, recurrerunt. Sub hoc tempus autem sopore opprimebantur, atque inter hos plures pueri, qui omnium vel maxime morte exempti sunt. Ad æquinoctium vero & ad Vergilias usque, & sub hyemem, febres ardentes accidebant. Quinetiam tunc plurimi perpetuo cum febribus delirio corripiebantur, atque ex his plerique omnes moriebantur, æstate autem pauci tales evade-

bant.

καὶ κατὰ θέρος ὀλίγοι. Τοῖσι μὲν οὖν καυσώδεσιν ἀρχομένοισιν ἐπεσήμαινεν, οἷσι τὰ ὀλέθρια ξυνέπιπτεν. αὐτίκα γὰρ ἀρχομένοισι πυρετὸς ὀξύς· ἐπερρίγουν σμικρὰ, ἄγρυπνοι, ἀδήμονες, διψώδεες, ἀσώδεες· σμικρὰ ἐφίδρουν, περὶ τὸ μέτωπον καὶ κληῖδας, οὐδεὶς δι' ὅλου· πολλὰ παρέλεγον· φόβοι, δυσθυμίαι· ἄκρεα ὑπόψυχρα, πόδες ἄκροι, μάλιστα δὲ καὶ τὰ περὶ χεῖρας. Οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσι· τοῖσι δὲ πλείστοισι τεταρταίοισιν οἱ πόνοι μέγιστοι· καὶ ἱδρῶτες ἐπὶ πλεῖστον ὑπόψυχροι· καὶ ἄκρεα οὐκ ἔτι ἐθερμαίνοντο, ἀλλ' ἦσαν πελιδνὰ καὶ ψυχρά· καὶ οὐ δ' ἐδίψων ἐπὶ τούτοισιν. Οὖρα τούτοις μέλανα, ὀλίγα, λεπτά· καὶ κοιλίαι ἐφίσταντο. Ου δ' ἡμορράγησεν ἐκ ῥινῶν, οὐδὲ τοῖσιν οἷσι ταῦτα ξυμπίπτοι, ἀλλὰ σμικρὰ ἔσταζεν· οὐδὲ ἐς ὑποστροφὴν οὐδενὶ τούτων ἦλθεν, ἀλλ' ἑκταῖοι ἀπέθνησκον, ξὺν ἱδρῶτι. Τοῖσι δὲ φρενιτικοῖσι ξυνέπιπτε μὲν οὐ τὰ ὑπογεγραμμένα πάντα· ἐκρίνετο δὲ τουτέοισιν, ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ, ἑνδεκαταίοισιν· ἔστι δ' οἷσι καὶ εἰκοσταίοισιν. Οἷσιν εὐθὺς οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἡ φρενῖτις ἤρξατο περὶ τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέρην, ἀλλὰ μετρίως ἔχουσιν ἐν τῷ πρώτῳ χρόνῳ, περὶ τὴν ἑβδόμην εἰς ὀξύτητα τὸ νόσημα μετέπεσε.

17. Πλῆθος μὲν οὖν τῶν νοσημάτων ἐγένετο· ἐκ δὲ τῶν καμνόντων ἀπέθνησκον μάλιστα μειράκια, νέοι, ἀκμάζοντες, λεῖοι, ὑπολευκόχρωτες, ἰθύτριχες, μελανότριχες, μελανόφθαλμοι, οἱ ἡσυχῇ καὶ ἐπὶ τὸ ῥάθυμον βεβιωκότες, ὑψόφωνοι, ἰσχνόφωνοι, τρηχύφωνοι, τραυλοὶ, ὀργίλοι· γυναῖκες δὲ πλεῖσται ἐκ τούτου τοῦ εἴδεος ἀπέθνησκον. Εν δὲ τῇ καταστάσει ταύτῃ ἐπὶ σημείων μάλιστα τεσσάρων διεσώζοντο· οἷσι γὰρ ἢ διὰ ῥινῶν αἱμορράγησεν, ἢ κατὰ κύστιν οὖρα πολλὰ, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν καὶ καλὴν ἔχοντα ἔλθοι· ἢ κατὰ

κοιλίην

bant. Invadentes itaque febres ardentes, quibus præfens immineret pernicies, fatis indicabant; nempe ftatim ab initio febris acuta cum modico infuper rigore prehendebat, vigiles erant, impotentes animi, fitibundi, æftuatione & corporis incontinenti jactatione conflictabantur, cum parvo tenuique fudore circa frontem & claviculas oborto, nullo tamen per totum corpus diffufo: multum deliri erant, timore & omni mœrore confecti, ac velut animum defpondentes: extrema paulatim frigus concipiebant, pedes fummi, maximeque manuum fummitates; diebus paribus acceffiones contingebant. Plerifque vero omnibus maximi labores die quarto aderant, fudorefque longiffime fubfrigidi nec extrema amplius recalefcebant, fed livida & frigida permanebant, neque amplius fitiebant. Urinæ his erant nigræ, tenues & paucæ, alvique reftiterunt. Ac ne his quidem, quibus hæc acciderent, fanguis e naribus profluxit, fed paucus ftillavit: neque horum cuiquam res ad recidivam devenit, verum fexto die cum fudore perierunt. Phreniticis autem contigerunt quidem defcripta non omnia, fed his fere undecimo die, quibufdam etiam vigefimo, judicatione folvebantur. Quos ftatim ab initio circa tertium aut quartum diem phrenitis non prehenderat, fed primo tempore moderate fe habebant, iis circa feptimum diem morbus ad vehementiam devenit.

17. Magnus itaque fuit morborum numerus; atque ex ægris præcipue interibant adolefcentes, juvenes, ætate florentes, quique erant glabro corpore, cute fubalbida, extenfo & nigro capillitio, & nigris oculis, otiofe & fegniter vitam degentes, voce alta, exili, afpera, balbi, iræ præcipitis & acerbæ, plurimæque hujufce generis mulieres peribant. At vero hoc in ftatu ex quatuor maxime fignis fervabantur ii, quibus aut ex naribus bene fanguis profluxiffet; aut urina multa, in qua quod defidebat copiofum & laudabile erat, per veficam proceffiffet; quique aut per alvum turbulenta, biliofa, tempeftive demitterent; aut in difficulta-

tem

κοιλίην ταραχώδεα, χολώδεα ἐπικαίρως· ἢ δυσεντεριώδεα γένοιτο. Πολλοῖσι δὲ ξυνέπιπτε μὴ ἐφ' ἑνὸς κρίνεσθαι τῶν ὑπογεγραμμένων σημείων, ἀλλὰ διεξιέναι διὰ πάντων τοῖσι πλείστοισι· καὶ δοκέειν μὲν ἔχειν ὀχληροτέρως· διεσώζοντο δὲ πάντες, οἷσι ταῦτα ξυνέπιπτε. Γυναιξὶ δὲ καὶ παρθένοισι, ξυνέπιπτε μὲν καὶ τὰ ὑπογεγραμμένα σημεῖα πάντα· ᾗσι δὲ ἢ τούτων τι καλῶς γένοιτο, ἢ τὰ γυναικεῖα δαψιλέως ἐπιφανείη, διὰ τούτων ἐσώζοντο· καὶ ἔκρινε. καὶ οὐδεμίαν οἶδα ἀπολλυμένην, ᾗσι τούτων τι καλῶς γένοιτο· Φίλωνος γὰρ τῇ θυγατρὶ ἐκ ῥινῶν λάβρον ἐῤῥύη, ἑβδομαίη δὲ οὖσα ἐδείπνησεν ἀκαιροτέρως· ἀπέθανεν.

18. Οἷσιν ἐν πυρετοῖσιν ὀξέσι μᾶλλον καυσώδεσιν, ἀκούσια δάκρυα παραῤῥεῖ, τούτοισιν ἀπὸ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίην προσδέχεσθαι, ἢν καὶ τ' ἄλλα μὴ ὀλεθρίως ἔχωσιν· ἐπεὶ τοῖσγε φλαύρως ἔχουσιν, οὐχ αἱμοῤῥαγίην, ἀλλὰ θάνατον σημαίνει. Τὰ παρὰ τὰ ὦτα ἐν πυρέτοισιν ἐπαιρόμενα μετ' ὀδύνης, ἔστιν οἷσιν, ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κρισίμως οὔτε καθίστατο, οὔτε ἐξεπύει· τούτοισι διάῤῥοια χολωδέων, ἢ δυσεντερίη, ἢ παχέων οὔρων ὑπόστασις γενομένη λύει· οἷον Ἑρμίππῳ τῷ Κλαζομενίῳ. Τὰ δὲ περὶ τὰς κρίσιας, ἐξ ὧν καὶ διαγινώσκομεν, ἢ ὅμοια, ἢ ἀνόμοια. οἷον οἱ δύο ἀδελφεοὶ, οἳ κατέκειντο παρὰ τὸ θέατρον Ἐπιγένεος, καὶ ἤρξαντο ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥρην νοσέειν· τούτων τῷ πρεσβυτέρῳ, ἔκρινεν ἕκτῃ· τῷ δὲ νεωτέρῳ, ἑβδόμῃ· ὑπέστρεψεν ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ὥρην, καὶ διέλιπεν ἡμέρας πέντε· ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς, ἐκρίθη ἀμφοτέροισιν ὁμοῦ τὸ ξύμπαν ἑπτακαιδεκαταίοισιν. Ἔκρινε δὲ τοῖσι πλείστοισι πέμπτῃ· διέλιπεν ἑβδόμῃ· ἐκ δὲ τῶν ὑποστροφέων, ἔκρινε πεμπταίοισιν. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διέλιπεν ἑβδόμῃ· ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς, ἔκρινε τρίτῃ. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διαλιπόντας τὴν τρίτην ἔκρινεν ἑβδόμῃ. οἷσι δὲ ἔκρινεν ἑκταίοισι, διαλιπόντας

τας

tem inteſtinorum delaberentur. Multiſque uſu venit ut non ab uno ex deſcriptis ſignis judicarentur, ſed ut plurimi per omnia percurrerent, & gravius habere viderentur; ſed hi omnes, quibus iſta contingerent, incolumes evaſerunt. Mulieribus item & virgunculis evenerunt paulo ante memorata ſigna omnia; decernebat autem, ſi quibus aut horum quippiam optime fieret, aut liberaliter muliebria apparerent; nullaque (quod ſciam) ex his quibus horum quid optime factum eſſet, interiit; Philonis namque filia, cum liberaliter ex naribus ſanguis effluxiſſet, quod ſeptimo die intempeſtivius cœnaſſet, mortem obiit.

18. Quibus invitis per febres acutas atque adeo ardentes lacrymæ effluunt, in his, dum cætera exitialiter non ſe habebant, ſanguinis ex naribus profluvium expectandum eſt; in his ſiquidem, qui male habent, non ſanguinis eruptionem, verum mortem portendunt. Quibus febre judicatorie deſinente, tumores ad aures in febribus cum dolore ſuborti, neque conquieſcunt, neque ſuppurantur, eos biliofum alvi profluvium, aut inteſtinorum difficultas, aut quod in urinis craſſis ſubſidet, liberat: quale quid Hermippo Clazomenio evenit. Quod vero ad judicia attinet, ea, ut ſatis perſpicere licet, aut ſunt inter ſe ſimilia aut diſſimilia; velut in duobus fratribus apparuit, qui ad theatrum Epigenis habitabant, quibus, cum eadem ſimul hora morbus cœpiſſet, ætate provectiori ſexto die, juniori vero ſeptimo decrevit; reverſus utrique eadem ſimul hora, dies quinque intermiſit, atque ex reverſione uterque ſimul in totum die decimo ſeptimo eſt judicatione liberatus. Plurimis autem quinto die decrevit, ſeptem intermiſit, & poſt reditum die quinto judicatio facta eſt; quibuſdam etiam ſeptimo die decrevit, diebus ſeptem intermiſit, & ex recidiva die tertio judicatio facta eſt; nonnullis quoque morbus die ſeptimo judicatus eſt, cumque diebus tribus intermiſiſſet, ſeptimo decrevit; aliquibus die ſexto morbus decrevit, atque ubi dies ſex intermiſiſſet, tribus

bus

τὰς ἕκτην ἐλάμβανε τρίτη. οἷσιν δὲ ἔλιπε πρώτη, ἐλάμβανε καὶ ἔκρινε πρώτη, οἷον Εὐαγόντι τῷ Δαϊθάρσεος· οἷσι δὲ ἔκρινεν ἕκτη, διέλιπεν ἑβδόμη· ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς, ἔκρινε τετάρτη, οἷον τῇ Ἀγλαΐδου θυγατρί. Οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τῶν νοσησάντων, ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ, τούτῳ τῷ τρόπῳ διενόσησαν· καὶ οὐδένα οἶδα τῶν περιγενομένων, ᾧτινι οὐχ ὑπέστρεψαν, κατὰ λόγον αἱ ὑποστροφαὶ γενόμεναι. Καὶ διεσώζοντο πάντες οὓς ἐγὼ οἶδα, οἷσιν ἂν ὑποστροφαὶ διὰ τοῦ εἴδεος τούτου γένοιντο· οὐδὲ τῶν διανοσησάντων διὰ τούτου τοῦ τρόπου οὐδενὶ οἶδα ὑποστροφὴν γενομένην πάλιν. Ἔθνησκον δὲ ἐν τοῖσι νουσήμασι τουτοισιν οἱ πλεῖστοι, ἑκταῖοι· οἷον Ἐπαμινώνδας, καὶ Σιληνὸς, καὶ Φιλίσκος ὁ Ἀνταγόρεω.

18. Οἷσι δὲ τὰ παρὰ τὰ ὦτα γένοιτο, ἔκρινε μὲν εἰκοσταίοισι· κατέσβη δὲ πᾶσιν, οἷσιν οὐκ ἐξεπύησεν, ἀλλ' ἐπὶ κύστιν ἐτράπετο. Κρατιστώνακτι, ὃς παρὰ Ἡρακλεῖ ᾤκει, καὶ Σκύμνου τοῦ γναφέως θεραπαίνῃ, ἐξεπύησεν· ἀπέθανον. Οἷσι δ' ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διέλιπεν ἐννέα· ὑπέστρεψεν· ἔκρινεν ἐκ τῆς ὑποστροφῆς τεταρταίοισι. οἷσι δ' ἔκρινεν ἑβδομαίοισι, διέλιπεν ἓξ, εἶθ' ὑπέστρεψε, καὶ ἑβδομαίοισιν ἔκρινεν· οἷον Φανοκρίτῳ, ὃς κατέκειτο παρὰ Γνάθωνι τῷ γραφεῖ. Ὑπὸ δὲ χειμῶνα περὶ ἡλίου τροπὰς χειμερινὰς καὶ μέχρις ἰσημερίης, παρέμενον μὲν οἱ καῦσοι καὶ τὰ φρενιτικά· καὶ ἔθνησκον πολλοί. Αἱ μέντοι κρίσιες μετέπεσον· καὶ ἔκρινε τοῖσι πλείστοισιν ἐξ ἀρχῆς πεμπταίοισι· διέλιπε τεταρταίοισι· ὑπέστρεψεν· ἐκ δὲ τῆς ὑποστροφῆς, ἔκρινε πεμπταίοισι· τὸ δὲ ξύμπαν τεσσαρεσκαιδεκαταίοισι. Ἔκρινε δὲ παιδίοισιν οὕτω τοῖσι πλείστοισιν, ἀτὰρ καὶ πρεσβυτέροισιν. Ἔστι δ' οἷσιν ἔκρινεν ἑνδεκαταίοισιν, ὑπέστρεψε τεσσαρεσκαιδεκάτῃ· ἔκρινε τελέως εἰκοστῇ. Εἰ δέ τινες ἐπεῤῥίγουν περὶ τὴν εἰκοστὴν, τουτέοισιν ἔκρινε τεσσαρακοστῇ. Ἐπεῤῥίγουν δ' οἱ πλεῖστοι περὶ κρίσιν τὴν ἐξ ἀρχῆς·

οἱ

bus diebus prehendit: aliquibus ubi uno die reliquiſſet, altero rurſus prehendit & judicatus eſt, quemadmodum Evagonti Daitharſis filio contigit; aliis ſexto die decrevit, ſeptem intermiſit, & ex repetitione die quarto judicatus eſt, quale quid Aglaidæ filiæ uſuvenit. Plurimi igitur eorum qui tunc ægrotarunt hunc habuerunt morbi tenorem, atque haud ſcio an eorum cuiquam qui ſuperfuerunt rite factæ morborum reverſiones non recurrerent. Omneſque, quod ſciam, ſervabantur quibus hoc recidivæ genus contigit, neque hoc modo ægrotantium cuiquam morbum rurſus repetiviſſe memini. Moriebantur autem plurimi ex his morbis ſexto die: velut Epaminondas, Silenus, & Philiſcus Antagoræ filius.

19. Quibus tubercula ad aures enaſcebantur, ea die vigeſimo decernebant; ſedata autem ſunt iis omnibus, quibus non ſuppurarunt, ad veſicam tamen ſeſe converterunt. Cratiſtonacti, qui ad Heraclium decumbebat, & Scymni fullonis ancillæ ſuppurarunt; & perierunt. Nonnullis vero morbus die ſeptimo decrevit, novem intermiſit diebus, reverſus eſt, & ex recidiva quarto die judicatus eſt; aliis judicatus eſt ſeptima die, intermiſit ſex, deinde rediit, & judicatus eſt ſeptima: velut Phanocrito qui apud Gnathonem pictorem decumbebat, ſeptimo die judicatione eſt abſolutus. Sub hyemem vero circa brumale ſolſtitium ad æquinoctium uſque, febres ardentes & phrenitides perdurabant, multique peribant. Judicationes tamen varie ceciderunt, plurimiſque quinto ab initio die morbus decrevit, quarto intermiſit, repetiit, & ex recidiva quinto die judicatio facta eſt, omnino diebus quatuordecim. Atque hunc in modum pueris plurimis, quinetiam natu grandioribus judicatio facta eſt. Nonnullis vero undecimo die morbus decrevit, decimo quarto repetiit, perfecteque vigeſimo judicatus eſt. Quod ſi qui vigeſimo novo inſuper rigore corriperentur, iis quadrageſimo die morbus decrevit. Plerique autem omnes ſub primam judicationem denuo rigebant; quinetiam

per

οἳ δ' ἐπιρριγώσαντες ἐξ ἀρχῆς περὶ κρίσιν, καὶ ἐν τῇσιν ὑποστροφῇσιν ἅμα κρίσει ἐπερρίγουν. Ἐπερρίγουν δ' ἐλάχιστοι μὲν τοῦ ἦρος, θέρεος πλείους, φθινοπώρου ἔτι πλείους, ὑπὸ δὲ χειμῶνα πολὺ πλεῖστοι. Αἱ δ' αἱμορραγίαι ὑπέληγον.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

20. Τὰ δὲ περὶ τὰ νουσήματα, ἐξ ὧν διαγινώσκομεν μαθόντες ἐκ τῆς κοινῆς φύσιος ἁπάντων, καὶ τῆς ἰδίης ἑκάστου, ἐκ τοῦ νουσήματος, ἐκ τοῦ νουσέοντος, ἐκ τῶν προσφερομένων, ἐκ τοῦ προσφέροντος· (ἐπὶ τὸ ῥᾷον γὰρ καὶ χαλεπώτερον, ἐκ τούτων·) ἐκ τῆς καταστάσιος ὅλης, καὶ κατὰ μέρεα τῶν οὐρανίων καὶ χώρης ἑκάστης, ἐκ τοῦ ἔθεος, ἐκ τῆς διαίτης, ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἐκ τῆς ἡλικίης ἑκάστου· λόγοισι, τρόποισι, σιγῇ, διανοήμασιν, ὕπνοισιν, οὐχ ὕπνοισιν, ἐνυπνίοισί τισι, καὶ ὅτε τιλμοῖσι, κνησμοῖσι, δακρύοισιν· ἐκ τῶν παροξυσμῶν· διαχωρήμασιν, οὔροισι, πτυάλοισιν, ἐμέτοισι. Καὶ ὅσαι ἐξ οἵων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων, καὶ ἀποστάσιες ἐπὶ τὸ ὀλέθριον καὶ κρίσιμον· ἱδρὼς, ψύξις, ῥῖγος, βὴξ, πταρμοὶ, λυγμοὶ, πνεύματα, ἐρεύξιες· φῦσαι σιγώδεες, ψοφώδεες· αἱμορραγίαι, αἱμορροΐδες· ἐκ τούτων, καὶ ὅσα διὰ τούτων, σκεπτέον.

21. Πυρετοὶ ξυνεχέες· οἳ μὲν ἡμέρην ἔχουσι, νύκτα διαλείπουσι· οἱ δὲ νύκτα ἔχουσιν, ἡμέρην διαλείπουσιν. Ἡμιτριταῖοι, τριταῖοι, τεταρταῖοι, πεμπταῖοι, ἑβδομαῖοι, ἐναταῖοι. Εἰσὶ δὲ ὀξύταται μὲν, καὶ μέγισται, καὶ χαλεπώταται νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται, ἐν τῷ ξυνεχεῖ πυρετῷ. Ἀσφαλέστατος δὲ πάντων, καὶ ῥήϊστος, καὶ μακρότατος ὁ τεταρταῖος· οὐ γὰρ μόνον αὐτὸς ἀφ' ἑωυτοῦ τοιοῦτός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ νοσημάτων μεγάλων ἄλλων ῥύεται. Ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ καλεομένῳ, ξυμπίπτει μὲν καὶ ὀξέα νοσήματα

per exordia sub judicium ipsum novo rigore correpti, adhuc in ipsis morborum reversionibus una cum judicatione riguerunt. Vere autem rigebant omnino pauci, æstate plures, per autumnum adhuc plures, sub hyemem longe plurimi. At sanguinis e naribus profluvia cessarunt.

SECTIO TERTIA.

13. Quænam in his, quæ ad morbos spectant, dignotio facienda sit facile discemus, ex communi omnium & cujusque propria natura, ex morbo, & ægroto, ex his quæ offeruntur, & eo qui offert; (nam & ex his melius vel gravius se habent;) præterea ex universali ac particulari aeris conditione, & regionis cujusque, ex consuetudine, victus ratione, vitæ genere, ex cujusque ætate, ægri sermonibus, moribus, silentio, imaginationibus, somnis, vigiliis, ex insomniis: & quandoque vellicationibus, pruritibus, lacrymis: ex accessionibus, dejectionibus, urinis, sputis, vomitionibus. Videndæ sunt etiam quæcunque fiunt morborum vicissitudines, & ex quibus in quos succedant, & quinam abscessus perniciem aut solutionem portendant. Sed & sudor, rigor, perfrictio, tussis, sternutationes, singultus, spiritus, eructationes, flatus silentes, strepitum cientes, sanguinis eruptiones, ora venarum ex ano sanguinem fundere solita, (Græci hæmorrhoidas dicunt.) Atque ex his quæ per hæc contingunt consideranda sunt.

21. Febrium quidem continuarum aliæ interdiu prehendunt, noctu intermittunt: aliæ noctu prehendunt, interdiu intermittunt. Sunt & semitertianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæ, septimanæ & nonanæ. In febre autem continua morbi sunt valde præcipites, maximi & gravissimi, præcipueque lethales. At omnium est tutissima quartana, placidissima & longissima; non enim solum per se ipsa talis est, verum etiam ab aliis magnis morbis vendicat. In ea vero quæ semitertiana

νοσήματα γίνεται· καὶ ἔστι τῶν λοιπῶν ἔτι θανατωδέστατος. ἀτὰρ καὶ φθινώδεες, καὶ ὅσα ἄλλα μακρότερα νοσήματα νοσέουσιν, ἐπὶ τούτῳ μάλιστα νοσέουσι. Νυκτερινὸς οὐ λίην θανατώδης, μακρὸς δέ· ἡμερινὸς μακρότερος· ἔστι δ' οἷσι ῥέπει καὶ ἐπὶ τὸ φθινῶδες. Ἑβδομαῖος μακρὸς, οὐ θανατώδης. Ἐναταῖος μακρότερος, καὶ οὐ θανατώδης. Τριταῖος ἀκριβὴς, ταχυκρίσιμος, καὶ οὐ θανατώδης. Ὁ δέ γε πεμπταῖος, πάντων μὲν κάκιστος· καὶ γὰρ πρὸ φθίσιος, καὶ ἤδη φθίνουσιν ἐπιγινόμενος, κτείνει.

22. Εἰσὶ δὲ τρόποι καὶ καταστάσιες, καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν, ὁμοίως ξυνεχέων καὶ διαλιπόντων. Αὐτίκα γὰρ ξυνεχὴς ἔστιν, οἷσιν ἀρχόμενος ἀνθεῖ καὶ ἀκμάζει μάλιστα, καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον· περὶ δὲ κρίσιν, καὶ ἅμα κρίσει, ἀπολεπτύνεται. Ἔστι δ' οἷσιν ἄρχεται μαλακῶς, καὶ ὑποβρύχιος· ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται καθ' ἡμέρην ἑκάστην· περὶ δὲ κρίσιν, καὶ ἅμα κρίσει, ἅλις ἐξέλαμψεν. Ἔστιν οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται, καὶ μέχρι τινὸς ἀκμάσας, πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσιος, καὶ περὶ κρίσιν. Ξυμπίπτει δὲ ταῦτα γίνεσθαι ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ, καὶ παντὸς νουσήματος. Δεῖ δὲ τὰ διαιτήματα σκοπεύμενον ἐκ τούτων προσφέρειν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα σημεῖα τουτοισίν ἐστιν ἠδελφισμένα· περὶ ὧν τὰ μέν που γέγραπται, τὰ δὲ γεγράψεται. Πρὸς ἃ δεῖ διαλογιζόμενον δοκιμάζειν, καὶ σκοπεῖσθαι, τίνι τουτέον ὀξὺ καὶ θανατῶδες, ἢ περιεστηκὸς, καὶ τίνι προσαρτέων, ἢ οὔ, καὶ πότε, καὶ πόσον, καὶ τί τὸ προσφερόμενον ἔσται.

23. Τὰ δὲ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι, κρίνεται ἐν ἀρτίῃσιν. ὧν δὲ οἱ παροξυσμοὶ ἐν περισσῇσι, κρίνεται ἐν περισσῇσιν. Ἔστι δὲ πρώτη κρίσιμος τῶν περιόδων, ἐν τῇσιν ἀρτίῃσι κρινουσῶν, δ΄. ϛ΄. η΄. ι΄. ιδ΄. κη΄.

mitertiana dicitur, tum morbi acuti accidunt, tum etiam præter cæteras ista præcipue lethalis est : quinetiam tabes & quicunque alii morbi longi affligunt, in hac potissimum detinent. Nocturna non admodum lethalis est, longa tamen. Diurna longior, nonnullis autem ad tabem vergit. Septimana longa est, non tamen lethalis. Nonana hac adhuc longior, sed non lethalis. Tertiana exacta celerem habet judicationem, neque lethalis est. Quintana autem omnium est pessima; hæc nempe ante tabem, aut jam contabescentibus ubi supervenerit, perimit.

22. Insunt autem in singulis hisce febribus, tum continuis, tum intermittentibus, formæ, constitutiones, & accessiones hujuscemodi. Videlicet quidem continua quibusdam, ubi incœpit, floret & viget maxime, & in gravius tendit, circa judicium vero in ipsoque judicio extenuatur. Nonnullis vero leniter ac latenter incipit, increscit autem in dies exacerbaturque, sed sub judicium in ipsoque judicio abunde emicat. Est ubi ex moderatis initiis augescit & exacerbatur, & simulatque aliquantisper vigorem acceperit, ad judicium usque sub ipsumque judicium rursus se remittit. Atque hæc in omnem febrem, omnemque morbum cadere solent. Ex his autem bene subducta ratione victum offerre necesse est. Jam quoque multa alia præcipua signa his sunt cognata, de quibus partim aliquando scriptum est, partim vero scribetur. Quæ tecum animo reputanti, perpendendum considerandumque quodnam præceps periculum & mortem portendat, aut quodnam superstitem ægrum fore indicet, & cuinam admovendus cibus, necne, & quando; & quantus, & quinam cibus futurus sit.

23. Quæ diebus paribus invasiones habent, ea diebus paribus decernunt; quorum vero accessiones imparibus diebus fiunt, ea imparibus judicantur. Circuituum autem qui diebus paribus judicant, primus est decretorius, quartus, sextus, octavus, decimus, decimus quartus, vigesimus octavus, trigesimus, trigesimus quartus, quadragesimus

I

κη΄. λ΄. λδ΄. μη΄· ξ΄. π΄. ρ΄. Τῶν δὲ ἐν τῇσι περισσῇσι κρινουσῶν περιόδων πρώτη, γ΄. ε΄. ζ΄. θ΄. ια΄. ιζ΄. κα΄. κζ΄. λα΄. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὅτι ἢν ἄλλως κριθῇ ἔξω τῶν ὑπογεγραμμένων, ἐσομένας ὑποστροφὰς σημαίνοιτο, καὶ γένοιτ᾽ ἂν ὀλέθρια. Δεῖ δὲ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ εἰδέναι ἐν τοῖσι χρόνοισι τούτοισι, τὰς κρίσιας ἐσομένας ἐπὶ σωτηρίην, ἢ τὸ ὀλέθριον· ἢ ῥοπὰς ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ χεῖρον. Πλάνητες δὲ πυρετοὶ, καὶ τεταρταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, ἐν ᾗσι περιόδοισι κρίνονται, σκεπτέον.

ΑΡΡΩΣΤΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΚΑΙ ΔΕΚΑ.

ΠΡΩΤΟΣ.

42. Φιλίσκος ᾤκει παρὰ τὸ τεῖχος· κατεκλίθη τῇ πρώτῃ· πυρετὸς ὀξὺς· ἵδρωσεν ἐν νυκτὶ ἐπιπόνως. Δευτέρῃ, πάντα παρωξύνθη· ὀψὲ δὲ ἀπὸ κλυσματίου καλῶς διῆλθε· νύκτα δι᾽ ἡσυχίης. Τρίτῃ πρωῒ, καὶ μέχρι μέσου ἡμέρης, ἔδοξε γενέσθαι ἀπύρετος· πρὸς δείλην δὲ πυρετὸς ὀξὺς, μετὰ ἱδρῶτος· διψώδης· γλῶσσα δὴ ἐπεξηραίνετο· μέλανα οὔρησε· νύκτα δυσφόρως· οὐκ ἐκοιμήθη· πάντα παρέκρουσε. Τετάρτῃ, πάντα παρωξύνθη· οὖρα μέλανα· νύκτα εὐφορωτέρην· οὖρα εὐχροώτερα. Πέμπτῃ, περὶ μέσον ἡμέρης, μικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν ἄκρητον· οὖρα δὲ ποικίλα, ἔχοντα ἐναιωρήματα στρογγύλα, γονοειδέα, διεσπαρμένα· οὐχ ἵδρυτο· Προσθεμένῳ δὲ βάλανον, φυσώδεα σμικρὰ διῆλθε· νύκτα ἐπιπόνως· ὕπνοι σμικροί· λόγοι· λῆρος· ἄκρεα πάντοθεν ψυχρὰ, καὶ οὐκ ἔτι ἐπαναθερμαινόμενα· οὔρησε μέλανα· ἐκοιμήθη σμικρά· πρὸς ἡμέρην ἄφωνος· ἵδρωσε ψυχρόν· ἄκρεα πελιδνά. Περὶ δὲ μέσον ἡμέρης, ἑκταῖος ἀπέθανε. Τούτῳ πνεῦμα διὰ τέλεος, ὥσπερ ἀνακαλουμένῳ, ἀραιὸν, μέγα·

σπλὴν

gesimus octavus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus. Circuituum vero qui diebus imparibus judicant, primus est tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, decimus septimus, primus & vigesimus, septimus & vigesimus, & trigesimus primus. Considerandum autem est quod si quid aliter extra hos præscriptos dies decernat, recidivas fore perniciemque portendi. Animumque advertere & nosse oportet, his in temporibus futuras judicationes ad salutem aut perniciem tendere: vel momenta in melius aut deterius facere. Prætereaque videndum est, quibusnam circuitibus febres errantes, quartanæ, quintanæ, septimanæ, nonanæ, judicationes subeant.

ÆGROTI QUATUORDECIM.

PRIMUS.

24. PHiliscus, qui propter mœnia habitabat, primo die decubuit, eumque febris acuta prehendit, cum sudoribus & nocte laboriosa. Postridie ingravescentibus omnibus, ex alvi lotione meliuscule habuit, cum nocte quieta. Die tertio, mane & ad meridiem usque, liber a febre esse visus est, ad vesperam vero febris acuta invasit cum sudore & siti, lingua inaruit, nigrum lotium reddidit, nox gravis & molesta fuit, non dormivit, prorsusque deliravit. Quarto, graviora evaserunt omnia, urinæ nigræ, nox facilior fuit, & urinæ melius coloratæ. Quinto, circa meridiem parum idque sincerum e naribus stillavit, urinæ variæ, in quibus sublimia quædam innatantia rotunda, genitali semini similia, dispersa inerant, neque residebant. Huic supposita glande, flatuosa pauca prodierunt, nox gravis fuit, somni parvi, verba cum delirio, extrema undiquaque frigida, quæ nec ad calorem amplius revocari poterant, urinam nigram reddidit, aliquantulum dormivit, sub diem vox defecit, sudor frigidus obortus est, extremitates livescebant. Die sexto, circa meridiem obiit. Spiratio huic perpetuo, quasi intro revocanti & ingeminanti, rara & magna fuit: lien in gibbositatem

πλὴν ἐπήρθη περιφερεῖ κυρτώματι· ἱδρῶτες ψυχροὶ διὰ τέλεος. Οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίησιν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

25. Σιληνὸς ᾤκει ἐπὶ τοῦ Πλαταμῶνος, πλησίον τῆς Εὐαλκίδεω· ἐκ κόπων, καὶ ποτῶν, καὶ γυμνασίων ἀκαίρων, πῦρ ἔλαβεν. Ἤρξατο δὲ πονέειν κατ' ὀσφὺν, καὶ κεφαλὴν εἶχε βάρος· καὶ τραχήλου ἦν ξύντασις. Ἀπὸ δὲ κοιλίης, τῇ πρώτῃ, χολώδεα, ἄκρητα, ἔπαφρα, κατακορέα πολλὰ διῆλθεν· οὖρα μέλανα, μέλαιναν τὴν ὑπόστασιν ἔχοντα. διψώδης· γλῶσσα ἐπίξηρος· νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη. Δευτέρῃ, πυρετὸς ὀξύς· διαχωρήματα πλείω, λεπτότερα, ἔπαφρα· οὖρα μέλανα· νύκτα δυσφόρως· μικρὰ παρέκρουσε. Τρίτῃ, πάντα παρωξύνθη· ὑποχονδρίου ξύντασις ἐξ ἀμφοῖν παραμήκης πρὸς ὀμφαλὸν, ὑπολάπαρος· διαχωρήματα λεπτὰ, ὑπομέλανα· οὖρα θολερὰ, ὑπομέλανα· νυκτὸς οὐδὲν ἐκοιμήθη· λόγοι πολλοὶ, γέλως, ᾠδὴ, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο. Τετάρτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. Πέμπτῃ, διαχωρήματα ἄκρητα, χολώδεα, λεῖα, λιπαρά· οὖρα λεπτὰ, διαφανέα· σμικρὰ κατενόει. Ἕκτῃ, περὶ κεφαλὴν σμικρὰ ἐφίδρωσεν· ἄκρεα ψυχρὰ, πελιδνά· πολὺς βληστρισμός· ἀπὸ κοιλίης οὐδὲν διῆλθεν· οὖρα ἐπέστη· πυρετὸς ὀξύς. Ἑβδόμῃ, ἄφωνος· ἄκρεα οὐκ ἔτι ἀνεθερμαίνετο· οὔρησεν οὐδέν. Ὀγδόῃ, ἵδρωσε δι' ὅλου ψυχρόν· ἐξανθήματα μετὰ ἱδρῶτος ἐρυθρὰ, στρογγύλα, σμικρὰ, οἷον ἴονθοι, παρέμενεν· οὐκ ἀφίστατο. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐρεθισμῷ σμικρῷ κόπρανα λεπτὰ, οἷα ἄπεπτα, πολλὰ διῄει μετὰ πόνου· οὔρει μετ' ὀδύνης δακνώδεα· ἄκρεα σμικρὰ ἀνεθερμαίνετο· ὕπνοι λεπτοὶ, κωματώδεες· ἄφωνος· οὖρα λεπτὰ, διαφανέα. Ἐνάτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. Δεκάτῃ, ποτὰ οὐκ

rotundam ſublatus eſt, & ad finem uſque ſudores frigidi perſeverarunt. Acceſſiones diebus paribus invaſerunt.

ÆGER SECUNDUS.

25. Silenum, qui in Platamone habitabat, juxta Eualcidis ædes, ex laboribus, compotationibus, & exercitationibus intempeſtivis, ignis, hoc eſt, febris vehementiſſima prehendit. Cœpit autem ex lumbis laborare, & capitis gravitate teneri, cum cervicis diſtenſione. Primo die, ex alvo biliosa, ſincera, ſpumantia, abunde ſaturata & affatim colorata, multa prodiere; urinæ nigræ, in quibus nigra ſubſidebant: ſitibundus erat, lingua inſuper arida, nocte nihil dormivit. Secundo die, febris acuta fuit, dejectiones plures, tenuiores, ſpumantes, urinæ nigræ, nox inquies & gravis, aliquantulum deliravit. Tertio, omnia graviora evaſere, præcordiorum contentio utrimque ad umbilicum promiſſa, ſubmollis: dejectiones tenues, nigricantes: urinæ turbidæ, nigræ: nox inſomnis, verba multa, riſus, cantus, continere ſe non potuit. Quarto, eadem affligebant omnia. Quinto, per alvum feceſſere ſincera, biliosa, lævia, pinguia: urinæ tenues, pellucidæ: paulum ad intelligentiam rediit. Sexto, circa caput tenuis & paucus ſudor obortus eſt, cum extremorum frigore & livore, multa corporis incontinentia & jactatio, nihil demiſit alvus, urinæ reſtiterunt, febris acuta. Septimo, voce defectus eſt, corporis ſumma non amplius ad calorem revocari poterant, nihil minxit. Octavo, ſudor frigidus per omnia membra diffuſus eſt, cum puſtulis rubentibus, rotundis, parvis, varis non abſimilibus, quæ permanebant, neque abſceſſum faciebant; alvus vero parum concitata, ſtercora tenuia, crudis ſimilia, multa, non ſine labore demiſit: urina cum dolore mordax reddebatur: corporis ſumma paulifper ad calorem reducebantur, ſomni exigui erant ac veluti ſopores, vox defecit, urinæ tenues & perſpicuæ. Nono eadem fere omnia. Decimo potum non capiebat;

οὐκ ἐδέχετο· κωματώδης· οἱ δ' ὕπνοι λεπτοί· ἀπὸ δ' κοιλίης ὅμοια· οὔρησεν ἀθρόον, ὑπόπαχυ, κείμενον· ὑπόστασις κριμνώδης, λευκή· ἄκρεα πάλιν ψυχρά. Ἑνδεκάτη, ἀπέθανεν. Ἐξ ἀρχῆς τούτῳ διὰ τέλεος, πνεῦμα μέγα, ἀραιόν· ὑποχονδρίου παλμὸς ξυνεχής. Ἡλικίη, ὡς περὶ ἔτεα εἴκοσιν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

26. Ἡροφῶντι πυρετὸς ὀξύς. ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα, τεινεσμώδεα κατ' ἀρχάς· μετὰ δὲ ταῦτα, λεπτὰ διήει, χολώδεα, ὑπόσυχνα· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· οὖρα μέλανα, λεπτά. Πέμπτη, πρωῒ κώφωσις· παρωξύνθη πάντα· σπλὴν ἐπήρθη· ὑποχονδρίου ξύντασις· ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα, μέλανα διῆλθε· παρεφρόνησεν. Ἕκτη, ἐλήρει· ἐς νύκτα ἱδρώς· ψύξις· λῆρος παρέμενεν. Ἑβδόμη, περιέψυκτο· διψώδης· παρέκρουσεν· εἰς νύκτα κατενόει· κατεκοιμήθη. Ὀγδόη, ἐπύρεσσε· σπλὴν ἐμειοῦτο· κατενόει πάντα· ἤλγησε κατὰ βουβῶνα· ἔπαρμα τὸ πρῶτον σπληνὸς κατ' ἴξιν, ἔπειτα οἱ πόνοι ἐς ἀμφοτέρας κνήμας· νύκτα εὐφόρως· οὖρα εὐχροώτερα, ὑπόστασιν εἶχε σμικρὴν, λευκήν. Ἐνάτη, ἵδρωσεν· ἐκρίθη· διέλιπε. Πέμπτη, ὑπέστρεψεν· αὐτίκα δὲ σπλὴν ἐπήρθη· πυρετὸς ὀξύς· κώφωσις πάλιν. Μετὰ δὲ τὴν ὑποστροφὴν, τρίτη, σπλὴν ἐμειοῦτο· κώφωσις ἧσσον· σκέλεα ἐπωδύνως· νύκτα ἵδρωσεν. Ἐκρίθη ἑπτακαιδεκάτη, οὐδὲ παρέκρουσεν ἐπὶ τῇ ὑποστροφῇ.

capiebat, ſopore detinebatur, ſomni autem exigui erant; ab alvo ſimilia prodibant, minxit affatim ſubcraſſum in matella depoſitum; quod ſubſederat, hordei toſti non exacte moliti craſſioribus fruſtulis ſimile erat, album: ſumma corporis iterum frigida. Undecimo die, obiit. Huic ab exordio ad extremum uſque ſpiratio magna & rara fuit, & continens præcordiorum palpitatio. Ætatis annum agebat fere vigeſimum.

ÆGER TERTIUS.

26. Herophontem febris acuta prehendit: alvus circa initia pauca, & cujuſmodi in crebra & inani egerendi voluntate ſolent, demiſit, deinde vero tenuia, biliofa, & copioſa; ſomnum nullum capiebat, urinæ nigræ & tenues erant. Quinto die, mane ſurditas obvenit, exaſperata ſunt omnia, lien ſublatus intumuit, cum præcordiorum contentione; ex alvo pauca & nigra decurrebant, deſipuit. Sexto, delirabat, ſub noctem ſudor obortus eſt, frigus, delirium perſeverabat. Septimo, corporis ſumma perfrixerunt, ſiticuloſus fuit, deliravit: ſub noctem, ad mentem rediit, dormivit. Octavo, febricitavit, lien imminuebatur, prorſus ad intelligentiam rediit; ad inguen doluit, primumque ei tumor ſubortus eſt, qua lieni e directo reſpondebat, deinde dolor ad utramque tibiam tranſiit; nox facilis, urinæ melius coloratæ, in quibus quædam alba ſubſidebant. Die nono, ſudore oborto morbus decrevit, intermiſit. Quinto poſt reverſus eſt die, ſimulque lien in tumorem ſublatus eſt, febris acuta, rurſuſque ſurditas. Tertio poſt recidivam die, imminuebatur lienis tumor, minorque ſurditas erat, dolor crura invaſit, noctu ſudor obortus eſt. Ad decimum ſeptimum diem, judicatus eſt, neque in morbi reverſione deliravit.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

27. Ἐν Θάσῳ Φιλίνου γυναῖκα, θυγατέρα τεκοῦσαν, καὶ κατὰ φύσιν καθάρσιος γινομένης, καὶ ἄλλα κούφως διάγουσαν, τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐοῦσαν μετὰ τὸν τόκον, πῦρ ἔλαβε μετὰ ῥίγεος. Ἤλγεε δὲ ἀρχομένη καρδίην, καὶ ὑποχόνδριον δεξιόν· γυναικείων πόνοι· κάθαρσις ἐπαύσατο. προσθεμένη δὲ, ταῦτα μὲν ἐκουφίσθη· κεφαλῆς δὲ, καὶ τραχήλου, καὶ ὀσφύος πόνοι παρέμενον· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· ἄκρεα ψυχρά· διψώδης· κοιλίη ξυνεκαύθη, σμικρὰ διῄει· οὖρα λεπτὰ, ἄχροα κατ' ἀρχάς. Ἑκταίη ἐς νύκτα παρέκρουσε πολλὰ, καὶ πάλιν κατενόει. Ἑβδόμῃ, διψώδης· διαχωρήματα χολώδεα, κατακορέα. Ὀγδόη, ἐπεῤῥίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· σπασμοὶ πολλοὶ, μετὰ πόνου· πολλὰ παρέλεγεν. ἐξανίστατο βάλανον προσθεμένη, πολλὰ διῆλθε μετὰ περιῤῥόου χολώδεος· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν. Ἐνάτη, σπασμοί. Δεκάτη, σμικρὰ κατενόει. Ἑνδεκάτη, ἐκοιμήθη· πάντων ἀνεμνήσθη, ταχὺ δὲ πάλιν παρέκρουσεν. οὔρει δὲ μετὰ σπασμῶν ἀθρόον πουλὺ, ὀλιγάκις ἀναμιμνησκόντων, παχὺ, λευκόν, οἷον γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενον πουλὺν χρόνον· οὐ καθίστατο· χρῶμα, καὶ πάχος, ἴκελον οἷον γίνεται ὑποζυγίου· τοιαῦτα οὔρει, οἷα κἀγὼ εἶδον. Περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐοῦσῃ, παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος· λόγοι πολλοί· σμικρὰ κατενόει, διὰ ταχέων δὲ πάλιν παρέκρουσε. Περὶ δὲ ἑπτακαιδεκάτην ἐοῦσα, ἦν ἄφωνος. Εἰκοστῇ, ἀπέθανεν.

ÆGER QUARTUS.

27. Philini uxorem in Thaſo, quæ filiam pepererat, cum ex naturæ præſcripto purgationes procederent, cæteraque leviter haberet, decimo quarto poſt partum die, ignis, hoc eſt, febris vehementiſſima, cum rigore prehendit. Huic circa exordia oris ventriculi dolor contigit & præcordiorum dextrorum, locorum muliebrium dolores, purgatio defecit; ex ſubdito autem Peſſo iſta quidem allevata ſunt: capitis vero & cervicis lumborumque dolores perſeverabant, ſomni non aderant, extrema frigida, ſitibunda erat, alvus aduſta pauca demittebat; urinæ tenues, & per initia decolores. Sexto die, ad noctem multum deliravit, rurſuſque ad intelligentiam rediit. Septimo, ſiticuloſa, dejectiones bilioſæ, affatim coloratæ. Octavo, novo rigore ſuborto febris acuta prehendit, convulſiones multæ non ſine dolore, multum deliravit; Glande ſubdita ad deſidendum exſurrexit, multaque prodierunt cum bilioſo affluxu: ſomnum capere non poterat. Nono, convulſiones. Decimo, aliquantulum mente conſtabat. Undecimo, dormivit, omnia in memoriam ſubierunt, ſed ſtatim rurſus deliravit; convulſa autem urinam confertim multam reddidit, raro ab iis qui aſſidebant admonita, craſſam, albam, quale quid in ſubſidentibus urinis viſitur, quæ longo intervallo in matula depoſitæ & reſervatæ returbantur, eaque non ſubſidebat, ſed colore & craſſitudine veterini generis urinas referebat; atque iſtiuſmodi fuerunt urinæ, quas mihi videre licuit. Ad decimum quartum diem, totum corpus palpitationes occuparunt, multum loquebatur, aliquantulum mente conſtabat, ſed confeſtim rurſus deſipuit. Circa decimum ſeptimum, voce defecta eſt. Vigeſimo, obiit.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

28. Ἐπικράτεος γυναῖκα, ἣ κατέκειτο παρὰ Ἀρχηγέτην, περὶ τόκον ἤδη ἐοῦσαν, ῥῖγος ἔλαβεν ἰσχυρῶς· οὐκ ἐθερμάνθη, ὡς ἔλεγον· καὶ τῇ ὑστεραίῃ τοιαῦτα. Τρίτῃ δὲ, ἔτεκε θυγατέρα, καὶ τ' ἄλλα πάντα κατὰ λόγον ἦλθε. Δευτέρῃ μετὰ τόκον, ἔλαβε πυρετὸς ὀξύς· καρδίης πόνος, καὶ γυναικείων. προσθεμένη δὲ, ταῦτα μὲν ἐκουφίσθη· κεφαλῆς δὲ, καὶ τραχήλου, καὶ ὀσφύος πόνος· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν. ἀπὸ δὲ κοιλίης ὀλίγα, χολώδεα, λεπτὰ διῄει, ἄκρητα· οὖρα λεπτὰ, ὑπομέλανα. Ἀφ' ἧς δὲ ἐλάμβανε πῦρ, ἐς νύκτα ἑκταίη παρέκρουσεν. Ἑβδόμῃ, πάντα παρωξύνθη· ἄγρυπνος· παρέκρουσε· διψώδης· διαχωρήματα πάντα χολώδεα, κατακορέα. Ὀγδόῃ ἐπερρίγωσεν· ἐκοιμήθη πλείω. Ἐνάτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. Δεκάτῃ, σκέλεα ἐπιπόνως ἤλγει· καρδίης πάλιν ὀδύνη· καρηβαρίη· οὐ παρέκρουσεν· ἐκοιμᾶτο μᾶλλον· κοιλίη ἐπέστη. Ἑνδεκάτῃ, οὔρησεν εὐχροώτερα, συχνὴν ὑπόστασιν ἔχοντα· διῆγε κουφότερον. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἐπερρίγωσε· πυρετὸς ὀξύς. Πεντεκαιδεκάτῃ, ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὑπόσυχνα· ἵδρωσεν, ἄπυρος, ἐς νύκτα δὲ πυρετὸς ὀξύς· οὖρα πάχος ἔχοντα· ὑπόστασις λευκή. Ἑξκαιδεκάτῃ, παρωξύνθη, νύκτα δὲ δυσφόρως· οὐχ ὕπνωσε· παρέκρουσεν. Ὀκτωκαιδεκάτῃ, διψώδης· γλῶσσα ἐπεκαύθη· οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσε πολλά· σκέλεα ἐπωδύνως εἶχε. Περὶ δὲ εἰκοστὴν, πρωῒ σμικρὰ ἐπερρίγωσε· κωματώδης· δι' ἡσυχίης ὕπνωσεν· ἤμεσε χολώδεα, ὀλίγα, μέλανα· ἐς νύκτα κώφωσις. Περὶ δὲ πρώτην καὶ εἰκοστὴν, πλευροῦ ἀριστεροῦ βάρος δι' ὅλου μετ' ὀδύνης· σμικρὰ ἐπέβησσεν. οὖρα δὲ πάχος ἔχοντα, θολερὰ, ὑπέρυθρα· κείμενα οὐ καθίστατο· τὰ δ' ἄλλα κουφοτέρως· οὐκ ἄπυρος.

ÆGER QUINTUS.

28. Epicratis uxor, quæ apud Archigeten decumbebat, cum jam partus inſtaret, vehementi rigore correpta eſt, nec (ut aiebant) incaluit; & poſtridie eadem adfuerunt. Tertio die, filiam peperit, cæteraque omnia rite atque ordine proceſſerunt. Altero a partu die, eam febris acuta prehendit, cum oris ventriculi & locorum muliebrium dolore; quæ quidem omnia ex ſubdito Peſſo allevata ſunt, ſed tum capitis, tum cervicis ac lumborum dolor invaſit, neque ſomni ulli aderant; ex alvo pauca, bilioſa, tenuia & ſincera demiſit, cum urinis tenuibus & nigricantibus. Sexto, poſtquam febris corripuit, die, ſub noctem deliravit. Septimo, exaſperata ſunt omnia, cum pervigilio deſipuit, ſitibunda fuit, ex alvo bilioſa omnia abundeque colorata ſeceſſerunt. Octavo, rurſus ſubortus rigor eſt: liberalius quievit. Nono, eaſdem perſeverarunt. Decimo, moleſtus crurum rurſuſque oris ventriculi dolor invaſit, cum capitis gravitate, haud deliravit, aliquanto plus dormivit, alvus ſubſtitit. Undecimo, melius coloratas urinas cum copioſo ſedimento reddidit, levius ſe habuit. Decimo quarto, ſuborto novo rigore febris acuta prehendit. Decimo quinto, bilioſa, flava, ſubfrequentia vomitione refuſa ſunt, ex ſudore febris reliquit; ſub noctem febris acuta: urinæ craſſæ, quæ album habebant ſedimentum. Quibus decimo ſexto ad noctem ingraveſcentibus, moleſte habuit ſe, non dormivit, deliravit. Decimo octavo, ſitibunda fuit, lingua retorrida, non dormivit, multum deliravit, crurum dolor infeſtavit. Ad vigeſimum, mane parvo ſuborto rigore ſopor tenuit, placide dormivit, bilioſa pauca, nigra vomuit, ſub noctem ſurditas oborta eſt. Circiter vero vigeſimum primum, ſiniſtrum latus undique gravitas cum dolore occupavit, parva inſuper ſuborta tuſſi; urinæ craſſæ, turbulentæ, ſubrubræ, quæ depoſitæ non ſubſederunt; cætera

ἄπυρος. Αὖθις δὲ ἀρχῆς φάρυγξ ἐπωδύνως· ἔρευθος· κίων ἀνεσπασμένος· ῥεῦμα δριμὺ, δακνῶδες, ἁλμυρῶδες διὰ τέλεος παρέμενε. Περὶ δὲ εἰκοστὴν ἑβδόμην, ἄπυρος· οὔροισιν ὑπόστασις· πλευρὸν ἤλγεεν. Περὶ δὲ τετάρτην καὶ τριακοστὴν, πῦρ ἔλαβε· κοιλίη χολώδεσιν ὑπεταράχθη. Ημεσε τῇ τεσσαρακοστῇ ὀλίγα χολώδεα· Ἐκρίθη· τελέως ἄπυρος τῇ ὀγδοηκοστῇ.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ.

29. Κλεοναχτίδην, ὃς κατέκειτο ἐπάνω τοῦ Ἡρακλείου, πῦρ ἔλαβε πεπλανημένως. ἤλγει δὲ καὶ κεφαλὴν ἐξ ἀρχῆς, καὶ πλευρὸν ἀριστερόν· καὶ τῶν ἄλλων πόνοι, κοπιώδεα τρόπον. Οἱ πυρετοὶ παροξυνόμενοι, ἄλλοτε * ἀλλοίως ἀτάκτως· ἱδρῶτες, ὅτε μὲν, ὅτε δ᾽ οὔ. Τὰ μὲν πλεῖστα ἐπεσήμαινον οἱ παροξυσμοὶ, ἐν κρισίμοισι μᾶλλον. Περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην, χεῖρας ἄκρας ἐψύχετο· ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὑπόσυχνα, μετ᾽ ὀλίγον δὲ ἰώδεα· πάντων ἐκουφίσθη. Περὶ δὲ τριακοστὴν ἐόντι, ἤρξατο ἀπὸ ῥινῶν αἱμορραγεῖν ἐξ ἀμφοτέρων, καὶ ταῦτα πεπλανημένως κατ᾽ ὀλίγον μέχρι κρίσιος· οὐκ ἀπόσιτος δὲ, οὐδὲ διψώδης παρὰ πάντα τὸν χρόνον, οὐδὲ ἄγρυπνος· οὖρα δὲ λεπτὰ, οὐκ ἄχροα. Περὶ δὲ τεσσαρακοστὴν ἐὼν, οὔρησεν ὑπέρυθρα, ὑπόστασιν πολλὴν, ἐρυθρὴν ἔχοντα· ἐκουφίσθη· μετὰ δὲ ταῦτα ποικίλως τὰ τῶν οὔρων, ὅτε μὲν ὑπόστασιν εἶχεν, ὅτε δὲ οὔ. Ἑξηκοστῇ, οὔροισιν ὑπόστασις πολλὴ, καὶ λευκὴ, καὶ λείη· ξυνέδωκε πάντα· πυρετοὶ διέλιπον· οὖρα δὲ πάλιν λεπτὰ μὲν, εὔχροα δέ. Ἑβδομηκοστῇ ἄπυρος, διέλιπεν ἡμέρας δέκα. Ὀγδοηκοστῇ, ἐπερρίγωσε· πυρετὸς

tera vero levius habuit, neque a febre tamen immunis fuit. Statim per exordia faucium dolor & rubor adfuit, columella contracta fuit: fluxio acris, mordax, & falfa ad extremum perfeveravit. Ad vigefimum feptimum diem, febre libera, urinæ cum fedimento aderant, latus aliquantulum doluit. Ad trigefimum vero quartum febris corripuit, alvus biliofa conturbata. Quadragefimo, pauca biliofa vomuit. Octogefimo, judicatione prorfus eft abfoluta & febre liberata.

ÆGER SEXTUS.

29. Cleonactidem, qui fupra Herculis fanum decumbebat, ignis, hoc eft, febris vehemens, vago & incerto quodam ordine prehendit; capitis & lateris finiftri circa initia dolor adfuit, cæterorumque membrorum perinde ac ex laffitudine labores. Febrium acceffiones aliæ fubinde abfque ullo ordine, & nunc quidem fudores, nunc vero minime. Febrium infultus, ut plurimum, diebus decretoriis fere invadebant. Ad vigefimum quartum diem, extremæ manus frigefcebant; vomitione refufa funt biliofa, flava, fubfrequentia: non longe vero poft, virulenta, quibus omnino levatus eft. Circiter trigefimum, fanguis fluere ex utraque nare cœpit, idque inconftanter paulatim ad judicationem ufque, fed nec cibum averfabatur, nec fiticulofus toto tempore fuit, neque vero infomniâ torquebatur: urinæ tenues, non tamen decolores erant. Ad quadragefimum vero, fubrubra minxit, cum fedimento multo rubro; levius fe habuit. Poft quæ varie fe habuerunt urinæ, ut quæ interdum fedimentum haberent, interdum vero nequaquam. Sexagefimo, urinis fedimentum multum, album & læve adfuit; remiffa funt omnia, febris intermifit; urinæ vero iterum tenues quidem, boni coloris tamen. Die feptuagefimo, a febre liber fuit, quæ dies decem intermifit. Octogefimo, rigore

* Legunt omnes, ἀλλοίως. Etiam cap. 4. p. 6. ubi cæteri legunt ἄλλοι ὡς, Lindanus habet ἀλλοίως. Quæ fortaffe verior eft lectio.

πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβεν· ἵδρωσε πολλῷ· οὔροισιν ὑπόστασις ἐρυθρὴ, λείη. Τελείως ἐκρίθη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

30. Μέτωνα πῦρ ἔλαβεν· ὀσφύος βάρος ἐπώδυνον. Δευτέρῃ, ὕδωρ πιόντι ὑπόσυχνον, ἀπὸ κοιλίης καλῶς διῆλθε. Τρίτῃ, κεφαλῆς βάρος· διαχωρήματα λεπτὰ, χολώδεα, ὑπέρυθρα. Τετάρτῃ, πάντα παρωξύνθη· ἐῤῥύη ἀπὸ δεξιοῦ μυκτῆρος αἷμα δὶς κατ' ὀλίγον· νύκτα δυσφόρως· διαχωρήματα ὅμοια τῇ τρίτῃ· οὖρα ὑπομέλανα εἶχεν ἐναιώρημα ὑπόμελαν ἐὸν, διεσπασμένον· οὐχ ἱδρύετο. Πέμπτῃ, ἐῤῥύη λάβρον ἐξ ἀριστεροῦ ἄκρητον· ἵδρωσεν· ἐκρίθη. Μετὰ δὲ κρίσιν, ἄγρυπνος, παρέλεγεν· οὖρα λεπτὰ, ὑπομέλανα. Λουτροῖσιν ἐχρήσατο κατὰ κεφαλῆς· ἐκοιμήθη· κατενόει. Τούτῳ οὐχ ὑπέστρεψεν· ἀλλ' ἡμοῤῥάγησε πολλάκις, καὶ μετὰ κρίσιν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

31. Ἐρασινὸν, ὃς ᾤκει παρὰ Βοώτου χαράδρην, πῦρ ἔλαβε μετὰ δεῖπνον· νύκτα, ταραχώδης. Ἡμέρην τὴν πρώτην, δι' ἡσυχίης· νύκτα, ἐπιπόνως. Δευτέρῃ, πάντα παρωξύνθη· ἐς νύκτα παρέκρουσε. Τρίτῃ, ἐπιπόνως· παρέκρουσε πολλά. Τετάρτῃ, δυσφορώτατα· ἐς δὲ τὴν νύκτα οὐδὲν ἐκοιμήθη· ἐνύπνια, καὶ λογισμοί· ἔπειτα χείρω, μεγάλα, καὶ ἐπίκαιρα· φόβος, δυσφορίη. Πέμπτῃ, πρωῒ κατήρτητο, καὶ κατενόει πάντα· πουλὺ δὲ πρὸ μέσου ἡμέρης ἐξεμάνη· κατέχειν οὐκ ἠδύνατο· ἄκρεα ψυχρὰ ὑποπέλια· οὖρα ἄπεπτα. Ἀπέθανε περὶ ἡλίου δυσμάς. Τούτῳ οἱ πυρετοὶ διὰ τέλεος ξὺν ἱδρῶτι·

rigore oborto febris acuta prehendit; fudor multus: urinis fedimentum rubrum, læve adfuit. Quibus perfecta judicatio fucceffit.

ÆGER SEPTIMUS.

30. Metonem ignis, hoc eft, febris vehemens, prehendit cum lumborum gravitate & dolore. Poftridie, ex liberaliore aquæ potu alvus recte demifit. Tertio, capitis gravitas tenuit: dejectiones tenues, biliofæ, aliquantulum rubentes, prodierunt. Quarto, exafperata funt omnia; bis ex nare dextra fanguis paulatim effluxit, nox laboriofa: dejectiones eædem, quæ die tertio: urinæ nigricantes, quæ fublime quiddam in medio innatans, fubnigrum divulfum, nec fubfiftens habebant. Quinto die, ex nare finiftra liberaliter fanguis fincerus effluxit: fudore oborto judicatus eft. Poft judicationem autem, cum pervigilio præter rationem loquebatur, urinæ tenues & nigricantes erant. Poft capitis perfufiones quievit, mente conftitit. Huic morbus non revertit; verum, etiam poft judicationem, crebro fanguis e naribus erupit.

ÆGER OCTAVUS.

31. Erafinum, qui ad Bootæ torrentem habitabat, febris a cœna vehemens corripuit; noctem turbulentam tranfegit. Primus dies quietus fuit, nox laboriofa. Poftridie, ingravefcentibus omnibus fub noctem deliravit. Tertio die, laboriofe fe habuit, multum deliravit. Quarto, graviffime; per noctem vero nihil dormivit, infomnia aderant & fermones alieni: deinde deteriora, magna, & periculofa: timor & magna corporis incontinentia. Quinto, mane compofitus erat, omninoque ad intelligentiam redierat; ad meridiem vero, valde infanivit, neque fe cohibere poterat: extremitates corporis frigidæ & liventes: urinæ crudæ. Sub folis occafum defunctus eft. Huic ad extremum ufque

ἱδρῶτι· ὑποχόνδρια μετέωρα· ξύντασις μετ᾽ ὀδύνης. Οὖρα δὲ μέλανα, ἔχοντα ἐναιωρήματα στρογγύλα· οὐχ ἱδρύετο· ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρανα διῄει· δίψα διὰ τέλεος οὐ λίην· σπασμοὶ δὲ πολλοὶ ξὺν ἱδρῶτι, περὶ θάνατον.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ.

32. ΚΡίτωνι ἐν Θάσῳ, ποδὸς ὀδύνη ἤρξατο ἰσχυρὴ, ἀπὸ δακτύλου τοῦ μεγάλου, ὀρθοστάδην περιϊόντι· κατεκλίθη αὐθημερόν· φρικώδης, ἀσώδης, μικρὰ ὑποθερμαινόμενος· νύκτα παρεφρόνησε. Δευτέρῃ, οἴδημα δι᾽ ὅλου τοῦ ποδὸς καὶ περὶ σφυρὸν ὑπέρυθρον μετὰ ξυντάσιος· φλυκταινίδια μέλανα· πυρετὸς ὀξύς· ἐξεμάνη· ἀπὸ δὲ κοιλίης, ἄκρητα, χολώδεα, ὑπόσυχνα διῆλθεν. Ἀπέθανεν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δευτεραῖος.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

33. ΤΟΝ Κλαζομένιον, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ Φρυνιχίδεω φρέαρ, πῦρ ἔλαβεν· ἤλγει δὲ κεφαλὴν, τράχηλον, ὀσφὺν ἐξ ἀρχῆς. Αὐτίκα δὲ κώφωσις· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβεν· ὑποχόνδριον ἐπῆρτο μετ᾽ ὄγκου· οὐ λίην σύντασις· γλῶσσα ξηρή. Τετάρτῃ, ἐς νύκτα παρεφρόνησε. Πέμπτῃ, ἐπιπόνως, καὶ πάντα παρωξύνθη. Περὶ δὲ ἐνδεκάτην, σμικρὰ ἐνέδωκεν. Ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τεσσαρεσκαιδεκάτης λεπτὰ, πολλὰ, ὑδατόχροα διῄει. εὐφόρως τὰ περὶ διαχώρησιν διῆγεν· ἔπειτα κοιλίη ἐπέστη. Οὖρα διὰ τέλεος λεπτὰ μὲν, εὔχροα δὲ, καὶ πολὺ εἶχεν ἐναιώρημα ὑποδιεσπασμένον, οὐχ ἱδρύετο. Περὶ δὲ ἕκτην καὶ δεκάτην, οὔρησεν ὀλίγῳ

que febres cum fudore aderant, præcordiorum tumor & contenfio, non fine dolore. Urinæ vero nigræ, fublimia quædam in medio innatantia rotunda habebant, neque fubfidebant: Et ex alvo ftercora demiffa funt; fitis continua, non magna tamen; convulfiones cum fudore fub mortem multæ.

ÆGER NONUS.

32. IN Thafo, Critoni erecto & obambulanti vehementer dolere ex pollice cœpit; eodem die decubuit cum horrore, & ftomachi faftidio, aliquantulum incalefcens; fub noctem defipuit. Poftridie, per totum pedem & ad talum tumor fubruber & contenfus, puftulæ parvæ nigræ, febris acuta, infania correptus eft; ex alvo mere biliofa plurima proceflerunt. Poftridie, ex quo laborare cœperat, mortuus eft.

ÆGER DECIMUS.

33. CLazomenius, qui ad Phrynichidæ puteum decumbebat, igne, hoc eft, vehementiffima febre correptus, per exordia ex capite, cervice & lumbis dolere cœpit. Confeftim furditas invafit, neque fomni aderant; febris acuta prehendit, præcordiam in tumorem fublata funt, neque valde contenfa: lingua arida. Die quarto, fub noctem deliravit. Quinto, cum moleftia exafperata funt omnia. Ad undecimum vero, aliquantulum remiferunt. Alvus ab initio ad decimum quartum ufque, multa, tenuia, aquæ fimilia tranfmittebat; quod ad dejectiones attinet, commode habebat, deinde alvus fuppreffa eft; urinæ per totum morbum tenues quidem, boni tamen coloris erant, & fublime quiddam in medio innatans multum, nonnihil difperfum habebant, neque fubfidebant. Ad decimum fextum, paulo craffiores urinas reddidit, quibus paulum

ὀλίγῳ παχύτερα, εἶχε σμικρὴν ὑπόστασιν· ἐκούφισεν ὀλίγῳ· κατενόει μᾶλλον. Ἑπτακαιδεκάτῃ δὲ, πάλιν λεπτά· περὶ δὲ τὰ ὦτα ἀμφότερα, ἐπήρθη ξὺν ὀδύνῃ· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· παρελήρει· περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἐπωδύνως εἶχεν. Εἰκοστῇ, ἄπυρος, ἐκρίθη· οὐχ ἵδρωσε· πάντα κατενόει. Περὶ δὲ ἑβδόμην καὶ εἰκοστὴν, ἰσχίου ὀδύνη δεξιοῦ ἰσχυρῶς, διὰ ταχέων ἐπαύσατο. τὰ δὲ περὶ τὰ ὦτα, οὔτε καθίστατο, οὔτε ἐξεπύει, ἤλγεε δέ. Περὶ δὲ τὴν πρώτην καὶ τριακοστὴν, διάῤῥοια πολλοῖσιν ὑδατώδεσι μετὰ δυσεντεριωδέων· οὖρα παχέα οὔρει· κατέστη τὰ περὶ τὰ ὦτα. Περὶ δὲ τὴν τεσσαρακοστὴν, ὀφθαλμὸν δεξιὸν ἤλγει· ἀμβλύτερον ἑώρα· κατέστη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

34. ΤΗΝ Δρομεάδεω γυναῖκα, θυγατέρα τεκοῦσαν, καὶ τῶν ἄλλων πάντων γενομένων κατὰ λόγον, δευτεραίην ἐοῦσαν, ῥῖγος ἔλαβε· πυρετὸς ὀξύς. Ἤρξατο δὲ πονέειν τὴν πρώτην, περὶ ὑποχόνδριον· ἀσώδης, φρικώδης, ἀλύουσα, καὶ τὰς ἐχομένας οὐχ ὕπνωσε· πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, αὐτίκα ἀνεσπασμένον. Δευτέρῃ, ἀφ᾽ ἧς ἐῤῥίγωσεν, ἀπὸ κοιλίης καλῶς κόπρανα διῆλθεν. οὖρα παχέα, λευκὰ, θολερὰ, οἷα γίνεται ἐκ τῶν καθισταμένων, ὅταν ἀναταραχθῇ κείμενα χρόνον πουλύν· οὐ καθίστατο. νύκτα οὐκ ἐκοιμήθη. Τρίτῃ, περὶ μέσον ἡμέρης, ἐπεῤῥίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· οὖρα ὅμοια· ὑποχονδρίου πόνος· ἀσώδης· νύκτα δυσφόρως, οὐκ ἐκοιμήθη· ἵδρωσε δι᾽ ὅλου ὑπόψυχρα, ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. Τετάρτῃ, περὶ μὲν ὑποχόνδρια, μικρὰ ἐκουφίσθη· κεφαλῆς δὲ βάρος μετ᾽ ὀδύνης· ὑπεκαρώθη· ἔσταξε μικρὰ ἀπὸ ῥινῶν· γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης· οὖρα

lum inerat fedimenti, non nihil allevatus eft, meliufque mente conftabat. Decimo feptimo, rurfus tenues profluxerunt; fecundum utramque aurem tumor cum dolore fubortus eft; fomni non aderant, delirabat, crurum dolore vexabatur. Vigefimo, judicatione a febre vindicatus eft, non fudavit, omninoque ad intelligentiam rediit. Circa vigefimum feptimum, vehemens coxendicis dolor obortus, ftatimque fedatus eft; quæ autem ad aures erant tubercula, neque conquiefcebant, neque fuppurabant, verum dolebant. Ad trigefimum primum, ex alvi profluvio, aquofa excrementa multa, & fimul qualia in difficultate inteftinorum effe folent, prodierunt: craffas urinas reddidit: tubercula circa aures conquieverunt. Circa quadragefimum vero, oculi dextri dolor fubortus eft, hebetior vifus fuit, conftitit.

ÆGER UNDECIMUS.

34. DRomeadæ conjugem, poftquam filiam peperiffet, cæteraque omnia rite atque ordine procederent, poftridie rigor cum febre acuta prehendit. Primo ftatim die, præcordii dolor invafit, non fine ftomachi faftidio, horrore, magnaque corporis incontinentia; neque iis, qui poft confecuti funt, diebus fomnum capere potuit; fpiratio rara, magna, fubitoque revulfa, ac velut retracta fuit. Poftridie ejus diei quo rigor cepit, ex alvo commode ftercora proceffe runt; urinæ, craffæ, albæ, turbulentæ, cujufmodi effe folent quæ fubfederunt, ubi in matella multo tempore depofitæ returbantur, neque fubfidebant; noctu nihil dormivit. Tertio, ad meridiem, novo fuborto rigore febris acuta prehendit; urinæ fimiles; præcordii dolor, ftomachi faftidium & naufea aderant; nox difficilis fuit, neque dormivit; fudor per totum corpus frigidus diffufus eft, ftatim tamen rurfus ad calorem rediit. Quarto, præcordii dolor aliquantum remifit, fed una cum dolore capitis gravitas adfuit, fopore nonnihil detenta eft, nares paucum ftillarunt fanguinem, lingua valde reficcata, fitibunda fuit; urinæ tenues, oleofæ; parum dormivit. Quinto, fiticulofa, naufeabunda; uri-

οὖρα λεπτὰ, ἐλαιώδεα· σμικρὰ ἐκοιμήθη. Πέμπτη, διψώδης, ἀσώδης· οὖρα ὅμοια· ἀπὸ κοιλίης οὐδέν. περὶ δὲ μέσον ἡμέρης, πολλὰ παρέκρουσε, καὶ πάλιν ταχὺ σμικρὰ κατενόει· ἀνισαμένη ὑπεκαρώθη· ψύξις μικρά· νυκτὸς ἐκοιμήθη· παρέκρουσεν. Ἕκτη, πρωῒ ἐπερρίγωσε, ταχὺ δὲ διεθερμάνθη· ἵδρωσε δι' ὅλου· ἄκρεα ψυχρά· παρέκρουσε· πνεῦμα μέγα, ἀραιόν. Μετ' ὀλίγον σπασμοὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἤρξαντο· ταχὺ ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

35. ΑΝθρωπος θερμαινόμενος ἐδείπνησε, καὶ ἔπιε πλέον· ἤμεσε πάντα νυκτός· πυρετὸς ὀξύς· ὑποχονδρίου δεξιοῦ πόνος· φλεγμονὴ ὑπολάπαρος ἐκ τοῦ εἴσω μέρεος· νύκτα δυσφόρως. οὖρα δὲ κατ' ἀρχὰς πάχος ἔχοντα, ἐρυθρὰ, κείμενα οὐ καθίστατο· γλῶσσα ἐπίξηρος· οὐ λίην διψώδης. Τετάρτη, πυρετὸς ὀξύς· πόνοι πάντων. Πέμπτη, οὔρησε λεῖον, ἐλαιῶδες, πουλύ· πυρετὸς ὀξύς. Ἕκτη, δείλης πολλὰ παρέκρουσεν, οὐδὲ ἐς νύκτα ἐκοιμήθη. Ἑβδόμη, πάντα παρωξύνθη· οὖρα ὅμοια· λόγοι πολλοί· κατέχειν οὐκ ἠδύνατο. ἀπὸ δὲ κοιλίης ἐρεθισμῷ ὑγρὰ ταραχώδεα διῆλθε, μετὰ ἑλμίνθων. νύκτα ὁμοίως ἐπιπόνως. Πρωῒ δὲ ἐρρίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσε θερμῷ· ἄπυρος ἔδοξε γενέσθαι· οὐ πολὺ ἐκοιμήθη· ἐξ ὕπνου, ψύξις, πτυαλισμός· δείλης πολλὰ παρέκρουσε. μετ' ὀλίγον δὲ, ἤμεσε μέλανα, ὀλίγα, χολώδεα. Ἐνάτη, ψύξις· παρελήρει πολλά· οὐχ ὕπνωσε. Δεκάτη, σκέλεα ἐπωδύνως· πάντα παρωξύνθη· παρελήρει. Ἑνδεκάτη, ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

næ eædem; ex alvo nihil feceffit; circa meridiem valde deliravit; confeftimque rurfus parum ad intelligentiam rediit; ubi furrexiffet, fopore detenta eft: paulum perfrixit; nocte dormivit, deliravit. Sexto die, mane novus fubortus eft rigor, celeriterque recaluit, fudor toto corpore dimanavit: extrema frigefcebant, deliravit, fpiratio magna & rara fuit. Paulo poft, convulfionibus a capite fubortis, celeriter defuncta eft.

ÆGER DUODECIMUS.

24. INcalefcens quidam cœnavit bibitque largius; nocte, omnibus vomitu refufis, febris acuta prehendit cum præcordii dextri dolore: inflammatio fubinanis ad interna vergebat: nox molefta & difficilis fuit; urinæ vero per initia craffæ, rubræ, quæ in matula depofitæ non fubfidebant: lingua valde reficcata, non admodum erat fiticulofus. Quarto die, febris acuta invafit, undique dolores urgebant. Quinto, minxit læve, oleofum, multum: febris acuta detinebat. Sexto, ad vefperam plurimum deliravit; neque nocte dormivit. Septimo, exafperata funt omnia; urinæ fimiles erant; verba multa profundebat, neque fe continere poterat; ex alvo irritatione liquida & turbulenta cum lumbricis fecefferunt; nox perinde laboriofa fuit. Mane vero, ex rigore febris prehendit acuta, fudor calidus fubfecutus eft, ex quo fine febre effe vifus eft; haud multum quievit: a fomno perfrictio, crebra fputatio; ad vefperam multum deliravit. Paulo poft vero, nigrorum, paucorum, bilioforum vomitus eft fubfecutus. Nono, perfrictio, magnum delirium, neque dormivit. Decimo, crurum dolor invafit, ingravefcebant omnia, defipuit. Undecimo, mortuus eft.

ÆGER

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

36. ΓΥναῖκα, ἣ κατέκειτο ἐν ἀκτῇ, τρίμηνον πρὸς ἑωυτὴν ἔχουσαν, πῦρ ἔλαβεν· αὐτίκα τε ἤρξατο πονέειν ὀσφύν. Τρίτῃ, πόνος τραχήλου, κεφαλῆς, κατὰ κληῖδα, καὶ χεῖρα δεξιήν· διὰ ταχέων δὲ γλῶσσα ἠφώνει· δεξιὴ χεὶρ παρέθη μετὰ σπασμοῦ, παραπληκτικὸν τρόπον· παρελήρει πάντα· νύκτα δυσφόρως· οὐκ ἐκοιμήθη. κοιλίη ἐταράχθη, χολώδεσιν, ἀκρήτοισιν, ὀλίγοισι. Τετάρτῃ, γλῶσσα φωνῆς ἐλύθη· σπασμοὶ τῶν αὐτῶν· πόνοι πάντων παρέμενον· κατὰ ὑποχόνδριον ἔπαρμα ξὺν ὀδύνῃ· οὐκ ἐκοιμᾶτο· παρέκρουσε πάντα· κοιλίη ταραχώδης· οὖρα λεπτά, οὐκ εὔχροα. Πέμπτῃ, πυρετὸς ὀξύς· ὑποχονδρίου πόνος· παρέκρουσε πάντα· διαχωρήματα χολώδεα· ἐς νύκτα ἵδρωσεν, ἄπυρος. Ἕκτῃ, κατενόει· πάντων ἐκουφίσθη· περὶ δὲ κληῖδα ἀριστερὴν, πόνος παρέμενε· διψώδης· οὖρα λεπτά· οὐκ ἐκοιμήθη. Ἑβδόμῃ, τρόμος· ὑπεκαρώθη· σμικρὰ παρέκρουσεν· ἀλγήματα κατὰ κληῖδα, καὶ βραχίονα ἀριστερὸν παρέμενε· τὰ δ' ἄλλα διεκούφισε· πάντα κατενόει· τρεῖς δὲ διέλιπεν ἄπυρος. Ἑνδεκάτῃ, ὑπέστρεψεν· ἐπερρίγωσε· πῦρ ἔλαβε. Περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἤμεσε χολώδεα, ξανθά, ὑπόσυχνα· ἵδρωσεν· ἄπυρος, ἐκρίθη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

37. ΜΕλιδίη, ἣ κατέκειτο παρὰ τὸ τῆς Ἥρης ἱερὸν, ἤρξατο κεφαλῆς, καὶ τραχήλου, καὶ στήθεος, πόνος ἰσχυρός· αὐτίκα δὲ πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε. γυναικεῖα δὲ σμικρὰ ἐπεφαίνετο· πόνοι τουτέων πάντων

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

36. MUlier quædam, quæ in littore decumbebat, trimeſtri fœtu gravida, igne, hoc eſt, vehemente febre, correpta eſt, ſtatimque ex lumbis dolor invaſit. Die tertio, cervicem, caput, circa jugulum, manumque dextram, dolor occupavit; celeriter vero lingua voce defecta eſt, manus dextra non ſine convulſione elanguit, quale quid in partium reſolutionibus contingere ſolet, deliravit prorſus, nox difficilis & laborioſa fuit, neque dormivit; ex turbata alvo bilioſa, ſincera, & pauca ſeceſſerunt. Quarto, lingua reſoluta & voce defecta, eorundem convulſiones, & dolores ubique perdurabant, præcordia cum tumore dolor occupavit, ſomnum non capiebat, prorſus deliravit: alvi perturbatio aderat: urinæque tenues nec probi coloris reddebantur. Quinto, febris acuta prehendit, cum præcordiorum dolore, penitus deliravit: alvi recrementa bilioſa erant: ſub noctem ſudor obortus eſt, & a febre vindicata. Sexto, ad mentem rediit, levata ſunt omnia; ad jugulum vero ſiniſtrum perſeverabat dolor, ſitibunda erat: urinas tenues reddidit, neque quievit. Septimo, tremor corripuit, aliquantulum ſoporata eſt, nonnihil deliravit; juguli & brachii ſiniſtri dolores perſeveraverunt, cætera vero allevata, & ad ſe plane rediit. Tribus autem diebus defecit febris, ab eaque immunis viſa eſt. Undecimo rediit, & novo inſuper orto rigore, febris vehemens corripuit. Ad decimum vero quartum diem, flava, crebra, vomitione ſunt refuſa; obortoque ſudore, a febre judicatione eſt liberata.

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

37. MElidia, quæ ad Junonis ædem decumbebat, ex capite, cervice, & pectore vehementer dolere cœpit, confeſtimque febris acuta prehendit; menſtruæ vero purgationes paucæ

πάντων ξυνεχέες. Εκτῃ, κωματώδης, ἀσώδης, φρικώδης· ἐρύθημα ἐπὶ γνάθων· σμικρὰ παρέκρουσεν. Εβδόμῃ, ἵδρωσε· πυρετὸς διέλιπεν· οἱ πόνοι παρέμενον· ὑπέστρεψεν· ὕπνοι σμικροί. Οὖρα διὰ τέλεος, εὔχροα μὲν, λεπτὰ δέ. διαχωρήματα λεπτὰ, χολώδεα, δακνώδεα, κάρτα ὀλίγα, μέλανα, δυσώδεα διῆλθεν. Ουροισιν ὑπόστασις λευκὴ, λείη· ἵδρωσεν. Εκρίθη τελέως ἑνδεκαταίη.

paucæ viſæ ſunt, horumque omnium continentes erant dolores. Sexto die, profundus eam ſopor corripuit, ſtomachi faſtidium, horror, malarum rubor, deliravit. Septimo, profuſo ſudore, febris intermiſit, dolores perſeverabant, febris rediit, ſomni parvi aderant. Urinæ per totum morbum laudabilis fuere coloris, cæterum tenues; alvi recrementa tenuia, bilioſa, mordacia, admodum pauca, nigra, graveolentia prodierunt. In urinis ſubſederunt alba & lævia, ſudor prorupit. Die undecimo, judicatione integre eſt abſoluta.

I Π Π O-

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ

Τὸ ΤΡΙΤΟΝ.

HIPPOCRATIS
DE
MORBIS VULGARIBUS
LIBER TERTIUS.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἄῤῥωστος Πρῶτος.

1. ΠΥθίων, ὃς ᾤκει παρὰ Γῆς ἱερόν· ἤρξατο τρόμος ἀπὸ χειρῶν. Τῇ πρώτῃ, πυρετὸς ὀξὺς, λῆρος. Δευτέρῃ, πάντα παρωξύνθη. Τρίτῃ, τὰ αὐτά. Τετάρτῃ, ἀπὸ κοιλίης ὀλίγα, ἄκρητα, χολώδεα διῆλθε. Πέμπτῃ, πάντα παρωξύνθη· ὕπνοι λεπτοί· κοιλίη ἔστη. Ἕκτῃ, πτύελα ποικίλα, ὑπέρυθρα. Ἑβδόμῃ, στόμα παρειρύσθη.

SECTIO PRIMA.

Æger Primus.

1. PYthio ad Telluris ædem habitabat; huic ſtatim, tremor ex manibus ortus eſt. Primo die, febris acuta, & mentis vacillatio. Quæ omnia poſtridie exaſperata ſunt. Tertio, eadem perſeverarunt. Quarto, ex alvo pauca, ſincera, biliofa tranſmiſſa ſunt. Quinto, invaluerunt omnia, tremores perſeverarunt, ſomni exigui aderant, alvus conſtitit. Sexto, ſputa fuerunt varia, aliquantulum rubra. Septimo, os diſtractum eſt. Octavo, ingraveſcentibus

ειρύσθη. Ογδόῃ, πάντα παρωξύνθη· τρόμοι καὶ πάλιν παρέμενον· οὖρα δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν, καὶ μέχρι τῆς ὀγδόης, λεπτὰ, ἄχροα, ἐναιώρημα εἶχον ἐπινέφελον. Δεκάτῃ, ἵδρωσε· πτύελα ὑποπέπονα· ἐκρίθη. καὶ οὖρα ὑπόλεπτα περὶ κρίσιν. Μετὰ δὲ κρίσιν, τεσσαρακοστῇ ἡμέρῃ, ὕστερον ἐμπύημα περὶ ἕδρην, καὶ στραγγουριώδης ἐγένετο ἀπόστασις.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

1. Ἑρμοκράτην, ὃς κατέκειτο παρὰ τὸ καινὸν τεῖχος, πῦρ ἔλαβεν. Ἤρξατο δὲ ἀλγέειν κεφαλὴν, ὀσφύν· ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος· γλῶσσα δὲ ἀρχομένῳ ἐπεκαύθη· κώφωσις αὐτίκα· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· διψώδης οὐ λίην. οὖρα παχέα, ἐρυθρὰ, κείμενα οὐ καθίστατο. ἀπὸ δὲ κοιλίης οὐκ ὀλίγα, ξυγκεκαυμένα, διήει. Πέμπτῃ, οὔρησε λεπτὰ, εἶχεν ἐναιώρημα, οὐχ ἵδρυτο· ἐς νύκτα παρέκρουσεν. Ἕκτῃ, ἰκτεριώδης· πάντα παρωξύνθη· οὐ κατενόει. Ἑβδόμῃ, δυσφόρως· οὖρα λεπτὰ, ὅμοια. Ταῖς ἑπομέναις παραπλησίως. Περὶ δὲ ἐνδεκάτην ἐόντι, πάντα ἔδοξε κουφισθῆναι· κῶμα ἤρξατο· οὖρα παχύτερα, ὑπέρυθρα, κάτω λεπτὰ, οὐ καθίστατο· ἡσυχῇ κατενόει. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, ἄπυρος· οὐχ ἵδρωσεν· ἐκοιμήθη· κατενόει πάντα· οὖρα παραπλήσια. Περὶ ἑπτακαιδεκάτην ἐόντι, ὑπέστρεψεν· ἐθερμάνθη. Τὰς ἑπομένας, πυρετὸς ὀξύς· οὖρα λεπτά. Πάλιν δὲ, εἰκοστῇ, ἐκρίθη, ἄπυρος· οὐχ ἵδρωσεν. Ἀπόσιτος παρὰ πάντα τὸν χρόνον· κατενόει· διαλέγεσθαι οὐκ ἐδύνατο· γλῶσσα ἐπίξηρος· οὐκ ἐδίψα· κατεκοιμᾶτο μικρὰ, κωματώδης. Περὶ δὲ εἰκοστὴν καὶ τετάρτην, ἐπεθερμάνθη. κοιλίη ὑγρὴ, πολλοῖσι, λεπτοῖσι ῥέουσα. Καὶ τὰς

tibus omnibus etiamnum tremores permanebant; urinæ vero a principio quidem, & ad octavum usque diem, tenues, decolores, sublime quiddam in medio innatans nubilum habebant. Decimo, sudoribus profusis, paulumque maturioribus redditis sputis, judicatus est; & sub judicium ipsum urinæ aliquantisper, tenues visæ sunt. Post judicationem vero, quadragesimo tandem die, circa sedem suppuratio facta est, & in stranguriam abscessus transiit.

ÆGER SECUNDUS.

2. HErmocrates, qui secundum novum murum decumbebat, igne, hoc est, vehementissima febre correptus est. Cœpit ex capite lumbisque dolere, præcordia molliter contendebantur; lingua vero per exordia deusta fuit, confestimque surditas obnata est, somni non aderant, sed nec admodum sitibundus erat; urinas crassas, rubras, quæ in matella depositæ non subsidebant, reddidit; ex alvo vero exusta non pauca demissa sunt. Quinto die, urinas minxit tenues, suspensum quid in medio habentes, neque subsidentes; sub noctem desipuit. Sexto, aurigine tentatus est; ingravescebant omnia, neque sibi satis constabat. Septimo, moleste se habuit; urinæ tenues, similes erant. Similiter subsequentibus diebus se habuit. Ad undecimum autem diem, allevari omnia visa sunt; sopor cœpit; urinæ crassiores, subrubræ, deorsum tenues erant, neque subsidebant; paulisper ad intelligentiam rediit. Decimo quarto, a febre immunis fuit, non sudavit, dormivit, prorsus mente constabat, urinæ eædem. Ad decimum septimum, revertit morbus; incaluit, deinceps febris erat acuta, urinæ tenues. Rursus autem, vigesimo die, judicatus est, a febre immunis fuit, neque sudavit. Hoc toto tempore cibum aversabatur, mente constabat, loqui non valebat, lingua reficcabatur, non sitiebat, sopore tentatus aliquantulum dormivit. Circiter vero quartum & vigesimum, denuo incaluit; alvus fluida, liquida, & tenuia multa demisit. Et proximis deinceps

τὰς ἐπομένας, πυρετὸς ὀξύς· γλῶσσα ξυνεκαύθη. Ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, ἀπέθανε. Τούτῳ κώφωσις διὰ τέλεος παρέμενεν. οὖρα παχέα, καὶ ἐρυθρὰ, οὐ καθιστάμενα, ἢ λεπτὰ καὶ ἄχροα, καὶ ἐναιώρημα ἔχοντα· γεύεσθαι δὲ οὐκ ἠδύνατο.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

2. Ὁ Κατακείμενος ἐν τῷ Δεάλκους κήπῳ, κεφαλῆς βάρος, καὶ κρόταφον δεξιὸν ἐπωδύνως εἶχε χρόνον πουλύν. μετὰ δὲ προφάσιος, πῦρ ἔλαβε· κατεκλίθη. Δευτέρῃ, ἐξ ἀριστεροῦ ὀλίγον ἄκρητον ἐῤῥύη αἷμα. ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρανα καλῶς διῆλθεν. οὖρα λεπτὰ, ποικίλα, ἐναιωρήματα ἔχοντα σμικρὰ, οἷον κρίμνα, γονοειδέα. Τρίτῃ, πυρετὸς ὀξύς· διαχωρήματα μέλανα, λεπτὰ, ἔπαφρα· ὑπόστασις πελιδνὴ διαχωρήμασιν· ὑπεκαροῦτο· ἐδυσφόρει περὶ τὰς ἀναστάσιας· οὔροις ὑπόστασις πελιδνὴ, ὑπόγλισχρος. Τετάρτῃ, ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὀλίγα· διαλιπὼν ὀλίγον, ἰώδεα. Ἐξ ἀριστεροῦ ὀλίγον ἄκρητον ἐῤῥύη· διαχωρήματα ὅμοια· οὖρα ὅμοια· ἐφίδρωσε περὶ κεφαλὴν, καὶ κληῖδα· σπλὴν ἐπήρθη· μηροῦ ὀδύνη κατ᾽ ἴξιν· ὑποχονδρίου δεξιοῦ ξύντασις ὑπολάπαρος. νυκτὸς, οὐκ ἐκοιμήθη, παρέκρουσε σμικρά. Πέμπτῃ, διαχωρήματα πλείω, μέλανα, ἔπαφρα· ὑπόστασις μέλαινα διαχωρήμασι. νύκτα οὐχ ὕπνωσε, παρέκρουσεν. Ἕκτῃ, διαχωρήματα μέλανα, λιπαρὰ, γλίσχρα, δυσώδεα· ὕπνωσε· κατενόει μᾶλλον. Ἑβδόμῃ, γλῶσσα ἐπίξηρος· διψώδης· οὐκ ἐκοιμήθη· παρέκρουσεν· οὖρα λεπτὰ, οὐκ εὔχροα. Ὀγδόῃ, διαχωρήματα μέλανα, ὀλίγα, ξυνεστηκότα· ὕπνωσε· κατενόει· διψώδης οὐ λίην. Ἐνάτῃ, ἐπεῤῥίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσε· ψύξις· παρέκρουσε· δεξιὸν ἴλλαινε· γλῶσσα ἐπίξηρος· διψώδης, ἄγρυπνος.

Δεκάτῃ,

ceps diebus, febris acuta prehendit, lingua exusta est. Septimo & vigesimo, obiit. Huic per totum morbum surditas permansit; urinæ crassæ & rubræ non subsidebant, aut tenues & decolores, & suspensum quid in medio innatans habebant; cibum vero capere non valebat.

ÆGER TERTIUS.

QUidam in Dealcis hortis decumbens, ex longo intervallo capitis gravitate & temporis dextri dolore conflictatus, ex levi occasione, igne, hoc est, vehementi febre, correptus decubuit. Postridie, ex sinistra nare paucus sincerus sanguis effluxit; alvus autem stercora probe demisit; urinæ tenues, in quibus varia inerant suspensa quædam in medio innatantia, hordei tosti non exacte moliti crassioribus frustulis fere similia, genitaleque semen referentia. Tertio die, febris acuta prehendit: dejectiones nigræ, tenues, spumantes processere, & quæ in iis secessibus subsidebant, livida erant; sopore aliquantulum premebatur; cum desurgeret, moleste se habebat; quæ in urinis subsidebant livida & aliquantisper glutinosa erant. Quarto, biliosa, flava, pauca, vomitione rejecit, paulumque intermittens, virulenta; ex nare sinistra paucus sincerus sanguis defluxit; dejectiones eædem urinæque erant; paucus tenuisque sudor circa caput & jugulum obortus est, lien sublatus intumuit, femur e directo respondens dolor prehendit; præcordiorum dextrorum contensio submollis fuit: nocte non dormivit, aliquantulum deliravit. Quinto, dejectiones fuere copiosiores, nigræ, spumantes, in quibus subsidebant nigra; nocte nihil dormivit, desipuit. Sexto, dejectiones nigræ, pingues, glutinosæ, fœtidæ erant; dormivit, meliusque mente constabat. Septimo, lingua valde resiccata, sitibundus erat, non dormivit, deliravit, urinas tenues neque probe coloratas reddidit. Octavo, alvi recrementa nigra, pauca, coacta; quievit, ad sese rediit, neque valde siticulosus fuit. Nono, oborto rigore febris acuta invasit, insudavit, perfrixit, deliravit, dexter oculus perversus est, lingua resiccata, siticulosus

erat

Δεκάτῃ, περὶ τὰ αὐτά. Ἑνδεκάτῃ, κατενόει δι' ὅλου πάντα· ἄπυρος· ἵδρωσεν· οὖρα λεπτὰ, περὶ κρίσιν. Δύο διέλιπεν, ἄπυρος· ὑπέστρεψε τεσσαρεσκαιδεκάτῃ. Αὐτίκα δὲ νύκτα οὐκ ἐκοιμήθη, πάντα παρέκρουσε. Πεντεκαιδεκάτῃ, οὖρον θολερὸν, οἷον ἐκ τῶν καθεστηκότων γίνεται, ὅταν ἀνταραχθῇ· πυρετὸς ὀξύς· πάντα παρέκρουσεν· οὐκ ἐκοιμήθη· γούνατα καὶ κνήμας ἐπώδυνα εἶχεν· ἀπὸ δὲ κοιλίης, βάλανον προσθεμένῳ, μέλανα κόπρανα διῆλθεν. Ἑξκαιδεκάτῃ, οὖρα λεπτὰ, εἶχε δὲ ἐναιώρημα ἐπινέφελον· παρέκρουσεν. Ἑπτακαιδεκάτῃ, πρωῒ ἄκρεα ψυχρά· περιεστέλλετο· πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσε δι' ὅλου· ἐκουφίσθη. κατενόει μᾶλλον· οὐκ ἄπυρος· διψώδης· ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὀλίγα. ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρανα διῆλθε, μετ' ὀλίγον δὲ μέλανα, ὀλίγα, λεπτά· οὖρα λεπτὰ, οὐκ εὔχροα. Ὀκτωκαιδεκάτῃ, οὐ κατενόει· κωματώδης. Ἐννεακαιδεκάτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν· οὖρα λεπτά. Εἰκοστῇ, ὕπνωσε· κατενόει πάντα· ἵδρωσεν, ἄπυρος· οὐκ ἐδίψα· οὖρα δὲ λεπτά. Εἰκοστῇ πρώτῃ, σμικρὰ παρέκρουσεν· ὑπεδίψα· ὑποχονδρίου πόνος, καὶ περὶ ὀμφαλὸν παλμὸς διὰ τέλεος. Εἰκοστῇ τετάρτῃ, οὔροισιν ὑπόστασις· κατενόει πάντα. Εἰκοστῇ ἑβδόμῃ, ἰσχίου δεξιοῦ ὀδύνη· οὖρα λεπτὰ, καὶ εἶχον ὑπόστασιν· τὰ δ' ἄλλα εἶχεν ἐπιεικέστατα. Περὶ δὲ εἰκοστὴν ἐνάτην, ὀφθαλμοῦ δεξιοῦ ὀδύνη· οὖρα λεπτά. Τεσσαρακοστῇ, διεχώρησε φλεγματώδεα, λευκὰ, ὑπόσυχνα. ἵδρωσε πολλῷ δι' ὅλου· τελέως ἐκρίθη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

erat & infomnis. Decimo, in iifdem verfabatur. Undecimo, prorfus per omnia mente conftabat, febre liber, infudavit, urinæ tenues circa judicationem vifæ funt. Duos dies a febre integer remanfit, quæ decimo quarto repetiit, mox vero nocte non quievit, omnino defipuit. Decimo quinto, urinam turbidam reddidit, cujufmodi fit ex his quæ, ubi fubfederunt, commoventur; febris acuta prehendit, penitus defipuit, non quievit, genua & tibias dolor occupavit; ab alvo autem ex glande fuppofita, ftercora nigra exierunt. Decimo fexto, urinæ tenues funt redditæ, quæ fufpenfum quiddam in medio innatans nubilofum habebant, deliravit. Decimo feptimo, mane extrema frigefcebant, tegumentis convolutus eft, graviter febricitavit, fudore per totum corpus dimanante allevatus eft, paulo plus intelligebat, neque febre liber, fitibundus erat; vomitione refufa funt biliofa, flava, pauca; ex alvo vero ftercora prodierunt, ac mox paulo nigra, pauca, tenuia: urinæ tenues, neque laudabilis erant coloris. Decimo octavo, fopore detentus eft, neque ad intelligentiam redierat. Decimo nono, eadem perfeveraverunt, urinæ tenues erant. Vigefimo, dormivit, in totum mente conftabat, fudore correptus a febre immunis fuit, nec fitivit; urinæ vero tenues erant. Altero & vigefimo, paululum defipuit, nonnihil fitivit, præcordiorum dolor, & continens ad umbilicum palpitatio occupavit. Quarto & vigefimo, in urinis fubfidentia inerant, penitus mente conftabat. Vigefimo feptimo, coxendicis dextri dolor cepit, urinas tenues reddidit in quibus fubfidentia inerant, de reliquo vero placidiffime habuit. Ad vigefimum nonum, oculus dexter doluit, urinæ tenues redditæ funt. Quadragefimo, pituitofa, alba, copiofa, alvus dejecit: fudore multo ex toto corpore diffluente, perfecta judicatione eft abfolutus.

ÆGER

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

*4. ΕΝ Θάσῳ, Φιλίςης κεφαλὴν ἐπόνεε χρόνον πουλὺν· καί ποτε καὶ ὑποκαρωθεὶς, κατεκλίθη. Ἐκ δὲ ποτῶν πυρετῶν ξυνεχέων γινομένων, ὁ πόνος παρωξύνθη· νυκτὸς ἐπεθερμάνθη τὸ πρῶτον. Τῇ πρώτῃ, ἤμεσε χολώδεα, ὀλίγα, ξανθὰ τὸ πρῶτον· μετὰ δὲ ταῦτα, ἰώδεα πλείω· ἀπὸ δὲ κοιλίης κόπρανα διῆλθε· νύκτα δυσφόρως. Δευτέρῃ, κώφωσις· πυρετὸς ὀξύς· ὑποχόνδριον δεξιὸν ξυνετάθη· ἔῤῥεπεν ἐς τὰ ἔσω· οὖρα λεπτὰ, διαφανέα, εἶχεν ἐναιώρημα γονοειδὲς, σμικρόν· ἐξεμάνη, περὶ μέσον ἡμέρης. Τρίτῃ, δυσφόρως· Τετάρτῃ, σπασμοί· παρωξύνθη πάντα. Πέμπτῃ, πρωῒ ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

5. ΧΑιρίωνα, ὃς κατέκειτο παρὰ Δημαινέτῳ, ἐκ ποτοῦ πῦρ ἔλαβεν· αὐτίκα δὲ κεφαλῆς βάρος ἐπώδυνον· οὐκ ἐκοιμᾶτο· κοιλίη ταραχώδης, λεπτοῖσιν, ὑποχολώδεσι. Τρίτῃ, πυρετὸς ὀξύς· κεφαλῆς τρόμος, μάλιστα δὲ χείλεος τοῦ κάτω· μετ' ὀλίγον δὲ, ῥῖγος, σπασμοί· πάντα παρέκρουσε· νύκτα δυσφόρως. Τετάρτῃ, δι' ἡσυχίης· μικρὰ ἐκοιμήθη· παρέλεγε. Πέμπτῃ, ἐπιπόνως· πάντα παρωξύνθη· λῆρος· νύκτα δυσφόρως· οὐκ ἐκοιμήθη. Ἕκτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. Ἑβδόμῃ, ἐπεῤῥίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσε δι' ὅλου· ἐκρίθη. Τούτῳ διὰ τέλεος ἀπὸ κοιλίης διαχωρήματα χολώδεα, ὀλίγα,

ÆGER QUARTUS.

4. PHiliftes in Thafo per longum tempus capite dolebat, tandemque etiam altiffimo fopore aliquantulum correptus decubuit. Obortis autem ex bibendo febribus affiduis, ingravefcebat dolor; nocte primum incaluit. Primo die, biliofa, pauca, vomitione refudit, flava primum, deinde vero æruginofa plurima; ab alvo autem ftercora exierunt; nox implacida fuit. Poftridie, furditas obvenit, febris acuta cum præcordiorum dextrorum contenfione, quæ intro vergebant; urinas tenues & perfpicuas reddidit, in quibus fufpenfum quiddam in medio innatans paucum, femini genitali fimile inerat; circa meridiem vehementer infanivit. Die tertio, permolefte habuit. Quarto, convulfionibus exagitatus eft, exafperata funt omnia. Quinto, fub tempus matutinum defunctus eft.

ÆGER QUINTUS.

5. CHærion, qui apud Demænetum decumbebat, ex potu, igne, hoc eft, febre vehementiffima correptus eft, ftatimque capitis gravitas cum dolore occupavit, non dormivit, alvus perturbata fecefius tenues & aliquantulum biliofos demifit. Tertio die, febris acuta invafit, & capitis tremor, præcipue vero labri inferioris, pauloque poft rigor, convulfiones, omnino defipuit, nox molefta fuit. Quarto, quievit, paulifper dormivit, deliravit. Quinto, laboriofe fe habuit, exafperata funt omnia, delirium, nox molefta, non dormivit. Sexto, eadem perfeveravere. Septimo, novo fuborto rigore febris acuta prehendit, & per omnia membra diffufo fudore judicatus eft. Huic per totum morbum ex alvo dejectiones biliofæ, paucæ, finceræ prodierunt. Urinæ tenues erant, boni coloris, quæ

* Inter ægrotum *tertium* & *quartum* libri omnes interpofitum habent, Τμῆμα δεύτερον· cui nullum hic effe locum nemo non videt.

γα, ἄκρητα· οὖρα λεπτὰ, εὔχροα, ἐναιώρημα ἐπινέφελον ἔχοντα. Περὶ ὀγδόην, οὔρησεν εὐχροώτερα, ἔχοντα ὑπόστασιν λευκὴν, ὀλίγην· κατενόει· ἀπύρετος, διέλιπεν. Ἐνάτη, ὑπέστρεψε. Περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσεν. Ἑξκαιδεκάτη, ἤμεσε χολώδεα, ξανθὰ, ὑπόσυχνα. Ἑπτακαιδεκάτη, ἐπεῤῥίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσεν· ἄπυρος, ἐκρίθη. Οὖρα μετὰ ὑποστροφὴν καὶ κρίσιν εὐχροώτερα, ὑπόστασιν ἔχοντα. οὐδὲ παρέκρουσεν ἐν τῇ ὑποστροφῇ. Ὀκτωκαιδεκάτη, ἐθερμαίνετο σμικρά· ἐπεδίψα· οὖρα λεπτὰ, ἐναιώρημα ἐπινέφελον· σμικρὰ παρέκρουσε. Περὶ ἐννεακαιδεκάτην, ἄπυρος· τράχηλον ἐπωδυνέως εἶχεν· οὔροισιν ὑπόστασις. Τελέως ἐκρίθη εἰκοστῇ.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ.

6. ΤΗΝ Εὐρυάνακτος θυγατέρα παρθένον πῦρ ἔλαβεν. Ἦν δὲ ἄδιψος διὰ τέλεος· γεύματα οὐ προσεδέχετο. ἀπὸ δὲ κοιλίης σμικρὰ διήει· οὖρα λεπτὰ, ὀλίγα, οὐκ εὔχροα. Ἀρχομένου δὲ τοῦ πυρετοῦ, περὶ ἕδρην ἐπόνεεν. Ἑκταίη δὲ ἐοῦσα, ἄπυρος· οὐχ ἵδρωσεν· ἐκρίθη· τὸ δὲ περὶ τὴν ἕδρην σμικρὰ ἐξεπύησεν, ἐῤῥάγη ἅμα κρίσει. Μετὰ δὲ κρίσιν, ἑβδομαίη ἐοῦσα, ἐῤῥίγωσε· σμικρὰ ἐπεθερμάνθη· ἵδρωσε. Μετὰ δὲ κρίσιν ὀγδοαίη ἐοῦσα, ἐῤῥίγωσεν οὐ πολλά· ὕστερον δὲ ἄκρεα ψυχρὰ αἰεί. Περὶ δεκάτην, μετὰ τὸν ἱδρῶτα τὸν γενόμενον, παρέκρουσε· καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει. Ἔλεγον δὲ γευσαμένην βότρυος, ταῦτα παθεῖν. Διαλιποῦσα δὲ δωδεκάτην, πάλιν πολλὰ παρελήρει· κοιλίη ἐταράχθη χολώδεσιν, ὀλίγοισι, καὶ ἀκρήτοισι, λεπτοῖσι, δακνώδεσι· πυκνὰ ἀνίστατο. Ἀφ' ἧς δὲ παρέκρουσε

τὸ

fublime quiddam in medio innatans nubilofum habebant. Ad octavum, urinas melioris coloris, in quibus fubfidentia inerant candida & pauca, reddidit; ad intelligentiam rediit, a febre immunis fuit. Nono repetiit. Ad decimum quartum autem, graviter febricitavit, infudavit. Decimo fexto, biliofa, flava, copiofa, vomitione rejecit. Decimo feptimo, novo infuper orto rigore febris acuta invafit, & fudore dimanante a febre judicatione abfolutus eft. Urinæ poft morbi reverfionem & judicationem melioris erant coloris, atque in his fubfidentia inerant; neque per recidivam mentis alienatio adfuit. Decimo octavo, paulum incaluit, atque infuper fitibundus; urinæ tenues, fublime quiddam in medio innatans nubilofum habebant; aliquantulum deliravit. Ad decimum nonum, à febre immunis fuit, cervicis dolor occupavit, urinis fubfidentia inerant. Vigefimo, perfecta judicatione abfolutus eft.

ÆGER SEXTUS.

6. EUryanactis filiam virginem, ignis, hoc eft, febris vehementiffima prehendit. Sine fiti autem perpetuo permanfit, neque cibos ullos admittebat; alvus pauca demifit; urinæ tenues, paucæ, neque probi coloris erant. Incipiente autem febre, ad fedem dolor erat. Sexto vero die, a febre immunis fuit, non fudavit, judicata eft; quod ad fedem enatum erat paululum fuppuravit, fimulque judicatione difruptum eft. A judicatione feptimo die, rigore correpta aliquantulum incaluit, fudavit. Octavo vero poft judicationem die, non admodum riguit, pofteaque extremorum frigus femper adfuit. Ad decimum, poft eum quem habuerat fudorem, deliravit, rurfufque ftatim ad mentem rediit. Ifta autem (ut ferebant) ex deguftata uva huic contigerant. Ubi autem duodecimum diem intermififfet, plurimum rurfus defipiebat. Alvus conturbata, biliofa, pauca & fincera, tenuia, mordacia reddidit, crebro defurgebat. Septimo vero die, ex quo poftremum deliraffet, mortua

τὸ ὕστερον, ἀπέθανεν ἑβδόμῃ. Αὕτη, ἀρχομένου τοῦ νοσήματος ἤλ-γεε φάρυγγα, καὶ διὰ τέλεος ἐρυθρὸς εἶχε· καὶ γαργαρεὼν ἀνεσπασμένος· ῥεύματα πολλὰ, σμικρὰ, λεπτὰ, δριμέα. ἔβησσε· πέπονα οὐδὲν * ἀνῆγε. Απόσιτος πάντων, παρὰ πάντα τὸν χρόνον, οὐδ' ἐπεθύμησεν οὐδενός· ἄδιψος, οὐδ' ἔπινεν οὐδὲν ἄξιον λόγου· σιγῶσα, οὐδὲν διελέγετο· δυσθυμίη· ἀνελπίστως ἑωυτῆς εἶχεν. Ην δέ τι καὶ ξυγγενικὸν, φθινῶδες.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

7. Κυναγχικὴ, ἡ παρὰ τὰ Αριστίωνος ᾤκει, πρῶτον ἀπὸ γλώσσης ἤρξατο· ἀσαφὴς ἡ φωνή· γλῶσσα ἐρυθρὴ, ἐπεξηράνθη. Τῇ πρώτῃ, φρικώδης, ἐπεθερμάνθη. Τρίτῃ, ῥῖγος, πυρετὸς ὀξύς· οἴδημα ὑπέρυθρον, σκληρὸν, τραχήλου, καὶ ἐπὶ στῆθος ἐξ ἀμφοτέρων· ἄκρεα ψυχρὰ, πελιδνά· πνεῦμα μετέωρον· ποτὸν διὰ ῥινῶν ἐχεῖτο· καταπίνειν οὐκ ἠδύνατο· τὰ διαχωρήματα, καὶ οὖρα ἐπέστη. Τετάρτῃ, πάντα παρωξύνθη. Πέμπτῃ, ἀπέθανε, κυναγχική.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

8. Το μειράκιον, ὃ κατέκειτο ἐπὶ Ψευδέων ἀγορῇ, πῦρ ἔλαβεν ἐκ κόπων, καὶ πόνων, καὶ δρόμων παρὰ τὸ ἔθος. Τῇ πρώτῃ, κοιλίη ταραχώδης, χολώδεσι, λεπτοῖσι, πολλοῖσιν. οὖρα λεπτὰ, ὑπομέλανα· οὐχ ὕπνωσε· διψώδης. Δευτέρῃ, πάντα παρωξύνθη· διαχωρήματα πλείω ἀκαιρότερα· οὐχ ὕπνωσε· τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα· σμικρὰ ὑφίδρωσε. Τρίτῃ, δυσφόρως· διψώδης, ἀσώδης· πουλὺς βληστρισμὸς, ἀπορίη· παρέκρουσεν· ἄκρεα πελιδνὰ,

tua eſt. Hæc ab ipſo morbi exordio ex faucibus doluit, & continuum ruborem habuit, gurgulioque retractus eſt; deſtillationes multæ, parvæ, tenues, acres aderant; tuſſiebat, neque concoctum quicquam educebat. Toto morbi tempore omnis generis cibos averſata eſt, neque quicquam appetivit; non ſitiit, neque quicquam effatu dignum bibit; taciturna erat, nihil loquebatur, mœror & animi deſperatio inerat. Erat autem nativa quædam ac congenita ad tabem propenſio.

ÆGER SEPTIMUS.

7. QUÆ apud Ariſtionem erat & angina conflictabatur, primum ex lingua laborare cœpit; vox obſcure ſe prodebat; lingua rubens & reſiccata erat. Primo die, horruit, incaluit. Tertio, rigor, & febris acuta prehendit, colli tumor ſubruber, durus, & in pectus utraque ex parte eminebat; extrema frigida, livida; ſpiratio ſublimis, potus per nares refluebat, neque devorare quicquam poterat; dejectiones & urinæ reſtiterunt. Quarto, exaſperata ſunt omnia. Quinto, angina periit.

ÆGER OCTAVUS.

8. QUI ad Mendacium forum decumbebat adoleſcens, ex laſſitudinibus, laboribus, ac curſibus præter conſuetudinem, igne, hoc eſt, febre vehementiſſima correptus eſt. Primo die, conturbata alvus, bilioſa, tenuia, multa reddidit; urinæ tenues & nigricantes erant, ſomnum non cepit, ſitibundus fuit. Poſtridie, exaſperata ſunt omnia; dejectiones plures erant & importuniores, neque dormivit, mens perturbata fuit, aliquantulum inſudavit. Tertio, inquiete habuit, ſitibundus, nauſeabundus, multa corporis jactatio & anguſtia, deliravit; extrema

* Πέπονα οὐδὲν, ita habent omnes impreſſi. Quid ſi legamus, πέπον οὐδὲν-

πελιδνὰ, καὶ ψυχρά· ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος ἐξ ἀμφοτέρων. Τετάρτη, οὐχ ὕπνωσεν· ἐπὶ τὸ χεῖρον. Ἑβδόμη, ἀπέθανεν. Ἡλικίη, περὶ ἔτεα εἴκοσιν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ.

9. Ἡ Παρὰ Τισαμενῷ γυνὴ κατέκειτο, ἣ τὰ εἰλεώδεα δυσφόρως ὥρμησεν· ἔμετοι πολλοί· τὸ ποτὸν κατέχειν οὐκ ἠδύνατο· πόνοι περὶ ὑποχόνδρια· καὶ ἐν τοῖσι κάτω κατὰ κοιλίην, πόνοι· στρόφοι ξυνεχέες. οὐ διψώδης· ἐπεθερμαίνετο· ἄκρεα ψυχρὰ διὰ τέλεος· ἀσώδης, ἄγρυπνος, οὖρα ὀλίγα, λεπτά. διαχωρήματα, ὠμὰ, λεπτὰ, ὀλίγα· ὠφελέειν οὐκ ἔτι ἠδύνατο. ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

10. Γυναῖκα, ἐξ ἀποφθορῆς νηπίου, τῶν περὶ Παντιμίδην, τῇ πρώτῃ πῦρ ἔλαβεν· ἡ γλῶσσα ἐπίξηρος· διψώδης, ἀσώδης, ἄγρυπνος· κοιλίη ταραχώδης λεπτοῖσι, πολλοῖσιν, ὠμοῖσι. Δευτέρῃ, ἐπεῤῥίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· ἀπὸ κοιλίης πολλά· οὐχ ὕπνωσε. Τρίτῃ, μείζους οἱ πόνοι. Τετάρτῃ, παρέκρουσεν. Ἑβδόμῃ, ἀπέθανεν· Ἡ κοιλίη διὰ παντὸς ὑγρὴ, διαχωρήμασι πολλοῖσι, λεπτοῖσιν, ὠμοῖσιν. οὖρα ὀλίγα, λεπτά.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

extrema livida & frigida, præcordiorum contenſio ſubmollis utrinque. Quarto, ſomnum non cepit, pejus habuit. Septimo obiit. Ætas erat annorum prope viginti.

ÆGER NONUS.

9. Mulier ad Tiſamenum moleſtis volvuli caſibus appetita fuit, multis vomitionibus conflictabatur, potum continere non poterat; dolores circa præcordia aderant, qui in inferioribus ſecundum ventrem locis cum torminibus aſſiduis urgebant; non ſitiebat, incaleſcebat, extrema perpetuo frigeſcebant, ſtomachi faſtidio laborabat, vigil erat; urinas paucas, tenues reddidit; alvi recrementa cruda, tenuia, pauca; nil amplius juvare poterat: defuncta eſt.

ÆGER DECIMUS.

10. Ex his quæ circa Pantimiden erant, mulier quædam ex infantuli fœtus abortione, primo die igne, hoc eſt, febre vehementiſſima, correpta eſt; lingua reſiccata, ſiticuloſa erat, æſtuabunda cum inſomnia; alvus conturbata multis tenuibus & crudis. Poſtridie, novo oborto rigore, febris acuta prehendit, venter multa reddidit, non dormivit. Tertio die, inaugebantur dolores: quarto, deliravit. Septimo, defuncta eſt. Alvus per totum morbum recrementis multis tenuibus, crudis fluxit; urinæ paucæ, tenues erant.

ÆGER

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

11. Ετέρην, ἐξ ἀποφθορῆς περὶ πεντάμηνον, πῦρ ἔλαβεν. Ἀρχομένη δὲ, κωματώδης ἦν, καὶ ἄγρυπνος πάλιν· ὀσφύος ὀδύνη, κεφαλῆς βάρος. Δευτέρῃ, κοιλίη ἐπεταράχθη ὀλίγοισι, λεπτοῖσιν, ἀκρήτοισι τὸ πρῶτον. Τρίτῃ, πλείω, χείρω· νυκτὸς οὐκ ἐκοιμήθη. Τετάρτῃ, παρέκρουσε· φόβος, δυσθυμίη· δεξιῷ ἴλλαινεν· ἵδρωσε, περὶ κεφαλὴν, ὀλίγῳ ψυχρῷ· ἄκρεα ψυχρά. Πέμπτῃ, πάντα παρωξύνθη· πολλὰ παρέλεγε, καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει· δίψος· ἄγρυπνος. Κοιλίη πουλλοῖσιν ἀκαίροισι διὰ τέλεος· οὖρα ὀλίγα, λεπτὰ, ὑπομέλανα· ἄκρεα ψυχρὰ, ὑποπέλιδνα. Ἕκτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. Ἑβδόμῃ, ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

12. Γυναῖκα, ἥτις κατέκειτο ἐπὶ Ψευδέων ἀγορῇ, τότε τεκοῦσαν πρῶτον ἐπιπόνως ἄρσεν, πῦρ ἔλαβεν. Αὐτίκα ἀρχομένη, διψώδης, ἀσώδης· καρδίην ὑπήλγει· γλῶσσα ἐπίξηρος· κοιλίη ἐπεταράχθη λεπτοῖσιν, ὀλίγοισιν· οὐχ ὕπνωσε. Δευτέρῃ, σμικρὰ ἐπερρίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· μικρὰ περὶ κεφαλὴν ἵδρωσε ψυχρῷ. Τρίτῃ, ἐπιπόνως ἀπὸ κοιλίης ὠμὰ, λεπτὰ, πολλὰ διήει. Τετάρτῃ, ἐπερρίγωσε· πάντα παρωξύνθη· ἄγρυπνος. Πέμπτῃ, ἐπιπόνως. Ἕκτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν· ἀπὸ κοιλίης δὲ ἦλθε ὑγρὰ πολλά. Ἑβδόμῃ, ἐπερρίγωσε· πυρετὸς ὀξύς· δίψα πουλλή· βληστρισμός. περὶ δείλην, ἵδρωσε δι' ὅλου ψυχρῷ· ψύξις· ἄκρεα ψυχρὰ, οὐκ ἔτι ἀνεθερμαίνετο. καὶ πάλιν εἰς νύκτα ἐπερρίγωσεν· ἄκρεα οὐκ ἀνεθερμαίνοντο·

ÆGER UNDECIMUS.

11. Alteram ex abortivo fœtu circiter quintum menſem ignis, hoc eſt, febris vehementiſſima, prehendit. Per exordia vero ſopore, rurſuſque inſomnia detinebatur, cum lumborum dolore, & capitis gravitate. Secundo die, alvus turbata eſt, primumque pauca, tenuia, & ſincera dejecit. Tertio, plura & pejora: nocte nihil dormivit. Quarto, mens emota fuit, metus atque animi ægritudo inerat, dexter oculus perverſus eſt, ſudor paucus & frigidus circa caput dimanavit, extremitates frigidæ. Quinto, exaſperata ſunt omnia, multum deliravit confeſtimque rurſus ad intelligentiam rediit; ſiticuloſa erat, inſomnis. Alvus per totum morbum multis & intempeſtivis fluxit; urinæ paucæ, tenues, nigreſcentes erant: extrema frigida, ſublivida. Sexto, eadem perſeverarunt. Septimo, extincta eſt.

ÆGER DUODECIMUS.

12. QUÆ in Mendacium foro decumbebat, tum primum laborioſe maſculum enixa, igne, hoc eſt, febre vehementiſſima, correpta eſt. Statim per exordia ſitibunda, ex ſtomachi faſtidio & oris ventriculi dolore laborabat, lingua reſiccata erat: alvus tenuibus, paucis, perturbata fuit, neque ſomnum cepit. Poſtridie, novo aliquantulum ſuborto rigore febris acuta prehendit, modicus circa caput ſudor frigidus dimanavit. Tertio, non ſine dolore ab alvo cruda, tenuia, multa demiſſa ſunt. Quarto, novus obortus eſt rigor, exaſperata ſunt omnia, pervigil fuit. Quinto, moleſte ſe habuit. Sexto, eadem perſeverarunt: ex alvo vero liquida multa ſeceſſere. Septimo, novo ſuborto rigore febris acuta corripuit, ſitis multa aderat, & incontinens corporis jactatio; ad veſperam, frigidus toto corpore diffuſus eſt ſudor, perfrixit, extremorum frigus, quæ nec jam ad calorem revocari poterant; iterumque ſub noctem oborto

 rigore

νοτο· οὐχ ὕπνωσε· σμικρὰ παρέκρουσε, καὶ πάλιν ταχὺ κατενόει. Ὀγδόῃ, περὶ μέσον ἡμέρης, ἀνεθερμάνθη· διψώδης, κωματώδης, ἀσώδης· ἤμεσε χολώδεα, μικρὰ, ὑπόξανθα· νύκτα δυσφόρως· οὐκ ἐκοιμήθη· οὔρησε πουλὺ ἀθρόον, οὐκ εἰδυῖα. Ἐνάτῃ, ξυνέδωκε πάντα· κωματώδης πρὸς δείλην· σμικρὰ ἐπεῤῥίγωσεν· ἤμεσε μικρὰ, χολώδεα. Δεκάτῃ, ῥῖγος· πυρετὸς παρωξύνθη· οὐχ ὕπνωσεν οὐδέν· πρωῒ, οὔρησε πουλὺ, ὑπόστασιν οὐκ ἔχον· ἄκρεα ἀνεθερμάνθη. Ἑνδεκάτῃ, ἤμεσεν ἰώδεα, χολώδεα· ἐπεῤῥίγωσεν οὐ μετὰ πουλὺ, καὶ πάλιν ἄκρεα ψυχρά. ἐς δείλην, ἱδρὼς, ῥῖγος· ἤμεσε πολλά· νύκτα, ἐπιπόνως. Δωδεκάτῃ, ἤμεσε πολλὰ, μέλανα, δυσώδεα· λυγμὸς πουλύς· δίψος ἐπιπόνως. Τρισκαιδεκάτῃ, μέλανα, δυσώδεα, πουλλὰ ἤμεσε· ῥῖγος· περὶ δὲ μέσον ἡμέρης, ἄφωνος. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, αἷμα διὰ ῥινῶν· ἀπέθανε. Ταύτῃ διὰ τέλεος, κοιλίη ὑγρή· φρικώδης. Ἡλικίη, περὶ ἔτεα ἑπτακαίδεκα.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Κατάστασις Λοιμώδης *.

13. ΕΤΟΣ νότιον, ἔπομβρον· ἄπνοια διὰ τέλεος· αὐχμῶν δὲ γενομένων τῷ ὑπόπροσθεν χρόνους ἐπ' ἐνιαυτὸν, ἐν νοτίοισι, περὶ Ἀρκτοῦρον, ὕδατα πουλλά. Φθινόπωρον, σκιῶδες, ἐπινέφελον· ὑδάτων πλήθεα. Χειμὼν νότιος, ὑγρὸς, μαλακός. Μετὰ δὲ ἡλίου τροπὰς ὕστερον πολλῷ, πλησίον ἰσημερίης, ὀπισθοχειμῶνες· καὶ ἤδη περὶ

rigore extrema non recalescebant, neque dormivit: aliquantulum deliravit, confestimque rursus ad intelligentiam rediit. Octavo, circa meridiem recaluit, sitivit, sopore oppressa fuit, nauseabunda; biliosa, pauca, nonnihil flava vomitione refudit, nox inquies, non dormivit, multas confertasque urinas reddidit, idque non sentiens. Nono, remissa sunt omnia, sopore detenta est ad occasum: suborto aliquantulum rigore, pauca, biliosa, vomuit. Decimo rigor, febrilis insultus, neque quicquam quievit: mane urinam multam, in qua nulla subsidentia inerant, reddidit, extrema recaluerunt. Undecimo, vomuit virulenta, biliosa: non ita multo post rigore correpta est, rursusque extrema frigescebant; sub occasum sudor, rigor, vomuit multum, noctem moleste tulit. Duodecimo, multa, nigra, fœtida vomuit; singultus multus adfuit, & sitis molesta. Decimo tertio, rigore correpta, nigra, graveolentia, multa vomitu effudit; circa meridiem vero voce defecta est. Decimo quarto, sanguis per nares effluxit; defuncta est. Huic per totum morbum alvus lubrica, & horroris sensus adfuit. Ætas erat annorum fere septendecim.

SECTIO SECUNDA.

Status Pestilens.

13. Annus Austrinus, imbribus abundans, atque in totum a ventis tranquillus fuit: quum autem paulo superioribus anni temporibus, justo majores siccitates viguissent, sub Arcturum, spirantibus austris, multum pluit. Autumnus obscurus, nebulosus, cum aquarum abundantia. Hyems austrina, humida & lenis. Longo vero post Solis conversionem intervallo, juxta æquinoctium, extremæ

* Λοιμώδης hic non est proprie *pestilens* & *contagiosus*, siquidem in his morbis ab *Hippocrate* descriptis nullum est *contagii* vestigium: sed ut *Galenus* innuit, aliud non est, quam Ἐπιδημία ὄλεθρος. Quicunque enim uno in loco morbus multos simul invaserit, simulque hoc habeat ut multos perimat, *pestis* fit. Com. 3. in 3. Epid. Sed ipse Titulus *Galeno* paululum suspectus est.

περὶ ἰσημερίην βόρεια, χιονώδεα, οὐ πουλὺν χρόνον. Ἔαρ πάλιν νότιον, ἄπνοον· ὕδατα πολλὰ διὰ τέλεος μέχρι Κυνός. Θέρος, αἴθριον, θερμόν· πνίγεα μεγάλα. Ἐτησίαι γε σμικροὶ, διεσπασμένως ἔπνευσαν· πάλιν δὲ περὶ Ἀρκτοῦρον ἐν βορείοισιν ὕδατα πολλά. Γενομένου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου νοτίου, καὶ ὑγροῦ, καὶ μαλθακοῦ, κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα, διῆγον ὑγιηρῶς, πλὴν τῶν φθινωδέων, περὶ ὧν γεγράψεται.

14. Πρωῒ δὲ τοῦ ἦρος, ἅμα τοῖσι γενομένοισι ψύχεσιν, Ἐρυσιπέλατα πολλὰ, τοῖσι μὲν μετὰ προφάσιος, τοῖσι δ' οὔ, κακοήθεα, πολλοὺς ἔκτειναν. Πολλοὶ φάρυγγας ἐπόνησαν· φωναὶ κακούμεναι· καῦσοι φρενιτικοί· στόματα ἀφθώδεα· αἰδοίοις φύματα· ὀφθαλμίαι· ἄνθρακες. Κοιλίαι ταραχώδεες· ἀπόσιτοι, διψώδεες, οἱ μὲν, οἱ δ' οὔ· οὖρα ταραχώδεα, πουλλὰ, κακά. Κωματώδεες ἐπὶ πουλὺ, καὶ πάλιν ἄγρυπνοι· ἀκρισίαι πουλλαί· δύσκριτα· ὕδρωπες· φθινώδεες πουλλοί. Τὰ μὲν ἐπιδημήσαντα νοσήματα, ταῦτα. Ἑκάστου δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων εἰδέων, ἦσαν οἱ κάμνοντες, καὶ ἔθνησκον πολλοί· ξυνέπιπτε δὲ ἐφ' ἑκάστοισι τουτέων ὧδε. Πολλοῖσι μὲν τὸ Ἐρυσίπελας μετὰ προφάσιος ἐπὶ τοῖσι τυχοῦσι καὶ πάνυ ἐπὶ σμικροῖσι τρωματίοισιν, ἐφ' ὅλῳ τῷ σώματι· μάλιστα δὲ τοῖσι περὶ ἑξήκοντα ἔτεα, περὶ κεφαλὴν, εἰ καὶ σμικρὸν ἀμεληθείη. Πολλοῖσι δὲ καὶ ἐν θεραπείῃ ἐοῦσι, μεγάλαι φλεγμοναὶ ἐγίνοντο· καὶ τὸ ἐρυσίπελας, πολὺ, ταχὺ πάντοθεν ἐπενέμετο. Τοῖσι μὲν οὖν πλείστοισιν αὐτῶν ἀποστάσιες ἐς ἐμπυήματα ξυνέπιπτον· σαρκῶν, καὶ νεύρων, καὶ ὀστέων ἐκπτώσιες μεγάλαι. Ἦν δὲ καὶ τὸ ῥεῦμα τὸ ξυνιστάμενον οὐ πύῳ ἴκελον, ἀλλὰ σηπεδών τις ἄλλη, καὶ ῥεῦμα πουλὺ, καὶ ποικίλον. Οἷσι μὲν

hyemis frigora adfuerunt, jamque sub æquinoctium ipsum Aquilonares venti cum nivibus non ita diu spiravere. Ver rursus austrinum, a flatibus quietum: aquæ multæ & continentes ad Canem usque. Æstas serena, calida: æstus præfocantes magni. Anniversarii venti (Etesias vocant) pauci disjunctim spiravere. Sub Arcturum rursus, spirantibus Aquilonibus, aquæ multæ. Existente igitur anno austrino, humido & leni, hyeme quidem salubriter agebant, præter tabidos, de quibus mox scribetur.

14. Ante ver autem una cum frigoribus consecutis Ignes Sacri plurimi, partim quidem aliqua de causa, partim quidem sine ea contingebant, atque hi maligni quidem multos sustulerunt. Multi ex faucibus laborabant, voces vitiatæ erant; febres ardentes una cum phrenitide, serpentia oris ulcera, pudendorum tubercula, lippitudines, carbunculi. Alvi perturbatæ; cibos aversabantur, & hi quidem partim siticulosi, partim sine siti erant; urinæ turbulentæ, multæ, malæ reddebantur. Sopore ut plurimum detinebantur, rursusque pervigiles; morborum solutiones partim nullæ, partimque difficiles; aquæ inter cutem, tabidi multi. Atque hi quidem morbi populariter vulgabantur. Ex enumeratorum autem generum unoquoque laborabant multi, & moriebantur plurimi, eorumque singulis hunc in modum accidit. Multis certe Ignis Sacri occasio ex contemnendis valdeque parvis vulnusculis toto corpore oblata est; præcipue vero sexagenariis circum caput, vel si quid paululum negligeretur. Nonnullis autem, etiam inter curationes ipsas, magnæ inflammationes contingebant, multusque ignis sacer celeriter ubique populabatur. Horum igitur plurimis abscessus ad suppurationes vertebant, carniumque & ossium ac nervorum ex decidentia mutilationes magnæ fiebant. Neque vero contracta fluxio puri erat affinis, sed aliud quoddam putredinis & fluxionis multæ ac variæ

μὲν οὖν περὶ κεφαλὴν τουτέων τι ξυμπίπτῃ γίνεσθαι, μαδήσιές τε ὅλης τῆς κεφαλῆς ἐγίνοντο, καὶ τοῦ γενείου· καὶ ὀστέων ψιλώματα, καὶ ἐκπτώσιες, καὶ πολλὰ ῥεύματα. Ἐν πυρετοῖσί τε ταῦτα, καὶ ἄνευ πυρετῶν· ἦν δὲ ταῦτα φοβερώτερα, ἢ κακίω. Οἷσι γὰρ ἐς ἐμπύημα ὁ τῶν τοιούτων ἀφίκοιτο πεπασμὸς, οἱ πλεῖστοι τούτων ἐσώζοντο. οἷσι δὲ ἡ μὲν φλεγμονὴ, καὶ τὸ ἐρυσίπελας ἀπέλθοι, τοιαύτην δὲ ἀπόστασιν μηδεμίαν ποιήσαιτο, τούτων ἀπώλλυντο πουλλοί. Ὁμοίως δὲ καὶ ὅποι ἄλλῃ τοῦ σώματος πλανηθῇ, ξυνέπιπτε ταῦτα. Πολλοῖσι μὲν γὰρ βραχίων, καὶ πῆχυς ὅλος περιεῤῥύη· οἷσι δ' ἐπὶ τὰ πλευρὰ ταῦτα ἐκακοῦτο, ἢ τῶν ἔμπροσθέν τι ἢ τῶν ὄπισθεν· οἷσι δὲ ὅλος ὁ μηρὸς, ἢ τὰ περὶ κνήμην ἐψιλοῦτο, καὶ ποῦς ὅλος. Ἦν δὲ πάντων χαλεπώτατον τῶν τοιούτων, ὅ, τι περὶ ἥβην καὶ αἰδοῖα γένοιτο. Καὶ τὰ μὲν περὶ ἕλκεα, καὶ μετὰ προφάσιος τοιαῦτα. Πολλοῖσι δὲ, ἐν πυρετοῖσι, καὶ πρὸ πυρετοῦ, καὶ ἐπὶ πυρετοῖσι ξυνέπιπτεν. Ἦν δὲ καὶ τούτων ὅσα μὲν ἀπόστασιν ποιήσαιτο διὰ τοῦ ἐκπυήματος, ἢ κατὰ κοιλίην ταραχή τις ἐπίκαιρος, ἢ χρηστῶν οὔρων διάδοσις γένοιτο, διὰ τούτων λελύσθαι· οἷσι δὲ μηδὲν τούτων ξυμπίπτοι, ἀσήμως δὲ ἀφανιζομένων, θανατώδεα γίνεσθαι. Πολὺ μὲν οὖν τοῖσι πλείστοισι ξυνέπιπτε τὰ περὶ τὸ ἐρυσίπελας, τοῦ ἦρος· παρείπετο δὲ καὶ διὰ τοῦ θέρεος, καὶ ὑπὸ φθινόπωρον. Πολλὴ δὲ ταραχή τισι, καὶ τὰ περὶ τὸν φάρυγγα φύματα, καὶ φλεγμοναὶ γλώσσης, καὶ τὰ παρ' ὀδόντας ἀποστήματα. Φωναί τε πολλοῖσιν ἐπεσήμαινον, κακούμεναι, καὶ κατίλλουσαι *· πρῶτον μὲν φθινώδεσιν ἀρχομένοισιν, ἀτὰρ καὶ τοῖσι καυσώδεσι, καὶ τοῖσι φρενιτικοῖσιν.

15. Ἤρξαντο

riæ genus. Quibus itaque circa caput hujusmodi aliquid contigit, totius capitis & menti glabrationes, ossiumque denudationes & prolapsus acciderunt, multæque fluxiones fiebant. Istaque partim in febribus, partim sine his aderant; atque hæc terrorem potius quam periculum denuntiabant. Quibus namque talium maturatione res ad suppurationem devenit, eorum plerique superstites evadebant; at vero quos inflammatio quidem sacerque ignis reliquerat, nullumque hujusmodi abscessum creaverat, ii frequentes periere. Similiter quoque & quacunque corporis parte oberrarunt, ista contigerunt. Multis siquidem brachium ac cubitus totus defluebat: nonnullis vero ista latera male vexabant, aut anteriorum aut posteriorum aliquid; est ubi etiam femur integrum, aut tibia, aut pes totus denudabantur. Horum autem omnium gravissime urgebant, quæ circum pubem pudendaque contingebant. Atque ea quidem fuit eorum, quæ cum ulcere, aut occasione aliqua externa contigerunt, conditio. Multis autem una cum febribus ipsis, aut ante febrem, atque etiam post febres ipsas inciderunt. Illud vero ipsis inerat, ut quæcunque per suppurationem abscederent, vel si insignis aliqua alvi perturbatio, aut probarum urinarum transmissio extitisset, per ea ipsa solutio procederet: sin quibusdam nihil horum contigisset, temereque & sine ulla solutionis significatione evanescerent, ea mortem inferebant. Longe igitur plurimos Sacer Ignis vere appetivit, qui & per æstatem & sub autumnum quoque continuavit. Magna vero perturbatio quibusdam inerat, & ad fauces tubercula, linguæque inflammationes, & quæ secundum dentes abscederent. Multisque vocis vitiatæ & præpeditæ facta est significatio, potissimum quidem his qui tabescere cœpissent, atque etiam febre ardente detentis & phreneticis.

* Alii legunt κατατίλλουσαι, aut κατιλλαίνουσαι, alii κατειλοῦσαι. Vide Foesium.

15. Ἤρξαντο μὲν οὖν οἱ Καῦσοι, πρὸ τοῦ ἦρος, καὶ τὰ Φρενιτικὰ, μετὰ τὰ γενόμενα ψύχεα· καὶ πλεῖστοι τηνικαῦτα διενόσησαν· ὀξέα δὲ τούτοισι καὶ θανατώδεα ξυνέπιπτεν. Ἦν δὲ ἡ κατάστασις τῶν γενομένων Καύσων, ὧδε· ἀρχόμενοι κωματώδεες, ἀσώδεες, φρικώδεες· πυρετὸς ὀξύς· οὐ διψώδεες λίην, οὐ παράληροι· ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξε μικρά. Οἱ παροξυσμοὶ τοῖσι πλείστοισιν, ἐν ἀρτίῃσι. Περὶ δὲ τοὺς παροξυσμοὺς, λήθη, καὶ ἄφεσις, καὶ ἀφωνίη. ἄκρεά τε τούτοισιν, αἰεὶ μὲν ψυχρότερα ποδῶν καὶ χειρῶν, πουλὺ δὲ περὶ τοὺς παροξυσμοὺς μάλιστα· πάλιν τε βραδέως, καὶ οὐ καλῶς ἀνεθερμαίνοντο· καὶ πάλιν κατενόουν, καὶ διελέγοντο. Κατεῖχε δὲ ἢ τὸ κῶμα ξυνεχὲς, οὐχ ὑπνῶδες· ἢ μετὰ πόνων ἄγρυπνοι. Κοιλίαι ταραχώδεες τοῖσι πλείστοισι τούτων, διαχωρήμασιν ὠμοῖσι, λεπτοῖσι, πολλοῖσιν. οὖρα πολλὰ, λεπτὰ, κρίσιμον οὐδὲ χρηστὸν οὐδὲν ἔχοντα. Οὐδὲ ἄλλο κρίσιμον οὐδὲν τοῖσιν οὕτως ἔχουσιν ἐγένετο. οὔτε γὰρ ἡμορράγει καλῶς, οὔτέ τις ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις ἐγίνετο κρίσιμος. ἔθνησκόν τε ἕκαστος, ὡς τύχοι πεπλανημένως τὰ πολλὰ, περὶ τὰς κρίσιας. ἐκ πολλοῦ δέ τινες ἄφωνοι, ἱδρῶντες πολλοί. Τοῖσι μὲν ὀλεθρίως ἔχουσι, ξυνέπιπτε ταῦτα. Παραπλήσια δὲ καὶ τοῖσι Φρενιτικοῖσιν· ἄδιψοι δὲ πάνυ οὗτοι ἦσαν· οὐδ' ἐξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοισιν· ἀλλ' ἄλλῃ τινὶ καταφορῇ κακῇ νωθρῇ βαρέως ἀπώλλυντο.

16. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι πυρετοὶ, περὶ ὧν γεγράψεται. Στόματα πολλοῖσιν ἀφθώδεα, ἑλκώδεα ῥεύματα περὶ τὰ αἰδοῖα πολλά· ἑλκώματα, φύματα, ἔξωθεν, ἔσωθεν, τὰ περὶ βουβῶνας. Ὀφθαλμίαι ὑγραὶ, μακροχρόνιαι, μετὰ πόνων· ἐπιφύσιες βλεφάρων ἔξωθεν, ἔσωθεν, πολλῶν φθείροντες τὰς ὄψιας, ἃς Σῦκα ἐπονομάζουσιν. Ἐφύετο δὲ καὶ

ἐπὶ

15. Cœperunt itaque Febres Ardentes & Phrenitides ante ver, poſt ea quæ præceſſerunt frigora; plurimique tunc diu ægrotarunt, gravibuſque & lethalibus caſibus conflictati ſunt. Erat autem Febrium Ardentium quæ obvenerant conſtitutio hujuſmodi; per initia ſopore detinebantur, cum ſtomachi faſtidio, & horroris ſenſu: febris acuta, neque magnopere ſitiebant, aut delirabant; ex naribus paucus ſtillavit ſanguis. Plurimos acceſſiones diebus paribus invadebant. Atque ſub ipſas acceſſiones oblivio, membrorum exolutio, & vocis defectio contingebant; & his quidem pedes ſummi & manus frigidiores evadebant, multoque maxime circa acceſſiones; deinde vero lente nec probe recaleſcebant, rurſuſque ad intelligentiam redibant & loquebantur. Eos autem aut perpetuus ſopor non ſomnolentus detinebat, aut vigiliæ cum doloribus. Horum pleriſque alvus retrimentis crudis, tenuibus, multis turbabatur; urinæ multæ, tenues, neque judicatorii neque boni quicquam habebant. Neque aliud quicquam in ita affectis decernebat: neque enim rite ſanguis e naribus profluebat, neque aliud quicquam eorum, quæ abſcedere ſolent judicationem attulit; moriebaturque unuſquiſque, uti ſors ferebat, vago & incerto ordine, plerumque circa judicationes; quidam vero longius producti, cum vocis defectione: nonnulli etiam cum ſudoribus. Quæ quidem his, qui pernicioſe ſe haberent, contingebant. Quin & ſimilia Phreniticis fiebant; atque hi omnino ſine ſiti erant; neque phreniticorum quiſpiam vehementer inſanivit, ſicut in cæteris uſu venire ſolet, ſed ex mala alia quadam & languida in ſomnum degravatione graviter peribant.

16. Aliæ inſuper etiam febres viguerunt, de quibus mox ſcribetur. Multis os ſerpentibus ulceribus affectum ulceroſumve fuit; fluxiones ad pudenda multæ, exulcerationes, tubercula intus & extra circum inguina. Lippitudines humentes, longæ, diuturnæ, non ſine doloribus; palpebris foris & intus adnaſcebantur quædam, quæ multorum aciem perderent, Ficos nominant.

ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑλκέων πολλά, καὶ αἰδοίοισιν. Ἄνθρακες πολλοὶ κατὰ θέρος, καὶ ἄλλα, ἃ σὴψ καλέεται, ἐκθύματα μεγάλα· ἕρπητες πολλοῖσι μεγάλοι. Τὰ δὲ κατὰ κοιλίην πολλοῖσι πολλά, καὶ βλαβερὰ συνέβαινε. πρῶτον μὲν, τεινεσμοὶ πολλοῖσιν ἐπιπόνως· πλείστοισι δὲ παιδίοισι, καὶ πᾶσιν, ὅσοι πρὸ ἥβης· καὶ ἀπώλλυντο τὰ πλεῖστα τούτων. Λειεντερικοὶ πολλοί, δυσεντερικοί· οὐδ' οὗτοι λίην ἐπιπόνως· τὰ δὲ χολώδεα, καὶ λιπαρά, καὶ λεπτά, καὶ ὑδατώδεα. Πολλοῖσι μὲν αὐτὸ τὸ νόσημα ἐς τοῦτο κατέσκηψεν, ἄνευ τε πυρετῶν, καὶ ἐν πυρετοῖσι. Μετὰ πόνων στρόφοι, καὶ ἀνειλήσιες· τῶν πολλῶν ἐνόντων τε καὶ ἐπεχόντων διέξοδοι· τά τε διεξιόντα, πόνους οὐ λύοντα. Τοῖσι δὲ προσφερομένοισι δυσκόλως ὑπακούοντα· καὶ γὰρ αἱ καθάρσιες τοὺς πλείστους προσέβλαπτον. Τῶν δὲ οὕτως ἐχόντων, πολλοὶ μὲν ὀξέως ἀπώλλυντο· πολλοῖσι δὲ καὶ μακρότερα διῆγεν. Ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, πάντες καὶ οἱ τὰ μακρὰ νοσέοντες, καὶ οἱ τὰ ὀξέα, ἐκ τῶν κατὰ κοιλίην ἀπέθνησκον μάλιστα· πάντας γὰρ, κοιλίη συναπήνεγκεν. Ἀπόσιτοι δὲ πάντες μὲν ἐγένοντο καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσι προγεγραμμένοισιν, οἷς ἐγὼ οὐδεπώποτε ἐνέτυχον. πολλοὶ δὲ μάλιστα αὐτοί, καὶ οἱ ἐκ τοιούτων· καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ, οἱ καὶ ὀλεθρίως ἔχοιεν. Διψώδεες, οἱ μὲν, οἱ δὲ οὔ· τῶν ἐν πυρετοῖσι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισιν, οὐδεὶς ἀκαίρως, ἀλλ' ἦν κατὰ ποτὸν διαιτᾷν, ὡς ἤθελες. Οὖρα δὲ πολλὰ μὲν τὰ διεξιόντα ἦν, οὐκ ἐκ τῶν προσφερομένων ποτῶν, ἀλλὰ πολλὸν ὑπερβάλλοντα. Πολλὴ δέ τις καὶ τῶν οὔρων κακότης ἦν τῶν ἀπιόντων· οὔτε γὰρ πάχος, οὔτε πεπασμοὺς, οὔτε καθάρσιας χρηστὰς εἶχεν. Ἐπὶ πολλοῖσι γὰρ αἱ κατὰ κύστιν καθάρσιες χρησταὶ γινόμεναι, ἀγαθόν· ἐσήμαινον δὲ τοῖσι πλείστοισι, σύντηξιν, καὶ ταραχὴν, καὶ πόνους, καὶ χρόνους, καὶ ἀκρισίας. Κωματώδεες δὲ μάλιστα οἱ φρενιτικοὶ, καὶ οἱ καυσώδεες

nominant. Enafcebantur vero cum aliis in ulceribus multa, tum in pudendis. Carbunculi æftate multi, atque alia quæ Putredinis nomine donantur, puftulæ magnæ; ferpentia ulcera plerifque magna. Quantum autem ad alvum fpectabat, plerifque circa eam multa & noxia evenere; primum quidem, crebræ & inanes egerendi voluntates multis moleftæ, imprimis vero pueris atque iis omnibus qui pubertatem nondum attigerant, eorumque plurimi peribant. Multi inteftinorum lævitate vexabantur, quidam difficultate inteftinorum, neque hi admodum molefte; alvus autem biliofa, & pinguia, & tenuia, & liquida demittebat: ac multis quidem eo morbus ipfe decubuit, tum citra febres, tum in febribus. Tormina cum doloribus aderant, itemque convolutiones malignæ; multorum, quæ in corpore erant ac fupprimebantur, exitus; at neque exeuntia dolores tollebant. Atque ad ea quæ adhibebantur non facile cedebant; purgationes nempe plurimos magis offendebant. Eorum vero qui ita fe habebant plerique quidem fubito moriebantur, multi etiam diutius perdurabant. Atque ut femel abfolvam, tum qui diuturnis, tum qui acutis tentabantur morbis, ex ventris vitio omnes fere eriere, omnes namque venter pariter fuftulit. Omnes autem in quos fane incidi, ob præfcriptos omnes morbos quibus vexabantur, cibos quidem averfabantur; plerique vero præcipueque hi ipfi, & qui eodem modo affecti erant, fed & ex aliis qui etiam perniciofe fe haberent. Siticulofi partim quidem erant, partim vero fiti vacui. Ex his quos febris aliaque vexabant, nullus intempeftive potum fumpfit: fed quoad potionem, licebat eam inftituere vivendi rationem quam velles. Urinæ autem copiofæ prodibant, neque potioni ingeftæ refpondebant, verum plurimum fuperabant. Multumque etiam vitiofæ erant urinæ redditæ; nam neque craffitudinem, neque concoctionem habebant, neque probe expurgabantur. In multis namque probæ per veficam expurgationes bono funt; his autem plurimis colliquationem, perturbationemque, & dolores,

σώδεες ἦσαν· ἀτὰρ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι νουσήμασι πᾶσι τοῖσι μεγίστοισιν, ὅ, τι μετὰ πυρετοῦ γίνοιτο. διὰ παντὸς δὲ τοῖσι πλείστοισιν, ἢ βαρὺ κῶμα παρείπετο, ἢ μικροὺς καὶ λεπτοὺς ὕπνους κοιμᾶσθαι.

17. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα πυρετῶν ἐπεδήμησεν εἴδεα, τριταίων, τεταρταίων, νυκτερινῶν, ξυνεχέων, μακρῶν, πεπλανημένων, ἀσωδέων, ἀκαταστάτων. Απαντες δὲ οὗτοι, μετὰ πολλῆς ἐγίνοντο ταραχῆς. Κοιλίαι τε γὰρ τοῖσι πλείστοισι ταραχώδεες· φρικώδεες· ἱδρῶτες οὐ κρίσιμοι· καὶ τὰ τῶν οὔρων, ὡς ὑπογέγραπται. Μακροὶ δὲ τοῖσι πλείστοισι τουτέων· οὐδὲ γὰρ αἱ γινόμεναι τούτοισιν ἀποστάσιες ἔκρινον, ὥσπερ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι. Δύσκριτα μὲν πᾶσι πάντα ἐγίνετο, καὶ ἀκρισίαι, καὶ χρόνια· πολὺ δὲ μάλιστα τούτοισιν. Εκρινε δὲ τουτέων ὀλίγοισι, περὶ ὀγδοήκοντα· τοῖσι δὲ πλείστοισιν, ὡς ἔτυχεν, ἐξέλιπεν. Εθνησκον δὲ τουτέων ὀλίγοι ὑπὸ ὕδρωπος, ὀρθοστάδην. Πολλοῖσι δὲ καὶ ἐπὶ τοῖσιν ἄλλοισι νουσήμασιν, οἰδήματα παρώχλει· πολὺ δὲ μάλιστα τοῖσι φθινώδεσι.

18. Μέγιστον δὲ καὶ χαλεπώτατον, καὶ πλείστους ἔκτεινε τὸ Φθινῶδες. Πολλοὶ γάρ τινες ἀρξάμενοι κατὰ χειμῶνα, πολλοὶ μὲν κατεκλίθησαν· οἱ δὲ αὐτέων ὀρθοστάδην ὑπέφερον. Τὸ πρωῒ δὲ τοῦ ἦρος, ἔθνησκον οἱ πλεῖστοι τῶν κατακλιθέντων· τῶν δὲ ἄλλων, ἐξέλιπον μὲν αἱ βῆχες οὐδενὶ, ὑφίεσαν δὲ κατὰ θέρος. Υπὸ δὲ τὸ φθινόπωρον, κατεκλίθησαν πάντες, καὶ πολλοὶ ἔθνησκον· μακροὶ δὲ τούτων οἱ πλεῖστοι διενόσεον. Ηρξατο μὲν οὖν τοῖσι πλείστοισι τούτων ἐξαίφνης ἐκ τούτων κακοῦσθαι· φρικώδεες πυκνά· πολλάκις πυρετοὶ ξυνεχέες, ὀξέες· ἱδρῶτες τε ἄκαιροι· πολλοὶ ψυχροὶ διὰ τέλεος, πολλὴ ψύξις, καὶ μόλις πάλιν ἀναθερμαινόμενοι. Κοιλίαι ποικίλως ἐφεστάμεναι, καὶ πάλιν ταχὺ καθυγραινόμεναι· καὶ τῶν περὶ πλεύμονα πάντων

lores, & moram, & judicationis ceſſationem portendebant. Sopore autem detinebantur, imprimis quidem phrenitici, & qui febre ardente laborabant, quinetiam cæteris in omnibus maximis morbis, qui cum febre contingerent; omnino vero pleroſque aut gravis ſopor comitabatur, aut tenues & parvi ſomni.

17. Multa alia præterea paſſim vulgata ſunt febrium genera, tertianæ, quartanæ, nocturnæ, continuæ, diuturnæ, incertæ & vagæ, nauſeabundæ, inconſtantes. Atque hæ omnes non ſine multa perturbatione contingebant. Pleriſque etenim alvus cum horroris ſenſu turbabatur, ſudores nihil decernebant, urinæque, quales ſupra deſcripſimus. Eorum vero pleriſque hæc erant diuturna; neque enim decernebant quæ iis ipſis abſcedebant, quod cæteris uſu venire ſolet. Omnino quidem omnibus difficiles erant judicationes, aut nullæ, aut diuturnæ, his vero quam maxime. Atque horum pauci circa octogeſimum diem judicatione abſolvebantur, magna autem ex parte eos morbus incerto tempore ac modo reliquit. Horum etiam pauci ex aqua inter cutem moriebantur erecti & ſtantes. Pleroſque vero etiam præter alios morbos tumores agitabant, ac præ cæteris tabidos.

18. Maxime autem & graviſſime afflixit Tabes, plurimoſque interemit. Nempe cum multis ad hyemem cœpiſſet, hi magna ex parte decubuerunt, partim vero erecti & ſtantes pertulerunt. Ineunte autem vere eorum qui decubuerant plerique perierunt; reliquorum vero nullum tuſſes reliquerunt, verum æſtate remiſerunt. At ſub Autumnum omnes decubuerunt, multique interierunt; eorum vero plerique diu traxerunt. Horum itaque plurimi, ex his derepente peſſime affligi cœperunt: crebri erant horrores, plerumque febres aſſiduæ, acutæ; ſudores etiam intempeſtivi, multi, continenter frigidi, refrigeratio multa, vixque recaleſcebant. Alvi variis modis ſubſiſtentes, rurſuſque illico lubricæ; atque eorum quæ pulmones offendebant

των διάδοσις κάτω. Πλῆθος οὔρων, οὐ χρηστῶν· ξυντήξιες κακαί. Αἱ δὲ βῆχες ἐνῆσαν μὲν διὰ τέλεος πολλαὶ, καὶ πολλὰ ἀνάγουσαι πέπονα καὶ ὑγρά· μετὰ πόνων δὲ οὐ λίην. Ἀλλ' εἰ καὶ ὑπεπόνεον, πάνυ πρηέως πᾶσιν ἡ κάθαρσις ἡ ἀπὸ πλεύμονος ἐγίνετο· φάρυγγες οὐ λίην δακνώδεες, οὐδὲ ἁλμυρίδες οὐδὲν ἠνώχλεον· τὰ μέντοι γλίσχρα, καὶ λευκὰ, καὶ ὑγρὰ, καὶ ἀφρώδεα πολλὰ ἀπὸ κεφαλῆς κατήει. Πολὺ δὲ μέγιστον κακὸν παρείπετο καὶ τούτοισι καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τὰ περὶ τὴν ἀποσιτίην, καθάπερ ὑπογέγραπται· οὐδὲ γὰρ ποτῶν μετὰ τροφῆς ἡδέως εἶχον, ἀλλὰ πάνυ διῆγον ἀδίψως. Βάρος σώματος· κωματώδεες. Τοῖσι πλείστοισιν αὐτέων οἴδημα, καὶ ἐς ὕδρωπα περιΐσταντο. Φρικώδεες, παράληροι περὶ θάνατον.

19. Εἶδος δὲ τῶν φθινωδέων ἦν, τὸ λεῖον, τὸ ὑπόλευκον, τὸ φακῶδες, τὸ ὑπέρυθρον, τὸ χαροπὸν, λευκοφλεγματίαι, πτερυγώδεες· καὶ γυναῖκες οὕτω· τὸ μελαγχολικόν τε, καὶ ὕφαιμον. Οἱ καῦσοι, καὶ τὰ φρενιτικὰ, καὶ τὰ δυσεντεριώδεα τούτων ἥπτετο· τεινεσμοὶ νέοισι· φλεγματώδεσιν αἱ μακραὶ διάῤῥοιαι· καὶ τὰ δριμέα διαχωρήματα, καὶ λιπαρὰ πικροχόλοισιν.

20. Ἦν δὲ πᾶσι τοῖσιν ὑπογεγραμμένοισι, χαλεπώτατον μὲν, τὸ ἔαρ, καὶ πλείστους ἀπέκτεινε· τὸ δὲ θέρος ῥήϊστον, καὶ ἐλάχιστοι ἀπώλλυντο· τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ ὑπὸ Πληϊάδα, πάλιν ἔθνησκον οἱ πολλοὶ τεταρταῖοι. Δοκέει δέ μοι προσωφελῆσαι κατὰ λόγον τὸ γενόμενον θέρος· τὰς γὰρ θερινὰς νούσους χειμὼν ἐπιγενόμενος λύει, καὶ τὰς χειμερινὰς θέρος ἐπιγενόμενον μεθίστησι. Καί τοι αὐτόγε ἐπὶ ἑωυτοῦ τὸ γενόμενον θέρος, οὐκ εὐσταθὲς ἐγένετο, ἀλλ' ἐξαίφνης θερμὸν, καὶ νότιον, καὶ ἄπνοον· ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν ἄλλην κατάστασιν μεταλλάξαν, ὠφέλησε.

21. Μέγα

fendebant per inferna tranfmiffio. Urinarum illaudatarum abundantia: corporis extenuationes malæ. Tuffes autem omnino quidem multæ aderant; multaque cocta & liquida educebant, neque vero admodum laboriofe. Quod fi etiam quadantenus dolerent, rurfus tamen valde placide & molliter omnis ex pulmone purgatio procedebat; fauces non admodum mordebantur, neque falfugines quicquam infeftabant. Vifcida nihilominus & alba, liquidaque, & fpumofa multa ex capite defcendebant. Longe vero maximum malum tum hos tum etiam cæteros comitabatur, ciborum faftidium, uti paulo ante fcriptum eft. Nam neque ad potionem neque ad cibum alacriter fe habebant, fed valde fiti vacui degebant. Corporis gravitas inerat, & fopore detinebantur. Ac fere omnes tumoribus corripiebantur, & in aquam inter cutem evadebant. Horrore concutiebantur fub mortem, & delirabant.

19. Erat autem tabidorum fpecies ex iis qui glabri erant, fubalbidi, lentis colorem referentes, fubrubri, cæfiis oculis, pituita alba redundantes, & quibus fcoptula operta alarum inftar a tergo extabant atque prominebant; mulierefque eodem modo fe habebant; itidem & qui ad atram bilem generandam effent idonei, & fubfanguinei. Atque hos febres ardentes & phrenitides, & inteftinorum difficultates tentabant; juvenes crebræ & inanes egerendi cupiditates, pituitofos longa alvi profluvia, acria & pinguia ventris recrementa biliofos vexabant.

20. Omnibus autem quos paulo fupra defcripfimus, ver quidem erat moleftiffimum plurimofque fuftulit; æftas vero placidiffima, minimeque multi perierunt; per autumnum rurfus, & fub Vergilias, multi interierunt quartana febre detenti. Mihi porro videtur æftas illa merito multum profuiffe; æftivos namque morbos fuccedens bruma folvit, & brumales adveniens æftas dimovet. Quamquam quæ tunc fuit æftas ex fefe non fatis fuæ naturæ conftabat, verum derepente calida, auftrina, & a ventis filens fuit, nihilominus tamen ad aliam temporis conditionem mutata profuit.

21. Per

21. Μέγα δὲ μέρος ἡγεῦμαι τῆς τέχνης εἶναι τὸ δύνασθαι σκοπεῖν καὶ περὶ τῶν γεγραμμένων ὀρθῶς· ὁ γὰρ γνοὺς, καὶ χρεόμενος τούτοις, οὐκ ἄν μοι δοκέῃ μέγα σφάλλεσθαι ἐν τῇ τέχνῃ. Δεῖ δὲ καταμανθάνειν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῶν ὡρέων ἑκάστην, καὶ τὸ νόσημα· ἀγαθὸν ὅ, τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει, ἢ ἐν τῇ νούσῳ· κακὸν ὅ, τι κοινὸν ἐν τῇ καταστάσει, ἢ ἐν τῇ νούσῳ· μακρὸν ὅ, τι νόσημα, καὶ θανάσιμον· μακρὸν ὅ, τι, καὶ περιεστηκός· ὀξὺ, ὅ, τι θανάσιμον· ὀξὺ, ὅ, τι περιεστηκός. τάξιν τῶν κρισίμων. Εκ τούτων σκοπεῖσθαι, καὶ προλέγειν ἐκ τούτων εὐπορεῖται. εἰδότι περὶ τούτων ἐστὶν εἰδέναι, οὓς, καὶ ὅτε, καὶ ὡς δεῖ διαιτᾷν.

ΕΚΚΑΙΔΕΚΑ ΑΡΡΩΣΤΟΙ.

ΠΡΩΤΟΣ.

22. ΕΝ Θάσῳ τὸν τοῦ Παρίωνος, ὃς κατέκειτο ὑπὲρ Ἀρτεμισίου, πυρετὸς ἔλαβεν ὀξὺς, κατ' ἀρχὰς δὲ ξυνεχής. Καυσώδης, διψώδης· ἀρχόμενος κωματώδης, καὶ αὖθις ἄγρυπνος· κοιλίη ταραχώδης ἐν ἀρχῇσιν· οὖρα λευκά. Εκτῃ, οὔρησεν ἐλαιῶδες· παρέκρουσεν. Εβδόμῃ, παρωξύνθη πάντα. οὐδὲν ἐκοιμήθη· ἀλλ' οὖρά τε ὅμοια, καὶ τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα· ἀπὸ δὲ κοιλίης, χολώδεα, λιπαρὰ διῆλθεν. Εἶτα τῇ ὀγδόῃ, σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν· ἤμεσεν ἰώδεα, ὀλίγα· σμικρὰ ἐκοιμήθη. Ενάτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. Δεκάτῃ, πάντα ξυνέδωκεν. Ενδεκάτῃ, ἵδρωσεν, οὐ δι' ὅλου· περιέψυξε μὲν, ταχὺ δὲ πάλιν ἀνεθερμάνθη. Δωδεκάτῃ, πυρετὸς

21. Per vero magni in arte æſtimo poſſe de iis, quæ ſcripſimus, cogitationem recte inſtituere; eorum namque uſum qui calluerit, is mihi non magnopere videtur in arte aberrare poſſe. Exacte autem tenere oportet propriam cujuſque temporum anni conditionem, & ſtatum, morbumque ipſum; & quidnam boni commune ſit conſtitutioni cum morbo, & quidnam mali conſtitutio, ac morbus inter ſe commune habeant; & quiſnam morbus diuturnus ſit & exitium afferat, aut quiſnam diuturnus & ex quo ægri evadant; & quiſnam præceps & exitialis, aut quiſnam præceps & ſalutaris; & ſeriem quoque judicatoriorum dierum. Atque ex his tum obſervandi tum etiam prædicendi facultas ſuppetit; ac in his exercitato proclive eſt ſcire quos, & quando, & quomodo per victum curare oporteat.

ÆGROTI SEXDECIM.

PRIMUS.

22. PArionis filius in Thaſo, qui ſupra Dianæ fanum decumbebat, febre acuta correptus eſt, ſtatim quidem ab initio continua. Homo autem febre ardente & ſiti vexabatur, & per exordia ſopore detentus, rurſus vigiliis premebatur; alvus inter initia turbulenta, urinæ albæ. Die ſexto, oleoſam urinam reddidit, deliravit. Septimo, exacerbata ſunt omnia, non dormivit; quin & urinæ ſimiles & mens perturbata; ex alvo vero biliosa & pinguia prodiere. Octavo deinceps, parum ex naribus ſtillavit: vomitione refuſa ſunt virulenta, pauca, aliquantulum quievit. Nono, eadem perſeveravere. Decimo, cuncta remiſerunt. Undecimo, ſudor, ſed non toto corpore, dimanavit; corpus quidem univerſum perfrixit, ſed mox recaluit. Duodecimo, graviter febricitavit;

ρετὸς ὀξύς· διαχωρήματα χολώδεα, λεπτὰ, πολλά· οὔροισιν, ἐναιώρημα· παρέκρουσεν. Επτακαιδεκάτῃ, ἐπιπόνως· οὔτε γὰρ ὕπνοι, ὅ, τε πυρετὸς ἐπέτεινεν. Εἰκοστῇ, ἵδρωσε δι' ὅλου· ἄγρυπνος· διαχωρήματα χολώδεα· ἀπόσιτος, κωματώδης. Εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ, ὑπέστρεψε. Τριακοστῇ καὶ τετάρτῃ, ἄπυρος· κοιλίη οὐ ξυνίστατο· καὶ πάλιν ἀνεθερμάνθη. Τεσσαρακοστῇ, ἄπυρος· κοιλίη ξυνέστη χρόνον οὐ συχνόν· ἀπόσιτος· σμικρὰ πάλιν ἐπύρεξε, καὶ διὰ παντὸς πεπλανημένως· ἄπυρος, τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ. Εἰ γάρ τοι διαλείποι καὶ διακουφίσειεν, πάλιν ὑπέστρεφε. Σιτίοισί τε πολλοῖσι, καὶ φαύλοισι προσεχρῆτο. Ὕπνοι κακοὶ περὶ τὰς ὑποστροφάς· παρέκρουσεν. Οὖρα πάχος μὲν ἔχοντα οὔρει τηνικαῦτα, ταραχώδεα δὲ, καὶ πονηρά. καὶ κατὰ κοιλίην ξυνιστάμενα, καὶ πάλιν διαλυόμενα. Πυρέτια ξυνεχέα· διαχωρήματα πουλλὰ, λεπτά. Εν δὲ τῇ ἑκατοστῇ καὶ εἰκοστῇ ἡμέρῃ, ἀπέθανε. Τούτῳ κοιλίη ξυνεχέως ἀπὸ τῆς πρώτης ὑγρὴ χολώδεσιν, ὑγροῖσι, πολλοῖσιν ἦν· ἢ ξυνισταμένη ἐν ζέουσι, καὶ ἀπέπτοισιν. οὖρα διὰ τέλεος κακά· κωματώδεα τὰ πλεῖστα μετὰ πόνων· ἄγρυπνος, ἀπόσιτος· ξυνεχέως καῦσος.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

23. ΕΝ Θάσῳ, τὴν κατακειμένην παρὰ τὸ ψυχρὸν, ἐκ τοῦ τόκου θυγατέρα τεκοῦσαν, καὶ καθάρσιος μὴ γινομένης, πυρετὸς ὀξὺς φρικώδης τριταίην ἔλαβεν. Ἐκ χρόνου δὲ πολλοῦ πρὸ τοῦ τόκου, πυρετώδης ἦν κατακλινὴς, ἀπόσιτος· μετὰ δὲ τὸ γενόμενον ῥῖγος, ξυνεχέες, ὀξέες, φρικώδεες οἱ πυρετοί. Ὀγδόῃ, πολλὰ παρέκρουσε, καὶ τὰς ἐχομένας, καὶ ταχὺ πάλιν κατενόει. κοιλίη ταραχώδης, πουλλοῖσι, λεπτοῖσιν,

vit; alvi recrementa biliofa, tenuia, copiofa; in urinis fufpenfum quid in medio innatans inerat, deliravit. Decimo feptimo, permolefte fe habuit; nam neque fomni aderant, & febris intendebatur. Vigefimo, fudor undique profluxit, pervigil fuit, dejectiones biliofæ, cibum averfabatur, fopore detentus eft. Vigefimo quarto, recidiva contigit. Trigefimo quarto, a febre immunis fuit, alvus non fubftitit, moxque recaluit. Quadragefimo, fine febre, alvus non diu fubftitit, cibum averfabatur, rurfus aliquantulum febricitavit, idque perpetuo inordinate, partim quidem a febre liber, partim vero non. Nam fi quando intermitteret allevaretque, ftatim repetebat. Cibariis etiam multis, vilibus & vitiofis utebatur. Circa recidivas fomni mali, deliravit. Urinas tunc reddebat craffas quidem, verum turbulentas & pravas; ex alvo coacta, moxque diffluentia demittebantur. Febriculæ affiduæ aderant: dejectiones multæ, tenues. Centefimo & vigefimo die, defunctus eft. Huic alvus ab initio continenter biliofis, liquidis, multis diffluebat: aut fi confifteret, fervida & cruda dejiciebat; urinæ per totum morbum malæ; fopore fere detinebatur, nec fine doloribus, eratque infomnis, cibos averfabatur, affidueque febris ardens vexabat.

ÆGER SECUNDUS.

23. QUÆ in Thafo ad frigidam decumbebat, ubi filiam nixa effet, nec purgationes fierent, eam, tertio die, febris acuta cum horroris fenfu corripuit. Ex longo tamen ante partum intervallo ex febre decumbebat, cibumque faftidiebat; poft rigorem autem febres fuerunt affiduæ, acutæ, cum horrore. Octavo, proximifque diebus multum deliravit, ftatimque ad intelligentiam rediit; alvus perturbata, multa, tenuia, aquofa, bile permixta demifit: abfque fiti erat. Undecimo, mente

λεπτοῖσιν, ὑδατοχόλοισιν· ἄδιψος. Ἑνδεκάτῃ, κατενόει· κωματώδης δὲ ἦν. οὖρα πολλά, λεπτά, καὶ μέλανα· ἄγρυπνος. Εἰκοστῇ, σμικρὰ περιέψυξε, καὶ ταχὺ πάλιν ἀνεθερμάνθη· σμικρὰ παρέλεγεν, ἄγρυπνος. τὰ κάτω κοιλίης, ἐπὶ τῶν αὐτῶν· οὖρα ὑδατώδεα, πουλλά. Ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, ἄπυρος· κοιλίη ξυνέστη. οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον, ἰσχίου δεξιοῦ ὀδύνη ἰσχυρή, χρόνον πουλύν· πυρετοὶ πάλιν παρείποντο, καὶ οὖρα ὑδατώδεα. Τεσσαρακοστῇ, τὰ μὲν περὶ τὸ ἰσχίον, ἐπεκούφισε. βῆχες δὲ ξυνεχέες, ὑγραί, πολλαί. κοιλίη ξυνέστη. ἀπόσιτος. οὖρα ἐπὶ τῶν αὐτῶν. οἱ δὲ πυρετοί, τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἐκλείποντες, πεπλανημένως δὲ παροξυνόμενοι, τὰ μέν, τὰ δ' οὔ. Ἑξηκοστῇ, αἱ μὲν βῆχες ἀσήμως ἐξέλιπον· οὔτε γάρ τις πτυάλων πεπασμὸς ἐγένετο, οὔτε ἄλλη τῶν εἰθισμένων ἀπόστασις. Σιαγὼν δέ, ἡ ἐκ τῶν ἐπὶ δεξιά, κατεσπάσθη· κωματώδης· παρέλεγε πάλιν, καὶ ταχὺ κατενόει· πρὸς δὲ τὰ γεύματα, ἀπονενοημένως εἶχεν. ἡ σιαγὼν μὲν ἐπανῆκεν· ἡ κοιλίη δέ, χολώδεα σμικρὰ διέδωκεν· ἐπύρεσσεν ὀξυτέρως· φρικώδης· καὶ τὰς ἐχομένας ἄφωνος· καὶ πάλιν κατενόει, καὶ διελέγετο. Καὶ ὀγδοηκοστῇ, ἀπέθανε. Ταύτῃ τὰ τῶν οὔρων διὰ τέλεος ἦν μέλανα, καὶ λεπτά, καὶ ὑδατώδεα. καὶ κῶμα παρείπετο. ἄσιτος, ἄθυμος, ἄγρυπνος· ὀργαί, δυσφορίαι· τὰ περὶ τὴν γνώμην μελαγχολικά.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

24. ΕΝ Θάσῳ, Πυθίωνα, ὃς κατέκειτο ὑπεράνω τοῦ Ἡρακλέους, ἐκ πόνων, καὶ κόπων, καὶ διαίτης γενομένης ἀμελέως, ῥῖγος μέγα, καὶ πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε. γλῶσσα ἐπίξηρος, διψώδης, χολώδης·

mente conſtabat, ſopore tamen detinebatur; urinas multas, tenues & nigras reddidit, pervigil erat. Vigeſimo, corpus univerſum paulum perfrixit, moxque calor rediit: nonnihil mente mota eſt, pervigilavit; alvi dejectiones eædem perſeverarunt; urinæ dilutæ, multæ. Vigeſimo ſeptimo, a febre immunis fuit, alvus ſubſtitit; non longe vero poſt ad coxendicem dextram vehemens obortus dolor diu tenuit; febres rurſus ſubſecutæ, & urinæ aquoſæ. Quadrageſimo, circa coxendicem dolores allevarunt; ſed tuſſes aſſiduæ, humidæ, multæ tenuerunt; alvus ſuppreſſa eſt, cibum faſtidiebat, urinæ eædem; febres vero in totum quidem non deſinebant, ſed errabundas & incertas habebant acceſſiones, & partim quidem accedebant, partim non item. Sexageſimo, tuſſes abſque ulla judicationis ſignificatione defecerunt; neque enim ulla ſputorum concoctio extitit, neque aliud quicquam eorum, quæ abſcedere ſolent. Maxilla dextra convulſa eſt, ſopore detinebatur, rurſus deliravit, ſtatimque ad mentem rediit; cæterum a cibis averſo erat animo; maxilla quidem loco reſtituta eſt: alvus autem bilioſa pauca tranſmiſit: febris intenſior fuit, nec ſine horrore; proximiſque diebus voce defecta eſt, rurſuſque ad intelligentiam rediit & ſermocinata eſt. Octogeſimoque expiravit. Urinæ huic perpetuo nigræ, tenues & dilutæ fuerunt; ſoporque comitabatur; cibos non ſumebat, animum deſpondebat, pervigil, iracunda, implacida, mens atra bile tentabatur.

ÆGER TERTIUS.

24. PYthionem in Thaſo, qui ſupra Herculis fanum decumbebat, ex laboribus, & laſſitudinibus, negligenterque inſtituta victus ratione, rigor vehemens & febris acuta prehendit; lingua arida erat, ſiticuloſa, bile tincta; ſomnum non cepit; urinæ nigricantes, ſublime quid

λώδης· οὐχ ὕπνωσεν. οὖρα ὑπομέλανα, ἐναιώρημα μετέωρον, οὐχ ἵδρυτο. Δευτέρῃ, περὶ μέσον ἡμέρης, ψύξις ἀκρέων, τὰ περὶ χεῖρας καὶ κεφαλὴν μᾶλλον· ἄναυδος, ἄφωνος, βραχύπνοος ἐπὶ χρόνον πουλύν· ἀνεθερμάνθη· δίψα· νύκτα δι' ἡσυχίης· ἵδρωσε περὶ κεφαλὴν σμικρά. Τρίτῃ, ἡμέρην δι' ἡσυχίης, ὀψὲ περὶ ἡλίου δυσμὰς, ὑπεψύχθη σμικρά· ταραχὴ νυκτὸς ἐπιπόνως, οὐδὲν ὕπνωσεν. ἀπὸ δὲ κοιλίης, μικρὰ, ξυνεστηκότα κόπρανα διῆλθε. Τετάρτῃ, πρωῒ δι' ἡσυχίης, περὶ δὲ μέσον ἡμέρης πάντα παρωξύνθη· ψύξις· ἄναυδος, ἄφωνος· ἐπὶ τὸ χεῖρον· ἀνεθερμάνθη· μετὰ χρόνον, οὔρησε μέλανα, ἐναιώρημα ἔχοντα· νύκτα δι' ἡσυχίης, ἐκοιμήθη. Πέμπτῃ, ἔδοξε κουφίζεσθαι· κατὰ δὲ κοιλίην, βάρος μετὰ πόνου· διψώδης· νύκτα ἐπιπόνως. Ἕκτῃ, πρωῒ μὲν δι' ἡσυχίης, δείλης δὲ οἱ πόνοι μείζους· παρωξύνθη· ἀπὸ δὲ κοιλίης ὀψὲ κλυσματίῳ καλῶς διῆλθε· νυκτὸς, ἐκοιμήθη. Ἑβδόμῃ, ἡμέρῃ, ἀσώδης, ὑπεδυσφόρει· οὔρησεν ἐλαιώδεα. νυκτὸς, ταραχὴ πολλή· παρέλεγεν· οὐδὲν ἐκοιμᾶτο. Ὀγδόῃ, πρωῒ μὲν, ἐκοιμήθη σμικρά· ταχὺ δὲ, ψύξις, ἀφωνίη, λεπτὸν πνεῦμα καὶ μινυθῶδες. ὀψὲ δὲ, πάλιν ἀνεθερμάνθη· παρέκρουσεν. ἤδη δὲ πρὸς ἡμέρην, σμικρὰ ἐκουφίσθη· διαχωρήματα ἄκρητα, σμικρὰ, χολώδεα. Ἐνάτῃ, κωματώδης· ἀσώδης, ὅτε διεγείροιτο· οὐ λίην διψώδης. περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς, ἐδυσφόρει, παρέλεγε· νύκτα κακήν. Δεκάτῃ, πρωῒ, ἄφωνος· πολλὴ ψύξις, πυρετὸς ὀξὺς, πολὺς ἱδρώς· ἔθανεν. Ἐν ἀρτίῃσιν οἱ πόνοι τούτῳ.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

quid in medio fuſpenſum habebant, neque ſubſidebant. Secundo die, ſub meridiem corporis extremorum frigus cepit, præcipueque circa manus & caput; ſermone & voce defectus eſt, longo intervallo brevem ſpiritum traxit: revocatus eſt calor, ſitiit, noctem quietam duxit, ſudor circa caput parum permotus eſt. Tertio, diem quiete habuit, ad veſperam vero ſub ſolis occaſum aliquantulum perfrixit, perturbatio cum nocte laborioſa, nihil dormivit; ex alvo vero pauca ſtercora, coacta, tranſmiſſa ſunt. Quarto, mane quievit, ſub meridiem autem exaſperata ſunt omnia, perfrixit, ſermone & voce deſtitutus eſt, deterius ſe habuit; recaluit; urinas reddidit nigras, ſuſpenſum quiddam in medio innatans habentes: noctu placide ſe habuit, & ſomnum cepit. Quinto, allevari viſus eſt, cæterum in ventre gravitas cum dolore tenuit, ſitibundus fuit, nox moleſta. Sexto, mane quidem placide ſe geſſit, ſub occaſum vero dolores intenderunt, gravius ſe habuit: veſperi autem, ex lotione parva per alvum infuſa venter probe reddidit; noctu ſomnum cepit. Septimo, per diem, magna corporis æſtuatione, & ſtomachi faſtidio conflictabatur, & quadam corporis implaciditate tentabatur: oleoſam urinam reddidit; noctu turbatio multa, delirabat, ſomnum nullum capiebat. Octavo, mane quidem aliquantulum dormivit, confeſtimque perfrictio cepit & vocis defectio, ſpiratio exilis & imminuta; ad veſperam autem calor rurſus rediit, deliravit; jam vero appetente die, paulo levius ſe habuit: alvi recrementa ſincera, pauca, bilioſa. Nono, ſopore detinebatur; & cum expergiſceretur, non valde ſitibundus erat, ſub Solis autem occaſum magna corporis inquietudine tenebatur; deliravit, nox prava. Decimo, mane, vox defecit: frigus multum, febris acuta, magna ſudoris copia: defunctus eſt. Hic diebus paribus gravius habebat.

ÆGER

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

25. Ὁ Φρενιτικὸς, τῇ πρώτῃ κατακλιθεὶς, ἤμεσεν ἰώδεα, πολλὰ, λεπτά· πυρετὸς φρικώδης· πολὺς ἱδρὼς, ξυνεχὴς, δι' ὅλου· κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος, μετ' ὀδύνης. οὖρα λεπτὰ, ἐναιωρήματα σμικρὰ, διεσπασμένα, οὐχ ἵδρυτο. ἀπὸ δὲ κοιλίης διεξεκόπρισεν ἀθρόα, πολλὰ παρέκρουσεν· οὐδὲν ὕπνωσε. Δευτέρῃ, πρωῒ, ἄφωνος· πυρετὸς ὀξύς· ἵδρωσεν· οὐ διέλιπε· παλμοὶ δι' ὅλου τοῦ σώματος· νυκτὸς, σπασμοί. Τρίτῃ, παρωξύνθη πάντα. Τετάρτῃ, ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

26. Ἐν Λαρίσσῃ, φαλακρὸς μηρὸν δεξιὸν ἐπόνησεν ἐξαίφνης· τῶν δὲ προσφερομένων οὐδὲν ὠφέλει. Τῇ πρώτῃ, πυρετὸς ὀξὺς, καυσώδης. ἀτρεμέως εἶχεν· οἱ δὲ πόνοι παρείποντο. Δευτέρῃ, τοῦ μηροῦ μὲν ὑφίεσαν οἱ πόνοι, ὁ δὲ πυρετὸς ἐπέτεινεν· ὑπεδυσφόρει· οὐκ ἐκοιμᾶτο· ἄκρεα ψυχρά· οὔρων πλῆθος διήει οὐ χρηστῶν. Τρίτῃ, τοῦ μηροῦ μὲν ὁ πόνος ἐπαύσατο· παρακοπὴ δὲ τῆς γνώμης, καὶ ταραχὴ καὶ πολὺς βληστρισμός. Τετάρτῃ, περὶ μέσον ἡμέρης, ἔθανεν ὀξυτάτως.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

ÆGER QUARTUS.

25. QUI ex Phrenitide laborans primo die decubuit, æruginosa & virulenta, multa, tenuia, vomitione refudit: febris cum horroris sensu insigni prehendit: sudor copiosus, assiduus, toto corpore dimanavit: capitis & cervicis gravitas, non sine dolore; urinæ tenues, in quibus sublimia quædam in medio suspensa, parva, dispersa inerant, neque subsidebant; ex alvo stercora affatim prodierunt, multum deliravit, nihil dormivit. Postridie, mane vox defecit, febris acuta invasit, sudavit, non intermisit; totum corpus palpitationes occuparunt, nocte convulsiones. Tertio die, graviora evaserunt omnia. Quarto, mortuus est.

ÆGER QUINTUS.

26. CAlvum in Larissa, ex femore dextro dolor derepente occupavit, nihilque adhibitis remediis est profectum. Primo die, febris acuta, ardens: satis quiete se habuit, brevi autem dolores subsecuti sunt. Postridie femoris quidem dolores remiserunt, febris autem intensa est; implaciditate quadam corporis tenebatur, somnum non capiebat, corporis summa frigebant: urinarum copia profluxit, sed nec eæ laudabiles erant. Tertio die, femoris quidem dolor cessavit, verum mentis alienatio perturbatioque adfuit, & multa corporis incontinentia jactatioque. Quarto, sub meridiem, celerrime periit.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ.

2 ΕΝ Ἀβδήροισι, Περικλέα νοῦσος ἔλαβεν ὀξὺς, ξυνεχὴς, μετὰ πόνου· δίψα πολλὴ, ἄση· ποτὸν κατέχειν οὐκ ἠδύνατο· ἦν δὲ ὑπόσπληνός τε, καὶ καρηβαρικός. Τῇ πρώτῃ, ἠμορράγησεν ἐξ ἀριστεροῦ πουλύ· ὁ μέν τοι πυρετὸς ἐπέτεινεν· οὔρησε πολὺ, θολερὸν, λευκόν· κείμενον οὐ καθίστατο. Δευτέρῃ, πάντα παρωξύνθη. τὰ μέντοι οὖρα, παχέα μὲν ἦν, ἱδρυμένα δὲ μᾶλλον· καὶ τὰ περὶ τὴν ἄσην ἐκούφισεν· ἐκοιμήθη. Τρίτῃ, πυρετὸς ἐμαλάχθη· οὔρων πλῆθος, πέπονα, πολλὴν ὑπόστασιν ἔχοντα· νύκτα δι' ἡσυχίης. Τετάρτῃ, περὶ μέσον ἡμέρης ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ, δι' ὅλου· ἄπυρος, ἐκρίθη· οὐχ ὑπέστρεψεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

28. ΕΝ Ἀβδήροισι τὴν παρθένον, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τῆς ἱερῆς ὁδοῦ, πυρετὸς καυσώδης ἔλαβεν. ἦν δὲ διψώδης, καὶ ἄγρυπνος. κατέβη δὲ τὰ γυναικεῖα πρῶτον αὐτῇ. Ἕκτῃ, ἄση πολλὴ, ἔρευθος· φρικώδης, ἀλύουσα. Ἑβδόμῃ, διὰ τῶν αὐτῶν. οὖρα λεπτὰ μὲν, εὔχροα δέ. τὰ περὶ τὴν κοιλίην οὐκ ἠνώχλει. Ὀγδόῃ, κώφωσις, πυρετὸς ὀξύς· ἄγρυπνος, ἀσώδης, φρικώδης· κατενόει· οὖρα ὅμοια. Ἐνάτῃ, διὰ τῶν αὐτῶν, καὶ τὰς ἐπομένας· οὕτως ἡ κώφωσις παρέμενε. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, τὰ τῆς γνώμης ταραχώδεα· ὁ πυρετὸς ξυνέδωκεν. Ἑπτακαιδεκάτῃ, διὰ τῶν ῥινῶν ἐρρύη πουλύ· ἡ κώφωσις σμικρὰ ξυνέδωκε· καὶ τὰς ἐπομένας, ἄση· κωφότης ἐνῆν, καὶ παράληρος. Εἰκοστῇ, ποδῶν ὀδύνη, κωφότης, παράληρος ἀπέλιπεν· ἠμορ-

ῥάγησε

ÆGER SEXTUS.

27. ABderæ Periclem febris acuta, continua, cum dolore prehendit; ſitis multa, æſtuatio, & ſtomachi faſtidium aderat, potum continere non valebat; aliquantulum autem, tum ex liene, tum ex capitis gravitate, laborabat. Primo die, ſanguis multus ex nare ſiniſtra profluxit: febris tamen intenſior erat; urinas reddidit multas, turbulentas, albas, quæ nec depoſitæ ſubſidebant. Poſtridie, graviora evaſerunt omnia; urinæ quidem craſſæ erant, verum quæ magis ſubſiderent; ſtomachi faſtidium, & æſtuatio allevata eſt: dormivit. Tertio die, febris remiſſa eſt; urinæ copioſæ, concoctæ, in quibus multum ſubſidebat, profluxerunt: noctem quietam habuit. Quarto, ſub meridiem ſudor multus calidus toto corpore dimanavit: a febre judicatione eſt abſolutus, nec recidivam paſſus eſt.

ÆGER SEPTIMUS.

28. ABderæ, virginem, quæ ad viam ſacram decumbebat, febris ardens prehendit; ſitibunda autem erat, & pervigil, eique tum primum muliebria profluxerunt. Sexto die, vehemens ſtomachi faſtidium adfuit, rubor, horror, cum moleſta corporis jactatione. Septimo, eadem perſeveraverunt; urinæ tenues quidem, verum probi coloris erant; alvus commode habebat. Octavo, ſurditas: febris acuta cepit: inſomnis, æſtuabunda, cum horroris ſenſu: ad ſe rediit; urinæ eædem. Nono, ac proximis diebus, eadem perſeverarunt, atque adeo permanſit ſurditas. Decimo quarto, mentis perturbatio, febris remiſſio. Decimo ſeptimo, multum ex naribus profluxit, ſurditas nonnihil eſt levata, proximiſque diebus ſtomachi faſtidium & ſurditas aderat, & delira erat. Vigeſimo, pedum dolor cepit, ſurditas & delirium intermiſit, paucus

ῥάγησε μικρὰ διὰ ῥινῶν· ἵδρωσεν, ἄπυρος. Εἰκοστῇ δὲ τετάρτῃ, ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψε· κώφωσις πάλιν· ποδῶν ὀδύνη· παρέμεινε παρακοπή. Εἰκοστῇ καὶ ἑβδόμῃ, ἵδρωσε πολλά· ἄπυρος· ἡ κώφωσις ἐξέλιπεν. ἡ τῶν ποδῶν ὑπέμεινεν ὀδύνη. τὰ δ' ἄλλα τελέως ἐκρίθη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

29. ΕΝ Ἀβδήροισιν, Ἀναξίωνα, ὃς κατέκειτο παρὰ τὰς Θρηϊκίας πύλας, πυρετὸς ὀξὺς ἔλαβε. πλευροῦ ὀδύνη δεξιοῦ συνεχής· ἔβησσε ξηρά, οὐδ' ἔπτυε τὰς πρώτας· διψώδης, ἄγρυπνος. οὖρα εὔχροα, πολλά, λεπτά. Ἕκτῃ, παράληρος· πρὸς δὲ τὰ θερμάσματα, οὐδὲν ἐνεδίδου. Ἑβδόμῃ, ἐπιπόνως· ὁ γὰρ πυρετὸς ἐπέτεινεν, οὔτε πόνοι οὐ ξυνεδίδοσαν, αἵτε βῆχες ἠνώχλουν, δύσπνοός τε ἦν. Ὀγδόῃ, ἀγκῶνα ἔτεμον· ἐρρύη πολλόν, οἷον δεῖ. ξυνέδωκαν μὲν οἱ πόνοι, αἱ μέντοι βῆχες ξηραὶ παρείποντο. Ἑνδεκάτῃ, ξυνέδωκαν οἱ πυρετοί· σμικρὰ περὶ κεφαλὴν ἵδρωσεν· ἔτι βῆχες, καὶ τὰ ἀπὸ πνεύμονος ὑγρότερα. Ἑπτακαιδεκάτῃ, ἤρξατο σμικρά, πέπονα, πτύειν· ἐκουφίσθη. Εἰκοστῇ, ἵδρωσεν, ἄπυρος· μετὰ δὲ κρίσιν ἐκουφίσθη· διψώδης δὲ ἦν, καὶ τῶν ἀπὸ πνεύμονος οὐ χρησταὶ αἱ καθάρσιες. Εἰκοστῇ ἑβδόμῃ, ὁ πυρετὸς ὑπέστρεψεν· ἔβησσεν, ἀνῆγε πέπονα πολλά· οὔροισιν ὑπόστασις πολλή, λευκή· ἄδιψος ἐγένετο, εὔπνοος. Τριηκοστῇ τετάρτῃ, ἵδρωσε δι' ὅλου, ἄπυρος· ἐκρίθη πάντα.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

cus ex naribus ſanguis prorupit, ſudoribus a febre liberata eſt. Quarto & vigeſimo, febris repetiit, ſurditas rurſus, pedum dolor perſeveravit, mens emota eſt. Septimo & vigeſimo, copioſis obortis ſudoribus, febre immunis fuit, ſurditas reliquit; pedum dolor aliquantulum tenuit: quoad reliqua vero, perfecta judicatione abſoluta eſt.

ÆGER OCTAVUS.

29. ABderæ Anaxionem, ad Threicias portas decumbentem, febris acuta prehendit; lateris dextri dolor continens tenebat: tuſſis erat ſicca, neque quicquam primis diebus expuebat; ſiti cruciabatur atque inſomnia; urinæ probe coloratæ erant, copioſæ & tenues. Sexto die, deliravit; fotus vero nihil profecerunt. Septimo, moleſte ſe habuit; nam & febris intendebatur, neque dolores remiſerant, & tuſſis infeſtabat, & difficilis ſpiratio aderat. Octavo, ſecta in cubito vena, multus ſanguis, prout debuit, effluxit: dolores quidem remiſerunt, verum tuſſes ſiccæ perſeverarunt. Undecimo, lenita eſt febris: paucus ſudor circa caput prodiit: tuſſis etiamnum inhærebat, & quæ ex pulmone prodibant liquidiora erant. Decimo ſeptimo, cœpit pauca & concocta expuere; allevatus eſt. Vigeſimo, ſudore oborto febre liber fuit, a judicatione vero melius ſe habuit; ſitis autem vexabat, nec probæ pulmonis expurgationes erant. Septimo & vigeſimo, rediit febris, tuſſivit, concocta plurima eduxit; in urinis alba, multa ſubſidebant: ſine ſiti erat, bene ſpirans. Trigeſimo quarto, ſudore per totum corpus diffuſo, febre liberatus, & prorſus eſt judicatione abſolutus.

ÆGER

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ.

30. Ἐν Ἀβδήροισιν Ἡρόπυθος κεφαλὴν ὀρθοστάδην ἐπιπόνως εἶχεν· οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον, κατεκλίθη· ᾤκει πλησίον τῆς ἄνω ἀγωγῆς. Πυρετὸς ἔλαβε καυσώδης, ὀξύς· ἔμετοι, τὸ κατ' ἀρχὰς, πολλῶν χολωδέων· διψώδης· πολλὴ δυσφορίη. οὖρα λεπτὰ, μέλανα, ἐναιώρημα μετέωρον ὁτὲ μὲν, ὁτὲ δ' οὔ. νύκτα ἐπιπόνως· πυρετὸς ἄλλοτε ἀλλοίως παροξυνόμενος, τὰ πλεῖστα ἀτάκτως. Περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, κώφωσις· οἱ πυρετοὶ ἐξέτεινον· οὖρα διὰ τῶν αὐτῶν. Εἰκοστῇ, πολλὰ παρέκρουσε, καὶ τὰς ἐπομένας. Τεσσαρακοστῇ, διὰ ῥινῶν ἡμορράγησε πουλὺ, καὶ κατενόει μᾶλλον· ἡ κώφωσις ἐνῆν μὲν, ἧσσον δέ· οἱ πυρετοὶ ξυνέδωκαν· Ἡμορράγει τὰς ἐπομένας, πυκνὰ, καὶ κατ' ὀλίγον. Περὶ δὲ τὴν ἑξηκοστὴν, αἱ μὲν αἱμορραγίαι ἀπεπαύσαντο· ἰσχίου δὲ δεξιοῦ ὀδύνη ἰσχυρὴ, καὶ οἱ πυρετοὶ ἐπέτεινον· οὐ πολλῷ δὲ χρόνῳ ὕστερον, πόνοι τῶν κάτω πάντων. Ξυνέπιπτε δὲ ἢ τοὺς πυρετοὺς εἶναι μείζους, καὶ τὴν κώφωσιν πολλὴν· ἢ ταῦτα μὲν ὑφιέναι καὶ κουφίζειν, τῶν δὲ κάτω περὶ ἰσχία μείζους εἶναι τοὺς πόνους. Ἤδη δὲ περὶ τὴν ὀγδοηκοστὴν, ξυνέδωκε μὲν πάντα, ξυνέλιπε δὲ οὐδέν. οὖρά τε γὰρ εὔχροα, καὶ πλείους ὑποστάσιας ἔχοντα κατέβαινεν, οἱ παράληροί τε μείους ἦσαν. Περὶ δὲ ἑκατοστὴν, κοιλίη πολλοῖσι χολώδεσιν ἐπεταράχθη· καὶ ᾔει χρόνον οὐκ ὀλίγον πολλὰ τοιαῦτα· καὶ πάλιν δυσεντεριώδεα μετὰ πόνου, τῶν δὲ ἄλλων ῥαστώνη. τὸ δὲ ξύνολον, οἵ τε πυρετοὶ ἐξέλιπον, καὶ ἡ κώφωσις ἐπαύσατο. Ἐν ἑκατοστῇ εἰκοστῇ, τελέως ἐκρίθη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ

ÆGER NONUS.

30. Abderæ, Heropythus rectus & obambulans ex capite doluit, neque ita multo post decubuit; habitabat ad superiorem tractum. Febris erat ardens, acuta; statim ab initio plurima biliosa vomitione refusa sunt; sitis aderat, & magna corporis jactatio & incontinentia; urinæ tenues, nigræ, in quibus interdum suspensum quiddam in medio innatans sublime erat, interdum vero non; nox laboriosa: febrium accessiones subinde variæ, ac plerumque inordinatæ. Sub decimum vero quartum diem, obsurduit, febres intendebantur, urinæ eædem. Vigesimo, itemque proximis diebus, multum deliravit. Quadragesimo, multus e naribus sanguis erupit, magisque ad sese rediit: surditas aderat quidem, verum minus vexabat: remiserunt febres. Consequentibus diebus, crebro & paulatim sanguis e naribus profluxit. Ad sexagesimum vero diem, desierunt quidem sanguinis e naribus eruptiones, verum coxendicis dextræ vehemens dolor tenuit, ac febres intendebantur; neque ita multo post, inferiorum omnium partium dolores exorti sunt. Contigit autem ut aut febres majores essent, surditasque ingens: aut ista quidem remitterent & allevarentur, verum inferiorum ad coxendices partium graviores fierent dolores. Jam vero ad octogesimum remiserunt quidem omnia, verum nihil dereliquit; nam & urinæ probi coloris, in quibus plura subsidebant, prodierunt, & deliria sunt imminuta. Circiter centesimum, alvus biliosis multis perturbata est, nec pauco tempore talia multa procedebant, tandemque intestinorum difficultas cum dolore vexavit, cætera vero commodius se habebant; in totum autem, tum febres reliquerunt, tum surditas desiit. Centesimo vigesimo, prorsus judicatione absolutus est.

ÆGER

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

31. ΕΝ Ἀβδήροισι Νικόδημον, ἐξ ἀφροδισίων καὶ ποτῶν, πῦρ ἔλαβεν. Ἀρχόμενος δὲ ἦν ἀσώδης, καὶ καρδιαλγικὸς, διψώδης· γλῶσσα ἐπεκαύθη· οὖρα λεπτὰ, μέλανα. Δευτέρη, ὁ πυρετὸς παρωξύνθη· φρικώδης, ἀσώδης· οὐδὲν ἐκοιμήθη· ἤμεσε χολώδεα, ξανθά· οὖρα ὅμοια· νύκτα δι᾽ ἡσυχίης· ὕπνωσε. Τρίτη, ὑφῆκε πάντα, ῥαστώνη δὲ ἦν. περὶ ἡλίου δυσμὰς, πάλιν ὑπεδυσφόρει· νύκτα ἐπιπόνως. Τετάρτη, ῥῖγος, πυρετὸς πουλὺς, πόνοι πάντων· οὖρα λεπτὰ, ἐναιώρημα. Ἕκτη, παρέκρουσε πολλά. Ἑβδόμη, ῥαστώνη. Ὀγδόη, τὰ ἄλλα ξυνέδωκε πάντα. Δεκάτη, καὶ τὰς ἐπομένας, ἐνῆσαν μὲν οἱ πόνοι, ἧσσον δὲ πάντες. Οἱ δὲ παροξυσμοὶ, καὶ οἱ πόνοι τούτῳ διὰ τέλεος ἐν ἀρτίῃσιν ἦσαν μᾶλλον. Εἰκοστῇ, οὔρησε λευκὸν, πάχος εἶχε, κείμενον οὐ καθίστατο· ἵδρωσε πολλῷ· ἔδοξεν ἄπυρος γενέσθαι, δείλης δὲ πάλιν ἐθερμάνθη, καὶ οἱ αὐτοὶ πόνοι, φρίκη, δίψα, σμικρὰ παρέκρουσεν. Εἰκοστῇ τετάρτῃ, οὔρησε πουλὺ, λευκὸν, πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον· ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι᾽ ὅλου· ἄπυρος, ἐκρίθη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

32. ΕΝ Θάσῳ, γυνὴ δυσήνιος, ἐκ λύπης μετὰ προφάσιος, ὀρθοστάδην ἐγένετο ἄγρυπνός τε καὶ ἄσιτος· καὶ διψώδης ἦν, καὶ ἀσώδης· ᾤκει δὲ πλησίον τοῦ Πυλάδου, ἐπὶ τοῦ Λείου. Τῇ πρώτῃ, ἀρχομένης νυκτὸς, φόβοι, λόγοι πολλοὶ, δυσθυμίη, πυρέτιον λεπτόν. πρωῒ,

ÆGER DECIMUS.

31. Abderæ, Nicodemus, ex venere & potu, febre correptus eſt. Per initia autem, ſtomachi faſtidio, & oris ventriculi dolore, cum ſiti, conflictabatur; lingua exuſta eſt, urinæ tenues ac nigræ. Poſtridie, febris invaſit cum horroris ſenſu, & ſtomachi faſtidio: nihil dormivit: biliofa, flava, vomitione ſunt refuſa; urinæ eædem perſeverabant, noctem quietam tranſegit, ſomnum cepit. Tertio die, imminuta ſunt omnia, & tranquillitas adfuit; ſub Solis occaſum rurſus corporis implaciditate aliquantulum tentatus eſt, noctem permoleſte tulit. Quarto, rigor cepit, febris magna, omnium dolores aderant: urinæ tenues erant, ac ſuſpenſum quiddam in medio innatans habebant. Sexto, multum deliravit. Septimo, allevatio fuit. Octavo, cætera remiſerunt omnia. Decimo, ſequentibuſque diebus, dolores quidem tenuerunt, verum leviores erant. Acceſſiones vero & dolores hunc perpetuo diebus fere paribus invaſerunt. Vigeſimo, urinam reddidit albam, cui craſſitudo inerat, nec depoſita ſubſidebat: copioſo ſudore profuſo, viſus a febre liber eſſe, ſub veſperam autem rurſus incaluit, iidemque dolores vexarunt, horror adfuit, ſitis, nonnihil deliravit. Quarto & vigeſimo, copioſam urinam albam reddidit, in qua multa ſubſidebant: ſudore calido copioſo per totum corpus diffuſo, a febre judicatione eſt abſolutus.

ÆGER UNDECIMUS.

32. Mulier quædam in Thaſo auſtera & aſpera, ex mœrore manifeſto recta adhuc & obambulans, inſomnia & ciborum faſtidio tentata eſt, ſiti & magna corporis æſtuatione premebatur; habitabat autem ad Pyladis ædes in Plano. Primo die, appetente nocte, metus, ſermones

πρωὶ, σπασμοὶ πολλοί· ὅτε δὲ διαλίποιεν οἱ σπασμοὶ οἱ πολλοὶ, παρέλεγεν, ᾐσχρομύθει· πολλοὶ πόνοι, μεγάλοι, ξυνεχέες. Δευτέρη, διὰ τῶν αὐτῶν· οὐδὲν ἐκοιμᾶτο· πυρετὸς ὀξύτερος. Τρίτη, οἱ μὲν σπασμοὶ ἀπέλιπον, κῶμα δὲ καὶ καταφορὴ, καὶ πάλιν ἔγερσις· ἀνήϊσσε, κατέχειν οὐκ ἠδύνατο, παρέλεγε πολλά· πυρετὸς ὀξύς. ἐς νύκτα δὲ ταύτην ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου· ἄπυρος· ὕπνωσε, πάντα κατενόει, ἐκρίθη. Περὶ δὲ τὴν τρίτην ἡμέρην, οὖρα μέλανα, λεπτὰ, ἐναιώρημα δὲ ἐπὶ πολὺ στρογγύλον, οὐχ ἵδρυτο. Περὶ δὲ κρίσιν, γυναικεῖα πολλὰ κατέβη.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

33. ΕΝ Λαρίσσῃ, Παρθένον πυρετὸς ἔλαβε καυσώδης, ὀξύς· ἄγρυπνος, διψώδης· γλῶσσα λιγνυώδης, ξηρή· οὖρα εὔχροα μὲν, λεπτὰ δέ. Δευτέρη, ἐπιπόνως· οὐχ ὕπνωσε. Τρίτη, πολλὰ διῆλθεν ἀπὸ κοιλίης, ὑδατόχροα. καὶ τὰς ἐπομένας διήει τοιαῦτα εὐφόρως. Τετάρτη, οὔρησε λεπτὸν, ὀλίγον· εἶχεν ἐναιώρημα μετέωρον, οὐχ ἵδρυτο· παρέκρουσεν ἐς νύκτα. Ἑκτῃ, διὰ ῥινῶν λαῦρον ἐῤῥύη πουλύ· φρίξασα, ἵδρωσε πολλῷ θερμῷ δι' ὅλου· ἄπυρος, ἐκρίθη. Ἐν δὲ τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ ἤδη κεκριμένων, γυναικεῖα κατέβη τότε πρῶτον· παρθένος γὰρ ἦν. Ἦν δὲ διὰ παντὸς ἀσώδης, φρικώδης· ἔρευθος προσώπου, ὀμμάτων ὀδύνη· καρηβαρική. Ταύτῃ οὐχ ὑπέστρεψεν, ἀλλ' ἐκρίθη. Οἱ πόνοι ἐν ἀρτίῃσιν.

sermones multi, animi ægritudo, febricula levis cepit; mane, convulsiones multæ ingruerunt, ac sicubi convulsiones illæ multæ intermitterent, delirabat, obscœna loquebatur, dolores multi, vehementes & continentes aderant. Postridie, eadem perseverarunt, somnum non cepit, febris ingravescebat. Tertio, convulsiones quidem cessarunt, sopor vero atque in somnum degravatio tenuit, rursumque expergefacta est, exiliit, neque sese continere poterat, multum delirabat, acuta febris; eadem autem nocte sudor copiosus, calidus, toto corpore dimanavit, a febre immunis fuit, somnum cepit, omnino ad sese rediit, judicatione est absoluta. Ad tertium vero diem, urinæ nigræ, tenues erant, habebantque in medio suspensum quiddam innatans, rotundum admodum; neque subsidebat. Sub judicium autem muliebria copiose profluxerunt.

ÆGER DUODECIMUS.

33. LARISSÆ, Virginem quandam febris ardens & acuta prehendit, pervigil erat, sitibunda, lingua fuliginosa, arida; urinas probi quidem coloris reddidit, tenues autem. Postridie, moleste se habuit, non dormivit. Tertio die, alvus aquosa multa transmisit; proximisque diebus talia commode prodierunt. Quarto, urinam tenuem, paucam reddidit, quæ suspensum quid in medio innatans sublime habebat, neque subsidebat; sub noctem deliravit. Sexto, ex naribus sanguis abunde fluxit; atque ubi inhorruisset, sudore copioso calido per totum corpus diffluente, febre immunis judicatione liberata est. In febribus autem, jamque peracta judicatione, tum primum muliebria descenderunt, quod illibatæ virginitatis esset. Prorsus vero stomachi fastidio laborabat, horrebat, faciei rubor aderat, oculorum dolor & capitis gravitas. Huic morbus non repetiit, sed judicatione est absoluta. Dolores diebus paribus invadebant.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

34. Ἀπολλώνιος, ἐν Ἀβδήροισιν, ὀρθοστάδην ὑπεφέρετο χρόνον πουλύν. Ἦν δὲ μεγαλόσπλαγχνος· καὶ περὶ ἧπαρ ξυνήθης ὀδύνη χρόνον πουλὺν παρείπετο, καὶ δὴ τότε καὶ ἰκτερώδης ἐγένετο· φυσώδης, χροιῆς τῆς ὑπολεύκου. Φαγὼν δὲ βόειον, καὶ πιὼν ἀκαιρότερως, ἐθερμάνθη σμικρὰ τὸ πρῶτον, κατεκλίθη· γάλαξι δὲ χρησάμενος ἑφθοῖσι καὶ ὠμοῖσι, πολλοῖσιν, αἰγείοισι καὶ μηλείοισι, καὶ διαίτῃ κακῇ, πάντων αἱ βλάβαι μεγάλαι. Οἵ τε γὰρ πυρετοὶ παρωξύνθησαν, κοιλίη τε τῶν προσενεχθέντων οὐδὲν διέδωκεν ἄξιον λόγου· οὖρά τε λεπτὰ, καὶ ὀλίγα διῄει· ὕπνοι οὐκ ἐνῆσαν· ἐμφύσημα κακὸν, πουλὺ δίψος· κωματώδης· ὑποχονδρίου δεξιοῦ ἔπαρμα ξὺν ὀδύνῃ, ἄκρεα πάντοθεν ὑπόψυχρα· σμικρὰ παρέλεγε· λήθη πάντων, ὅ, τι λέγοι· παρεφέρετο. Περὶ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀφ' ἧς ῥιγώσας ἀπεθερμάνθη, κατεκλίθη, καὶ ἐξεμάνη *· βοὴ, ταραχὴ, λόγοι πολλοὶ, καὶ πάλιν ἵδρυσις· καὶ τὸ κῶμα τηνικαῦτα προσῆλθε. Μετὰ δὲ ταῦτα, κοιλίη ταραχώδης, πολλοῖσι, χολώδεσιν, ἀκρήτοισιν, ὠμοῖσιν· οὖρα μέλανα, σμικρὰ, λεπτά· πολλὴ δυσφορίη. τὰ τῶν διαχωρημάτων ποικίλως· ἢ γὰρ μέλανα, καὶ σμικρὰ, καὶ ἰώδεα, ἢ λιπαρὰ, ὠμὰ, καὶ δακνώδεα· κατὰ δὲ χρόνους ἐδόκεε καὶ γαλακτώδεα διδόναι. Περὶ δὲ εἰκοστὴν τετάρτην, διὰ παρηγορίης, τὰ μὲν ἄλλα ἐπὶ τῶν αὐτῶν· σμικρὰ δὲ κατενόησεν (ἐξ οὗ δὲ

ÆGER DECIMUS TERTIUS.

34. Abderæ Apollonius, diu rectus & obambulans morbum fuftinuit. In tumorem autem ei elata erant vifcera, & confuetus hepatis dolor longo tempore perfeveravit, ac tunc fane etiam auriginofus factus eft, flatibus abundabat, & colore erat fubalbido. Ex intempeftiviore vero potu & bubulæ efu, aliquantulum primum incaluit, decubuit; deinde cum lacte ufus effet copiofo crudo & cocto, caprillo & ovillo, vitiofaque victus ratione, infignes & omnigenæ offenfiones factæ funt. Nam & febres exafperatæ funt, neque memorabile aliquid ex ingeftis alvus reddidit, urinæ tenues & paucæ, neque fomnum capiebat, mala inflatio aderat, fitis multa, fopore detinebatur, præcordia dextra cum dolore intumuerant, extrema undequaque frigefcebant, aliquantulum delirabat, omnium quæ dixiffet oblivio, & mente emovebatur. Ad decimum quartum diem, ex quo fuborto rigore incaluit, decubuit, & vehementer infanivit: clamor, perturbatio, fermo multus, mox contra repreffus eft, atque tum fopor invafit. Deinde vero alvus perturbata, copiofa, biliofa, fincera & cruda demifit: urinæ nigræ, paucæ, tenues erant; magna corporis implaciditas; alvi recrementa varia, nempe vel nigra, pauca & virulenta, vel pinguia, cruda & mordacia dejecit, ac tandem etiam lacti fimilia reddere vifus eft. Sub vigefimum quartum diem, allevatio fuit, alioquin eadem perfeveravere, verum aliquantulum ad intelligentiam rediit (ex quo namque decubuerat, nihil meminit) ftatimque rurfus defipiebat, atque in deterius omnia tendebant. Circa trigefimum vero diem, febris acuta

* Ita vulgo legitur. Sed certe iis, quæ in principio hujufce hiftoriæ narrantur, melius refponderet, fi fic legatur, ἀφ' ἧς ῥιγώσας ἐπεθερμάνθη, καὶ κατεκλίθη, ἐξεμάνη.

δὲ κατεκλίθη, οὐδενὸς ἐμνήσθη·) πάλιν δὲ ταχὺ παρενόει· ὥρμητο πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον. Περὶ δὲ τεσσαρακοστὴν, πυρετὸς ὀξύς· διαχωρήματα πολλὰ, λεπτά· παράληρος, ἄκρεα ψυχρά· ἄφωνος. Τεσσαρακοστῇ τετάρτῃ, ἀπέθανε. Τούτῳ διὰ τέλεος, ἐξ οὗ καὶ ἐγὼ οἶδα, κοιλίη ταραχώδης, οὖρα λεπτὰ, μέλανα· κωματώδης, ἄγρυπνος· ἄκρεα ψυχρά. παράληρος διὰ τέλεος.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

35. ΕΝ Κυζίκῳ, Γυναικὶ θυγατέρας τεκούσῃ διδύμους, καὶ δυστοκησάσῃ, καὶ οὐ πάνυ καθαρθείσῃ, τὸ μὲν πρῶτον ἐπῆλθε πυρετὸς φρικώδης, ὀξύς· κεφαλῆς καὶ τραχήλου βάρος, μετ' ὀδύνης. Ἀγρυπνος δὲ ἀρχῆς, σιγῶσα δὲ, καὶ σκυθρωπὴ, καὶ οὐ πειθομένη· οὖρα λεπτὰ, καὶ ἄχροα· διψώδης, ἀσώδης τὸ πουλύ· κοιλίη πεπλανημένως ταραχώδης, καὶ πάλιν ξυνισαμένη. Ἑκτῃ, ἐς νύκτα πολλὰ παρέλεγεν· οὐδὲν ἐκοιμήθη. Περὶ δὲ ἑνδεκάτην ἐοῦσα, ἐξεμάνη, καὶ πάλιν κατενόει. οὖρα μέλανα, λεπτὰ, καὶ πάλιν διαλείποντα, ἐλαιώδεα· καὶ κοιλίη πολλοῖσι, λεπτοῖσι, ταραχώδεσι. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ σπασμοὶ πολλοὶ, ἄκρεα ψυχρά· οὐδὲν ἔτι κατενόει· οὖρα ἐπέστη. Ἑκτῃ καὶ δεκάτῃ, ἄφωνος. Ἑπτακαιδεκάτῃ, ἀπέθανεν.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

36. ΕΝ Θάσῳ, Δεάλκους γυναῖκα, ἣ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ Λείου, πυρετὸς φρικώδης, ὀξὺς, ἐκ λύπης ἔλαβεν. Ἐξ ἀρχῆς δὲ περιεστέλλετο· καὶ διὰ τέλεος αἰεὶ σιγῶσα, ἐψηλάφα, ἔτιλλεν, ἔγλυφεν,

cuta invasit; alvi recrementa copiosa & tenuia, delirus fuit, extrema perfrixerunt, vox defecit. Quarto & trigesimo, vita defunctus est. Ex quo eum vidi, huic perpetuo alvus turbulenta fuit: urinæ tenues, nigræ; sopore detentus, & insomnis; extremitates frigidæ; per totum morbum deliravit.

ÆGER DECIMUS QUARTUS.

35. MUlierem in Cyzico, gemellas laboriose enixam, cum non admodum partus purgamenta processissent, primum quidem febris corripuit horroris sensu insignis & acuta: capitis & cervicis gravitas, non sine dolore, tenuit. Ab initio insomnia vexata est, taciturna autem erat, tetrico & superciliosο vultu, & quæ nullis persuasionibus flecti poterat; urinas tenues & decolores reddidit, siti premebatur, atque ut plurimum stomachi fastidio laborabat, alvus inordinate quidem & inconstanter perturbabatur, rursusque consistebat. Sexto die, sub noctem multum deliravit, somnum non cepit. Circaque undecimum vehementer insaniit, ac rursus ad intelligentiam rediit; urinas nigras, tenues, moxque ubi aliquantulum intermisissent, oleosas reddidit; & ab alvo multa, tenuia, & turbulenta prodiere. Decimo quarto, convulsionibus multis appetita est; extrema erant frigida, neque amplius ad mentem rediit; urinæ restiterunt. Decimo sexto, voce defecta est. Decimo septimo, periit.

ÆGER DECIMUS QUINTUS.

36. DEalcis uxorem in Thaso, quæ in Plano decumbebat, febris horroris sensu insignis & acuta ex mœrore prehendit. Ab initio autem pannis se involvebat, & ad finem usque semper taciturna fuit, manibus palpabat, velli-

γλυφεν, ἐτειχολόγει· δάκρυα, καὶ πάλιν γέλως· οὐκ ἐκοιμᾶτο. Ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμοὶ, οὐδὲν διήει· μικρὰ ὑπομιμνησκόντων, ἔπινεν· οὖρα λεπτὰ, σμικρά· πυρετοὶ πρὸς χεῖρα λεπτοὶ, ἀκρέων ψύξις. Ἐνάτῃ, πολλὰ παρέλεγε, καὶ πάλιν ἱδρύνθη σιγῶσα. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου, καὶ πάλιν βραχύπνοος. Ἑπτακαιδεκάτῃ, ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμὸς ταραχώδης· ἔπειτα αὐτὰ τὰ ποτὰ διήει, οὐδὲν ξυνίστατο· ἀναισθήτως εἶχε πάντων· δέρματος περίτασις καρφαλέου. Εἰκοστῇ, λόγοι πολλοὶ, καὶ πάλιν ἱδρύνθη· ἄφωνος, βραχύπνοος. Εἰκοστῇ πρώτῃ, ἀπέθανεν. Ἦν ταύτῃ διὰ τέλεος πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα· ἀναισθήτως πάντων εἶχεν· αἰεὶ περιεστέλλετο· ἢ λόγοι πολλοὶ, ἢ σιγῶσα διὰ τέλεος.

ΑΡΡΩΣΤΟΣ ΕΚΚΑΙΔΕΚΑΤΟΣ.

37. ΕΝ Μελιβοίῃ, νεηνίσκος, ἐκ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων πολλῶν πουλὺν χρόνον θερμανθεὶς, κατεκλίθη· φρικώδης δὲ καὶ ἀσώδης ἦν, ἄγρυπνος, καὶ ἄδιψος. Ἀπὸ δὲ κοιλίης, τῇ πρώτῃ, πολλὰ κόπρανα διῆλθε, σὺν περιῤῥόῳ πολλῷ· καὶ τὰς ἐπομένας, ὑδατόχολα πολλὰ διήει. Οὖρα λεπτὰ, ὀλίγα, ἄχροα· πνεῦμα ἀραιὸν, μέγα, διὰ χρόνου· ὑποχονδρίου ἔντασις ὑπολάπαρος, παραμήκης ἐξ ἀμφοτέρων· καρδίης παλμὸς, διὰ τέλεος ξυνεχής· οὔρησεν ἐλαιῶδες· παρέκρουσεν ἀτρεμέως, κόσμιός τε, καὶ ἥσυχος· δέρμα καρφαλέον, καὶ περιτεταμένον· διαχωρήματα πολλὰ, καὶ λεπτὰ, ἢ χολώδεα, λιπαρά. Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ, πάντα παρωξύνθη· παρεκρούσθη, πολλὰ παρέλεγεν. Εἰκοστῇ, ἐξεμάνη· βλητρισμός· οὐδὲν

vellicabat, ſcalpebat, floccos legebat, lacrymas fundebat: moxque ridebat, ſomnum non capiebat, alvus irritata nihil demittebat, parum nec niſi commonefacta bibebat; urinæ tenues & paucæ erant; febres ad manus contactum leves apparebant, ſumma corporis frigeſcebant. Nono die, multum deliravit, ac mox compoſita fuit & taciturna. Decimo quarto, ſpiratio rara, magna, longo tempore tenuit, rurſusque brevis. Decimo ſeptimo, irritatione turbulenta commota eſt alvus; deinde potus ipſi pertranſibant, neque conſiſtebant; omnium ſenſum perdiderat; cutis erat diſtenta & arida. Vigeſimo, aliena multum loquebatur, ac mox compoſita fuit; vox defecit, & brevem ſpiritum trahebat. Primo & vigeſimo, defuncta eſt. Huic perpetuo ad finem uſque ſpiratio rara & magna aderat, nihil omnino ſentiebat, ſemper pannis ſe involvebat, ſemper aut ſermones multos fundebat, aut taciturna erat.

ÆGER DECIMUS SEXTUS.

37. MElibœæ, adoleſcens quidam, ex liberaliore potu ac venere, cum longo tempore incaluiſſet, decubuit. Horrorem autem ſentiebat, & æſtuabundus erat, pervigil, neque ſiti premebatur. Alvus, primo die, ſtercora multa demiſit cum magno humorum affluxu; proximiſque diebus aquæ ſimilia plurima prodiere. Urinas reddidit tenues, paucas, decolores; ſpiratio erat rara, magna, ex longis intervallis; præcordiorum contenſio ſubmollis aderat, utrinque promiſſa: perpetua & continens cordis palpitatio, urinam minxit oleoſam. Decimo, paulatim mente motus eſt, compoſituſque erat & taciturnus; cutis reſiccata & diſtenta; alvi recrementa vel multa & tenuia, vel biliosa & pinguia. Decimo quarto, exaſperata

οὐδὲν οὖρει· μικρὰ ποτὰ κατείχετο. Τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ, ἀπέθανε *.

exaſperata ſunt omnia, mente motus eſt, valde deliravit. Vigeſimo, vehementer inſanivit, corporis incontinentia & jactatio aderat, nihil minxit, potionem vix continebat. Quarto & vigeſimo, periit.

* Hos *ſedecim* ægrotos, non morbis iis, qui in *ſtatu Peſtilentiali* ſupra enarrati ſunt, ſed plurimum diverſis laboraſſe ſcribit *Galenus*. In quo certe fallitur: quippe omnes, ne excepto quidem *Pleuritico*, cap. 29. *Febre ardente*, aut *Phrenitide* correpti ſunt; quod utrumque morbi genus *Hippocrates*, cap. 15, 16, 17. verbis diſertiſſimis explicuit.

Id etiam obiter notandum, multos eoſque haud ſane ineruditos homines in ea fuiſſe opinione, quod hac ſecunda *ſectione* non modo *Peſtilentiam* proprie dictam, ſed illam etiam ipſam, quæ ea ætate *Athenas* pervaſit, deſcribendam ſuſceperit *Hippocrates*. Quos in hanc forte ſententiam induxit *Titulus* ille, quem hæc præ ſe fert, ab *Hippocrate* deſcripta, *conſtitutio*. Sed quanto ii in errore verſentur, cum alias, tum hinc maxime percipi poteſt, ſiquis cum *Thucydide*, qui *Peſtem Athenienſem* literis mandavit, hunc *Hippocratis* locum contulerit: nam, utriſque perlectis, quod quidem ad morbi ſpeciem pertineat, nihil quicquam inter eos commune eſſe videbit. Imo facile ſentiet, *Peſtis* illius Hiſtoriam ita parum eſſe ab *Hippocrate* pertractatam, ut is nulla quidem de *Peſte* his in libris ſermonem habuerit.

Variantes

Johannis Freind, M. D.

DE

FEBRIBUS

COMMENTARII NOVEM,

AD

LIBRUM EPIDEMIORUM

PRIMUM & TERTIUM accommodati.

COMMENTARIUS I.

De Ratione Scribendi, quam in Epidemiorum Libris tenuit Hippocrates.

HIPPOCRATES, uti omnia ſcripſit egregie, ita nihil his Epidemiorum Libris reliquit, vel ad lectionem jucundius, vel ad uſum aptius. Etenim in his tantummodo ſcriptis ſingulares morborum Hiſtorias perſequitur; quos quidem ita exquiſite deſignat, ut legentes & ægrotis aſſidere, & quid in quoque natura indicet, quaſi præſentes intueri videantur.

Morborum in genere deſcriptio, ampla utcunque ſit & accurata, conjecturis de medendi ratione formandis eo minus inſervit, quod neque in una aliqua ægrotatione univerſa reperiatur notarum congeries, neque in diverſis eadem conjunctio: id inſuper in hac re judicandi difficultatem auget, quod ipſæ illæ notæ, quæ in altero minime periculoſæ ſunt, in altero ſæpius mortem prænuntient. Inde fit, ut præcepta, quæ generatim de morbis hiſce curandis traduntur, mederi volentem aliquando vel non dirigant, vel etiam fallant. In ægrotantium vero Hiſtoriis, quæ ſigillatim enarrantur, ſecus accidit: hinc quippe non modo variam mali ipſius naturam, ſed tum affectionis cujuſque vim atque tempora, tum quo medicinæ genere in toto morbi decurſu utendum ſit, perdiſcimus.

Id abunde probat in his Commentariis Hippocrates: quem in hoc ſcribendi genere authorem ut antiquiſſimum, ita & accuratiſſimum agnoſcimus. Nam erat Vir ille, Celſo judice, [a] non arte modo, ſed & facundia inſignis. Galenus quidem hæc de Morbis Popularibus ad memoriam notaſſe Hippocratem ratus [b], fatetur interim eo animo compoſita fuiſſe, ut ederentur. Fuerunt certe, quæ ederentur, digniſſima. Sunt fortaſſe nonnulla, uti notat idem Galenus [c], quæ non attigit Hippocrates, utpote ad propoſitum ſuum minus ſpectantia: qui autem opus hoc cum aliqua judicandi ſolertia legerit, nihil unde vel morborum ſigna dignoſci, vel curandi ratio duci poſſit, intactum reperiet. Scripſit nimirum ut artifex artificibus, brevi quidem ſubtilique dicendi genere uſus, ſed expolito atque intelligentibus noto.

Itaque hoc nomine Primus & Tertius Epidemiorum Liber, qui ex Septem ſoli pro germanis habentur, nunquam ſatis prædicari queunt. Hos ſimul jungi volebam, non modo quod pulchre unoque ſtyli acumine ſint ſcripti, ſed quod, in eodem argumento verſati, unum quod-

a Præfat. b Gal. in 6. Epid. c Ibid.

dam

dam idque perfectum opus conficiant. Nam qui duodecim ægrotantium Hiſtorias in principio Tertii expoſitas ratione animoque luſtrarit, facile perſpiciet eos eodem plane morbo, ac illos qui in Primo memorati ſunt, laboraſſe; adeoque ad cœli conſtitutionem eam, quæ illic deſcribitur, referri oportere. Ita ut hi libri, ſubmonente Galeno, ob argumenti cognationem, mutuo inter ſe connecti debeant.

Eſt & alia ratio, quæ medicinæ curioſis hos libros præcipue commendet, quod in Febribus enarrandis toti ſint. Hoc etenim morbi genus, uti præ cæteris vulgare eſt, ita propter atrocitatem caſuum artem medicam impenſius deſiderat. Morborum nonnulli peculiari vel loco vel etiam ſeculo ingraveſcunt: Febres fere ſolæ ſunt omnibus æque terrarum partibus, omnibus æque ſeculorum ætatibus communes. Ita ut Hippocrates huic de Febribus ſermoni, veriſſimo ſenſu, Epidemiorum nomen indiderit. Etiam id obſervatu dignum eſt, quod ubi anni conſtitutio eſſet admodum diverſa, ut in Libro Primo & Tertio notatur, eadem prope fuerit Febrium ſpecies, eandemque tractandi rationem ſuggeſſerit.

Febres his, quas delineat Hippocrates, nequaquam abſimiles, & ortæ ſunt omni tempore, &, credo, orientur: quod ex omnium Authorum, præſertim e Sydenhami ſcriptis evincitur. Hic multa cum ſua laude, morem Hippocraticum ſecutus, Febres, quæ in quoque Annorum ſtatu increbuerint, diligenter atque enucleate deſcripſit; de quo tamen opere liceat mihi dicere, quod utcunque, ſive loci poſitione, ſive conſtitutione aeris, ab Anglia longiſſime diſcrepet Thaſos, inter Febres & ab illo & ab Hippocrate adumbratas minimum interſit diſcriminis. Id quoque vere mihi videor eſſe dicturus, Febres ipſas, quas pro varia annorum temperatione in diſtinctas ſpecies digerit Sydenhamus, non multum a ſe invicem abhorrere. Etenim, ſi forte Petechialem[a] exceperis, gradu potius, quam genere ſunt diſſimiles. Nulla quippe unquam, in quacunque tempeſtate, apparuit Febris, ubi ita conſtanter ſibi invicem reſponderint notæ, ut, quas in uno homine ſimul colligatas inveneris, eædem pariter in altero convenirent: nec tamen ideo non eodem illos morbo affici dixeris. Hæc ita ſe habere argumenti loco ſit, ipſa horum morborum tractatio: nam ad univerſas Octo, quas Clariſſimus vir diſtinguit, Febrium ſpecies ſimilem plane medendi rationem accommodatam video. Tantum abfuit, ut in diverſas curandi vias proceſſerit. Scribit quidem, "Febres continuas ita toto, quod aiunt, cœlo differre, "ut qua methodo, currente anno, ægrotos liberaveris, eadem ipſa, "anno jam vergente, forſitan e medio tollas:[b]" ſed ſi methodum, qua uſus eſt idem Scriptor in hiſce Febribus generis (ut vult) diſſimillimi curandis, quaque ille maxime excelluit, contemplemur, nullum omnio hujus rei reperiemus veſtigium. Ita fere ſupervacua eſt omnis, quæ nimis curioſe fit, diſtinctio: & præſertim medicinæ ſtudioſos adeo parum juvat, ut potius in errorem agat; falſo nimirum

a De Morb. Acut. 216.

b De Morb. Epid. cap. 2.

opinantes,

opinantes, cum certam quandam morbo cuilibet proprietatis notam affictam viderint, propriam itidem eſſe omnino ſuam cuique medendi normam.

Hæc ideo a me dicta exiſtimari velim, nequis ea, quæ de Febribus divine ſcripſit Hippocrates, ad nos minime pertinere arbitretur, veluti alio in cœlo alioque hominum genere concluſa.

Ut itaque ille his præcipue in ſcriptis, quantus Medicinæ ſit Magiſter, oſtendit; ita ego in iiſdem explicandis, non inanem mihi operam poſuiſſe videbor, ſi quam late pateant in omni Febrium Acutarum tractatione, quamque facillime in uſus noſtratium deduci poſſint exempla hæc Hippocratica, paucis indicavero. Neque enim Hippocratis Interpretem me profiteor; maneat ſua gravi hoc opere perfunctis laus: multi ſane ingenio atque eruditione præſtantes viri verba & ſententias non ſatis habuerunt fideliter exponere, niſi & cum cæteris Hippocratis locis diligenter contuliſſent: inter quos primas ſibi merito vendicat Foeſius. Galenus quidem de his Epidemiorum Libris integra confecit commentaria; in quibus tamen id ſibi unice propoſuiſſe videtur, ut Dierum, quos Græci vocant Κρισίμους, doctrinam traderet, atque hac potiſſimum Authoritate confirmaret. Etiam in Libris, quos de difficili Reſpiratione contexuit, omnes ægrotantium hiſtorias e Primo & Tertio Hippocratis recenſuit atque illuſtravit; ita tamen, ut ea tantum, quæ ad ſpirandi rationem pertinerent, attingeret.

Alium longe mihi finem conſtituo, atque aliam inſiſto viam: id nempe unum mihi ob oculos habens, quod a cæteris plane prætеritum video, ut oſtendam, ex hoc ipſo fonte hauriri poſſe, quæ deſiderantur adeo in Febribus Acutis, medendi indicia. Quadraginta duas Febre acuta laborantium Hiſtorias nobis exhibet Hippocrates: ex his mortui ſunt Viginti quinque; ex reliquis, qui ſalvi evaſerunt, nemo, niſi Evacuatione aliqua interveniente, ad ſanitatem perductus eſt. Perſpicue hinc liquet, quid in hiſce morbis depellendis moliatur Natura, & qua demum via Ars, quæ ad Naturæ regulam dirigenda eſt, debeat incedere.

Igitur ut rem omnem brevi expediam, liceat mihi Evacuationes illas, quibus hæ Febres ſolutæ ſunt, percurrere: & deinde, quæ de præcipuis evacuandi generibus, qua potiſſimum ad curandi artem ſpectant, uſu atque obſervatione explorata ſunt, ſubjicere. Evacuationum, quas in his ægrotis recenſet Hippocrates, modi ſunt Septem. Fiunt enim

1. Per Sanguinis eruptionem; uti Lib. 1. Ægr. 7. Lib. 3. Sect. 2. Ægr. 7, 11, 12.

2. Per Sudores, uti Lib. 1. Ægr. 3, 6, 7, 13, 14. Lib. 3. Ægr. 3. Sect. 2. Ægr. 6, 7, 8, 10, 12.

3. Per Vomitum, Lib. 1. Ægr. 13.

4. Per Abſceſſum, Lib. 3. Ægr. 1.

5. Per Sputorum Exſcreationum, Lib. 3. Ægr. 1. Sect. 2. Ægr. 8.

6. Per Urinæ profluvium, Lib. 1. Ægr. 6. Lib. 3. Ægr. 1, 5. Sect. 2. Ægr. 6, 9, 10.

7. Per Alvi fluxionem, Lib. 1. Ægr. 10. Lib. 3. Ægr. 3. Sect. 2. Ægr. 9.

Illud hic observatione dignum videtur, quod sæpius notat [a] Hippocrates, quodque ex eo, aliud agens, haurit intelligentissimus Author Lommius [b], "Morbi liberationem pluribus vacuationibus, non "semper unica, perfici consuesse; ut si ea forte per Febrem fieri Ar-"dentem, sanguine e naribus fuso, cœperit, quam mox effusi sudo-"res complent absolvuntque," ut Lib. 1. Ægr. 7. Lib. 3. Sect. 2. Ægr. 3, 7, 11, 12.

Sed antequam aggrediar ad ea quæ proposita sunt, haud alienum erit de curandi ratione, quâ his in Febribus usus est Hippocrates, pauca præfari. Remediorum sane apud eum mentio occurrit rarissima: in Lib. 1. Ægr. 1. Lib. 3. Ægr. 7. Sect. 2. Ægr. 3. præscriptum esse legimus Clysterem: in Lib. 1. Ægr. 1, 4, 5. Lib. 3. Ægr. 3, 7. Balanum: in Lib. 1. Ægr. 7. Capitis lotionem: in Lib. 3. Sect. 2. Ægr. 8. adhibita Fomenta, & Venam Sectam invenimus. In cæteris quonam medicinæ genere usus sit, omnino tacet Hippocrates: nisi fortasse Lib. 1. Ægr. 2, 12. dejectiones, quæ irritatione prodierunt, non naturali humorum acrimonia, sed medicamenti ope factas cum Hieronymo Mercuriali intelligimus. Sane quod ad par illud ægrotantium attinet, quibus crapula febrim induxerit, materiæque paulum fluens alvus quotidie fere expresserit, medicinæ quæ ventrem duceret locus fuisse videtur.

Hoc Hippocratis silentio inducti, aliqui eum nullis curandi instrumentis, nisi quæ in singulis ægrotis recensentur, usum esse contendunt, & proinde Epidemiorum Commentarios scripsisse, ut eos tanquam sui in Febribus tractandis instituti exemplar, relinqueret. Sed sententiam hanc refellit ipse Hippocrates, qui, etiam ubi de medendi genere conticeat, medicamenta fuisse exhibita diserte doceat, veluti cum Lib. 3. Ægr. 9. & Sect. 2. Ægr. 5. ut in re desperata, nulla profecisse scribit. Igitur si scire volumus, qualem in quoque morborum genere curationem instituerit, ex cæteris scriptis discendum est.

Sed ut huic argumento plenius satisfiat, Galeni, in Hippocratis medicina versatissimi, judicium afferamus.

"[c] Quia vero non in Pythione tantum, sed & in aliis ægris multis, "qui Sanguinis missionem, quantum nos ex ipsius scriptis conjicimus, "videbantur requirere, non invenitur ascribere eam, alterutrum "necesse est cogitemus, aut non detractum illis hominibus sangui-"nem, aut hoc eum auxilii in narratione omisisse. Atqui nemini "eorum, qui id requirebant, missum fuisse est improbabile, cum "ille Vir remedium illud amaret: ut in germanissimis suis libris sig-"nificavit, in Aphorismis, in Libro de Victu in Morbis Acutis, in Li-"bro de Articulis, ipsoque adeo in hoc Tertio de Vulgaribus morbis "Libro, ubi de quodam ægro in hunc modum scripsit: Octavo die cu-

a Lib. 1. 17. b Lib. 1. 39. c Comm. in Epid. 3. 1.

" bitum

"bitum fecui; multum, ut debeat, fluebat. Nam cum octavo die "fanguinem illi detraxerit, multo fane prioribus diebus magis hoc "ufum præfidio cenfeas. Quod autem fingulis non afcripferit, qui-"bus hoc adhibuit remedium ægris, cum meminerit eo minorum, "ipfiufque adeo fuppofitionis Balani, improbabile eft. Ergo fiquan-"do utrinque eft oratio abfurda, minus abfurdum eligendum eft. "Cenfeo equidem auxilium in multis effe affumptum, quod præter-"miffum in oratione ut clarum. Quo me adducit potiffimum, "quod in iis prædictum eft, quibus octavo die miffus eft fanguis. "Etenim hoc ut rarum fcripfit; & fanguinis ante octavum diem "miffionem ut confuetam præteriit. Quod fi in veris fuis operibus, "magnis infeftantibus morbis, femper fanguinis miffione utitur, fimul "cum ea duo hæc refpiciens, ætatem pariter & ægri vires: & his ip-"fis in Libris de Vulgaribus morbis octavo die cuidam ait miffum effe "fanguinem, nihil aliud excogitare poffumus, quam quod in ægris "quidem non præteritum fuerit hoc remedium, in narratione vero ut "clarum præteritum fuerit. Quare de Sanguinis miffione, quia "oratio ad ægros fpectat omnes, femel dixiffe fufficiat, ut & cætera "quæ funt communia." [a] Planiufque alio loco idem, "In hoc uno "ægrorum primo & tertio libro defcriptorum de Sanguinis miffione "Hippocrates fecit mentionem, non ut folo cui fanguinem mififfet, "fed ut octavo die folo. Nam tum etiam Medici quafi lege certa "ultra quartum diem venam non fecabant. Quando igitur huic "octavo die miffus eft Sanguis, multo certe plures cenfeas Sanguinis "miffionem requirentes, fecundo, tertio, quarto die auxilio hoc "effe ufos. Reticuit autem Hippocrates, ficut remedia alia omnia; "tamen neceffe interdum habuit fcribere, nihil eos ab iis quæ offere-"bantur adjutos fuiffe, ut malignitatem fuggereret morbi: neque "enim lucubrationem hic Curationis inftituit, fed Præfagitionis con-"fcribere."

Hæc Galenus. Quibus id unum adjiciam, mihi nunquam per-fuaderi poffe, ut credam in muliere illa v. gr. Lib. 3. Ægr. 7. ad quintum ufque diem Anginam paffa, neglectam fuiffe ab Hippo-crate Venæ fectionem, qui in hoc morbo [b] ægrum cito fuffocatum iri pronuntiat, nifi quis ftatim auxilium ferat, venafque & in brachiis & fub lingua aperiat. Quid in Febribus Ardentibus, Phreniticifque affectionibus, quarum utraque omnem fere hic implet paginam, fe-ciffe eum verifimile eft, qui, ubicunque acceſſerit Inflammatio, mil-lies edicit, quam nulla fpes fine fanguinis detractione fit? In [c] Pleu-ritico item, qui non ante tricefimum quintum diem febre folutus eft, an nihil nifi venam femel fecuerit: Aut in [d] Puerpera, quam ad di-em ufque octogefimum Febricula detentam legimus, nihil nifi Ba-lanum injecerit? Aut in eo denique, qui [e] Febre Ardente conflicta-tus eft, quique ad diem 120 traxit, nihil quicquam exhibuerit Me-dicinæ Parens, qui in reliquis fcriptis tam varia medendi genera per-

a Comm. in Epid. lib. 3. fect. 3. 8. b Vict. Acut. 39. c Lib. 3. fect. 2. Ægr. 8. d 1. 5. e 3. 1.

fecutus

ſecutus eſt? Id potius arbitremur, Hippocratem, qui rei medicæ vim penitus intellexit, eam, ubi profutura eſſet, minime omiſiſſe: Naturam quidem magiſtram eſſe ſecutum, ſed tamen ita ſecutum, ut pro morbi neceſſitate Artis ſubſidia adſciſceret. Quid enim opus eſt Medico, ſi omnia Naturæ permitti debeant? Aut quid cauſæ eſt, cur hæc Ars ſalutis humanæ præſes audiat, ſi ſua ſemper ſponte morbi ſaneſcant? Febres ſunt quidem, quæ per ſe nullo modo finiri poſſunt, quæque curantis conſilium omnino exigunt: etiam in iis, quæ interdum ipſo temporis tractu ſolent evaneſcere, hoc efficit artis curatio, ut & breviores evadant, & exitu tranquilliore terminentur. Igitur de præſidiis in hoc morborum genere maxime illuſtribus, quæ vel a Natura indicata, vel ab Arte exculta ſunt, ſingulatim pauca diſſeram: neque enim mei eſt inſtituti de medicina integrum volumen conſcribere, ſed ea tantum, quæ apud alios aut intacta aut non ſatis explicata reperio, perſtringere.

COMMENTARIUS II.

De Sanguinis Miſſione: præſertim de Venarum Jugularium Sectione.

SIT adeo primus de Sanguinis detractione ſermo. Quatuor ægrotos, ſponte facta ſanguinis eruptione, ſanari ſcribit Hippocrates: quorum quidem Hiſtoriæ ita ab eo contextæ ſunt, ut ſiquando ſimile inciderit morbi genus, clariſſima inde pateſiant ſanguinis mittendi indicia. In prima quippe ſignata ſunt hæc; [a] Febris vehemens, lumborum gravitas & dolor, delirium. In ſecunda, [b] Febris ardens, inquietudo, rubor, ſurditas, vigiliæ, delirium. In tertia, [c] Febris, inquietudo, vigiliæ, convulſiones, dolor, coma, delirium. In quarta, [d] Febris ardens, acuta, vigiliæ, capitis gravitas, dolor, faciei rubor, delirium.

Hæc cum ita ſe prodiderint notæ, nemo eſt in medicina vel mediocriter verſatus, cui non Sanguis illico mitti debere videatur, ſi modo vires ſinant. Intereſt enim unice, ſiquid ſanguinis in hiſce morbis detrahendum ſit, quantum ſit virium: quarum etſi multiplex ſit nota, tamen, an validæ exiſtant, certiſſimus index eſt Pulſus. Adeo verum eſt quod Celſus notavit [e], vim corporis melius ex Venis, quam ex ipſa ſpecie æſtimari.

Signa ex Pulſibus ſumpta Hippocrates, licet primus nomen Pulſus literis prodiderit, vel quia non calluit, vel quia non magni uſus exiſtimavit, prorſus neglexit: [f] quam tandem ſcientiam, eamque fere

a 1. 7. b 3. ſ. 2. Ægr. 7. c 3. ſ. 2. Ægr. 11. d 3. ſ. 2. Ægr. 12.
e 2. 10. f Gal. de Criſ. 4.

ſolam,

ſolam, medicinæ Hippocraticæ ſe adjeciſſe perhibet Galenus. [a] Certe ad Sanguinis miſſionem plurimum momenti in hac Pulſuum diſtinctione poſitum eſt. Itaque in hujuſmodi Febribus, qui ſanguinis pulſum ſatis valentem, addo etiam & plenum, perceperit, abjecta omni cunctatione venam aperiat. Acri ſæpius judicio opus eſſe fateor, quando in Febribus acutis ſanguinem educere oporteat, quando ſecus: habet enim ea res multas cautiones; hoc unum videtur perpetuum Venæſectionis indicium, ſi ad cæteras, quæ modo deſcriptæ ſunt, notas acceſſerit Pulſuum robur. Et venam quidem in Acutis circa initia maxime ſecari præſtat, cum vires adhuc integræ ſint: nam alias ſæpe, aut inclinante jam morbo nihil proficit, aut inveteraſcente mortem maturat.

Cætera de Venæſectione, quæ latius fuſa ſunt, præcepta ex aliis petantur: mihi ſatis erit digitum ad fontes intendere. Id potius quæſiverim, num peculiarem aliquam ſanguinis mittendi rationem Hiſtoriæ hæ Hippocraticæ ſubjiciant. Quatuor iſtorum, qui ægrotaverint, caput & cerebrum ita affecta eſſe conſtat, ut in delirium omnes inciderint; ejectoque demum per Narium venas ſanguine, morbo fuerint liberati. Et ſane ſanguinis hac ex parte eruptio, uti maxime naturale, ita & aliquando præſentiſſimum eſt vitæ præſidium. Artis igitur cum ſit naturæ ductum ſequi, in iiſdem rerum anguſtiis eaſdem venas, vel ex eodem ſaltem alveo derivatas aperiri ſane convenit. Quænam autem ſcalpello tam opportunæ ſunt, quam ipſæ, (unde cæteræ omnes per caput diſpertitæ oriuntur) Jugulares? Id adeo nequeo non advertere, vix unum aut alterum, quos his Febribus correptos ſcribit Hippocrates, Delirio liberum fuiſſe: in qua quidem cerebri affectione, quoties ad febrim acceſſerit, quoniam ex Jugularium ſectione ſingulare levamentum deprehendiſſe viſus ſum, liceat de harum aperiendarum ratione paulo fuſius diſſerere, &, ut dilucidior ſit eorum quæ dicenda ſunt explicatio, ex Anatomicis pauca aſſumere.

Vena Jugularis, eſt vel Externa, vel Interna: quarum hæc multo grandior, uti eam poſt Nicolaum Maſſam [b] accuratiſſime deſcripſit Fallopius [c]; licet in Brutis, a quibus Venarum harum figuras apud Veſalium [d] expreſſas habemus, contrarium prorſus reperiatur. Externæ ramuſculi extremi ab ore, a faucibus, a facie, ab oculorum tunicis, ab univerſa denique capitis cute atque muſculis naſcuntur. Interna, quæ multo altius deliteſcit, quanquam aliquando partibus jam memoratis ſurculos aliquos, authore Fallopio, impertiat, ad imum cranii recta aſſurgit, inque Duræ Matris ſinus laterales immergitur. Ita ut Jugularis Externæ propagines extremæ, Arteriæ Carotidis Externæ ramis inſerantur: Interna itidem Jugularis ac Carotis Interna, vaſculis Duræ Matris intervenientibus, conjungantur ac confluant. Cujus quidem fabricæ artificio ſanguis per cerebrum ac caput ultro citroque commeat. Structuram hanc diſtributionemque venarum ſi penitius contemplari libeat, facile aſſequemur, cui demum fundamento

a Præcog. 13. b Introd. Anat. 62. c Obſerv. Anat. d Lib. 3. 7.

mento nitatur facta, in capitis ac cerebri morbis, Jugularium sectio.

Sanguinis ex hoc loco mittendi mos est satis antiquus, utcunque inter paucos obtinuerit: de quo si perbrevis historia præmissa sit, & lucem aliquam huic argumento afferet, neque erit legenti forsan injucunda. Sunt qui Galenum secuisse Jugulares tradunt: ille tamen, ni fallor, non sectionem ipsam imperare videtur, sed, si casu aliquo secentur, curationis modum præscribere. [a]In Vivorum Anatome[b], "Jugulares aperiri jubentur, in principio lepræ & anginæ angustique "anhelitus, in asthmate acuto, in raucedine vocis, in abscessu pul-"monis, in spirandi difficultate, & in splenis & laterum morbis." Sed perperam iste liber, qui sane perridiculus est, & ab Arabe quodam ut videtur confictus, Galeno ascribitur. Eadem prope memorat Sorani Ephesii Introductio: sed, cum hoc itidem opusculum plane commentitium sit; cumque Cælius Aurelianus, qui se in omnibus fere Soranum sequi profitetur, de hac re omnino sileat; nihil hinc, quod hujusmodi medicinæ antiquitatem probet, colligendum est. Sufficiet itaque has venas secandi originem ab Alexandri Tralliani temporibus repetere, qui [c] Jugulares a se sectas esse scribit, maximeque profuisse. Hanc ut quibusdam familiarem ævo suo curationem refert [d] Actuarius, quam itaque in Catoche & Phrenitide deprædicat. Eam in omnibus capitis morbis adhiberi jubent Arabes; neque in iis solum, sed in lepra acutisque thoracis affectibus: unde forte consuetudo illa ad Ægyptios manavit, quam apud eos etiam tum, cum Alexandriæ esset, viguisse perhibet, oculatus testis, Alpinus[e]. Post Arabum tempora, nisi in Bertrucio[f] & Arnoldo Villanovano[g], (qui hoc ex iis ad verbum exprimunt, uti fere ex Græcis Arabes) vix ulla est de hujusmodi venæsectione mentio: donec anno circiter 1500 Anatomes studium pæne intermortuum revocavit Jacobus Carpensis, modumque incidendi [h] Jugulares fusius descripsit. Quo quidem seculo a pluribus pleno ore laudatur hoc curandi genus: sed longe abfuit, ut in consuetudinem venerit. Quippe Botallus, qui circa annum 1570 scripsit, diserte dicit se neque hoc unquam a medico præscriptum, neque a Chirurgo tentatum vidisse; adeoque aut nunquam in usu fuisse, aut esse tum penitus exoletum: & quanquam ipse primus Venæsectionis usum in Galliam induxerit, venamque quamlibet in quocunque fere morbo secuerit, fatetur quod in [i] Jugularibus id experiri minime ausus sit, "reformidans ne, propter illius magnitu-"dinem & magni trunci vicinitatem, non satis cito neque tuto san-"guis cohiberi possit." Imo Riolanus pater, qui recens a Botalli ætate fuit, de Apoplexia locutus, in hæc verba prorumpit: "Jugu-"lares ausi sunt quidam secare pro extremo remedio." Etiam Fabricius Hildanus, qui Opthalmiis, Hemicraniis, Cerebrique inflammationibus hanc a se medicinam cum efficacissimo subsidio sæpius adhibitam esse prædicát, in Epistola quam ad [k] Doringium 1614

a Method. Med. 31. Art. & ven. dissect. c. 7. b 25. c Lib. 4. d Lib. 3. cap. 1.
e Medic. Ægypt. f Cap. 4. de Phrenit. g Reg. San. cap. 37. h Isagog. Anat.
i Curat. per V. S. cap. 40. k Cent. 4. 14.

exaravit

exaravit, " perpaucos tamen medicos, qui ſectionem harum venarum " approbarunt, hactenus ſibi innotuiſſe ſcribit, eamque periculoſam " agnoſcit, niſi expertus affuerit Chirurgus[a]." Quinimo in ſcriptis eodem anno editis Julius Guaſtavinus, Profeſſor Piſanus, has venas non ſine periculo ſecari poſſe pronuntiat. Ita pleroſque ab hoc auxilii genere deterritos fuiſſe conſtat, ſive quod Jugularium vulnera aliquando lethalia eſſe obſervaverint, perperamque perſuaſerint ſibi idem ex earum ſectione eventurum; ſive potius quod, ut ſæpe fit, facta hæc a manu imperita ſectio parum feliciter ceſſerit, notamque infamiæ experimento inuſſerit. Hoc nimirum uſu frequenter venit, ut, quod remedii genus ignominia ſemel notaverit unius inſcitia, dignitati ſuæ vix reſtituere queat ſcientium univerſa conſenſio.

Utcunque vero ea res ſe habuerit, nullum eſt in Hiſtoria Medica exemplum, ubi rite peracta ſectio aliquid mali attulerit: imo ſæpiſſime uſus oſtendit morbis compluribus, iis præſertim qui caput attingunt, nullo modo melius ſuccurri. Certe in Phrenitide quæ Febribus ſupervenit, medicinam hanc quam maxime efficacem eſſe expertus ſum, cum alia remedia minus commode reſponderint: neque efficacem tantummodo, ſed & adeo tutam, ut valde mirer aliquid de efficiendi difficultate, nedum periculo, apud ſcriptores inveniri. Nam hæc vena, uti nullo fere labore ſecatur, ita & ſecta facillime omnium ſaneſcit. Haud itaque opinor erravero, ſi quam demum in morbos vim exerceat Jugularium ſectio, paulo altius inveſtigare conatus ſim, quo certius & rationes & tempora ſecandi intelligantur.

Jugularis adeo vel derivandi vel revellendi gratia inciditur; ut copia majore in partes affectas veniat ſanguis, facit Derivatio: ut minore, Revulſio. Quæ quidem vocabula, licet ſatis antiqua ſint, tamen nemo unquam intelligere poterit, nec proinde ſecandi leges in alterutro genere recte ſtatuere, niſi acceſſerit accurata de vaſorum ſtructura motuque ſanguinis cognitio. Hocque veriſſimum eſſe facile agnoſcet, qui ſcriptorem qualemcunque, Harveii ætate ſuperiorem, perlegerit. De qua re qui dubitat, evolvat unum inſtar omnium librum Renati Morelli de vena ſecanda in Pleuritide, qui omnes omnium authorum ſententias de hac derivandi revellendique doctrina congeſſit.

Itaque in morbis, qui partes illas, unde Jugularis extimæ ramuli oriuntur, afficiunt, v. gr. in Angina, Ophthalmia, & faciei Tumoribus, quando hujuſce venæ truncum incidimus, Derivationis cauſa nos hac facere manifeſtum eſt, ſi modo quid hac vocula intelligi velimus, quod a Revulſione ſit diſtinctum. Hoc enim aditu patefacto cum tollatur renixus, quem ſanguis in extremis venulis poſitus ab eo, qui in Jugularium trunco concluſus eſt, ſuſtinuit; ſanguis ex arteria Carotide, quam hujuſce venæ ſummis verticibus committi diximus, liberius fluit, perque affectam partem velocius decurrit: ita ut in eam, ſub ipſo ſectionis articulo, major copia ſanguinis derivetur, quam vena nondum inciſa. Igitur in hujuſmodi re apertis Ju-

[a] Combuſt. cap. 13.

gularibus,

gularibus, eas a celeritate vires acquirit ſanguis, ut materiam aliquam in minimis ramuſculis hærentem arteriolaſque obſtruentem perpellere atque abigere poſſit: eodem plane modo, ac Saphænæ ſectio Menſes deducit.

Ex quo illud intelligitur, Derivationis effectum ſubitum eſſe & maxime expeditum: in quo ſtatu id advertere profuerit, ſi quando hoc conſilium bene ceſſerit, in recenti obſtructione valiturum: alioqui, ſi ea obfirmata atque inveterata ſit, ſanguis graviore impetu incurſans vaſa fortius premit, facitque ut humores in iis pertinacius ſubſiſtentes iter penitus claudant. Idem frequenter accidit ex Saphænæ ſectione, quæ aliquando inconſultius facta Menſes potenter ſupprimit: pari ratione ac medicamenti Diſcutientia, quæ tempeſtivius adhibita tumorem prorſus diſſipant, ſerius admota excitant atque attollunt, & in Pus demum reſolvunt. Unde fit, ut in Angina, v. gr. Venæſectionem vel ſcalpello, vel cucurbitis, vel hirudine factam in lingua, in mento, in faucibus atque cervice, apud Cælium Aurelianum exoriente jam morbo imperari videamus, vigente prorſus prohiberi: idemque Author qui Sectæ ſuæ, hoc eſt Methodicæ, veſtigiis inſiſtens in morbis quibuſcunque venam non niſi ſemel ſecuit, in hoc poſt quartum diem incidi vetat; quanquam ante [a] tertium diem, contra præſcriptam ab omnibus quos ſequitur in omni morborum genere formulam, id fieri licere concedat.

Recentiores itaque Medici, ut Tumoribus hujuſmodi cum Inflammatione ſubortis melius occurratur, ordiendum eſſe a Revellentibus præcipiunt; ut ſcilicet humorum impetu atque ardore jam elangueſcente, obſtructio his auxiliis labefactata leviore tandem negotio a Derivantibus funditus tolli queat. Eadem gubernari ratione, ad eandemque plane regulam dirigi debet curantis conſilium, cum deriventur humores ex Jugulari, a qua veluti radice omnes iſtæ venulæ propagantur. Hinc in illuſtri illa Hiſtoria, quam de gravi oculi dextri inflammatione ad hunc modum ſanata narrat Fabricius Hildanus, primo die vena in brachio dextro ſecta dicitur, proximo exhibitum Catharticum, tertio demum Jugularis aperta. Eodem fundamento nititur conſuetudo illa, qua, ingraveſcente Angina, poſt Revellentia feliciſſimo ſucceſſu Jugularem Internam, circa inferioris maxillæ angulum, incidimus: nam quicquid contradicendi ſtudio oppoſuerit Riolanus [b], coram Chirurgis Londinenſibus in Theatro Anatomico haud ita pridem demonſtravimus hujuſce venæ ramum ad maxillæ glandulas, & ad fauces exporrigi: qui quidem non modo cum Arteria Extima Carotide, ſed etiam cum Externa Jugulari concurſat: adeoque cum premente, uti diximus, Angina, pertunditur, idem efficit, ac ſi revera eſſet Externæ Jugularis propago. Quod de Venis etiam Mammariis in eodem morbo ſecandis ſcribit Hippocrates [c], haud utique irriſione tam dignum eſt, quam Cælio Aureliano videtur [d]. Nam & iſtæ, quemadmodum primus docuit Fallopius [e], originem aliquando a Jugularibus ducunt.

a Lib. 3. 3. b Animad. in C. Bauhin. Anatom. c De Morb. 3. 11. d Lib. 3. 4. e Obſ. Anat.

Hæc

Hæc ex Jugulari Externa Sanguinis miſſio non modo obſtructiones atque inflammationes extra Cranium obortas tollit, ſed iis etiam, quæ Cerebrum membranaſque ejus corripiunt, optime medetur. Et ſane in his tutius multo adhibetur, illi utpote periculo minime obnoxia, quod nonnunquam a Derivatione metuendum notavimus. Quippe in Cerebri morbis cum evacuentur Jugulares, fit a parte affecta Revulſio: quam rem paulo diſtinctius explicabo, quoniam nonnulla contra diſputari audio; quaſi Cerebrum hac evacuandi via non omnino levari poſſit, quia ſcilicet Externa Jugularis nihil inde deferat, nec cum Interna Carotide, quæ cerebrum irrigat, quicquam habeat commercii. Argumentum ſane ſpecioſum! Sed Anatomes perito facile oſtendam, utut ratio illa, quæ a vaſorum ſtructura petitur, ſit veriſſima, tamen quod inde colligunt ita longiſſime a veritate eſſe alienum, ut ob ipſiſſimam hanc rationem concluſio in contrarium duci debeat.

Hoc ut clarius eluceat, ex antedictis repetendum eſt, Carotidem Arteriam in duas dividi propagines, Externam Internamque: quarum hæc cum Interna Jugulari, illa itidem cum Externa ſumma ora conjungit. Cum itaque Internæ Carotidis ramuſculos obſederit Inflammatio, niſus ſanguinis, viſque vaſorum Elaſtica, tanquam paribus examinentur ponderibus, in æquilibritate quadam quieſcunt: diminuto altero, alterum augeſcit: quod ſi venam ſecando, ſanguinis, qui in cerebri vaſa illabi conſuevit, portionem aliquam detrahimus, vis illa, qua moles ſanguinea arteriolas premit, minuetur, & proinde calor, quæque eum ſequitur raritas, decreſcent; ita ut Vaſorum Tunicæ, quaſi in libertatem vindicatæ, fortius ſe contrahere valeant, & ſi quid minutiſſimis anguſtiis inhæſerit, exprimere.

Id etiam hac via conſequimur, ut evacuatione ex Jugularibus facta, debilitetur illa, qua ſibi invicem humores adhæreſcunt, tenacitas: ita ut ſanguis fluentior factus per vaſa more ſolito facilius deferatur. In quibus quidem duabus rebus potiſſimum poſita eſt Revellentium omnium virtus.

Sed, quo melius ea quæ dicta ſunt huic argumento ſatisfaciant, rationem ſic ineamus. Arteriæ Carotidis Externæ Internæque, ſi inter ſe conferantur, fere æqualis eſt capacitas; itaque a trunco par ſanguinis menſura in utramque immittitur: Carotidis porro tam dextræ quam ſiniſtræ truncus, ſi res ad calculum exigatur, horæ parte qualibet ſexageſima accipiet uterque ſanguinis uncias $6\frac{1}{2}$, cum in Aortam, ut plerumque fit, influant unciæ 66. Quantitas autem ſanguinis in vas quodvis derivata hoc modo definitur. Scilicet Momento ſanguinis, ſi renixum omnem excluſeris, reſpondet. Unde cum Exterior Jugularis, quæ cum Externæ Carotidis ramo coit, ſecatur, Renixus qui ſanguini obſiſtit in Interna Carotide major eſt, quam in Externa; viſque Tunicarum Elaſtica impedit, quo minus in hanc propaginem ſanguis libere defluat, qui ideo in alteram, nempe Externam, propellitur. Ita ut hac ratione, cum ad ora Internæ Carotidis minuatur ſanguinis preſſio, fibrarum motrix facultas

vim sanguinis, qua unice distenduntur vasa, excedat, & reseratis arctioribus viis amotaque materia obstructionem expediat.

Hoc verum esse clarius patebit, si modo exquisitius de hac re ratiocinari libeat. Itaque sanguinis Momentum, si ad Renixum conferatur, sit ut 5 ad 1; quæ sane, ut parcissime dicam, minima reperietur proportio: in hoc statu si aperiatur Jugularis, copia sanguinis in Interna Carotide fluentis, ad illam, quæ Externæ illabitur, eandem rationem obtinebit, quam 4 ad 5. Quocirca aperto foramine, si, cum pars horæ tricesima effluxerit, ab Externa Carotide in Jugularem Externam deriventur unciæ 13, eodem spatio interna Carotis recipiet uncias 10½. Tantillo temporis intervallo erit differentia unciarum 2½. Hinc satis liquet eam esse Revulsionum omnium non modo maxime compendiosam atque expeditam, sed earum etiam quæ a Cerebro fiunt fortissimam. Si quid ergo auxilii alia quævis venæsectio latura sit, id hæc præ cæteris pollicetur.

Infirmissimum itaque est illud argumentum, quo contendunt nonnulli, hoc sectionis genere caput minime levari posse, quod cum Externa Jugulari nulla Internæ Carotidi intercedat conjunctio: quod longe secus est; nam si quid illæ commercii haberent, nulla prorsus in hujusmodi re efficeretur Revulsio. Concedamus enim Internam Jugularem, quæ cum illa Arteria copulatur, aperiri posse: ex calculo, quo jam usi sumus, plane liquet, plus sanguinis, (uncias nempe 2½) in Internam Carotidem fluxurum, quam qui vena nondum secta se ingesserat: inde vis ille, qua sanguis cerebri vasa comprimit, ad uncias 5 pertinget, si loco Externæ Jugularis Interna inciditur.

Supervacaneum videtur pluribus docere, quantum sit in hoc auxilii genere momentum, quoties quid a Cerebro retrahendum est. Id ratio satis, ususque ostendunt. Etenim quod in cane omni accidit suspendium passo, Anatomes perito satis indicat, quantum opis in his Cerebri affectibus latura sit libera sanguinis ex Jugulari Externa eductio: hujus quippe venæ interclusio cerebri canini vasa sanguine obruit, mortemque more Apoplectico infert. Ita facile ab his experimentis, uti primum tracta est, sic & in majus provehi potest medendi via. Id tantummodo adjiciam, unum hinc idque illustre exemplum depromi posse, quam longe medicam artem promovere queat de Sanguinis Circuitu doctrina, si modo lucem illam, quam immortale hoc inventum largitur, in medendi usum accommodare velimus. Nam apud eos, qui antea vixerunt scripseruntve, nulla certa aut vera de hoc medicinæ genere poterat esse cognitio. Illos quippe latuit omnino, cur in aliis Capitis affectibus humores derivet, in aliis autem revellat Jugularium sectio: quod nisi penitus perspectum fuerit, vix fieri potest, ut in alterutris vel tuto sanguis mitti queat, vel tempestive. Itaque Marcus Gatinaria, sectioni huic maxime infensus, qui anno circiter 1440 scripsit, quemque centum fere post annis exscripsit Jacobus Sylvius, eam omni quidem in morbo, in

in Apoplexia[a] præſertim, prohibet: hoc potiſſimum argumento fretus, quod ſanguinem in cerebrum uberius transfundat. Hollerius autem, qui in eodem morbo Jugularem ſecari jubet, in eum opinionis errorem incidit, ut derivandi cauſa id eſſe faciendum dicat. Etiam Horatius Augenius, qui grandi volumine omnes Venæſectionis vias explicavit, diſerte pronuntiat fieri nunquam poſſe, ut eadem vena ſimul & Revellendis humoribus & Derivandis inſerviat.

Ita late in omnem univerſæ medicinæ ambitum Anatomica notitia pertinet: ſine qua illa aut nulla omnino eſt, aut Empirica. Perpetuo quippe fluctat Artificis ſententia, niſi artis fundamenta exquiſite percipiat: & ſi cui caſu aliquo res bene ceſſerit, nulla alia is laude dignus eſt, quam quod omne conſilium in fortuna poſuerit.

Liceat hæc, quæ de Jugularibus ſecandis dicta ſunt, Exemplo illuſtrare; quod e multis ideo ſumendum duxi, quoniam, experimento altera vice repetito, morbus tandem modo plane ſingulari abactus eſt. Hippocratis itaque ut inſtitutum ſequar, morbi formam paucis complectar.

Anno 1705 in ea, quæ ad Hiſpaniam facta eſt, Expeditione tam claſſem quam caſtra Britannica invaſit Febris, continua quidem, fere tamen interdiu remittens: & ad Stationariam, quam annis 1685 & 1686 adumbravit Sydenhamus, proxime viſa eſt accedere; niſi quod in illa frigus calorem per vices exceperit, hæc caloris tantum remiſſione deferbuerit. Ineunte Julio, potiſſimum increbuit; neſcio an in cauſa fuerit præcalida illa, quæ modo præceſſerat, tempeſtas. Acceſſio morbi ſubita & atrox: nam præter vulgares notas, uti ſitim, inquietudinem, oculorum & præcordiorum gravitatem, linguæ ſcabritiem, artuum dolorem, corporis imbecillitatem, alvi deſidiam, cerebrum etiam ingruentis mali indicia ferebat; neque quemquam novi febre hac laborantem, qui vel capitis dolore, vel vertigine vacaret. In quamplurimis etiam ventriculus male ſe habuit. Nonnullis lumbi, quaſi inſtantibus Variolis, dolebant. Interdum levi quodam horrore febris acceſſit. Quando ad ſtatum pervenerat, ſpirandi moleſtiam, tendinum ſubſultus, & deliria fere ſemper intulit, niſi arte tempeſtive coercita. Increſcente morbo, frequentes ſingultus, qui aliquando ad biduum durarunt citra ægroti periculum. Athletici præ aliis & acerbius affecti ſunt, & perempti citius: cæteri fere lenta morte ſublati. Nonnulli, cum ceſſaſſe penitus videretur febris, dies quatuor vel quinque ſine dolore aut ægrotatione, licet imbecilli, jacuerunt: deinde diſtentionibus nervorum repente obortis, brevi expirabant. Atque hoc quidem, neglectis Veſicatoriis, præſertim obtigit. Convaleſcentibus aliquando ſupervenit ventris fluxus: qui tamen perraro, niſi torminibus intervenientibus, mortem attulit. Alias, vires perquam ægerrime redierunt, præcipue Pituitoſis; quibus etiam diutius incubit morbus. In perpaucis Parotides, aut Abſceſſus circa Inguen orti morbum ſolverunt; quod ſane, quantum advertere licebat, unicum erat morbi remedium, quod natura ſub-

a Method. Practic. Apoplex.

miniſtra-

ministravit: sed ne hoc quidem, nisi Evacuantibus parcius adhibitis, accidere solebat.

Hujusmodi Febre correptus est D. Pool, in nave Barfleur Præfecti Vicarius, cui D. Cooper Chirurgus pro Pharmacopœo fuit.

1. Die questus est, de artuum doloribus, de æstu, & capitis gravitate. Pulsus velox & validus; nulla alvi dejectio. Itaque sanguis ex brachio missus est ad ℥xij.

2. Doloribus aliquatenus mitigatis, cætera fere eadem. Accessit & nausea. Quare vesperi datum est Vomitorium, a quo non modo alvus dejecta est, sed & capitis levamen est subsecutum, calorisque remissio.

3. Nox inquieta. Ventriculus melius se habuit. Sub noctem vehementer incalescebat. Pulsus celer, & inæqualis. In facie rubor maximus, & in capite dolor. Sitis intensa. Adhibitum est Nuchæ Vesicatorium. Temperatis medicamentis usus est; a calidioribus prorsus abstinuit.

4. Mane pulsus paulo pacatior. Sed post meridiem recrudescebant omnia. Rediit capitis molestia, aliquando & delirabat. Urina pallidior, nec quicquam in ea subsedit. Applicata sunt Vesicatoria ampla utrique brachio.

5. Per noctem multa corporis jactatio. Mane fere eadem. Pulsus valens, velox, duriusculus. Itaque cum frustra fuerint Vesicatoria, missus est sanguis ex Jugulari: unde caput maxime recreatum est, mensque sibi consistit. Æstus remissior, siti utcunque permanente. Ita fere ad horas sedecim agebat.

6. Post mediam noctem iterum delirabat, aliena multa locutus. Febris, nulla interposita remissione, admodum ingravescebat. Injectus est Clyster, & admotum capiti raso Vesicatorium.

7. Eadem omnia. Nulla delirandi intermissio. In manibus insuper tendines subsiliebant. Spiratio nonnihil difficilis. Adhibebatur alterum Enema.

8. Calor vehementius excanduit. Major etiam tendinum subsultus. Lingua aliquando hæsit. Scintillabant oculi. Urina haud male colorata, nihil tamen deposuit. Aptabantur utrique femori Vesicatoria.

9. Nihil omnino intellexit. Lecti fimbrias diduxit, & floccos vellicabat, cum antea intra verba desipuerat. Per vices aliquando singultu correptus est.

10. Quia omnia, etiam Vesicatoriis toties adhibitis, in pejus ruere visa sunt, & quia Pulsus adhuc satis valenter se habuit, iterum ex Jugulari eductæ sunt sanguinis ℥xij. A quo quidem tempore statim fere cessavit delirium, & cætera signa paulatim in melius mutata sunt, ita ut ex toto tandem secuta sit integritas.

Hæc, quæ de Venis Jugularibus dicta sunt, ad Arteriæ Temporalis sectionem perinde, & quidem propius, spectant. Hac quippe aperta, propter eum quo sanguis effunditur impetum, si modo pleno flumine exiliat, expeditissima omnium fit Revulsio. Arterias satis frequenter

secuerunt

ſecuerunt Medici veteres; conſuetudinemque eam ita apud Ægyptios invaluiſſe ſcribit Alpinus [a], ut has illi haud rarius quam venas ſcinderent. Cæterum hæc ſectio, ut feliciter cedat, nonnihil difficultatis habet; etiam aliquando cum periculo fit: quare nolo in hoc argumento longus eſſe, præſertim cum minime futurum videtur, ut noſtri unquam homines huic medicinæ generi aſſueſcant.

COMMENTARIUS III.

De Sudoribus.

NOnnullos, Sudore primum perfuſos, dein Febre liberatos memorat Hippocrates: ſive Sudor ille revera morbum finiebat, ſive potius ſub fine morbi obortus eſt, quod Lib. 1, 6, 7. Lib. 2, Sect. 2, 7, 11, 12, contigiſſe conſtat. In quibus quidem ægrotis erumpente magis Sanguine, quam Sudoris vi, terminari videtur Febris. Etenim Sudor perpetuo apud Hippocratem, quantum ego percipio, non ut curandi inſtrumentum, ſed tantum ut præſagii nota proponitur. Igitur Ille in Libris, qui germani habentur, remedii, quod Sudores provocet, nuſquam meminit: etiam in iis, qui Hippocrati falſo ſunt aſcripti, ſemel tantum facta eſt hujus, qui medicamentis perficitur, ſudoris mentio. Author quippe Libri ſecundi Epidemiorum [b] hoc imperat: at qua demum medendi via ſudores ciet? Cubantem ſcilicet ſtragulis prudenter operit, deinde farinam coctam vinumque meracum exhibet. Neque etiam hæc dari ſuadet, niſi in illis Febribus, quæ a Laſſitudine, aut ſimili quapiam cauſa proveniunt, quales fere ſunt quæ vocantur Diariæ.

Adeo parum in uſu apud Veteres fuit intro ſumpta ad Sudores eliciendos medicina, ut de ea verbum aliquod ne quidem apud Latinum Hippocratem reperias. Siquid ergo adverſum has Febres auxilii attulerint Sudores, id omne a Natura profectum eſſe videtur. In quibus forte materia ſuperans facilius per cutim diſſipari poterat, vel propter cœli temperationem, vel propter bonos ægrotantium mores, quos neque deſidia neque luxuria vitiaverat. Certe, ut nunc eſt hominum vita, fruſtra vel a natura, vel ab arte hanc morbi ſolvendi viam expectamus: & ſiqua acerbior inciderit Febris, vere mihi videor eſſe affirmaturus, rariſſime per Sudores ſolos ad integritatem veniri.

Sed tamen ab Arabum uſque temporibus cœpit in immenſum ſerpere remediorum Sudores moventium varietas: ut vix ulla ſit Febris, adverſus quam vel Chymicorum aliquis, vel Anicula paulo curioſior, nulla morbi habita ratione, ſingulare Antidotum non adinvenerit.

a Medic. Ægypt. p. 60.

b Sub fine.

Hinc consuetudo illa ad nos etiam defluxit, ut febricitantes Cardiacis maxime, utpote jucundam curationem promittentibus, uterentur. Ita facile voluptatis causa in errorem incidimus; qui nusquam periculosior est, quam ubi de salute agitur.

Hanc medendi institutionem, ut nimium in Calidioribus remediis positam, jure repudiavit Sydenhamus: quæ tamen ex hodierna medicina non videtur penitus, uti debuit, exulasse. Quid enim hac curandi ratione assequuntur Medici, nisi ut calidissima quæque exhibendo, sudoresque affatim provocando, rapidior fiat sanguinis circuitus, quod & fatentur ipsi: unde, Febre paulatim invalescente, & cerebrum tandem occupante, deliria nervorumque distentiones, si non accersi, saltem haud arceri videmus. Idque constanter experiuntur ii, qui in Febribus acutis nihil nisi Serpentariæ radicem, Salemque de Cornu Cervino expressum, & similia amant ingerere. Idem accidere solet, ubi in Febribus Remittentibus Corticem Peruvianum importunius adhiberi contigerit: cujus hunc fere exitum percipiunt medentes, ut quæ antea paululum subsederat Febris, jam, nulla interposita mora, vehementius excandescat. Sed in hoc rerum statu quid demum consilii capiunt? Scilicet metu exterriti, inque maxima inconstantia versati, ultro citroque se agere necesse habent: & continuo aut ad Vomitoria, aut ad Sanguinis missionem, aut ad Vesicantia, tanquam ad extrema remedia, confugiunt. Hunc adeo fructum habet præpostera hæc medendi ratio, ut, unde incipere debuerint, ibi morbo jam consistente desinant; & ea salutis præsidia alieno tempore frustra sæpius tentent, quæ Artis periti inter initia valetudinis magno cubantium commodo præcipiunt.

Est & alia huic diversa insania, quam insaniunt nonnulli, quorum in Acidis posita est omnis curatio; quique spem nullam nisi in Aceto, aut Pomorum agrestium succo collocant: quasi, quia nefas sit ægrotum comburere, ideo protinus frigore enecare oporteat.

Nollem hæc, quæ hactenus dicta sunt, ita accipi, quasi nulla in Febribus curandis remedia, quæ sudores eliciant, suaderem. Etenim quæ mediæ materiæ sunt, & temperata habentur, multo cum emolumento adhiberi & posse & debere haud inficior. Ista, de quibus antea dictum est, cum utrinque a mediocritate nimium absint, tanquam plane perniciosa, ex medentis supellectile penitus rejicienda sunt: his etiam, quæ blandiora sunt, si iis solis rem totam committimus, parum tuto creditur. Sin præcesserint Evacuantia, & Febri melius succurrunt, & sudores evocant expeditius. Quod & de Opiatis verissimum est: quibus quidem nulla est medicina ad aperienda cutis spiracula efficacior.

COMMEN-

COMMENTARIUS IV.

De Vomitione.

UNica eſt apud Hippocratem Hiſtoria Lib. 1, 13. in qua, ubi præceſſerat Vomitio, morbus ſolvi dicitur. Quod quidem obſervatum, in communem medendi uſum traxerunt artis noſtræ principes. Neque enim ullum eſt remedium ſub initiis Febrium æque ſalutare; ſæpenumero & neceſſarium eſt, ſiquando, quod plerumque fit, vel nauſea, vel ventriculi gravitas, vel etiam capitis dolor invaſerit. Quod medicinæ genus & apud vetuſtiſſimos Græcos haud infrequens fuit, & Celſi temporibus Romæ perquam familiare. Hac quippe evacuandi ratione non modo primæ purgantur viæ, crudæque materiæ redundantia compeſcitur; ſed cum viſcera muſculique corporis vehementiore motu agitentur, ipſæque medicamenti particulæ in ſanguinem ſeſe inſinuent, ita demum reſolvuntur humores, ut liberior ſit intra vaſa tenuia circuitus, &, ſiquid ſuperfluum ſit, per cuticulares meatus diffluat. Igitur in hac Hiſtoria, poſt Vomitum excitatum, Sudores multos conſecutos eſſe teſtatur Hippocrates.

Ita medicamenti, quo vomitus cietur, interior eſt quædam actio: quæ nuſquam alias ſe manifeſtius prodit, quam in celebri illa radice, Ipecacoanha. Hujus ſane vis in attenuandis humoribus eximia eſt; cui & fidem facit ſumma herbæ amaritudo, & vividus ille, qui apparatu Chymico elicitur, Sal. Equidem hanc radicem non parca manu adhibitam eſſe comperi, cum nulla fere vel per os, vel per alvum ſequeretur purgatio: elapſa autem una aut altera hora incaleſcere cœpit ægrotus, ita ut pulſu excitato tandem in uberrimum ſudorem colliqueſceret. Atque in hoc, quantum ego conjectura aſſequi poſſum, præcipue conſiſtit egregia illa in Dyſentericis affectibus virtus, quam ſibi præ aliis vomendi inſtrumentis Ipecacoanha vendicat. Igitur a Braſilienſibus [a] præſentiſſimum habetur contra venena auxilium.

Dixi, ſub initiis maxime Febrium, Vomitionem eſſe tentandam. Neque in contrariam partem teſtis citandus eſt Hippocrates, licet circa decimum quartum diem evacuatione hac morbum ſolvi dixerit. Nam mulier hæc, a ſeptimo, Febre plane libera fuit, treſque ita dies integre egerat: undecimo autem, rigore correpta eſt, quem excepit æſtus intenſior: ita ut hæc Febris ex Intermittentium genere fuiſſe videatur, quæ quidem Continuæ, ut ſæpe fieri ſolet, ſucceſſerat. Adeoque novo huic morbo, circa principia, finem attulit Vomitio: quæ quidem ad extinguendas Febres Intermittentes ſemper cum fructu adhibetur, etiam & ad Continuas valet, ſi morbus nondum inveteraverit.

[a] Gul. Piſon. Hiſtor. Braſil.

Atque

Atque hæc ſane in Febribus acutis facere oportet; neque tamen ideo in morbis omnibus, qui Febrem habent conjunctam, experiri convenit. Quid enim de iis cenſendum eſt, qui in Pleuritide, v. g. contra Celſi præceptum[b], Vomitoria, eaque valentiſſima, præſcribunt? Quaſi unquam vehemens illa lateris contentio, quæ inter vomendum oritur, morbum levaret! Immo augeat neceſſe eſt. Nam eo remedii genere intempeſtive adhibito, quæ in Pleuram aut Pulmones defluxerat materia, altius multo impingitur, vaſaque obſtruit pertinacius. Quid de iis etiam, qui, Variolis fere jam ad maturitatem perductis, vomentia præcipiunt? Cum nulla prorſus medicina humores potentius avertat, quam quæ Vomitum ciet: cujus ſane in revellendo vis ex hoc ſatis intelligitur, quod ſcilicet Coxarum dolores, atque Oedemata ſæpius expugnet, aliis fruſtra diuque tentatis revellentibus. Hanc itaque ob cauſam, qui de curandi ratione accuratiſſime ſcripſerunt Authores, inſtante jam Criſi, Vomitoria plane prohibent: utpote quæ, revellendi vim cum habeant, iſti levationis viæ, quam, magiſtra optima medendi, natura molitur, proculdubio officiant. Imo Viri Artis Chirurgicæ peritiſſimi hoc ſibi ut perpetuum proponunt; Ubicunque tumor aliquis ad ſuppurationem inclinaverit, ibi non modo a Vomitoriis, ſed ab omnibus cujuſcunque generis Evacuantibus eſſe abſtinendum. Quare, Variolis jam matureſcentibus, niſi quid a ſuffocatione ſit periculi, & ratione ipſa, & univerſa ſcientium voce damnatur Vomitio: quam tamen nonnullis eo uſque placuiſſe vidimus, ut, ſub ipſo fere mortis articulo, hoc perquam familiariter uſi ſint remedio.

COMMENTARIUS V.

De Exſcreatione purulenta: De Pleuritide item, & Peripneumonia.

SPuta quidem multa ejecit Pythion, Lib. 3, 1. in quo tamen morbus ita parum exſcreatione aliqua materiæ ſolutus eſt, ut non niſi Suppuratione circa Sedem coorta tandem deceſſerit. Solus eſt Anaxion, Lib. 3, Sect. 2, 8. cui hac via obtigit integra morbi liberatio. Sane memorabilis eſt Hiſtoria, quam & ſæpius retractat Galenus, &, quanto cum judicio eam perſecutus eſt Hippocrates, oſtendit; dicitque varias hic commiſtas eſſe notas, quæ non ſunt perpetuæ, ideoque nomen morbi a ſcriptore reticeri: quem ipſe tamen Galenus pro germana Pleuritide agnoſcit. De qua quidem pauca diſtinctius proferam, quia huic argumento ab authoribus parum eſſe ſatisfactum video.

b 3. 6.

Pleuritis

Pleuritis adeo vera a Pleuræ inflammatione oritur: ſiquidem intra parietes hujuſce membranæ (duplex enim eſt) Arteriolæ multæ a ramo intercoſtali deductæ effunduntur, quæ levi ſæpe de cauſa nimium diſtentæ obſtrui ſolent, inflammationemque pariunt. Legitima Pleuritidis ſigna, quibus ea ab alio quovis morbo diſtinguitur, ſunt quatuor, Dolor lateris vehemens atque pungens, Spirandi difficultas, Febris, & Pulſuum durities; quod quidem ultimum inter proprietatis notas malim reponere, quam, cum Galeno, Tuſſim. Cujus ſane ſententiam uti ſæpius data opera aſpernari & reſpuere, hominis eſſet valde arrogantis; ita in omnibus ſequi velle, ſuperſtitioſi eſt. Neque enim Authores in medicina facienda, ſed Rationis momenta quærenda ſunt.

Riverii Reformati Editor, Joh. Manelfum ſecutus (qui, repugnante omni Medicorum Schola, Serratum Pulſum in Hecticis[a] ſolum, non in Pleuriticis agnoſcit) hanc pulſus duritiem omnino explodit, tanquam rem in Pleuritide nunquam, nedum in alio quocunque morbi genere, obſervatam. Sed, præterquam quod ſcriptores prope univerſi Pulſus duritiem lateris dolori familiariſſimam eſſe tradunt, uſus ipſe ſatis teſtatur eam perpetuo adeſſe, ubi paulo vehementius non huic modo Membranæ, ſed cæteris etiam, cerebri præſertim, inſederit inflammatio. Et certe hujuſce Pulſus, ſi ad ſenſum provocamus, tam facilis atque expedita eſt diſtinctio, quam aut validi, aut celeris, aut pleni.

Quod ſi partium Membranacearum naturam propius contemplari libeat, duritatis hujus rationem protinus aſſequemur. Siquidem membranæ omnes ſunt Elaſticæ, ideoque a vi externa diverſimode vel conſtringi vel explicari ſolent. Hinc Pelles animalium, tam mortuorum quam viventium, ſeſe in arctum retrahunt, ſi calor aliquo modo acceſſerit: idque in omnibus corporibus, quæ flecti & reſilire queunt, perpetuum eſt, ut, ſiqua eorum portio aut porrectior aut contractior fiat, cæteræ omnes pariter de ſtatu priſtino declinent. Serici quippe aut Chalybis filum, Funis, vel Chorda muſica, ſiquam in altera extremitate vim paſſa fuerit, in altera vibrabit: quæ quidem omnia per totam æqualiter longitudinem aut intendi aut remitti videmus. Siquam itidem membranæ partem vehementius pervelli & contrahi contigerit, quod reliquum eſt una conſpirat & modo plane ſimili afficitur. Totius adeo corporis membranæ mutuum inter ſe invicem habent commercium, ab iiſque propagantur omnes Arteriarum tunicæ. Inflammatione igitur oborta, Pleura irritatur admodum & conſtringitur, eandemque rigiditatis ſpeciem in Arterias derivat: atque hæc quidem Arteriarum contractio, qua minus flexibiles fiunt digitoque ſegnius cedunt, Duritatis ſenſum efficiet.

Uti nulla legitima Pleuritis ſine his, quas modo retuli, notis poteſt conſiſtere; ita multæ aliæ affectibus, quos vocamus Pleuriticos, ſæpius adhæreſcere ſolent: quæ tamen ad alium morbum, huicque in multis diſſimilem, Peripneumoniam nimirum, pertinent. Illud jure

a Bald. Bald. Epiſt. pag. 22.

aliquis mirabitur, tam confusam atque implicatam esse utriusque hujus morbi descriptionem, & a Veteribus, & a Recentioribus traditam. Veteres quidem eos inter se distingui scribunt, sed easdem utrique notas assignant: idque facile animadvertere licet, quod, quæ apud illos de Pleuritidis charactere leguntur, ad Pleuritidem quidem referenda sint, sed cum Peripneumonia conjunctam. Etenim Peripneumonia simplex atque incomitata in eorum scriptis occurrit; de Pleuritide vero, quæ Peripneumoniam non habuerit adjunctam, nisi semel apud Hippocratem[a], nihil usquam legimus. Recentiorum plerique vix ullum inter hos morbos discrimen ponunt, gradu tantum dissimiles esse volunt: nonnulli etiam ad Pleuram tantillum attendunt, ut in Pleuritide nullas ei partes concedant. Hinc adeo manavit omnis hæc obscuritas: scilicet cum Pleura ita afficitur, ut in Abscessum veniat, Pulmones, uti loco proximi, ita &, si fabricam spectes, tenerrimi, labem facile arripiunt, Pleuræque adhærescunt: ita cum Peripneumonia Pleuritidi supervenerit, describitur tamen morbus, tanquam mera esset Pleuritis. Hocque perspicuum faciunt ii, qui mali hujus decursum scriptis explicant. Fatendum est frequenter accidere, ut pulmones una laborent: sed id utique in Pleuritide minime perpetuum est. Quod ut melius intelligi queat, haud alienum erit partium, quæ in his morbis affici solent, situm naturamque perpendere: quippe in hac re eam nobis lucem impertiet Anatome, ut in alterutro morbo tum signorum causas, tum medendi rationes clarius investigare possimus.

Peripneumonia itaque uno omnium consensu nihil aliud est, quam Pulmonum inflammatio: hanc a Pleuritide secretam atque liberam operæ pretium erit explorare, ut, quæ sui indicia vi suapte proferat, videamus. Pulmonibus obstructis atque inflammatione quadam correptis fieri non potest, quin primum morbi impetum sustineant Bronchiorum vascula: quibus supra modum turgentibus, interior Asperæ Arteriæ tunica ita comprimitur & vellicatur, ut musculis inde contractis, ac spiritu per os rejecto, Tussim provocet. Hoc onere oppressis Pulmonibus, quidam gravitatis atque molestiæ sensus suboritur, &, aere tum intromisso tum expulso citius, turbatior fit & magis festinata respiratio: ita ut, cum calor, quem parit inflammatio, naturali intensior sit, spiritus etiam, dum emmittitur, incalescere videatur. Et hic quidem in spirando fervor, tanquam perennis & constans Peripneumoniæ nota apud Hippocratem proponitur: etiam sola est, quæ non communiter & Pleuritidi conveniat, quemadmodum morbum hunc & ab illo & a veteribus cunctis descriptum accepimus. Cum itaque diutius invaluerit obstructio, quid factu facilius est, quam ut vasorum aliquot, quæ agitari plurimum interque se collidi diximus, rumpantur? Quorum tunicis dehiscentibus, profluet suo tempore vel tenuis humor, vel sanies, vel pus, prout ulcerum ratio exigit. Ad hunc modum materia intra membranas Bronchiales accumulata, qua natura iter ostendit, exscreatione tandem

[a] Morb. lib. 1.

egeritur.

egeritur. Igitur quando hæc ſimul cum Acuta Febre concurſant, viz. Tuſſis, Pulmonum Gravitas, Spiritus calidior, Puriſque rejectio, propria & minime ementientia ſunt Peripneumoniæ indicia. Quorum quidem poſtremum non morbum modo indicat, ſed & plerumque ſolvit; quippe ex Peripneumonicis pauci, niſi ſubvenerit pectoris purgatio, evadunt.

Nihilominus ab omnium fere ætatum ſcriptoribus, Tuſſis atque Sputorum exſcreatio inter ſigna, quibus diſcernitur Pleuritis, recenſentur. Interdum ſane eſt, ubi Pleuritin comitetur Tuſſis, cui tamen ex naturæ neceſſitate nulla eſt cum ea cognatio: Pulmones quippe & Pleuræ & Coſtis ſæpius adhæſiſſe compertum eſt, minime interim accedente Tuſſi: etiam ab Empyemate, in quo materia undequaque diffluens Pulmonum ſuperficiem continuo premit, haud raro abeſt Tuſſis. Quam tamen a Peripneumonia abeſſe non poſſe ſatis docet Anatome: & cuicunque harum ſtructura partium vel mediocriter cognita ſit, is intelligat neceſſe eſt, quam parum in purgando pectore valeat ſola Lateris inflammatio, niſi & idem ſimul ſit in Pulmonibus vitium, ſive, quod eodem redit, niſi adſit Peripneumonia. Ita ut hoc malo laborantes Pleuripneumonicos recte dixerit [a] Riolanus. Hoc nimirum & ratio & hiſtoria medica confirmant: nam multa Pleuriticorum cadavera ſecta ſunt, in quibus Pleura quidem corrupta, [b] Pulmo adhuc integer repertus eſt: etiam ubi Pleuritide ægrotum periiſſe ſcribitur, Pulmones nunquam intactos fuiſſe diſcimus, ſiquando & Tuſſis & Sputorum fluxio præceſſerint [c]. Itaque optandum eſſet, ut, quemadmodum hæc ſanorum, ita & illa morbidorum corporum accurata inſpectio apud nos in conſuetudinem veniret: etenim res minime controverſa eſt, lucem eſſe omnem ab arte Anatomica petendam, qua Medicus morborum plurimorum & proprias ſedes eruere poſſit, & ſigna legitima internoſcere. Quam ob cauſam factum eſſe arbitror, ut Celſus elegantiſſimam illam humani corporis [d] deſcriptionem curandi præceptis inſeruerit: utque, eadem veſtigia perſecutus, breve quoddam de partium ſtructura commentariolum morborum hiſtoriis præmiſerit Aretæus.

Legitur apud [e] Dodonæum Hiſtoria Peripneumoniæ popularis, quæ tunc temporis, viz. annis 1557 & 1565 graſſata eſt, in qua comites perpetui aderant Tuſſis, Puriſque exſcreatio: Atque is quidem ad extremum narratiunculam ſuam ſic claudit, quod ſcilicet "morbum hunc non Pleuritidem, ſed Peripneumoniam fuiſſe, mortuorum corporum diſſectiones coram oſtenderint." Ex hoc utique intelligi velle videtur, medicorum eſſe de eo, tanquam Pleuritico affectu, judicium.

Hac Tuſſis Exſpuitioniſque ratione habita, uti alii veterum multi, ita Herophilus (quo nemo in ſcientia vel Anatomica vel Medica, ſi Galeno credimus, exercitatior fuit) Pleuritidis ſedem in Pulmonibus ſitam eſſe contendit. Argumentum ipſum, Cælio Aureliano inter-

a Anthropolog. de Pulmone. b Bonet. ſepulch. Veſling. Obſ. 36. Bald. Bald. 45, 56. Proſp. Mart. in Hipp. 70. c Harder Obſ. Anat. Bonet. ſepulch. d Lib. 4. c. 1. & S. 1.
e Obſerv. Medicin. 21.

prete,

prete, sic deducitur: "[f] Dehinc etiam Tussicula signum est ex ac-
"cedentibus consequens morbum fibrarum Pulmonis, esudati cor-
"poris liquoris, sive Cannæ gutturis: singula etiam extussita de
"Pulmone venire manifestum est, qui neque venis neque arteriis
"neque fibris contiguus, vel admixtus esse Lateri videatur, ut per
"ipsum Latere accepta excludi posse credamus." Et ea sane est
hujus argumenti vis, ut, quæ ipse Cælius contra disputat, nugatoria
plane sint atque infirma. Fatendum est quidem Herophilum Pleu-
ritidis vocabulo abusum fuisse, qui tamen de tussiendi sputandique
ratione rectissime sensit: in ea enim erat opinione, cum in tota
Pulmonum substantia vitium sit, oriri [g] Peripneumoniam; cum in
parte tantum, Pleuritin.

Hunc de Pleuritide errorem renovavit ante duo fere secula Alex-
ander Petronius, & a Pulmonibus tumentibus urgentibusque Pleu-
ram malum omne derivari voluit; Membranas scilicet negavit in-
flammari posse, ideoque ita parum concessit auxilii aliquid in san-
guinis detractione situm esse, ut eam in Pleuritide tractanda contu-
maciter repudiaret. Qua quidem in re eo usque processit hominis
authoritas dicam an confidentia, ut Romæ Sectam condiderit: ex-
emplo prope inaudito, ut, opinionem non absurdam modo sed jam
pridem relictam revocando, Inventoris gloriam adeptus sit.

Explicata ad hunc modum morbi utriusque historia, facile apparet,
quam male Pleuritidi ascribitur, tanquam proprietatis nota, Puris
exscreatio: quamque inepte atque inaniter operam navent ii, qui
vias, quibus hæc Pleuræ materia per Pulmones deferatur, excogitant.
Quorum alii eam a Pulmonum tunicis imbibi, alii in sanguinem
resorberi putant: & quo melius sibi constet fabula, vasa huic fun-
gendo officio perquam ingeniose assignant, aut venam scilicet Azy-
gon, aut Vertebrales, etiam & Bronchiales Arterias, prout fert
acumen hominum conjecturam modo huc modo illuc ducentium.
Atque huic fundamento maxime nititur, quæ a scriptoribus medicis
præcipitur curandi ratio, tam in simplici, quam in ea quæ Perip-
neumoniæ conjungitur, Pleuritide; ubi omnis fere, quam adhiberi
volunt, medicina ad sputa elicienda dirigitur: cum tamen in simplici
Pleuritide sæpenumero nihil coeat, quod exspui debeat; neque, si
debeat, sine Peripneumoniæ interventu, sursum evocari possit. Adeo
qui in ista Pleuritidis specie hanc tantummodo medendi viam sequi-
tur, haud sane intelligo cur non idem & in pedum inflammatione
sputum moventia præscribat.

Frequens est hujusmodi Pleuritis, quæ etiam & a Spuria, ut vo-
catur, facile distingui potest: hæc aliquando in Suppurationem abit;
& materiæ vis, vel in vacuum Thoracis sinum effunditur, vel ali-
quando etiam citra tussim ullam purgationemve pectoris, aut per
alvum, aut per vesicam abducitur. Idem & nonnunquam accidit,
ubi parcior fuerit per Sputa materiæ rejectio. Exemplo est Pythion,
qui exorto post quadragesimum diem circa Sedem abscessu, ita ut

f Lib. 2. c. 16. g Ib. cap. 25.

Puris

Puris plurimum cum Urina effluxerit, ad ſanitatem pervenit. Sunt etiam Pleuritides, quibus nulla ſupervenit Suppuratio; quas cum Tuſſi ſicca junctas deſcribit ſive [a]Hippocrates, ſive quis alius, & proinde Aridas & ſine ſputo appellat. Haſque veras eſſe Pleuritides argumento eſt, quod cum lateris dolore Febris etiam invaſerit. Igitur eas Venæſectione ſæpius, medicamentiſque Diſcutientibus curari tradit. Hinc Aretæus, qui inter Græcos ab Hippocratis laude propius abeſt, tum quod eleganter admodum lingua Ionica ſcripſerit, tum quod a ſe pleraque depromens alienis veſtigiis minime inſtiterit, venam primo die aperiri jubet. Neque dubium eſt, in hac Anaxionis ægrotatione, eandem medendi viam ab Hippocrate fuiſſe inſtitutam; & in principio quidem morbi, cum nondum octavum diem attigerat, neque adhuc ſputorum ulla fuerat maturitas. Ego quidem hac ipſa, quæ proxime elapſa eſt hyeme, Pleuriticis interfui non paucis, quibus nulla fuerit Puris exſpuendi ſignificatio: qui tamen omnes, vena ter aut amplius ſecta, admotiſque Veſicatoriis, ad ſanitatem pervenerunt. Et in hoc rerum ſtatu non dubitans dixerim, Oleoſa omnia, quæque ad Sputum excitandum idonea habentur, per ſe ipſa parum proficere.

Sunt fortaſſe, qui hæc, quæ paulo ſubtilius de his affectibus diſceptata ſunt, non ita multum ad curandi artem conferre exiſtiment. Quorum tamen pace dixerim, ad rem medicam plurimum intereſſe, ut certa nobis ſit, tum de nota morbi propria, tum de ſede, cognitio. His quippe repertis, medendi facultatem felicius reperiemus. Igitur qui Pleuritidis naturam bene perſpectam habet, facile ſentiet quam præſens inter initia ſit a vena ſecta auxilium: hinc quippe ita pendet omnis ægrotantium ſalus, ut, ſi ab hoc medicinæ genere diſceſſeris, aliud fruſtra quæras. Hanc in Pleuritide tractanda viam tenuit Sydenhamus, ſanguinemque liberrime detraxit, de remediis, quæ Sputa extruderent, parum ſolicitus. Eandem hanc viam nunquam deſeret, cui corporis morbique ratio explorata ſit: quæ quam accurate a Medico intelligi debeat, hac ipſa in re Petroniani iſti inſigne documentum reliquerunt. Nam ii, quia morbi ſedem ignoraverint, neque ad Pleuram omnino pertinere putarint, ideo ne ſanguinem quidem mittendum cenſuerunt. Ita opinionem falſam in re, ut videri poteſt, leviſſima, magni errores conſequuntur; & hæc præſertim circa morbos commenta id habent periculi, ut eorum artifices, cum mederi volunt, vehementer peccent, & cum Petronianis ſola, quæ in medendo valitura ſunt, præſidia aut negligant aut plane rejiciant. Qui quidem, quanquam optima petere videantur, non voluntate quidem, ſed curſus errore falluntur.

a Morb. lib. 1. 25. & 2. 42.

COMMENTARIUS VI.

De Abſceſſu: Deque Coli, & Veſicæ Ulcere.

Singularis eſt illa Pythionis hiſtoria, in principio Tertii deſcripta: in qua demum Abſceſſus circa Sedem ſubortus, cum per Urinæ itinera puris plurimum effuderat, integrum Febri finem attulit. Qui Notulas, quæ his Hiſtoriis ſubſcriptæ leguntur, affinxit, hanc morbi liberationem Urinæ copioſius effuſæ tribuit: id quidem perperam; neque enim ad Urinæ quantitatem, ſed ad qualitatem potius, utpote quæ fuerit Purulenta, Pythionis ſanitas referri debet. Neque leve eſt quod Hippocrates his in Libris ſæpius obſervat, Urinam, quoties materia illa Purulenta per Veſicam abducta eſt, cum difficultate & dolore reddi conſueſſe, ita ut Stranguria laboraverit ægrotus. Cujus rei rationem erit alias opportunior exponendi locus.

Morbos Abſceſſu ſolvi ſatis vulgare eſt, qui frequentiſſime quidem Febribus & Variolis ſupervenit, maxime circa aures atque inguina. Nonnunquam & toto corpore diffuſa excreſcunt Tubercula, quæ in Pus aliquando reſolvuntur. At hæc circa Urinæ meatus Suppuratio haud ita admodum frequens eſt, niſi in Calculoſis; ſaltem quæ Febricitantibus ſalutem præbuit, in Medicorum monumentis perraro legitur. Mihi ſane ſemel videre contigit, quod huic Hippocratis exemplo plane reſpondeat: ita tamen, ut hoc interſit; quod, utcunque Abſceſſu facto paulatim deceſſerat febris, ægrotus tamen ſanitati minime reſtitutus ſit. Cujus quidem ægrotationis Hiſtoriam, quia ſimilem neque in Libris unquam invenerim, neque auditione acceperim, hoc in loco perſcribere haud putavi alienum.

Vir & ingenio peracri, & ſtudio flagranti, & doctrina eximia, & memoria ſingulari excellens, anno ætatis ſexageſimo tertio, circa Autumni initium, valetudinem amiſit. Urgebant nempe viſcerum dolor, flatus, & quaſi quædam convulſio: langueſcebat admodum ſtomachus. Poſt autem aliquanto aderat deſidendi mingendique cupiditas, ſtranguria, dolor juxta inguen & circa glandem permoleſtus, præcipue poſt extremam mictionem graviſſimus; in Perinæo ad Veſicæ cervicem pondus; atque hæc omnia & nova, & repentina. Urina primum difficilis, atque interciſa; deinde mox magno cum impetu & ſonitu quodam, quaſi ventus aliquis erumperet, excreta: in qua quidem color inerat naturalis, nihil tamen ſubſedit. Dolor aut reſupinato, aut inclinato, aut etiam cum diſtenderetur Veſica, levior. Atque hæ inter mingendum moleſtiæ ad vitæ uſque finem perdurabant. Acceſſit interdum ſitis.

Hoc fere modo ad medium Novembrem traxit: quo tempore, dolores ſtatim exacerbeſcere ſenſit, ſiquid paulo calidius hauſerat:

per

per biduum vomitu omnia rejecit; cruciari ſibi inteſtina, & abdomen vehementius tendi querebatur.

Nov. 18. Inter meiendum dolor acerrimus; febris cum ſiti ſatis acuta: quæ tamen, die tertio elapſo, aliquantulum remiſerunt. Arenulæ aliquot aſperæ, quæ magnitudine caput aciculæ æquabant, ejectæ. Color urinæ ſaturatior: in qua ſubſedit plurimum muci glutinoſi & ſubflavi, ſanguine hinc inde, aliquando etiam carunculis ramentiſve reſperſi: qui quidem a pure minimum aberat, niſi quod neque læve admodum eſſet, neque male olens. Cum Urina ſæpe ejuſmodi flatus proruperunt, ut æger quendam quaſi crepitum reddere videretur.

Nov. 26. Recruduit dolor; obortus eſt rigor; horrore totum corpus intremuit. Pulſus celer, & depreſſus; lingua arida. Urina ſanguine plurimum tincta; quam quidem non niſi in lecto cubans excernere potuit.

Dec. 3. Dolorum requies; ſeu potius ſenſus obtuſior. Caput quippe tentari cœpit. Febris, ſingulis diebus veſperi ingraveſcere ſueta, tandem fere prorſus elanguit. Spiritus paulo difficilior. Urina mordax, planeque mali odoris: Pus ea largitate profluens, ut urinæ copiam prope exceſſerit. Huic malorum moli paulatim acceſſit ſenſuum ſtupor. Ita in hoc Viro ille animi motus, quo nihil celerius aut acutius eſſe poterat, veterno tandem obtorpuit. Quis autem non jure beatum illum dixerit, vel quod vitam doloris expers tamdiu produxit, vel quod, cum diutius haud ſine dolore vivendum eſſet, vivere deſiit?

Aperto cadavere, Urinæ iter accuratius perveſtigatum eſt. Nam ad ſectionem ita animo parati acceſſimus, quaſi qui Calculum eſſemus inventuri. Sed neque in Veſica, neque in Ureteribus, neque in Renibus ipſis, ullum omnino Sabuli, nedum Calculi, apparuit veſtigium. Dum ulterius Viſcera ſcrutamur, Colon ita pertinaciter Veſicæ adhæreſcere animadverſum eſt, ut ne cultro quidem facile dividi poſſet. Quaque in parte adhæreſcebat, in conſpectum venit Diametri quaſi ſeſquiuncialis Ulcus rotundum, quod non modo Coli ipſius tunicas penitus abſumpſerat, ſed etiam Veſicæ membranam extimam perederat. Hinc via per tunicam Veſicæ mediam ſive muſculoſam perforata eſt, quæ pennam anſerinam reciperet: unde continuo pus ab ulcere intra veſicam defluxit, aditu ſque patuit, quo in Urinæ ductum ab inteſtinis commigrarent flatus; de quibus quidem, dum viveret, ægrotum ſomniaſſe perperam credidimus.

Satis jam credo intellexit Lector, ſigna hic omnia præceſſiſſe, quæ Calculo in Veſica ſito propria habentur. De quo ne dubitare poſſemus, maximo ſane erat argumento, quod ea ſe ita clare prodidiſſent. Sed nos demum erroris coarguit, magiſter in morborum cauſis eruendis optimus, Culter Anatomicus. Igitur in hujuſmodi re, ubi inciderit Calculi ſuſpicio, niſi is inter explorandum Chirurgi manu deprehendatur, de eo non ita fidenter pronunciare convenit. Neque enim erubeſcendum eſt, ſi haud ſemper nobis liceat, qua ratione

morbos

morbos aut gignat, aut abigat natura, ſuſpicari: ſaltem honeſtius eſt aliquid neſcire nos confiteri, quam tandem in opinione ficta atque vana convictos turpiter erubeſcere.

Sæpenumero mihi de his ipſis ſignis cogitanti non ita obſcura videtur ratio, quemadmodum ea, etiam ſine Calculo, Pus ſuapte vi producere potuiſſet. Nam ſatis mihi videor intelligere, cur Pus, interiorem Veſicæ membranulam ſtimulans, tot tragœdias excitarit: cur, eadem de cauſa, meiendi ac deſidendi cupiditatem: cur dolorem, etiam ad extrema glandis, commoverit: cur urinæ ardorem ſtillicidiumque, aut circa veſicæ anguſtias ſubſiſtens, aut urethram deinde transfluens, invexerit. In hoc unice hæreo, unde nimirum fieri potuit, ut tantilla puris effluxio alicujus ponderis ſenſum, eumque haud mediocrem, exciverit: nam aderat circa pubem gravitas continua, qualis Calculo premente ſentiri ſolet. In quamcunque partem hoc argumentum verſo, fateor memet mihi parum ſatisfacere; quod igitur viris in hoc ſcientiæ genere exercitatioribus diſcutiendum relinquo, iis, ſiqua in re tam recondita rationum momenta proferre voluerint, gratiam habiturus.

COMMENTARIUS VII.

De Purgatione: quam vim habeat in Febre Putrida, quæ Variolis Confluentibus ſupervenit; inque Capitis Eryſipelate.

ÆGrotis pluribus, nempe Lib. 1, 10. Lib. 3, 3. Sect. 2, 9. ex Alvi reſolutione valetudinem eſſe reſtitutam conſtat. De quo quidem auxilio ita multa in Epidemiorum Libris habet Hippocrates, ut hanc omnium frequentiſſimam fuiſſe animadvertat, quam natura in morbis hiſce liberandis molita eſt, viam. Idem &, qui deinde ſecuti ſunt, medicinæ magiſtri multiplici experimento comprobant: neque hic quidem ſubſiſtens Fernelius[a], Febrem Continuam aut Sudore, aut Sanguinis profluvio, aut Abſceſſu denique, ſolvi poſſe pernegat, "una interim Alvi ſpontanea ſolutione tuto ac perfecte "judicari pronuntiat. Ea quippe (inquit) ſola poteſt Putridam "Febris materiam perfecta jam concoctione apparatam prorſus ex- "cludere, atque viſcera & majores venas ſordida illuvie obſeſſas, "citra virium & naturæ jacturam & offenſionem, expedire."

Itaque Naturæ conſuetudinem inſtitutumque imitatus, ipſe aliquando Hippocrates eandem in Acutis Febribus curandi viam tentavit: cui & ex Recentioribus nonnullos neque infrequenter neque infeliciter inſtitiſſe video. Sane ſiquid in his caſibus præſidii a Pur-

[a] Meth. Med. 70

gatione

gatione petendum sit, Recentiores eam satis tuto instituere posse videntur, & quidem melius Antiquis: hi quippe remedia in hoc genere non nisi acria, maximeque valentia sequebantur; iis jamdudum in usum suppetunt, quæ lenissima sunt, quæque medentis arbitrio facilius obsequuntur.

Sunt sane ejusmodi Febres, quæ Purgantia commode recipiant; sunt etiam, quæ omnino desiderent. Tamen, cum locus iste longe lateque pateat, hæc medendi ratio tam multas habet cautiones, ut neque ullæ de ea satis accuratæ ab Authoribus tradantur regulæ, neque, nisi laboris ac judicii plurimum accesserit, tradi possint. Nam & perito ita suam in hac re sententiam persequi, ne erret, haudquaquam facile: scriptis vero ita aperire, ut alii in errorem non incidant, difficillimum. Itaque medentibus, ut hanc usu atque exercitatione consequi possint intelligendi prudentiam, relinquendum.

Hoc solummodo mihi nunc oneris suscipio, ut certum aliquod Febrium genus designem, in quo potissimum valitura sit Catharticæ medicinæ virtus. Ita cum simplicissima sit quæstio minimeque involuta, magis expedita erit eorum quæ dicenda sunt explicatio. Atque ex Febribus quidem nullam aliam æque Purgationi opportunam reperio, ac eam quæ Variolas Confluentes, maturitate Pustularum aut vigente aut jam inclinata, semper excipit. Ea quippe Febris uti omnium maxime Putrida est, & periculi plena, ita præ cæteris curationem hanc aptius recipit. Morbus cum sit ille notissimus atque apud omnes pervulgatus, hoc eum in loco describere supervacuum plane videtur: ea tantum attingam, quæ ad hanc medendi viam propius spectant. Quam qua demum ratione, quoque potissimum tempore sectari oporteat, ex propriis cujusque ægroti historiis dilucidius patebit, quam si ea fuerit generatim atque universe explicata: hoc ut facerem, eo magis adductus sum, quod in novo argumento id expectent lectores, id jure quodam desiderent. His igitur ut satisfaciam, enitar.

HISTORIA Prima.

Vir illustri loco natus, ætate florens & viribus, Febr. 3. 1709, Variolis correptus est: quæ quidem, dum erumperent, atrocissimum dorso dolorem intulerunt. Medici, qui inter initia affuerant, Venam secari, Vomitoriumque adhiberi imperabant.

Febr. 6. Per totum undique corpus, perinde ac faciem, multitudine ingenti effusæ sunt Pustulæ, exiles, depressæ, confluentes; in genis quasi pelliculæ speciem præbentes: alias item, post primum in erumpendo impetum, lente admodum evocatæ. Diæta usus est tenui, & temperata: Fracastorii Confectio, Aqua vel Cerasorum, vel Lactis soluta, maxime pro medicina fuit. Somnum quippe perdifficiliter capiebat: atque hoc non ex ægrotatione modo, sed ex naturali temperie profectum: ita ut, cum non ita pridem febricula ten-

tatus Genuæ decumberet, per ſeptem fere continuos dies ſomnum vix viderit.

Sputatio ad triduum, utcunque mediocris, ſatis tamen feliciter proceſſit; deinde ex toto intercidit. Ex qua quidem re peſſimum præſagium cepi: quanquam aliis aliter viſum eſt, qui hanc in Variolis Sputorum profluentiam ex naturæ, neſcio qua, Malignitate proficiſci credunt. Certe, utut maligna ſit, in hoc morbo, ubi confluxerint Variolæ, fere neceſſaria habetur. Sydenhamus, qui Variolas exquiſitiſſime omnium deſcripſit, non niſi unum ſe vidiſſe perhibet, cui in hoc Confluentium genere ſputa non prodiiſſent: in quibus quidem pro more fluentibus ægroti ſalutem æque verti, ac in eo quod aut facies rite intumeſceret, aut Puſtulæ maturitatem haberent ſuam, judicavit.

Febr. 9. Puſtulæ circa mentum fere nigræ evaſerunt: quæque in genis confluxerant, Pergamenam aut glaciem lævitate imitabantur. Fauces iis obſitæ condoluerunt: facies modice turgebat. Veſperi, ad ciendum Vomitum, exhibita eſt Oxymelitis Scillitici uncia.

Febr. 10. Viſus eſt ſibi aliquantulum recreari. Facies in tumorem magis elata, licet adhuc, quam morbi natura exigeret, depreſſior. Sputatio rediit; elapſis autem horis circiter decem, prorſus deceſſit. Sub noctem, Veſicatorium Nuchæ appoſitum.

Febr. 11. Manus paululum intumeſcebant. Nequid vero in hoc difficili tempore (quippe Nonus jam erat dies) deterius accideret, veſperi de Veſicatoriis brachio admovendis convenit. Neque hoc quidem nimis mature factum eſt; nam & tendines ſubſilire, & labia convelli cœperunt. Noctem hanc in maxima moleſtia egit: nimirum Febris vehementer excanduit; acceſſit delirium, totiuſque corporis tremor.

Febr. 12. Mane, nec loquendi, nec deglutiendi facultas erat ulla: itaque de eo plane conclamatum eſt. Injectus tamen eſt Clyſter, unde alvus percommode fluxit. Poſt meridiem, cum Veſicatoria nimirum jam optatiſſime reſpondiſſent, ad ſe prorſus rediit: Febris, nervorumque diſtentio remiſerunt. Puſtulæ exarefactæ a capite deciderant: quod quidem undiquaque ulcuſculis ita ſcatebat, ut, tanquam Veſicatorio eroſum, tenuem humorem uberrime funderet. Idem & in facie aliquanto poſt contigit, ubi recentis materiæ copia maxima ſub cruſta jam ſucceſcente exſudavit.

Feb. 13 & 14. Febris inhærebat aſſidue: Pulſus tamen, qui, ex quo decubuerat, inæqualis admodum fuit, his diebus ad normam magis compoſitus. Tumor penitus ſubſederat. Medicamenta Cardiaca, & Diaphoretica per aliquot dies ſine fructu fuerant adhibita: neque enim aut ſudoris, aut madoris minimum erupit. Itaque Clyſterem alterum ſuaſi: ſed hinc id periculi timebatur, ne, ſi alvum plus ſimplice vice moverit, mortem afferret. Cæterum applicatus eſt tandem; &, ventre bis ſubducto, aliquantulum levamento fuit.

Febr. 15. Iterum vehementior tendinum ſubſultus. Delirium crebris intervallis revertebatur. Neque enim adhuc deceſſerat febris, neque

neque illa medendi ratio quam instituerámus quicquam profecerat. His adeo de causis, quia & Sanguinis missio non satis commode cessura videbatur, de ventre leniter ducendo sermonem intuli. Multa de periculo dejectionum responsa: eamque curandi viam a se fuisse tentatam, neque tamen unquam satis ex sententia processisse. Quam tamen a me aliquoties feliciter esse usurpatam dixi; nullumque aliud medicinæ genus relinqui, quod in his fere desperatis ægroti rebus valeret. Variolæ quippe partes suas dudum expleverant; neque spes ulla reliqua erat, per cuticulares meatus aliquid amplius extrudi posse: in eo nimium diu a nobis elaboratum est; clareque apparuit materiam hanc purulentam, a qua & fomitem febri & pabulum suppeditari in confesso erat, per aliquas corporis vias abduci oportere. Clyster alvum bis solverat; unde neque fluxus periculum, neque ulla virium jactura. Scire vellem, quam demum ob causam, post Variolarum decessum, Purgantia præciperent omnes omnium gentium medici, nisi quod materiæ hujus reliquias a sanguine exterminari voluerint, quæ, si intus delitescerent, essent læsuræ. Dominus Bussiere, qui ægroti ulcera curabat, nepotis sui historiam narravit, qui ex Variolis febricitans, hac purgandi ratione, die decimo septimo, ad integritatem pervenit. Propugnatum est pro medicamentis Cephalicis, quæ delirio tremoribusque nervorum tollendis habentur idonea: quæ quidem medendi ratio, ut ut bene cesserit, morbi ramos amputare potuisset, non omnes radicum fibras evellere. Nam utcunque cætera conquiescerent, malorum omnium causa, Febris, perstitisset. Nihilominus Spiritum Cranii humani, Salemque Armoniacum Volatilem præscripsimus.

Feb. 17. Mane cum Febre & Convulsionibus gravius luctabatur, evasitque plane veternosus: a triduo nullum Opiatum sumserat. Itaque rursus, ut purgaretur, institi: sed eodem ac prius modo occursum est. Novum argumentum ex hoc Comatis accessu natum est, periculum scilicet esse, ne, si duceretur alvus, nimio æger fluxu interiret: hujusmodi enim fluxum in Comate inter notas maxime lethales haberi. Qua quidem argumentandi via minus mihi satisfactum esse fateor, quod ipsum hoc Coma nihil aliud esset, quam alterius morbi nota: quod si morbus fuisset primarius, ne tum quidem recte interdicendum esset purgantibus: quæ ab omnibus Medicis in usum duci video, cum in Comate alvus parum liquida extiterit. Quid quod in Comate tantum absit, ut illa ventris resolutio semper cum periculo fiat, ut aliquando sua sponte oborta morbum summoverit. Sed fidere Cephalicis commodissimum visum est: ad quem finem Julapium est ordinatum. Post meridiem febris ita invalescebat, ut in easdem æger angustias deductus esset, quibus sexto abhinc die conflictabatur. Itaque de eo, ut hac ipsa nocte morituro, præsagium factum est; cognatique, tanquam extremo munere functi, discesserunt. In hoc rerum discrimine, an medicina posset quicquam proficere, valde dubitatum est: certe siqua subesset salutis spes, in eo maxime posita esse videbatur, ut flueret alvus. Hoc ut effice-

efficeretur, diu a me flagitatum eſt: quod ſi fuiſſet effectum, viribus nondum attritis, poterat prodeſſe; in ſummo tamen periculo præſtaret anceps experiri remedium, quam nullum. Pronuntiatum eſt eſſe moriturum, ſive purgaretur, ſive non: purgari tamen nullatenus conceſſum: id enim eſſe affirmabant, ut extra artis regulas poſitum, ita rationibus ſuis incongruum. Ad extremum vero ita convenit, ut hora nona hoc ſumeretur Catharticum.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥iv. Sal. Mirabil. Glauber. ℥j. Aq. Cinnamom. Hord. ʒvj. M.

Trium fere horarum ſpatio, alvus ingenti copia bis deſcendit: dejectioneſque hæ cum ſolidæ & nigræ, tum admodum fætidæ fuerunt. Dominus Buſſiere, qui una aderat, teſtis eſt, quemadmodum Convulſiones illico remiſerunt. Febris plurimum inclinata, pulſuſque valentior factus. Coma, quo graviter laboraverat ægrotus, evanuit: poſt aliquot horas, non ea quidem, qua prius, vehementia recurrit.

Febr. 18. Omnia in deterius ibant, febriſque præſertim acrius exarſit. Itaque altera vice Nuchæ admotum eſt Veſicatorium. Veſperi, cum ultra ſpem adhuc vitam traheret, cumque, quid valere poſſet medicina, etiam nunc experiri commodum videretur, de Flore Sulphuris injecta eſt mentio. Quærenti mihi, quid tandem eſſet id, quod ea medicina efficere poſſit, reſponſum eſt eam fortaſſe poſſe ventrem ſolvere, poſſe etiam tuberculum extrudere: eſſe enim in propellendis humoribus efficacem. Fuiſſe nuper in re ſimili adhibitam, unde alvus creberrime fluens ægrum ad ſanitatem perduxit. Siquidem illa alvum moveret, ſatis eam mihi placere; eam quippe unicam evacuandi rationem reliquam eſſe, qua ægro ſalutem polliceri poſſe videbamur. Itaque Sulphuris drachmam partitis vicibus ſumpſit. Quæ quidem alvum minime ſolvit. Media fere nocte, cum ex Veſicatorio profluxerat humor uberrimus, mente omnino conſtitit: nullum delirii, neque Comatis veſtigium: Convulſiones haud antehac ita mediocres: Febris mirum in modum tenuata; Pulſuſque tum viribus valentior, tum intervallis diſtinctior. Facies, quæ conſanuiſſe videbatur, nova materiæ acceſſione recruduit. In eodem plane ſtatu ad horas circiter triginta permanſit.

Febr. 19. Magnam ex valetudine in melius mutata voluptatem captavimus, naturæque, ſuo ut fungeretur munere, permiſimus. Veſperi, cum de curandi ratione conſilium eſſet initum, occaſionem arripui de fructu illo, quem ex Evacuantibus percepimus, pauca loquendi: ediſſerens id apertiſſimis indiciis ſignificari, ut eadem illa medendi via, ne recurreret morbus, teneretur. Contra diſceptatum eſt: verum quidem eſſe, quod morbus multo levior fieret: id tamen neque a Veſicatorio, neque a Dejectionibus, ſed a Sulphure profectum. Rem maximæ difficultatis eſſe, ubi plura adhibentur remedia, dignoſcere, utri in morbo liberando primas deferre oporteret. Eſto: at quotidiano uſu comprobatum eſt, Febrem ac delirium Veſicantibus remediis Purgantibuſque tolli ſolere, Sulphuris drach-

ma

ma extingui posse hactenus inauditum. Ea quidem quæ procurata est alvi dejectio, quanquam morbi impetum omnem haud penitus fregerat, magna tamen ex parte levarat: unde venter non supervacuo modo, sed & noxio illo onere liberatus est: neque ullum secutum est, quod tantopere timebatur, incommodum. Vires instaurasse potius, quam exhausisse videbatur Purgatio; quæ si non fuisset adhibita, periculum esset ne ægrum sola Vesicatorii vis ex hac crudeli necessitate minus eripere potuisset. Certe si illa materiæ putridæ moles, per alvum effusa, intus adhuc restitisset, sperandum vix erat aliam quamvis medicinam quicquam profecturam. An non plus immineret periculi a tanta intro conclusa putredine, quam a medicina quæ eam ex intestinis eliceret? Rem enim ipsam satis loqui, naturam nimio oppressam pondere succumbere: Variolarum maturatione materiam illam, quæ fovit atque aluit morbum, non satis fuisse exhaustam: & quam porro viam esse reliquam hoc quo maxime opus erat efficiendi, nisi ut per alvum lenis atque continua fieret Purgatio; quam quidem sine ullo vitæ discrimine fieri licebat. Etenim id facile erat advertere, quod Evacuatione quacunque facta, sive ea Vesicantium, sive Clysteris, sive Purgantium ope processerit, ad tempus saltem valde levaretur morbus, Pulsusque perpetuo invalesceret. Quod ad Purgantia quidem spectat, eam præ aliis medendi rationem, in Putridis hisce Febribus, quæ Variolis superveniunt, suadet Sydenhamus: eandemque mihi a se sæpius institutam narravit, vir in re medica celeberrimus, Radclivius; qui in Remediis adhibendis, summa sua cum laude nec minori ægrotantium commodo, hoc sibi unice proposuit, ut Naturam per omnia ducem sequeretur. Profecto tantum abest, ut hoc curandi genus recenter excogitatum fuerit: cum morbo ipso vetustate potest contendere. Rhazes enim, qui inter Arabas & authoritate fuit & antiquitate princeps, quique primus omnium non modo Variolas descripsit, sed duo quæ nunc sunt earum genera [a] explicuit, Historiam hanc singularem literis consignavit. "[b] In puella (inquit) postquam Variolarum Pustulæ deciderant remansit tamen aliquid Febris acutæ, & putavi quod esset residuum humorum non eductorum per egestiones, & non poterat subito & semel in totum purgari propter debilitatem virtutis ejus; feci tamen ipsam assiduare Aquam Fructuum quindecim diebus in Aurora, & Ptisanam, & assolebat ex hoc bis in die, & fuit mundificata perfecta mundificatione." Hæc Rhazis monumenta fusius illustravit Zacutus; iisque, quæ ex hac Historia notavit, animadversionem adjecit perappositam, eamque sane haud futilem; "[c] Licet ulcera in cute non omnino deleta sunt, medicamentum clementer expurgans semper erit utile, quia tunc non curamus Variolas, sed novum morbum; qui cum a pravo humore originem ducat, si non expurgetur, damna potest committere, quæ difficilem postea aut nullam admittant correctionem."

a De pestilent. b Mirab. Cur. c Histor. Med. Princ. lib. 4.

Sed demus nullum habere autorem, nullo exemplo fieri hoc purgandi inſtitutum; tamen vel ex hoc, quod nos ipſi fecimus, experimento ſatis elucere arbitrabar, cur hac nunc potiſſimum via inſiſtendum eſſe ſtatueremus. Quæ, ſi in hac morbi gravitate ſemper eſſet nocitura, mortem maturaſſe debuerat, non ægrum in ſpem ſanitatis erexiſſe. Quid ſi ei nullas in præſenti periculo depellendo partes concedimus? id ſaltem negari non poſſe, tutiſſime eam poſſe adhiberi: eam jam fuiſſe adhibitam, unde valde levatus eſt morbus, nec quicquam incommode ceſſit. Adeo inanis erat nimii fluxus timor. Tamen de hoc etiamnum timeri non eſt deſitum, utpote a quo, ſi intervenerit, æger maxime eſſet periclitaturus. Id quoque haud prætermiſſum eſt, multa eſſe a Sydenhamo prolata & venditata, quæ nullo fundamento niterentur: veluti quæ de Equitatione ſcripſit, tanquam, ſicut in Febre Intermittente Cortex Peruvianus, item hæc in Tabe non dubie valeret: id quidem quotidiana experientia refelli. Quid in cæteris ſcriptis præſtiterit Sydenhamus, mei non eſt decernere: in his quæ ad Variolas ſpectant, eas ita ample atque accurate pertractavit, ut omnibus in eodem argumento verſatis jure anteponi debeat. Ea vero quæ apud illum de Purgantibus in hoc Variolarum ſtatu adhibendis leguntur, in eo opere propoſuit quod extremum publico[a] dedit; quaſi ultimum eſſet animi ſui judicium, quod longinqui temporis uſu atque periclitatione firmaverat. In qua quidem medendi ratione ita parum temere proceſſit, ut, ſi verum dicere liceat, non ſatis audax fuerit; nam eam nimis arctis conditionibus aſtringit, nec, niſi faceſſente morbo[b], niſi die decimo tertio, niſi præmiſſa Venæſectione, fieri patitur: cum & ſine Sanguinis miſſione, & ante diem decimum tertium, & in ſummo morbi impetu tutiſſime factum eſſe viderimus: ſed hanc nimirum ille, uti ſero admodum ſenex didicerat, ita paulo timidius & diffidentius adhibebat.

Sed iterum de Sulphure agitata eſt quæſtio: magno eſſe argumento, cur eadem utendum ſit medicina, quod tam proſpere ceſſerit: nullam aliam eſſe regulam, quam in remediis deligendis ſequi oporteret: id quoque eo fortaſſe acceſſurum, ut a Sulphure expelli poſſit tuberculum. Parum ex re fore arbitrabar, ut exhiberetur Sulphur: quia niſi id alvum ſolveret (quam ab eo minime ſolutam iri experimento ſatis conſtabat) calorem excitaret, febremque denuo accenderet; quam quidem ſemper a Diaphoreticis exacerbuiſſe comperimus. At contra affirmatum eſt, id in refrigerando valere, Oleumque ex eo perquam frigidum ſolere exprimi. Certe, ſi utrumque ex viribus æſtimemus, Oleum a Floribus longe diſcrepat: ſiquidem in re Chymica verſatum minime latet, partes duas, eaſque plurimum diverſas, in Sulphure contineri; & quo Oleum rite elici poſſit, neceſſe eſſe ut igne partes eæ, ex quibus Flores maxime conſtant, in ſublime ferantur: itaque, ſi refrixerit Campana, Oleum non ita commode ſecernitur. Ex centum Sulphuris nativi libris, Olei circiter

a Schedul. Monit. b 91. ibid.

citer quinque proveniunt; ex totidem, dum Flores ſurſum evehuntur, quod Caput mortuum audit, non niſi ad viginti libras aſſurgit. Ita cum ad partes volatiles fere nullam rationem habeant fixæ ſive acidæ, Sulphur ipſum, ut calidum, perpetuo deſcribitur: & nullum credo ſcriptorem extitiſſe, qui id inter Calefacientia non recenſuerit. Si refrigerandis humoribus aptiſſima eſſet medicina, quomodo eadem in propellendis, uti dictum eſt, vim haberet? Calidum eſſe, effectus ipſi demonſtrant; nam & ſudores evocat, & abſceſſus cuticulares maturat. Tuberculo quidem nihil optatius eſſe: cujus tamen cum nulla eſſet ſignificatio, intellectu difficillimum eſſe, quomodo id tandem Flos Sulphuris efficeret.

At Sulphure, in Malignis Febribus, uſus eſt Hippocrates: id quoque pro vero perperam ſumitur. Nam quamvis hiſtoria clariſſime docet, quam mirabiliter in peſte ſananda excelluerit Hippocrates, tamen, qua ille medicina id præſtiterit, prorſus ignoratur. Sane in Hippocratis ſcriptis nulla hujuſmodi invenitur mentio. Neque in Medicorum veterum monumentis ulla extat memoria, eum hoc remedio peſtem depuliſſe. Helmontius utique, ſcriptor pene fanaticus, hoc Hippocratis arcanum ab Angelo indicari fingit: [a] quam quidem fabulam, tanquam res eſſet ſeria, exſcribit, ſuiſque inſuper commentariis illuſtrat vir bonus, Kircherus. Ii tamen id eſſe exhibendi in peſte Sulphuris conſilium declarant, ut ſudores provocentur; oſtenduntque, quo demum modo illud parari debeat, ut commode cedat. Recentiores plerique ad eundem finem Sulphuris Florem in peſte præcipiunt; itaque apud eos in Diaphoreticorum [b] claſſe locatur. Sed quid ſi Hippocrates in Malignis Febribus Sulphur præſcripſerit? Quorſum id exempli his ægroti rebus aptum eſſet & conveniens? Si hujuſmodi argumentis uti libeat, multa itidem exempla proferri poſſe, ubi in iiſdem Febribus magno emolumento fuerit Purgatio: quæ quantum vel in ſummo diſcrimine valeat, luculentum ſpecimen exhibuit Riverius [c]. Quin ex hoc ipſo Flore Sulphuris aliqua fuit alvi ſolutæ promiſſio: quod ſi probaretur dejectio, modo eam Flos ille concitaſſet, cur non medicina uti liceret, quæ eandem certo movere potuerit? Num ab Electuario Lenitivo, vel re ſimili quapiam, ventrem bis deſcendiſſe magis nocuerit, quam ſi itidem a Flore Sulphuris bis deſcenderat? Hunc ſaltem ægroto cuidam adhibitum humores vehementer expurgaſſe: id ſatis argumento eſſe, quod ne nimius quidem in hoc morbo fluxus ſemper cum periculo fieret. Et ſane uſum hoc abunde teſtari, quemadmodum in hac Febre Putrida, etiam ubi res in ultimum diſcrimen adducta eſſet, alvus ſua ſponte fluens, aut Clyſtere ultra morem irritata, ſalutem attulerit. Ægrum ne nunc quidem plane deſperatum eſſe; ſufficere ei vires, ut hoc medicinæ genus ſuſtinere, tempuſque ſinere, ut experiri poſſit. Nam & languore vacabat, & a Febre tempora ſatis liberaliter quieta habuit: Pulſus valentior factus, ad naturalem tarditatem propius acceſſit: in Urina quod ſubſedit valde probabile.

a Tumul. Peſtif. b Diemerb. de Peſte 124. c Obſerv. Cent. 2. 87.

Etenim

Etenim Urina in toto morbi decurſu optima ſui ſigna præbuit, licet aliquando in Comatis acceſſionibus paulatim, interdum & ſine voluntate, deſtillaverit. Ita hunc, & proximum diem agebat. Repetita ſunt remedia jam præſcripta: nam neque de Sulphure, neque de Purgantibus convenit.

Febr. 20. Veſperi in deterius vergebant omnia. Vix impetratum eſt, ut Clyſterem ſumeret: qui ne nimium prodeſſe videretur, ſemidrachma Sulphuris quam maturrime adhibita præcautum eſt.

Febr. 21. Mane, ex advigilantium ſermone intelleximus eum, Clyſtere reddito, levatum eſſe, & noctem placide duxiſſe. Tanti fuit Sulphur cepiſſe! Sed res multo ſecus deprehenſa eſt: nam & Coma redierat, & jam cætera omnia mala ingraveſcebant: in Urina nihil quicquam deſedit. Veſicantia utrique femori ſunt admota. Circa meridiem Calomelanos gr. viij. præſcripſimus, cum Electuarii Lenitivi ℥ſs. in Aqua Lactis ſoluta. Sed alvus minime fluxit. Itaque veſperi, Clyſtere injecto, ne tum quidem niſi parce commota eſt.

Febr. 22. Noctem inquietus egerat; mente admodum turbatus eſt: & jam illico moriturus videbatur. Media tamen circiter nocte, iterum eadem ad alvum ciendam ſumpſit. Unde ter illa dejecta eſt: quod quidem in ipſis mortis faucibus luctantem ita parum præmature ſuſtulit, ut

Febr. 23. Mane delirium prorſus evaneſceret; neque animi deliquium, neque convulſionis quid aderat. Sed pulſus debilis, & vires penitus exhauſtæ. Ad hunc modum cum vitam aliquandiu pertraxiſſet,

Febr. 24. Deſideratus & a ſuis & ab omnibus, interiit. Qui idem dies, ſi Sydenhami computum ſequamur, eſt morbi Viceſimus quartus; nam Februarii primo invaſit morbus, tertio eruperunt Variolæ. Ita ut triduo terminum illum exceſſerit, quem ut huic morbo ultimum ponit Sydenhamus [a].

Hiſtoria hæc a me paulo latius atque prolixius deducta eſt, eo tantum animi conſilio, ut, quia neque ex conſuetudine eſſet, neque communi Medicorum ſententiæ congrueret hoc purgandi inſtitutum, quid hoc tandem valeat efficere, aut quid inde boni expectare conveniat, Lector ex hac explicatione diſtinctius facta internoſcere poſſit. Quod quidem medicinæ genus ita parum uſu eſſe receptum fateor, ut minime mirer pleroſque huic admodum adverſari. Liberum cuique ſuum ſit judicium: nec dubito quin ii, a quibus diſſenſeram, habeant ea argumentorum pondera, quibus ſententiam ſuam tueantur. Sua illis placuit opinio; mihi fortaſſe nimium mea. Siquid liberius ſit dictum, id non contradicendi, ſed veritatis in re tam gravi aperiendæ, ſtudio dictum putetur. Fortaſſe magis acriter animo meo hac in re obſecutus ſum, tum quod de hujus medicinæ commoditate mihi perſuaſiſſimum eſſet, tum quod juvenem illum Nobilem, uti par erat, coluerim & dilexerim maxime. Sed huic,

a Sched. Monit. 77.

unde

unde nihil nunc præter mœrorem luctumque duci poteſt, argumento ſuperſedeamus.

Ut itaque eo unde deflexit redeat oratio, mihi ſæpius uſu venit, ut in hoc Variolarum ſtatu, ubi Puſtulis exareſcentibus Febris nihilo ſecius invaluerit, ad Purgantia confugerem. Quæ ita periculo vacare, ita commode adhiberi poſſe expertus ſum, ut multorum vitas ab hac maxime medendi via conſervatas eſſe haud abſurde dixerim. Quo autem medicinæ hujuſce inſtituendæ & tempus & ratio melius dignoſci queant, liceat hanc ex multis Hiſtoriam, eamque, ut mihi videtur, ſatis ſingularem excerpere.

HISTORIA Secunda.

..... Browne, Domini Bampfylde Baronetti, qui jam ex Variolis convaluerat, famulus in eundem morbum incidit. Jan. 6, 1710, Puſtulæ ſeſe circum tempora extulerunt: quæ deinde, pro more morbi progreſſæ, non modo faciem omnem, ſed & artus undique & pectus ingenti copia occupabant. Erant autem & mole exiguæ, & Confluentes: quoad cætera, non mali moris.

Jan. 9. De faucium tumore, & deglutiendi difficultate querebatur: quibus, Veſicatorio applicato, levatus eſt. Ad duodecimum diem ſine ulla gravi moleſtia ſatis commode pervenit; pridie, Glande ſubdita, alvum bis dejecerat. Jam exaruerant omnes Puſtulæ: ex facie tumor deceſſit, etiam in manibus aliquantulum reſedit. Duodecimo autem die ex quo eruperunt, (qui eſt Sydenhami decimus quartus, quique apud eum, in Crudiore genere [a], ut periculoſus maxime notatur) Febris vehementer exarſit, cum pulſu celeri & depreſſo: cutis quaſi flamma admota excanduit: ſubſiliebant tendines; accedebant delirium, & ſpirandi difficultas. Nox proxime elapſa ſomnum nullum attulerat. Re in hoc diſcrimen adducta, Sanguinem mitti jubet Sydenhamus [b]; neque, priuſquam is miſſus fuerit, Alvum ullo modo duci [c] concedit. Sed ea moderatio, quam is ſecutus videtur, haud ſemper eſt aptiſſima: igitur, licet Venam aliquando ſecare plurimum proſit, tamen ab hac regula mihi diſcedendum putavi, tum quia ex Pulſu ſanguinem haudquaquam mitti oportere judicabam, tum quia ſæpe alias percepi vires ex alvo leniter ſubducta minus, quam ex miſſo ſanguine, imminui: etiam & neglecta ſanguinis miſſione, hanc purgandi rationem feliciter poſſe teneri.

Quamobrem die decimo tertio, Januarii ſcilicet decimo octavo, cepit Extract. Rudii gr. xvj. in Aq. Pæon. C. ſoluta. Unde alvus quater liquida, mucoſa, & graveolentia demiſit. Illico invaluit Pulſus: delirium tamen, & convulſiones perſtiterunt. Veſperi, brachiis appoſita ſunt Veſicatoria; & Hauſtu ſomnifero uſus eſt, cui & in noctes proximas aſſuevit.

a Sched. Monit. 77. b Sched. Monit. 87. c Ibid. 91.

Jan. 19. Mane idem in omnibus tenor, quanquam humores effusissime eduxerant Vesicantia: hora decima cepit Electuarii Lenitivi ℥ss in Aqua Lactis solutam: unde alvus bis mota levamento fuit. Vesperi tamen cum febre exacerbescebant omnia. Igitur utrique femori ut adhiberentur Vesicatoria, jussi. Noctu alvus sexies fudit prioribus similia.

Jan. 20. Mane, Pulsus valens magis & sedatus; cerebrum aliqua ex parte levatum, non prorsus liberum. Tremores perstabant. Medicinam ex Fracastorii Confectione maxime compositam, quæ neque fluentem alvum nimis reprimeret, neque vires ultra modum atteri pateretur, mane & vesperi ad diem unum & alterum præscripsi. Hodie tamen bis desedit. Noctu venter octies solutus.

Jan. 21. Pulsus fere in ordinem adductus, cætera item in melius ibant. Hodie quater fluxit alvus.

Jan. 22. Febris, cum reliquo malorum agmine, decessit. Æger quotidie vires sibi instaurari sensit, quanquam per tres insecutos dies alvus sæpius descenderit, tandemque integre convaluit. Id in hac historia maxime notari debet, quod quatridui spatio, dum & febris plurimum sæviret, & vires vehementer essent afflictæ, alvum fere tricies dejecerat: unde tamen nunquam ne quidem languescere sibi visus est.

Teste, Antonio Baller, Pharmacopœo.

Ex hoc uno licet exemplo discere, quam opportune Febri huic Putridæ occurrant Purgantia: quamque nullo fundamento nitantur Canones illi, ut vocantur, ab Authore nupero positi, "[a] Catharticum nempe, saltem violentius, nullatenus exhibendum esse, priusquam appetitu & temperie integre restitutis constet venenum foras penitus expulsum esse; ne spiritibus labefactatis venenum intus cohibitum Ossium cariem, Hypercatharsin, sive grandem aliquem morbosum affectum inducat." Multa sane frequenter incommoda Variolis superveniunt, multa ille in Historiis recenset: sed ut libere dicam quod sentio, magna mihi eorum pars videtur accidisse hac potissimum de causa, quod non satis mature facta fuerit Purgatio. Saltem in duabus iis Historiis[b], in quibus scribit, "morbo ipso finito[c], usum Catharticorum prorsus deleterium fuisse, Cariemque Ossium induxisse," summa cum sua injuria incusantur Cathartica. Nam legenti credo facile patebit, Venenum, ut cum Authore loquar, vim suam deleteriam penitus insinuasse, antequam exhiberetur Catharticum: neque extingui potuisse, si id non fuisset exhibitum. Sed sit sane ille, sicut fuit, huic purgandi modo infensissimus; sive quod ei ob insolentiam rei ipsa medendi ratio haud arriserit, sive ii forte, qui hac usi sunt, minus placuerint: nos cum eo, usque dum Venenum istud ægrotos occiderit, ne expectemus.

Quæcunque tamen sit de his, quæ dicta sunt, legentium opinio, gratiam apud eos me esse consecuturum satis scio, si super hac re

a Pyretolog. 313. b Ibid. 59. 60. c Ibid. 312.

Virorum

Virorum in arte Medica illuftrium fententias patefecero. Quod igitur hujus argumenti reliquum eft, ex eorum doctiffimis, quibus me cohoneftare dignati funt, Epiftolis petatur.

AMICISSIMO VIRO,

JOHANNI FREIND, M. D.

GRatias tibi ago, Vir Chariffime, quod fingularem Variolarum Confluentium mecum communicaveris Hiftoriam; utque melius conftet, quam plane Tecum fentio, de Catharticorum ufu ac neceffitate, in Secundaria, quæ iftius morbi declinationem comitatur, Febre, mitto ad Te ægri cujufdam, qui meæ curæ commiffus eft, cafum; cujus conditio fub morbi finem, eadem pene erat ac illius a Te memorati: quin & morbus ipfe, cum in altero ftadio fatis levis, in altero effet graviffimus, notatu videbatur haud indignus.

Apr. 9. Juvenem annorum 13 occupavit illa Variolarum fpecies, quas Cohærentes nominat Mortonus. Invafit etiam delirium, quod ad diem ufque Apr. 12 perftitit, etfi 10 admota erant Veficatoria.

Apr. 18. Nono fcilicet die a Variolarum eruptione, primo mane fubfedit faciei intumefcentia; Puftulæ crufta prorfus obductæ funt, & pene extra periculum collocari videbatur æger. Tempore autem pomeridiano ex improvifo ingruebant tremores, & per omnes fere artus Spafmi: præcipue vero convellebantur cervicis & capitis mufculi. Suppreffus fuit omnino Ptyalifmus, detumuerunt manus, vehemens etiam fupervenit Febris, cum pulfu inæqualiter citato, & delirio frequenter recurrente. Exhibitus eft hac nocte Bolus Cardiacus cum Julapio; applicata etiam fubter axillas Veficatoria.

Apr. 19. Mane aliquantulum remiferunt Spafmi, Febris autem hactenus permanfit.

Habita Pulfus ratione, Sanguinem vix tuto detrahendum judicavi: itaque ut aliqua faltem fieret Evacuatio, Suppofitorium præfcripfi, quo femel tantum, fed larga fatis copia, fubducta fuit alvus; unde fe plurimum refici confeffus eft juvenis. Vefperi repetita funt medicamenta Cardiaca, & Hauftus Paregoricus.

Ad mediam noctem fatis placide dormivit, tremoribus & Spafmis prorfus immunis; qui tamen proximo mane circiter horam tertiam, cum magno impetu denuo redierunt.

Apr. 20. Pleræque ex facie deciderunt fquamæ; omnes fere per truncum corporis exficcatæ funt Puftulæ; quæ per manus & brachia difpergebantur, flaccidæ erant & prope exaridæ; Febris interim haudquaquam remifit.

Cum itaque compertum effet, quod, priori nocte, multo melius poft Sedem fe habuerit ægrotus, Enema hodie injiciendum decrevi,

quod

quod alvum aliquanto magis ſubduceret, quam Suppoſitorium pridie præſcriptum. Rejecto Enemate, iterum exhibitus eſt Bolus Cardiacus cum Julapio: & ob hanc profecto cauſam in Cardiacis aſſumendis perſiſtendum eſſe cenſui, quoniam ex eorum uſu modici perpetuo elicerentur ſudores, unde ad aliquod temporis ſpatium ſublati ſunt motus Convulſivi, etſi Febris neutiquam deceſſerit, niſi poſt Evacuationes per Alvum factas. Enematis uſum tres ſatis largæ inſecutæ ſunt dejectiones, ſine minimo virium diſpendio; dehinc etiam evanuit delirium; Febriſque remiſit, vel potius ex toto quievit.

In hoc igitur rerum ſtatu, authoritate Mortoni permotus, ſtatui mecum experiri, quid ad recidivam hanc Febrim abigendam valeret Peruvianus Cortex, quem per intervalla adminiſtrandum curavi.

Die autem 21, Febris & Spaſmi iterum vehementer urgebant: alterum itaque injectum eſt Enema, eodem ac prius ſucceſſu: Hodie & deinceps per triduum repetitus eſt Cortex; ſtato tamen tempore & Febris & Spaſmi quotidie revertebantur.

Poſtquam igitur ſatis exploratum eſſet, quod Febris non obſtante Cortice quotidie rediret, etiamſi medicamenta Cardiaca officio ſuo in ſudoribus ciendis plene ſatisfecerant: Catharſi, quæ hactenus feliciter ceſſerat, rem omnem tutiſſime committendam judicavi: veſperi itaque, die 23, Lenitivam Potionem præſcripſi, alteramque proximo mane denuo exhibui: hiſce aſſumptis, quatuor largas admodum & fætentes ſedes excrevit juvenis, neque ullum poſtea perſenſit vel Febris vel Spaſmorum acceſſionem.

Hæc habui Tibi in præſens impertienda; quibus, uti arbitror, ſatis intelligi queat, non modo quam efficax medendi methodus in hujuſmodi Febre ſit Catharſis, verum etiam quam parum valeat, neglecta Catharſi, quodvis aliud remedii genus. Abunde mihi fuerit, ſi hæc Tibi arrideant Ratiocinia: ſiquid enim unquam in Rei Medicæ uſum ex me profectum fuerit, id omne illi ſemper acceptum referam, quod mihi tecum per multos annos interceſſit, ſtudiorum conſortio. Vale,

Vir Amiciſſime,

Et Amare perge

Tui Amantiſſimum,

Oxon. ex Æde Chriſti.
Jul. 20. 1710.

Ri. Frewin.

Tibi roganti ſemper facilis, inter plures a me curſim collectas, has duas præcipue, quia proxime recentiores, Hiſtorias medicinales, utcunque imperfectas, Vir literis omnibus eruditiſſime, ſummo opere conabor tibi fideliter impertire.

Variolis

Variolis populariter graſſantibus, de Evacuationibus & variis evacuandi methodis in hujuſce generis Exanthematis, æque ac in aliis Putridis, (ut aiunt) Febribus ſermonem tecum amice habui: ideo uti noſtra hæc familiaris diſceptatio, ita etiam & Hiſtoriæ ſequentes ad fædum hunc Epidemicum morbum proprie & præſertim ſpectabunt.

Duos ab hinc menſes ad generoſam quandam annos circiter triginta vel quadraginta natam Variolis, iiſque maxime Confluentibus, laborantem advocatus, (uti moris eſt inter Medicos in hoc morbo) Alexipharmaca, eaque lenia præſcripſi uſque ad ſextum vel ſeptimum diem; poſtea applicabantur Epiſpaſtica nuchæ, & brachiis, & ægrota poſt Bolum Cardiacum ſingulis noctibus Hauſtum ſuperbibebat Paregoricum. Undecimo die, cum febrilis adhuc æſtuatio maximas inquietudines & Medico & Adſtantibus crearet, & Ægrota decreſcente pulſu, & lingua arida adhuc & nigreſcente, dejectiones, ex quo eruperunt exanthemata, nullas haberet: Enema ex Oleo Lini, Syrupo de Spina Cervina, & Decocto commun. pro Clyſteribus, injiciendum curavi. Brevi temporis ſpatio dejiciente bis vel ter alvo, maxima fœtidæ & purulentæ materiæ quantitas ab inteſtinis exoneratis fluebat. Exinde durus molleſcit pulſus, lingua madeſcit arida, febrilis denique æſtus ſævit mitius. Febricitat (fateor) adhuc ægrota, non vero febre æſtuat; ideo ab Alexipharmacis (ut antea dixi) lenibus bis vel ter in die nondum abſtineo, nec ab Hauſtu Paregorico nocte. Die autem decimo tertio, quoniam Febris adhuc immineret, Catharticum (ut memini) ſequens exhibui.

℞ Man. optim. ℥j. Diſſolve in Aq. Lactis Alexi. ℥iij. Colaturæ adde Pulp. Caſſiæ ℥ij. Aq. Pæon. comp. ℥ſs. M.

Quod ad tres vel quatuor vices placide exoneravit inteſtina: poſtea indies decreſcens febris, brevi tota evanuit, & poſt tres vel quatuor Potiones Purgantes debito temporis intervallo exhibitas, tuta evaſit Ægra & incolumis.

Hiſtoriam alteram Juvenis breviter tibi narrabo. Rure enutritus hanc adit civitatem, forſan amicos viſurus. Poſt aliquot dies Variolis maxime malignis correptus eſt; quinto die ad illum advocatus Alexipharmaca præſcripſi, Epiſpaſtica applicanda curavi. Die undecimo Suppoſitorium ad alvum toto morbi curriculo adſtrictam, ſollicitandam applicui; die proximo Enema injiciendum curavi. Sed neque a febre, neque a cæteris, quæ ſupra modum urgebant, ſymptomatis liberatus eſt: nam ardor erat intenſiſſimus; acceſſit ſpirandi difficultas; intercurſabatque aliquando delirium. Itaque in Evacuantibus ſpem omnem poſitam eſſe ratus, die decimo tertio Catharticum lene exhibui: quo altera vice repetito, Ægrotus variis iiſque periculoſiſſimis anguſtiis ereptus, tandam plene convaluit. Atque hanc quidem medendi methodum (quæ Catharticis potiſſimum nititur) uti in compluribus tentavi, ita rariſſime ſuo deſtitutam eſſe ſucceſſu expertus ſum.

Non pluribus te morabor. Accipe ergo æquo animo hoc meum obſequium, tuæ amicitiæ, tuis meritis, tuis denique poſtulatis debitum: nullum enim officium, Amice chariſſime, a me fruſtra requires, ſi quid erit in quo tibi queam gratificari.

Datum ex Ædibus noſtris
Junii 10, 1710.

Tibi Devinctiſſimus,

H. Levett.

Rogas (Vir ornatiſſime) ut ſententiam meam de uſu Phlebotomiæ & Catharſis in Variolis Confluentibus, poſt plenam Puſtularum eruptionem, tibi per literas notam facerem: voto itaque tuo, verbis ſi minus idoneis, iis tamen quæ mihi occurrunt, reſpondere conabor.

In Variolis Confluentibus, quamdiu Faciei tumor & inflammatio manet, & Saliva recte fluit, a Venæſectione & Catharſi (pari ratione ac Furunculo maturante) prorſus abſtinendum eſſe duco. Scilicet ne iſtæ evacuationes, materiæ morbidæ a maſſa ſanguinea ſeparationem, & per Puſtulas, tanquam per tot Phlegmonas, (cui unico hoc tempore Natura incumbit) ejectionem obturbarent. Adeſſe enim, Medici eſt, non obſtare Naturæ.

Inſuper, procedente morbo, ſi eo tempore quo facies detumere, & Ptyaliſmus decreſcere incipit (quod die nono, vel decimo, vel ſaltem undecimo ab Eruptione accidit) ſi his, inquam, diebus Manus debito modo tumeant, & nulla malæ notæ appareant ſymptomata, haud omnino (me judice) vel Phlebotomia, vel Catharſis, adhuc indicatur; ſed totum negotium recte committitur Naturæ. Interim tamen in hoc morbi ſtatu Enema quotidie injiciendum præſcribo, quo alvum fæcibus exonerare, & febris furorem coercere curo.

Attamen facie, diebus prædictis Criticis, detumente, quoties (quod nimis frequenter evenit) Puſtulæ corporis non turgent maturo pure, nec manus intumeſcunt; unde (nempe a materia morbida in ſanguinis maſſa remanente, eamque inquinante) ardens febris naſcitur, reſpiratio brevis & frequens oritur, corporis jactatio, & obſtinatæ (Narcoticis incaſſum exhibitis) vigiliæ urgent; quoties equidem diris his ſymptomatibus vexatur æger, medico incumbit per Venæſectionem & medicamenta leniter Purgantia, ſæpiuſque debitis intervallis repetita, humorem peccantem detrahere, & eo quo poſſit modo laboranti ſubvenire.

In Variolis denique Confluentibus, licet Facies & Manus, & Puſtulæ corporis debito modo ac tempore intumuerint, & Saliva ſatis copioſe ſtatuto tempore fluxerit; ſi tamen, Ptyaliſmo deſinente, & dictis partibus jam ſubſidentibus, febris utcunque (quod in hac morbi ſpecie ut plurimum accidit) gravior aſſidue inhæreat, & ſymptomata

ptomata ex hac nata, (utpote anhelofa refpiratio, vigiliæ, anxietates, cum pallida & diluta Urina) indefinenter urgeant ægrotantem; rebus fic ftantibus, neceffe habet Medicus fanguinis quantitatem Venæfectione minuere, (nimirum ut exinde pars reliqua magis placide per vafa fluat) & materiam morbidam (quæ per puftulas, jam induratas & crufta obductas, amplius tranfire nequit) Catharfi fæpius repetita evacuare. His enim Evacuationibus omiffis, femper evenit ut vel memorata fymptomata indies augeantur, & inter diem duodecimum & vicefimum quartum lethalia evadant; vel humor putridus in pulmonibus extravafetur, eorumque veficulas corrumpat; unde ægrotus miferam vitam paulifper trahit, & brevi moritur tabidus.

Anhelofæ Refpirationi, Crifi fuperveniente (quo vix ullum pejoris omnis fignum hic morbus habet) Phlebotomia fœliciter ac unice occurrit; quæ nifi, hoc urgente fymptomate, confeftim peragitur, fatum adftans ulteriori deliberationi raptim præveniet. Licet autem Sanguinis miffio refpirationi difficili fubvenit, Mictum tamen Cruentum (quoties hoc morbo laborantes invadit) non modo non cohibet, fed auget, & mortem in procinctu ftantem accerfit. Hoc tamen funeftum fati impendentis prænuntium (Camphora bis in die exhibita, & Acidis larga manu propinatis) amovi, ægroque brevi morituro ad tempus fuccurri: fed, ut vera fatear, ne unum quidem Variolis affectum, cui urina cruenta fluxerit, diem decimum fextum ab eruptione fupervixiffe notavi.

Nec a Sanguinis detractione, quoties impedita Refpiratio hanc fuadet, Pulfus humilis & anguftus me terret. Quippe fæpius obfervavi vacuato fanguine Arteriam fortius vibraffe: unde conftat Pulfus obfcuritatem non infirmitati virium, fed humoris lædentis oneri deberi. Utcunque rebus in lubrico ftantibus, fatius eft remedium anceps experiri quam nullum.

Compertum habeo nonnullos Medicos Catharfin in Variolis vehementer improbaffe: Effentiam enim hujus morbi in Malignitate quadam circa Cor delitefcente hi ponunt; & ftatuunt Medici effe officium hanc malignitatem Alexipharmacis calidioribus ad extrema propellere, ideoque medicamenta Purgantia culpant, utpote quæ virus a circumferentia (uti loqui amant) ad centrum revocant. Veruntamen hæc Hypothefis fallaci nititur fundamento. Morbus enim de quo agitur eft ex genere Inflammatorio; proinde nullus hunc fcite curat, nifi qui fanguinis ebullitionem compefcit, & eo modo putridi humoris feparationem, & per puftulas expulfionem promovet. Enimvero dum febris furit, ac fanguis nimis celeri & turbido motu agitatur, nequit Natura particulas morbidas fegregare, & per habitum corporis protrudere, quod non nifi fenfim & lentis paffibus perficitur. Quoties autem præ ingenti materiæ morbidæ copia, totam colluviem per puftulas eliminare non potis eft Natura; licet, etiam incumbit Medico laboranti opem ferre, & corruptum humorem arte educere, quem ejicere non valet Natura.

Catharfin

Catharſin vero, utpote evacuationem huic indicationi apprime accommodatam, ipſa Natura tanquam digito monſtrat. Siquidem in Variolis Confluentibus, quoniam putridi humoris ejectio non æque feliciter procedit per humiles ac depreſſiores hujus ſpeciei puſtulas, ac in alteris Diſcreti generis majoribus; ideo providens Natura Ptyaliſmum ſubſtituit, qui excretionis per puſtulas defectum compenſet. In teneris autem Infantibus (qui exſpuere neſciunt) Diarrhæa Ptyaliſmi vicem ſupplet, quæ hunc morbum jugiter comitatur, ac in his ad vitam conſervandam æque neceſſaria eſt, ac Salivatio, aut Puſtularum elevatio in Adultis. Ideoque qui haſce dejectiones Aſtringentibus perperam exhibitis cohibet, ægrum infantem certo extinguit. Cum itaque in Infantibus hoc morbo affectis partem materiæ morbidæ, quam ex toto per puſtulas ejicere non valet, Natura ipſa per Alvum ex inſtituto dejicit; haud mehercule incongruum quid aggreditur Medicus, qui, Naturæ veſtigiis inſiſtens, etiam in Adultis humorem peccantem, quem per corporis habitum nequit, medicamento Cathartico per interiora detrudere conatur.

Ex prædictis ideo liquet, quod in Variolis Confluentibus, poſt Criſin imperfectam, Phlebotomia & Catharſis ad ægrotantis ſalutem ut plurimum requiruntur. Horum ſane uſum ratio ſuadet, cui ſuffragatur experientia: plures etenim hac methodo orci faucibus ereptos novi.

Habes, Vir eruditiſſime, meam de quæſitis ſententiam, licet minus ornate, fideliter tamen enarratam: & Praxim per plures annos huic opinioni ſedulo accommodavi; neque aliquid ex eventu hucuſque obſervavi, quod animum aut praxis rationem me mutare inducat. Sum tibi

Amiciſſimus,

Dabam ſexto Iduum
Septemb. 1716.

Salusbury Cade.

Viro Doctissimo

Johanni Freind,

RICHARDUS MEAD

S. D.

FIdem tandem libero, Amiciſſime Vir, & Rationem quam in Variolis curandis teneo, una cum Exemplis aliquot quæ hanc illuſtrant ſimul & confirmant, quæ a me petiiſti ut chartis mandarem, ea nunc ad Te mitto.

Sermo

Sermo noſter erat, uti memini, de Morbo, ubi ad ſummum incrementum pervenit, & quo modo eo tempore continendus ſit Æger; dixi me jam ab aliquot Annis uſu comperiſſe, commodiſſimum eſſe, pleriſque ſaltem in caſibus, Alvum ducere: nunc quo conſilio, & qua cum cautione id primum fecerim, deſcribam breviter.

Medicos noſtros ita plerunque ſollicitos habet Puſtularum conſideratio, ut ab omni fere Vacuatione periculum eſſe putent, nimirum ne ab hac materiæ corruptæ Concoctio turbetur, aut in partes propulſio prohibeatur.

In Faciei & Manuum Intumeſcentia ſpem omnem ponit Sydenhamus; cum tamen mori videamus quotidie, quibus cutis etiam ad ſummum intumuit, &, ipſo fatente, plurimis in caſibus nulla Arte promoveri poſſit ſalutaris ille Tumor.

Mortonus, dum in committendis cum Veneno Morbido Spiritibus Animalibus totus eſt, ita calidiſſimis Alexipharmacis, Copiis, ſi Diis placet, contra Deleterium Hoſtem Auxiliaribus, aſſidue pugnat, ut novas in ſanguine turbas cieat, & accendat quam reprimere debuit Febrem; hinc illæ ipſæ, quas adducit, Hiſtoriæ palam faciunt, pleroſque, quorum curam habuit, Ægrotos aut excalefactos interiiſſe, aut ſaltem ὡς διὰ πυρὸς evaſiſſe.

Mihi res hæc ſic ſe habere videtur; in Confluentibus Regularibus Sydenhamo dictis, cum jam inclinato Morbo detumuit Facies, accedit, ex corrupta Materia, aut in Pus nondum verſa, aut ex Puſtulis in ſanguinem rejecta, Putrida Febris; quæ calore, inquietudine, ſimilibuſque indiciis ſe prodit, &, niſi ſuccurratur, intra biduum triduumve plerumque ægrum e medio tollit, interdum vero ad plures dies protrahitur.

Utcunque vero varia jam inſtent & ſuccedant Symptomata, illud tamen omnibus commune eſt, ut Exinanitionem aliquam deſiderent. Plerumque fit, ut æger nono aut decimo, a prima Puſtularum Eruptione, die, cum lingua arida, Pulſu Arteriarum vehementiori, & ſpiritu difficiliori, incaleſcat; ubi hæc adſunt, immiſſo ſub veſperam ad ventrem ſolvendum Clyſtere, poſtero die leni Potione Cathartica Alvum duco, veſperi Hauſtum Narcoticum, ſi opus fuerit, ſumendum do.

In hoc morbi genere Manus & Pedes intumeſcunt: adeo vero non cohibet aut reprimit hunc Tumorem Purgatio, ut illum poſt hanc felicius procedere ſemper obſervaverim.

Evenit autem non raro, maxime in peſſimæ notæ morbo, ut cum Pulſu Arteriarum exiguo & languido, ſine ulla inſigni Manuum Intumeſcentia, febricitet ægrotus, & imminutis admodum viribus torpeat magis, quam calore uratur.

In hujuſmodi ægritudine, imponenda ſunt Brachiis & Cruribus Emplaſtra Veſicatoria; neque tamen ab omni Purgatione abſtinendum eſt, ſed ea eſſe debet leniſſima & viribus ægrotantis accommodata, & per intervalla repetita; eo enim magis neceſſaria eſt,

 ubi

ubi non intumeſcunt partes, Ventris Solutio, quoniam in pleriſque his caſibus, etiam ipſa, quæ in Puſtulis eſt, ſanies magnam partem in Pus non convertitur.

Illud in univerſum hic tenendum eſt, majorem jam habendam eſſe Virium Ægri, quam Puſtularum rationem: peracta jam eſt omnis quæ per cutem fieri poteſt morbidæ materiæ propulſio; per alias igitur vias ducendus eſt, qui periculum minatur noxius humor. Ceſſant ab officio nunc Salivæ Canales, quique a primis fere morbi diebus magna copia per hos fluxit, viſcidus jam hæret, & vix exſpuitur Liquor. Urinæ excretio, ſi forte fuit per aliquot dies larga & benigna, ſæpius tamen illa hoc tempore cum difficultate & ſolito parcius redditur. Reſtant igitur expurgandæ Inteſtinorum Glandulæ, quæ eo ſunt corruptis humoribus e ſanguine derivandis accommodatiores, quo natura craſſiorem lentorem expellunt.

Id vero monuiſſe debueram, non hoc tantum tempore, ſed & nullo non morbi die, ægro protinus mittendum eſſe Sanguinem, ſi Reſpirandi difficultas urgeat, ſi ſupervenerit Phrenitis, aut alia quævis nimii Fervoris Febrilis ſe prodant indicia.

Ex innumeris Exemplis quæ mihi quotidiana experientia ſuppeditat, pauca tantum ſeligam, ut quomodo hæc medicina ad varios & difficillimos caſus accommodetur, oſtendam.

Adoleſcenti annorum fere ſedecim, nono ægritudinis die intumuerunt admodum caput & manus; acceſſit vero febris, cum magno præcordiorum æſtu, ſpiritu difficili, & delirio. Miſſo quamprimum e Vena brachii ad ℥xvj ſanguine, dedi Pil. Ruff. ʒſs, & elapſis horis decem, cum nondum reſponderet alvus, Elect. Lenitiv. ʒvj; largiter Purgatus Hauſtum ſumpſit Anodynum; hinc adeo ſe remiſit Febris, & levata ſunt ſymptomata, ut, præter ſpem, brevi convaluerit, licet in miſellum adeo ſævierit morbus, ut, vitiata a Puſtulis in utroque oculo Tunica Cornea, viſu privatus vitæ dulcedinem amiſerit.

In uno atque altero adoleſcente eodem fere modo laborante feliciter expertus ſum, minime ab hac medicina abſtinendum eſſe, etiam ſi (quod non raro fit) crebra in Puſtularum Intervallis Exanthemata erumpant, & Malignitatis nomine adſtantes terreant; hæc enim non Febrem ſolvunt, ſed Materiæ Morbidæ copiam & lentorem indicant; quo magis neceſſarium eſt, interpoſito tempore, Alvum ſæpius ducere.

In Puella quinque annos nata, apparebant inter Puſtulas a primis decubitus diebus hic illic Maculæ Purpureæ & Lividæ; manus vero nono die intumuerunt; die decimo, aſſumpto Electuario Lenitivo mota eſt alvus; poſtero die, Frons, quam alba quaſi veſica obduxerat, livore decolorata eſt: hanc Spiritu Vini tepido foveri juſſi; ſingulis noctibus medicamento Narcotico conciliatus eſt ſomnus; decimo quarto die, nunc primum imminuto manuum Tumore, iterum purgata eſt; ut & die decimo ſexto; jamque, quæ Faciem exaſperaverat, Cruſta nigra dehiſcere cœpit, & tarde licet dirupta certam tamen ſpem ſalutis oſtendere.

Accidit

Accidit interdum, ſed raro, ut ſub finem ægritudinis repullulet quaſi morbus, & ſuccedentibus ſub Cruſtis, quibus obducta eſt cutis, novis Puſtulis, renaſcatur; unde pro humoris abundantia etiam ultra viceſimum diem porrigitur malum; illud nuper vidi in nobili Fœmina annorum quadraginta, quæ opimo corporis habitu, etiam tertium ſuccreſcentibus Variolis materiam ſuffecit; facta hinc eſt per omnia membra continuata Exulceratio, ad diem uſque viceſimum & octavum ſe excipientibus Cruſtulis, ita ut ex longo decubitu Ulcera in lumbis Gangrænæ metum attulerint. Die duodecimo, leni Potione purgata eſt; decimo quinto, ſubſidente qui ad hunc diem duraverat, manuum Tumore, iterum alvum ſubducere neceſſe habui; &, interjectis tribus vel quatuor diebus, Purgationem repetiit ad uſque morbi exitum; reſtituto tandem in integrum, poſt longam valetudinem, ulcerato corpore.

Omnem de Purgatione dubitationem tollit nonnunquam in graviſſimis caſibus ipſa Natura, dum in inferiora noxiam materiam depellit, continuato per plures dies Alvi Fluxu; hoc cum ſit, ita nunc comprimi, nunc ſolvi debet venter, ut ne nimiæ dejectiones vires proſternant. Incolumis hoc modo evaſit nuper admodum Nobiliſſimus adoleſcens, annorum 18. Huic Facies ſexto die, ſine ullo Tumore, Chartæ Pergamenæ ſpeciem referebat; Suppurationis ſigna nulla erant; quapropter impoſita ſunt membris Emplaſtra Veſicatoria, quæ ſolito plus humoris educere obſervavi. Die nono, manibus nihil prorſus intumeſcentibus, ſupervenit Diarrhœa; hanc ſumptum ſæpius cum Confectione Fracaſtorii Rhabarbarum ita compeſcuit, ut ter tamen quaterve quotidie minimum dejiceret Æger; decimo quarto die, rupta in Facie Membrana tenui ſanie eroſa ſubtus apparebat cutis, non ante viceſimum diem decidentibus penitus ſquamulis; alvus vero, per omne id tempus, eo quo dixi modo, fluebat.

Et ſane, ut Finem tandem faciam, vix quenquam graviter hoc morbo correptum ſalvum fieri vidi, niſi cui, declinante Febre, aut largiter profluens Urina, aut Reſolutus Venter, ſaluti fuit. Ut de Infantibus nihil dicam, quos per totum morbum cita Alvus periculo plerumque liberat.

Hæc habui, Vir eruditiſſime, quæ tecum ſuper hac re communicarem; Tu illis ſic utaris velim, ut dum noſtras has rationes acri Tuo judicio perpendis, quantum momentum eæ habere poſſint etiam in aliis interdum Febribus, quæ difficulter & tarde ſolvuntur, diſpicias. Mihi certe ita feliciter ceſſit hæc medendi via, ut humani generis intereſſe putem, ut illa publici juris fiat. Sed de hoc Tu ſtatues, ut voles; ego ſatis ſuperque habeo Tibi morem geſſiſſe, & quanti Tua mandata faciam hoc officio comprobaſſe. Vale, & me Tui Amantiſſimum, quod facis, ama.

Dabam Calend.
Septemb. 1716.

Hiſtoriam,

HIstoriam, quam mecum communicavit vir doctissimus Dominus Gibbons, Lectori non invidebo; est enim rarissima. Is, cum Oxonii ageret, accersitus est, ut cuidam ex Variolis novem jam dies laboranti succurreret. Erant illæ confertæ plurimum, depressæ, confluentes; facies ad eum modum iis undique obsita, ut apum favos plane referret. Febris vehemens & continua, ita ut æger jam animam acturus videretur. Itaque cum nihil amplius per cuticulares meatus egeri posse perciperet Vir experientissimus, aliam sibi aggrediendam esse viam, qua naturæ opitularetur, proposuit. Ea adeo nocte, Opiatum præscripsit; mane proximo, die scilicet decimo, lene Catharticum; unde alvus satis probe respondit. Repetitum est Opiatum, & undecimo etiam Catharticum: duodecimo iterum instituta est Purgatio, tanto quidem cum ægroti commodo, ut febris, quanquam haud penitus decesserat, plurimum tamen se remiserit. Igitur cum & sanguis abundaret, & vires sufficere viderentur, die decimo tertio venam secuit: idem experimentum decimo quarto, & decimo quinto, ut magno cum judicio, ita insigni cum fructu tentavit. Nam, his demum Evacuationibus per sex dies continuos factis, ægrotus morbo liber evasit.

VIRO CLARISSIMO,

RICARDO MEAD, M. D.

JOHANNES FREIND,

S. P. D.

SInas me, Vir amplissime, literarum officium non modo a Te poscere, sed Tibi invicem referre: quod enim quædam de Variolis a Te scripta in publicum dari concesseris, non tam meo unius, quam legentium omnium nomine, gratiæ solvendæ sunt; quos facile video, cum Tuarum rationum, tum Authoritatis Tuæ momento impulsos, in eandem Tecum ituros esse sententiam.

Etenim quod ad Alvi ducendæ consilium attinet, satis luculenter explicasti, quam aptissime id cum naturæ motibus consentiat; quæ ipsa per se hanc morbi abigendi viam sæpenumero tentat, arte tentatam vix unquam incommode fert. Nam uti nemo fere est ita morbo debilitatus, ut hanc alvi dejectionem, saltem quæ paulo lenius fit, sustinere non possit; sic & ab ea, modo mediocritate aliqua temperata sit, vires refici potius quam minui, experimentis constat.

Cujus

Cujus rei exemplum mirificum præbuit Puer undecennis, quem nos nuper conjunctis utriusque nostrum consiliis periculo maximo eripuimus: quod quia multa in se contineat minime vulgaria, id mihi veniæ dabis, ut Tecum morbi ejus memoriam paucis recolam.

Erant in illo Puero acervatim diffusæ per universum corpus pustulæ: naturæ ordine ita minime servato, ut, cum in Facie cohærescerent tantum, circa artus multis in locis confluerent. Cutis sicca, &, squammarum instar, rigida. Facta eruptione, Febris, quod rarissime fit, nihilo minus remissa. Procedente morbo, sputatio nulla omnino: Puris vestigium fere nullum: ex Vesiculis tamen plurimæ tenui atque acri admodum humore refertæ, ita ut, cum disrumperentur tandem, Cutim, perinde ac affuso Vitrioli Oleo, eroderent. Quare artus omnes Cerato undique obduci necesse fuit. Sexto die, aderat perpetua mingendi cupiditas, quæ ad quatriduum permansit. Urina interim non nisi parcissime demissa est. Octavo, efflorescebant per Variolarum interstitia novi generis pustulæ, Milii seminibus haud absimiles. Quæ quidem cum ad Variolas accesserint, uti & illa micturiendi molestia, inter notas pessimas vulgo habentur. Facies nullo modo intumuit, febrisque inhærebat assidue; pulsus tum celer, tum & aliquantulum languidus. Duas, quæ præcesserant, noctes insomnes egit; sic ut interdum aliena loqueretur. Vesicatorio admoto, paulo magis ad quietem compositus. Nono, alvus ter descendit. Itaque, cum neque pustularum ulla esset maturitas, neque quicquam ultra per cutim a sanguine abduci posset, id nostri esse muneris nos rati, ut naturæ ductum sequeremur, hanc ventris resolvendi viam instituimus. Vesperi scilicet, Rhabarbari ℈j præcepimus: unde, decimo, quater mota est alvus. Eadem medicina itidem adhibita, undecimo, quinquies; duodecimo, ter; decimo tertio, Rhabarbari ʒß mane sumpta, quinquies; decimo quarto, bis dejecit. Decimum quintum & sextum, maxima cum molestia & vigiliis traduxit. Febris quippe, quæ jam a primo morbi accessu continenter inhæserat, nondum deferbuit. Pulsus tamen paulo magis invaluit. Decimo septimo, ima Calcanei pars ita Sphacelo correpta est, ut immisso specillo nullus excitaretur sensus. Is ad Periosteum usque pervadens, ipsum os tantum non attigit. Sed neque casus hic satis acerbus nos ab instituto nostro deterruit: nam quanquam, si Sphacelum spectemus, nulla magis aliena fortasse videatur medendi ratio, quam quæ Purgatione instituitur: tamen cum virium redintegratio in eo jam erat sita, ut modice flueret alvus, non fuit quod, superveniente etiam Sphacelo, ab hoc auxilii genere desisteremus. Itaque Rhabarbari gr. xij sub noctem exhibitis, decimo octavo alvus bis mota est. Decimo nono, Febris multo remissior. Quare Rhabarbaro ad ℈j repetito, die vicesimo, quinquies desedit. Pars corrupta atque emortua ab integra carne, rite jam inflammata Purisque aliquantulum exstillante, cœpit discedere; neque ultra serpebat Sphacelus. Vicesimo tertio, consistentia & solida ter alvus extrusit. Tamen neque adhuc Febris penitus

conquieverat. Igitur vicesimo quinto, Decoct. Sen. Gereon. ℥ij cum Mannæ ℥ſs præscripsimus, quibus venter sexies fusus est. Ab hoc tempore Febris omnino evanuit; & de Puero, quem suspicio aliqua fuit in Tabem incidere posse, nobis jam affulsit certa rediture sanitatis fiducia.

Vides, Vir Amicissime, quam libere utar patientia Tua, recensendo ea, quæ Tu omnium optime intelligis: quod tamen a me facilius feres, dum, ut alii ea intelligant, laboro. Reperiuntur scilicet variæ admodum atque multiformes Variolarum species, quarum dissimilitudines, etsi inter se magnæ sint, hactenus haud satis diligenter sunt a scriptoribus animadversæ. Ad quas omnes tamen, ubi jam exarescentibus licet pustulis adhuc incubuerit febris, præsens ab Evacuantibus est auxilium: ea autem Evacuandi via, quæ per Alvum fit, non modo ægrotos a mortis discrimine, circa nonum aut undecimum diem, sæpenumero liberat, sed malorum illam congeriem, quæ Variolis fere succrescere solent, omni alia medicina potentius avertit.

Id suspicor nimium frequenter fieri, ut morbus hic pro insanabili habeatur, cum tamen (saltem si diutius traxerit) curationem recipere commodissime possit. At certe Medici est, non omnem protinus spem adjicere, sed Artis præsidia omnia, quæ aut comprobarit usus, aut ratio suggesserit, experiri: Præsertim cum experiundi opportunitatem morbus ipse exhibeat: fit enim plerumque, ut is non repentino aliquo impetu ægros interimat, sed ad plures dies, ad vicesimum, ad tricesimum, etiam aliquando ad quadragesimum detineat, ita ut tandem plane Hectici contabescant.

Quibusdam religio est ventrem ducere, priusquam ex toto decesserit Febris: etiam depulsa jam febre, non nisi post multos dies Purgantia præcipiunt. Id quo consilio faciant, haud intelligo: nam si absit febris, certe primo quoque tempore alvus cieri debet; si adsit, vix ulla alia via ad sanitatem pervenitur. Iidem, ubi febris ultra morem sævierit, in eo spem fere unicam ponunt, si aut uberius manaverit Urina, perstiteritque vel artuum tumor, vel Salivæ fluxio: quidni vero & per Intestinorum itinera liceat febrilem hanc materiam abducere? Sed nolo cum his in certamen venire: ne & cum iis aliquando disceptandum sit, qui Variolas aut Arte præcaveri, aut etiam inoculatione traduci posse contendunt.

Tu abunde intelligis, quam nullo cum fructu, vel potius quanto cum periculo, Diaphoretica, Alexipharmaca, Cortex Peruvianus &c. quibus ii nituntur unice, in hac morbi asperitate ingerantur: idque Tibi notissium est, Purgatione rite instituta, nulla ferme alia Cardiaca a natura desiderari, nisi quæ sint ex Opio confecta.

Vale, Vir egregie, atque ut facis, perge Artis nostræ tum scientiam excolere ingenio Tuo, tum dignitatem Tui celebritate nominis tueri.

Dabam 6to Cal.
Dec. 1716.

EST

EST & aliud morbi genus, idque ſatis periculoſum, in quo etiam, cum minime deferbuerit febris, ita mirifice proficiunt Purgantia, ut aliquando ſine iis ad ſanitatem perveniri non poſſit. Morbus is eſt, Capitis Eryſipelas; a pluribus quidem Scriptoribus, maxime ab Hieronymo Fabricio, ample pertractatus; a quibus tamen omnibus, in eo quod ad Purgantia, in medio febris impetu adhibenda, pertinet, exquiſitius quiddam & diſtinctius requiro. In qua quidem re ita lente ac dubitanter proponunt omnia, ut plerumque ipſi ſibi non diffidant modo, ſed & diſſentiant: alii quippe Purgantia non probant, niſi bile abundet corpus, magnuſque affectus ſit; minuſque vacuari, magis refrigerari [a] debere contendunt; etiam, ut ut in refrigerando vacuandoque conveniant, in Sudoribus [b] plus auxilii, quam Purgatione poni volunt: alii quamquam Purgantia apte miniſtrari poſſe fateantur, tamen cum Febris intenſior ſit, ita ut Delirium & Phrenitidem [c] accerſat, medicamentis malignitati reſiſtentibus utendum eſſe potius cenſet; neque prius eſſe Purgandum, quam reſtinctus ſit febrilis ardor [d]; ſaltem ſiqua admoveantur Purgantia, Scammoneata propter Febrem omnino fugienda pronuntiant. [e] Sennertus morbum hunc Germanis familiariſſimum eſſe ſcribit, ideoque illius curationem tutius a Germanorum experientia & obſervatione, quam ab exterorum libris peti poſſe [f]: qui autem, ipſe Germanus, pleraque, quæ de Eryſipelate tradit, a Fabricio Italo mutuatur: ita tamen, ut de Purgatione, quam aliquando ille, conſiſtente jam incremento morbi, præcepit, ne verbum quidem fecerit. Etmullerus denique, idem Germanus, ubi caput occupaverit Eryſipelas, internis Sudoriferis Cephaliciſque remediis rem geri oportere dictitat, Purgationem vero quamcunque ſumme vitari [g]. Ita fere in ultimo morbi diſcrimine, vel nulla dant Scriptores conſilia, vel timiditatis atque hæſitationis plena: quaſi, cum in præcipiti res ſit, medicum minus eſſe audacem deceret, quam ubi nulla eſt periculi ſuſpicio.

Sed ut complectar, quod propoſui, brevi; ſatis mihi experimentis eſſe edoctus videor, ut pronuntiem in Capitis Eryſipelate, ſiquando cerebro tentato oboriatur Coma, delirium, nervorum diſtentio, aut nullam ſubeſſe ſalutis ſpem, aut Purgantia maxime profectura: neque in his rerum anguſtiis expectandum eſſe, quod & in Variolis experimur, dum vel Febris lenita ſit, vel Tumor plane ſubſederit. Nam Cardiacis Refrigerantibuſve remediis contra Febrem pugnare, Topica admovere, quid demum aliud eſt, quam nugas agere, donec in medio curationis curſu æger intercidat? Quod ſi morbum jam ad extrema perductum ſubmovere poſſit Purgatio, certe eadem temporius adhibita, ne is ita longe ſerpat, præcavebit. Hæc ita-

a Tagault. Inſtit. Chir. Lib. 1. 8. b Paræus de Tumor. Lib. 6. 15. c H. Fabric. Chir. Part. 2. lib. 1. 9. d Wiſeman. e Fallop. Tumor. P. N. cap. 12. f Febr. lib. 2. 16. g Medic. Chirurg.

que

que ut exemplo illuſtriora fiant, quod recentiſſimum eſt minimeque vulgare, ſubjiciam.

1. Virgini, generoſa admodum ſtirpe ortæ, facies Eryſipelate correpta intumuit: levis horror & febricula pro morbi more præceſſerant.

2. Proximo die non facies modo, ſed circa aures atque collum, cutis cum rubore turgeſcebat. Febris invaluit. Aliquantulum per intervalla delirabat. Applicatum eſt Nuchæ Veſicatorium.

3. Ita proceſſit tumor, ut ingentem in molem accreverit. Qui cum & intenſius rubeſceret, videri poterat ex eo genere Eryſipelas, quod Galenum ſecutus Phlegmonodes appellat Fabricius; purum quippe, ſub illo Authore[a], in facie nunquam fere reperitur. Sub noctem penitus delira evaſit. Dominus Burges, Pharmacopœus Veſicatoria brachiis admoverat, Clyſteraſque ingeſſerat; qui quidem nullo cum fructu ſunt rejecti.

4. Exaſperata ſunt omnia. Cum eam primo, pomeridianis horis, inviſerem, delirium erat cum febre vehemens: multa locuta eſt, ſed omnia incondita. Nonnunquam quaſi veternoſa jacuit, nervorum diſtentionibus, circa manus præcipue & humeros, ſubinde obortis. Tumor fere idem, niſi quod perpaululum de rubore deceſſerat. Pulſus non tam validus, quam concitatus. Itaque ſtatim utrique Cervicis lateri admovenda curavi Veſicatoria; de quibus ſane apud Authores, quos ſupra poſui, literam inveniri nullam vehementer admiror: præſertim cum id auxilii genus in hac, ſiqua in alia, morborum ſpecie plurimum valeat; ſed quia, cum ita in propinquo videretur exitium, neque ſic profici poſſe conjectabam, niſi alia in ſubſidium veniret materiæ avertendæ via, hujuſmodi Purgatio, hora tertia pomeridiana, inſtituta eſt.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥iij. Tinctur. Sacr. cum Vin. alb. pp. ℥j. Syr. de Rhamno Cathartic. ʒvj. M.

Unde alvus quidem minime deſcendit. Itaque circa mediam noctem Tincturæ Sacræ ℥ij. propinatæ ſunt.

5. Omnia eadem, niſi quod quietior, ſeu potius morbi gravitate obtuſior, jaceret. Alvus adhuc aſtricta. Quare ad meridiem Catharticum aliud exhibitum eſt, quod fuit hujuſmodi.

℞ Tinctur. Sacr. ℥ij. Syr. de Rhamno Cathartic. ℥j. M.

Sed ne nunc quidem venter deſcendit. Veſperi adhibita ſunt cubito utrique Veſicatoria.

6. Idem omnium ſtatus; Calor tantum miteſcere viſus eſt. Mane primo repetitum eſt Catharticum, quod jam proxime præceptum eſt. Unde alvi perpauca dejectio, ſed quæ parum auxilii tulit. Clyſter acris itidem fruſtra injectus. Purgantia hoc ordine ideo ſumenda juſſi, quia neque ab hac medendi via, dum reſponderet, deſiſtendum eſſe; neque, ſi illa non reſponderet, alio modo ſuccurri

a Part. 2. lib. 1. 8.

poſſe

posse significavi. Itaque licet quater tentata frustra fuerit, in ea tamen ut pertenderem, mihi persuasissimum erat. Siquidem in hoc morbi statu res perinde se habet, atque in Variolis: nam neque per Tumorem dissipata est, neque alio fere modo averti potest febrilis materia, nisi aperiatur per Glandulas Intestinales via.

7. Tandem, rebus in deterius ruentibus, sequenti medicamento usa est.

℞ Pil. ex Duobus gr. xv. in Aq. Theriacal. ℥j. solut. Syr. de Rhamno Cathartic. ℥ss. M.

Hinc alvo quinquies subducta, ad se rediit: sed nullam eorum, quæ ab his sex diebus acta sunt, memoriam retinuit. Tumor subsedit, Febrisque ita decessit, ut eodem Cathartico bis iterum exhibito, pristinæ prorsus sanitati restitueretur.

Id utique medicinæ genus, cujus non exigua pars constabat ex Scammoneo, quod plerique ut hoc in morbo plane perniciosum repudiant, ægrotam summo periculo liberavit. Ita Authorum vel maxime celebrium decreta Medica haud ita facile recipienda sunt, quæ non multiplex usus firmaverit.

De Excretione Intestinali.

QUoniam multus de Purgatione sermo incidit, plurimumque momenti in ea situm esse diximus, opportunum erit purgandi rationem omnem paulo altius repetere. Quod eo minus hoc in loco alienum videbitur, cum alii hoc evacuandi genus nimis facile contemnant, alii id quod per Urinæ itinera fit, vel etiam quod Clystere efficitur, huic longe præ se ferant anteponere.

Peyerus, qui Intestinales Glandulas primus detexit, hoc iis munus tribuit, ut humorem chylo diluendo elaborandoque idoneum suppeditent. Ab hoc fonte proficisci arbitratur, ut, cum exhibetur Catharticum, tanta dejectionum copia descendat. Quam tamen humorum abundantiam, sive naturæ lege, sive artis auxilio, ab his glandulis excerni posse negant nonnulli: qui de naturali quidem excretione hanc maxime ob causam dubitasse videntur, quod nequaquam intelligerent, quemadmodum ex hac fere una scaturigine adeo ingentem retrimentorum vim derivare queat Catharticum. Quæ dubitatio facillime tolli potest, si rem hanc ad calculum exigamus.

Sanctorii leges Staticæ ostendunt Evacuationem Alvinam, si cum Cuticulari conferatur, esse ut 1 ad 10: ea itaque horarum viginti quatuor spatio erit ut ℥iv. ʒvj. ℈j. gr. iv. ad ℥xlviij; horæ autem unius spatio, ut ℈iv. gr. xvj. ad ℈xlviij. In regionibus frigidis ob perspirationem parcius factam paulo altius fortasse assurgit hæc per alvum evacuatio: quam quidem ii, qui de his rebus disputant, cum

ea, quæ per glandulas fit, excretione temere confundunt: ſed quan longe hæ a ſe invicem diſcrepent, ſatis erit diligenter attendenten penitus videre. Cutis quippe inteſtinorumque eandem fere conſta eſſe fabricam, & Glandulas alterutrinque ſcatere: quæ quanquam nudo oculo minus pateant, Microſcopii tamen ope in conſpectum facile veniunt. Atque hæc quidem quo melius fiat per inteſtina ex- cretio, provide a natura cautum eſt, cum vaſa ſanguinea in eorum Tunicas ingenti multitudine diffuderit. Cutis, ſi media quadam via rationem conficimus, continet uncias quaſi 2640 quadratas: Inte- ſtina, cum eorum longitudo ſit fere pedum triginta, ambitus autem mediocritate quadam æſtimatus unciarum fere quatuor, Cylindrum conſtituunt, in quo unciæ 1440 quadratæ continentur. Ita ut Su- perficies Inteſtinalis, ſi cum Cuticulari comparetur, pluſquam di- midii rationem obtineat. Sed quia Glandulæ non ita confertim in Inteſtinis ac in Cute reperiantur, Superficies, ex qua humoris ali- quid egeritur, ea proportione æſtimetur, quam habet 1 ad 4. Horæ igitur ſpatio ſi Cutis ℥xlviij. ejiciat, ex Inteſtinis profluent ℥xij. Ne- que hanc facile quiſpiam Lymphæ effluentis copiam Inteſtinis dene- gabit, qui ſecum reputet, quam multo amplius in his, quam in Cute Vaſorum excernentium ora dehiſcant; atque hæc quidem ex glan- dulis ipſis, quæ magnitudine valde exſuperant, perſpicue liquet.

Ita ſi hanc rationem ſequamur, longe plus, quam quod naturali dejectione effunditur, ab his glandulis ſuffici & poſſe & conſueſſe percipimus. Cum vero alimenti reliquiæ magnam in dejectionibus partem, etiam maximam, cum hæ ſolidæ ſint, ſortiantur, oſtendi facile poteſt, quod materia illa, ab inteſtinorum glandulis derivata, ita parum ex toto foras excluditur, ut una cum Chylo in vaſa Lactea, inque ſanguinis vias remigret: eodem plane modo, ac Lympha ex infimi ventris partibus redire conſueverit. Igitur, uti experimentis conſtat, quandocunque haud ſuppetat, qui in vaſa Lactea derivetur, Chylus, ea Lymphæ hujuſce ex glandulis expreſſæ ſunt pleniſſima.

Hæc cum minus animadverſa fuerit diſtinctio, eos in errorem in- duxit, qui, cum quæ ſit commodiſſima evacuandi via differant, "[a] rationem Secretionis Circularis ad Ventralem majorem eſſe ſtatu- unt, quam rationem centum ad unum." Nam adhibito Cathartico, inteſtina jugi irritatione pervulſa, non modo alimenti reliquias, ſed id omne, quod a glandulis excernitur, demittunt. Ita ut hanc unam ob cauſam a medicina purgante quadruplo major efficiatur evacu- atio, quam quæ in naturali ſtatu contingit.

Purgantia duobus potiſſimum modis vires ſuas exerunt; vel ut Stimulo quodam irritantia inteſtinorum tunicas, vel ut ſanguinem velocius circumagentia; ea quæ valentiora ſunt utrumque efficiunt. Stimulus quidem, quo pollent Purgantia, non modo Lymphæ co- piam majorem ex glandulis exprimit, ſed & humores ita revellit, ut ad harum ora glandularum minus quam alibi uſpiam impedimenti ſit, exituſque facilior; huc igitur ii uberius confluunt, ſive quod

[a] Curat. Febr. per Evacuat. 12.

idem

idem eſt, ſanguinis celeritas his in locis incitatur: pari fere modo, ac Cutis, Veſicatorio eroſa, ſerum effundit. Quæ in ſanguinem ſe inſinuant Purgantia, ut velocius ille decurrat faciunt, quia & Stimulum augent, & humorum cohærentiam attenuant atque diſſolvunt. Hoc ſatis patet ex calore, quem excitant Purgantia; immo Pulſus, qui & valentior & plenior & concitatior fit, idem indicat.

Quantum hinc, nempe ex ſanguine velocius acto, ad alvi fluxionem accedat, hujuſmodi ratiocinium facile oſtendet. Arteriarum Meſentericarum, quibus inteſtina irrigantur, amplitudo ad Aortæ baſin eam habet rationem, quam 1 ad 10. Cum igitur experimentis conſtet hora qualibet in Aortam derivari ſanguinis ℥ 4000, iſtæ Arteriæ eodem temporis ſpatio ℥ 400 in inteſtina deferent. Aliquid etiam huc ex uno aut altero Cœliacæ ramulo advehitur. Naturalis, quæ inde fit per glandulas, excretio non niſi ad ℈xij. pertingit. Ratiocinandi gratia ſi ponamus ſanguinem duplo citius ferri (quem ſane ita ferri, adhibito valentiore Cathartico, pulſus demonſtrat) Arteriæ Meſentericæ ſingulis horis ℥ 800 apportabunt, iiſdemque intervallis fere ℈ 24 excernent Glandulæ. Quippe excretio quæcunque, ſi cætera ſint paria, ſola Velocitatis regula metienda eſt. Sin triplo increſcat velocitas, quod propter ſtimulum, ſaltem ad ora glandularum, fieri haud abſurde quis conceſſerit, effluent ℈ 36. Quod ſi itidem Vaſorum excernentium Diametri duplo ampliores fiant, (quod, ubi paulo acrius fuerit Catharticum, contingere minime dubium eſt) inteſtinorum glandularis excretio ad ℈ 144 aſſurget, i. e. quantitatem a natura præfinitam duodecies excedet. Ita hac ratione, octo horarum ſpatio, dum munus ſuum obeunt purgantia, ex his glandulis elici poſſunt ℥ 48.

Sed dum evacuationem iſtam, quæ Purgantibus fit, æſtimamus, Bilem haud oportet negligere. Itaque ſi intra horam, ipſa Naturæ vi, Bilis drachmæ duæ, uti oſtendit Vir in his rebus peritiſſimus D. Jacobus Keil, in inteſtina profluant, Catharticum exhibitum ℥ 6 a Jecinore eliciet, ſi modo, uti diximus, tripla ſit in ſanguinis curſu Velocitas, Vaſorum interim Dametris minime dilatatis. Hinc, alvo per artem concitata, dejectiones fere bilioſæ reperiuntur. Id autem animadvertendum eſt, Bilem, quo magis feſtinate aut ubertim effluat, dilutiorem evadere. Ad hunc modum per has inteſtinorum vias, quanquam neque alimenti reliquias, neque ſuccum Pancreaticum æſtimaveris, a Cathartico expurgari pſſunt lib. ivſs. Vaſis autem ſimul ampliatis, copioſior multo erit humorum effluxio, ſcilicet in ratione Diametrorum duplicata. Quæ cum ita ſint, perſpicuum eſt, quam minime idem a Clyſteribus expectandum ſit: qui quidem alvum ſtercore obſitam ſatis commode eluunt, atque liberant; ſed neque bilem elicere, neque has Glandulas, quæ in Ileo potiſſimum ſitæ ſunt, ullo modo poſſunt attingere.

Ita quando vel morbus inteſtinis penitus inſederit, vel vehementior fuerit purgatio, ſi celerius æquo ſanguis fluat, aut Vaſorum ora pateſcant latius, ad gradum multo altiorem perduci poteſt hæc per

Glan-

Glandulas excretio. Exemplo sit morbus, quem Choleram dicimus: in qua incredibile prorsus est, quanta humorum copia a stimulo illo eliciatur, quem Fructus Horarii, aut aliæ quævis cruditates intestinis admovent. Ora autem Glandularum multo amplius, quam a natura constituta sunt, distendi posse satis manifestum est ex alvi fluxione, non Symptomatica modo ut vocatur, sed & Critica: quarum quidem hæc materiam illam, in Fauces Pulmonesque frigore rejectam, ita sæpe expedit, ut Perspirationis vicaria evadat. Scilicet eadem humorum copia, quæ trans Cutim eliminari debuerat, per has glandulas exitum quærit: quæ sane ubi obtingit evacuatio, naturalem hujusce Lymphæ fluxum decies superat.

Tam perpetua naturæ lege progreditur hæc per intestina excretio, tamque chylo rite elaborando necessaria reperitur, ut si forte obstruantur hæ glandulæ vel occallescant, oritura sit aut alvi astrictio incurabilis, aut morbus Cœliacus: quo quidem præcipue in morbo contingere hoc docent Mortuorum sectiones. Cum autem ad tempus aliquod breve permanserit hæc glandularum obstructio, vel earum aliqua portio ita glutinosis humoribus occlusa fuerit, ut Lympha, alimento subigendo comminuendoque necessaria, haud satis suppetat, oritur illa morbi Cœliaci species, quæ sanationem recipit; quamque a fluxu Chyloso distinguimus, qui, si proprie loqui libeat, ducit a Lacteis obstructis originem.

Si Glandularum, Lymphæque, quam ejiciunt, usum attentius exploremus, causam hujus morbi penitus assequemur: neque ullo opinor argumento clarius doceri posse, quantum ad medicinam non intelligendam modo, sed adhibendam conferat Ars Anatomica, quam hac Glandularum Peyerianarum notitia. Etenim Veterum monumenta intuenti facile patebit, quam perperam ii, ne dicam quam absurde, "morbum Cœliacum, vel quia temperies nimis frigida esset "atque humida, vel quia vis retentrix debilitaretur," nasci voluerint. Sed hanc caliginem dispulit Anatome, quæ fabricam intestinorum distinctius explicando, morbum hunc ex eo proficisci clare ostendit, quod humor ille, a Glandulis exprimi solitus, aliqua saltem ex parte intercludatur. Itaque ea remedia, quæ alvum leniter irritant, glandularumque ora detergunt, in hoc morbo vim habere maximam comperimus. Ita morbi exquisitior notitia ad curationem bene instituendam rectissima nos deducit via: in qua ut defecerunt Veteres, ita male susceptam medendi rationem tenuerunt, utpote Astringentibus unice innixam. Quis enim non videt eos hanc ideo amplexos esse, quod opinioni isti congrueret atque faveret, quæ morbi causam in quadam intestinorum Ἀτονίᾳ, sive imbecillitate posuerit? At profecto siquis hunc curandi modum persequi velit, neque aliud quicquam in remediis nisi Astringendi vim consectetur, quod fecerunt Methodici, næ is Glandulas non deterget, sed obstruet: ita ut morbus hoc medendi instituto non tam abigi posse, quam confirmari videatur.

Sed

Sed ſit hujus diſquiſitionis modus; ſatis enim jam expoſuimus, quo demum naturæ artificio peragatur, quibuſque uſibus inſerviat hæc glandularis excretio: quod ſi quæ dicta ſunt probe teneantur, rationem eorum, quæ magno cum judicio de Purgantibus notavit Verulamius, facile erit intelligere. "Fidenter (inquit) dicimus [a] Pur-"gationes repetitas atque factas familiares, longe magis ad diuturni-"tatem vitæ facere, quam exercitia & ſudores. Etenim certiſſimum "eſt per ſudores & perſpirationes exteriores, non ſolum humores & "vapores excrementitios exhalari & abſumi; ſed una etiam ſuccos "& ſpiritus bonos, qui non facile reparantur. In Purgationibus au-"tem, ſi non fuerint admodum immoderatæ, non item; cum ſu-"per humores præcipue operentur." Hæc ille ſuo philoſophandi more. Qui autem rationes ad hanc rem Anatomicas accommodat, facile perſpiciet, quomodo hic Purgantium uſus non ora modo Lacteorum aperiat atque abſtergat, ſed glandulas a craſſis humoribus, quibus ſæpe obſtrui ſolent, liberet: ita ut eæ jugi tenore Lympham perpetuo ſuppeditent Chylo conficiendo deſtinatam, a quo & omnis manat nutritio, & vita ipſa propagatur. Ita maxime hac purgandi ratione in ſecunda valetudine cavetur, ne adverſæ præſidia conſumantur.

COMMENTARIUS VIII.

De Urinæ profluvio.

PLures apud Hippocratem ex Febre poſt Urinæ profluvia evaſiſſe legimus: qui quidem uti in Urinis notandis multus eſt, ita ex his præcipue curandi indicia traxiſſe videtur. Utrum vero in Febribus Urinam moventia adhibuerit, plane non conſtat. Neque enim adhuc reperta eſt medicina, quæ in ejuſmodi caſibus Urinam ita potenter eliceret, ut ab ea ſperaretur, qualem a Purgatione percipimus, materiæ febrilis detractio. Itaque, ſi Evacuationem ſpectemus, parum eſt, in Febrium tractatione, Diureticis fidendum. Neque hujus rei obſcura eſt ratio, partium fabricam contemplanti: quippe, utut Arteriæ Renales fere Meſentericas capacitate æquent, paremque fortaſſe ſanguinis portionem excipiant; tamen, cum in Renibus multo pauciora ſint, quam in Inteſtinis, ad humores excernendos vaſcula, non perinde larga utrinque ſecutura eſt evacuatio. Id inſuper tenendum eſt, non eam, quam Vomitoria atque Purgantia poſſident, virtutem itidem Diureticis ineſſe, ut medentis conſilio ſemper reſpondeant. Ea quidem Urinam aliquando mirifice movere poſſe confiteor; ſæpius tamen ſpem fallere, experimentis comprobatum eſt: quod in Aqua intercute & Urinæ difficultate, in quibus potiſſimum morbis deſideratur hoc a Diureticis auxilii, nimium fre-

quenter ſolet contingere. Ita ut hodie hæc medicinæ pars, quæ ad Urinas provocandas pertinet, ſit omnium maxime manca.

Invaluit jamdudum conſuetudo, ut qui Variolis aut Febribus correpti decumbunt, largis admodum crebriſque potionibus utantur. Quæ quidem conſuetudo non noviter, ut quidem putant, inſtituta eſt, ſed ab ipſo olim Hippocrate plane tradita: nam ille, ut Victum, quo in Acutis morbis uti deceat, accuratius præciperet, varia Sorbitionum, Ptiſanæ præſertim, genera deſcripſit; ita ut, qui Regimen, ut vocatur, temperatius dilutiuſque primum apud nos induxerunt, id fere omne ex hoc Hippocratis libello hauſerint. Et certe hæc medendi ratio fructum habet uberrimum. Nam & dilutis illis potionibus miteſcit febrilis ardor, & ſanguinis moles ita tenuatur & comminuitur, ut per vaſa liberius devehi poſſit, &, ſiquid ſuperflui ſit, aut per Cutis aut per Urinæ meatus egerere. Neque tamen ideo, quod Urinam moveant, potiones hæ inter Evacuantia protinus reponendæ ſunt. Quippe non tam vi aliqua Diuretica hoc faciunt; quam quia dilutiſſimæ ſint, uberrimeque ingeſtæ. Ita quamvis effuſiſſime proruperit Urina, fieri poteſt, ut nullo modo exhauriantur vaſa, in quibus eadem humorum menſura curſu perenni circumfluit. Igitur contenti ſimus bono eo, quo præſtant hæ potiones, quod diluant ſcilicet: evacuandi virtutem, quam negavit natura, iis ne quæramus affingere.

COMMENTARIUS IX.

De Veſicantibus, quæ Cantharidas recipiunt.

PErcurſis jam omnibus evacuandi viis, quas aut Natura tentavit, aut ejus interpres optimus in uſum deduxit Hippocrates, liceat unam adjungere, tanto viro incognitam: quæ, utcunque excogitata recentius, non ultimum tamen in Febrium reſtinctione locum vendicat. Veſicantia a me intelligi, nemo eſt qui ignorat: quorum cum materia multiplex ſit, de iis tantummodo ſermonem inſtituemus, quæ Cantharidas recipiunt. Hæc quippe uti valentiſſima ſunt maximeque efficacia, ita morbi vim allevant modo quodam expeditiore magiſque inopinato, quam cætera quæcunque Evacuantia, Venæſectionem, ſi exceperis, ſolent.

Cantharidas quidem, ut medicinam introſumendam, ſæpe commendat Hippocrates; ad Veſicas excitandas nuſquam adhibuit: quanquam aliquid de earum virtute, vel Hippocrates, vel alius quiſpiam, etiam cum Cuti admoverentur, odoratus eſſe videatur; qui enim libellum de Superfætatione ſcripſit, illas inter alia irritandi

inſtrumenta,

inſtrumenta, ad purgandum Uterum, [a] Peſſo immiſceri præcipit. Primus has cuti capitis affricari, ad ulcuſcula inurenda, jubet Aretæus; cujus etſi incerta ſunt tempora, Galeno ſaltem aut ſupparem, aut eo etiam antiquiorem ſuſpicari licet: is adeo eas in Epilepſiæ tractatione [b] utendas ſuadet, monetque ut triduo ante lacti aſſueſcat Epilepticus, ne Veſicam lædant Cantharides. Eandem in hoc morbo, ut & Nervorum reſolutione curandis rationem tenuit, referente Aetio, [c] Archigenes: cui ut ſecta, ita & ætate erat conjunctus, quantum conjicere licet, Aretæus. Deinde Galenus Emplaſtra ex muſcis hiſce confecta ad Areas, ad Scabiem, ad Impetiginem, bene uſurpari poſſe tradit: ſed ille, uti recte animadvertit Cl. Clericus, (cui de Medicina Vetere accuratiſſima debemus commentaria) hoc auxilii genus in pleriſque morbis vel parvi admodum fecit, vel, ut ex ſcriptis conſtat, tanquam periculi plenum haud ſæpe tentavit. Qui Galenum inſecuti ſunt Græci, uti nec in alio fere quocunque, ita nec in hoc ipſo argumento quicquam novi afferunt: itaque & Arabas fruſtra conſulueris, qui, utcunque in medicamentorum formulis concinnandis feraciſſimi ingenii ſint, quantum ad hanc rem attinet, more ſuo Græcorum veſtigiis inhærent. Apud Latinos, Cantharides nullo fere in pretio fuiſſe videntur: earum ipſe Celſus, qui in Sinapiſmis multus eſt, haud ſcio an alias uſpiam quam in Papulis detergendis, Miconem ſecutus, meminerit. Cantharidas quidem illitas prodeſſe, ad Lepras, & Lichenas [d], item ad tela extrahenda, [e] valere ſcribit Plinius: unus Scribonius Largus, Cerato admiſtas, tanquam ſtigmatibus [f] tollendis utiles, deprædicat.

Hic fere apud veteres Cantharidum Cuti impoſitarum uſus; iſque ſane perrarus, utpote qui, non niſi in Frigidis humoribus, maloque jam inveterato, locum haberet. Nec liberius diu etiam poſt renatas literas adhibitum eſt hoc medicamenti genus: ita ut Fernelius id non niſi in [g] Cæcitate & [h] Hydrope præceperit, edixeritque prudenter eo atque arte ſumma eſſe utendum. Fernelio quidem æqualis Hollerius, Scriptor ſanus imprimis, & in veterum ſcriptis verſatiſſimus, ad Lethargum excutiendum, Cantharidum pulverem Phænigmo admiſceri jubet; quanquam, qui Hollerii ſcriptis Adverſaria attexuit, Duretus, Sinapiſmos "minime uſurpandos eſſe moneat in "Lethargo, quod conjunctus cum febre ſit, quæ hæc calida reſpuit [i]. Illa autem, quam cum Paræo [k] tentavit Hollerius, mirabilis eſt curatio: nam Fœminæ nobili, cui vultus circum undique Puſtulis ardentibus, &, tanquam in Elephantiaſi, admodum fædis deformis erat, perſuaſerunt, ut "univerſæ faciei Veſicatorium ex Cantharidibus "imponeret." Unde ea quidem tantis doloribus tantaque febre correpta eſt, ut fere nulla eſſet de ſalute relicta ſpes: ſed cum eam ex hoc periculo egregia viri utriuſque ars liberaſſet, "evanuit in perpetuum, "quæ ante faciem occupabat, deformitas." Idem Hollerius, de Pyroticis verba faciens, Veſicarum, quas Cantharides excitant, ope

a De Superfætat. 25. b Curat. Diuturn. Morb. 1. 4. c Tetrab. 2. Serm. 2. 28 & 50.
d 29. 4. e 30. 13. f 231. g Conf. 12. h Conf. 34. i Edit. 1577. 31.
k Paræ. lib. 20. cap. 28.

"Coxa-

"Coxarios, Podagricos, Hemicranicos, Cephalalgicos ſæpenumero "relevari dicit; repurgari viſcera, atque omnino corpus ſordibus & "excrementis liberari, SEXCENTA denique vitia vetuſta contuma-"ciaque percurari [l]." Id adeo præterire non poſſum, omne hoc de Cantharidum virtute præconium, in iiſdem Hollerii Inſtitutionibus Chirurgicis, quæ cum Tagaultii ſcriptis Anno 1540 primum prodierunt, quam etiam Editionem ſecuti ſunt Geſnerus atque Uffenbachius [m], omnino deſiderari. Unde jure quis ſuſpicetur, medicinæ hujuſce uſum poſt id demum temporis increbreſcere cœpiſſe. De qua tanta tamque abſurda ea tempeſtate invaluit ſuſpicio, ut Adolphus Occo, qui anno circiter 1560 floruit, Cantharidas ne in pera quidem geſtari ſineret, cum quendam, qui eas ita geſtaſſet, ſanguinem minxiſſe conſtaret [n]. Sed hæc ſunt non differentium medicorum, ſed ſomniantium commenta.

Quod ſi recentioris memoriæ Scriptores adeamus, ab hoc medicinæ genere multos, etiam ſeculi decimi ſeptimi initio, abhorruiſſe reperiemus: eamque non niſi timide admodum & cunctanter admoveri conſueſſe docent tum alii, tum præcipue Banzerus Auguſtanus, qui Veſicatoria Coronati latitudinem vix excedere debere pronuntiat [o]. Quinimo ea Thaleri magnitudine metitur Etmullerus; & in morbis, Febribus præſertim, tractandis ita frigide ac non abſque metu quodam medico laudat, ut hanc medendi rationem Italis potius, quam Popularibus ſuis familiarem velit [p]. Atque ea quidem apud Germanos ita parum exculta eſt, ut in magnis illis Sennerti voluminibus, omni medicamentorum farragine refertis, Veſicantium tamen mentio rariſſime occurrat: quanquam ille quidem ſe iis ſexcenties uſum eſſe narret [q].

Quæramus itaque, quid illa, Felix prole Virum, protulerit Italia. Cum & Patavii & Venetiis, Ann. 1575 & 1576, acerbiſſime ſæviret Peſtis, a medicis omni diligentia inveſtigatum eſt, qua potiſſimum ratione malum illud aut depelli poſſet, aut præcaveri. Peſtem hanc accuratiſſime deſcripſit, Vir eruditionis ſummæ, Hieronymus Mercurialis, & qualis ad eam curandi via accommodari debuerit, fuſius docuit: interque auxilia, quæ huic morbo inſigniter proſunt, hujuſmodi Veſicantia, ut præſtantiſſima, commendat [r]. Is utique ea inter Italos, uti reor, princeps invexit; neque ſane hoc illi quicquid eſt laudis invidendum eſt, quanquam antea idem medendi modus, tum a Marſilio Ficino [s], tum ab Alexandro Benedicto [t], ad Carbunculos Peſtilentiales curandos prædicetur; & ſuperiore ſeculo, ut ipſe ingenue fatetur [u], a Jacobo de Partibus, Galliarum Regis Archiatro, in iis quæ de [w] Peſte commentabatur, ſit deſcriptus. Haud ita multo poſt, Anno ſcilicet 1590, Piſauri Peſtis erupit, ita ut Urbinatium Dux univerſos ſcholæ Patavinæ medicos conſulendos cenſuerit, quo melius invaleſcenti malo occurreretur. Sed iis inter ſe de Remedi-

l Inſtitut. Chir. 3 5. m Scriptor. Chirurg. n Schenk. lib. 7. Obſ. 37. o Fabric. Recept. lib. 2. ſ. 2. 21. p Comm. in Schrod. de Compoſ. Medic. q Lib. 6. p. 8. cap. 26. r De peſte. c. 26. s Epidem. Antidot. 15. t De peſtilent. u Ibid. w Comment. in Avicen. ſupra primam quarti.

orum,

orum, Veſicantium præſertim, commoditate diſſentientibus, Hercules Saxonia, ut ſententiam ſuam tueretur, de Phænigmis, quatenus ad Febres Peſtilentes curandas pertineant, diſputationem edidit. Hinc tantæ ea de re turbæ coortæ ſunt, ut ſumma medicorum diſſenſione certaretur: adverſantium agmen duxit Alexander Maſſarias, acriterque Veſicantia impugnavit; tum quod æmulatione quadam ductus Saxoniam, utpote ætate minorem, non tulerit, tum quod non niſi in veterum veſtigiis ſtare voluerit. Quid autem melius ab homine ſene præjudicatiſque opinionibus occupato ſperandum, qui ſe cum Galeno malle errare, quam cum Recentioribus vera ſentire gloriatus eſt? Sed omnia, quæ contra diſputata ſunt, refutavit Saxonia, libellis tribus de Veſicantium uſu editis: in quibus quidem totum hunc locum ita copioſe pertractavit, ut, qui eum conſecuti ſunt, ſequerentur plane, nihilque fere huic argumento adjecerint.

Ab hoc itaque tempore conſuetudo invaluit, ut inter Veſicantia principem ſemper locum tenerent Cantharides: quas quanquam plurimis in morbis, Febribus præcipue, proficere teſtetur experientia; qua tamen vi, quo demum modo humores attingant, ac commoveant, nemo ſatis adhuc explicavit. Quid in Cute efficiant, ita oculis omnium expoſitum eſt, ut medicinæ ſcriptores ad hoc unice attendere videantur: & in ipſo quaſi limine ſubſiſtentes, quicquid uſpiam a Veſicantibus venit auxilii, ab una Seri evacuatione derivare ſatis habuerint. Hoc a Stimulo, quem admovent Veſicantia, & ab humorum, uti loqui amant, Fuſione proficiſci volunt; ita ut, cum quaſi aculeis quibuſdam pungatur cutis, Serum exudet. Sane fatendum eſt propter hujus, quo cutis foditur, Stimuli vim, uberius iſtuc, quam pro more, confluere humores: neque tamen ideo effluere Serum, cætero ſanguine intus coercito, quod, ut ii comminiſcuntur, id præcipue modo quodam peculiari a Cantharidum particulis aut imbibatur[x], aut alliciatur[y], credendum eſt. Nam cum perpaululum eroſa ſit vaſorum tunica, non alia quam tenuitatis ſuæ ratione elabitur Serum; Globuli autem, qui ſanguinem rubore tingunt, cum foramina iſta mole exſuperent, exitum reperire non poſſunt. Atque hoc quidem perſpicuum faciunt eæ, quæ igne excitantur, Veſicæ: cujus vi ſcilicet ad eundem plane modum divulſa, quæ vaſorum ora defendere debuerat, Cuticula, Sero viam aperit.

Ita cum & dolorem concitent, & Serum eliciant, magno in morbis adjumento ſunt Veſicantia: & hæc quidem Seri evacuatio, indicii cujuſdam loco habenda eſt; nam, niſi id eruperit, parum ea feliciter ceſſura recte auguramur. Tamen intra hos limites minime conſiſtere videtur Cantharidum virtus: quæ tam late patens tamque mirifica eſt, ut nullatenus explicari queat, niſi rationem eam, qua non Cutim modo, ſed & Sanguinem afficiunt Cantharides, aſſequamur. Nam ſi eæ ideo proficerent, quod Serum evocarent, eadem ſane Seri copia per Urinæ iter excluſa pariter prodeſſet. Atqui in omni fere morbo Seri tantundem per meatus iſtos ejicere licet, quantum Veſi-

x Willis, Pharm. Rat. p. 2.

y Andr. Cæſalp. ſpecul. Art. Med.

catorio admoto educitur; ſed in nullo fructum inde æqualem percipi poſſe, experimentis conſtat. Id utique ſatis apparet, introſumptæ quam vim habeant Cantharides in evacuandis humoribus, in obſtructionibus expediendis, in ſanguinis curſu incitando: itaque ad Menſes ciendos, ad Hydropem expurgandum, ad fœtum excludendum, ad lumbricos evocandos, ad venenum rabidi canis perdomandum, ad cuticulares denique meatus, inveteraſcente jam impetigine, adaperiendos, a Veteribus uſurpari ſolebant. Verique ſimile eſt eas, etiam cum cuti admotæ ſint, altius pervadere, humoreſque eodem plane modo commovere. Aliter enim quomodo contingeret, ut in Pleuritide, in Peripneumonia, in Diſtillatione, in Gravedine, Nervorumque Diſtentionibus, egregie valeant Cantharides cuti appoſitæ? Ut dolores, coxarum præcipue, pervetuſtos tollant, obſtructioneſque liberent? Ut, iis demum appoſitis, humores ſeſe ad perſpirandum magis accommodent, ut ſudores facilius fluant, ut puſtularum omne genus a cute promptius foras emicet? Atqui hæc ſic fieri ſolere ex uſu quotidiano abunde diſcimus.

Ii quidem, qui interiorem hanc Veſicatorii vim aut negant, aut prætereunt, tamen cum de cruciatu illo atque exulceratione, quæ inde in Urinæ meatibus ſæpe oriuntur, explicationem inſtituant, fatentur ipſi Cantharidum particulas in ſanguinem penetraſſe: quorum ſales acerrimi cum iis, quos fert Urina, adhæſerint, has tragœdias excitant. Ita fere qui rationem male ſemel inſtitutam mordicus tenet, in eas delabitur difficultates, unde expedire ſe vix poteſt, niſi a ſeipſo diffideat ipſe, ſecumque diſcordet. Quod ſi in partibus a cuti longe diſſitis, earum virtus ita vehementer ſe exerit, quid cauſæ eſt, cur in cæteris locis ceſſare eas, & quaſi ab opere feriari arbitremur? Quid obſtat, quo minus humorum mutationem aliquam moliantur, quæcunque demum per vaſa permeant? Certe incommoda, quæ Veſicantium aliquando uſum conſequuntur, non alia ratione explicari poſſunt, quam quod Cantharides in ſanguinem, eo quo diximus modo, vim exerceant. Hoc autem poſito fundamento, intellectu erit facillimum, quare Hecticis (præcipue ſi ſudoribus colliqueſcant)ململbilioſis item, iiſque qui ad febriles æſtus natura ſua feruntur, interdum noxiæ ſint; etiam, ubi corpus plenius fuerit, ſi ſcriptoribus habenda ſit fides, niſi venam ſecueris, periculoſæ: ſiquidem, cum ſanguinis molem admodum attenuent curſumque intendant, Febres, Inflammationes, & Deliria pariunt: vel, quod in Hecticis contingit, eas opes, quas vitæ ſuſtinendæ natura deſtinavit, per cutis ſpiracula nimis effuſe diſſipant. Pari modo in Lentis Febribus, in quibus Pulſus imbecillis languiduſque deprehenditur, ſiquid auxilii tulerint Veſicantia, eum illico invaleſcere ſentimus: quod a perpaucula Seri det actione proficiſci omnino incredibile eſt.

Bellinius, qui in eo, quod ſtimulent, Veſicantium vim omnem eſſe poſitam contendit, eadem etiam de cauſa Pulſum excitari pronuntiat. Sed id utique libenter quærerem, num idem & cæteri ſti-

muli

muli efficiant? Num aut Cauſtica, aut Fonticuli, aut Setaceá, aut etiam ipſa, quæ Cantharidum expertia ſunt, Veſicantia, ea ſtimulandi virtute polleant, ut Pulſum non modo ad tempus attollant, ſed ita inſtaurent, ut curſum ille ſuum tenere poſſit naturalem? Purgantia, quæ ſanguinis vias haud attingunt, ſtimulum inteſtinis admovent: unde tamen nihil quicquam virium Pulſus acquirit. Sanguinis quidem curſum, ad glandularum ora, paululum incitant; molem ipſam humorum non ita afficere poſſe videntur, ut aliquid inde ad Pulſuum robur accedat. Itidem Aqua bulliens, aut carbo ignitus, & pruritum in cute & veſicas commovet; ita tamen, ut ne minimum quidem ſanguini motum afferat. Itaque cum in morbis quamplurimis, iis præcipue qui caput impetunt, expeditum nec opinatum levamen præbeant Veſicantia, non tam quod aut revellant, aut irritent, aut evacuent, quam alia quadam virtute id videntur eſſe conſecuta. Quod ſi animum ad hanc, quæ interius exercetur, vim advertimus, Veſicantium rationem omnem aſſequemur; &, quo demum modo ad curandos morbos felicius accommodari poſſint, judicabimus. Certe hinc lucis aliquid erui poterit, qua id tandem, in quo medicorum diligentiam deſidero, effici queat, ut accurata de Veſicantium in Diuturnis Affectibus uſu præcepta tradantur, quæ & perſpicuitatem habeant, & quaſdam errare in medendo non patientes vias.

Sed ut ad locum, qui eſt in manibus, aliquando revertar: in Febribus Acutis tutum maxime atque expeditum auxilium præſtant Veſicantia; quæ quidem, licet materiam febrilem a Cerebro potentiſſime avertant, fluxiones tamen cæteras, Sudorum præcipue atque Urinæ, ſæpenumero juvant, ſaltem nullo unquam modo reprimunt. Neque in eo percurioſius hærendum, ut ſemper ad ægroti habitum aptentur: quæcunque enim fuerit corporis conſtitutio, utcunque ſive bile ſive tenui ſanguine fervidior, ſi febris ultra morem ſævierit, levia incommoda non tanti ſunt, ut de vita interim ipſa non ſimus ſoliciti. Sæpiſſime enim in id diſcriminis res venit, ut nihil, niſi a Veſicantibus, ſpei reliquum ſit: quod quidem in Podagricis, ubi, quæ ad extrema corporis defluere ſolebat, materia in caput incubuerit Febremque accerſiverit, ut frequentiſſime fit, ſic & nuperrime exemplo maxime memorabili factum eſt: ſcilicet dum, præ nimio cavendi deſiderio, a Veſicantibus prorſus abſtinetur, pauciſſimis diebus compertum eſt, quam vana fuerint magnifica illa ſalutis aliunde derivandæ promiſſa. Idem in Variolis, Morbillis, Febre ſive Scarlatina, ſive Eryſipelatoſa, quotidie experimur: in quibus morbis licet ſanguis ardentius æſtuet incitatiuſque feratur, hoc tamen auxilii genere haud dubitanter neque infeliciter utimur. Qare nequaquam audiendi ſunt ii, qui in Affectibus Nervoſis, in Febribus Ardentibus & Continuis, etiam ſi Sopor, aut Delirium acceſſerit, Veſicantium uſum repudiant [a].

[a] Bagliv. de Veſicantibus.

Id

Id utique haud temere quis dixerit, hac plures, quam alia ulla medendi via, ex Febribus liberos evasisse; etiam ab hac, quam a reliquis omnibus, pluribus sanitatem esse restitutam liquido possum confirmare. Igitur ad curandas Febres, quæ Annis 1674, 75, 79, 85, populariter grassatæ sunt, Vesicantia adhibuit Sydenhamus: id quidem optimo consilio: sed quare in cæteris prætermiserit, haud satis intelligo; cum alii, de quibus ille meminit, Anni nullam Febrem intulerint, in qua non æque profutura fuissent Vesicantia. Quorum sane vis in omni morborum Acutorum tractatione ita latissime patet, ut eum, qui has Hippocratis Historias diligenter perpenderit, Febrem haud opinor aliquam reperire posse, in qua non huic maxime auxilio locum esse fateatur. Neque tamen is sum, qui, cum Cæcilio Folio, Hippocraticam Historiarum correctionem in me temere velim suscipere, "ut appareat, quomodo illos curare potuisset "Hippocrates, quos mortuos scribit[a]." Id saltem haud inverecunde mihi videor esse dicturus, ægrotis istis hanc unam, si modo ulla fuisset profectura, prodesse potuisse medicinam.

Illud autem præ aliis commodi habet hæc evacuandi via, ut nunquam non tutissime in usum duci possit. Cæterarum quippe ita perdifficilis & lubrica est ratio, ut nonnunquam eæ, ubi atrocior fuerit morbus, non sine periculo tentari possint; id quod in Venæsectione sæpe experimur. Quotusquisque tamen est, qui, ut a Vesicantibus, sic & a Vena secanda, utcunque plus discriminis habente, abhorreat? Sed hoc fortasse ægrotantium imbecillitati dandum; ut, cum suadente natura dolorem maxime reformident, etiam a medicina, quæ vix sine aliquo dolore proficit, refugiant. Eadem in medente mollities adeo non ferenda, ut maxime in vitio sit: quem sane, humanissimum licet, ubi vitæ periculum immineat, potius Tortoris vicem præbere decet, quam huic cubantium timiditati subscribere.

Sed ut huic de Evacuantibus sermoni finem aliquando imponam; hæc tibi sint, benigne Lector, quæ exposui, quasi indicia fontium illorum, ex quibus Acutarum Febrium omnis haurienda est curatio. Nam & præcipua evacuandi genera, quo demum tempore, pro multiplici morbi natura, adhibenda sint, & qua moderatione, cum adhibeantur, uti deceat, ea qua potui brevitate persecutus sum. Tui erit rationum momenta ita expendere, humorumque inclinationem omnem ita acri atque attento animo intueri, ut, qua maxime via detrahi possit febrilis materia, solertius perspicias. Hoc unum Tibi spondeo Te experiundo comprobaturum, quod "scilicet ex Febribus "multæ Evacuantibus solis, etiamsi haud alio fueris remedio usus, "cedere consuescant; vix ullæ autem, quæ paulo vehementius in-"valuerint, medicina qualicunque, si ab hoc Evacuandi instituto "decesseris, restingui possint.

a Bartholin. Epist. Med. Cent. 1. 16.

INDEX

INDEX

COMMENTARIORUM.

JOHANNIS FREIND, *M. D.*

DE PURGANTIBUS,

In Secunda Variolarum Confluentium Febre, adhibendis

EPISTOLA.

Amiciſſimo, Clariſſimoque Viro,

RICARDO MEAD,

JOHANNES FREIND, S. P. D.

SÆPENUMERO, Vir Amiciſſime, laudavi fortunas meas, ſæpiuſque ſum laudaturus, quod ab aliquot jam annis magna mihi tecum interceſſerit neceſſitudo, ſtudiorumque adeo in ea, quam profitemur, arte quædam quaſi conjunctio: nam, cum in cætera vita, tum maxime in Medicinæ munere fungendo, idem ſentire atque idem judicare, res eſt longe jucundiſſima. Permagni quippe intereſt, cum conſilia Medica miſcemus, conſiliorum ſocium habere peritum artificem: neque hoc tantum ad ſalutem ægrotantium inſtaurandam, ſed ad eas moleſtias, quas, ut ſunt res humanæ, nos ipſi in curatione morborum paulo magis difficili fere experimur, leniendas. Quid quod ij, qui in Medendi Scientia penitius eruditi atque inſtructi ſunt, iidem a malis artibus abhorreant, omnique nota illiberali reperiantur maxime immunes. Quippe cum illecebris ita parum pateant, ut vel pravis hominum moribus ſervire, vel eorum gratiam lenociniis aucupari nolint, nihil unquam a ſe aut ab honeſtate alienum, aut etiam dignitati ſuæ injurium fieri patiuntur. Quicquid enim exiſtimationis famæque hoc obſequio partum eſt, id omnino imbecillum fore & caducum arbitrantur: tum autem rebus ſuis optime conſuli, tum veram gloriæ viam iniri, cum ſcientia freti, cum uſu exerciti, cum indecoras quaſcunque machinas dedignati, ipſi de ſe ſuaque, quam profeſſi ſunt, arte digne ſentire videantur.

Itaque qui in hac, quemadmodum in illa ſive pingendi ſive ſculpendi diſciplina cupiunt excellere, ingenium ad id, quodcunque perſequi volunt, fictum quaſi & accommodatum habeant neceſſe eſt: nemo enim, quantumcunque ſtudii acceſſerit, medicus fieri poteſt, niſi & etiam quodammodo naſcatur. Sunt quippe in hac arte multa perobſcura & recondita, multa impedita & ſubtilia, quæ nullis præceptis perfecte edoceri, nulla explicatione plene cumulateque tradi poſſunt: ita ut, quamvis plurima ex ſcriptis Medicis, in quibus quidem verſatiſſimus eſſe debet, hauſerit Medicus, plura tamen ſint ipſius judicio & perſpicacitati relinquenda. Atque hoc

quidem in nulla re magis elucet, quam in Pulſuum varietate internoſcenda: quippe qui tactum hunc eruditum habent, eum non ex magiſtrorum dictatis, ſed ex diuturno uſu, & vi quadam acuminis proprii fluxiſſe ſentiunt. Adeo nuſquam alias æque percipitur ac in medicis rebus, quid demum ſubtilitas ipſa naturæ valeat, & curioſa quædam in judicando felicitas. Quid igitur? an ii, qui indolis leviſſimæ maximeque deſultoriæ ſunt, in hac ſcientia magni quid facere poſſe videntur, in qua, non niſi multa cum ſagacitate, ſtudioque acri & perpetuo, elicienda eſt aliqua rerum maxime difficilium conjectura? An ii, qui pingui minerva præditi ſunt, & tarditate ingenii laborant, ad hanc ſolertiam, quæ medentibus ineſſe debet, acquirendam ſatis idonei accedunt? an eos denique, in re, ſiqua eſt alia, reconditiſſima exquiſitumque judicium exigente, acute cernere poſſe exiſtimas, quos, ſi in cæteris rebus periculum feceris, communi ſenſu plane carere fatearis? Videmus tamen quotidie, ut multi, qui alias omni ſolertia vacui ſunt, de rebus medicis judicandi intelligentiam ſe conſecutos eſſe jactitent: utque iidem propter id ipſum, quod hac intelligentia indigeant, eum in medendo, quem ſemel forte arripuerint, tramitem conſtanter perſequantur, inque eadem quaſi orbita, ſine progreſſu aut profectu ullo, conſeneſcant.

Sed & hanc quoque experta eſt res medica fortunam, ut, qui in aliis tum diſciplinis tum artibus, etiam illiberalibus, mediocre nomen adepti ſint, ii repente in principem medicorum ordinem, invita natura, irruere præ ſe ferant. Sint illæ ſane ad ſpeciem perbellæ, atque curioſæ; quam vero affinitatem cum morborum contemplatione, cum medendi ſolertia habeant, haud facile eſt divinare. Certe non aliam habent, quam cum Juris ſtudio: at non repertus eſt adhuc quiſquam Legum ſtudioſus, qui unquam his artificiis viam ſibi ad forum muniri poſſe ſomniaverit. Iſtæ ſcilicet iis, qui ſuas in ſcena hac noſtra medica partes acturi ſunt, reſervantur elegantiæ.

Hoc quoque in cauſa fuiſſe exiſtimo, cur nonnullis jam a ſeculis medicorum plurimi, quanquam & ingenio & eruditione ſatis valuiſſe comperti ſunt, cogitationes tamen ſuas alio contulerint, & in quavis potius arte excelluerint, quam in ſua: itaque excelluerint, ut ex iis permulti Hiſtoricos, Oratores, Poetas, in ea ipſa, quæ illorum propria eſt, ſcribendi facultate ſuperarint. Maluerunt opinor, cum iniquam de iis, qui medicinam profeſſi ſunt, hominum ſententiam paſſim ferri perciperent, ad alia ſtudia confugere; quorum ope, uti animo ſuo ſciendi avido liberius indulgere, ita ſemet magis populari gratiæ commendare liceret. Quaſi vero in hac noſtra, quæcunque fuerit, ſupellectile non ſit, quod acutiſſimum ingenium exerceat, quod diſcendi aviditatem expleat, quod totas hominis vires, quantæ eæ cunque demum fuerint, deſideret.

Atqui hæc Medicinæ ſtudentium querela ſane pervetuſta eſt, & Galeni præcipue ætate familiaris: is enim, qui inſigni ſua cum laude, cum in cæteris diſciplinis, tum in Medicis præſertim, haud mediocrem operam curamque conſumpſerat, non ſine aliqua indignatione queritur,

queritur, [a] perplurimos suo tempore, vel mane salutando, vel vesperi comessando, vel aliam adulationis viam sectando, magni nominis medicos evasisse: literas vero artesque liberales ita parum Medico, uti tum invaluit vulgi opinio, profuturas putari, uti Fabri tum Lignarii tum Ferrarii, Sutores, Tinctores, [b] Lintearii, proprio Magisterio relicto, in Medicæ artis munera insiluerint: eos vero, qui pictoribus & unguentariis mixturas suas præparabant, etiam de primo loco certasse. Eadem arrogantia, eodemque prope seculo Thessalus iste, Empiricorum audacissimus, quem idem Galenus [c] sub patre lanas carpente in Textrina educatum, atque inde Lanificorum elocutionem consecutum esse memorat, literarum omnium rudis, novam sectam condidit, damnatisque veterum omnium placitis, [d] & rabie quadam in cæteros omnes invectus, se unum esse Medicum jactitabat; seque, hominem utcunque ex Officina reptantem, sine arte, sine literis, Medicinæ formam universam uno libello posse tradere confisus est. Vulnera omnia, utcunque dissimilia, pari modo tractavit, [e] Unguinosa scilicet & Glutinosa imperans: multisque nugacissimis versuum millibus effusis, duos tantum esse in omni victus ratione morbos contendit, nempe Fluxum & Clausum: fortasse etiam, si paulo plus sapuerat, duo tantum remedia morborum omnium posuisset. Atque hic quidem error, quem vel puer, in simplicioribus disciplinis eductus, statim adverteret, eo insolentiæ Thessalum istum evexit, ut magnum & præclarum quid se invenisse putaret. Ita fere homines inepti atque futiles, neque acumine ullo, neque authoritate valentes, in iis ipsis rebus gloria se & prædicatione efferunt, quæ cæteris omnibus risum movent.

Ne itaque Te avertant ab instituto sive medendi sive scribendi consilio scurrarum convitia: Tecum utique reputantem, Viris ingenio excellentibus hoc sæpe accidisse, & quidem sæpissime in hac nostra quam sequimur via. Ita suum habuit Harveus Parisanum, hominem futilissimum insulsissimumque: nec suus, quantulus is cunque fuerit, Willisio defuit Meara. Quin perge Literatos omnes demereri, & quæ apud te premis, de Variolarum omni genere jam diu meditata, deprome tandem: ut intelligant omnes, quanta in gratia atque pondere esse debeat, quantumque ab Empiricorum somniis distet, nullis innixa commentis, Historia Medica.

Interim sinas, ut ad id opus absolvendum hac Te Epistola quasi provocem; in qua, ne in eam, quam Tibi relinqui velim provinciam, incurrere videar, nihil de Variolis dicturus sum, nisi de earum Curatione; ea præsertim, quæ, Secunda jam Febre invalescente, Medicinis Purgantibus instituitur. Ad quam quidem curationem denuo explicandam libens accedo. Quippe cum hoc purgandi institutum novum plerisque atque inauditum videretur, nonnullique ea, quæ de hac re exposuimus, vel parum intelligerent, vel perverse interpretarentur, non male credo merebor de meis popularibus, si

a Method. Medend. Præfat. b Ibid. c Ibid. d Plin. Hist. Nat. 29. 1. e Method. Medend. Lib. 6.

in

in argumento tam gravi, a Medicis quidem prorſus intacto, maxime tamen ad ſalutem hominum pertinente, paulo quid amplius elaboraverim. Hujuſce ſiquidem Medicinæ auxilio ſanctiſſime affirmo me multos ſanitati reſtituiſſe, permultos a Te eſſe itidem reſtitutos ſatis ſcio. Sed quoniam hæc res varias habet cautiones, morbique ſigna omnia cum diligentia atque judicio notanda ſunt, exponam, ut potero, quemadmodum ii, qui in hac curandi ratione minus verſati ſunt, eam tandem aliquando percipere ac conſequi poſſint. Hoc ut efficiam, ponam in medio Hiſtorias quaſdam ſingulares: ita quippe tum continuata illa affectuum ſeries atque connexio, ad quam maxime in ægrotis tractandis attendere oportet, diſtinctius eluceſcet, tum ipſa medendi via eruetur facilius. Neque vero mei ſive otii ſive negotii fert ratio, nec res ipſa poſtulat, ut omnia exempla ſimul proferam: ſatis erit ex iis tantummodo caſibus, in quibus alterum mihi adjunctum conſilii ſocium atque adjutorem habuerim, præcipuos excerpere. Obſervationes denique, quas vel ad morbi decurſum, vel ad curationis modum melius intelligendum conducere poſſe arbitror, ſic interſeram, ut & varietati, & legentium utilitati ſimul conſulam. Iidem mihi, ſiquid a me minus accurate dictum ſit, facilius ignoſcent; quod & mihi vacui temporis non nimium ſuppetat, & res ipſa, doceri contenta, ornari nolit.

Id obiter interim monendi ſunt, aliquas ex his, quas deſcripturus ſum, Variolis fuiſſe ex Cohærentium genere: quæ quidem a Confluentium natura ita parum abhorrent, ut eadem fere ſui ſigna præbeant, eandemque plane, matureſcendi tempore, Febrem accendant. Quin & perraro [a] ea, quæ Confluentium propria eſt, etiam in Cohærentibus deficit Sputatio: ita ut rectiſſime edixerit Mortonus, “ Salivationem jure merito habendam eſſe ſymptoma morbi maligni “ vel ſaltem medii, ubi febris recidiva, & eventus ſaltem anceps “ expectari poſſit.” [b] Nimirum quod periculi imminet, non tam ab ipſo Puſtularum Genere, quam a Numero prorſus oritur: qui quidem ſi ingens fuerit, idem de rei exitu timor ſubeſſe debet, ſive eæ confluxerint, ſive non. Etiam numerus ipſe ad hoc præſagii faciendum, non in Facie modo, ut nonnulli volunt, ſed in cætero quoque Corpore attendi debet.

Quare utraque, tam Cohærentium, quam Confluentium Species, uti in reliquis perparum diſcrepat, ita ſimilem omnino curandi viam deſiderat. Hoc quoque obſervatione haud indignum, quod, utcunque morbi, quorum hic pertexitur Hiſtoria, ſint omnino ſimillimi, alii tamen alia cum ingraveſcendi tum decedendi tempora habuerint. Hujuſmodi fortaſſe Variolas quiſpiam Anomalas, & quaſi extra ordinem poſitas haud abſurde appellaverit: at ſunt tamen eæ, quæ omni fere tempeſtate plurimum occurrunt, omnibus fere ætatibus ſunt communes. Neque vidi adhuc hujuſce generis Variolas, quæ ad hanc dierum regulam magis exquiſite ſint compoſitæ. Non-

a Vid. Hiſt. 1.

b De Variol. 176.

nunquam

nunquam enim in ipso morbo dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remissior esse consueverat. Ita ut is maxime fallatur necesse sit, qui temporum momenta nimis exigue & exiliter ad calculos revocat: permulta quippe intercedere solent, quæ eam in morbis hisce varietatem facile pariant, ut ægrotus interdum hoc, interdum alio die, maximo in periculo versetur.

Historia I.

VIR familiæ prænobilis & perillustris, Variolis istius generis, quas dicimus Cohærentes, graviter correptus est. Præcesserant Nausea, Vomitus, & Capitis dolor immanis. Valetudinis curam habuerunt, Medici in agro Eboracensi celebres, Doctores Neal, & Cotes. Ego Sexto demum die accessi. Pridie invaserat delirium; pustulæ omnino pallidæ; facies paulo depressior. Itaque a Medicis Pulvis ex Chel. Cancr. C. datus est, prudenterque admotum Nuchæ Vesicatorium. Inveni adeo eum animo maxime alienatum, Febre tamen, quod hoc morbi tempore in delirantibus perrarum est, prorsus vacantem. Pustulæ, quæ erant admodum confertæ, vix omnino elevatæ, atque etiamnum subpallidæ. Itaque in hoc tanto discrimine adhibuimus brachiis utrisque Vesicatoria perampla: hancque Medicinam præscripsimus.

℞ Theriac. Andromach. Pulv. e Chel. Cancr. C. ana ℈j. Rad. Serpentar. Virg. gr. xv. Syr. Caryophyllor. q. s. M. F. Bolus statim cap. cum Julap. perlat. præscr.

Hæc cum ter sumpsisset, mane proximo, die scilicet Septimo, pustulæ se denuo extulerunt, earumque extremi margines rubescebant; interstitia etiam colore florido suffusa.

Vides, quam mira præstiterit paulo calidior Medicina: &, si quod verum est fateri volumus, hæc medendi ratio Cardiacis vehementioribus instituta, quam plerique scriptores nimium deprædicant, Mortonusque ut Specificam habet, vix cum judicio adhibetur, nisi in hoc prope unico Variolarum tempore, ubi scilicet eæ aut non satis proruperint, aut etiam retro cesserint. Ideo Crocum non nisi bis terve, idque urgente necessitate, [a] adhiberi jubet, maximus Arabum magister, Rhazes. Hoc auxilii genus fit valentius, cum Opiatis commixtum: quæ quas vires in omni Pustularum eruptione promovenda habeant, primus, contra communem sententiam, videtur sensisse Sydenhamus. Ita parum in hoc remedio plane divino dominatur frigida illa vis, uti nonnullis placet, quæ humores omnes constringat & reprimat.

a De Pestil. c. 7.

Vesperi adeo, Secunda, ut dicitur, Febris deprehensa est accedere: neque adhuc quicquam remiserat delirium. Quamobrem Nuchæ denuo appositum est Vesicatorium. Nunc iterum ad medii generis remedia deflexum est, & a Somniferis Calefacientibusque temperatum. Victus tenuis, sorbitionesque vel Ptisanæ vel Oryzæ, quæ diluerent, pro libitu indultæ. Noctem eam maxmis in molestiis egit: ita fere nulla erat in somnum propensio. Mane, die Octavo, aliquantulum ad se rediit; sed eæ induciæ fallaces & perbreves: nam, horula vix elapsa, in delirium recidit. Pustulæ tamen pure maturrimo repletæ: licet, si magnitudinem spectes, valde mediocres. Facies haud omnino in tumorem elata: cervix sola perpaulum subtumuit. Toto morbi decursu nulla sputatio: quod quidem, cum ea hujusce generis Variolis perpetuo adesse debeat, signorum omnium, judice Sydenhamo, longe infelicissimum [a]. Febris admodum exarsit; pulsus velox & incitatus, plenus tamen ac validus: inquies maxima, furorque quasi insani. Quocirca admotæ sunt Cucurbitulæ, ita ut fluxerit sanguis ad ℥ vj. Apposita etiam Carpis Vesicantia. Quin & Enemate, vesperi, adhibito bis mota est alvus. Ita paululum temporis satis liberaliter quietum habuit; pulsusque ad temperiem magis compositus: idem tamen per intervalla mentis error. Sed, utcunque morbus tum conquiesceret quidem, rem haud ita esse in vado putavi, quin in deterius sponte prope sua esset itura. Ideo cum inter nos, quinam subesse videretur periculi timor, disseruimus; dixi me in ea esse opinione, ut, siquid hujusmodi accideret, leni aliqua potione subduceretur alvus. Illi extemplo se & hanc curandi viam tentasse aliquando, & nunc etiam probare haud dubitanter professi sunt. Id nimirum, quod suspicati sumus, obrepsit: caput enim, nocte nondum intempesta, ita ingravescere cœpit, ut, mane, veterno plane obtorpuerit. Subsilierunt interim tendines; febris immaniter sæviit; pustulæ exsiccatæ; neque in manibus ullum, neque in pedibus, nedum in facie, tumoris vestigium; periculumque vitæ maximum imminebat. Nam illud sane vix unquam fallax Sydenhami præsagium, ægrotis scilicet hoc morbi tempore protinus moriendum esse, nisi Sputationis aut deficientis aut interceptæ vicem subeat partium harum insignis Tumor [b]. Hic fuit Nono die, isque tantum non deploratus, morbi status. In his angustiis intervenit Vir ingenio judicioque acerrimus, cujus ut mihi amicitia jamdudum jucundissima, ita & mors pariter nunc perluctuosa, Jacobus Keil. Illis vero cum eadem esset nobiscum opinio, idemque de curandi ratione sensus, sic morbo occurri oportere censuimus. Caput illico tondetur, & circumquaque appositum Vesicatorium. Sanguis iterum Cucurbitulis ad sex uncias eductus. Enema acre adhibitum est, & quatuor fere post horas repetitum: unde alvus quinquies desedit. Hæc adeo id levaminis attulerunt, ut & Febris paululum remitteret, minusque jam premeret Coma. Verum, ne brevi iterum in pejus ruerent omnia, quod prorsus erat ti-

a Variol. Reg. An. 67. 129, & 135, 149.

b Variol. Reg. Ib. 132, 135, 148.

mendum

mendum, Purgatione jam tum uti decrevimus. Neque nos confiliis hifce nimis præcipites temere rem geffiffe quis arguat, quod aufi fimus, etiam Nono haud elapfo die, hanc ventris folvendi viam experiri: quippe cum plus fatis liqueret, ægrotum, nifi ea interpofita fubvenerit, craftinæ luci parum effe fuperfuturum. Breve quidem fpatium! intra quod fiquid non profuit, æger fuiffet extinctus. Etenim in hoc cafu non tam dies curiofius numerandi funt, quam cubantis conditio expendenda: fiquidem medicina non ad temporis menfuram, fed ad morbi momenta accommodari debet: & quo celerius gravia hæc mala corripiunt, eo maturius quoque auxilia rapienda funt. Neque temporis præceptum perpetuum effe, neque alia de hoc Purgationis inftituto ftatui poteft regula, quam quod, ubi femel exaruerint Puftulæ, quandocunque medentis acumine dignus inciderit nodus, prima quaque opportunitate eam adhibere maxime conveniat.

Cum igitur in has, quas recenfui, difficultates delaberetur ægrotus, hora circiter quarta pomeridiana fequentem hauftum præfcripfimus.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥ij. Sal. Mirabil. Glauber. ʒij. Syr. de Rhamno Cathartic. ʒiij. M.

Id partitis vicibus, trium fere horarum intervallo, affumptum eft: unde poftquam alvus fexies defcenderat, mane, die Decimo, fimul ex integro evanuit tum Coma, tum Febris.

Ita perbrevi duodecim fere horarum fpatio, eum, qui aftantibus jam moribundus & quafi depofitus videretur, in certam adeo falutis futuræ fpem ereximus, ac fi de vita nunquam fuiffet periclitatus. Itaque, poftridie, magna cum voluptate difceffimus.

Liceat hac in Hiftoria quædam animadverfione digniffima adjicere: morbique notas præcipuas paululum retractare, unde quidem mihi aliqua fiducia affulferit, medicinæ ope illum poffe ex hoc tam gravi periculo expediri. Puftularum color etiam in fummo difcrimine probabilis, oræque extimæ, cum jam exarefceret facies, tam in pectore, quam in artubus, fatis floridæ. Urina, utcunque non ita largiter profluxerit, ab ultimis quinque diebus fedimentum ufque depofuit: idque conftanter, licet potionibus, quas recenfui, diluentibus abunde uteretur. Hæc quidem figna haud futilia; fequuntur tamen alia, quæ fecuritatem certius promittunt. Aberat omnino fpirandi moleftia: pulfus, etiam extrema glifcente five febris five delirii vehementia, nunquam intercidit: fed uti pleno impetu ferebatur, ita poft evacuantia cujufcunque generis adhibita, & ictu valentior deprehenfus eft, & intervallis etiam diftinctior. Pulfu adeo & Spiritu ad hunc modum conftitutis, nunquam fere me fefellerunt Purgantia, etfi cætera mala gravius fævirent, terroremque incuterent. Mallem tamen Pulfu potius aliquantulum imminuto id auxilii genus tentare, quam fi multus acceflerit in fpirando labor. Utcunque autem, horum altero fignorum vel utroque repugnante, anceps omnino

omnino remedium, aut fortaſſe aliquando nullum præbeat purgatio; (quid enim in ipſis lethi faucibus valitura ſit medicina?) utroque tamen ſavente ſimul & conſpirante, cæteris licet periculum minantibus, rem hac maxime via geri poſſe multiplici experimento didicimus. Itaque ad hanc potiſſimum regulam dirigi debet medentis judicium.

Historia II.

VIR triginta circiter annos natus, literarumque ſtudioſus, habitus pleni atque opimi, ſigna Variolarum perſenſit. Multa ſcilicet de capite, & de ventriculo queſtus eſt, quaſi hic atque illic pondere quodam opprimeretur. Artus omnes laſſitudine torpebant. Oculi lachrymis ſtillabant. Eruperunt adeo Variolæ Cohærentium plane generis. Medici munus obiit Vir egregius, J. Keith. Ego ad ægrotum accerſitus, die Tertio inveni puſtulas non in facie tantum, ſed etiam in univerſo corpore confertiſſimas. Noctem inquietiſſime tranſegerat; ita quidem, ut interdum comate, interdum delirio tentaretur. Acceſſit gravis ſpirandi labor. Abſoluta jam eſſe videbatur ipſa eruptio puſtularum; quæ tamen ita parum eminebant, ut adhuc intra cutim hærerent. Earum margines admodum inflammati, & quaſi ſanguine ardentes. Qui quidem rubor, ubi intenſior fuerit, a Rhaze[a] mala inter ſigna haud perperam ponitur. Pulſus celer & magnus, febriſque ſatis excanduit. Imperatum eſt, ut Cardiacis mitioribus uteretur, potionibuſque, quæ pulmones maxime liberarent, aſſueſceret. Adhibitum etiam Nuchæ Veſicatorium. Nocte tota haud moleſte ſe tulit: ſed potius ex morbo ortus ſopor videbatur, quam aliqua, quæ naturam reficeret, quies. Adeo ut die Quarto omnia fuerint pene eadem, niſi quod puſtulæ paulo altius eſſent elatæ. Poſt meridiem vehementer increbuit & ſpirandi moleſtia, & in ſoporem propenſio. Venam igitur ſtatim aperiri juſſimus, detractæque ſunt ſanguinis ℥x. Unde ſpiritus multo facilior, pulſuſque ad normam magis redactus. In cæteris nulla mutatio.

Fortaſſe etiam hoc venæ ſecandæ conſilium quibuſdam, rationem temporis ſcrupuloſius ineuntibus, nimis audax videbitur, licet id in habitiore corpore factum ſit, multumque ſanguinis continente: quaſi vero nimiæ eſſet audaciæ etiam anceps remedium experiri, cum non tantum de morbo aliquatenus levando, ſed de vita ipſa fuerit quæſtio. Atqui Arabes, qui de hoc morbo primi præcepta tradiderunt, hanc venæ incidendæ viam, etiam poſt egreſſas Variolas, "ubi humores "redundaverint," aut ipſi ſecuti eſſe, aut ſaltem, ut ſequerentur alii, authores fuiſſe videntur[b]. Itaque medici, qui deinde per quin-

a De Peſte, c. 15.

b Rhazes, Contin. 421. De Peſte, c. 8, & 14. Avicenna, Tract. 4. de feb. t. 10. Alſaharavius, 141. d.

gento

gentos circiter annos nihil fere agitabant, niſi quod acceperant, id unice curantes, ut hæc Arabum monumenta fideliter exſcriberent, eaſdem regulas poſuere; ita tamen poſuere, ut, quod præceperant, vix in uſum eos traxiſſe appareat[a]. Tandem medio fere Sæculi decimi ſexti, Gometius Pereira[b], Methymnæus, quem ſæpe a via trita haud perperam declinaſſe comperio, primus, uti reor, Arabas quaſi in hac re nimium cautos arguit, diſerteque pronunciat, ſi vel adſit Inflammatio, vel Plenitudo, etiam proruptis Variolis, ſanguinem fidenter eſſe mittendum: omiſſa porro hac medendi via, pueros quamplurimos, "aut Sanguinis ex naribus profluvio, "aut Ulceribus periiſſe." Hoc quidem experientia ſæpiſſime comprobatum: id vero adjeciſſe poterat, ſanguinem hoc morbi tempore ex naribus, quod & Rhazes[c] innuit, aut ex uterinis viis fluentem permultis ſaluti fuiſſe: manifeſto ſatis indicio, quod hoc auxilii genus natura aliquando deſideret. Eandem curandi viam inſtiterunt, ſiquando Variolis jam egreſſis malus aliquis affectus intervenerit, Medici apud Gallos eadem fere tempeſtate celeberrimi, Hollerius[d], Paræus[e], Botallus[f]: quorum ultimus quidem hoc Venæ ſecandæ conſilium, relictum jamdiu & pene oblivione obſoletum, magna cum ſua laude revocavit, & ad morbos quamplurimos haud infeliciter applicuit. At idem circa tempus Chymicorum Fabulæ hominum animos falſis terroribus implerunt, & quaſi faſcinatione quadam tenuerunt, duce potiſſimum Paracelſo, præſtigiatorum veſaniſſimo: iique, qui arcanis omnia geri volunt, ita humana imbecillitate ſive uſi ſive abuſi ſunt, contraque ſanguinis miſſionem ita debacchati, uti medici, qui ratione & judicio valerent, non auſi ſint, etiam in maximo vitæ periculo, venam ſecare. Qui tamen, ne nihil ex Arte facere, ægrotiſque prorſus deeſſe viderentur, non deſtiterunt vel Hirudines admovere, vel Cucurbitularum ope humorum copiam minuere[g]. Neque infrequens ea ſane medentium infelicitas, quibus vel parum conſtantiæ vel authoritatis ſit, ut aliorum voluntati potius obſequi, quam ſuo ſtare judicio malint. Ita bonus Vir, Ludovicus Mercatus, qui utcunque, "ſi nova putredine orian- "tur, audacter, etiam ſi plures ſint Variolæ, ſanguinem mitti" edixerit, mox varias hac in re difficultates perſentiens, & morbi fortaſſe fraudulentia deterritus, ſubito ſe revocat; hæſitanſque & in decreto ſuo fluctuans, hunc etiam legentibus ſcrupulum injicit; neque enim, inquit, "facile inventu eſt, quid ſit agendum: nam "videtur longe gravius febrem iterum reverti facta ſemel criſi; ac "ſi ſanguinem mittas, calumnia non vacabis, & periculo; ſi præ- "termittas, certius eſt diſcrimen[h]." Verum initio fere ſæculi decimi ſeptimi, his Chymicorum præſtigiis minus valentibus, plurimi, Gometium vel fortuito ſecuti, vel de induſtria imitati, hanc ſan-

a Franciſc. de Pedemont. 137. Bernard. Gordonius 54. Petrus de Bayro de Peſte 766. Joh. de Conco Regio, Marcell. Donatus, 156. Nicolaus Florentin. Tr. 2. 152. Æmil. Campolong. c. 43. b Nova Medicina, p. 904. c Continent. lib. 30. p. 421. d Lib. 2. p. 66. e Lib. 19. 2. f De Curatione per V. S. c. 5. g Joſeph de Medicis 42. Diomedes Amicus c. x. h 588.

guinis mittendi rationem tenuerunt. [a] Diſertiſſime vero omnium de hac ſanguinis detractione locutus eſt Epiphanius Ferdinandus: qui cum regulas haud male poſuiſſe videtur, verba ipſa non pigebit deſcribere. "[b] Nos autem clarius hanc de Venæſectione doctrinam "illuſtrabimus: quoties enim eſt urgentiæ ſcopus, omni tempore "eſt mittendus ſanguis, dummodo adſint indicantia: nam, 1mo, "cum apparent Variolæ & Morbilli, & febris non ceſſat, neque alia "ſymptomata gravia, tunc licet mittere ſanguinem; 2do, cum ap-"paruerunt per unum diem, deinde deliteſcunt, tunc ſtatim mit-"tendus ſanguis; 3tio, quando ſunt alia gravia ſymptomata, præ-"ter ſymptomata Variolarum, ut Angina, obſtinata Phrenitis, Le-"thargus, Dyſenteria, gravis Opthalmia, vel quivis alius periculo-"ſus & gravis affectus; & ſic Rhazes mittit ſanguinem in Variolis "& Morbillis, ubi adeſt Dyſenteria." Itaque in "difficili Spira-"tione, aut ubi in Variolarum maturatione Inflammatio ingruat "ſumma, aut tumor Eryſipelatodes caput occupet," venas vel ſub Lingua vel ſub Auribus aperiri jubet Mayernius [c]: qua quidem via, ſanguine ad ℥xx. effuſo, Vir acerrimi judicii Comitiſſam Bedfordiæ jam jam morbundam periculo eripuit. Neque alia fuit curationis ratio, quam his in caſibus maxime ſecutus eſſe videtur, Clinicorum haud infimus, Riverius [d]; qui, cum ægros ut "Febre continua pu-"trida laborantes tractandos" eſſe cenſeat, venam ſemel ſecaſſe parum contentus, eam iterum aliquando aperiri jubet, "ut detracta "portione oneris, reliquum a natura facilius expellatur." Quin & recenti memoria, iiſdemque prope temporibus, tres trium maximarum gentium, Hiſpaniæ [e], Galliæ [f], atque Britanniæ [g] Reges, vena iterum ſecta, ex hoc difficili Variolarum morbo evaſerunt. Ita non modo his in regionibus, ſed in Italia, & ad Hyperboreos uſque invaluit hæc Venæ ſecandæ conſuetudo, ſiquando, Variolis licet prodeuntibus, malum adhuc ingraveſceret. Itaque vides Sydenhamum noſtrum accuratiſſime de curatione Variolarum differentem, utcunque huic Medicinæ minus faveret, eam tamen imperaſſe, ſi aut Facies parum intumuerit, aut acceſſerit Phrenitis [h]. Unde mirari ſubit id auxilii genus Mortono ita diſplicuiſſe, ut illud in hoc morbi ſtadio prorſus repudiarit [i]: ſed ille fortaſſe, cum morbum ipſum a Venenato quodam Miaſmate proficiſci contenderit, parum ſibi conſtare videretur, ſi ſanguinis detractionem probaverat: itaque in eo totus eſt, ut morbi virus Alexipharmacis, atque Antidotis expugnet. Aliorum fortaſſe alia ratio, qui ſcilicet, Variolas nihil niſi naturalem quandam humorum Criſin rati, naturæ ſuis ſatis viribus, ut illi cenſent, inſtructæ fere omnia permittunt; ita ut medicus non tam uti Artifex atque adjutor, quam ſpectator merus aſtare debeat. Quaſi vero non eſſent, ut certe ſunt, in Variolarum decurſu tempora,

a Diomedes Amicus, Tract. de Variolis, cap. 10. Anton. Ponce de Sancta Cruz, Imped. Magn. Aux. 3. 17. Horſtius, de Variolis. Joſeph. de Medicis, de febr. 42. Ranchinius, de puerorum morbis, 275. Zacutus Luſitanus, 786. Augenius, lib. 10. 3. Petr. Paſchalis, 117, 463. Joh. Chicotius, Epiſt. de Variolis. Heurnius, Aph. 2. 15. Jul. Cæſ. Claud. Emp. Rat. 286. Bartholin. Ciſta Med. 601.

b Caſus Medic. 78. c P. 449. d Lib. 17. c. 2. e Carolus II. f Ludovicus XIV. g Carolus II. h P. 153. i P. 201, 204.

in

in quibus, etiamsi haud infeliciter processerit eruptio, medici judicium valeret: qui, re in deterius inclinata, cum cætera provideret, tum hoc maxime dispiceret credo, quale futurum esset a sanguine detracto auxilium. Quid enim absurdius, quam, ubi certum alioqui periculum imminet, dubitare, an ea sit adhibenda Medicina, quæ sæpissime quidem salutem ægrotanti attulisse comperta est, medentis autem spem aliquando fefellerit? Ita verissima est illa Hippocratis sententia, quod, ubi "morbus sit periculosissimus, in his pe-"riclitari oporteat: si enim successerit, sanum facies; sin minus, "quod etiam alias futurum erat, id ipsum perpetitur [a]."

Sed ut ad ægroti Historiam revertar; Mane, die Quinto, sopor adhuc ingravescebat: rediitque per intervalla delirium: pustularum progressus nullus. Subsilierunt tendines, totumque corpus sæpe intremuit. Applicata sunt utrique brachio Vesicatoria. Sexto, horam circa undecimam, defecit & loquendi & deglutiendi vis: pulsus non æquis intervallis motus, aliquando & intercisus. Hoc modo plusquam bihorium transegit. Quanquam nunc in ultimo discrimine versaretur, utpote qui jam obmutuit, & spiritus difficultate quasi strangulatus fuit, tamen eum ne sic quidem quasi deploratum deseri oportere putavimus; certi, quid valere posset Medicina, experiri. Cucurbitulis itaque admotis sanguis ad ℥ viij missus est: unde cerebrum aliquatenus recreatum, & spiritus liberior. Pulsus invaluit, magisque intra numerum movit. Nunc & oblata deglutire poterat: quare magna potionum copia imperata est. Tamen ne verbum quidem emisit, nisi quis eum prius fuerit allocutus: responsa interim fere rationis haud expertia. Hodie & sequenti biduo, Medicinam ex Radice Contrayervæ & Croco confectam adhibuimus. Infra Cubitum, & Suris utrinque, applicata Vesicatoria. Sero vespere, Pustulæ jam primum turgescere cœperunt.

Septimo, Pustulæ tumentiores; quarum aliæ pure distentæ; aliæ vacuas vesiculas referebant: in ipsis marginibus rubor haud ita intensus. Pulsus incitatior; Febrisque etiamnum inhærebat. Sputatio libera, & copiosa; Spiritus expeditior: manebat tamen nimia dormiendi necessitas. Quo quidem affectu Comatoso, licet id nisi errore aliquo graviori in regimine admisso (quod tamen secus plerumque accidit) vix fieri [b] putet, nullum tamen deterius esse [c] præsagium recte pronunciat Mortonus. Idem tamen, ubi in hoc periculi, quodcunque sit, inciderit æger, venam secare perperam, uti videtur, reformidat. Quare autem, Comate urgente, hoc Venæ secandæ institutum, in primo [d] morbi stadio probaverit, in secundo aut tertio non item, plane haud intelligo. Sed ut libere loquamur, nosti in illo scriptore, quanquam de Variolis satis multa non sine labore aliquo corraserit, haud raro desiderari & ordinem, & perspicuitatem, & judicium: quippe qui sæpe, utcunque prolixus, nihil doceat; sæpius præcepta obtrudat vel futilia, vel etiam vitiosa: totam vero medendi rationem ad Hypothesin istam, de Spirituum nes-

a De locis in homine. 36. b 253. c 204. d 163.

cio

cio quo Miaſmate, a ſemet ipſo confictam fere ſemper detorqueat.

Octavo, eadem fere omnia. Sputatio ſatis ex voto proceſſit. Pulſus celer, ſed neque humilis, neque imbecillus. Facies omni tumore vacabat. Seri plurimum extraxerant Veſicantia. Toto hoc tempore urina largiſſime profluxit, nihil vero quicquam depoſuit. Veſperi, ne nunc quidem ullus omnino in facie tumor. Pulſus idem. Urina pallidiſſima. Neque adhuc vel ſopore, vel febre opprimi deſitum. In facie puſtulæ fere exareſcebant. Adhibitus eſt Clyſter, unde bis ſoluta eſt alvus. Iterum Nuchæ appoſitum Veſicatorium. Noctu ſæpius delirabat. Febris exacerbata: pulſuſque velocior.

Nono, nulla fere mutatio, niſi quod Sputa paulo parcius fluerent. Repetita ſunt eadem remedia; veſperi Clyſter acris injectus; unde alvus bis mota aliquid levamenti attulit. Nam vires adeo parum imminutæ ſunt, ut Pulſus inde invaleſceret. Febris tamen haud omnino lenior. Facies penitus exarida: manus perpaululum intumeſcebant. Noctu Venter bis deſcenderat.

Decimo, eadem prope omnia, niſi quod cerebrum magis laborare videretur. Hora itaque decima, unanimi conſilio ſic proceſſimus.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥iij. Cremor. Tartar. ʒj. Aq. Pæon. C. Syr. de Rhamno Cathart. ana ʒiij.

M. F. Hauſtus ſtatim ſumend.

℞ Aq. Ceraſ. Nigr. ℥vj. Cinnamom. Fort. Tinctur. Croci cum Aq. Ther. pp. ana ℥j. Confect. Fracaſtor. ſine melle ʒiij. M. Cap. Cochl. iij. poſt ſingulas dejectiones.

Alvus quater reſoluta eſt. Urina colore ſaturo tincta; jam primum ſuſpenſæ in ea Nubeculæ; paululum etiam ſubſedit. Pulſus plenior, & validior; quanquam de celeritate nihil remiſerit. Caput etiamnum grave. Micturus, matulam popoſcit: ſemel non ſentienti deſcenderat venter. Inquietus admodum, nonnunquam & aliena locutus. Iterata ſunt Cardiaca præſcripta.

Undecimo, reſtitit Salivæ fluxio. Tendines interdum convulſi. Cucurbitulis eductus eſt ſanguis ad ℥vj. Veſperi injectus Clyſter alvum ter exolvit. Cætera plane eadem.

Duodecimo, Urina largiter profuſa, probique coloris. Placida & naturalis per trihorium quies. Pulſus uti ſatis magnus, ita & tardior. Cerebrum aliqua ex parte levatum. Iterum uſus eſt hauſtu Cathartico, unde ter fuſa eſt alvus. Poſt ſingulas dejectiones, vegetior factus eſt, & veſperi omnis ſenſuum ſtupor evanuit. Ita ille, qui per undecim dies, morbo maximo implicitus, quaſi Lethargicus decubuerat, hac maxime evacuandi via veternum febremque excuſſit.

Historia III.

LICEAT mihi unam aut alteram Hiſtoriam retractare, in quibus & Tu mecum ſociam operam navaſti, & caſus extiterunt ſingulares.

In Juvene Nobili, more fere vulgari, ſcilicet nauſea, dorſi, lateriſque doloribus, & ſummo ardore ſtipatæ, eruperant Variolæ; confertiſſimæ quidem, non in facie modo, ſed & toto etiam corpore, ita ut omnibus ferme in locis confluerent; parcius tamen in ipſo vultu confuſæ. Puſtulæ itaque, ut eſt in hujuſmodi re morbi natura, depreſſiores, & materia minus diffluentes. Summa diligentia ægroti curam quotidie geſſit T. Crompton, Medicus Windſorienſis: qui itaque inter initia morbi & venam ſecari, & alvum Clyſtere ſolvi juſſerat. Cardiacis modicis atque Opiatis uſus, ad Septimum diem ſine gravi aliqua moleſtia pervenit: niſi quod noctu ſubinde deliraret. Itaque applicata Nuchæ & Brachiis Veſicatoria. Sputatio, Quarto exorta, ad Duodecimum ſatis feliciter proceſſit.

Die autem Septimo, acceſſit Febricula, unde ſomnus paulo turbatior. Quoniam parum profecerant hactenus adhibita Veſicantia, altera duo Carpis ſunt admota.

Octavo, Pulſus plus æquo celer. Faciei tumor perexilis. In papulis pus uti exiguum, ita & crudiſſimum. Magnæ potiones ſumptæ. Nulla de gutture, de ventriculo, de capite, de ſpiritu querela. Nox inquieta, aliquando & interceſſit delirium. Febriculæ unus & perpetuus tenor.

Nono itaque, Veſicantia etiam Cruribus adhibita. Neque ea ſane vix unquam, hoc difficili præſertim morbi tempore, ſine ratione admota: quæ quam vim in omni fere Febrium genere exerceant, cum alias ſatis explicatum ſit, haud ultra nunc perſequar. Hæc, ab Italis jamdiu contra Febres Malignas in uſum deducta, primus, uti reor, ad Variolas curandas tranſtulit Mayernius: quorum quidem efficacitatem ita ſupra cætera valentem judicavit, ut in magno periculo novem una apponi juſſerit. Quare falluntur, qui per omnia jucundam ejus diſciplinam fuiſſe concipiunt. At ægroto non modo Veſicantia adhibita, ſed Clyſter etiam veſperi injectus, unde bis demiſſa eſt alvus. Noctu ſomni breves atque interrupti, intercurſabatque delirium.

Decimo, facies exaruit; manus nonnihil intumuerunt: ſed in his atque in artubus cæteris puſtulæ, in unum confluentes, hinc & inde peramplas veſiculas excitarunt; ſub quibus permultum puris immaturi fluitabat. Hujuſmodi Veſiculas, "ambuſtorum ad inſtar, Sero "limpidiore diſtentas" deſcripſit Sydenhamus[a]: quod quidem ſe-

[a] Var. Anom. 1670. p. 211.

rum ita peracre fuit, ut carnem aliquando ſubjectam nigredine & Sphacelo affecerit. Id etiam advertit Vir perſpicaciſſimus, quo melius humorum in hoc morbi genere cruditas intelligi poſſit, ægroti res non ante Decimum quartum ut plurimum diem, aliquando etiam non ante Decimum ſeptimum [a] ſalvas fuiſſe. Id quod etiam ad eandem plane normam Juveni huic noſtro accidiſſe mox videbimus. Mane Rhabarbari gr. xxiv ſunt præſcripta: ſed ea parum reſpondente Medicina, circa meridiem injectus Clyſter alvum bis magna copia dejecit.

Undecimo, Tuſſis, quæ a quatuor diebus fuerat moleſta, quievit. In cæterorum curatione ſic progreſſum.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥iij. Mannæ. Syr. Roſar. ſolut. ana ℥ſs. M.

Unde quater fuſa eſt alvus: adhibituſque ex more Hauſtus Somniferus quietem ea nocte placidiſſimam allexit. In brachiis & cruribus humor adeo acris evaſit, ut pelliculas, quibus incluſus eſt, eroderet tandem, unde magna fœditas odoris acceſſit. Itaque ea ſevo agnino ita circum undique obducta ſunt, ut pollincturam quaſi paſſus videretur.

Duodecimo, & Decimo tertio, pene eadem. His & ſequentibus etiam noctibus per intervalla aliquantulum delirus; febrique adhuc incaluit.

Decimo quarto, adhibita eſt, ut prius, medicina Cathartica: & cum Febricula ne tum quidem conquieſceret, etiam Decimo ſexto die iterata.

Hac igitur medendi via Febris tandem ex integro deceſſit. Sed is fuit humorum acor, ut ægroto, etiam integritate reſtituta, non modo enaſcerentur Furunculi, ſed tota quaſi deſquamaretur cuticula, unguesque exciderent: his vero poſitis exuviis, nova juventute refloruit.

Historia IV.

Variolarum etiam exitus, quem nos in Fœmina generoſa ſimul vidimus, & rarus eſt, & notatu digniſſimus.

Fuit illa habitu pleniore prædita, & duobus fere a menſibus Tuſſi & Catarrho graviter conflictata eſt. Jam, cum ego acceſſi, in conſpectu erant Variolæ: ita quidem confertæ, ut creſcente morbo undique ferme inter ſe invicem adhæreſcerent. Febris ſatis vehemens; ſpiritus paulo difficilior: vox ſubrauca. Urgebat aliquando & nauſea. Caput vero præ cæteris immaniter dolebat. Præſcriptis quæ ventriculum lenirent, Cucurbitulæ juxta collum adhibitæ ſanguinis ℥ix eduxerunt. Neque miretur quiſpiam quod, utcunque jam exeuntibus Variolis, ſanguinis mittendi author fuerim: quippe ſub

[a] Ibid. 212.

hoc

hoc ipſo tempore, ſi exuberaverint humores, dolorve vehemens perſtiterit, Sanguinis detractionem, & maxime quidem ſi Cucurbitulis fiat, ita parum nocere comperi, ut faciliorem inde puſtulis exitum fere ſemper expediverim.

Secundo, cum Tuſſis vehementer ſæviret, Spirituſque adhuc aliquantulum laboraret, datum eſt Decoctum Pectorale; ſed id ſtomacho (quod etiam ſæpe alias vidi) ita inſuave, ut nauſeam fere ſemper commoverit.

Tertio, omnia fere eadem: niſi quod Linctu adhibito Tuſſis paululum miteſceret; quietemque aliquam conciliarent Opiata, iteratis vicibus adhibita.

Quarto, multa de Raucitate fauciumque aſperitate conqueſta eſt: itaque os ſæpius Gargariſmate lenitum. Puſtulæ ingenti multitudine prodierant: mole quidem exiguæ, etiam & depreſſæ; quoad cætera, nihil præ ſe mali ominis ferebant. Sputorum copia incredibilis, ita ut viginti quatuor horarum ſpatio quaſi ad Congii menſuram aſſurgeret. Erat tamen inquies perpetua, jugiſque ita corporis jactatio, ut neceſſe fuerit ad Opiata rurſus confugere. Hæc adeo liberius indulſi, quod ab his, quantum quidem obſervatione percepi, nec Tumorem faciei reprimi, nec Sputa ipſa intercipi unquam viderim. Hoc præſertim morbi tempore mira præſtant; cum nulla medicina, non modo ad quietem inducendam, ſed ad ipſos etiam humores leniter foras alliciendos, puſque maturandum, ſit valentior. Etiam in hac ipſa ægrota, ubi aliqua ſpirandi moleſtia fuit, ita parum offecit, ut, cum cætera in melius irent, ſputaque recte procederent, tum ſpiritus quoque minus laboraret. Divinum plane remedii genus! quod ſolertiſſimus de hoc morbo ſcriptor Sydenhamus ad Variolas curandas invexit primus, quodque certe ſubtiliore quadam obſervatione prudenter adhibitum pluribus ſaluti fuit, quam cætera omnia quotquot ſunt Cardiaca. Interque ea, quæ hæc ægrotis commoda conciliant, non ultimas tenet celebris illa a Fracaſtorio confecta Medicina.

Hac igitur opitulandi via nox pacatior: dieque Quinto, Facies jam tunc intumeſcebat: pulſus ad numerum magis compoſitus: urina tamen, boni utcunque coloris, nihil demiſit. Die Sexto fere eadem, niſi quod languidior videretur.

Septimo, moleſte admodum ſe habuit, inſomnis atque inquieta. Febris nunc denuo acceſſit. Materia, quæ puſtulas inferſit, ſatis proba, & aliquantulum flaveſcens.

Octavo, eadem inquies; ita ut nullam noctem duceret, quin neceſſe fuerit Syrupi de Meconio ℥ ij adhibere. Quarum una ex præcepto Sydenhami, veſperi, temporius data; quia febris tum potiſſimum exacerbeſcere cœpit. Nox tamen nihilominus triſtior.

Nono, Sputatio etiamnum ſatis libere proceſſit. Febris autem vehementer excanduit, ita ut interdum aliena loqueretur. Pulſus incitatus, valens tamen. Puſtulæ in Facie exareſcere cœperunt, Tumorque paululum ſubſidere. Spiritus haud ita liber; urina lar-

giter

giter demissa. Clyster mane injectus febrem aliquatenus leniit. Vesperi, Nuchæ admotum Vesicatorium: Haustusque Somniferus ex more adhibitus. Noctu quies fere nulla; incaluit quippe admodum, & delirabat.

Decimo, mane paulo magis ad quietem composita: sed nec adhuc febre, vel delirio vacua. Clystere tamen iterum injecto, aliquantulum ad se rediit. Vesperi adeo, cum Tu in consilium accersitus ægrotam mecum inviseres, Febrisque nondum conquiesceret, quoniam pulsum utcunque celerem, plenum tamen & valentem, habita virium ratione, percepimus, hoc remedii continuo sumendum duximus.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥ ij ſs. Mannæ ℥ ſs. Aq. Pæon. C. ʒ iij. M.

Haustumque Somniferum post duas vel tres dejectiones dari jussimus. Noctu sexies fusa est alvus; ita tamen, ut satis commoda quietis intervalla habuerit. Hinc omnia in melius ibant: sic ut,

Undecimo, Febris fuerit multo remissior, & evanuerit prorsus delirium. Perstitit adhuc, quod perrarum est, Sputatio liberrima. Manuum, qui hactenus erat perpusillus, tumor increvit: ita parum medicina leniter evacuans, hoc demum morbi tempore, quod a plerisque tantopere timetur, ne artus extremi intumescant, prohibet. Quinimo in Fœmina, uti meminisse potes, prænobili, quæ Undecimo die abortum fecit satisque sanguinis profudit, manus, antea nequaquam inflatæ, duodecimo primum, post id profluvii, turgescere cœperunt; ita ut paucis diebus, licet Variolarum multitudine laboraret, inque earum cursu abortiret, ad integritatem pervenerit.

Duodecimo, cum etiamnum inhæreret Febris, iterum adhibitus est Clyster: unde alvus fluentior facta maximum levamen attulit. Quippe ad Decimum quintum bis terve quotidie descendit. Quæ Rhabarbaro per vices iterato, Opiatisque commixto, cum leniter esset perpurgata, post triduum calor omnis cum febre decessit.

Sed ut quale demum fuerit morbi virus, appareat, cum sanitas jam esset restituta, materia Variolosa naris infimæ septum qua cartilagineum est, penitus erosit; ita ut foramen haud mediocre, perfecta undique cicatricula obductum, relinqueretur. Et hoc quidem, cum alias nihil officeret, in bonis ægrotæ rebus ducendum: nam si acris iste humor altius ad ossa pervaserat, Nasus ipse concidisset.

HISTORIA V.

FOEMINÆ illustri, quæ a tribus circiter mensibus utero gesserat, oborti sunt capitis atque artuum dolores vehementissimi: in dorso præcipue ita acuti, quasi gladio confoderetur. Febris etiam accrescere inceperat. Qui affuit rerum harum peritissimus,

H. Cham-

H. Chamberlen, quanquam, ne abortiret illa, metum ſubeſſe perciperet, aliquam tamen de Variolis ſuſpicionem habuit: quare ut utrique malo occurreret, ſanguinem detrahi juſſit. Poſtridie cum ingraveſcerent omnia, brachiis Veſicantia adhibuit: prodierunt deinde Variolæ, ingenti multitudine. Dolores aliquatenus levati: ſed ad cætera acceſſit animi languor. Venter etiam paulo liquidior. Quare, quæ vires reficerent, fluentemque alvum cohiberent, imperata.

Tertio adeo die, cum ego eſſem in conſilium accitus, Variolæ totum fere corpus occupaverant: diſtinctæ quidem ut plurimum, ſed ut minima relinquerentur intervalla: itaque, vigente morbo, multæ confluebant. Neque abortiendi metus evanuit: febris quippe vix remiſſior; & urina ſanguine interdum tincta. Puſtularum etiam egreſſus tardiſſimus. Adhæc increbuit Tuſſis; ſæpe etiam & nauſea intercurrit.

Dies Quartus maximis in moleſtiis conſumptus. Cætera fere eadem. Itaque Medicina Somnifera veſperi adhibita, & ad mediam noctem, quia parum quietis attulerat, iterata. Nihilominus, ad primam fere lucem,

Quinto, abortiit: ſic tamen ut intus, quod infeliciſſimum fuit, remanſerit Placenta. Itaque hæ cum eſſent rerum anguſtiæ, Sanguinis profluvium, ne puſtulæ penitus interciderent, paulum reprimi oportere duximus: iiſque quæ lenius aſtringerent, Opium immiſcuimus. Veſperi itaque fluxio iſta ſatis mediocris: puſtulæ tamen ſubpallidæ. Facies, quæ nonnihil jam intumeſcere cœperat, depreſſior. Pulſus celer, & debilis: inquies continua; mens haud ita integra. Digiti motu perpetuo agitati; ſtragula vellicabat, floccoſque collegit. Vires denique admodum imminutæ, ita ut in maximo vitæ diſcrimine verſari videretur. Tamen fere iiſdem uſa remediis, maximeque Opio ad gr. ij per vices ſumpto, noctem eam ſatis placide egit: ita ut mane, hujus potiſſimum medicinæ ope,

Sexto, in melius mutata fuerint omnia: ſpeſque aliqua vitæ conſervandæ affulſerit. Efflореſcere quippe atque attolli cœperant puſtulæ; pulſuſque invaluit, ita tamen, ut ne nunc quidem Febricula vacaret. Eadem remedia, atque ad eandem uti prius normam adhibita. Nam a Calidioribus, etiam cum puſtulæ ſubſederint, temperandum eſſe rati ſumus, ne, quod deterioris longe ominis futurum erat, Sanguinis curſus increſceret. Quam etiam in Variolis medendi rationem, ubi Menſes profluxerint, ſecutum eſſe video Sydenhamum[a].

Itaque Septimo, cum jam pene evaneſceret ex nimio Sanguinis fluxu timor, præſcripta ſunt Cardiaca temperatiora: & Clyſter, iſque leniſſimus, injectus.

Octavo, ſua quaſi ſponte exiit Placenta. In hoc enim opere artem nocere poſſe arbitrati, omnia prope naturæ permiſimus. Ali-

[a] Variol. Anom. 1670. 214.

quot ſimul ſanguinis grumi demiſſi; ſed nulla, quæ officeret, ſecuta eſt fluxio.

Ad Nonum adeo diem perventum eſt. Facies permodice intumuit; puſtulæ ipſæ nequaquam inareſcebant, utpote, cum ſegnius prodiiſſent, cruda adhuc materia fluentes. A triduo, Sputa ſatis libera. Tuſſis etiamnum moleſta: fauces aſperæ, & lingua ulcuſculis ſcatens. Febris inhærebat aſſidue: aliquando & delirium revertebatur. Pulſus interim ſatis valebat; & utcunque incitatior, in æquabili motu permanſit. Urina etiam multum depoſuit. Sed ea fuit inquies jactatioque corporis, ut nullus omnino ſomnus, niſi Opiatis affatim impertitis, acceſſerit.

Decimo, idem rerum omnium ſtatus.

Undecimo, facies ſicceſcebat. Febris adhuc incubuit, remiſit tamen aliquantulum, ventre bis, Enematis ope, ſubducto.

Duodecimo, inquies eadem & Febricula, quare paulo acrior Clyſter inditus levamento fuit.

Tandem Decimo tertio, cum & vires ſatis conſtarent, neque adhuc decederet Febris, Rhabarbari ʒ ſs eſt adhibita: quippe morbum, qui alvo fluente levior jam factus fuit, hac maxime medendi via tandem abigi poſſe confiſi ſumus. Ventre igitur quater fuſo, Febris multo remiſſior: quæ tamen etiam, Decimo quinto die, ita parum evanuit, ut neceſſe fuerit medicinam paulo efficaciorem exhibere. Ea fuit hujuſmodi,

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥ ij ſs. Mannæ Calabr. ℥ ſs. Aq. Mirabil. ʒ iij. M.

Unde alvus quinquies mota febri finem integrum impoſuit.

Ita fœmina lectiſſima ex vitæ diſcrimine, eoque multiplici, pluſquam ſemel, exemplo haud vulgari, liberata. Siquidem Vir ille experientiſſimus, qui ægrotantis ſaluti præfuit, rariſſime aliquam, quæ Variolis correpta abortierit, ad ſanitatem perveniſſe; earum vero, quæ hoc modo eſſent abortum paſſæ, nullam omnino ſuperfuiſſe cognovit.

Historia VI.

LOCUS ipſe hortari videtur, ut memorabilem, & huic quam modo retuli maxime affinem, Puerperæ Hiſtoriam attexam: præcipue cum eidem illa Medico valetudinis ſuæ curam commiſerat. Hic adeo accerſitus, cum vehementiſſima febre correptam, dorſique dolore laborantem videret, utcunque legitimum pariendi jam fere inſtaret tempus, tum venam ſecari, tum Enema atque Veſicatoria adhiberi juſſit. Poſtridie, eruperunt Variolæ, ingenti multitudine: neque tamen illæ, niſi rarius, Confluentes. Exinde de doloribus

minus questa est; tertio tamen die, partum maturum edidit. Nihilominus medentis consilio res ita processit, ut Variolæ cursum suum haud infeliciter tenuerint.

Septimo demum, cum ego accerserer, satis aperta Febris redivivæ indicia. Pulsus quippe celer, & grandis. Urina pallidior, ubertim tamen demissa. Sputatio perparca. Vix quicquam intumuit Facies; pustulæ ipsæ subalbidæ; materia ita parum plenæ, ut maxima ex parte vel Pelliculæ, vel Verrucæ speciem induerint: perpauculæ sero tenui fluitabant. Noctes maximo cum labore traduxerat: utcunque Opiatis assueverat. Aliquando & languescere visa est. Itaque applicata sunt Vesicatoria infra cubitum utrinque: præceptaque, quæ & quietem inducerent, & humores, siqua id fieri posset via, propellerent atque maturarent. Sed,

Octavo, utcunque nox paulo levior fuisset, pustularum maturitas nulla: neque quid amplius tumoris accessit. Febris autem multa cum corporis jactatione acuebatur. Clyster, vesperi adhibitus, alvum fudit, unde febris impetus paulum relanguit.

Nono, eadem omnia. Neque quicquam vel in artubus maturuit. Inquies maxima, aliquando & mens parum sibi constans. Idem hodie ab eodem Enemate levamentum.

Decimo, apparuerunt in ipsis pustularum interstitiis, haud mediocri numero, papulæ rubræ, Morbillorum instar, fere intra cutem hærentes: aliquæ tamen ita extabant, ut Tuberculi alicujus speciem referrent. Triduo autem elapso, omnes evanescebant. Neque nova hujusmodi eruptio aut infrequens, aut a Scriptoribus silentio prætermissa: quam quidem & observasse videtur vetustissimus scriptor ille, apud Rhazem [a], Georgius: ait quippe "aliquando accidere, & inveniri Variolas parvas intus in magnis Variolis, & nominari Variolas duplices." Pari modo Variolas sæpe denuo quasi germinare, & recenti quadam sobole succrescere scribit Gometius [b]; etiam in una corporis parte Variolas, in altera Morbillos erupisse meminit Etmullerus [c]. Ita haud raro Variolæ sibi invicem succedunt, nonnunquam & pustulis tum Verrucosis, tum Crystallinis, aliquando & Corneis reperiuntur interstinctæ. Sed hic fere Naturæ lusus humorum cruditatem arguit, gravioremque morbum significat. Tamen ut ad ægrotam revertamur, faciei pustulæ, squamarum instar, deciderunt. Febris continenter inhæsit. Pulsus æqualis satis, sed justo concitatior. In urina nihil depositum. Itaque cum nihil ultra suis efficere viribus potuerit natura, neque per Cutis meatus, neque, seu per Salivæ, seu per Urinæ vias, quicquam amplius extrudere, nostrum esse rati, ut huic ita laboranti subsidium arte pararemus, Rhabarbari ʒ ß sine mora exhibuimus. Id tamen, alvo reluctante, nihil egessit. Quare vesperi paulo valentior medicina præcepta est.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥ iij. Mannæ opt. ℥ ß. Cremor. Tartar. ʒ j.
Aq. Mirab. ʒ iij. M.

a Contin. 30. 419. Col. 3. Vid. etiam Mayern. de Variolis. Gasp. Kolichen. Obs. de Variolis in Æthiope.
b 905. c 248. Pechlin. Observ. Diemerbrook. Hist. 19.

Hoc

Hoc, partitis vicibus exhibitum, alvum quater multo cum levamine commovit. Quod vero Medicina iſta ſic diviſa fuerit, id quidem in hac corporis imbecillitate conſulto fecimus; ſatius quippe duximus, quemadmodum & de Sanguinis detractione perſcienter notavit Celſus [a], primum levare ægram, deinde perpurgare, quam ſimul omni vi effuſa fortaſſe præcipitare. Hac ſcilicet moderatione utentibus, raro aliquid adverſi, præter ſpem, accidere ſolet.

Undecimo, & Duodecimo, Cardiaca cum Opiatis conjuncta infirmitati virium commode ſubvenerunt. Minus interrupta, quam antea, quies. In urina aliquid tandem deſedit. Pulſus non ita incitata celeritas. Sed neque adhuc, licet per deceſſiones aliquando mollita, febris integrum corpus dimiſit.

Decimo tertio, igitur eadem fere inſtituta Purgatio, quod reliquum erat febriculæ, penitus reſtinxit.

Haud vulgares eſſe arbitror has Abortientis, atque Puerperæ Hiſtorias: in quibus, uti morbus ipſe eundem fere & curſum & exitum habuit; ita hoc etiam commodi utriſque commune, ut morbo utriuſque notitiæ ſubtracto, neutra ſe Variolis eſſe correptam, niſi ſanitate tandem recuperata, perceperit.

Vides alteram non a Puerperio modo, ſed ab ipſo Variolarum genere, in vitæ diſcrimen maximum incidiſſe: nam puſtulæ erant, aut more Verrucarum duræ, aut Siliquarum inſtar vacuæ, nullamque unquam maturitatem adeptæ. Quarum has Marcellus Donatus [b], illas Johannes de Gaddeſden [c], de re Medica Scriptor noſtratium antiquiſſimus, uterque Rhazem [d] ſecutus, lethales pronuntiat. Hæc quidem morbi ſpecies perrara: qua tamen puellam non ita pridem laborantem curavi. Erant in ea Variolæ confertiſſimæ: febris ſub initia ita vehemens, ut per quinque continuos dies deliria, dolores, vigilias, nervorumque diſtentiones intulerit: poſt id temporis omnia pacata. Octavo, in puſtulis nullum omnino puris veſtigium: nullus itidem in facie tumor. Itaque jam tunc, ne periculum grave inſtaret, metuendum duxi. Poſtridie tamen, Pelliculæ omnes ruptæ atque deciduæ: & contra ſpem omnium, ſine febre morbus ex integro deceſſit. Elapſis tamen diebus aliquot, materiam adhuc in ſanguine deliteſcentem indicabant, qui tum ubertim prodierunt, Furunculi.

HISTORIA VII.

ADoleſcentulum annorum fere quindecim Febris, cum multo capitis dolore, fluxuque ventris peracri, corripuit: ita ut brevi prodierint Variolæ, confertæ & contiguæ. Ægrotantem ſic maxime levari poſſe judicabat Vir rei Medicæ gnarus, T. Wadſworth, ſi Nuchæ apponeretur Veſicatorium, eſſetque in uſum vocata, quæ fluentem

a 2. 10. b De Variol. 111. c Roſa Angl. 2. 4. d Contin. 30. de Peſte. c. 15.

alvum

alvum reprimeret, Tinctura. Tertio, cum ego adſcitus eſſem, die, puſtulæ, utcunque exiguæ, ſatis floridæ tamen, magiſque quam pro impedimentorum ratione evocatæ. Nam alvus erat etiamnum cita, ita ut quotidie quater aut amplius deſcenderet. Itaque Tincturæ, aliiſque remediis, tam Aſtringentibus, quam Cardiacis, ſæpius aſſuetum, unde paululum ſuſtitit alvus. Acceſſit gutturis angor, & quædam aſperitas: Lingua etiam puſtulis dolentior. Cui quidem malo commode ſubvenit Mucilago tenuis, ex Cydoniorum ſemine confecta. Urina coloris haud mali.

Quarto, mane pleraque eadem: increbuit tamen ventris fluor; ita ut neceſſe haberemus valentius quoddam medicinæ genus experiri: quod fuit hujuſmodi.

℞ Decoct. alb. ℥vj. Confect. Fracaſtor. ſine melle ʒvj. M. F. Clyſter ſtatim injiciendus; & rep. veſperi.

Sed neque ſic alvus ita quievit, ut non ſæpiſſime noctis tranquillitatem interturbarit. Nihilominus,

Quinto, puſtulæ neque colore pallentes, neque in apicibus retruſæ; ſed pro hujuſce morbi indole haud infeliciter provectæ: vires etiam ſatis conſtantes. At aderat inquies haud mediocris, venterque exſolutus novas moleſtias creavit. Quod fluxit autem, erat preliquidum: interdum etiam mucis pituitæque ſimilia excreta. Quare & Theriaca Aſtringentibus immixta: & Clyſter, qui potentius ventris impetum compeſceret, injectus. Adhibitus etiam, qui ſomnum inferret, hauſtus. Noctu, ſatis commoda quies, ita ut,

Sexto, alvus coactior facta, nunc tandem comprimi videretur. Quare, omiſſis quæ valentius aſtringerent, Theriaca iterata eſt: eademque nobis fuit ſomni arceſſendi cura.

Septimo, tamen recruduerunt omnia; alvus ſiquidem nimium concita: puſtulæ tamen coloris ſatis vividæ; & pure probabili referte. Itaque ad ea, quæ die Quarto præcepta ſunt, iterum tranſivimus. Unde nox paulo tranquillior.

Octavo, Nullæ amplius alvi fluentis turbæ: neque ulla, niſi de languore aliquo, querela. Pulſus tamen commotior, ita ut haud obſcura fuerint Febris Secundæ indicia. Itaque ſatis cum moleſtia conſumptus dies. Quare id a nobis maxime attendi, curationemque ſic dividi oportere rati, ut & perfici poſſet, quæ adhuc tardior fuit, puſtularum maturitas, haberetque æger liberaliores quietis inducias, in Cardiacis, quæ mediæ eſſent materiæ, Opiatiſque hærendum eſſe judicavimus. Poſtridie adeo, ſatis ex voto in omnibus proceſſum.

Decimo, Puſtulæ, maturitatem adeptæ ſuam, ſicceſcere cœperunt. Febris exacerbata, ita ut ſumma ſecuta ſit inquies. Igitur Enema, quod ventrem emolliret, & Veſicantia brachiis adhiberi curavimus. Hauſtus etiam Somniferus altera vice, noctu, repetitus: unde quies aliquantulum pacatior; ita tamen ut,

Undecimo, Pulſus fuerit nimis concitatus, fervorque corporis ſatis vehemens. In urina autem aliquid deſedit. Itaque cum Febris etiamnum inſideret,

Duodecimo, Rhabarbari ℨſs, hæſitatione omni abjecta, exhibuimus; unde alvo quater ſoluta, febrilis ille æſtus magis ad temperiem deductus: qui tamen, ſub noctem potiſſimum, ingraveſcere nondum deſtitit.

Decimo tertio, idem rerum omnium tenor. Quare,

Decimo quarto, Rhabarbarum rurſus exhibitum ventrem ſexies fudit. Hinc nox ſatis quieta: & quod reliquum erat febriculæ omnino elanguit.

Advertis, quam in lubrico fuerit Adoleſcentuli hujuſce ſalus. Etenim cita alvus, ab univerſis Scriptoribus, inter ſigna Variolarum maxime funeſta ponitur: cujus quidem tantus fuit apud Arabas timor, ut horum plerique ægrotos per ea quæ ventrem cotraherent, non diligenter modo, ſed etiam officioſe præmunierint. Aliorum autem, etiam Arabum [a], alius ſenſus, qui primis morbi diebus alvum leniri volunt: nonnulli eam omni [b], aut alterno [c] ſaltem die, vel Clyſtere vel glande ſubdita ſolvi præcipiunt. Quam quidem curandi viam, quibuſdam in Germaniæ locis, jam nunc teneri intelligo. Quanquam vero is ego non ſim, qui, utcunque Catharticis alias haud adverſus, in ipſo morbi curriculo ea in uſum trahi conſulerem: hæc ipſa ſatis evincit Hiſtoria, ventris fluorem, etiam citra ægroti exitium, in Variolis poſſe aliquando exſiſtere. Id autem obſervatione haud indignum, quod, re licet in integrum reſtituta, morbus tamen ipſe factus fuerit, ut alvo fluentiore plerumque fit, diuturnior.

HISTORIA VIII.

VIRO annum fere agenti triceſimum acciderunt Variolæ, totum corpus pariter ac faciem ita occupantes, ut invicem uſquequaque adhæreſcerent: pauciſſimis etiam in locis coaluerunt. Sed cum ſatis alias roboris ſubeſſet, Octavum diem haud admodum vexatus attigit. Tum vero veſperi ſpiritus paulo gravior, ſenſus tardior, menſque haud leviter commota. Inquies, fervorque corporis acceſſit. Puſtulæ jam quaſi inaruerant. Curavit eum diligenter J. Hollier: ſed ne ſuo ille arbitrio, quæ potior viſa eſt, medendi viam inſiſteret, obſtitit Gallus quidam, qui cum medicinam ex Sale potiſſimum Viperino confectam, eamque quaſi fallere neſciam obtruſerat, de ægri ſecuritate magnifica promiſit. Tamen,

Nono, neque deſiit ſpirandi moleſtia, neque non vehementius increbuit delirium. Itaque, veſperi, appoſita ſunt Nuchæ atque

a Fil. Meſuæ, Contin. 421. c. 4. Serap. ib. & de Febr. c. 12. b Sennert. 736. c Fonſec. Conſilior. Tom. 1. 48. Horat. Aug. x. 18.

brachiis

brachiis Veſicantia: Clyſterque ſatis acris inditus ventrem ſæpius commovit. Hinc

Decimo, ſpiritus facilior, caputque aliquatenus levatum.

Undecimo autem, febris invaluit: ita ut Delirio maxima tandem per vices ſupervenerit capitis gravitas; fere ut ſoporatus videretur. Tendines interim convulſi. Ardor corporis ſummus: aliqua etiam ſpirandi difficultas. Pulſus tamen & plenus, & vehemens. Itaque cum diſcrimen ingens jam tum immineret, in ea fuimus opinione, & Sanguinem extemplo detrahi, & Alvum etiam ſic deduci oportere.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥ ij. Syr. de Rhamno Cathartic. Aq. Pæon. C. ana ʒ iij. M.

Dicenti, extrema videri ejus generis remedia, ea ſane ſic & videri & eſſe reſponſum eſt: idque itidem extremum eſſe, cui occurri voluimus, periculum. Quare ſanguis jam tum detractus præſentis aliquid auxilii attulit; noctuque venter ſæpe demiſſus tum cerebri tum pectoris gravitatem ſic ex integro tollebat, ut febris quoque jam interquieſcere cœperit. Ita tandem juvantium pertinacia malum corporis vicit.

HISTORIA IX.

NObiliſſimæ & perantiquæ familiæ hæredem corripuerunt Variolæ: ita leniter quidem, ut ſine ulla fere moleſtia eruperint. Itaque in principio, nihil, quod morbo occurreret, factum: niſi quod Cucurbitulis eductus fuerit Sanguis ad ℥ iv. Curam ægroti habuit, Vir clariſſimus, & Supellectile medica inſtructiſſimus, H. Sloan. Ad Octavum adeo diem ſine omni difficultate perventum eſt: ut nulla omnino fuerit ſuſpicio, poſſe eum aliquando in periculo verſari. Eo tamen die, cum nos illum una primum inviſeremus, & febre tentatum, & ſingultu ſæpius affectum invenimus. Acceſſit & tuſſicula. Puſtulæ non in facie modo, ſed per univerſum corpus confertæ: in pectore præſertim a claviculis ad umbilicum uſque, denſiſſimæ: quod uti perrarum eſt, ita & inter mali ominis ſigna a quibuſdam non temere poſitum. Neque id ſane infrequens, ut Variolæ, licet inter initia facillime, ut hoc in caſu, proruperint, morbi tandem decurſu evadant mortiferæ. Puſtularum margines ſupra modum rubeſcentes: ipſæque crudiore materia diffluentes, quæ ad flavedinem quidem parum accederet. Facies non niſi modice intumuit. Pulſus plenior, utcunque incitatus. Haud multa inquies; ſomni tamen neque arcti, neque diuturni. Sputatio longe parcior, quam quæ morbo ita gravi conveniret. Is autem virium languor, ut neque caput de pulvino tolli, neque in alterutrum ſe verti latus libenter tulerit. Horum omnium ut ratio aliqua haberetur, mitiore Cardiacorum genere, aliiſque remediis curavimus.

Inſe-

Infequente biduo, nulla rerum mutatio, nifi quod deceſſerit ſingultus. Somnifera ſingulis noctibus adhibita, aliquando & iterata.

Undecimo, Tuſſis vehementer increbuit, & quandam quaſi in pectore anguſtiam invexit. Febris etiam, præſertim veſperi, exarſit. Itaque quæ pulmonibus ſubvenirent imperata, admotumque Nuchæ Veſicatorium.

Duodecimo, venter Enemate ſolutus febrem aliquantulum tenuavit, quæ tamen noctu ita recruduit, ut per intervalla delirium excitarit.

Decimo tertio, Facies prorſus incruſtata, Manuum tumor omnino nullus. Spiritus paulo moleſtior. Neque febris adhuc conquievit, neque remiſerunt cætera. Urina tamen, largiter utcunque profuſa, nonnihil depoſuit. Serio igitur de his rebus deliberantes, de Evacuantibus, & de Rhabarbaro exhibendo, ſermonem habuimus: cunctanter tamen in hoc ipſo morbi tempore, periculoſo licet, agendum eſſe arbitrari, id conſilii abjecimus. Qua quidem in re id potiſſimum attendimus, ut, naturæ conatum dum opperiremur, ægroto interim nihil noceremus. Neque id non a nobis curandum eſſe duximus, ut exiſtimationi etiam noſtræ, quoad licuit, conſuleremus. Fortaſſe etiam prudenter ſatis aut quicquam tentare, aut in ſplendida perſona periclitari conjectura noſtra noluimus, ne occidere, niſi ſervaſſemus, videremur. Quippe ſiquid adverſi acciderit, id Rhabarbaro fortaſſe quis imputaverit: ſin, Bolo atque Julapio decenter & ſolenniter repetitis, res tamen ad exitium veniret, artis regulas fuiſſemus perſecuti. Nihilominus Clyſterem altera vice præcipere auſi ſumus, adhibitaque ſunt brachiis utriſque Veſicantia. Nox inquieta; Febre nunquam antea ita graviter laborarat: multa, & ſæpiſſime incondita, locutus. Pulſus tum citatior, tum minus valens. Itaque mane,

Decimo quarto, experiri ſtatuimus, quid auxilii in hoc rerum diſcrimine afferre poſſent Cucurbitulæ: his adeo admotis, ſanguis ad ℥viij fluxit; unde & aliqua caloris remiſſio, & capitis levamen maximum.

Veſperi tamen, cum Febris etiamnum parum eſſet inclinata, noſque Evacuantia præcipue ex uſu fore tandem ſuſpicaremur, de Rhabarbaro iterum mentionem fecimus; jam de quindecim, mox de viginti quinque granis locuti. Sed medio tutius eundum eſſe rati, rem æquiſſimo modo ſecuimus: &, viginti demum granis fidenter exhibitis, nimium alvi fluxum haudquaquam perhorruimus. Hinc ventre ſemel ſoluto, Febris, utut nunc primum miteſcere viſa ſit, etiamnum tamen inhæſit. Quare ne vel delirium, vel ſpirandi difficultas ingraveſceret, Veſicantia ut præſto eſſent, præcepimus.

Decimo quinto, melior paulo rerum facies. Pulſus magis ad æquabilitatem acceſſit. Nulla jam pectoris anguſtia, vox tamen rauciſſima. Enemate adhibito, emollitus eſt venter; qui deinde ad fluorem proclivior, hoc & proximo die ter quaterve dejecit. Vires tamen, niſi in ipſo dejiciendi articulo, haudquaquam imminutæ.

Decimo

Decimo ſeptimo, ad Rhabarbari ℥ ſs ſatis audacter aſcendimus: unde ter fuſus eſt venter. Sed neque adhuc febris prorſus evanuit, quæ veſperi præſertim moleſtiam renovabat. Cætera quidem in melius mutata. Itaque,

Viceſimo, cum quotidie deſcenderat venter, exhibita ſunt Rhabarbari grana xxv. Febris nunc tandem penitus depulſa; vireſque, quanquam alvus liquidior jam facta bis fere indies, ad tempus aliquod, fluxerit, paulatim inſtauratæ.

Ad hunc modum Vir ille prænobilis ex morbo graviſſimo, lentis tandem gradibus, ad ſanitatem pervenit: quam utique Evacuantibus, & quidem Ventri maxime fluenti acceptam referri oportere ipſa ſatis fidem facit Hiſtoria: nam Febris, non niſi poſtquam fuerit, leniter ſane, ad plures tamen vices, repetita Purgatio, deceſſit.

Historia X.

DElirium vel in initiis, vel in ipſo vigore Variolarum, ſatis vulgare eſt: ſed id vix alias unquam ita impotens atque effrænatum, ac in Virgine quadam percepi. Eruperant eæ haud commode, die ſcilicet ſecundo, permultæ quidem illæ atque denſæ, ſic quidem ut in genis plane coiverint. Vicinus aderat ei Medicus T. Pigot: qui id probe curavit, ut ſatis feliciter & exirent puſtulæ, & procederent. Quarto adeo die, eæ tum mole haud mediocres, tum etiam colore florentes. Sed ſomnus a biduo nullus acceſſerat; quare mens brevi turbatior, ita ut vanas quaſdam imagines, cogitationeſque triſtiſſimas acciperet: neque intra verba deſipuit illa, ſed aliquando violentius ſe geſſit, ſic ut facile contineri nequiverit. Pulſus eo die haud multum inquietus; ſed corporis fervor vehemens: ſeque ipſa quaſi flammis torreri ſæpius clamavit. Imperata ſunt Veſicantia: aliaque id genus remedia, quæ & puſtulas augerent commode, quietemque arceſſerent. Sed ſomnum his auxiliis fruſtra quæſivimus. Itaque manebat idem, iſque quaſi bacchantis furor. In cæteris, ſatis pro ſententia proceſſum.

Septimo, quietis quidem perpuſillum: mens tamen vanis imaginibus pariter addicta. Puſtulæ curſum ſuum non male tenuerunt. Febriſque hactenus, ſi pulſum conſuleres, fere aberat, ſed incendium aliquod intus deliteſcere viſum: adeo ut ſitis adeſſet perpetua, fauceſque ita ſicceſcerent, ut Sputorum omnis interciperetur curſus.

Octavo, cum materia in puſtulis jam ad maturitatem ſpectaret, Febrem ex more acceſſiſſe pulſus ipſe, concitatior factus, indicabat. Idem tamen & validus, & plenus. Spirandi moleſtia nulla, ſed nec quies ulla: nec mentis error quicquam remiſit. In urina nihil coctum apparuit.

Nono, omnia fere eadem, niſi quod tum Febris, tum Delirium ſæviret atrocius. Itaque Clyſter eſt injectus; unde, alvo ſubducta, ſpatium aliquod in quiete tranſactum.

Decimo, Puſtulæ quidem pure, ſed eo tamen crudiſſimo repletæ. Eadem animi impotentia; Febriſque ad extremum caloris gradum perducta. Nervorum etiam diſtentiones ſubinde obortæ. Quare, Cucurbitulis admotis, Sanguis fere ad ℥ ix detractus: unde primum aliqua, permodica licet, Febris levatio. Tendines jam etiam quieſcebant.

Duodecimo, rurſus in deterius itum eſt. Sed nec puſtulæ adhuc prorſus aridæ, neque faciei tumor imminutus: corporis autem calor intenſiſſimus. Rhabarbari ʒ ſs jam tum ſumpta ventrem laxaverat modo; quare is, proximo die medicina paulo valentiore adhibita, liquatus eſt. Inde aliquæ ſomni induciæ; qui tamen etiamnum ita perdifficiliter acceſſit, ut fere fruſtra fuerint, quæcunque in uſum ducta ſunt, Opiata. Id quod alias in vehementibus deliriis ſæpe experimur. Febris adhuc cum mentis alienatione maxima inhæſit: itaque Decimo ſexto, Rhabarbari ℈ ij imperati ſunt, & Decimo ſeptimo, etiam repetiti: ita ut alvus ſæpius deſcenderit: ſed ne ſic quidem aut incendium corporis reſtinctum eſt, aut remiſit delirium. Igitur,

Decimo nono, Hirudines, Venis temporalibus admotæ, Sanguinis multum exhauſerunt. Hinc magnum capitis levamen percipi; quod tamen adhuc ita vacillabat, ut delirium ſubinde recurreret. Neque febris hactenus interquievit.

Quare, Viceſimo, Potione, quæ leniter purgaret, adhibita, intraque triduum iterata, febris ita imminuta eſt, ut ægrota, poſt Viginti quatuor demum dies, jam primum mentis eſſet ſuæ. Atque illa quidem deinde, ut Febriculæ finem imponeret, lacte Aſinino uſa, brevi ad integritatem pervenit.

VIDES, quam in ſimili Variolarum genere diſpar ſit morbi ipſius curſus, ratioque affectuum multiplex, & plane diſſimillima: vides ægrotos ſexus utriuſque, omni tempeſtatum genere, omnis ætatis, omnis habitus, omni anni tempore, eodem malo laborantes; quos tamen omnes hæc potiſſimum Purgandi via periculo vitæ maximo liberavit. Vides, ut aliis inopinatam præſentiſſimamque opem attulerit Purgatio; ut aliis pauliſper ſubvenerit, cunctantius per vices repetita: ut univerſis, ſerius aut citius, mirabilem in modum ſaluti fuerit. Nonne enim omnes hi ex ipſis prope lethi anguſtiis, hoc medicinæ auxilio, emerſere? quidam utique, uno quaſi ictu, ſimul & ſemel erepti: plurimi minutatim, lenteque admodum extricati: ita ut, ſiquis horum omnium ſalutem Purgationi

tioni minime aſcribi oportere cenſeat, idem pari per me licet jure contendat, neque artem medicam unquam exſtitiſſe, neque ullam unquam profuiſſe cuiquam medicinam. Hæc tamen nota ſatis atque illuſtria, non ex otioſorum hominum cerebro effuſa, ſed ex ipſa, Artis Magiſtra, Experientia, eaque multiplici, deducta: non in angulis, non in gurguſtiis, inter nutrices & aniculas clanculum conficta, ſed in luce atque conſpectu hominum, maximeque intra Nobilium parietes, coram teſtibus idoneis geſta atque probata.

At, inquiunt, inaudita eſt hæc medendi via & nova, a Priſcorum rationibus aliena, a nobis jam primum recenter tradita: noſti, quam parum nos quidem id quodcunque fuerit laudis nobis ipſis arrogemus; dixique alias, quibus id demum Authoribus ut faceremus, impulſi ſumus. Sed quo magis, vel ut inventores, gloriam defugere, vel ut novatores, invidiam declinare poſſimus, liceat argumentum hoc longius ex ipſo fonte repetere. Neque res erit, hic præſertim, valde aliena, ſi & primam morbi originem altius perſequar, & de Vetuſtiſſimis quibuſque, qui de eo locuti ſunt, Scriptoribus ſtrictim pauca, haud omnibus nota, ſubjiciam. Quod quidem libentius facio, quia illorum tempora, uti hactenus in libris notantur, non falſa modo ſint, ſed & confuſiſſima. Neque vero id mirum tot fabulas, tantamque in rerum harum memoria obſcuritatem reperiri, cum nullus adhuc ad ſcribentium manus pervenerat Author idoneus, qui explicato ordine Medicorum Arabum ætates perſecutus eſſet: ſed has demum tenebras primus diſpulit, Vir reconditæ eruditionis, Pocockius, Abul-Pharajio [a], eodem & Medico & Hiſtorico haud mediocri, in lucem publicam prolato [b]. Quare, quod hucuſque a nemine animadverſum eſſe percipio, id quod eſt hujus argumenti breviter percurram, ut prima Variolarum notitia in qua ætate extitiſſet, quatenus quidem ex Hiſtoria conſtat, poſſit intelligi.

Variolæ igitur, utcunque earum ortus ſit fortaſſe, quam vulgo exiſtimatur, obſcurior, tamen ab Arabum uſque imperio initia duxiſſe videntur. Nam qui eas Græcis, etiam Antiquioribus, cognitas fuiſſe contendunt, plane ineptiunt: cum ii, in ſignis morborum enarrandis ſcriptores accuratiſſimi, de hoc tamen literam prorſus nullam reliquerint. Neque me fugit, quod ipſe Rhazes [c] ſuo, non Georgii (ut vult Sebizius [d]) decreto, Galenum eas non omiſiſſe, & propriam earum curam ſcripſiſſe dixerit: quos quidem Galeni locos ego cum Diomede Amico [e] neque inveni adhuc, neque ad Variolas quoquo modo referri poſſe conjicio. Unus tamen Rhazes, qui multa priſcorum Arabum ſcripta ſuo operi inſeruit, oſtendit, morbum hunc aliquot ante ſuam ætatem ſeculis fuiſſe notiſſimum.

Antiquiſſimus adeo, quem aliquid de Variolis memoriæ prodidiſſe conſtat, a Rhaze ſæpius laudatus, Aaron Sacerdos; Alexandriæ, in qua a Ptolemæorum uſque temporibus floruerant literæ,

[a] Vixit A. D. 1284. [b] Oxon. 1663. [c] Contin. 419. 4. 420. z. [d] De Variol. Diſp. 2. Q. 1. [e] De Variol. c. 10.

&

& præſertim Medicæ, natus: qui Mahumede imperante, A. D. 622, ſive circa Hegiræ initia, clarus [a], triginta de re Medica libros [b], lingua uti dicitur Syriaca, compoſuit. Hic & ſigna Variolarum tradidit [c], & erumpendi tempora explicuit [d], & ſive ſalubria, ſive periculoſa genera [e] notavit: etiam aliqua ex parte curandi [f] modum attigiſſe videtur. Nam & cavendum eſſe ait, cum ſemel eruperint, a Frigidis; ſuccum Apii, & Fœniculi præcipit, quo melius extra prodeant Variolæ: medicinam denique, quo tam ori faucibuſque, quam oculis nihil aſperius accidat, deſcribit. Ita ut in Ægypto fortaſſe, Aaronis patria, eademque Peſtilentiæ procreatrice haud infrequenti, prima, quantum ex monumentis ſuſpicari licet, exordia habuerit Variolarum morbus: qui deinde, Alexandria ab Amruo capta, Græciſque erepta, inter Arabum nationem facile diffuſus eſt. Haud ita multo tamen ante Aaronis tempora, etiam in Ægypto, Variolas extitiſſe fidem facit, qui ſuperiore ſeculo vixerat, Aetius Amidenus: is enim, utcunque in eadem Alexandria [g] Medicinæ ſtuduerit, omnemque rerum Medicarum farraginem congeſſerit, mentionem de iis nullam omnino fecit.

Circa idem tempus, ſub Heraclii fere exitum, Anno nimirum 641, medicinam illuſtravit, ſive potius Veterum, Galeni præcipue, volumina contraxit Paulus Ægineta [h]: in morbis Mulierum tractandis inſigniter peritus; unde ei cognomen Obſtetricii accrevit. Itaque & ſuos de re Medica libros, uti advertere potes, a Prægnantium victu auſpicatur, & affectus Muliebres [i] fere fuſius, quam cæteros, enarrat. Peregrinandi ſtudio multum deditus fuit: cum tamen ille, Scriptor, uti videtur, haud indiligens, "nullumque a ſe mor-"bum prætermiſſum [k] eſſe" profeſſus, de Variolis ne verbum quidem fecerit, ſatis magno argumento eſt, eas non modo vetuſtioribus Græcis fuiſſe incognitas, ſed ne Pauli quidem ipſius temporibus in Græcia adhuc innotuiſſe.

Poſt hanc ætatem aliquot annis, A. D. 683, extitit Maſerjawaihus, Baſorenſis, lingua Syrus, religione Judæus, Medicus, Rhazis judicio, & perſpicuus & ſagax. Is Aaronis Presbyteri Pandectas Medicas, Merwano imperante, in ſermonem Arabicum convertit [l]. Hujus & ſcripta quædam feruntur: in quibus Oculorum etiam a Variolis male habentium curam tradidit [m].

Ut autem Variolas etiam in hac Arabum ætate lethales aliquando fuiſſe appareat, Alſaffahum Chalifam eo morbo periiſſe, A. D. 753, teſtatur Hiſtoria [n]. Mox imperio ſuffectus Almanzor, ex Abbaſidarum ſtirpe profectus, literarum ſtudia excitavit: cumque Bagdadi, urbis a ſe jam recenter conditæ, ſtomachi infirmitate laboraret, Georgium, Medicum Jondiſaburi celebrem, Perſicæ atque Arabicæ linguæ peritum, accerſi juſſit. Idem Georgius quædam de Variolis conſcripſit: & tum quibus maxime tempeſtatibus [o] ſævire ſoleant,

a Abul-pharaj. p. 99. b Ib. Haly Abbas Theor. c. 1. c Contin. 419. 2. d Ib. col. 4. e 422. 1. f Ib. g Tetrabib. 1. 1. Ol. Cyzicen. & Ol. Salcæ. h Abul-pharaj. 114. i Lib. 3, & 6. k Præfat. l Abul-pharaj. 127. m Contin. 421. 3. n Abul-pharaj. 139. o Contin. 419. 2.

tum quibus notis [a] internoſci poſſint, ſatis diſerte explicuit: aliquid etiam de earum [b] præſagiis adjecit.

Tum, circa A. D. 795, Johannes filius Meſuæ, Chriſtianus, Syrus, faceti Vir ingenii magnique nominis, Scholam [c], Bagdadi ſumma cum celebritate aperuit. Itaque ætas ea maximam Medicorum copiam effudit. Hic ſcripta Veterum medica interpretanda ſuſcepit, impulſu præcipue Raſhidi Chaliphæ: cujus ille quidem ſaluti, uti & eorum qui deinde ſecuti ſunt, uſque ad Almotawacceli tempora præfuit: hoc autem familiariſſime uſus eſt, tandemque, non niſi circiter A. D. 846, ætate provectior deceſſit. Libros autem compoſuit quam plurimos, ordine quidem, uti notat Haly [d] Abbas, carentes; in quibus & aliqua de Variolis præcepta dedit: nam, præterquam quod eadem ad oculos atque Aaron præceperit, ventremque tympani inſtar ſonantem [e] mali eſſe ominis edixerit, ad amovendas Variolarum Cicatrices Mirabile, ut dicitur, Remedium concinnavit, & decantatum illud Laccæ Lentiumque Decoctum primus deſcripſit [f]. Alvum etiam Aqua Fructuum, ſi neceſſe fuerit, uſque ad ſeptimum diem leniri juſſit. At hujus ſcripta ita exaruerunt, vix jam ut appareant. Nam Johannes ille Damaſcenus, Meſue etiam dictus, cujus opera nos jam in manibus habemus, ab hoc noſtro alius longe eſt, & longo intervallo recentior.

Sed hæc eadem fere omnia, quæ de Variolis perſtrinxit Meſue, a Serapione [g] ſunt itidem tradita: qui id etiam addidit, Sanguinem inter initia, vel Vena inciſa, vel Cucurbitulis adhibitis, mitti oportere. Etiam Lenientibus, a Meſue præceptis, alia quædam adjecit. Nam id quoque advertere licet, quod hæc, quæ jam ex Rhaze ſunt petita, etiam inter ea, quæ Serapionis nomine de Febribus habentur, verbis fere iiſdem explicata reperias. Id autem in Serapione [h] reprehendit Haly Abbas, "quod non inveſtigaverit Variolam ſignaque "ejus, & medelam propriam; ſed interſerit ejus mentionem in ca-"lidi tractatu Apoſtematis:" in quod tamen vitium delapſus eſt ipſe Haly [i] Abbas. Serapion tamen, utcunque Rhaze antiquior, quo tempore vixerit, incertum: qui enim eum, Leone Iſauro imperante, circa A. D. 730, floruiſſe volunt, qua id authoritate innixi aſſerant, haudquaquam percipio.

Succeſſit autem Meſuæ ſeni adoleſcens, Iſaac Johannitii [k] ſive Honaini Ebadienſis, (cui, quod Libros & Medicos & Mathematicos feliciter traduxerat, Interpretis nomen inditum) filius: alterius Johannitii, Interpretis [l] itidem dicti, pronepos. Ipſe etiam Græcarum imprimis literarum ſciens, & Philoſophiæ ſtudio incenſus, Almatowacceli temporibus, rem medicam plurimum excoluit. Multa Veterum monumenta, domeſtico exemplo, tam Syriace, quam Arabice, traducta edidit. Id quidem hujuſce familiæ naturale quoddam bonum: ita ut Medicis, qui ex horum diſciplina profecti ſunt, quicquid jam extat vel Hippocratis, vel Galeni Arabice verſum, unice debeatur.

a Ib. Col. 3, & 4. b Contin. Col. 3, & 4. c Abul-pharaj. 153. d Theor. c. 1. e Contin. 421. 1. f Contin. 421. 4. g Ib. 421. 1, & 4. 425. h Theor. c. 1. i Ib. 8. 14. k Abul-pharaj. 171. l Ibid. 163. Herbelot. in Honain.

Iſaac autem, quatenus quidem ex Rhaze intelligimus, de Variolis locutus, nihil niſi de Sanguine quaſi ad deliquium mittendo, Ptiſana danda, deque ventre, ſi liquidior fuerit, coercendo, præcepit. Fortaſſe hic idem eſt, qui & Iſraelita dicitur, quique opuſculum de Febribus, a Conſtantino, Monacho Caſſinenſi, eodemque Scholæ Salernitanæ quaſi authore, Latine redditum, contexuit. Nam Iſaac hic, de quo loquimur, Chriſtianus, genus duxit ab Ebadiis; qui origine fortaſſe Judæi, ex diverſis tribubus conflati, in caſtella quædam, Hiræ vicina, ſeceſſerant[a]. Iſaac vero, ſive noſter, ſive alius, de Febribus diſſerens, Variolarum quatuor [b] genera quaternis humoribus accommodata conſtituit: ſignaque earum, puſtulis nondum proruptis, tradere contentus, curationem haud omnino attigit. Aſcribitur etiam huic Iſaaco Pantechni opus, quod diverſo nomine Complementum Medicinæ dictum, ab aliis ad Haly Abbatem refertur. Certe, uti advertit Symphorianus Campegius [c], "plura ſub "Iſaac titulo adducit Rhazes, quæ in Haly Abbate inveneris, nullo "mutato verbo, & capite toto." Sed de hoc Scriptore plura ſuo loco dicemus.

Hunc proxime ſecutus eſt, Almoctaphi temporibus, A. D. 900, Joſephus Alſaher, ſive Vigilator dictus, Vir & doctrina & fama inſignis, qui magna diligentia, quæcunque ad Medicinam pertinerent, congeſſit. Sed vix quicquam eum de Variolis [d] docuiſſe conſtat, niſi quod ex Meſue fuerit depromptum.

Hæc fere ſunt, quæ ex Arabum ſcriptis ad Variolas pertinentibus excerpſit Rhazes: qui, uti obſervat Haly Abbas [e], in Volumine illo ingenti, quod Continens vocatur, Medicorum omnium tam Veterum quam Recentiorum ſententias, ab Hippocrate ad Iſaacum uſque, collegit. Sunt tamen & alii, qui, incertæ utcunque ætatis, a Rhaze laudati, in hoc Variolarum argumento elaborarunt, Medici, viz. Judæus, Tabri, Tarmadi, Bugajeſu: quorum quidem Judæus ſatis antiquus, quippe cujus mentionem fecerit, Rhaze ſenior, Serapion. Neque ille ſane ſpernendus author: utpote qui primus duo Variolarum genera, Interſtincta atque Confuſa [f], indicarit: diſcrimina [g], quibus eæ a Morbillis diſtingui poſſint, poſuerit: in morbi denique decurſu ea, quæ & exitum puſtularum expediant, & receſſum leni aſtrictione intercludant [h], præceperit.

Hactenus, qua licuit, ex Antiquorum Arabum fragmentis in Rhazis unici Theſauro deliteſcentibus, opere Abul-Pharajii Chronologico adjutus, Variolarum Hiſtoriam pertexui. Vides tanquam in tabula aliqua rudiore, quam non infeliciter quidem adumbrata ſint prima morbi lineamenta; ipſa vero forma neque ad vivum ſatis expreſſa, neque ad veritatem adducta. Præclare ſcilicet incohata multa, perfecta non plane. Fortaſſe aliquid paulo limatius ex ipſius Rhazis officina prodibit.

Rhazes adeo, A. D. circiter 900, inclaruit: nam Anno 932 oculis captus, & ſenectute confectus, octogenarius ſcilicet, ceſſit e

a Ibid. b De Febr. lib. 2. 27. c Epiſtol. ad And. Turinum. d Contin. 420. 4.
e Theor. c. 1. f Cont. 419. 2. g Ib. 4. h Contin. 421. 4.

vita

vita. Hunc Maurum fuiſſe volunt plerique; ſuoſque de re Medica libros ad Almanzorem, vel Cordubæ, vel Africæ Tyrannum, miſiſſe. Sed neque Rhazes Mauritania oriundus, quippe qui Raiæ, apud Choraſanos oppidi, natus fuerit[a], indeque nomen adeptus; neque Almanzor ille, aut Africæ, aut Cordubæ, ſed huic itidem Choraſanæ[b] imperabat; Sarracenici proculdubio Chaliphæ vicarius. Fuit autem Rhazes Muſicæ ſciens, Philoſophus & Medicus inſignis, ſingulare ſæculi ſui decus, & antiquitatis multum, ut temporibus illis, peritus. Qui quanquam in Medicina exercenda plurimum operæ inſumpſerit (unde ei Experimentatoris nomen) & Noſocomio tum Raienſi, tum Bagdadenſi præfuerit, nunquam fere a ſcribendo[c] deſtitit. Quare etiam de Variolis[d] multa multifariam & collegit, & compoſuit; præcipue in opere[e] illo, in quo cunctorum ante ſe ſcriptorum commentarios concluſit; quod quidem opus & in privatos fuiſſe uſus a Rhaze compoſitum, & ſuis etiam temporibus haud facile inventu ſcribit Haly Abbas[f]. Quin & peculiari libello, quem Interpres quidam Græcus ex Syriaco ſermone tranſtulit, quemque primus ex Græco Latinum fecit Georgius Valla, Variolarum curſum curationemque expoſuit[g]: quidque in duplici earum genere, Diſcreto atque Confluenti, ſequendum ſit, diligenter advertit. Neque enim ea Augenii[h] ſuſpicio ullo fundamento nititur, quaſi liber hic non a Rhaze, ſed a Græco Interprete fuerit confectus: cum Rhazes ipſe in iis, quæ de Febribus[i] docuit, ad hoc commentariolum lectores non ſemel remiſerit. Errat etiam Augenius, cum dicit Rhazem in iis, quæ in hoc opere, quæque in Continente ediſſeruit, ſibi minus conſtitiſſe: quippe eadem prorſus utrobique[k] verba de Ætatis mutatione, in qua multus eſt, inſeruit: ea vero, quæ ad Blactias atque Variolas pertinentia ille ex Continente[l] profert, non Rhazis ſunt, ſed Georgii. Itaque Rhazes, ſcriptor ſane intelligens, tam in hoc de Peſtilentia opuſculo, quam in ipſo Continente, totum hunc de Variolis locum illuſtravit: ita quidem cumulate pleneque, ut perpauca vel ad ſigna ſtabilienda, vel ad elicienda præſagia, vel etiam ad curationem, in Primo ſaltem ſtadio, recte tractandam deeſſe videantur. Ex hoc fonte mihi videntur omnia, quæ ad Variolas pertinent, hauſiſſe, qui deinde ſecuti ſunt, Arabum magiſtri. Loquor, ut opinor; ſed licet ex ſcriptis judicare. Neque enim Rhazi aliquid[m] adjecit, utcunque de ejus fama detraxerit, Haly Abbas, Perſa, vir eximie doctus, unde & Magi cognomen obtinuit: qui, circa A. D. 980, in gratiam Regis Adado'ddaulæ, (cui magnifico more, patrio ſcilicet, aſſentatus eſt[n]) librum ſuum Almaleci, id eſt, Regium, conſtruxit[o]. Is tamen liber, quaſi primus inter Arabas, qui totius Medicinæ formam complecteretur, ab authore ipſo prædicatur: & meruit certe, ut ante Avicennæ Canonem omnium manibus tereretur[p]; etiam, ſi curandi præcepta ſpectes, Canone ipſo

a Abul-pharaj. 191. Herbelot. b Rhazis præf. Antidot. c Ibid. d Diviſion. 159. De Febr. c. 18. e Lib. 30. Tr. 13. f Theor. c. 1. g De Peſtilentia. h De Febr. 9. 13. i c. 18. k Contin. 420. 1. De Peſtil. c. 1. l 419. 4. m Theor. 14. Pract. 4, & 5. n Theor. 1. 1. o Abul-pharaj. p Ib.

eſt præſtantior. Quare hunc magno labore Latine reddidit, A. D. 1127, Stephanus Antiochenus: quanquam alii, uti vidimus, opus illud ab Iſaaco eſſe conſcriptum velint. Quin & ipſe Avicenna, qui, A. D. 980, Bocharæ natus, A. D. 1036 [a], obiit, nihil quicquam de Variolis protulit, quod non fere ad verbum de Rhaze vel ſumpſerit, vel ſurripuerit: niſi forte excipias ea, quæ de Mictu Sanguinis [b] advertit, & Syrupi [c] ex Dactylis Mirabile, uti dicitur, exemplar: & eſt ſane Syrupus iſte ex materia multiplici admodum & multiformi perquam mirabiliter coacervatus. Quo iniquior in Rhazem ſcriptor ille cenſendus eſt, qui eum, a quo permulta mutuatus eſt, ſæpius occulte vellicat. Tamen ea fuit Avicennæ (haud perperam Principis dicti) fortuna, ut neglecto Rhazis nomine & prope intermortuo, (de Variolis loquor) in Medicorum ſcholis Regnum aliquot per ſæcula tenuerit: neque id ſane exemplo prorſus inaudito, ut qui aliena ſcrinia auſi ſint vel aperte compilare, vel decenter magis in Epitomen conjicere, legitimi Authoris lumen aliquando præſtinxerint. Unde ſuo in Avicennam ſtudio ita abductus eſt Gentilis Fulginas, ut eum Rhaze non modo meliorem, ſed & antiquiorem authorem cenſuerit: poſtque eum [d] de Variolis haud imperite quidem ſcripſiſſe Rhazem dixerit. Sed quo in numero habendus ſit Rhazes, utcunque deſertus, abunde commonſtrat, inſignis ille inter Arabas ſcriptor, Alſaharavius, ejuſdem, uti nonnulli volunt, cum Averrhoe [e] ætatis: hic enim, quanquam de Rhaze quidem prorſus reticuerit, eum tamen fere in omnibus ſecutus eſt: ita diligenter ſane, ut verbo tenus capita illa, in quæ noſter Variolarum curam [f] diſpertierat, integra [g] exſcripſerit.

Etiam ipſe Averrhoes, &, qui paulo vetuſtior fuit, Avenzoar, uterque Arabs in Hiſpania licet natus, nihil novi, quod quidem ad Variolas curandas attinet, de hoc argumento attuliſſe præ ſe ferunt. Et tamen Variolarum contagium illa, uti videtur, ætate ſe, etiam per Europæ gentes, ita diffuderat, ut nullus eo morbo fuerit magis popularis: quippe ſiquis eo immunis vixerit, id inſtar miraculi fuiſſe teſtatur Avenzoar.

Dices fortaſſe me jamdiu de fæce hauſiſſe, tantumque ſive mei ſive Tui otii in horridis hiſce & fere obſoletis Arabum monumentis conſumi haud patienter feres. Sed quia prima hic Variolarum morbus inter Arabas exordia habuerit, ſoluſque fere ſit, cujus Hiſtoriam ii ex Græcis non deſumpſerint, volui rem eam, involutam ſane & nemini adhuc, quod ſcio, ſatis perceptam, ſic explicare, ut, expoſitis ordinibus temporum, uno in conſpectu omnia videres.

Itaque ut redeat tandem, unde deflexit, ſermo, quid de medendi ratione, hoc præſertim morbi tempore, ſenſerit Rhazes, audiamus. Hic adeo, licet, morbo nondum ad ſummum perducto, ventrem ſolventia vetuerit, eo demum Seneſcente [h] probat: ea potiſſimum quidem de cauſa, ut "natura levetur onere, & morbi materia minua-

a Pocock. in Abul-pharaj. de moribus Arab. 362. b De Febr. c. 6, & 10. c Ibid. c. 10. d Comment. in Avicen. c. 6. de Variol. e Ob. A. Heg. 595, ſive A. D. 1198. Pocock. Ibid. 385. f De Peſtilent. c. 4. g Practic. c. 10. Practic. 2. h De Peſtil. c. 14.

"tur."

"tur." Et profecto idem hic, in Medica arte multum exercitatus, haud futilia ſigna poſuit, quibus dirigi poſſit medentis judicium: nimirum tum præcipue hanc humiditatis educendæ viam indicari monuit, "ſi corpus fuerit ſubmiſſum & invalidum, turgens tamen, "aut erumpens, aut exceptum cum Albore & Rubore levi, & fe-"bris imbecillitate:" maxime vero, ſi ad hæc acceſſerit Pulſus undoſus: ſiquidem in re hujuſmodi "plures ſunt ictus & vehementes, "morboſque denotant nimio humore corpus irrigantes, & ex his "febres præſertim continuas[a]." Putaſne aliquem, aut verbis magis diſertis, aut acriore unquam judicio, morbo jam Seneſcente ſive inclinante (ſcilicet ubi primum inaruerint puſtulæ) hæc de Purgandi ratione præcepta complecti potuiſſe? neque hæc ſolum præcepta, aliis ut uſui eſſent, more quodam profeſſorio tradidit Rhazes, ſed ipſe ſua, eaque ſane longiſſima, experientia comprobavit. Etenim illa, de Filia Hebithuſeyn[b], ſingularis eſt Hiſtoria: quam, etſi alias tetigerim[c], tamen, quia ad hanc noſtram deliberationem perappoſita eſt, liceat breviter retractare. "Ea igitur, Camelarum lacte li-"berius uſa, in Variolas incidit: neque ei, antequam hæ Quarto die "eruperint, vel alvus purgata eſt, vel ſanguis miſſus. Igitur, circa "oculos præcipue, confertiſſimæ exierunt, ita ut Vetulæ, quæ a-"ſtabant, eos Medicina ſervari potuiſſe miratæ ſint. Venter, ut "moris eſt in hoc caſu, ſemper aſtrictior. Tamen cum, ſub exitu "morbi, remanſerit etiamnum aliquid Febris Acutæ, cumque "eam quidem Vir acutiſſimus ab humorum reliquiis, quæ per "puſtulas egeri non poterant, naſci videret, nullum aliud, ſu-"pereſſe auxilii genus, niſi purgaretur ea, judicavit. Sed ea erat "in hac ægrota virium infirmitas, corporiſque languor, ut reme-"dium paulo valentius ſuſtinere nequiverit. Itaque ille ea mode-"ratione ſapienter uſus eſt, ut nihil niſi Ptiſanam, atque Aquam "Fructuum (cujus Formula apud Meſuen[d] legitur) per quindecim "continuos dies præceperit: unde quidem quotidie bis fuſa eſt al-"vus. Quadrageſimo demum die, urina aliquid depoſuit: neque "vero, ante Quinquageſimum, ad integritatem perventum eſt." Vides qualem excitarit febriculam, & in quam vetuſtatem inciderit hic Variolarum morbus: quem tamen, Purgantium ope, depulit tandem Medici ſagacitas, & quædam in ipſo medendi genere pertinacia.

Eandem curandi viam, atque iiſdem fere verbis præcepit, Rhazis ſectator, utcunque magiſtri immemor, Alſaharavius: alvum ſcilicet, morbo jam ad ſtatum perducto[e], leniri jubet, maxime ſi ægroti vires conſtiterint, Pulſuſque virtutem habuerit: eaque remedia ut hac in re præ aliis idonea commendat, quæ calorem minus excitent.

Deinde per aliquot ſecula, apud Medicos Europæos altum de hac in Variolis Purgandi ratione ſilentium: neque vero id mirum; ſi-

a Lommii Med. Obſerv. lib. 3. b De Mirabil. Curis, lib. 2. c Comment. 7. d Antidot. lib. 3. e Cap. 10. Partic. 13.

luit enim ipſe Avicenna; ita ut fruſtra aliquid apud eos quæras, quod Princeps ille omiſerit.

Tandem literis aliquando renatis, & excuſſo jam fere Arabum jugo, homines, non ex aliorum authoritate omnia proferre, ſed experientia duce uti, ſuamque ſequi ſententiam didicerunt. Hanc igitur ſive Artis, ſive Naturæ molitionem innuit ſagaciſſimi Vir ingenii, Fernelius: qui, pauciſſima licet verba de Variolis locutus, hunc tamen morbi furorem tum demum comprimi ſcribit, cum " ſoluta alvus humorum, qui contaminati fuerunt, reliquias Criſi exturbet [a]; febremque prorſus perſiſtere notat, dum cita alvo fœda " illa proluvies exeat [b]." Conjunctus fere hujus ætati Marcellus Donatus, Mantuanus, qui Recentiorum omnium primus integrum de Variolis tractatum condidit, utcunque hac in re paulo cautior, ubi tamen ſe inclinaverit morbus, atque puſtulæ exaruerint, maxime ſi Febris vel ſymptoma aliquod urgeat, Alſaharavium ſecutus, ventrem leniter ducentia ſuadet [c]. Quinimo, " ſi fluxus ſupervenerit ob materiam derelictam a natura, quam, per cutim non excretam, per alvum extra mittere tentat," hunc naturæ conatum a prudenti Medico, Rhabarbaro aliiſque id genus remediis adhibitis, juvandum eſſe præcipit: eoſque plane irridet, " qui nunquam utendum eſſe, in fluxibus alvi, ſolutione ventris contendunt [d]."

Alii item, qui in hac noſtra diſciplina, iiſdem prope Marcelli hujuſce temporibus, floruerunt, in Italia quidem Mercurialis [e], Rod. a Fonſeca [f], Campolongus [g], Diomedes [h] Amicus; in Gallia, Paræus [i]; in Hiſpania denique, Mercatus [k]; eundem de hac ventris ſolvendi via ſenſum habuiſſe videntur. Quorum ſane veſtigiis permulti deinde & harum & aliarum etiam gentium Medici inſtiterunt [l]. Ita ut Ballonius Pariſienſis, Vir in Medendi exercitatione, inter elapſi ſeculi initia, verſatiſſimus, ſermonem de Variolis ſic concluſerit, " Se longa nempe experientia doctum fuiſſe, quod in popularibus " morbis, in quibus Exanthemata apparuerant, ſæpius iterata Venæ-" ſectio & Profuſio alvi, imo olida proluvies tum arte, tum natura, " tum vi morbi procurata, multos orco eripuerit." Neque ea, quam de blanda Purgatione locutus, J. Chicotius [m] narrat, Hiſtoria prætermittenda eſt: ſiquidem ea exponit, quemadmodum Simo Petræus, refragantibus Medicis tribus ea ætate clariſſimis, Alanio, Mareſcoto, Dureto, Senatoris Pariſienſis filiam, ſub exitu Variolarum, Febre periculoſiſſima laborantem, hoc medendi inſtituto ſervaverit.

Ita videmus ad hæc uſque tempora invaluiſſe, ubi ſemel inclinatus eſſet Variolarum curſus, hanc de Purgantium commoditate doctrinam. Præcepta quidem illa, uti ab Authoribus tradita ſunt, & rationi & experientiæ omnino congrua: ſed quæ nimium tamen laxa, & ad morbi momenta nondum ſatis exquiſite accommodata fortaſſe haud perperam judicamus. Nam, aut quo præſertim tempore, aut

a De Abdit. Cauſ. 198. b Pathol. 43. c De Variol. c. 26. p. 189. d c. 30. p. 209.
e Morb. Puer. 25. f 252. g De Variol. h c. 6. i Lib. 19. k 462.
l Jul. Cæſar. Claudin. Empir. Rat. 287. Epiphan. Ferd. Caſ. 78. Franc. Pomius, Siculus. Fr. Rubeus, Genenſis. Exc. 8. Zacutus, Luſitanus 786. M. Sebizius 6. 5. Joſ. de Medicis, Cretenſis. Liſter. 320. m Epiſtol. de Variol.

quo

quo demum die Purgatio illa inſtitui debeat, a nemine adhuc perſcriptum. Tandem eam Sydenhamus, in Variolis Confluentibus, Decimo tertio, ſi modo præmiſſa fuerit Venæſectio, præ cæteris remediis convenire arbitratus, prorſus interim ante hunc diem tentari vetuit. Sed id, quemadmodum alias [a] monui, atque uti ex his, quas recenſui, Hiſtoriis perſpicue liquet, frigidum nimis conſilium, nec ſatis pro periculo expeditum. Itaque ſiquid nos novi fecimus, in eo novatum eſt, quod, cum citius plerumque, quam die Decimo tertio, ad ultima ventum ſit, hoc auxilii paulo maturius etiam arripi debere rati ſimus.

Quo tamen minus miremur argumentum hoc a Scriptoribus paulo laxius atque confuſius eſſe tractatum, in promptu eſt obſervare, (quod tamen parum intelligi video) eos ne Febrem quidem ipſam, quæ matureſcendi tempore hujuſce generis Variolas perpetuo conſequitur, pro rei dignitate ſatis advertiſſe. Atqui, in his ipſis morbi diebus, ægrotantium pars longe maxima & periclitatur, & interit: ita ut, qui locus acrius medentis judicium, curandique præcepta magis ſubtilia deſiderat, in illo eos aut reticere penitus, aut, ſi vitæ periculum ſpectes, nugari comperias. Quid enim ipſi Arabes, interque eos ille ipſe, quem ſæpe nominamus, Rhazes, in hoc difficillimo rerum momento, perſecuti ſunt, niſi ut Oculis, ut Naribus, ut Gutturi ſubvenirent, ut Veſtigia demum Variolarum & Cicatrices abſtergerent, Secundæ Febris quaſi immemores? conſilia ſane ea ad ægrotantium ſive levamen, ſive venuſtatem ſatis commoda: ad ſalutem parum fructuoſa.

Mirum profecto videtur, quod inter tot, qui deinde ſecuti ſunt, Authores, nemo fere, ſi H. Augenium, atque Diomedem Amicum exceperis, Febrem hanc a Variolarum Suppuratione ortam vel leviter quidem tetigerit: horum autem neuter omnino, aut quibus illa diebus primum accedere, aut quem curſum tenere, aut quas moleſtias afferre ſoleat, explicuerit. Etiam ii, qui de hoc argumento integros libellos ediderunt, uti Donatus, Campolongus, Antonius Portus, totam hanc de Febre Secunda diſquiſitionem prætereunt: neque quicquam huic rei lucis attulit, ſcriptor utcunque prolixus, inque omnibus omnium ſententiis ſimul congerendis ſedulus, Sebizius. Et hi quidem univerſi ita in morbi Hiſtoria claudicant, ut nec Stadia a Variolis percurſa, nec Salivæ profluvium illud, quod in Confluentibus fere perpetuum eſt, uſpiam meminerint. Quæ ſane omnia non ab Exteris modo, etiam a Riverio, ſed & a Williſio noſtro (quod mirabile) intacta plane relinqui percipis. Adeo, utcunque id prima fortaſſe facie incredibile videatur, legendi ſtudioſo ſatis patebit, in his, quæ indicavimus, mancos omnino fuiſſe & imperfectos ſcriptorum de Variolis commentarios, Rhazis uſque a ſeculo ad Sydenhami tempora: qui ſane magna, an medentium magis, an ægrotantium felicitate, hoc quicquid defuit largiter ſupplevit; morbique diverſa & Stadia & Genera luculentius

[a] Comment. 7.

expoſuit

expoſuit unus, quam alii omnes gentium omnium atque ætatum Medici. Neque in extremo hoc Variolarum quaſi actu, uti cæteri, defecit: ſed, cum multa ad hanc Febrem vel minuendam vel extinguendam ſapienter præceperit, tum potiſſimum hanc alvi movendæ viam, ab omni retro antiquitate inſtitutam, primus tamen inter noſtrates invexit. Ita ut eos, qui hoc Purgandi conſilium, tanquam inuſitatum novumque, inſimulant, in Medicæ artis monumentis minime eſſe verſatos oporteat: qui quidem ut ſuis ſibi placeant commentis, puerilibus licet, haud repugno; ut vero de harum rerum Hiſtoria decernant iidem, literarum rudes, nequaquam aſſentior.

Sed ſit hæc, quæcunque demum eſt, Purgandi ratio nova atque inaudita: quaſi vero ſcelus eſſet medendi rationem excogitare, quam non tenuerunt Antiqui; aut quaſi Ars Medica ita numeris omnibus abſoluta eſſet, ut nihil emendari, nihil adjici poſſit. An non reprehendendus igitur Sydenhamus, qui de Variolarum curatione, quæ quidem ante eum, uti vidimus, rudis omnino fuit atque inchoata, permulta nova, eaque momentum ad vitam maximum habentia, edidit? An ille vero omnia ita limavit & perpolivit, ut nihil ei quicquam, qui deinde ſecuti ſunt, attexere poſſint? Credo nos male meritos eſſe de iis, quos ſanitati reſtituimus, quod in hac re vires ingenii periclitati ſumus, &, quouſque in caſu longe difficillimo provehi poſſit Medicina, experti. Præſtitiſſet certe via trita, atque adeo tuta prudenter inceſſiſſe: fuiſſet ſatius metu medico inſtructos, priſcorumque veſtigia religioſe perſecutos, nihil tentaſſe; & extra Artis regulas parum evagatos, morientibus aſtitiſſe, non eos a morte vindicaſſe. Idem ſine dubio fecimus occidentibus, qui nova quadam ratione auſi ſumus ægrotos ſervare.

At regerunt, non ſemper hoc purgandi inſtituto ſalutem ægrotantium procurari. Nos ſane ii non ſumus, qui hominibus, mortales cum ſint, immortalitatem promittere ſperemus: neque nos, ut, quæ ſit noſtra tenuitas, fateamur, ullam adhuc novimus Medicinam, quæ certo atque conſtanter omni in caſu ſit valitura: præſertim in hoc Variolarum morbo, ubi, quod frequenter fit, Materia Purulenta Viſcera etiam interiora occupaverit, Abſceſſumque vel circa Præcordia, vel in Pulmonibus fecerit, perſæpe fallimur. Ii qui feliciore ingenio hoc contra mortem Antidotum expiſcati ſunt, in lucem aliquando proferre dignentur. Quippe illa ſane remedia, quæ grande quiddam polliceri videbantur, ſpem noſtram hactenus fefellerunt: etiam inſignis ille Alſaharavii Pulvis, qui, ſi "Variolæ novem "prodierint, ne tamen prodirent decem[a]," olim vetuit, quaſcunque antiquis temporibus vires habuerit, nunc quaſi effœtus vetuſtate tandem elanguit. Neque aliam habuit fortunam Polychreſtus Waldſmidii Spiritus: cujus ita miros effectus ſe vidiſſe teſtatur graviſſimi ſcriptor judicii J. Dolæus, "ut ſpondere audeat neminem in poſterum mori poſſe, modo hoc utatur medicamento[b]." Sed uti ætate

a Fol. 141. col. 4.

b Encyclop. 574.

omnia

omnia in deterius eunt, Variolis correpti, quantum audio, jam, etiam in Germania, aliquando moriuntur. Quanquam in illa quidem regione, ea Variolarum ſpecies, quam nos Confluentes dicimus, rarior ſit; quemadmodum ex literis, quas ad me perhumaniter ſcripſit Vir Eruditiſſimus, T. Hoffmanus, Profeſſor Halenſis, intelligo. Idemque, de Purgatione in Variolarum morbo locutus, " nunquam ſe vidiſſe ait in Artis operibus tractandis ſatis feliciter il-" los procedere, qui, eruptione plena jam facta, alvum ſolvere refor-" midant; quo ſine ſemper benignioribus uſus eſt; idque ut face-" rent, author monitorque auditoribus ſuis fuit."

Sed ut tota hæc de Purgandi ratione quæſtio melius intelligi poſſit, de ea paululum argumentari liceat: cubat ægrotus, ſub Variolarum exitu, Febre vehementi detentus; puſtulæ exareſcunt; ita ut nihil ultra a Sanguine per Cutis ſpiracula trajici, nihil intro a Cute ad Sanguinem devehi poſſit: auxilia cætera vel nihil hactenus reſponderunt, vel intelligentium omnium judicio parum ſunt reſponſura: &, niſi Ars Medica intercedat, extremum Vitæ diſcrimen ſubeundum. Sines igitur hunc patienter mori? an non potius in re admodum periculoſa experimentum facies, ſiqua forte ſit ſalutis expediendæ via? Ad has anguſtias cum ventum ſit, nequaquam oportet dubitare, an anceps præſtet dare remedium, an nullum: quod, utcunque anceps, poteſt fortaſſe vitam ſervare, poteſt ſaltem ad dies aliquot protrahere. Sed quid ſi non ſucceſſerit? ſatis eſt, ut quis hoc Medicinæ genus jure experiri putetur, ſi id vel in milleſimo corpore profeciſſe compererit.

Meminiſti fortaſſe caſum Adoleſcentuli nobilis atque eximii ſingularem. Laborabat is peſſimo Variolarum Confluentium genere: puſtulæ quidem denſiſſimæ, materia tenui minimeque cocta diffluentes, ita ut, ſub finem, univerſum prope corpus quaſi eroſum crudeſceret. Maxima cum difficultate ad Nonum pervenit diem. Puſtulæ in facie ſiccæ, nigerrimæque. Nullus omnino in manibus Tumor. Delirii, Comatiſque frequens reciprocatio, nec Spiritus ſatis expeditus. Febris ſupra modum exarſit. Nihil prorſus, quæ adhibita fuerunt, profecerant Veſicantia. Tu cum tanto eum in periculo verſari perciperes, Electuarii Lenitivi ℥iij ut ſumeret, imperaſti. Unde alvus bis terve demiſſa, utcunque non ita multum levamenti attulerit, præſens tamen periculum avertit. Nam ne huic quidem nocti eum ſupereſſe potuiſſe putabatur. Poſtridie cum Vir Clariſſimus H. Sloan mecum eſſet accitus, omnes periculum vitæ maximum jam tum imminere rati ſumus, nullamque ſubeſſe ſpem proſpeximus, niſi lenior aliqua facta evacuatio rem in melius mutaret. Itaque Cucurbitulis admotis detractæ ſunt ſanguinis ℥iv: unde cum Febris tenuaretur aliquantulum, cætera quoque remiſerunt. Veſperi, Clyſter inditus ventrem bis movit. Undecimo, febris paulo quietior: ſed cum tuſſicula perſtitit adhuc aliqua ſpirandi moleſtia; neque prorſus deceſſit delirium. Major etiam in ſomnum, quam par erat, propenſio. Quare Linctum cum Oxymelite

mixtum, & hujusmodi Medicinam præscripsimus.

℞ Decoct. Sen. Gereon. ℥ij. Syr. Ros. Solut. ℥ss. Aq. Pæon. C. ʒij. M.

Hinc alvus bis leniter soluta. Mane adeo, die Duodecimo, omnia insigniter mutata. Nam, cum ferme conquiesceret Febris, tum delirio, tum spirandi molestia vacavit. Urina etiam bona coctionis signa præbuit. Pulsus æquis quidem intervallis motus, sed minutulus. Præscripta sunt, quæ vires jam diu infirmas reficerent, Cardiaca. Postridie, cum Febris recrudesceret, injectus est Clyster: satis quidem cum levamine, quod tamen non nisi ad pauculas horas perductum. Nam febre rursus inardescente, cætera etiam in deterius ibant: &, Decimo quinto die, cum vires haud ultra sufficerent, suis desideratissimus morbo succubuit. Hæc fusius ideo enarrare volui, ut, quam in rebus plane desperatis vim teneat Purgatio, intelligi possit. Habent nos confitentes id semper haud præstare Purgantia, quin aliquando moriantur Variolis laborantes; sed qui aliqua cum solertia rem æque judicabit, ex hac ipsa Historia percipiet, nos ægrotum his artibus ad Decimum quintum diem perduxisse, qui vel Nono vel Undecimo saltem sine dubio occubuisset, si hæc Purgandi ratio non fuisset adhibita. Quod si mortem penitus propulsare minus potuimus, aliquot tamen dierum inducias consecuti sumus: idque esse medici officium credo, ut ægrotantium vitas, quousque arte id efficere possit, protrahat, utcunque ad breve tempus duraturas. Quis enim, his in rerum difficultatibus, vel acutissimo ingenio præditus, augurari potest, cum hoc vel tantillum temporis nacti sumus, an non ad salutem ægri suis ipsa viribus valere Natura, saltem an non aliquid etiam conferre possit Medicina? Sane multi in his casibus medentium vel incuria vel timore videntur periisse, qui, Artis ope, satis feliciter poterant ex hoc gravi periculo explicari. Sed quod ad purgandi rationem spectat, hæc, quantum ego observatione didici, felicius opportuniusque, contra ac nonnulli sentiunt, in Adultos quam Impuberes exercetur: ea credo de causa, quod cum in illis vires fuerint firmiores, accuratius etiam de viribus, in quo quidem totius rei cardo vertitur, elici possit judicium.

Hæc adeo disputavi, ut appareat Medicum non semper errasse, si quando parum ex sententia cesserit rei exitus: eumque satis cum judicio atque arte adhibuisse medicinam, quæ tamen minus ad ægroti salutem profuerit. Quemadmodum in Sphacelo, membrum emortuum haud imperite reciderit Chirurgus, licet ille, cui id ita recisum sit, brevi moriatur: quippe cum ea demum restet unica, quæ vitam tueri potuerit, Medicina. Ita in morbis Apoplecticis, nonnunquam Sanguinis detractio parum proficit; sæpe etiam, quod in medendo versati experimur, ubi insanabile fuerit malum, ut vita sit paulo brevior, facit. Quis tamen in Medicina ita rudis est, ut hoc in casu non sanguinem mitti jubeat? nisi enim hac ille juverit via, nulla alia potest ad sanitatem perveniri. Quanto magis quis in hoc

extremo

extremo Variolarum discrimine ad Purgantia confugeret; ubi fortasse aliquam vitæ conservandæ speculam, protrahendæ saltem certam habuerit fiduciam.

Nam ut de periculo aliquid dicam, quod ex hac medendi via quasi certo oriturum reformidant nonnulli, ii mihi parum videntur intelligere, vel quid morbus iste ferat, vel quo demum modo hæc adhiberi debeat Medicina. At quem enectum, quem Purgatione sublatum norunt? isti fortasse norunt, nos quidem neminem omnino novimus: imo neminem, cui non saluti fuerit, nisi in re, omnium judicio, plane desperata. Id præterea, quod mirum forte videbitur, dicere possumus, neminem ex iis, quos servare non potuit hoc auxilii genus, Alvi unquam profluvio intercidisse, neminem in ipso purgandi cursu periisse: hos ipsos vero, qui, adhibitis utcunque Catharticis, perierint tamen, semper inde fere ad tempus aliquod fuisse levatos. Et hoc quidem rationi satis congruum; quippe nimia jam morbi gravitate laborat Natura, nec necesse est, ut intestinorum onus accedat: quænam igitur illam expeditius recreabit Medicina, quam quæ hanc fæcum sarcinam extruserit? Neque vero, si sponte oborta Alvi fluxio (quod tamen non ita sæpe fit) aliquando exitio fuerit, idcirco nefas habendum est, hoc morbi tempore, alvum ciere; maxima quippe has inter res, utcunque convenire videantur, discrepantia: altera enim vires plane exolutas esse significat; in altera quidni liceat, si cætera consentiant, experiri viribus accommodata Purgantia. Ideo tamen minus ex hac evacuatione periculi, quod eam ad arbitrium nostrum moderari possumus; vel mediocri quantitate, vel longioribus intervallis, vel ea quæ sunt mitissima remedia exhibendo. Quid quod in hoc Variolarum tempore alvus, cum tamdiu clausa fuerit fæcibusque supra modum oppleta, haud ita libenter obsequitur, ut aliquem fluxionis nimiæ metum injiciat. Itaque nostris in manibus est habenas vel adducere, vel remittere; licet hoc purgandi experimentum, citra discrimen omne, modo lenissimo tentare; licet, siquid boni attulerit, per vices iterare, ita ut gradibus demum, quo volumus, perveniri possit. Quare cum hoc remedii genus, non noxa modo vacet, sed ægrotantium commodis apprime serviat, miror quorundam hominum tarditatem, qui id præjudicata opinione penitus aversantur; vel saltem ita timide gelideque administrant, ut, non nisi cum salus jam in præcipiti sit, experiri velint. Quasi vero opperiri periculum satis sit, quam præoccupare: quasi ille leviore negotio ex hac morbi asperitate non emersurus sit, cui die Nono vel Decimo ita succurritur, quam si hanc, malo jam inveterascente, ad Decimum tertium aut quintum, medicinam distulerint.

Sed vide, unde omnis hic error ortum duxerit; timent nimirum, ne, instituta Purgatione, recedant Variolæ, ne ad Centrum (ut aiunt) refugiant humores, ne manuum denique tumor (quod tamen secus accidit) evanescat. Sed meminerint id sapienter, ut cætera, advertisse

advertisse Sydenhamum[a]; "Febrem hanc scilicet Putridam, quæ Un-
" decimo die Variolis Confluentibus laborantes adoritur, ab ipsis Va-
" riolis prorsus esse diversam: neque aliunde nasci, quam quod par-
" ticulæ putrescentes a pustulis jam adeptis maturitatem suam in
" sanguinem resorptæ fuerint, caloremque hunc invexerint. Neque
" enim hoc in morbi statu pustulæ jam in duritiem incrustatæ, aut
" introrsum agi, aut intra cutim se recipere, aut minimam molis
" suæ partem amittere possunt." Itaque ille, qua erat solertia, nullum huic Febri remedium excogitari posse judicat, nisi quod a Venæsectione Alvique ductione derivatur. Neque eadem sane nunc est Variolarum ratio, ac Tumoris alicujus jam in Suppurationem abituri; in quo quidem præpropere adhibita Purgatio, ne tumor ille maturescat, prohibet: pure tamen per tumorem demum, qua licuit, educto, siquæ illinc reliquiæ sanguini labem intulerint, hæ, medicorum omnium judicio, Purgantibus maxime exterminandæ sunt: idque in Ulceribus quandoque faciendum esse monet Hippocrates[b]. Itaque video Diomedem Amicum, qui primus, ex paucissimis, quantum ego percipio, Febrem hanc maturescentibus Variolis supervenientem disertis verbis explicuit, & ab Ephemera, quæ ratione Apostematum fit, haud dissimilem[c] notavit, ad hanc opinionem accessisse: "nam in declinatione morbi, ubi cognitum sit, ex perseve-
" rantia Febris & aliorum Symptomatum, reliquias humorum in
" corpore adesse, levioribus Purgantibus evacuationem tentari jubet:
" quæ quidem evacuatio ea est, quam illius judicio, (haud recto for-
" tasse) post septimam fieri in tali casu & Rhazes & Serapion præci-
" piunt[d]." Eo ætate paulo recentior, Annorumque quadraginta experientia instructus, Josephus de Medicis, Cretensis, postquam immaturæ filiorum morti indoluerit, nunquam esse sub Variolarum exitu fidendum Febris remissioni pronuntiat; "strenue autem pug-
" nare debere medicum arbitratur, & omni conatu curare, ut reli-
" quum putredinis & cacochymiæ per varias vias, maxime per Venæ-
" sectionem & Lenem Purgationem, totaliter e corpore educat at-
" que extrudat."

A Febre scilicet, quæ Variolas paulo spissiores constanter sequitur, magnæ excitantur molestiæ: quare, ne repullularet ea, quidam acri studio laborarunt: seque hanc prævenire hisce artibus posse putaverunt, si Corticem[e] Peruvianum, paulo ante ipsum morbi impetum, exhibuerint. Cæleste quidem id Medicinæ genus! quæ, si modo & Febrem hanc præoccupare, & Foveas[f] abolere sit certissima, duas eodem tempore mortalibus res longe maximas impertiendo, & salutem possit simul & pulchritudinem tueri. Sed sive id mali, sive remedii sorte mutetur, hæc Corticis istius facultas dudum intercidit: ita ut illi potius nunc audiendi sint, qui feliciore consilio usi, "ipsa
" Variolarum semina solerter proliciendo," ne eæ prorsus erumpant, aut, si eruperint, ut se iterum recondant, cavere sciunt. Itaque ab

a Sched. Monit. 84, &c. b De ulcerib. 4. c Tractat. de Variol. c. 6. d Tractat. de Variol. c. 10. e Morton. 199, 200. f Ibid. 323.

iiſdem, qui hanc artem poſſident, ut brevi ad interitum venturus ſit hic Variolarum morbus, haud temere expectamus.

At quod ad Curationem ſpectat, hæc quidem in Febribus Putridis aliiſque etiam, quæ paulo difficilius ſolvuntur, purgandi ratio ab omni retro antiquitate ad nos tandem defluxit: hanc dixi alias [a] in Acutis Febribus ab Hippocrate fuiſſe aliquando tentatam; quod ſi ſæpiſſime dixeram, haud opinor erraſſem. Ille enim medendi magiſter ſolertiſſimus, utcunque effata quædam communia, quæ huic fortaſſe opinioni minus favere videantur, ediderit, tamen cum de hoc argumento diſtinctius diſſerat, ad multas varii generis Febres hanc potiſſimum medicinam adhiberi imperat [b]. Ita in Febre forti [c], ubi dolor univerſum corpus occupaverit, in Lipyria [d], in Volvuloſa [e], in Pleuritide [f], quæ quidem Inferior, utpote infra ſeptum tranſverſum ſita, dicitur, Purgantia commendat. Pariter in Cholera [g], in Jecoris [h] & Lienis [i] morbis, in omnibus fere Uteri [k] Inflammationibus, etiam aliquando & pulmonum [l], aut ubi capite vulnerato Febris atque Ignis Sacer [m] corripuerint, aut ubi ad Fauces febrilis humor defluxerit [n], eadem omnino medicina libere eſt uſus. Atque ille quidem hanc curandi rationem ita ſequitur, ut tum præcipue eam inſtitui jubeat, quando Febris a Bile redundante [o], quod quidem aliquando fit, oriatur. Denique hanc quaſi perpetuam Purgandi regulam in Acutis Febribus ponit, quando ſcilicet Urina ad craſſitiem devenerit [p]: & ſane id, uti optimum in Variolis ſignum eſt, ita & hoc morbi tempore Purgationem commode inſtitui poſſe ſignificat. Nec ea quidem, quam adhibuit Hippocrates, ſemper ex leniſſimo genere: utpote qui aliquando, veluti in Pleuriticis, Helleborum & Peplium [q], valentiſſima remedia, præceperit. Ita ut, qui Indicem modo Hippocraticum verſare calluerit, quinam fuerit viri illius de omni hoc purgandi inſtituto ſenſus, haud difficulter elicere potuiſſet. Neque contra quid facit, ſi in libello (intelligentium omnium opinione, maxime adulterimo) interdictum eſſe videatur, ne, niſi "febre jam remiſſa, & decimo quarto demum "die [r], Purgantibus" uteremur. Quippe ſi quis legendo ulterius, ad pauciſſimos quidem verſiculos proceſſerit, quæ ſit iſtius etiam Authoris mens, ubi quid periculi imminuerit, permediocri judicio conſequetur. Subdit enim iſte [ſ], "At ſi hac die ſuperſtes maneat, "& una cum Purgatione remittat Febris, ſanus erit." Quibus verbis, (inquit [t], ſcriptor haud vulgaris, Antonius Ponce de Sancta-cruz) "duo aperte inſinuat, & purgationem poſſe fieri, & poſſe prodeſſe: "qui locus mihi videtur ſingularis ad exiſtimandum in urgentia Hip-"pocratem pharmacum exhibuiſſe minorativum. Nam 1, agit de "Febribus Acutis; 2, poſtquam timuit, aut abſtinuit a Purgatione, "ait 3, ſi die Purgationis ſuperſtes ſit æger: explicans in magno pe-

a Comment. in Hippocr. b Aphor. 4. 10. c De affect. 13. d De Veratri uſu. e Ibid. f Ibid. & 2. Vict. Acut. 11, 12, 13, & 4, 76. g 4. Vict. Acut. 105, 106. h Intern. affect. 38. & Seq. i Ibid. 33. & Seq. k De Morb. lib. 3. l Ibid. lib. 2. m De Vulner. cap. 27. n Vict. Acut. 4. 37, 38. o De affect. 13. de intern. Affect. 38. & Seq. De locis in Homine 38, 39. de Morb. 2. 35, 36. p Vict. Acut. 4. 43. q Vict. Acut. 2. 11. r περὶ φαρμάκων. 4. ſ Ibid. 5. t Imped. magn. Auxil. lib. 3. c. 12.

"riculo conſtitutum ægrum bibiſſe Pharmacum, & profuiſſe. Ergo "iniquum eſt non tentare iſtud auxilium, quod in ſimili periculo "unicum reſtat."

Sed hanc Hippocratis doctrinam, uti optime intellexit, ita paſſim acerime vindicavit Galenus; putridam materiam, ubi corpori inhæſerit, ſola Purgatione abducendam eſſe pronuntians[a]. Iique, qui in Veterum ſcriptis ſive interpretandis ſive excolendis diligentius elaborarunt[b], de hac Febrium curandarum via fuſius ſunt locuti: ita ut nemo jamdiu ſit, qui, ubi Putridi humores Febri ortum dederint, eos purgatione evacuandos eſſe non cenſuerit, quæ, ut cum Fernelio loquar, Cacochymiam[c] una ſubtrahit. "Sic ſæpe, uti idem "ſcriptor de Febribus etiam locutus obſervat, artis uſu animadverſum "eſt, crudioris humoris purgatione, ſive ſponte, ſive arte ea contigiſſet, accelerari Concoctionem, moxque urinas puriores & cum "ſedimento fieri, & ancipitem periculoſumque morbum tutum ſalutaremque reddi." Neque veriti ſunt illi ſe, hac purgandi ratione, aut Bilem aucturos eſſe, aut nimium in ſanguine calorem excitaturos; cum & mitiora mediæque materiæ fuerint, quæ in hac Febrium putredine ſuaderent: id quod etiam in hac, quam ſequimur, Variolarum curatione tenendum eſſe docuimus. Hos adeo ſecutus Sydenhamus non modo in Peripneumonia[d] Notha, ſed & in Hyemali[e], quam vocat, Febre, a ſuccis putreſcentibus orta, evacuantibus unice innititur: notatque eam, "poſt unicam Phlebotomiam, & tres purgationes, ut plurimum ceſſaſſe." Imo in ipſa Febre Peſtilentiali[f], quæ anno a peſte proximo vehementer ſæviit, auſus eſt, præmiſſis quæ Sudores uberrime provocarent, "poſt viginti quatuor horas Catharticum propinare:" Quam quidem medendi rationem ita ex voto reſpondiſſe gloriatur, "ut ne unus quidem fuerit, quem eo morbo laborantem amiſerit."

Et certe ſunt Febres, ſive eas Malignas ſive alio nomine vocaveris, ubi diutius inhæſerint, neque integra aliqua intervenerit Criſis, quæ nullam fere aliam curationem recipiant, niſi lenioribus Catharticis inſtitutam. Hoc quidem quotidiana teſtatur experientia; noſque nuperrime in ægrotis tribus, exemplo ſatis memorabili, veriſſimum eſſe percepimus. Omnes hi Febre fere ſimili correpti: quæ, utcunque continenter detinuit, nunquam ad inſignem aliquem caloris gradum eſt evecta: aliquando etiam remittere viſa. Omnibus Caput mirabili modo per plurimos dies tentarum: ita tamen ut hic, vel delirantis vel fatui more, perpetim decubuerit; ille, non modo veterno, Lethargici inſtar, ſed ſingultu per undecim continuos dies, quod quidem perrarum eſt, laborarit; tertius autem, tum Vocis facultate amiſſa, tum nervorum diſtentionibus per intervalla obortis, horrendo fuerit ſpectaculo. Febris omnibus ultra Viceſimum diem producta: omnibus ita jugi tenore incubuit, ut, nihil prorſus valente Medicina, per univerſum fere Octiduum vitæ mortiſque mo-

a Meth. Compoſit. paſſim. b Proſper. Martian. in Vict. Acut. 386. Valeſii Meth. Med. lib. 2. Lommius de Febrib. Hercul. Saxon. 654, &c. c Meth. Med. 83. d Conſtitut. Ann. 1674, 1675. e Poſtſcript. ad Edition. 1685. f Ann. 1665, 1666.

menta

menta quasi æqua lance pependerint: omnes tamen debitis intervallis cautionibusque iterata purgatio ita sublevavit, ut hac plane medendi via ad sanitatem tandem pervenerint. Quidni ergo eadem in Variolis locum habere possit Medicina, ubi, iis jam ad maturitatem suam perductis, materia putris, in sanguinis vias refusa, febrilem æstum commoverit? quem quidem nullo pacto conquiescere posse sæpe experimur, nisi ea aliquo modo foras iterum e sanguine fuerit extrusa. Hoc ut commode fiat, periti est Artificis: nam, uti occasio ipsa satis est præceps, ita tum judicium in hac re peracre, tum aliqua etiam exercitatio requiritur. Multæ quippe res id difficile inscio faciunt, quod usum habenti expeditissimum est. Is vero, qui hanc habet intelligendi sapientiam, facile dispiciet, quas sequi cautiones, quæ tempora eligere debeat, ut hæc de Variolarum curatione præcepta ad præsentem morbum accommodet. Quæ tamen ita pro sua prudentia accommodabit, ut sæpissime quidem, ubi ad febrem depellendam ipsa per se satis valeat natura, interdum etiam ubi, Febre utcunque depulsa, nihil ea prorsus valitura sit, Purgantibus si non abstinendum, saltem parcius esse utendum censeat. Quippe ea, quæ de hac Variolarum curatione disseruimus, ad id periculi, quod a Secunda Febre imminet, unice collimant: de eo morbi genere, in quo febris infra mediocritatem substiterit, & sponte prope sua cessura sit, non loquimur. Nimirum Medicina hac uti, nisi in malis vehementibus, supervacuum: in desperatis vero, ut importunum, sic & inutile.

Sed quid cum istis Opinatoribus, qui ne semel quidem hanc medendi rationem experti sunt, nec, si experiri nolint, unquam percipere possunt, argumenter ultra ac differam? quid rationibus, in re admodum manifesta, pugnem? ad Experientiam provoco: sit ea hujus, quicquid est controversiæ, moderatrix atque arbitra.

His, quæ in Medentium, non in Nutricularum gratiam scripsi, ii qui jam in Medicinæ curriculo versantur mecum una, si ita libuerit, utuntor: sin minus, per me licet, ea rejiciant. Mihi quippe cum captiosis hominibus disceptando tempus terere nec vacat, nec lubet. Etenim quod mihi superest ævi, non frivolis cavillationibus excutiendis, sed vitis hominum, qua maxime possim via, conservandis unice insumam. Consulerem tamen, ut isti, qui nostra vel inscienter vel malevole insectantur, hæc, Medici quondam celeberrimi, Fr. Valesii, de Purgatione etiam in Febribus locuti, verba diligentius perpendant. "Hic imprimis certabitur experimentis; Hi pro-
" ferent sua, vidisseque se jurabunt haud dubie felicissima: illi
" negabunt se vidisse ulla, nisi infelicissima. Hos ergo necesse est
" fateri, se aut plurimos tentando læsisse, aut nunquam, rarove ten-
" tasse, sed ob juratam opinionem abstinuisse. Utraque causa, sunt
" indigni fide: præterquam quod jure sunt Testimonia affirman-
" tium, quam negantium efficaciora [a].

[a] Method. Med. 4. 2.

Sæpe

Sæpe utique nobis bilem, ſæpe etiam & riſum commovit iſta futilium & (ita ſibi videntur) Philoſophantium hominum toties repetita oratio, qua Naturæ ſemper obſequendum, Natura viam monſtrante, eundum eſſe prædicant: quaſi vero ſoli hoc ſcirent Artium omnium & literarum expertes; quaſi ad hoc minus valerent antiquorum ſcriptis adjuti & diſciplinis inſtructi. Quid aliud egerunt Viri ingenio & doctrina præcellentes, illi inſtaurandæ Medicinæ inter Græcos & Arabas principes, quam ſibi propoſuerunt ſtudiorum metam, niſi ut id ipſum intelligerent, Naturam ſequi: ita tamen ſequi, ut Arte eam, ubi opus eſſet, inflectere & regere poſſent? Nullus itaque ex eorum Vigiliis ad nos fructus redundabit? nulla ab eorum Experientia, Hiſtoriis, Inſtitutis petenda ſunt in miſerorum ſalutem auxilia? Quoniam ſcilicet probi eſt Medici, id unum attendere, quid ipſa ſignificet Natura. Næ illi, ita qui ſentiunt, ſuo mentis acumini plus æquo confiſi, Naturæ vocem haud facile capient; neque quid illa indicet, neque qua ope indigeat, neque qua ratione ſublevanda ſit, intelligent.

Contemptis itaque hiſce minutulis Philoſophis, Tu, Vir Eruditiſſime, adhuc inſiſtes eam, quam multa cum laude jam diu inſtitiſti, viam: nec pudebit Te, quantumvis ingenii viribus valentem, quæſiſſe tamen undique adjumenta doctrinæ. Perges ampliſſimam illam, qua inſtructus es, librorum copiam perluſtrare: &, ut facis, plurima exinde in quotidianum medendi uſum excerpere. Perges ex alienis laboribus, Tuo judicio, acri illo & ſubtili, fretus, non minus quam ex Tuis proficere: & ſi quid forte in his etiam chartis occurrat, quod velis proprium feciſſe, (quanquam pauca occurrent, quæ non ſunt jamdudum Tua) id, a quantulocunque licet Authore prolatum, haud aſpernaberis.

Londini, Sept. 20, 1719.

Dum

Dum hæc ſcriberem, Medicorum & humanitate maxima & eruditione præſtantium literas accepi: quas, quia totum hunc de purgandi ratione locum non minus accurate quam eleganter illuſtrent, Tibi haud injucundas fore polliceor.

Vir Ornatiſſime,

UNAM, eamque, ni fallor, ſatis notabilem promiſi Tibi Hiſtoriam. Me tandem abſolvo, atque unam aut alteram addendo, morarum mihi a Te excuſationem facile polliceor, quas, niſi valetudine mea propria impeditus, non feciſſem.

Hiſtor. 1. Amabilis Juvenis, per aliquot menſes, Oxonii graſſantibus Variolis, iiſque mali ſatis moris, vitam tutus degebat. Poſtulabant tandem ſubita negotia, longum iter ut faceret. Prædixi, eum, mutato aere, inſuperque equitando, Variolis correptum iri; ideoque, primis urgentibus ſymptomatibus, omnino ſuaſi, Venam ut ſecaret, & Emeticum ſumeret. Et ſic ſe res habuit: Variolis Confluentibus correptus, Pharmacopœo ſolum adſtante, uſque ad diem Nonum, nulla fere uſus eſt medicina. Ingruente vero periculo, Ego accerſor: interea tamen Vir mihi Amiciſſimus Dr Burton vocatus, cum fortuito in his eſſet partibus, ægrum inviſit, eique Cardiaca quædam, Hauſtumque Paregoricum exhibuit, Veſicatoriumque Nuchæ appoſuit. Die Solis, Decimo ab Eruptione, mane veni. Tota ejus facies unica fuit cruſta, Pergamenæ vel Parietis albi potius ſpeciem referens. Totum corpus ita Puſtulis ubique Confluentibus obſitum eſt, ut nihil, niſi Puſtulæ, cerni omnino poſſet. Vires tamen adhuc integræ. Urina copioſa, ſputumque laudabile. Eodem die, Oxonium reverſus eſt Dr Burton, nil boni mihi de Ægro augurans. Veſperi valde exardere cœpit febris, maximaque ſupervenit inquietudo. A Cardiacis tum omnino juſſi adſtantes deſiſtere, & leve tantum Paregoricum dedi. Mane paululum ſomno videbatur recreatus; ſymptomata erant fere, ut antea, niſi quod Urinam, quam tunc & ſemper copioſe ſatis emiſit, limpidam prorſus, & pallidam, ſine ullo colore eſſe obſervavi. Phreneſin merito ſuſpicatus ſecuturam, ut apponerentur brachiis Veſicatoria, curavi. Intra tamen duas horas maxima ſupervere deliria, & Phrenitis, ita ut in lecto vix potuerit coerceri. Hauſtum præſcripſi Narcoticum, intra ſex horas repetendum. Veſperi tandem, in eadem perſiſtens Methodo, temperata debitis intervallis Cadiaca exhibens, omnia in melius mutata vidi. Adeoque uſque ad diem 13^{ium} ſatis feliciter proceſſerunt res. Ipſum Sputum, ope Gargariſmatis, non defuit: nec urina, licet adhuc pallida. Puſtulæ tamen circa univerſum corpus,

 manus

manus & pedes, quas intumeſcere, & pure tunc impleri ſperaveram, jam omnino flaccidæ, vacuæque deſederunt. Mane ſponte dejecit Alvus uſque ad decies. In Sputo, æque ac in Sedibus, paululum ſanguinis apparuit. Urina ſponte, eoque neſcio, excernitur. Frequentes Spaſmi, Sopor, Coma, Deliria. Pulſus ita exiliſſimus, ut illum vix omnino ſentirem. Uno verbo, ita moribundus, ut tantum non mortuus eſſet.

Interea fluxit Alvus vehementer, ita ut, exhibito Rhabarb. torrefact. gr. xx. in Hauſtu Decocti Albi, dicto citius, immutatum prorſus per Ventriculum & Inteſtina tranſiret. In arduo hoc rerum ſtatu, Bolum Stypticum dedi, qui fœliciter ſuas partes agens, ſiſtebat fluxum. Veſicatoria tibiis appoſui, Hauſtumque dedi e Narcoticis & Alexipharmacis, ad naturam laſſam paululum recreandam.

Melius, quam ſperaveram, omnia evenerunt. Veſicatoria, ut prius, optime reſpondebant. Somnum habuit, eumque non valde inquietum. Vireſque videbantur aliquantulum redintegratæ. Die vero 14, mane rediit Diarrhœa: juſſique propinari Tinct. Sacr. ℥ij cum Syr. Rhab. ℥j: ſic, ut Natura Medicuſque ſimul, intra xij horas, ei alvum ſolverent quindecies, Cardiacis interea non neglectis. Ipſe etiam Tu, Vir Egregie, miratus forſitan paululum fuiſſes, ſi hanc ſubitam felicemque omnium ſymptomatum mutationem ſpectaſſes. Die 15, Puſtulæ in manibus & pedibus retumuere; & 16, ſeparavit ſe Urina, bonumque nacta eſt colorem. Veſperi tamen ſponte fluxit alvus iterum; ſumpto vero Opiato, requiem aliquot horarum habuit Æger. Die 17, rediit mane Ventris ſolutio. At cum bonas forteſque jam viderem ægri eſſe vires, protinus juſſi dari Catharticum e Decoct. Sen. Gereon. & Syrup. de Sp. C. Die tandem 18, e lecto ſurrexit. Jam periculo liber (oculis tunc primum a diebus tredecim apertis) debitis uſus methodis, ad confirmatam rediit ſanitatem. Hoc tamen credo raro contingere, ut intra dies quinque, (a die Mercurii ſcilicet, ad noctem diei Dominici) fere centies ſolveretur alvus.

Hiſtor. 2. Mulier Variolis Confluentibus correpta eſt. Innumeræ in cute apparuere Puſtulæ, quæ tamen nullo modo, ut debuerant, tumuere. Temperatis Cardiacis & Anodynis fruſtra per aliquot dies uſurpatis, Die 5, applicatum eſt Veſicatorium Nuchæ, quod feliciter ceſſit, Puſtulæque recte procedebant. Die vero 6, veſperi omnia ruebant in pejus. Cadebant Puſtulæ: ſupervenit Micturitio: Urinæ involuntaria emiſſio, poſtea per horas triginta totalis ſuppreſſio: Delirium, Sopor, Pulſus exilis, & quid non mali? Die 7, mane, duo Emplaſtra Epiſpaſtica applicata ſunt brachiis, exhibito quoque temperato Cardiaco. Nihil fecerunt Emplaſtra: Veſperi, alia duo tibiis apponi juſſi, & Cataplaſmata pedibus. Injectum fuit etiam Enema, ſine effectu. Mane, 8, nihil eſſe proficuum cernens, ac Pulſum vix ac ne vix quidem ullum ſentiens, omnibuſque adſtantibus, de ea plane actum eſſe, clamantibus, Catharticum

ticum exhiberi juſſi: Decoct. Sen. Ger. ℥ iij. Syr. de Sp. C. ℥ j. Tart. Vitriol. ℈ j. Aq. Mir. ʒvj; quo non operante, Enema aliud adhiberi juſſi. Tunc quidem res peracta eſt; intra etenim ſex horas vel octo, ſexies vel ſepties largiter dejecit alvus. Mirum eſt dictu: veſperi, Veſicatoria omnia optime reſpondebant. Ope Gargariſmatis, provocatum eſt laudabile Sputum. Die vero 11, Puſtulas non omnino tumeſcere obſervans, Ægramque morbo adhuc plane oneratam, aliud Catharticum dedi, optimo cum ſucceſſu. Nec poſtea mali aliquid minatus eſt morbus, niſi quod, in Variolis tam confertis & Confluentibus, accidere debet atque etiam expectari.

Hiſtor. 3. Ancillam curo nunc, in caſu perquam ſimili; niſi quod Veſicatoria nullo modo partes ſuas egere. Adfuit ſpirandi difficultas, unde Venam ſecandam eſſe judicavi. Et a die Nono ad 14, quotidie Catharticum, aut Enema præſcripſi. Die 9, tredecies ſoluta eſt Alvus. Sæpius quoque ſumſit Oleoſam Mixturam cum Oxym. Scill. quæ Sputationis vices fœliciter ſatis ſuſtinuit. Dies eſt jam Decimus octavus, & a Variolarum periculo omnino liberam eſſe ſatis liquidum eſſe judico.

Hiſtor. 4. Puella ſatis robuſta laboravit atroci dolore capitis & dorſi, cum nauſea, & ventriculi tenſione, circa tempus, quo expectavit Menſes. Iſtis vero non fluentibus, Pharmacopola per triduum Chalybem, cæteraque id genus dedit. Puella vero magis magiſque querente, vocatus tunc primum apparentes facile cernebam Variolas; Venamque protinus ſecari juſſi. Die 4, ingens deſcendit Menſium fluxus, & Alvi, qui per tres fere dies, at moderate ſatis duravit: Territæ ſunt fœminæ atque etiam Pharmacopola, & feſtinabant ſolicite hanc ſiſtere, quam vocabant, Diarrhœam. Ego vero aliter judicans, contrarium ſuaſi: nec omnino dubito quin tota puellæ ſalus in fluxu poſita fuerit. Iſta via expulit Natura Chalybem adeo inopportune adhibitum. Præterquam quod, non facile fore arbitror, Alvi fluxum cohibere, niſi ſimul quoque Menſes ſupprimantur. Nolo hic ratiocinari, ſed ita ſe res habuit, ut per iſtos dies temperatis Julapiis & liquoribus ſolummodo adhibitis, convaluerit Puella.

Nudas haſce Hiſtorias, Vir Optime, ſic dimitto: ſi quid in iis ſit notatu dignum, Tu abunde ſcis id obſervare. Miror tamen, tam Rationalem Catharſeos praxin tot adverſarios habere. Certe aut non legunt, aut non intelligunt. Omnes enim fere, quos adhuc huic Methodo objicientes audivi, pro re conceſſa ſumunt, quod in omnipus Variolis, in Febre Secundaria, Catharſin ſemper eſſe neceſſariam, aſſeratur. Utinam ſane adeo certa eſſet in Variolis Praxis ulla, quæ iis tam facile mederetur, quam Cortex Intermittenti Febri. Sed totum, quod de hac Methodo aſſeritur, hoc eſt, quod, "poſitis "quibuſdam Caſibus & Circumſtantiis, ſpes omnis eſt in Catharticis." Nolo te hic meis, Vir Egregie, interpellare ratiociniis: attamen credo,

do, ſi rem bene perpendamus, eam totam ad univerſale hoc Theorema, demonſtratu non perquam difficile, poſſe reduci: Viz. "Quod, in omnibus omnium generum Morbis, ubicunque & "quandocunque adſit, vel immineat Conſtipatio vel Plethora, "ibi Catharſis rite peracta, beneque diſpoſita, ſemper ſit non "tantum tuta, ſed neceſſaria." In Plethora, (omnigenam Plenitudinem intelligo) plerumque etiam neceſſaria eſt Venæſectio. In Febribus quidem Inflammatoriis, atque quibuſdam Putridis, per Symptomata ſatis liquido innoteſcit Plethora. In Variolis vero Confluentibus ſæpius eludit Medicos. Dummodo etenim Variolæ ſuas agunt partes, ſi rite tumeſcant Puſtulæ, ſi Sputum, atque Urina copioſe fluant, omnia bene procedere, nec inique credunt. Nihil tamen frequentius eſt, quam talem ægrum, poſt Criſin diem unum vel alterum, repentina quaſi morte occumbere. In Plenis his, Oneratiſque Caſibus, utcunque optime procedant Secretiones, omnino neceſſaria eſt, neque ea ſera, Catharſis. Ipſa mera quantitas Morbi facit Plethoram, & requiritur Exinanitio, Naturæ opitulatrix. Hoc Plethoræ genus frequenter habet comites, ſpirandi difficultatem, Phreneſin, deliria, inquietudinem maximam, ſomnique defectum: non raro tamen, ob ipſam Plethoram, Pulſum lentiſſimum. Per Conſtipationem intelligo, iſtum Animalis Oeconomiæ ſtatum, ubi Secretiones omnes, aut ſaltem quædam, non omnino, aut non recte, peraguntur. Hoc nimis frequenter accidit ex nimio & pertinaci Calidiorum Alexipharmacorum uſu: quæ ſi, intra debitum tempus, ſuum non producant effectum, non tantum fruſtra, ſed cum certo periculo ſemper uſurpantur; idque non ſolum in Variolis, ſed & Febribus Putridis, iiſque præſertim mali moris. Sed & aliquando accidit Conſtipatio ex mera Naturæ imbecillitate, ex tono fibrarum molli & laxato, maliſque ſtaminibus. In hoc caſu tamen valet Catharſis.

Hiſtor. 5. Nuperrime Juvenis tenellæ hujus Conſtitutionis Variolis Confluentibus correptus eſt. Pulſus fuit exilis, vires paucæ. Juſſi Pulv. e Chel. Canc. C. ℈j dari 8 qualibet hora. Poſt duas doſes, profluxit ſanguis e naribus (licet Vena antea ſecabatur) uſque ad ℥xvj, & difficulter ſatis tandem ſiſtebatur. Cardiaca adeo temperata Vaſa ejus tenuia non ferebant: ſine Cardiacis tamen languebat. Urina ſemper large fluebat, & Sputatio. Die 9, ingruit delirium, ſopor, & Puſtularum totalis depreſſio. Nuchæ & brachiis appoſita ſunt Veſicatoria, quæ prodigum humorum ciebant fluxum; ea tamen non omnino ſenſit æger. Die 10, Veſicatoria tibiis etiam appoſui, quæ bene etiam ceſſere. Hæc tamen omnia morbo non ſuffecere: vitam quaſi traxit. Die 12, lene dedi Catharticum: quod, die 14, repetitum eſt. Et ſic denuo convaluit æger. Ita ut hic Tenellus, qui nullum fere Medicamentorum genus, præterquam Anodyna pati potuit, Catharticorum ope evaſerit ſanus.

Quin

Quin etiam Conſtipatio non tantum in Criſi, vel Febre Secundaria, ſed quandoque etiam in initio accidit: Puſtuliſque tunc non recte procedentibus, cæteriſque remediis non reſpondentibus, lene opportunumque Catharticum exhibendo, ſæpius mala omnia abegi ſymptomata, quæ in Criſi tot minarentur tragœdias. Hanc Praxin a Patre meo jamdudum didiceram, qui, meipſo & aliis plurimis teſtibus, felici hanc cum ſucceſſu ſæpiſſime uſurpavit. Et, revera, fere ſemper mites evadunt Variolæ, quibus vel Emeticum ex Ipecacuana, ut ſolet, vel ipſa Natura in principio dederit aliquas Alvi dejectiones. Quam vero apta ſint ad Puſtulas protrudendas Cathartica, Meatus ſcilicet Cuticulares detergendo, Naturamque quaſi emancipando, hoc breve accipe exemplum. In Menſe Maij, Ego Febre correptus ſum, cujus Hiſtoriam non narro. Poſt aliquot dies, febris videbatur ſoluta. Aliqua tamen ſuſpicio Medicis oriebatur de eruptione Puſtularum quarundam (vulgo Raſh vocata.) Lecto igitur & Sudoribus fui conſignatus; admota ſunt etiam & Veſicatoria. Poſt ſex dies autem, Urina, Lingua, Pulſu, febrem ſolutam indicantibus, nec tamen erumpentibus Puſtulis, me ſurgere juſſerunt Medici, proximoque die Enema injectum eſt, Alvo ſatis rigide aſtricta. Intra diem unum vel alterum Catharticum dedere, & veſperi Hauſtum Paregoricum. Lectum ingreſſus, dicto fere citius, me ſenſi per totum corpus uri & vellicari, tanquam a Veſicatoriis. Sudore prodigo ſum perfuſus, qui per tres vel quatuor horas duravit. Deinde dormiebam. Mane me tot Puſtulis confertum vidi, quaſi ipſis Variolis eſſem correptus: quæ quidem eruptio duravit vehemens uſque ad duos Menſes.

Uno verbo, ſimplex in ſuis ſemper eſt Natura viis, nec eſt quod agat Medicus, niſi ut eam ſequatur. Quibuſcunque vero placeant nimis Hypotheſes, utcunque docti ſint, in errores ſi incidant non eſt mirum. Veriſſimum tamen eſt, quod multi, maximi ingenii viri, Naturæ ductum non juſte attendentes, ſymptomata pro ipſis morbis curare tentant, adeoque plures faciunt, quam Natura, morbos.

Errorque hic magna ex parte oritur ex confuſa in Libris pleriſque Medicis Diagnoſticorum farragine. Utinam vero Tibi, vel alii cuipiam in rebus Mechanicis & Mathematicis verſatiſſimo, otium foret & voluntas Notas Characteriſticas, & Analogiam Morborum ſerio conſiderare. Atque mihi perſuaſum habeo, fieri poſſe, ut Morborum genera, eorumque in plurimis Caſibus Specificæ Differentiæ determinentur. Deſideratiſſimum hoc opus diu ſum meditatus, tandemque ad Umbilicum duxi. Illud autem legens pluries relegenſque, non tandem id eſſe repperi, quod optaveram: ideoque, quas meruit, dedicavi flammis. At ejus facti me tunc tandem pœnitet; quoniam, utcunque Operi impar, anſam tamen alicui habiliori, ut idem perficeret, forſitan præbuiſſem.

Valeas, Vir magne, & meæ, coram te tanto in Arte noſtra magiſtro, loquacitati indulgeas, nimiumque feſtinanti ſcribere ignoſcas. Diu, precor, hoc ſummo fruaris bonæ famæ culmine, ut, omnes

Docti & Boni, Te Amore & Veneratione, omnes Mali odio, Ignari invidia prosequantur.

Sum Tui Amantissimus,

E. Coll. Omn. Anim.
Sept. 10, 1719

Sedgwick Harrison.

CUM ruri mecum de Evacuantium, & præcipue Purgationis commoditate, in Secunda Variolarum Confluentium Febre, differeres, meamque in hac re scire velles sententiam, Observationes jam aliquas, quarum veritati penitus inniti poteris, ad Te mitto.

Histor. 1. A. D. 1703, Novemb. 17, Ad juvenem, annos circiter septendecim natum, accersitus sum. Variolarum Confluentium acerbiori, quam unquam antea videram, genere laborabat. Illum Duodecimo die, quantum memoria recolo, primum invisi. Quo tempore Febris Secunda vehementer sæviebat. Nullam a prima morbi accessione dejectionem habuerat. Sensus omnes amiserat, quanquam delirio vacaret: stupidus tamen, & Comate oppressus jacuit. Admota sunt Vesicatoria. Mecum autem interea reputavi fieri plane non posse ut mortem evaderet, si tanta intro maneret Excrementorum copia, quantam diuturno hoc tempore necessario contraxerat. Itaque præcepi, ut Leni Purgatione, ex Elect. Lenitiv. in Aqua aliqua simplici dissoluto, uteretur. Medicina hæc effectum habuit mirabilem; nam, adolescentis alvo ter mota, tantam secum abduxit materiæ perquam fœtidæ vim, ut astantes omnes obstupescerent. Febris remisit: sensus rediere; & paulatim convalescens, sine alius cujusvis Methodi ope, ad integritatem pervenit.

Histor. 2. A. D. 1717, Maj. 11, Ad Virum, triginta & tres annos natum, Decimo morbi die, accessi: postquam huic aniculæ Vinum Canarinum Crocumque, ad excitandas, ut aiunt, pustulas, affatim ingesserant. Variolæ erant ex Confluentium genere, eoque haud vulgari. Febris ac Phrenitis ita sævierunt, ut in lecto a tribus quatuorve hominibus contineri vix potuerit. Itaque Sanguinem copiose detraxi; unde Febris ad duos vel tres dies haud ita multum imminuta est, quanquam aliqua ejus, si non intermissio, at remissio saltem esse videretur. In scripta Tua de hac re nobilissima, nisi jam tum, haud incideram; unde in dubio hæsi, an viam a Te præmonstratam insisterem. Itaque Corticem Peruvianum ad duos vel tres dies præscripsi. Sed cum ab hoc parum auxilii perciperet æger, & Decimo quarto jam die de vita periclitaretur, Vesicatoria

catoria adhibui: & præparata prius Clyſtere hominis alvo, & poſt ejus rejectionem, præcepto Anodyno, purgationem (prima jam vice ex quo Librum Tuum perlegeram) inſtitui. Hinc ad ſanitatem rediit ille, quem omnes qui intererant morti adjudicarant.

Hiſtor. 3. A. D. 1717, Jul. 3, Curæ meæ commiſſus eſt Infans, tres annos natus. Hic, quanquam Variolas comitaretur Diarrhœa, circa diem Decimum vel Undecimum, Secunda Febre graviter premebatur. Eum altero quoque die ad quatuor vices Purgavi, priuſquam Febris diſcuti poſſet, quod tum quidem factum eſt, & Infans brevi convaluit.

Hiſtor. 4. A. D. 1717, Jul. 11, Juvenem, annos circiter ſedecim natum, ab initio morbi curavi. Neminem unquam ita graviter laborantem, qui quidem ſuperfuerit, vidi. Cognati ejus omnes hoc morbo perierant. Decimo ab Eruptione die, Secunda Febris acceſſit. Paregorica, octava quaque hora ſumenda, præſcripſi: ſed nequicquam, cum mala per duos dies ingraveſcerent. Quare Veſicatoria appoſui, Enemata frequenter præcepi, & præſertim inter Purgationis dies. Decimo tertio, Sanguis miſſus eſt, at ſine fructu. Decimo quarto, purgatus eſt: veſperique, hauſtum ſumſit Anodynum; Febris inhæſit, verum haud ita violenta. Decimo ſexto, Purgatione iterum uſus eſt; unde Febris intermiſit. Corticem, & Anodyna adhibui; tamen adhuc revertebatur Febris. Quamobrem res haud ex ſententia procedere animadvertens, cum & Febrem immorari, & Appetitum deeſſe perciperem, Experientia jam paulo audentior factus, Aug. 2, & morbi Viceſimo ſecundo die, Purgantia, refragantibus omnibus, rurſus præcepi. Tum vero Febris penitus excuſſa eſt, rediit cibi cupiditas, vires ſuas mirum in modum reparavit, brevique temporis ſpatio pinguis validuſque evaſit.

Hiſtor. 5. A. D. 1717, Aug. 24, Ad Virginem, ſedecim annos natam, Nono morbi die, vocatus ſum. Variolarum Confluentium veriſſimo genere ægrotabat. Febris Secunda jam tum urgebat. Qui curam ejus habuit, quidnam ageret incertus, conſilii ſocium poſtularat. Ego, quamprimum acceſſi, Enema præcepi, quod maximam ſecum materiæ fœtidiſſimæ copiam abduxit, & ſummum adoleſcentulæ levamen attulit. Decimo, poſt meridiem, Lenem Purgationem, ei fere ſimilem, cujus Dr Levett in Literis ad Te datis mentionem facit, imperavi. Suum hæc ita præſtitit officium, ut febris nunquam poſtea reverterit; quanquam Medicus, quo prius uſa eſt, & Nutrix, me illam de medio ſuſtuliſſe palam clamitaverint: quippe qui Praxi in Variolis, ut aſſerebant, nemini prius tentata uterer.

Hiſtor. 6. A. D. 1717, Decemb. 5, Ad virum inviſendum, qui annum agens triceſimum octavum ex Variolis decubuit, Undecimo morbi

morbi die, nocte media, ſiquidem aſtantes eum jamjam moribundum eſſe arbitrarentur, excitatus ſum. Ego antea, Nono ſcilicet die, ad arcendum, ſi ita fieri poſſet, quicquid mali in flammato hoc & Confluenti, quo laborabat, genere, jure expectandum erat, (præterquam quod Aſthmate vehementiſſime, idque fere continuo, premeretur) Enema veſperi, & Catharticum proximo die adhiberi juſſeram; quorum tamen neutrum factum eſt, cum a me novem mille paſſus degeret, atque adeo hæc ut fierent, uti imperaveram, curare non poſſem. Adveniens Pulſum, maxima cum admiratione, ita vehementem ſimul ac celerem deprehendi, ut ſimilem nunquam antea ſenſerim. Senſus omnes defecerant: neque hominem ullum, neque rem ullam cognovit. Protinus itaque tria Veſicatoria appoſui, Catharticum exhibui, ſanguinem detrahi ad ℥ xiv juſſi. Quamprimum Vena inciſa eſt, ea violentia prorupit ſanguis, ac ſi pertuſa eſſet Equi Vena: eumque ad quantitatem ſupra dictam, intra horæ minutum, effluxiſſe mihi certo conſtat. Intra horas tres, præſentes cœpit agnoſcere; & poſt duas vel tres dejectiones, Febris valde tenuata eſt: ac proximo die, circa meridiem (hora a Venæ ſectione duodecima) prorſus evanuit; homo autem non ſine vicinorum omnium admiratione ad ſalutem perductus eſt.

Plurimos poſſem Tibi ſupra expoſitis caſibus ſimiles enarrare, niſi hos ſufficere arbitrarer ad evincendum, quantum commodi præſtet Evacuatio, & præſertim ea, quæ Purgantium ope efficitur, in Confluenti Variolarum genere, cum Secunda Febris ægrotantem invaſerit.

Id unum adjiciam: quod, quantum obſervatione colligo, Venæ ſectio, in ſupra memoratis caſibus, nullo modo adhibenda ſit, aut hominibus ætate provectioribus, aut fœminis Hyſtericis: ſiquidem iſto modo eventum ſæpius male ceſſiſſe comperi; res autem Lenibus Purgationibus, Clyſteribus, Veſicantibuſque ex toto committenda eſt. Et nuper quidem ſimilibus caſibus bis aut ter interveni, ubi animæ defectio & languor perpetuus, nulla quicquam proficiente Medicina, ægrotantes uſque ad mortem comitabatur.

Sum Tibi ex animo devinctiſſimus,

Aſhfordiæ, Sept. 19, 1719.

Jo. Bate.

JOHANNIS

JOHANNIS FREIND,

AD

Celeberrimum Virum

RICARDUM MEAD, *M. D.*

DE

Quibusdam Variolarum generibus

EPISTOLA.

RICARDO MEAD, *M. D.*

JOHANNES FREIND, *S. P. D.*

CUM ex inſperato mihi abunde otii ſuppeteret, & animus eſſet in his etiam rerum anguſtiis a nimia ſolicitudine liber, videbar mihi hoc quicquid eſt vacui temporis haud melius conterere poſſe, quam ſi conſueta recolerem ſtudia, & pauca iis, quæ pridem a me de Morbis Acutioribus animadverſa ſunt, attexerem. Et id quidem libentius facio, poſtquam perceperam ex eleganti illo, quem nuperrime dono ad nos miſit Cl. Helvetius, de Variolis libello, graviſſimum hunc Scriptorem, vel noſtris in medendo veſtigiis, vel eadem ſaltem nobiſcum via inſtitiſſe. Etenim opus illud lectitavi, aviditate cum majore dicam, an voluptate: Ita diligenter varia multumque inter ſe diverſa Variolarum genera perſecutus eſt Vir & doctrina & experientia Medica inſtructiſſimus, ita ſapienter omnem curandi rationem tradidit, ut quamplurima, in quibus hactenus fere cæteri defecerunt, hic unus feliciter ſuppleverit. Sed ne hic quidem omnia ita expoſuit, quin Tibi, Vir Amiciſſime, quaſi fato quodam reſervari videatur id provinciæ, ut, quod in manibus jamdudum eſſe ſcio, plenum nobis aliquando des abſolutumq; de Variolarum omnium natura atq; diſcrepantia commentarium.

Hæc adeo ad Te potiſſimum, non tam inſtituti præoccupandi Tui quam provocandi gratia, perſcribo: ſatis quippe habiturus unam aut alteram Hiſtoriam ſtrictim attigiſſe, locum hunc Tibi integrum relinquam.

Diſcretum genus, uti periculo vacuum eſſe, ita quoddam quaſi novendiale opus, quod ipſa per ſe natura ſine medicinæ auxilio expletura ſit, plerique tradiderunt. Id autem haud raro longe ſecus eſſe, & experientia teſtatur, & monuit Helvetius; qui hanc etiam intra ſpeciem Malignitatis notas ſubeſſe advertit, febremque aſſidue inhæreſcere pro maligni humoris temperie diverſam. Et hujuſmodi quidem ille Variolas luculenter ſatis explicavit[a]: ſunt tamen & Interſtinctæ, quæ utcunque notis ab eo deſcriptis careant, ſalutem in diſcrimen ultimum adducunt.

[a] 201, &c.

Rem

Rem liceat exemplis firmare. Puerulus paulo plusquam undecennis correptus est Variolis ita benignis quidem, ut is, cum in tota cute vix quadragenæ pustulæ exstiterint, lecti impatiens in cubiculo luderet quotidie atq; obambularet. Nulla prorsus intercessit molestia, donec Nono demum die pro more exarescerent papulæ. Tum ex improviso febris vehemens excanduit: ita ut tum primum accersitus eum & nervorum distentionibus exceptum, & lethargo etiam laborantem invenerim. Uti ex Variolarum reliquiis, sive frigore sive quo alio casu in sanguinem resorptis, morbum hunc esse inductum arbitrabar, ita Evacuantibus præcipue & Vesicatoriis curandi viam ingressus sum. Septimum adeo post diem, licet non sine difficultate summa, Febris, quæq; ad illam accesserant mala, penitus abacta. Neq; tamen is tragœdiæ finis: propius quippe aliud novum malum, nec opinato exortum. Siquidem Nervi ita resoluti sunt, ut universi artus a Lumbis usq; ad pedum digitos motum omnem amiserint. Neque eum ex hoc luctuoso casu aut ætas ipsa pullulascens, aut medicinæ ulla vis, nisi post experimentum semestre, expedivit. Humani scilicet corporis ea est infirmitas, ut aliquando etiam levissima labe contactum, vel errore vel incuria, maximis sit periculis opportunum: quare ille demum in morborum scientia se plurimum profecisse sciat, qui ne minima quidem contempserit.

Sed & in hoc Interstincto genere, & multiplex pustularum varietas, & magna morbi dissimilitudo reperitur; ubi nonnumquam & Febris, non minus ac in Confluentibus, intenditur, & periculum æque minatur. Eam quidem, quæ, docente Helvetio[a], ad Tertianæ normam accedit, & certo circuitu invalescit, in Discretis nondum observavi. Est vero, ubi ad Pus, uti oporteat, maturandum naturæ robur haud sufficit: tantumq; abest, ut Quarto demum exacto die, papulæ colorem floridum, hoc est naturalem, induant, & humore denso atque concocto, qualis Puri competit, extumescant, ut nihil præter laticem quendam pallidum, prætenuem, & pellucentem contineant: unde & hoc genus nuncupatur Crystallinum. Quod non modo ad Confluentes Variolas, ut vult Helvetius[b], sed ad Discretas etiam aliquando pertinet. Est etiam ubi præ morbi, uti reor, cruditate, ne laticis quidem hujusce tantillum in cuticulam exudat: elevantur solummodo, Vesicarum aut folliculorum similes, pelliculæ rotundæ, concavæ, vacuæ, molles; licet aliquando in solidius quid & corneolum indurescant. Cum hoc idem a rei similitudine nomen Plantis quibusdam indiderint Scriptores Herbarii, quidni hæc Variolarum Species haud perperam a nobis dici possit Siliquosa. Est & aliud genus, de Discretis loquor, in quo neq; pustulis aut lympha ulla illabitur, aut vacui quid spatii intermeat: quippe tubercula quædam protrudit natura, extra cutim utiq; extantia atq; prominentia, sed quæ duritate (uti alias[c] indicavi) ad Verrucas simillima accedant. Hæ fere a Quarto die ad extremum usq; morbi decursum eandem faciem eandemq; figuram immobiles tuentur. Ma-

a 207, &c. b 208. c Epist. de Purgant. 58.

lum hoc cum ſit haud adeo vulgare, exemplo pariter inſigni illuſtrabo.

Vir, confirmata jam ætate atque matura, ægreſcere ſibi viſus eſt, quaſi ex ſuſcepto frigore laboraret. Glandulæ, Salivariæ præſertim, obſtructæ: algoris ardoriſque vices alternæ & repentinæ: artubus, & maxime capiti dolor, iſque acutiſſimus, inhæreſcens. Temporum pulſatio, auriumque tinnitus acceſſit. Ad hæc, quod vulgo in ſiniſtrum omen nec injuria fortaſſe accipitur, animus formidine hanc ipſam ob cauſam perterritus. Sed Evacuantibus tempeſtive adhibitis (in quo quidem fere totius, quæ deinde ſecutura eſt, curationis cardo vertitur) melior rerum ſtatus; Variolæque quæ jam quaſi in procinctu ſtabant, ſatis leniter evocatæ. Earum color, qualem eſſe decebat, vividus: copia, ſi numerum ſpectes, ita non nimia, ut, cum diſtinctiſſimæ eſſent, perampla non in cætero tantum corpore, ſed etiam in ipſa facie intervalla relinquerent.

Tertius, a quo eruperint, dies aliquid levamenti attulit: ita ut, cum cæteris malis, etiam capiti deceſſerit dolor.

Quarto, omnes omnia bona dicere & ſalutem augurari: utpote ægroto, cum alia recte proceſſerint, a multitudine ipſa parum periculi futurum. Neque aliud eſſe debuit Medicorum, qui tum Experientiſſimi aderant, præſagium. Nam Variolæ pro dierum ratione expulſæ ſatis feliciter grandeſcere cœperunt; ſed dormiendi nulla facultas: & veſperi ſane res in deterius inclinata; ſiquidem mente ſenſim labaſcens, interdum aliena loquebatur. Eodem modo & Quintus effluxit dies.

Sexto, idem puſtularum color, eadem moles: par mentis agitatio errorque: nam licet ad vocum vultuumque diſcrimina diſtinguenda ſatis acer fuerit, deliranti ſubinde nulla garriendi ſatietas. Oculi vitrei, ſcintillantes, & orbe perpetuo volutati; eorum vaſa ſanguine admodum tumeſcentia. Somnus, illud laborum omnium & ſolicitudinum perfugium, prorſus aberat. Neque ideo in pulſu motus ille incompoſitus, quem tanta Vigiliarum obſtinatio facile induxerit. Quin ex temperie corporis judicanti, Febris vixdum ineſſe deprehenſa.

Nox proxima magnis in moleſtiis acta. Alia atque alia aut obverſata oculis, aut vanas exterrito oſtentavere ſpecies: ita ut eum jam non intra verba deſipere, ſed furere omnino & bacchari diceres. Adeo neque eſcæ neque potui, nedum Medicinæ, locus fuit.

Septimo itaque, puſtularum idem tenor. Sed neque illæ, neque vacuitates interpoſitæ, ullo modo turgeſcebant. Puris ne gutta quidem apparuit. Verrucas plane agnoſceres, alias ſeſſiles, alias eminentes. Neque eas morbus provectior vel minima quidem ex parte mutabat. Pulſus ſatis valens, & ad normam quam quis crederet adductior. Petechiarum, ut interdum ſolet, germinatio nulla: nullus Salivæ curſus, quem & in Diſcretis (ſecus ac vulgo traditur) ubi confertiores fuerint, aliquoties notavi: nulla ultra mediocritatem Urinæ fluxio. Ea quidem per integrum mali curriculum limpida, tenuis, inturbida; Phreniticorum ſcilicet propria. Adhibita

ſunt Veſicantia; Clyſteres injecti: affixæ Cucurbitulæ: Sanguis demum ex Jugulari vena detractus. Siquidem in hoc ancipiti caſu, Venæ aperiendæ præciditur omnis deliberatio: neque enim in puſtulis, quod retrocedat, materiæ quicquam. Pari modo ac in Morbillis, ubi Pulmonum inflammatio ſuborta ſit, dum defloruerint papulæ, fruſtra expectamus: quippe primo quoque arrepto tempore & quicunque is fuerit dies, ſi mederi volumus, Vena fidenter ſecanda. Is quidem expeditiſſimus Revellendi modus: quamque cæteris, etiam iis quæ in Pedibus fiunt, præcellat Jugularium ſectio, ubi cerebrum afficitur, jampridem ſatis [a] oſtendi.

Hac ultima quidem auxilii via, ad quietem eſt magis compoſitus: ſic, ut aſtantibus obſequens, quicquid oblatum eſt aſſumeret. Sed nondum ulla mentis conſtantia: nec aut ineptire, aut ſuſurrare, aut etiam clamare deſitum. Ita ad ultimum perſtabat inanis illa loquendi profluentia. Acceſſit & hoc infortunii, quod Soporiferis utcunque in ſubſidium vocatis, ſomnum, uti Phreniticis omnibus præcipue neceſſarium, ita perdifficilem eſſe ſentiremus. Vix enim ad horam unam aut alteram in Octavum uſque diem dormitum. Variolarum color etiamnum vividus: neque palleſcere inceptum, donec fere ad extrema ventum fuerit. His adeo aliiſque medendi rationibus fruſtra adhibitis, cum triduum inter tremores & deliria egiſſet, Febricula magis quam febre occupatus, Decimo demum poſt extruſas Variolas die, interiit.

Aperto capite, cerebri vaſa ita extra modum undequaque ſanguine referta ac cumulata intumuerant, ut brevi certe periculum fuiſſet, ne rumperentur illa & diſſilirent. Et quidem rumpi ſæpiſſime, ubi atrocitas morbi Caput præ cæteris corripuerit, docet Cadaverum Sectio.

Jamdudum advertis, Vir ſcientiſſime, quam bene promiſerit Species Variolarum exterior: nam ſub initio & morbi materia modica ſubeſſe, & in ſignis nihil niſi ſalutare videbatur. Sed intus quam contumax atque indomita fuerit mali vis, fidem fecit infelix exitus. Ita vel in Diſcretis cavebit Medicus, ne nimia ſui fiducia, ob id ipſum quia ſint Diſcretæ, periculum abeſſe pronuntiet: cum ſit etiam hoc in genere, quod ſummum ejus acumen exerceat, & medendi facultatem, quantamcunque ille tenuerit, ſæpius illudat. Quod ad has quas recenſui ſpecies attinet, me ſic intelligi volo, non de puſtulis quibuſdam Diſcreto generi hinc inde enormiter interjectis, ſed ubi eæ univerſæ per cutim undecunque effuſæ eandem formam induant, eundemque tenorem conſervent, mihi ſermonem fuiſſe. Cum hæc inquam ſemel fuerit puſtularum conditio, ſive eæ Cryſtallinæ ſint, ſive Siliquoſæ, ſive etiam Verrucoſæ, morbus rariſſime, quantum ego experiundo didici, periculo vacat. Tuum erit, quo maxime Artis auxilio Natura jam fracta atque impotens ſic erigi poſſit, ut ægro ex his anguſtiis evadendi pateat via, explicare. Quippe ſiqui præjudicata opinione hanc vel illam medendi viam perpetuo eſſe tenendam putant, næ ii maximo ſunt in errore. Oportet enim varium ſequi

[a] Comment. Epidem. 31, &c.

curandi

curandi genus: modo Cardiacis, mitioribus ſaltem, inſiſtere; modo ea ipſa negligere: interdum Evacuantibus rem totam committere, interdum iis non niſi parcius uti. Prodeſt in aliis caſibus ſomnum quocunque modo arceſſere; in aliis, ſimillimis licet, hâc medicinâ prorſus abſtinere. Eſt ubi præ cæteris ipſum Variolarum ſtatum & tempora intueri convenit; eſt ubi id ipſum erit inutile. Siquidem frequenter his in rebus non modo ad Pulſum, (cujus quæ ſit aliquando vis, ut alii nimis facile negligunt, alii licet ei tangendo inſenuerint, ne intelligunt quidem) ſed ad Spiritum maxime reſpicere debet peritus artifex; & inde potiſſimum opitulandi indicia optima arripere. Tu, qua es Experientia, hoc omne quicquid eſt ſive difficultatis ſive judicii expedies: id enim a Tuis lucubrationibus jure videmur expectare, ut, quemadmodum cæteri item hanc Artis ſubtilitatem conſequantur, efficias.

Sed ad argumentum revertor. Variolis inter initia, & ſub ipſo etiam incremento, ſignum commune, Delirium: idque per ſe parum fatale. Sed hic quoque advertis alium fuiſſe morbi curſum, neque, niſi Quarto poſt puſtulas excluſas die, Phrenitin acceſſiſſe. Eam quidem, ubi hoc tempore poſt Variolarum exitum ſupervenerit, tam mali ominis notam cenſeo, ut, qui hoc periculo conflictatus ad ſanitatem pervenerit, fere neminem adhuc viderim. Hæ Species ab iis, quas Diſcretarum nomine adumbravit magis quam expreſſit Sydenhamus, quam longiſſime abſint, vides. Ille fere non niſi benigniſſimas deſcripſit: in his, cum morbi forma diſſimillima ſit & temporum momenta multum diverſa, alia itidem tenenda erit medendi ratio.

Reſtat & alia Species, Confluentium quidem ut plurimum comes, non tamen ita conſtanter propria, quin & Diſcretis aliquando conveniat. Hæc Variolarum omnium longe teterrima: eam intelligo, in qua per corporis meatus, modo hos, modo illos, Oris puta, Urinæ, Alvi, &c. effluit diſſolutus ſanguis. Vidi mulierem, cui citra moleſtiam ullam repente & uno quaſi impetu eruperint Variolæ, Diſtinctæ illæ quidem, licet numero haud mediocri. Per biduum omnia pro voto ceſſerunt; puſtulæ cum ſatis elevatæ, tum coloratæ & floridæ. Sed unius noctis ſpatio, eæ ipſæ cunctæ in lividas & purpuraſcentes verterant, luctuoſi nimirum exitus prænuntiæ. Nam ſuborto per Urinæ vias Sanguinis profluvio, brevi extincta eſt.

Vidi etiam, ubi & in Cohærentium genere, & corpore inſuper robuſtiſſimo, hoc exitiabile malum exſtiterit. Ante eruptionem nihil ſingulare; communia tantum ſigna præceſſerunt. Protruſis Variolis, omnia quieta; neque quicquam ei condoluit. Puſtulæ depreſſæ, ſic tamen ut extra cutim Verrucarum more, eminerent. Puris ne veſtigium quidem ullum. His autem aliæ hinc & inde interpoſitæ papulæ, tum Cryſtallinæ, tum Siliquoſæ. Sed eadem prorſus puſtularum facies ad octo uſque dies conſtitit. Atqui nec tantillum febriculæ acceſſit. Secundo die, Sanguinem ore expuit, dolore omni & Tuſſi vacuus. Et hunc quidem jugiter curſum tenuit Sanguis, ut ſingulis diebus libra ad minimum profluxerit. Ille interim, ut ſuæ

omnino mentis fuit, ita integer ſibi viribus videbatur. Sanguis ſemel atque iterum detractus: & adhibita illa, quæ, Arabum propria, ex Aſtringentibus atque Acidis conſtat, quæque huic generi maxime convenit, medendi ratio nequicquam. Octavo quippe, alvus multum cruoris demiſit: unde æger ſenſim collapſus, animam placide expiravit.

At omnium in hoc genere, quibus interfui, notabilem imprimis minimeque vulgarem caſum ſinas me Tibi paucis exponere. Mulier adulta jam ætate, cuique roboris multum ſuberat, ex morbo decubuit. Nam præterquam quod Febris aliquantulum incaleſceret, is dorſo infimo inhæſit dolor, quaſi Serra circumſecaretur: qualem in ea morbi Specie, quæ a Medicis Lumbago dicitur, ſentiunt Rheumatici. Neque per triduum de acerrimis hiſce cruciatibus quicquam remiſſum. Tandem præter expectationem emicuerunt Variolæ, exiguæ, rutilantes, flammeæ; confertæ quidem, ita tamen fere paribus intermiſſæ ſpatiis, ut inter ſe parum contingerent. Per biduum adeo puſtularum in eodem ſtatu permanſio. Tertio autem, dolor omnis cum febre evanuit. Quarto, puſtulæ paulo magis ad livorem inclinatæ: ut tum vi multa, tum copia ingenti per Urinæ itinera erupit Sanguis; neque malum hoc aut poſtridie, aut die perendino compreſſum. Sexto enim, cum jam prorſus exhauſto Sanguine attererentur vires, unaquæque prope (quantum oculis ſequi licuit) puſtula, tanquam acu punctim inciſa, ſe ultro diſrupit: a qua veluti a Centro minutiſſimi tractus, Sanguine interſtincti, Radiorum more, ducebantur. Itaque brevi mors, eaque minime difficilis, ſubſecuta eſt.

Id autem in hac Specie quaſi perpetuum notavi, quod licet modo ſine moleſtia omni, modo non ſine angoribus maximis prodeant Variolæ, ultimos tamen dies, & Febre & dolore atque alienatione mentis omni liberos omnino extitiſſe. Sed heu! fallaces quietis induciæ, & inanis noſtra omnis contentio! neque enim quiſquam, quæcunque per medendum experimenta agerentur, quantum mihi ſaltem videre contigit, hujuſce morbi difficultates eluctatus eſt.

Sed de acerbis hiſce caſibus plus ſatis. Vereor enim, ne non tam Epiſtolam, quam libellum ad te mitti credas. Id autem unice volui, ut Tibi non nimium feſtinanti hos quaſi quoſdam ſtimulos admoverem. Multa habes de omni Variolarum genere, multa de earum vario curſu domi exarata; plura de optima curandi via ex tuo proprio penu potes adjicere: quæ adeo cum ab aliis fere adhuc intacta fuerint, ut ea demum elucubrata atque perfecta nobis aliquando impertias, haud fruſtra de Te pollicemur. Vale, Vir Amiciſſime; & ſcias hoc mihi nunquam eripere poſſe Fortunam, ut, quibuſcunque in locis fuero, eam quam debeo, memoriam Tui conſervem.

Mart. 30, 1723.

P. S. Ego ſcribo hoc, cum permiſſione atque etiam indulgentia Præfecti, in præſentia Warderi: qui cum in ſcribendo me non multum adjuvet, facit, quod tibi gratum fore reor, ne longior ſim.

Oratio

Oratio Anniverſaria

I N

Theatro COLLEGII Regalis
MEDICORUM *LONDIN.*

HABITA,

Ex HARVÆI inſtituto,

In eorum commemorationem

Qui ſua in hoc COLLEGIUM beneficentia claruerunt.

Die xviij OCTOBRIS, Anno 1720.

Collegii Regalis Medicorum

PRÆSIDI CLARISSIMO,

SOCIISQUE ORNATISSIMIS,

Antecessorum munificentiam æmulantibus,

Hanc de Viris erga idem COLLEGIUM beneficis Oratiunculam,

HARVÆI auspiciis institutam,

Suorum Hortatu COLLEGARUM juris publici factam,

Ea qua par est Observantia, D. D.

JOHANNES FREIND.

SI de Literis & Republica bene mereri honestum sit & gloriosum, si etiam bene merita laudibus prosequi haud illaudabile, utroque hoc nomine, mihi Vobisque, Socii ornatissimi, se commendat hodiernus dies, qui & Auditoribus prœbeat luculentissima virtutum exempla, & uberrimum Oratori dicendi campum aperiat. Quod si in eo eximie fecerint Græci Romanique, qui exequias civium pace vel bello præstantium oratoria etiam commendatione honestabant: sapienter certe & præclare cavit Vir Illustrissimus, rerum gnarus posterisque prospiciens, ut in hominum de nobis optime meritorum retro jam eamus memoriam; ut eam, ad quam quotidie admonemur, quotannis saltem instauremus Panegyrin. Cujus quidem instituti ea est ratio atque consilium, ut majorum pulchre facta posteris omnibus, non tam animo & sermone recolenda sint, quam vita atque moribus exprimenda; ita ut, qui hujusmodi laudationem ægre ferunt, videantur non modo, quod pusillum est, alienis meritis; sed, quod turpissimum est, communibus omnium commodis invidere. Qui enim nostræ eruditionis fructus in uberiorem messem possit redundare, quam si in illorum, a quibus suum accepit semen, effloreseat præconia? quæ possunt animis nostris fortiora adhiberi ad præclare agendum

dum incitamenta, quam ut ad illorum hominum, quorum auſpiciis utimur, imagines intenti ſuſpiciamus? Et ſi id ſperare, ut eos paſſibus æquare, ad eaſdem cum iis famam dignitatemque poſſimus aliquando aſſurgere, fortaſſe hominis ſit aut parum ſani, aut haud parum arrogantis: verbis ſaltem prædicemus virtutes, quas minus licebit factis attingere; & ſequamur eos, quos etiam longo ſequi intervallo haud erit inglorium.

In hac autem tam ſolenni illuſtrium Anteceſſorum noſtrorum commemoratione, unde rectius ordiar, quam ab eo, cui primo inter noſtrates & Medicina ipſa & humaniores literæ ſuam debent originem? Quem hæc virum ſpectent, ſentio vobis in mentem prius veniſſe, quam magnum Clariſſimi LINACRI nomen protulerim. Cujus ſane ingenium, quaſi nova quædam lux, ad patriam recreandam illuſtrandamque inſperato exortum eſt: cujus eruditio varia & perpolita non tantum in ſubobſcuro eo, quo vixit, ſeculo, non modo apud Populares ſuos, rudes tum ſatis atque indoctos, ſed etiam in ætate literis florentiſſima, in cultiſſima omnium gente conſpicua enituiſſet. Ut enim erat indole ad omnes diſciplinas aptiſſima natus, ita nullum, quo poſſet inſitam naturæ vim excolere & promovere, ſtudium omiſit. Quicquid artium ſuppeditare illi natale ſolum potuit, iis omnibus Oxonii inſtructus in Italiam, perenne illud politioris elegantiæ domicilium, migravit; & cum optimis doctiſſimiſque quibuſque verſatus, ex Politiano facundiam, ex Hermolao Philoſophiam, ex Demetrio Græcæ linguæ ſcientiam, ex Laurentio Medicæo ſummam urbanitatem, & quandam animi magnitudinem redux ſecum in patriam advexit. Et cum plerique mortalium, pro humanæ imbecillitatis modulo, ad unius fere ſcientiæ ſcopum colliment; ſummumque ſe, ſi eo pertigerint, non modo induſtriæ fructum, ſed felicitatis etiam conſecutos putent: anguſtis hiſce limitibus parum contentus, in immenſum evagari ſpatium ardebat indefeſſus Linacri animus; avebat ille reconditam & multiplicem illam ſcientiarum materiam evolvere; atque, uti nullis circumſcriptum terminis erat ingenium, ita nec ullos diligentiæ fines ſtatuere. Quanto quamque utili ſtudio & Matheſeos & Medicinæ fontes, ab illius ætatis hominibus fere intercluſos & obſeratos, aperuit, teſtentur Proclus & Galenus, uterque illius ope, Latine quidem, nec tamen minus pulchre locutus. Quam autem accurate penituſque Romanas Græcaſque literas excuſſerat, in opere illo, de Emendata Sermonis Structura, diu multumque flagitato, ita commonſtravit, ut etiam viris eruditiſſimis de ſuo lumine lumen accenderit. Quantus denique in Medicinæ ſcientia fuerit, & ſcriptis medicis & feliciſſima per hanc urbem artis ipſius exercitatione abunde manifeſtum fecit: cum dignus videretur, qui principum noſtrorum & animos optimis diſciplinis informaret, & ſanitati ſimul tuendæ unus idemque præeſſet.

At Te ego, Vir Beatiſſime, neque ob ingenii acumen, neque ob literarum peritiam, neque ob medendi ſolertiam tantopere ſuſpicio, quantum ob divinum illud conſilium, quo eos, qui una eademque

ſtudia

ſtudia ſecuti ſunt, in unum itidem gregem & quaſi familiam convocari primus voluiſti. Intellexiſti probe, quid commune hoc Societatis vinculum, quid ordo, quid diſciplina, quid hominum eandem artem profitentium conſortia atque conſilia, non modo ad Academicorum pariter ac Medentium commoda, ſed ad ipſius Medicinæ cultum atque ſplendorem valeant. Neque enim ſi quem forte aut natura ſua, aut quædam præſtantis ingenii vis ſupra cæteros evexerit, ideo minus ad perficiendum Medicum magna derivanda ſunt ex congreſſibus mutuis laborumque conjunctione præſidia. Itaque omnem illam gratiam, qua apud Curiam valebas, & ſane plurimum valebas, non, ut plerumque fit, privatis utilitatibus, ſed reipublicæ medicæ bono impendiſti: neque ſatis habuiſti tenellam hanc communitatem legibus optimis atque inſtitutis roborare, niſi ſimul & Regio favore & Senatus authoritate communieris. Quantum ſcilicet debuerint ſuo Theſeo Athenæ, quantum Romulo ſuo Roma, qui diſſipatos incolas domiciliorum communione junxerunt; tantum Tibi Medicorum familia, ad vitam victumque communem a Te deducta, debebit perpetuo, Tibique Conditori ſuo ſolennem hanc celebritatem grato quotannis animo inſtaurabit. Eſt enim omni prædicatione dignum hoc a Te inceptum, a Te perfectum opus: nec tamen hic conſilium Tuum paſſus es ſubſiſtere; nec cum cæteris omnibus ſatisfeceris, Tibi ipſi ſatisfacere potuiſti, niſi hoc, quod creaſti, ſodalitium aleres etiam atque foveres: quoque id melius tueri poſſes, Præſidis munus, etſi forſan graviſſimæ provinciæ pertæſus, atque etiam ætate ipſa confectus, noluiſti temere deponere; ita ut id etiam ad Tuæ gloriæ cumulum acceſſerit, quod Tibi, communibus rebus ad extrema conſulenti, idem fuerit Vitæ atque Officii terminus. Cumque inter Tuos morari ultra haud liceret, caviſti, ut ii, quibus Te ipſo diutius frui nefas erat, Tuis ſaltem Ædibus in omne ævum fruerentur. Inſtitutum certe haud inauſpicatum, ut illi, in quibus toties pro Rei medicæ bono conſilia feliciter agitaſti, in Medicum aliquando Collegium cederent parietes. Unde quidem, uti Tu probe divinaſti, tanta Virorum excellentium copia profluxit, ut Gymnaſium hoc, non dicam cum Italicarum aliqua, ſed cum Schola illa veteri Coa aut Cnidia merito videatur contendere.

E multis autem, qui huic loco & ornamento & præſidio fuerunt, quis proximum Linacro honorem æquius poſcit, quam is, qui illius veſtigia per Italas Academias ſecutus, illius etiam memoriam ad ſuos reverſus Monumento honeſtavit, Vir & natura admirabili, & eruditione eximia, & ſolertia haud vulgari, Caius? Qui Collegii noſtri vindex & propugnator acerrimus, nequid ejus honori deeſſet, inſignia Gentilitia primus & excogitavit, & impetravit; Præſidis dignitati proſpiciens, aptos ejus officio ritus atque ornamenta accommodavit. Neque enim fugit Virum experientiſſimum, in omni bene inſtituta Societate, utcunque legibus de Gubernandi jure cautum ſit, externa tamen authoritatis decora nequaquam fore inania: neque quicquam ille, quo res noſtræ adjuvari & honeſtari poſſent, leve aut exiguum

arbitratus eſt. Fuit enim ſingulari in hoc domicilium ſtudio atque amore affectus; quod cum alias, tum hinc etiam liquet, quod, tametſi libros ſcripſit & multos & eruditos, nullos tamen ſcripſerit vel diſtinctius, vel elegantius, vel, quod Annalium eſt longe maximum, candidius, quam quos magni muneris loco nobis reliquit, rerum noſtrarum, per luſtra fere quatuor geſtarum, Commentarios.

Atque ea quidem fuit iſtorum temporum felicitas, ut paucorum ſive invidia, ſive pervicacia, ſive ipſa animi egeſtas, haudquaquam obſtiterit, quin optimus quiſque, honeſta æmulatione incenſus, in Collegii rebus amplificandis ſtudium omne navaret. Præ cæteris emicuit Caldwaldi liberalitas: qui, cum uno eodemque die, quod alii fortaſſe nemini contigit, & ſub examen vocatus, & ſimul admiſſus, & etiam ad Cenſorium munus evectus fuiſſet, hanc, quæ ei indulta eſt, gratiam pio animo retulit: Viroque prænobili Lumleio in honoris partem aſcito, ut hæc intra mœnia res Chirurgicæ & explicari & excoli perpetuo queant, munificentia ſua effecit. Senſit nimirum Vir in Medicina peritiſſimus artem noſtram ita cum illa altera eſſe conjunctam, ut nemo Medici munus pro dignitate exequi poſſet, niſi qui aliqua ſaltem ex parte attigerit Chirurgiam. Etenim ſi vix in ullo eruditionis genere rudem eſſe oporteat eum, qui mederi præ ſe fert, in hoc, quod ad provinciam ſuam propius ſpectat, non mediocriter ſaltem eſſe verſatum, videbatur ei cæptum plane impudentiſſimum.

Quem ex hac Cathedra Caldwaldiana fructum perceperit res Medica, loquantur noſtri Annales: vel potius unus inſtar omnium teſtis loquatur, immortale illud & Cathedræ iſtius & Collegii noſtri ornamentum, Harvæus. Harvæo munus hoc gnaviter obeunti, omnique anni tempeſtate, idque iteratis vicibus, magnam auditorum frequentiam docenti, aditum aperuit non ad famam modo, ſed ad Praxin etiam eximiam culter Anatomicus: neque effecit egregia illa de Generatione meditatio, ut in inveſtigando vitæ fomite, quam in eodem conſervando felicior videretur. Naturæ intima penetralia rimatus, Cordis fabricam perpetuumque ſanguinis recurſum incredibili acumine primus non modo deprehendit, ſed explicuit uberrime, & demonſtravit: opus ſane & perfectum ingenio, & ſumma elaboratum induſtria. In quo quidem, quod divinitus poſuit, Medicinæ Practicæ fundamento ſatis oſtendit, utcunque fabricam ipſam exſtruendi facultas poſteris defuerit, Architecto non defuiſſe judicium. Sed ut fere invidia premitur, quicquid eminet, quique omnibus antecellit, multos ut plurimum habet inimicos, fuerunt futiles quidam homunculi, ignari perinde atque invidi, qui divinis illius laboribus obtrectarent: quos quidem ille, qua fuit animi conſtantia, contemptui habuiſſet, niſi amplius quid & enucleatius de iiſdem rebus a ſe dici poſſe putaſſet. Sed ubi mors hominum odia extinxerat, inventum hoc admirabile enituit pulchrius multo, atque omnium allexit ſuffragia: nimirum quo longius diſtat inſignis ali-

qua virtus, tanto minus fulgore ſuo urit, nec tamen debilius ſpargit lumen.

At parum fuit Harvæo honorem Collegii Scriptis ampliaſſe, niſi ædes ipſas locupletaret ornaretque ; niſi Cœnaculum & Muſæum conderet ; niſi Bibliothecam ſuo ſumptu inſtrueret ; niſi demum exemplo pluſquam Attalico & prope inaudito, ipſe alacer pleno in ſodalium conſeſſu, ut ut admodum Senex, cum adeſſet, ſponte ſuo ſe exueret Patrimonio, ad nos ut pertineret illa, ipſo vivente, hæreditas. Omitto minora, inſtrumenta Chirurgica Profeſſorum uſibus deſtinata ; Convivium menſtruis Cenſorum comitiis inſtructum : licet cum in beneficiis æſtimandis id præcipue attendi debeat, quo ea quiſque animo ſtudio atque voluntate fecerit, etiam leviſſima munuſcula, utcunque parum habeant gloriæ atque ſplendoris, tamen neque gratia ſua carent neque dignitate. Illud vero præterire nefas eſſe arbitror, Epulum hoc hodiernum, & nunc tandem, uti auguror, futurum, prout eſſe debuit, annuum, non magnifice magis, quam ſapienter fuiſſe inſtitutum. Videre videor, qua vultus hilaritate, qua animi lætitia munificentiſſimus ille ſenex ſuo interfuerit conviva convivio : quam fauſta omnia de hoc ſodalitio ominatus ſit, cum ſenſerit id, quod in omni Societate maxime valet, ſe eſſe conſecutum, ut hac convictus ſermonumque liberalium jucunditate recreati, ad vitæ morumque comitatem, ad concordiam atque amicitiam traheremur. Hunc ipſum in finem, & fortaſſe etiam ut Epulo ſuo aliquid condimenti accederet, annuum & honeſtis præmiis ornatum Oratorem conſtituit, qui virorum de nobis noſtriſque rebus optime merentium res geſtas memoraret. Quorſum enim hoc? niſi ut animi noſtri eorum, qui in hoc nos curriculo præceſſere, fama gloriaque accenſi, ad omnem Scientiæ laudem, ad omnia humanitatis officia provocentur.

Hujuſce viri, cui tanta debemus beneficia, præconiis immorari, & mihi eſſet jucundum, & vobis forte non moleſtum. Sed de aliis, ſic enim ille voluit, non eſt tacendum : quorum quidem tanta eſt copia, ut, cum omnes enumerare non poſſim, tum quos e multis ſeligere velim, omnino hæream. An in memoriam revocabo Eruditiſſimum Gulſtonum, ſui in facultate Rhetorica Ariſtotelis, ſui in Medica atque Anatomica Galeni æmulum ? qui Medicæ artis promovendæ ſtudio incitatus, beneficentia ſua cavit, ut quotannis hoc in Theatro res duas ad medendi Scientiam maxime pertinentes, & Viſcerum Structuram & Morborum ſigna ediſceret juventus Anatomica. An de Cronio loquar ? qui eadem veſtigia inſecutus, humanæ fabricæ Muſculos, quorum uſum magna cum ſua laude ipſe elegantiſſime explicuerat, hic non ſine multo & Auditoris & Diſſecatoris emolumento ſecandos curavit. An Virum nobiliſſimum Durnovariæ titulo inſignem prædicabo ? qui ſe huic Collegio lautiſſimamque librorum ſupellectilem donavit : cujus exemplum tanti fuit, ut in Senatum hunc noſtrum libenter jam cooptetur ſanguis Patricius : ut Vir prænobilis, natalium ſplendore illuſtris, ſuis virtutibus illuſtrior,

non

non ſe inhonoratum reputet, ſi noſtras tabulas ſui nominis honore dignatus ſit. Benefaciendi genera ſecuti ſunt alii alia: Hamæus fere in omnibus inclaruit. Poſitumne eſt ſub haſta, temporum iniquitate, Collegium? ſua id pecunia redimit Hamæus. Incendio ædes collapſæ ſunt? novas ſurgere exemplo ſuo jubet Hamæus. Ornamentis caret Cœnaculum? id continuo ornatiſſimum ut fiat, ſumptus erogat Hamæus. Noſocomiorum ratio habenda eſt? iis ut nunquam defuturi ſint Medici ex hoc veſtro ordine peritiſſimi, ampla ſtipendia porrigit Hamæus. Quid mirum itaque, ſi, qui vivens nos modis omnibus coluit atque amplificavit, idem moriens prædiorum hæredes reliquerit Hamæus?

Nobis interim gratulari liceat, Collegæ ornatiſſimi, qui hac illuſtri Anteceſſorum ſpecie excitati, generoſum quid & magnificum intus ardeſcere ſentimus; qui quantulicunque ſimus, dum noſtro nos modulo metimur, cum tamen nos tanquam illis propinquos atque affines æſtimamus, grandeſcere illico videmur, & ad illorum quodammodo menſuram paulatim aſſurgere. Nos non tam arrogantes nos ducimus, ſi magna ſpondemus, quam degeneres, ſi nihil illorum cura atque beneficentia, nihil illorum cognatione dignum præſtamus. Habent quippe vim, cui haud facile obniti poſſumus, bonorum exempla; facilius volentes trahunt, ſi fuerint domeſtica: eadem tamen neſcio quo modo, ab oculis remota, fortius ac vehementius abripiunt.

Vos itaque, Socii præſtantiſſimi, veternum illud, quod parietes hoſce nimium diu occupaverat, erecti tandem aliquando excuſſiſtis: Veſtræ vigilantiæ debetur, quod ſingulari fide ac prudentia adminiſtratum haud ultra jam fatiſcat ærarium: quod novo ſplendore eniteſcant mœnia: quod reviviſcat antiquus ille loci hujuſce genius; quod floreat diſciplina, floreant literæ: quod ad examen ſubtilius revocentur inque melius refingantur Pharmaca: quod facultates veſtras amplificandi jam primum aperiatur via: quod demum Authoritas veſtra, quæ, utcunque rerum veſtrarum palmaria, fere elangueſcere cœperat, pondus ſuum denuo habeat atque momentum: ita ut, quantum Vos Majoribus veſtris debetis, tantum vobis debituri ſunt poſteri. Quin pergite, tali tamque munifico ſub Præſide, Viri eximii: quæque arti medicæ plurimum inſervitura eſt, dignitatem veſtram conſtanter defendite: Apollineam hanc Medicinæ arcem omni ſtudio tuemini; & nova edite virtutis veſtræ ſpecimina, non ingrata futuris Oratoribus argumenta.

HISTORIA

HISTORIA MEDICINÆ
A
GALENI TEMPORE
USQUE AD
INITIUM SÆCULI DECIMI SEXTI.

In qua ea præcipue notantur quæ ad PRAXIN pertinent.

Anglice ſcripta a

JOHANNE FREIND, *M. D.*

Latine converſa a

JOHANNE WIGAN, *M. D.*

AD

RICARDUM MEAD, *M. D.*

LECTORI.

CHARTÆ ſequentes, magna ex parte, eadem quam nunc obtinent forma, pridem exaratæ ſunt: eo tantum conſilio ut horas aliquas ſubciſivas inſumerem; neque de illarum Editione per aliquod tempus cogitaveram.

Has ut retractarem poſtea ſum adductus: & pauca quædam, prout res exigebat, paſſim attexui. Quod plures mihi neceſſario excutiendi fuerint Libri, quam quos in iſta temporum meorum aſperitate adeundi copiam haberem, Lector facile exiſtimabit. Quoſdam ſane adhibui poſt primam hujuſce Operis compoſitionem publicatos; Chirurgiæ tamen a Garengoeto ſcriptæ Traductionem nondum videram, cum ea, in quibus de Hernia Inguinali agitur, Folia prælo jam exierant: neque Auctorem, qui de Hernia Crurali mentionem fecerit, cognovi alium. Summa certe eorum, quæ de Argumento iſto hic habentur, in Conſeſſu Publico a me quatuordecim abhinc annis expoſita eſt.

Quod ſi brevis hæc Medicinæ Hiſtoria iis qui in Antiquorum ſcriptis verſati ſunt utilitatem aut delectationem ullam afferre, vel alios ad pleniorem Veterum notitiam excitare poterit, non male operam meam poſuiſſe mihi videbor; ſin aliter, tamen haudquaquam me voluptatis in hac diſquiſitione captæ pænitebit.

IGNOSCES

IGNOSCES mihi, Vir Amiciſſime, ſi novam Libri Editionem, quem de Medicinæ Hiſtoria conſcripſit V. C. Daniel Clericus, aliqua cum aviditate expectaverim. Scis enim probe quanti ſemper fecerim Auctoris hujus graviſſimi eruditionem ac judicium, quorum utrumque in tribus antea vulgatis ab illo ſuper hac re Partibus ſummopere elucefcit. In eo opere Hiſtoriam hanc ad finem uſque Galeni temporum deduxit: cujus quidem Scriptoris Græci, uti aliorum quoque omnium, qui per ſexcentos hunc ac ſupra annos anteceſſerunt, Libris diligenter excuſſis, Commentarios ſuos labore indefeſſo & exquiſita arte contexuit. Ac Veterum quidem Medicorum Philoſophiam, Theoriam, atque Praxin omnem ita fuſe ac dilucide a Clerico explicatam invenimus, ut neque placitum ullum, aut Opinio quævis, neque Morbi, aut Medicamenti, neque Scriptoris quidem cujuſquam nomen apud iſtos occurrat, cujus non enarrationem ille plenam & accuratam tradiderit.

Ad calcem novæ hujus Editionis, Specimen quoddam ſex & quinquaginta Paginis conſtans ſubjicitur; in quo eadem Hiſtoria uſque ad Medium Sæculi Decimi Sexti (nam quod in Libri Titulo, Decimi Septimi, legitur, id errore aliquo accidit) breviter continuari dicitur. Verum illud temporis ſpatium, utpote annorum mille ac ducentorum, nimis amplum eſt, quam ut in Opuſculo tam exili plene deſcribi potuerit: licet dimidia ejus pars in vanis obſcuriſque enarrandis non fuiſſet illiterati hominis ac Fanatici iſtius, Paracelſi, ſomniis abſumta.

Rogas ut meam de hoc Specimine ſententiam Tecum communicem. Utinam eſſet eadem quam de Hiſtoria ipſa jure optimo pronuntiavi. Sed, ut vera fatear, ita parum abſoluta aut elaborata mihi res videtur, ut ibidem multa negligenter, multa perperam dicta exiſtimem. Quare Tibi obſequans, de Medicinæ Hiſtoria intra idem ſpatium, pauca quædam obiter animadvertam. Quoniam vero ad Libros mihi aditus non ita facile pateant, licet otium abunde ſuppetat, cave ne perfectum aut limatum quippiam deſideres; ſparſas tantum Obſervationes aliquas velim expectes, quas mihi hoc tempore vetus præſertim recordatio, partim tamen etiam quorundam de his Auctorum feſtina retractatio ſuppeditavit.

Oribaſium, Aetium, Alexandrum, Paulumque Clericus, ſine ullo diſcrimine, in Quarto Sæculo ponit. Non diffiteor ſane apud optimos Hiſtoricos de horum Virorum ætate perturbata omnia & confuſa reperiri; iique haud magnopere laborant, modo non plus centum aut bis totidem annis a vero aberrent. Facile tamen animad-

verti poteſt, hunc, ſi, qua animi intentione atque cura Hippocratem & Galenum antea pervolverat, horum itidem Medicorum ſcripta verſaſſet, ſine ulla alia ope propius ad veritatem accedere potuiſſe. Id ego paucis oſtendam. Oribaſius, quanquam Collectiones ſuas Juliani Imperatoris temporibus, circiter A. D. CCCLX, conſcripſerit, tamen uſque ad finem quarti Sæculi, uti ex eo ipſo ac familiari ejus Eunapio [a] plene colligi poteſt, ſuperfuit; Aetiuſque qui ex Oribaſio quædam ſe deſumere ſæpe teſtatur, de eo minime, quaſi de homine ſemetipſo paulo duntaxat anteriore, loquitur. Quod ad Aetium pertinet, ex ipſis ejus Libris conſtat, hos ab eo, ante finem Quinti, vel initium Sexti Sæculi, ſcriptos non fuiſſe: quoniam in his non modo Sanctum Cyrillum, Archiepiſcopum Alexandrinum, qui A. D. CCCCXLIV obiit, ſed Petrum quoque Archiatrum Theodorici Gothi Medicum, atque adeo Cyrillo ipſo juniorem, nominat. Alexander Aetio inferior eſt, ſiquidem hic ab illo prædicatur; tamen inter illos nonniſi exiguus annorum numerus interceſſit. Nam præterquam quod is [b] Jacobum Pſychreſtum, Medicum nobilem, Leonis itidem Thracis, ante A. D. CCCCLXXIV, Archiatrum, extollat, cujus mentio pariter apud Aetium reperitur: Agathias, qui Hiſtoriam ſuam ſub initia Juſtini Junioris A. D. DLXV aggreſſus eſt, refert quanto in honore fuerit Alexander, imperante Juſtiniano Romæ agens; eumque una cum quatuor ejus Fratribus, quorum in ſuo quiſque genere præcelluit, eximie collaudat. Neque Alexander fortaſſe multo tempore Agathiam præceſſit; ſiquidem, ut ipſe ait, eum quem habemus de Medicina Librum provectiſſima ætate contexuit, cum ob laboris intolerantiam artem hanc exercere jam deſiſſet. Lindanus parum conſtare exiſtimat, utrum A. D. DC, CCCCXIII, aut CCCLX, viguerit. Verum errores hi Chronologici, leves cenſeri debent in eo homine, qui Aretæum iiſdem temporibus cum Strabone & Sancto Gregorio Nazianzeno vixiſſe ſcribit, omneſque ſub imperio Cæſaris Auguſti collocat.

Eo dehinc ſerior extitit Paulus, nam Alexandrum nominat: & Abulpharagius Arabs, qui explicatiſſimam temporum illorum Hiſtoriam reliquit, Paulum ſub regno Heraclii, circiter A. D. DCXX, ponit: haud, uti perperam a [c] Fabricio dicitur, regnante Conſtantino Pogonato, circiter A. D. DCLXXX. Nam ab [d] Arabico iſto Scriptore Paulus ante Othmanis Chaliphatum ſpatio perquam exiguo floruiſſe traditur. Et hic quidem A. D. DCXLIII, duobus poſt Heraclii mortem annis, imperare cepit. Accedit ad hæc, quod ipſe Paulus ſeſe [e] Alexandriæ literis operam dediſſe prodat; neque id fieri potuit, niſi antea quam civitas illa ab Amruo eſſet, A. D. DCXL, capta ac direpta. Id obiter ex hoc diſci poteſt, Scholam Alexandrinam illis quoque temporibus fuiſſe celebrem, cum etiamnum ob Medicinæ ſtudia nomen ejus inclareſceret. Quodque de homine pererudito, Johanne Grammatico, ibi tunc temporis degente, narrat [f] Abulpharagius,

a In Chryſanthio. b 5. 4. De Jacobo hoc plura in ſequentibus. c Biblioth. Gr. Vol. 12. d 114. e 4, 49. f Ibid.

ragius, luculenter nobis oftendit, quam immenfus fuerit illic, poft Bibliothecæ Ptolemaicæ fub Julio Cæfare incendium, Librorum numerus, munificentia Principum congeftus. Quippe cum Amruus Libros omnes a Chalipha juffus eft comburere, illos Balneatoribus divifit; ac licet in ea Urbe Thermarum effent quattuor millia, iique harum ufibus accommodati, vix tandem fex menfibus igne confumti funt.

Ex brevi hac narratione difci poteft, quantam erudito cuidam Tractatui[a] fidem adhibere debeamus, ubi Medicorum fupra dictorum una cum Dioclis ætate hoc modo tempora diftinguuntur.

	A. D.
Oribafius	CCCL.
Alexander	CCCLX.
Aetius	CCCC.
Paulus	CCCCXX.
Diocles Caryftius ...	D.

Incredibilis videtur error hic de Diocle; fiquidem haud modo Epiftolam ejus de tuenda Sanitate ad Antigonum in eo ipfo Scriptore, qui octoginta annis Diocle pofterior vixiffe cenfetur, in Paulo confervatam habeamus, fed etiam omnibus notiffimum fit, Virum illum, uti Plinius loquitur, ab Hippocrate fecundum ætate famaque extitiffe, idque trecentis ad minimum annis ante Chrifti nativitatem. Igitur in hac una re lapfus eft annorum fere octingentorum. Illud amplius animadvertam: fi Epiftola hæc germana eft, ad Antigonum Gonatam Macedoniæ Regem, uti conjicit Fabricius, fcribi non potuit. Rex enim ifte annos circiter CCXL ante Chriftum floruit: ita ut fub eo Rege Diocles nimio ab Hippocrate intervallo remotus videatur; ideoque magis verifimile eft miffam fuiffe ad antiquiorem aliquem Antigonum, illum fortaffe qui Alexandro Magno fucceffit, Anno circiter CCCXX ante Chriftum, five poft Hippocratis ortum CXXX. Quod autem a Paulo fenex dicitur, defcriptioni huic Antigonus nofter æque, ac Gonatas, congruit: quippe cum interfectus fit annos natus plufquam octoginta.

Nonnullis fortaffe primo intuitu Chronologicæ tantum videbuntur hæ minutiæ; eofdem tamen re bene perpenfa faffuros effe confido, non ftatuta primum Auctoris cujufque ætate, truncam omnem in Hiftoria & confufam de Medicinæ Statu narrationem futuram: neque ullo modo mutationes ejus ac progreffus percipi poffe, neque quemadmodum horum quodque fingulis temporibus obtigerit.

Quæ de quatuor fupra memoratis Scriptoribus differit, omnia quatuor paginis abfolvit Clericus: atque idoneam brevitatis hujus caufam afferre fe credit, ideo quod Collectores fint. Fuerunt certe maxima ex parte ejufmodi, duo primi ac poftremus. Longe vero abeft, ut immenfis illis quæ aliunde collegerunt Voluminibus non

a Biblioth. Literar. N. 2. 4.

aliquid

aliquid etiam recens ac de ſuo immiſcuerint. Fateor equidem, ſi Librorum molem ſpectemus, haud utique in illis multa reperiri, quæ in Galeno aliiſque Auctoribus deſiderentur, (ſunt tamen illic quoque quædam ad verum Artis noſtræ incrementum pertinentia) nihilominus e Scriptoribus iſtis magna rerum ſylva excerpi poteſt, quæ Medicinæ Hiſtoriam, (idque hujus diſquiſitionis argumentum eſt) copioſe inſtruant: Medicique, ſi non ratiocinantis judicium dirigant, curioſi tamen animum oblectent. Id utique in Scientiarum pariter ac in Regnorum conditione obtinet: ut Lectori non minus utile ac jucundum ſit, utrorumvis inclinationem ſenſim factam contemplari, quam aut adoleſcentium incrementa ſpectare, aut vigentium gloriam ſuſpicere. Sed de his Auctoribus ſingulatim aliqua dicenda ſunt.

ORIBASIUS Oribaſius Aetiuſque Volumina ſua, & ea ſatis ampla, præcipue quidem ex Galeno, ſed & ex aliis quoque plurimis Scriptoribus, contexuerunt. Oribaſius magna in dicendo varietate utitur: ex qua re id emolumenti capimus, ut in eo alius alium vel Auctor Auctorem, vel ſententia ſententiam explicet; eique acceptum referri debet, quod ejus ope multa clarius in Galeno, tam ad Anatomiam quam ad Medicinam ſpectantia, intelligamus. Aetii dilucidior eſt oratio; idemque de pluribus morbis agit, quam aut in Synopſi, aut in Libris ad Eunapium comprehendit Oribaſius: eoque uberius & Symptomatum deſcriptionem & medendi rationem exequitur.

Ex his duobus hauſtum eſſe dicit Clericus quicquid in Theoria vel Praxi alicujus momenti ſit, ac præſertim in re Anatomica & Chirurgica. Id autem animadvertere neceſſe habeo, ab Aetio in prolixo ejus Opere penitus omiſſam eſſe Anatomiam, uſumque Partium; quicquid autem unice ad Chirurgiam ſpectat hic atque illic confuſe diſperſum, mancum eſſe & ordinis expers, ſi cum iis conferatur, quæ de eodem argumento ſcripta ſunt a Paulo; unde factum puto ut inſignis ille Chirurgiæ Magiſter Fabricius ab Acquapendente ſemper fere hujus Scriptoris auctoritatem potius quam Aetii ſequatur. Oribaſius quidem in duobus Libris haud exiguis (qui Collectionum ejus quæ reſtant ſunt poſtremi) omnes tum cognitas humani corporis partes deſcripſerat, & ſuum cuique aſſignaverat officium: verum is perpauca iis adjecit quæ in Anatomicis ſuis Operibus tradidit Galenus; atque hujus ratione Tractatus magis, quam alius cujuſvis ab eo ſcripti, Simia Galeni, quod ei nomen inditum eſt, vocari meruit. Una duntaxat res, quæ vel a Galeno omiſſa eſt, vel cum deperditis Galeni Libris interiit, in Oribaſio reperitur: prima ſcilicet Glandularum Salivalium deſcriptio. Hæc verbis ſequentibus concepta eſt; "[a] Ex utraque Linguæ parte ora Vaſorum, quæ Salivam excipientia dicuntur, invenies, in quæ deſcendere ſtylus poſſit. Initium ducunt hæc Vaſa ab radice Linguæ, ubi ejuſdem quoque Glandulæ ſunt; exoriuntur enim ex eis forma Arteriis

a Lib. 24. 8.

"perſimili,

50. " persimili, per quæ humor pituitosus comportatus & linguam ip- Oribasius
" sam & partes inferiores, & item obliquas, & denique omnes oris
" partes in orbem humectat."

Quanquam vero Anatomiam Oribasius ita plene explicet, in tribus tamen quæ supersunt Operibus ab eo factis vix quicquam ad Chirurgiam spectans continetur, in quo quidem Artificis manus postuletur; nisi fortasse duo illi libelli de Laqueis & Machinamentis ex Heracla & Heliodoro contexti huic ascribi debeant; qui si ad Oribasium revera pertinerent, quantulam tamen Chirurgiæ partem comprehendunt? Aetius, qui sine dubio Chirurgiam ipse [a] exercuit, narratiunculam aliquam Operationis fere cujusque tradit, ac præsertim in Oculorum morbis uberior est quam ipse Celsus; nihilominus Chirurgiæ partem minime contemnendam, Fracturas & Luxationes, omittit: de quibus Librum Celsus integrum conscripsit.

In Oribasio atque Aetio diversa Veterum fragmenta, pretii non exigui, neque alibi extantia, conservantur; multa scilicet, uti cætera omittam, ex Archigene, & Herodoto, Viris de Sectæ Pneumatica clarissimis: ex Posidonio, & Antyllo, quorum uterque Auctor insignis videtur. Tamen ex his is qui secundo loco ponitur, strictim tantum a Clerico memoratur, posteriores duo ne nominantur quidem, licet ambo, ac speciatim Posidonius, a Galeno multa cum laude celebretur. Antyllus, uti ex [b] Oribasio discimus, plures Libros composuit; quibus multa passim inserta sunt de Arte Gymnastica. In Fragmentis istis apud Oribasium extantibus, multa exercitationum genera reperimus, neque a Galeno, neque ab alio quovis qui huic præcesserit memorata: atque inter cætera, [c] Cricilasia est, uti perperam a Traductoribus dicitur, cum Cricoelasia vocari debeat. Hanc, cum per multas jam ætates in desuetudinem abierat, Mercurialis ipse, qui argumentum hoc exquisitissime pertractavit, explanare non aggreditur; & naturam ejus, utcunque ab Oribasio propositam, haud facile comprehendi posse arbitror. Quædam ex iisdem aliisque Antiquis Scriptoribus, e Sorano præcipue Methodico, & Leonide Secta quidem Episynthetico, Chirurgiæ vero peritissimo, subministravit nobis Aetius. Illud his adjicere debeo, quod multa apud hunc & Oribasium medicamenta, a superioribus non descripta, occurrunt.

Oribasius, vel Apollonium secutus, vel sua ipsius authoritate, Sanguinis per [d] Scarificationem detracti commoda fuse prædicat. Cujus quidem medendi viæ a prioribus vix ulla facta mentio est. Is autem hanc sæpissime expertus, in Mensium Suppressione, in Oculorum Destillationibus, in dolore Capitis, in Spirandi difficultate, etiam ubi æger in extrema senectute esset, miros ejus effectus narrat. De se ipso speciatim commemorat, quemadmodum Peste tunc per Asiam grassante correptus, postridie crure scarificato, duas inde sanguinis Libras emiserit: qua curandi ratione & ipse convaluit, & alios complures ad sanitatem perduxit.

[a] 4, 3, 3. 4. 4, 39, &c. [b] Collect. 6. 21. [c] ib. 26. [d] Collect. 7. 20.

ORIBASIUS

Id hic animadverti debet, hanc Scarificandi rationem ab ea diversam esse, quæ Cucurbitularum ope efficitur. [a] Posterioris tantum generis notitiam habuisse videntur Arabes: verum ex hoc loco, sicut etiam ex aliis quibusdam apud Galenum, patet, Veteres cutim alte scalpello incidisse; qui, eo quod magna Sanguinis copia isto modo commode educi posset, idem in hoc auxilio, ac in Vena secta, præsidium esse censebant. Eodem usque ad hunc diem utuntur Ægyptii; omnemque ejus Apparatum fuse ita describit [b] Prosper Alpinus: Arctam primum sub poplite fasciam injiciunt, crus deinde, post ejus fricationem, in aquam tepidam demittunt, id postea arundinibus percutiunt donec intumuerit, atque ita demum scarificant. Ratio hæc omnis a Cucurbitularum usu prorsus differt; ideoque Oribasius, in Curatione Vertiginis [c], duas has Operationes luculenter distinguit.

In Auctore hoc miri cujusdam morbi prima mentio est; is Λυκάνθρωπος, sive Λυκανθρωπία [d], dicitur, estque Melancholiæ, aut Insaniæ, species quædam ita ab illo descripta: "Quos hoc malum infestos "habet, nocturno tempore domo egressi, Lupos in omnibus rebus "imitantur, & ad diem [e] usque circa tumulos vagantur mortuorum. "Hos ita cognosces; pallidi sunt, oculos hebetes & siccos, non "illachrymantes, eosque concavos habent: lingua siccissima est, "nulla penitus in ore saliva conspicitur, siti enecti: crura vero, "quia noctu sæpe offendunt, sine remedio [f] exulcerata." Eandem ejus, paucis immutatis, descriptionem facit Aetius: cum eo, ut Κυνανθρωπίαν illam, perinde ac Λυκανθρωπίαν, nominet, & mense [g] Februario potissimum invalescere prodat. Locum hunc ille se desumere inquit, id est, fusius proponit, ex Marcello Sidete, qui sub Hadriano Marcoque Antonino floruit, Librosque duo & quadraginta de Morbis Versu composuit Heroico, uti liquet non e Suida modo, sed ex Epigrammate [h] antiquo etiamnum extante. De morbo eodem eadem ad verbum exscripsit Paulus, in eo capite cui Titulus est, περὶ Λυκάονος ἢ [i], &c. Quemadmodum vero in hunc locum error hic Λυκάονος, & in Suidam is Λυκάνου, irrepserit, ex abbreviatione in Manuscriptis Codicibus perperam lecta, recte videtur explanasse [k] Lambecius. In ea vero observatione, quam super verba quædam Aetii profert, mihi cum illo dissensio est. Ea hoc modo, tam in Manuscriptis quam in impressis Codicibus, leguntur: καὶ μέχρις ἡμέρας τὰ μνήματα μάλιστα διανοίγουσι, unde Sepulcra ab ægris aperiri significatur. Locum hunc correxit Gorræus, atque ita legi debere scribit, περὶ τὰ μνήματα μάλιστα διάγουσι, "inter Sepulcra maxime vivunt, sive commorantur:" nam Paulus eodem sensu habet, περὶ τὰ μνήματα διατρίβουσι. Emendationem hanc

a Albucas. Lib. 2. b 3. 5. c Synops. 8. 5. d l. 8, 10. e Actuarius addit, tunc eos reverti, & ad sese redire. Meth. Med. 1, 16. f Inter saxa & spinas, Actuar. & ex canum morsibus, Aet. 6, 11. g Vera hæc Lectio videtur, quanquam Lambecius φέργυλα, loco vocis φευρυάειον, probet: ut per illud intelligatur, Mensis qui morbum infert. Sed is certe sensus per vim detortus est, neque sermo Græcæ linguæ apte congruit. Ac licet miras quoque quasdam Historias adducat, quas C. Peucerus Magiæ scriptor perquam credulus de Lycaonibus profert, qui quidem Lycaones, uti ab eo dicuntur, in Borealibus Europæ & Asiæ plagis degentes, hujusmodi morbo tentari solerent, idque nonnisi per duodecim a natali Christi dies, nullo modo hæc, ut mihi videtur, authoritatem Aetii infirmare debent. Curatio Dæmoniaci a Christo facta hoc anni tempore obtigit. h Kuster in Suid. i 3. 16. k Biblioth. Cæsar. lib. 6. 149.

improbat

360. improbat Lambecius, quia contra ſtat Manuſcriptorum Codicum authoritas; vereor autem ne is in hac re pluſquam par eſt Librariis confidat, ſiquidem vox διάγουσι morbi hujus deſcriptioni, quæ a ſingulis his Scriptoribus proponitur, multo aptius reſpondet. Traductor Oribaſii per vocem "vagantur," id Latine exprimit; homineſque ita affectos per Sepulchra ac Deſerta curſitare dicit Actuarius ὧδε κἀκεῖσε περιϊέναι, quæ fortaſſe verba ex Oribaſio ſumſit. Id utique ab aperiendis Sepulchris plurimum diſtat, de qua re in quovis horum Scriptore ne minima quidem habetur mentio. Interpretationem noſtram confirmat etiam Dæmoniacus in Sacra Scriptura memoratus, qui eodem Inſaniæ genere laborans, inter Sepulchra [a] habitare, & in Sepulchris [b] verſari, & lapidibus ſeſe incidere dicitur. Ad hæc, vox, μάλιστα, Gorræi correctionem ſanam eſſe declarat; neque enim ex ea, ſi cætera aliter legantur, ullus elici poteſt ſenſus; quanquam [c] Donatus ab Altomari utramque lectionem ſervet, vel potius confundat, locum ita convertens: "circa defunctorum monumen-"ta plerumque verſantur, eaque maxime aperiunt." Criticam hanc non feciſſem digreſſiunculam, niſi oſtendere vellem quemadmodum Viri etiam eruditiſſimi in errorem ſæpe, circa res ad Medicam Artem pertinentes, delabi poſſunt, niſi aut ſcientia aliqua in hac Profeſſione inſtructi ſint, aut in ſingulis Auctoribus qui de eo Argumento ſcripſerint probe verſati. Quod ad morbum ipſum attinet, ſi peregrinantibus fides adhibenda eſt, fuit olim in quibuſdam regionibus, ut in Livonia, Hibernia, & aliis locis, viſu non infrequens; & ejuſmodi quoque narrationes inter recentiores Medicos occurrunt. Duos homines ita affectos ſe vidiſſe teſtatur, modo memoratus Auctor, Donatus; & ea quam [d] Foreſtus refert ſingularis eſt Hiſtoria: nam Oribaſii deſcriptioni plane convenit, non modo quoad Ulcera in Cruribus, verum etiam in illa re de qua ſupra diſſeruimus, Cœmeteriorum ſcilicet frequentatione. Græcum morbi nomen naturam quoque ejus valde ſignificanter exprimit: tamen in ſcribendo ita negligens eſt Lindanus, ut id nihil aliud quam Luporum ipſorum Rabiem indicare proponat.

ORIBASIUS

In Oribaſio, vides, quantumvis Collectore, nova aliqua de Morbis occurrunt, vel talia certe qualia apud neminem eorum qui ſuperſunt illo antiquiorum reperiuntur. Erat Vir ille, omnium teſtimonio, non modo excelſæ indolis, ſed in morborum quoque curatione experientiſſimus: ac ſi diligenter ejus Commentarios evolvamus, quod a nemine eorum factum puto qui judicium de eo fidenter protulerunt, curandi regulas in variis ab illo caſibus commodiſſime præceptas obſervabimus. Unum, de [e] Epilepſia, exemplum proferam, in qua medendi rationem, tam in acuto, quam in diuturno genere, deſcribit, id eſt, in acceſſione, & extra hanc. Ubi acceſſio deſiit, mitti ſanguinem jubet: poſt dies quatuor vel quinque, refecto paulum corpore, Purgationem: tribus poſtea, Cucurbitulas, & Scarificationem. Eaſdem Evacuationes, adjectis interdum

a St. Marc. 5, 3. b St. Luc. 8, 27. c Meth. Med. c. 9. d 10. 25. e Syn. 8. 3.

Sinapiſmis,

ORIBASIUS Sinapiſmis, repeti commodis intervallis præcipit; atque interea nutrimentum idoneum exhibet una cum calefacientibus Medicamentis, qualia ſunt, Caſtoreum, Mentha, Ruta, Succus Cyrenaicus. An ex Poſidonio hæc iſta hauriantur, uti de eodem argumento [a] Aetium conſulens ſuſpicari quiſpiam poſſit, equidem ignoro; ordo certe ac genus curationis & experientiæ & rationi convenit. In proximo quidem Capite, Epitome eorum quæ Galenus, de Epilepſia item, dixerat, neutiquam adeo plena eſt, neque res ita ſingulatim exponit. Illud etiam obſervatu dignum eſt, quod utcunque Oribaſius de Specificis loquatur (etenim haud minorem quam noſtræ ætatis homines de iis opinionem Antiqui conceperant) inter quæ Radix Pæoniæ eſt, & ea Epileptici Torquis modo gerenda: adeo non his per ſe confidit, ut maximam ſpem, uti par eſt, in Evacuantibus ponat. Id inſuper notabo, quod Galenus in celebri illa ad Cæcilianum Epiſtola, quod primum hujuſmodi conſultationis in Antiquitate exemplum eſt, tam accuratam medendi rationem non tradiderit: quamvis hanc conſulto ſuper iſta re ſola conſcripſerit, cumque ſingula ad morbum & ægrotantem pertinentia ignoraret, adverſus omne quicquid evenire poſſet præmunire hunc debuerit: quare ipſe huic Epiſtolæ Titulum dedit Ὑποθήκης. In qua, cum ſatis longa ſit, nullam tamen ordinate medendi rationem exequitur: ſed poſt levem Purgationis mentionem, pauca quædam Medicamenta ſimplicia, Scillam nempe, Apſinthium, &c. ad hunc morbum utilia commendat: poſtea vero victui præcipue inſiſtit, quæ res ſuſe quidem ab eo tractata eſt. Ex iis quæ dicta ſunt, cave ne in animum inducas me de Galeno inique ſentire, quem & hominem doctum, & Medicum inſignem, neque in ulla re Oribaſio inferiorem cognoſco; nunc enim, tanquam Hiſtoricus duntaxat, loquor, reſque omnes ita propono quemadmodum eæ in Antiquorum monumentis apparent.

Animadvertis in Oribaſio curationem Evacuantibus atque Corroborantibus maxime niti; quam Medici quidam judicio minus valentes non modo inidoneam ſed ſecum diſcordantem exiſtimarunt: multumque ſane error iſte obtinuit, ut cum Medicus alia ex his adhibeat, alia neceſſario damnare videatur. Ab Experientia docemur, utrorumque uſum ita parum repugnantem eſſe, ut nihil magis rationi conveniat; ac perſæpe, non modo in hoc cæteriſque Capitis morbis, ſed etiam in variis Febrium generibus, requiri. Id e ſua ipſius Praxi facile peritus quiſque perdiſcat: & is qui Oeconomiæ Animalis notitiam animo perceptam habuerit, cauſam hujus rei ſatis comprehendet; ac neceſſitatem illam, quæ frequenter incidit, aut Evacuandi aut Revellendi, quo præſentius diſcutiantur obſtructiones ab humorum ſive redundantia ſive viſciditate ortæ, facile concipiet; ſimul eodem tempore idem cognoſcet, quanti viciſſim uſus eſſe poterit ejuſmodi Remediorum adminiſtratio, quæ ſanguinem exſuſcitent, vel ut magis Phyſice loquar, quæ natura-

a 6, 11.

lem

folem Fluidis circulationem, Solidisque Partibus Tonum suum restituant. ORIBASIUS

Ita Scriptor ille, quanquam Collectoris præcipue nomen mereatur, Observationes aliquas nobis in Medicina suppeditat recentes nec inutiles, uti ex paucis istis Exemplis liquet; quique hoc proposito ejus Opera pervolverit, is similia nonnulla, apud Antiquiores frustra quærenda, inveniet.

Oribasius, Sardianus vulgo creditus, Pergami [a] natus est, ibique una cum Magno & Ionico, in Schola Zenonis Cyprii, institutus: quem quidem Zenonem Sardibus eo tempore docuisse conjicio, licet Alexandriam postea migraverit, in qua Urbe [b] Professor celebris evasit. Eunapius, qui Scientiam in Medicina haud contemnendam habuit, idemque verisimiliter cum eo est, cui quatuor de Euporistis Libri aliique nonnulli inscribuntur, Oribasium, & Virum sui temporis doctissimum, & inter Medicos peritissimum, & Sermonis admodum faceti ac jucundi fuisse prodit. Eodem teste, haud minus auctoritate quam doctrina viguit; nam Juliano ad Imperium obtinendum non mediocrem opem præstitit, qui vicissim Oribasio Quæsturam [c] Constantinopolitanam assignavit, & in eo summam, ut ex [d] Epistola quadam ab eo imperante scripta constat, posuit fiduciam. Sub proximo Imperatore, gratiam omnem amisit, bonis omnibus spoliatus est, in exilium missus, atque in Barbarorum potestatem traditus: inter quos brevi tempore, virtute ac medendi peritia tantum sibi amoris ac reverentiæ conciliavit, ut hunc illi, miris curationum successibus moti, quasi Deum suspicerent. Revocatus tandem a Romano Imperatore est, posteaque semper opibus atque dignitate floruit ad id usque tempus, quo Eunapius hæc de eo literis mandavit. Quod circa A. D. CCCC incidere debuit: siquidem jam tum Eunapius, uti videtur, inter Medicorum primos [e] habebatur, cum sub Juliani obitum A. D. CCCLXIII, duodecimum duntaxat ageret annum.

Septuaginta, juxta Photium, vel duo & Septuaginta, ut vult Suidas, Collectionum Libros composuit Oribasius; quos non modo ex Galeno, sed ex aliis omnibus hunc ætate antecedentibus Medicis, & e propriis experimentis haustos, Juliani rogatu, in unum redegit. Horum supersunt soli quindecim priores, una cum duobus aliis Rem Anatomicam tractantibus, quos vigesimum quartum atque quintum ejus Collectionis vocat Traductor Rasarius. Scripsit etiam ille, sicut antea dictum est, ad familiarem suum Eunapium, de Morbis & Medicamentis Libros duos. Præter hæc, duo Volumina suo tempore extantia memorat Photius, quorum alterum ex quatuor, alterum ex septem Libris constabat; his continebatur Galeni Operum Epitome, Juliano pariter inscripta. Mentionem ejus habet Paulus; verum ea nunc desideratur, una cum aliis quibusdam Tractatibus a Suida nominatis. Plurimæ Medicamentorum Compositiones apud Aetium inveniuntur Oribasio tributæ. Spurii sine dubio sunt Com-

a Eunap. in Oribasio. b Julian. Epist. 47. c Suidas. d Epist. 17. e In Chrysanthio.

ORIBASIUS. mentarii in Hippocratem, ſub ejus nomine a Guintherio vulgati. Quibus rationibus adductus illorum Editor, homo certe non ineruditus, germanos fuiſſe cenſuerit, non poſſum exputare; nam præterquam quod opus plane nugatorium eſt, & materia ejus neutiquam Oribaſio digna; Auctor, quicunque is erat, ita parum artificioſe nobis fucum facit, ut Oribaſium hæc, impulſu Ptolemæi Euergetis[a], ſcripſiſſe ponat: cum hi duo Viri non modo non eodem tempore extiterint, ſed eorum ætatibus ſexcentorum annorum interponatur diſtantia. Id utique in eo etiam magis abſurdum eſt, quod modo Sacræ Scripturæ, modo Terentii ac Virgilii[b] lectionem in certis caſibus utilem eſſe proponat, quodque Hemiſtichium hoc ex [c] Ovidio ſumat "Timor addidit alas." Ex his veriſimile eſt Commentarios iſtos, quales quales ſint, & Latine ſcriptos fuiſſe, & ab homine Chriſtiano.

Oribaſii, quoad Morbos, Theoriam nuper expoſuit Barchuſen: verum operæ ſine ullo detrimento pepercisset, cum de hac re Scriptor iſte Græcus ne verbum quidem proferat, quod non ſit a Galeno mutuatus. Eadem illi, quam de Aetio loquens affert, etiam hic tacenti cauſa valuiſſet; & eo magis, quod non modo juxta Galeni, ſed & aliorum complurium ab Oribaſio prætermiſſorum ſententiam Aetius de morborum cauſis prolixius diſſeruit. Sæpe mirari mihi ſubiit Recentis hujus Auctoris conſilium ac judicium, qui ſub diverſis duabus formis, in elegantibus primo, uti hos credit, Dialogis, nuper autem in Diſſertationibus ſeriis, longum de Medicinæ Hiſtoria opus conſcribere aggreſſus, in explicanda uniuſcujuſque Medici Theoria ſibimet ipſi ſatisfecerit: quaſi minoris momenti ſit eorundem in Arte Medica & Chirurgica Praxin contemplari, & hanc curandi modis tam per antecedentia quam inſequentia ſæcula adhibitis conferre.

AETIUS. Dixi quædam antea de Aetio; nunc illud amplius animadvertam, quod in iis quæ ad Chirurgiam ſpectant multa ſint notatu digniſſima: varias enim quarundam Operationum vias docet, quarum & ipſe non paucas ſuo tempore præſtitas vidit: & ab experientia ſua, non modo in Capite de [d] Caſtratione, ſed etiam alibi ſæpe loquitur. Multa in eo certe de Re Chirurgica continentur, de quibus tacent Celſus & Galenus: & adminiſtrationes quæ manum exigunt, ab Aetio in hujuſmodi caſibus deſcriptæ bis totidem ad minimum ſunt quot in illorum utroque reperiuntur; immo nonnullæ ſunt ab ipſo quoque Paulo prætermiſſæ. Unum aut alterum Exemplum proferam: ex Aſclepiade accuratiſſime tradit, quemadmodum [e] Hydrops Anaſarca curari debeat; id fit interiorem crurum partem incidendo quatuor digitorum a talis intervallo, ea altitudine qua in miſſione Sanguinis vulgo fieri ſolet. Ita exiguus primo Sanguis profluit; dein, ſine inflammatione, continuus aquæ curſus eſt, ita ut foramen uſque pateat, dum humor omnis ſit exhauſtus, locuſque detu-

a Præfat. b 2. 39. c 2. 35. d 4. 1. 122. e 3, 2, 30.

500. muerit: morbus autem per hanc quasi sentinam effunditur, nullo medicamento intus adhibito. Leonides Alexandrinus, qui post Asclepiadem, Galeno propior floruit, is cujus fragmenta ab Aetio potissimum conservata sunt, illud insuper addit, si per crurum incisiones humor non satis copiose emittitur, alias in aliis corporis partibus plagas esse faciendas, in femoribus nempe, aut in brachiis, aut etiam in Scroto, si id tumet, per quas ingens aquæ vis educi possit. Archigenes autem affirmat per has Scarificationes, non modo crurum & brachiorum, sed nonnunquam ventris etiam Tumores subsedisse. Proculdubio, ubi Anasarca Asciti conjungitur, id auxilium opis alicujus esse possit; licet in Ascite simplici nihil conferre valeat. Ipsa Operatio ab Hippocrate memoratur, & ab ejus temporibus usque ad hunc diem multo sæpe cum successu adhibita est. Aliam, Puncturæ scilicet per Acum, viam proponit Sylvius de le Boe, hanc a se primo excogitatam glorians; quanquam evidens sit ea omnia ex hac descriptione desumta esse, atque totidem verbis ab Avicenna expressa. Verum haud sola hæc inventio recens dicitur, quam Antiqui nobis Medicinæ Scriptores diserte tradiderint. Id autem omnibus in Chirurgia vel minimum versatis constat, Lanceolam longe præferendam esse cuivis Acui, in aperiendis iis, quæ Anasarcam comitantur, Tumoribus.

AETIUS.

E plurimis Auctoris hujus locis cognoscitur, quanto istis sæculis in usu fuerit Cauterium tam Actuale, quam Potentiale; ac speciatim in [a] Paralysi, ex Archigene, Escharam utrovis modo sine ulla cunctatione fieri jubet, idque in variis partibus: in Nucha, qua Medulla Spinalis ortum habet, unam; duas utrinque; tres vel quatuor in vertice Capitis, unam in ipso ejus medio, circaque hanc tres alias. Adjicit etiam, si per Ulcera diutius humor profluat, magnam spem esse de redintegranda hominis sanitate. Multi Fontanellorum inventionem recentem, nec ullatenus Veteribus cognitam existimant: verum is qui descriptionem hanc animo perpenderit, rem omnem, perinde ac nobis hodie, illis quoque olim innotuisse dispiciet. Neque in Aetio id unicum hujus rei exemplum est. Nam de hoc auxilio subtilius etiam disserit in eo loco ubi id contra [b] Asthma inveteratum præcipit, postquam alia omnia remedia parum profecerint. Ulcus unum utrinque, prope mediam Claviculæ articulationem fieri vult, cum eo tamen ne Aspera Arteria convulneretur: duo deinde alia exigua prope Arterias Carotidas sub maxilla, utrinque unum, ita ut Cauterium haud ultra cutim pervadat: alia duo sub mammis inter tertiam quartamque costam: duo rursus alia in dorso juxta costam quintam atque sextam: aliud itidem in medio thorace prope ortum Cartilaginis ensiformis, supra os ventriculi: similiter unum utrinque inter octavam nonamque costam: tria demum in dorso, in medio scilicet ejus unum, ac paulo infra reliqua duo ex Vertebrarum parte utraque. Quæ infra collum sunt, satis ampla esse debent, neque superficiem tantum

a 2, 2, 28. b 2, 4, 68.

radentia,

Aetius. radentia, neque nimis alta; omnia vero diutius servanda. Eandem operationem in Empyemate ac Phthisi imperat: & in utroque casu Escharam circuli forma faciendam esse admonet, quæ res ulcera diutius a sanescendo prohibet: atque hoc modo Fontanelli Caustico hodieque inuruntur. Ea quæ de Asthmate dicta sunt fere ad verbum exscripsit Paulus; & idem consilium præbet in curando Empyemate, hoc solum adjiciens quod radix Aristolochiæ oleo madens actuali Cauterio accendi debeat. In eodem morbo ex Leonide refert, quemadmodum per Pleuram ferramentum acutum igne candens demittatur, ad pus educendum ex Thorace. Vulgarem quoque Paracentesis faciendæ viam commemorat; cum eo tamen ut operationem hanc vel a subita morte excipi notet, vel a Fistula insanabili. Id ex Paulo sumit Albucasis. Nequaquam tamen perpetuum est, ut in hoc casu exitium ita immineat; atque in re tam ancipiti bene de eo agi putandum est, cui prioris mali loco Fistula tantum relinquitur. Aetius & in aliis locis, & speciatim in curatione Ischiadis, varias Cauteriorum Potentialium, tam in cruribus quam alibi, efficiendi vias describit; docet etiam quemadmodum Ulcera servari possint ut ex iis humor diu profluat; nec ab eo in hac re unquam discedit [a] Paulus. Hæc quæ ex Aetio hausi, ut mihi quidem videtur, diserte probant, Fontanellorum effectus ab Antiquis probe fuisse cognitos; simul etiam Operationem ab his Causticorum ope fieri consuesse, quæ plerumque commodissima istos efficiendi via est. Porro in iis ipsis Morbis, adversus quos ab Aetio maxime prædicantur, etiamnum insigniter prosunt. Notari potest, tria Capita, de Paralysi, Empyemate, & Ischiade, ex Archigene sumi; ideoque Operationis hujus vetustas Domitiani saltem tempora attingit. Cauterii modum utrumque nominat Cælius Aurelianus in Dolore Capitis & Ischiade, licet in priore casu remedium illud improbet. Eo tamen referente, id in Phthisi commendat, Celso antiquior, Themison. Hunc Cauterii usum Hippocrati notum fuisse liquido constat; idque diserte a Celso collaudatur, Actuale semper, in [b] Hydrope, [c] Epilepsia, [d] Ischiade, ac [e] Phthisi; atque ut melius sciamus quam sane Vir ille judicaverit de materiæ per vulnus profluentis utilitate, legem hanc perpetuam tradit in omnibus hisce casibus: "Ut Ulcera aliquis sanescere vetet, & humorem fluere "sinat, donec is omnis exhauriatur, & levetur morbus." Ita in rabiosi Canis morsu, aperta servari Aetius per quadraginta aut sexaginta dies, & si coierint, rursus aperiri jubet. Fuit hic rei hujus apud Veteres usus, modo nunc dierum usitato idem sine dubio valens. Quidam inter Veterum Cauteria & Recentiorum Fontanellos distinguunt; sed ex iis quæ de auxilio isto breviter dixi facile apparebit, inter res istas nullam momenti cujusvis esse discrepantiam. Recentiores in eo quidem experimentum in melius deflexerunt, quod Rhazem [f] secuti Fontanellos plerumque in carnosa aliqua corporis parte, vel potius in Musculorum interstitiis fieri præcipiant; cum

a 6, 2, 3, 73, 53. b 3, 21. c 3, 23. d 4, 23. e 3, 22. f De Cauteriis.

Antiqui

Antiqui illos aliquando juxta os aperuerint, ficut in Sterno, Nucha, Claviculis, &c. quibus locis fi qua res Ulceri inditur, quo diutius fervetur, Periofteo preffo ingentem dolorem moveat neceffe eft, præterquam quod humor, in cujus exitu curationis cardo vertitur, nequeat ex iftiufmodi loco ita copiofe exire. Hæc fola Veterum erat, nempe Cauteriorum ope, Fontanellos efficiendi ratio; horum enim per Scalpellum incifio recentius eft inventum. Multi Cauterium Actuale Potentiali anteponunt, quia citius Efchara fecedit; fed quoniam prior modus crudelior videtur, pofteriori frequentius utimur, ut ægrorum mollitiei indulgeamus: tamen ob hanc ipfam rem, commodiffime hoc modo major fit ulceris profunditas. Glandorpius autem, qui argumentum hoc accuratiffime tractavit, Actuale Cauterium adeo probat, ut fex hoc modo factos fubire, quam altero unum, malit: neque in quatuordecim annorum ufu Potentiale plufquam bis adhibuit. AETIUS.

In hoc loco non ineptum erit aliqua de certo quodam genere Fontanellorum adjicere, quæ Setacea vocantur: a [a] Lanfranco quadringentis abhinc annis planiffime defcripta. Ac fi Medicos Lanfranco priores confulamus, reperietur ufus eorum etiamnum illo antiquior. Rolandus, qui maturius decimo tertio fæculo vixit, non modo rem fed [b] vocem ipfam exprimit: ac docet etiam quemadmodum acus cum filo trajici debeat. Camanufali, qui Baldachi, five Bagdadi, Medicinam exercuit, vixitque, fi non multo antea, faltem priufquam Civitas ifta a Tartaris capta eft A. D. MCCLVIII, quique, de Oculorum morbis fcribens, omnia de eadem re ab Arabibus, Chaldæis, Judæis, Indis, dicta expofuit, Setacei bis mentionem habet: primo, in [c] Cataractæ curatione, deinde in affectu qui ab eo [d] Lunella dicitur, eftque fuppuratio inter Tunicam Corneam atque Uveam. Videtur etiam Operatio hæc ab Albucafi clariffime defcripta in eo loco ubi agit de Cauterio axillæ applicando, quo curetur humeri luxatio, quando fcilicet ab humorum nimio fluxu orta eft; & ejufmodi Cauterio utitur quod duas vel tres cufpides tenues admodum atque acutas habeat, quodque ab una cutis parte inferta, altera [e] exeat. Idem facit in Lienis [f] Tumoribus, & ulcus diutius fervandum effe præcipit. Francifcus Pedemontanus, Roberti Siciliæ Regis A. D. MCCCX Medicus, verba Albucafis exfcribit, de luxatione ejufdem partis [g] loquens. His teftimoniis jam tum illis temporibus innotuiffe Setaceum evincitur; quin & Rhazis ætate id frequenti in ufu fuiffe, ex hujus Sermone de Cauteriis conftat. Is enim locos diverfos indicat, quibus id fieri convenit, cervicem nempe, coftarum intervalla, in ventre, & aliis locis, nec non & contra quos morbos idem proficiat. A Traductore Sectorium appellatur; Ulcera vero aperta fervari jubet "cum tentis & petiis:" ita ut Setaceum luculentius, quam per hæc verba depingi nequeat. Contra dolores aurium, oculorum, atque dentium, id in Auris vel media

[a] 3, 3, 18. [b] 1, 34, 36. [c] 6, 3. [d] 6, 4. [e] 1, 26. [f] 1, 31. [g] Ægritud. Junctur. 3.

AETIUS. vel molli parte factum magnopere commendat, fluxumque quam A. diutiſſime promoveri hortatur. Illud utique eo magis animadvertere lubet, quod mihi haud improbabile videtur, auxilium hoc, ſicut multa quoque alia, primo inſtitutum fuiſſe ad ſimilitudinem Operationis inter Medicos Veterinarios multum celebratæ. Quam Columella, qui Claudii temporibus floruit, ſequentibus verbis fuſe & eleganter exponit. "[a] Præſens etiam remedium cognovimus "radiculæ, quam paſtores conſiliginem vocant. Ea in Marſis mon- "tibus plurima naſcitur, omnique pecori maxime eſt ſalutaris. Læva "manu effoditur ante ſolis ortum, ſic enim lecta majorem vim "creditur habere. Uſus ejus traditur talis; ænea ſubula pars auri- "culæ latiſſima circumſcribitur, ita ut manante ſanguine tanquam "O literæ ductus appareat orbiculus. Hoc & intrinſecus, & ex ſu- "periore parte auriculæ cum factum eſt, media pars deſcripti orbi- "culi eadem ſubula tranſuitur, & facto foramini prædicta radicula "inſeritur; quam cum recens plaga comprehendit, ita continet, ut "elabi non poſſit: in eam deinde auriculam omnis vis morbi, pe- "ſtilenſque virus elicitur, donec pars, quæ ſubula circumſcripta eſt, "demortua excidat, & minimæ partis jactura caput conſervatur." Ratio hæc inter Armentarios etiamnum obtinet; a Columella vero contra Boum Peſtilentiam vel Epidemicam contagionem proponitur. Igitur idem in eodem morbo remedium, ſub Fontanellorum ſpecie, humano corpori poſtea adhibitum videmus a Johanne primum Arculano, qui Sæculo decimo quinto viguit; cujus exemplum proximo Sæculo Medici complures ſecuti præſidium hoc ad cavendam Peſtem efficaciſſimum concelebrarunt.

Quod ad Setaceum ipſum pertinet, id Albucaſis tempore, & per annos poſtea quadringentos, video ope Cauterii ſemper fieri conſueſſe. Hollerius, vel primus, vel certe inter primos, rem hanc, uti nunc vulgo fit, Acu non candente præſtitit; unde mirari ſubit, Hildanum ita multo poſt viam hanc, tanquam a ſe repertam, venditaſſe. Quanquam inciſio Setacei ſine Cauterio fortaſſe ſit antiquior; nam Critica Severini obſervatio aliquo fundamento nititur, cum per vocem Sectorium, in verſione Rhazis poſitam, declarari exiſtimet non adhibitam fuiſſe Uſtionem. Conſtat certe, duos Operationis hujus adminiſtrandæ modos, quorum alter incidendo, alter urendo fit (interdum autem una ambo junguntur) a Rhaze diſtingui. Porro in eo loco ubi Setaceum inter Umbilicum & Claviculam, adverſus Aſthma, Phthiſin, ac Pleuritidem, incidi jubet, illud adjicit, ob eaſdem cauſas in eadem parte non alienum eſſe uti Cauterio. Id in argumento hoc amplius animadvertam, quod quicunque breve illud Rhazis capitulum perlegerit, conſideraritque quibus in morbis varia hæc Fontanellorum genera ſint præſcripta, facile ſibi perſuadebit, haud minus ab Antiquis quam a Recentiorum quolibet vim eorum omnem eſſe perſpectam. Diſputationem hanc cum Severini obſervatione in ſequentia Rhazis verba finiam: "Nota

a De Ruſtica, 6, 5.

"hoc

500. "hoc generale esse, in omni loco Fontium cauterizandum est, per "quem Fluxus humorum transire videtur ad membrum aliquod, "sive deorsum sive sursum, ad intercipiendum Fluxum." Huic loco Fonticuli vocem, sensu isto usurpatam, ortum suum debere conjicit. Quæ quidem observatio & acuta est & probabilis; ac prout ista appellatio sine dubio recens est, ita ab hac origine forsan optime derivatur.

AETIUS.

Primus, ex Leonide, [a] Dracunculorum mentionem nobis tradidit Aetius. Id Vermium genus est, modo exiguum, modo amplum, quod cruribus plerumque innascitur, aliquando autem in brachii musculis; costas quoque in pueris, si Paulo credimus, occupant. Pueros item morbus maxime invadit, & in Æthiopia præcipue Indiaque familiaris est. Hujusmodi affectum in [b] Arabia fuisse vulgarem auditione cognovit, sed nunquam a se conspectum perhibet Galenus: quare nullam ejus descriptionem aggreditur. Sub cute Vermes hi moventur, nec dolorem excitant: temporis spatio tamen locus circa Vermis extremitatem suppurat, cutis perrumpitur, & animalis caput prodit. In eo cura versari debet ut Vermis integer vel sponte exeat, vel saltem ope funiculi aut incisionis: nam si rumpitur, & ejus pars intus remanet, sævissimos dolores facit. Aliam ejus eliciendi viam proponit Paulus, qua ei plumbi pondus exiguum annectitur, ut ita sensim educatur; quanquam alios vereri dicat, ne per hoc experimentum animalis ruptio contingat. Id aliquando longitudinis immensæ est, decem vero aut quindecim palmas ut plurimum exæquat; unum Albucasis viginti palmis non minorem vidit; Rhazes autem hominis imeminit, qui cum quadraginta hujusmodi Vermes in corpore habuisset, ad sanitatem pervenerit. Multa eodem pertinentia in aliis quoque Recentioribus [c] Historicis occurrunt. Arabes, quia morbus Medinæ frequens esset, Venæ ei Medinensis nomen imposuerunt; Venamque ideo appellarunt, quod, sicut Soranus antea fecit, utrum animal vivens esset, annon materia potius aliqua concreta nervi similis, addubitarent; unde Avicenna, contra ordinem Pauli, de eo agit, haud inter Vermes, sed in Abscessibus. Verum hi proculdubio in errore versantur; animalque id Leonides, uti videmus, diserte vocat. Velschius, ut Arabicam eruditionem ostentet, qua quidem illum non mediocriter instructum video, Commentarii loco super Caput quoddan Avicennæ integrum de hoc argumento Librum conscripsit: verum Avicenna descriptioni ab Aetio factæ vix quicquam adjicit; ac si Velschius Arabem duntaxat Auctorem commentari voluisset, Avicennæ Rhazem merito præferre potuit, cum hic multis ante illum annis rem istam haud minus copiose tractasset. Vena Medinensis & a multis Scriptoribus & ab ipso Clerico in Appendice idem atque alter morbus ab Arabibus descriptus putatur, qui Affectio Bovina dicitur, estque Vermis exiguus in Vaccis sæpe reperiendus. Verum Aetius duo

a 4. 2. 85. b 4. 59. c Loc. affect. 6. 3. d Cleric. de Vermibus, Kempfer, & Acta Philosoph. N° 225.

Vermium

AETIUS. Vermium genera clariſſime diſtinguit, amplum atque exiguum; & Albucaſis[a] duo ſeorſim Capita habet de duobus his Affectibus, quorum deſcriptio quoque multum diverſa eſt.

Morbo huic ſæpe accedit Febris per duos vel tres dies continuans, iſque nonnunquam horrenda inducit Symptomata, & in Abſceſſus deſinit, quorum curatio multis menſibus vix abſolvitur. Familiaris admodum in Guinea eſt, præcipue inter homines illic natos. Kempferus[b] frequentem quoque Ormuzi in Freto Perſico eſſe repperit, ideoque Dracunculum Perſarum nominat; & in Tartaria etiam vulgarem eſſe tradit. Vitium hoc in ferventiſſimis regionibus calidiſſimiſque tempeſtatibus maxime ſævire animadvertit; Vermiumque horum generationem ſtagnanti aquæ pluviali tribuit, cujus in his locis valde frequens uſus eſt. In ea regione ubi oritur, uti inquit ille, facilius curatur. Bis hujuſmodi Vermem vivum conſpexit, ejuſque extrahendi modum fuſe narrat: qui ei fere ſimilis eſt quo Chirurgi hodie per Indiam Occidentalem inter Nigros homines utuntur.

Aetius externis ubique Remediis abundat, ac ſpeciatim [c]Librum prope integrum in Emplaſtris ponit; ubi non modo illa congeſſit quæ in Galeni Commentariis de Medicamentorum compoſitione occurrunt, ſed quotcunque etiam in Recentiorum Voluminibus reperire potuit, ſive ii Græci fuerint, ſive Perſæ, ſive Ægyptii. Hæc ille ſecundum varias facultates quibus prædita, varioſque uſus quibus accommodata ſunt, ordinatim diſponit. In explanandis rationibus, deſcribendiſque formulis eorum quæ longe majorem hujus Claſſis partem conſtituunt, & accurate & diſtincte diſſerit; de iis loquor quæ ad Diſcutiendos aut Suppurandos Tumores parantur. Scienter autem iſtam rem tractat in hunc modum ſcribens: "Inchoantibus ergo "duritiis, & debilem aliquem ſenſum adhuc habentibus, medica- "menta Emollientia adhibebimus, quæ ſimul moderate etiam diſ- "cutiunt; & talia ſane ſunt, quæ & molliendi ac diffundendi fa- "cultatem habent. Nam quæ vehementer diſcutiunt, & ſine mol- "litione ſtatim evacuant, manifeſte quidem tumorem imminuunt, "relliquias vero affectionis incurabiles efficiunt. Diſcuſſis enim te- "nuioribus humoribus, quod exacte terreum ac ſolidum eſt perti- "naciter reſtitat; quapropter in hunc uſum medicamenta adhibenda "ſunt, quæ molliendi ſimulque diſcutiendi vires habent. Primum "igitur mollientibus utemur, deinde ad diſcuſſoria procedemus, "eaque mollientibus paulatim miſcebimus. Conſiderandus tamen "eſt & curandi corporis habitus, & affectionis ſtatus quantum pro- "ceſſerit. Hæc vero ſi recte conſideraveris, conjecturalem quidem, "non tamen penitus arte carentem, peritiam acquires; prima enim "die ſtatim mollientia adhibebis, altera deinde aut tertia tranſacta "facile intelliges an augere aut remittere medicamenti vim oporteat." Porro ad Diſcutientium ac Suppurantium Medicamentorum differentiam veniens, etiamnum explicatius loquitur: "Qui compoſito-

a 2. 91, 92. b Faſcicul. 524. c 4, 3.

500. "rum, inquit, pharmacorum facultates descripserunt, quædam AETIUS.
"Emplastra Attractoria appellaverunt, sicut quædam Discussoria:
"aliquibus vero testimonium præbuerunt utriusque facultatis: sunt
"enim vicinæ inter se facultates, Attractoria ex profundo, & Dis-
"cussoria attractorum. Nam quæ attrahunt, omnino etiam discu-
"tiunt: & quæ discutiunt, etiam attrahunt; & prædominatur, in
"Discussoriis quidem medicamentis facultas Discussoria, in Attracto-
"riis vero Attractoria. Quo itaque Emplastri forma fiat, alii spuma
"argenti miscetur, alii resina, alii oleum, alii cera, alii pix; quum talia
"neque Discussoriam memorabilem, neque Attractoriam vim ha-
"beant." Nihilominus de Emplastris iisdem sigillatim agens, quod ad eorum Operationem pertinet, omnia confusa & incerta tradit; neque commode definit, quænam Discutiendo, quænam Suppurando sint idonea; immo idem sæpe Emplastrum in utrumque opus commendatur. Et quæ de quibusdam Emplastris Discutientibus affirmat, mira, ne dicam, absurda sunt; unum habet, quod in Abscessibus [a] Discutiens mirificum appellat; & id, quod [b] Helladicum vocat Abscessus dissipare inquit jam in Pus conversos. Illud autem affirmare non verebor, nullius cujusvis Medicamenti ope adeo miraculosam fieri posse in iis Abscessibus mutationem qui ab Inflammatione ortum traxerint. Nam uti frequenter nullo Remedio Puris in Tumore generatio prohiberi potest, ita hoc semel generato, pro certo credo nullam ab arte reliquam esse curationem, nisi qua id educitur. Quoniam vero argumentum hoc majoris explanationis indiget, de eo fusius lubet, quatenus Auctor iste viam mihi commonstrat, disserere. Haud sine causa quispiam existimaverit, Externorum Remediorum usum, cum hæc & ab initio Medicinæ adhibita sint, & per omnes ætates in honore permanserint, definiri tandem describique summa cum accuratione potuisse. Nulli frequentius morbi visi sunt, quam Tumores Humorales: tamen si Chirurgiæ Scriptores vel Antiquos vel Recentes consulamus, quanquam ii de Tumoribus in suas species ac familias redigendis satis superque dixerint, argumentum hoc ita perplexe & confuse tractatum reperiemus, ut Indicationes ac Remedia pariter incerta videantur. Duos tantum retractabo maxime usitatos, quorum mentio supra facta est, modos, quibus Tumores curantur; (hi autem a se discrepant sibique invicem repugnant) Discussionem scilicet ac Suppurationem. Si medentis consilium a Librorum lectione dirigi debet, magna sæpe in dubitatione relinquemur, cuinam viæ potissimum insistere expediat: vel si de ea constat, tamen ambiguum erit quibusnam Medicamentis utendum sit, ut id quod volumus consequamur; siquidem inter Auctores alter id Discutiendo commodissimum inquit, quod ab altero, tanquam Suppurationi promovendæ efficacissimum, æque prædicatur; quanquam, si ea luce uti libeat, quam ad cognoscendam Cutis texturam nobis Anatomia prætulit, nihil profecto possit harum Operationum natura ac ratione dilucidius explicari. Ut igitur rectam

a 14. b ibid.

AETIUS. Diſcuſſionis notitiam animo perceptam habeamus, primo ponendum eſt Fluida omnia, quæ his Tumoribus originem præbent, ſuis etiamnum Vaſis comprehendi: verum incipiente in Arteriis Capillaribus obſtructione, ſive ex vitio ſanguinis, ſive ab externis cauſis, humores, quos per Circulationem propelli oportuit, in affecta parte ſtagnant, perpetuoque affluxu vaſa ultra naturalem eorundem capacitatem ita diſtendunt, ut inde Tumor excitetur. Ex hoc Tumoris ortu rite cognito luculenter patet, quid per Diſcuſſionem apte moliri atque aggredi debeamus. Sunt autem duæ res: altera, ut aperiantur pori, quo facilius materiæ ſupervacuæ pars aliqua per tranſpirationem excernatur; altera, ut attenuentur & quaſi refingantur humores (idque non per externa tantum, ſed & per interna etiam remedia) quo per Vaſcula Capillaria uſitatum curſum renovent. Has vero ambas res junctim promoveri oportet: quod cum probe adminiſtratum eſt, Tumor his modis diſcuſſus evaneſcit. Nam ſi primam duntaxat, Poros ſcilicet aperiendi, indicationem ſequamur, tenuiori materiæ, ſicut ab Aetio recte animadverſum eſt, exhalata, reliqua glutinoſior fit, & obſtructionem confirmans membranarum craſſitudinem auget. Hinc ita frequenter, ex eorum applicatione quæ, quoniam nimis calida ſunt nimiſque vehementer diſcutiunt, tranſpirationem citant immodicam, fit, loco indureſcente, Schirrus inſanabilis; eodem plane modo, quo in quibuſdam Febribus, ac ſpeciatim iis quæ Lentæ vocantur, ex liberaliori Diaphoreticorum uſu, omiſſis Evacuantibus, viſcidior ſanguis magiſque in ſtagnationem proclivis efficitur; quæ quidem male inſtituta ac præpoſtera medendi ratio ita parum affectus a principio inhærentes levat, ut novorum complurium, quique illos malignitate exſuperent, fundamentum jaciat. Si rem hanc paulo attentius conſideremus, patebit illico quam male a quibuſdam Inſtitutionum Scriptoribus Diſcuſſio definiatur, Evacuatio inſenſibilis; ſecundo interim propoſito, humores nempe attenuandi ac refingendi, quod æque neceſſarium eſt, definitioni non addito. Aetius autem, & poſt hunc Hildanus, quo Diſcuſſio melius procedat, aliquam ſemper eorum, quæ emolliunt, portionem admiſcent; ut hujuſmodi particulæ vim cæterarum temperent, nimiſque violentam ac præcipitem, quæ aliter contingeret, per cutim diſſipationem cohibeant. Eodem conſilio ita vehementer Scriptores quidam Practici Medicamentorum Spirituoſorum cum Oleis mixturam, non modo ad diſcutiendos Tumores, ſed ad dolorem etiam levandum, prædicant. Et Experientia ſane commonſtravit quantæ ſit in iſtis caſibus efficaciæ Oleum Terebinthinæ, uti cætera quoque Olea, quæ per Chymiam eliciuntur: ſunt enim illa nihil niſi Spiritus concluſi, vel, ut vulgo dicitur, concentrati a materia aliqua Oleoſa: idque argui poteſt ex rarefactione iſta expedira celerique aſcenſu quem ab igne obtinent; ideoque Olea hæc, poſt repetitas Diſtillationes a glutinoſis particulis liberiora reddita, in Spiritus, quod eorum quoque nomen eſt, convertuntur. Itaque neceſſario ſimul humorum attenuationem debemus,

æque

500. æque ac exitum, moliri. Unde eas compoſitiones, quæ Mercurii aliquid recipiunt, efficaciſſime diſcutere comperimus: & Medicamentum, quod ex Cinnabari maxime conſtat, præter alia omnia ab Alexandro celebratur, ad reſolvendas eas, quæ oriuntur in Rheumatiſmo & Podagra, concretiones. Neque effectum minus felicem ſperare poſſemus, ſi Opium & Camphora, quæ ſunt omnium fortaſſe Medicamentorum Attenuantium validiſſima, Compoſitionibus Diſcutientibus liberalius admiſcerentur. Contra vero, id attenuandi inſtitutum eo modo ſequi par eſt, ut vitentur illa, quæ cutis exitus inferciunt atque obſtruunt. Sub hoc genere Olea, utpote admodum glutinoſa, comprehendi debent; quamobrem Aetius, in applicatione Emplaſtri [a] Perſici ab eo deſcripti & ultra modum prædicati, magnam, ne pars Oleo inungatur, cautionem ſubjicit. Oleo Poros occludi, diſerte tradit Galenus; & ob hanc ipſam cauſam poſt Balnea Unctionem præcipit, ne iis tranſpiratio nimia ſuccedat. Et ab Auctore noſtro Oleum Maſtichinum [b] magni æſtimatur ad ſudoris immoderati cohibitionem, ideo quod Poros obſtruat. Iiſdem argumentis Cælius Aurelianus contra uſum Olei Roſacei, in acceſſione Phrenitidis, diſputat. Multoque magis ob hanc cauſam ſine dubio Veteres Athletæ, quam ob illam, quæ vulgo fertur, ut ita melius ex amplexibus contendentium elaberentur, corpus oleo perungebant: nam tranſpiratione intercepta, majori copia muſculis ſubminiſtratur Sanguis ac Spiritus, quo fit ut in exercitationibus vis atque robur auctius ſuppetaat. Hinc fortaſſe Unctionis inventio a pleriſque Herodico tributa eſt, qui primus Medicinam inſtituit Gymnaſticam. Uſum olei atque adipis in recentibus vulneribus ulceribuſque vetant Hippocrates & Galenus, ideo quod materiam, quæ exire debet, hæc intus concludunt, & Fungo ſæpe originem præbent. Hildanus autem in Compoſitione Unguenti Ægyptiaci, tantopere ab ipſo & aliis ad Gangrænam prædicati, licet id jam in deſuetudinem abierit, neque Oleum neque adipem miſcet: neque abſurda cautio eſt quam de Cataplaſmate ad idem valente profert, ut magna in eo cura ponatur ne farina fabarum, lentium, &c. quæ in ea compoſitione adhibentur, nimia coctione lentior evadat, ex quo tranſpiratio ſiſti poſſit. Cauſa ejus rei facile cuivis patebit in harum Anatomia partium verſato: ſiquidem Cuticulæ lamellas, quarum alia alii ſubſternitur, ita diſpoſitas videmus, ut ab illa ipſa materia, quæ perſpiratur, tenui admodum ac ſubtili, ſæpiſſime conglutinentur. Ita in Inflammationibus & Contorſionibus, Olea glutinoſa valde nocent, ac Tumorem ita non diſcutiunt, ut Pus etiam moveant; quod ſi in ſuperficie juxta os inciderit, periculum eſt ne in eo caries oriatur. Idem incommodum deprehenſum eſt, cum in initio adhibita ſint Paronychiæ medicamenta vehementer ſuppurantia, quando Tumor altus fuerit atque oſſi vicinus: quo in caſu diſcrepantem huic curationem ab Aetio [c] inſtitutam videbimus. Chirurgi noſtrates Tumorem hunc magno cum judicio ſecundum digiti longitudinem, ex altera Ten-

AETIUS.

a 14. b Lib. c 3. 2. 75.

dinis

AETIUS. dinis parte, aperiunt; quo facto, & multum doloris & discrimen omne æger effugit. Cera, quæ a Celso Suppurantibus tantum annumeratur, sine dubio ad hanc classem pertinet: quanta vero nunc dierum ejus partes sunt in Remediis Discutientibus? Gummi, & Resina, licet compositæ sint naturæ, & partes aliquas penetrando aptas contineant, quasdam tamen etiam glutinosas habent, quæ, ut fatetur ipse Aetius, ad Poros occludendos potius quam reserandos valeant; ideoque ista a Fallopio, qui cæteris fere quibusque Auctoribus Discutientium ac Suppurantium differentiam penitius intellexit, Discutiendo inidonea judicantur. Hildanus multa nobis noxarum exempla profert, quas, magnopere ad curationem vulnerum suo tempore jactatum, ediderat Sticticum Paracelsi Emplastrum: hosque effectus Gummosorum in eo abundantium facultati tribuit, a quibus humorum in eam partem cui applicantur fluxum semper augeri contendit. Ita in Phlegmone, Emplastra Gummosa, maturius imposita, Tumorem augent, & dolorem intendunt. Nam cum rarefactis attractisque humoribus, simul obstruuntur pori, ac liber istis exitus negatur, adeo non promovetur Discussio, ut Naturam aliud longeque diversum opus, Suppurationem scilicet, aggredi cogamus. Tamen, si eorum quæ nunc obtinent Emplastrorum Discutientium compositionem inspiciamus, vereor ne multa ex his culpæ hujus argui possint. Fuit proculdubio magis simplex & uniformis Antiquorum ratio. Hippocrates, in qua re universi consentiunt, Chirurgiam probe intellexit; atqui in ejus scriptis nulla Emplastrorum mentio est: Ceratis tantummodo nonnullis, idque raro, utitur. Unguenta ab eo memorata iis, quæ hoc nomine hodie vocantur, neutiquam similia sunt: cum vel ex Oleo simplici, vel infusis Oleo herbis constent. In Discussione autem, Fomentis unice nititur: qua via fortasse, & optime vim Plantarum educi, & in vasa Tumorem constituentia facillime deferri posse, judicavit. Celsi ætate, Materia Medica multum ampliata est; utque in iis ille, quæ ad Chirurgiam spectant, Scriptis præcipue excellit, ita maximam horum partem Remedia implent Externa. Tamen si Malagmata examinemus, quæ Discutiendo apta proponit, minorem in iis, quam in Recentiorum Formulis, Olei, Adipis, & Ceræ portionem reperiemus. Medicamentorum compositio, Andromachi tempore, ulterius provecta est, ac magis etiam, Galeni ætate, perfecta: post quod, ut ex Aetio disci potest, multum quoque huic Pharmaceutices parti adjectum est; & quanquam numerosa jam Simplicia commiscerentur, tamen haud prorsus sibi invicem repugnabant. Aut enim nihil erat crassæ istius materiæ Discutientibus admixtum, sicut observari potest in eorum plurimis quæ in quinto Capite descripta, & ad Strumarum curationem a judice haud imperito commendata sunt Leonide, quorum pars maxima e Ceratis maxime constat: aud siquid ejusmodi, formulæ gratia, adjectum erat, ad illud corrigendum major semper adhibebatur rerum calidarum abundantia. Quod siquis hanc rem diligenter excusserit, istas, credo, regulas in posterioribus sæculis haud

600. haud æque servatas esse comperiet, præsertim in Discutiendi proposito melius fortasse responderent, si Mercurius cum Axungia tantum, eo quo Fallopius his uti solebat modo, admisceretur, vel cum Terebinthina, quam, uti vulgo fit, cum ingenti glutinosorum & mucilagine abundantium copia, quæ cum Poros obstruant, nihil aliud quam Hydrargyri operationem interturbant, idque vero, non translato, vocis sensu, extinguunt. Galenus quidem contra ipsam Emplastrorum, in Discussione, formam, utpote nimis duram atque viscosam, differit; igitur cum Phlegmone discutienda est, Linimenta tantum adhibet, quia hæc Poros minus occludunt. Cujus consistentiæ sunt Emplastra e Succis ab [a] Aetio descripta; nam ab eo Succi Plantarum Oleo tantum incoquuntur. Tamen in Oedematosis saltem Tumoribus Emplastra conveniunt, & fasciæ vel pulvilli loco ad humores intra Vasa compellendos quodammodo inservire possunt.

AETIUS.

Hi sunt modi maxime idonei, quos Natura, ejusque optimi Interpretes, ad Discussionem præstandam nobis indicaverint; & ex iis quæ de hac re dicta sunt, Suppurationis facile notitia obtinebitur: ad quam quidem peragendam & Pori occludi debent, & eodem tempore ita rarefacti humores attrahi, ut ingenti distentione vasa perrumpantur: hique humores extravasati & ad digestionem perducti sub Puris specie apparent. Inde evenit, ut si citius quam par est aperiatur Tumor, quando scilicet materia cruda est, id ejus maturationem prohibeat. Igitur omnia ista Medicamenta quæ Discussioni inepta esse posui, ad Suppurandum maxime valent; cui consentit id quod a Galeno dicitur, hæc ex partibus crassis debere constare; Tetrapharmacum vero, quod ex Pice, Adipe, Resina, & Cera fit, inter ea quæ Pus movent valentissimum vocat Celsus. Ita in Vulneribus, materia tandem Medicamentorum Emplasticorum ope ad Digestionem pervenit. Utque in Discussione animadversum est, glutinosas res nullo modo admittendas esse, ita nihil quod vehementer Discutiat Detergeatve iis misceri debet per quæ Pus movere cupimus; idque ob causam ab Hollerio de hac re allatam, ne hoc modo Poros aperiamus, quos occludi expedit. Verum haud pauca contigisse exempla notamus, ubi remedia ad Discussionem idonea sint adhibita, cum proposita esset a Medente Suppuratio. Nam cum per se materia ad Suppurationem tendit, quicquid Discussionem, Revulsionem, aut Evacuationem præstat, id eam a maturescendo prohibet, atque ita curationem, si non frustratur, saltem differt. Contra, cum Discussionem fieri volumus, liquet omnia etiam intus danda esse, quæ vasa exinaniant, obstructionesque in his amoveant, quod passim ab Aetio inculcatum est: aliter enim non discutitur, sed ad Suppurationem venit, Tumor. Natura semper via simplici & uniformi procedit; & Ars, quæ hanc feliciter sequi nititur, eodem semper collimare debet. Et profecto, si pars hæc Chirurgiæ ab ejus Magistris esset distinctius explicata, clariusque designati & expositi

[a] 14.

Aetius. Remediorum Externorum effectus, nihil aliud majorem Internorum Medicamentorum Operationibus atque Virtutibus lucem affunderet.

Alia multa, in Chirurgia, minime contemnenda, tradit Aetius; & inter hæc, nonnilla quibus Medicus etiam utiliter instrui possit. Unum eo spectans exemplum proferam, in quo curandi nobis regula ad imitandum aptissima proponitur. Hæc in [a] Capite quodam invenitur, quod si non omne, pars saltem ejus de Herodoto sumta est; ubi tractantur Ἐξανθήματα, sive Eruptiones Cuticulares cujuscunque generis, quæ vel Febri superveniunt, vel huic ab initio junguntur: eæ præsertim, quæ pruritum movent, & in cute pulicum morsibus similes efflorescunt. In hoc casu, Naturam redundantibus ac vitiosis humoribus onerari dicit: quæ nisi Evacuatione aliqua, aut per Vomitum, aut per Alvum exhauriantur, partes Vitales adoriendo multum periculi intentant. Quamobrem in initio statim, si Febris violenter exarserit, Sanguinem mitti jubet. Minime dubito, quin, uti nunc obtinet, ita illis quoque temporibus vulgaris ista opinio obtinuerit, ut ab Eruptione Cuticulari hujusmodi medela vetaretur: cujus hæc plerumque ratio affertur, ne eo modo humor a Circumferentia ad Centrum recedat. Verum argumentationis istius fallacia, si ad Oeconomiæ Animalis normam exigatur, facillime detegi potest: atque in promtu est demonstrare, quemadmodum in multis casibus, ubi abundat sanguis, vel is nimum glutinosus est, detractio ejus lentorem partium attenuet, ac liberiorem earum reddat circulationem: quo fit ut non modo non cohibeatur, sed benignius etiam procedat Eruptio. Igitur in Erysipelate, Variolis, Morbillis, Febre Scarlatina, aliisque similibus vitiis, si vehementia sint symptomata, & caput vel pulmonem afficiant, aut in alia quavis parte dolorem ingentem moveant, haud absque ratione ac tuto prorsus Vena inciditur. Ego certe, quanquam haud aliud frequentius experimentum instituerim, ne semel quidem animadverti quamlibet harum Eruptionum post missionem Sanguinis retrocessisse, ubi affectus ipse id auxilii requireret. In Erysipelate præsertim, sed & in aliis quoque casibus, ubi Inflammatio adest, Experientia docet, per ipsius partis affectæ Scarificationem, cum Membranæ illic onere gravatæ crassiores appareant, frequenter malum omne mira cum celeritate dissipatum evanescere.

Aetius Amidæ in Mesopotamia natus est, Alexandriæ litterarum studiis operam dedit, fuitque Relligione verisimiliter [b] Christianus; unde fieri potuit, ut multi hunc cum altero ejusdem nominis confuderint Antiochia oriundo, qui Juliani tempore in Ariana Secta celebris exstitit. Noster in quibusdam Manuscriptis Codicibus appellatur [c] Κόμης ὀψικίου, Comes Obsequii, id est, iis Præfectus, qui loco Comitum & Præcursorum, Imperatorem antecedere solerent. In eo multa ad Pharmaceuticen Ægyptiam spectantia reperiuntur. Ingentem quoque Formularum numerum collegit, earum præsertim

a 4. 1. 129. b A Deo missum, Dei munus, 4, 3, 14. c Bibl. Cæsar. 6, 102.

quæ,

500. quæ, ut Secreta, ab Inventoribus ſuis venditata ſunt. Quaſdam ex his videtur nulla alia, quam ipſas irridendi, cauſa proferre, ac docendi quam immenſo credulis hominibus pretio conſtiterint: ſicut, exempli gratia, Collyrium [a] Danai centum ac viginti Numiſmatis Conſtantinopoli vænibat, idque ita care venditum emptores pro beneficio ei acceptum referebant. Duobus talentis æſtimabatur Colicum Antidotum Nicoſtrati, impie dictum Iſotheon. Id, inquam, videtur Aetii fuiſſe conſilium, ut vilitatem harum oſtenderet Formularum, quamprimum publice innotuiſſent, quibuſcunque eæ fuerant titulis inſignitæ, aut quantacunque in exiſtimatione habitæ; igitur illas neque extollit, neque, ut eas expertus ipſe, commendat, ſicuti, de [b] Philonio loquens, merito facit; nudamque ſatagit harum enarrationem tradere, ut venditorum fraudes una cum emptorum credulitate perſtringat. Quiſquis Medicam Artem vel primoribus labris attigerit, nequit ignorare, Univerſale quodvis Remedium nihil aliud quam verba eſſe; nam utcunque ipſum Medicamentum ſit per ſe præſtans atque efficax, tamen nullo modo fieri poteſt, ut id hominibus æque omnibus conveniat, in omni caſu, atque in omni occaſione: unde peritus ſemper Medicus requiritur, qui cum morbi naturam ac ſymptomata penitus intellexerit, prudenter judicet, quando id expediat offerre, & quando ab eo temperare præſtet. Hujus rei non longe petenda eſt demonſtratio; cum manifeſta ſit in magno illo ac fortaſſe unico Specifico, Cortice ſcilicet Peruviano: qui ſi indiſcriminatim ac ſine judicio, etiam in Febribus Intermittentibus, adhibeatur, poteſt æque nocere ac proficere.

AETIUS.

Primus Græcorum Scriptor e Chriſtianis, niſi fallor, Aetius eſt, qui Incantationes Medicis uſibus accommodatas docuerit: hæ autem magnopere inter Veteres Ægyptios valde celebratæ ſunt. Unam hujuſmodi profert, ſub nomine Sancti Blaſii [c], ad extrahendum os quod in gutture hæſerit; & alterum adverſus [d] Fiſtulam.

Sedecim Librorum Aetii in quatuor Τετραβίβλους diviſio non ab ipſo Auctore facta, uti Fabricius animadvertit, ſed ab aliquo Recentiorum excogitata eſt; nam quandocunque ii vel ab ipſo vel a Photio nominantur, id fit juxta Librorum ipſorum numerum ac ſeriem. Quanquam in uno loco voce, Quaternionibus [e], Traductor utitur, quam illic per incuriam irrepſiſſe arbitror.

Nihil amplius de hoc Auctore dicam, cum ex eo Remedii contra Podagram ſpecimen protulero, eo quod ſit parum vulgare, & omnium quæ in Hiſtoria Medica tradantur in ſuo genere primum. Medicamentum id Externum eſt, & ab eo Magnus [f] Exſiccator dicitur: eo per annum integrum aliquis uti debet, ſervata inſuper per ſingulos menſes ſequenti victus ratione. Menſibus Alexandrina ille, ſive Ægyptia nomina, imponit; qui ſi noſtro more vocentur, hæc præſcriptionis formula eſt: "Æger, menſe Septembri, pro "omni cibo ac potione Lacte ſit contentus; Octobri, allium edat;

[a] 2, 3, 98. 351, 32. [b] ibid. [c] 2, 4, 50. [d] 4, 3, 14. [e] 4, 1, 19. [f] 3, 4, 48.

"No-

AETIUS. "Novembri, a balneo abſtineat; Decembri, braſſicam ne come- A. D.
"dat; Januario, vini meraci hauſtum mane ſingulo bibat; Fe-
"bruario, betam ne comedat; Martio, dulcia cum eſculentis &
"potulentis miſceat; Aprili, Raphanum ruſticanum ne comedat;
"neque, Maio, piſcem Polypum; Junio, mane frigidam bibat;
"Julio, a Venere abſtineat; Auguſto denique, malvam ne come-
"dat." Inde Hiſtrionum iſtius temporis in Medicina artes vide-
mus; tamen ab Alexandro ad eundem affectum etiam magis ridi-
culum [a] Antidotum præſcribitur, qua quis uti per integrum quoque
annum debet, ſervato interim hoc ordine, "ut menſibus Januario,
"Februario, Martio, Aprili, quinquies, alternis diebus, exhibeatur;
"Maio, ter, Junio, bis, diebus etiam alternis: Julio, Auguſto, &
"Septembri, ſemel, in menſe ſingulo: Octobri, & Novembri, bis:
"Decembri, quater, alternis diebus." Ita in toto anno Doſes con-
ficiuntur triginta & ſex. Simul abſtinere debet æger a vino, carne
porcina & bubula, a lepore, braſſica, ſinapi, lacte, &c. Aliud idem
Auctor Antidotum habet quod ex trecentis ſexaginta & ſex Potio-
nibus conſtat, quæ ita ſumi debent, ut curſus integer annis duobus
expleatur. Ac promittere audeo, ſiquis huic Regimini patienter ſe
ſubjicere, & præceptorum ſeveritati vitam ſedulo velit accommodare,
minus hunc aliquanto de Podagra conqueſturum, quam a pleriſque
nunc dierum fieri ſoleat.

ALEXANDER. His non obſtantibus, Alexander cæterorum longe diſſimilis eſt; A.
magiſque certe omnia, ut fatetur ipſe Clericus, de ſuo penu promit.
Nam ex magna parte & ſtylum & ordinem habet, ſi cum Galeno
ejuſque exſcriptoribus conferatur, ſibi ipſi peculiarem. Illic quoque
ubi veſtigia Antiquorum, aut in deſcribendis Symptomatis, aut in
affectibus curandis perſequitur (ſicut ab eo neceſſario factum eſt,
& ab omnibus, qui Medicinæ Syſtema conſcribendum ſuſcipiunt,
fieri debet) ſuo ſemper ordine ſuiſque verbis utitur. In eo ſtylus
eſt, ut ſummatim loquar, ſincerus, brevis, perſpicuus, &, ut ipſe
ait, ex communibus præcipue verbis compoſitus: ac licet ob vocum
quarundam exterarum admiſtionem (quod ob multas ejus peregri-
nationes fortaſſe contigit) haud uſquequaque elegans, valde tamen
ſignificans & comprehenſibilis. Cæteri morbos admodum pertur-
bate collocant; hos ille conſequenter a Capite ad Pedes diſponit.
Igitur ſolus Græcorum eſt, qui ordine poſſit (quanquam uterque ſuo
modo utitur) cum Aretæo contendere; hique Auctores duo, quos ab
Hippocrate præſtantiſſimos judico, in altera quoque re conveniunt,
ut de paucis tantummodo affectibus ſcribant, qui numero quinqua-
ginta aut ſexaginta non excedunt, quoſque ea de cauſa frequentius
ipſis in Medicina tractanda obverſatos conjicio. Nam ſi ab aliis ex-
ſcribere ſategiſſent, Oribaſii atque Aetii volumina mole veriſimiliter
æquare tentaſſent. Id unum miror, quod Alexander de nullo quo-
quam Mulierum affectu mentionem fecerit. In explanandis morbo-

a Lib. 11.

rum

560. rum caufis fatis accuratus eft, & in proponendis curationum fcopis admodum fagax. In Diagnofticis autem magnopere præcellit; quippe cum affectus illos qui magnam inter fe fimilitudinem habent, exactiffime difcriminet; ficut a Jecoris Inflammatione Pleuritidem: a Calculo dolorem Colicum: Febres Hecticas a Quotidianis cæterifque Febribus. Primo intuitu perfpicere licet quantum in hac re defit cum Aetio Oribafius. Duorum cafuum, & curationum a fe inftitutarum Hiftorias, unam in Febre Tertiana, alteram in Lienis Scirrho, tradit: quæ, præter illas ab Hippocrate & Galeno memoratas, fola funt ex omni Antiquitate hujufmodi fcriptionis exempla.

ALEXANDER.

Idem eft in Compofitione Medicamentorum enarranda, horumque exhibendorum modo ac tempore præfiniendo, perquam diligens: inter quæ, multa extant ab ipfo inventa. Et, fi vera fateamur, tam amplus horum in eo delectus eft, ut nimis multa potius quam nimis pauca fint. Magnam videtur in omnium Medicamentorum fuorum viribus fiduciam habere; neque filentio præteriri debet fuperftitiofa ifta ac ridicula fides quam in Amuletis & Incantationibus ponit; longe fupra quam quod in homine exquifito illo judicio abundante credi poffit. Aliquas harum rerum rationes adducere conatur [n], & Galeni authoritate fe tuetur. Quod Magiæ ftuduerit, multa proferri poffunt argumenta; folufque fortaffe Medicorum eft, qui ex Ofthane quædam, uno ex antiquiffimis apud Perfas Magis, depromferit. Huic autem, five ex temporum fuperftitione, five ex hominis fenectute originem duxerit, in Alexandro credulitati ignofcamus. Id folum animadvertam, hujufmodi ab eo remedia, nonnifi in Febribus Intermittentibus, Calculo, dolore Colico, ac Podagra commendari; & per omnia fere infequentia, credo, tempora mos invaluit, ut Magicæ iftæ applicationes in iifdem præcipue Morbis obtinerent. Cæteris [o] haudquaquam inferior eft Homeri verfus,

Τέτρηχει δ' ἀγορὴ, ὑπὸ δ' ἐστοναχίζετο γαῖα·

Neque ideo minus æftimari debet, quod minimo conftet.

In cæteris rebus, quantumlibet Antiquorum fit amator, tamen in fententia fua proferenda, atque adeo cum illis [p] diffentiendo, libertate omni utitur; ac fpeciatim cum [q] Galeno fæpiffime difcordat: modo fe mirari dicens, quanam ratione doctrinan is ita perturbatam atque ita parum [r] diftinctam tradiderit: modo diverfam ab eo medendi [f] viam, non, uti profitetur, contradicendi, fed veritatis indicandæ ftudio, proponens. Utque fummatim loquar, haud folum in unoquoque morbo totum curandi modum diftinctiffime explicat, fed plerumque etiam quæ [t] vitanda fint Lectorem commonet: quod exemplum fi alii omnes Auctores effent eadem accuratione imitati, haud minorem inde utilitatem, quam a traditis in quaque occafione agendi præceptis, haurire licuiffet.

n 1, 15. 9, 4. o 11. p 1, 17. 7, 13. 9, 3. q 6, 1, 12, 1, 6. r 12, 1, 6, 7, 8. f 12, 6.
t 3, 7. 4, 1, 3. 10, 13. 12, 7.

ALEXANDER.

Alia quoque res Alexandri ſcriptionem a ſupra memoratis Auctoribus diſcernit, quod morborum ſignis & curationum modis explicandis unice incumbat: in Materia Medica, in Re Anatomica, & Chirurgica, contra ac alii fecerant, nihil prorſus attingens; quanquam Librum ſcripſerit, aut certe ſcribere inſtituerit, de [u] Fracturis, & aliquid etiam de [x] Oculorum morbis contexuerit.

In tractanda Podagra, de qua nihil quicquam prodidit Galenus, Librum Alexander integrum ponit; unde fortaſſe morbum hunc hujus tempore magis invaluiſſe jure quis crediderit. Quem præcipue Purgantium ope is levare nititur: & in pleriſque hujuſmodi ab eo ordinatis compoſitionibus Hermodactyli (quas quidem ille vix ab Oribaſio Aetioque memoratas quantivis facit) maximam partem gerunt. Vides quam parum recens inventio ſit, ſicut vane a quibuſdam putatur, Podagræ per Purgantia mederi velle: quod malum fortaſſe omnino non curari magis expedit, quam ſiquis in eo eximias iſtas Formulas ab Alexandro præſcriptas adhibuerit; licet hæ virtute haudquaquam cedant iis, quæ hodierni paſſim Medicaſtri venditant.

Fui in hac re paulo fuſior, ut ex ipſo ejus Opere Scriptorem hunc potius, quam Exſcriptorem, dici debere oſtenderem. Trallibus natus eſt, Civitate illa Lydiæ celeberrima: cujus incolæ ſermonem Græcum puriſſime loquebantur, ob Ionicarum urbium vicinitatem. Ipſe autem non modo ſub [z] Stephano Parente ſuo, eodemque Medico, inſtitutus eſt, verum etiam in hac Arte Magiſtrum habuit Coſmæ Patrem; cui quidem Coſmæ, partim ipſius rogatu, partim ut beneficiorum gratiam aliquam Patri ejus perſolveret, Volumina ſua ſcripſit & dicavit. Ipſe in Medicina fuit exercitatiſſimus, Experientiæ longiſſimæ, famaque multum cognitus, non modo Romæ, ſed etiam quocunque peregre proficiſceretur, ſive per Galliam, ſive per Hiſpaniam, ſive per alias regiones: unde, tanquam cæteris præcellens, Alexander Medicus vocabatur. Ideoque in parte Therapeutica Medicis ſuperioribus frequenter plenior eſt & accuratior, quod ea præſertim remedia concinnaverit, quæ ex repetitis obſervationibus maxime efficacia compererat: quod alibi ſæpe, ſed diſertius narrat, in Præfatione ad Librum duodecimum; ubi primo Febres generatim, ac deinde ſingulæ harum ſpecies pertractantur. Et hunc quidem Librum quiſquis verſaverit, illum cæteris undecim præponi debere perſpiciet; ſed & alioqui ipſe Alexander, in poſtrema parte undecimi, opus illic ſe concluſurum eſſe pronuntiat.

Hactenus quibuſdam, quæ Auctorem noſtrum Eruditorum lectioni ſaltem commendent, ſummatim expoſitis, id amplius exequar, ut nonnulla ab eo maxime notabilia obiter decerpam: quæ quanquam Praxi magnopere inſerviant, tamen ab aliis vel omiſſa vel parum explicata invenio. Volo autem in hac re ipſius ordinem ſequi.

u 1, 14. x 2, 1. z Lib. 4.

In

A.D. 560. ALEXANDER.

In [a] Cauſo, ſive Morbo qui ab illo Febris Ardens Spuria dicitur, ubi redundat Bilis, & materia Evacuationi ſeſe offert, & Febris haud intenſa eſt, Purgationem Venæſectioni præfert: cum alii Sanguinis miſſioni maxime nitantur. Obſervationem hanc adjicit peracutam & perutilem: "Memini me, inquit, etiam acuta laborantem Febri "purgaſſe; verum hæc res non modo multam & exquiſitam ani-"madverſionem ac judicium, ſed & Medicum quoque deſiderat fidenti "præſentique animo." Ii qui Experientiæ rationem adjungunt, hujuſce obſervationis facile vim perſpicient; neque viam hanc negabunt in quibuſdam caſibus, ſiquis huic prudenter inſtiterit, mira cum felicitate tentari. Hic enim frequenter aut ſequendæ aut adjuvandæ Naturæ modus eſt aptiſſimus. Caput apud Oribaſium eſt ex Archigene ad hanc [b] rem ſpectans; idque recte animadvertit Galenus [c], Diarrhœam ex naturalibus iis auxiliis eſſe unam, per quæ Morbus iſte ad Criſim perducitur. Porro neutiquam violenta Trallianus, ſed lenia tantum, in Febre Tertiana & Quotidiana, exhibet Purgantia: quæ res animadverſionem ſeriam meretur, Virumque illum, non modo acri cum judicio, ſed caute ac fideliter, Artem ſuam exercuiſſe comprobat.

In eodem Morbo, Cauſo ſcilicet, ſi Syncope ab humoribus crudis ac redundantibus incidat, Venæſectionem præcipit: idque eo magis animadverto, quod in hac re nullum ducem habuerit, excepto [d] Aretæo, qui idem in eodem caſu auxilium adhiberi jubet. Sane quoad Syncopen generatim, Scriptores Practici, etiam inter Recentiores, uno fere conſenſu de miſſione Sanguinis prorſus ſilent: iique pauci, qui ejus mentionem faciunt, eam improbant; ita ut vix quiſquam ſit, præter Sennertum, ejuſque exſcriptorem Riverium, qui id remedii ullo modo admittat; deque eo Riverius ſtrictim duntaxat loquitur, neque illud adminiſtrari debere, præterquam in duobus caſibus, Plenitudinis nempe ac Terroris, exiſtimat. Minus fortaſſe cautionem hanc ingentem admirabimur, ſi ea quæ de hoc argumento pronuntiaverint Antiquorum nonnulli, nobiſcum reputemus. Id [e] Aetius & [f] Oribaſius, etiam in Plenitudine, metuunt; Cælius autem Aurelianus hæc verba pro univerſa lege ſtatuit, "Phleboto-"miam nihil jugulatione differre ratio teſtatur [g]." Aliam vero de hac re ſententiam inveniet, quiſquis ad ipſos Medicinæ fontes acceſſerit. Hippocrates enim, aut aliquis ex diſcipulis ejus, in Acutorum Morborum explicatione diſerte tradit, ſiquis ſubito obmutuerit, id a Venarum obſtructione, ſive interceptione, proficiſci; ἢν ὑγιαίνοντι τόδε ξυμβῇ ἄνευ προφάσιος [h], ſi id in valetudine integra, abſque evidenti cauſa, obtigerit; quare miſſionem Sanguinis e brachio neceſſariam eſſe judicat. Galenus, qui Hippocratis ſenſum intellexit optime, vocem Ἄφωνον ita interpretatur, ut ea non modo Apoplexiam, ſed Syncopem etiam, ſignificari putet; & in utroque caſu Venæſectionem adeo vehementer commendat, ut multos diverſa curatione

[a] 12, 3. [b] Collect. 8, 46. [c] De Criſ. 3, 3. [d] Cur. Acut. 2, 3. [e] 2, 1, 96.
[f] Synopſ. 7, 26. [g] 2. Acut. 38. [h] Vict. Acut. 4, 23.

interfectos

Alexander.

interfectos esse affirmet. In Aphorismo hoc, (qui a nullo quoquam Interpretum, quasi huc pertineret, diligenter examinatus est) sedulo perpensa ac significanter expressa conditio ponitur, "Si in valetudine integra, absque evidenti causa, obtigerit:" hoc enim præfinito, vix fieri potest, ut oriatur Syncope, nisi ab aliquo Sanguinis vitio, unde major in ejus transitu per Cor Resistentia efficitur, quæ nulla ope æque cito, ac per Venæsectionem, tollitur. Hanc Syncopen, a Plenitudine ortam, Germanis, quippe qui vulgo corporis admodum obesi sint, valde familiarem esse notat [k] Riolanus; horumque negligentiam incusat, quod in ea curanda Sanguinis detractionem omittant. In Praxi certe animadvertimus, soliti cujusvis fluxus suppressioni, ut ex Naribus aut ex Hæmorrhoidibus, Syncopen frequenter succedere. Solus inter Recentiores casum hunc penitius examinavit [l] Petrus Salius, verum haud cum exceptionibus ab Hippocrate positis: & eundem a Practicis Scriptoribus semper omitti recte ab eo animadversum est. Duo vel tria hujus rei, Experientia sibi nota, exempla profert lectu dignissima: idque subjicit, hoc Syncopes genus per diem unum aut alterum præsentiri solere, vel ex Suffocationis cujusdam invasione, vel ex Pulsu intermittente; seque accessiones morbi Venæsectione prævertisse, quam una cum Frictionibus contra eundem commendat, quod Alexandri præceptis plane convenit. Præter hæc, Salius multis periculum sese prædixisse narrat, qui spretis ejus monitis morte subita interierint; quibus dissectis, sanguinem eorum ita concretum repperit, ut hunc, perinde ac si solidus esset, de venis eduxerit. Hoc in casu, Sanguinis detractio sine dubio apprime necessaria est; ac facile existimare licet, si frustra fuerit hoc remedium, omnia æque alia nihil profutura. Hujusmodi erat, ab Alexandro instituta curandi ratio; ea vero ex quibus hanc deducit, Diagnostica, admodum perspicua sunt ac distincta: uti, facies solito tumidior pallidiorque, habitus corporis inflatus, pulsus exiguus, piger, quique longa ictuum intervalla habeat. Hæc certe istiusmodi medelæ indicationes evidentissimas præbent.

In Febribus Tertianis, & eo magis in Quartanis, Vomitum ante accessionem supra cætera omnia remedia laudat: idemque Quartanas etiam inveteratissimas solo hoc auxilio depulit. Quæ quidem curatio ab Antiquis cæteris memorata, nunquam vero in consuetudinem adducta est; quanquam naturæ certe prorsus conveniat, multumque emolumenti non modo in hoc, sed & in plerisque aliis affectibus diuturnis præstet. Antidotum quidem hic descriptum, & ab eo Mirabile appellata, nimiam cum Circulatoris Formula similitudinem habet: estque Catholicon quoddam Mithridatio non absimile, quod & huic & aliis fere triginta ab eo enumeratis morbis medeatur. Illud etiam Senex adjicit, hominem qui id ei Medicamentum dono dedisset sanctissime asseverasse, nullum aliud illi ob eximias virtutes esse conferendum. Has omnes Alexander virtutes, Compositio-

[k] Enchirid. Anatom. 3, 8. [l] De Affect. Partic. 4.

nemque

560. nemque ipſam fuſe narrat: quam, ut ſibi communicatam, ita ſine fuco quoque omnibus impertit; quæ ſane hominis probitas alibi etiam ſæpenumero apparet. Haud raro Veterum virtutem admiratus ſum, qui utcunque ſine ratione interdum iis, quæ Specifica vocabant, mirificam ineſſe vim putaverint, & ea ſupra modum ſuſtulerint, tamen pro Secretis neutiquam celarent. In eo ſcilicet elaborabant ut Artem ſuam probe callerent, utpote communis emolumenti ab ea redundantis magnitudinem intelligentes: ideoque longiſſime a privato lucro abhorrentes, ac profeſſionis dignitatem tuentes, quicquid aut per Experientiam ſuam adinvenire, aut ab aliorum Obſervationibus excerpere valuerunt, quod morbos poſſet humano generi inſidiantes depellere, id omne generoſe ac libere in vulgus edebant. Hic Antiquorum mos erat, perpetuumque iis Medicis exemplar eſſe debet, qui illos vel ſcientia vel virtute imitari exoptant.

ALEXANDER.

Phrenitis [o] ab eo accuratiſſime deſcribitur: & rationes optimæ adducuntur, quamobrem haud a Diaphragmatis, ut a pleriſque creditum eſt, ſed ab ipſius Cerebri affectu oriatur. Cumque in brachio vena ſeſe inciſioni ſubtrahebat, hanc quæ in Fronte eſt aperire conſueverat, quod poſt eum a Rhaze quoque commendatum eſt. Licet in obſtinata Phrenitide Diacodium aliquando præbeat, de eo tamen peridoneas cautiones ſubjicit: ut, ſi æger temperamenti ſit Phlegmatici, furor non admodum vehemens, vireſque corporis infirmæ, uſum ejus remedii dehortetur. Nam in iſtis caſibus ſemper nocent, interdum pernicioſa ſunt Opiata. In Pleuritide ac Tuſſi, fere eadem monet. Si, quæ ab eo de Phrenitide ac Pleuritide dicta ſunt, cum iis quæ de iiſdem affectibus tradidit Oribaſius Aetiuſque, conferantur, harum rerum multo explicatior apud hunc, quam apud illos, doctrina reperietur. Nam in utroque morbo nihil aliud Paulus quam Alexandrum exſcribit.

Medicamenta idem Veſicantia, in [p] Lethargo, Scillam: in [q] Epilepſia, Lepidium, adhibet; alia quoque multa, præſertim in [r] Podagra, uti Allium, Euphorbium, Sinapi, &c. inter quæ ſunt Cantharides: haſque, magna Seri copia profluente, ſubitam levationem afferre tradit. Sed & hoc quoque monitum commode ſubjicit, nequis Topicis tantum Remediis confidat.

Ad [s] Paralyſin, novum Hieræ genus, idque optime confectum, laudat; ac majorem poſtea Scammoniæ modum injici vetat: hanc præterea obſervationem ſubjungens, quam alibi nuſquam reperio, quæque, ſi ei bene attendatur, magnum in Praxi uſum præſtabit: "Multi enim, inquit, ita faciunt, vim medicamenti ad evacuandum "augere ſe credentes, neque hoc modo id minus utile reddi cog"noſcunt. Haud enim eo ſpectamus, ut id per alvum expedite "deferri in velimus, ſed potius in membra diſtribui, in corpore "morari, humores illic attenuare & corrigere, meatus dilatare, ner"vorum obſtructiones diſcutere, ut ita ſpiritus in hos abſque impe"dimento derivetur." Idque potiſſimum in Temperamento Phleg-

o 1, 13. p 1, 14. q 1, 15. r 11. s 1, 16.

ALEXANDER. matico fieri debere admonet. Facile quis oſtenderit, quantum in hac doctrina momenti ſit, quamque late hoc de tarde purgantibus præceptum ad morbos quoſdam Diuturnos pertineat. Nam quotidiana quidem Experientia videmus, miro id cum ſucceſſu fieri: uti præcipue cum Aquas Minerales, Bathonicas puta, ordinamus, aut Calomelas, idque in variis affectibus. Ita quoque in dolore Colico, aut Iliaca Paſſione, ea quæ vehementer purgant, nimiſque inteſtina compungunt, morbum ſæpe augent, & periculum, ut ipſe alibi notat, inflammationis faciunt, niſi eorum vis Opiatis prudenter hebetata atque imminuta ſit.

A. D.

Varia [t] Melancholiæ genera luculenter ab eo deſcripta ſunt: vires Imaginationis vividis coloribus depictæ; & multa hujus rei exempla commode prolata, ad Aretæi fere ſimilitudinem. Ea vero curat ille, Victu potius, atque Balneis, & oblectamentis, quam Medicamentorum farragine; a Veteribus autem in eo diſcordat, quod non ita frequenter Cucurbitulas, Hirudines, ac Sinapiſmos adhiberi velit. Etiam in Purgatione, licet ab iis Helleborus albus tantopere prædicetur, Lapidem Armeniacum ei præfert, qui tuto admodum atque efficaciter alvum movet, ſine eo diſcrimine aliiſque incommodis, quæ nimium frequenter ab alterius iſtius Medicamenti violentia naſcuntur. Sententia hæc, ab Alexandro de Helleboro albo pronuntiata, cum eorum temporum Hiſtoria probe convenit: ex qua docemur, Medicamentum illud, ita a Veteribus celebratum, poſtea in deſuetudinem omnino abiiſſe: donec [u] Aſclepiodotus, Vir & in Mathematicis diſciplinis & in Muſica verſatiſſimus, id in uſum denuo revocarit, circiter A. D. D. multaſque ope hac in morbis obſtinatiſſimis admirandas curationes præſtiterit. Tamen id Remedii ab Auctore noſtro, qui non ita multo poſt floruit, minime comprobatum videmus.

In [x] Parotide optimam hanc legem ponit, ut mittatur Sanguis ante Diſcutientium aut Attrahentium quorumvis uſum; & eos ait qui ante Venæſectionem nimis mature hæc ordinaverint, ægris ſtrangulationem induxiſſe. Eadem ratione vehementer Aſtringentium ac Repellentium uſum merito repudiat, qualia ſunt, Solanum, Alumen, &c. Medicamenta enumerat ad Diſcutiendam Parotidem idonea: quam profecto rem, ubi caſus hanc medendi viam recipit, potius quam Suppurationem, moliri ſemper magis convenit. Quod ſi irritus fuerit hic conatus, Tumorque nihil quicquam ſubſederit, ac dolor etiamnum inhæſerit, omnibus modis, inquit, Pus movendum eſt; ejuſque generationis ſignum eſt, ſi una cum doloris incremento Rigor atque Febris, quæ antea non erant, nec opinato invaſerint. In hoc, de rei ſumma cum Celſo convenit, qui in iſto caſu diſtinctiſſimum nobis documentum præbuit: id eſt, "Si Tu-"mor per ſe primario, nec alii cuivis morbo conjunctus, appareat, "moderata primum Repellentia ac Diſcutientia tententur; ubi vero "alii alicui affectui ſupervenerit, quo nihil frequentius incidit, id "tum maturari quamprimum atque aperiri debet." Nam in hoc

t 1, 17 u Photii Biblioth. 500. x 3, 7.

caſu

560. caſu Tumor Criticus eſt, ac morbum ſolvit. Hippocrates autem Parotides illas, quæ longis Febribus ſuccedunt, exitiales pronuntiat, niſi ſuppuraverint. Ubi vero obſtinatæ iſtæ diu permanſerint, neque per Externa Remedia maturari potuerint, Uſtionis ope aliquándo ad Pus perductæ ſunt. Nam Severinus, & ante hunc Valleſius, expoſuit, quemadmodum ipſi hanc rationem in Magnis Parotidibus cum ſucceſſu tentaverint.

ALEXANDER.

Medicatio, quam in [y] Angina fieri vult, omnibus numeris abſoluta eſt; Repellentia ſola in initio probat, Relaxantibus omnibus ex toto rejectis. Multum, ut ab Aretæo quoque factum eſt, Antidotum Διαβησασᾶ commendat, ita dictum a Ruta Sylveſtri, quæ præcipua eſt inter ea quæ Compoſitionem hanc conſtituunt ab illo deſcriptam. Venæ ſectionem ſupra alia omnia neceſſariam judicat; idque per tres aut quatuor vices, prout occaſio poſtulat, repeti jubet, cum ea cautione nequis Sanguinem ad deliquium mittat. Quod ſi per hæc auxilia vitium nihil levetur, Venæ ſub Lingua incidendæ ſunt; (quanquam Cælius Aurelianus id, tanquam ſuperſtitioſum, damnet) neque res in poſterum diem differenda, ſicuti Aetius quoque de miſſione Sanguinis præcipit, ſed eodem die præſtanda eſt. "Sæpius, inquit, "malo urgente, Venam mane aperui, ſub veſperam eas quæ ſub "Lingua ſunt: nocte, Purgationem inſtitui: atque ita quoque diffi-"culter ſtrangulationem reſolvi. In alio, poſt miſſionem Sanguinis, "ſtatim Medicamentum Purgans, ſequenti die non expectato, ob-"tuli. Id autem faciendum eſt, ubi diſcrimen ingens imminet, "neque inducias morbus admittit. Venas etiam Jugulares magno "cum ſucceſſu aperui: ut Saphænam quoque in Fæminis, cum "Menſes una ſuppreſſi eſſent, ex quo duplex commodum obtigit, "ut non modo Menſes erumperent, ſed Tumor etiam in Gutture "ſubſideret." Vides hæc, ſicuti alia prope omnia, a perito Artifice ac Magiſtro dictata; neque ſane hæc laus illi ſine injuria denegari poteſt, quod medela ab eo ordinata rationi exactiſſime conveniat: ita ut poſt Medicinam tot inventionibus & incrementis locupletatam, vix quicquam his adjicere valeamus.

[z] Tuberculi in Pulmone mentionem habet Alexander, unde Spiritus difficultas oritur, Expectorationis tamen atque Febris expers. Morbus hic a [a] Galeno memoratur, qui eam Tabis eſſe ſpeciem ait; & hæc ſane frequentiſſima in noſtra regione eſt, præſertim in corporibus Strumoſis. Hæc licet vera Phthiſi tardius procedat, in qua Febris Hectica, Tabem inducens, Pulmonis Ulceri ſupervenit, utplurimum tamen in Raucitatem & Atrophiam definit, & æque certam perniciem minatur. Caſum itidem narrat, inauditum ſibi ac valde admirabilem viſum, de extuſſito [b] Calculo: non materia quadam concreta, ſed vero Calculo, lævi, duro, ſonitum ex lapſu in terram reddente. Hujuſmodi Calculorum per Tuſſim excretorum plurimos vidi, & ex his aliquos Nucis Avellanæ magnitudinem æquantes; nulla autem Tabis ſuberant indicia, inveterata licet uſque perſiſtente Tuſſi. Novi quen-

y 4, 7. z 5, 3. a Loc. Affect. 4, 6, 7. b 5, 4.

ALEXANDER.

dam, qui longis intervallis quatuor aut quinque tales exſpuerit; is quem memorat Alexander, Tuſſi diu conflictatus eſt, neque ullam levationem ſenſit, donec Calculum ejeciſſet: eratque tenui naturaliter corporis habitu, morboque & macie pene confectus: qui Tabe, juxta illum, veriſimiliter interiiſſet, niſi medelam humectantem & refrigerantem ſervando duram hanc excreviſſet materiam. Alexander adeo curationem hic a Galeno præceptam magna cum ſeveritate, tamen haud injuria, reprehendit: qui aſperam quandam materiam ita eductam viderat, grandinis quidem, neutiquam vero [c] Calculi ſimilem; & in eo caſu Medicamenta tantum calida atque exſiccantia adhibuerat, qualia ſunt Mithridatium, & Theriaca: illo inſuper animadverſo, neminem ita affectum convaluiſſe. Id Alexander ſine hæſitatione aperte damnat: ſeque de homine tam ſolerti haud ita libere prolocuturum fuiſſe dicit, niſi amore Veritatis impulſus hanc celare nefas eſſe judicaſſet: ſermonemque concludit prolato celebri illo Ariſtotelis dicto, "Amicus Plato, ſed magis "amica Veritas." Deeſt plane hæc libertas quibuſdam Galeni admiratoribus, qui, Maſſariæ ſimiles, nobilis cujuſdam in Italia Profeſſoris, cum Galeno errare malunt, quam cum alio quovis recte ſentire.

Obſervatio, de Liquidorum uſu in [d] Pleuritide, attentionem meretur; nam ab eo facta eſt, qui & Fluidorum Animalium & Medicamentorum vim probe intellexerat. "Humor, inquit ex Hip-"pocrate, alimenti vehiculum eſt. Quamobrem Ἀεύκρατον, id eſt, "aquam tepidam, inter cæteras potiones ac cibos exhibere ne de-"ſinas. Neque enim ſiccum quodvis medicamentum abſque hu-"more in altum poteſt deſcendere, ſed in ſuperficie actionis expers "remanet: ubi vero humido aliquo mixtum eſt, vires ſuas exerit, "& calorem aut refrigerium largitur. Igitur Aqua, licet a quibuſ-"dam, eo quod ſimplex ſit, nulli Alimenti eſſe putetur, tamen ad "omnium nutritionem neceſſaria eſt, cibos in corpus univerſum "diſtribuit, & diviſas continet unitque particulas. Nam ſi hæc "ſiccam & parum cohærentem terram conjungit, eique continui-"tatem impertit, ut ex illa varii generis effingantur Vaſa: ſi panem "ipſum, qui a nobis comeditur, una cum farina componit: ſi "eadem & in Animalibus & in Stirpibus præcipua Generationis cauſa "eſt, quidni rationi conſentaneum videatur, eadem hanc in Hu-"mano Corpore munia præſtare?" Hæc obſervatio ingentis momenti eſt, lateque in omnem Medicinæ uſum ſe diffundit, præcipue vero in Acutis Affectibus; & is qui Hippocratis Librum De Victu Acutorum attente perlegerit, (ex quo quidem, Antiquitatis Monumento pretioſiſſimo, longa aliquot de Febribus contexta ſunt Volumina) facile concipiet, quam ſalutares in morbis periculoſiſſimis effectus, etiam abſque Medicinæ ope, producat ſola per ſe Dilutio. Itaque fundamento hoc in tradenda curatione [e] Febrium innititur Trallianus, "ut omnia fiant per quæ humiditas augeatur;

c Loc. Affect. 4, 6. d 6, 1. e 12, 1.

omniſ-

60. omnisque ejus Medicina per Acutos hos Affectus in Refrigerantibus ac Diluentibus potissimum consistit, qualia sunt Ptisana, Hydromel, &c. ita ut, quanquam Attenuantia eodem fere spectent, tamen Calidiorum usum detrectet, & Galenum ipsum ob eam rem incuset. Id unum in hoc Auctore amplius animadvertam, quod ubicunque Simplicium Medicamentorum, quæ calorem moveant, assumtionem idoneam judicat, ea vix unquam solida, sed Aquæ fere semper incocta exhibeat: id quod non modo ejus ratiociniis congruit, sed etiam optima ratione firmatur.

ALEXANDER.

In Sanguinis [f] Sputo, venam se in Talo incidisse prodit, idque melius, quam idem in Brachio factum, respondisse. Atque hanc ejus rei causam adducit, quod Materiæ ad remotiores partes attractio Revulsionem magis efficacem reddat: quæ quidem ratio neque minus clare exposita, neque minus solida est iis, quæ nunc jam post inventam Circulationem proferuntur.

Observationem tradit in [g] Βουλίμῳ, sive Fame immodica, novam ac plane suam; cujus ne minima quidem apud alios extat mentio: quod is morbus scilicet a Lumbricis interdum nascatur. Fæminæ casum memorat, quæ voraci hoc appetitu laborans perpetuam in Ventriculo rosionem sentiret, cum dolore jugi Capitis; ea post Hieræ sumtionem Lumbricum longitudine duodecim cubitorum dejecit, unde omni malo statim levata est. Idem in Praxi frequenter occurrit.

Novum etiam aliquid, licet haud magni referat, & nobis jam familiare sit, de Singultu notat; hunc scilicet a subito terrore, aut ab animi intentione, ut in numeranda pecunia similibusque rebus, statim tolli.

Ad Choleram, in quibusdam casibus, [h] Vinum meracum laudat: idque in eo singulare est, quod in plerisque morbis separatim de Vino loquitur; cujus in delectu valde accuratus est, prout diversæ ejus qualitates ægrotantis conditioni accommodatæ sunt.

In debilitate Jecoris, & Dysenteria, Rhabarbari apud illum invenitur mentio: quæ quidem Planta ab eo, ni fallor, memorata primum est; quanquam usum ejusdem ab Arabibus indicatum putet Clericus. Arabes quidem in convertendo Dioscoride ac Medicis Græcis, Radicem hanc cum Rha Pontico confundunt: virtutesque ab Antiquis in hoc animadversas ei ascribunt quod proprie Rhabarbarum est: uti cuivis constabit, qui descriptionem ejus a Rhaze proditam inspexerit. Atque in eodem errore ipsum versatum puto Alexandrum, licet hujus tempore sine dubio innotesceret jam Rhabarbarum; hoc enim in Astringentibus tantum ponit, uti Rha Ponticum cæteri Græci, neque de Purgante ejus vi quicquam commemorat. Cujus quidem facultatis in Rheo (id enim ita simpliciter vocat) mentionem primus videtur fecisse [i] Paulus: qui narrat etiam quemadmodum hujus additione Laxantia quædam validiora fieri possint. Prosper autem Alpinus refert quosdam anim-

f 7, 1. g 7, 4. h 7, 14. i 1, 43.

ALEXANDER. A. D.

advertisse Purgantem aliquando Rha Pontico inesse vim, quanquam ea mitiorem quæ in [k] Rhabarbaro est. Recentiores Græci Radici huic, Barbaricæ nomen, imposuerunt, haud ex eo loco ubi orta, sed ex eo in quem apportata est; siquidem Æthiopiæ superioris regio, Barbaria dicta est, eo quod, ut a [m] Salmasio recte animadversum est, Sinui Barbarico prætenderetur, in quo plurima essent Emporia, præsertim Rhapta, totius plagæ Metropolis. Fretum hoc, ab Oriente, cum Indico Oceano conjungitur; ideoque Actuarius, ac post hunc Myrepsus, Plantam hanc vocant Ῥέον Ἰνδικόν. Iis temporibus sine dubio hac via Alexandriam allatum est, atque ita Medicis Græcis innotuit. Illud autem notare debeo, quod Alexandrum Rhabarbari mentionem fecisse minime advertat Salmasius: Paulum vero testem adducat, qui de ea re ne verbum quidem dixerit, & generatim tantum Rha descripserit. Garcias ab Horto, Proregis Hispani Medicus, ait se in India didicisse, Rhabarbarum omne quod eo atque in Persiam apportaretur, in China nasci: vecturam autem, & terra & mari fieri solere; terra vero per Tartariam ad Ormuzum commodius vehi, quoniam in mari esset putrefactioni opportuna.

In [n] Dysenteria, quam Rheumaticam vocat, Sanguinem ad duas Heminas detrahit. Neque injuria temerariam ac sine ratione ab aliquibus usurpatam consuetudinem improbat, qui statim Opiata ingerunt; hæc enim in tempus quidem humores cohibent, verum & caput afficiunt, & vires infirmant, & postea fluxum incitant; quamobrem eorum usum, nisi urgente necessitate, prohibet. Notatque in vera Dysenteria, ubi exulceratio adest, id sæpe Mucum videri quod revera Pus est; & ego contrarium quoque huic errorem haud raro evenire arbitror, ut Mucus videatur esse Pus.

In Lienis [o] Scirrho, multa de Ferri virtutibus commemorat. Id autem, & liquori infusum, & per se datum, commendat; quod cum ab illo primum, quod sciamus, adhibitum sit, ad eos refutandos valet, qui Medicinales hujus Metalli facultates Chymicis fuisse Operationibus repertas prædicant. Profecto in Hippocrate nulla ejus mentio est, licet is pleraque ex his, quibus nunc utimur, Medicamenta Simplicia enumeret. Plinius in referendis omnibus ad Medicinam aptis Ferri virtutibus, unum duntaxat id intus adhibendi modum proponit; scilicet ubi in Aqua candens extinguitur & propinatur contra Dysenteriam: idemque in Vino facit ad eundem morbum Dioscorides. In Aqua similiter a Celso extinguitur ad Lienem coercendum. Ferrum quidem, ita proprie dictum, scilicet στόμωμα Ferri, ab Aetio & Oribasio memoratur: sed ut extrinsecus tantum, in Malignis Ulceribus, aptum. Ita si insequentium temporum Auctores consulamus, metallum hoc nonnisi rarius usurpatum videbimus; idque, sive interne sive externe, vix sub alio quam sub Astringentis nomine. Immo Avicenna ita vehementer noxam ab eo metuit, in Substantia dato, ut ad præcavendum ma-

k Plant. Exot. 2, 5. m Plin. Exercit. 798. n 8, 8. o 8, 13.

lum

560.lum omne, Magnetis aliquid poſtea aſſumi præcipiat: quanquam, Arabs itidem, Rhazes, hunc ejus dandi modum ſæpius laudet, diverſaſque id agendi formulas enarret. Poſt Rhazem, haud ſcio an quiſquam de vi ejus Deobſtruente intus ſumti loquatur, ante Monardem, qui Anatomia jam tum refloreſcente ſcripſit: quæ ut clariorem nobis certioremque in eruendis Morborum Cauſis lucem ſuppeditavit, ita quoque efficaciores quaſdam ad horum depulſionem vias adinvenit. Neque ex ulla re magis, quam ex ea de qua nunc agimus, evinci poteſt, quantam opem conferat ad Medicinæ uſum Anatomia. Quanam enim alia ratiocinatione quis adductus Ferrum in Jecoris aut Lienis Scirrho adhibuerit, niſi oculata demonſtratione, in Diſſectionibus, cauſam ab Obſtructione ortam cognoſſet: ex quo facile colligi potuit, quicquid ad Obſtructionem ſubmovendam maxime valens eſſet, id aptiſſimum in curando fore auxilium. Hujuſmodi remedium eſt Ferrum, quod præterquam quod attenuandi facultate præditum ſit, majorem quoque in hoc caſu ex Particularum Gravitate vim obtinet. Nam cum Vegetabile quodvis pondere Specifico ſepties excedat, fortiori, ſecundum hanc proportionem, impulſu agit, atque inde Deobſtruens validius evadit. Quiſquis aut Recentiorum ſcripta pervolverit, aut in Praxi fuerit unquam ipſe verſatus, facile cognoſcet, nobiles multas, in variis Affectibus Diuturnis, non modo Aquarum ſed & Medicamentorum Chalybeatorum ope, curationes poſſe præſtari. Iique qui perſuadere nobis volunt, nullam huic Metallo Alterativam ineſſe virtutem, æque parum ex aliorum, ac e ſua ipſorum Experientia profecerunt.

ALEXANDER.

Venæ ſectio, in [p] Paroxyſmo Calculi, a nullo alio æque vehementer, ac ab Alexandro, requiritur. Id certe optimo judicio: præſertim ſi, uti vulgo fieri conſuevit, Urinæ quoque difficultas urgeat. Nam Experentia docet, obſtinatum hunc Affectum, ubi cætera omnia auxilia nihil proſint, Sanguinis detractione, ſine alius cujuſvis Medicinæ ope, interdum tolli.

Quid de Podagra ſenſerit, antea expoſui: illud autem ex eo adjiciam, morbum hunc illis temporibus inſanabilem eſſe judicatum; a qua ipſe opinione differt, modo idoneæ curandi viæ inſiſtatur. Quæque ab eo præſcripta eſt, rationi profecto optime convenit: Victuſque ac Medicamentorum uſus magna cum accuratione ac delectu traditur. Ac ſiquis his patienter obtemperare velit, nulla ab alia re felicem æque ſucceſſum ſperaverit.

Præter duodecim iſtos Alexandri Libros, extat Epiſtola ejuſdem ad Theodorum, pro Filio hujus, de Lumbricis, conſcripta, fere ad ſimilitudinem ejus quæ ad Cecilianum a Galeno miſſa eſt. Commodeque ab illo notatum video, quanta cum difficultate conſilium præberi poſſit in eo caſu, qui generatim tantum ab alio homine refertur; ideoque, cum ipſum ægrum facultate viſendi careat, ac particulari ſingularum rerum cognitione deſtituatur, multo plura, quam

[p] 9, 4.

quæ

quæ fortaſſe ad rem pertineant, litteris complecti neceſſarium exiſtimat. Igitur a deſcriptione Lumbricorum orditur, qui in tria genera dividuntur; unum, tenue, & exiguum eſt: Aſcarides vocantur; alterum, Teres eſt: tertium, Latum, ſive Tænia dicitur. Hujus poſtremi generis unum Alexander vidit pedum fere ſedecim longitudine. De ſingulis generibus agit, tam cum adeſt Febris, quam cum abeſt; ac Medicamenta in his caſibus utilia, & Antiquorum temporibus uſitata, enarrat: quæ cum his quibus nunc utimur, prope eadem ſunt, exceptis Mercurialibus.

Ignoſces mihi credo, quod tam diu ſim huic Auctori immoratus: ſiquidem inter Antiquos Scriptores Practicos hunc multum eminere judico, & eum eſſe qui a Recentiore quovis diligenter legi mereatur. Ex formulis quibuſdam in fine Libri undecimi comprehenſis forte quis conjecerit, Chriſtianum fuiſſe, aut Judæum. Paganum enim tantam in rebus nonullis e Sacra Scriptura ductis, quantam is facit, fidem poſuiſſe haud putandum eſt. Scio Ethnicos Incantationes adhibere ſolitos, quæ verbis de Scriptura exceptis conſtarent; verum id præcipue, ſi non unice, in Dæmoniacis, ac vix in alio quovis Morbo, factum arbitror. Conſuetudo hæc videtur a Chriſtianis primum inducta, ſicut in Aetio antea animadverti: idque clarius apparebit, ſi Marcellum Empiricum adeamus, qui hujuſmodi Incantationibus abundat, ac ſine dubio Chriſtianus exſtitit.

Fabricius Sectam Alexandri reperiſſe ſe exiſtimans, Methodicum fuiſſe autumat; idemque miratur unde factum ſit, ut Proſper Alpinus, qui Methodicorum doctrinam plene ac minute expoſuit, Auctorem hunc omiſerit. Conjecturam in eo fundat Fabricius, quod Alexander de Methodo in Arte Medica loquatur. Id utique verum eſt; ſed ejuſmodi Methodum neutiquam ſignificat qualis a Methodicorum Secta inſtituta eſt, ſed eam deſignat quam ſecutus eſt Hippocrates, ut ab eo ipſo alibi explanatum eſt. Porro forma hujus Scriptoris a Methodico plane diſcrepat; cujus is eſt animus, ut Evidentes tantum cauſas examinet, & quid commune inter ſe alia res cum alia habeat, & utrum a Contractione an a Relaxatione morbus oriatur: abditis cauſis, ſymptomatis, ægri ætate, regione, ac temperamento, a cogitatione rejectis. Quin & ſcribendi modus, quem Alexander tenuit, ab horum norma toto cælo differt; idque in omni fere pagina videri poteſt. Et præterquam quod magnam illam, de qua ſupra dixi, a Methodicis poſitam, Morborum diſtinctionem haud unquam nominet, neque uſpiam de Reſumptivo aut Metaſyncritico Cyclo aut de Diatrito cogitare videatur, quæ omnia Methodici ſemper in ore habent: perpetuus Purgantium uſus ab eo in pleriſque Morbis, ac præſertim in Arthritico, traditus, horum præceptis ac rationibus omnino repugnat. Deque Sectis id in univerſum dico, nulla harum veſtigia poſt Galeni ætatem reperiri, ne Alexandriæ quidem, quæ per aliqua inſequentia Sæcula maxime celebris Medicinæ Schola extitit: niſi fortaſſe excipi debeant Vindicianus ac Theodorus Priſcianus, qui duo Methodici circa Valenti-

560. niani Secundi tempora floruerunt, quique omnia ex Antiquioribus ejusdem Sectæ Scriptoribus videntur exscripsisse. A Galeno quidem ita stabilita est Secta Rationalis, sive Dogmatica, ut postea semper invalescens cæteras omnes extinxerit; quanquam, si magis proprie loquamur, hæc non Secta quædam peculiaris esset ipsa, singularibus quibusdam Sententiis innixa, sed optimarum potius doctrinarum delectus, quas unicuique Sectæ propositum esset amplecti & docere. Igitur in multis rebus Dogmatici cum Methodicis conveniunt, ac præcipue in curandi ratione.

ALEXANDER.

Alexander Medicos complures nominat, quorum aliqui circa ipsius ætatem viguerint: præsertim vero Jacobum Psychrestum insigniter collaudat, qui & in Medicina & in Philosophia magnopere excelluit, præceptore usus Hesychio, qui scientiæ adipiscendæ gratia plurimas regiones peragraverat. Jacobus a Leone Magno, sive Thrace, Comes & Archiater factus est, adeoque ab Imperatore ac populo dilectus, ut ei Senatus in Zeuxippi Thermis, a [r] Severo structis, statuam posuerit. Isidorus Gazensis, ab aliis Pelusiota dictus, qui Justiniani temporibus floruit, alteram ei [s] Athenis positam vidit. Idemque auctor est, Psychrestum Alexandria oriundum fuisse, quanquam gens ejus originem ex Damasco traheret; fuisse autem in Medicina exercitatissimum, multasque curationes eximias præstitisse: Enemata ac Suppositoria frequenter admodum præcepisse: in Chirurgia raro adhibuisse ferrum aut ignem. Omnibus Recentioribus Medicis prælatus est a discipulo suo Asclepiodoto, qui ob renovatum Hellebori Albi usum inclaruit: nam is Helleborus eo tempore in desuetudinem abierat, ita ut ne Psychresto quidem innotesceret. Fusior etiam in Jacobo hoc laudando Suidas est, quem perfectam in Theoria & Praxi Medica scientiam consecutum esse prædicat: coætaneis autem omnibus præcelluisse, & cum Antiquorum quolibet potuisse conferri, ac plerisque superiorem extitisse: ab ægris item cultum ac dilectum, ut quem divinitus inspiratum crederent, in eoque fidem inconcussam haberent, quoniam in Prognosticis nunquam hunc errasse comperissent. Eo studio ad Artem suam promovendam ferebatur, ut Æsculapii animam in illum transfusam arbitrarentur. Kusterus verum ei nomen (Ψύχριστος) ex Malela reddidisse ait, cum in prioribus Editionibus (Ψυχόχριστος) impressum esset; tamen in Traductione Aetii legitur Psychristus. Utramque ego Lectionem falsam esse judico; & si Alexandrum consulamus, facile perspiciemus legi debere (Ψυχόχρηστος aut Ψυχρόχρηστος) nam utrovis modo recte dicitur, similiter ac Φιλόχρηστος, compositum: is enim diserte ait, hoc illi nomen inditum fuisse, ὅτι ὑγραινούσῃ τροφῇ ἐκέχρητο. Alexander illum Θεοφιλέστατον appellat, ac post hunc Suidas, Θεοφιλῆ: quare in Photio error est, ubi de illo ac Patre ejus dicitur, ἀσεβέες ἤστην: & quisquis ea quæ sequuntur in Photio attenderit, εὐσεβέες legi debere facile percipiet.

r Malel. in Vit. Leon.

s Photius.

URANIUS. Coætaneus Alexandro fuit Uranius quidam, qui Conftantinopoli A. D. Medicinam exercuit. Quoniam Homo effet animo ita fingulari ac memorabili, ut imaginem ejus Agathias Hiftoriæ fuæ inferere voluerit, brevem ego quoque ex Auctore eo Viri iftius defcriptionem huic Operi meo interponere non alienum putavi. Fuit is natione Syrus, profeffione Medicus; ac licet vel Ariftotelica, vel alia quapiam vetere Philofophia, ne leviter quidem imbutus effet, ingentem eruditionis fuæ opinionem conceperat: cum in verborum curfu quodam & audaci Paradoxorum defenfione virtus ejus omnis confifteret. Verfabatur autem plerumque aut in Bibliopoliis, aut in Foris Aulæ adjacentibus; ibique cum hominibus morum æque ac doctrinæ expertibus difputationes inftituebat: levia multa fuper quæftionibus arduis Speculationibufque humanæ mentis captum prorfus excedentibus, uti funt Attributa & Effentia Dei, argumenta, coram Auditoribus æque impiis, magna cum temeritate effutiens. Poft diem comeffationibus abfumtum, vefperi plerumque conveniebant nobiles hi Sodales: ac profano more res fublimes ac perplexas eo modo difcutiebant, ut nemo vel alium convinceret vel ab alio convictus digrederetur; fed in ea quifque opinione, quam cum præjudicio attuliffet, obftinate perfifteret: &, luforum more, difceptationes fuas haud raro cum altercatione & verborum aculeis concluderent. Ifque erat argumentorum finis, ut animis mutuo plerumque odio exulceratis difcederent. Hos inter princeps eminebat Uranius, Therfitis inftar apud Homerum, turbas movens. Verum, ut fanæ cujufcunque difciplinæ expers erat, argumenta modo atque ordine legitimo difpertiri nefciebat; ita ut interdum rebus dubitatis, antequam eæ proferrentur, refpondere vellet, interdum, refpondendi loco, rationem quare eæ propofita effent exquireret. Omnes denique, quæ in collocutionibus rite ordinatis obtinent, & ad veritatis indagationem neceffariæ habentur, Leges affidue invertebat. In omni re Scepticorum opiniones affectans, refponfa omnia ad Pyrrhonis Sextique Empirici normam effingebat. Ab hac fua fententia, qua nihil certo fciri poffe credebat, perfectam animi tranquillitatem, & integrum a cruciatu omni & angore liberationem fperabat. Cum indolis effet adeo anguftæ, neminem, præter fatuos admodum atque credulos, decipere valebat; utque omnibus literis deftitutus, ita erat etiam communis hujus ac civilis fcientiæ, quæ in excolenda Politiorum virorum familiaritate verfatur, plane rudis. Nobilium domos frequentabat, ubi cibo vinoque ultra modum fatur, cætui pro ludibrio erat: cumque omnem fibi verborum licentiam permitteret, modo rifum movebat, modo injurias ac verbera in fe trahebat; ita epulis plerumque, pro Scurra, interfuit. Talis cum effet Uranius, una cum Arebindo in Perfiam Legato profectus eft; ubi Impoftoris partes accuratiffime egit, vitia fua obtegens, & facta omnia Virtutis fpecie quadam adumbrans. Habitum veftitumque Philofophi induit; & quo tempore primum in confpectum Chofrois venit, vultum præ fe tulit adeo gravem & feverum

560. ſeverum, ut exiſtimationem de ſe haud incommodam Regi huic impreſſerit, aditusque ad eum non difficiles ſibimet aperuerit. Magos ſtatim, ut cum eo ſermones haberent, convocavit Choſroes; inter quos Quæſtiones plurimæ ad Naturalem Philoſophiam pertinentes propoſitæ ſunt: uti hæc, Fueritne ab omni Æternitate Mundus: & illa, An Rerum omnium Unica ſit Cauſa, ſive Principium. Uranius, licet horum Argumentorum omnino ignarus, confidentia tamen præceptam de ſe opinionem ſuſtinuit: ſiquidem id ei profuit, ut in Gorgia inquit Socrates, "Quod, quanquam ipſe parum "ſciret, tamen ii quibuſcum diſputaret etiam ipſo magis inſcientes "eſſent." Eamque Empiricus iſte apud Choſroem gratiam iniit, ut huic eidem ſecum Rex menſæ accubanti propinaverit, ſuumque illi, ut ex eo biberet, poculum porrexerit, quem honorem nemini mortalium antea detulerat; illud etiam adjiciens, quod ex omnibus Philoſophis (horum autem celeberrimum fere quemque viderat, cum in Perſiam ex Græcia venire conſueſſent) ſubtiliſſimus eſſet omnibuſque numeris abſolutiſſimus Uranius.

URANIUS.

Conſtat ſane, Damaſcium patria Syrum, Simplicium Cilicem, Diogenem Phænicem, & Iſidorum Gazenſem, alioſque ex optimis doctiſſimiſque ejus Sæculi Philoſophis, paulo ante hæc tempora in Perſiam migraviſſe, eo quod a Religione dominante abhorrerent, deque Regionis hujus Imperatore pariter ac populo multa præclare dicerentur; Principem ſcilicet æquitate ac juſtitia florere: ſubditos in obſequio & morigeratione inviolabili felicitatem ſuam ponere: expilationes illic & latrocinia nuſquam exerceri: omnia agi cum ſinceritate ac fide. Ii autem, quamprimum eo pervenerant, cuncta memoratis contraria repererunt: ſiquidem omnia per injuſtitiam ac vim adminiſtrari cernerent; ſimiliterque falſæ ſe de Principe famæ crediſſe agnoverunt, ubi coram, hunc de Philoſophia faſtuoſe quidem, ſed abſque ulla hujus argumenti notitia, diſſerentem audiſſent: &, quanquam de eorum merito bene ſentiret Choſroes, maximæ tamen apud eum exiſtimationis Uranium eſſe perciperent. Cujus rei clara admodum naturæque humanæ congrua videtur eſſe ratio: quod unuſquiſque ſit ad ſui ſimiles proclivis, ſeque ipſo eminentiores averſetur. Poſt reditum ex peregrinatione humaniſſimas Uranius a Choſroe accepit litteras, in quibus ab eo frequenter nomine Magiſtri appellatus eſt. Ex illo nemini non intolerabilis factus eſt Uranius, cum ex amicitia Choſro is eo arrogantiæ veniſſet, ut omnes magna cum ſuperbia deſpiceret. Nunquam enim convivio interfuit, quin beneficia ab eo Principe in ſe collata, ſermoneſque cum eodem habitos commemoraret: ita ut nihil ſecum ab exteris iſtis Regionibus niſi vanitatis & inſolentiæ, quibus vitiis ante diſceſſum a patria ſatis abundabat, incrementum reportaſſe videretur. Elogia ab eo in Principem illum facta apud credulos homines eruditionis Regiæ fidem pepererunt. Iique qui novas ac miraculoſas narrationes curioſe aucupabantur, cum neque de laudatore neque de laudato judicium ferre poſſent, ab artificioſis Impoſtoris adum-

brationibus

URANIUS. brationibus ſæpius decepti ſunt. Id utique fatendum eſt omnes, A. D
quæ ad ſummum Imperatorem effingendum requiruntur, Choſroi obtigiſſe virtutes; cujus fortitudinem, neque ætate neque belli laboribus fractam, jure miremur: doctrinam vero ejuſmodi fuiſſe, qualem ab Uranio quiſpiam Magiſtro haurire debuit, credibile eſt.

Ex hac Agathiæ deſcriptione veram & Choſrois & Uranii imaginem efformare poſſumus. Liberque, De Sapientia Indorum, ſimilem prope nobis ejuſdem Principis ſpeciem repræſentabit, qui, uti docebimus, alterum quoque Medicum, nomine Pezroem unice dilexit.

PROCOPIUS. Blondus, Sabellicus, & Tiraquellus Procopium, inſignem illum A. D
Hiſtoricum, qui Juſtiniani tempore floruit, Medicum fuiſſe exiſtimant, licet opinionis ſuæ nulla argumenta proferant: unde alii id eos ſomniaſſe credunt. Tamen ſi locos quoſdam in ejus ſcriptis conſideremus, hujus rei aliqua inde conjectura duci poteſt; ſiquidem in nonnullis ad Medicinam pertinentibus, multa cæteris quibuſcunque Hiſtoricis, etiam prædicatore ejus vehementi & imitatore Agathia, magis minute ac ſingulatim narrat; qui quidem, utpote in Foro educatus, plurimas de [u] Legibus obſervationes Hiſtoriæ interſerit, Profeſſioni ſuæ non incongruas. Pauca e Procopio exempla proferam. Ab Aqua [x] Padi Militum Stomachos adeo debilitatos fuiſſe & imminutam concoctionem ſcribit, ut periculoſiſſimæ eos inde Diarrhœæ ac Dyſenteriæ exceperint. In deſcribenda [y] Fame illa horribili, qua per id tempus Æmilia omnis laborabat, naturalem ait Stomachi calorem penitus fuiſſe extinctum; ita ut niſi puerorum more paulatim alerentur, etiam eo, difficulter reperiebant, quem cibo obruti perirent: Bilemque, quæ in eorum Temperamentis dominaretur, corpus univerſum flavo colore infeciſſe. Animadvertit etiam, Regionem omnem, quocunque Veſuvii [z] Sulphur pertingit, admodum feracem eſſe; & ob eandem cauſam per multas ætates Aerem hunc a Medicis pro Tabidorum curatione commendatum exiſtimat. Neque nimias me, ut ſpero, argutias perſequi putabis, ſi id Tibi in memoriam revocavero, quamlibet ab eo occaſionem arripi ſolere, ut Profeſſioni noſtræ honorem tribuat. Illo enim referente, [a] Theodoricus morti jam vicinus Elpidio Archiatro ſuo ſententiam aperuit, ſeque injuſtitiæ apud illum in perimendo Symmacho & Boethio accuſavit. Cumque Legati, per obſidionem Edeſſæ, ad [b] Choſroem miſſi eſſent, Stephanus nobilis Medicus ex eo loco oriundus, iſtius olim Regis Præceptor, quique Patri ejus Cavadi ſanitatem reddiderat, non modo in eorum numerum delectus, ſed etiam Orator pro cæteris apud Principem deſignatus eſt. Paulo poſt idem Choſroes, de pace cum Juſtiniano agens, ne inducias quidem cum eo facere voluit, niſi ea conditione, ut Tribunus, cujus ope in Medicina indigeret, & quocum familiaritatem

u Lib. 2. Berytus & Alexandria. Lib. 4. Tribunal, cui præfuit Anaſtaſio. x Bel. Goth. Lib. 2.
y Ibid. z Ibid. a Ibid. b Bel. Perſic. 2.

habuiſ-

60. habuisset, ad eum mitteretur: quod ubi factum est, in quinquennium, sicuti narrat Historicus, factæ sunt induciæ. Alio loco plura de eodem Medico commemorat, scilicet in Palæstina natum ac popularem suum fuisse; item Artis suæ peritia eminuisse; prudentem quoque, temperatum, ac pium extitisse. Is antea Chosroem morbo aliquo laborantem curaverat; unde magna munerum vi cumulatus in Patriam rediit. Post inducias supra memoratas, apud Chosroem annum integrum permansit, cui Rex, quicquid postulare vellet, concessit; verum is pecuniæ loco illud tantum poposcit, ut Romanis quibusdam illic in captivitate detentis libertas redderetur. Rogatu ejus, non modo Viros ab illo nominatos, sed alios etiam ad tria millia remisit Chosroes; unde per universum Imperii ambitum Tribuni nomen inclaruit. In eo saltem mecum convenies, quod Procopius Medicis speciem ac dignitatem minime contemnendam tribuat; ex cultu autem & honore his ab omni hominum ordine tributo existimandum est, plerosque tunc temporis in ea opinione fuisse, ut in diversis illos Scientiæ partibus, ac præsertim in omnibus ad Artem suam pertinentibus, probe versatos esse censerent. Aliqua idem Auctor in describendis Vulneribus habet, quæ ad rem propius accedunt; nam de ea plaga loquens qua periit Artabazes, casum adeo minute explicat, ut [e] Arteriam in collo præcisam esse dicat, unde factum est ut Sanguis supprimi non potuerit. Supra dextrum Oculum juxta os nasi ictus est [f] Trajanus, in quo Sagittæ Cuspis ferrea, utcunque ampla ac longa, ita alte desedit, ut conspectum effugerit: ac sententiam suam de hac re liquido declarat, parum sibi constare quem in locum illa penetrarit, id autem minime dubium esse, quin alicubi intus hæserit, nullum dolorem excitans: nam post quinque annos mucro in ejus facie apparuit; id etiam Auctor iste adjicit quo tempore ista scriptitaret, telum per tres jam annos viam sibi perpetim fecisse, ac spem subesse aliquam fore ut brevi sine cruciatu integrum exiret, cum homo adhuc omni molestia vacaret. Similiter ejus vulneris, quod in facie acceperat [g] Arses, narrationem plenam exponit: illud etiam commemorans, quemadmodum Chirurgi telum extrahere cupientes in eo valde hærerent, quod & de Oculo magna desperatio esset, metusque ne in ipsa Operatione convulnerarentur Nervi ac Membranæ, per quod æger in subitum atque ingens discrimen adduceretur. Ex iis unus, nomine Theoctistus, vulnerati cervicem manu premens, eum interrogavit, an dolorem vehementem persentisceret: cumque respondisset Arses, Vehementem, Sanaberis igitur, inquit ille, neque Oculum amittes; idque eo constantius affirmavit, quod ex hac re teli mucronem haud alte intra cutim desedisse judicaret; tum lignea teli parte, quæ foris appareret, abscissa, Musculorum carnem eo loco aperuit quo dolor maxime urgebat: & reliquam ligni partem una cum Ferro in tres cuspides diviso sine difficultate exemit, vulnusque, etiam nulla relicta cicatrice, ad sani-

PROCOPIUS.

e Bell, Goth. 3. f Bell. Goth. 2. g Ibid.

 tatem

PROCOPIUS. tatem perduxit. Sed cum eadem esset Operatio in Cutila tentata, A. D. ubi majore vi opus esset ad sagittam evellendam, is in animæ defectionem incidit, & inflammatis Cerebri Membranis Phreniticus obiit. Bucas magnam Sanguinis copiam amisit, parumque absuit quin animam statim expiraret: quod ideo obtigisse Medici prædicabant, quod Musculi essent non recta linea, sed transversa percussi; veruntamen tribus postea diebus mors insecuta est.

Hæc eo valere existimo, ut Procopium Medicinæ studuisse credamus; id saltem, cum juvenis necdum rerum civilium tractatione implicatus esset, Scientia ista aliquatenus imbutum fuisse, evincunt. Nam in supra expositorum casuum descriptione notandum est, Phrases ipsas vocesque Medicis Scriptoribus familiares atque proprias ab eo adhiberi. Sed argumento huic, Utrum Medicus fuerit necne, haud amplius immorabor: illud autem affirmare ausim, certum quendam ab eo morbum haud minori cum artificio & accuratione depictum esse, nec stylo minus Medico expressum, quam si ex professo Artem nostram exercuisset. Loquor de Peste, quæ Constantinopoli, A. D. DXLIII, grassata est. Quoniam vero ejus Historia & exquisite delineata est, & utiles multas Observationes continet ad Morbum ipsum spectantes, eam Howeli verbis, pauca insuper animadvertens, proponam.

Pestis. "Pestis hæc genus humanum fere absumsit, cujus nullam aliam "fuisse causam putat Procopius, nisi Dei voluntatem. Neque enim "unam duntaxat orbis partem invasit, neque una aliqua Anni tem-"pestate defæviit: quod si fecisset, a subtilibus ingeniis id, ut ille "ait, causis quibusdam artificiose prætextis ascribi poterat. Univer-"sum autem Terrarum Orbem perculit, & omnia hominum genera "corripuit, utcunque diversæ naturæ & differentis essent habitus, "neque ætati ulli neque temperamento parcens. Hominum varie-"tas, quoad eorum vel habitandi locos, vel rationem victus, vel "corporis constitutionem, vel animi studia, vel aliam quamvis rem, "nihil quicquam contra morbum hunc valebat. Quosdam Æstate, "alios Hyeme, alios aliis tempestatibus oppressit. Pelusii cæpit in "Ægypto, dein ab una parte Alexandriam totamque Ægyptum per-"vasit, ab altera vero Palæstinæ partes Ægypto conterminas occu-"pavit. Inde ad ultimos Orbis fines, quasi statis itineribus, perve-"nit, omnia destruens, omnes Insulas, Antra, Montes, quacunque "homines versarentur, populans; nam si regionem aliquam præte-"riisset, revertebatur illico, parique ac cæteras strage affligebat. In "ora semper maritima incipiens, ad interiores penetrabat regionum "partes. Anno ab ejus ortu secundo, Constantinopoli, ubi tum "Procopio esse contigit, circa Ver medium apparuit. Mortuorum "Simulacra sub humanis cujuscunque generis formis plurimi vide-"bant, & ab iis in aliqua corporis parte sese percussos putabant; nam "statim ac Simulacrum ejusmodi conspexissent, morbo tentabantur. "Cum in ea primum incidebant, Divina quædam proferebant no-

"mina,

560. "mina, & in Templa ſeſe proripiebant: neque tamen ita magis tuti "ab eo erant. Poſtea, amicorum compellationem veriti, intra cu-"bicula ſe, auribus obturatis, concludebant. Quidam in ſomniis "monſtra his ſimilia conſpicere, quidam vocem audire viſi ſunt, quæ "nuntiaret eos in numero eſſe morti deſtinatorum. Pleroſque vero "ſine ulla præmonitione Febris continuo invaſit; neque tamen ul-"la vel coloris immutatio, vel ardoris ſenſus aderat: nam uſque "ad veſperam adeo tenuis inhærebat Febricula, ut neque æger, "neque ex Pulſu Medicus, quicquam diſcriminis vereretur. Qui-"buſdam vero eodem die, alios craſtino, alios multo poſt, Bubo "occupavit, aut in Inguine, aut in Alis, aut pone Aurem, aut in "alia parte. Hæc pariter omnibus Symptomata contigerunt, qui-"cunque Morbo tentati ſunt.

PROCOPIUS.

"Sed & alia quoque in diverſis diverſa acceſſerunt; id an e cor-"porum varietate, an ex Dei voluntate evenerit, Auctor noſter af-"firmare metuit. Quoſdam ſomnolentia & in ſtuporem propenſio "oppreſſit: alii mente graviter emoti ſunt. Qui in ſoporem fere-"bantur, eos omnium rerum cepit oblivio: quorum ſiqui curaren-"tur, ii cibos ſumebant, alii a ſuis neglecti fame interierunt. Qui "mentis alienatione laborarunt, Simulacris infeſtabantur, perpetuo-"que clamitabant homines adeſſe qui necem iis intentarent, atque "ideo fugam capeſſere moliebantur: eas vero moleſtias curatoribus "ſuis præbebant, ut hi non minus quam ægri ipſi miſericordiam "moverent. E tactu vel decumbentium vel mortuorum, neque "Medicus, neque alius quiſquam contagionem ſuſcepit; multi enim "mirandum in modum ea immunes reſtabant, licet ægris jugiter "aſſiderent defunctoſque ſepelirent: multique, qua ratione neſcien-"tes, ea correpti ac ſubito peremti ſunt. Plurimi in Aquam, plu-"rimi in mare deſiliebant, utcunque ſiti nulla vexati. Quibuſdam, "ſine ſopore aut mentis alienatione, Bubo in Gangrænam abiit, hi-"que ſæviſſimo cum cruciatu animam exſpirabant: quem etiam "Phreniticis non abfuiſſe credibile eſt, quanquam, utpote mente "capti, nulla proderent ejus indicia. Propterea Medici quidam "Venenum Fontemque Morbi in Peſtilentibus his Ulceribus deli-"teſcere ſuſpicantes, Cadavera mortuorum aperuerunt, atque "ipſa Ulcera perſcrutantes, magnum repererunt intus Carbunculum. "Quicunque corpus Puſtulis nigris, magnitudine Lenticulæ, di-"ſtinctum haberent, ii intra primum diem fato cedebant. Multi, "Sanguine per Vomitum effuſo, peribant. Quidam, ab optimis "Medicis deplorati inopinato convaluerunt; alii, de quorum ſa-"lute non dubitaretur, ſubita morte ſublati ſunt. Nullam hujus "morbi cauſam Ratione quiſquam aſſequi potuit. Aliis profuit, "aliis offecit Balneum. Multi curationis defectu obierunt, multi "ſine ea ſuperſtites evaſerunt. Nulla denique incolumitatis via ap-"parebat, vel cavendo vel medendo affectui: cum in eo ignorare-"tur æque & invaſionis & deceſſionis cauſa.

"Quæ-

PROCOPIUS. A. D

" Quæcunque Fæminæ Prægnantes tentarentur, eæ omnes abſum-
" tæ ſunt; harum aliquæ abortum paſſæ, aliæ partum enixæ poſtea
" cum eo perierunt; tres ſolum Puerperæ convaluerunt, fætu tamen
" amiſſo, atque una obiit cujus evaſit Infans. Quibus Ulcera ampla
" erant multumque humoris effundebant, ii ad ſanitatem redierunt:
" ſiquidem hoc modo deferbuit Carbunculi furor, atque id erat in-
" dicium Salutis certiſſimum. Quibus vero Ulcera in eodem ab in-
" itio ſtatu permanebant, hi morte ſunt abrepti. In quibuſdam Fe-
" mora emarcuerunt, ubi in his orta Ulcera nihil ſaniei emittebant.
" Quidam vixerunt, cum imminutione linguæ, & uſque ad mortis
" diem balbutientes, aut ſonos indiſtinctos proferentes permanſerunt.
" Conſtantinopoli Peſtis hæc per quatuor Menſes in totum, perque
" horum tres maximo cum furore, deſæviit. In initio haud ita multo
" plures, quam ex conſuetudine, moriebantur; dein, increſcente
" ejus violentia, quinque ac poſtremo ſupra decem millia hominum,
" in ſingulos dies rapta ſunt. Primo Cadavera ſedulo humabantur:
" poſtea vero omnibus rebus perturbatis, plurimi ſine ſepultura
" jacebant. Servi abſque Heris relicti, ac Divites Miniſtris in-
" digebant. Per deſolatam Civitatem nihil fere aliud conſpiciendum
" erat, præter vacuas domos, & clauſas ſine commercio tabernas.
" Inter hæc valde ſollicitus, uti par erat, Imperator Pauperum curam
" Theodoro commiſit uno e Referendariis, qui Imperatoris reſponſa
" ad Supplicationes ſubſcribere ſolebant; iſque egenis pecuniam ex
" Ærario diviſit. His adjicit Procopius, multos metu ſcelerata vitæ
" conſuetudine immutata ſeſe Deo conſecraſſe; multoſque, ſubla-
" to periculo, ad priſtinam impietatem rediiſſe." Hæc eſt Peſtilen-
tiæ iſtius deſcriptio ab eo tradita. Howelus autem hæc amplius
ſubjicit: " Licet ea Conſtantinopoli per quatuor tantum Menſes du-
" raverit, tamen Euagrius, qui cum omni Domo hac laboravit, per
" duos & quinquaginta annos ſæviiſſe prodit, idque ita graviter, ut
" univerſum prope Orbem abſumſerit. Cum igitur ultra Procopii
" mortem perſeverarit, haud mirum videri debet, ſi per ita longum
" tempus, in diverſis adeo cælis ac regionibus, Symptomata apparu-
" erint diverſa quodammodo ab iis quæ ejus ætate viſa ſunt. Tamen
" Euagrii deſcriptio haud multum ab iſta differt. Affirmat autem,
" hanc in quibuſdam rebus, Peſti Athenienſi a Thucydide expoſitæ
" ſimilem, in aliis vero longe diſſimilem fuiſſe; in Æthiopia, ſicut
" illam, cæpiſſe, omnes vero priores ſævitia exſuperaſſe. Ac tem-
" pus quo inhæſerit, & regiones quas ultro citroque commeando oc-
" cupaverit, in mentem revocans, miratur Philoſtratum pro ſtupen-
" da re habuiſſe Peſtem, quæ ſua ætate per quindecim annos continu-
" ata ſit. Sed cum Procopii Hiſtoria cunctis eſſet ſatis cognita, ipſi
" præſertim Euagrio, qui, ut eruditi omnes ſciunt, multa ex ea mu-
" tuatus eſt: certe magis mira res eſt hunc affirmare auſum, Peſtis
" iſtius Hiſtoriam a nullo ante ſe fuiſſe litteris mandatam: neque
" enim hos de diverſis duabus Peſtilentiis loqui ullo modo credibile
" eſt."

Procul-

Proculdubio, ficuti animadvertit Howelus, de eadem uterque Pefte loquitur: ea fcilicet, quæ per annos duos & quinquaginta duravit, quæque in Oriente, uti refert Agathias, orta eft anno Juftiniani quinto; quanquam, ut is cum Procopio concordet, legi debere illic puto, quintum & decimum. Illud etiam inter illos difcrimen faciendum eft, quod Procopius eam defcribat prout anno fe fecundo Conftantinopoli oftendit; Euagrius autem, ut teftatur ipfe, eandem fuis obfervationibus multis poft id annis convenientem reddat: nam ea primum incipiente, Procopius, ipfo referente, puer Grammaticæ[h] tunc ftudebat, & tempore eodem Pefte laboravit. Ita ut vera facile percipi poffit caufa, cur in quibufdam rebus duo hi Auctores fecum difcordent. Euagrius rem hanc pro miraculo ponit, quod nemo quifquam Urbe qualibet infecta oriundus e foli mutatione utilitatem caperet: cum tales finguli Lue, quæ inter populares fuos graffaretur, certiffime tentarentur. In quo quidem de Auctoris fide ambigi poffet, nifi fimilis rei exemplum recentioribus fæculis obtigiffe noffemus, ficut alias oftendam, ubi ad Sudorem Anglicum venero. Idem Euagrius Peftem hanc Athenienfi illi a Thucydide defcriptæ partim fimilem, partim valde abfimilem fuiffe tradit: verum nulla affert hujus rei indicia, quorum largam certe copiam habuit. Modus ipfe, quo hæc fefe diffeminavit, erat diverfus. Hic enim vel repentina morte occubuerunt, vel primo die, (quemadmodum iis accidit, quibus nigræ apparuerunt Puftulæ) vel faltem intra paucos dies. Et Agathias, qui fecundam ejus invafionem defcribit, quæ Conftantinopoli accidit[i] A. D. DLVIII, diferte ait, plerofque momento temporis obiiffe, ficut a vehementi Apoplexia: & eos, quibus maximæ natura vires fuppeterent, quinto diei nunquam fuperfuiffe. In Athenienfi autem, morbus ad feptimum vel nonum diem ibat, qui quidem ufitati erant mortis dies. In eadem contaminati funt, quicunque ad ægros accedebant: in hac vero, idem non obtigiffe plane declaratur. Neque ftupor is quo in initio hujus affecti funt, neque ifta humi volutatio, neque ea quæ de Bubone tradit, ac Mulieribus Prægnantibus, in Thucydide occurrunt. Galenus in conferendis iis Peftilentiæ defcriptionibus quæ ab Hippocrate ac Thucydide litteris mandatæ funt, illud notat, quod Thucydides eam, minime quidem Medici more, fed prout fingula ipfi, tanquam communi cuidam infpectori, obverfarentur, expreflerit. Utroque modo feciffe id videtur Procopius: nam præter Obfervationes de Gravidis fupra pofitas, quarum tres tantum evaferunt, fluxus e Bubone ab eo primum animadverfus eft certiffimum falutis indicium attuliffe, quod in eodem cafu etiamnum obtinet. Medici quoque fermone utitur, de variis medendi rationibus, quas experti funt homines, & quemadmodum eæ fruftra fuerint, loquens, ut de Balneis, &c. item de diverfis ægrotantium Symptomatis; ac fpeciatim quod ad Febrem attinet, neque coloris mutationem neque æftum in corpore fuiffe ait: & Febriculam adeo

PROCOPIUS.

h Lib. 4.

i 5, 5.

PROCOPIUS.

lentam usque ad vesperam extitisse, ut ne Medicus quidem, explorato Pulsu, discrimen ullum subesse vereretur. Videbis in lectione Thucydidis ac Lucretii, nullam aliam ejus temporis homines habuisse dignoscendæ Febris rationem, quam ex tactu corporis: siquidem ars tentandi Pulsum, atque ex eo judicandi, posterioribus ætatibus inventa est. Is etiam narrat, quam parum in causis morbi vulgo prolatis acquiescerent: ideoque eorum qui Ulceribus Pestilentibus mortui sunt cadavera aperuerint, atque ingentem ortum intus Carbunculum deprehenderint. Unde disci potest, etiam ejus ætatis Medicos in nullo Scientiæ genere hospites fuisse, quæ ad Artis Praxin promovendam pertineret: iique, ut Anatomiam præsertim excoluerunt, sicut ex hoc loco constat, ita quoque in rectos eam usus deduxerunt, ope ejus morborum causas & varia investigando Symptomata. Una res in Historia hac magnam attentionem meretur; ea de Contagione est. Neque Medicus neque alius quispiam, Procopio referente, contrectatione ægrotantium aut mortuorum (ob eam solam causam, hoc, ut opinor, intelligi vult) vitio correptus est; plurimique mirandum in modum integri permanserunt, quanquam infectos curare ac sepelire non desissent: illud etiam subjicit Euagrius, licet id magna ex parte contagiosum fuerit, quosdam tamen, qui juxta decumbentes, vitam perosi, hærerent, neque morte neque morbo excipi potuisse. Ac profecto in Morbis omnibus Epidemicis, quantacunque demum iis Contagio subsit, exempla adduci possunt, quæ hanc non ad singulum quemque pertigisse demonstrent. Ipse etiam Procopius Pestem illam per Contagionem fuisse propagatam censuit, uti liquet ex iis quæ postea subjicit, hanc scilicet semper juxta Mare initium sumsisse, atque inde diffudisse se in Regiones Mediterraneas: quæ res omni ratiocinatione fortior est ad probandum illud, Quod Morbus hic per Commercium & Communicationem, & a longinquo apportari & in longinguum dispergi possit. Et hæc quidem vulgaris fuit in primis ætatibus opinio.

PAULUS.

Sed ut illuc unde abii, si modo hæc digressio est, revertar; de quarto jam ultimoque ex Veteribus Scriptoribus Græcis, quod in me suscepi, loquar. Is est Paulus, qui licet a Clerico in Quarto Sæculo collocetur, haud ante Septimum vixit: quique, utut Collector, tamen ab Oribasio (prout hic mutilus jam a nobis legitur) Aetioque plurimum differt: & multa ab Alexandro, non modo sensum exprimens, sed & ipsa quoque verba exscribit. In Ægina Insula natus est, peregrinationes multas obiit, & magnum ita in diversis Regionibus medendi usum acquisivit. Atque hæc ei laus tribuenda est, quod Morborum descriptiones tradat breves ac plenas: isque utcunque exscriptor, de Morbis Mulierum, quod notatu haud indignum est, speciatim agit, primusque ex omnibus Viris quorum memoria ad nos pervenit, Artem Obstetriciam tractavit: unde ab Arabibus Obstetricius etiam dictus est, Librumque a Fæminarum Prægnantium malis orditur.

Quædam

640. Quædam Veterum Medicorum fragmenta Paulo accepta ferri debent: ac præsertim Epistola Dioclis ad Antigonum de tuenda Sanitate. PAULUS.

Lubet autem de hoc Auctore sententiam meam paulo distinctius proferre, ideo quod a nonnullis ita despici videtur, ut in eo nihil cujusvis momenti occurrere contendant. Atque intra Sextum ejus Librum consistens, Virum hunc operam omnem in alienis laboribus colligendis minime consumsisse, haud dubitanter probari posse concipio. Liber iste Operationum Chirurgicarum enarrationem seorsim complectitur: quod opus in suo genere perfectissimum judico, ex iis saltem quæ ante Scientiarum instaurationem prodierunt. De Operationibus loquor, quæ manum exigunt; nam ea quæ extrinsecus applicantur Vulneribus Ulceribusque ac cæteris vitiis, in Quarto Libro fuse exposita sunt. Ex ipso autem illo Volumine satis constat, Operationes Chirurgicas a Paulo ipso administratas fuisse: siquidem varias rationes, & ab Antiquis, & a coætaneis suis, & a se ipso usurpatas, describit. Harum etiam eventum sæpe commemorat, & felicem & infaustum: deque eodem argumento agens, Galenum in omnibus adeo non exscribit, ut ab eo interdum dissentiat, Recentioremque Experientiam illius[l] Doctrinæ præferre videatur. Ita in Capitulo de[m] Aneurysmate, adductis iis quæ a Galeno de hac re dicta sunt, opinionem suam de curandi ratione interponit. Eodem modo cum Leonide agit (qui & ab eo & ab Aetio frequenter nominatur) in tractatione Herniæ Varicosæ. Immo Antiquos ita parum superstitiose sequitur, ut iis, quæ ab Hippocrate ipso de Nasi fracti repositione præcipiuntur, minime contentus, magis recentem viam proponat, cui potiores etiam deferre videtur.

Quid si etiam Collector iste multa nos in hac Arte doceat, a nullo antea, quantum sciri potest, Antiquiore memorata? quod inquisitione facta aliquis verissimum, credo, reperiet: præsertim si cum Celso conferatur, qui Chirurgiæ statum, prout illa Veterum ac suo tempore sese habuit, accuratissime nobis ante oculos posuit; cui quidem, Galeni ætate, vix quicquam incrementi accessit. Tamen in multis rebus fusior & explicatior est Paulus; sicut in curatione Hydrocephali, in Paracentesi, sive in Thorace, sive in Abdomine facienda, &c. & in Calculi e Vesica extractione. Celsus quidem omnes infra nonum annum & supra decimum quartum hac ultima Operatione interdicit; eandem Paulus in media, & aliquando in provecta ætate, admittit, licet hanc in primis ætatibus optime cedere fateatur. Illud in hac Operatione amplius animadvertit, quod in ipso Perinæi medio minime fieri debeat incisio, sed oblique in altera parte, idque sinistra, versus clunem: quodque extrinsecus hanc amplam esse oporteat, intus vero haud ampliorem quam ut per eam exitus Calculo detur. Sunt & alia in hoc Volumine Chirurgico, quæ nova plane videntur: ut cum de[o] Patellæ fractura agit, quem casum rarius incidere ait, licet is Chirurgis nostris sæpenumero oc-

l 87. m 37. o 100.

currat

Paulus. currat. Ejus nullam mentionem habet Celſus. Venas [p] Jugulares A. D. in obſtinatis Oculorum fluxionibus aperit Paulus; quod quidem experimentum a nullo Antiquiore factum invenio, ſi Alexandrum excipiamus, qui hunc Venæſectionis modum adhibet in [q] Angina. Deſcribit etiam ille Arterias pone Aures incidendi rationem, quam in Ophthalmia uſurpat ac Vertigine: contra Celſi Aphoriſmum, qui Arteriam diviſam negat rurſus coire. Tamen Arteriam ab Aretæo, & nonnunquam a Galeno aperiri juſſam videmus, ut alias fuſius oſtendetur. Ac prout ille Cucurbitulis frequentius utitur, ita quoque novum inſtrumentum ad id, ſive Scarificatorem, adinveniſſe videtur, qui, tres cuſpides habens, tres inciſiones uno eodemque tempore [r] faciat.

Caput de Telorum & [ſ] Sagittarum, &c. extractione notatu digniſſimum eſt, & multa magnæ utilitatis præcepta continet; deſcriptio autem Telorum, quæ apud Veteres in ea ætate, ac præcipue apud Ægyptios, in uſu erant, admodum curioſa eſt, dilucida, ac brevis.

Varia Herniarum genera, præſertim [s] Inteſtinalem, ample & accurate deſcribit; ejuſque cauſas & Symptomata differentia explicat, prout ea vel a Ruptione, vel a Diſtentione Peritonæi ortum ducit: unde Inteſtinum, quod Ilei pars eſt, hujuſque Membranæ Productionibus incumbit, facile vel in Inguen vel in Scrotum prolabitur. Ideoque in quibuſdam caſibus neceſſario facienda eſt inciſio, ut reponi poſſit Inteſtinum; quæ quidem Operatio accurate admodum hic ac minute traditur, magis etiam quam in Celſo: hæc autem ab Antiquis probe cognita, a Rouſſeto, Paræo, & Hildano commendata, a præſtantibus denuo quibuſdam apud nos Viris renovata eſt. Celſus quidem ait, id remedium eſſe quod puerilis tantum ætas & modicum malum, recipiat: ac duo poſtremo memorati Auctores id ſolum in ultima neceſſitate, pro extremo refugio, præcipiunt; conſtat etiam illorum tempore rem fere in deſuetudinem abiiſſe: quanquam exemplum ab [t] Hildano prolatum de homine ſupra annos ſeptuaginta nato, qui ab eo hac ratione curatus eſt, luculenter oſtendit Operationem non modo tutam eſſe, ſed etiam melius ceſſuram ſi primis quibuſque temporibus adhibeatur, antequam Sphaceli diſcrimen ſubſit. Barbettus viam incidendi Abdominis proponit in Iliaco affectu, ubi Inteſtini Introſuſceptio eſt; quod ſi caſus iſte talem curandi rationem patitur, eandem, ubi morbus ex alterutra Herniarum ſupra poſitarum naſcitur, poſt inutilem aliorum Remediorum applicationem, adhiberi potius oportere cenſeo; præſertim cum in Epigaſtrio nihil magis periculi, quam in Proceſſibus Peritonæi incidendis appareat. Ideoque tria nobis Operationis hujus revera præſtitæ exempla tradit Rouſſetus: unum a Circulatore, reliqua duo a Chirurgis eo tempore illuſtribus. Inguinalis Hernia, juxta omnes Auctores, principium duntaxat Inteſtinalis Herniæ eſt; Inteſtinum vero per Inguen neceſſario deſcendere debere aiunt, antequam in

p 40. q 4, 1. r 41. ſ 86. s 6, 65. t Cent. 6, 73.

Scrotum

40. Scrotum devolvi poſſit; unde Paulus affirmat Enterocelen ſemper a Bubonocele præiri. Illud etiam inter Anatomicos pariter omnes & Chirurgos convenit, Inteſtinum per Muſculorum Abdominalium Circulos, ſive Foramina, prolabi. Quanquam vero dubium non eſt quin hoc frequenter incidat, tamen ſi rem paulo attentius perpendamus, alia fortaſſe reperietur Inteſtino via, hactenus parum obſervata, per quam id deſcendens Bubonocelen produxerit. Cavum in Femore, inter Muſculum Pectineum & Sartorium, ubi Vaſa Cruralia tranſeunt, eſt admodum notabile: & Muſculorum Abdominalium Tendines hic ita laxe poſiti ſunt, ut id ab Abdomine nihil niſi adipis paulum ac fibræ aliquæ membranoſæ diſcriminent: ex quo diſci poteſt, quam facile Peritonæum preſſione quavis per interſtitium hoc in Cavum illud depelli poſſit: præſertim cum id, ob erectum hominis inceſſum, in linea ad Abdomen magis directa jaceat, quam ipſi Tendinum iſtorum Circuli. Ac ſi narrationes eorum ipſorum hominum conferamus, qui Bubonocelen in Proceſſibus Peritonæi ſemper naſci exiſtimant, eos de nulla alia re, niſi de hoc loco, convenire reperiemus. Notat Fabricius ab Aquapendente, Bubonocelen, & Venæ Cruralis Varicem, ſæpenumero Bubonem fuiſſe creditas: in quo caſu, aut Vena aut Inteſtinum, magno cum hominis periculo, ſectum eſt. Nemo non ſcit Bubones in iis ſemper Glandulis ſitos eſſe, quæ ſuper Vaſa Cruralia jacent; unde conſtat hunc in ea fuiſſe opinione, ut frequenter eundem locum Bubo ac Bubonocele occupent: qui locus id Cavum eſt de quo diximus. Et ob eandem rationem Bubonocele a Celſo videtur appellari, Varix Inguinis. Bernardus, nuper Chirurgus Regius, caſui affuit, in quo Inteſtinum ſe ſub cute uſque ad medium Femur protendit; fieri illic nullo modo potuit, quin id per interſtitium ſubter Muſculorum Abdominalium Tendines delapſum ſit: nam ſi per Circulos devolutum eſſet, in Scrotum recta tetendiſſet, neutiquam vero divertiſſet in Femur. Viam quoque hanc videtur ſignificare Barbettus, licet eadem ac cæteri obſcuritate ſe involvat; ait enim ille, "Experimur etiam Proceſſum Peritonæi ita poſſe diſ-"rumpi, ut Inteſtina non in Scrotum, ſed inter Cutim & Muſ-"culos, verſus Femur, ſeſe urgeant." Ubi, ſi per has voces, "Pro-"ceſſum Peritonæi," ejus Productiones eas intelligit quæ ex Tunica Vaginali oriuntur, jam probavimus in ſedem ab eo deſcriptam Inteſtinum prolabi non poſſe. Huic rei aliquam fortaſſe lucem afferet Herniæ Inguinalis in Mulieribus conſideratio: quam a Ligamentis Teretibus Uteri oriri putat Fallopius, cum hæc per Muſculorum Abdominalium Foramina in iſto Sexu tranſeant, perinde ac Vaſa Spermatica in Viris faciunt. Id quidem veriſſimum eſt: verum haud in eodem loco; nam in Mulieribus hi Circuli ſuper Os Pubis poſiti ſunt, & Ligamenta, quamprimum per hos exierint, cum Tendinibus firmiter Oſſi inſeruntur. Ita ut propter anguſtiam viæ, vix hic Herniæ locus eſſe videatur: ac ſi eſſet, Inteſtinum neceſſario recta antrorſum ſuper Os Pubis incumberet; uti quoque nonnunquam

PAULUS.

Paulus. A. D.

facit, etiam uſque ad Labia Pudendi ſe protendens. Verum illud in hujuſmodi Herniis plerumque magis obliquum iter feciſſe verſus Os Ilii deprehendetur. Unde Celſus diſerte ait, Herniam in Mulieribus "fieri præcipue circa Ilia." Quod Peritonæum in hoc loco diſtendi poſſit, ex iis liquet quæ de Hydrope in Membrana iſta orto tradit Nuckius: ubi aqua ſe diffundens, eo referente, ſaccum effinxit in Femore, "per vacua Muſculorum ſpatia." Hildanus autem, in explicanda Herniæ Uterinæ cauſa, extenſionem Peritonæi accidiſſe putat, "circa foramina illa, circa quæ Bubonocele fit in Mu-"lieribus:" ac ſi verba hæc, quæ profecto ſatis ambigua ſunt, & de induſtria fortaſſe eo modo expreſſa, cum deſcriptione poſituræ Tumori ab eodem aſſignatæ conferamus, ea nonniſi Interſtitio a nobis memorato convenire poſſe deprehendemus. Quantæ capax ſit diſtentionis Peritonæum, ex Aſcite ſolo luculenter diſcimus: & a Chirurgiæ Scriptoribus liquido probatur ejus magnitudinis diſtentionem, quæ in eo caſu plerumque fit de quo agimus, ſine Ruptione accidere poſſe in aliis etiam locis, præterquam in Membranæ iſtius ad Inguen aut ad Umbilicum productionibus. Exempla talium Herniarum Barbettus profert, in Dorſo ſcilicet, ſupra Umbilicum, longe ſupra Ilia; quæ, ut ille ait, pro Abſceſſibus inſcienter ſectæ ſunt. Paulus quidem inter Hernias Inteſtinales diſcrimen facit, prout eæ vel ex Ruptione, vel ex Diſtentione Peritonæi oriuntur: ac diſerte Operationem Scalpelli ope ſuſcipi vetat, niſi in poſteriori genere. Sed quicunque harum partium Anatomiam attentius conſideraverit, hunc ab eo plane diſſenſurum confido: nam in Ruptione Peritonæi, ſi Operatio præſtetur, ac reponatur Inteſtinum, facile concipi poteſt, qua ratione omnes Peritonæi, perinde ac cæteræ, partes ita rurſus ſanari & coire valeant, ut nullam in poſterum Inteſtino deſcendenti viam præbeant. At in Diſtentione, ſi poſt Operationem etiamnum tenditur Peritonæum, quod aliter fieri nequit, quomodo Herniæ prohibetur recurſus? Ut ejuſmodi Diſtentio recte concipi poſſit, Præparationes curioſiſſimæ accurati illius ac diligentis Anatomici, Doctoris Douglas, inſpici debent: is enim primus veram nobis Peritonæi ſpeciem repræſentavit; quæ quidem pars ingentis momenti eſt, ejuſque Structura attente conſideranda eſt, non modo in hac Operatione, ſed etiam in ea extractione Calculi quæ fit per inciſionem Abdominis. Idem quoque primus perſpicue demonſtravit, ab externæ Peritonæi Lamellæ elongatione Vaginalem Teſticulorum Tunicam, uti Auctores aiunt, neutiquam efformari, ab ea vero produci Tunicam, quæ & eſt & ab eo commode appellatur, "Tunica Vaſorum "Spermaticorum propria." Poſtea quoque animadvertit in lectione Pauli, hanc ei notam & ab eo deſcriptam fuiſſe, & nominatam ἑλικοειδῆ ex multiplici in iis Vaſis, quæ ab hac teguntur, convolutione. Cornarius cæterique Expoſitores, de ejuſmodi Tunica minime ſomniantes, vocem hanc emendant, & hujus vice legi volunt ἐρυθροειδῆ, iſtam cum Vaginali confundentes.

Alia

40. Alia deſcripta eſt a Paulo Operatio, modus ſcilicet aperiendi Arterias pone Aures, in [t] Defluxionibus cæteriſque Capitis morbis: quod quidem Remedii genus ab Hippocrate uſurpatum & a Galeno ſtrictim memoratum video: ejus autem præſtandi modus magis explicate ab hoc Auctore traditur, fitque vel per tranſverſam Sectionem applicato poſtea Cauterio, vel per Exciſionem. Priorem viam pleniſſime [u] Paulus explicat; idemque in proximo Capite poſteriorem exponit, quam altera magis vulgarem fuiſſe credimus: nam Aretæus, qui voces omnes curioſe ſemper deligit, nullam, præter hanc poſteriorem, [x] Arteriotomiam commemorat. Hæc duo fuerunt ſola Arterias incidendi genera, non modo in Græcorum, ſed in [y] Arabum quoque Schola ſervata. Quare miremur unde Recentioribus quibuſdam in mentem venerit, Antiquos eodem modo Arterias in Sanguinis detractione ſecuiſſe, quo in Venis uſi ſint, id eſt, inciſionem per Lanceolam faciendo. Unum quidem, ſed unicum, in quo Arteriotomiam hac ratione præſtitam ſuſpicari poſſimus, in Medicorum Monumentis exemplum reperio: hoc a [z] Galeno prolatum eſt, qui, quantum ejus ſenſum aſſequor, in eo Volumine quod de curandis Morbis per miſſionem Sanguinis compoſuit, primus experimentum hoc, idque in ſe ipſo, videtur tentaſſe. A dolore prope Diaphragma urgente in diſcrimen adductus, bis per ſomnum, ut remedium hoc experiretur, monitus eſt: idque adeo fecit, Arteriam inter Pollicem digitumque Indicem ſecans, ex qua Libram Sanguinis detraxit: unde ceſſavit ſtatim dolor, & ipſe ad ſanitatem rediit. Similem in Sacerdote quodam caſum memorat, qui per Arteriæ in Manu inciſionem a deſperata Pleuritide convaluit. Hoc ille ſucceſſu adductus eſt, ut in omnibus doloribus violentis atque inhærentibus, idque præcipue in Membranis, cum a calore ortum ducerent, Manus atque Capitis Arterias incideret. Idem in eodem loco ait, Arteriam in Talo poſt Vulnus, non relicto Aneuryſmate, iterum glutinatam ſe vidiſſe; alibi [a] quoque ſimilem caſum refert, ubi per errorem puncta eſt Cubiti Arteria; erat hæc inciſio admodum exigua, ex quo fortaſſe factum eſt, ut ea rurſus, quatuor dierum ſpatio coierit: quod ita nunquam alias obtigiſſe, ſed in re pari Aneuryſma ſemper conſecutum deprehendit Galenus. De Vulneribus Arteriarum Obſervationem ſubjicit, hæc minus periculoſe fieri in Puerili ætate ac Muliebri ſexu: in quibus Vaſorum Tunicas minus rigidas, atque ideo facilius uniri, exiſtimat. Utrumque ſupra poſitum curandi genus moleſtiam & dolorem vehementem creat: id autem quod per Lanceolam præſtatur ita omni difficultate vacat, ut hoc ab inſequentibus Græcis vix uſurpatum eſſe demiremur: non fuiſſe autem, ex hoc Scriptore & [b] Actuario evidenter apparet. Quodque admirationem auget, ubi Arteria in cutis ſuperficie jacet, Oſſique incumbit, parum hac in Operatione Artis, & periculi etiam minus, videtur. Hujuſmodi eſt Arteria Temporalis; unde Recentiorum nonnulli hanc

t 6, 4, 5. u διατέμνειν, διαιρέειν. x ἐκτάμνειν, 1, 2, 3. y Rhaz. ad Almanz. 9, 1.
v Curat. per Ven. Sect. 13. a Meth. Med. 5, 7. b Meth. Med. 3, 4.

aperire

PAULUS. aperire auſi ſunt in omnibus fere Capitis morbis, ac præſertim in Hemicrania. Paræus[c], qui ſine dubio Artem ſuam cum ſcientia exercuit, docet, quantam inde utilitatem in hoc caſu non modo ægrotus quidam alter, ſed & ipſe etiam ceperit, poſtquam fruſtra fuiſſent alia omnia remedia. Addit etiam, longa ſe experientia comperiſſe, Arteriæ per Lanceolam inciſionem, non eo, quo vulgo creditur, diſcrimine comitari; ſed & hanc haud incommodius Vena coituram, modo plus ei aliquanto temporis tribuatur; neque ſanguinem ex ea rurſus unquam erupiſſe, ſi per quatuor dies, uti fieri debet, ſplenium ſuperimpoſitum ſervabatur. Illa, quam de Chirurgo quodam Tigurino, in Epiſtolis ſuis prodit Vir magnæ fidei Geſnerus[d], admodum ſingularis eſt Hiſtoria; nam Chirurgus iſte, cum vehementi Hemicrania ſingulis annis conflictaretur, Temporalem Arteriam a Geſnero quidem juſſus eſt incidere; verum is doloris impatiens, hanc ſuo modo tranſverſam ipſe ſecuit, treſque emiſit Sanguinis Libras: revertente autem dolore temerarium idem experimentum iteravit, & ad ſanitatem integram pervenit. Quamque non difficulter incidatur hæc Arteria, facile colligi poteſt ex iis quæ rettulit [e] Meckerenus: qui cum Operationem hanc duodecies præſtitiſſet, nihil unquam ex ea ſiniſtri, niſi una vice, idque ob incuriam ægrotantis, minime vero ex quovis in Operante defectu, accidiſſe vidit. Idem, quo ſecurior poſt Operationem præſtetur Arteria, idoneam admodum atque commodam deſcribit, quæ ſemper ei in uſu eſſet, Faſciam. Id denique, ut argumentum abſolvam, animadverti debet, [f] Proſperum Alpinum ſe non modo Arterias in Temporibus, ſed etiam pone Aures, in Fronte, in Talo, & alibi apud Ægyptios, in Morbis compluribus Diuturnis, haud minus frequenter, quam Venas, vidiſſe ſectas; iique contra omnes Inflammationes internas eandem ipſam Arteriam quam in ſimili caſu aperuit Galenus, eam ſcilicet quæ inter Pollicem Digitumque Indicem eſt, incidere ſolebant. Operationis item viam refert, quatenus vel ad Inciſionis modum, vel ad Faſciæ genus pertinet; illud etiam notans, inter omnes caſus, quorum ipſe teſtis oculatus exſtiterat, nunquam cuiquam male rem ceſſiſſe, neque id unquam obtigiſſe incommodi, ut Aneuryſma ſuccederet. Multa ejuſmodi in [g] Severino quoque exempla occurrunt.

Hactenus de veritate facti. Arteriæ aperiendæ Scopus neceſſario eſt, aut Derivatio, aut Revulſio: quanquam ubique Revulſio mihi ſola proponi debere videatur. Veluti, cum in Fronte, aut in Sutura Coronali, dolor eſt, annon Arteriarum apertio vel in Occipite, vel prope Aures, (ut Oribaſius ex Antyllo jubet) evidenter Revulſionem efficit? quanquam Severinus per id Derivationem fieri affirmet, ſecumque eodem tempore ipſe diſcordans, ubi in poſteriori parte dolor eſt, Arteriæ anterioris ſectionem Revulſioni cauſam præbere tradat. Id ſolum in præſentia de Revulſione dicam, ejus effectum in eo maxime conſiſtere, ut ſubito peragatur; certe dum ex Arteria

c 16, 4. d 3, 96. e Obſerv. Chirurg. 38. f Med. Ægypt. 2, 12. g Chirurg. Effic. 42, 45.

Sanguinis

40. Sanguis fluit, sensibus ipsis evidenter patet, quanto vehementior ac celerior necessario ex ea, quam ex incisa Vena, sit Revulsio: quanta porro inde Vasis, ex quibus illa fit, libertas tribuatur, quo validius eam quæ illis naturaliter inest vim contractilem exerant, & inutili qua obstruuntur materia sese exonerent, ubi nulla jam iis cum affluentis Resistentia Sanguinis lucta aut contentio est. Fortior etiamnum est Revulsio, ubi Sanguinis cursus intercipitur, uti fit cum Arteria ad partem affectam tendens secatur: hæc vero ejusmodi Revulsio est, quæ a Sectione Venæ nunquam potest contingere. Quantumvis autem Operatio hæc rationi congruat, vereor ut unquam veniat in usum, quia suasor ejus periclitatur ne per aliorum incuriam famæ suæ officiat; hæc utique magna est Chirurgi infelicitas, ut peritia sua consiliis ab Arte prorsus alienis prævertatur. PAULUS.

Ab argumento hoc consequenter venio ad mali ejus considerationem, quod Scissuræ cuivis in Arteria, aut Vulneri, aut aliquando exiguæ admodum, uti dictum est, puncturæ supervenit. Id Aneurysma dicitur; de quo [h] Auctor noster quædam habet ab aliis eo prioribus intacta. Nam repetitis iis, quæ de eadem re tradiderat Galenus, suas aliquas Observationes adjicit: accurateque ea distinguit, quæ ab Anastomosi ortum trahunt, ab his quibus originem Ruptio Arteriæ præbuerit. Priora magis oblonga sunt & altius conduntur, impressoque digito sonitum quendam reddunt: posteriora superficiei magis vicina & rotundiora sunt, neque sonum faciunt; in utrisque vero Sanguinem extravasari putat. Aneurysmata in Capite atque Gutture desperata pronuntiat [i] Aetius, omnemque horum curationem suscipi vetat, nihil præter Emplastrum e Cupresso iis applicari jubens. Isque Operationem Manualem his tantum vult Aneurysmatis, quæ in Brachio sunt, adhiberi. Paulus autem, licet incisionem haud tuto fieri judicet in iis quæ Axillas, aut Inguen, Collumve occupaverint, aut alibi etiam, modo grandia sint, ne ex Vasorum amplitudine profusio magna Sanguinis oriatur: tamen hactenus ab Aetio discrepat, ut ea quæ in extremis partibus, aut Articulis, aut in Capite præsertim reperiuntur, Chirurgiæ ope curari commode existimet. Operationem certe, pro utroque Aneurysmatum a se expositorum genere, accuratissime describit; post factas Ligaturas, vas dividi jubet, & Arteriam non modo supra sed etiam infra vulnus vinciri diserte præcipit, sicuti nostrates hodie Chirurgi facere consueverunt: cum in utraque re manifeste deficiant Batavi, quod ex Barbetto [k] colligere licet, & videri fusius potest in duobus casibus, quorum alter in secunda Ruyschii Observatione memoratur, alter autem in Experimento Nuckii nono & vigesimo.

Cum toties Aneurysmatis mentionem habuerim, de eo amplius differendi veniam oro; neque ineptam fortasse in hoc loco disquisitionem arbitraberis, si ad varias de illo contentiones, & ad incertas parumque claras ejus explicationes nobis traditas respexeris. Aneurysma a Galeno, atque hic itidem a Paulo definitur, " Tumor

h 6, 40. i 4, 3, 10. k Chirurg. 144.

 "ab Arterioſo Sanguine extravaſato productus;" idque a Ruptione in Arteriæ Tunicis ortum trahere, conſtans ſemper fuit Græcorum omnium pariter atque Arabum Medicorum ſententia. Primus Arteriam non Rumpi, ſed Dilatari tantum aſſeruit Fernelius. Videturque idem ſenſiſſe Veſalius; nam cum Adolphus Occo, qui caſum refert ægri Tumorem in Dorſo habentis, cujus ipſe curationem una cum Achille Gaſſero ſuſcepiſſet: & in conſilium advocatus eſſet præſtantiſſimus ille Anatomicus Veſalius, rem ſtatim conjectura aſſecutus eſt, idque Aneuryſma eſſe pronuntiavit ex Aortæ Dilatatione productum. Simulque declaravit, Sanguinem intra ejus Tunicas contineri; eo modo quo fit in Venis quas Varices occupaverint: ſeque in hujuſmodi Tumoribus deprehendiſſe modo humorem glaciei aut cryſtalli inſtar concretum, modo Sevum referentem, & aliquando Sanguinem grumoſum Molæ ſimilem. Aperto cadavere, Aortæ cavum vehementer diſtentum apparuit, multuſque in eo Sanguis concretus juxta Veſalii prædictionem, unde ingens ei nomen acceſſit. Et Arterias quidem diſtendi poſſe, ex frequenti hominum, veneno & aliis quibuſdam affectibus mortuorum, inſpectione certum eſt. Notabilis illa eſt Hiſtoria a Vido Vidio relata, quam & ipſe raram fatetur, de enormi omnium circumquaque Capitis Arteriarum intumeſcentia, quæ ingentes repræſentaret Varices. Cumque, eodem teſte, Fallopius, qui inciſionem ejus ſuſceperat, jam in procinctu eſſet ad id exequendum, Tumoris magnitudine perculſus deſtitit a ſententia, neque ultra quicquam moliri auſus eſt. Verum hujuſmodi diſtentio, quæ ſe per tot ramos æqualiter diffundit, vix a quoquam nomen Aneuryſmatis obtinuerit: nam id quidem diverſæ naturæ, magiſque circumſcriptus Tumor eſt.

Sennertus, Fernelii opinionem emendans, neque Dilatatione ſola contentus, omnium Aneuryſmatum naturam in Muſcularis, ſive Internæ, Tunicæ Arterioſæ, Ruptione ſtatuit, Externa interim illæſa remanente. Mihi quidem manifeſtum videtur Sennertum, quanquam de eo prorſus tacet, ab Hildano doctrinam hanc eſſe mutuatum, qui eandem rem verbis planiſſimis expreſſit. Aneuryſma ab Hildano deſcriptum Puncturæ ſupervenerat: & in eo quidem caſu fieri poteſt, quemadmodum ille conjicit, ut Exterior Tunica per compreſſionem uniatur, cum ex membranoſis atque admodum glutinoſis partibus conſiſtat, uti liquet ex eo quod ab hujuſmodi duntaxat pelliculis extrahatur Gluten; ſed cum fibræ Interioris Tunicæ Muſculares ſint, eæ ſtatim ut a Ruptione contrahantur ac breviores fiant neceſſe eſt, ita ut a ſe invicem diſcedentes difficilius poſtea coeant. Neque concipio, qua ratione hujuſmodi Aneuryſma formari poſſit, niſi cum a Punctura oriatur, quæ tamen interdum etiam ambas Tunicas perforat. Nam ubi cauſa interna eſt, improbabile prorſus videtur, ut ea vis quæ perrumpendæ interiori Tunicæ ſuffecerit, reſiſtentiam ullam ab Exteriori inveniat, quam altera quinque vicibus ad minimum eſſe debiliorem omnes fatentur. Nihilominus ſententiam hanc, licet vix ullam veritatis ſpeciem præ ſe ferat, amplexi

1540. plexi sunt Willisius, Barbettus, aliique Medici: unde per multos annos ista Aneurysmatis definitio obtinuit. Certe ex quo primum hæc opinio de nulla Sanguinis Extravasatione prolata est, Auctores omnes qui vel Medicinæ vel Anatomiæ Corpus aliquod contexuerunt, Hypothesin hanc secuti sunt: neque argumentum de quo scribere aggressi sint, neque id ipsum quod super argumento suo scripserint, satis comprehendentes. Id Exemplo lubet confirmare: Vehementer contendit Forestus, omnia Aneurysmata ex Arteriæ Dilatatione procedere; tamen in eo, quod in omnibus suis Operibus unicum profert, Aneurysmatis casu, Tumor ex Ruptione ortus est, Sanguisque extravasatus. Diemerbroekius autem, doctrinæ tunc vigenti obsecutus, Aneurysma contra Regii placitum definit, qui Ruptionem in Arteria esse statuerat: ac deinde Aneurysmatis Historiam adducit, in quo erat Ruptio: sed postremo absurde concludit id non fuisse Aneurysma, ea sola de causa quod esset illic Ruptio, & consequenter haud intra suam definitionem caderet.

PAULUS.

Præcipua argumenta quibus Dilatationis fautores insistunt, quibusque ii premuntur qui in Arteria Ruptionem agnoscunt, his duabus quæstionibus continentur: quomodo fieri possit, si sanguis intra Vasorum Tunicas non concluditur, ut in Aneurysmate contingat Pulsatio? & si Sanguis Extravasatus est, quare non in Pus vertatur? Quod ad Pulsationem pertinet, certe non difficulter comprehendi potest, Sanguinis jugem in Arteriis impulsum huic quoque necessario motum communicare, qui contiguus ei, quanquam Extravasatus, jacet. Vis Percussionis ingens est: & in Vesica Aere plena novus, utut exiguus impulsus, ope Syringis factus, quicquid in ea est movebit, ejusque latera distendet, id quod experimentis probatur. Quod si Arteria ampla est, & prope superficiem cutis jacet, neque longe a Tumoris Centro abest, & si Aneurysma haud nimiam in longitudinem protenditur, Pulsatio vehemens erit, quanquam haud rupta sit Arteriæ Tunica. Idque non modo ratione, sed etiam re evinci potest. Apud Severinum casus est, in quo post Vulnus in magna Femoris Arteria, in interstitia Musculorum Sanguis ad sex Libras effusus est, fuit autem in Tumore adeo violenta Pulsatio, ut ambas ei manus impositas attolleret. Cum Aneurysma alte inter Musculos conditur, sæpissime Pulsatio non sentitur. Ad hæc accedit, quod obscurior ista fieri possit, penitusque demum extingui, increscente Sanguinis coagulatione: multa vero tam in Severino, quam in Littro, exempla occurrunt, ubi ea, primo vehemens, postea omnino evanuerit. Quare hæc non semper ejus comes inseparabilis putanda est. Profecto in Tumoribus plerisque contrario modo ratiocinandum est: & ubi Pus non evidenter apparet, Aneurysmatis semper suspicio esse debet: multique ex defectu hujus cautionis Abscessum esse falso credentes, Tumorem in ægri perniciem aparuerunt. Ea quæ de Pulsatione dicta sunt ad secundæ objectionis solutionem accommodari possunt; nam si Tumori motum communicari concipiamus, facile comprehendemus etiam, qua ratione idem motus Sanguinis

PAULUS. guinis putrefactionem arceat, perinde ac si in Arteriæ Tunicis contineretur, distentione tantum ampliatis. Levis profecto impulsus perfectam in magna Fluidi cujusvis copia stagnationem impediet. Ita in Ecchymosi, Sanguis extravasatus sæpissime non suppurat, & si id evenit, aliqua pars ejus in rubrum abit Coagulum, a cæteris separata ac distincta, Puris admistione omni vacans. Huc omnino pertinet casus e Severino supra memoratus: ubi posteaquam Tumor per quadraginta dies increvisset, ex eo sex Libræ puri Sanguinis eductæ sunt, in Musculorum interstitiis extravasati, quique ad Pus nullo modo tenderet. Quid quod res ipsa a Scriptoribus istis posita, omnem nempe Sanguinem in Pus verti, jure in dubium revocari possit; nam quænam ea sit in Sanguine qualitas, aut cujus generis hæ particulæ, quæ hunc ad suppurationem idoneum reddant, Problema, fateor, solutu est difficile: id autem pro certo habeo, inesse quiddam Sanguini Arterioso, quod quo minus is in Pus vertatur haud raro prohibet.

Ita argumentorum, quæ ad evertendam Veterum opinionem adducuntur, infirmitatem perspicimus: & Experientia ipsa, e dissectionibus hic adhibitis, litem plerumque in eorum gratiam dijudicat. Nam ut ad casum revertamur, ubi Vesalium interfuisse antea diximus (quæ quidem Aneurysmatis dissecti prima est Historia) præter Arteriæ Dilatationem, ingens Ruptio erat, uti tradit unus ex præsentibus illic Medicis, Achilles Gasserus. Saporta, Fernelio coætaneus, qui videtur hunc designare, licet ejus nomen minime proferat, tres casus minutissime narrat, in quibus rupta est Arteria. Horum primus, a Sennerto excerptus, fuse quoque ab eo repetitur, qui pronuntiat id Aneurysma non fuisse. Verum exputare nequeo, quare huic potissimum casui sese opposuerit, & omnium explicatissimo, & cavillationi minime opportuno: nam post dissectionem magna vis puri Sanguinis educta est, & Arteria dilatata ac rupta apparuit; porro cum æger in vivis esset, in Tumore Pulsatio sentiebatur, isque pressioni cedebat. Quod si hoc non Aneurysma est, nescio quænam verba ad id designandum excogitari possint. Complurium Aneurysmatum dissectorum Historiam tradit Bartholinus, unius præsertim, quod Neapoli contigit, quodque argumentum est Libri ab eo scripti, in quo Libro tumida quidem & ampullata oratio est, at res ipsa satis perspicue declarata est. Fuit illud in Brachio, ex Punctura ortum, brachium amputatum est, æger autem obiit. Axillaris Arteria usque ad alas ipsas vehementer dilatata erat, & in ea solum parte, quæ Puncturam acceperat, integra reperta est: ab altera ruptæ omnes Tunicæ, neque rami ab ea procedentes investigari poterant. Utque id in superficie erat, Sanguis grumosus per omne Musculorum iter jacebat. Hornius in Epistola, quæ huic Bartholini Libro attexitur, alium singularem casum memorat, qui quoniam utilia nobis multa ad Praxin consilia subjicit, Historiam ejus omnem breviter enarrabo. Tumor in Sura erat, hunc Aneurysma pronuntiavit Antonius Vacca: alii contra stabant, ac numero præva-

540. prævalentes, quaſi Abſceſſum curaverunt. Ea ratione factum eſt, ut Tumor uſque ad ipſos pedis digitos protenderetur, & ſuperveniret Gangræna, quare coacti ſunt pedem ſupra Talum abſcidere, ne Sphacelus ad femur ſe diffunderet. Tertio poſt die, Tumorem aperire tentaverunt; verum æger in ipſa Operatione extinctus eſt. Quamvis Arteria eſſet ita dilatata, ut ſexies naturalem ejus modum excederet, pars verſus cutim eroſa erat ac perrupta; atque inter Muſculos Gemellos Sanguinis Grumoſi Parenchyma repertum, ita ſolidi ut carnis fere conſiſtentiam æquaret. Caſum huic non abſimilem ipſe vidi una cum Chirurgis Noſocomii Sancti Bartholomæi. Æger ſenex erat, malique habitus; & Aneuryſma, ipſo referente, cum per continuos duodecim annos auctum cepiſſet, ultimis temporibus vehementer increverat. Totam Suram fere uſque ad genu cingebat; & in eo violenta erat Pulſatio, non modo propter cutim, ſed etiam in Muſculis, qua parte ſura eſt craſſiſſima. Multæ e Venarum Valvulis ita prorſus diſruptæ erant, ut Varices portentoſæ magnitudinis locos ſupra atque infra genu occuparent, quæ tamen elevato Crure ſubſidebant. In Amputatione quanquam fortes adhiberentur Ligaturæ, & Operatio confeſtim expedita, e Vaſis ultra Libram Sanguis profluxit, ob ingentem, quæ in Venarum atque Arteriarum Diametris contigerat, ampliationem. Diſſecto Aneuryſmate, inventæ ſunt, præter Sanguinem fluidum, Libræ duæ treſve Thromborum, qui Lamellarum more ſupra ſe invicem diſpoſiti jacebant: univerſus Arteriæ Cruralis tractus magnopere dilatatus, & ramuſculi paſſim ab ejus trunco dirupti, eo intervallo quod ab horum ortu circa digiti quadrantem diſtaret; ex his in interſtitia Gaſtrocnemiorum Sanguis derivatus eſt, ſiquidem nulla cum inferioribus partibus communicatio intercederet. Ita perederat Oſſa Caries, ut foramen ingens in Tibia, Fibulæque pars, quæ longitudine quatuor digitos æquaret, abſumta reperiretur. Hæc in Oſſibus Caries Aneuryſma ſæpe comitatur; caſus duo apud Ruyſchium leguntur, ubi omnes veræ Coſtæ cum Sterno fere conſumptæ ſunt, & exigua pars, quæ ſupererat, putris relicta. Neque vero intellectu difficile eſt, quomodo Tumor talis jugi preſſione Perioſteum afficere in eoque obſtructionem creare valeat, unde paulatim Os ipſum exedatur. Aliud etiam ex hac re diſci poteſt: nam cum Os ea ſoliditate conſtans Aneuryſmatis preſſioni reſiſtere nequeat, credibile eſt Arteriarum Tunicas eidem vi facilius ceſſuras, ita ut inde earum quoque Fibrillæ diſperdantur. Hiſtoriam Aneuryſmatis in Aortæ Trunco Aſcendente prodit Lanciſius, ex quo æger, qui per aliquod ſpatium antea de Palpitatione, animæ defectione, dolore, anguſtia Thoracis, & in eo Pulſatione conqueſtus eſſet, ſubito interiit. Sterni pars ſuperior ab altero latere paulum erat extrinſecus protruſum. Diſſecto cadavere, in tota Aortæ curvatura quiddam lardo ſimile, Cyſti incluſum, apparuit: Foramen in ipſo Pericardio, ubi conſequenter Libræ Sanguinis duæ ſunt inventæ. In ea is ſententia eſt, ut omnia Aneuryſmata ex Arteriæ Dilatatione oriri exiſtimet: neque

PAULUS.

PAULUS. improbabile eſt primis quibuſque temporibus id ita eſſe; nihilominus in præſenti exemplo Fibras corroſas fuiſſe ait, atque hinc Diloricationem, uti ab eo vocatur, explicare aggreditur, in qua, juxta illum, vera Aneuryſmatis natura conſiſtit; id eſt, ſi ejus ſenſum recte capio, in Arteriæ Tunicarum Diſciſſione, ſive Dilaceratione. Guicciardini caſum plane ſimilem, apud Andream Laurentium legimus: in quo non modo rupta erat Vena Cava una cum ejus Valvulis, ſed Aortæ orificium ad Brachii magnitudinem ampliatum. Idem in caſu contigit quem rettulit Paræus: ubi Arteriæ Tunica Interior, quamvis in Os mutata, tamen rupta quoque erat. Certum eſt Aortam, ſupra ejus flexionem, facilius dilatari poſſe, ob reſiſtentiam eam quæ Sanguini illic ex ejuſdem curvatura opponitur; ex quo etiam in hac Arteriæ parte utplurimum Aneuryſmata producuntur: ac ſi iſta in Dilatatione tantum conſiſtant, nullibi hanc facilius quam in eo loco fieri poſſe credibile eſt. In Actis Gallicis longam & particularem duorum in iſto loco Aneuryſmatum Hiſtoriam commemorat Littrus: in quibus ita protruſa erat Arteria, ut ſaccum effingeret ad Thoracem collumque pertingentem, immo in altero caſu, per cervices uſque ad maxillam. Uterque æger Pulſationem primo, quæ Arteriarum motui exacte reſponderet, & moleſtam quandam in Thorace luctam ſenſerat, cum magna demum oppreſſione, ſpirandi difficultate, & totius corporis languore: idque multo antequam extrinſecus quicquam ſupra Claviculas appareret; poſtea alia quoque Symptomata acceſſerunt, qualia fere ipſe in ſimili caſu vidi, dolor ſcilicet, non modo in Pectore, ſed etiam in humeris, in brachiis, & in capite; atque in capite frequens etiam Pulſatio; ſomni parum, iſque haud raro interruptus; in lecto decumbendi ſæpe impotentia, atque inclinato antrorſum corpore ſemper levamentum majus: Spiritus ita nonnunquam impeditus, ut ſubitæ ſtrangulationis metum incuteret. In priori homine, pars aliqua coſtarum, Sternum, & Claviculæ Carie exeſa ſunt. Circulator quidam per Suppurantia Medicamenta Aneuryſmatis partem ruperat, ex quo ſupervenit Gangræna, & poſt tres dies mors. Utrumque hoc Aneuryſma dicit Arteriæ tantum Dilatationem fuiſſe: quanquam vero eorum minuta admodum & accurata ſit deſcriptio, inhæret mihi ſcrupulus, neque perſuaderi poſſum nihil hic fuiſſe niſi Arteriæ Tunicarum Dilatationem. Nam cum ulterius ipſe tradat, Saccum iſtum non modo Coſtis undequaque, & Sterno, & Claviculis, Muſculiſque firmiter adhæſiſſe, ſed Membranas ejus corroſas in iis omnibus quibus adhæreret locis, hæ Membranæ, quas is Sacco tribuit, erant fortaſſe Mediaſtini aut Pleuræ portiones, aut earum, quæ ad Muſculos attinerent, expanſiones. Neque vero contra illud hoc abſurde dixerim, humores extravaſatos Membranam ſibi propriam effingere poſſe, quæ minime pars eorum ſit vaſorum, unde humores iſti profluxerint. Ea quæ omni die in Hernia Carnoſa, atque in Fungis ex magno Cyſtium numero compoſitis aſpicimus, quarum ſingulæ ſuam habent Membranam, & materia ſæpe aliqua impletur ab

540. ab illa quæ cæteris ineſt diſcrepante, eam huic ſententiæ probabi- PAULUS.
litatem aſtruunt, ut ante hujus controverſiæ diremptionem id perpendi ſaltem mereatur. Relatio Aneuryſmatis in Thorace a Ruyſchio expoſita, quod ſine Externo quovis Tumore totum ejus cavum inferſerat, videtur ad hanc rem quadrare: nam ex innumeris, ut inquit ille, craſſiſque Tunicis conſtabat, quæ Laminarum inſtar alia ſuper aliam incumberet, eratque inter has multum Sanguinis coagulati concluſum. Ita in eo caſu quem exponit [d] Littrus, Sanguis inſtratarum more frondium jacebat, Polypum quendam efformans. Et hujuſmodi certe exempla in Severino, Marchetto, aliiſque occurrunt. Popularis noſter Wiſemannus ſemper ſe utramque Arteriæ Tunicam apertam inveniſſe narrat. Denique, quoniam id argumentum omnium validiſſimum eſt quod ex factis ipſis profertur, illud amplius ſubjicere debeo, quod inter omnes diſſecti Aneuryſmatis traditas ab Anatomicis narrationes, vix unum, quod quidem amplum fuerit, inveniatur, in quo non eſſet, juxta Pauli doctrinam, in Arteria ruptio. Ea, quæ a me dicta ſunt, ſatis, credo, oſtendunt, quantum a veritate abhorret iſta a * Recentioribus quibuſdam Aneuryſmatum, in vera ac Spuria, diviſio facta: nam differentia omnis iſta in Tumoris figura conſiſtit. Ac ſiquis iſtorum in hoc argumento diſputationes examinet, diſtinctionem hanc, uti plerumque in Theoria falſam, ita quoque in Praxi nullius eſſe momenti comperiet.

Patet igitur quanta cum peritia Paulus Operationes Chirurgiæ difficillimas exercuerit; atque uti naturam caſuum a ſe tractatorum recte intelligere videtur, ita quoque hunc non minus in optimo curationis modo ſolertem fuiſſe confitendum eſt. Idque amplius animadvertam, eſſe quaſdam Operationes ab eo expoſitas, quæ neque deſcriptæ neque commendatæ ſint ab Auctore quoquam ejus temporibus ſuperiore, cujus quidem ſcripta his diebus extent; quarum una eſt Bronchotomia, ſive Laryngis inciſio, quæ fit in vehementi Angina. Modum is Operationis ab Antyllo deſumit, quem ob novitatem ejus & accuratam enarrationem exſcribere non gravabor. "Chirurgorum, inquit, præſtantiſſimi hanc quoque adminiſtrationem "literis prodiderunt. Antyllus itaque hunc in modum ſcribit. In "Synanchicis quidem hanc Chirurgiam, ut inutilem, improbamus, "cum omnes Arteriæ (Aſperæ, credo, Arteriæ ramos intelligit) & "Pulmo affectus eſt; in ore autem & mento inflammatione con- "ſiſtente, aut etiam in Tonſillis os Aſperæ Arteriæ operientibus, "incolumi ipſa Arteria, rationi convenit Sectione uti, quo pericu- "lum ſtrangulationis evitetur. Quam cum aggredimur, partem "Arteriæ, infra caput ejus ſpatio trium vel quatuor ipſius circulorum, "ſcalpello dividere oportet: totam enim dividere periculoſum eſt. "Commodiſſimus hic eſt inciſioni locus, tum quod carne nudus eſt, "tum quod Sanguinis vaſa longe ab eo diſtant. Itaque inclinato "ægroti Capite retrorſum, quo magis Arteria in conſpectum veniat,

d Memoires de l'Academie 1712. * Croiſſant Garengoet.

"tranſ-

PAULUS. A. D.

"transversam lineam incidemus, ipsam inter duos circulos ducentes, "ita ut ne cartilago, sed membrana cartilagines colligans, secetur. "Quod si meticulosior aliquis in agendo fuerit, hamulo prius ele-"vatam cutim dividat: ac dein Arteriæ ipsi occurrens, vasis, siqua "se forte offerunt, evitatis, incisionem faciat." Hactenus Antyllus; Paulus autem subjicit, "Antyllo in mentem venisse hujus incisionis "modi ex eo quod (in fortuito Arteriæ Vulnere, intelligit credo "Paulus) aerem per eam magno cum murmure exeuntem, vocisque "inceptionem notasset. Quamprimum strangulationis metus "absit, oræ Vulneris sutura committendæ sunt, ita ut caro sola sine "Cartilagine suatur; ac dein Medicamenta adhibenda, quæ cru-"entis Vulneribus conveniunt. Quibus si glutinatio non efficitur, "ad ea quæ Carnem inducunt veniendum. Simili quoque Cura-"tione utendum in iis qui mortis desiderio guttur sibi ipsis "præciderint." Operatio ista magna cum perspicuitate de-scripta est, & in eam obversationes quædam haud inutiles adjectæ. Hanc, "pro fabulosa deridet [f] Cælius Aurelianus, & quæ a nullo sit "Antiquorum tradita, sed temeraria tantum Asclepiadis inventione "proposita." Ejus mentionem quoque habet Aretæus, verum haud experientia[g] confirmatam putat: "nam inflammationis, inquit "fervor ex vulnere major efficietur, cumque strangulatione & tussi "in exitium hominis conspirabit. Ac si hoc modo id periculi "evaserit, vulneris oræ, utpote cartilaginosæ, non coalescent." His autem objectionibus optime respondet Paulus; & ex Recentioribus quosdam id cum successu tentasse constat, quantumvis vulgo etiam-num cum ingenti periculo experimentum fieri credatur *.

Purmannus[h] sese Operationem hanc in ægro præstitisse narrat, cui Tumor atque inflammatio vehemens guttur obsedissent, & strangulationum subitam intentassent. Homo autem, qui & sermonem & mentem amiserat, utrumque paulo post recepit. Et Chirurgus qui-dam magnæ & experientiæ & fidei, sese eandem rem fecisse, mihi ipsi affirmavit; idque is nullo antecedente apparatu, ne divisa quidem cute, executus est; scalpello tantum inter duos ex Annulis locum incidit, ac postea Spathulam exilem intromisit, cava demum Tur-unda adhibita; unde æger, qui animam eo tempore efflare vide-batur, brevi convaluit, multosque postea annos incolumis su-perfuit.

Arabs Albucasis, magnæ Experientiæ Chirurgus, uti infra con-firmabitur, Operationis hujus modum a Paulo, nulla ejus mentione habita, exscribit; eamque, licet ipse nunquam præstitam vidisset, sine periculo fieri posse existimat. Isque eo magis in sententiam hanc adductus est, quod Mulierem ipse viderat, quæ guttur sibi præcidisset, & stertorem atque gemitum morientibus similem ede-ret; Aerem is per vulnus exisse deprehendit, & Venas Jugulares non fuisse sectas; unde cito curata est, nullo quoquam, præter raucitatem, incommodo remanente. Quatuor ejusdem naturæ ca-

f Acut. 3, 4. g Cur. Acut. 1, 7. * Garengoet. h Chirurg. Curios.

sibus

40. ſibus relatis, Experimentum uſu proprio confirmat, Auctor pro eo quo vixit tempore minime contemnendus, Gulielmus de Saliceto. Proſtat etiam ejuſmodi exemplum ſingulare in Actis Philoſophicis. PAULUS.

Alia Operatio eſt haud antea deſcripta, per quam in Viro [i] Mammæ exciduntur: ubi, ut aliquando fit, in amplitudinem immodicam excreverunt. Multum hic Adipis, ut ait ille, ſubtercreſcit, ac Muliebris Mammæ ſpeciem refert; idque ope Chirurgiæ tolli debet. Adminiſtratio autem hujuſmodi eſt: "Lunata per imam Mam-"millæ partem linea inciditur; cutiſque, exempo adipe, ſutura "rurſus committitur. Ac ſi forte Mammilla in inferiora, uti in Mu-"lieribus, propenderit, Lunatas duas plagas in extremis earum "cornibus utrinque coeuntes inferemus, ita ut minor a majore com-"prehendatur; ac tum cutis interjecta, una cum adipe, eximetur: "& iiſdem ſuturis utemur. Ac ſiquid errore ſit relictum, id rurſus "excidere oportet." Fabricius ab Aquapendente curationem hanc crudelem atque barbaram vocat, quæque admirationem omnem ſuperet: multamque in quærendo talium excreſcentiarum uſu operam ponit; quas in iis ſolum inveniri contendit, quibus pili in Pectore deſunt: ideoque has in iis ad fovendum calefaciendumque Cor magis neceſſarias eſſe conjicit. Operationem cruciatu plenam eſſe non negabo; auxilium tamen videtur eſſe unicum, modo hæc res curationem ullam recipiat. Idque non temere quis affirmet, lenem a Fabricio propoſitam medelam, quæ fit per Lixivialem Calcis Expreſſionem, vel parum vel nihil profecturam.

Spero me non commiſſurum ut ineptus Tibi, Vir Amiciſſime, videar, eo quod tantum temporis tui conſumam in ſingularibus quibuſdam rebus, quæ apud Veteres occurrunt, deſignandis, quarumque mentionem omnem Hiſtoriæ Medicæ Scriptores omiſerunt; quod ſane indicio eſt hos vel eorum monumenta ne omnino quidem attigiſſe, vel ita negligenter tractaſſe ut nullam ex iis utilitatem decerpſerint. Quodque ad argumentum modo abſolutum pertinet, Chirurgia Pauli omnium de hac re Librorum ab ejus temporibus uſque ad hunc diem quaſi fundamentum ſemper extitit: multique accurate exſcriptum, aliqui novo tantum quaſi veſtitu indutum, emiſerunt. Neque aliud addam præterquam quod Fabricius ab Aquapendente, celebris admodum, quique in Experientia conſenuit, Chirurgus, & Operationum earum, quæ manum poſtulant, adminiſtrationem unus ex Recentioribus accuratiſſime deſcripſit, doctrinam Celſi atque Pauli ubique, pro Textu, ponat: quodque Obſervationes ejus ac præcepta in horum explicatione unice propemodum conſiſtant. Sunt tamen multi, qui ex præjudicata opinione nihil niſi vulgaria, & vix notatu digna in Paulo reperiri, Celſumque nullam unquam Operationem executum eſſe contendunt. Salmaſius quidem hunc parum candide Αντιδεολογητον appellat, quaſi Vir Medicinæ imperitus eſſet: liceat autem mihi a docto hoc Critico

[i] 6. 46.

PAULUS.

diſſentire in re quæ ad Medicam Artem pertinet. De Paulo vero ſatis mihi dixiſſe videor, ut quid de eo exiſtimandum ſit, omnes judicent. Certe Celſus, ſi Medicinam haud exercuiſſet, nunquam in referendo eo modo, quo Heraclides Αγκυλοβλέφαρον curari voluit, hæc verba protuliſſet, "Ego ſic reſtitutum eſſe neminem [l] memini:" neque apud illum alii deſunt loci eodem ſpectantes. An Romæ ita ſcribere auſus eſſet, ubi nemini Artem hanc, necne, factitaverit, ignotum eſſe poterat? num credibile eſt quenquam ita accurate de quovis argumento, ac præcipue de Chirurgia, re, ſiqua alia eſt, ſubtili ac perplexa, ſcribere potuiſſe, etiamſi Traductorem ſolum fuiſſe concedamus, niſi in iſta quoque eſſet ipſe Profeſſione verſatus? verſatus autem in illa eſt, plus minuſve, ſine dubio Celſus, niſi ex alio aliquo Auctore omnia ſit ad verbum furatus. Unius tantum Capitis Lectio, quæ de Calvariæ Fractura eſt, facile evincet, ſubtiles illas de Contra-Fiſſura obſervationes e propria ipſius eſſe Experientia profectas. Ac licet quidam dubitent, utrum exiſtat unquam Contra-Fiſſura, rem haud improbabilem iſtam cenſeo, quando Suturæ vel admodum compreſſæ vel prorſus obliteratæ ſint: uti haud raro ſit, ac præcipue in hominibus ætate provectioribus. Objectio quæ petitur ex eo quod de aliis quoque Argumentis haud imperite ſcripſerit, uti de Rhetorica, &c. ac Medicinam quaſi partem tantum grandioris cujuſdam operis in eo comprehenderit, valde infirma eſt; tanquam haud multo magis veriſimile eſſet, ut de Rhetorica aut alia quavis Arte Medicus ſcienter ſcriberet, quam ut Rhetor merus cum judicio apteque & appoſite Medicinam exponeret.

Facile oſtendere poſſem, quem ad gradum Ars Chirurgica primis his temporibus evecta ſit, prout illa in horum atque his magis Veterum Auctorum Commentariis explicata eſt: verum hanc rem abſolvere malo Viri ejus verbis, qui controverſiæ hujus judex erat longe peritiſſimus, quique ob eruditionem ejus ſummam cum pari Experientia [m] conjunctam, ingens extitit & Profeſſionis & Patriæ ſuæ decus. "Si incrementa, inquit ille, a Recentioribus in Chirurgia facta "conſideremus, confiteri neceſſe erit ita parum nos debere noſmet "iis anteponere, aut eos deſpicatui habere, uti mos eſt inter illos "qui & parum norint & nihil legerint, ut nulla iſta opinione fortiora "vel inſcitiæ, vel arrogantiæ noſtræ argumenta proferre valeamus. "Neque vero is ſum qui affirmem, nihil prorſus a Recentibus ad "excolendam Chirurgiam præſtitum: id enim & abſurdum & in-"jurioſum eſſet, neque ſtultitiam minorem ea, quam nunc repre-"hendo, indicaret; id ſolum, nos in expoliendis ornandiſque Vete-"rum inventis, atque in meliori luce collocandis, magis elaboraſſe, "quam multa alicujus momenti de noſtro adjeciſſe, contendo. Quod "fortaſſe ob alteram ex his duabus cauſis contigit, Vel quod inju-"riarum extrinſecus illatarum ſanandi ars, cum ſenſibus præcipue "ſubjiceretur, maturius agitata ſit, ideoque ad aliquem perfectio-"nis gradum altera Medicinæ parte citius perduci potuerit; Vel

[l] 7, 42.

[m] Carolus Bernard.

540. "quod, cum plerique ejus Professores per aliquot sæcula illiterati PAULUS.
" atque Empirici essent, ea haud tantum aucta & exculta sit, quan-
" tum fuisset, si ad eam exercitandam melius instructi, quam vulgo
" & olim fuerint & hodie sint, Chirurgi accessissent. Cujus quidem
" rei satis validum, me judice, argumentum est, ea insignium Scrip-
" torum paucitas, qui Chirurgiam illustrarunt, si cum iis confe-
" rantur qui in aliis plerisque Artibus ac Scientiis excelluerint; quan-
" quam si pauciores essent, nihil inde huic Arti, modo Sciolis istis
" fidem adhibere velimus, detrimenti accederet. Equidem vanæ
" hujus opinionis excusationem nullam probabiliorem hac invenio:
" Quoniam aliquando & in Medicinæ & in Chirurgiæ usu ea via in-
" cedendum est, quæ aliis commonstrari nequeat, & ad quam Ar-
" tifex quisque suo ipsius judicio ac naturali sagacitate duci debeat:
" ideoque nihil de hujusmodi rebus in Auctoribus istis reperiatur,
" quos Opinatores hi consulendos forte fortuna sumserint, lectionem
" omnem illico, quasi inutilem & frugis expertem, despiciunt; præ-
" cipueque Veteres contemnunt, qui plerumque, ut vera fatear, ne-
" que Tironibus neque Insulsis scribunt, ac multo minus iis qui nulla
" unquam disciplina erudiri valeant.

" Quicunque autem eorum scripta considerate examinaverit, & ea
" conferendi occasionem, deque iis a propria Experientia judicandi
" facultatem habuerit, necesse est ut fateatur, id unum præ Recen-
" tioribus plerisque horum lectionem magnopere commendare, quod
" & signa Pathognomonica accuratius describant, & Tumorum atque
" Ulcerum species exactius distinguant omnibus quotquot nuper in-
" genio maxime valuisse jactitamus.

" Quod si præsens hæc ætas asperas quasdam & supervacaneas in
" curando rationes sustulerit, uti nos fecisse agnoscendum est, eas
" ab Antiquis ortum traxisse minime demonstrari potest: cum eas
" ab ignotis barbarisque Professoribus, qui multo post vixerint, in
" usum adductas esse constet.

" Minime dubium est, quin præcipua Chirurgiæ incrementa,
" posterioribus hisce sæculis facta, Anatomiæ præsertim inventis tri-
" bui debeant: cujus ope plurima ex iis solvimus Phænomenis, quæ
" antea vel inexplicabilia erant, vel perperam explanata sunt: cum
" præcipua interim ejus pars (Artem intelligo Curandi, cui cæteræ
" omnes quasi famulari debeant) haud multo in meliori statu
" floreat, quam ab Antiquis sit relicta.

" Ut affirmata a me irrefragabili probem argumento, ad singula
" ea Chirurgiæ Volumina, quæ a doctissimis præclarissimisque inter
" Recentiores vulgata sunt, provoco: siquidem omnia vel a se in-
" vicem, vel, si qua aliis præstent, e Veteribus exscripta sint. Ve-
" rum in hac re id pro Recentioribus dici potest, hunc ab iis adhi-
" beri quidem suetum, tamen haud inchoatum esse exscribendi mo-
" dum: cum Aetius Paulusque Ægineta haud pauca a Galeno mu-
" tuati sint; Marcellusque Empiricus idem inverecundius fecerit
" pleraque a Scribonio Largo sumens, haud memorato interim ejus

" inter

PAULUS. "inter cæteros Auctores nomine, quibus haud ita multum de- A. D
" buerit.

" Inter omnes eos qui Systemata composuerint, paucos esse existi-
" mo, qui non primas Hieronymo Fabricio ab Aquapendente defe-
" rant, Viro certe & doctrinæ & judicii indubitati; tamen haudqua-
" quam eum puduit lectores docere, Celsum inter Latinos (qui, ut
" ipse ait," Mirabilis est in omnibus, " quemque, Horatii verbis, nos
" jubet, Nocturna versare manu, versare diurna) inter Græcos
" Paulum Æginetam, inter Arabas Albucasim (quem Recentioribus
" annumerare nolim, quia in eorum numero est quem Judices nostri
" Recentes rejiciunt, vel quod ejus scripta nunquam legerint, vel
" quod mala hæc ei fortuna obtigerit, ut sexcentis abhinc annis
" vixerit) quasi Triumviros esse, quorum præcipue auxilio usus sit
" in illustri illo Libro a se composito.

" At innumeræ, dicat aliquis, Operationes nunc in usu sunt, An-
" tiquis incognitæ; vereor equidem, inquisitione facta, ne plures,
" eæque admodum utiles, a nobis vel omissæ vel neglectæ, quam
" inventæ sint."

Hactenus pauca quædam dixi (siquidem multo plura dici possent) de quatuor istis Scriptoribus Græcis; ex quo brevi Specimine comperies, sylvam aliquam in iis a Clerico inveniri potuisse, quæ paris momenti esset & ab aliis æque intacta, ac multæ res, quas ille fusius enarravit, ex iis præcipue decerptæ, qui in Hippocratis & Galeni intervallo floruerunt.

Atque hoc quidem tempore spatium intra quod viguere Græci in Medicina Scriptores Classici (etenim hoc nomine appellandi sunt) absolvitur. Nam si singulos, ab eorum Principe Hippocrate usque ad Paulum, coætaneis suis quacunque in Arte aut Professione excellentibus contuleris, his ii vel in rerum dispositione, vel in argumentandi perspicuitate, vel in puritate ac vi sermonis, nullo modo inferiores censendi sunt. Immo quidam ex illis supra quam quod cujusque ætas ferebat, sani & eloquentes fuerunt; cujus rei exemplum luculentum est Aretæus. Ac Sophistæ ipsi, qui ante & post Adriani imperium non modo Romam sed universum Asiæ littus impleverant, quique in Veterum Græcorum elegantia, vel sermone saltem imitando operam omnem curamque posuerunt, si stylum duntaxat spectemus, Galeno & quibusdam ejus Successoribus neutiquam facundiores extiterunt. Galenus ipse non modo Medicus sui temporis peritissimus fuit, sed omnes etiam alios varia eruditione doctrinaque Critica superavit. Tantum honoris Viri isti Professioni suæ attulerunt ex eo quod in aliis Artibus non minus quam in sua versati sint. Celebris etiam ille Sanctus Basilius, qui propriæ valetudini, quæ nunquam ei non infirma erat, inserviendo, Medicus evasit, quique multas allusiones ac similitudines ex hac Arte desumtas habet, fuit, ut Photii verbis utar, ob orationis nitorem, proprietatem, perspicuitatem, ac dulcedinem, ex primis inter Patres Scriptoribus:

sicut

540. ſicut etiam Sancti Lucæ ſermo ad Veterum normam eo quo utuntur cæteri Evangeliſtæ propius accedit. Quanquam enim Lucas aliquam habeat Helleniſmorum & loquelæ Syræ miſtionem, quod in homine ortu Syro, & ab [n] Helleniſtis veriſimiliter ad Judæam Religionem converſo ferendum eſt: tamen e Græcorum Auctorum, dum Medicinæ ſtuduit, lectione ſine dubio ſtylum expolivit. Et oratio ejus interdum fluens ac florida eſt, uti cum Iter Sancti Pauli deſcribit. Iſque, ubi de Morbis aut curationibus eorum ſermo incidit, voces, ideo certe quod Medicinam eſſet profeſſus, magis quam alii faciunt, argumento idoneas adhibet. Cujus multa proferri poſſent exempla; unum vero aut alterum ſufficiet. Paralyſi correptus admodum congrue ab eo [o] παραλελυμένος, qui a Sancto [p] Matthæo atque [q] Marco παραλυτικὸς dicitur: quæ quidem vox apud Veteres nuſquam occurrit. Mulier Sanguinis profluvio laborans a [r] Sancto Marco deſcribitur, quaſi παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' ἑαυτῆς, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα: omnia iſta a [s] Sancto Matthæo omiſſa ſunt, Sanctus autem Lucas eadem, alio tamen more, multumque in Profeſſionis Medicæ gratiam, tradit; nam pro eo quod multa a multis Medicis paſſa eſſet, & ex curatione deterius ſe habuerit, hoc ſolum inquit, vim morbi medicamentorum potentia majorem extitiſſe, οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι [t]. Porro, de nummis a Muliere impenſis loquens, verbo perquam idoneo utitur, προσαναλώσασα; cum vox a Sancto Marco adhibita, nempe δαπανήσασα, luxurioſam tantum pecuniæ profuſionem proprie ſignificet: quo ſenſu quoque eandem habet in [u] Filii Prodigi Hiſtoria Sanctus Lucas. Ita in ejuſdem Mulieris tradenda curatione, nihil aliud dicit Sanctus Matthæus, niſi ἰάθη: Marcus autem, ad ſimilitudinem locutionis Hebraicæ ait, ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος: Lucæ vero Phraſis, ut magis Medica, ita ſimplicior quoque & correctior eſt, ἔστη ἡ ῥύσις. Ubi Chriſtus multorum morbos ſanaverat, de iis dicit Matthæus, διεσώθησαν [x], & Marcus, ἐσώζοντο [y]: Lucas autem verbum adhibet quod ſanationem peculiariter exprimit, ἰᾶτο πάντας [z]: idemque Verbum in duodecim aliis ſcriptoris hujus locis occurrit, ſemelque vox ἴασις. Ita cum Centurionis famulum [a] curatum eſſe ait Sanctus Marcus, Lucas non modo ſanatum eum, ſed ὑγιαίνοντα [b], perfecte valentem, commemorat: per quod curatio efficacior ſignificatur. Ita in deſcribenda Virginis reſurrectione e mortuis, prolata Chriſti voce inquit, [c] ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα: quod ille, ſine dubio, uti primum reſuſcitationis ſignum, ponit. Eandem in loquendo accurationem ſervat, ubi de [d] Claudis mentio incidit. Ita in iſto loco ubi dicitur, "Non egent, qui ſani ſunt, Medico, ſed qui male habent," Sancti Matthæus atque Marcus id exprimunt per vocem ἰσχύοντες, at vox a Sancto Luca adhibita, ſcilicet ὑγιαίνοντες [e], magis congrua eſt. Poſſunt enim homines temperamenti validiſſimi morbis conflictari, (uti Cipitis dolore, &c.) qui Medici

n Vid. Grotium in Titul. o 5, 18. p 9, 2. q 2, 3. r 5, 26. s 9, 20.
t 8, 43. u 15, 14. x 14, 36. y 6, 65. z 6, 19. a 8, 13. b 7, 10.
c 8, 55. d Act. Ap. 3, 7. e 5, 31.

opem requirant; at qui bene valent, hanc non deſiderant. Ita de Petri noverca loquens ait, ἦν συνεχομένη μεγάλῳ πυρετῷ: Galenus inquit μέγεθος ac σφοδρότητα in morbis eodem ſenſu a Medicis uſurpari, hoſque interdum febrem μείζονα, interdum σφοδροτέραν, quam antea fuerit, dicere. Ita in Hippocratis Epidem. L. 2, S. 2, legimus, πυρετῶν ὀλίγων. Quare Sanctus Lucas Medicorum hic ſermone utitur; atque ita dicit, quo morbum curatu difficiliorem fuiſſe oſtendat. Ac ſequentes loci, " Medice cura te ipſum [p]:" &, " Palpate me, & videte, " quia Spiritus carum & oſſa non habet [x]," apud Sanctum Lucam ſolum exſtant. Atque illud in Servatoris noſtri Agonia, videlicet, " Sudorem ejus factum eſſe, ut guttas Sanguinis decurrentis ad ter- " ram [z]," a cæteris Evangeliſtis omiſſum eſt, aptiſſime vero a Sancto Luca, utpote Medico, memoratum. Porro notatu dignum eſt iſtis quoque omnibus, in Miraculorum Chriſti, quæ ad ſanationem pertinent, magis diligentem eſſe Lucam; multaſque ab eo Hiſtorias eſſe prolatas quæ cæteri tacuerint: qualis eſt ea de reſuſcitatione Viduæ Filii in Urbe Nain [*]; & iſta de Viatore, quem Samaritanus infuſo Vulneribus ejus Oleo Vinoque curavit [a]; & illa de Muliere, quæ Spiritu Infirmitatis per octodecim annos laboraſſet, & a Jeſu ſanata ſit [b]; & hæc de homine qui Hydrope tentatus eſſet [c]; & de decem illis qui Lepra infecti ad ſanitatem redierint [d]; de aure denique in ſervo Pontificis Maximi a Chriſto curata [e]. Illud etiam animadverſione dignum eſt, quod Lucas in enarrandis iis, quæ ad ſanationem pertinent, Chriſti miraculis fuſior ſit quam Evangeliſtæ cæteri; quodque Hiſtoriam unam, de reſuſcitato Viduæ Filio in Urbe Nain, ab aliis omiſſam narret.

Nullam hic Græcis Medicis laudem tribui, quæ non iis jure debeatur; horum vero exemplum Latini Scriptores male ſunt ſecuti: & ſi Celſum atque Plinium excipimus, (hic enim aliquas Medicinæ partes in Hiſtoria ſua Naturali attigit,) quis eſt cujus lectionem ſuſtinere poſſimus? Scribonius Largus, cui vix aliud quam Empirici nomen imponi poteſt, licet priori Claudio imperante ſcripſerit, quo tempore lingua Romana tolerabili ſaltem puritate florebat, in ſermonem Latinum, ut ita dicam, converti debet, quo facilius ab iis intelligi poſſit, qui in Claſſicis tantum ejuſdem ætatis Scriptoribus verſati ſunt.

Leonardus de Capua, in ridiculis iſtis Sermonibus quæ ab eo Ratiocinia nominantur, haud ſemel ſignificat, a Græcis exiguos admodum in Arte Medica factos eſſe progreſſus, ac nihil fere ei ab illis collatum, niſi quod eam verborum eloquentia exornaverint. Nihil interim ex omni Hiſtoria luculentius evincitur, quam quod ii Medicinam in Artis ac Scientiæ formam primi redegerint: quodque ab eorum tempore uſque ad hunc diem in omnibus Terræ partibus, quibus inaudita eſt Græca in medendo diſciplina, nihil niſi Empirica curandi ratio obtineat. Eodem jure ipſos Poeticam, Oratoriam,

p 4, 23. x 24, 39. z 22, 44. * 7, 11. a 10, 30. b 13, 11. c 14, 2. d 17, 12. e 22, 51.

&

540. & Sculpendi Pingendique Artem omnibus numeris absolvisse denegasset. Nunquam hoc Libro legi quicquam absurdius; atque id solum ostendit Auctor, magnam ab eo tumultuariæ cujusdam eruditionis conquisitam esse copiam, neque ingenium ut ea abuteretur illi defuisse, quo omnia semper in malam partem detorsit. Quam diligenter aucta, expolita, & perfecta sit a Græcis Medicina, accuratissime exposuit Clericus; neque otium ego meum tuumve in homine refutando conteram, qui ita parum Professionis suæ utilitatem ac vim agnoscit, ut in ea vix ullam esse Artem concedat. Immo satis ridicule Sextum Empiricum, Scepticum illum celebrem, inter Auctores [f] eos adducit, qui Medicinæ incertitudinem cognoscerent: cum is sibi pro Principio statuerat, ut nihil certi in ulla re, ne in Mathematicis quidem Demonstrationibus, reperiri contenderet.

NEMESIUS.

Pauca de altero quodam e Veteribus Auctore dicenda sunt, quanquam is nihil proprie de Medicina scripserit. Nemesium intelligo, Emissæ Episcopum, qui Librum de Natura Hominis, circa finem quarti Seculi, composuit. Eo me impulit Oxoniensis Editor, qui duo illi inventa ascribit, quorum alterum omnium est, quotquot unquam in Medicina reperta sunt, longe utilissimum. De Bile primum est [g], "quæ, ut inquit Nemesius, & per se, & propter aliud constituta "est; nam ad concoctionem confert, & depulsionem excrementorum movet: ideoque fit quodammodo una de partibus nutrientibus, quinimo & calorem quendam præbet corpori ut vitalis facultas. Ac his quidem de causis propter se videtur extitisse: sed "quia Sanguinem purgat, Sanguinis causa quodammodo videtur "esse facta." His verbis, inquit Editor, Bilis Systema plane & accurate traditum est: Systema illud, quod ingenti cum arrogantia a se inventum prædicavit Sylvius de le Boe. Neque sane inficiandum est, in iis integra rationum a Sylvio adductarum fundamenta contineri: & si Theoria hæc ullam in Medicina utilitatem præstat, inventionis laus jure a Nemesio vendicanda est. Altera res longe majoris momenti est; siquidem Auctor affirmat, Circulationem Sanguinis, quam superiori Sæculo repertam tantopere jactamus, Nemesio fuisse notam, atque ab eo verbis admodum claris ac luculentis descriptam. Ea hæc sunt, "[h] Pulsuum motus initium habet a corde, "& maxime a sinistro ejus Ventriculo. Diducitur autem vehementer & contrahitur Arteria, harmonia quadam ac ratione. Sed "dum diducitur, a proximis venis vi trahit tenuem sanguinem, cujus "respiratio fit alimentum Spiritui Vitali. Dum autem contrahitur, "quod in se fuliginosi est per totum corpus & occulta foramina exhaurit: quo modo Cor per os & nares quicquid fuliginosi est exspirando sursum expellit." Unico hoc, parum certe firmo nixus fundamento, magnum illud Circulationis inventum Nemesio tribuit; iique, qui eandem & Hippocrati & Galeno innotuisse contendunt,

[f] 464. [g] 28. [h] Cap. 24.

Nemesius. tendunt, argumentis æque validis inſtruuntur. Illud ſolummodo A. D. dicam, ex hac ipſa deſcriptione, & ex iis quæ de Jecore in eodem Capite idem Auctor tradit, (quod viſcus ille alimentum corpori per Venas ſuppeditare autumat) manifeſte concludi poſſe, nullam de modo, quo peragitur Sanguinis Circulatio, notitiam habuiſſe Nemeſium.

De hac re diſputationem inſtituere nolo; atque id tantum animadvertam, Circulationem veram ab Auctore longe recentiori, accurato quidem & eleganti eo, neutiquam fuiſſe comprehenſam. De Columbo loquor, qui cum Anatomiam exquiſite calleret, minutiſſime diſtinctiſſimeque, annis abhinc ſupra centum & quinquaquinta, non modo ſtructuram ſed & uſum quoque ſingularum partium ad Cor pertinentium explicuit, niſi quod exiguum de Valvulis quibuſdam errorem admiſerit: iſque verbis ita dilucidis, ut nihil ſupra fieri poſſit, monſtrat qua ratione per Cordis contractionem ac dilatationem, ac mechanicam ejuſdem vaſorum Texturam, Sanguis a Vena Cava per Pulmonem in Aortam circuletur, atque inde in omnes Corporis partes deferatur; quam rem nulli unquam obſervatam, neque de ea quicquam litteris proditum affirmat. Juxta illum, (ejus autem verba quoad ſenſum fere cum iis conveniunt, quæ a Serveto coætaneo ei Scriptore, adhibentur, licet in Columbo multo explicatiora ſint) Pulmo Spirituum Vitalium generationi inſervit: id quod ab eo vocibus ſequentibus explanatur: " [i]Aer Aſperæ " Arteriæ vehiculo per univerſum Pulmonem fertur: Pulmo vero " Aerem illum una cum eo ſanguine miſcet, qui a Dextro Cordis " Ventriculo profectus per Arterialem Venam diducitur. Sanguis " hujuſmodi ob aſſiduum Pulmonum motum agitatur, tenuis red" ditur, & una cum Aere miſcetur, qui & ipſe in hac colliſione " rarefactioneque præparatur: ut ſimul mixti Sanguis & Aer per " Arteriæ Venalis ramos ſuſcipiantur: tandemque per ipſius trun" cum ad Siniſtrum Cordis Ventriculum deferantur: deferuntur vero " tam belle mixti atque attenuati, ut Cordi exiguus præterea labor " ſuperſit: poſt quam exiguam elaborationem quaſi extrema impo" ſita manu vitalibus hiſce ſpiritibus, reliquum eſt ut illos ope Arte" riæ Aortæ per omnes corporis partes diſtribuat." Hic ad verbum curioſi illius Anatomici ſenſus eſt, qui quidem veritati optime convenit; verum hic ſubito quaſi gradum ſiſtit, neque fluxum Sanguinis ex Arteriis in Venas explicare aggreditur. Immo ex iis, quæ de Vaſis iſtis paſſim profert, evidenter conſtat, nihil eum de ullo inter hæc Vaſa commercio ſuſpicionis habuiſſe. Nam præterquam quod Arteriis ſolis Spirituum Vitalium tranſmiſſionem aſſignet, in alio ſermone ait Venas Sanguinem a Jecore in omnes Corporis partes diducere. Et in hac re præcipue hæret ejus de Circulatione doctrina, quod Venarum & Arteriarum communicationem minime explicet: utcunque ii illud parum comprehenderint, qui vel pro Harvæo, vel contra illum, Libros evulgaverint. Cæſalpinus [k] qui-

i Lib. II. k Quæſt. Peripat.

dem

dem Anaſtomoſeos vocem vel caſu adhibens, vel hanc a [l] Serveto mutuatus, calorem innatum ex Arteriis in Venas, ſed nonniſi ſomni tempore, tranſire poſſe exiſtimat: atque ex iis quæ proxime ſequuntur patet, Circularem Sanguinis progreſſum minime ab eo fuiſſe cognitum; hunc enim undulante quodam motu ab altero ad alterum vaſis extremum more Euripi (ea ipſa eſt ejus vox) ferri ponit; neque alia eſt Hippocratis de motu Sanguinis ſententia: Fabricius autem ab Aquapendente hunc in Arteriis per Fluxum ac Refluxum circulari diſerte tradit. Quod ſi ex iis quæ Auctores iſti de Circulatione Sanguinis, tam per Cor, quam per Pulmonem in Aortam, dixerint, ratiocinari volumus, evidenter concludendum eſt, Sanguinem, qui Aortæ immittitur, debere neceſſario in Venam Cavam reverti: nam niſi id ita eſſet, nulla ratione jugis ille curſus, qui, ipſis docentibus, per Cor ac Pulmonem peragitur, continuari poſſet. Tamen hanc iis conſequentiam non fuiſſe perceptam æque evidenter apparet, quamvis id ex illorum Principiis facili ac neceſſaria deductione concludatur. Verum haud magis mirum eſt, Columbum & Cæſalpinum huc uſque, nec ulterius, eſſe progreſſos, quam quod Fabricius ab Aquapendente Venarum Valvulas a ſe repertas deſcripſerit, ſimulque verum earum uſum penitus [m] ignoraverit, id quod ex ipſa ab eo facta deſcriptione evincitur.

NEMESIUS.

Ut integra inventi hujus laus populari noſtro tribuenda eſt, ita id ille omni rationum ac verborum claritate expoſuit; ac licet multa poſtea de hac re vulgata ſint, Harvæi Librum eſſe omnium & breviſſimum & maxime perſpicuum, & argumentorum pondere munitiſſimum fidenter aio: cujus rei veritatem percipiet, quiſquis varias pro Circulatione Apologias evolverit, vel ea ſit patientia inſtructus ut [n] Tractatum perlegere ſuſtineat, quem, tædii pleniſſimum ac frugis omnino expertem, conſcripſit Raymundus Vieuſſenius.

Nova hæc de Circulatione doctrina, licet firmiſſimis rationibus extra dubium poſita, vehementer a multis impugnata eſt: ejuſque inventor adverſantium plurimorum impetum ſuſtinuit: quorum reſponſiones pleræque magis contradicendi ſtudio, quam argumentandi vi, refertæ ſunt. Minime quidem horum exempla imitatus eſt Vir eruditionis maximæ Gaſſendus; is enim ea, quæ Litteratum deceret, ingenuitate præditus, licet antea Circulationem, & Chyli cum Sanguine commercium, ſtrenue negaſſet, tamen erroris ſui poſtea a Pecqueto convictus eſt, qui Receptaculum Chyli detexit, & in Humano Corpore Ductum Thoracicum primus inveſtigavit: quarum rerum compos Gaſſendus magno ſe affectum gaudio declaravit, quod in ipſo mortis limine duorum ita nobilium inventorum ſcientiam aſſecutus eſſet: illud etiam adjiciens, quod has res veriſſimas, quæ ſe invicem probant ac ſtabiliunt, duos quaſi cardines reputaret, quibus omnis poſtea Medicina verti deberet.

l De Trinitate, 5. m De Venarum Oſtiolis. n De Sanguine & Corde.

NEMESIUS. Ex hoc Harvæi reperto multum incrementi poſſet Medicina, etiam in curationibus morborum, acquirere. Ejuſmodi quidem opus ipſe aggredi inſtituerat, quo emolumenta, e doctrina ſua in Praxin redundantia, oſtendere voluit; ſed, morbo ac morte præpeditus, conſilium illud haud executus eſt. Cæptum profecto Architecto hoc nobili digniſſimum, quod utinam aliqui Succeſſores ejus abſolvant. Pauca tantum hic ipſe ſubnotabo, ex quibus diſci poterit, quantos uſus Practicæ Profeſſionis hujus parti afferre valeat penitus perſpecta ac rite adhibita Circulationis cognitio.

Primo enim, ex Doctrina hac conſtat quanto cum judicio, uti nunc fit a Chirurgis noſtris, in Amputationibus adhibeatur Arteriarum deligatio: quantumque hic modus veteri illi anteponi debeat; qua cum ingenti terrore & cruciatu Sanguis, nonniſi Cauteriorum, Cauſticorum, & Eſcharoticorum ope, ſiſti ſolebat. Præterquam quod invento hoc tormenti vehementia tollitur, ex Motus legibus quo fertur Sanguis, ſcimus neutiquam fieri poſſe, quin is contra Eſcharam ſecti vaſis ea vi arietet, cui nihil præter ligaturam ſatis valide poſſit reſiſtere. Inventionem hujus rei Paræo [o] debemus, qui, ut ipſe ait, de ea nihil unquam aut viſu aut auditu perceperat, ſed experimenti inſtituendi anſam ex quibuſdam verbis in Galeno de Vulneribus arripuerat: quod illi ita feliciter reſpondit, ut id ſibi in mentem veniſſe Inſpiratione Divina exiſtimaverit. Quod ſi animo frequenter recolere vellemus ea, quæ a Veteribus de Argumento quovis prodita ſunt, nova certe nobis, ſine Inſpiratione, non modo de re quæſita conſilia ſe offerrent, ſed quæ ad alia quoque negotia aptari poſſent, uti Paræo contigit. Circulationis quidem notitiam præivit hoc Paræi inſtitutum; ſed vehementer ambigo an id ita frequentem in uſum veniſſet, niſi commoditatem ejus percepiſſent homines, a doctrina hac evidenter convicti: uti colligere licet ex eo quod tarde admodum in quibuſdam regionibus, etiam in Gallia, invaluerit, ſi ex iis judicandum eſt quæ de hac re tradidit [p] Vigierius. Certe apud Noſtrates, nonniſi paucis abhinc annis, renovatum, vel potius introductum eſt. Exiguam ejus notitiam habere videntur Germani: idque nonniſi ſtrictim ab Hildano [q] memoratur: a Batavis, Nuckio [r] teſte, omnino rejectum eſt.

Explicat etiam Circulatio, quemadmodum poſt Amputationem Membri, abſciſſo Arteriæ Trunco, in vicinis partibus continuetur Sanguinis curſus: ideo ſcilicet quod minores Arteriæ rami vicem iſtius ſuppleant, atque ſenſim in majorem capacitatem ampliatæ Sanguinem, partium motui ac nutrimento neceſſarium, ſuppeditent. Quod quidem Problema nullis aliis Principiis ſolvi poteſt, atque ita longe abeſt ut hæc res contra Circulationem, ſicut inſcii quidam Scriptores faciunt, objici queat, ut ejus veritatem argumento validiſſimo confirmet.

Eadem doctrina primo intuitu veram rationem commonſtrat (& hæc quidem a Chirurgis noſtratibus adhibetur, qui nullis vel Anatomiæ

[o] Lib. 10, 24. [p] Chirurg. p. 39. [q] De Gangræn. 8, 5. [r] Experim. Chirurg. 49.

peritia,

peritia, vel Chirurgiæ veteris ſtudio inferiores ſunt) tractandi Aneuryſmata, quæ Puncturæ ſuperveniunt. Siquidem, loco Compreſſionis, quæ vix unquam curſum Sanguinis intercipit, poſt idoneas ligationes dividenda eſt Arteria: & hæc non modo ſupra, ſed etiam infra, Puncturam deliganda eſt (uti fit in Varice) quo Sanguinis in eam fluxus prohibeatur ex aliis ramis, qui fere in omni Corporis parte communicationem inter ſe habent. Notavi antea, Praxin alterius cujuſdam Gentis eſſe in hac re valde mancam.

NEMESIUS.

Poſtremo, Galenus, quique hunc ſecuti ſunt, Revulſionem ſemper, quo ea major ſit, ex eo latere, in quo malum eſt, fieri præcipiunt: idque ob hanc cauſam, ſi cauſa dici meretur, quod major partium conſenſus eſt in dextro latere cum venis dextris, & in ſiniſtro cum ſiniſtris. Itaque nulla unquam acrior in Medicina controverſia extitit quam quæ per ducentos prope annos agitata eſt: "Utrum ſcilicet in Pleuritide Vena in eodem, an in oppoſito Latere, aperiri debeat." Cujus rei ideo præcipue mentionem facio, ut oſtendam neminem ſatis intellexiſſe ante inventam Circulationem, quid eſſet Revulſio: quicquid inepti quidam Veterum fautores affirment; neque enim ullo modo fieri poteſt, ut doctrina hæc, ſine Circulationis ſcientia, comprehendatur. Ope hujus ſtatim videmus, quo in loco Revulſio fieri poſſit fortiſſima; quodque pertinet ad miſſionem Sanguinis in Pleuritide, intelligimus Venæ Sectionem in eodem Latere paulo quidem ſubitius revellere, tantulam vero eſſe differentiam, ut miremur unde ulla unquam mota ſit de hac re controverſia. Illud de miſſione Sanguinis univerſe adjiciam, quod Circulatio omnia illa præcepta prorſus inutilia reddiderit, quæ multo cum labore antea magnoque faſtu poſita ſunt, de aperienda in particularibus morbis ſive hac ſive illa Vena: ac licet indocta Medicorum plebes Artem cauponandi, & Myſterio rem clariſſimam involvendi, occaſionem amiſerint, iis certe, qui Profeſſionis ſuæ gnari ſunt, hanc ſaltem a Circulatione utilitatem ſe conſecutos eſſe fatendum eſt, ut perfecte intelligant quam parvi ſæpe referat hujus ſive illius Venæ delectus; vel ſiquid interſit, nunquam in judicando hæreant, quænam cæteris anteponi debeat.

Sed ut ad Hiſtoriæ noſtræ ſeriem revertar, ad alios jam Medicinæ Scriptores Græcos minoris notæ ac recentioris ævi veniendum eſt. Quoniam in pleriſque vix quicquam novi deprehendo, brevem tantummodo Operum enarrationem faciam, & Auctorum ætates qua potero accuratione conſtituam; quam rem apud Hiſtoricos noſtros valde perturbatam invenio. Quanquam id ſane haud ita mirandum eſt, quoniam ab Agathiæ tempore, id eſt ab A. D. DLX, uſque ad imperium Iſaaci Comneni, quod A. D. MLX obtigit, magnus in Hiſtoria Græca per quingentos annos hiatus eſt, ita ut nihil fere rerum in omni iſto intervallo geſtarum ſciamus, niſi quod e tenui paucorum quorundam Imperatorum, ac præſertim Mauritii & Heraclii, mentione colligendum eſt.

PALLADIUS.

Palladius, Sophiſta & Jatroſophiſta dictus, Alexandriæ, ut ipſe ſignificare videtur, educatus eſt. Hunc primum inter Recentiores Græcos pono, cum erudito Auctore parum conveniens, qui hunc circa A. D. CXXVI floruiſſe* tradit. Santalbinus ad veritatem propius accedit, Palladium poſt Galenum collocans, inferius A. CC. quanquam in hac re magnopere etiam lapſus eſt Santalbinus; nam in Præfatione Traductionis quam edidit Palladii Commentariorum in Hippocratis Librum de Fracturis, dicit veriſimile eſſe hunc Auctorem poſt Galeni tempora vixiſſe, ideo quod Galenus nullam ejus mentionem habeat: cum e ſua ipſius Traductione probare potuiſſet rem iſtam eſſe certam, ſiquidem ibi Palladius Galenum nominat. Id quod etiam in aliis ſuis operibus frequenter facit; etiam hunc non tantum Galeno ſed & Aetio quoque & Alexandro juniorem arguimus, quod eorum verbis utitur, uti mox videbimus.

Commentarii in Fracturas imperfecti ſunt: ſed ex eorum relliquiis jacturam iſtam non magnopere dolendam eſſe diſcimus: cum doctrinæ claritate & copia Textus Annotationibus minime cedat. Commentarii in Sextum Epidemiorum Librum Septimam Sectionem non excedunt; cæteri, in quibus expoſita erat Sectio Octava, perierunt. In his, magna cum perſpicuitate & accuratione, non modo Hippocratem ſed Galenum quoque paſſim illuſtrat; ac ſpeciatim animadvertit Calculum ſuo tempore magis frequentem ac minus ſanabilem eſſe factum: quod ævi luxuriæ tribuit, quæ gulæ multum dedita erat, & exercitationi parum.

Liber de Febribus clarus ac brevis eſt, quem ex Aetio totum fere deſumſit. Caput de Epiala ad verbum fere ex iſto Auctore deſcriptum eſt; & in eo Hecticæ Comparatio illa inſignis cum Aquæ ſuper Calcem infuſione evidenter a Galeno Aetio & Alexandro tranſlata eſt. In proximo Capite de Maraſmo agitur; atque hic errorem obiter corrigere lubet quem in eleganti ſua hujus Opuſculi Editione admiſit Charterius. Morbo hoc affectis dicuntur eſſe βλέφαρα παραπλησίως μυσαζόντων, quod ille convertit, "palpebræ Sacrificantium ſimiles." Præterquam quod μυσάζω non ſit Græca vox, ſenſus poſtulat ut legatur νυσταζόντων, "dormitantium." Hæc in eodem caſu Palpebrarum conniventia per verbum illud a Galeno exprimitur; in Aetio ὑπνώττοντες legitur, in Alexandro εἰς ὕπνον ἕλκονται.

Varii extant hujus Opuſculi Codices Manuſcripti in Bibliotheca Cæſarea, quanqum nullus horum Palladii nomen gerat, ſed omnes vel Theophilo, vel Stephano, vel interdum utrique aſcribantur. In unius Titulo, ab ore Theophili exceptum dicitur, uti fuſe [x] narrat Lambecius. Tamen ſi Palladium ipſum conſulamus, verum ejus Auctorem illum ipſum eſſe reperiemus: quippe cum id nominet in Commentariis ſuis ad [y] Epidemia Hippocratis. Hoc exemplo diſcimus, quam exigua fides Titulis adhiberi debeat, quos Libris Manuſcriptis ſæpe præfixos legimus; ſiquidem hi non raro hujus aut

* Biblioth. Literar. N° 2.   x Lib. 6, 88.   y Sect. 6, 6.

illius

illius Auctoris nomen præ se ferunt, juxta vel errorem, vel conjecturam, vel secretum aliquod Librarii consilium.

Extant quidem Tractatus complures sub Theophili nomine, qui multis ac diversis Titulis distinguitur, Jatrosophistæ, Protospátharii, & Monachi; quorum duo posteriora sibi ipsis contradicere videntur. Lambecius Theophilum hunc sub Heraclii regno ponit: idque ea solum de causa, quod in [z] uno Manuscripto Codice Libri de Febribus, uti modo dictum est, is ab ore Theophili exceptus traditur; & quoniam idem Liber Stephano ascribitur, qui istius Imperatoris tempore floruit, hinc concludi putat Stephanum fuisse unum e Theophili Auditoribus. Sed auctoritas hæc & ratiocinium videntur æque parum valere; & quæ supra de hoc Tractatu dicta sunt, ad refellendam istam opinionem sufficere arbitror. Ego potius ex barbaris quibusdam vocibus quæ scriptis suis passim intermiscet, post illud tempus vixisse hunc crediderim. Omnium quotquot nunc supersunt Auctorum is est primus, qui ex professo de Urinis egerit: quarum consistentiæ & coloris causas luculenter explicuit; item, quosnam morbos singula earum genera indicent, & quænam præsagia ex illis duci possint. Sunt hic multa eadem iisdemque verbis exposita, quæ in Libro ejusdem argumenti legimus Galeno perperam tributo; id ei facile apparebit qui utrumque contulerit. Aetium sæpe exscribit; & eodem prope modo argumentum tractat de Fæcibus.

THEOPHILUS.

Extant præterea alii duo ejusdem Theophili Libri; alter, De Structura Humani Corporis: alter, Commentarii in Aphorismos Hippocratis; sunt quidem ii breves & perspicui: atque in illis sane haud minus se in Aristotelis doctrina versatum, quam in Hippocrate explanando intelligentem ostendit. Sed in utroque Opere, ac speciatim in priori, pleraque a Galeno sumit: cujus Libros de Usu Partium sæpe ita religiose exscribit, ut in Asperæ Arteriæ descriptione versum eundem Homericum ponat quem adduxerat Galenus,

Κλαγγηδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.

Verum in quibus locis hic a Galeno discrepet, aut ei quippiam adjiciat, melius ab erudito Juvene explicabitur, qui desideratam nobis hujus & aliorum quorundam Græcorum Tractatuum ad Anatomiam pertinentium Editionem publico dare constituit.

Aphorismi, modo memorati, impressi sunt sub nomine Philothei; eosdem Manuscriptus Codex Cæsareus Stephano tribuit.

Liber de Pulsu, quem conversum habemus sub Philareti nomine, in Manuscripto Codice Cæsareo a Theophilo scriptus dicitur; idque fortasse haud perperam: etenim Humani Corporis Structura fere eodem modo tractatur. Alios de argumento isto, vel haud satis perfecte, vel nimis prolixe egisse ait; posteriori voce Galenum credo significare vult, cujus quidem scripta in Epitomen tantum videtur hic redegisse e Libris ejus de Præsagitione ex Pulsibus.

z 16.

STEPHANUS.

Stephanus Athenienſis, ſive Alexandrinus, (nam ex loco ubi ortus, & ex eo ubi commoratus eſt, modo hoc nomine, modo illo dicitur) ſcripſit Commentarium in primum Galeni Librum ad Glauconem. Is quidem Galeni Liber ea perſpicuitate eſt, ut explanationem vix recipere poſſe videatur; verum haud improbabile eſt Medicam ejus temporis eruditionem præcipue in explicando Galeno conſtitiſſe: & Abi Osbeia, Biographus Arabs, ſeptem Medicos Alexandrinos commemorat, quorum unus eſt Stephanus, qui Galeni Opera in ſedecim Libros digeſſerint: atque hos rurſus, pro argumenti varietate, in ſeptem Claſſes partiti ſint; & eorundem illos Librorum lectioni unice incubuiſſe tradit, neque in alia re occupatos quam ut hos vicibus ſuis commentarentur & Auditoribus ſuis explicarent. Ideoque minime veriſimile eſt id quod Cl. Clericus ſine ullo fundamento exiſtimat, hunc tertio vixiſſe Sæculo; immo ex hoc ipſo Stephani Commentario patet, multo recentiorem fuiſſe: ſiquidem ipſe Commentatores in Librum a Galeno ad Glauconem ſcriptum perquam [a] Antiquos memorat. Mecumque recolenti ea quæ in Sectione 140 de Quartana dicit, pravam videtur, ut ipſe vult, Galeni interpretationem ab Alexandro [b] factam reſpicere. Si hic idem eſt ac Stephanus, qui Chymicus dicitur, ætas ejus haud difficulter inveſtigari poteſt: Chymicus enim Opus ſuum de Chryſopœia Heraclio dicat: atque ita id cum iis convenit quæ ſuperius tradita ſunt. De Stephano quoque altera legimus, Alexandrino itidem illo, qui ſub eodem Imperatore in Aſtrologia clarus exſtitit, atque ingentem illam Sarracenorum potentiam prædixit, ad quam paucis poſtea annis evecti ſunt. Lindanus Stephanum e Veteribus Græcis ultimum vocat; tamen ſi hæc de ætate ejus vera ſint, multos alios poſt id tempus Græce ſcripſiſſe conſtabit.

NONUS.

Horum Nonus ordine proximus videtur; is Enchiridion quoddam Medicum compoſuit, quod brevem plurimorvm affectuum enarrationem, & eorundem curationes complectitur. Illud Conſtantino Porphyrogenito inſcribit, qui juxta Lambecium Leonis filius, & ſeptimus fuit ejus nominis Imperator, atque A. D. DCCCC obiit; idem litteris ipſe paulum imbutus, earum Patronus inſignis audiit. Sed Conſtantinum hunc, Porphyrogenitum pariter nominatum, Jeremias Martius, qui opus hoc Græce & Latine edidit, filium fuiſſe arbitratur Conſtantini Ducæ, qui A. D. MLXVII obiit: idque ob hanc cauſam, quod Ducas Pater Litterarum admirator cultorque extitit, & frequenter has voces in ore habere ſolitus eſt, "Malle ſe Doctrina "quam Imperio nobilitari." Igitur aliqua eruditionis fama circa id tempus Pſelli floruerunt.

Utri Conſtantinorum inſcripſerit Librum ſuum Nonus, parvi refert: tamen ex Annæ Comnenæ Hiſtoria notari poteſt, per ſpatium illud temporis, quod duobus iſtis Imperatoribus interceſſit,

[a] S. 98. [b] Lib. 12, 8.

vel

vel admodum elanguiſſe vel plane intermortua fuiſſe Litterarum ſtudia [c]. NONUS.

Epitome hæc nihil fere continet, quod non ex Aetio, Alexandro, ac Paulo ſit exſcriptum. Exempli gratia, in [d] Capite de Caro, ea quæ de anteriori Cerebri parte dicit, ab Alexandro [e] Pauloque [f] deſumta ſunt. Quod de miſſione Sanguinis in Paroxyſmo [g] Calculi præcipit, a poſteriori [h] horum manifeſte hauſit; & ex [i] priori obſervationem ac diſtinctionem de Venæ Sectione & Purgatione factam in Pleuritide [l]: quanquam Morellus, qui ipſa verba ejus adducit, nullam de ea re mentionem habeat. Multa de Medicamentis ab eo commendatis apud Aetium iiſdem vocibus narrata inveniuntur: ut, Collyrium Eraſiſtrati, quæque ex Thure & Glaucio [m] componuntur; item Medicamenta Faciei admota in Elephantiaſi [n], &c, Antidotum Eſdræ [n], & alia. Ea verecundia eſt Nonus, ut nullum Auctorem nominet: quod certe hominem minime decuit qui nihil de proprio haberet. Quin & aliorum quoque Experientiam ſibi aſſumere non veretur; nam Melancholiam [o] exacte deſcribens, ſalutares quos in ea vidiſſet ipſe effectus fuſe tradit Lapidis Armeniaci, ideoque hunc Veratro albo præfert: item de Rabioſi [p] Canis Morſu haud inepte loquitur, illud inſuper animadvertens, cum Vulneri ſuperveniſſet Hydrophobia, nunquam ſe in omni Artis uſu noviſſe quenquam ad ſanitatem perductum. Verum de priori re omnia ad verbum ab [q] Alexandro, de poſteriori a [r] Paulo deſumta ſunt. Hunc pro Inventore habet Barchuyſen, multuſque eſt in explanandis ejus opinionibus de cauſis morborum, cum ne unam quidem ille, quam non aliunde mutuatus ſit, opinionem habuerit.

Quidam Manuſcripti Codices Bibliothecæ Cæſareæ Opus hoc in Capita dividunt, alii in Libros; omnibus vero nomen Theophanis inſcribitur, ſine ulla Noni mentione, atque in Titulo id præcipue ex Oribaſio collectum dicitur, licet ex iis quæ ſupra dicta ſunt Collectorem hunc, quicunque is ſit, plus aliis Auctoribus debere appareat.

Haud diu poſt Nonum vixit Michael Pſellus, & Librum eum quem de Qualitatibus ac Virtutibus Alimentorum contexuit, Conſtantino Imperatori inſcripſit. Conſtantinum hunc [ſ] Lambecius illum fuiſſe credit, qui dictus eſt Monomachus, quique ab A. D. MXLIII uſque ad MLV regnavit; at ſi, juxta eundem, Pſellus A. D. MLXXVIII obiit, haud minus veriſimile eſt Conſtantinum fuiſſe Ducam, & eo magis quod ex Zonara [t] conſtat Pſellum apud Michaelem Ducam, Imperatoris iſtius Filium, Præceptoris locum habuiſſe. Idem Zonaras Scriptorem hunc inſtituendo Principi valde inidoneum fuiſſe ait, utpote nullo Litterarum genere imbutum: quem tamen Anna Comnena, quæ paulo poſt hunc extitit, ut hominem magnæ indolis & in omni Philoſophia cum primis doctum, ac Litteris tam MICHAEL PSELLUS.

c Lib. 5. d 28. e 1, 4. f 3, 9. g 174. h 3, 45. i 6, 1. l 129. m 49, 4, 5. n 205, 206. n 13. o 33. p 270. q 1, 17. r 5, 3. ſ Biblioth. Cæſar. 6, 208. t Lib. 18.

Græcis

MICHAEL PSELLUS.

Græcis quam Chaldaicis penitus inſtructum deprædicat. Ejuſmodi laudes illi tribuit Leo Allatius, qui ex Diſſertatione de Pſellis etiam amore hujus nominis captus videtur, & hunc non modo πολυγραφώτατον vocat, ſed etiam inter Auctores primos ponit. Tamen in hoc Tractatu nihil invenio quod cuivis Scriptori magnæ laudi eſſe poſſit: neque enim aliud eſt quam Collectio facta ex Antiquioribus Medicis Græcis, qui & ipſi hanc Scientiæ partem de Galeno præcipue hauſerunt, uti fecerat etiam e Dioſcoride Galenus. Pſellus a Nicephoro Botoniate vexatus atque omnibus bonis ſpoliatus eſt, & vitam Monaſticam amplexus paulo poſt in ætate provectiſſima obiit. Alii complures ab hoc Auctore ſcripti ſunt Libri, de quibus fuſe egit Leo Allatius.

SIMEON.

Quanquam hujuſmodi Collector fuerit Pſellus, Simeon Antiochenſis de eodem argumento ſcripſit, ſtylo quidem corruptiſſimo, & materiam ex eo potiſſimum hauſit; idque eo magis mirum videri poteſt, quod Liber quem exſcribendum ſumſit, in omnium memoria jam tum recens verſaretur. Simeon enim, licet Pſello junior, tamen coætaneus ei certe fuit, quippe qui Librum ſuum dicaverit Michaeli Ducæ, Parapinaceo dicto, qui imperio ſe abdicavit A. D. MLXXVIII, eo ipſo anno quo Pſellus, uti docemur, mortuus eſt. Sunt & alia multa hujus Simeonis Opera; ac præſertim ei debetur Libri cujuſdam admodum ridiculi Traductio ex Arabico in Græcum ſermonem, De Sapientia Indorum, quem Perzoes, profeſſione Medicus, rogatu Choſrois Perſarum Regis contexuit.

DEMETRIUS PEPAGOMENUS.

Extat etiam Libellus de Podagra, a Demetrio Pepagomeno ſcriptus, & Michaeli Palæologo dicatus, circa A. D. MCCLX, ſi Imperator ejus nominis primus, at circa MCCCX, ſi ſecundus intelligatur. Opus hoc, licet nihil fere notatu dignum contineat, & ex aliis Auctoribus ac præcipue ab Alexandro hauſtus ſit, tamen haud ita infra mediocritatem eſt, ut a Traductore M. Muſuro ejus Auctor, cujus ille nomen ignoravit, quaſi ſenſus ſuos exprimere nequiret, infans & elinguis dici mereatur. Fabricius ſuſpicari videtur Librum De Curatione Calculi, Galeno perperam tributum, a Demetrio fuiſſe ſcriptum; id quomodo ei in mentem venerit, divinare nequeo, niſi duorum horum affectuum cognatio occaſionem ei conjectandi præbuerit, ambos fuiſſe ab eodem Auctore pertractatos.

ACTUARIUS.

Actuarius, Zachariæ Filius, ita ſine dubio vocatus quod Archiatri munus ſub hoc Imperatore geſſit, melioris notæ, quam omnes modo memorati, Auctor eſt. Scripſit is Tractatus complures, in quibus multæ res occurrunt lectu digniſſimæ. Conſtantinopoli Medicinam, idque, uti videtur, non ſine fama aliqua, exercuit; ſiquidem Libri ejus ſex De Methodo Medendi compoſiti ſunt in uſum unius e præcipuis Aulæ Miniſtris, Magni ſcilicet Camerarii, qui Legationem ad Regiones Septentrionales ſuſceperat. Fabricius, per errorem,

errorem, Actuarium ipsum facit Legatum. In his Libris, licet Galenum præcipue sequatur, & haud raro Aetium Paulumque, (at neutro eorum nominato,) tamen omnia quoque profert, quæ ad argumentum suum pertinere arbitratur, ex Auctoribus tam Antiquis quam Recentibus, Græcis perinde ac Barbaris; utque ei debitam laudem tribuam, multa ibidem haud alibi reperienda occurrunt.

ACTUARIUS.

Opus hoc Libellum vocat, sive Compendium extempore scriptum in privatos solum Legati, ut ipse passim narrat, usus: qui cum ipse aliquantum in Scientia Medica versatus esset, id in occasione quavis facile consuleret. Igitur in eo nihil est ad Chirurgiam spectans, vel ad Morbos Mulierum; licet Auctor interdum, quasi propositi immemor, puerorum morbis, ac præsertim Aphthis, mederi doceat. In prioribus duobus Libris, agit de Morborum signis & Causis; in sequentibus duobus, de Curatione eorum & generatim & per se; in duobus ultimis, Remedia describit omnia tam externa quam interna: quorum aliqua a Græcis hausta, alia a se inventa, alia auditu cognita prodit, vix unquam vero nomen Auctoris adjicit, ne nimiam illud Medicamento existimationem pariat.

In tertio quartoque Libro, sicut etiam alibi, suam ipsius Experientiam haud paucis commemorat. De Canis Rabiosi morsu agens, ex eo Hydrophobiam post anni intervallum ortam se novisse tradit; quidam, inquit, hunc post septem annos interdum apparere aiunt, in quo Paulum respicere videtur, cujus ista sunt verba, licet eum haud nominet. Novas quasdam nec inutiles Observationes habet de Colico [z] Dolore, & Inflammatione [a] Jecoris. Distinctio ab eo facta de Causis Palpitationis videtur haud aliunde sumta, neque hanc alibi uspiam invenio; Oribasius, Aetius, atque Paulus ea quæ de hac re habent (sunt autem pauca admodum) e Galeno tantum hauriunt. Actuarius Palpitationem plerumque a nimio calore vel abundantia Sanguinis oriri docet: non autem iis semper modis fieri, sed aliquando a Vaporibus sursum elatis produci. Differentia autem hac ratione percipi potest; si ex priori causa ortum ducit, Pulsus inæqualis est: si ex posteriori, non item. Neque ullus profecto e Recentioribus eo Auctor est, qui causas vehementis hujus in Corde motus verbis rationi magis congruis exposuerit. Si Scriptores consulamus Arabas, qui vel ante ejus tempora vel in eadem ætate floruerint, morbum hunc ab iis Frigidæ plerumque Causæ tributum reperiemus; eundem Tartari sui dissolutioni ascribit Paracelsus: Nativi Gas Aciditati Helmontius: corrosivis præcipue e Pancreate Vaporibus Sylvius de le Boe. Omnes hominum ineptorum Hypotheses, quæ ad mali hujus originem pertinent, nimis longum esset recensere; igitur unam tantum cæterarum instar e Germano quodam Auctore, Dolæo, proferam, qui Medicinæ omnis, uti hanc dicit, Encyclopædiam composuit, ut veram cujusque morbi naturam nobis explicaret. "Palpitatio, inquit, "affectus est, in quo Cardimelech, Rex noster, valde inquietatur,

[z] 4, 6. [a] 4, 7.

ACTUARIUS.

"& bello inteſtino infeſtatur, & tamen omnem lapidem movet ad "hoſtem illum abigendum, motuſque domeſticos ſedandos: ei vero "quaſi ſuppetiæ a Microcoſmetore Socio Cardimelechi mittuntur, "Spiritus nempe Animales ad Cor impetuoſius ruentes." Sed ut, omiſſis his vanitatibus, de rationali Palpitationis Pathologia diſſeram, id quod de inæquali Pulſu in Plenitudine tradit Actuarius, frequenti Experientia veriſſimum eſſe comperimus. Hæc etiam Pulſus inæqualitas aliquam in Corde obſtructionem indicat: atque haud raro non Palpitationem tantum, ſed Syncopen quoque ac mortem ſubitam, prænuntiat; uti prædixit in Antipatro Medico Galenus, qui paulo poſt hoc modo obiit. Pulſus quidem in violentis hiſce motibus, non modo temporum intervallo atque ictuum vi inæqualis eſt, ſed frequenter etiam intermittit. Nam in hoc caſu reſiſtentia fit a Sanguine vel in Aorta vel in Arteria Pulmonari: ad quam exſuperandam Cor haud illico valens, contractionem ſuam quaſi ſuſpendit, donec ſufficiens ei ad Sanguinis per vaſa more ſolito protruſionem Spirituum ſuppeditetur copia. Igitur obſervari poteſt, in Palpitationis vehementi Paroxyſmo majora eſſe Pulſationum intervalla: & quo longiora hæc ſunt, eo violentiores eſſe iſtas. Ita res ſe habet in magna Sanguinis abundantia: atque ob hanc ipſam cauſam eos, quibus ſuppreſſa fuerint vel Hæmorrhoidum vel Menſium profluvia, Palpitationibus maxime opportunos notat Galenus. Malum hoc non modo ex Plenitudine oriri poteſt, ſed etiam ab ingenti vel Rarefactione vel Cohæſione ac Tenacitate in Sanguinis particulis: vel a magna Flatuum copia, quæ vel Thoracem vel Abdomen premant diſtendantque. Ob aliquam ex his cauſis Cordis Palpitationem Viris Hypochondriacis atque Fæminis Hyſtericis Symptoma uſitatum eſſe novimus, quod etiam notavit Actuarius; Hollerius autem caſum huc ſpectantem tradit, in quo Pericardium Flatu ſolo ad immenſam molem intumuiſſet, neque alia affectus hujus appareret cauſa.

De Palpitationis medela plura cæteri Græci tradit Actuarius; præter Alterantia, quæ affectus cauſis & ægri temperamento aptanda ſunt, Venæ Sectione maxime & Purgatione nititur; quorum poſterius remedium ab hoc primum Auctore memoratum credo. Ac profecto, quando is morbus peculiari alicui Spirituum ac Sanguinis conditioni ortum debet, uti non alius poteſt eſſe curandi ſcopus, quam vel ut in Nervos minuatur Spirituum fluxus, vel ut tollatur ea quæ in Vaſis Cordis a Sanguine reſiſtentia eſt, lenes utrique huic conſilio Evacuationes optime reſpondebunt, ac præſertim Venæ Sectio & Purgatio, quoniam exinaniunt ſimul & revellunt. Neque ullam eſſe Palpitationem credo, quæ quidem originaria atque Idiopathica dici debeat, quæque ex pravo Sanguinis ſtatu oriatur, ubi ambo hæc remedia non conveniant, quicquid contra doceat Sennertus: & frequenter ſubiit me mirari neutrum horum a Williſio noſtrate in curatione hujus morbi eſſe præceptum. Piſo, Practicus haud infelix, utrumque [d] commendat, ſicut ab aliis quoque multis

[d] Sect. 3, 2.

factum

factum eſt: verum ii ita exceptionibus atque cautelis abundant, ut difficulter intelligi poſſit, quando alterutrum ex iſtis auxiliis vel adhiberi vel vitari debeat. Galenus certe detractionem Sanguinis univerſe fieri jubet: atque inſignem is de homine Hiſtoriam [c] narrat, qui verno tempore quotannis vehementi Palpitatione tentatus, per tres etiam deinceps annos Sanguinis miſſione in Paroxyſmo ab affectu liber evaſerit; quod cum obſervaſſet æger, quarto anno Venæſectione maturius facta acceſſionem prævertit, quod idem Experimentum ei per multos poſtea annos pari cum ſucceſſu reſpondit. In Plenitudine, omnes de Miſſione Sanguinis conveniunt; [f] Salius autem recte videtur ſentire, qui hanc fieri jubet, ſive hæc adſit, ſive non. Nam ſive Palpitationem hanc a nimio Spirituum impetu oriri judicamus, ſive a nimia Rarefactione aut Cohæſione Sanguinis, quæ majorem efficiat in exitu Cordis reſiſtentiam: levamentum certe in ſingulis caſibus a Sanguinis quantitate imminuta expectari poteſt. Unde in Palpitationibus Symptomaticis, uti ſunt eæ quæ Menſium aut Hæmorrhoidum fluxus ſuppreſſioni ſuperveniunt, quamprimum Natura ad conſuetudinem redierit, Cordis hic affectus evaneſcit. Immo ex Hæmorrhoidibus ſubita ſanguinis eruptio, in quibus iſta fieri non conſueverit, malum hoc fere ſemper tollit. Prudenter ſine dubio a Sennerto poſita cautio eſt, ne, cum Aquæ in Pericardio redundantia Palpitationem fecerit, adhibeatur aut Purgatio aut Venæ Sectio: quorum uſus pro certo parum efficax comperietur, ideo quod morbi cauſa ab horum auxiliorum operatione attingi nequeat. Quomodo vero Aqua hæc a calido Electuario, aut Pane fervido, aut Sacco Aromatico, quæ Remedia ab eo ſunt propoſita, diſcuti aut abſumi poſſit, haud minus intellectu difficile eſt, quam ejuſdem Aquæ derivatio ope Veſicantium Sterno applicatorum, quæ a nonnullis præcipiuntur, quorumque effectus ab illo incomprehenſibilis judicatur. Mali genus ab eo deſcriptum mihi videtur inſanabile; ideoque inutiliter quæritur, utrum in hoc Venæſectio adhiberi debeat necne. Illud unicum addam, Originariæ Palpitationis curationem eſſe a pleriſque Medicis Scriptoribus omiſſam: ſiquidem hi regulas omnes Practicas adverſus illud genus, quod per Sympathiam oritur [g], præcipue ordinaverunt: quanquam ſine dubio Palpitationes exiſtant, quæ a nullo alio morbo antea ſubſiſtente pendeant, neque vitium ullum habeant ſive Cordis ſive Pericardii adjunctum, tamen Artis auxilio depelli poſſint, ſicut hic ab Actuario docemur.

ACTUARIUS.

Primus inter Græcos Actuarius memoravit deſcripſitque mitiora Purgantium genera, uti Caſſiam, Mannam, Sennam, Myrobalanos; horum poſteriora duo Medicamenta e peregrinis regionibus, Syria ſcilicet & Ægypto, in patriam ſuam advecta eſſe tradit. De Sennæ, quaſi Fructu, loquitur, idem certe volens quod Serapion Vaginam, Meſues autem Folliculum ſemen includentem nominat; neque enim horum alteruter neque Actuarius de Foliis ejuſdem quicquam habet. Ac licet hæc nunc præcipuo ſint in uſu, tamen interdum ſiliquæ

c Loc. Affect. 5, 2. f Curat. Particularium Affect. g Vid. River.

etiam

ACTUARIUS.

etiam adhibentur: quæ quidem ſola Sennæ pars iis temporibus, quantum ex iſtis hominibus diſci poteſt, pro Medicamento veriſimiliter uſurpata eſt. Hanc tam in Pituita, quam in Bile expurganda, valde efficacem eſſe prodit: de priori iſta ejus virtute Arabes tacent. Ea quæ dicit ille de apportatione ejus tam e Syria quam ex Ægypto ſatis cum his congruunt, quæ de eadem Planta nunc dierum a fidiſſimis Auctoribus narrantur: nam ea quæ ex Oriente mittitur, etiamnum optima habetur. Quæ de ſingulis horum Purgantium generibus dicit, ex Arabibus, qui ab eo vocantur Barbari, haurire ſe fatetur; atque hi ſine dubio iſta primum in uſus Medicos traxerunt. Similiter atque hi, is tres Myrobalanorum ſpecies deſcribit; Emblicaſque & Belliricas Arabico nomine appellat; quas quidem ambas, licet qualitate magnam cum Myrobalanis cognationem habeant, tamen ab his ille, uti Arabes quoque omnes faciunt, diſtinguit. Primus has cum Myrobalanis confudiſſe videtur Myrepſus, quarum ideo quinque genera enumerat, eumque in hac re plerique e Recentioribus ſecuti ſunt. Ea quæ apud [b] Actuarium habentur de Compoſitione quæ fit ex omnibus iſtis ſpeciebus, & Tryphala, ſive Tryphera parva, dicta eſt, (vox enim Triphylos, uti hanc legi vult [c] Geſnerus, nimis longe petita eſt) cum iis ad amuſſim quadrant quæ in [d] Serapione ac [e] Meſue, Barbaris Sapientibus ab eo vocatis, inveniuntur, idque Medicamentum ad eoſdem affectus ab iſtis præſcribitur. Caput integrum Syrupis ac Julapiis impendit Actuarius; quas ambas Compoſitiones Saccharum plerumque ingreditur, haſque ille ſine dubio ab Arabibus deſumſit. Inde factum eſt, ut quidam hunc eorum linguæ peritum fuiſſe exiſtimaverint. Utut autem Medicamentorum ab iis repertorum notitiam habuerit, tamen, id quod animadverſione digniſſimum eſt, de nullo quovis affectu quicquam tradit, qui non a cæteris itidem Græcis Scriptoribus memoretur; neque verbum apud hunc de iis Morbis, quos Arabes primum deſcripſerunt, ne Variolarum quidem mentionem, reperias. Cum Sarracenis primum morbus hic apparuit, & quaſcunque illi regiones armis occupaverunt, ibidem pari furore ſtatim graſſatus eſt: ſeſeque per Africam, Europam, maximamque Aſiæ partem, præcipue illic ubi hæc ad Orientem ſpectat, latiſſime diffudit. Unde jure miremur, nuſquam hunc in Imperio Græco per multa retro ſæcula fuiſſe viſum; quod quidem ita eſſe fatebimur, ſi illorum temporum atque ejus Gentis vel Medicos, vel etiam Hiſtoricos, conſulamus: qui de vitio hoc nihil prorſus ſignificant, licet iidem alioqui neque Terræ motus neque Peſtis cujuſquam mentionem in Hiſtoriis ſuis omiſerint.

Eſt etiam altera res a Græco nullo ante Actuarium ſcriptore memorata, Diſtillati ſcilicet Liquores, uti Rhodoſtagma, & Intyboſtagma [g]; quæ a Traductore appellantur Stillatitius Liquor Roſarum, & Aqua quam Intybus ſtillavit: quæque ab Auctore ipſo adhibentur in conficiendis Julapiis. Liquores hos Chymico quovis proceſſu

b Meth. Med. 5, 8. c Epiſt. 1, 22. d Simpl. 95. e 5, 9. g Method. Medend. 5, 4.

minime

minime præparatos contendit [f] Gefnerus, nihilque aliud effe quam Syrupos ex iftis Plantis, ac Rhodoftacti a Paulo defcripti plane fimiles. Clericus vero, opinionem Langii fecutus, contra fentit: clariffimeque demonftravit, Stillatitium Rofarum Liquorem ab Actuario memoratum, admodum effe diverfum a Pauli Rhodoftacto, quod e Succo Rofarum & Melle fimul coctis unice conficitur. Is in hac re neutiquam falli videtur; quod ut ulterius probem, quædam libet afferre e Nicolao Myrepfo, qui Græcorum ultimus eft, & ipfa Actuarii verba fæpe mutuatur. Is [m] Rhodoftacton Pauli defcribit, hoc folo cum difcrimine, ut in eo Saccharum vel Mel indifferenter ufurpari poffe dicat. Poftea Hydrorofatum defcribit eadem ratione qua ab Aetio Pauloque traditur: quod quidem Medicamentum priori fimile eft, nifi quod hic Rofis Aqua adjiciatur. Deinceps hujus ipfius Julapii ab Actuario traditi compofitionem narrat; unde hoc faltem liquet, quod præparationem ejus ab alteris duobus diftinctam effe crediderit. Porro quicunque Compofitionem ipfam confideraverit, perfpicue videbit eandem abfurdiffime præceptam effe, nifi Aqua Rofarum diftillata fignificetur; alioqui enim duplex erit omnino labor, & Medicamentum nulli bono ex iifdem rebus bis conficietur.

Actuarius.

Clericus Actuarium in Arabum Schola fuiffe inftitutum, & aliquid ex iis haufiffe Artis Chymicæ exiftimat; hæc autem mera videtur conjectura, nulla auctoritate innixa. Quanquam enim, uti fupra notavi, Medicamenta nonulla, ab iis in ufum adducta, fine dubio cognoverit Actuarius (quod fortuito alicui tunc temporis inter Græcos atque Arabas commercio deberi potuit) tamen haudquaquam conftat fuiffe eundem in eorum Scriptis Medicis verfatum. Facile enim fieri poteft, ut Medicamentum quis ex India five Orientali five Occidentali vectum, ejufque ufum probe nofcat, neque ideo tamen quicquam amplius de Medicinæ Theoria ac Praxi in iftis regionibus vigente intelligat.

Quod ad Diftillationem ipfam, five introductionem Chymiæ in Artem Medicam pertinet, hujus rei Epocham Avicennæ tempore ponit Clericus; ipfumque Avicennam primum hanc Scientiam in ufus Medicos derivaffe exiftimat. Mihi non propofitum eft difputationem hic ordiri de Origine Chymiæ Medicinalis; id duntaxat animadvertam, fi ea res Arabibus debetur, quod utique haud improbabile eft, honorem inventionis Rhazi potius afcribi oportere; nam ut de Mercurio Extincto & Sublimato nihil dicam, quem [f] is itidem memorat, Oleum Ovorum, quod unicum e Chymia depromtum apud Avicennam Medicamentum invenio, ab eodem Auctore defcribitur. Primus etiam Rhazes Oleum Benedictum, five Philofophorum, tradidit: fufeque explicat, quemadmodum in Retorta Vitrea fieri debeat, quæ ad vim ignis fuftinendam valens fit ac probe lutata (luto Sapientiæ inquit Interpres) ignemque fenfim augendum

f Præf. Euonym. i Lib. 7. l Epift. Lib. 1, 53. m Sect. 39. f Ad Almanz. 8, 42.

ACTUARIUS.

esse præcipit, donec Rubrum ope Distillationis eliciatur Oleum. Primus hic credo Scriptor est qui ullam Chymicorum Medicamentorum mentionem fecerit; quicquid enim in Veteribus Græcis, uti vocantur, Chymicis invenitur, id ad Metallorum Fusionem vel Transmutationem unice pertinet. Clericus Avicennam in usus Medicos Chymiam ideo primum adhibuisse statuit, quod in illo, uti narrat, prima occurrit Chymici remedii mentio: licet id unicum sit, Aqua scilicet Rosarum Distillata: duosque huc spectantes ex eo [t] locos adducit. At si diligentius velit Avicennam retractare, nihil omnino illic de Distillatione dictum reperiet, cum Rosæ in Aqua coqui disertissime jubeantur, quemadmodum a Græcis fieri solebat in compositione Rhodostacti & Hydrorosati. Ac verissimum esse credo, quod de antiquis Arabibus ait Gesnerus: ubicunque Aqua Herbæ cujusvis in eorum scriptis nominetur, ibi nihil aliud nisi Decoctum ejus significari. Resque certissima est, Johannem Damascenum, Mesuen dictum, (qui juxta finem Sæculi duodecimi, sub Frederico Barbarossa floruit) primum esse, qui processum Aquæ Rosarum Chymico more conficiendæ descripserit.

Ac nihilominus credibile est, Aquam Rosarum Distillatam in usu fuisse apud Græcos ante hæc tempora. Locus est in ea Historia, quam scripsit Anna Comnena, ad hanc rem appositus. Cum Imperator animo deliquisset, paulum hujusce liquoris ori ejus infusum est, unde ad se rediit; ipsa verba [p] sunt, "τȣ̃ τῶν ῥόδων ϛαλάγματ☉." Vox hæc opinor, salva sermonis proprietate, nullo modo ad notandum vel Syrupum, vel Decoctum, vel Succum Rosarum expressum, adhiberi potest; & cum per hanc Liquor Herbæ cujusvis significetur, fit in eo tantum casu, ubi post incisionem is Liquor ex illa guttatim defluit, quemadmodum e Vegetabilibus, unde distillat Gummi vel Balsamum. Huc accedit, quod haud facile sibi quispiam persuaserit, Succum Rosarum simplicem fuisse in re adeo desperata pro Cardiaco datum. Imperator hic, nomine Alexius, A. D. MCXVIII obiit; quare si Aquam Rosarum Distillatam hic significari ponamus, liquet hanc Græcis innotuisse paulo post tempora Avicennæ.

Obiter notari potest, Principem illam, quæ Historiam hanc conscripsit, uti multis Scientiis Artibusque eruditam fuisse accepimus, ita quoque videri Medicinæ cognitionem aliquam habuisse. Nam in explorando Patris pulsu eam valde occupatam, ex eoque de viribus ejus judicantem videmus; Morbum ipsum minutissime describit, ac veritatem Prognostici a Nicolao Callicle, insigni tunc temporis Medico, facti agnoscit. Is enim, cum materia Podagrica sese Imperatoris humero infixisset, cæterique Purgationi adversarentur, prædixit, siquidem illa extremitates corporis reliquisset, nisi hac via expelleretur, cito nobiliores partes occupaturam. Quod ita accidit; nam brevi supervenit Asthma, neque ita multo post ipsa mors.

[t] De Viribus Cordis & Pleurit.

[p] Lib. 15, sub fine.

Præter

Præter hæc, in eadem Historia longam atque elaboratam habemus Nosocomii splendidissimi descriptionem, in usum Ægrorum ab Alexio structi. Utque hoc Ædificium videtur inter prima fuisse quæ apud Græcos Reditibus dotata sit, ideo locum sibi in Medicinæ Historia potest jure quodam vendicare. Neque brevem ejus enarrationem tradens longe me a proposito aberraturum puto. Novam Alexius Civitatem, prope Euxini Maris ostium, forma quadrata condidit; ubi humanæ infirmitatis misericordia commotus Nosocomia quoque fundavit in alimentum ac subsidium eorum, qui vel mutili essent vel morbis laborarent. Cæcos Claudosque illic videres, sicut olim in Solomonis Porticu, quæ cujusque generis ægrotantibus abundabat. Ædificium ipsum duplex erat, duo Tabulata altum. Ita late patebat, ut vix toto unius diei spatio bene perlustrari posset. Licet hujus Civitatis incolæ atque Nosocomii habitatores neque Terras neque Possessiones haberent, ac Jobi paupertatem æquarent, ex munificentia tamen hujus Principis nihil unquam illis defuit, quod ad eos sustinendos sublevandosque requisitum videretur. Et id quod magis mirandum est, nihil ipsi possidentes, Dispensatores atque Oeconomos suos habebant: ita ut principes Viri in administrandis eorum negotiis secum invicem certarent. Hinc magnæ emptiones factæ, magna munera in operis adeo benefici extructionem collata; idque Historiæ Auctor suo tempore absolutum vidit. Verum illud Alexius primum fundavit & constituit, Reditus ei tam ex Terra quam ex Mari assignavit, ejusque curam uni e primis Regni Administris in perpetuum delegavit. Quanquam hic Milites saucii atque invaldi, ac Senes laboribus inidonei sustentarentur, tamen appellabatur Orphanorum Nosocomium: quia major in eo plerumque talium numerus quam cæterorum aleretur. Erant Litteræ Patentes Aurea Bulla signatæ, quibus statui ac stabiliri posset Agrorum possessio atque annuus ejusdem proventus. Dispensatores autem rationes exactissime referre tenebantur, ut liquido perspici posset pecuniam Pauperibus assignatam ab his haud in proprios usus esse conversam. Procopius quidem ait, Justinianum plurima hujusmodi Nosocomia instituisse; de iis vero nihil speciatim narrat, quanquam alia ab illo Imperatore Ædificia constructa descripserit. Ac dum Veterem vel Græciæ vel aliarum Regionum Historiam excutimus, mirari licet ita pauca dici de hujus generis Fundationibus.

ACTUARIUS.

Sed ut ad Actuarium redeam, & ea absolvam quæ supersunt dicenda de Libris ejus, ubi Methodus Medendi traditur: Auctor hic & in delectu & in descriptione Medicamentorum videtur admodum curiosus; atque hoc Opus, pro Medicinæ Systemate Practico haud contemnendo, jure haberi potest.

Duo Libri de Spiritibus more Physiologico conscripti sunt; omnisque ejus ratiocinatio in eo Tractatu Principiis inniti videtur a Galeno, Aristotele, aliisque super eodem argumento traditis. Quare, cum vix ullius adjumenti sit vel in dignoscendis vel in curandis Morbis, plura de eo dicere supersedebo; ejus Epitome apud Barchuysen

Actuarius.

huyſen invenitur. Illud interim notabo, Stylum in iis Libris minime impurum eſſe, ſed Atticam venuſtatem plurimum redolere, quæ in poſterioribus Græcis rariſſime occurrit.

Idem Auctor Septem etiam Libros de Urinis compoſuit, ubi hanc rem plene diſtincteque explicuit, ac licet formam a Theophilo delineatam ſervet, tamen multa etiam de ſuo adjicit; ita ut vix quicquam novi Recentioribus dicendum reliquerit, quanquam ex his multi hunc Actuarii Commentarium, nulla ejus habita mentione, fere ad verbum exſcipſerint. In horum Librorum fine extat Capitulum uniuſcujuſque lectione digniſſimum; ubi Obſervationem de Prognoſtico in Morbis inſtituendo utiliſſimam ſubjicit, Nihil ad veritatem Prædictionis magis conferre, quam Pulſus atque Urinæ juncta conſideratio; ideoque in Libris de Methodo Medendi duas has Indicationes magno cum judicio ſimul tractat. Ex eo quod Medicamenta quædam Arabica cognoverit, nonnulli exiſtimarunt, hos Libros illum ex Avicenna tranſtuliſſe; at ſcriptionis ratio ita diverſa eſt, ut nullus huic conjecturæ locus eſſe videatur. Multoque magis veriſimile eſt, Exemplar Arabicum, quod Manuſcriptum extat, fuiſſe e Græco traductum.

Argumenta haud ſatis perſpicua ſuppetunt, quibus accurate hujus Scriptoris ætas determinari queat. Vulgo exiſtimatur, nulla tamen quod ſciam auctoritate, Sæculo eum undecimo vixiſſe, ab aliis duodecimo. Eundem Lambecius ad initium decimi quarti revocat: idque ob hanc cauſam, quod in Manuſcriptis Bibliothecæ Cæſareæ Codicibus Libri de Methodo Medendi Apocaucho inſcribuntur, qui, juxta illum, idem eſt ac ille qui ſub Andronico & Cantacuzeno A. D. MCCCXXX aut MCCCXL valde celebris extitit. Omnis argumenti vis hac circumſtantia nititur; & quia rationes ab eo ad hanc rem confirmandam adhibitæ inuſitati cujuſdam generis eſſe videntur, lubet earum pondus paucis examinare. Probare is vult Apocauchum eundem eſſe, quem Actuarius, eo non nominato, ait Legationis cauſa in Septentrionem profectum, ac ſuum fuiſſe Condiſcipulum [q] ſub Joſepho Rachendyte, cui inſcripti ſunt Libri de Spiritibus. Apocauchum Lambecius inquit fuiſſe Philoſophiæ & Medicinæ peritum; quod ut oſtendat, teſtimonium ex Johannis Cantacuzeni Hiſtoria adducit, in qua Apocauchus ironice, ut ille ait, appellatur, "ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης καὶ μαθητὴς τοῦ πρᾴου καὶ φιλανθρώπου [r], id eſt, Magiſter orbis, " & diſcipulus mitis illius ac benigni præceptoris, nempe Joſephi Rha- " chendytæ, cujus nomen ibi ſubaudiendum eſt." Ac dein ita pergit, "Huc etiam pertinet, quod Joh. Cantacuzenus refert Apocau- " chum metaphoricis loquendi modis a Medicina deſumptis uti con- " ſueviſſe, & J. Cantacuzenum ſuum appellaſſe Medicum [ſ], utpote " cujus opera, multis implicatus periculis & miſeris affectus modis, " ereptus atque curatus fuiſſet." Hæc ipſa ejus verba ſunt, quæ utut a Fabricio recitata atque ejus fide credita, tamen valde mira ei appareant neceſſe eſt, qui Hiſtoricum ipſum conſuluerit. Nam in

q Præf. in 1 & 2 Meth. Med. r lib. 3, 36. ſ 3, 10.

priori

priori ſententia, ita longe abeſt ut Apocauchum deſignet Cantacuzenus, ut de Patriarcha Johanne loquatur: quem hic ut arrogantem nec manuſuetum hominem perſtringit, qui Terrarum Orbem quaſi Præceptor inſtituere præ ſe ferret, ac Diſcipulus eſſe ejus qui lenis erga Homines & Humani generis amans fuiſſet; quibus verbis hunc non Rachendyten, ſed Servatorem noſtrum, deſcribere manifeſtum eſt: eademque loquendi forma, eodem ſenſu, alio in loco utitur. Similis propemodum error eſt in iis quæ ſequuntur, de Metaphoris a Medicina ductis, quorum uſu ita delectatum fuiſſe Apocauchum ſcribit; nam Hiſtoricus nihil prorſus de hac re loquitur: id tantummodo notat, ſe ab Apocaucho Medicum ejus dici ſolitum, haud vero iſtius vocis ſenſu, ſed quoniam illum Cantacuzenus multis laboribus periculiſque liberarat: verum inde minime concludi poteſt, ullam Apocauchum Medicinæ peritiam habuiſſe. Immo ita parum Apocauchi eruditio in hac Hiſtoria prædicatur, ut ibidem dicatur ab obſcuris initiis tenuique fortuna, ex inferiore in Ærario Scriba, naturali quadam verſutia, ac ſingulari in acquirenda pecunia calliditate (cujus valde eſſet appetens) primo in redimendis Vectigalibus munus quoddam exercuiſſe, ac dein Publicanis præfectum fuiſſe, Andronici Imperatoris temporibus: a quo cum ad Andronici ejus Nepotis partes transfugiſſet (neque enim pudore vel infamia unquam commovebatur) paulatim ita ſe provexit, ut Quæſtor, Aulæ & Imperio Præpoſitus, Archidux demum & Omnia evaſerit, uti id exprimit Cantacuzenus. Illud autem erat maxime mirabile, quod in eo poteſtatis faſtigio perſtiterit, quanquam ipſe [w] Princeps animo erga illum eſſet averſiſſimo, ac licet in arduis hiſce muniis opera ejus uteretur, pro mero ſemper * Nebulone habuiſſet. Tandem ubi intolerabili cum arrogantia diu ſe geſſiſſet, quæ nunquam non mentis eſt exiguæ & puſillanimæ natura, & publicarum omnium calamitatum Auctor jure putaretur, Apocauchus iſte meritam mortem ſubiit, a Captivis oppreſſus A. D. MCCCXLV.

ACTUARIUS.

Sed ut ad propoſitum revertar, tametſi hujus Apocauchi deſcriptio ei conveniret qui ab Actuario delineatur, fieri non poteſt ut is hic loci ab Actuario ſignificetur. Facile enim probatu eſt, non modo Actuarium, ſed & alterum quoque Auctorem qui hunc frequenter memorat atque exſcribit, ante hæc tempora vixiſſe. Nicolaum intelligo Myrepſum, e Scriptoribus Græcis poſtremum, modo impurus ejus ſermo pro Græco haberi debeat; hic ſane, ſub Antidotarii nomine, varia Medicamenta compoſita collegit, quæ in Græcis & Arabibus diſperſa reperiuntur. Res certiſſima eſt Myrepſum opus hoc contexuiſſe ante A. D. MCCC: etenim haud ſolum Petrus de Abano, Conciliator ille celebris, qui A. D. MCCCXVI obiit, ſed etiam Matthæus Sylvaticus, & Franciſcus Pedemontanus, Medicus uterque Roberti Siciliæ Regis, quique initio ejus Regni, quod A. D. MCCCX auſpicatus eſt, ſcripſerunt, nominatim multas ex eo formulas producunt. Igitur illum poſt hæc tempora non floruiſſe concludi po-

[w] 3, 14. * 2, 38.

ACTUARIUS.

teſt; ac licet parum conſtet quanto antiquior fuerit, tamen veriſimile eſt eum haud multo ante finem Sæculi decimi tertii extitiſſe. Nam ut taceam Antidotum Michaelis Angeli, qui fortaſſe Imperator fuit primus e Palæologis circa A. D. MCCL, quique uxorem duxit Alexandri Angeli Filiam, aliud etiam deſcribit quo uſus eſt Papa Nicolaus. Quem Papam ejus nominis tertium fuiſſe arbitror, qui A. D. MCCLXXX obiit, & Myrepſo coætaneum; erat enim, ut iſta tempora ferebant, homo haud ineruditus, & eximius Litterarum omnium fautor. Hæc ſaltem luculenter demonſtrant Actuarium Scriptorem eſſe antiquiorem quam a Lambecio putatur. Quædam antea dixi de Actuarii ſtylo, ex quo etiam argumentari licet illum haud adeo Recentem eſſe; nam ſi cum Pſello vel Simeone confeͅratur, multo purior ejus oratio apparebit; ac certe poſt A. D. MCC haud facile Scriptorem ullum inveniemus, qui non ſermonem ſuum vel Recentiori Græco Idiomate, vel Barbariſmis ex alia aliqua lingua ductis inquinaverit.

Quod ſi Codicis Manuſcripti auctoritas, in quo Liber Apocaucho inſcribitur, nobis objiciatur, facilis hujus rei eſt ſolutio; aut enim alter quidam Apocauchus eſſe debet, aut ipſe Titulus ſuppoſititius eſt; quæ res inter Librarios perquam familiaris eſt, ac jam tum fieri ſolebat cum inſtruebatur Bibliotheca illa celebris a Ptolemæo Philadelpho.

Alii quidam Græci Auctores, & alia memoratorum Opuſcula, exigui tamen momenti omnia, reperiri poſſunt apud Athenæum, Photium, Lambecium, Fabricium, &c. Verum hæc, cum parum ad illuſtrandam Medicinæ vel Hiſtoriam vel Artem conducant, prætereo. Neque vero quicquam diſſerere neceſſe eſt de Latinis Scriptoribus, qui poſt tempora Galeni vixerint; quia Clericus in prima Hiſtoriæ ſuæ Editione plenam & diſtinctam eorum omnium enarrationem tradidit: præterquam Marcelli Empirici, qui Scribonium Largum impudentiſſime compilavit atque exſcripſit, parumque in Opere ſuo ipſe præſtitit, niſi quod nugatorias aliquas Formulas, vel potius Fabulas, adjecerit.

Hoc modo brevem Tibi, Vir Amiciſſime, quatenus certiori aliqua auctoritate niti potuerim, Græcorum Medicorum poſt Galeni ætatem, contexui Hiſtoriam; & quædam in eorum Libris ad incrementum Medicinæ pertinentia indicavi. Opinio quidem invaluit ut vix quicquam ad hujuſce Artis provectionem a Veteribus fuerit præſtitum, niſi quod in voluminoſis magni illius Viri operibus comprehenderetur. Illud veriſimiliter huic ſententiæ originem præbuit, quod cum primo intuitu a Succeſſoribus ejus plurima ex eo deſcribi viderent, multi neque collatis neque excuſſis cæterorum Libris, hos nihil aliud niſi Exſcriptores fuiſſe arbitarentur. Neque horum Auctorum Editor quiſquam in tollendo hoc errore operam impendit; nam quicquid Commentarii loco reliquerunt, præcipue in Criticis Grammaticiſque obſervationibus inſumtum eſt; neque hunc ſibi

finem

finem propoſuerunt, ut explicarent ea quæ ad Hiſtoriam vel Praxin Medicinæ, Scriptoris cujuſque tempore, pertinerent. Hujus rei aliud quodvis teſtimonium adducere ſupervacaneum eſt, præter Dolabellas Cornarii in Paulum. Ad ejuſdem erroris confirmationem facere potuit etiam omnium Sectarum extinctio, ſive potius [c] comprehenſio, quæ poſt Galenum, ut animadverti ſupra, facta eſt. Proculdubio enim novæ cujuſvis Doctrinæ promulgatio, quantumvis vanæ & abſurdæ, magis tunc temporis, uti ſemper eveniet, hominum ſermone celebrata eſt, quam Praxeos ipſius locupletatio, vel per Medicamenti vel per Operationis novæ inventionem; cumque Scriptores Medici per tria vel quatuor Sæcula poſt Galenum poſteriori huic ſtudio potiſſimum incubuerint, ob id ipſum fortaſſe ita parvo in honore habiti ſunt. Verum ut Hypotheſibus, quantum eæ merentur, tribuam, (nam his præcipue Sectæ iſtæ inclaruerunt, in iiſque excolendis omnem operam curamque inſumſerunt) mihi quidem videtur, recentis Medicamenti inventionem, aut novam medendi rationem, locum ſibi poſſe pariter inſignem in Medicinæ Annalibus vendicare.

Quædam Exempla attuli, & his plura afferri poſſunt, quibus oſtenſum eſt, a Medicis ſupra memoratis morbos nonnullos qui a ſuperioribus prætermiſſi fuiſſent, eſſe deſcriptos. Eſt, ubi novam veteres tractandi viam explicant; eſt, ubi nova Medicamenta, tam Simplicia quam Compoſita, proponunt; eſt ubi magna in Chirurgiæ Praxi augmenta adjiciunt. Et ſi vera hæc Artis noſtræ incrementa reputari debeant, confitendum eſt Medicinam progreſſus adhuc continuos feciſſe uſque ad A. D. DC.

Idem ei evidentius patebit, qui Morborum deſcriptioni attenderit per hæc temporis ſpatia traditæ. Clericus Catalogum nobis omnium Morborum & Affectuum ab Hippocrate nominatorum exhibuit; qui quidem multo numeroſiores ſunt iis qui a Celſo memorantur. Utinam idem quoque feciſſet in his qui apud Galenum occurrunt; nam ex eo animadvertere licuiſſet, Morborum Tabulam haud tantum auctam eſſe, quantum exiſtimare quiſpiam poſſet qui molem duntaxat ejus Operum reſpiceret. Verum ſi hoc conſilio Aetii ſcripta pervolvamus, & ea cum Galeni ſcriptis comparemus, reperietur Morborum numerus, prout ab Aetio traduntur, tertia prope parte auctus. Longum ac fortaſſe infructuoſum eſſet ad ſingula deſcendere; ideoque nullum aliud, niſi ab Oculorum Affectibus, exemplum petam. Vitia hujus Organi, ſicut ab Hippocrate & Celſo memorantur, numero ſunt circiter Triginta; Galenus aliorum complurium nomina prodit, quorum tamen parva differentia eſt, ideoque eorum deſcriptionem omittit; in Aetio, qui integrum in his tractandis Librum impendit, numerus duplo major ad minimum reperietur, & ab illo eorum Symptomata & curatio fuſe explicantur. Horum Celſus Tredecim tantummodo deſcribit: vix ullum Galenus, qui manum poſtulet; at in Aetio Triginta diverſi occurrunt

[c] Hinc fortaſſe Secta Epiſynthetica nomen habuit.

runt Oculorum Morbi, ad quos Operationes Chirurgicas præcipit; atque in uno eorum, vehementi nempe humorum Defluxione, fuſe exponit tres diverſas e Chirurgia petitas medendi rationes. Porro notandum eſt, in hoc Libro qui ex longiſſimis eſt, pauciores nominatos eſſe ab Aetio Auctores, quam is alibi facere conſueverit; unde haud immerito conjici poteſt, de hoc illum argumento ſcripſiſſe, propria aliquatenus fretum experientia. Idque ita ab illo ſæpe fieri manifeſtum eſt; præcipui vero ſunt ab eo memorati Auctores, Severus & Demoſthenes, intelligens uterque Scriptor, uti ex his ipſis fragmentis liquet. Ac Demoſthenes quidem diſcipulus fuit Alexandri Herophilei, Philalethes, perinde ac ejus Magiſter, dictus: tres autem Libros de Oculis compoſuit, quos Galenus ſuo tempore valde celebratos fuiſſe teſtatur.

Quod ad Chirurgiam ſpeciatim attinet, illud utique haudquaquam imminuta Antiquiorum laude dixerim, quicunque diligenter Aetium Paulumque evolverit, facile perſpecturum multa hanc Medicinæ partem incrementa cepiſſe, quæ nec a Galeno nec ab alio quoquam tradantur. Idque ſummatim animadverti poteſt, Scriptores a me memoratos per hoc ſpatium temporis uſque ad initium Septimi Sæculi, & eos etiam quorum relliquiæ in horum Libris conſervantur, haud ejuſmodi Collectores fuiſſe qui (uti plerumque evenit) levem argumenti a ſe tractati cognitionem haberent, ſed unumquemque eorum fuiſſe ſingulari experientia uſuque inſtructum. Quod ſi poſteriores his Græci Scriptores haud ita excelſi fuerint ingenii, parvoſque in Arte quam profeſſi ſunt profectus oſtenderint, haud ſane res adeo mira eſt: cum per multas exinde ætates ignorantia univerſalis totum prorſus orbem occupaverit; minimeque ideo ſperari poſſet aliquis in Medicina progreſſus, cum aliæ omnes Scientiæ & omnia diſciplinarum prope extincta eſſent genera: ac fore ut hæc Ars ſola communium iſtius temporis calamitatum expers remaneret.

Vides, Vir Amiciſſime, haud nimis care a me æſtimari inferiorem hanc Scriptorum claſſem; neque tamen operæ me piget in eorum lectione inſumtæ. Quanquam enim vindemiolæ iſthinc collectæ haud magni ſint momenti, ſunt tamen ejuſmodi quæ haud prorſus contemni debeant. Hos certe, & eo magis Viros illos ætate & ſcientia ſuperiores, animo obverſans, magna ex Anteceſſorum noſtrorum Operibus adjumenta ſumi poſſe percipio: mihique perſuaſiſſimum eſt, Medicinæ ſtudioſos ad Artem hanc exercendam nulla alia via melius erudiri poſſe ac fingi, quam per accuratam Scriptorum, ac præcipue Veterum, Medicorum notitiam. Quod ſi hoc vehementius quam par eſt iis videar affirmare, qui nullam niſi in ſuo judicio ſuaque experientia fiduciam habent, illud ſaltem attendatur, rariores aliquando caſus incidere; quod ſi fiat, audacter pronuntio, haud ita mirabiles ei futuros, cui familiare cum illuſtribus

in

in Medicina Auctoribus commercium intercesserit; immo fore, ut is affectus ejusmodi promtius dignoscat clariusque percipiat alio quovis, qui quantolibet ingenio præditus hæc auxilia contempserit.

Licuerit sane cuique, ut æquum est, a propria Experientia Observationes ducere; hæ tamen & accuratiores futuræ sunt & saniori cum judicio instituentur, ubi lecta quisque a se cum visis contulerit. Neque Artificis intellectui quicquam derogo, neque ingenium intra limites angustos coerceo, mentem ejus in disquirendis pensitandisque Antiquiorum sententiis & cum emolumento & cum profectu occupari posse affirmans; præsertim cum nemo quisquam prohibeatur quo minus libere de singulis rebus judicet, nec in ullius opiniones jurare cogatur; nisi quatenus has rationi congruere & in usum duci posse compererit. Igitur nihil causæ est, cur ingenium suum quisquam ne lectione turbetur, vel in errorem trahatur, metuat. Neque enim in omni Praxeos varietate & frequentia major & uberior ingenii judiciique excolendi aperitur campus, quam siquis in diversorum Auctorum examinatione, vel etiam in variis ejusdem Auctoris partibus locisque perpendendis sese exercuerit. Mihi quidem ii valde arrogantes videntur, qui, Experientia utcunque longa freti, nihil novum aut animadversione dignum in præteritorum temporum Scriptoribus inveniri existimant. Ac vehementer miror, quanam ratione Vir aliquis probus futili ea Scientia contentus esse possit, quæ nonnisi ex Recentibus quibusdam Systematis colligitur: aut idoneum se vitæ mortisque judicem arbitrari (nam ita plane res se habet) ex eo quod duas tresve Pharmacopœas consuluerit, aut aliquot in Pharmacopolarum officinis Formulas excusserit, aut etiam (quod tamen paulo magis ad rem pertinet) menses aliquos in Nosocomio traduxerit. Nostræ ætati gentique peculiare vitium est, ut clarissimi doctissimique Scriptores a quibusdam ejusdem Artis Professoribus despiciantur; multumque tam in Medicina quam in Theologia obfuit extra limites suos evagata popularis illa libere, uti aiunt, cogitandi cupido. Verum esse fateor, a nemine cæcum debere ullius verbis assensum præstari, ea solum de causa quod magnæ sit vel antiquitatis vel magni nominis; sed illud etiam æque verum est, longam ac probe stabilitam Antiquorum famam ad hoc sufficere, ut ante condemnationem ii audiri atque examinari debeant. Et si in hanc rem non præjudicata fiat inquisitio, haud sine fundamento Hippocratem & Galenum & eorum Successores, Medicinæ semper Parentes atque Principes habitos, tantamque ab universis per non interruptam plurimarum ætatum seriem eorundem auctoritati fidem tributam esse, evidenter credo constabit. Per quod temporis spatium homines extitisse verisimile est neque depressiori ingenio præditos, neque minori usu instructos iis, quos ævum præsens, utcunque celebre, produxit. Nunquam hoc prudentiæ specimen insigne habitum est, cum quis ita se sapientem putarit, ut doctrinæ nullius indigeat; tamen in hoc errore ii versantur, qui Experientia sua unice nixi, a nullo nisi a se ipsis doceri volunt.

Haud intelligo cur operam ſuam Medicus quivis male ſe collocare arbitretur in conferendis Morbis ac Symptomatis, Ratiociniis ac Remediis, prout hæc in Antiquorum ac Recentium ſcriptis explicantur; cum, hac comparatione facta, ubi eorum conſenſum vel diſſidium animadverterit, quibuſque in rebus hi vel illi aut ſcopum attigerint aut ab eo aberraverint, multo æquius Recentes poſſit Veteribus anteponere (ſiquidem anteponi debeant) quam idem judicium ferre, ſi illorum duntaxat cauſam cognoverit.

Vulgo dicitur crediturque, Materiam Medicam non modo ampliorem nunc ſed etiam intra anguſtiores terminos redactam eſſe, quam priſtinis fuerit temporibus. Quod utrum ad amuſſim ex omni parte verum ſit, ambigi poſſet; ſed non eſt huic nunc diſputationi locus. Atqui verum id ſit necne, nihil ad hanc de quo agimus Scientiam pertinet, niſi probetur numerum quoque ac vim morborum eſſe imminutam, quod quidem aliter ſe habere arbitror. Tamen ſi juxta brevem ſtudiorum rationem a quibuſdam Medicis uſurpatam inſtitui vellemus, repudiata Hippocratis, Viri plane divini, auctoritate, rejiceremus aut potius in contrariam partem traheremus primum ejus Aphoriſmum; qui ſi fuerit Medicinæ ſtatus, non video cur non omnes Empirici cujuſvis, Arcanum quodlibet venditantis, ductum ſequi debeamus. Nam quid ita magnopere intereſt, ſi ſcientiam ſpectes, utrum opiniones noſtras omnes ad unum aliquem Auctorem accommodemus: an ea quæ præſcribimus omnia intra unum aliquod Medicamentum conſiſtant? Experientia certe plurimum ad Scientiæ acquiſitionem confert; neque homo quiſquam intelligens ejus adjumenta non permagni æſtimat; tamen haud negari poteſt, vocem ipſam ſæpe prætendi, ubi effectus non ita clare patent. Fieri quidem facile poteſt, ut ævum omne aliquis in Praxi conſumat, neque ullam tamen ex uſu hoc ſcientiam conſequatur, niſi idoneis obſervationibus mentem ſuam inſtruxerit, quibus materiam uſus iſte ſuppeditat; atqui haud multum veriſimile eſt, ut is qui in eadem ſemper orbita inſiſtit, neque aliud unquam, niſi ſuas ipſius cogitationes, anguſtis quidem eas limitibus circumſcriptas, in animo habet, magna quicquam cum accuratione obſervet. Contra, qui Auctores perſcrutatur, tam ſua ipſius quam aliorum Experientia abundat, ex quarum conjunctione omnis alicujus momenti progreſſus in Scientia expectari debet. Quod niſi ita eſſet, vetuſtiſſimus quiſque Practicus optime ſemper mederetur: &, quoad ſcientiam, vix quicquam inter vetulam quamvis ægrorum Curatricem, & graviſſimum Medicinæ Profeſſorem intereſſet.

Sed ut argumentum hoc abſolvam, minime ſum in ea opinione, ut Scientiam Medico neceſſariam a lectione omnium Librorum quæ ad hanc Artem pertinent poſſe obtineri putem, niſi Obſervationes idoneæ ſanumque acceſſerit Judicium. Multa lectio, ut ab Auctore celeberrimo dicitur, multæ comeſtioni ſimilis eſt; utraque officit, ubi

ubi digeſtio abeſt. Neque contendo, ſtudium in Veteribus evolvendis poſitum per ſe ad inchoandam Praxin ſufficere, ſed pro eo duntaxat pugno, ut Profeſſionis dignitas ſuſtentetur: quod quidem non niſi a Viris idonea eruditione inſtructis fieri poteſt; neque ejuſmodi eruditio ullo modo acquirenda eſt, niſi conferantur Auctores Antiqui cum Recentibus, atque adhibeantur ſinguli, prout optime vel ſtabiliendæ alicui veritati vel præſenti alicui uſui inſerviunt. Perque diverſas hujus applicandæ vias neceſſario fit, ut alius alii præſtet Medicus. Ex defectu certe requiſitæ hujuſce cognitionis, quæ ab optimis Auctoribus haurienda eſt, adeo multi infeliciter ſcriptitarunt: qui quantumvis ob diuturnam Praxin ſeſe jactitent, ubi de Morbis quippiam litteris mandare inſtituerint, plerumque ita miſere omnia explicant, ut in iis legendis operam perdamus; & Anteceſſorum in ſcribendo virtutes ita parum vel imitantur vel percipiunt, ut interdum ne ſciant quidem quo ſint eorum opera ſermone conſcripta.

Uberius demonſtrari poſſent fructus ex hac optimorum in Arte Medica Scriptorum cognitione capiendi; verum hujus Libri moles ita jam ultra propoſitum excrevit, ut longa in ipſa concluſione inexcuſabilis futura ſit digreſſio. Finem itaque hic labori imponam & meo & Tuo. Id mihi ſolum veniæ dabis ut teſtificer (quod & tum animo meo obverſabatur, cum hunc Tibi ſermonem primo inſcribere volui, nec minori cum affectu menti meæ etiamnum inſidet) quam vivo ſingularis Tuæ amicitiæ ſenſu permovear, quantamque erga me omnium Artis noſtræ Profeſſorum benevolentiam ſim expertus, quo tempore vitæ meæ periculum intentari creditum eſt. Hoc utique ſumma cum voluptate nunquam non meminero; idque ut, quam maxime ſolenniter atque publice fieri poteſt, profitear, obligari me exiſtimo.

HISTORIA MEDICINÆ

A

GALENI TEMPORE

USQUE AD

INITIUM SÆCULI DECIMI SEXTI.

PARS SECUNDA.

IN Prima hujus Operis Parte demonſtravi quinam eſſet Medicinæ apud Græcos ſtatus, ac præcipuos ejus Gentis Scriptores recenſui. Jam vero retroſpicere paulum, ejuſque ortum inter Arabas contemplari debeo; quæ Natio, licet barbara, tamen celebris admodum extitit: magniſque viribus inſtructa, & acta Spiritu quodam Enthuſiaſtico, arma ac diſciplinas ſuas per maximam Orbis partem diffudit, cæteriſque gentibus haud minus eruditionis gloria quam bellica laude præcelluit; quanquam nihil fere ad eorum Hiſtoriam ſpectans apud Scriptores Græcos vel Romanos inveniatur. Atque hic quidem confuſam valde & inamænam quandam Solitudinem intrare cogor; ubi, cum exitus nuſquam appareat, circum vagando fatigari neceſſe eſt: ubi eodem tramite iterum iterumque gradiendum eſt, nullo interim proſpectu, nulla regionum varietate ad delectandos oculos ſeſe offerente. Nihilominus hanc, ut potero, accuratiſſime deſcribam; etſi verear ne pictura hæc, utut optimo in lumine collocata, Loci tantum Deſerti adumbratio videatur.

Priuſquam vero ad particularem hujus Gentis Medicorum commemorationem deſcendam, haud abs re erit, credo, ſummatim explicare, quibus modis Græcæ primum apud illos diſciplinæ ingreſſum repererint.

Narravi ſupra, quemadmodum Urbs Alexandriæ fuerit a Sarracenis capta, & celebratiſſima illic Bibliotheca ab iis combuſta. Neque dubitari poteſt quin ii Veterum Græcorum ſcripta in hac primum Civitate invenerint, quippe quæ inter primas in eorum poteſtatem redacta ſit, & præclara jam per multas ætates omnis doctrinæ, ac præſertim Medicæ, Schola ſedeſque extitiſſet. Id quidem non modo ex iis liquet quæ Scriptores Græci a me memorati tradiderunt, ſed etiam ex inſigni illo Encomio, quod Ammianus Marcellinus, Valentis Imperatoris temporibus, huic Civitati præbuit: "pro omni experimento ſuffeciſſe dicens Medico ad commen-"dandam Artis auctoritatem, ſi Alexandriæ ſe dixiſſet inſtitutum." Celebrem vero ejus Urbis Bibliothecam ab Arabibus incendio conſumtam tradunt Hiſtorici; quod ab eo populo ſemper factitatum legimus: nam cum Perſiam armis ſubjugaſſent, haud modo Libri, Naturalem Philoſophiam ac ſuperſtitioſum hujus Gentis cultum continentes, flammis vaſtati ſunt, ſed Litteræ quoque ipſæ Perſis peculiares, Mahometani Chaliphæ juſſu, ex hominum uſu ſublatæ. Similiter, quamprimum Africam ditionis ſuæ fecerunt, omnes ibi extinxerunt Veteris Doctrinæ relliquias: eodem plane modo quo Gothi, cum Italiam occupaſſent, Eruditionis pleraque illic Monu-

menta

menta excidere. Quanquam vero hic plerumque mos eſſet Barbaris uſitatus, tamen haud improbabile eſt, Veterum Græcorum ſcripta Medica ea ſolum de cauſa fuiſſe excidio erepta, quod de Medicina tractarent; nam ſanitatis cupido apud Arabas quam inter alias gentes haud minorem habet vim: cumque hi Libri maxima ejus rei præſidia edocerent, & alioqui nihil quicquam traderent Prophetæ eorum legibus adverſum, illud certe nonnihil ad eorundem conſervationem potuit conferre. Cui opinioni favere etiam videtur Abulpharagius, uti mox videbimus in iis quæ de Almamonis Hiſtoria reliquit. Idque firmiori adhuc erit auctoritate ſuffultum, ſi Manuſcripto in Bibliotheca Bodleiana, De Prophetica Medicina, Codici (de quo aliqua brevi edere ſtatuit Vir Eruditiſſimus, Gagnierus) fidem tribuere debeamus. In hoc Libro Mahometes ipſe multum in Scientia Medica verſatus fuiſſe dicitur, atque in ea præcipue hujus parte quæ, quoniam Experientia niteretur, ideo Empirica nominata eſt, ſemperque ab Indis & Arabibus exculta; quin & Propheta ibidem perhibetur Aphoriſmorum Librum compoſuiſſe præcipua ejus Artis præcepta continentium. Ac ſi hujuſmodi traditio invaluerit, quæ a Propheta ipſo Medicinam ita magno in honore habitam teſtaretur, Diſcipuli ac Succeſſores ejus ſine dubio illum in hac perinde ac in cæteris ejus Opinionibus ſecuti ſunt.

Huc accedit, quod a fatali illo Bibliothecæ Alexandrinæ incendio multi tamen Manuſcripti Codices (id quod ex Hiſtoria liquet) a Johanne Grammatico fuerint, aliiſque Viris Eruditis ibi tunc temporis agentibus, ſervati; ac proinde exſcripti & diſperſi in complurium manus pervenerint, ſicut etiam in direptione Conſtantinopolitana accidit; quo tempore Græci, licet id ſero nimis factum ſit, ſcientias ac ſermonem ſuum Occidentalibus Europæ plagis impertiti ſunt. Libri eorum ſtatim in linguam Latinam converſi ſunt, intra quod omnis fere Sæculi Decimi quinti eruditio conſiſtebat. Quantamcunque vero in ea Civitate expugnanda vaſtationem Turcæ fecerint, Busbequius centum annis poſtea ingentem pretioſorum Codicum numerum collegit, præſertim ad Rem Medicam pertinentium. Hos maxima ex parte Conſtantinopoli coemit, ſuaque, uti Lambecius narrat, ipſius manu notavit. Ii nunc præcipuo Cæſareæ Bibliothecæ, quæ Vindobonæ eſt, ornamento ſunt.

Cuicunque vero cauſæ id aſcribi debeat, Græca certe Eruditio, ac præſertim Medica, aliquatenus illic conſervata eſt; per Ægyptum omnem juxta Alexandri Æram Temporum ratio habebatur, donec, A. D. DCCXVIII, ſub Regno Alwalidi, Scribæ Chriſtiani juſſi ſunt Arabicis uti ſupputationibus & in Annorum dinumeratione & in Arithmetica; Scholæque Medicæ etiamnum per aliquod tempus ſteterunt, quanquam id inficietur Renaudautius; nam Abulpharagius de Theoduno & Theodoco loquitur, illuſtribus Medicis ac Profeſſoribus, qui circa finem Sæculi ſeptimi floruerunt, quoſque ex omnibus circumſtantiis Alexandrinos fuiſſe conjicimus. Theodoci quidem Diſcipuli uſque ad A. D. DCCLIV duraverunt, quo tempore Ab-

batis

batis familia Imperio potita eſt. Abi Osbaia, qui plurimorum Medicorum Vitas, in Opere adhuc non impreſſo, conſcripſit, explicatior eſt; is de Elkenani loquens, hunc Chriſtianum fuiſſe tradit, publicumque in ea Civitate Profeſſorem conſtitutum, poſtea vero impulſu Chaliphæ Abd'il Aziz ad Mahometanam Religionem ſe contuliſſe; idemque narrat Scholas has publicas ad Antiochiam atque Harran eſſe tranſlatas, & ab iis locis propagata in alias Imperii Sarracenici partes Medicinæ ſtudia. Tamen ex iſtorum temporum Hiſtoria diſcimus, Scientiam illam poſtea quoque Alexandriæ viguiſſe; etenim, circa A. D. DCCC, ejus Civitatis Patriarcha [a] Medica laude ita inclaruit, ut eum Chalipha Raſhid, Imperator ex Abbatis domo quintus, ad Amicam, quæ ſibi in deliciis eſſet, curandam accerſiverit.

Res minime dubia eſt primas Auctorum Græcorum Verſiones in ſermonem Syriacum eſſe factas; Syri enim doctiores & magna ex parte Chriſtiani fuerunt. Unde [b] Aaronem Alexandrinum, Presbyterum, qui Mahometis tempore, circa A. D. DCXXII, vixit, triginta Libros ſcripſiſſe deprehendimus, e Græcis præcipue collectos, & ab eo Medicinæ Pandectas Syriace vocatos. Verſionum harum Syriacarum ope, Arabes paulatim Græcorum Scriptorum cognitionem obtinuerunt. Primus, quem aliquid Arabice convertiſſe Hiſtoria teſtatur, nomine fuit Maſerjawaihus, Profeſſione Medicus, Natione Syrus, Religione Judæus; is circa A. D. DCLXXXIII, Arabicam horum Pandectarum interpretationem edidit. Cujus exemplum plerique poſteriorum Interpretum ſecuti ſunt, e Syriaco, non e Græco ſermone, omnia reddentes. Aliquanto poſt Almanzor, Chalipha e ſtirpe Abbatis ſecundus, inſignis Litterarum fautor extitit, ac præcipue Artis Aſtronomicæ. A. D. DCCLXVII, Civitatem [d] Bagdad condidit, loci poſitum [e] Aſtrologorum ſuaſu deligens; qui quidem ea erat amœnitate, ut ſtatim facta ſit Chalipharum Sedes. Almanzor, gravi morbo forte implicitus, Georgium [f] Bachtiſhuam, Medicum Indicum, Chriſtianum, ad ſe vocavit, ſermonis Perſici & Arabici peritia celebrem; iſque, Imperatoris rogatu, multos de Medicina Libros traduxit. Is educatus fuerat ac degebat Jondiſaburi, ſive Niſaburi, quæ Urbs Choraſanæ erat Metropolis, circa A. D. CCLXXII, a Sapore Rege Perſarum ſtructa in Reginæ ſuæ gratiam, Romani Imperatoris Aureliani Filiæ; qua in Urbe Medicina veriſimiliter ab iis uſque ad Bachtiſhuæ tempora floruerat; nam Aurelianus Filiæ ſuæ honorem tribuens, Græcos aliquot Medicos illuc miſit, qui in Oriente Hippocraticam Artem diſſeminarunt. Atque hinc fortaſſe accidit, ut celeberrimi inter Arabas Medicinæ Profeſſores, uti Rhazes, Haly Abbas, & Avicenna, in iis locis qui magis ad Orientem ſpectant Litteram ſcientiam hauſerint. Georgius magna cum comitate ac benevolentia ab Almanzore acceptus eſt; cumque valetudinis cauſa in patriam redire cuperet, domum reverſus eſt

a Elmacen. Sarracen. Hiſt. p. 123. b Abulpharag. 99. c Id. 127. d Id. 141.
e Elmacen. 124. f Abulph. 143. Id. 82.

multis honoribus præmioque decem millium Aureorum cumulatus. Ars hæc iſtis temporibus videtur, uti Hippocratis etiam ætate conſueverat, in privatis fuiſſe Familiis traditam; nam hic Georgius Filium in eadem Profeſſione educatum habuit: ac paulo poſt tres vel quatuor Bachtiſhuarum generationes extiterunt, qui omnes magnum ex Medicinæ peritia nomen adepti ſunt: & eorum nonnulli Libros complures de ea re in linguam Syriacam & Arabicam converterunt.

Sub Regno Almodhi, qui Almanzori ſucceſſit, Theophilus ex Edeſſa, Maronita & celebris[g] Aſtronomus, Homeri Iliadem Syriace perquam eleganter reddidiſſe dicitur.

Raſhid, qui Imperium auſpicatus eſt A. D. DCCXCII, Urbem Bagdad Templis compluribus, Scholiſque publicis extructis adornavit; poſteaque inter Mahometanos ſemper mos invaluit, ut quocunque in loco Templum conderent, ibi ſimul Noſocomium & Collegium fundarent: uti hos feciſſe comperimus poſtquam in Hiſpania Granadæ atque Cordubæ conſediſſent. In nova hac Civitate Bagdad, ubi popularis lingua erat Syriaca, fuit inſignis quidam Profeſſor, Meſue dictus, natione Syrus, qui magnum illico Diſcipulorum numerum habuit; ideoque a Chalipha iſto & Succeſſoribus ejus per annos plus quadraginta in explanandis interpretandiſque Veteribus Medicis eſt adhibitus. Verum de Medicinæ ſtatu his temporibus conjecturam facere licet ex Hiſtoria ab Elmaceno narrata; nam cum Chalipha Raſhid Apoplexia perculſus jaceret A. Hegiræ CLXXX, & ad conſultandum Medici unum in locum conveniſſent, Filius Bachtiſhuæ (Georgius fortaſſe ſupra memoratus) Medicus juvenis quidem, ſed ingenioſus, Venæ ſectionem propoſuit. Mahomed Alomin, Filius Raſhidi natu maximus huic rei adverſatus eſt; verum Almamon eo minor in hanc ſententiam locutus eſt, quandoquidem a Medicis deſperatus eſſet, iique illum unanimi conſenſu moriturum eſſe pronuntiarent, quid tandem obfuturam eſſe Sanguinis detractionem? ea adhibita, poterit fortaſſe ad ſanitatem perduci; omiſſa, pereat neceſſe eſt. Super his Vena ei inciſa eſt, ex quo repente convaluit: atque Almamonem ex eo tempore majorem in modum dilexit, & Bachtiſhuam Medicum ſuum conſtituit, annuo illi centum millium Drachmarum ſtipendio conceſſo. In promtu eſt videre quam rudes in Græcis diſciplinis Medici iſti fuerint, quamque præjudicata eſſet contra Venæ ſectionem vulgi opinio; ſed ut hic Juvenis magno cum judicio in re tam ſubita ægro conſuluit, occaſionem hinc ſumere licet nobiſcum reputandi, quam vigilantes in extremis quibuſdam caſibus eſſe debeamus, ne omittatur unicum, quod uſui eſſe poſſit, auxilium, quoque neglecto cætera omnia Remedia futura ſunt inania.

Hinc etiam obiter diſci poteſt, Prædeſtinationis doctrinam, quæ ita inter Recentes Turcas obtinet, haud altas iſtis temporibus ejus populi mentibus notas impreſſiſſe; & in ſequentibus hujus Hiſtoriæ

g Id. 147. h Hiſt. Sarrac. p. 122.

partibus

partibus demonſtrabimus, illos adeo non putaſſe vitæ terminum eſſe præſtitutum, ut humana omnia præſidia tam ad cavendos quam ad curandos morbos nunquam adhibere neglexerint: & conſequenter haud minus Profeſſoribus Artis Medicæ faverint, quam ab ulla alia ſit unquam gente præſtitum.

Proximus Raſhido, ſi unum exceperis, Chalipha fuit ejus Filius Almamon, qui uſque ad A. D. DCCCXL vixit; pluſque ipſe ſolus quam omnes ejus Anteceſſores in reſtaurandis propagandiſque ſingulis Doctrinæ generibus effecit. Abulpharagius[i] rem totam plene in hunc modum narrat; Arabes in initio Religionis Mahometanæ vix alii ſtudio, quam linguæ ſuæ expoliendæ, ac Legis ſcientiæ incubuerunt, ſi Medicinam excipiamus, quæ quanquam a paucis eſſet intellecta, erat tamen vulgo grata ob utilitatem quæ ex ea in univerſum genus humanum redundaret; verum hæc plane Empirica manſit, uſque dum Græci iis Auctores innotuiſſent. Hic fuit doctrinæ ſtatus ſub familia Omniadum, qui per annos XCI regnaverunt; ſed cum Deus Abbatis ſtirpem ad Imperium evexiſſet A. D. DCCXLIV, deſidiam paulum excuſſerunt, & ab eo ſtupore excitati ſunt, cui nimis jamdudum indulſerant. Primus, uti antea dictum eſt, Scientias reſpexit Almanzor; iſque non modo accuratam Legis cognitionem habuit, ſed Philoſophiæ quoque Naturalis, ac præſertim Aſtronomiæ ſtudio ſeſe dedidit. Verum ſeptimus illius ſtirpis Chalipha Almamon id quod a Progenitore ejus Almanzore inchoatum eſt perfecit; cumque doctorum Scripta ex idoneis locis contrahere niteretur, rogavit exoravitque Græcos Imperatores ut ad ſe mitterentur quoſcunque illi Philoſophiæ Libros haberent: optimiſque Interpretibus conquiſitis, omnia iſta iis Volumina convertenda tradidit, cæteroſque ad diligentem eorum tractationem præmiis cohortatus eſt; ita ut frequenter ipſe Prælectionibus ac Diſputationibus audiendis delectaretur: vehementi quoque ſtudio ad provehendam Naturæ ſcientiam, & excolendum facultatis Rationalis uſum ferebatur, Artium Mechanicarum cognitione minime contentus, uti Sinenſium & Turcarum erat mos. Idem inſtrumenta facienda curavit ad obſervationes Siderum inſtituendas; quod utique ab Aſtronomis factum eſt in Civitate Bagdad, & in Monte Caſio juxta Damaſcum. Quorum Aſtronomorum haud pauci de hoc argumento ſcripſerunt, ac præcipue Alfraganius, Auctor Introductionis cujuſdam ad Aſtronomiam, in qua omnia Ptolemæi præcepta comprehenſa ſunt, puriſſimoque ſermone clare expoſita. Ita parum iis temporibus Mahometana, uti nunc in ea fit, ignorantiæ favebat, aut Litterarum uſum vetabat, Religio.

Quanquam hic in Eruditione factus fuerit progreſſus, quam a Græcis omnino ſumtam diximus, haud liquet tamen linguam iſtam probe intellectam fuiſſe uſque ad Honaini tempora, ſub regno Almamonis, circa A. D. DCCCXL. Chriſtianus fuit Honain, Hiræ natus; iſque a Meſue male tractatus, Urbem Bagdad reliquit atque in Græcas

i 160.

regiones

regiones ſeſe contulit: ubi per duos annos commoratus ſermone Græco optime ſe erudivit, & ingentem contraxit Librorum numerum, qui de omni genere Philoſophiæ tractarent; poſtea in Urbem Bagdad reverſus eſt, ibique paulufum moratus in Perſiam abiit, & Baſoræ perfectiſſime linguam didicit Arabicam: poſt quod iterum in Urbem Bagdad rediit, atque illic magna nominis celebritate vitam egit, cum utriuſque linguæ peritiſſimus eſſet, ſeſeque maxime in convertendis Græcorum operibus occuparet, inter quæ fuerunt ſeptem Libri a Paulo conſcripti. Linguam quoque Syriacam apprime callebat, multoſque Libros, ac ſpeciatim eos qui ad Medicinam pertinerent, in ſermonem iſtum tranſtulit. Ob hanc rem, ut nomen ejus ſupra alios emineret, Interpres vocatus eſt: quo in ſtudio haud minus excellere putabatur quam celebris ille Sergius, tantopere ab Agathia, Juſtiniani tempore, laudatus. Narrat Abi Osbaia Almamonem in ſomniis vidiſſe quendam Senem qui Ariſtotelem ſe vocaret: is a quiete excitatus rogavit quiſnam eſſet iſte Ariſtoteles, cui reſponſum eſt, eſſe unum e clariſſimis inter Græcos Philoſophis; itaque ſtatim Honaino mandavit ut opera ejus Arabice converteret: eique tantum auri ſemper dabat quantum ab eo volumen traductum pondere æquaret. Honainum Hiſtoricus iſte uſque ad centum annos vixiſſe tradit; nam A. H. CLXIV natus eſt, atque CCLXIV mortuus. In eodem Scriptore Caput extat, in quo de Traductoribus ſolum agitur; horum nomina quadraginta & ſex commemorat, qui Medicos Græcos Arabice converterint, ſed Honainum cæteris anteponit, cujus Traductiones ſane maximo ſemper poſtea in honore manſerunt. Filius ejus Iſaac, Nepoſque Hobaiſh animum ad eadem ſtudia appulerunt; atque huic potiſſimum familiæ Arabicas Hippocratis, Ariſtotelis, Euclidis, Ptolemæi, & Galeni Verſiones debemus.

Sed quam male & iſtæ & cæteræ omnes Arabicæ Traductiones factæ ſint, & quam parum vel reſtaurando vel explanando Græco Textui inſerviant, a doctiſſimo Renaudautio abunde diſcimus, in Epiſtolis duabus a Fabricio editis. Idque ſine temeritate affirmaverim, Arabicam Eruditionem, utcunque & a ſuis Auctoribus & a Recentibus quibuſdam Europæis prædicatam, omnino tamen a Græcis derivatam atque exſcriptam fuiſſe; immo hoc hominum genus ita parum ſcientiam ullam locupletavit, ut quicquid ii vel traduxerint vel imitati ſint, plerumque in deterius mutaverint.

Quoniam vero hoc argumentum magna inter Eruditos diſſidia moverit, haud abs re erit breviter enarrare, quam longe iſta Gens ſtudia ſua in Aſtronomia, Mathematica, Naturali Philoſophia, ac Medicina provexerit. Quod ad Aſtrologiam attinet, iis certe haud minor peritia, quam Recentium eſt, jure tribui poteſt: cum omnes pariter rerum futurarum ignari ſint; hæc Ars, ſive potius fraus, multum ſemper per univerſam Aſiam culta eſt, & illic etiamnum colitur, præcipue quidem ab Arabibus exercita: qui ſecretas Siderum operationes, Planetarum conjunctionem & oppoſitionem optime callere ſe jactitabant, quanquam de harum rerum cauſis aut effectibus

vix quicquam intelligerent. Et eo usque hæc fatuitas processit, ut Astrologos interdum Medicis junctos legamus, qui de morborum curationibus consultarent. Sed ut ad Astrologiam eorum veniam, Ptolemæi quidem Almagestum ab iis traductum est, sed paucas nullasve ei observationes addiderunt; atque horum scientia Veterum sane Chaldæorum scientiæ similis videtur, quæ in Historiis quidem Orientalibus propter accuratam Eclipsium & cursus Planetarum Observationes valde celebratur, verum haud liquet tantos ab illis in Astronomia progressus esse factos, quantos Græci postea fecerint. Hipparchus 130 annis ante Christum Eclipses Solis ac Lunæ per 600 annos supputavit: in cujus Observationibus magnam suam Constructionem fundavit Ptolemæus. Hipparchus Stellas observavit 1022, sua cuique Longitudine & Latitudine assignata. Ptolemæi Catalogus 1026 continet; ejus Libros, uti diximus, Arabes transtulerunt: ac si in hujusmodi Observationibus magnum quippiam præstitissent, quod præmiis in eos collatis sumptibusque in hac re Chalipharum munificentia erogatis responderet, incrementa certe aliqua huic Scientiæ adjecissent, vel quoad numerum vel quoad positum Stellarum. Sed in eorum lingua nihil huic rei simile extat. Tabulæ tantum celebris Chaliphæ Vlugh Begh conservatæ sunt, quæ Catalogum 1017 Stellarum exhibent; quanto autem pauciores hæ sunt illis quæ Recentiorum, ac præsertim Flamstedii Observationibus notantur, qui 3000 aut paulo minus numerat? Multa de Chaldæorum & Assyriorum Annalibus dicuntur, sed nihil fere ex eorum Antiquitatibus ad nos pervenit. Celebris apud illos Æra Nabonassaris recentior est quam Olympiades, etiam quam Roma condita, multo autem Carthaginis fundatione inferior, quæ quidem Epocha omnes illas vetustate superat.

Quod si Arabum studia in Re Mathematica perscrutemur, ita parum iis quæ a Græcis acceperant quicquam adjecisse comperientur, ut in omnibus prope Versionibus pleraque commutaverint vel potius perverterint. Euclidis Libri Romæ, jussu Papæ Sixti Quinti, Arabice impressi sunt; qua in Editione, ordo ac methodus, qua præcipue Auctor iste excellit, prorsus immutatur, & Propositionum series invertitur. In eadem quoque lingua impressa est Sphæra Theodosii: verum in Præfatione notat J. Pena, quicunque Arabicam Versionem cum Græco contulerit, magnam inter Textum atque Traductionem discrepantiam reperturum; ubi Auctor sex tantum Definitiones ponit, Arabs quatuordecim exhibet: cumque integrum opus e Propositionibus sexaginta constet, in Versione octoginta inveniuntur. Idem prope in Ptolemæi Planisphærio accidit. Quibus exemplis facile perspici potest, haud magnam ab Arabibus in cæteris eorum Versionibus accurationem esse sperandam, quæ ut plurimum non modo solutæ & luxuriantes, sed valde quoque infidæ sunt. Ut plurimum, dico: quoniam excipienda est Apollonii Versio a Thabe Ben Corah circa A. D. DCCCC facta & a Nasireddino circa MCCLXXX retractata; quam popularis noster insignissimus Halleyus valde sibi

utilem fuiſſe teſtatur in præclara ſua iſtius Auctoris Editione. Quantum vero Græcos Scriptores vel perverterint vel interpolarint, & quam male verum eorundem ſenſum expreſſerint, ſatis conſtat ex multis illis Galeni Voluminibus (ſaltem hæc ei aſcribuntur) quæ ex Arabico ſermone traducta affirmantur, Græce non extantia. Et hac quidem in cujuſque generis Auctoribus, qui in eorum manus pervenerunt, uſi ſunt licentia, pro libitu quibuſvis immutatis, adjectis, vel detractis. Idem etiam ſemper in Latinis Scriptoribus factitarunt; cujus rei teſtem luculentum habemus J. Leonem, qui Arabas incuſat, eo quod a Romanis Hiſtoricis diſcedant cum eos traducere præ ſe ferant, neque ordinem ſeriemque factorum, quam in illis poſitam invenerint, conſervent, ſed Capita duntaxat rerum, Epitomes modo, tradant, & quæcunque ad Chronologiam pertinent ea vel ad Annales Perſicos vel ad Hegiræ computationem accommodent.

Haud minus detrimenti ab eorum Verſionibus accepit Philoſophia Naturalis, plus vero cæteris ejus partibus Res Botanica: & quanquam in Dioſcoride reddendo magis fidi, quam in alio quovis Scriptore, habeantur, tamen ita frequenter in ejus ſenſu interpretando hallucinati ſunt, ut vix Dioſcoridem agnoſcamus. Non modo alia Plantarum nomina cum aliis confunduntur, quæ in Arabica lingua multum a ſe diſcrepant; ſed & eorum partem ipſi Arabes hodie non intelligunt. Surianus, Rhazis Traductor, multum de hac perturbatione queritur: quæ, uti ille exiſtimat, ex errore in Perſicis aut Arabicis Litteris facto accidit. Inter cujuſmodi errores ponit vocem Talback, quam Perſice Dactylos ſignificare ait; verum diligens ille & curioſus Vir Kempferus in Libro cui Titulus eſt, Amænitates Exoticæ, fructu hoc fuſe deſcripto, omnibuſque diverſis ejus appellationibus expoſitis, vocem a Suriano memoratam omiſit. Ac ſi peregrinator aliquis in Linguis Orientalibus exercitatus ea conferre vellet quæ de Herbis Rhazes, Haly Abbas, & Avicenna prodiderint, nominum, credo, differentiam ſtatim animadverteret, haud modo inter priſcos, ſed etiam inter Recentes Arabas, familiarem; ſiquidem plurimarum Plantarum appellationes, prout Arabice traduntur, præſentibus Arabiæ atque Perſiæ Incolis deſuetæ prorſus & incognitæ ſunt: licet haud intellectu facile ſit qua ratione in Lingua adhuc vigente, quæque cum aliis multis jam mortuis dignitate contendat, id ita fieri potuerit. Idque eo magis mirum videatur, quod inter nos centena aliquot Plantarum nomina in Anglico ſermone conſervata maneant, quibus nominibus uſi ſunt mille abhinc annis majores noſtri Saxones.

In cæteris Philoſophiæ Naturalis partibus omnia plane e Græcis fontibus hauſerunt; etiam Averrhoes, celebris ille Commentator, a popularibus ſuis ob profundam ejus ſcientiam adeo prædicatus, qui tot tantoſque in Ariſtotelem Libros compoſuit, nihil quicquam illius Philoſophi doctrinæ adjecit, ſed, ut Interpres, alium duntaxat in eo locum ope alius explicavit; immo omnia ejus placita ita pertinaciter ſecutus eſt, ut cum eo Mundum æternum eſſe credat. Medici

dici quoque, in omni Morborum Theoria, Effata atque Opiniones Hippocratis & Galeni amplexi ſunt, atque hæc poſteritati conſignarunt, haud quidem nativa eorum ſimplicitate, ſed frequenter vanis Arabum fictionibus depravata, vel ſaltem ſubtilibus quibuſdam neque neceſſariis ſpeculationibus intermixta. Veruntamen Phyſiologiæ in hac re fundamenta plane in utriſque conveniunt: ideoque inutilis eſt opera a Barchuyſen inſumta, ut diverſas Arabum nobis Hypotheſes exponeret, cum neque inter ſe neque a Græcis eorum Magiſtris quicquam diſcrepent.

Jam ut de Practica Medicinæ parte agam, quanquam Ars iſta apud Arabas, in Imperii Græci ſenectute atque in Eccleſiæ tenebris, habitaſſe videatur, cum omnes quodammodo diſciplinæ eſſent extinctæ, neutiquam certe per hos Viros Profeſſio hæc ea incrementa cepit, quæ faſtuoſæ eorum oſtentationi reſponderet. Ac licet, poſteaquam Græcos Scientiæ Theſauros in poteſtatem ſuam redegiſſent, magnam, ut ex iſtorum temporum Hiſtoria conſtat, in docenda explicandaque Medicina operam curamque inſumſerint, & eo conſilio Publicas multas ædificarint Scholas per univerſam eorum ditionem: doctrinæque adeo avidi fuerint, ut, ſi vera dicere volumus, nihil non ab aliis audacter ſuffurati ſint: tamen in hoc præcipue elaborarunt, ut Græcos vel converterent vel imitarentur Medicos; quod quidem ita diligenter fecerunt, ut, ſi molem voluminum quæ congeſſerint ſpectemus, nihil illos magnopere iis comparatu dignum adjeciſſe videamus, quæ ab iſtis Auctoribus tradantur. Illud hic obſervari poteſt, multumque deploranda res eſt, nihil fere a Veteribus iſtis ſcriptum in Arabicis Verſionibus (de antiquis loquor) ſupereſſe, quod non in Græcis etiam ſuperſit Exemplaribus: ſi poſtremos quinque Galeni Libros de Adminiſtratione Anatomica excipiamus. Ex quo concludendum eſt, aut Arabas ea quæ non traduxerint aboleviſſe: aut, quod magis veriſimile eſt, ea, quæ nunc deſunt, ante eorum tempora, vel in primis eorum incurſionibus, fuiſſe deperdita; nam, uti ſupra dictum eſt, ne ad hujuſmodi quidem ſtudia, niſi poſt annos fere centum & quinquaginta, ſeſe contulerunt.

Brevem hanc, de Scientiarum ortu inter Arabas, enarrationem neceſſariam putavi, quo melius Medicinæ ſtatus per hæc iſta tempora ſummatim in conſpectu poneretur. Et quanquam, eo quod hujuſce gentis Auctores Medici in omnibus fere Græcos exſcripſerint, parum utilis amplior de iis diſquiſitio videri poſſit, tamen id quod initio propoſui, ut perpetuam Medicinæ Hiſtoriam a Galeni tempore contexerem, opus mancum plane & imperfectum eſſet, niſi de his etiam, quæ dicenda ſunt, exponerem. Idque fortaſſe eo meliori jure Lector deſideret, quod argumentum hoc nemo adhuc ulla cum accuratione tractaverit. Ad hæc, etſi fatear nullam fere iis laudem tribui debere, niſi quod Græcos exſcripſerint, tamen aliqua in illis forſan ad Medicinam pertinentia occurrent quæ apud Græcos fruſtra quæſiveris. Cujus rei veritas, diligenter inquirentibus, credo

con-

conſtabit: & quædam ex hoc etiam Scriptorum numero ſcitu digna excerpi poſſe comperies, ſicuti antea factum eſt ex Oribaſio Aetio Pauloque; qui licet Collectores potiſſimum extiterint, tamen novas quaſdam res haud alibi inveniendas nobis ſuppeditant, & ſine dubitatione ob hanc cauſam cum fructu legi poſſunt atque conſuli. Certe a nemine negari poteſt, Librum quemcunque, in quo Obſervationes contineantur ad Praxin utiles, aut ignoti alicujus morbi deſcriptio, aut in noto ſingularis aliquis caſus vel nova medendi ratio, ab iis inſpici mereri, qui alienam cupiunt Experientiam in ſua commoda convertere. Immo haud abſurde affirmaverim, ſcriptum in Medicina alioqui permediocre poſſe interdum ab Artifice non ſine emolumento ſtrictim evolvi: tum quod is ita faciens mentem ſuam ſua in Arte exerceat, tum etiam quod inter legendum novæ jugiter ei occaſiones ſubjiciantur ſecum reputandi quatenus & quibus modis hæc vel illa res ad Medicinæ Theoriam vel Medicamentorum potentiam ſpectans illuſtrari poſſit, & aliquando recentis alicujus inventi ab ipſo excogitandi anſa præbeatur. Sed ut vera fateamur, magna de Arabibus in diverſis ſæculis opinionum extitit diverſitas; per multa ſæcula in Medicinæ Scholis ſoli regnarunt, & ultra modum & ſupra merita eorum prædicati ſunt, idque non ſolum in Aſia, ſed in Europa etiam, quamdiu Græca Eruditio jaceret ſepulta; ſed ſtatim atque, capta Conſtantinopoli, Græca in hac Arte Principum prolata ſunt Exemplaria, Arabes, converſa fortuna, haud minus inique exploſi ſunt. Atque ex eo tempore inter multos conſuetudo hæc obtinuit, ut illos ſummatim condemnarent, neque examinatis eorum ſcriptis, neque cum iis quæ Græci prodiderint Auctores collatis. Exemplo ſit Guido Patinus, qui per Epiſtolas ſuas uſquequaque, libero ac fidenti ſuo more uſus, in eos ita vehementer invehitur, ut nihil quicquam iis meriti concedi patiatur. Verum & hic & alii, qui de ea re ſatis cum imperio pronuntiarunt, æquius multo fecerant, ſi priuſquam ſententiam quaſi pro tribunali ſedentes protuliſſent, ſaltem eorum ſcripta majori cum accuratione pertractaſſent. Itaque rationem antea a me inſtitutam perſequar; ac de his ita candide agam, ut neque ea quæ mutuati ſint ſilentio prætermittere velim, neque in his, quæ ex proprio penu in lucem protulerint, debito eos honore defraudare.

Igitur ut ad ſingula veniam, ponam Tibi in conſpectum ea qua potero brevitate præcipuos hujus Gentis in Arte noſtra Scriptores; de iis loquor qui Europæis cogniti ſunt: nam de cæteris agere infinitum eſſet. Putarunt quidem haud pauci eruditione præſtantes Viri, multam in hoc argumento lucem expectari poſſe a ſcriptis Abi Osbaiæ, qui vago & enthuſiaſtico more, genti iſtæ proprio, Vitas plus quam trecentorum Medicorum, Arabum, Syrorum, Perſarum, Ægyptiorum, & in aliis nationibus, quæ Mahometanæ ditioni ſubjectæ ſunt, ortorum enarravit. Cui expectationi cum Tu, Vir Clariſſime, Opus illud reſponſurum fore, atque in publica commoda ceſſurum ſperares, munifice, ut Tui moris eſt, Arabicum ejus Exemplar comparaſti,

parasti, curastique ut multæ ex istis Vitis Latine converterentur; sed percurso hoc Volumine mecum plane sentis, id non modo incredibili refertum esse fabularum maxime nugacium farragine, sed ad veram Medicinæ Historiam vix quicquam adjumenti præstare, neque aliud ostendere quam immoderatos honores ac stipendia quæ istorum temporum Medici a Chaliphis obtinuerint; nam hæc certe ita supra modum fuerunt, ut omnem fidem exsuperent. Resque haud parum admiranda est, inter tot Auctorum Vitas ab eo descriptas vix quenquam ex his occurrere quorum scripta ad nos pervenerint, si Mesuen, Rhazem, atque Avicennam excipiamus.

Antiquissimam nobis & plenissimam, tam Veteris Medicinæ Arabicæ, quam Auctorum ex ista gente, enarrationem tradidit Haly Abbas, Vir istis temporibus doctrina clarus, unde & Magi cognomen obtinuit. Is circa A. D. CMLXXX, Almaleci, sive Opus Regium, conscripsit: quod perfectum Medicinæ Systema esse voluit, idque Chaliphæ Adad'odaulæ sermone magnifico, more scilicet populis Orientalibus usitato, dicavit. Stephanus Antiochensis, A.D. MCXXVII, Haly Abbatem Latine convertit, quo nunc sermone a nobis legitur. Opus hoc ab aliis Isaaco Israelitæ ascribitur, atque ei titulus est, Pantechni, sive Complementum Medicinæ: neque negari potest quin multi in Haly Abbate occurrant loci iis plane similes qui a Rhaze adducuntur sub Isaaci nomine; quidni autem Haly ab Isaaco quædam mutuari posset, perinde ac a Rhaze, quod utique eum fecisse mox videbimus.

Tamen Haly Abbas causas dinumerans, cur Opus hoc, quod Medicinæ Corpus quoddam esse destinavit, ab eo susceptum sit, hanc præcipuam ponit: quod nullus adhuc extitisset Auctor, qui rem hanc absolute pertractasset. Simulque indicat, quibus in rebus Hippocrates, Galenus, Oribasius, Paulusque defecerint. Aetium vero haud nominat. Dehinc ad Recentiores descendens, primum Aaronem memorat; qui ideo inter Recentes credo ab eo ponitur, quod Syriace scripserit; nam si ætatem ejus respiciamus, cum Paulo circa A. D. DCXXI floruit. Nimium brevis est, juxta Haly Abbatem, de rebus Naturalibus ac Non Naturalibus agens: pauca vel potius nihil dicit de Chirurgia, vel de tuenda Sanitate; mancus insuper atque obscurus est, si cum Johanne conferatur, Serapionem credo intelligit.

Aaronem secutus est Mesue, intervallo tamen annorum ad minimum ducentorum, siquidem A. D. DCCCXLVI obiit, sive, juxta Abi Osbaiam, A. D. DCCCLXV. Is similiter atque Aaron erravit, uti Haly judicat; ordine omni caret: de Medicamentorum Compositione in Libro Nono agit, postea de Rebus Naturalibus loquitur, atque ita omnia loco alieno exponit. Ex quibus Haly Abbatis vocibus patet haud jam superesse Opera Mesuæ ad Praxin pertinentia; nam quæ sub ejus nomine feruntur huic descriptioni neutiquam conveniunt; præterquam quod in iis Libris qui Mesuæ ascribuntur Rhazen nominatum inveniamus, qui multo post Mesuen apparuit. Abi Os-

baia ſeptem ac triginta numerat Volumina ab hoc Auctore conſcripta; quorum in uno de Medicamentis Purgantibus agitur, in altero de Decoctis: ita ut hi fortaſſe Libri germani eſſe poſſint, cæterique ab alio quodam adjecti.

Meſue hic, Niſaburi oriundus, Pharmacopœi filius fuit, ſub Gabriele filio Bachtiſhuæ eductus, ab eoque Noſocomii curæ præpoſitus; Religione Chriſtianus, Neſtorii Sectam amplexatus eſt: cumque omnes ſui temporis homines Eruditionis & Medicinæ laude antecelleret, ab omnibus Chaliphis, qui ejus ætate rerum potiti ſunt, magno habitus in honore eſt. Ac ſpeciatim a Raſhido id ei operis demandatum eſt, ut Volumina Græca, quæ vel Ancyræ vel in aliis Civitatibus per iſtam Aſiæ partem inveniri poſſent, in unum redigeret atque Arabice converteret.

His adjicit Haly, quod Johannes Serapionis Filius eatenus tantum de curatione Morborum agat, quatenus id effici poſſit per Victum atque Medicamenta: nihil de Chirurgia aut tuenda Sanitate ſcripſerit; multaſque omittat Affectuum ſpecies, uti Oculi Cancrum & Chalazium, Palpebrarum coalitionem, Pilorum in ſupercilio fluxum, Verrucas, Fungos, Elephantiaſin, Aneuryſma, Varices, Pectoris atque Virgæ mala. Multa quoque alia dinumerat, in quibus Serapionem vel erroris vel defectus accuſat: uti cum is Gonorrhœam, fætidamque Oris & Naſi fluxionem inter Cutaneos aut Superficiales Affectus recenſet. Idque præſertim in eo damnat, quod Variolarum curationem parum dilucide explicaverit, ejuſque mentionem inter Abſceſſus habuerit. Tamen ſi Haly Abbatem conſulamus, videbitur eandem ipſe culpam admiſiſſe, ea vero quæ de Serapione dixit veriſſima comperientur; atque hinc judicari poteſt Practica Serapioni Opera tributa haud ei perperam aſcribi, neque alium fuiſſe ante hunc Serapionis Librum Arabice conſcriptum. Nam Meſue patria veriſimiliter, id eſt Syriaca, lingua uſus eſt. Patriam voco, quoniam & hunc & Bachtiſhuas, licet Niſaburi natos, Syros appellat tam Abulpharagius, quam Abi Osbaia; idque ob hanc rationem credo, quod Idioma Syriacum, multo ante & poſt hæc tempora in iſtis Orientis partibus uſitatum, adhibuerint; nam ſi Provinciam, in qua Urbs Niſabur poſita eſt, ſpectemus, ſcis hanc eſſe a Syria valde diſſitam. Neque alia fortaſſe cauſa eſt cur Auctores, qui de his temporibus ſcripſerint, Syriacum ſermonem Perſicum quoque appellent. Verum id opus Serapionis germanum eſſe ex eo ulterius evincitur, quod ab illo quædam nominatim Rhazes, in Continenti, haud infrequenter adducat, iis quæ in iſto nunc impreſſa legimus, verbum verbo reſpondentia; cujus rei ut exemplum proferam, conferantur illa quæ Serapion tradit de eo Sodæ, ſive Cephalææ [m] genere, quod Ovum ſeu Galea ab eo dicitur, (ſunt autem iſta a Galeno potiſſimum ſumta) cum iis quæ de eodem argumento breviter expoſuit Rhazes [n]. De Libris loquor Serapionis Practicis; nam quod ad eos attinet, ubi de Medicamentis tam Simplicibus quam Compoſitis agitur (quæ

m I, 14. n I, 21.

Antidota

Antidota vocantur) hi ſine dubio a Recentiore haud parum aliquo Auctore conſcripti ſunt; uti ſtatim cuivis conſtabit ad Medicos ibi nominatos attendenti. Serapion autem ab Haly Abbate poſt Meſuen ponitur: quod utique ab eo factum judico ſecundum temporis ſeriem quo uterque vixerit; unde cognoſci poteſt quam longe ii a vero aberrent, qui Serapionem ſub Imperio Leonis Iſauri, circa A. D. DCCXXX, extitiſſe aiunt, centum annos ad minimum ante veram ejus ætatem; quæ ex hac computatione cadit inter Meſues atque Rhazis tempora, juxta finem Sæculi Noni. Profecto ſi ipſum Serapionem conſulamus, haud recentior his temporibus comperietur: etenim Medicamenta quædam proponit a Gabriele, Honaino, & Meſue adhibita, ac Dentifricium Almamonis[a] nomine vocatum memorat: quos Viros haud multum ante hoc tempus vixiſſe ex Hiſtoria docuimus. Id in Serapione memoratu dignum eſt, quod non raro ſumat quædam ab Alexandro Tralliano, qui Scriptor cæteris videtur Arabibus parum fuiſſe cognitus; ac ſpeciatim ea, quæ de Helleboro albo & Lapide Armeniaco habet ad curationem Melancholiæ, ab Alexandro ad verbum mutuatus eſt, licet mentionem Alexandri omiſerit: immo ſententiam hanc ipſam ſervans, "Noſtrorum, inquit, temporum Medici poſteriorem exhibere malunt."

Proximus his ultimuſque ab Haly Abbate memoratur Auctor, Rhazes; qui, ut ille ait, Continentem compoſuit, opus omnia ad Medicinam ab Hippocratis tempore uſque ad Iſaacum pertinentia complexum, verum ita præfracte ac breviter conſcriptum, ut nihil in eo quemadmodum oporteat explicetur. Ad hæc Res Naturales, & Temperamenta illic prætermiſſa ſunt. Et quanquam virtutes ejus collaudet, ordinem tamen incuſat. Duaſque rationes profert, cur Librum hunc iſto modo a Rhaze contextum fuiſſe exiſtimet; aut quod Locorum hunc Communium vice eſſe voluerit, quo recurſum habere poſſet vel ætate ingraveſcente vel in memoriæ defectu; aut eo conſilio ut ſi quid accideret cæteris ejus Libris, ſolus hic per ſe ſufficeret. Unde factum putat, ut neque ad compoſitionem neque ad elegantiam operis quicquam attenderit Rhazes: quod ſi id ille in aliam formam redigere conſtituerat, nunc ſaltem valde mancum & impeditum videri: & ob hanc cauſam pleroſque Medicos ab eo exſcribendo deterritos; ita ut etiam ſuo tempore eſſet inventu rarum ac difficile. Tamen, ejuſdem judicio, Continens iſte omnia alicujus momenti in Medicina complectitur: etſi hunc vellet, quo magis eruditorum commodo ſerviret, melius in membra diſtributum meliorique in lumine collocatum; quam rem præcipue videtur habuiſſe ante oculos Haly Abbas ingens Opus ſuum contexens, quod Continentem mole prope exæquat.

Hæc utique a vero non abhorrentia de Rhazis Continente inquit Haly Abbas. Nihilominus ab Hiſtoricis Arabibus ultra modum prædicatur Rhazes ob ſingularem ejus in omni Scientiarum genere præ-

a Tract 2, cap. 16.

ſtantiam,

ſtantiam, tam in Philoſophia, Aſtronomia, & Muſica, quam in Re Medica. Natus eſt Rei, quæ Urbs in Iraco Perſico, aut potius fortaſſe in Provincia Choraſana ſita eſt; ibique Noſocomio præfectus. Cum annos triginta haberet, in Urbem Bagdad migravit: verum ad Medicinæ ſtudia non niſi ſero animum appulit. Etſi, quoniam longa ei vita contigerit, diu ſit in Artis uſu verſatus, unde etiam Experimentatoris cognomen obtinuit: & octoginta demum annos natus, oculiſque captus, A. D. CMXXXII, deceſſit. Virum fuiſſe ſtudio indefeſſum, neque a ſcribendo aut legendo ceſſaſſe unquam, & Galenum Arabum exiſtimatum, produnt Hiſtorici. Is inter centum præclaros, tunc temporis Bagdadi commorantes, Medicos electus eſt, qui celebre quoddam in ea Urbe Noſocomium curaret. Ad rerum cognitionem aſſequendam multum peregrinatus eſt, ac varia in Perſiam, ubi natus eſt, itinera fecit; Principum quoque plurimorum valetudini præfuit, inter quos Almanzor extitit Provinciæ Choraſanæ Dominus, quicum frequens Litterarum commercium habuit, & multa ei ſcripta nuncupavit. Multum verſabatur inter Botanicos, Medicos Ocularios, & Chirurgos; ac peritiſſimus Alchymiſta habitus eſt. Libros ducentos viginti & ſex numerat Abi Osbaia a Rhaze compoſitos, inter quos decem illi ſunt ad Almanzorem inſcripti; qui cum ſine dubitatione germani ſint, valde mirum eſt nihil quicquam de iis dixiſſe Haly Abbatem; præſertim cum fieri non potuerit, quin eo tempore admodum celebres extiterint. Opus hoc Rhazes, perfectum Medicinæ Corpus, aut Compendium potius, eſſe voluit; ubi, quæ in Continente confuſa reperiuntur, in meliorem ordinem, in Capita diſtincta, atque in Syſtema juſtum ſunt redacta. Cumque hic Liber iſti Serapionis tempore proximus, atque inſuper theſaurus quidam ſit omnis Medicinæ Arabicæ, de eo quædam fuſius lubet dicere. Opus quidem ſuo in genere apprime bonum haberi debet; ac Nonus præſertim Liber, De Curatione Morborum, per aliquot Sæcula ita fama pervulgatus eſt, ut hunc in Scholis doctiſſimi quique Profeſſores publice prælectum exponerent. Quem tamen paulo conſideratius inſpicientes, videbimus quam levibus momentis impulſi homines Arabem hunc adeo immoderate concelebraverint, quamque nulla plane ratione eum Galeno prætulerint. Uti res hæc dilucide in conſpectu poni queat, ex ſequenti Tabula perſpicuum erit, quam conſtanter is Antiquorum veſtigiis inſiſtat, ac præcipuas ſuas opes ex eorum theſauris depromſerit.

RHAZIS,	
Lib. 1. De Anatome - - -	Ex Hippocrate & Galeno paſſim. Oribaſii Collect. 24, 25.
2. De Significationibus Temperaturarum.	Hippocr. de Humoribus. Galen. de Temperamentis. Oribaſ. Coll. 5. Aetii 4. Pauli 1.

3. De

900. RHAZES.

3. De Alimentis, & Simplicibus.	Hippocrat. de Diæta. Galen. de Alimentis, & Facult. Simpl. Aetii, 1, 2, 3. Syn. Oribaſii 2. 4. Colleƈt. 1, 2, 3, 4, 5. 11, 12, 13. 15. Pauli 1.
4. De Sanitatis tuendæ ratione.	Galen. & Pauli 1. de tuenda Sanitate. Aetii 3.
5. De Morbis Cutis, & de Coſmeticis. - - - - - - 6. De Viƈtu Peregrinantium.	Galen. de Compoſitione Medicamentorum ſecundum loca, & cæteris Græcis.
7. De Chirurgia. - - -	Hippocrat. paſſim. Paul 6. Syn. Oribaſii 7. Aetii 14, 15. & paſſim.
8. De Venenis. - - - -	Pauli 5.
9. De curatione omnium partium - - - - - -	Hippocrat. de Morbis. Galen. de Locis affeƈt. Method. medend. & ſecundum Locos. Aetii 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12. Syn. Oribaſii 8, 9. Pauli 3, 4.
10. De Febribus. - - -	Hippocrat. & Galen. de Criſibus. Galen. de Febrium differentiis 7. Poſterior, de Method. medend. lib. 1. ad Glauconem. Oribaſii, Syn. 6. Aetii 5. Pauli 2.

Ex brevi hoc Specimine ſatis liquet, quemadmodum in ſingulis Medicinæ partibus, in Anatomia, in Morborum Aetiologia & Pathologia, atque in curandi ratione, celebris hic Arabs Græcorum ſcripta imitetur. Neque hæc, ut ei obtreƈtem, produco; quoſnam enim ille alios Scriptores ſequi potuit, ſi Medicinæ Syſtema aliquod rationi congruum, vel in ſuos ipſius vel in publicos uſus, contexere inſtituerat? Quiſquis Continentem examinaverit, idem de eo judicium proferat neceſſe eſt; neque multum diverſo ordine ab eo, qui in Continente obſervatur, utitur Serapion. Atque in hoc ſane Aetium præcipue Paulumque ſecuti ſunt: qui a Capitis Morbis orſi, ac dehinc ſeriatim progreſſi ad affeƈtus cæterarum corporis partium, ſub diſtinƈtos ea titulos redegerunt, quæ apud Hippocratem & Galenum diſperſa habentur. Etiam Haly Abbas, ſi ordinem excipiamus in quo certe a Serapione ac Rhaze diſcrepat, vix quicquam tradit, quod non in his duobus ſuis popularibus, vel ſaltem in ſupra indicatis Græcorum ſcriptis reperire valeamus.

RHAZES. A. I

Quædam amplius de Rhaze dicenda ſunt, tam quod unus is e Vetuſtiſſimis qui ſuperſunt Arabibus exiſtat, quam quod ex eo præcipue cæteri, atque inter hos Avicenna, Libros ſuos contexuerint. Licet is maximam partem Exſcriptor cenſeri debeat, haud raro tamen propria ab Experientia loquitur, neque paucas, quaſdam vero etiam ſatis ſingulares, morborum Hiſtorias narrat, ubi ſuam ipſe operam præſtiterit: idque haud ſolum in diſtincto illo opuſculo, quod tertium ejus Aphoriſmorum Librum conſtituit, verum in aliis innumeris ab eo ſcriptarum rerum locis; ſpeciatim vero in Libro, ubi agitur de Mirabilibus quæ ei in Medicinæ exercitatione ſe obtulerint, cum judicio eum loqui videmus, atque ut ei convenit, qui in abſtruſis caſibus optime norit præſagium inſtituere: quales ii ſunt de inordinatis Febrium acceſſionibus, quæ in Renis Abſceſſum, vel in Uteri Hydropem, vel in Jecoris Suppurationem tranſeunt. Liber de Articulorum Affectibus perquam dignus eſt qui legatur; ſiquidem in eo eximiæ nonnullæ atque haud vulgares curationes, ope Venæſectionis præcipue effectæ, recitantur. Satis ſingulare eſt id quod executus eſt in Muliere quadam, validi habitus, vehementem dolorem perpeſſa, quem durus atque inflammatus in dextro Carpo Tumor excitaverat. Venam Baſilicam & Saphænam eadem hora incidit, atque ex alterutraque detraxit ſemilibram ſanguinis. Poſt tres horas, ſoluta faſcia, iterum eadem quantitate ſanguinem miſit: datoque convenienti alimento, rurſus, interpoſito trium horarum ſpatio, Saphænam tertia vice aperuit, detractaque ad eundem modum altera ſemilibra, dolor cum punctione illico evanuit. Fuſe quoque rationes exponit, quæ ſe ad Revulſionem in Inferioribus partibus faciendam moverint.

Eandem curationis & ratiocinandi viam ſecutus eſt in [a] Iſchiade, idque haud minori cum ſucceſſu. In hujus morbi medela, [b] Archigenis præcepta obſervans, Enemata [c] ſicut ille, admodum acria imperat ex Colocynthide & Nitro facta: quæ ita vehementia erant ut Sanguinem elicerent, atque ideo a Græco illo Medico magis proficua judicabantur. Rationem hanc in hominibus ſupra mille tentatam ſe vidiſſe narrat Rhazes: neque unum cognoviſſe in quo non ſucceſſerit, niſi res ita inveteraſſet, ut Uſtionem poſceret. Cum eodem Auctore in [d] Vomitione convenit, quam in obſtinatis hiſce doloribus maximam Revulſionem præſtare affirmat; appoſiteque admodum ipſe ſubjicit, Ante Vomitum ſemper vitandam eſſe Purgationem.

Hydrophobiæ [e] Symptomata luculenter quoque deſcribit. Ea vero, quam de homine in Noſocomio cubante, quem Canis Rabidus momordiſſet, ſingularis eſt Hiſtoria. Latrabat ille, ac de ſiti valde querebatur; aquam, ſicuti plerumque fit, haudquaquam expaveſcebat, ſed vehementer appetebat. Verum, cum hæc ei oblata eſſet, eam rejecit, eo quod cæno infectam eſſe diceret; cumque ex illo quæreretur, cujuſmodi id cænum eſſet, reſpondit, colluviem eſſe ex in-

a Cap. 19. b Aetius 2, 1. c Cap. 10. d Cap. 18. e Almanz. 8, 10.

teſtinis

D. 900. testinis catulorum atque felium; aliam dehinc aquam poposcit; RHAZES. quæ cum ei daretur, idem ab eo responsum est, & ita potionem omnem respuens in iracundia atque altercatione persistebat.

Fidele admodum ejus de Cancro [f] monitum est, quodque a Recentibus quibusdam considerari mereatur. Ii, inquit, qui Cancrum incidunt, id solum assequuntur, ut Tumorem exulcerent: nisi forte in ejusmodi loco sit, unde excidi penitus atque exstirpari queat, sive Scalpelli sive Cauterii ope.

Librum integrum posuit Rhazes in tractandis Puerorum Morbis; quæ res ab eo primum inter Veteres facta est. Varios item Affectus exposuit, Orientalibus plagis vel proprios, vel ibidem magis populariter grassantes; uti sunt, Ignis Persicus, Vermis qui Vena Medinensis dicitur, atque alii quidam; primusque novum illum Morbum ab Arabibus animadversum descripsit, qui Spina Ventosa [g] appellatur. Novum dico, quanquam omnes Morbos, qui Recentes a nobis vocantur, ne Variolis quidem Lue & Venerea exceptis, Veteribus cognitos, utut ab iis haud ita accurate descriptos, fuisse contendat [h] Merklinus. Sed cum iis, quibus ita sinistra mens est, disputare nolo; cum iidem quoque, in honorem Antiquitatis, Circulationem Sanguinis recens esse inventum negent.

Primus, inquam, Rhazes descripsit Spinam Ventosam: cujus natura, ut ab eo explicatur, in erosione atque corruptione Ossis, una cum dolore pungenti ac Tumore, consistit. Quæ quidem descriptio haud incongrua est: morbus enim ab initio intra Os, atque in Medulla ejus, ortum habet; atque ita sensim affectas disjungit exteriores Lamellas, ut ex eo Tumor nascatur, qui cum Periosteum premat distendatque, dolorem movet. Vitium hoc ab eo plane differt, quod τερηδὼν a Græcis dicitur: qua voce nihil aliud significatur, nisi Caries & corruptio Ossis; Spinam quidem Ventosam Cariei genus esse concedo, verum unaquæque Caries minime Spina Ventosa est; potest enim Carie exesum esse Os, neque ideo tamen dolorem aut Tumorem creare, quæ in altero casu necessaria sunt Symptomata. Neque majorem hic affectus similitudinem habet cum alio, qui a nonnullis Pædarthrocace vocatur; siquidem hæc Tumoris species plerumque intra Articulorum Epiphyses consistit, frequentissime doloris expers; ideoque Rhazes, de hoc ipso argumento agens, res istas disertissime distinguit, quippe qui in hoc affectu materiam morbificam in carne musculisque contineri dicat, at in Spina Ventosa ipsi inesse ossi. Quid quod ea ut plurimum haud in Articulis, sed in medio Osse, atque in ipsis Internodiis appareat. Huc accedit, quod utcunque Pueros frequentissime invadat, Adulti tamen haud raro eidem opportuni sint: cujus rei exempla apud Severinum & Marchettum extant, ejusdemque veritas a peritissimis nostratium Chirurgis confirmatur. Quare Rhazes etiam de isto Affectu generatim tractat, neque eum particulari cuivis ætati assignat. Idem a Nodo quoque discrepat: in quo Lamellæ primario

f 16, 9, 7. g Continent. Lib. 28. h Vid. Pandolfin. de Spin. Ventos.

tentantur,

RHAZES. tentantur, & excreſcentia in ſuperficie prius oritur, quam interior vitietur Oſſis pars. Docet autem quemadmodum iſte morbus tractari debeat; ubi ſemel apertus fuerit Tumor, nullo modo curationem abſolvi poſſe affirmans, quoad omnes Oſſis particulæ, quas Caries vitiaverit, vel per Uſtionem abſumtæ ſint, vel per Inciſionem exemtæ. Operationis modus dilucide a [n] Marchetto exponitur: conſilii vero ab illo inſtituti ea pars, in qua, ſi vehemens dolor ſubſit, nudari locum jubet, quanquam in eo nullus Tumor apparuerit, a nonnullis reprehenditur; quod tamen in multis caſibus recte adminiſtrari judico. Fieri enim poteſt, ut Fluidi quiddam inter Os ac Perioſteum hærens ingentem dolorem moveat; neque id amoliri valeamus, niſi Terebræ ope, uti prudentiſſimi Artifices faciunt, emittatur. Id maxime notatu dignum eſt, quod quanquam Rhazes, ac poſt eum Avicenna, ita ample, uti demonſtravimus, morbum hunc deſcripſerint: tamen vix quiſquam e Voluminoſis illis Commentatoribus in Avicennam memorabile aliquid de eo dixerint; Petruſque de Argillata, circa mediam decimi quinti Sæculi partem, primus e Recentibus videtur, hanc Operationem executus, vitii curationem ope Chirurgiæ præſtitiſſe.

Rhazem Alchymiæ peritia celebrem fuiſſe, ante dictum eſt: qua de re multa quoque eum ſcripſiſſe tradit Abi Osbaia. Id fortaſſe Scientiæ genus a Græcis mutuatus eſt, iis potiſſimum, qui haud multis ante ejus tempora Sæculis idem argumentum tractaſſent. Verum ea quæ proprie dicitur Ars Chymica, quatenus ad Medicinam ſpectat, ſine dubio Arabibus accepta referri debet: ac licet Præparationum Chymicarum primum in Medicina uſum Clericus Avicennæ tribuat, tamen in priori hujus Hiſtoriæ parte, Rhazem earum mentionem ante omnes alios feciſſe, luculenter demonſtravi.

Pauca ea quæ de Auctore hoc notavi ſatis oſtendunt, nonnulla ſaltem in eo reperiri quæ materiam ſuppeditent Hiſtorico. Cui tamen valedicere nequeo, non producto ante aliquo ejus de Medicina opinionum ſpecimine, quemadmodum Ars iſta diſci, quibuſque præſidiis ejuſdem Profeſſores inſtrui debeant; cumque ea quæ de argumento iſto enunciaverit nova ſint ac plane ſua, id curioſis Lectoribus delectationi ſaltem futurum reor, ſi quo is hæc modo protulerit, eodem ipſe expoſuero. Quam rem, uti exiſtimo, haud inartificioſe ſub duobus, qui ſequuntur, Titulis præſtitit.

Qualis Medicus eligi ac probari debeat.

Imprimis magnopere videndum eſt, quemadmodum is, quem Tibi Medicum eligere velis, tempus impenderit, & quanam ratione in ſtudiis ſuis operam poſuerit. Si in evolvendis penſitandiſque & conferendis Veterum Medicorum ſcriptis magnam adhibuerit diligentiam, bonam de eo opinionem animo informare æquum eſt. Contra, ſi in aliis rebus ætatem conſumſerit ab hoc ſtudio abhorrentibus,

[n] Obſerv. Med. Chir. 95.

900. tibus, ſi vel Muſicæ, vel compotationibus, vel alii cuivis pravæ con- RHAZES. ſuetudini multum deditus videatur, nihil de eo bene ſperare fas eſt. Quod ſi conſtet hunc ad Litteras gnaviter uſque animum appuliſſe, ingenium dehinc atque indoles ejus conſideranda eſt: utrum in commercio ſit verſatus hominum qui cum eo diſputare & ei reſiſtere valuerint: & utrum certis freti indiciis eam hunc ſagacitatem conſecuturum ſperemus, quæ in perſcrutandis curandiſque Affectibus neceſſaria eſt; poſtea inquirendum eſt, quantum temporis ſpatium inter eruditos iſtos homines tranſegerit, atque an eorum ope tam cognoſcendi quam levandi cujuſpiam Morbi artem acquiſierit. Pertinetque ad rem noſcere, utrum earum ſcientia rerum probe ſit inſtructus, quarum ſtudio incubuiſſe præ ſe ferat: id ſi ita eſt, amplius inveſtigandum reſtat, utrum in ægrorum viſitatione aſſiduus, & in eorum curatione felix extiterit. Neque vero ſcitu inopportunum erit, numnam in Civitatibus populo abundantibus artem exercuerit, cum magnus in hujuſmodi locis non modo ægrorum ſed etiam Medicorum reperiatur numerus. Quod ſi is de quo loquimur & eruditione & uſu valeat, haud temere pro perito haberi poteſt, quique aliis pleriſque Medicis jure præferri debeat. At ſi in harum rerum alterutra deficiat, præoptandum eſt ut uſu potius indigeat (haud ita intelligi volo quaſi de homine loquerer prorſus inexercitato ac rudi) quam ut nihil quicquam de Veterum doctrina cognoſcat. Nam qui in Antiquorum ſcriptis probe verſatus, ea diligenter animo perpenderit, haud diuturni uſus ſubſidio id facile conſequetur, quod a Viris in hoc eruditionis genere hoſpitibus nunquam obtinebitur; eos dico qui & nihil fere ſcientiæ de proprio habent, & id quodcunque arripuerint, longo cum iis commercio debent, qui Medicinam in Urbibus ægrorum & Medicorum numero refertis exercuerint.

At ſi Sciolus quiſpiam ſe pro Magiſtro venditet, cum Litterarum vel omnino expers ſit, vel iis leviter imbutus a ſe lecta vix percipiat, Profeſſionis ſuæ notitiam ſaltem atque uſum minime fuerit aſſecutus: hujuſmodi homo nequaquam is eſt cujus in ingenio magna haberi poſſit fiducia; neque vero ſubeſt ulla ſpes, ut in ſua unquam Arte emineat. Fieri enim nequit, ut Vir unus, quantamcunque is ætatem attigerit, rem ita diffuſam atque amplam animo comprehendat, niſi Antiquorum veſtigiis inſtiterit; cum ſcientiæ hujus ambitus longe extra anguſtos humanæ vitæ limites excurrat: quod utique non in hac ſolum ſed in aliis pleriſque Artibus verum eſt. Haud pauci ſunt ii Auctores quorum laboribus increvit Medicina; atqui horum monumenta intra paucorum annorum breve curriculum fruſtra percipere ſperes. Eſt ut per mille annos mille Scriptores Profeſſionem hanc auxerint: is autem qui in eorum Libris intelligendis diligenter operam poſuerit, intra exiguos vitæ terminos æque animum ſuum cognitione rerum inſtruet, ac ſi millenos ipſe annos Medicinæ ſtudio impendiſſet. At ſi Veterum lectio vilipendatur, quid demum ab uno homine præſtari poteſt? quantumcunque is alios

RHAZES. excelluerit, quanam ratione privatum ipſius penum ditiſſimis Antiquorum theſauris comparare poſſumus? Uno verbo, quicunque Veterum Medicorum ſcripta non pervolverit, neque habuerit animo ante informatam Morborum naturam, quam ad ægros inviſendos acceſſerit, næ is in eorum curatione, Affectum vel inſcitia vel errore non dignoſcet, idque ob hanc cauſam, quod imparatus neque inſtructus provinciam hanc ſuſceperit.

A. D.

De Impostoribus.

Ita multa a Circulatoribus aliiſque qui ſe pro Medicis venditant, artificia adhiberi ſolent, ut ſi integrum de iſtis fraudibus Librum vellem conſcribere, in eo contineri non poſſent. Hominum iſtorum par eſt audacia ac ſcelus, cujus ipſi ſibi conſcii ægros in ipſa morte, nulli bono, miſeris vexant cruciatibus. Quidam Epilepſiæ curationem profeſſi, Fontanellum Crucis Figura in poſteriori Capitis parte incidunt, & ex eo loco aliquid eximere præ ſe ferunt, quod interim in manibus clam habuerint. Alii proponunt ſeſe ex ægrorum naribus lacertos vel ſerpentes eſſe educturos: quam rem præſtitiſſe creduntur, cum ſpecillo ferreo acuminato naribus uſque ad Sanguinis fluxum vulneratis, aliquid in eorum animalium ſimilitudinem ex Jecore aut aliis rebus confictum protraxerint. Quidam albas ex Oculo maculas deleturos ſe ſpondent; & priuſquam inſtrumentum admoveant, aliquid tenuis linteoli Oculo inſerunt, quod ab inſtrumento eductum ex ipſo Oculo tractum aſſeverant. Alii aquam ex Aure ſucturos ſeſe prædicant; ii vero ab altera parte fiſtulam aqua ore emiſſa complent, alteram autem auri aptant; cumque aquam rurſus adductam ore ejectaverint, hanc ex Aure ſuctam pronuntiant. Alii Vermes educere præ ſe ferunt, aut in Auribus, aut in Dentium Radicibus ortos. Alii ranas ab inferiori linguæ parte extrahunt; & hi quidem inciſione facta ranam ibidem immittunt, quam poſtea rurſus evellunt. Quid de Oſſiculis dicam in Vulnera atque Ulcera intromiſſis, quæ cum illic aliquandiu relicta ſint, iterum a præſtigiatoribus iſtis auferuntur? Sunt qui, ubi Calculum e Veſica traxerint, ægro perſuadent alterum adhuc intro relictum; quod eo faciunt, ut alterum exemiſſe credantur. Eſt ubi Veſicam explorantes, utrum ſubſit Calculus necne plane neſciant. Quem ſi inter operationem non invenerint, eſt tamen iis in promtu alter quem ægro, velut a ſe eductum, oſtendant. Nonnunquam, ut Hæmorrhoidas curent, anum incidunt: atque operationem iterando Fiſtulam aut Ulcus ibi creant, ubi neutrum antea ſuberat. Quidam ſe pituitam, vitro ſimilem, e pene vel alia corporis parte, per Tubi cavum, trahere dicunt: cum eo aquam ex ore immiſerint. Alii jactant ſeſe in unum colligere poſſe fluctuantes per univerſum corpus humores, partem fructu alkekengi fricando; quæ res cum fervorem & inflammationem moverit, præmium poſtulant, quaſi morbo ab ipſis curato: locus enim oleo perunctus dolore

ſtatim

900. ſtatim liberatur. Quidam ægris perſuadent, vitrum eſſe ab illis devoratum; ac deinde pluma in eorum gulam detruſa vomitionem excitant, per quam ea ipſa rejicitur materies quam una cum pluma in ventriculum demiſerant. Multa ejuſmodi educuntur a Planis iſtis quæ ab iiſdem antea fuerint intromiſſa; quibus artificiis frequenter hominum ſalus in diſcrimen adducitur, frequenter etiam ipſa mors ſupervenit. His quidem fraudibus minime circumveniri poſſent homines acumine aliquo præditi, niſi doli omnis ſecuri in peritia Medicorum iſtorum fiduciam haberent: tandem vero vel aliquid ſuſpicantes, vel eorum opera attentius conſiderantes, fallaciam detegunt. Non eſt igitur viri ſapientis vitam ſuam hujuſcemodi præſtigiatoribus committere, neque ſumere ultra ab illis medicamenta, quæ tot homines antea in exitium præcipitaverint. RHAZES.

Poſterior hæc a Rhaze facta deſcriptio evidenter oſtendit quantopere in omnibus ætatibus invaluerint Agyrtæ, atque iiſdem prope technis ſemper ſint uſi; quos quidem is ad vivum depinxit: ac ſi noſtris vixiſſet temporibus, multos utique imagini a ſe adumbratæ perſimiles reperire potuiſſet.

980. Proximus ordine eorum eſt, quorum opera ad nos pervenerunt, AVICENNA celebris ille Avicenna, Filius Hali, Bocharæ natus, in Choraſana, circa A. D. CMLXXX. Is juvenis admodum Philoſophiæ operam dedit; &, ſi diſcipulo ejus Sorſano credimus, Euclidem alioſque de Re Mathematica Libros, nondum annos ſexdecim natus accuratiſſime pervolverat: neque ita multo poſt eos fecit in Medicina progreſſus, ut in illa multum arte inclaruerit. Sagacitatem ejus Hiſtoria ſequente prædicant Scriptores Arabici, Pulſu nempe deprehendiſſe morbum, quo laboraret Caboi Nepos, haud alium fuiſſe quam amorem; ad hæc, machinatione quadam fœminam comperiſſe cujus amore deperiret; ex rei ſimilitudine haud abſurde quis conjecerit id confictum eſſe ex eo quod de Eraſiſtrato[a] prodit Appianus in affectu Antiochi Seleuco nati. Avicenna Iſpahani præcipue commorabatur; Arabes hunc voluptatibus impenſe fuiſſe deditum narrant, ita ut in varia inde morborum genera deciderit; deque illo iis temporibus vulgare dictum erat, Neque Philoſophiæ ſtudia ad virtutem, neque Medicinæ ad tuendam valetudinem quicquam ei contuliſſe. Anno ætatis ſuæ quinquageſimo octavo Medinæ deceſſit, aut ſi calculum ad amuſſim exigamus, quinquageſimo * ſexto, A. D. MXXXVI, atque in Civitate Hamadan ſepultus eſt.

Magna in celebritate nomen ejus fuiſſe ex Hiſtoria diſcimus; ita ut a quibuſdam popularium ſuorum ad Viziris dignitatem aſcendiſſe memoretur; unde factum exiſtimo, ut Recentiores quidam Principem fuiſſe rati ſint, aliique Regem appellaverint: quanquam

[a] Bell. Syriac.

* Anni Arabici Lunares ſunt; ideoque quanquam Hegira cæperit A. D. DCXXII, aliquid de iis ſubtrahi debet, ubi ad Annos Chriſti rediguntur, uti a docto Abulpharagii Editore factum eſt, quatenus ad iſtam Hiſtoriam ſpectat. Quoniam vero non niſi exigua hinc diverſitas eſt in paucis a me hoc loco memoratis Auctoribus, adeo religioſam accurationem neceſſariam non putavi. Id qui deſiderant, Tabulas adire poſſunt ab eruditiſſimo Doctore Greaves compoſitas.

haud

AVICENNA haud inter ſe conveniant, utrum in Bithynia regnaverit, an Cordubæ. A. D.

Hæc ſunt de origine & ætate Avicennæ ab optimis Auctoribus tradita, licet a quibuſdam, ſine ullo fundamento, Hiſpanus credatur, ab aliis autem Ægyptius. Miror, unde materiam ad compoſitionem Fabulæ, quam de hujus Auctoris vita edidit, corraſerit Neander; ſiquidem hic fidenter narrat, Avicennam Edeſſæ natum fuiſſe, (quæ urbs Commagenes caput eſt) A. D. MCXLV; inde Alexandriam profectum, ſub Rhaze Magiſtro Litteris ſtuduiſſe; poſtea Cordubæ in Hiſpania fuiſſe Averrhois Diſcipulum. Verum huic Scriptori haud inuſitatum eſt, paginarum numero numerum fabularum & contradictionum æquare.

Ingens Opus confecit Avicenna, cui Canonis nomen indidit; & Libri hujus fama ita per univerſam Aſiam pervulgata eſt, ut eum alii haud pauci Arabes Sæculo duodecimo ac decimo tertio in Epitomen redegerint, & in eundem Commentarios ediderint; etiam multo ante hæc tempora adeo celebris in Europa factus eſt, ut nulla alia in Medicinæ Scholis locum obtinuerit doctrina; in quibus quidem uſque ad Scientiarum inſtaurationem ſolus Avicenna feliciter regnavit.

Aliquid ab hoc Auctore non ſine cauſa videatur expectandum, quod nomini tanto reſpondeat; quanquam vero multis in occaſionibus Scripta ejus conſuluerim (neque enim exiſtimare te credo ea eſſe a me non interrupto lectionis curſu pervoluta) pauca aut nihil potius in iis repperi, quod non ſit a Galeno ſumtum, vel quod, exigua mutatione, non in Rhaze ſaltem aut in Haly Abbate occurrat. Morborum ſigna ut plurimum ſine ratione Avicenna multiplicare amat; quod quidem vitium (uti errores imitari res facillima eſt) Recentes Syſtematum Scriptores nimis preſſe ſecuti ſunt. Is quidem ſæpius pro Symptomatis primariis ea habet, quibus neceſſaria nulla cum principali morbo communio eſt. Utque vera fateamur, ſi Arabicum Medicinæ Syſtema eligere vellemus, id cujus Auctor eſt Haly Abbas & minus confuſum eſt, & magis intellectu facile, magiſque ſibi ipſi conveniens videtur eo quod ab Avicenna factum eſt.

AVENZOAR. Avenzoar, licet ætas ejus exacte determinari nequeat, tempore poſterior fuiſſe videtur; vixiſſe ante Averrhoem certum eſt, cum hic illum magnis juſtiſque præconiis haud raro extollat, vocetque Admirabilem [w], Glorioſum [x], Scientiæ omnis Theſaurum [y], atque in Medicina poſt Galeni tempora Supremum [z]. Natus, ſaltem diu commoratus eſt, Hiſpali, quæ Urbs Andaluziæ caput eſt, & erat tunc temporis Chaliphæ Mahometani ſedes. Annos centum triginta quinque attigit: Medicinam exercere cœpit, cum annos quadraginta, aut ſecundum alios, viginti haberet; longiori quam alius quiſquam uſu atque experientia inſtructus [m], cum uſque ad horam mortis in-

w 52. x 30. y 64. z 39. m Averrh. 30.

tegra

tegra valetudine frueretur. Narrat ipſe nobis, quemadmodum eum Haly, Regis in iſta Urbe Comes Stabuli, in carcerem conjectum male multaverit; quanquam, ipſo referente, Comitis iſtius Filium, vel ante vel poſt id tempus, Ictero liberaſſet. Librum conſcripſit, Thaiſſer vocatum, id eſt Librum qui omnia victus & Medicinæ præcepta in pleriſque morbis contineret; in quo opere certe multa ſe experientia fuiſſe exercitum comprobavit. Et ex eodem conſtat, Noſocomio præfectum fuiſſe, nec infrequenter Miramamolini juſſu in negotiis verſatum.

AVENZOAR.

Apud ploroſque Scriptores Empiricus audit; tamen exputare nequeo, quare huic præcipue nomen id indiderint, quod, mea ſententia, minus ei convenit, quam alii cuivis inter Arabas. Qua ex re ſuſpicari licet, eos in lectione haud ultra Præfationem progreſſos: nam in ea quidem invenitur Formularum & ab ipſo & ab aliis adhibitarum collectio. Nam præterquam quod domo erat Medica oriundus (cum & Pater ejus & Avus artem hanc exercuiſſent, quorum mentionem ſemper facit gratam atque honorificam) ipſe ſe juſta inſtitutionis forma educatum fuiſſe teſtatur; neque ea ſolum quæ proprie ad Medicum pertinerent, ſed omnia quoque, præ vehementi Scientiæ ſtudio, ad Pharmaceuticen & Chirurgiam ſpectantia didiciſſe. Pro Axiomate ponit, "Experientiam veræ Praxeos ducem eſſe & "probatricem optimam, ab eaque & ſe & alium quemque Medi-"cum vel condemnatum vel abſolutum iri tam in hac vita quam in "futura." In alio loco ſententiam ſuam diſertius explicat, ubi declarat quam nullius momenti ſit in quibuſdam Tumoribus, utrum hoc vel illud Oleum applicetur; & animadvertit obiter, "Curandi "artem diſtinctionibus Logicis ac Sophiſtarum ſubtilitatibus adeo non "acquiri poſſe, ut nihil præter diuturnum uſum exquiſito judicio "conjunctum facultatem hanc eximiam impertiri valeat." Exempli gratia, inquit, "Si aliquis ſophiſticando ſe voluerit in tantum ſub-"tiliſare in Medicinis Laxativis, ut inveniat in ipſis quantitatem & "qualitatem Purgationis proportionaliter, ut ægritudo & quantitas "humoris vel humorum exigere videtur, & non excedat in plus vel "minus uno pilo, &c." hujuſmodi Speculationes ad judicium informandum, vel rectam curationis viam inceptandam parum proficient. Atque hic ſine dubio ante oculos habuit Alkindum, qui vaniſſimum, uti infra dicetur, Librum de Medicamentorum doſibus & quantitatibus conſcripſit.

Ita parum certe hic addictus Empiricæ eſt, & meras ita pro nihilo habet formulas, ut in hac re anicularum impudentiam haud minus vehementer incuſet, quam vanam Aſtrologorum ſuperſtitionem irrideat. Quod de ſeipſo in quodam caſu narrat perquam memorabile eſt; nam cum in dubio ipſe hæreret, & aliorum complurium Medicorum inutiliter ſententiam rogaſſet, tandem ad Civitatem profectus eſt, ubi Pater ejus degebat, uti hujus conſilio uteretur. Senex autem, nullo ei reſponſo dato, locum in Galeno indicavit, quem legere eum juſſit; ſi ex eo poſſet morbi curationem indagare, bene

 eſſe:

AVENZOAR esse: sin aliter, frustra in Medicinæ studio operam insumturum. Consilio successus non defuit, ægerque cum magna & Patris & Filii lætitia convaluit. Ac profecto per universum hoc opus ita constanter Dogmaticam sive Rationalem Sectam, quæ ex toto Empiricæ contraria est, amplectitur, ut multa passim tam de Morborum Symptomatis quam de eorum Curatione disputet. In Theoria vero uti Galenum præcipue, ne dicam per omnia, sequitur, ita frequentius quam cæteri Arabes verba ejus profert.

Quanquam autem ita presse Galeni vestigiis insistit, multa in eo occurrunt, quæ in aliis Scriptoribus raro aut nunquam reperias; & quasdam ab Experientia propria narrat Historias, lectu non indignas. Aliquos item affectus nominat, qui sibi ipsi inciderint, ac præsertim Ischiadem, & Dysenteriam: hanc se curasse tradit gesto super ventrem smaragdo, quem in simili casu dari jubet in pulverem redactum ad pondus sex granorum; hujus quidem gemmæ utilitatem Aetius antea contra omnes Sanguinis fluxus prædicaverat.

Singularis quoque iste affectus est, quo se implicatum tradit, Inflammatio & Abscessus in Mediastino, in ea, inquit, Membrana, quæ Thoracem in duas partes æquas dividit. Ubi primum tentatus est, quod ei in itinere contigit, doloris aliquantulum in eo loco persensit, qui cum Tussi increvit; pulsus una aderat durities, cum Febre acutissima. Quarta nocte Libram Sanguinis detraxit, ex quo Symptomata haud ita multum levata sunt: proximo die cum iter continuare coactus esset, noctu in soporem decidit, quo tempore fascia de brachio lapsa, e somno experrectus lectum sanguine undantem viresque multum imminutas deprehendit. Insequente die saniei aliquid expectorare cæpit; quare Aquam hordei larga quantitate hausit, sed curationem ingenti Sanguinis fluxioni tribuit. Hæc eo fusius narravi, quod primam hanc ejus Morbi in Historia Medica descriptionem invenio. Symptomata, inquit, generalia in Abscessu sunt, continua sine intermissione Tussis, cum dolore distendente, qui secundum longitudinem Pectoris porrigitur; respiratio impedita, frequens, & exigua, acuta febris, sitis vehemens, pulsus durus & inæqualis. Quamobrem in initio Sanguinem detrahere, omni dubitatione præcisa, oportet. Et quanquam hæc Symptomata eadem fere in Pleuritide contingant, de iis loquitur quasi de duobus Morbis inter se distinctis, idque in duobus [p] Capitibus; illud etiam animadverti potest, utcunque in Pleuritide diserte jubeat ex opposita parte Venam incidere, quod in eadem parte factum ægro mortem inferre pronuntiat, tamen in Mediastini vitio id optioni eum nostræ permittere, cum nihil quicquam interesse censeat, modo Sanguis e Basilica mittatur.

Uti Abscessus in Mediastino, ita in Pericardio [q] quoque, mentionem habet Avenzoar; quem neque descriptum neque observatum ab ullo inter Græcos Arabasve invenio; tamen haud dubitari potest, quin Membrana hæc, & Mediastinum cui ea contigua est, Inflam-

[p] 63, & 65.

[q] 52.

mationi

 mationi pariter, ac Pleura & Pulmo, ſint obnoxia. Salius Diverſus, qui ſatis cum judicio morbos complures a pleriſque Scriptoribus neglectos, memoravit, affectum hunc in diſtincto [r] Capite deſcribit; neque ab ullo ait ante ſe Auctore animadverſum. Symptomatum, quæ inflammatæ huic parti ſuperveniunt, facta ab eo enarratio accurata admodum atque particularis eſt; & quia caſus extra communem notitiam eſt, utcunque ſine dubio inter medendum frequenter occurrat, &, modo attendatur, facile dignoſci poſſit, breviter ea quæ de hoc animadvertit Salius exponam, quæque iſtis ab Avenzoare dictis plurimum conveniunt. Adeſt acuta Febris, anxietas, ſitis, reſpiratio denſa ac celer, ingens in Thorace fervor, doloris nihil fere niſi in Sterno, quo in loco moleſta potius anguſtia & intercluſio quam in ſpirando dolor ſentitur; Tuſſis nunquam abeſt, Pulſuſque ut in Pleuritide durus eſt. Tamen a Pleuritide diſtinguitur ex eo quod dolor non ita acutus percipitur: a Peripneumonia, quod multo minor eſt ſpirandi difficultas. Ubi acceſſerit Pericardii inflammatio, vehementior calor, & frequens Syncope; & ut uno verbo dicam, omnia deteriora ſubſunt. Recteque is concludit, minori has Membranas affici dolore, ideo quod ſolutæ ſint, neque Coſtis, uti Pleura eſt, annexæ: in Sterno ſolum, cui adhæret Mediaſtinum, aliquid moleſtiæ percipitur. Utque a ſe affirmata probet, caſum profert hominis, qui nono die, poſt aliquot Syncopes acceſſiones occubuit; eo aperto, Interſepientium, uti has vocat, Membranarum, & Pericardii in aliqua ejus parte, Inflammatio patuit. Neque dubito quin affectus hic frequentius incidat, quam a Medicis vulgo concipiatur. Ubi in hoc loco Inflammatio in Suppurationem abit, poteſt erumpere materia in cavum Mediaſtini; quanquam enim inter Anatomicos magnæ fuerint diſputationes, utrum illic cavum ullum inveniatur necne, Culter, me judice, hanc controverſiam dirimit, oſtenditque vacuum ei locum ineſſe, licet haud ita amplum, ut a quibuſdam deſcribitur; ſaltem qua parte originem a Sterno ducit, duæ ejus eo intervallo diſtant Membranæ, ut inter eas humor vel pus delabi poſſit, prout a Columbo primum animadverſum eſt, quam & ille & Barbettus materiam Sternum terebrando emitti jubent. Illud etiam adjicit Spigelius, vidiſſe ſe Chirurgos aliquando a Vulneribus huic parti illatis deceptos, cum ea in Pulmonem penetraſſe crederent, quæ ad hoc duntaxat Cavum revera pertigiſſent. Quodque ad hic a me poſita ulterius probanda pertinet, Vir quidam ob diutinam experientiam exquiſitumque in ſingulis rebus ad Chirurgiam pertinentibus judicium merito celebris narravit mihi, Abſceſſus in Mediaſtino Venereis præſertim in Morbis frequentiſſime oriri, atque in hujuſmodi caſibus Terebram a ſe ſæpiſſime magno cum ſucceſſu adhibitam. Ex quo diſci poteſt, quam nullo fundamento Operationem hanc pro vana & ridicula habeat Paræus [o].

r Curat. Morb. partic. 225. o 3, 7.

Avenzoar,

AVENZOAR A. D.

Avenzoar, uti dictum eſt, Inflammationis & Abſceſſus in Pericardio commeminit: Rondeletius item in Libro de [p] Morbis per Symptomata diſtinguendis aliqua de eodem Affectu habet. Is in hoc caſu notat, præterquam quod minor ſit ſpirandi moleſtia, minus quoque ægrum, ubi ſpuit, eo levari quam in Peripneumonia. In Cadavere a ſe diſſecto Pericardium vehementer inflammatum repperit, & nonnihil ſanioſæ circa Cor materiæ. Exemplum haud abſimile in Hildano [q] videri poteſt, ubi fluidi cujuſdam mixti & extravaſati quantitas quatuor Librarum modum excedebat, etſi nulla fuiſſet ipſius Cordis pars exulcerata: æger aliquandiu ante mortem de dolore præcipue queſtus eſt qui ſurſum ad humeros pervadebat, ac vehementi Palpitatione Caſum hunc, uti valde acutum & anceps, ita quoque perrarum agnoſcit, quique a nemine quoquam antea eſſet obſervatus. Quod ad hunc Scriptorem Saliumque attinet, neuter forſitan eorum cognovit ea quæ alter de hoc argumento dixiſſet; quanquam enim multos ante annos deceſſerit Rondeletius, tamen ejus Liber editus fuit non niſi anno priuſquam ſuum publicaſſet Salius [c]. Veruntamen, licet a duobus his Auctoribus hæc tanquam recenter inventa prædicentur, Morbum ipſum ab Avenzoare plene dilucideque deſcriptum commonſtravimus. Atque id ſane ſimiliter recentiorum multis contigit, ut neglecta Veterum lectione, obſervationes quaſdam pro novis ac ſuis venditaverint, quæ in iſtorum monumentis reperiantur.

Quædam etiam amplius ad Pericardium ſpectantia tradit Avenzoar. Loquitur enim de incremento ejus per novæ cujuſdam ſubſtantiæ generationem, quæ Cartilagines aut Pelliculas ſpecie referat; quam rem a nullo ante ſe animadverſam aſſerit. Id, credo, intelligi vult de Tunicis hujus Sacculi incraſſatis; nam cum in ejus Glandulis ſit obſtructio, aut nimius Lymphæ lentor, quæ liquorem in hoc cavo naturaliter comprehenſum ſufficere debet, Pericardii Membranæ in immenſam frequenter molem augeſcunt, & ſæpiſſime Cordi adhærere comperiuntur; idque præcipue in Tabidis & Aſthmaticis, ex quo frequens oritur Palpitatio, & Syncope. Quæ quidem adhæſio, minus perſpecta, Columbo [d] fortaſſe & aliis quibuſdam occaſionem dicendi præbuit, Corda ſe vidiſſe Pericardii prorſus expertia; certe membranæ hujus coalitio res multo probabilior eſt quam ejuſdem abſentia. Hanc vidiſſe me memini ejus craſſitudinis per univerſum ambitum ut quartam Pollicis partem exæquaret, Cordique adeo firmiter hærentem, ut ſine laceratione nullo modo divelli potuerit; Inflammationem præceſſiſſe manifeſtum erat, nam ea partim Scirrho induruerat, partim ſcatebat minutis Abſceſſibus. In homine, per aliquod tempus magna fuerat virium imminutio; tum febris ſupervenit, cum vehementi in ſpirando difficultate, ac dolore Pectoris. Poſtea, dolores erant magis per univerſum corpus diſperſi, in Artubus præſertim Febris etiamnum inhærentibus relliquiis: juxta finem morbi, Pulſus perpetuo incitatus, ſæpius

[p] cap. 10. [q] Centur. 1. 43. [c] 1683. [d] Lib. 15.

etiam

980. etiam inæqualis & intermittens deprehensus est, cum violenta Palpitatione. Tandem æger inopinanter, idque uno temporis momento, exspiravit; tamen aperto Thorace, rem attentius considerantibus magis mirum apparuit, Circulationem eo usque continuari potuisse, cum vix locum, in quo moveri posset, Cor haberet: præterquam quod & in Arteria Pulmonari & in sinistro Cordis Ventriculo ingens esset Polypus, qui originem fortasse primario Pericardii morbo debuerat. AVENZOAR.

Hydropem [w] quoque in eadem parte memorat Avenzoar; quem nec ipse antea viderat, neque a Galeno uspiam nominatum ait. Tamen ejusmodi affectum alii observarunt; quanquam enim in naturali statu, & valido coporis habitu, Aqua hic inclusa haud ultra duo vel tria Cochlearia impleat, tamen in morbo defunctis ad semilibram haud infrequenter, aut etiam majori copia, deprehenditur, quod idem in Senibus contingit. Exemplum profert Piso [c], ubi multas a se Libras tradit inventas; neque mirabilis videri debet ita magna hujus Membranæ distentio, cum idem in aliis plurimis eveniat. Ipse Piso de Abscessu in Renum altero loquens, quatuordecim in hoc Puris Libras fuisse dicit, capsula interim ipsius Renis integra nec dirupta. Eademque species in Ovario, tantula naturaliter humani corporis particula, oritur, ubi id Hydrope tentatum est; quo in casu Membrana haud modo in immensam se dilatat Cystin, verum etiam Tunicæ ejus, tanquam in Utero Prægnantium, ea ratione incrassescunt, qua ipsius dimensiones augentur.

De Tabe agens, Lac Asininum a Galeno vehementer prædicatum ait; illud autem adjicit, quoniam Sarracenis nefas esset Animalis ejus carnem aut Lac pro cibo sumere, Caprinum hujus vice a se in hoc morbo præceptum; uti & alias semper per universum opus ab eo factum est. Hanc observationem, nisi memoria me fallit, in alio nullo Scriptore inter Medicos Arabas inveni. Video quidem & Rhazem & Avicennam, cum de variis loquuntur Asini partibus quæ Medicinæ usibus inserviant, Lactis Asinæ mentionem omisisse: quin & eas ipsas partes externe potissimum applicari volunt. Tamen eodem in loco præcipiunt, quemadmodum Jecur, Ungulæ, & Stercus etiam intro sunt sumenda. Atque ipse Avicenna Lac etiam in Febre Hectica & Ictero commendat. Quomodo conciliari possit hæc diversitas, curiosioribus investigandum relinquo; quantum ex [n] Herbelotio colligere possum, patet id animal inter quosdam Mahometanos Orientales magno in honore, inter alios autem pro abominando habitum: Legisque exactissimos cultores ad hanc sententiam inclinasse; ita ut Marissi, Vir Philosophiæ Legisque cognitione illustris, quemque ex Historia novasse multa constat, inter primos fuerit qui comedendam Asini carnem concesserit: cujus discipulus Bokhari, qui A. H. CCLVI obiit, inter alias recentes doctrinas, eandem opinionem defendit contra Pontificem Maximum, qui etiam Vaccarum & Ovium Lac in Religione Mahometana vetitum censuerit.

w 52. c S. 3. 2. n Vid. Hemar, Marissi, Bokhari.

AVENZOAR Eadem Opinionum varietas est inter Mahometanos in aliis rebus A.D ad Medicinam pertinentibus. Avenzoar quasdam in Chirurgia Operationes, uti ab eo vocantur, fœdas & abominandas memorat, quas homini nobiliori præstare minime conveniat, qualis est Calculi extractio; neque pio cuivis, vel intueri Genitalia, Lege licere existimat. Idem tamen de Operationibus, quæ in his membris fiunt, agit, quod item ab aliis Medicis Arabibus factum video.

Solus inter omnes Arabas Avenzoar de Bronchotomia[x], in desperata Angina, bene existimare videtur: etsi, cum Operationem hanc arduam esse censeret, neque vidisset unquam præstitam, obiter tantum ejus meminerit, neque se primum velle hanc in usum trahere dicat. Rem ipsam tamen fieri posse, experimento ob hanc causam in Capra facto, judicat; is quippe, Asperæ Arteriæ Annulis incisis, vulnus quotidie Aqua Mellis fovit, cumque huic caro induci cæpisset, pulvere ex Cupressi nucibus adhibito id ad integritatem perduxit.

Quæ ab illo dicuntur de Gulæ Relaxatione aut interclusione, ex qua sequitur alimenti devorandi impotentia, nova sunt, neque a Græcis aut Arabibus ullo modo explicata. In hoc casu tria auxiliorum genera proponit. Primum hoc modo efficitur: Fistula e Stanno aut Argento facta, ei similis quam Provenguam dicimus (quod instrumentum in hunc usum Auctor iste primus adhiberi jubet) in fauces demittitur, per quam Lac aut aliud alimentum tenue recipitur. Secunda ratio est, ut æger in Balneo Lactis, aut hujusmodi Liquoris jaceat; quo alimenti particulæ per Poros se insinuent: verum hanc viam jure pro frivola irridet. Tertius modus ope fit Clysteris; quæ, eo judice, verissima via est, neque unquam improspere cedit. Ac licet objici posse animadvertit, nihil, velut a Galeno positum est, hac injectionis via ad Ventriculum pertingere, tamen in hoc casu magnam esse rei discrepantiam notat. Liquor per Clysterem, sueta quavis in occasione, impulsu ac vi inditus, uti fatetur ille, nunquam potest usque ad Ventriculum adigi; quoniam resistens vis intestinorum contractilis id quod injectum est retro pellit. Aliter vero rem se habere existimat, ubi corpus alimento valde indiget, Intestina vero Fæcium onere vacua sunt; rebus sic stantibus, vim quandam attrahendi Stomacho & Intestinis inesse censet, cujus operatione quicquid in his comprehensum est ab alio in aliud sensim adducitur. Atque id hujusmodi exemplo illustrat; cur, inquit, haud probabile putemus Lac vel Jusculum attractionis potentia per Intestina usque ad Ventriculum posse pervadere, cum Semina in Olla, aut vase fictili posita manifeste nutrimentum ad se trahere atque imbibere videamus etiam ultra ipsius Vasis terminos? Quicquid de Auctoris hujus Philosophia cogitemus, id quod fieri jubet attentionem certe meretur; quoniam illud haud ab eo confictum est, sed Oribasii[a] auctoritate confirmatur, qui Capitulum eodem spectans conscripsit. Idque & satis firmis niti funda-

x 41. a Collect. 8. 34.

mentis,

980. mentis, & multis in occaſionibus reſponſurum credo. Quidam e Recentioribus id inutiliter tentari opinantur; ob has ſcilicet rationes, quod per Coli Valvulam tranſire nihil ſurſum queat, quodque in Colo & Recto Inteſtino nulla reperiantur Vaſa Lactea, quæ inditum recipiant imbibantque alimentum. Poſterius argumentum, mea ſententia, in dubium vocari poteſt; immo optimi quidam Anatomici demonſtrarunt, aliqua, etſi pauca, in his etiam Inteſtinis Vaſa diſſeminari Lactea. Nam Peyerianæ hic Glandulæ, quanquam ſimplices ſint, & majori a ſe invicem intervallo, quam in Tenuibus Inteſtinis, diſtent, (unde forſitan Conglobati generis habitæ ſunt) tamen peramplæ ſunt, ideoque, ut conjicio, ad recipiendas craſſiores alimenti particulas idoneæ. Quanquam autem nulla hic eſſent Vaſa Lactea, rem nullo modo Naturæ, legibuſque ab ea in Animali Oeconomia ſervatis contrariam poneret, quiſquis nutrimenti particulas, præſertim in eo inanitionis ſtatu, etiam intra Vaſorum Sanguiferorum Poros abſorberi poſſe contenderet. Idque ita eſſe multis rationibus probari poſſet. Verum minutulis iſtiuſmodi non eſt animus inſiſtere argumentis; neque aliud animadvertam, quam Clyſterum, qui nutriant, uſum indubitata niti experientia: & plurima in Hiſtoria Medica exempla reperiri, ubi hæc ratio ſuceſſerit, cum cætera omnia nihil proficere potuiſſent auxilia. Fæminæ prægnantis commeminit Hildanus [b], quæ cum Febri per ſex ſeptimanas decumberet, ne fruſtulum quidem cibi aut humoris guttam per id omne tempus devoraverit, verum ope Clyſterum ſuſtentata convaluerit, partumque ſanitate fruens integra robuſtum ediderit. Inſigne ejuſdem rei exemplum, quod noſtro tempore obvenerit, ut Tibi in memoriam revocem non neceſſe eſt; quo in caſu vi deglutitionis per vehementem Gulæ Tunicarum relaxationem adeo imminuta, ut ex iis in utroque faucium latere efformaretur quidam quaſi Sacculus, nullam aliam, idque per ſeptimanas frequenter integras, alimenti recipiendi viam habuerit Vir illuſtris, quam hoc modo ab Avenzoare tantopere commendato.

AVENZOAR.

In Capite de cauſis violentæ Tuſſis, Lumbricos [c] inter cæteras ponit; ſed cum id a ſe nunquam eſſet animadverſum, fatetur a ſe poſitum eo quod ita alii antea Medici feciſſent. Narrat quidem Galenus [d], fuiſſe Auctores quoſdam in ea opinione, ut Lumbricos ab Inteſtinis in orificium Stomachi procedentes Tuſſim efficere poſſe cenſerent: quam ſententiam ille vanam exiſtimat, quia Lumbricos in hoc ipſo loco millies a ſe viſos prodit, qui nullam prorſus Tuſſim excitaſſent. Tuſſim a Veteribus inter Lumbricorum Symptomata poſitam non invenio; certe in Alexandri Tralliani Libro, qui accuratiſſimus eorum haberi debet qui ab Antiquis de hoc argumento ſcripti ſint, nulla ejus rei mentio eſt: at ſi Recentiores conſulamus, multa huc pertinentia reperiemus; quin & Experientia ipſi edocemur, nullum in Lumbricis, præſertim ubi Pueri iis tentantur, Tuſſi frequentius eſſe Symptoma.

b Centur. 4, 30. c 50. d Comment. 2. in Epidem. 6.

Antea

AVENZOAR A.D.

Antea dictum est, Avenzoarem Rei Pharmaceuticæ studuisse; isque, ut ipsius verbis utar, "Magnam in Syrupis & Electuariis [q] rite "conficiendis voluptatem cepit; & Medicamentorum operationes, "nec non & eorum facultates extrahendi, & ea inter se compo-"nendi modum, Experientia cognoscere studiose concupivit." Unde factum est ut in hoc ejus Libro multa Medicamenta, tam Simplicia quam Composita, quibus adjunguntur observationes quædam in has res alibi non extantes, passim inveniamus. Multa itidem de Plantis Venenatis, earumque Antidotis [r] habet; de Virtutibus loquitur Olei Ovorum, Balsami Naturalis, Olei Alquiscemi [s] appellati, Lithothryptici admirabilis, quod, eo affirmante, Pater ejus ab Oriente apportarat. Agit etiam de Floribus Nenufar sive Nymphææ [t], & peculiarem earum narrat, ab Avo suo inventam, in acrimonia & malignitate Hellebori Nigri corrigenda facultatem: eodem plane modo, inquit, quo Scammoneam Mastiche, & Colocynthidem Amygdalæ Dulces corrigunt. Flores hujus herbæ a Græcis non memoratos recte observat Matthiolus, cum hi de Radice solum ac Semine loquantur; is autem adjicit illos a Serapione primum & Avicenna descriptos. Verum in hoc erasse videtur: nam de Floribus neque Serapion neque Rhazes quicquam dicit, & hunc quidem in ista re exscribit Avicenna; ac licet in Antiqua Versione Flores nominentur, Plempius tamen, cui major habenda fides est, omissos esse in Arabicis quibusque Manuscriptis Codicibus tradit. Ita ut noster fortasse Auctor hunc sibi honorem vindicare possit, modo is sit aliquis honor, quod primus hanc Nymphææ partem memoraverit.

Ipsum vero Helleborum Nigrum contra morbum satis inusitatum administrari præcipit, cujus quidem ex Remedii contemplatione vix in mentem cujusquam veniret. Ossis dico excrescentiam, quam in Hominis dorso factam, cornu similitudine, atque ejusdem fere substantiæ, Avenzoaris Pater [w] viderat. Id ope Evacuantium & Exsiccantium Medicamentorum, quemadmodum Verno tempore Cervi Cornua, decidit. Adjicit etiam, similem in se excrescentiam ortam, magnis doloribus comitatam, tamen Purgantium ac Solventium usu maxima ex parte absumptam, & relliquias ejus nihil ei molestiæ creasse. Inter Purgantia Nigrum præcipue Helleborum commendat, quem cæteris magis efficacem, sed haud ita tutum existimat. Hunc, sicut etiam Album, inter Antiquos ad redundantes corporis humores, ac præcipue Atram Bilem expurgandam, valde celebratum novimus: quod tamen ab iis, perinde atque ab hoc Auctore, Medicamentum & asperrimum & valde anceps judicatur. Quæ opinio fortasse ex eo originem duxit, quod larga quantitate, (cum ejus dosis, Aretæo teste, ad duas drachmas assurgeret) ab iis præberi consuesceret. Æ primis Actuarius [b] est, qui hunc sine periculo, nulloque excitato tumultu, dari posse crediderit: & eundem ad multos usus, pro mirabili Remedio, summis laudibus prædicet; simul au-

q 87. r 70. s 76. t 89. w 88. b Meth. Med. 5, 8.

tem

1080. tem illud animadverti debet, dosim ab illo præceptam raro drachmam excedere. Cujus rei veritatem Recentiores nonnulli Experientia sua confirmarunt. At ex diversis adeo de Operatione ejus narrationibus, inter alias rationes, quidam concludere volunt, Nigrum Helleborum, quo Veteres usi sint, deperditum [c], & hunc quo nos utimur aliam esse Plantam. Quam ego controversiam Viris in Re Botanica peritis dijudicandam relinquo, neque aliud dicam nisi hunc, qui a nobis adhibetur, quique a Caspare Bauhino describitur, Medicamentum esse perquam innoxium atque efficax; & moderata quantitate datum, ita parum vehementer purgare, ut sæpissime nullam omnino purgationem excitet: & quanquam aliquando Vomitum moveat, haud raro tamen ne minimas quidem in Stomacho turbas creare. Duæ aliæ in eo virtutes ab Avicenna memorantur, Urinæ scilicet atque Mensum provocatio. Posterior quidem harum facultas satis cognita est; & idem ego Medicamentum frequentissime expertus mirabiliores ex eo effectus vidi quam ab alio quovis Diuretico. Verum hoc remedii haud semper æque feliciter succedit: quam quidem in operatione ejus diversitatem a natura ipsius morbi oriri judico, qui & per se admodum periculosus est, & in recipiendo hoc vel illo curationis genere varius. Scis enim in eo casus obtingere, qui iidem plane videantur: tamen cum dolore experimur eandem viam quæ in alio supra spem successerit, in alio nihil quicquam auxilii præstare, idque nulla apparente probabili ratione.

AVENZOAR

De Ictero loquens, quem a Veneno ortum censeret, Bezoar, quod tria hordei grana pondere æquaret (haud utique ad tria grana, uti quidam volunt) dari præcipit: hoc a nemine antea pro medicamento usurpatum, neque ullam antea ejus historiam invenio. Id ita ab eo describitur: "Optimum est quod in Oriente reperitur, "prope Oculos Cervorum natum. Cervi grandiores, in iis regio-"nibus, ad robur augendum Serpentes comedunt. Et priusquam "noxam ab iis ceperint, decurrentes ad aquæ rivos eo usque sese "immergunt, quoad hæc ad eorum capita pertingat; quam con-"suetudinem ii a natura habent: in aqua vero restant, ejus potione "abstinentes (nam si biberent, mors confestim sequeretur) quoad "oculi stillare cæperint; liquor autem iste sub palpebris exsudans "incrassescit & coagulatur, neque fluere desistit usquedum castaneæ "nucisve magnitudinem æquet. Cumque exhaustam Veneni vim "Cervi senserint, Aqua exeuntes ad solitos tendunt recessus, & ea "humoris concretio, tanquam lapis, indurescens, frequenti tandem "fricatione decidit. Atque hoc omnium pretiosissimum est Be-"zoar." Eadem res ab aliis quoque Arabicis Scriptoribus confirmata est, qui in Persiam Chinamque, regiones eo maxime abundantes [d], peregrinati sunt. Libri de Simplicibus, qui Serapioni tribuitur, Auctor, id in Fodinis quibusdam nasci perperam censet: utque immensum ejus pretium ostendat, Abdalanarackum testem adducit,

c Salmas. Hyl. Jatric.

d Herbelot.

AVENZOAR qui Palatium quoddam Cordubæ pro uno hujusmodi Lapide datum A. D. commemorat. Quidam e Recentioribus negant Bezoar ab Avenzoare descriptum idem esse cum eo, quodem sub hoc nomine in posterioribus hisce Sæculis circumfertur; quoniam hoc, juxta eos qui in Rebus Naturalibus maxime versati sunt, in Ventriculo semper, aut Omaso potius, Animalis, ab iis Cervicapræ vocati, reperitur. Utcunque id est, haud aliter existimare possum quin eandem rem is Auctor velit, quanquam de loco, ubi id formetur, non conveniat.

Dixi hunc non modo Medicinæ, verum etiam Rei Pharmaceuticæ & Chirurgiæ peritum fuisse. Narrat ipse, "Sese, cum juvenis esset, "operam dedisse, ut Ossium posituram, eorumque inter se conne- "xionem intelligeret: neque ut Operationes solum cognosceret, "sed ut eas ipse manu sua exequeretur: idque magno cum studio "& amore occupationis ipsius, quemadmodum Agricolæ & Vena- "tores Artis suæ exercitio delectantur; & eo magis hujuscemodi "Scientiæ avidum se fuisse, quod aliquando vel sibi, vel amicis, vel "pauperibus eam usui fore speraret." Unde speciatim is de Luxationibus & Fracturis agit. Atque ex iis quæ de hoc argumento habet, perinde atque ex his quæ de Pericardio ac Mediastino animadvertit, aliquam ei Anatomiæ peritiam fuisse, & in aperiendis cadaveribus mediocriter saltem versatum jure aliquis suspicetur; quanquam haud me fugit, vulgariter receptum esse, Mortuorum sectionem a Lege Mahometana vetitam. Certe, quod ad Chirurgiam attinet, multa in eo huc spectantia reperiuntur: uti Ramicis [a] curatio, Fractura in Osse Ischii, Vulnus in Ventre per quod excrementa prodierint, Vulnera in Venis & Arteriis, &c. Refert etiam casum, cui & ipse affuerit, ubi, cum Gangræna subesset, aliique Medicamenta tantum aliqua adhibere vellent, ipse contra plurimorum sententiam pronuntiaverit, nullo modo rem ad curationem perduci posse, cute non incisa, amputataque carne emortua; quo consilio rejecto, æger deterius se habuit, ac sine dubio interiit. Insigne quoque exemplum profert Empyematis a Patre suo summa cum arte curati: in quo is humores ad externas partes eduxerit (Natura, credo, viam indicante) ubi Tumor ortus atque in pus conversus morbum solverit. Atque hic verecundiam ejus nequeo non laudare, quæ quidem & in aliis multis locis elucescit; fatetur enim adeo consummatæ admirandæque operationis nunquam se fuisse compotem, neque ad eum Scientiæ gradum pervenisse.

Duæ sunt generales observationes quas ex Auctoris hujus lectione proferri cupio: quarum altera est, quod evidenter constet, illius ætate, Medicinæ, Pharmaciæ, & Chirurgiæ diversas fuisse Professiones [y]; ac profecto excusationes affert cur sibi ignosci postulet, quoniam contra Patriæ consuetudinem & Patris sui exemplum, duarum posteriorum studio animum adjunxerit: quæ ita nihili haberentur a "Medicis Honoratis & Nobilibus," ut earum scientia sibi derogari

a 56. y 87.

judica-

A. D. 980. judicarent, ideoque Operationes, quæ manu fierent, uti Venæsectionem, Suffusionum tractationem, Causticorum applicationem, &c. quemadmodum etiam Medicamentorum Compositionem, "Servitoribus suis ac Ministris" linquerent. Celebres Medicinæ Scholas hoc tempore in Hispania, ac præcipue Toleti, extitisse comperimus; quas, cum Professores ibidem Sapientium Virorum nomine insigniat, & eorum judicio se submittat, magno fuisse in honore credibile est. Altera res, quam notari velim, hæc est, Antiquiores Medicos Arabas, de Asiaticis loquor, ei neutiquam innotuisse videri; neque enim ullum ex iis nominat, neque, quantum percipio, ullis eorum scriptis utitur. Quare iis temporibus parum vel nihil commercii inter Hispaniam atque istas regiones intercessisse verisimile est. Cujus rei ratio facilius fortasse afferri potest, si ea, quæ inter Sarracenos per pauca ante Avenzoarem sæcula evenerint, nobiscum recolamus. Nam ex Historia discimus, Abdalrhamanem, Moaviæ Filium, ex Omniæ domo, postquam Abbasidæ Familiam istam destruxissent A. H. cxxxix, in Hispaniam, Almanzoris tempore qui Bagdadi regnavit, profugisse, ac pro legitimo Chalipha a plerisque Arabibus Occidentem incolentibus habitum. Is Cordubæ sedem posuit, magnumque in ea Civitate Templum extruxit; is Imperium hoc in Occidente fundavit, posterisque transmisit: quorum aliqui, etiam posteaquam ex Andaluzia pulsi sunt, in nonnullis regnavere Hispaniæ partibus usque ad A. H. ccccxvi, quo tempore hæc Abdalrhamanis soboles imperio dejecta est a Maroci Rege circa A. D. mxxx. Hinc inveterati ejus odii ratio explicari potest, quod per aliquod tempus inter Sarracenos Orientali & Occidentali Imperio subjectos intercessit, unde etiam commercium omne inter eos sublatum fuisse necesse est. Quodque eandem rem ulterius comprobat, Averrhois Scripta, qui vixit haud ita multo post Avenzoarem, licet in Europa hominum sermone ita celebrata sint, constat neque illis neque his temporibus nota esse Arabibus Orientem incolentibus. Quo non obstante, scimus haud ita multo post, ætate scilicet Averrhois, Scriptores Asiaticos in Hispania innotuisse; quanquam Hispanus hic haud ita magnam de iis opinionem concepisse videatur.

AVENZOAR

Vereor ne me nimis longum in Auctoris hujus mentione existimes; sed quod ita fecerim hæc mihi excusatio est, quod uti eum Recentioribus minus notum quam cæteros Arabas, ita quoque plura de proprio penu promsisse quam alium quemvis ex ista gente deprehenderim. Traductio quidem eorum quæ ab eo, sicut etiam horum quæ a cæteris Arabibus, scripta sunt, plane barbara est: eadem vero, si terse ac polite, quemcunque in sermonem, conversa legerentur, etiam nostræ ætatis ingeniis placitura non diffiderem.

AVERRHOES.

Haud ita multo post Avenzoarem extitit Averrhoes; siquidem hic illius Filios cognovisse se testatur[a]. Averrhoes Maroci obiit, A. H. dxcv, uti quidam dicunt, aut dciii juxta alios[b]. Is & vivus

[a] 63, 6.

[b] Bib. Vet. Hispan. 242.

inter

AVERRHOES.

inter homines magnum celebritatem adeptus eſt, & poſt mortem per univerſam Europam ſcriptis ſuis inclaruit. Cordubæ natus eſt, Legiſque ſtudio primum ſeſe dedidit, ſed poſtea Medicinæ ac Mathematicis diſciplinis animum adjunxit. Multa de Avo ejus memorat Johannes Leo, quem a popularibus defectionem meditantibus miſſum tradit, ut Regnum Imperatori Marocenſi offerret: atque ab hoc Pontificem Maximum creatum, ſummumque Regni Cordubenſis Judicem: quo ſacerdotio & ipſe & Filius & Nepos ejus potiti ſint. Averrhoes autem ob liberalitatem, patientiam, & indefeſſa Literarum ſtudia præclarus extitit: neque ei certe hæc laus neganda eſt, quod & ingenii acumine, & ratiocinandi ſubtilitate excelluerit. Commentatoris etiam nomen obtinuit ex eo quod multa in Ariſtotelem Volumina conſcripſerit: unde etiam Ariſtotelis Anima dictus eſt. In Medicina Librum, Miramamolini Marocenſis juſſu, compoſuit, cui nomen eſt Colliget: is in ſeptem partes diviſus totam Medicinæ ſcientiam continet; eſt autem magna ex parte Compendium, uti fatetur ipſe, eorum quæ ab aliis dicta ſunt, quibuſdam a ſe adjectis. In eo orſus a generalibus Artis præceptis, ad ſingula deſcendit; ideoque neminem a ſe litteris mandata intellecturum ait, qui non probe fuerit & Logica & Naturali Philoſophia inſtructus: quare plus etiam Philoſophiæ Ariſtotelicæ cum Theoria Medica miſcet, quam ab aliis factum eſt Arabibus; in qua re deficere Sapientes Andaluziæ teſtatur. Nam illud credo intelligi vult, cum verbis ſe uſurum reſque explanaturum tradit, uti ſuperiores eo nunquam fecerint, & omnia a Radicibus Naturalis Scientiæ producturum. Siquidem in Anatomia nihil novi a ſe prolatum fatetur: qua quidem in re Galenum omnino exſcribit; quodque ad Practicam hujus operis partem attinet, vix in eo quicquam, niſi ab aliis deſumtum, reperio; ac licet ſæpius ab Experientia propria loquatur, tamen haud multum videtur uſu fuiſſe exercitatus, uti etiam ex Hiſtoria Vitæ ejus conjicere licet. Tamen hanc in eo Obſervationem, neque alibi, invenio: Quod idem homo, non niſi ſemel, Variolis tentari poſſit. Id quidem in hoc Libro præcipue ab eo propoſitum videtur, ut recta in Theoretica Medicinæ parte fundamenta conſtituat, qua in re magnæ ejus ætate controverſiæ extiterunt. Utque eandem fere rationem ſequitur qua uſus eſt Magiſter ejus Ariſtoteles in ſcribenda Animalium Hiſtoria, ita in Libri hujus compoſitione id maxime in animo habuit, ut Ariſtotelis opiniones cum Galeni opinionibus conciliaret, quorum ille primus, hic ſecundus omnium Auctor ab eo habitus videtur.

Multas res ex variis Auctoribus ad Averrhoem pertinentes collegit Baylius; ſed cum hic illius ſcripta, uti videtur, nunquam aſpexerit, Auctores iſtos fidenter ſequens ab iis ſæpe in errorem ducitur. Uti cum ex Champerio prodat Averrhoem acerbas cum Avicenna inimicitias exercuiſſe, & ob hanc cauſam hujus ab illo ne mentionem quidem habitam: cum id Averrhoes & in hoc Libro ſæpius faciat, & in Diſputationibus Metaphyſicis, ut nihil de Commentario dicam,

quem

quem ſeparatim in Avicennæ Cantica conſcripſit. Quem Commentarium ſiquis adeat, inimicitias iſtas nullas fuiſſe facile concipiet: ſiquidem hunc Avicennæ Librum optimam omnium, quotquot fuerint, ad Medicinam Introductionem cenſet Averrhoes: &, quoniam ea brevis eſſet, & aliquando explicationis indigeret, idcirco illud operis a ſe ſuſceptum memorat. Et quo melius æquitas ejus perſpici poſſit, etiam ubi Avicenna quædam haud recte ponere videtur, eo ſenſu illa explicat ut cum veritate congruant: uti, de mittendo Sanguine in Senibus (in qua re optima ille diſtinctione utitur) & de uſu Cavernarum quæ ſub terra ſunt. Et has quidem ſuo Climati, quod quintum erat, in Hiſpania ſcilicet, haud ita convenire inquit, cum eæ ad quartum, ubi vehementior eſſet calor, & in quo Avicenna viveret, ſatis accommodatæ eſſe poſſent. Quod ex Paſquiero adducit Baylius, Averrhoem nempe e Filio ſuo trienni Sanguinem miſiſſe, ſimilis error eſt; nam ex ipſo Averrhoe conſtat Avenzoarem id in ſuo ipſius Filio expertum. Ita quæ, de Petito ea hauriens, ait, Averrhoem ægris nunquam Medicamenta dediſſe, idque illum ipſum fateri, iis, quæ in hoc Libro reperiuntur, ex toto ſunt contraria: quanquam id agnoſco, Averrhoem veriſimiliter haud ita multum fuiſſe in Praxi verſatum.

AVERRHOES.

Miratur Baylius, cur ita brevis in præclari hujus Auctoris mentione ſit Herbelotius: mihi contra mirum eſſet cur ita longus fuerit in eodem argumento Baylius, niſi viderem fabellas quaſdam futiles de Averrhoe, quaſi Religionem contemtui habuiſſet, ab eo collectas, ac ſpeciatim celebre illud dictum Averrhoi tributum, "Sit Anima mea cum "Philoſophis:" quod fortaſſe dictum haud meliori fundamento ei aſcribitur quam cæteræ res quorum antea mentionem habui. Haud ſine labore, quæcunque de hac re inter Recentes occurrerent, corraſit Baylius; & ea præſertim magis ſtudioſe fuſeque expoſuit, quæ ex Arabis hujuſce Diſputationibus contra Algazelem ſcriptis ſumta inveniſſet: qui Algazel proximo ſæculo, ex eo quod Sectam, Motazelas dictam, condiderat, celebris evaſit, quique A. H. DV mortuus eſt; id opuſculum, uti ex Rapino ait, perquam eleganter ſcriptum eſt, verum idem ipſe valde pernicioſum judicat. In eo multæ de Anima Speculationes continentur, Ariſtotelis doctrinæ convenientes; atque inter cætera explicatur Intellectus Unitas: ex quo Baylius Averrhoem Impietatis arguere vult, & eum fuiſſe qui Animæ mortalitatem aſſereret: & conſequenter Præmia Pænaſque poſt mortem negaret. Cur ille ita ſtudioſe Averrhoem in hujuſmodi opiniones trahat, conjicere nolo; illud duntaxat animadvertam, ſi pro Collectoribus iſtis Auctorem ipſum conſuluiſſet, longe diverſa Averrhois placita inventurum fuiſſe Baylium. Nam in diſſertatione [a] quadam, Averrhoes Animam Immaterialem eſſe affirmat, & in altera [b], Immortalem. Adeo uſu venit hiſce Hiſtoriæ reconditæ Contextoribus ut infinitos admittant errores ex eo quod omnia, aliorum fide, ſumant: cum, ſi ipſos fontes adiiſſent primoſque Auctores.

a Phyſic. Diſput. 3. b 4.

AVERRHOES.

ctores perluſtraſſent, multo accuratiora eorum monumenta extitiſſent.

Verum, uti haud longius excurram, cum in hoc Auctore vix quicquam alicujus ad Medicinæ Praxin momenti reperiatur, nihil amplius de eo aut ſcriptis ejus dicere lubet. Illud duntaxat ſubjiciam, Alkindum [g] ab eo memoratum, Libri etiamnum ſuperſtitis Auctorem, De Proportione & Doſibus Medicamentorum Compoſitorum; hic fortaſſe idem fuit ac celebris ille ejuſdem nominis Peripateticus ſub imperio Almamonis: atque in hoc Libro Medicamentorum facultates ad Arithmetices Muſiceſque præcepta redigere conatur: ſed in hac re Averrhoes nimia eum ſubtilitate uſum merito putat, idque merum eſſe Speculationis opus, nullo nixum fundamento, "Quod ſcilicet Medicamenti vis in Compoſito duplicata ſemper "ratione increſcat," & errorem hunc male perceptis de eodem argumento Galeni verbis originem debere exiſtimat.

Sunt & alii Auctores Arabici, quorum Libri extant, uti Abenguefit, Bulcaſem, Jeſu Haly, Camanuſali, Rabbi Moſes, &c. quos, cum nihil memorabile in ſe habeant, & id mihi in animo ſit ut Medicinæ potius quam Medicorum Hiſtoriam contexam, ſilentio prætermitto.

ALSAHARAVIUS, ſive ALBUCASIS.

Reſtat autem alius quidam Scriptor, de quo multis de cauſis fuſius loquendum eſt. Is eſt Alſaharavius, a nullo quoquam Arabe memoratus, neque in Europa cuiquam, niſi Matthæo de Gradibus (qui A. D. MCDLX obiit) cognitus: donec Traductio a P. Ricio (& ea ſane permediocriter) facta A. D. MDXIX, apparuit, quæ tamen ipſa nunquam a Geſnero viſa eſt. Magnis illum laudibus effert Ricius; Scriptorem vocat & dilucidum & brevem, in quo tamen plurima comprehendantur; ſeque judice, nemini, præterquam Hippocrati hujuſque Interpreti Galeno, concedere ait. Opus compoſuit ille, Al-Taſrif dictum, ſive Methodum Medendi, in triginta ac duo Volumina diviſum; ubi a nonnullis in Diagnoſtica Medicinæ parte, diſtinguendiſque Morborum Symptomatis excellere judicatur. Liber ſane ordinem habet, ac laudem ſine dubio meretur. Tamen illud etiam animadvertere debeo, maximam hujus Operis partem fere in omnibus eandem eſſe cum iis quæ apud Rhazem extant; uti cognoſci poteſt, ſi legatur Tractatus ſextus & viceſimus, De Puerorum Morbis: octavus & viceſimus, De Affectibus Arthriticis: trigeſimus, De Medicamentis Mortiferis; quæ omnia quodammodo ab iſto Auctore exſcripta ſunt. Præcipueque in iis quæ de Variolis habet, cuncta fere ad verbum quæ de Peſtilentia dixerat Rhazes, mutuatus eſt; a quo ita parum diſcrepat, ut eaſdem quoque Operis diviſiones, eoſdemque Capitum Titulos ſervet: immo eandem Medicamenti cujuſdam mirabilem commemorat virtutem, quod, cum novem Puſtulæ exierint, decimam egredi prohibeat; tamen ipſum Medicamentum paullo aliter deſcribit.

[g] 48.

Atque

Atque hic culpam notare convenit, omnibus tam Arabicorum Scriptorum Editoribus, quam iis qui in illos Expoſitiones ſcripſerint, communem. Siquidem hunc vel illum Auctorem indiſcriminatim magni faciunt, pro eo venditantes qui omnia de ſe promſerit, ac ſingularibus virtutibus excellat. Pauci, quantum a Græcis ii ſumſerint, oſtendunt: & vix cuiquam ſubolet, quantum a ſe invicem ſurripuerint. Quod ſi has res indicaſſent, & ſuæ & Lectorum operæ peperciſſent; atque hujuſmodi breves obſervationes Voluminoſis eorum Commentariis fuiſſent multo utiliores.

ALBUCASIS

In evolvendo hoc Auctore, Librum ab eo aliquoties memoratum animadverto, qui præcepta & uſum Chirurgiæ contineret: uti ſpeciatim, pagina 80, 81, 88, 97, 99, 107, 117, 118, 119, 123, 124, 125, 127, &c. Locos hos cum ſcriptis ab Albucaſi, uti vulgo nominatur, contuli: qui ſolus inter Arabas diſtinctum quendam de Operationibus Chirurgicis Librum reliquit; & unumquemque in Chirurgia caſum, prout ab Alſaharavio memorantur, tractatum ab Albucaſi, magna cum voluptate deprehendi. A Viro celeberrimo, Dom. Gagnier, Linguarum Orientalium ſcientiſſimo, hanc gratiam poſtulavi, uti quæreret an Arabicus Albucaſis Codex in Bibliotheca Bodleiana exiſteret. Inquiſitione facta, Manuſcriptum unum Codicem inter Libros ab Archiepiſcopo Marſho collectos, N° 54, invenit, ſub hoc Titulo, ita Latine converſo, "Tractatus x Libri "ZAHARAVI, dictus Operatio Manus (i. e.) Chirurgia & Ars Me- "dica, circa Cauterizationem, & Diſſectionem, & Commiſſionem "Fracturarum, in tres partes diſtributus;" ſed cum nomen Albucaſim haud reperiret, (quod ei tribuitur in MS Codice Latino in eadem Bibliotheca extante & a Gerardo Carmonenſe converſo) alteum MS, inter eos qui a Doctore Huntington donati ſunt, invenit, cum Titulo ſequente, "Pars xi Libri Al-Taſrif, Auctore Abul-caſem Chalaf "Ebn Abbas Al-ZAHARAVI;" porro in fine MS ſubjecta hæc ſunt verba ex Arabico ſermone tranſlata, "Explicit hic Tractatus de "Chirurgia, eſtque concluſio totius Libri Practices Medicinæ, cujus "Auctor eſt Abul-caſem, &c. Die primo Menſis Safar, A.H. DCCCVII;" idemque in ſupra memorato Gerardi MS Latino vocatur, "Particula "30 Libri Albucaſim." Conjuncta horum duorum MSS auctoritas iſtis cum conveniat quæ a me allata ſunt de mentione ab Alſaharavio Libri Chirurgici facta, dubitari vetat, quin ea quæ ſub Albucaſis & Alſaharavii nomine ferantur ab eodem homine fuerint conſcripta. Huc accedit, quod Albucaſis Lectorem ſæpius ad Librum remittat, de Medicinæ Praxi a ſe compoſitum. Quoniam vero ad Chirurgica hujus Scriptoris Opera progredior, Albucaſis, ne oriatur in hac re confuſio, eum nomine, quod magis cognitum eſt, vocabo.

Nihil certi de ejus ætate invenio; vulgo autem (quanam tamen de cauſa ſuſpicari nequeo) circiter A. D. MLXXXV, vixiſſe creditur; ſed rationes quædam ſubſunt cur is haud ita antiquus videatur. Nam de

ALBUCASIS de Vulneribus agens, Turcarum [m] Sagittas describit: quæ natio ante medium Sæculi duodecimi vix innotuit. Et ex eo quod Chirurgiam suo tempore pene extinctam memoret, ita ut vix Artis hujus vestigium superesset ullum [y], jure quispiam, mea sententia, concluserit, hunc multo post Avicennam floruisse; nam Avicennæ quidem ætate Chirurgia satis viguit. Hanc in honorem denuo revocavit Albucasis; & impudenter in ea quicquam aggredi censet illum, qui non optime Medicamentorum virtutes calluerit, & Anatomiæ præsertim fuerit cognitione instructus; omnesque Artis Professores obtestatur, ne unquam lucri causa vitii a se non perspecti curationem suscipiant. Quanquam a Græcis multa sumat & præcipue ab Aetio Pauloque, tamen e Practicis Scriptoribus neminis, præterquam Hippocratis & Galeni, meminit: atque id obiter inter causas numerari potest cur eundem hunc atque Alsaharavium putemus, qui similiter in Practico suo Opere, si duos hos excipias, haud plures quatuor aut quinque Auctoribus nominat, viz. Rhazem, Honainum, &c. Omnia in Chirurgia supervacanea a se rejici dicit, & ea solum retineri quæ necessaria atque utilia sint: seseque longam Experientiam cum multa Lectione conjunxisse testatur, ac nihil nisi quæ a se visa sint relaturum profitetur. Id in illo præcipue laudari debet, quod solus ex Antiquis Instrumenta in singulis Operationibus adhibenda describat, usumque eorum explicet; quorum Instrumentorum Figuræ in utroque a me supra memorato MS Arabico extant, quanquam haud ita expresse atque eleganter delineatæ ac in Latino Exemplari. Alia quoque in eo insignis eique propria res est, quod ubicunque in Operatione discrimen aliquod subsit, de eo Lectorem moneat: quæ cautio sæpe haud minus utilis est, quam longæ ac minutæ aliorum expositiones quomodo eæ præstari debeant.

In primo Libro, de Cauteriis tantum agit; ac lætitia efferri videtur, secretam ac divinam Ignis virtutem commemorans. Quinquaginta affectus numerat in quibus auxilium a Cauteriis præstetur, atque hæc ipse sit expertus. Neque dubitari potest quin ab hac Operatione, quantumvis ea dolorem moveat terroremque incutiat, insignes sæpe ac mirabiles plane curationes effectæ sint. Omnia item, quæ in eorum applicatione observari debeant, proponit: neque ab ullo ea adhiberi vult, qui non penitus Anatomia sit instructus, neque nervorum, tendinum, venarum, arteriarumque positum accurate cognoverit: ideoque in hac re multa cum cautione incedendum ait: Historiamque hominis adjicit, qui Ischiade [b] laborans per errorem ex isto defectu interemtus est, cum Chirurgus Tarsum ei Cauterio ussisset Tendinesque in isto loco læsisset. Ipse autem pro affectu hoc Cauterium describit, visu quidem, ut fatetur, terribile, maximæ tamen efficaciæ: quod ideo, in extremis casibus, Discipulis suis commendat. Videmus inter Arabas multo frequentiorem etiam, quam apud Græcos, fuisse Cauterii usum; quod ideo minus mirandum est, quod Potentiale Cauterium in ista gente usitatissi-

m 2, 94. y Præf. b 1. 42.

mum

mum fuiſſet, multiſque ante Sæculis vocata eſſet Uſtio Arabica: uti Dioſcorides [c] in Hiſtoria Stercoris Caprini tradit, quod in hunc uſum ab iis adhiberi ſolebat. Notatque Proſper Alpinus Uſtionem ſuo tempore frequentiſſimum extitiſſe Remedium, & in quo maximam in affectibus inveteratis, præſertim in doloribus, homines fiduciam reponerent, haud ſolum inter Ægyptios, verum etiam inter Equites Arabas, qui ſub tentoriis plerumque ac in deſerto [b] degerent. Idemque a Bellonio [d] animadverſum invenimus, qui morem hunc inter Turcas uſurpatum ipſe vidit; & in hunc uſum eos adhibuiſſe, vel panniculum, vel candelæ linamentum teſtatur.

ALBUCASIS

In Secundo Libro, de Operationibus per Inciſionem factis fuſe diſſerit, quæ nonaginta & ſex numero ſunt; iſque in Introductione hanc Chirurgiæ partem multo periculoſiorem eſſe uſu Cauterii animadvertit, ideoque multo majori cum cautione aggrediendam; quoniam ab Inciſione magna Sanguinis frequenter ſequitur profuſio, in quo ſolo vita conſiſtit. Ea tantum notabo, quæ ab illo vel inventa, vel in melius mutata comperero: mentione obiter facta earum rerum, quibus in rebus vel aliqua prioribus Chirurgis adjecerit, vel ab iiſdem diſcrepaverit.

In initio ſtatim Operationem deſcribit, quæ in aperiendo Hydrocephalo fieri debeat; non eo ſolum, in quo Aqua inter Cutim atque Os continetur: ſed eo etiam, ubi hæc inter Cranium Duramque Matrem comprehenditur. Operationis modus a Paulo præcipue ſumtus eſt; ab Experientia vero propria ſubjicit cæptum hoc ideo potius dehortari ſe, quod illud, niſi in uno homine, nunquam feliciter ceſſiſſe viderit. Quod idem generatim, in utraque Morbi Specie, ſentit. Quoad priorem tamen, ubi Tumor externus eſt, idque vel in anteriori, vel in poſteriori Capitis parte, ſive inter Cutim & Cranium comprehenſus, ſive inter Os & Pericranium, quanquam vel in hoc caſu is Operationi favere non videatur, tamen in Hiſtoria exempla curationis hoc modo præſtitæ inveniuntur: quod in alio loco fuſius declarabo. Eſt etiam tertium Hydrocephali genus, ubi Humor non ſolum inter Duram Piamque Matrem contineatur, verum in ipſa quoque Cerebri ſubſtantia: quod quidem genus & natura ſua, & omnium Auctorum teſtimonio, ut plurimum, vel potius ex toto, incurabile eſt; neque homo prudens quiſpiam id efficere tentaverit. Ratio quidem ipſa a pleriſque allata, cur Operatio iſta ita exitialis ſit, minime mihi arridet; mortem enim ideo ſequi dicunt, quod inciditur Dura Mater. Vulnera in ea ſine dubio haud vacant diſcrimine: & ſingulis diebus exempla ante oculos habemus, ubi minima punctio, in parte adeo exquiſito ſenſu prædita, Inflammationem, Febrem, Delirium, Mortemque acceſſiverit. Quamobrem Albucaſis magnopere caveri jubet [a], dum Membrana hæc ab Oſſe ſeparatur, quod Terebræ ope facile fieri poſſe inquit; & quo omnis ejus offenſa vitetur, marginem quandam Inſtrumento aptari imperat, quæ id nimis alte deſcendere prohibeat: quod in-

c 2, 73. b Med. Ægypt. Lib. 3, 12. d 3, 20. a 3, 2.

ALBUCASIS ventum poſtea, Alis Inſtrumento adjectis, Fabricius ab Aquapendente in melius mutavit: neque dubitari poteſt quin omnis iſta circumſpectio in Operatione perquam neceſſaria ſit. Utcunque id eſt, haud modo Vulnera in iis Membranæ hujus partibus, quæ Vaſis Sanguiferis paulo grandioribus vacant, facta novimus, ſed Membranæ quoque particulas ab ea ſeparatas, ac materiam, quæ vel ſub ea vel in duplicatura ejus jacet, eo pacto effuſam, integritate poſtea ægris reddita. Quodque validius argumentum eſt, etiam cum aliquid ex ipſa Cerebri ſubſtantia prodierit, homo aliquando ad ſanitatem perductus eſt. His rationibus innixi quidam Membranæ hujus inciſionem fieri præceperunt, quandocunque inter hanc Piamque Matrem humor quivis aut materia remanſerit. Primi videntur fuiſſe, qui hanc rem commendarint, Vertunianus & Gabriel Ferrara: quam feliciter executos ſe tradunt Glandorpus & Marchettus. Ac licet experimentum ita audax judicatum ſit, ut pauci id periclitari voluerint, tamen hanc rationem & neceſſariam & tutam eſſe multi ex noſtratibus Chirurgis uſu comprobarunt.

Haud abs re alienum erit id amplius notare, Albucaſim, ubi de Cauterio Capiti applicando loquitur (quam tamen ille applicationem nullo modo probat) referre quanti id a nonnullis factum ſit: qui, hujuſmodi exitu dato, Fuligines ac Vapores per Duram Matrem a Capite emitti poſſe cenſerent. Eandem opinionem Recentiores aliqui amplexi ſunt; eo vaniores illis in curatione ordinanda, quod dolorificam Terebræ operationem fieri præceperint. Verum hæc in naturali ſtatu adeo craſſa & compacta eſt Membrana, ut quicquid in ejus cavo comprehenſum ſit per eam tranſire nullo modo queat: quamobrem ex Anatomia diſcimus, id quam futile ſit conſilium. Quandocunque autem id profecerit, uti profeciſſe a nonnullis dicitur, in Cephalæa, Vertigine, Epilepſia, &c. (licet ii ſatis inepte, contra optimorum in omni ætate Chirurgorum Experientiam, & ipſius Anatomiæ lucem, Terebram in medio Suturæ Coronalis figi jubeant) ſemper aut Oſſis Caries, aut Pus, aut Sanguis, aut Vermes inter Cranium Duramque Matrem deprehenſi ſunt: quarum rerum amolitio, haud utique Fuliginum fictarum, morbum tollit: uti liquet ex iis quæ ab ipſo Severino tradita ſunt, qui Terebræ uſum in quibuſcunque hiſce caſibus vehementer commendat. Neque aliter ſe rem habere conſtat ex iis ipſis argumentis quibus utuntur Auctores iſti ad confirmandam Operationis utilitatem. Nam inter Aucipes morem eſſe aiunt, ut in Accipitre Vertigine tentato Caput Cauterio aperiant: unde ichor aut ſanies quædam exeat, cujus fluxio cum ceſſet, avis ad ſanitatem perducatur. Igitur exemplum quod ab iis ad comprobandum Terebræ uſum adducitur, Materiam aliquam extravaſatam, neutiquam vero aut Vaporem aut Fuliginem ullam, morbi originem fuiſſe oſtendit.

E ſupra dictis evidenter apparet, periculum quod Capitis apertioni in Hydrocephalo Interno ſupervenit, minime ex Duræ Matris convulneratione oriri; neque ratio a Fabricio adducta magis probabi-

lis

lis eſt, qui frigidi aeris intromiſſionem pro hujus rei cauſa ponit. Albucaſis autem id vereri potius videtur, ne Cerebri Nervorumque omnium relaxatio univerſa, atque ipſius naturæ diſſolutio ſuccedat. Hic enim non modo Cerebri Ventriculi cum Medulla Oblongata afficiuntur; ſed interdum Morbus per totam Spinæ longitudinem protenditur; ita ut Aqua illic diffuſa haud raro Chryſtallinos in dorſo Tumores attollat. Ideoque, aperto hujuſmodi Tumore, per eum aliquando inflari poſſunt Cerebri Ventriculi. Et quia morbi ſedes in ipſo Capite eſt, Tumoris in inferioribus hiſce partibus inciſio raro quicquam commodi præſtat.

ALBUCASIS

Quanquam in Hydrocephalo Inciſionem minime laudet Albucaſis, tamen in aliis Capitis Tumoribus, qui in Cute & exigui & circumſcripti ſint, præcipue ſi intra Cyſtim comprehenſi ſint, Operationem omnino fieri ſuadet; neque ullum in ea diſcrimen ſubeſſe inquit, modo Arteriæ Nervique illæſi ſerventur; & multo etiam minus, ubi id quod Tumore comprehenſum eſt duræ ſaxeæque ſubſtantiæ eſt: quoniam in hoc caſu minus metui debet a fluxu Sanguinis. Atque huc pertinens, cognitum ſibi Exemplum profert; ſiquidem in Vetula hujuſmodi Tumorem aperuit, in quo materia incluſa frangi non facilius quam Silex [m] potuerit.

De Tumoribus in Tonſillis, ex Inflammatione Suppurantibus, loquitur, Paulum ſecutus, Albucaſis: idemque exponit quemadmodum aliquando Tonſillæ ipſæ, ubi magnus in iis fuerit Tumor, exſtirpari [n] debeant: quæ quidem Operatio, quanquam haud ita facile præſtetur, tamen interdum periculo vacat, quam rem & aſſerit Celſus, & Recentiorum Experientia confirmat. Illud autem ut ſuſcipiatur minime ſuadet Albucaſis, niſi Tumor coloris albi ſit, & rotundus, & inſuper radix ejus exigua. Nam ſi baſis ampla fuerit, Sanguinis fluxum magnopere metuendum eſſe inquit; quod profecto ſæpius in hoc caſu & moleſtiam & periculum creavit. Quare Fabricius ab Aquapendente, qui Operationes paulo crudeliores nunquam aggreditur, hanc quodammodo improbat, utut auctoritatibus ſupra memoratis commendatam: aliique Cauſticum in eam rem figuratum adhibere malunt, quod ipſi Tonſillarum foramini inditum, eas ſenſim abſumat: & hæc ſane ratio & tutior & plerumque efficacior videtur.

In eodem Capite, de aliis quibuſdam Tumoribus loquitur Albucaſis, qui nonnunquam in Ore ac Faucibus oriuntur: quoſque eodem modo, ac Tonſillas, exſtirpari jubet. Cujuſmodi Tumoris Hiſtoriam narrat in Muliere, qui lividus ac ſine dolore eſſet; ea vero neque ſolidas neque liquidas res devorare poterat, & ægre ſpiritum trahebat; neque ulla ei ſalutis via reliqua erat, quin intra diem unum aut alterum expiraret, niſi a Chirurgia fuiſſet adjuta. Tumor iſte duos in cavum Naſi ramos projecerat: quos qua ratione ſenſim exciderit minute narrat; tandem vero cum animadvertiſſet, ſublato alio, alium ſuccreviſſe, ſeque perinde agere ac ſi

[m] 2, 42. [n] 2, 36.

Hydræ

ALBUCASIS Hydræ Caput amputaret, ad Cauterii usum decurrit: quo se ulterius Tumoris incrementum certo præcisurum fuisse ait; quanquam ingenue fateatur sibi non constare quid de Muliere postea Deus egerit.

Viam quoque (juxta Pauli doctrinam, cujus in hac re verba exscribit) Uvulam [o] excidendi tradit, ubi ea vel in Pus abierit, vel eam præ laxitate nulla in antiquum statum Topica Medicamenta redigere possint: cum ea cautione, uti Paulus etiam facit, ut de ea haud amplius, quam quod præter naturam excreverit, dematur, ne Vox injuriam accipiat. Uvula enim haud incongrue Plectrum Vocis dicitur; & ad articulate loquendum omnino necessaria est. Casum vero memorat Fabricius Hildanus, in quo ejus ablatio nullum in sermone impedimentum fecerit. Atque in ea opinione est Fallopius, ut Uvulæ amissionem Vocem non afficere putet, nisi Palatum una cum ea sit deperditum: quod utique exemplum perraro occurrit. At ubi in hoc Uvulæ affectu æger neque Incisionem neque Cauterium Actuale admittit, Liquidum is imperat Causticum ex Calce confectum, quod Instrumenti ope applicatum, intra semihoram (horam inquit Paulus) nigredinem parti inducet, & consequenter eam contrahet, unde paulatim decidet: qua ratione in aliis item casibus [t] utitur. Et pro eo usu etiam his diebus Chirurgi nostri Instrumentum habent, quod Cochleare ad Uvulam vocant.

De Bronchocele [q], sive Ramice in anteriore Cervicis parte, agens, (cujusmodi vitium in Mulieribus frequentius quam in Viris esse ait) & Græcis & Celso fusior est; recteque inter id quod Naturale, & id quod Accidentale est, distinguit. Primum genus tractari non debet. Secundi duæ sunt Species: quarum una Tumorem refert, qui crassam aliquam materiam comprehendit; altera Aneurysmati similis. Quanquam autem is Scalpello satis audacter utatur, Operationem in priori tantum casu fieri suadet: sed ne tum quidem, nisi Tumor laxus & exiguus, & Cysti fuerit inclusus. Id certe genus arte tolli potest. Hæ nonnunquam Excrescentiæ Aqua plenæ sunt, modo nihil præter Aerem continent: cujusmodi omnia genera Incisione, Frictione, & Compressione curari etiam possunt. Modo in materiam carnosam abeunt, quæ inter Cutim Asperamque Arteriam jacens, propendentis cujusdam palearis similitudinem exhibet, quale in Gallo Indico videtur iracundia commoto. Frequens hic morbus est in iis regionibus, ubi Aqua Frigida copiose bibitur: præsertim ubi Aquam, sicut in aliis calentibus plagis, Nive haud temperant, sed ei Glaciem commiscent: uti mos est inter vulgum, qui algentes Pedemontii ac Genuæ montes incolunt. Vitii ipsius veritas non minus constat, quam quod ii ipsi id Aquæ hujusce potioni tribuant: neque ex Natura Frigoris effectum hunc explicare difficile est. Nam Liquor inter deglutiendum Gutturis Musculos necessario congelat, id est, vasa contrahit, eodemque tempore humores per ea circulatos incrassat: ex quo oritur stagnatio & obstru-

o 37. t 1, 57. q 44.

ctio.

ctio, neque ita multo post in iisdem Partibus Tumor attollitur. Idque notari debet, Tumores ab ea causa ortos semper Carnosos esse atque ita permanere: cum alia Bronchoceles genera, quæ a Distortionibus, aut Contusionibus, aut simili casu quopiam nascuntur, sæpissime in Pus abeant, aut in Meliceridem, Steatoma, &c. vertantur, id quod ab Albucasi animadversum est. Inter Hispanos, qui Frigidarum potionum usui immoderate indulgent, Tumores in Faucium Glandulis frequentissimi sunt. Atque ex iis quæ notata sunt a Scriptoribus constat, haud modo a Liquorum, sed etiam a Regionis ipsius frigore produci posse hunc effectum; siquidem hos in Capite ac Faucibus Tumores multo frequentius inter Septentrionales quam inter Meridionales populos occurrere animadversum est.

ALBUCASIS

Tumores quoque in Glandulis Thyroideis sæpe contingunt: quales non revera Bronchocelæ sunt, licet ita perperam vocentur, sed Strumæ, aut Scrophulæ in Collo. In Corporibus morbo defunctis hasce Glandulas in immensam magnitudinem auctas vidi, ita ut prope ad Claviculas usque descenderent: & cum id ita sit, Scirrhosi plerumque fiunt. Ubi hoc modo Tumor iste confirmatus sit, etsi ab Aetio non fuissemus admoniti, morbum natura sua plane incurabilem esse, ex Anatomia liquido perspicere possemus: neque enim ab ullo Medicamento intus sumendo, vel extra applicando, Tumorem solvi posse credo; Repellentia autem malum potius augerent, atque Humorem aliam aliquam in partem rejicerent. Neque vero cautus quispiam Chirurgus, me auctore, Tumorem adeo ingentem exstirpare tentaverit: ne aut Venam, aut Arteriam, aut Nervum Recurrentem incidat. A quo etiam satis commode nos dehortatur Albucasis[r], factum inscii cujusdam Artificis narrans, qui in hoc casu, vulneratis in Cervice Arteriis, ægrum extemplo occidit.

Idem Tumores duos in Ventre, Fungi similes, a se abscisos memorat: quorum in uno Unciæ octodecim, in altero sex, humoris comprehensæ essent: ipsi albi erant, Radicibus exiguis: margines eorum intro versi, atque ex iis liquor perpetuo exsudabat. Sed Artificem sedulo commonet, ut, id Aneurysma sit necne, diligenter advertat: cujus si vel minima suspicio subsit, Cauterium in promtu haberi jubet. Cum hujusmodi operationem æger subire metuit, aliam is rationem proponit, qua filo plumbeo Tumores illigentur, dum excidant. At si radices amplæ crassæque sint, & mali coloris Tumor ipse, id genus omnino tractari vetat, ne fortasse Cancerosum fuerit. Quodque ad ipsos Cancros[u] attinet, quantumvis recentes, si etiam ampli sint, intactos relinqui suadet; cum in eo statu neque ipse ullum unquam curaverit, neque ab aliis curatum viderit. Vides igitur Scriptorem hunc, utcunque in Chirurgia satis audacem, quique nunc dierum etiam crudelis existimaretur, haud tamen ea confidentia fuisse ut Scalpellum temere quovis infigeret: sed vitii naturam probe perspexisse, & successus probabilitatem considerasse, antequam in periculosis hisce affectibus Operationem sit aggressus.

r Præf. u 53.

ALBUCASIS In Capite quinquagesimo septimo, de Circumcisione[x] agit: neminem quenquam e Veteribus de ea verbum protulisse, sed a se primum inventam atque in usum ductam, affirmans. Ex quo, eum non modo oblitum eorum quæ de hac re diserte scripsisset Paulus, sed etiam in Celsum nunquam incidisse manifestum est; qui eundem fere curationis modum in Phimosi[y] describit.

De Partu autem educendo, & vivo, & mortuo, multa, atque haud inidonea, litteris mandavit. Illud vero, quod a se cognitum de Muliere quadam narrat, haud vulgare est: quæ, mortuo eo quod intus haberet, Gravida denuo evaserit: hoc quoque, quod secunda vice conceptum est, extincto, ac intra Uterum remanente. Haud ita multo post per Umbilicum erupit Abscessus: a quo, eo stupescente, haud modo Pus sed etiam Ossa prodirent. Re secum perpensa, ea ad Fætum pertinuisse deprehendit, atque eorum multa exemit. Mulier complures postea annos vixit; Ulcus autem, ex quo humor perpetuo ferebatur, in eo loco habuit. Quantumvis mira videri possit hæc narratio, Recentiorum Experientia paribus exemplis abundat. Est etiam, ubi Mulier[a] quædam haud modo convaluerit, sed partum quoque postea ediderit. Est, ubi Fætus nunquam Utero[a] comprehensus, verum aut in Ovario, aut in Tuba Fallopiana, aut in Abdomine ipso, sit inventus: ita ut Ossa aliquando vel per Anum, vel per Musculos supra Os Pubis, exitum sibi aperuerint.

Observabile etiam id est, quod de Abscessu in Femore tradit, ex quo palmæ longitudine Os esset carie exesum: & tota paulatim Ossis substantia abscedente, in ejus locum Callus adeo firmus succreverit, ut homo postea commode incederet. Quodque de alio Gangræna affecto narrat, haud minus singulare est; hic enim, manu sibi ipsi recisa, cum id Albucasis, veritus ne vel in ipsa Operatione, vel post eam paulo, obiret, facere abnuisset, ad integritatem rediit. Id exemplum eo consilio a se prolatum inquit, uti appareat, quid fidenter aliquando in hujusmodi Gangrænis suscipi possit: commodeque subjicit, scienti Artifici nihil magis ex usu esse, quam si omnes morborum varietates diligenter advertat, quo melius judicium ejus possit insequentibus temporibus informari dirigique.

Paracentesin, quæ fit in Hydrope, Paulo Celsoque fusius ac magis particulariter describit: & Ascitem solum esse ait Hydropis genus quod Operationem hanc recipiat; quibus adjicere potuisset, Morbum ipsum nullam, nisi ab hac Operatione, curationem admittere. Nam cum eo ventum est, omnia Medicamenta interna, utcunque mirabiles ea virtutes habere dicantur, vereor ne inutilia sint; & æger a fideli Medico monendus est, ut ad Chirurgiæ opem mature sese conferat, a qua unicum, Paracentesi facta, petendum est Remedium. Operatio hæc ab ipsa Natura primum indicata videtur; siquidem interdum in Hydrope accidit, ut Aqua vel per Vulnus casu factum, vel per exitum ipsius pondere apertum, in Umbilico aliisque Ab-

x 57. y 7, 25. aa Vid. Philosoph. Transact.

dominis

dominis partibus, quaſi Critice eruperit. Cæterum hæc Operatio antiquiſſima Medicinæ monumenta vetuſtate æquat: ab Hippocrate ſæpius quidem commemorata, & ab Albucaſi ita accurate deſcripta, ut, quo vel tutius vel commodius præſtetur, nihil fere Recentiores adjecerint. Itaque locum ipſum definit in quo inciſio optime fiat, atque ejus exequendæ rationem explicat: Inſtrumentique formam delineat, quæ Spathomele eſt utrinque aciem habens: id poſt inciſionem extrahi, atque in foramen ab eo factum Cannula immitti debet, annulo ejuſmodi munita, qui hanc nimis alte deſcendere prohibeat. Fuſe quoque exponit quemadmodum ea in loco ſervari poſſit, quo facilius Aqua per eam educatur. Quæ res idem profecto præſtat ac Inſtrumentum a Barbetto, vel Blockio potius, inventum: etſi Barbettus nihil ejuſmodi a Veteribus uſurpatum affirmet.

ALBUCASIS

Jam quod ad Aquæ emittendæ modum pertinet, in eo ita accuratus eſt, ut circa dimidiam ejus partem prima vice exire velit: ac poſtea ſingulis diebus, debitiſque intervallis, eam quantitatem quæ hominis viribus reſpondeat (de quibus ex Pulſu & Reſpiratione judicandum ſit) dum omnis educatur. Celſus circa Heminæ quantitatem educi vult: quanquam plurimi ex Recentioribus Chirurgis quantitatem per Paracenteſin evacuandam a nemine præfinitam aſſerant. Vetat ille, uti Veteres omnes ac plerique etiam Recentiorum faciunt, Aquam una vice emitti, ne Syncope vel mors ſubſequatur: qua de cauſa Operatio hæc, licet ab omni antiquitate uſurpata, ſemper fere periculoſiſſima habita eſt.

Et ſi Hiſtoriæ credendum eſt, hujuſmodi incommoda haud raro obtigerunt: quamobrem haud alienum erit ejus rei cauſas diſquirere, quo facilius diſcrimen ab Operatione intentatum evitare poſſimus. Fienus quidem duas affert cauſas, (quas utcunque is de eo prorſus ſileat, pauciſſimis immutatis e Cælio Aureliano tranſcribere videtur) cur adeo periculoſum ſit Aquam ſimul omnem effundere. Prima eſt, quoniam Aqua, quamvis præternaturalis, nativum in ſe calorem contineat, ac Spiritibus abundet, ideoque quando ea ſubito emittitur, Partes frigore excipiantur: & Natura, calore hoc & quaſi fomento deſtituta, languida atque effæta relinquatur. Huic argumento facile ita reſpondetur, Viſcera Abdominis, poſt Aquæ exitum, non minus calida remanere quam in ſtatu naturali eſſe debeant: & conceſſo, quodvis eorum frigore hoc ſuppoſititio tentari, id partes vitales ita ſubito minime affecturum ac mortem adeo repentinam illaturum, Experientia abunde novimus. Huc accedit, quod apertis Cadaveribus, duo præcipua Viſcera, Jecur & Lienem, hoc affectu neutiquam vitiata frequenter comperiamus. Secunda cauſa eadem prope validitate eſt, Aquam ſcilicet in Aſcite, naturalem ſecundum quid, uti id ille exprimit, eſſe factam, in eaque partes fluctuare ſuetas ab eadem foveri: Aqua vero emiſſa, harum poſitum immutari, quod cum ſubito fiat, mortem ſuccedere. Argumenta hæc ita exilia ſunt, concluſioneſque ita parum conſequentes,

ALBUCASIS quentes, uti primo intuitu ratiuncularum harum infirmitas appareat. Idemque de Fuga Vacui dicendum eſt, quam ille alio in loco commemorat. Alia præter hæc ab Auctoribus argumenta allata non invenio: quare ſi in hac re ſatisfieri nobis velimus, effectus hujus, qui a ſubita Aquæ evacuatione oritur, aliunde deducenda ratio eſt: iſque fortaſſe haud abſurde explicari poterit, ſi quemadmodum Aſcites primo formetur, conſideremus.

In quo quam partem habeant Vaſa Sanguifera, primum inquiram. Horum Tunicæ ita ſunt effictæ, ut quacunque de cauſa Sanguinis motus imminuatur, aut in ductibus Capillaribus ſtagnans ſubſiſtat, tenuiores ejus particulæ per Tunicarum poros exitum ſibi faciant, neque in iter Circulationis unquam redeant: quo diutius autem hæc iſta cauſa permanet, eo magis diſtenduntur Vaſa, eo facilius humores extravaſantur. Ita Experimento deprehendimus, ſi ligetur in Cane Vena Jugularis, Materiam Seroſam, inter Capitis Tegumenta ac Muſculorum qui in Collo ſunt interſtitia, exſudare. Ita quoque in Abdominis Vaſis, quicquid ea nimis vehementer comprimit, aut in iis Obſtructionem parit, maxime fluidæ, id eſt Seroſæ, Sanguinis partes, per eorum Tunicas tranſadiguntur, atque huc illuc in Ventris cavo fluctuant. Ita morbus hic a Scirrho, vel Obſtructione Jecoris, Lienis, Meſenterii, &c. produci poteſt; & Aſcitem Tumoribus in Abdomine frequentiſſime ſuccedere novimus; quare Carolus Piſo, qui Anatomiæ Scientiam in uſus Medicos ſolerter admodum convertit, "quicunque, dicit, cadavera Hydrope defuncta ſæpius ape-"ruerit, Tumorem vel frequentiſſimam, vel ſolam Aſcitis cauſam "inventurum." Verum hic morbus haud ſemper iſto modo naſcitur; ſæpiſſime enim, ut ante dictum eſt, poſt diſſectionem Viſcera reperiuntur integra, tam in Aſcite, quam in Hydrope Peritonæi; ideoque non raro morbi cauſa in ipſo Sanguine quærenda eſt. Sanguinis autem qualitas, quæ huic rei a Scriptoribus idonea dicitur, hæc eſt; cum is ad Fuſionem nimis tendit, nimiſque Sero diluitur, atque ita facile perlabitur Vaſorum Tunicas: neque hoc ita aliquando fieri improbabile eſt. Sed a contraria quoque qualitate idem effectus produci poteſt, quæ Sanguinem obſtructionibus creandis magis aptum reddat: unde Aſcitem Ictero interdum ſuccedere videmus, & in Aſcite Sanguinem eſſe debito craſſiorem: porro in hac Sanguinis Craſi culpam frequentius ſubeſſe ex eo argui poteſt, quod in Hydropicorum, præcipue Juvenum, Cadaveribus diſſectis animadvertitur; nam in iis Pulmones, quod magnum ac primarium in comminuendo, uti par eſt, Sanguine Inſtrumentum a Natura adhibetur, plerumque obſtructi comperiuntur. Vaſa ipſa, ex quibus humor iſte Hydropicus ortum ducit, aſſignari nequeunt: tamen, cum Viſcera reperiuntur integra, uti ſæpiſſime fit, ferri eum ab Omenti aut Peritonæi Vaſis perquam probabile eſt. Ab Omento putat Hippocrates, nec ſine fundamento; raro enim accidit ut in Aſcite id non vel eroſum vel abſumtum vel putrefactum ſit: Peritonæi vero Glandulæ quemadmodum in hoc vitio ut plurimum afficiantur quotidie

tidie videmus. A Tunicarum laxitate in Vasis Sanguiferis, a ruptione Vasorum Lacteorum aut Lymphaticorum haud alii oriuntur effectus, atque à nimia Sanguinis vel crassitudine vel tenuitate. Ita, quacunque de causa hæc fiat humoris extra Vasa effusio, is per ea continuo exsudat, quoad totum Ventris cavum impleatur, saltem quoad Aqua pondere suo & compressione Vasorum Poros constringat, neque humores ulterius effluere patiatur. Quare hic inter Vasa Aquamque extravasatam jugis communicatio est; sic ut, cum hæc per Paracentesin e Cavo Ventris emittatur, idem sit, ac si fuisset derivatio ex ipsis Vasis facta.

Ut igitur ad rem propositam veniamus, id est periculum quod veriti sunt Antiqui in educenda simul omni Aqua, rationem perpendamus quare alia quævis immodica Evacuatio discrimen minetur; cujus rei notissimum & maxime familiare exemplum Venæ sectio est. Nimia adeo Sanguinis copia ubi detrahitur, vis protrusionis in eo, ob hanc ipsam causam, multo minor est; sic ut, decrescente ejus Velocitate, multo arctius cohæreant ejusdem particulæ. Sanguis inde haud ita liberalem Spirituum secretionem præstat; quique ab eo secernuntur, in Nervos debiliter modo compulsi eunt; ac si nobiscum reputemus, Vasorum Tunicas haud extemplo contrahere se posse, & canales suos debita ratione ad liquorum in iis decurrentium copiam accommodare, erit etiam Sanguinis Velocitas eo minor, quod in majoribus fluat alveis; qua ex tarditate & cohæsione Sanguinis languor sequitur ac Spirituum defectus: & si Evacuatio ingens fuerit, ipsa Mors. Ideo Venæsectionis exemplum ad rem hanc illustrandam adduxi, quod Celsus ipse, quo periculum nimii Sanguinis detracti ostendat, id Paracentesis similitudine confirmat; "quod si, "inquit, in cura quoque Aquæ quæ inter cutem est ita respondet, "quanto magis necesse est in Sanguine respondeat?" Eadem profecto utrobique ratio est; quodque ad rem magis pertinet, (evacuationem intelligo humorum qui non contineantur Vasis suis in magnis admodum Tumoribus qui suppuraverint,) si materia omnis unica vice educatur, eadem aliquando sequi incommoda experimur. Igitur ubi in Paracentesi nimia Aquæ copia emittitur, Vasorum Pori, per quos Humor Hydropicus ferri consueverit, cum etiamnum pateant, eidem quoque exitum præbent: qui ideo jam profusius fluit, quod Aquæ pressio sit maximam partem sublata, quæ Vasorum Tunicas antea quodammodo constringeret, neque Serum ita copiose fluere sineret ut sine hoc impedimento fecisset. Remota vero Aqua, Vasa latius hiant, atque humores ea quantitate in Abdomen exeunt, ut eandem in Sanguine ac Spiritibus mutationem faciant, quæ modo in Venæsectione a nobis explicata est. Quo melius ab Hydropicæ hujus inundationis recursu defendatur Abdomen, post Paracentesin Fasciarum usum suadet Cælius Aurelianus; immo de eo bis loquitur, ab eoque Tumoris incrementum averti tradit. Quod quidem optime institutum videtur; nam quo arctius Venter constringitur, eo major Vasorum compressio est, ideoque ita Seri minor quæque

 effusio,

ALBUCASIS effufio. Fafciæ fimiliter a Littro commendatæ funt, uti partes citius coeant poft Paracentefin in Hydrope Peritonæi adminiftratam.

Ratio adducta de Spirituum confumptione, ab ipfo Operationis fucceffu confirmatur: Pueri enim raro fine difcrimine illam fubeunt; Galenus non plus uno, quod noverit, evafiffe memorat. Laxitas in Vaforum fibris, quæ huic ætati propria eft (uti ex magna eorum proclivitate ad fudores manifeftum eft) fuccos nimium abundanter percolari patitur; ac fi mortem Spiritus exhauriendo Syncopenque arceffendo haud inferat, humorum faltem exundantiam, qui morbum renovent, fubminiftrat; quamobrem teneræ hujus ætatis omnes ab Operatione fubmovet Albucafis. Idemque fervari debet, ubi Vafa admodum debilia fint, aut Sanguis, quacunque de caufa, languidus & effætus: ut in ætate vel morbo confectis. Atque hinc moniti ab Hippocrate dati fatis evidenter conftat ratio, qui Paracentefin mature fieri jubet, dum fuperfunt vires. Ideo etiam hanc in Senibus fieri vetat Albucafis. Neque fatis mirari poffum, quare homines, ubi verum fubeffe Afcitem deprehenderint, qui ejus naturæ eft ut fine Paracentefi nullo modo curari queat, Operationem eo ufque differant, ut quod unicum iis auxilio effe potuerit remedium, id ipfum cum nimis fero ufupertur, mortem iis maturet.

Syncopes, quæ in hac Operatione frequenter contingit, rationem explanare tentavi: quia nullam hactenus probabilem invenerim; quæ a Garengeoto[b] affertur, "Diaphragmatis fcilicet in Ventrem "delapfus, poft Aquæ eductionem," mihi incomprehenfibilis videtur. Quomodo enim Diaphragmatis in naturalem ftatum reverfio Animæ defectionem induxerit? Ego potius, quo inferius illud defcenderit, eo liberius fore Cordi atque Pulmonibus fpatium crediderim: qua re nihil magis convenit ad avertendam Syncopen. Hæc argumentandi ratio æque mira eft ac ifta, cum "Spirandi difficultatem in "hoc cafu oriri dicat ex inertia Mufculorum Epigaftricorum, qui "Elaterem, utpote vehementer diftenti, amittant, atque ideo An- "tagoniftis neutiquam pares fint." Quod fi mihi ratiocinandum effet, hanc conclufionem ducerem, quo minorem hi Mufculi Elaterem habeant, & quo magis inertes ac diftenti fint, eo minore vi coftas ad inferiores partes trahi, & Diaphragma furfum repelli debere; unde, cum Thorax minus contrahatur, ea de caufa liberiorem fore fpirandi poteftatem. Atque obiter nequeo non animadvertere, Scriptorem hunc frequenter ac fine ufu voces Artis ab Antiquis ufurpatas affectatione quadam mutare: uti in hac ipfa re facit, Anafarcam vocans Hydropem per Infiltrationem. Quod quidem verbum, Anafarca, & a Græcis & ab omnibus aliis poft eorum tempora Medicis perquam aptum ac fignificans vifum eft ad exprimendam hujus morbi fpeciem: neque amplius quicquam a nova hac Voce (nam Infiltratio nullius, quod fciam, linguæ vox eft) fignificatum video, quod clarius nos, quomodo hoc Hydropis genus nafcatur, edoceat.

b 152.

Ea

Ea quæ de communicatione, inter Vaſa Abdominis & Cavum ejus patente, dicta ſunt, vera item ſint neceſſe eſt, ubi languor aut morbus ipſe poſt Paracenteſin redit: nemo enim ea abſurditate fuerit, ut Aquam ipſam extravaſatam ad ægri ſive vitam ſive vires ſuſtinendas neceſſariam exiſtimet. Ideoque ſi Vaſa ſic confirmata eſſent, ut Tono ſuo reſtituta nullam amplius per eorum Tunicas humoris fluxionem reciperent, nihil quicquam periculi in educenda ſimul omni Aqua contingeret: atque hoc paucis iis eveniſſe videtur, in quibus Chirurgi memorant Aquam eruptione aliqua fortuita omnem ſubito effuſam, ſine ullo hominis periculo. Idemque pertinet ad ea quæ ab Hieronymo Fabricio relata ſunt; qui hoc ſemper eo modo ab audaci illo Artifice Horatio a Nurſia factum, & ſucceſſu interdum non caruiſſe tradit. Sed uti hanc felicitatem non ita ſæpe contingere ait, ita nec Artis regulis noſci quando proſpere aut ſecus id eventurum ſit; quare in eo Antiquorum opinionem ſecutus, altera via inſiſtendum monet, qua ſenſim Aqua emittatur. Atque hic inſignem Fabricii locum indicare debeo, ex quo fides ejus & judicium pariter eluceſcit. Is non niſi duos a ſe unquam inciſos fuiſſe prodit; quorum uterque mortuus eſt: alter ex eo quod Operatio dilata ſit uſquedum res deſperata eſſet: alter, quod, fiſtula conſulto educta, Aquam omnem ſimul emiſerit. Quanquam ille minime dubitet, quin Operatio, ſi omnia recte adminiſtrentur, felicem habere poſſit exitum: neque præcepta huc pertinentia a quoquam prudentius quam ab ipſo poſita ſunt.

ALBUCASIS

Licet iſta fuerit univerſorum ſententia de diſcrimine quod intentet Aquæ omnis uno & eodem tempore effuſio: tamen in eo certe, qui ab Antiquis fieri ſolebat, emittendæ ejus modo aliqua ſubſunt incommoda, quando ſcilicet parva copia plurimiſque intervallis educitur, nulla, ſicuti mos fuit plerumque, faſcia adhibita. Nam niſi iſtiuſmodi fiat compreſſio, haudquaquam facile eſt novas humoris Hydropici ſuppetias intercipere, idque ob cauſas ſupra allatas: ita ut per Operationem, quæ in multos dies continuari debet, Tumor, ideo quod recentes ſuppeditentur copiæ, pro ratione humoris effuſi non ſubſidat. Huc accedit, quod Cannula in vulnere retenta noxam parti frequenter inferat, & Gangrænam interdum acceſſat: quanquam fortaſſe, uti Faſciæ uſus aliud illud incommodum præverteret, ita quoque Cauſticum ante inciſionem adhibitum huic injuriæ magna ex parte mederetur; ſiquidem hoc modo, fiſtula inciſæ cuti immiſſa, vulneris oræ minus forent Inflammationi opportunæ.

Utcunque id eſt, hanc alteram Aquæ omnis ſimul educendæ viam cum ſucceſſu uſurpari poſſe, noſtrorum Experientia temporum edocti ſumus: ad quam viam inter nos in uſum adducendam, Tu, Vir Clariſſime, plurimum contuliſti: atque ea jam in Noſocomiis noſtris familiaris eſt, itemque in iis quæ Lutetiæ ſunt, Garengeoto teſte, non infrequens. Porro, cum Aqua in Peritonæi Duplicatura, ſicuti non raro fit, includitur, eo minus etiam eſt in hoc operandi modo diſcri-

ALBUCASIS difcriminis: nam ex Anatomia difcimus, vix fieri poffe ut tale quidvis incommodum eveniat, necnon & Membranæ hujufce Tunicas facilius ope Fafciæ coalituras.

Morbus ab Albucafi, in Capite nonagefimo tertio, defcriptus, perquam mirabilis eft: cujus exemplum ipfe, in Muliere tenuis habitus & in qua Venæ admodum extantes effent, ipfe viderat; ea dolore laborabat ex alio in alium locum difcurrente. Cum hæc illi manum oftenderet, parvum is in Vena Tumorem atque inflationem percepit: quod, intra horæ fpatium, tanquam Vermis, furfum rependo, opinione citius ufque ad brachium afcendit, huc illuc, Hydrargyri ritu, fefe motitans. Dolor cum Tumore locum mutabat. Alterius horæ fpatio, corpore peragrato, ad alteram manum pervenit. Quæ difcurfationis celeritas perquam mirabilis ei vifa eft, cum nihil antea fimile afpexiffet. An quicquam in hoc cafu adminiftrari præceperit, ab eo non memoratum eft; fed cum aliquid hujufmodi inciderit, fi Tumor infignis emineat, & vehemens urgeat dolor, partem incidi & Cauterium deinceps adhiberi imperat.

Multa accurate de Vulneribus, per Sagittas factis, ex propria tradit Experientia: & multas magnafque curationes a feipfo præftitas recenfet. Inter cæteras, Mucronem Sagittæ ex Nafo per ejus cartilaginem extraxit, in qua per longum illa tempus delituerat: ægerque ad integritatem, fed nonnifi poft quatuor Menfes, perductus eft. Albucafis autem, ex iis quæ in hac Operatione viderat, in errore eos verfari contendit, qui cartilaginem vulnere divifam coire rurfus non poffe afferunt.

In ipfo Libri Secundi[m] fine, variæ ab eo defcribuntur Sanguinis ex Venis detrahendi viæ: ac de Brachiorum Venis agens, duos refert hafce incidendi modos. In altero, Punctio fit ope Inftrumenti quod vel Myrti vel Oleæ folii figuram referat: quorum id quod in Oleæ folii fimilitudinem figuratum fit anguftiorem acutioremque habeat mucronem. In altero, Vena per Sectionem Cultro dividitur, quem Alneffir, & Phlebotomum Cultellarem vocat, quemque Guido de Cauliaco communem fuiffe Lanceolam ait; verum hic, ut opinor, fallitur, quoniam figura hic afcripta omnino ab ea difcrepat. Cultro ifto Medicos optimæ notæ ufos effe tradit Albucafis: ac trium iftorum Inftrumentorum forma ab eodem defcripta eft. Pro apertione Venæ quæ in Fronte eft, aliud Inftrumentum, quod Fofforium appellat, adhiberi vult; id Inftrumento fimile eft quo Veterinarii noftri utuntur, & alia aliqua re eo referente, percuti debet, quo melius Venæ iftius Tunicæ fcindi poffint: hanc in eo loco commodiorem Sanguinis mittendi viam exiftimat, quam fi Phlebotomo præftetur, qui fi adhibeatur, videndum effe ut hujus lata fit extremitas.

Primam hanc ipforum Inftrumentorum mentionem effe credo, quibus Antiqui in Sanguine detrahendo ufi fint. Galenus quidem, Μαχαίειον ὀξυβελὲς, ab Hippocrate ad incifionem in Empyemate com-

[m] c. 95.

mendatum,

mendatum, φλεβότομον exponit, Scalpellum ſcilicet qualis in mittendo Sanguine adhibeatur. Idem quoque Myrtiformem Cultellum memorat, & Μαχαίεια ἀμφήκη, quæ aciem utrinque habeant: verum hæc Scalpellos potius ſignificant, qui Inciſioni generaliter inſerviant, quique diſſectioni, & aperiendis Tumoribus, aliiſque ejuſmodi uſibus idonei ſint, quam eos qui venæ incidendæ peculiariter accommodentur. Talis eſt Græcorum Σμίλη ſive Σμίλιον, id eſt, Μαχαίειον· ϛηθοειδὲς Hippocratis, quemadmodum hoc interpretatur Galenus; talis etiam Μήλη eſt, quo Hippocrates utitur ad Sanguinem Scarificatione detrahendum in Ulceribus; neque alius eſt Scalper ſive Scalpellus Celſi; quanquam ob alius vocis defectum hic eum nominet, quaſi vulgare Inſtrumentum in Phlebotomia adhibitum. Ex iis quæ de Vena Frontis dicta ſunt, Foſſorium illud Albucaſis tempore in uſu fuiſſe perſpicimus; quod non modo in hac Vena, ſed etiam in Venis Brachii aperiendis, uſurpatum perquam veriſimile eſt; nam ita ipſe videtur ſignificare, Percuſſionis vocabulum adeo frequenter repetens. Ac rem eandem eodem modo ante hunc enuntiarunt Rhazes & Haly Abbas; Conſtantinus autem Africanus, qui ſua ab his potiſſimum exſcribit, Albucaſi vero antiquior eſt, hanc Venas in Brachio aperiendi viam diſerte exponit: nam is has voces habet, "Ferire, Venis Feriendis, "ne Nervus Percutiatur, ne Os Percutias." Ac Juvenalis ad hunc Sanguinis in eodem loco mittendi modum reſpicere videtur, eodem ſenſu dicens, "Mediam Pertundite Venam." Audivi quoque ipſe, Chirurgos noſtrates haud ita pridem Operationem ſimili modo præſtare ſolitos. Celſus id inſtrumentum, quod in Venæſectione adhiberi jubet, Scalpellum nominat: Conſtantinus omneſque inferiores Latini idem Phlebotomum vocant, in eo Cœlium Aurelianum & Theodorum Priſcianum ſecuti, qui voce "Phlebotomare" utuntur. Quam vero ſimilitudinem id habuerit cum Lanceola noſtra, haudquaquam conſtat: hæc quidem vox a Gallis derivata eſt ad nos, atque ad eos, teſte Diodoro Siculo, a λαγκία Veterum Gallorum. Lanceolæ vera ac germana ſignificatio Julio Capitolino haud antiquior eſt; quamdiu autem eadem Inſtrumentum Chirurgicum denotaverit, neſcius ſum; tamen hanc eo ſenſu uſurpatam Gulielmi Britanni tempore invenio, qui A. D. MCCXX vixit, ac Philippi Auguſti, cui a Sacris erat, Hſtoriam conſcripſit. Is aliqua habet de Lanceola, eamque a Phlebotomo evidenter diſtinguit; nam utrumque hoc Inſtrumentum ea ætate fuiſſe in uſu videmus. "Lanceola dicitur "ſubtile ferrum acutum, cum quo minutores aliqui pungendo ve- "nam aperiunt in minutione. Aliqui cum Phlebotomo venam per- "cutiunt, unde & Phlebotomia dicitur minutio."

ALBUCASIS

Albucaſis, quod me pene fugerat, proceſſum Calculi e Veſica extrahendi (qui Apparatus minor dicitur) Celſo Pauloque & uberius & accuratius deſcribit: ac ſpeciatim modum proponit, quo is e Fæminis per Inciſionem educi debeat. Græci de hujuſmodi Operatione in iſto ſexu nihil habent; ſoluſque inter Antiquos pauca quædam de hac re tradit Celſus. Atqui valde dubito an Operatio-

ALBUCASIS nem ipſe præſtiterit Albucaſis: ſiquidem ex ipſius verbis manifeſtum eſſe cenſeo, Chirurgum iis temporibus, atque in ea regione *, quæcunque iſta fuerit, ubi is Artem exercuerit, raro aut nunquam eſſe hac in occaſione adhibitum. Virginem enim illic neutiquam erat Viro contrectare licitum; neque mulier caſta quævis aut nupta eo adduci poterat ut ejuſmodi infirmitatem diverſi cuipiam ſexus declararet. Igitur ægris ſolenne erat, Obſtetrici aut peritæ alicui Fæminæ inſpiciendas ſe præbere, quæ Chirurgi quidem conſiliis in hoc negotio uteretur, ſed ea quæ manu fierent ipſa adminiſtraret: quanquam is admodum paucas fuiſſe narrat, quæ rem ſolerter exſequi poſſent. Tales erant apud Græcos Ἰατρεῖναι atque Μαῖαι. Ipſe autem hoc modo procedendum ait; Digitum Operatrix Pudendo immittat, atque Veſicam læva manu comprimens Calculum ab ejus Orificio, quantum fieri poteſt, ad radicem ſive fundum oſſis Coxæ deducat: & ibi, quocunque in loco Calculus percipiatur, fiat Inciſio, quæ primum exigua eſſe debet; poſtea Radio intromiſſo, ſi tum ſentiatur Calculus, vulnus ampliandum eſt pro ratione magnitudinis qua is eſſe videatur. Locus Sectionis ab illo indicatus inferior videtur eo quem incidi jubet Celſus, (hic enim inciſionem fieri vult "inter Urinæ Iter & Os Pubis") initio, uti reor, ab interiori Vaginæ parte facto. Idque haud aliter eſſe inde profecto manifeſtum eſt, quod inter alias hanc rationem adducat cur perdifficilis Operatio ſit, atque adeo magis in Fæminis quam in Viris: Locum nempe Sectionis in illis remotiorem eſſe a Calculo, ac proinde altiorem poſtulare inciſionem, quæ plus ideo diſcriminis intentet. Solus ex omnibus Chirurgis Italis proceſſum integrum ab Albucaſi exſcribit Brunus. At ſi Albucaſis locum a Celſo deſcriptum ipſe etiam ſignificaſſet, iter inde ad Veſicam multo brevius eſſe ex Anatomia noſceremus: nam ſi a latere & ab altera parte Ductus Urinarii fit inciſio, Culter ſtatim e Vagina in anteriorem Veſicæ partem labitur. Quod ſi Sectio in Perinæo inſtitueretur, nulla in Calculi diſtantia foret diverſitas in diverſis Sexibus. Locus autem Sectionis hic ab Albucaſi indicatus idem ad amuſſim eſt, ac is ubi Frater Jacobus & poſt eum Rauus inciſionem fecerunt: quanquam neuter horum, opinor, incidendi modum iſtum ab illo didicerit. Illud etiam notari poteſt, Albucaſim, quo tutius ad Calculum perveniri poſſit, diverſas duas inciſiones, quod etiam a Rauo factum video, fieri jubere. Locus hic dividi poteſt ita ut non convulneretur Vagina, præcipue in Virginibus: quem errorem ſæpe admiſit Frater Jacobus; quare optimo jure, Operationem magis arduam eſſe in Mulieribus quæ Virum expertæ ſint aut liberos pepererint, affirmat Rauus; nam cum in his magis ampliata ſit Vagina, hæc facilius ſub cultrum incidit: quo in caſu Vagina bis ſecetur neceſſe eſt; idemque contingere debet, ſi inciſio fiat in Perinæo: quæ res a Gulielmo de Saliceto animadverſa eſt. Nullus itaque, præter hunc ab Albucaſi notatum,

* In MS Codice, qui a Velſchio adducitur, Cyropolitanus is vocatur. Cyropolis autem una erat ex præcipuis Mediæ Civitatibus, juxta mare Caſpium poſita.

locus eſt, ubi Vaginæ inciſio ullo modo vitari poteſt. Quodque obſervatu digniſſimum eſt, ſi in Operatione incidatur Arteria, ac fluxio Sanguinis moleſtiam creet, deſiſti, Calculumque relinqui jubet, & curando vulneri unice incumbere: ac deinceps poſt aliquot dies, cum id jam ad digeſtionem perductum ſit, Operationem rurſus aggredi Calculumque extrahere. Neque aliter P. Franco inciſionem uno die facere, ac proximo vel alio quovis inſequente Calculum educere ſolebat; idemque hic in Viris a Cypriano factitatum eſt.

Notavi antea quam fidentes fuerint quantoque audaciores Romanis, in Chirurgicis Operationibus exequendis, Græci; & quam multa hi præſtiterint, propter cæpti vel ſævitiam vel difficultatem, a Recentioribus non tentata. Quicunque vero Albucaſim evolverit, ejuſque ſcripta cum Pauli Celſive Commentariis contulerit, illum inter omnes audaciſſimum comperiet; Catalogus ipſe Operationum ab eo numeratarum terrori erit homini, qui non multum fuerit in Chirurgia ſimili verſatus. Id autem in eo miror, quod viam ille ſilentio prætermiſerit, quam aliqui ex popularibus ejus aggreſſi ſint, ad extrahendum e Rene Calculum, per inciſionem in Muſculis Dorſi factam. E Serapione & Avicenna conſtat, hoc aliquando iis temporibus præſtitum; quanquam Operationem uterque valde ancipitem eſſe judicet, & ex qua veriſimillime ſecutura ſit ægri pernicies. Quam rem obiter tantum commemoro ut oſtendam, vix ullam fuiſſe iis temporibus Operationem, quantumcunque vel doloris vel difficultatis vel diſcriminis præ ſe ferret, quam non aliqui auſi ſint & Chirurgi ſuſcipere, & ægroti ſubire. Quodque ad caſum modo nominatum attinet, utut lethalia ea vulnera exiſtimata ſint quæ Renis Pelvim penetraverint, rem manifeſte aliter ſe habere deprehendimus ex Hiſtoria Hobſoni Conſulis a doctiſſimo Bernardo relata; ſiquidem e Rene Hobſoni, Patavii tum agentis, Calculum ope inciſionis eduxit celebris ille Dominicus Marchetti, iſque multos poſtea annos ſanitate integra fruens vixit. Res tota accuratiſſime deſcripta eſt, atque in eam animadverſiones lectu ſunt digniſſimæ; qua in narratione traditur, Arabas quidem hujuſmodi Operationis mentionem feciſſe, cæptum vero aut Inſani hominis aut Circulatoris exiſtimaſſe, ac primum fuiſſe, qui id ſerio præceperit, Rouſſetum. Veruntamen, præter hoc Exemplum, eſt etiam aliud ex quo Nephrotomiam hanc revera adminiſtratam diſcimus, quod in Hiſtoria Gallica a Mezeraio ſcripta occurrit, his verbis expoſitum: "Pariſienſes Facultatis Medicæ Doctores, cognito Lictorem quendam Bagnolettenſem, qui "Calculo graviter laboraſſet, ſupplicio damnatum eſſe, a Rege petierunt ut is in eorum poteſtatem dederetur, quo experimentum in "eo fieret, utrum inciſo ejus Rene educi poſſet Calculus. Adeo "feliciter ceſſit Operatio, ut is multos poſtea annos ſine ſalutis diſpendio vixerit." Hoc quidem regnante Carolo Octavo factum eſt, qui Anno 1498 obiit; centum fere annis antequam Rouſſetus Scriptis innotuerit, & quo tempore Gallica in initiis ſuis eſſet Chirurgia.

Tulpius

ALBUCASIS Tulpius in ea opinione eſt, Rouſſeti conſilium hoc præcipue nixum fuiſſe, quod aliquando notatum ſit Abſceſſu in Rene facto Calculum viam ſibi patefeciſſe, quemadmodum in eo quem is adducit caſu per Lumbos exiit: quæ res etiam ab Hippocrate animadverſa eſt. Verum haud minus veriſimile eſt id Rouſſeto in mentem veniſſe, cum rem ſupra memoratam auditione accepiſſet, quæ proculdubio in patria ſua hominum eſſet ſermone pervulgata: nam & eandem ipſe narrat Hiſtoriam Rouſſetus, licet (ex Monſtreleti Supplemento) in una aut altera re diverſam. Quamvis duo hæc Exempla (& plura fortaſſe in Libris non occurrunt) Operationi commendandæ vix ſufficiant: tamen hoc ſaltem ex iis concludi poteſt, eam, utcunque ancipitem, poſſe aliquando feliciter adminiſtrari, atque in caſibus alioqui deſperatis admitti, ubi exitus per Abſceſſum indicetur. Argumenta, quæ ab Analogia ducit Rouſſetus, lectione non indigna ſunt. Inciſionem quæ ad extrahendum e Veſica Calculum eſſet facta, Operationem admodum periculi plenam homines primo crediđiſſe, haud temere opinamur; adeo ut Aſclepiades atque hujus Secta eam pro exitioſa condemnaverint; & Hippocrates eandem ſolam inter omnes Operationes Chirurgicas certo Artificum generi relinqui voluerit, qui id profeſſo agitarent. Difficile profecto eſt in univerſum judicare, quid in Chirurgia fieri nequeat. Quædam hujuſmodi ab Antiquis præſtita eam præ ſe ferunt temeritatem, ut hæc vereor ne incredibilia hac ſolum de cauſa reputemus, quod neminem eadem noſtris temporibus aggredi videamus.

Ita, Vir Clariſſime, diverſas Tibi celeberrimorum inter Arabas Medicorum formas exprimere tentavi: & exempla quædam protuli, quæ hos aliqua ſaltem Profeſſioni noſtræ incrementa, & obſervationes aliquas ad rem pertinentes iis quæ a Græcis acceperant adjeciſſe demonſtrent. Id ſi aliter ſe haberet, una ſaltem, & ea maxime momenti res, de qua hactenus non ſum locutus, haud alibi quam inter Auctores hoſce quærenda eſt: Variolarum intelligo Hiſtoriam. Nam ab Hippocratis tempore uſque ad id ipſum tempus, quo recens ac prodigioſus ille morbus apparuit, nihil credo æque inſigne in Medicina extitit. Hujus origo multo longius retro, quam vulgo creditur, ex ipſorum Auctoribus inveſtigari poteſt: nam repetenda eſt etiam ad illuſtrem uſque ipſius Mahometis Epocham quæ cæpit initio Septimi Sæculi. Morbillos Arabes, qui affectus ſine dubio ejuſdem ætatis eſt, neque incongrue ab Avicenna dicitur Variola Cholerica, vitium adeo cognatum Variolis cenſent, ut plerumque de his duobus ſimul agant, quaſi minor majore comprehenſus eſſet. Neque in controverſiam venire debet, quin Variolæ Græcis fuerint incognitæ (quicquid nonnulli e Recentioribus contra garriant) atque in hac gente primum notatæ, & a Mahometanis deſcriptæ. Cumque is Morbus ita miris comitetur Symptomatis, & ſit ita conſtans & ordinatus in vario ejus progreſſu, atque ita univerſe in genus omne humanum cadat, a Clerico jure quodam deſiderari

VARIOLÆ.

ſiderari poterat breve ſaltem aliquod compendium eorum quæ primi iſti de hac re Scriptores tradidiſſent: præcipue cum imaginem ejus in ipſo ortu ab iis luculenter expreſſam, & curandi rationem ſatis dilucide expoſitam videamus. Ille ipſe per ſe Rhazis Liber qui, de Peſtilentia, inſcribitur, quid ii de hoc morbo ſenſerint, explicat uberrime, & ab his, differentiam eam quæ ſit inter Diſtinctum atque Confluens genus, probe perſpectam fuiſſe demonſtrat. Ex antiquiſſimis, quæ ſuperſunt, Variolarum traditionibus, has in Ægypto primum, Omaris tempore, qui Mahometi ſucceſſit, apparuiſſe comperimus: etſi, cum has Græci prorſus ignoraverint, Arabes ſine dubio morbum illuc e ſua gente advexerint, quem ipſi fortaſſe antea a remotioribus Orientis gentibus ſuſcepiſſent. Horum enim Antiquiſſimi Scriptores de eo non ita loquuntur, quaſi recenter orto. Uti vero hic populus, intra minus quam triginta annorum ſpatium Religionem ſuam atque Imperium, ita quoque novam hanc Luem, per Ægyptum, Syriam, Palæſtinam, Perſiam, ac paulo poſt per litus Aſiaticum in Lyciam ac Ciliciam propagavit: ſub proximi vero Sæculi initium, ulterius in maritimas Africæ partes quoque, ac trans Mare Mediterraneum in ipſam Hiſpaniam eundem diffudit.

VARIOLÆ.

Novus quidem hic in Medicina campus aperitur; ſed brevem Tibi duntaxat morbi hujus delineationem ponam in conſpectu, uti ab Arabibus ipſis, ac potiſſimum ab uno de iis antiquiſſimo optimoque Auctore, Rhaze adumbratur: quique, ipſo dicente, primus omnium diſtinctius quiddam & enucleatius ſuper hoc argumento conſcripſerit. Igitur ut ejus inſtitutum ſequar, uti malum erat antea inauditum, ita quoque cauſam ejus affert, in Medicina æque novam, Innati ſcilicet genus quoddam Contagii. Id, uti is ait, Fermentum in Sanguine eſt, quale in Muſto fieri ſolet, iſque ſerius aut citius materiam peccantem per Cutis Glandulas ejiciendo ſeſe purificat: quæ quidem Hypotheſis, ſine ullo fundamento, a Recentiorum multis ad Febrium omnium notionem explanandam adhibita eſt. Fermentum hoc a Matre in ipſo Utero derivari ponit; ex quo fit, ut Morbus adeo univerſus ſit, atque ita in omnes pariter incidat. Vere atque Autumno maxime vulgaris eſt: præcipue poſt uvidam æſtatem, aut hyemem tepidam; eidem Pueri ac Puberes maxime opportuni ſunt: Senes rarius, niſi ſi tempus Peſtilentia grave ſit. Corpora obeſa atque fluxa, quæ humoribus abundent, multoque vel Vino vel Lacti aſſueta, contagione citiſſime inficiuntur; iique, qui ſicco corporis habitu acUlioſo Temperamento ſunt, vehementiori plerumque genere laborant. Interpres Græcus, qui Rhazis Librum e Syriaco tranſtulit (quo ſermone hunc a Rhaze ſcriptum credibile eſt) id genus verbo quodam inaudito, Ευλογίαν, nominat, quo Syriacam vocem, Chaſpe, exprimi ait. Quæ quidem vox & in Hebraico & in Syriaco ſermone Εξάνθημα ſignificat, ſive Puſtulam inflammatoriam: ideoque N. Machelli, qui elegantiſſimam nobis Græci Operis Verſionem dedit, vocem hanc, Incendium, ſatis commode reddit, quam Græce Ευφλογίαν dici teſtatur. Quod ſi conjectura uſi Εκφλογίαν

VARIOLÆ. legi debere cenſeamus, manebit Auctoris ſenſus, exigua tantum in verbo mutatione facta.

Præcedentia Morbum Symptomata ſunt, acuta febris, vehemens in Capite ac Dorſo dolor, (cumque is in Dorſo hæreat, ſignum longe certiſſimum eſt) cutis ariditas, ſomnolentia, ſpirandi difficultas, inſomnia turbulenta, oculorum rubor, punctiones per univerſum corpus, oſcitatio, pandiculatio, pulſatio ponduſque in Capite, ægritudo, ac vomendi deſiderium. Mali generis ſigna ſunt, ingens in Dorſo dolor, ægritudo vehemens, inquietudo, totius corporis ardor, color flammeus, præſertim ſi in Gutture ſit. Puſtulas Rhazes vocat, vel "[a] Sublimes," quæ diſtinctæ eſſe & in apicem ſurgere debent; vel "Latas," quæ depreſſæ & amplæ ſunt, uti in Confluenti genere. Multa ex his Symptomata Morbillis communia ſunt; ac ſi Calor vehementius [b] exarſerit, & Pectoris anguſtia violentiſſime urgeat, præcipue ſi Tuſſis etiam adſit, cum Aurium aut Naſi prurigine, Morbilli potius præſagiri poſſunt, qui interdum ipſis Variolis lethaliores exiſtunt.

Differentias & Prognoſtica Variolarum accuratiſſime exponit. Si eruptio facile fit, & Puſtularum maturatio recte procedit, res in tuto eſt; at ſi poſt eruptionem inhæret adhuc febris, non item. Benignum genus eſt, ubi ſpiritus commode trahitur, pulſus compoſitus eſt, ſenſus conſtant, ægerque & cibum & ſomnum capit. Neque peſſimum genus cenſeri debet, ubi Puſtulæ, materiam albam comprehendentes, amplæ, diſtinctæ, paucæque ſunt, atque ad maturitatem ſine Febre memorabili perveniunt; neque vero terreri quempiam oportet, licet eæ in quibuſdam locis confluant, modo ſint maximam partem amplæ, ac debito more procedant, vireſque non deficiant, neque adſit aut ſpirandi moleſtia aut corporis ardor. Verum ubi denſæ ſunt, & cohærent eo modo ut confluendo multæ unam efficiant, ubi congeriei hujus circulus peramplus eſt, eæque adipis aut ſevi ſpeciem referunt, ubi Herpetis inſtar ſerpunt, aut ejus quæ Formica dicitur, cutimque erodunt, exulcerant, atque contrahunt: ubi Verrucarum ſimiles attolluntur, neque in ſe materiam ullam continent, perquam Maligni generis hoc eſt; præſertim, ſi poſt eruptionem haud recte procedant, neque æger levationem ſenſerit. Si poſt eruptionem febris increſcit, malum utique ſignum eſt: ita quoque nova Puſtularum expullulatio magnam humorum abundantiam denotat. Genus magis benignum eſt, cum in Puſtulis rubor haud ita ſit intenſus; at ſi vehementer pallidæ ſint, diſcrimen ſubeſt. Si primo ægrotationis die erumpunt, id humores nimio impetu fervere ſignificat: ſi tertio die, magis temperatos atque languidos eſſe: ſi diebus Criticis, quibus reor Quartum atque Septimum ab eo intelligi, eo mitior adhuc morbus eſt. Quod ſi dolor parti cuivis inhæreat, & ea pars colorem viridem aut nigrum induat, vireſque collabantur, pernicioſum eſt. Si Puſtulæ admodum exiguæ duræque, & coloris violacei, viridis, ſanguinei, aut nigri ſint, neque

a Ad Almanz. 10. 18.

b Diviſion. Lib. 1, 19.

que maturentur, exitium portenditur; ac ſi per totum morbi decurſum in eo ſtatu maneant, Febris autem perſiſtat, accedat etiam Syncope, ægritudo, aut tremor Cordis, mors in propinquo eſt. Hactenus de Symptomatis atque eventus præſagitione. VARIOLÆ.

Sequitur Variolarum Curatio, de qua verius ut judicium ferre poſſimus, illud memoria tenendum eſt, Rhazem in calida Perſiæ regione & vixiſſe & ſcripſiſſe. Sanguinem ſtatim aut Venæ ſectione aut Cucurbitulis, etiam in Infantibus, detrahi jubet: idque ad animæ defectionem, ſi vehementer urgeant Symptomata: ſin minus, moderata copia fieri præſtare. Quod ſi Vena in Brachio ſe non offerat, Poplitæam incidi poſſe. Cubiculum per omne tempus frigidum ſervandum: victuſque omnis ſit refrigerans. Pro alimento, Ptiſana. Medicamenta, præcipue e Trochiſcis Spodii (qui ex optimis Abſorbentibus ſunt) & ex Granatorum ſucco, aliiſque omnibus Acidis & Aſtringentibus Herbis. His autem refrigerantibus utendum, quo mitigetur vehemens morbi ardor, cum ea tamen moderatione ne calor naturalis extinguatur. In initio Aquam Glacie frigefactam præbet, quoad vomat ſudetque æger; poſtea Fomentis ex Aqua calida utitur; qua ratione optime propelli Puſtulas exiſtimat. Ita quoque ad arcendum morbum & pro præparatione contra eum, Natationem, Aquæ Glaciatæ ac Victus Acidi quamfrigidiſſimi uſum præcipit, uti Omphacii, Olerum, &c. Formulam quoque exhibet ex Acidis & Spodio confectam, interque Indos multum uſitatam, qui affirmarent, quiſquis ea uteretur Puſtulas haud plus decem in eo erupturas. Si venter aſtrictus ſit, hunc Infuſionibus quibuſdam bis in die ſolvi vult; unde Puſtulas pauciores futuras: neque id negligendum, ſi vis morbi magna ſit. Poſt eruptionem, a validioribus Purgantibus temperandum, ac præcipue circa Criſim, ne Dyſenteria ſuperveniat. Quod ſi neglecta fuerit in initio Sanguinis detractio, lenes ſudores ad promovendam eruptionem excitare. Si æger exardeſcat, neque Puſtulæ procedant, Decoctum ex Ficubus, Uvis, Lentibus, &c. perpetuo dandum. Si levis ſit affectus, neque homo conflictetur, ac Variolæ jam exierint, iis quæ impenſe refrigerant abſtinendum, ne eruptionem morentur, continuandum vero idem Decoctum, adjecto Croci pauxillo, &c. Ubi omnes in conſpectu ſunt, Vaporationes ex Aqua. Diluentia ſint, Aqua Hordei, Granatorum, Melonum, &c. aliique temperati liquores: quodcunque vero humores magis reſolvat, minus utile, præſertim in Morbillis. Si æger admodum laboret, atque in Syncopen lapſurus videtur, in Aqua Frigida immerſio cum Frictione ad propellendos Morbillos: & cavendum ne Fluida nimium ſolvantur, vel homo ſudore diffluat. Poſt diem Quintum (numerando a tempore quo ægrotatio primum invaſerit) ſi Puſtulæ non procedant, ea Medicamenta danda, quæ eruptionem adjuvent. In hoc tamen circumſpecte agendum, & habita ratione Symptomatum, ac præcipue Febris, cujus optimum indicium ſit Spiritus Pulſuſque. At ſi Puſtulæ duræ ſint & Verrucas referant, ægrique vires langueant, maturationi ſtudere ſupervacaneum eſt: cum hæc conditio morbi plane

VARIOLÆ. plane deplorata ſit. Opiata, ſupra omnes res, in vigiliis, aut alvi fluxu, idonea ſunt. Venter plerumque juxta mali finem ſolutus eſt, præſertim in peſſimo genere. Nulla ante Criſin inſtituatur Purgatio: at ſi res id poſtulet, & corpus aridum ſit, in initio, & ante declinationem purgandum; in principio, ut minuatur calor & pulſatio in capite: ante declinationem, quo levetur onere Natura, & materia morbifica expellatur. Quod quidem conjiciendum eſt vel ante vel poſt Venæ ſectionem, ex eo quod corpus infirmum ſit, inflatum tamen atque humoribus redundans: ex latente febricula, Pulſuque undoſo. Atque in hoc caſu optime reſpondet Purgatio. At ſi os amareſcat, ſi vomitus & inflammatio oriatur, ſi fauces ita repletæ ſint ut ſtrangulatio metuatur, ſanguinem mitti expedit. Præcepta ſatis ampla ſunt, quæ ad Gargariſmata, Collyria, &c. ſpectant: & ad arcenda Ulcera Foveaſque e Variolis oriri ſuetas.

Hæc eſt deſcriptio Variolarum a Rhaze tradita; neque ea ſane a veritate diſcrepat, quanquam is haud ſingula minute exponat: ac per annos ſupra quingentos id ita abſolute præſtitum homines judicarunt, ut inſequentes Scriptores vix quicquam his adjecerint; donec tandem ſingula morbi Stadia diſtinxerint, & ſingulorum dies ipſos accuratiſſime obſervare edocti ſint. Verum ab eo tempore uſque ad hoc tempus, quanquam Recentiores notas ejuſdem ac Symptomata magis explicate enumeraverint, tamen quod ad Praxin attinet, fundamenta hic omnium eorum, quæ ii præcipiant, poſita videmus. Cujus rei pauca proferam Exempla.

Inter duo Variolarum genera diſcrimen recte fecerunt Arabes, atque inter harum utraſque ac Morbillos: neque Regularia tantum ſed Anomala quoque deſcripſerunt genera. Eſt etiam ubi aliam alii meſſem ſuccreviſſe notarunt.

In initio, & interdum poſt Eruptionem, Venæ ſectio & Purgatio ab iis inſtituitur. Ac profecto, vel felicem vel funeſtum morbi exitum ita pendere cenſuerunt ex iis quæ vel in prima ejus invaſione, vel in primis ſaltem diebus adminiſtrarentur, ut Victum accuratiſſime ordinent, eumque admodum refrigerantem velint, prout certe in ferventiſſima eorum regione conveniebat. Igitur id ab iis haud ſine ratione factum: quod alii vel abſurde imitati ſunt, vel etiam prætergreſſi ſunt, in regionibus, ubi neque Natura morbi neque Aeris conſtitutio idem requiſierit. Ac Sydenhamus noſter in prima Operum ſuorum Editione huic regimini nimis indulſit: qui poſtea tamen, ſapienter, multa a ſe dicta retractavit, ac moderatam rationem amplexus eſt, quæ ſine dubio & rei ipſi & hujus Inſulæ temperiei magis conveniat.

In hoc primo Morbi Stadio, tam quoad Victum quam Medicamenta, Diluentibus eos ex toto inſtitiſſe percipimus: qua via & Puſtularum Eruptionem benignam optime præſtari cenſuerunt, & eodem modo caveri ne eæ rurſus retrocedant. Quantumvis autem Victus ſummatim ab iis inſtitutus ex refrigerantibus conſtaret, tamen Calida etiam & generoſa Cardiaca, quandocunque ope Natura

indigere,

indigere, aut difcrimen fubeffe videretur ne Puftulæ fefe intro reciperent, fidenter adhibuerunt. Eodem confilio, ubi tumultus ac fermentum in humoribus apparet, quod fedandum judicarent: aut Symptoma aliquod, ex quo tardaretur Puftularum maturatio, ad fupremum illud ac plane divinum ex Opio Remedium confugere folebant; quod quidem ab iis frequentiffime in hoc cafu ufurpatum eft, licet Sydenhamus primam omnino inter nos ejufdem dandi mentionem habuiffe videatur.

VARIOLÆ.

Ibidem reperies, in Declinatione morbi, ubi Natura, quantum ejus viribus fieri potuerit expulfo, fub onere Materiæ morbificæ laboret, Artem illos in fubfidium haud imperite vocaffe, atque in his anguftiis præcepiffe, quibus cautionibus adhiberi debeat vel miffio Sanguinis, vel Purgatio.

Hæc de Variolis, ex Arabibus, adnotavi, memet intra Hiftorici munus continens; neque argumentum ipfum longius perfequar, hujufmodi difquifitionibus Tibi, Vir Amiciffime, relictis, qui cum hanc rem omnium accuratiffime teneas, nobiles eas Obfervationes cito, ut fpero, in publicum proferes, quas Tibi fuppeditavit vel Scriptorum Veterum fida lectio, vel felix admodum & occupata Artis noftræ exercitatio.

Ita ea, quæ mihi de Arabibus videbantur dicenda, abfolvi; in qua re vereor ne me nimis longum fuiffe exiftimes, aliique id fortaffe vel nullius momenti vel minus neceffarium arbitrentur. Sed ut rem cum æquitate dijudicemus, hæc eorum laudis fumma eft: etfi pleraque a Græcis fumferint, tamen aliqua iis Medicinæ deberi incrementa, haud inficiari abfque injuria poffumus. Primi Medicamenta Chymica in ufum duxerunt; licet ea numero pauca fuerint, neque hi in Arte Chymiæ infignem ullum progreffum feciffe videantur. Nam fi iftiufmodi præparationes Medicamentorum excipias, quas e Rhaze produxi, Mefue folus, qui Pharmacopœam compofuit, & Bulcafem qui fero in Hifpania fcripfit, alia commemorant; neque ea funt numero plus quam fex. Nihil quicquam ab iis in Anatomia factum eft; neque Chirurgiam vel ii vel pofteriores Græci adauxerunt, ufque ad Albucafis tempora, qui Scientiam hanc, uti vidimus, longiffime provexit. Porro ex Hiftoria difcimus, in hac Æra Chirurgiam a cæteris Medicinæ partibus, magis quam fuperioribus fæculis fuerit, diftrahi cæpiffe; feparatimque hanc Profeffionem inftitutam: ex quo certe Profefforibus ejus facultas data eft majorem in Arte fua peritiam confequendi. Multa Arabes Rei Botanicæ Materiæque Medicæ adjecerunt, novis Medicamentis, præcipue ex Aromatum genere, ab Oriente, in ufum ductis; quorum Catalogus apud Garciam ab Horto & Chriftophorum Acoftum videri poteft; atque uti hæc Medicamenta numero haud pauca, ita quoque magni in Medicina funt momenti, præfertim univerfa leniorum Purgantium claffis. Atque, ut in hac re cum iis non inique agamus, haud modo nova Plantarum genera defcripferunt, fed quafdam quoque in Veteribus detexerunt virtutes Græcis incognitas. Quod ad Rem

VARIOLÆ. Pharmaceuticam attinet, Arabes primum Auri atque Argenti Foliis usi sunt: quanquam observatione perquam dignum est, parciores eos multo Magistris suis Græcis fuisse in externo Metallorum usu. Primi item Sacchari per coctionem conficiendi viam invenerunt: cujus ope Syrupos etiam fecerunt: quæ duæ res perquam utiles sunt in Medicamentorum Compositorum mistione, ac frequenter Melli præferri debent, quo Græci tantopere sunt usi. Plurimarum igitur Compositionum Formulas tradiderunt: quarum haud paucæ, præsertim Pilulæ & Electuaria, ad hunc diem in Pharmacopœis nostris subsistunt. His non obstantibus, Guido Patinus, de ultimis unus qui ex professo Arabas impugnaverint, acri asperoque illi usitato more in eos furiosissime invehitur; & quodcunque in his utile reperiatur, a Græcis sumtum affirmat. Quod utique ab illo minime demonstrari potest. Nihilne, a me memoratum, utile dici debet? Eæne observationes, quæ de Spina Ventosa ac Variolis reliquerint, prorsus contemnendæ sunt? Neque attentionem ullam meretur Albucasis Chirurgia? Pergit autem Patinus eos incusare, quod Pharmaciæ Compositæ inventores extiterint; at si Græcos eandem rem intuens perlustrasset, æque multa credo Medicamenta, & ex æque multis rebus constantia, apud Galenum deprehendisset atque apud eos qui post Galenum de Medicina scripserunt. Immo ita longe abest, ut Arabes vel primi Medicamentorum Compositorum Auctores fuerint, vel ea comprobarint, ut unus ex iis Simplicia & collaudet, & in omnibus morbis præferat, hæc insuper adjiciens, "Nimiam in iis componendis solicitudinem nihil aliud nisi laborem ac "vanitatem esse[b]." Tamen usque eo ira abreptus est Patinus, ut contra Saccharum ac Syrupos invehatur non aliam ob causam, quam quod ab Arabibus inventa sint. Medicamentorum Calidorum & Aquarum Cardiacarum introductionis culpam in eosdem rejicit: utrumque falso, neque enim in ullo eorum scripto Aqua ulla Cardiaca reperienda est. Verum ira judicium hujus Scriptoris frequenter antevertit, idque præsertim cum de aliorum moribus atque ingeniis loquitur; ita, quia cum Academia Monspeliensi diffideret, Riverium in eo loco Professorem haud alia quam meri Empirici appellatione dignatus est; & quoniam ei disceptatiuncula quædam esset cum Goritio, Bestiæ sensum huic non obtigisse ait, etsi Librum scripserit sub Titulo Definitionum Medicarum. Eodem furore contra Antimonium atque Corticem Peruvianum declamat; quæ quidem Medicamenta is parum perspecta habuit, quæque prudenter adhibita insigniter juvare Experientia demonstravit. Quod ad Medicamentorum Compositionem spectat, quæ maxima ei querelæ causa est, licet hæc ultra modum sæpe ac sine ratione interdum multiplicari credo, tamen haud video cur in universum rejici debeant. Quanquam enim Compositi vis haud accurate supputari possit a proportionalibus Simplicium qualitatibus, quod Alkindus facere præ se tulit, tamen aliquid certe a plurium commistione oriri potest, quod

b Alsaharav. Theor. Fr. 15.

in

in ſingulis per ſe reperiri nequeat. Mithridatium & Theriaca Andromachi per annos propemodum duo mille in uſu manſerunt, & etiamnum a judicibus maxime idoneis utilia Medicamenta reputantur; at ſi ad Simplicium ſingulorum ex quibus ea conſtant examinationem deſcendere vellemus, vi forſitan rationis minús aſſequi liceret, quare hoc vel illud medicamentum ſit ſelectum, vel quomodo omnia in totius efficaciam conſpirent. Medicamenta componendi ſive ars ſive mos Hippocratis ſaltem tempora vetuſtate exæquat, qui plura hujuſmodi adhibet quam facile quivis primo intuitú exiſtimaverit, quanquam in numero iſthæc conſtituentium parcior ſit iis qui poſt illum vixerint. Atque hæc Simplicia miſcendi conſuetudo haud ita multo poſt uſque eo invaluit, ut intra duo ſæcula Mantias Herophili diſcipulus & Heraclides Tarentinus [a] Libros integros de præceptis ac ratione eorum Compoſitionis conſcripſerint. Actuarius [b] Hippocratis Antidotum nominat quod ex variis rebus conſtaret, propter quam Corona ille ab Athenienſibus donatus ſit: quod remedium ab Actuario, ut ad multa vitia utile, prædicatur; Clericus [c] quidem id a Græca vanitate in hoc Scriptore profectum exiſtimat, quem Fabulam iſtam commentum fuiſſe, & magni illius Viri nomine uſum exiſtimat, quo melius ita Medicamentum illud commendaret. Quibus vero fundamentis opinio ejus nitatur, haudquaquam percipio: nam præter ea quæ ante dicta ſunt (ut aliud ejuſdem generis ſub eodem nomine a Myrepſo [d] deſcriptum omittam) ſi Celſum conſulamus, qui & Hippocratem probe intellexit & in pleriſque ſecutus eſt, inter Antidota, Acopa, & Catapotia a Romano iſto Auctore memorata, inveniemus Medicamenta haud minus iſto ab Actuario, aut etiam a quovis ex Arabibus tradito, compoſita. Quantumvis abſurde aliquando præſtetur Compoſitio, res ipſa ſine dubio rationi congruit, & non modo idonea verum etiam interdum neceſſaria eſt. Siquidem & Natura eodem modo, licet exquiſitius, utitur: quod in Aquis Mineralibus inſigniter apparet: atque in imitationem ejus Ars Chymico proceſſu res ſimplices eo modo unit, ut corpus inde a ſingulis effectu diſcrepans naſcatur: immo proportionem ſolummodo earundem rerum commutando, Medicamentum contrariæ qualitatis produci poteſt. Quod non ſolum ope Ignis, ſed inartificioſo eo ac parum ſubtili Compoſitionis modo, qui per Trituram fit, exequi licet. Ii qui Pharmaceutices periti ſunt, atque in Medicinæ uſu verſati, facile concipiant neceſſe eſt, quomodo eædem res, differenter, prout occaſio poſtulat, commiſtæ, & jucundiores & efficaciores evaſuræ ſint. Atque hoc tam Arabes quam Græci in animo habuiſſe videntur, cum in diverſis affectibus, aut in diverſo eorundem ſtatu, Medicamenta Compoſita imperaverint.

VARIOLÆ.

Sed ut huic argumento finem imponam, quod ad Practicam Medicinæ partem attinet, vereor ut Arabes haud multis eam inventis auxerint: tamen in quibuſdam rebus a Græcorum ratione eos deflectere video. Quod ut exemplo illuſtrem, Purgatione Arabes

a Galen. Compos. Med. 2, 1. b Meth. Med. 5, 6. c 216. d 378.

minus

VARIOLÆ. minus vehementi & aſpera plerumque uſi ſunt, quam Græci; & præterquam quod illi nova Medicamenta adhibuerint, quæ, uti antea dictum eſt, multo leniora eſſent: etiam cum Vetera adminiſtrarent, ea quantitate longe magis exigua dare conſueverant: quæ quidem ratio multis in occaſionibus recte credo tenetur. Idemque de Venæ ſectione dici poteſt, quæ nunquam adeo immoderate ab illis, ut a Græcis, celebrata eſt; horum profecto mos, qui ſanguinem ad deliquium animi mittere ſolebant, in Affectibus ſubitam ac vehementem Revulſionem deſiderantibus, uti ſunt Hæmorrhagiæ, Inflammationes, &c. rationi plane congrua eſt: verum in aliis caſibus, uti rerum extremitates ſequi naturale eſt, hanc conſuetudinem nimis licenter fortaſſe amplexi ſunt, atque in malis adeo effuſam exinanitionem neutiquam requirentibus tenuerunt. Quod ſi Arabes hoc ita in melius mutarint, ut plerumque moderatius Sanguinem detraxerint, laudem potius merentur quam ut iis vitio vertatur, quod a Veterum conſuetudine deflexerint.

Quantopere infamati fuerint hujuſce gentis Scriptores, ex abſurda ea controverſia manfeſtum eſt, qui in initio Sæculi decimi quinti omnes Europæ Medicos in diverſas partes traxit, de miſſione Sanguinis e Directo vel Oppoſito Latere, in Pleuritide. Arabes opinionem Archigenis & Aretæi ſecuti ſunt, Venam in Oppoſito Brachio incidi jubentium; atque ideo, tanquam ab Hippocratis & Galeni doctrina defectores, incuſati ſunt, licet neuter horum perpetuam ullam atque conſtantem in hac re normam proponat. Salamanticæ quidem Academia a partibus Arabum ſtetit, ac decretum ſtatuit, nequis in hoc caſu, niſi in Oppoſito Brachio, Venam aperiret; & uti decretum illud majori auctoritate confirmarent, Edictum eodem pertinens a Carolo Quinto obtinere adnixi ſunt, contrariam rationem haud minus pernicioſam eſſe, quam Lutheri Hæreſin, affirmantes. Arabum quidem ſententiam æque firmis rationibus, ac alteram, niti Experientia docuit; Marcuſque Curtius, qui contra eos unus omnium acerrime diſputavit, morbo hoc implicitus a ſententia ſua diſceſſit, maluitque a propriis opinionibus ſcriptiſque diffidere, quam Arabum ratione in ſalutem ſuam non uti. Verum quam nullius momenti ſit hæc in iſta miſſione Sanguinis differentia, quæ tantas lites moverit, per Circulationis Leges alio in loco demonſtravi.

Hanc autem, Arabibus valedicens, obſervationem adjicere lubet, horum ſcribendi rationem, tam in Medicina, quam in Naturali Philoſophia, quantumvis ea in Latinis Verſionibus contemnenda videatur, magis ſanam atque preſſam quam ſuper aliis argumentis fuiſſe; quod ii ſine dubio Græcorum Exemplaribus, quæ ſibi imitanda propoſuerant, acceptum referre debent. Atque eandem integritatem, non modo in iis quæ a Græcis ſumſerint, ſed etiam in illis quæ de proprio protulerint penu, ſervarunt: cujus exemplum luculentius proferri nequit Libro a me ſæpius memorato, quem de Peſtilentia conſcripſit Rhazes. In aliis doctrinæ partibus, ac præ-

ſertim

ſertim in Hiſtoria & Poetica, tam quoad ſtylum quam materiam, incompoſitos, vagos, & Enthuſiaſticos ſeſe exhibent; quemadmodum in Hiſtoria ſcripſerint, pro Specimine attexam Gabrielis Bachtiſhuæ Vitam[o], e Tuo Abi Osbaiæ Codice Manuſcripto converſam: quam quidem ideo potiſſimum excerpſi, quod & naturalem eorum tam cogitandi quam ſcribendi modum oſtendat, & quemadmodum in iſta Gente Medici tractati præmiiſque affecti ſint, plene nobis in conſpectu ponat. VARIOLÆ.

Quoniam vero, uti ſæpiſſime contingit, ipſa Scriptorum Opera interierant, cum ſupereſſent eorundem Verſiones (idque ob hanc ipſam cauſam quia converſa ſunt) Arabum iſtorum fama nomen prope Græcorum extinxerat; ita ut horum ſcripta nonniſi a pauciſſimis conſulta fuerint ante finem Sæculi decimi quinti. Medicina Arabica in Europam ingenti cum plauſu advecta eſt: & hæc aliæque diſciplinæ cito per Occidentem inclaruerunt; ex quo factum eſt ut Sæculo Undecimo Naturalis Philoſophiæ Studia Arteſque Liberales vulgo ſtudia Sarracenorum vocitata ſint. Neque illud, uti vult Clericus, Crucis Expeditioni ex toto tribui debet, quæ communicationem Orienti cum Occidente aperuerit, ſed magna etiam ex parte Mauris qui in Hiſpania conſederint, atque ei, quod hi cæterique Arabes in Italiæ oris habuerint, commercio. Nam longe ante hæc tempora, in medio fortaſſe Sæculi Septimi, Salerni Profeſſores Linguæ Hebraicæ, Arabicæ, & Latinæ conſtituti ſunt: quæ Civitas brevi adeo celebris evaſir, ut Carolus Magnus Collegium ibi, A. D. DCCCII, fundaverit: cum nullum aliud eſſet in eodem genere tunc temporis per Europam, niſi Auctoribus iis fidem adhibeamus, qui Pariſiis & Bononiæ antiquiora extitiſſe contendunt.

1060. Salerni floruit Conſtantinus Africanus, juxta finem Sæculi Undecimi, licet is A. D. DCCXL a Neandro vixiſſe dicatur. Carthagine oriundus erat: verum in Orientem peregre profectus, triginta annos Babylone & Bagdadi commoratus eſt; ubi Linguas Orientales & Eruditionem acquiſivit. Poſtea Carthaginem reverſus, cum vita ejus in diſcrimen eſſet adducta, in Apuliam profugit, qua in regione Roberto Guiſcardo, A. D. MLX Duci ejus gentis creato commendatus, ab eo Secretarius ejus factus eſt; ac Rhegini nomen obtinuit, ex eo fortaſſe quod Rhegii potiſſimum degeret quamdiu iſto munere fungeretur. Poſtremo enim Monachus fuit ex Ordine Sancti Benedicti in Monte Caſino, & quædam ſcripta Deſiderio, Monaſterii hujus Abbati nuncupavit, qui Deſiderius aliquam ipſe Medicinæ ſcientiam habuit, & poſtea Pontifex Maximus ſub Victoris tertii nomine creatus A. D. MLXXXVII obiit, duobus annis poſt Roberti Ducis mortem. Conſtantinus & Græcæ & Orientalium Linguarum peritus habebatur, ac primus fuiſſe videtur, qui his temporibus Græcæ & Arabicæ Medicinæ cognitionem in Italiam attulerit. Multos is Libros compoſuit; ac licet maximam partem eorum quæ ſcripſerit ab aliis CONSTANTINUS AFRICANUS.

o Append. N° I.

CONSTANTINUS AFRICANUS. A.D.

mutuatus ſit, multa etiam a ſe inventa atque addita teſtatur. Librum Iſaaci de Febribus convertit ex Arabico in Latinum ſermonem; qædam Græce tranſtulit, uti Viaticum e Syriaco, & Antidotarium e Latino. Se primum ait Stomachi morbos diſtincte tradidiſſe; atque hic Liber ſane quem Alſano Primo, Salerni Archiepiſcopo ab A. D. MLVII uſque ad MLXXXVII (Viro utique erudito & aliqua Medicinæ ſcientia inſtructo) & copioſus eſt, neque ordine caret, & omnia maxime memorabilia continet, quæ apud Antiquiores diſperſa habebantur. Quo in Libro Johannem Damaſcenum ſæpius memorat: quem ab eo, qui Meſue dicitur, diverſum fuiſſe exiſtimo; nam præterquam quod Medicamenta hic ab illo prolata, uti ab eodem deſcribuntur, in Meſuæ Operibus haud reperienda ſint, Auctor hic in fine propemodum Sæculi Undecimi vixerit neceſſe eſt, quippe cum Avenzoaris meminerit, qui haud maturius vixiſſe potuit quam in ejuſdem initio. Separatum quoque de Melancholia Librum reliquit Conſtantinus: in quo deprehendimus id quod de eodem argumento ſcripſiſſet, tantopere a Galeno collaudatum, Rufus Epheſius, Conſtantini tempore extitiſſe, etſi nunc interierit; quo quidem opere ita utitur, ut id exſcribere videatur. Aliud etiam Conſtantinus Volumen edidit, cui nomen eſt Loci Communes, Abbati ſuo inſcriptum, quod Theoriam omnem atque Praxin Medicinæ continet; id omne ex Latinis atque Græcis, ac præcipue ex his collegiſſe ſe teſtatur: id autem operis a ſe ſuſceptum, quia a nemine antea, uti debuerit, præſtitum eſſet: cum alii nimis longi, nimis breves alii fuiſſent ſuper hac vel illa re; ac licet nihil a ſe adjectum eſſet, quod tamen ſecus eſſe opinari ſe, Librum ſuum haberi poſſe pro Commentario haud futili in Hippocratem & Galenum. Poſt factam hanc declarationem mirari jure poſſumus, Opus illud integrum, pauciſſimis immutatis, ab Haly Abbate exſcriptum; Librorum tam de Theoria quam de Praxi agentium diviſio eadem eſt, quorum ſinguli ſunt numero decem; atque iidem ab utroque Auctore in paria Capitula partita ſunt. Nullam credo injuriam Conſtantino fecerit, quiſquis venerit in eam ſuſpicionem, hunc Opus illud pro ſuo apud Italos venditare voluiſſe; quod utique factu non difficile erat, cum Arabes fortaſſe hauddum in Italia innotuiſſent, Græcique plane interiiſſent. Quæ ſuſpicio eo magis confirmatur, quod per univerſum opus ne nomen quidem Haly Abbatis, aut (quod idem eſt) Iſaaci, aut ullius Arabis meminerit. Fuit, uti vidimus, primis temporibus, Compilator æque inſignis, Marcellus Empiricus: & omnia e Scribonio Largo, nulla ejus mentione habita, tranſcripſit.

Nihil, quod alicujus momenti ſit, novum in Libris Conſtantini reperio; quanquam ſuo tempore valde celebris extiterit, &, ad ea tempora reſpectu habito, Vir eruditus & exiſtimatus ſit, & revera ita fuerit. Immo, ſi coætaneo ejus Garioponto conferatur (qui omnia ſua prope e Theodoro Priſciano hauſit) ſtylo etiam videri poteſt uſus eleganti: quanquam enim voces multas Arabicas & Latinas Sæ-

culis

A.D. 1060. culis inferioribus proprias intermiſceat, tamen haud parum intellectu facilior eſt, quam vel Gariopontus, vel alius quivis iſtorum temporum Medicus. Medicinali Scientiæ eximie favit; atque in ejus gratiam proculdubio celebrem illam Scholam Salernitanam magnopere auxit Dux Robertus, poſtquam Civitatem hanc ditionis ſuæ feciſſet A. D. MLXXVI.

CONSTANTINUS AFRICANUS.

A.D. 1100. Paulo poſt, circa A. D. MC, Liber, Scholæ Salernitanæ Titulo, compoſitus eſt. Is & iis temporibus & quæ ſecuta ſunt multus fuit in hominum ore: atque in eundem Commentaria ſcripſit Arnoldus de Villa Nova. A Johanne Mediolanenſi in ordinem redactus eſt: ac totius Societatis nomine Roberto Normandiæ Duci inſcriptus, Gulielmi ejus Filio qui Angliam ſubjugavit; Robertus enim a Sacro Bello reverſus, in Apulia aliquantum cum popularibus ſuis Guiſcardis, qui illic paulo antea conſederant, commoratus eſt, uti auxilium peteret a Medicis Salernitanis, eo quod vulnere in Brachio laboraret.

SCHOLA SALERNITANA.

Opus hoc præcipua de tuenda Sanitate præcepta complectitur, ac de ſex Rebus Non-Naturalibus agit: Leoninis verſibus compoſitum eſt, in Patroni fortaſſe gratiam, cum hoc Poeſeos genus magno in honore eſſet apud Normanos. Ob eandem cauſam Capitulum de curatione Fiſtulæ addidiſſe dicuntur, qua male ſe habuiſſe Ducem illum fama eſt; cum Vulnus, quod Venenata inflictum Sagitta eſſet, ad Ulcus veniſſet. Ex Hiſtoria pariter diſcimus, Medicos in ea fuiſſe opinione, ut vulnus eo modo factum haud aliter quam ſuctione curari poſſe cenſerent. Quod in ſe tentari Dux ipſe recuſavit, ne is qui id faceret, veneno periret: Uxor autem ejus occaſione noctu arrepta, dormientis vulnus ſuxit, quoad illud ad ſanitatem pervenerit. Fæmina hæc Sybilla nomine erat, filia Galfridi Comitis Converſanæ, eo tempore forma ac virtute perilluſtris; digna certe feliciori fato, quam ut veneno haud ita multo poſt interiret ipſa, quæ maritum eo infectum tam memorabili exemplo eripuerat.

Ad imitationem Poetici hujus Opuſculi, Ægidius, quem Philippi Auguſti, circa finem Sæculi Duodecimi, Archiatrum fuiſſe aiunt, ortu Athenienſis, & Monachus ex Ordine Sancti Benedicti, ſcripſit de Virtutibus Medicamentorum, de Urinis ac Pulſu, Verſibus Hexametris, haud magna Syllabarum Quantitatis ratione habita. Is Conſtantinum in poſteriore argumento nimis longum, & Philaretum nimis brevem fuiſſe ait. Aliqua de iis dicit qui Monſpelii inſtituti eſſent, qua in Urbe celebris iſtis temporibus florebat Medicinæ Schola: quanquam ea, ſi populari noſtro Johanni Sarisberienſi credimus, multum a priſtino ſplendore decidiſſet. Hoc autem Poema, quale quale ſit, ita tum in honore erat, ut in Scholis Publicis legeretur, atque in id Commentarium ſcripſerit, unus e clariſſimis ſuæ ætatis Expoſitoribus, Gentilis. Lelandus alterum Ægidium, natione Anglum, commemorat: quem circa hoc tempus Libros quoſdam a ſe non viſos ſcripſiſſe inquit.

Anteceſ-

SCHOLA SALERNITANA. A.D. I

Anteceſſorum exempla ſecuti ſunt Rogerus Dux, primus utriuſque Siciliæ Rex, A. D. MCXXX, quique ei ſucceſſerunt Gulielmus Primus & Secundus: hi omnes Medicinæ in iſta Civitate ſtudiis eximie faverunt. Unde Ordericus Vitalis, Hiſtoricus, qui A. D. MCXLI obiit, Collegium illud per univerſum Orbem ob Medicinæ Scientiam fama pervulgatum fuiſſe prædicat. Ac Benjaminus e Tudela, Judæus, cum a peregrinationibus per maximam totius tum cogniti Orbis partem, circa A. D. MCLXXXV, rediiſſet, id optimum, inter filios Edomi (ita enim Chriſtiani Occidentales ab eo nominantur) Medicinæ Seminarium vocat. Cæterum idem Benjaminus in Itinerario ſuo diſtincte enumerat, quibus in Civitatibus Judæi ſedem habuerint, & quo numero in ſingulis eſſent; multoſque inter hunc populum Medicos fuiſſe ait. Qui quidem haud modo inter Tribules ſuos Artem exercuerunt, ſed inter Mauros etiam & Chriſtianos. Quanquam enim, juxta Legem Canonicam, nulli Judæo Medicinam agitare liceret, aut Medicamenta Chriſtiano cuivis exhibere, tamen ex Hiſtoria perſpicimus Medicos iſti Religioni deditos in Principis fere cujuſque Aula ſtipendiis fuiſſe auctos. Duos apud ſe habuit Carolus Magnus, Farraguthum & Buhahylíham Bengeſtam [a]; qui Imperatoris hujus juſſu Librum compoſuerunt, Tacuin, ſive Tabulas Sanitatis, dictum: quæ prope eædem ſunt ac eæ quas impreſſas habemus ſub nomine Elluchaſem Elimithar. Pro Archiatro etiam habuit Zedekiam Judæum Carolus Calvus, a quo etiam veneno ſublatus fuiſſe dicitur [b]. Ac ſpeciatim, circa Decimi Sæculi finem, Judæi, cum Arabicam omnem eruditionem tenerent, principes in Europa Medici fuerunt, in qua nullæ tunc Galeni aut Hippocratis Operum Verſiones exiſterent; atque eos etiam aliqui Papæ apud ſe præmiis detinuerunt. Iidem æque in Palatia Regum Maurorum in Hiſpania recepti ſunt; in prima etiam Maurorum invaſione, circa A.D. DCCXIV, cum ex Hiſpania Chriſtiani pellerentur, Judæi in unum quodammodo cum Mauris coierunt, & habitandi locos obtinuerunt Cordubam & Granadam. Academiæ quidem genus quoddam habuerant, circa A. D. CCIV, Soræ in Aſia, Judæi; atque in initio Religionis Mahometanæ varii eorum conſilio uſi ſunt Chaliphæ: ex quo tempore mos apud Hebræos invaluit, ut multi ex iis ad hanc Profeſſionem animum adjungerent. Hæc gentilis quædam apud eos inſtitutio eſt, perinde ac altera quoque occupatio, quæ circa munitiones & commeatus bellicos comparandos verſatur; nam in Hiſtoria Byzantina legimus, Judæos his rebus operam Imperatoribus navaſſe, quæ conſuetudo itidem in omnibus etiamnum Europæis exercitibus obtinet.

Statuta Collegii Salernitani perantiqua ſunt & peridonea; & quoniam prima in hoc genere ſunt, atque ex iis fortaſſe cætera ejuſdem naturæ fluxerint, ſpecimen eorum paucis exhibere non pigebit. Collegii Patronus eſt Sanctus Matthæus: Sigilli inſcriptio, "Civitas "Hippocratis." Sunt in eo decem Doctores, qui ſibi invicem, juxta

a C. Egaſſ. Bulæi Hiſt. Antiq. Univerſ. Paris. T. 573. b Ibid.

creationis

A. D. 1100. creationis ordinem, ſuccedunt. Candidatorum examinatio ſeveriſſima eſt, quæ fit aut in Galeni Therapeuticis, aut in primo primi Canonis Avicennæ, aut in Aphoriſmis. Is qui Doctoratum ambit unum ac viginti annos habere debet (verum hic lapſum ſubeſſe autumo, cum ſcribendum ſit, viginti quinque vel ſeptem) ac teſtimonia proferre, quæ per ſeptem annos eum Medicinæ ſtuduiſſe doceant. Quod ſi inter Chirurgos recipi cupiat, Anatomiam per anni ſpatium didiciſſe hunc oportet: jurandum ei eſt, fidelem ſe ac morigerum Societati futurum, præmia a pauperibus oblata recuſaturum, neque Pharmacopolarum lucri participem fore. Tum Liber in ejus manum traditur, annulus digito induitur, Caput laurea redimitur, atque ipſe Oſculo dimittitur. Multa alia Statuta ſunt ad Praxeos ordinationem pertinentia; Pharmacopolæ præſertim, ut juxta Medici præcepta componant Medicamenta, & ut ea certo pretio divendant, obligantur.

SCHOLA SALERNITANA.

Hoc modo mature Schola Salernitana floruit, quibus ampla dehinc conceſſa ſunt privilegia (idque præſertim ut, præterquam ei ac Neapolitanæ, nulli alii Gradus & Licentiam Practicandi conferre liceret) ab Imperatore Frederico Secundo, Literarum & Judice & Fautore inſigni, conceſſa ſunt circa A. D. MCCXXV; qui his etiam temporibus Arabum ſcripta in Latinum ſermonem transferri enixe curavit. Atque ea profecto ætate tam ipſa Arabum ſcripta, quam Verſiones Græcorum Auctorum ab iiſdem factæ paſſim Latine edebantur; ac licet ea ipſa de cauſa inter alias Græca per bis aut ter centum annos neglecta fuerint Exemplaria, tamen ſi Arabicæ hæ Traductiones nunquam apparuiſſent, ipſa fortaſſe vel nunquam eſſent quæſita, vel temporis proceſſu funditus deperdita.

Uti vero revolutiones in Artibus ac Scientiis, quam in Imperiis, haud infrequentius contingunt, ab hoc tempore Medicina in Aſia langueſcere cæpit, plurimumque in Italia, Africa, & Hiſpania effloreſcere. Quanquam autem hac ratione Medica in Europam apportata eſt Scientia, nihil fere, quod comperiam, ab Undecimo uſque ad finem Sæculi Decimi quinti, incrementi cepit vel Medicina, vel Anatomia, vel Chirurgia; nihil dico, ſi reſpectus habeatur ad immenſam eam, quæ de his rebus prodierint, Voluminum multitudinem. Scriptores enim per id intervallum numero quidem haud pauci extitere; ſed cum maximam partem vel Profeſſores vel Commentatores fuerint, vix quiſpiam niſi trita auſus eſt ingredi via, ac prope omnes ea, quam apud Arabas præcipue reperirent, Scientia contenti manſerunt; ſtudio omni & æmulatione eorum in hoc poſita, ut locos ex iis ad propoſitum ſuum ſpectantes haurirent aptarentque. Ideoque, licet magna moles ab iis ſcriptorum extet, hos tantum in medium proferam, qui novi aliquid producere conati ſint.

ROGERUS BACO.

1214. Chymia hactenus fuerat, nonniſi inter Arabas Aſiam Africamque incolentes, cognita: hoc autem tempore in Europa cæpit aliquantum innoteſcere; neque injuria vulgationem ejus in his regionibus populari noſtro, Rogero Baconi, aſcripſerim. Saltem is ex primis

Rogerus Baco.

A.D. 1

fuit (erat enim Alberto Magno coætaneus) qui Artem hanc in Occidentalibus hisce plagis excoluerit; idemque, ut quam parum esset nota, indicet, nonnisi tres suo tempore ullam ejus scientiam habuisse ait; quorum unus fuit celebris ille Petrus de Maharn-Court in Picardia oriundus, Dominus Experimentorum ab eo dictus. Libros de hac Arte plurimos reliquit Baco; quorum haud pauci extant in Bibliotheca Bodleyana, & Harleyana: de Metallis plerisque & Mineralibus disseruit, atque horum omnium Principia censet esse, Mercurium, ac Sulphur: de unaquaque fere, nunc in usu, Operatione Chymica loquitur, & Tincturas & Elixiria conficiendi modum describit. Filicis Incinerationem, ex qua Angli Vitrum efficere soliti essent, commemorat; atque in Præfatione Artis Chymicæ Scientiam hanc Naturalis Philosophiæ perfectionem vocat, &, quæ maxima ejus laus est, ad tuendam Sanitatem, ad longævitatem præstandam, morbosque depellendos adhiberi posse significat. Ex eo discimus Lapidis Philosophici investigationem mature cæpisse; Lulliusque, qui Baconis se discipulum profitetur (quod utique tum fortasse inter eos commercium intercessit, cum Parisiis uterque versaretur) absurdasque hasce imaginationes ultra modum extulit. Atqui in Baconis Operibus [c] multum novæ solidæque eruditionis de hoc argumento continetur, modo sermonis ineptiis eo tempore usitatis nudetur. Hujusmodi inventa in illo reperiri eo minus mirum est, quod ætatis suæ prodigium quoddam extiterit; atque in eo fortasse indoles fuit Mechanicæ Scientiæ magis capax, quam in alio quovis post Archimedem. Stirpe generosa natus est A. D. MCCXIV (etenim obiit die Junii undecimo A. D. MCCXCII, haud utique MCCXLVIII, uti ait Lelandus) prope Ilcestriam; juvenis admodum Oxonii studia sua inchoavit, postea Lutetiam profectus est, in qua Urbe Rei Mathematicæ ac Medicæ operam dedit, atque, uti quidam referunt, Theologiæ Professor creatus est; Oxonium reversus Linguarum & Philosophiæ studio incubuit, in quibus brevi ita profecit ut Grammaticam Latinam, Græcam, & Hebraicam composuerit, ac Philosophiam longius quam credi possit provexerit. Vitrorum Sphæricorum Concavorum naturam, de quibus Librum [d] edidit, & penitus intellexit & clarissime explicuit: atque vim eam quæ res longe dissitas combureret. Quantopere Opticen in singulis ejus partibus promoverit, e Libro ejus de Perspectiva abunde manifestum est: in quo de Luminis Reflexione & Refractione differit, Cameramque Obscuram & omnia Vitrorum genera describit, quæ Objectum vel augeant vel minuant, vel ad Oculum propius adducant, vel ab eo longius removeant; atque inter cætera, Tubi Optici, sive Telescopii, usus ei plane innotuit. Quædam ex his & alia Instrumenta Mathematica ducentis aut trecentis Libris Anglicis emerat; atque intra viginti annos has res Librosque coemendo duarum millium Librarum sumptum fecit; quod quidem ingens iis temporibus pecuniæ vis pro hu-

c Speculum Alchymiæ, de Arte Chymiæ, Lapis Aquilæ, Philosophicus, Epistolæ tres ad Joh. Parisiensem.
d De Speculis, Append. Nº 2.

jusmodi

1214. jusmodi rebus fuit. Librum ejus de Perspectiva evolvens animadverti, inter Latinas complures Aristotelis Versiones unam ab eo consultam esse, quam e Græco recenter factam dicat; & Averrhois Opera jam tum esse cognita, quorum, paulo postquam hic ista scripserat, Traductio Latina vulgata sit necesse est (suo tempore id evenisse ipse testatur) cum Auctor ipse priore tantum Sæculo vixerit. Notavi etiam, hunc in iis quæ de Oculi structura dicit, Avicennam sæpe, Galenum vero nunquam, testem producere; ex quo plus quam verisimile esse credo hæc Opera Anatomica, Galeni saltem, nondum fuisse Latine conversa. Siquidem adeo particularem accuratamque Oculi descriptionem dedit Galenus, ut ea non uti, si Librum hunc cognosset, Baco non potuerit.

ROGERUS BACO.

Solus prope ætatis suæ Astronomus extitit Baco; atque errorem adeo in Calendario [f] notavit, qui circa quantitatem admissus esset Anni Solaris, (hic enim semper a Julii Cæsaris ætate creverat;) quamobrem A. D. MCCLXVII, Papæ Clementi Quarto, homini & erudito & eruditionis fautori formam ejus emendandi proposuit. Quam formam observavit Papa Gregorius Decimus tertius, trecentis post annis, in corrigendo Calendario Juliano: cum eo tantum discrimine, ut id voluerit Baco a Christi Nativitate inchoari, & Gregorii correctio Concilio Niceno haud altius ascendat.

Neque intra hæc sagax ejus ingenium substitit; nam Scientiæ Mechanicæ penetralia ingressus est, vimque Corporum Elasticorum ita probe perspexit, ut in imitationem Archytæ, qui Columbam ligneam, quæ per aerem volaret, effinxerit: ipse, uti dicitur, Currum volantem compegerit, & artificio quodam Statuas semet moventes fecerit, & humanos sonos e Capite æneo produxerit: atque ea, haud Magica quavis potentia, sed alia quadam efficaciore, Philosophiæ scilicet ac Naturæ ope, quæ res ejusmodi præstare possunt, uti ipsius verbis utar, ut "hæc inscii miracula videantur." Est etiam mirabile in Chymia inventum, in quod is inciderit, Ars inquam Pulveris Pyrii [g] conficiendi; compositionis enim materia omnis ab illo describitur, effectusque ejus stupendi, Fragor atque Lumen. Mira hæc profecto reperta sunt, quæ Vir unus ita rudi in sæculo, nullo usus Magistro, e mente propria in lucem proferat; sed magis adeo mirandum est, hujusmodi inventa usque eo potuisse celari, ut sequentibus sæculis alii orirentur homines, qui pro suis vendicarent ea quæ haud alii quam Baconi ascribi debeant.

Hisce studiis sine defatigatione incubuit Baco, sumptusque his respondentes erogavit, per annos supra quadraginta; & in ætate illiteratissima doctissimus evasit. Cujus sæculi ignorantia haud clarius animo concipi potest, quam ex iis quæ apud illum passim habentur. Nam de hac re vehementer ipse conqueritur, Regulares inquiens tam Dominicanos quam sui Ordinis, Theologiæ potissimum Scholasticæ [a] operam dare: Sæculares autem, Juris Romani studio abreptos, nunquam animum ad Philosophiam appellere. Immo Philosophia

f Append. N° 4. & Dr Plot. g Append. N° 5. a Vid. Hist Antiq. Oxon. passim.

Aristotelica

ROGERUS BACO.

A.D. 1

Ariſtotelica ita parum exculta eſt, ut circa A. D. MCCIV Pariſiis condemnata ſit; quæ in Anglia minus invaluerat, quoniam in Latinum ſermonem haud converſa eſſet, uti in Platonis Operibus factum erat: aliquæ modo ejus particulæ a triginta retro annis legi cœperant. Nemo unquam ante A. D. MCCLXVII, Prælectionem ullam de Perſpectiva Oxonii fecerat, neque id unquam plus duabus vicibus poſt Academiam fundatam; Lectiones fortaſſe a ſe habitas ſignificat. Pariſiis autem Scientia hæc fuit omnino incognita, neque in Anglia niſi tres erant qui de eadem quicquam intelligerent. Ita ut Diſcipuli, prout eo tempore vocabantur, Cunis eſſent, ipſo dicente, quam Cathedræ aptiores. Nec minus, quam Philoſophia, cognitio Linguarum neglecta eſt; ſiquidem, in Epiſtola ad Patronum ſuum Clementem Quintum ſcripta, doctrinæ ſtatum deplorat, atque inter Latinos ei narrat haud eſſe plures quatuor, qui Grammaticæ vel Hebraicæ, vel Græcæ, nedum Arabicæ, Linguæ rudimenta callerent; neque Latinam ipſam, ſi emendate hanc & eleganter ſcribi poſtulares, fere ulli cognitam. Ex quo conjicere licet, quales fuerint Verſiones e Linguis reconditis in hac temporum obſcuritate. Cujus rei ut pauca proferam exempla, Michael Scotus, qui ſe Imperatoris Frederici Secundi Grandem Aſtronomum vocavit, atque Avicennam vertere præ ſe tulit, cum Linguam Arabicam prorſus ignoraret, ea quæ ſub ejus nomine prodierunt ab Andrea quodam Judæo ſurripuit. Ita quoque eodem prope tempore Latinam Logicæ ex Arabico Verſionem dedit Hermanus Alemannus, utriuſque Linguæ peritum ſe in Titulo profeſſus; licet eum Baconi haud puduerit fateri, ſe & Linguas iſtas & Logicam adeo parum ſcire, ut Sarracenos quoſdam, in Hiſpania, qui id pro ſe facerent, pretio impulerit. Magiſter Paravicius, qui Phyſici cognomen ſibi indidit, Avenzoaris Verſionem ex Hebraico ſermone A. D. MCCLXXXI vulgavit, verecunde tamen hiſce verbis adjectis, "ipſo ſibi vulgarizante Magiſtro Jacobo "Hebræo." Quod ad diſciplinas Mathematicas ſummatim pertinet, Robertum (Groſteſt) Epiſcopum Lincolnienſem, & Ordinis ſui Fratrem Adamum de Mariſco[b], in hac re excelluiſſe concedit Baco; iique certe non in hoc tantum ſed in aliis quoque doctrinarum generibus eminuerunt; verum, cum ætate floreret Baco, mortui ſunt. Quare, ætate ejus vergente, de Rei Mathematicæ ſtudiis diſſerens, nonniſi quatuor Viros in Europa fuiſſe ait (quorum unus eſſet Diſcipulus ejus Johannes Londinenſis) qui ullum in iſta Scientia progreſſum feciſſet: cæteri enim, inquit, primis in Elementis ad Euclidis Propoſitionem quintam hæſerunt, qui ideo poſtea dictus eſt Pons Aſininus.

Quod Sæculo tam inerudito Baconis inventa ita parum percepta ſint haud mirandum eſt; nam ob hanc ipſam cauſam quod plurima Mathematicæ Scientiæ ope præſtiterit, Artis Magicæ ſuſpicionem incurrit; cumque ignorantia ac invidia in male agendo plerumque violentæ ſint atque induſtriæ, a ſuo præcipue Sodalitio

b Specul. Mathem. p. 12.

vexatus

1214. vexatus eſt, neque Opera ejus in Bibliothecam communem recipere voluerunt; Fratreſque eo uſque apud Ordinis ſui Generalem valuerunt, ut in Carcerem is Baconem conjecerit; quare ſe ſatis cum cauſa operæ in Artibus ac Scientiis inſumtæ pænituiſſe confitetur.

ROGERUS BACO.

Magni hujus Viri eruditio fuit ita diffuſa, ut noſtræ quoque profeſſionis aliquam peritiam habuerit; nam præter ea quæ de Chymia dixi, inter cætera Opuſcula quæ de Medicina compoſuit, unum eſt in quo nonnullos Medicorum errores improbat. Alius quoque ejus Liber extat impreſſus, De retardandis Senectæ Accidentibus, & conſervandis Senſibus: quem in Papæ Nicolai Quarti uſum ſcripſit eique nuncupavit paulo ante obitum ſuum, eo fortaſſe conſilio ut Pontificem mitigaret, qui cum antea Franciſcanorum Generalis fuiſſet, ſine dubio etiam in Bacone exagitando partes ſuas habuerat. Liber utique haud male ſcriptus eſt; nam in unum illic, quicquid de hoc inveniſſet argumento, tam in Græcis quam in Arabicis Auctoribus, redegit, multaſque ipſe obſervationes attexuit. Præcepta de Victus & Medicamentorum aſſumptione ponens, res quaſdam ſe minus dilucide explicare quam alioqui facturus eſſet, (Chymicas potiſſimum intelligit) ne ſcripta ſua in manus Infidelium [a] venirent. Multa de Medicamentorum præparatione, quæ ſit ipſe expertus, tradit [b]; multa ſatis aperte ſuggerit de Tinctura Auri, quod ad vitæ prolongationem conduceret: unaque Hiſtoriam Senis cujuſdam Agricolæ in Sicilia narrat, qui cum e rivo flavedine quadam tincto bibiſſet (Aquam Auro imprægnatam ſuſpicatur Baco) juvenis rurſus evaſit, multoſque annos integer ac robuſtus vixit. Fuſe item ingentes ejus Oſſis virtutes prædicat, quod aliquando in Corde Cervorum reperitur; quod cum in Animali vivaci producatur, ad lonægvitatem, prout ipſe argumentatur, conferat neceſſe eſt. Unum ex hujuſmodi Cervis ſuo tempore viſum ait, cui in collo aureum monile eſſet cum ſequente Titulo, "Hoc Animal fuit poſitum in hoc nemore tempore Julii "Cæſaris." Cujus Hiſtoriæ quanquam veritas in dubium vocari poſſit, ſimilem tamen ab illuſtri illo Scriptore, Patre Daniele, in regno Caroli Sexti memoratam legimus, quem ex hoc caſu duorum Cervorum imaginem elegiſſe ait ad Inſignia Gentilitia ſuſtinenda: quoniam ſcilicet in Sylvanecti agris venando Cervum cepiſſet, qui in Collo gereret Monile e Cupro factum, cum hiſce literis inſcriptis, "Hoc Cæſar mihi donavit:" Danielque ſubjicit, hoc intelligi debere de aliquo e poſterioribus Cæſaribus. Multa in laudem Viperarum carnis, quæ Victu aſſumatur, habet Baco; ac ſententiam ſuam eventu firmat, qui ſuo tempore contigerit in Germania [f] Fæminæ cuidam nobili a ſorore ejus eum in modum affectæ, ut capilli ejus ungueſque deciderint; hæc autem Carnis Viperarum comeſtione & integre convaluit, & ætate junior viſa eſt, & forma ſpecioſior evaſit. Aliquot curationum, quæ æque mirabiles ſunt, Hiſtoriam tradit [g] Galenus, in Elephantiaſi ab eodem Medicamento præſtitarum. Ipſique Experientia novimus, quam inſperata multis in caſibus ab ejuſmodi

a c. 2. b 8. f C. 13. g Simpl. Med. 11.

ROGERUS BACO. A.D.

Victu auxilia subministrari possint, ac præsertim in Morbis Cutaneis, & Atrophia. Supra omnes res Medicamenta leniter Purgantia & Abstergentia commendat, ea præcipue quæ pituitosos humores dejiciant: quæ ratio sane perquam apta est; quique ejus vestigiis in Natura perscrutanda institit, Cancellarius Baco, simili modo animadvertit[h], "Nihil magis ad diuturnitatem Vitæ facere, quam lenes "hujusmodi Evacuationes."

Huic Auctori non essem ita diu immoratus, nisi hunc Exteris pene incognitum, eosque qui ex professo Historiam Anglicam conscripserint, vix quicquam de illo aut Scriptis ejus memorasse comperissem; etsi profecto aliqua ita mirabilis ingenii mentio haud minus in eorum monumentis locum mereri potuisset, quam vel Cometarum, vel pluviæ Sanguinis enarratio; cujusmodi res ab iis fuse semper produntur; neque id fortasse utilitatem vel delectationem minorem Lectori attulisset, quam longus de ortu casuque primi alicujus Rerum Ministri, aut bellorum victoriarumque a Regibus nostris partarum enumeratio. Duo alia Baconis Opera Biographi memorant Anglici, Rogerinam Majorem, & Minorem; utriusque Exemplar inter Codices extat Bibliothecæ Harleyanæ pretiosissimos. Quoniam vero hi Libri universam fere in omnibus Morbis medendi rationem complectuntur, valde hæreo, an Baco, qui sine dubitatione Artem hanc nunquam ex professo tractavit, pro eorum Auctore haberi debeat. Multo credibilius est scriptos fuisse a Rogero Parmensi, cujus Libri aliqui extant Chirurgici. Quod ad Baconis scripta summatim attinet, multa, quæ sub ejus nomine feruntur, evidenter spuria sunt; ac speciatim, Opus illud de Oleo Antimonii tantopere a Chymicis prædicatum; siquidem Auctores quidam ibi memorantur, qui diu post ejus tempora nati sint. Notatque Lelandus germana ejus opera (quæ numero fuerunt haud pauca, quibusque pro merito collaudandis centum hic linguas exoptat) suo tempore fuisse vel adeo difficilia inventu, vel saltem ita manca & imperfecta, in plerisque a se inspectis Bibliothecis, ut haud minus ardua res esset Sibyllæ folia colligere, quam Catalogum Librorum a Bacone scriptorum contexere.

Dixi quantum Baconi debeamus propter lumina ab eo Chymiæ impertita; primus autem e Practicis Scriptoribus qui Medicamentum ope Chymiæ confectum imperaverit, Gulielmus credo de Saliceto est, qui medio Decimi tertii Sæculi floruit; is Aquas duas compositas Distillatasque ad Oculos commendat, quas Experientia utiles esse comprobaverat. Thaddæus, ei coætaneus, unus e celeberrimis suo tempore Bononiæ Professoribus, qui Medicinam diu cum ingenti lucro exercuerat, Spiritum Vini, & Aquam quandam Chymicam in Dysuria efficacem commemorat. Reperiuntur etiam Chymicæ aliquot Præparationes in Gilberto nostrati, qui iisdem prope temporibus vixit; quatuor hic res ad Sublimandum[a] idoneas esse ait, Aurum, Auripigmentum, Sulphur, & Salem Ammoniacum: de Oleo quo-

h Hist. Vit. & Mort. 163.

a 171.

que

D. 1214. que Tartari loquitur, & Aquam Diſtillatam[b] e Serpentibus elicitam deſcribit. Deque Purgantibus, in Vertigine, agens id ſubjicit[c], ſiquis iſta magis ſubtilia ac delicata expetat, Medicamenta cum Aqua, uti in Aqua Roſarum mos eſt, diſtillari debere; ſimiliterque Helleborum, Sennam, & Tithymallum ex Vino in eundem finem diſtillari vult. Quædam amplius de hoc Auctore, ſuo tempore, dicendi occaſionem arripiam.

ROGERUS BACO.

D. 1300. Quantum Chymia ab Arnoldo de Villa Nova aucta ſit, notavit Clericus; cujus, utpote ætate proximi, in hoc loco, ob cauſas mox afferendas, memini. Chymiam certe inſigniter calluit, multoſque de hoc argumento Libros compoſuit[d]; atque in Breviario Medicinæ Practicæ multa deſcribit Medicamenta Chymica, uti Aquam Euphragiæ, Aquam Mirabilem[n], & alteram eodem nomine contra Calculum, & Oleum diſtillatum ad Paralyſin[o]; Aquam Vitæ commemorat etiam, & Oleum Terebinthinæ[p]; & Aquam e Metallis diſtillatam ſummopere contra Elephantiaſin[q] laudat. Popularis noſter Richardus, cognomento Anglicus, in Chymico ſuo Tractatu, qui Correctorium dicitur, narrat ab hoc Medico Papam Innocentium (Quintum credo intelligit) Peſte laborantem Auri Tinctura fuiſſe curatum. Arnoldus in iſto Opere, quod, ſi Praxin ſpectes, nihil memorabile aut novum continet, innumeras tradidit Formulas & Chymice & Galenice compoſitas; quarum haud paucas non e Libris excerpſit, ſed ſumſit a coætaneis ſuis quibuſcum familiariter verſatus eſt. Atque haud raro queritur pleroſque ex Latinis Medicis ab Avicenna eſſe infatuatos. Mediolani natus eſt, ſi ipſi credimus[s]; licet alii in Catalaunia ortum dicant; Symphorianus autem Campegius, qui Vitam ejus conſcripſit, in Galliæ Provincia Narbonenſi natum probare nititur. Pariſiis ſtudia obiit per viginti annos, juxta Campegium, decem alios Monſpelii tranſegit, omneſque Italiæ Academias perluſtravit; atque eo doctrinæ amore incenſus eſt, ut Hiſpaniam adierit, atque ex Medicis Arabibus & Medicinæ peritiam & eorum ſermonem didicerit. Illic Medicinæ & Aſtrologiæ ſcientia ita inclaruit, ut Sectam quandam hominum condiderit, qui ſe Arnoldiſtas vocarent: eaque gratia apud Jacobum ejus nominis Secundum, Arragoniæ Regem, viguit, ut ab eo miſſus ſit Avenionem ad Papam Clementem Quintum A. D. MCCCIX[t], quo res aliquas componeret quæ ad Hieroſolymarum Regis Titulum ab eo vendicatum pertinerent. Dum in Hiſpania eſſet, familiaritatem cum Raymundo Lullio contraxit, a quo Magiſter ſæpiſſime vocatur. Theologiæ perinde ac Medicinæ ſtuduerat, & hanc famam obtinuit, ut unus haberetur ex iis qui optime iſto tempore diſputarent; ac diſputationem de gravibus quibuſdam argumentis Burdigalæ habuit cum Martino de Athera, Dominicano, cui interfuit Papa Clemens Quintus. Opiniones ſuas liberius declaraverat Pariſiis & in Hiſpania, aliquas præ-

ARNOLDUS DE VILLA NOVA.

b 120. c 100. d Flos Florum, Novum Lumen, Roſarius Philoſoph. &c. n 1, 18. o 1, 24. p 1, 30, q 2, 47. s 704. t Antiq. Acad. Par. T. 4. 121.

ſertim,

ARNOLDUS DE VILLA NOVA.

A.D.

fertim, quæ Monachos Miffamque perftringerent: ex qua re ita incenfi funt Ecclefiaftici, ut Facultas Theologiæ Parifienfis, A. D. MCCCIX quindecim Propofitiones ab eo prolatas condemnaverit; harum una eft, "Opera Mifericordiæ & Medicinæ Deo acceptiora effe "Sacrificio in Altari." Ob hanc caufam, & quod eodem tempore Inquifitio judicium intentaverat Petro de Apono, coætaneo fuo, ad Fredericum Arragoniæ Regem fe contulit, qui Fædere quodam Partitionis, Siciliæ ac Neapolis Regna obtinuerat; ubi, ut favorem cum eo Principe iniret, Librum de tuenda Sanitate, & Commentarium in Scholam Salernitanam confcripfit.

Nativitatem ejus, A. D. MCCC, ponit Champerius, quem in hac re fequitur Lindanus, adjecto in itinere mortuum, cum a Frederico ad vifendum Papam, A. D. MCCCLXIII, navigaret, & Genuæ fepultum: in quo diffentit a Champerio, qui eum Tuneti deceffiffe fcribit. Atqui hic propemodum, quot verba, totidem errores fubfunt. Nam & Arnoldus & Fredericus diu ante hæc tempora mortui erant. Ita longe vero abeft ut A. D. MCCC natus fit, ut inter accufationes contra Bonifacium Octavum a Concilio Gallicano productas[q] una hæc fit, quod hic Librum ab Arnoldo fcriptum comprobaverat, qui antea effet Hærefeos Lutetiæ condemnatus: quare multo ante hunc annum Arnoldus extiterit neceffe eft. Quod ad mortem ejus attinet, manifeftum eft id, faltem ante A. D. MCCCXIII, accidere debuiffe; nam hoc anno, in Concilio Viennenfi, Papa Clemens[x] Literas Circulares fcripfit, quibus fingulos per Obedientiam Apoftolicam obteftatur, ut Librum ab Arnoldo de Praxi Medica fcriptum, fed alicubi latentem, proferant; hunc uti dono offerret Clementi, fefe obligaverat Arnoldus, fed promiffo fe non abfolverat morte præpeditus.

Multi in ejus Operibus loci funt fatis fingulares, præfertim qui ad Morbos Mulierum fpectent; & de argumento hoc obfervationes quædam ibi occurrunt, haud ab alio vel priore vel pofteriore quoquam traditæ. Vividam quidem infamiæ ac libidinis eorum temporum imaginem nobis ante oculos ponit[z]; ac fi fingularem in modum mira fit Tufcarum mulierum enarrata ab eo impudicitia, confilium[a] ejus, quo eas corrigi vult, haud minus mirabile videtur.

In lectione hujus Auctoris obfervari poteft, quanquam Medicæ tum florerent Scholæ, Salerni præfertim, Neapoli, & Bononiæ, ibique homines & doctrina & experientia inftructi educarentur, tamen Medicinæ Praxin magna cum licentia invafiffe tam Regulares quam Sæculares Ecclefiafticos. Hæc confuetudo jam diu in Ecclefia creverat; Auctorque Antiquitatum Academiæ Parifienfis[b] hanc unam e Diaboli machinationibus exiftimat, quibus Religionem fubverteret, quippe cum ii e Monafteriis exeuntes id fe facere fpeciofe obtenderent, quo Fratribus languefcentibus opitularentur. Cujus rei abufus brevi in eam infamiam venit, ut Concilium Romanum a

q Antiq. Acad. Paris. T. 4, 42. x Ib. 166. z 3, 6, & 9. a 9. b T. 2, 322.

Papa

1300. Papa Innocentio Secundo, A. D. MCXXXIX coactum Clericis omnibus Medicinæ tractationem omnem penitus interdixerit. In Concilio Turonensi, A. D. MCLXIII habito, cui præfuit Alexander Tertius, factum est severius Decretum, "Uti nemo quisquam, qui Vota suscepisset ac sese Ordini cuipiam ascripsisset, e Monasterio exire "posset ad Prælectionem in Medicina audiendam; quod si exiret "quispiam, neque intra duos Menses in Monasterium rediret, pro "Excommunicato haberetur: post reditum vero, infra cæteros de-"truderetur, nec in integrum restitui posset, nisi permissu ipsius "Papæ." Atque in Canone adjectum est, "Episcopos omnes, Ab-"bates, ac Priores, qui hujuscemodi licentiæ assentirentur, neque "peccantes coercerent, dignitate privandos esse, & ab Ecclesiæ sinu "pellendos." Quod edictum ab eodem Papa A. D. MCLXXIX confirmatum est, & renovatum ab Honorio Tertio A. D. MCCXVI. Quibus Edictis non obstantibus, cum vel neglecta essent, vel eorum vim Monachi eluderent, magna Clericorum multitudo in obeundis Medicinæ muniis perstitit: cui potissimum causæ tribui debet, quod Salerni tandem & Monspelii Collegia honorem pristinum amiserint. Quædam in istis ætatibus causæ subesse poterant, quare hoc genus hominum, quod tantum in conscientias cæterorum imperium haberet, circa ægros ita sese ingereret, præsertim quando necessarium esset silentium; verum Fidei Reformatio huic licentiæ credo finem imposuit; neque damno fortasse publico accidit, ut Theologi nostris temporibus Medicinam haud amplius exerceant, cum exinde vel in sua professione parum idonei, vel in nostra valde imperiti sint, necesse est.

ARNOLDUS DE VILLA NOVA.

1253. Petrum de Apono quædam nobis haud modo in Chymia, verum & in aliis rebus ad Medicinam spectantibus, suppeditare posse, Clericus videtur sentire. Quam quidem laudem nullatenus ab eo meritam comperio, licet a Bernardo Scardeonio immodice prædicetur, & post hunc a Naudæo; sed ea potius illi, quæ a Champerio dicta sunt, convenire judico, Virum fuisse multæ lectionis nulliusque judicii; quanquam fastuosum Conciliatoris nomen, quo postea semper potitus est, sibi ipsi indiderit.

PETRUS DE APONO.

Natus est, uti ab aliis dicitur, A. D. MCCL, uti ipse ait, A. D. MCCLIII[z], in regione Patavina, Aponi, quo in loco Balnea illa Sulphurea sunt, ab omni retro antiquitate celebrata, atque in Epistola Theodorici Gothorum Regis descripta. Studia Parisiis agitavit, ibique diu commoratus est, ubi etiam Gradus in Medicina capessivit, ac Librum Conciliatorem dictum conscripsit, de variis inter diversos Medicos opinionibus, tam Veteres quam Recentes. In Physiognomia, Chymia, Mathematica, & Astrologia scientissimus habebatur; multusque dicebatur in Talismanis fuisse; unde etiam Magiæ suspicionem incurrit, ideoque ab Inquisitione vexatus est; sed cum ante condemnationem obierit, effigies tantum ejus cre-

z Different.

PETRUS DE APONO. mata eſt: alii tamen ipſum combuſtum, alii abſolutum tradunt. A.D. Plerique Auctores, uti dixi, mortem ejus, A. D. MCCCXVI, ponunt; Anno autem MCCCV, Conringius & Naudæus: ſed attente rem conſideranti utraque mihi videtur narratio haud vera, Opus enim ſupra memoratum Arnoldus Papæ Johanni inſcripſit, qui Viceſimus ſecundus vulgo dicitur & ſummus ei amicus, Virque ipſi eruditione non inferior fuit; hic autem ad Pontificatum, haud ante A. D. MCCCXVI, aſcendit: ideoque Arnoldum fama maxime viguiſſe A. D. MCCCXIX, tradit Aquilinus [a].

Poſt reditum in Patriam, Bononiæ Artem ſuam exercuit Arnoldus, ubi & honorem & divitias ingentes conſecutus eſt. Quæ de Chymia habet, exigui momenti ſunt; præter Fumos Mercuriales (qui licet Nervos offendant, tamen cætera ab iis Venena pelli & extingui ait) & Arſenicum Sublimatum, Spiritus [c] quidem commemorat Chymica Sublimatione a Metallis elicitos, e quibus Elixir factum eſſe dicit; atque in Supplemento ejus ad Meſuen, Balſamum per Diſtillationem artificioſe confectum reperimus, quod, per longitudinem Spinæ Dorſi infricatum, contra Paralyſin valde utile ſit: cujus inventionem errore aliquo Meſuæ ipſi aſcribit Guido, & poſt hunc Geſnerus cum Tagaultio, idque Liquorem Balſamitin appellant.

GORDONIUS. Quantillam vero in Medicina partem hoc tempore habuerint Præparationes Chymicæ, e Gordonio conjicere licet, qui A. D. MCCCV Scriptor fuit. A.D. Is Oleum Tartari commemorans, quod ab eo deſcribitur, & externe adhiberi jubetur, notat id ſolis Alchymiſtis innotuiſſe, "Quia modus Chymicus in multis utilis eſt in Medicina, in "aliis vero eſt triſtabilis, quod in ejus via infinitiſſimi perierunt." Gordonius Monſpelii fuit celebris Profeſſor, in qua Civitate diu Medicinæ ſtudia viguerant, & paulo ante fundata fuerat Academia a Papa Nicolao Quarto A. D. MCCLXXXIX. Ingens is nobis Volumen reliquit, Lilium Medicinæ vocatum, (etenim in ætate hac affectatione plena nihil de Medicina ſcribebatur quod non vel Lilium vel Roſa diceretur) iſtis temporibus valde celebratum: nihil autem in eo memorabile eſt, præter Trochiſcos, qui etiamnum ejus nomen obtinent, & Pulverem ad Guttetam, qui per iſta tempora in iis Galliæ partibus contra Epilepſiam ſummo in honore erat, & uſque ad hunc diem ſatis frequenti in uſu eſt.

MUNDINUS. In Anatomia, coætaneus Gordonio Mundinus Mediolanenſis nova A.D. quædam, ſed rudia, fecit tentamenta; nam circa A. D. MCCCXV, juſtum diſciplinæ hujus Volumen compoſuit; cumque ipſe diſſecandis Cadaveribus operam dediſſet, Obſervationes novas & reperta quædam Libro ſuo paſſim inſeruit, præcipue ad Uterum ſpectantia. Qui Liber Anatomiæ ſtudium quodammodo excitavit; & uſque ad Litterarum inſtaurationem ita inclaruit, ut non aliud Sy-

a Chiromant. c. 5.   c Different. 59.

1315. ſtema in Scholis ſuis prælegi permiſerint Statuta Academiæ Patavinæ.

MUNDINUS.

SYLVATICUS.

Iiſdem prope temporibus, Anno ſcilit MCCCX, Robertus Rex Neapolitanus, Medicæ Scientiæ fautor extitit inſignis; iſque apud ſe habuit duos tum illuſtriſſimos Medicos, Franciſcum Pedemontanum, & Matthæum Sylvaticum. Ille cæptum a Petro de Apono Meſues Supplementum continuavit: quod Opus vix aliud eſt, quam ex omnibus iſtis Arabibus, qui Practica Medicinæ Syſtemata conſcripſiſſent, quædam Collectio. Hic, Civitate Mantuanus, circa A. D. MCCCXL obiit, ſed Volumen ingens A. D. MCCCXVII, publicavit, ſub Pandectarum Medicinæ nomine, unde & ipſe Pandectarius vocatus eſt. Id quidem Vocabularii cujuſdam Medici loco eſſe præcipue voluit, quo facilius intelligi poſſent Græcorum atque Arabum Scriptorum Verſiones; atqui & Græcas, & Arabicas, & Latinas etiam Voces ad Medicinam pertinentes eo modo interpretatus eſt, (niſi fortaſſe illud Librariorum culpa accidit) ut vix capi queant; cum in ſingulis fere Lineis barbarum aliquod aut non intelligendum ſeſe offerat vocabulum, ita ut ad explicandum ejus ſenſum altero opus ſit Lexico. Reineſius quidem, quo Textum hujus Auctoris, atque alterius adeo longe hoc deterioris, Paſſionarium dico Garioponti, emendaret, operæ multum impendit: ſed cum Lingua quadam Franca iſti Auctores uterentur, minime profecto hanc attentionem ab eo meriti ſunt, qui eruditionem ſuam longe fructuoſius exercere potuit. Illud tamen de Sylvatico æquiſſime dici poteſt, facta ab eo quædam in Re Botanica incrementa, naturamque & virtutem Herbarum accuratius deſcriptam, quam a quovis antea in obſcuris iſtis Sæculis eſſet præſtitum. Demoſthenem Herophileum, qui tres Libros de Oculis, tantopere a Galeno prædicatos, conſcripſerat, ab eo pluſquam ſexagies memoratum notat Reineſius. Ex quo manifeſtum eſt, Librum illum tunc temporis ſuperfuiſſe, quanquam nunc fragmenta tantum aliqua de eo habeamus apud Aetium extantia.

GILBERTUS ANGLICANUS.

1400. Hoc temporis ſpatium, non antea percurſo breviter in Anglia noſtra Medicinæ ſtatu, prætergredi nequeo. Profectus quidem apud nos in hac ſcientia erat perexiguus; quod minime mirandum eſt, cum neque in Aula neque in Academiis ulla ejus ſtudii eſſent præmia: & Monachi, qui Artium Liberalium Scientia haud multum eſſent inſtructi, Profeſſionem hanc prope ſoli exercerent. Nihilominus etiam in hac ætate, quantumcunque barbara, nonnulli & medicando & ſcribendo famam acquirere tentarunt. Primus noſtratium Scriptor Practicus circiter hæc tempora floruit; Gilbertum intelligo, cognomento Anglicum. Hunc ſub regno Johannis, A. D. MCCX ponit Baleus; Lelandus autem Recentiorem eſſe ait, quanquam ſententiæ ſuæ rationes non proferat. Gilbertus, inter alios Libros, Medicinæ Compendium ſcripſit, etiamnum ſuperſtes: ex

quo

GILBERTUS ANGLICANUS. A.D.

quo ipſo Opere longe poſt initium Sæculi Decimi tertii illum vixiſſe conſtat. Nam Averrhois commeminit, qui uſque ad medium Sæculi Duodecimi pervenit, cujuſque Opera haud ita cito converti poterant, neque revera converſa ſunt ante medium Decimi tertii, uti affirmat idoneus teſtis, Baco; porro id quod ait Gilbertus de Libro quodam de Speculis, eo ſine dubitatione qui a Bacone ſcriptus eſt, & id quod a Theodorico, de Elephantiaſi, exſcribit, manifeſte declarant, eum juxta finem hujus Sæculi viguiſſe, ac veriſimiliter in initiis Edwardi Primi. Gilbertum Lelandus Virum multæ lectionis, & Philoſophiæ ac Medicinæ peritiſſimum fuiſſe prædicat, quarum ſcientiam ſtudio eſſet ac peregrinatione conſecutus; eundem ob curationes ab eo præſtitas extollit, ob regulas de tuenda Sanitate præſcriptas, ac præcipue quod omnia ad Herbarum virtutes pertinentia etiam mediocribus ingeniis dilucide explicaſſet. Quod ſi hoc paulo amplius merito ejus videatur præconium, uti id vereor ne ita ſit, illud opinor jure de populari noſtro dici poteſt, quod coætaneos ſuos in aliis Gentibus ſcribendo æquarit; idemque ac ii fecerit, maximam partem ex Arabibus deſumens. Quod quidem frequenter magna cum licentia facit; nam integra interdum Capita verbum verbo a Rhaze exſcribit, præſertim in iis quæ de Arthritide habet[a]. Hoc in eo ſingulare eſt, quod non modo ſæpius Alexandrum nominet, ſed excerpat etiam quaſdam ex optimis ejus Obſervationibus: quæ res utique judicium ei in exſcribendo non defuiſſe commonſtrat. Ter etiam aut amplius alium Auctorem, Cophonem nomine, a nullo, quod ſciam, niſi ab eo & Thoma de Garbo natione Florentino[b], hujus Diſcipulo, memoratum, profert. Cophon iſte Libellum nobis de Purgantibus, atque, uti ab eo vocantur, Opiatis, reliquit; Opiata Purgantibus efficaciora eſſe ait, ubi humor aliquis inter cutem carnemque exſtiterit[c]: quod quidem mihi Paradoxum videtur haud minus comprehenſu difficile, quam ea quæ ſubjicit, rationem hanc eſſe Garamantibus incognitam. Unam quidem Formulam ſatis inuſitatam miramque tradit Cophon; ea vero hæc eſt: Nutriatur Pullus per octo dies Helleboro albo, poſt quos occidatur, & ex eo Juſculum fiat: id, eo teſte, leniter Purgans evadet.

Sed ut ad Gilbertum redeam, licet ejus ætatis homines magnam in Incantamentis[d], aliiſque rebus Empirice applicatis, fidem poſuiſſe comperiamus, tamen vulgari Medicinæ Rationalis via, quæ a Græcis tradita eſſet, inſtitit. Quantum in eo fuerit doctrinæ facile conjectari poteſt ex Etymologia ab eo prolata Hieræ Logodii Menſici (qui fortaſſe error eſt pro Hiera Logadii vel Memphitæ) id enim a Græca Voce λόγος derivat[e], idque impedimenti in Sermone depulſionem ſignificare ait; idemque Philonium interpretatur, Novum Amicum. Temporum mori ſe accommodans, multis barbaris uſus eſt vocabulis; exemplo ſit, Plagella[f] pro Plumaceolo: [g]Argalia

a P. 314, & 322, &c. b MS. in Bibl. Harleyan. c 275. b, d 87. 222. 287.
e 44. f 204. g 271.

(Ergaleum

300. (Ergaleum esse deberet) pro Instrumento quod ad exquirendum in Vesica Calculum adhibetur; & ingens aliarum vocum numerus, ex quibus Vocabularium satis locupletari posset, quo Sermo Latinus iis temporibus usitatus exponeretur. Duas solum tresve in hoc Auctore res animadvertam.

GILBERTUS ANGLICUS.

Morbum Juvenis [o] cujusdam Temperamento Melancholico describit, qui post longam indigestionem Ventre tumefacto, cum Leucophlegmatia, laboraret: Tertiana interdum Febris accedebat, cum Urina flava, & subinde recurrente Alvi fluxu. Refrigerantibus assueverat, & identidem Myrobalanis purgatus fuerat. Postea vero ad Balnea Sulphurea abiit, ubi ex toto curatus est. Nihil ulterius a Gilberto super hac re explicatum est; verisimillime tamen Aquas Bathoniæ intelligit. Ægrumque Aquarum potatione, haud lavatione in iis, sanatum ego potius crediderim; siquidem affectus, uti hic describitur, a corporis habitu intemperantia prorsus depravato ortus, nulla ratione melius, quam interno earum usu, restitui poterat; & lavatio per se huic rei prorsus aliena atque inidonea videatur. Quod si veritatem aliquam hæc conjectura habeat, uti certe haud absurda est, neque improbabilis mihi videtur, Aquas hasce, trecentis annis maturius quam ex aliis Historiis pateat, potari solitas constabit; Guidotius enim, cujus tempore consuetudo hæc renovata est, quique optime omnium de iis narrationem Historicam contexuit, Jonesii tantum auctoritate fretus, eas sub finem Sæculi Decimi sexti interne sumtas affirmat. Ac licet de hac re taceant Annales nostri, Aquarum istarum potationem antiquitus usurpatam esse perquam credibile est, cum eadem consuetudo per multa Sæcula in aliis Regionibus, ubicunque essent ejusmodi Scaturigines, invaluerit.

In Gilberto [k] Capitulum satis memorabile est de Affectibus Coitioni cum Muliere supervenientibus, quæ cum Viro Elephantiasi tentato rem habuerat. Contagionis hujus Symptomata pro diverso hominis Temperamento varia sunt; quod cum calidum sit, exiguæ punctiones fervoresque in cute percipiuntur, coloris immutatio, rubor, & quasi repentis cujusdam rei in vultu sensus, continuatæ vigiliæ. At in frigido & Melaneholico habitu, color citius vehementiusque immutatur, facies tumida est, accedit ingens corporis gravitas & pigritia, cum frigoris sensu vultum corpusque totum permanantis. Hæc utique descriptio plane eadem est ac ea quæ in Rogerina legitur, maximamque partem a Theodorico desumta est; quod eo tantum fine dico ut ostendam, de Morbi hujusce Symptomatis Medicos haud aliter sensisse in Anglia quam in Italia. Nam de hac re plura dicere loco magis idoneo animus est. Johannes de Gaddesden, uti videri potest, omnibus his Auctoribus id negotium uberius tractat; & pro curatione Mulieris dat consilium satis singulare [e], quod servatu quidem perquam facile sit, quodque, si ei credimus, nunquam successu cariturum est.

o 250. k 344. e P. 49. b. Saltet retro & descendat fortiter per gradus, &c.

Gilbertus Anglicus.

Gilbertus, de Strumoſo Tumore in Glandulis[l] agens, Morbum A.D. hunc ait alio nomine vocari Malum Regium, ideo quod a Regibus curetur. Id teſtimonii, utcunque paucis verbis, a Medico latum, qui nullam in hac re gratiam aucupari videtur, luculenter probat, Tactionis conſuetudinem fuiſſe antiquitus a Regibus noſtris uſurpatam; moremque hunc jam tum ſatis Veterem Auctor ille exiſtimavit, uti ex ejus loquendi modo conſtat. Hunc Tactionis Regiæ uſum Hiſtorici Galli in ſua gente, Sæculo Undecimo, ſub regno Philippi Primi[m], extitiſſe, auctoritatibus nixi firmiſſimis oſtendunt: nihil vero credibile de majori ejuſdem antiquitate adducunt, quanquam nonnulli id uſque ad Clovifii[x] tempora retro inveſtigaſſe ſe proponant. Tam ex his Gilberti verbis, quam e quibuſdam ſparſim in Hiſtoria Anglicana colligendis, haud minus veriſimile eſt eandem apud nos per aliquot Sæcula conſuetudinem invaluiſſe; iique qui hanc ad Edwardi Confeſſoris, qui Philippo Primo coætaneus fuit, tempora referunt, id non ſine fundamento mihi facere videntur; nulla ſaltem quæ in contrarium adduci poſſint argumenta invenio. Quod ſi Monachi omnes, utpote in Regum aſſentationem proclives, pro teſtibus inidoneis habendi ſunt, extant alii quorum fides nullo modo in dubium vocari queat. Johannes Forteſcue, Eques, homo & eruditus & ſapiens, in ea defenſione Juris Regii, quam pro Domo Lancaſtriæ[n] ſcripſit, paulo poſteaquam Henricus Quartus Regnum auſpicatus eſt, hoc curandi munus privilegium eſſe ait, quod ab omni antiquitate ad Reges Angliæ pertinuerit: quam virtutem Unctioni tribuit, quæ fit in eorum manibus inter inaugurandum; ideoque Reginas hujus muneris expertes eſſe, quoniam hæc in iis cæremoniæ pars omittitur. Conſtat tamen Reginam Elizabetham ita nihil Regiæ poteſtatis deperdere voluiſſe, ut inter cæteras Functiones ad Imperium ſpectantes hanc etiam haud infrequenter præſtiterit. Archiepiſcopus Bradwardinus, qui A. D. MCCCXLVIII obiit, quique, veritatem curationum Regio Tactu factarum affirmans, ad homines univerſos provocat, quædam, uti videri poteſt[o], ſatis expreſſe de hujus rei antiquitate pronuntiat: quod quidem ab eo minime fieri potuit, ſi ita recens fuiſſet mos, ut a quibuſdam creditur.

Johannes De Gaddesden.

Haud ita multo poſt Gilbertum alter popularis noſter floruit, nomine Johannes de Gaddeſden, celebratæ Roſæ Anglicæ Scriptor. A.D. 1[illegible] Nihil fere de eo ex iſtorum temporum Hiſtoria diſcimus; neque de illo amplius quicquam tradit diligens ille Antiquarius, Antonius Wood, quanquam in eodem Collegio, Mertonenſi ſcilicet, inſtitutus fuerit, quam e Vetere Catalogo ibi extante ſe deprehendiſſe, Johannem fuiſſe Medicinæ Doctorem, Annoque MCCCXX viguiſſe: quare exiſtimo nihil ulterius illic de eo ab Antonio repertum, cum libenter occaſionem arripuiſſet plura de Viro in eodem Collegio educato memorandi. Verum ex hac ipſa Roſa aliqua licet de ipſius vita &

l 174. m Daniel, Tom. 1. p. 1032 & 1128. x Andr. Laurent. n Append. Nº 6.
o Append. Nº 7.

ingenio

1320. ingenio decerpere. Scriptam a ſe ait anno Lecturæ ſuæ Septimo, uti tum loquendi mos erat; haſque Prælectiones in ſuo Collegio feciſſe eum veriſimile eſt: cum hæc Societas Medicinæ promovendæ gratia quodammodo fundata ſit, & majora etiamnum huic ſtudio præmia proponat cæteris ſimul quibuſcunque in Academia Oxonienſi Collegiis. Porro curationes, quas a ſe in Scholari quodam & in nobili Baccalaureo præſtitas ait, videntur indicare Librum iſtum hoc in loco fuiſſe ſcriptum; quod utique factum ſit neceſſe eſt inter Annos MCCCV & MCCCXVII; nam Gordonium memorat, &, Lelando teſte, a M. Sylvatico in Pandectis memoratur. Opus hoc omnem Medicinæ Praxin complectitur; & id quidem is præcipue ex Arabibus, atque ex iis qui paulo ante ejus tempora Latine ſcripſerant, collegit, ſed varias paſſim magno numero additiones de propria Experientia hauſtas attexuit. Neque enim dubitari poteſt quin Artis uſu quemvis ſui temporis æquarit; quanquam vereor ut magna hanc ſcientia inſtructus exercuerit. Quem tamen, ut ſubtilem Philoſophum, peritumque Medicum, Virumque ſuæ ætatis ingenioſiſſimum deprædicat, & Librum hunc Opus exquiſite eruditum vocat [a] Lelandus. Neque alia eſt de eo Conringii [b] opinio; verum Guido de Cauliaco, magni nominis & Scientiæ Chirurgus, qui ſerius eodem Sæculo vixit, longe aliter ſentiens, notabilia hæc verba ſuper illo utitur, "Ultimo [c] inſurrexit una Fatua Roſa Anglicana, quæ mihi miſſa fuit & viſa; credidi in ea invenire odorem ſuavitatis, & inveni fabulas Hiſpani, Gilberti, & Theodorici." Poſteriorem hujus ſententiæ partem a veritate haud multum abhorrere credo; tamen haud obſtante acri hac ejus vituperatione a Guidone prolata, non ita Fatuum fuiſſe comperies Johannem; ac licet, uti vera fateamur, vix alius qnam Empiricus cenſeri debeat, tamen in hoc genere unus ex optimis videtur, ac negotia ſua ſingulari cum ſolertia tractat. Nam, ut e ſcriptis ejus conſtat, imbecillitatem Naturæ humanæ penitus perſpexerat, noveratque in decipiendis hominibus quouſque progredi caute poſſet, horum credulitatem in ſua ſemper commoda convertens. Delicatis [d], Dominabus, ac Divitibus ſatis artificioſe eſcas porrigit; iis quidem ita amanter conſulens, ut etiam Odores & Lotiones [e] deſcribere dignetur, aliquas præſertim quibus Capilli tingantur: hos autem adeo ſtudioſe obſervat, ut ſelectiſſima ſemper & maxime pretioſa Medicamenta in eorum uſum comminiſcatur. Ac ſi de re quapiam admodum excellenti loquatur, duplum [f] ejus, quod Pauperibus detur, pro Divitibus imperat. In Epilepſia, Verris Veſicam coctam adhibet; ac Viſco Quercino Cuculum adjicit; Pelleſque Vulpium quomodo præparari debeant ordinat, quæ hyemali tempore ad Paralyſin [g] geſtentur.

JOHANNES DE GADDESDEN.

Porro Medicinæ peritia parum contentus, eruditionis etiam argumenta proferre conatur; ideoque res ita perplexas exponere, uti

a Ut lumen ſui ſeculi facile crederetur —— opus luculentum & eruditum. b Perdoctum. c Præfat. d P. 3. Iſtam voco Medicinam Regalem, pro delicatis, pro Dominabus, pro divitibus. e De modo faciendi Lac Virginis, 134. De Decoratione 131. f 17. Experimentum meum, ſi ſit pro divite, duplum oſſis cordis cervi. g 67.

ſunt

JOHANNES DE GADDESDEN. A.D. 1[illegible]

ſunt verborum Etymologiæ, aggreditur. Peritonæum[h], inquit, ſic vocatur, quod ſit juxta tonantem — Hernia quaſi[i] rumpens enia, viz. inteſtina — Phthiſis a Tuſſi[k] — Chiragra a Chiros & gradior[l]. Reconditiore vero doctrina in derivatione vocis, Epilepſiæ[ll], utitur; quam dici vult ab Epi & lædo — quare animadvertit etiam Hiera Noſon itidem eſſe dictam, quo Sacram & noceo ſignificari docet — a partium nobilium læſione. Hoc modo, ad imitationem Magiſtri ſui Gilberti, ingenium in Philologia venditat, nec diverſo ſane cum ſucceſſu.

Eſt & alia eruditionis pars, Poeticam intelligo, cui multum is videtur fuiſſe deditus. Rhythmi quidem adeo ſtudioſus eſt, ut in omni fere pagina hujuſmodi verſus adducat, atque identidem ſuos etiam interponat. Quo fit, ut dubitari poſſit, utrum in Medicina magis, an in Poetica excelluerit. Atque in hoc ſingularis ejus virtus eſt, ut ſive aſtricta, ſive ſoluta oratione ſcribat, ſtylo ſuo voluptatem atque riſum in Lectore excitet.

His non obſtantibus minime dubito quin ob eruditionem etiam ſuo tempore haud parum inclaruerit Johannes, atque in Medicinæ uſu pro Viro ſagaci ac ſolerti ſit habitus. Etenim hunc in Aulam receptum video, Regiſque Filium curaſſe (Edwardi credo Primi, vel Secundi) Variolis laborantem[a]. Atque hic quidem præſtigias omnes adhibens, quo melius Morbos ex Inflammatione ortos ſe intelligere oſtendat, poſt idoneas rei gerendæ formulas, vultu in gravitatem compoſito, ægrum Panno coccineo involvi jubet[m]; omnia quoque circa Lectum Rubra eſſe debent, ac tapetia ſine dubio per cubiculum omne ejuſdem erant coloris. His modis Johannes Principem convaluiſſe ait, ac ne unam quidem in facie ejus relictam foveam; unde hanc curandi rationem vehementer extollit. Quam rem is inter Vetularum præſcripta apud Gilbertum[n] inventam videtur ulterius provexiſſe; atque hoc probe intellexiſſe, quanti ſit momenti ſpeciem rerum externam ſervare, nugiſque maximis maximum aliquando pondus addere.

Quamprimum in Aula apparuit Johannes, Aulici ingenium induit, Potentibus obſequioſiſſime aſſentatus; nam cum Strumæ valentibus Remediis, qualia ſunt Sanguis Muſtelæ & Columbæ Stercus, parum cedant, ægrum hortatur ut ad Regium extemplo Tactum confugiat[o].

Erat etiam, uti conjicere licet, gnaræ ac negotioſæ indolis. Siquidem, haud contentus lucri ex Medicina facienda aucupio, Operationes Chirurgicas ipſe exequi aggreſſus eſt; multa de Experientia ſua in his rebus prædicat, & audacter etiam Recentiores quoſdam Chirurgos vituperat[q]. Peritiam ſuam in reponendis Oſſibus Luxatis extollit, magnumque ſe Medicum Ocularium profeſſus ad Infectio-

h 75. i 129. k 52. l 35. ll 60. a 41. m Capiatur ſcarletum, & involvatur varioloſus totaliter, ſicut ego feci de filio nobiliſſimi Regis Angliæ —— & feci omnia circa lectum eſſe Rubea —— & eſt bona cura. n 349. Vetulæ Provinciales dant Purpuram combuſtam in potu —— ſimiliter Pannus Tinctus de Grano —— o 28. Si iſta non ſufficiant, vadat ad Regem, ut ab eo tangatur & benedicatur —— Valet tactus nobiliſſimi & ſereniſſimi regis Anglicorum. q Et ſecundum Lanfrancum & Rolandum & Brunum, & eſt error.

nes,

1320. nes, uti ab eo vocantur, Oculorum[r] Arcanum a ſe poſſideri dicit quod Divitibus ſolis conveniat.

JOHANNES DE GADDESDEN.

Magnam itidem in Phyſiognomia ſolertiam præ ſe fert; atque in animo habuit, ſi Deus vitam ei & otium conceſſiſſet, Librum de Chiromantia[a] conſcribere; quem fatidicum nobis Commentarium haud extare magnopere dolendum eſt. Verum ex ejus verbis ſuſpicari fas eſt, Officinam eum pro exercitio hujuſce Artis aperuiſſe.

Idem multus in Secretis eſt, quorum aliqua Secreta Secretorum[b] appellat, & miracula[c] ab iis fieri ait. Hæc uti magni facit, ita ſedulo vetat inter Laicos[d] divulgari; qua in prohibitione Fæminas etiam aliquando comprehendit, idque potiſſimum ubi de Aquis Fortibus ac Spiritu Vini[e] loquitur. Multa, de lucro[f] a Medicamentorum ſuorum venditione producto, magna cum voluptate diſſerit; quæ nonnunquam ita care vænirent, ut ipſe neſciat quantum & argenti & munerum[g] inde ad ſe provenerit. Bonamque ſe habuiſſe pecuniam inquit a Barbitonſoribus pro Formula e Ranis Arboreis[h] confecta: & tanquam iis verba dederit, vehementi gaudio exultat. Tamen, contra ac fieri ſolet, Secreta hæc ingenue revelat. Quorum aliquod ſemper in promtu eſt contra quemcunque affectum; ſemperque monita de eorum uſu inculcat[i]. Præcipua quidem Johannis virtus in Formularum præſcriptione poſita eſt, quarum ſi ingentem numerum coacervarit, nulla opera, nullo judicio adhibito, omnes Morbos ſe expugnaturum confidit. Nonnullarum ope, mira, ſi ei credimus, frequenter præſtitit; viginti enim Hydropicos Spica[k] Nardi a ſe curatos memorat; quod tamen Medicamentum dari non debeat, niſi accepto prius Salario[l].

Nihil, quod ad Medicinam ullo modo ſpectaret, intentatum reliquit Johannes; & quo difficilior ac periculoſior res eſſet, eo majori hanc alacritate ſuſcepiſſe videtur. Calculi dolore cruciabatur quiſpiam? is erat ad eum diſſolvendum paratus[m]. Podagra quis vehementi laborabat? humorem is Cataplaſmate aut Unguento educere[n] poterat. Monili acceſſiones depellebat Epilepticas, & Linguæ Paralyſin Aqua Vitæ[o] curabat. Hi quidem omnes caſus ejuſmodi ſunt, qui acutiſſimum ingenium exercere valeant, omnemque certe illius prudentiam exegerint: verum in eos haud ita cogitationes ſuas intendit, quin ad rerum minutiorum curam lubens deſcenderit. Multas enim rationes proponit quibus homines ſe a ſordibus & odore fædo liberos tueantur; ac ſiquis dente putri afficeretur, is eam[p] educebat: ſi pediculis ſcateret, Ars[q] interimendi illos ei non defuit; neque pro benignitate ſua Clavos etiam e Pedibus evellere recuſabat. Dolori Colico medebatur, hominem cingens zona e pelle Vituli marini confecta, cujus Buccula ex Oſſe Ceti conſtaret[r]: Emplaſtrum,

r Experimentum meum, quod divitibus convenit. a Vitam & pacem. 35. b 82. c 39. De quo poſſum dicere multa miracula. d 32. e 66. f 79. Magnam pecuniam in multis locis. g 49. Hoc eſt meum, pro quo habui pecunias & tot alia quæ neſcio quot & quanta. h 120. Pro quo habui bonam pecuniam a Barbitonſoribus. i 100. k 33. l Nec debet dari niſi accepto ſalario. m 97. n 39. o 66. p 120. q 13. r 95.

JOHANNES DE GADDESDEN. A.D.

Cauſticumque ad Herniam[z] poſſidebat, quæ ſucceſſu nunquam carerent: Cancrumque ab externa cauſa Lapatho[t] Rubro ſanabat. Ac ſi noſtris temporibus vixiſſet, minime dubito quin fuiſſet Inoculatorum Princeps; quodque ille contra optimorum Medicorum Experientiam aſſerit, Variolis ſcilicet hominem bis[a] tentari poſſe, in multis ejuſmodi occaſionibus magno ei fuiſſet adjumento.

Supra omnia probe intellexit, quanta ſit voluptas Fæminis Prægnantibus medicari. His Rhabarbarum[b] toſtum commendat; ac peculiare ſermonis genus his in caſibus convenire noſcens, admodum jocularis in hac re, neque familiaris tantum, ſed laſcivus, ne dicam impurus eſt. Multa quoque de Re Obſtetricia[o] habet; ac licet haud clare explicet, utrum Operationem ipſe præſtiterit, ego potius rem adeo pecunioſam ab eo, qui omnia aggredi affectaverit, haud omiſſam eſſe crediderim. Omnes ſaltem videtur Conceptionis promovendæ vias, quæ apud illum magna varietate docentur, ſtudioſe perſcrutatus: magnamque ad eum fæminarum multitudinem propter hujuſmodi Arcana confluxiſſe veriſimile eſt. Ii qui peritiam ejus cognoſcere cupiunt, ipſum Auctorem[c] conſulant, doctoſque ejus Commentarios atque Formulas ad ſceleſtum illum Venerem exti mulantibus[w] utendi morem pertinentes.

Jam, ut Auctoris hujus imaginem abſolvam, quanquam aliis debeat quæcunque de Morborum Cauſis ac Symptomatis diſſeruerit, (neque enim quicquam novi vel de Phthiſi affert, qui morbus Inſulæ noſtræ quodammodo Endemius eſt) tamen multa de Remediis habet haud alibi reperienda. Nam Collectionem omnium, quotquot aut viſu aut auditione cognoſſet, Formularum videtur inſtruxiſſe; nec aliunde melius quam ex iſto Libro ſciri poſſe arbitror, quænam Remedia tunc temporis in uſu fuerint, haud modo inter Medicos, verum etiam apud vulgus in quibuſcunque Angliæ partibus, tam Empirica quam ſuperſtitioſa.

Multa quoque ibidem curioſa videri poſſunt de Proavorum noſtrorum Victu, & Apparatu Ciborum ab iis uſitato; nam Rei Culinariæ apprime ſtuduit, & obſervationes tradidit judicii haud expertes de modo[q] fercula parandi. Multum hujuſmodi Scientiæ in eo deprehendi poteſt ab Antiquitatis Gulæque ſtudioſis; multaſque hi[n] patinas etiamnum in honore permanentes cum voluptate invenient, a Vetere illo Auctore deſcriptas, quarum nonnullæ etiam lingua Anglica nominantur; quippe cum is haud parum ſermonis patrii ſcriptis ſuis paſſim intermiſcere gaudeat.

Fuit quidam ejuſdem nominis Eccleſiæ Sancti Pauli Præbendarius in Ealdlandæ Cathedra[x]; ponitur autem ordine Richardo Phyſico proximus, anno tamen minime notato; verum aliunde diſcimus hunc cum Auctore noſtro eundem fuiſſe hominem. Illud utique

z 129. Conſolidat omnia vulnera, & debet haberi in honore. t 24. a 40. Homo variolatur bis. b 134. o 83. c De modo generandi, p. 77. w Coagulum leporis —— qui iſto utuntur, poſſunt coire —— ſi volunt —— ibid. q Cibus Laicorum eſt bonus, viz. Tortellus factus de flore frumenti, decoctus in Furno cum vitellis ovorum, &c. —— Lucius & Truta cum Agreſta, & Acedula, &c. 58. n Pulli Gallinacei elixentur cum Petroſelino —— cum Petroſelino Spinachiis aut Bletis, 95. Ibid. Pulli Lardati, 68. x Newcourt, Vol. 1. 145.

conſtat,

1320. conſtat, Monachum haud fuiſſe, uti quidam crediderunt: id quod ex multis Libri ſui locis probari poteſt, ac ſpeciatim ex eo quod ita libere loquatur de [a] Pediculis Fratrum.

JOHANNES DE GADDESDEN.

Rem in Auctoris hujus vita ſilentio haud prætermittendam invenio; primum ſcilicet hunc fuiſſe ex noſtratibus, qui Medici munus in Aula exercuerit. Nam ante hoc tempus Medici Regii erant ſemper ab externis regionibus accerſiti. Idemque mos pro Pharmacopolis diu poſtea perſeveravit. Inter Rationes Veſtiarias Principis, A. D. MCCCLX, & Edwardi Tertii trigeſimo ſecundo, Petrum Monſpelienſem pro Pharmacopola ei fuiſſe deprehendimus; primuſque hujuſmodi Artifex qui Medicamenta venum dederit, ſi [q] Reynero credimus, fuit J. Falcandus de Luca, A. D. MCCCLVII. Liber Auctoris noſtri J. de Gaddeſden ita magno in honore per hæc tempora erat, ut hic a Chaucero Poeta ſit inter celebratiſſimos Medicinæ Scriptores prædicatus; neque minorem certe Popularis noſtri Roſa laudem meruit, quam Gordonii Lilium, quod tanquam divinum opus ejus ætatis homines admirati ſunt.

Gerardum ſæpe Johannes pro teſte adducit, ſemel autem de eo quod in Dyſenteriæ caſu ait in quarto Viatici [b] ſui Libro. Qui Liber haud alius eſſe poteſt ab eo cui nomen eſt, Gloſſa Viatici Iſaac: cujus Codex MS extat in Bibliotheca Harleyana. Scriptus eſt a Gerardo de Carmona [c], quæ eſt Andaluziæ Civitas. Gerardus autem medio Sæculi decimi tertii vixit: & cum ex longo eo quod cum Mauris habuit commercio linguæ Arabicæ ſcientiam acquiſiviſſet, multa ex eo ſermone Opera Medica in Latinum tranſtulit.

1360. Alterum quendam in hoc Sæculo Medicum Anglum ponit Pittus noſtras, circa A. D. MCCCLX. Is eſt Bartholomæus Glanvillus, præclarus iſte Libri Auctor qui inſcribitur, De Proprietatibus Rerum; atque a Pitto habetur Auctor Libri cujuſdam Practici de Medicina. Ego vero haud abſque cauſa duos fuiſſe diverſos homines conjicio; nam Lelandus, & poſt hunc Baleus nullum ejuſmodi Opus a Glanvillo ſcriptum memorat: neque ii hunc Medicinæ unquam ſtuduiſſe ſignificant, quanquam in Septimo ſuo Libro de Morbis compluribus agat, id autem maximam partem e Conſtantino tranſcriptum eſt. Bartholomæus, qui Breviarium Practicæ (nam ita dicitur) contexuit, Glanvillum eo modo nominat, ut idem utriuſque hujus Operis Auctor exiſtimari nequeat [aa]. Breviarium illud perquam voluminoſum eſt, & in quindecim longos diviſum Libros; ejus MS Codex in Bibliotheca Harleyana extat. Eadem hic [r] narratio eſt, de contagio per modum quendam in Elephantiaſi ſuſcipiendo, malique Symptomatis, ac iſta quam ſupra in Gilberto expoſui, quarum utraque ad verbum fere convenit: neque locus iſte apud Glanvillum occurrit. Quod ad reliquum Libri attinet, quid in eo comprehendatur optime ſciri

GLANVILLUS.

a Tango hic multa —— quia Religioſi, qui non curant de ornatu corporis, ſicut utentes ciliſio frequenter abundant nimis in iſtis —— & repetunt conſilium a ſecretis medicis. q Antiq. Benedict. in Anglia, 167. b 58. 6. c Bibliothec. Hiſpan. Vet. 2. 264. aa Lib. 6. c. 13. Dicit Bartholomæus in libro ſuo de proprietatibus rerum. r Lib. 2. 4.

poteſt

GLANVILLUS. A.D. 13

poteſt ex ingenua Proteſtatione [f] ab Auctore in fine ejuſdem ſubjecta: nihil ſcilicet ſeſe de ſuo adjeciſſe ſuper argumentis illic propoſitis, quoniam nihil proprium quod adjiceret reperire poſſet, verum omnia collegiſſet quæ apud Philoſophos & Medicos eodem pertinentia inveniſſet, magnam præſertim Formularum multitudinem congeſſiſſet. Quantumque ex levi hujus Auctoris tractatione conjicere poſſum, nihil promiſſis uberius attulit.

Veruntamen hæc ſcribendi ratio haudquaquam populari noſtro ſoli competit; ſiquidem aliarum gentium Scriptores Practici in hoc & ſequente Sæculo idem prope omnes factitaverint. Sicui Auctorum de Febribus collectionem pervolvere libeat, facile diſpiciet, quam pauca huic argumento ætas iſta adjecerit.

VALESCUS DE TARANTA. A.D. 14

Solus pene extitit, qui haud Libris tantum, ſed Experientia propria fretus, aliquid circa A. D. MCCCC, ſcripſerit, Valeſcus de Taranta. Is Græci ſermonis omnino rudis, Latinum haud optime calluit; verum per triginta & ſex annos Medicinam exercuerat Monſpelii, fueratque Caroli Sexti Archiater. Librum reliquit, ſub Philonii nomine, in quo multæ continentur, eæque haud contemnendæ obſervationes, quæ ad Medicinæ & Chirurgiæ uſum ſpectant. Id etiam in illo ſingulare eſt, quod ſubinde caſum aliquem inſignem a ſe viſum narret; atque inter cætera Hiſtoriam narrat de homine cui mors obtigerit ex Uvulæ reciſione: necnon & alteram de quodam cui per triginta annos continuos Febris Intermittens trigeſimo quoque die reverterit. Miratur admodum qua ratione impulſi Veteres Medicamenta Calida, uti ſunt Hyſſopum, Origanum, &c. in Pleuritide præceperint; recteque ait Refrigerantium, uti fit a Recentioribus, adminiſtrationem eſſe potiorem. Ac ſæpiſſime quidem in ſatis arduis Medicinæ caſibus Auctor iſte judicium ſuum interponit: exemplo haudquaquam vulgari, cum vix quiſquam ex his pro ſe cogitare auderet. Rogerium ſæpe ac Rolandum, quoad Praxin in Morbis, una commemorat; ex quo fidentius credo haud Baconem, ſed Rogerium iſtum, Rogerinam ſcripſiſſe. In Editione Scriptorum de Febribus a Fernelio publicata, Philonium vides pro Auctore perperam poſitum; ubi ſub Arnoldi nomine quædam inſerta ſunt ab illo quidem ſcripta, ſed per errorem alia quoque ab aliis hominibus multo poſt Libris ejus attexta.

Hic erat iſtis temporibus, quoad Praxin, Medicinæ ſtatus; at in aliis ejuſdem Profeſſionis partibus quædam facta ſunt incrementa. Nam Aquarum Mineralium, Calidarum præſertim, qualitates Medici diligentius inveſtigarunt; ac de virtutibus & uſu earum multas nobis obſervationes tradiderunt. Hos inter Michael Savonarola excelluit, qui plurima iis adjiciens quæ J. de Dondis & Ugolinus de Monte ſuper eadem re docuerant, Librum de Thermis omnibus tunc in Italia notis conſcripſit. Id opus ille inter A. D. MCCCCXL & MCCCCL

[f] Proteſtor enim in fine hujus opuſculi, quod nihil quod eſt ad propoſitum de meo appoſui, quia quod apponerem ex meipſo, in meipſo non inveni, &c.

ſuſcepit,

ſuſcepit, uti e Dedicatione facile probari poteſt; quanquam, ut ex ipſo colligere licet, aliqua poſtea, Anno ſcilicet MCCCCLX, eidem attexuerit. Patavii natus eſt, familia nobili, Avuſque celebrati Fratris Hieronymi extitit; trium Ferraræ Marchionum fuit Medicus, Equeſque Hieroſolymitanus; magna itidem fama ſuo tempore floruit, multaque, utpote admodum ſenex, Experientia inſtructus, varios compoſuit Libros, unum præcipue ſatis amplum de Febribus.

VALESCUS DE TARANTA.

Aliquid etiam in Re Botanica tentatum eſt circa finem Sæculi decimi quinti; quod ſtudium reſuſcitavit Hermolaus Barbarus: iſque primus errores, tum ſatis numeroſos, in Plinii ac Dioſcoridis Libris emendare aggreſſus eſt. Circa idem tempus, cum poſt Conſtantinopolis expugnationem, multi de Græcis, in Italiam fugientes, Manuſcriptos Græcorum Medicorum Codices ſecum advexiſſent, Artis noſtræ ſtudioſi in percipiendis explanandiſque hiſce Auctoribus totam videntur operam poſuiſſe: qui quidem conatus & per ſe laudabiles fuerunt, & ad ulteriora quoque incrementa ſine dubio viam patefecerunt. Dum hæc agerent, in promptu iis erat quærere, quantum Arabes Græcorum veſtigiis inſtitiſſent, vel ab iis deflexiſſent; atque in hujuſmodi diſquiſitionibus eruditi prope omnes Medici per annos ad minimum quinquaginta ſeſe exercuerunt. Verum uti hæc opera in verbis magis quam in rebus inſumta eſt, fruſtra apud iſtos Scriptores inſigne quodvis in ipſa Arte incrementum expectaveris.

HERMOLAUS BARBARUS.

Adeo humilis erat Medicinæ conditio, præſertim quoad Morborum curationem per Medicamenta intro ſumta, per Annos circiter quadringentos; Medici enim, ut ſupra dixi, magna ex parte vel omnia ab aliis deſcribebant, vel in Arabum Opera, nimis ipſa quidem per ſe longa, Commentarios ingentes exarabant. Altera Medicinæ pars, Chirurgia ſcilicet, ut vera fateamur, aliquanto clarius enituit. De eximio hujus Artis Profeſſore, Albucaſi, fuſe jam antea ſum locutus; ac notavi id parum conſtare, ubi locorum vel natus ſit, vel ætatem egerit: ſed utcunque id eſt, Libri ejus cito in Italiam pervenerunt. Nam ſtatim poſtea Rogerius Parmenſis, ſive, ut alii volunt, Salernitanus, quædam litteris mandavit, multa ex Albucaſi mutuatus, licet neque hunc neque alium profecto quenquam nominet. Tum ſecutus eſt Jamerius, qui, uti Guido ait, Brutam quandam Chirurgiam edidit: & poſt eum Rolandus; verum hi duo, ac præcipue Rolandus, omnia prope ex Rogerio deſumere fategerunt. His ſucceſſit Brunus, natione Calaber, qui Patavii A. D. MCCLII, cæteris ampliorem Chirurgiæ Collectionem vulgavit, quæ tamen, ipſo fatente [a], de Albucaſi ac cæteris Arabibus potiſſimum excerpta eſt: quanquam omnia hac ratione collecta ut Experientiæ congruerent, magna opera ſe caviſſe affirmet. Tamen

ROGERIUS PARMENSIS. JAMERIUS. ROLANDUS BRUNUS.

a 130. Nam apud compoſitionem ejus non fui promptus ad aliud, niſi ut colligerem —— non ſolum id excipere —— ſed cum experientia & ratione ——

Brunus. & recte sentit & apte sententiam suam exprimit Severinus, qui omnes per ista tempora Chirurgiæ Scriptores Arabistarum nomine appellat.

Theodoricus. Fuit sane istius ætatis mos, ut alii aliorum scripta compilarent; unde, quemadmodum Brunus Arabas tractavit, ita Theodoricus, primo Frater, deinde Episcopus Cerviensis, cum vix animam expiraverat Brunus, eo similiter usus est; & assutis quibusdam fabulis, a Magistro suo Hugone de Luca itidem surreptis, Bruni Collectione ad verbum sub nomine suo edita, famam acquirere tentavit. Quippe qui, cum Monachus esset, Bonis Laicorum uti sibi licere existimaverit; illud interim inaudita confidentia asserens, nihil se velle, nisi quod ipse expertus esset, scribere: quippe absurdum ac supervacaneum esse ipsi ea repetere quæ in aliis inveniri Libris possent. Rolandum viderat Bononiæ. Pauca in illo, ut antea dixi, observatione digna reperiuntur; nisi quod os male repositum iterum frangi debere moneat, atque ubi callus recens est, Fomenta & Emplastra sufficere posse, qui si vetus sit, adhibendum [b] esse scalpellum: quomodo vero scalpellus adhiberi debeat, haud exponit, id tantummodo notans, nullas de hac re præscriptas esse a Veteribus regulas, hosque potius usum ejus dehortari. De Abscessibus [c] loquens, nunquam in iis Turundam relinqui vult post primam eorum curationem; quod experimentum plusquam centies a se visum testatur. Oleum Tartari [d] Benedictum commemorat. Locus quidam apud illum satis notabilis extat, in quo distinctam enumerationem tradit Symptomatum, coitioni cum muliere supervenientium, quæ cum viro Elephantiasi infecto commercium habuerit. Illud certe Bruno minime debet; neque reperio unde hanc descriptionem (nisi fortasse e Rogerina) sumserit; apud Arabas strictim duntaxat significatur, morbum hoc modo contrahi posse; sed ii de Symptomatis suborientibus nihil amplius tradunt. Quare hujus rei narratio forsitan ei ascribi debet. Opportunius aliquid infra dicetur de observatione quadam satis singulari ab eodem facta circa Salivationem [e]. Nam in boni hujus Episcopi scriptis adeo pauca alicujus pretii occurrunt, quæ pro suis vendicare possit, ut conscientia quodammodo me obligari existimem, ne in ulla re merito eum honore defraudem.

Gulielmus De Saliceto. Coætaneus Theodorico erat Gulielmus de Saliceto, Placentinus etiam dictus. Professor is Veronæ fuit, &, juxta Lindanum, A. D. MCCLXX, obiit, eodem Anno quo mortuus est Thaddæus Florentinus; in quo errorem subesse credo, quia Thaddæi mortem Anno MCCLXXX ponit Champerius. Gulielmus, licet eadem fere loquendi barbarie, ac Theodoricus, orationem inquinaverit, tamen in Arte sua cæteris omnibus sese versatiorem exhibet: ac licet pleraque sit ex Albucasi aliisque mutuatus, tamen e proprio penu plura, quam cæteri, videtur hausisse. Neque injuria hunc "Valentem Hominem," tam in Medicina quam in Chirurgia, vocat Guido de Cauliaco. Diuturna

b 2, 23. c 3, 19. d 4, 7. e 3, 49.

certe

certe fuit Experientia inſtructus: idque pro Axiomate ponit, Artem hanc ex aliorum ſcriptis nullo modo perdiſci poſſe, ſed omnino opus eſſe, ut qui eam probe cognoſcere velit Operationes videat ipſe præſtetque. Atque idem ſpeciatim repetit de Calculo[q] agens: cujus extractionem ita particulariter deſcribit, modoque ab aliorum modis ita diverſo, ut fieri plane nequeat, quin Operator ipſe extiterit. Neque de hac re dubitandi locus relinquetur, ſi ea perpendamus quæ de difficultate inciſionis in Fæminis faciendæ notavit, propter Uteri poſitum inter Veſicam Rectumque Inteſtinum. Quæ fuerit hominis ſimplicitas, & quis Medicinæ ſtatus in ea ætate, conjicere licet ex illa cautione quam Artifici impertit: "Ne delectetur familiaritate "Laicorum. Nimia autem familiaritas contemptum parit, & etiam "per nimiam familiaritatem non ſic audacter & ſecure petitur remu-"neratio operationis condecenter. Et ſcias hoc unum, quod bona "muneratio de labore, & Salarium optimum reddit medicum au-"ctoriſabilem, & confortatur fides infirmi ſuper ipſum." Poſt Albucaſim, Hydrocephalum neque ſe vidiſſe unquam inciſione[a] curatum ait, neque curari poſſe exiſtimat. Quem tamen ſemel Cremonæ in Noſocomio ſponte ſanatum aſpexit, Puero, qui eo affectus eſſet, diu poſtea ſuperſtite. Et Experientia profecto conſtat, ſeroſos aliquando ſub hoc caſu in vaſa reſorberi poſſe humores, nulla interim Evacuatione Artis auxilio oborta. Puellam reſtituit Cauterio Fronti ſemel, & Occipiti bis admoto, ita ut hac ratione Aqua effluxerit. Unde hic Tumorem fuiſſe Externum apparet. Primus eſt, inter Recentes ſaltem, qui diſtincte Puerorum affectum iſtum deſcripſerit, qui ab eo Cruſta & Lacticium dicitur, a Græcis vero Achor, & ab inferioribus Latinis Lactumen vocatur; iſque curationem ejus quæ fieri poſſit abſque periculo exponit. Primus etiam videtur fuiſſe, qui Lotiones Mercuriales[b] pro Facie tradiderit. De Tumoribus cautionem perappoſitam habet, utrum iis Pus ſubſit necne rem dicens eſſe cognitu difficilem, ſi id in profundo jaceat, & in parte admodum craſſa. De quo haud alia ratione melius, quam ex tactu, judicari poſſe; & cautionem hanc ideo magis neceſſariam eſſe, quod ex ejus rei ignoratione Aneuryſma[c] quidam Abſceſſus loco inciderint.

Gulielmus De Saliceto.

Prioribus accuratius Herniæ Carnoſæ medelam tradit Gulielmus; quem affectum & curatu difficilem & aliquando periculoſum ait, quoniam abſque inciſione ſanari nequeat. Sedulo monet, ut excreſcentia carnoſa a Teſticulo ſeparetur penituſque evellatur; ac ſi Teſticulus noxam quoque ceperit, ut ipſe pariter eodem tempore excidatur. Neque aliam rationem ſua ætate bene unquam eveniſſe tradit. Excreſcentia hæc, quæ carnem omnino refert, plerumque ortum ducit ab extremitate Vaſorum Spermaticorum, ac circa Teſticulum obvolvitur, ea interdum magnitudine ut Caput Hominis exſuperet. Cujus cauſa nunquam alia eſt, quam vel humorum congeſtio, aut Vaſorum ſive ruptio, ſive contuſio: quas omnes cauſas

q 47. a 1, 1. b 1, 18. c 1, 23.

neceſ-

GULIELMUS DE SALICETO.

neceſſario ſequitur obſtructio, ſi non in amplioribus, at in Capillaribus ſaltem ductibus. Et in quacunque parte fit obſtructio, ex ea oritur non ſolum major Vaſorum diſtentio, ſed copioſior etiam in hæc Fluidorum derivatio, uti evidenter perſpici poteſt in Tumoribus quibuſlibet Inflammatoriis. Ita cum Vaginalium Tunicarum Vaſa obſtruuntur, Solidæ partes dilatentur neceſſe eſt, ex qua diſtentione præternaturali alia partis forma apparet. Una quidem via formari poteſt (quanquam hæc, uti alias ſignificatum eſt, haud ſola ſit) in qua naturæ haud niti neceſſe eſt ut, quemadmodum in aliis modis fit, nova vaſa procreet ad materiam eam ſuſcipiendam, quæ jugiter Tumorem alit. Tubuli cavæque fibrillæ corpori animali omnique ejus parti inſunt numero prope infinitæ; neque id profecto aliter quam ex innumeris ejuſmodi fibris conſtat. Quarum plurimæ, ex minutioribus ſaltem, in ſtatu naturali vel penitus vacuæ ſunt, vel parum diſtentæ: tamen a fortuita quavis noxa capacitatem ſuam facile augent, & inſolitam humorum quantitatem intra cavitates ſuas recipiunt; atque ita, accretione paulatim facta, oriuntur Sarcomata Fungique: uti cum arboris cortici vulnus aut contuſio illata eſt, nodi ac tubera inſurgunt. Atque hanc communiſſimam eſſe viam qua natura tales excreſcentias producere conſuevit, evidentius patebit, ſi paria quædam exempla conſideremus, ubi quem ea ſequitur operandi modus clarius eluceſcit. Annon Ovum, quando in Uterum decidit, a geniali illic calore nutritum ſeſe expandit, ac tenuia propellit vaſa, eadem plane ratione qua Vegetabilium ſemina in humo germinant? annon hæc ipſa vaſa Embryi rudimenta ſunt, quod ſua ſe forma explicat, ubi hæc ad juſtam magnitudinem pervenerint. Ipſæ Vaſorum Umbilicalium extremitates in Placentæ genus quoddam contexuntur, quæ ideo nomen illud obtinuit: atque eædem in Uterum quoque eo modo inſinuantur, ut cum hujus Vaſis, unde in illam Sanguis derivatur, oſcula ſua conjungant. Neque Ovum tantummodo in Utero, ſed Ovarium quoque ipſum injuria aliqua ſæpiſſime in immenſam molem intumeſcit. Verum huic argumento nihil majorem lucem affundit, quam ipſius Uteri contemplatio. In Fæminis non prægnantibus Uterum eſſe admodum tenuem omnes novimus; ac vaſa, quæ ingenti numero per ejus tunicas diſcurrunt, ita contorta & contracta ſunt, ut perquam exigua appareant: at graviditatis tempore, præcipue in extremis menſibus, Tunicæ ejus multo craſſiores reperiuntur, Uteri ipſius fundus pollicis craſſitudinem ad minimum æquat, & vaſa incredibili modo diſtenduntur. Et quo melius conſtet hæc non alia eſſe vaſa ab iis quæ ante prægnationem fuerant, ſed dilatata tantum modo ſupra expoſito: quando mulier fætum jam enixa eſt, & Lac ad Mammas fluens Revulſionem efficit, Uterus ad priſtinam ſuam anguſtiam, Tunicæque ad uſitatam tenuitatem redeunt. Ita cum ad Vaginales Tunicas fit humorum fluxus, vaſcula omnia ſeſe reſerant diſtenduntque, quoad excreſcentiam demum carnoſam producant: uti vulneribus ulceribuſque caro nonnunquam ſupercreſcit. Interdum moles hæc carnoſa

nosa non modo Tunicæ isti, sed Scroto etiam adhæret: eodem modo ac Utero Placenta adnectitur. Est ubi (quanquam id haud frequenter incidat) adeo laxa jaceat & ab ambienti membrana diffluens, ut ab hac facile divelli queat, quod ab hoc itidem Scriptore animadversum est; neque id ullo modo explicationi ei repugnat quam de ejus productione attulimus. Caro enim ex diversis fibrarum laminis constat; cumque una ex his tumefacta sit, facile concipi potest quemadmodum a cæteris divelli ac separari queat. Clavi ac Verrucæ fiunt e diversis Cuticulæ lamellis a se invicem disjunctis; magnumque sæpe Hydatidum distinctarum numerum videmus, quæ nonnunquam ex Vasorum Lymphaticorum Tunicis efformantur. In hoc casu, ubi excrescentia a Vaginali Tunica separari potest, eam excidere licet, relicto, sicuti hic propositum est, ipso Testiculo, modo Pedunculus, sive Radix ejus, haud nimis longa sit. Sed plerumque ita arcte ei adhæret, ut vix auferri possit, nisi eximatur una Testiculus: quæ quidem Operatio & facile & tuto administratur, si Sarcoma vel Scirrhus haud ultra per Vasa Spermatica in Ventrem excurrat: sub quo casu prudens Chirurgus haud temere famam suam in discrimen adduxerit curationem moliens quæ ad exitum perduci non potest. Frequentia sunt exempla Sarcoceles cum Hydrocele junctæ: immo interdum Hydrocele, vel etiam Epididymidis Tumor habitus est pro Sarcocele: quorum ab utroque hæc curiose distingui debet. Sæpissime tota Testiculi substantia fistulosa est, & in Pus omnino conversa. Id ubi ita est, quanquam aliquando nullum appareat Symptoma per quod sine dubitatione judicari possit, utrum integer necne sit Testiculus, tamen Auctoris nostri consilium, qui hunc eodem tempore excidi jubet, haud ineptum videtur. Interdum Hernia Carnosa indurescens in Scirrhum abit; unde ei Tophaceæ nomen indidit Scacchus. Eam Severinus in albam quandam concretionem abiisse notavit, quæ ovi vel ostrei testam referret. Sæpissime etiam ea in Cancrum desinit. Multæ ad Herniam hanc absque excisione depellendam tentætæ sunt rationes; hominem unum commemorat Matthiolus, pluresque Scultetus, qui curati sint Ononidis pulvere intus sumto, Topicis quibusdam adjectis: verum neque hoc Specificum, uti ab his & aliis nonnullis vocatur, nec alia quævis Medicina, huc usque ita prosperos eventus habuit, ut non plerumque unicum ejus remedium deprehensum sit Incisione niti, quod etiam a Gulielmo ita esse proponitur. Hildanus inquit, haud plusquam semel se vidisse Sarcocelen quæ lævum occupasset Testiculum: atque inde animadvertit dextrum esse Sarcocelæ magis, sinistrum autem Hydrocelæ obnoxium; verum hæc distinctio, uti nullo naturæ fundamento inniti videtur, ita nec aliorum (nisi raro fortasse) Experientiæ respondet: quas autem ille rationes ejus rei affert ita parum firmæ sunt, ut quanquam res ipsa sic se haberet, tamen adhuc in dubio hæreremus quam ob causam ita eveniret.

GULIELMUS DE SALICETO.

GULIELMUS DE SALICETO.

Multa Gulielmus Methodi a se servatæ in Vulneribus [d] exempla profert; & curationes quædam ab eo minime vulgares videntur fuisse præstitæ. De Vulneribus Thoracis loquens, nonnulla habet observatione perquam digna de Nervis ejus loci [e]; nam eos qui a Sexto & Septimo Pari proficiscentes e Cerebro Nuchaque oriuntur, Thoracis Voluntario motui inservire ait, cæteros autem Naturali sive Vitali. Quod per Apoplexiæ Symptomata illustrat. Hanc rem ideo notavi, quoniam hæc opinio eadem plane est ac ea quam tenuit celebris noster Willisius, primus Nervosi Systematis inventor, qui differentiam usuum Cerebri ac Cerebelli in eo consistere voluit, ut hoc Vitalem sive Involuntarium motum, illud Animalem sive Voluntarium præstaret. Verum hæc sententia funditus everti potest ex ipsorum Nervorum contemplatione: siquidem partes haud paucæ, quæ Voluntarios duntaxat motus recipiunt, uti lingua, os, oculi, ac tota facies, Nervos habent a quinto, sexto, septimo, & octavo Pari, qui oriuntur omines ex Medulla Oblongata, quam ad Cerebellum pertinere inquit Willisius. Motus quidem Cordis, Diaphragmatis, &c. qui sunt ex Involuntariis, continuari possunt, si Cerebellum relinquatur, quanquam Cerebrum sit exemtum: ut in simili casu Circulatio quoque in Cane peragitur ad duos vel tres dies; in Apoplexia item, postquam Voluntarii omnes motus cessaverint, manent respiratio ac pulsus. Verum hoc haud ideo contingit quia Cor & Diaphragma Nervos suos a Cerebello habeant, sed quoniam hi Musculi Antagonistis careant: minor autem Spirituum copia ad exercendas Vitales functiones sufficit, quanquam ad Voluntarios motus præstandos eadem sit parum efficax. Atque idcirco Vulnera in Cerebro sæpissime curantur, quæ in Cerebello semper fere lethalia sunt, idque a Symptomatis ea comitantibus satis aperte denunciatur, vomitu nempe, animæ defectione, singultu, pulsuque intermittente. Neque in hac re distinctio facta a Sennerto inidonea est: is enim Vulnera in Cerebro perniciosa esse ait haud tantum quia id læsum sit, quantum ex eo quod vitales functiones perturbantur, quod quidem vulnerato Cerebello fieri necesse est.

LANFRANCUS.

Ex Gulielmo de Saliceto omnia fere hausit Lanfrancus, Methodo tantum ejus immutata; ac licet Theodoricum nominet, Gulielmi tamen, cui multo plura debet, quantum video, haud commeminit. Mediolani natus est, & in Galliam profectus Lugduni litteris operam dedit; Annoque MCCXCV Lutetiam se contulit, in qua Urbe [f] Anno proximo Opus id quod in manibus habemus absolvit. Is in quibusdam rebus satis singularis videtur; nam Extractioni Calculi vehementer adversatur, quia se quosdam nosse inquit, in quibus id [g] Generandi facultatem sustulerit; Sectionem & Caustica in [h] Hernia damnat; Terebræ [i] quoque usum omnino improbat, plures sine ea curari affirmans, & ut sinistrum hujus operationis eventum doceat, ad Praxin Anselmi de Januis provocat. Historiam narrat hominis,

[d] 2, 5, 7, 15, &c. [e] 4, 3. [f] 3, 11. [g] 3, 3, 8. [h] 3, 3, 7. [i] 2.

qui,

qui, cum Vulneri Capitis Convulsiones[k] supervenissent, tamen ad sanitatem pervenerit; at si Febris Convulsiones comitetur in Capitis aut Nervorum Vulneribus, nunquam aliquem servatum se vidisse tradit.

LANFRANCUS.

Horum omnium Scriptorum, ac diuturnæ suæ Experientiæ ope, Artem Chirurgiæ redegit in Systema, A.D. MCCCLXIII, cum jam valde provectus esset ætate, Discipulus N. Bertrutii, Guido de Cauliaco. Ac licet, ipso fatente, haud multa adjecerit (nam adjecit quædam) nova antiquis inventa, tamen Hippocrati comparatur a Fallopio Scientiæ Chirurgicæ judice non inidoneo. Monspelii Professor fuerat Guido, per multos annos Medicinam exercuerat Lugduni, & Avenione demum consedit, ubi Papæ Clementis & Successorum ejus fuit Medicus. Sextum duntaxat Pauli Librum a se visum testatur: ex quo fructum certe cepit non mediocrem, quippe cum hunc sæpissime exscribat. E cæteris Scriptoribus primariis Albucasim præcipue, idque optimo cum judicio, sequitur. Illud non animadvertere nequeo, quod inter plurimos Auctores ab eo memoratos, Celsum ne nominet quidem: quem hujus ætatis Scriptoribus, æque ac Arabibus, ignotum comperio. Libros a se in Opere suo contexendo lectos consultosque enarrat Guido; Traductionemque Librorum aliquot Galeni e Græco paulo ante factam Roberti Siciliæ Regis jussu, a Nicolao de Regio, patria Calabro, & Græcæ Latinæque linguæ peritissimo, collaudat: quam Latinæ Versioni ex Arabico factæ, tunc temporis in usu apud omnes, longe præcellere existimat. Neque varios hos Scriptores solum enumerat, sed de iis judicium quoque suum profert: ac licet ipse stylo scribat plane barbaro, libere tamen de illis ac non inique loquitur. Ad hæc, brevem nobis de Chirurgiæ suis temporibus conditione Historiolam tradit: ex qua discimus inter Professores hujus Artis quinque tum fuisse Sectas. Quarum Prima Rogerium & Rolandum & Quatuor Magistros secuta est, hique indiscriminatim omnibus Vulneribus Abscessibusque Cataplasmata admovebant: Secunda Brunum & Theodoricum, qui in iisdem occasionibus Vino tantum utebantur: Tertia Gulielmum de Saliceto & Lanfrancum, qui media quadam via insistentes Vulnera Unguentis mollibusque Emplastris tractabant: Quarta, Germanorum erat Secta, qui castra sectantes Oleum, Lanamque, Potiones, & Incantamenta promiscue adhibebant: Quinta, Mulierculorum Vulgique imperiti, qui in omnibus Morbis ad Sanctos duntaxat confugiebant. Atque in omnes pariter idoneam hanc animadversionem subjicit, mirari se quod alius ex alio indesinenter exscribat, & in eodem universi tramite gradiantur, sese invicem ritu Gruum sequentes.

GUIDO DE CAULIACO.

Historiam narrat hominis qui, postquam ei Cerebri partem exemerat, ad sanitatem redierit: quod fortasse inter prima hujus generis exempla in Arte Chirurgica[l] extat; nam Galenus aliique Scriptores Cerebri tantum Vulnera commemorant, de parte ejus quæ ablata

k 3, 1, 15.

l 3, 11.

sit

GUIDO DE CAULIACO.

ſit tacentes. Caſum tamen incurabilem cenſet Guido, ſi tota, uti id exprimit, Cella [d] exeat; quanquam hujuſmodi noxam a Magiſtro ſuo, Hugone de Luca, ſanatam narret Theodoricus [f]. Verum hæc fortaſſe inter Fabulas ejus ponenda eſt a Guidone perſtrictas [g]. Herniæ Inguinalis & Inteſtinalis curationem hic particulariter exponit, ac diverſas ejus medendi rationes docet, tam per Sectionem, quam Cauterii, atque Cauſticorum ope: Cauſtica vero cæteris modis præfert, Operationem ipſam fuſe deſcribens, quam a Magiſtro ſuo Petro de Bonanto tricies feliciter præſtitam ipſe viderat. In hoc & aliis compluribus locis multa inveniri poſſunt, quæ Recentiores, ut a ſe reperta, venditarunt. Tagaultius quidem Auctoris hujus ſenſu expreſſo ſtylum perfecta Latini ſermonis elegantia expolivit: ſed præterquam quod multa a Guidone tradita omiſerit, interdum quoque, Jouberto judice, mentem ejus haud aſſequitur, & interdum, cum ab eo diſſentit, in errore verſatur.

Guidoni valedicere nequeo, priuſquam mentionem habuero memorabilis deſcriptionis ab eo traditæ de [h] Peſte, quæ A. D. MCCCXLVIII, inauditam mortalibus ſtragem intulit. Hæc, in India orta, totum peragravit Terrarum Orbem, & quartam Humani generis partem abſumſit. Per tres Annos in Oriente duravit, atque illic maxime perniciosa extitit; Avenione per ſeptem Menſes deſæviit. Fuerunt ejus ſpecies duæ. Altera, quæ per duos primos Menſes graſſata eſt, cum Febre vehementi apparuit, & Sputo Sanguinis, haud abſimili modo ei quam ſuo tempore notavit Fracaſtorius; ne unus quidem ita correptorum ſuperſtes evaſit, ſed omnes intra triduum fato ceſſerunt. Altera ſpecies, quæ priorem excepit, cum Febre continua invaſit, Carbunculis, & Abſceſſibus, præcipue in Inguine & ſub Alis; hæc priorem lethalitate æquavit, præterquam in ejus declinatione: atque in eo diſcrepabat, quod hi intra dies quinque moriebantur. Guido, Peſte hac durante, commoratus eſt Avenione: circa finem cujus ipſe contagio tentatus per ſex ſeptimanas ita graviter laboravit, ut de eo actum videretur, ſed Bubonis ope tandem feliciter evaſit.

Notavi antea pleroſque memoratos Scriptores, una cum Guidone ipſo, ex Albucaſi præcipue plurima hauſiſſe; verum in hac re ab ejuſdem propoſito in Chirurgicis ejus operibus deflectunt, quod intra Chirurgiam, atque Operationes quæ manum exigunt, minime ſe contineant, ſed alios quoque affectus externam quamvis applicationem poſtulantes tractent, in quo Avicennam cæteroſque Arabas imitantur. Id conſilii in animo habuiſſe videntur, ut abſolutum nobis Medicinæ Corpus relinquerent; ſed eorum ſcripta pretii majoris fuiſſent, ſi religioſe intra Profeſſionis ſuæ limites ſubſtitiſſent, cum in Chirurgia ſæpe obſervationes novas nec inutiles tradant, at extra hanc nihil quicquam de ſuo adjiciant.

d 7, 2, 7. f 2, 2. g Cap. Singul. h 2, 2, 5.

Inter Scriptores hujus ætatis atque classis, Anglus quidam extitit, mentione saltem dignus. Nomen ei Johannes Ardernus, Chirurgus suo tempore haud ignobilis. Habitasse se Newarkiæ ait ab A. D. MCCCXLIX quo erupit Pestis, usque ad Annum MCCCLXX: ac tum Londinum migravit, quo fama ejus diu ante pervenerat. Artem quoque hanc exercuisse se testatur, priusquam Henricus Comes Derbiæ adeptus esset Ducatum Lancastriæ A. D. MCCCL: unde haud verisimile est eum ita diu vixisse ut Regis Henrici Quarti Chirurgus esse potuerit. Is Volumen nobis de Medicina & Chirurgia ingens reliquit, sed in quo hæc præcipue tractatur. Multi ejus Manuscripti Codices apud nos extant; ac miretur aliquis id nunquam adhuc fuisse impressum, cum fortasse haud minus utile opus esse possit alio quovis his temporibus scripto, si excipiatur Guidonis Liber. Primus videtur in hac gente Chirurgiæ studia excitasse; nam Populares nostros supra memoratis in Operationibus parum versatos fuisse credibile est, hique ex Recentioribus omnia sumserunt. Vir proculdubio Ardernus fuit Experientia instructus: quod ex Historiarum numero in hoc Opere descriptarum abunde constat. Simplicitatis quidam color ubique in eo elucescit: & quanquam Empirices ac Superstitionis etiam aliquando magna illic mistura est, tamen, pro conditione Medicinæ ac Chirurgiæ istis temporibus, merito haberi potest Chirurgus & satis peritus, & quod proxime optandum est, probus atque integer. Sunt quædam in ejus Scriptis præcepta haud futilia, eo insuper modo tradita, ut Lector ex iis proficere valeat; magnum quoque habet Medicamentorum delectum, quorum haud pauca ipse invenit: & eorum aliqua etiamnum in Pharmacopœa nostra locum obtinent[a]. Novum pro Clysteribus Instrumentum repperit; de quibus fuse agens Salem pro optimo in hunc usum Medicamento commendat. Multus autem est in enarranda Clysterum utilitate, sive ad curandos sive ad præcavendos morbos adhibeatur; atque ex ejus verbis conjicere licet hanc rem istis temporibus neque multum usitatam fuisse neque intellectam: nam is ita ait, "In hoc "invigilet Medicus, & in operatione non sit negligens neque teme-"rarius, quoniam opus est perfecti Magistri, pro quo centies pecu-"niam & famam in locis maxime distantibus acquisivi." Et, juxta hunc, ea in operatione ista præstanda est dexteritas, cum aliquis Colico affectu & Intestinorum occlusione laboret, ut Londini, cum pluribus vicibus Lumbardi (qui fortasse hanc rem æque ac Fænus exercebant) Clysteres suo more incassum adhibere tentassent, suo modo ipse feliciter opem attulerit. Porro Clysteris usum bis vel ter in singulos annos suadet; cujus auxilii, ut is inquit, "beneficium ne-"mo potest dinumerare, habeatur ergo in reverentia."

JOHANNES ARDERNUS

In eodem Opere comprehenditur Tractatus satis longus de Fistula in Ano, a Johanne Reado traductus A. D. MDLXXXVIII: quodque magnopere mirandum est, ait Ardernus nunquam se nosse quenquam vel de ullo audivisse suis temporibus, qui eam curare præ se

[a] Valentia Scabiosæ, Tapsivalentia, Tapsimel.

JOHANNES ARDERNUS

ferret, præter Fratrem quendam qui cum Walliæ Principe in Aquitania fuiſſet; ſed & ipſe erat hominum deceptor, cum Ardernus plurimos ſanaverit a Fratre, ut incurabiles, relictos. "Antiqui, ut "inquit ille, nihil de ea cognoſcebant, & ſe non inveniſſe confeſſi "ſunt: quia Deus, qui Sapientiæ diſtributor exiſtit, a prudentibus "& ſapientibus multa abſcondit, quæ poſtea dignatur Simplicibus "revelare." Illud equidem pro certo habeo, Operationem iſtam fuiſſe iſtis temporibus rariſſime tentatam; nam ex omnibus Recentioribus Chirurgis, paulo ante a me memoratis, nullus eſt qui de ea ex profeſſo agat, præter Gulielmum de Saliceto: qui quidem ejus adminiſtrandi modum deſcribit, quæ per Ligaturam fiat & ultro citroque filum trahendo Serræ more, quod utique vehementem dolorem moveat neceſſe eſt. Cauſa vero, cur ita pauca in Latinis hiſce Auctoribus de Operatione iſta Chirurgica reperiamus, haud alia fortaſſe eſt, quam quod ipſe, ex quo omnes reliqui ſua hauſerunt, eam multis in caſibus fieri vetet Albucaſis: cumque eandem admittit, Actuale Cauterium in ea cuivis alii rationi ab Antiquis adhibitæ præponit. Ii vero, quod Cauterium illud horribile & anceps remedii genus videretur, nunquam id admotum conſpexerant: ac licet poſtea ſit a Fabricio ab Aquapendente commendatum, tamen popularis noſter Alexander Readus[b] eum qui "illo uti ag-"greditur haud ſecus facere exiſtimat, ac ſi Gallum Gallinaceum "clauſis oculis fuſte proſternere tentaret."

Ambas Operationis præſtandæ rationes narrat Ardernus, & hanc quæ per Ligaturam, & illam quæ per Inciſionem fit, eodem modo quo fuſe a Celſo Pauloque proponuntur: atque ex Paulo quidem iſta præcipue videtur ſumſiſſe. Tamen & nova quædam Inſtrumenta deſcripſit, uti Tendiculum: & Veteribus Recentia nomina impoſuit, ſicut Specillum, "Sequere me" vocavit, Paulique Falcem "Acus "Roſtratæ" appellatione donavit, & Filum quod ad faciendam Ligaturam trajici debet "Frænum Cæſaris" dici vult. Nam hæc Artis vocabula in Auctoribus præcedentibus nuſquam invenio.

Ex ipſius verbis conſtat multos eoſque optimæ notæ Viros hoc malo laborantes ſeſe Arderno commiſiſſe, qui miro eos cum ſucceſſu tractavit. In pretio paciſcendo[e] perquam diligens eſt: ac Medicos monet ut pro ea quantum obtineri poteſt accipiant, & obligationes firmas conſtituant uti pecunia ſtatim poſt curationem numeretur. Neque ejuſdem cautionis in aliis caſibus obliviſcitur[f]: atque hanc ideo conſuetudinem iis temporibus invaluiſſe credo. Plurimas nobis Formulas contra Urinæ Ardorem tradit, qui vocabatur "Chaude Piſſe:" quem aliquando ex Calculo oriri docet. Paſſim vero de Abſceſſibus ac Tumoribus Scirrhoſis in Pene natis loquitur: nihil interim omnino ſignificans, quo eum hæc e Venere orta putaſſe credamus. Idque luculenter probat celebris ea de Rectore quodam Hiſtoria: cujus malum a longe diverſa cauſa originem duxit[a].

b Lect. 11. e Centum Marcas (a Nobili) vel XL libras cum Robis & Feodis —— & Centum ſolidos per annum ad terminum vitæ —— f Inflatio in Virga —— LX ſolidos. a In Virga virili cujuſdam Rectoris pruritus repente acceſſit, ita quod a fricatione abſtinere non potuit: fricato vero per aliquod tempus, &c.

Illud

Illud amplius de hoc Auctore animadvertam, quod utcunque Caustica ex Auripigmento & Arsenico sublimato facta memoret, tamen ea probitate sit, ut longam nobis Historiam narret perniciosorum effectuum, quos illa in duobus ægris a se, cum Júvenis esset, tractatis produxissent. Et hi quidem casus sine præjudicio videntur relati, atque ejus momenti sunt ut alios ab eadem temeritate absterrere debeant.

JOHANNES ARDERNUS

1488. Hoc spatium temporis, quantumvis sterile, mirabilem quendam Morbum protulit, nulla in gente aut ætate prius cognitum; quique, postquam per aliquot subinde annos revertisset, prorsus tandem evanuit. De Sudore Anglico loquor, ita dicto quod in Insula nostra primum apparuerit; atque ideo minus mirum est quod a populari nostro, celebri illo & erudito Caio, fuerit accuratissime descriptus. Prima hujus morbi initia fuerunt in Exercitu Regis Henrici Septimi A. D. MCDLXXXIII, statim atque e navibus in terram in Portu Milfordiæ copias exposuisset; isque Londini sæviit a vigesimo primo die Mensis Septembris usque ad finem Octobris. Quinquies rursus in Angliam revertit, Æstate semper; prima vice, A. D. MCDLXXXV: secunda, A. D. MDVI: tertia, A. D. MDXVIII, idque tum ea violentia, ut trium horarum spatio mortem attulerit; multi nobilium ex eo perierunt, atque in plurimis urbibus dimidia pars vulgi absumta est. Quarta vice, A. D. MDXXVIII, apparuit, ac tum intra sex horas perniciosus extitit; multi de Aulicis rapti sunt, & Rex ipse Henricus Octavus ex eo in discrimen venit. A. D. MDXXIX, neque post vel ante id tempus, Belgiam & Germaniam invasit: atque in hac non modo magnam hominum vim peremit, sed Colloquium Marpurgi institutum abrupit inter Lutherum ac Zuinglium de Eucharistia. Ultima vice apud nos rediit A. D. MDLI: & Westmonasterii uno die centum ac viginti homines sustulit: atque ex eo Filii duo Caroli Brandoni, Duces Suffolciæ ambo, diem suum obierunt. Salopiæ præsertim, ubi commorabatur Caius, vehementissime desæviit. Nam descriptio ejus ab illo tradita similem eum Pesti Athenieni facit. Neque inidonea est appellatio huic ab illo indita, qui Febrem Pestilentem & Contagiosam Ephemeram vocat; nam Sudorem pro jus Febris Symptomate tantum aut Crisi habet. Hæc autem sequenti modo homines adorta est; in initio pars aliqua tentabatur, accedebat calor & æstuatio intus, sitis nulla potione extinguenda, inquietudo, ventriculi & cordis ægritudo, (vomitus tamen ut plurimum aberat) capitis dolor, & delirium, postea languor, atque ingens in soporem propensio; pulsus velox, & vehemens: respiratio frequens & laboriosa. Morbo Pueri, Pauperes, Senesque minus obnoxii erant. De cæteris vix quisquam ab eo tutus fuit, longeque plurimi interierunt: atque in ista urbe, ubi per septem menses duravit, mille homines sublati sunt. Etiam ii, qui in Galliam Flandriamque peregre profecti erant, haud incolumes manserunt: &, quod magis mirum est, in exteris nationibus Scoti illæsi, Anglique tantum tentati erant,

Sudor Anglicus.

neque

Sudor Anglicus. A.D. 14

neque in Anglia peregrini afficiebantur. Nemo, nisi post viginti & quatuor horas ab invasione, convalescebat. In initio Medici hærebant quanam ratione morbus tractari deberet; & curatio omnis in eo vertebatur, ut Sudor eliceretur perpetim, quod diu continuari necesse erat, nam eo suppresso discrimen ingens aut mors ipsa imminebat. Igitur quiescere æger, & in lecto continere se debebat, vitato frigore. Quod si Natura per se parum sufficeret, Ars in subsidium vocata Sudorem cum fructu provocabat Medicamentis, Stragulis, Vino, &c. Furor ejus post quindecim horas levior: discrimen autem usque ad horam vigesimam quartam permanebat. In quibusdam Sudorem denuo prolicere opus erat: idque in validis temperamentis ad duodecimam vicem. Periclitabatur autem valde, quisquis e lecto consurgebat; & quidam, eo quod minus insudassent, in Febres periculosas decidebant. Carnibus ex toto abstinendum: potione item, per sex horas priores; septima enim morbus increscebat, nona delirii accessio; somnus omni ratione prohibendus. Experientia constat, uti notavit Cancellarius Baco, morbum hunc fuisse quandam potius Naturæ commotiunculam, quam obstinatum contra remedia, si mature atque congrue remedia ista adhibita essent; nam cunctis rite administratis, æger plerumque ad sanitatem redibat.

Lues Venerea. A.D. 1

At sub exitum Decimi Quinti, & initium Decimi Sexti Sæculi, nova rerum facies surrexit: alia certe tum Medicinæ erat forma, atque ejus ætatis Historia quamplurimas res suppeditat multo magis notatu dignas longa ea narratione a Clerico facta de vano illo Paracelsi Systemate: quæque, si tempus spectemus, multo maturius eo contigerunt. Etenim hoc spatium haud minus celebre fuit illo inter Arabas supra memorato, ob recentis Morbi eruptionem, qui incredibili furore Europam omnem brevi peragravit, pluresque, quam Variolæ, mortales absumsit. De Lue Venerea loquor, quæ a Columbi comitibus huc apportata est ex India Occidentali, ubi tum Epidemica & Scabiei instar contagiosa erat. Aliqua ejus vestigia A. D. MCDXCII apparuerant: sed cum haud ita multum se diffudisset, vix ab hominibus notata est; tamen duobus post annis in obsidione Neapolis Gallicum infecit exercitum, atque hoc modo intra breve tempus sese per Italiam, Galliam, & Hispaniam propagavit contagium: nec ita multo post per Europam omnem, Asiam, atque Africam. Haud a proposito alienum erit hic notare eventum satis insignem, Hispanos scilicet qui ex prima in Americam Expeditione Luem hanc contagiosam domum inde retulerunt, alterum paulo postea haud levioris contagii morbum, Variolas utique, illuc, consentientibus optimis quibusque Scriptoribus, invexisse: ex quo, juxta Historiam, multi Principes Indici, tam Peruviani quam Mexicani generis, perierint. Sunt etiam aliæ de origine istius Luis narrationes, quæ tamen in temporis ratione conveniunt; eam Sydenhamus

e Guinea

e Guinea advectam dicit: Manardus autem [m] refert, famosam quandam Meretricem Valentiæ in Hispania, quæ cum homine Elephantiasi infecto rem habuisset, contagium Viris plusquam quadringentis communicasse, quorum nonnulli Carolum Octavum in Italiam secuti sint. Verum hæc Mulier haud improbabiliter ipsa ab iis, qui ex America venerant, infici potuit. Vix quicquam de hujus Morbi Symptomatis aut Curatione habet Clericus; atqui, ut hæc res fortasse omnium maxime mira est quæ in omni Medicinæ Historia occurrant, si vel causam productionis ejus, vel atrocitatem veneni, vel novitatem originis consideremus, haud abs re erit subnotare qua primum forma apparuerit, & quemadmodum hanc postea variaverit, quos progressus fecerit, & quænam recentes medendi rationes tentatæ sint ad sistendam novæ hujusce Pestis violentiam. Parvam itaque ejus delineationem expediam, prout sese per annos quinquaginta aut sexaginta ab ortu suo in his regionibus ostenderit: unde perspici potest & opinio & Praxis eorum qui hoc tempore vixerunt, & aliquid de ea litteris mandarunt.

Lues Venerea.

Sed antequam id aggredior, haud inutile erit observatu, quod & sub primo Morbi hujus ingressu, & post illud tempus, multi extiterint, qui cum neque cogitare neque ratiocinari didicissent nisi quantum via illis esset ab Antiquis præmonstrata, multam in eo operam impenderunt ut probarent affectum hunc tam Græcis quam Arabibus fuisse cognitum, licet ab utrisque imperfecte descriptum, atque expressum sub variis nominibus diversarum Leprarum, Exulcerationum, & aliorum vitiorum quæ Cutim occupent. Et exempla hic abundant, quemadmodum Antiquorum verba ad præsentem usum torqueri & perverti possunt, ut ita præjudicatam aliquis defendat opinionem; nam in disputando ii disjecta ac divulsa Auctorum verba in medium proferebant, aliud ab alio Libro excerpebant Symptoma, quoad demum ejusmodi Morbum ipsi effinxissent, cujus simile nunquam visum esset a Veteribus. Et eundem disserendi modum ii omnes tenuerunt, qui conati sunt ostendere, Variolarum descriptionem apud Hippocratem & Galenum extare. Huc referri debet inanis Huetii opinio de Eruptionibus, & Pustulis Vesicularibus, quarum narrationem affert e Vectio Valente, Aetio, & Gregorio Turonensi [a]. Scriptores & ratiocinatores hujus formæ lectionem quidem magnam præ se ferunt, simul autem absque judicio legisse se ostendunt. Nam ut hoc argumentum concludam, mediocri quivis intellectu præditus Historias evolvat a Gabriele Torella narratas, qui vixit & Medicinam exercuit quo tempore contagiosus hic erupit Morbus: ac tum judicet, utrum ullam ullius Morbi descriptionem ab Antiquis traditam huic Symptomatum formæ aptare valeat. Consideret attente quivis pulchram illam & accuratam Elephantiasis imaginem ab Aretæo delineatam, atque ex ea videat si germana aliqua inter hos affectus similitudo possit perspici. Pari certe ratione cum Johanne de Gaddesden crediderim, Chiragram atque Podagram,

[m] Epistol. 7, 2.

[a] Comment. de rebus, &c.

Lues Venerea.

gram, quæ ſunt duo genera Morbi ab eo Guttæ dicti, ſpeciem eſſe Lepræ ejus, quæ Elephantiaſis[a] vocatur: ac Veterum Elephantiaſin eandem eſſe cum Lue Venerea Recentium. Hominibus ſpeculationi tantum deditis, neque uſum Medicinæ habentibus, ingenio ſuo in his rebus libere indulgere permitto: iique, ſi ita tempus terere lubet, ope voculæ alicujus a Vetere quolibet Auctore uſurpatæ, honorem Antiquitati tribuere laborent, tali honore nequaquam indigenti; cujus exemplum in Valeſio habemus, qui ex deſcriptione Tiberii Imperatoris faciei a[b] Tacito facta, caſum hunc, eo ſenſu quo a nobis nunc ita dicitur, Venereum fuiſſe pronuntiat. Sed cum in nullo quoquam Affectu ab Antiquis expreſſo eadem reperiatur Symptomatum conjunctio, Lues hæc de qua loquor ita peculiaris viſa eſt in plurimis rebus ad eam ſpectantibus, ut plerique ex doctiſſimis experientiſſimiſque Medicis cito convenerint, novam fuiſſe mali ſpeciem, novæque originis, neque vel Græcis vel Arabibus cognitam. Hic, inquam, ejus ætatis hominum fuit ſenſus; Fallopii pater obſidioni Neapolis interfuit, ac de origine morbi ea Filio impertire potuit, quæ in hujus ſcriptis hodie legimus. Torella, ex primis qui argumentum hoc tractaverit, Recentem fuiſſe autumat; aliter enim ad ejuſmodi cauſam minime confugeret, qualis eſt Planetarum conjunctio. Lepra tum vulgaris fuit, neque ad productionem ejus, ipſo fatente, mirum adeo in Cælis Phænomenon neceſſarium erat. Jacobus autem Cataneus, qui ſcripſit aliquanto poſt, licet aliqua ſubinde apparuiſſe Symptomata notet cum Lepra communia, uti nunc quoque frequentiſſime accidit, tamen audacter Recentem eſſe Morbum pronuntiat; quare Paturſa a multis vocabatur, quod idem ei inter Indos erat nomen.

Hæc tum temporis de hac re cenſebant Europæi; atque ex Johanne Leone diſcimus, qui brevi poſt Luis iſtius eruptionem Africæ Hiſtoriam conſcripſit, eandem quoque illic opinionem invaluiſſe. "Siquis apud Barbaros[c], inquit, eo morbo inficiatur, qui Gallicus "vulgo dici ſolet, raro aut nunquam priſtinæ redditur ſanitati, quin "mors tandem inde conſequatur. Paucis admodum toto Atlante, "tota Numidia, totaque Libya hoc notum eſt contagium. Quod "ſi quiſquam fuerit, qui ſe eo infectum ſentiat, mox in Numidiam "aut in Nigritarum regionem proficiſcitur, cujus tanta eſt aeris "temperies, ut optimæ ſanitati reſtitutus inde in patriam redeat: "quod quidem multis accidiſſe ipſe meis vidi oculis, qui nullo ad"hibito neque pharmaco neque medico, præter ſaluberrimum jam "dictum aerem, revaluerant. Hujus mali ne nomen quidem ipſis "Africanis ante ea tempora notum fuit, quam Hiſpaniarum Rex "Ferdinandus Judæos omnes ex Hiſpania profligaſſet, qui ubi jam "in patriam rediiſſent, cæperunt miſeri quidam ac ſceleratiſſimi "Æthiopes cum illorum mulieribus habere commercium, ac ſic "tandem velut per manus peſtis hæc per totam ſe ſparſit regionem:

a Sunt ſpecies Lepræ meo judicio quæ vocatur Elephantiaſis. b Ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta. c Lib. I.

"ita

"ita ut vix ſit familia, quæ ab hoc malo remanſit libera. Id au- "tem ſibi firmiſſime atque indubitate perſuaſerunt, ex Hiſpania ad "illos tranſmigraſſe: quamobrem & illi Morbo ab Hiſpania" "Ma- "lum Hiſpanicum" "(ne nomine deſtitueretur,) nomen indiderunt. "Tuneti vero, quemadmodum & per totam Italiam," "Morbus "Gallicus" "dicitur. Idem nomen illi in Ægypto atque Syria aſ- "cribitur; unde male imprecantis Proverbium:" "Te Morbus male "perdat Gallicus." Atque eodem nomine in Anglia quoque cito vocatum fuiſſe comperio ex Teſtamento Doctoris Colleti, Eccleſiæ Sancti Pauli Decani, A. D. MDXVIII.

Lues Venerea.

Tamen fatendum eſt, paucos quoſdam inveniri locos apud Auctores, qui tempus illud præceſſerint quo Lues hæc initia ſumſiſſe dictum eſt, unde quis jure ſuſpicari poſſit aliquam illos, permediocrem licet, ejus notitiam habuiſſe. Quidam enim eorum, verbis clariſſimis, pro cauſa unius & alterius Symptomatis in Venereo morbo minime rari, afferunt, "Impuram Coitionem."

Gordonius, de Abſceſſibus Ulceribuſque & dolore Penis loquens, hanc eorum inter cæteras cauſam ponit, "Jacere cum muliere, cu- "jus Matrix eſt immunda, plena ſanie, aut virulenta." Atque ante hunc explicatior eſt Lanfrancus, qui in deſcriptione ejuſdem mali, quam, uti omnia fere, haurit ex Gulielmo de Saliceto, his ipſis verbis utitur[a]: "Ulcera veniunt ex puſtulis calidis virgæ ſupervenientibus, "quæ poſtea crepantur, vel ex acutis humoribus locum ulceranti- "bus, vel ex commixtione cum fæda muliere, quæ cum ægro talem "habente morbum de novo coiverat. Si quis vult membrum ab "omni corruptione ſervare, cum recedit a muliere, quam habet "ſuſpectam ab immunditia, lavet illud cum aqua cum Aceto miſta." Ex hoc loco Symptomatis hujus mentionem, atque hoc idem Medicamentum verbatim ſumit Johannes de Gaddeſden: & ea Capiti de Lepra inſerit: unde aliqui concludere volunt, veram hanc non fuiſſe Lepram, ſed Luem Veneream quæ eo nomine diceretur. Nam, ut illi affirmant, haud contagioſa Lepra eſt: neque coitu unquam communicatur. At quicunque Lepræ Hiſtoriam conſulit, Antiquos reperiet longe aliter de ea ſenſiſſe; Aetius[b] diſerte ait contagioſam eſſe, neque ideo tuto poſſe quenquam ad infectum accedere. Neque ob aliam veriſimiliter cauſam, rebus ſic ſtantibus, coitum pernicioſum eſſe affirmavit: vel Caſtrationis meminit, quam & ad curandum & ad præcavendum[c] hoc malum valuiſſe ipſe cognoſſet.

Avicenna[d] inquit, etiam aerem a Lepra infici, uti fit in Peſte, Variolis, & Morbillis; ac ſi contagium mediante Atmoſphæra propagari poteſt in Lepra, quanto actuoſius eſſe debet venenum in arctiſſimo contactu? Nuper quidem mos obtinuit, ut nullum morbo cuiquam contagium ſubeſſe diceretur, ne in Peſte quidem, quæ vel ob hanc maxime cauſam tantum terroris incutit; quod ad Lepram vero attinet, novos hos Medicinæ Præceptores hortor ut conſiderent,

a 3, 11. b 4, 1, 120. c 4, 1, 122. d 4, 3, 3.

Moſen,

Lues Venerea.

Mosen, Scriptorem omnium mortalium & antiquum maxime & nobilem, aliter prorsus sensisse; nam nisi ita esset, in Lege haud ita exacte ac particulariter ordinasset, quando & quo modo Puri ab Impuris separari deberent: neque ita rigide illos vetasset aut in iisdem Castris aut in eadem Civitate degere, ne spargeretur [d] contagium. Cumque id communicaretur accedendo ad ægrum, ac præcipue per tactum ejus, hoc fortasse optima ratio esse potuit, cur LXX Interpretes [e] in iis Capitibus ubi de Lepra agitur, vocem Hebræam, quæ ictum sæpe significat, Græce per verbum Αφὴν exprimant, atque ea in Anglica Traductione Pestis Lepræ vocetur. Sed ut ad Avicennam revertar, is ipse hujus modi commeminit, quo Lepra communicetur: atque hoc ipsum Symptoma profert, Ulcus scilicet Penis cum Ardore Urinæ, a Venere productum; quanquam nihil ultra de Impuritate ejus dicat, quam quod homo Lepra esset infectus. Auctores a me memorati unum hoc Symptoma nominant, quod coitui aliquando ortum debeat; cujus descriptio exactissime respondet Gonorrhœæ Virulentæ; verum haud alio quoquam affectu hominem ita infectum laborasse significant. Quod profecto Lui Venereæ haudquaquam convenit, quæ, ubi confirmata est, sub centum aliis formis perque centum alios affectus se ostendit. Neque majori cum ratione Fluxus se minus ita sæpe in Decimo quinto Capite Levitici memoratus huic casui aptari potest: nam si dierum numerum duntaxat consideremus per quos separatio imperatur, facile perspiciemus nihil prorsus illic de hoc Morbo intelligi. Ad hæc, manifestum est, existimasse omnes Orientales populos, etiam Gonorrhœam Simplicem, & Purgationes Menstruas, aliquid Impuritatis & Contagii admixtum habuisse: unde factum est ut ita laborantes iisdem fere, sub Lege Mosaica, ac Lepra infecti, cautionibus subjicerentur. Rhazes, qui, ut supra indicavimus, in Persia Medicinam exercuit, Ulceris in Pene meminit [g], quod ortum esset a singulari quodam genere Coitus, "Ascensione Mulieris supra Virum:" id tamen credo nullus quisquam ejusmodi fuisse arguerit, quale nunc Venereum Ulcus vocamus, aut ex eo tantum situ virus contrahi potuisse. Is ratiocinandi modus absurditatis manifeste convincitur; quasi vero Ulcus omne saniosum in hac parte Venereum sit, aut nulla alia ex causa oriri queat; aut quasi Coitus Impuri Gonorrhœa Virulenta effectus semper esset necessarius. Tales quidem opiniones ab Historia hujus Morbi optime refelluntur; ex qua luculenter constat hoc ipsum Gonorrhœæ Symptoma nonnisi quadraginta annis post Neapolitanam Infectionem emicuisse: neque vero id semper hodie Luem comitatur.

Sed, ut nihil taceamus, validius quoddam adhuc restat argumentum quod pro eorum opinione adduci potest, qui Morbum hunc antiquiorem existimant; id ex Gulielmo de Saliceto petere licet, qui exscriptore suo Lanfranco longius hanc rem persequitur. Is de Bubone loquens, hunc nonnunquam evenire ait,

[d] Levitic. 13.

[e] Levit. 13 & 14. Deut. 17, 8.

"Cum

"Cum accidit homini in virga corruptio, propter concubitum cum "fæda muliere, aut ob aliam caufam: itaque corruptio multipli- "catur & retinetur in virga: unde non poteft natura mundificare "virgam aut locum, primo propter multam plicaturam partium il- "larum, & propter ftrictam viam illius loci, unde redit, & regur- "gitat materia ad locum inguinum, propter habilitatem loci illius "ad recipiendam fuperfluitatem quamlibet, & propter affinitatem, "quam habent hæc loca ad Virgam." Verbis quidem hæc expreffa funt clariffimis: & uti prima hæc hujus rei fignificatio eft, ita nihil invenio quod ad præfens argumentum magis pertineat, neque id antea ab Auctore quoquam animadverfum deprehendi. Petrus quidem de Argileta, qui diu poft illum fcripfit, videtur omnia de hac re ex eo mutuari, idque ne prolato quidem ejus nomine: his duntaxat additis, "Unum recordor vobis, &c." nempe, fi Purgatio non adhibeatur ante Aftringentium ufum in Ulcere Virgæ, fore ut Bubo oriatur. Verum hoc, uti reor, minime probat Veneream Luem vel Gulielmo de Saliceto fuiffe cognitam: nam fi ejus cognitionem habuiffet, alia quædam profecto memoraffet Symptomata, æque in hoc cafu, ac Bubo eft, infignia. Atque hunc ipfum obiter tantum commemorat, ut aliquando a Coitu Impuro productum; quam caufam cum aliis promifcue affert Tumorem iftum, uti arbitratur ille, procreantibus. Cum Bubonis ille ita orti mentionem primus fecerit, exemplum erat forfitan particulare ab eo vifum, ac res ipfa alii caufæ tribui debebat perinde ac ifti; Bubones enim omnes nequaquam funt Venerei: ac de his dicendum eft, quod Experientia quotidie conftet, fiquando humor Ulcufve in quavis parte corporis perperam tractetur, fluxufque nimis mature cohibeatur, verendum effe ne Tumor Abfceffufque in vicino loco fuperveniat. Illud autem jure quis affirmet, corruptam materiam ex quacunque parte Penis fluere poffe, qui tamen fluxus haud fit Venereus, fed ex acribus ac virulentis humoribus ortus ifthinc exeuntibus. Nonnunquam vero, Glandis ipfius glandulæ eæque quæ ad Urethræ extremitatem pofitæ funt ea copia humores profundunt ut decipiant incautos, qui iftiufmodi fluxum Venereum effe perperam exiftimant; atque in illo cafu partes haud raro ita excoriantur, ut Phimofis nafcatur. Similiter in fluxu quovis vulgari ab his partibus, nifi materia fatis copiofe exeat, Bubo in Inguine nafci poteft, cujus origo rei Venereæ minime tribui debet. Neque ab ejufmodi corruptis humoribus Bubones tantum oriri poffunt, fed Abfceffus etiam in quavis parte Membrorum Genitalium: fimilifque contagio contrahi poteft per Coitum cum Muliere, quæ & Lepræ & Venerei morbi immunis, Ulceribus tamen in Pudendo Abfceffibufque infeftetur. Hinc licet explicare Putrefactionem illam in Johanne Gandavenfi animadverfam, atque * Exuftionem iftam toties in Hiftoria Anglica memoratam. Quicquid Veteres Medici noftrates ac Johannes Ardernus de re modo dicta fcripferunt, id omne ex Arabibus fumtum eft: qui

Lues Venerea.

* Brenning.

Lues Venerea.

in Excoriatione vel Ulcere quocunque Penis aut Vaginæ, Æſtum Urinæ commemorant, quem Traductores ſemper vel Ardorem, vel Arſuram, vel Incendium vocant: quare contra hoc magna Injectionum varietas ab illis præſcribitur. Verum argumenta his firmiora ex loco ſupra expoſito Gulielmi de Saliceto, & eo magis etiam ex Capite Theodorici antea indicato duci poſſunt: atqui Symptomata, ab utroque horum dicta Coitui ſuperveniſſe, nihil prorſus cum Venereis commune habent. Et quicunque Leproſorum Examen a Geſnero editum pervolverit, in tota Symptomatum Catalogo, ubi prope centum continentur, omnium ſpecie accurate perpenſa, ſex non inveniet, quæ cum Venereis in utrovis morbi tempore conveniant.

Verum hoc argumentum haud ultra perſequi lubet; nam, uti probe animadvertit Clericus, ſi vitium illud apud Antiquos innotuiſſet, ſine dubio Poetæ, quanquam a Medicis omiſſa ejus eſſet mentio, de eo non tacuiſſent. Quod etiam optime probat id æque incognitum fuiſſe primis poſteriorum horum Scriptorum temporibus; neque enim aliter fieri potuit, ut rem adeo ridiculi plenam faceta Dantis, Petrarchæ, & Boccacii ingenia ſilentio prætermitterent. Tibi autem, Vir Amiciſſime, de Antiquitate Morbi poteſtatem judicandi relinquens, ad enarrandam ejus Hiſtoriam, eo quo a Recentibus modo tradita eſt, progredior.

Nicolaus Leonicenus, magnus ille Græcæ Medicinæ Inſtaurator, qui Ferraræ Profeſſor extitit, primus de argumento hoc Librum conſcripſit. Sola ab eo memorata Symptomata ſunt, "Puſtulæ in obſcænis partibus orientes, quæ poſtea per totum corpus, ac præcipue in facie, cum dolore ſe diſpergunt." Sed hoc quidem opus pro Diſputatione Scholaſtica potiſſimum haberi debet; & ut recens erat iſta quæſtio, in eo operam præcipue ponit, ut oſtendat, quantam hic Morbus cum Elephantiaſi, Igne Sacro ſive Perſico, aliiſque affectibus a Veteribus deſcriptis ſimilitudinem habeat, quantumque ab iiſdem diſcrepet; multa itaque de cauſis ejus, ac nihil de curatione diſſerit. Utque uno verbo loquar, nullam is unquam videtur in hoc caſu Medicationem vidiſſe adhibitam. Idemque de Sebaſtiano Aquilano dici poteſt, qui eodem fere tempore ſcripſit: idem de Natali Monteſauro, qui Leoniceno adverſatus eſt, uti etiam de Antonio Scanarolo, qui Leonicenum defendit A. D. MCDXCVIII.

A.D.

Hoc ipſo tempore Medicinam exercuit Caſparus Torella, Cæſaris Borgiæ & Papæ Alexandri Sexti Medicus, qui ab hoc Pontifice poſtea Epiſcopus Sanctæ Juſtæ creatus eſt: verum hic chartas ſuas contexuit nonniſi poſt decem annos quam Artem hanc agitare deſiſſet. Hoc in ſermone is aliqua Leoniceno adjicit; nam Dolores Nocturnos, & varia Ulcerum Excoriantium genera deſcribit. Ratiocinatio omnis ab eo adhibita ex Avicenna depromta eſt, pro more iſtorum temporum, quibus temporibus univerſi doctrinam Arabicam ad Morbum referebant cui nullo modo competere poſſet. Hiſtorias tamen quinque ſubjicit, quibus ineſt inſigne aliquid ac novum. In Prima,

die

die ſecundo Ulcus Cancerosum apparuit, duriſſimum: ſexto, Dolores atrociſſimi ſupervenerunt: decimo, ingens Puſtularum multitudo. In Secunda, triceſimo die Puſtulæ: quinto & triceſimo, Dolores acuti cum Raucitate. In Tertia, poſt decem menſes, Cruſtæ & Dolores. In Quarta, Dolores ſtatim fere exorti ſunt: poſt duos menſes, Cruſtæ per univerſum corpus eruperunt, ac tum Dolor mitigatus eſt; atque ita per decem menſes res ſe habuit; exeunte anno, duo Ulcera in Crure apparuerunt, cum Dolore vehementi. In Quinta, Dolores memorat, Puſtulas, & Ulcera, unde Os pene nudatum ſit. Prima hæc videtur, quæ Morbi notitiam aliquam impertiat, deſcriptio, & ea ſane ſatis imperfecta; curationis autem modus etiam minus abſolutu. Quem modum ſui Principis (Borgiæ ſcilicet) tempore inventum ait; hic autem in Purgatione, Miſſione Sanguinis, Dilutione, & Balneis unice conſiſtit: neque diverſa ratio eſt ab ea qua Arabes uſi ſunt in Cutaneis quibuſcunque Morbis & Ulceribus. Quod ad Unctionem Mercurialem attinet, hanc pro pernicioſa improbat; notatque homines quam plurimos hoc modo ab ignaris fuiſſe Empiricis occiſos, atque inter cæteros Cardinalem de Segovia, Alonzum Borgiam, & ejus Fratrem. Suo tempore Unguentum Sarracenicum maxime in uſu fuiſſe inquit, quod contra Scabiem commendat Guido; idque, etſi dentes & Gingivas lædat, humores tamen per Os elicere. Duas quoque alias Unguentorum Mercurialium Formulas deſcribit: verum omnia iſta innumeris hominibus exitio fuiſſe, qui non mortui ſed peremti ſint: & temerarios hoſce Empiricos, ſi non in hac vita, at ſaltem poſt eam, hujus rei rationem reddituros. Ipſa ejus verba repeto, quo melius conſtet Medicationis ſtatus iſtis temporibus adhibitæ; neque dubitari poteſt quin primis ejus Morbi annis, antequam Medici naturam ejus & curationis modum probe perſpexiſſent, noxæ plurimum ægrotantes acceperint temeraria & indiligenti tractatione, haud utique minorem a Medicamentis quam ab ipſo Morbo. Fallopius quidem, de quo infra loquendum eſt, ſatis appoſite notat (idque ex eo verbatim ſumit Borgarutius) Medicos hoc tempore magnæ fuiſſe ignominiæ & deſpicatui obnoxios; ac ſi Hiſpani non indicaſſent, quemadmodum Lues in India (Guaiaco ſcilicet) curaretur, & audax quidam Chirurgus Mercurii uſum forte fortuna non reperiſſet, hanc etiamnum inſanabilem fuiſſe permanſuram. Quod ad Mercurium attinet, caſu certe obtigit, ut per Salivationem eo curari Morbum poſſe ſciverint: verum iis aſſentiri nequeo, qui facultatem ejus in Saliva movenda hoc tempore repertam eſſe exiſtimant. Nam præter ea quæ Guido notavit[n], conſtat hanc Mercurii poteſtatem, etiam cum inungeretur, Theodorico fuiſſe cognitam, quippe qui varia hujuſmodi Unguentorum genera deſcribat, ac regulas proponat, quam diu & quam ſæpe Unctio continuari debeat, uſque dum Fluxus incipiat; ægrum item cavere jubeat ne per medelæ tempus frigori ſe objiciat, neque lavetur intra quadrageſimum diem. Humor, ut ait ille, ex ore

Lues Venerea.

n 6, 1, 3.

inſtar

Lues Venerea.

inftar fluminis decurret; & pro certo fe noviffe modum hunc fucceffu non cariturum in Malo Mortuo, atque Scabie[q]. Mercurialia hæc Unguenta ab Arabibus fuiffe fumta, evidenter conftat; atque in hoc morbo feliciter tentata, cum ea in fimilibus proficere vidiffent, quales funt Scabies, Vitiligo, & Lepra. Hujufmodi externa Medicamenta in Cutaneis Affectibus Rhazes, Avicenna, cæterique imperant, uti haud eo confilio ut Salivam moveant, ita ne verentes quidem ejufmodi ab illis effectum. Cujus tamen aliquam notitiam habuiffe videtur, ætate pofterior, Alfaharavius; quippe qui curationem præcipiat, ubi os, lingua, gutturque præcipue intumuerit, cum corrofione & fædiffimo odore: id quod a fe frequenter vifum teftatur[a].

A.D. 1516.

Sed ut ad Hiftoriam noftram revertar, A. D. MDXVI, Johannes Almenar, Hifpanus, de hoc argumento Libellum edidit; fed in eo nihil quicquam defcriptioni a Leoniceno factæ adjecit. Mercurii quidem videtur ufum probare, verum eo modo quo Arabes illo ufi funt; nam ita longe abeft ut Salivationem excitare cupiat, ut cum ea apparuerit, nihil aliud moliatur, quam humorum derivationem in partes inferiores per Medicamenta ad hanc rem idonea.

A.D. 1518.

A. D. MDXVIII, Opus, in quo omnia a Leoniceno dicta repetuntur, vulgavit Leonardus Schmaus; neque illic novum quicquam invenio, præter mentionem Guaiaci, in Europam paulo ante allati. Verum eodem Anno, quædam de hoc Affectu fcripfit, Medicus Papæ Julii Secundi, Johannes de Vigo: ifque animadvertit, quemadmodum Puftulæ fæpe in Obfcænis partibus livefcant, & poft curationem rurfus efflorefcere foleant, ac poftea, Verrucarum inftar, omne corpus occupent. Poft fex feptimanas, vehementes Dolores percipiuntur; ac frequenter poft annum integrum, Ulcera virulenta, Nodi, Caries offium, & Abfceffus, Dolores qui Articulos præcipue Frontemque excruciant. Morbus autem confirmatur intra decem, duodecim, aut octodecim menfes; & in alios tandem aliofque affectus definit. Quod ad Curationem attinet, antiqua omnia remedia vana fuiffe indicat; & ubi is jam fefe confirmaverit, nihil fupereffe præter Unguenta Mercurialia, quæ per Salivationem malum omne intra feptem dies haud dubitanter expellant. Neque ab ullo antea hoc auxilii comprobatum video. Ceratum item Mercuriale in eundem finem defcribit, a fe millies tentatum: quod & ægroto fit tolerabilius, & in operatione tutius, & in eventu æque efficax. Chirurgus ille & Anatomicus infignis, Jacobus Carpus, five Berengarius Carpenfis, qui ineunte hoc Sæculo magnopere inclaruit, primus fuiffe Arcani hujus repertor vulgo creditur: atque ex eo immenfas opes congeffiffe, ita ut quadraginta vel quinquaginta Scutatorum millia Duci Ferraræ legaverit, præter ingens Vaforum Argenteorum pondus. Multos ab eo occifos fuiffe inquit Clericus; fed quo tefte fultus id ille affirmaverit, nefcio. A Jacobo fortaffe hunc Unctionis modum didicit Johannes de Vigo; undecunque autem hic notitiam

q 3, 49. a 30, 3.

ejus

ejus habuerit, feliciter ea Romæ uſum eſſe conſtat, & ad amplas opes, perinde ac Carpo contigit, perveniſſe.

Lues Venerea.

Nihil amplius ante id tempus reperio, quod vel ad deſcriptionem vel ad curationem Morbi pertineat. Guaiacum profecto, magnum illud Specificum, paulo antea in Europam allatum erat: citoque ea fama viguit, ut cum Mercurio certaret, quinimo ei per aliquod ſpatium longe præponeretur. Guaiacum primus ad nos attulit Gonſalvus Ferrandus; qui, cum per obſidionem Neapolis Luem contraxiſſet, neque in Italia curationem reperiret, in Occidentalem Indiam navigavit eo conſilio ut perquireret, qua ratione ſe earum gentium populi tractarent in affectu, quem vulgarem illic ac non minus frequentem ſciret eſſe quam Variolas inter Europæos. Res erat profecto memorabilis, ut eadem Regio & Morbum & ejus Antidotum proferret, idque interjectis annis pauciſſimis. Quod etiam argumento eſt, Affectum prorſus novum fuiſſe, & ex novo Orbe advectum; nam ſi id ita non fuiſſet, quid iſte Vir in India curationem peteret? Hic autem poſtquam remedium inveniſſet (quod in illis regionibus plerumque feliciter vertebat, idque eo magis fortaſſe propter calorem cæli & temperatam vivendi rationem) in Hiſpaniam reverſus Medicinam ipſe in novo hoc Morbo exercuit; haud minores etiam ſuo Medicamento, quam ſuperiores Mercurii uſu fecerant, divitias conſecutus eſt. Ejus Monopolium feciſſe eum veriſimile eſt; nam id paulo poſt ſeptem Aureis Scutatis in ſingulas Libras væniſſe conſtat.

Jacobus Cataneus, qui ante hoc tempus videtur ſcripſiſſe (neque enim Guaiacum nominat) certe poſt Torellam ſcripſit, paulo explicatior eſt. Præter Symptoma ante dicta, magni Æſtus in Pene meminit, Ulcerumque tam in iſta parte, quam in Gutture. Uvulam quoque interdum abſumi notat; ac virus aliquando per complures annos intus deliteſcere, priuſquam emicet. Quod per triginta annos fieri cum dicit, nimium videtur affirmare Fernelius. Cataneus vulgarem medendi rationem tradit; Unctionem quoque ex Mercurio adhiberi vult, donec Gingivæ intumuerint; cautiones item de uſu ejus edocet, ac remedia contra caſus inde ſolitos contingere. Primuſque is Unctionem, ægro prius refecto, denuo repeti jubet, ſi veneni quippiam remanſerit: quam rem feliciter ſæpe eveniſſe cognoverit.

Circa idem tempus Auctor quidam alius extitit, Petrus Maynardus, Veronenſis. Nihil hic vel de Mercurio, vel de Guaiaco habet, at Symptomata enucleatius deſcribit quam omnes eo ætate ſuperiores fecerant. Haud modo Uvulæ, ſed Aſperæ quoque Arteriæ, Naſique corroſionem memorat: Ulcera item, Nodoſque in Articulis. Ac licet Abſceſſuum variis in partibus ortorum meminerit, nihil huc uſque de Bubone, vel ab illo, vel ab alio quoquam dictum eſt. Maynardus autem Aſtrologiæ fuit valde addictus: eamque Siderum cognitionem habuit, ut, quemadmodum hic Morbus originem debuerat malignis quibuſdam Planetarum conjunctionibus, ita quoque finem

Lues Venerea.

habiturum A. D. MDLXXXIV prædixerit. Id quidem ſatis cum temeritate: ſed Propheticum hunc Spiritum ea prudentia temperavit, ut prædicti impletionem in id tempus diſtulerit, quo nihil diſcriminis eſſet, ne durante vita, falſus Propheta argueretur.

Fracaſtorius, Vir & in Medicina & in aliis omnibus Scientiis illuſtris, eandem fere Luis deſcriptionem habet: atque in admirabili ſuo Siphylidis Poemate, (quod ſub exitum Leonis Papæ ſcripſit, & ex quo is æque in Medicis ac in Poeticis deſcriptionibus excelluiſſe ſe oſtendit) Bubonem diſerte nominat, ac vocis immutationem per Ulcera in Gutture factam. Præter Unctionem ex Mercurio, & Guaiacum, Fumigationes ex Cinnabari memorat, licet eorum uſum vereri videatur.

Haud multo poſt, cum Chinæ & Sarſaparillæ vires fuiſſent recenter detectæ, Aloyſius Lobera, Hiſpanus, Caroli Imperatoris Medicus, ac multarum peregrinationum uſu inſtructus, Librum de hoc Affectu edidit: brevem quidem eum, ſed in quo Obſervationes tradidit utiliores, quam in magnis aliorum quorundam Voluminibus reperiantur. Præter Ulcera Canceroſa (quod ab eo certiſſimum contagionis ſuſceptæ indicium putatur) atque alia Symptomata, Uvulæ relaxationem ponit, & Tonſillarum Tumorem, qui nunquam in Suppurationem abeat: Dolores, præſertim in Talis ac Femoribus: calloſas in manibus pedibuſque Puſtulas: Abſceſſus in variis locis, præcipue in Membranis Oſſibuſque: quod ubi incidit, Os ipſum raro tutum eſſe a corruptione & carie. Primus, qui Bubonis mentionem habuerit, aut qui notaverit ex hoc aliiſque Tumoribus ruptis ac probe curatis Morbum ipſum depelli, vel is eſt, vel Fracaſtorius. De Curatione haud minori cum judicio diſſerit: atque inungendi modum accuratiſſime explicat; quippe cubiculum clauſum tepidumque ſervari jubet, neque ægro induſii mutandi libertatem permittit: & Mercurium affricari vult uſque dum Salivatio recte procedat, ac minuantur Symptomata; tempus autem, per quod id continuandum eſt, non definit. Is etiam primus, niſi fortaſſe excipi debet Fracaſtorius, tradit laudatque Fumigationes ex Mercurio; cum ea tamen cautione, ut quanquam, eo judice, melius quam Unctio faciliuſque curationem abſolvant, ubi ab Experienti Artifice adhibeantur, his tamen haud temere uti nos velit, utpote periculoſis ac frequenter imperite admotis. Modum Fumigationis, & hominis præparationem ante uſum ejus, dilucide tradit: atque in affectu inveterato validoque corporis habitu remedium hoc admirabile cenſet, verum iis adhiberi omnino vetat qui infirmo Hectivove temperamento ſint, Tuſſique, aut Aſthmati, aut Hydropi obnoxii.

Cæteri, iique haud pauci, qui circa hoc tempus aut paulo poſt ſcripſerunt, nihil fere obſervatione dignum continent. Inter his ſuccedentes Scriptor optimus eſt, is, dico, qui & Experientia niti maxima, & argumentum ſuum optime intelligere videtur, Nicolaus Maſſa; ſuæ inſuper ætatis nulli Anatomicorum ſecundus. In quo ſane perfecta omnium Symptomatum enumeratio reperitur, quæ

A.D.

Morbum

Morbum hunc atrocem vel comitentur vel ab aliis diſtinguant: verum illa omnia haud in uno aliquo ſimul contingere, ſed variis modis in diverſis hominibus conjungi putandum eſt. Quo melius eodem tempore morbi facies in conſpectu poni poſſit, ea, ſicut in ejus ſermone traduntur, breviter recenſebo; "Puſtulas, eaſque duras, in Capite ac Fronte: Dolores in Capite & Artubus, præcipue in Femoribus, qui Nocte ſemper increſcant; (quidam ab eo erat diſſectus A. D. MDXXIV, in quo repperit Puris albi congeſtionem in Membrana femoris;) Abſceſſus non modo in Femore, ſed in aliis etiam partibus: Ulcera, quæ, ſi in Pene calloſa ſint, certum Luis dent indicium: Nodos, Tubercula doloris plena, Tumores in Articulis: Fiſſuræ, Squamæque, in Manibus Pedibuſque: Cruſtæ per omne corpus, ut in Lepra: Uvulæ relaxationem: Ulcera in Ore ac Faucibus, & Epiglottide, in Suppurationem non abeuntia: Cartilaginum in Larynge eroſionem, Oſſium cariem: Bubones, qui ſi ad Suppurationem perducantur, morbum tollunt: Capillorum, atque barbæ fluxionem." Fluxionis hujus mentio oſtendit hunc A. D. MDXXXVI ſcripſiſſe, Annos circiter Quadraginta poſt primam Morbi eruptionem; etenim haud eo citius, teſte Fallopio, Symptoma illud apparuit. Vivida hæc, licet parum jucunda, tetræ hujus Luis pictura eſt. Unum quoddam adhuc reſtat Symptoma in hac Catalogo haud memoratum; Gonorrhœam intelligo, quæ, utut hodie vulgariſſima omnium in initio mali omnis Venerei, minime tamen ſeſe declaravit, niſi poſt Quadraginta Annos ab ejus ortu, juxta Fallopii computum, quem in hac re non deceptum eſſe credo. Primus tamen mentionem ejus habuit, quantum comperio, Fernelius. Miror quomodo factum ſit ut eam omiſerit Maſſa, ſiquidem ut hujus temporibus extiterit neceſſe eſt: atque adeo diu antequam vulgarit tertiam Libri ſui Editionem A. D. MDLXVII.

Lues Venerea.

Æque accuratus in explicanda medelæ ratione Maſſa eſt: declarat etiam malum illud novis tractari oportere Remediis: atque ex primis, ſi non primum, ſe fuiſſe, qui hæc invenerit aliiſque communicarit. Quanquam Guaiaci laudibus multum immoretur, tutiſſimum tamen certiſſimumque a Salivatione auxilium peti tandem judicat, quod in Pueris etiam & Fæminis Prægnantibus magna cum ſecuritate fieri poſſit. Plurimaſque idem Unguentorum Formulas tradit, quorum omnium baſis eſt Mercurius cum Axungia. Regulas item ponit pro Corporis præparatione, & ad tuendum illud contra incommoda quæcunque poſſint aut inter curationem aut poſt eam contingere. Notatque, humorem interdum profluere, haud ſolum per Glandulas Salivares, ſed per Sedis, Urinæ, ac Sudoris vias: idque non infrequenter optimo cum ſucceſſu. Unctionem is aliquando per dies ſeptem ac triginta continuat, (continuatur autem ea vel intermittitur idoneis intervallis, prout occaſio poſtulat) licet æger jam langueſcere & collabi incipiat. Similiter de Fumigatione agit, in qua iiſdem cautionibus utitur ac Lobera; compluria ſimul exempla eventus proſperi in iſta Operatione profert a ſe viſa, ab Experientia propria

affirmans

Lues Venerea.

affirmans eam haud raro ſucceſſiſſe, poſtquam Unctio fruſtra fuiſſet tentata. Utque uno verbo Maſſæ laudes concludam, ex omnibus Auctoribus, quorum ingens copia eſt, hic præcipue videtur in Praxi verſatus.

A.D. 15

In ſuccedentibus Scriptoribus nihil fere novi eſt, aut quod magnopere ad rem pertineat. Braſavolus qui Volumen ingens edidit, ducentum triginta & quatuor diverſas Morbi hujus complicationes, ſive ſpecies, enumerat: atque eadem argumentandi ratione totidem millia recenſere potuit. Sed utcunque longus ſit, nullum recens præceptum tradit, vel de cognoſcendis Symptomatis, vel de inſtituenda curatione. Scripſit is A. D. MDLI, primuſque Ferraræ Guaiaco uſus eſt Anno MDXXV.

A.D. 15

Fallopius ipſe, Braſavoli Diſcipulus, &, ſiquis alius, nobilis Artifex, qui Prælectiones ſuas de hoc argumento circa Annum MDLV habuit, multo ſerius quam a Clerico ponitur, licet omnia ad Morbum ſpectantia accuratiſſime pertractet, parum aut nihil potius a Maſſa dictis adjicit. Rem quidem unam haud alibi a me repertam memorat, Sonitum nempe in Auribus qualis eſt Tintinnabulorum; hoc ab eo obſervatum erat annos circiter octo antea; utque id vix unquam in caſu inveterato aberat, ita ex omnibus Symptomatis tractatu moleſtiſſimum, quodque ægerrime removeri potuit, ab eo deprehenſum eſt. Primuſque is eſt qui res quaſdam ad Salivationem pertinentes definit, Quantitatem ſcilicet Humoris profluentis, & Remedii Durationem. Menſuram Salivæ inter Septem Decemque Libras, ſingulis diebus, comprehendi vult; & quanquam interdum Decem dies vel paulo plures paucioreſve ſufficiant, atque Empirici fluxionem die Decimo quinto ſiſtere ſolerent, tamen hanc in certis occaſionibus uſque ad Vigeſimum continuari opus eſſe ait. Cujus rei veritas hodierna etiam Experientia comprobatur; neque enim morbi conditio adeo ſibi ſemper convenit, ut fluxionis tempus certo dierum numero præfinire liceat.

Scriptores, qui huic ſucceſſerunt, vix lectione digni ſunt; atque id nequeo non notare, eos qui circa A. D. MDLX, aut poſt illud tempus, aliquid de hac re litteris mandaverint, omnia minus explicate, quam priores, tradidiſſe. Id uti confirmem, dico in Secundo ac Tertio Volumine Scriptorum de Morbo Gallico, quæ Libri fere dimidium conſtituunt, nihil quicquam momenti alicujus, quod novum ſit, reperiri. Neque ullo cum detrimento chartis infinitis peperciſſent Tomitanus ac Petronius: nam pleraque ab iis ſcripta ſunt futiliter vaneque, & quodcunque illic fructuoſum eſt alii melius explanarunt; hi enim, ubicunque difficultas ulla incidit, parum videntur uſu exculti. Tomitanus Caput integrum in ſola hac Quæſtione excutienda ponit, Utrum Lues ſit Morbus, necne: utque ordinis ab eo ſervati luculentum nobis det exemplum, Opus illic finit unde incipere debuit, ab enumeratione ſcilicet Symptomatum. Petronius autem ad faſtidium uſque ordinis tenax eſt; ſed is ordo eſt in

quo

quo multi excellunt, qui tenebras potius quam lucem pariat. Observationes ubique tradit perquam futiles, quibus, cum nullo fundamento nitantur, etiamsi possent eæ Memoria teneri, tamen mentem onerare supervacuum esset. Sola res in eo, ab aliis intacta, curatio est Gonorrhœæ, idque Virulentæ: nam hæc aliquando inhæret, vulgaribus quibuscunque Remediis, etiam Salivatione, tentatis.

Lues Venerea.

Ex his Scriptoribus summatim observare fas est, Morbum variasse se quamplurimum, & sub diversis formis apparuisse. Primo, juxta Fernelium, Pustulæ majori numero effloruerunt, neque dolor ita atrox fuit; aliquanto post nullæ fere Pustulæ visæ sunt, sed acutissimi dolores cum Nodis exorti; quanquam Fracastorius, in Libro de Morbis Contagiosis, plures in initio Nodos paucioresque Pustulas fuisse, eo vero tempore quo hæc exararet, paulo scilicet ante mortem suam, contra accidisse dicat, ac Dolores vehementius incubuisse: sex denique posterioribus Annis, plures iterum Nodi & pauciores Pustulæ, & Doloris prope immunitas. Utcunque diversæ narrationes hæ videantur, ambæ tamen veritati convenire possunt; idque non modo Regionum diversitati in quibus Auctores isti vixerunt, tribui potest, sed aliis etiam causis quamplurimis. Verum in hac re omnes consentiunt, magnam in eo primis temporibus fuisse Malignitatem: magnas item mutationes, post descriptionem a Nicolao Leoniceno traditam; nam insequentibus annis, haud semper aderat Dolor, haud semper Pustulæ, neque, cum accederent, in obscænis semper partibus, uti primo, apparere incipiebant. Circa A. D. MDXXX, magnæ variationes contigerunt; atque eodem tempore hæc Symptomata præsertim sese ostenderunt, "Capillorum "fluxio, Dentium & Unguium casus, Cæcitas, Gonorrhœa."

Notandum etiam est, quam incerta Medici his temporibus curandi ratione usi sint. Regimen in assumtione Guaiaci primo mirifice exactum ordinabatur, atque ita rigidum, ut æger quasi in cavo concluderetur ad propellendos Sudores; quo modo Ossa & homo ipse, uti inquit Fallopius, macerabatur: ita parum figmenti est in "Cæcis Penetralibus" a Fracastorio in Poemate suo descriptis. Et quæcunque a peritis Artificibus instituta fuerant Experimenta, quicunque successus a Mercurialibus Unguentis & Fumigationibus obtigerant, fluctuantes adhuc & incertas plane posteriorum Auctorum in hac re videmus mansisse opiniones. Contra Unctionem pugnat acriter Fernelius; & Fallopius ipse, insignis admodum & experientissimus Auctor, Curationem hoc modo institutam minus certam credit: ac licet exquisitissima de ejus usu præcepta ponat, neminem tamen eam aggredi suadet, nisi qui Sarsam & Guaiacum frustra fuisse sit expertus: quæ summas ille & pares huic Morbo Antidotos existimat. Immo ita parum considerate loquitur, ut Ossium Cariem nunquam incidere affirmet nisi ex Unctione. Formula[a] ab eo ad præcautionem Veneni istius perquam absurda est: ejusque tam parandæ quam adhibendæ ratio Circulatorem nimis redolet: tamen

[a] Linteolum mundum gossypinum, c. 89.

Lues Venerea.

Empirico huic præcepto magnam tribuere fidem videtur[b]. Auctoris hujus lectio mille nobis occasiones cogitandi subministrabit, quam parum Topicis duntaxat Remediis confidere debeamus, & quantas ea frequenter noxas inducant: præsens quidem levamen haudquaquam certum est, atque id si contingat, nimio tamen constare Experientia sæpe testatur. Antonius Fracantianus, qui post eum, atque ex eo sæpe, scripsit, notat quidem curationem aliquando per Unguenta Mercurialia præstari: verum ut Remedii genus violentum atque anceps erat, prudenter fuisse intermissum: etsi, Morbo per duos posteriores annos invalescente, id in usum denuo fuisse revocatum fateatur. De Fumigatione, quæ ut prospere cedat, ita enim cedit interdum, majoris etiam peritiæ ac cautionis indiget, minime mirum est eorum opiniones etiam magis esse discrepantes ac instabiles.

Hæc omnia id eo sigillatim commemoro, quod ea leviter tantum considerantibus facile perspicere licet, quanta cum cautione hos Auctores vel legere vel sequi debeamus. Nemini cuiquam, in Morbi hujus curatione non diligenter versato, erit in promtu judicare, quis sit is qui optima ponat præcepta, aut in qua quisque re excellat. Quique hæc remedia experti sunt, & ad eorum effectus sedulo ipsi attenderunt, ii optime videbunt quis pro peritissimo Artis suæ Magistro sit habendus.

Quamvis tot diversos Curationum modos Medici nobilissimi per annos supra ducentos tentaverint, ac tantopere Arcana sua & Specifica ab Histrionibus venditata sint, illud sine dubitatione affirmaverim, Morbo admodum inveterato & maligno subsistente, nullam magis efficacem medelam esse, juxta intelligentissimi cujusque sententiam, ea quæ per Salivationem instituitur: immo Experientia docuit, Salivationem eam quæ per Unguenta excitatur, in atrocissimis istis casibus certius respondere solitam altera, quæ per Interna fit Remedia. Omnia hac Observatione concludam, magnam illam, quam in curando hoc Morbo vim obtinet Mercurius, maxime, ne dicam unice, in Fluxione promovenda consistere. Quamvis enim magna quædam miracula de Unctione aliisque Mercurialibus auxiliis, quæ vel nullam vel exiguam duntaxat Salivationem excitaverint, a Monspeliensibus præcipue nuper jactata sint, suspicandi locus est fore ut ejusmodi curatio Morbum celet potius quam tollat. Utcunque vero id illic eveniat, certa res est rationem illam inter nos frequenter esse tentatam, raroque aut nunquam, ut ex fidissima observatione constat, successisse. Quicquid denique posterioribus his temporibus venditatum sit de minus dubiæ curationis inventione, is, me judice, & tutissimam & integerrimam viam sequetur, qui Antecessorum nostrorum vestigiis institerit; hi enim, inter plurimas optimæ notæ observationes a se relictas, hoc monitum posuerunt, Quo liberior largiorque Salivatio est, eo magis efficacem & certam fore curationem.

b Ego feci experimentum in centum & mille hominibus — Deum testor — nullum esse infectum.

Insigne

Inſigne quoddam eſt, affectum hunc frequenter comitans, neque in alio quopiam viſum: Ut ii ſcilicet qui Lue infecti fuerint, utut optime curati, ſuſpicentur tamen ſeſe ea non immunes eſſe, perpetuoque in diſcrimine verſari. Contra ac in Phthiſi fieri quotidie videmus, quodque huic vitio quoque ſoli peculiare eſt: nam ita laborantes, etiam cum ad extrema ventum eſt, vana ſpe pertinaciter ſe lactant, ut vix iis perſuaderi poſſit, curationem nullam eſſe reliquam. At in altero caſu, ſi vel Puſtula quævis emicuerit, vel leviculus dolor uſpiam percipiatur, atque eo magis ſiquid humoris ex Odoriferis in Pene Glandulis profluat, cujus fluxionis ſupra mentionem habui, vanis illico terroribus ſeſe excruciant, metuentes ne contagium corpori inhærens brevi denuo prorumpat: quod iis vitam anxiam & infeſtam reddit, & ad Circulatorem quemque auxilium expoſcentes decurrunt, qui lucro inhians metus hos augere ſemper curat. Ita vehementer autem hæc in iis cogitatio dominatur, ut probus quilibet Artifex majores plerumque in falſo, quam in vero malo, tollendo moleſtias capiat.

Lues Venerea.

Verum longius progredi haud neceſſe eſt. Tamen ab Hiſtorico, qui narrationem ſuam ultra deducere vellet, & argumento ſuo ſatisfacere, alias res complures, quæ in initio hujus Sæculi obtigerunt, enumerari deberent. Deſcribendus ei eſſet alter quidam Morbus recens, neque Græcis neque Arabibus cognitus, qui hoc tempore magna cum violentia erupit. Scorbutum intelligo, qui a Marino Victu veriſimiliter ortum traxit, ſeſeque per ingentem Gingivarum Tumorem, & alia Symptomata declaravit, inter Nautas Luſitanos novas Regiones in India Orientali tunc temporis explorantes. Is poſtea neſcio quibus modis alio ſe tranſplantavit, ſedemque in Dania aliiſque Septentrioni vicinis Nationibus poſuiſſe aliquandiu videtur; nomenque ipſum Danicæ originis eſt. Georgius tamen Fabricius in Patriæ ſuæ, Miſniæ, Antiquitatibus, Affectum hunc antiquiorem facit: aitque vitium hoc recens & inauditum illic A. D. MCCCCLXXXII, ſeſe late diffudiſſe, neque ſolummodo valde periculoſum ſed contagioſum quoque, extitiſſe. Nautæ Saxones, eo dicente, nomen ei "Scharbock" impoſuerunt: quod eorum ſermone Inflammationem ſignificat. Quo ſane modo, inter alios modos, primum apparuit: & in Gangrænam ſæpe deſinebat. Tandem, Annum circa MDC, ſeſe per omnem fere Europam diſſeminavit, malumque his diebus Epidemicum eſt.

Scorbutus.

Ab Hiſtorico etiam notari deberent, profectus quidam Recentes in Medicina & Chirurgia. In Medicina, deſcribi poſſet celebris illa Diaſcordii Compoſitio a Fracaſtorio inventa: & enumeratio fieri Medicamentorum, quæ ex America cæperint hæc circa tempora apportari ad nos, quæque Materiam Medicam tantopere locupletarint. Amplam in hoc genere ſylvam ſuppeditabunt Monardes, Piſo, & Margravius: verum accuratiſſima ipſorum Simplicium deſcriptio,

&

& omnia quæ ad eorum ſpectant virtutes in curandis affectibus, videri poſſunt in diligentiſſimo Opere nuper ab Equite Hans Sloan, magno cum honore Angliæ noſtræ, edito. In Chirurgia, tractatio Vulnerum per Sclopetorum ictus illatorum novum plane argumentum eſt: atque hæc profecto res novam huic Arti lucem attulit, cum Profeſſores ejus docuerit haud ſolum meliorem omnia in univerſum Vulnera curandi viam, ſed facultatem quoque iis dederit certius judicandi, qua parte abſque pernicie ea poſſent contingere. Argumentum hoc, A. D. MDLI, fuſe explicavit Bartholomæus Maggius, & Alphonſus Ferrus: quorum hic novum Inſtrumentum repperit, dictam a ſuo ipſius nomine, "Alphonſinam;" hæc autem teres quædam Virga Ferrea eſt, denticulis in extremitate inſtructa, quibus apprehenditur Sclopeti Glans. Idem, uti retur ipſe, primus deſcripſit Carunculam, ſive Carnoſitatem, in Veſicæ cervice, ejuſque curandæ rationem expoſuit; id vero commeminit Galenus[a], quanquam de curatione nihil dixerit. Pro certo tamen hic affectus, utut eo nomine appellatus, haud ſemper excreſcentia eſt Carnoſæ ſubſtantiæ; ſæpius vero, ne dicam frequentiſſime, ab Urethræ contractione oritur.

Chirurgiam vero longe magis locupletavit nova excidendi Calculi ratio, (quæ Inciſio ſuper Itinerario dicitur) copioſe explicata a Mariano Sancto, Barolitano, Diſcipulo Johannis de Vigo, in eo Opere quod Vincentio Caraffæ nuncupavit, Romæ tum Præfecto, cum Pontificalis Sedes vacaret poſt Mortem Leonis Papæ A. D. MDXXI. Modum hunc Marianus didicerat a Johanne de Romanis, Cremonenſi, Chirurgo, uti legimus, & intelligenti & Romæ celebri, quique ſcribendo Diſcipulum ſuum longe anteiverit. Hanc Operationem primus invenit hic Johannes; idque mero Naturæ inſtinctu, ſi Mariano credimus. Inſtrumenta ab eo adhibita, quæ ſunt numero octo, quanquam haud omnia ſint in hodierno uſu, deſcribit Marianus: & omnia quæ ad Proceſſum pertinent accurate exponit. Hebes, inquit, is ſit neceſſe eſt, qui magnitudinem Calculi per Catheterem conjectura aſſequi nequeat. Eandemque cum Paulo cautionem ponit, ne in ipſo Perinæi Medio, ſive Commiſſura, ut ab eo dicitur, fiat Inciſio: cujus præcepti hanc rationem affert, quod aliter diſcrimen ſuberit. Docet etiam quemadmodum agendum eſt, ne partes in Veſica Nervoſæ convulnerentur, aut Muſculi qui Urinæ fluxum cohibent. Difficile eſt hic non notare, cum Antiquis eum crediaiſſe, Vulnus in ſubſtantia Veſicæ lethale ſemper eſſe. Illud inſuper animadverti poteſt, hoc tempore ac multo poſt hoc, quantumvis in Anatomia excelluerint, Operatores tamen minime perſpectum habuiſſe, per quas partes fieret Inciſio. Nam, quod ex ipſius deſcriptione colligi poteſt, videtur in ea opinione eſſe, ut Scalpellus vel totum Sphincterem, vel partem ejus dividat: neque aliter fieri exiſtimavit, in ſuo incidendi modo, Celſus; ex præcepto quoque ſupra memorato colligitur, quo vitari Inciſionem Nervoſarum Veſicæ partium jubet

[a] Loc. Affect. 1, 1, & 6, 4.

Marianus,

Marianus, hunc judicaſſe vulnus uſque ad Veſicam poſſe pertingere. Verum in Operatione Mariani certiſſima res eſt, Urethram ipſam incidi, & id plerumque Digiti longitudine cis Sphincterem; nam Toletus contrario in errore verſatur, qui tres aut quatuor Digitos vulnus ab eo diſtare affirmat. Quandoquidem Antiqui, teſte Celſo, Catheteris notitiam habuerint, mirum eſt hos non ulterius eſſe progreſſos, neque commoda Inciſionis ſuper Itinerario perſpexiſſe: ad quam ab eo facilis tranſitio videtur. Nam in hoc modo nullum diſcrimen eſt ne Operator Inteſtinum convulneret, ac multo minus Veſiculas Seminales: ut in alio modo fit interdum; qui poſtremus caſus ab Aetio memoratus, eo quod Generandi facultatem impediret, multos Chirurgos, ac præcipue Lanfrancum, impulit[a], Virum ſuo tempore illuſtrem, ut omnem prorſus Calculi exciſionem repudiarent. Quantumcunque vero Mariani modus Veterem, qui Apparatus Minor dicitur, excellat, multa in eo adhuc reperiuntur incommoda, nec diſcrimen leve, propter vim ingentem in dilatandis ampliandiſque partibus neceſſario adhibendam. Quare quidam ex Recentioribus, hac ratione parum contenti, alias operationis præſtandæ vias tentarunt. Altera harum, a Petro Franco memorata, laudatur a Rouſſeto: ac nuper inter nos ipſos revocata in uſum eſt a Chirurgo illo diligenti, Johanne Douglas; Inciſio hic in Veſicam ipſam penetrat, per Muſculos Abdominales, ſupra Os Pubis. Altera, "Lateralis Sectio," dicitur, copioſe accurateque deſcripta a Medico celeberrimo, Doctore Douglas: quæ ratio, a Fratre Jacobo reperta, auctum debet Profeſſori Rauo. Sed cum uterque hic operandi modus etiamnum quaſi in ortu ſit, licet neuter uſquam majori cum ſolertia adminiſtretur, Experientiæ relinquendum eſt quæ dijudicet, uter alteri præcellat, & an utervis viæ hic a Mariano deſcriptæ præponi debeat.

At ſupra omnia, quo juſtam imaginem Medicinæ ſtatus hiſce temporibus animo perceptam habeamus, inveſtigandus eſt ingens Anatomiæ progreſſus, ſimul intra paucos annos factus. Jacobus Carpus, de quo ſupra locutus ſum, primus haud modo inſtauravit, ſed auxit etiam ipſe hanc Scientiam; ſupra Centum Cadavera ſuis manibus diſſecuit: quæ res, utpote iſtis temporibus inuſitata, exiſtimabatur mira & crudelis; idemque in aliis Libris, præcipue in eo de Capitis Vulneribus, & in Commentariis ſupra Mundinum, multas nobis Obſervationes & Inventa perquam utilia reliquit: necnon Anatomiæ ſtudium ſua ætate præclarum & illuſtre reddidit. Ejus exemplum ſecuti complures, pro viribus quiſque, varia utiliſſimæ huic Arti incrementa adjecerunt: inter quos eminuerunt Nicolaus Maſſa & Jacobus Sylvius: donec ante elapſam mediam Sæculi partem, hanc fere numeris omnibus abſolverit, prodigioſæ Vir induſtriæ, Veſalius. Neque ita multo poſt, Columbus, Euſtachius, & Fallopius, omnes Artis hujus peritiſſimi, omnes in ſingulis ſuis Profeſſionibus, in-

a 4, 4, 26.

tribus ſcilicet diverſis Medicinæ partibus, perilluſtres, eandem eo uſque provexerunt, ut nihil ei tum, præter Circulationis inventum, deeſſe videretur.

Quod ſiquis enumerationem eorum, quæ Viri hi præclariſſimi Anatomiæ adjecerint, facere vellet, exſcribendi quodammodo horum integri eſſent Libri. Illud in univerſum duntaxat animadvertam, Primarios hos Anatomicos, qui reviviſcentibus Scientiis inclaruerunt, nudam tantummodo partium deſcriptionem tradidiſſe; & eum ordinem ſecutos eſſe, qui Diſſectioni maxime conveniret. Optandum vero eſſet, ut iidem quoque rem hanc omnem Ratiocinando explanaſſent: cum plures ex iis & Viri intelligentes, & tam ingenio quam eruditione ad id operis idonei fuiſſe videantur. Multo enim minoris pretii Recentiores ſunt Anatomici; qui, quanquam in diſſecando multum diligentiæ poſuerint, tamen, abſque ullo vel Naturæ vel ſanæ Philoſophiæ reſpectu, ſuper inventum quodque nugatorium Hypotheſin aliquam inædificare moliuntur. Hinc vana illa ſomnia de Nerveo, & Pancreatico Succo, de Bile, & Saliva: immo, Secretionis varietatem per Ceræ ſuæ colores Nuckius explanare aggreditur; quaſi Injector quivis ad Rationalem Anatomiæ partem explicandam ſufficeret. Hujuſmodi Scriptorum pars maxima Mechanicos quoſdam Artifices referunt, qui figuram & ſitum rotulæ cujuſque & Elateris in Machina cognoſcentes, veram interim Motus in ea rationem penitus ignorant. Ii contra, qui integrum Anatomiæ Syſtema contexuerunt, raro ſatis in Anatomia verſati ſunt: ideoque, uti deſcriptionem partium ab aliis mutuantur, ita quoque aliorum auctoritate ſuper earum uſibus nituntur: itaque vel de falſis rebus ratiocinantur, vel de veris haud recte diſſerunt; quare in Collectorum potius, quam in Auctorum numero, habendi ſunt. Ac ſi optimos de Scriptoribus Syſtematicis ad examen revocemus, licet hos intueri aliam rem per Principia Ariſtotelica, aliam per Carteſiana, aliam per Chymica, aliam denique per Mechanica explanantes: quæ diverſa omnia argumentandi genera in ſingulis ſuis Auctoribus ſatis apta ſunt, Philoſophiæ quippe ab iis delectæ congruentia: at in Exſcriptore, cujus uniforme opus eſſe debeat, incohærentia plane & abſurda. Huic rei ut peritus aliquis manum admoveat valde cupimus, eamque illuſtret, quantum fieri poteſt, per Leges iſtas immutabiles, quas Materiæ Motuique impreſſit Natura. Nam cum Corpus Humanum nihil aliud ſit, quam exquiſita conſtans e Solidis Fluidiſque textura, quæ Mechanicis Legibus pareant, miraculi ſimile eſt homines unquam in animum ſibi induxiſſe, ut per alia, ac Mechanica, Principia compoſitionem ejus explicare tentarent. Quiſquamne ita demens eſſe poſſit, ut Horologii motus per inanem Acidorum & Alkalium doctrinam velit exponere? vel Hydroſtatices ſingula quæque Phænomena, per Æthercam Carteſii materiam? Fuerunt tamen Viri, qui hujuſmodi ratiocinationes in Anatomiam intulerint, haudquaquam magis ad eam pertinentes. Sunt & alii, qui omnes in his rebus rationes improbent: ſed cum ii ipſi, de iiſdem

dif-

differentes, alia vel alia uti Philoſophia neceſſario cogantur, hæc ſola reſtat quæſtio, Utrum præſtet rationem afferre, a veris, an ab imaginariis, Principiis petitam.

Id argumenti magnam varietatem ſuppeditaret & jucundæ & utilis materiæ. Et Hiſtoricus, præter incrementa in hac Scientia paulatim facta, illud etiam notare poteſt, quemadmodum ejus ætatis Anatomici res quaſdam nimis æſtimando, honori Veteris Magiſtri ſui Galeni detraxerint: & quemadmodum ipſi viciſſim a Succeſſoribus compilati, & æque magnis affecti ſint injuriis.

LINACRUS.

Verum huic ſermoni finem dudum impoſuiſſe debui; igitur hoc duntaxat amplius adjiciam, quod argumento meo ſatisfacturum me non exiſtimabo, niſi de Medicinæ ſtatu, ineunte hoc Sæculo, agens, mentionem cujuſdam fecero, qui & vivens & mortuus, tam Scriptis ſuis quam muneribus, magnum & Profeſſioni ſuæ & Patriæ honorem addidit. De Linacro loquor, Viro & excellentis ingenii, & judicii ſolertiſſimi, & in diverſis eruditionis partibus, ſcientiæ ſingularis ab optimis eo tempore arbitris exiſtimato; cujus rei fidem amplam faciunt Opera ejus etiamnum extantia. Doroberniæ natus, Oxonii eductus, & A. D. MCCCCLXXXIV in Collegii Omnium Animarum Societatem cooptatus eſt: ac peregrinatione animum ulterius excolendi cupidus, eo conſilio in Italiam profectus eſt, ubi tum Græcæ & Romanæ Litteræ magna cum celebritate reviviſcere cœperant. Ibi eximio cum favore acceptus eſt a Laurentio de Medicis, Viro ſuæ ætatis excultiſſimo, & Litterarum fautore inſigni: qui Linacri ſtudia ita benigne adjuvit, ut Filiorum ſuorum Præceptoribus ei uti permiſerit. Quam occaſionem ille minime neglexit in ſua commoda convertere: nam, docente Demetrio Chalcondyla, ex Græcia oriundo, perfectiſſimam hujus Linguæ ſcientiam acquiſivit; & ſub Latino ſuo Magiſtro, Politiano, eos progreſſus fecit, ut hunc ipſum emendata orationis puritate anteiverit. Et ſi peritiam ejus in utraque lingua ſpectemus, Vir ſui temporis longe eruditiſſimus extitit. Latino ſermone eleganter & accurate ſcriptitavit: adeo ut ſtylum ejus nimis elaboratum crediderit Vir ei familiaris Eraſmus; tamen eundem Eques Johannes Chekus (id fortaſſe inquiens ut adverſario ſuo Gardinero Epiſcopo contradiceret) ut Ciceronis orationi nimis diſſimilem arguit, & Linacrum ipſum, ingenii quadam aſperitate, magno illi Oratori inimicum fuiſſe narrat. Conſtat tamen Linacrum, duos iſtis Auctores, genere ſcribendi puro Claſſicoque, excelluiſſe; nam Eraſmus, utcunque copioſus & perſpicuus, in oratione ſolutus eſt & negligens; Chekus autem, uti tum mos erat, periodos ac numeros Ciceronis, ab hoc in Orationibus cæteriſque Libris Rhetoricis adhibitos, ad faſtidium uſque imitatus eſt: Linacrus contra, quamvis in omnibus Tullii ſcriptis probe verſatus, ſtylum in Epiſtolis ac Philoſophicis ejus Operibus uſurpatum ſequi maluit: Terentii quoque elegantiam exprimere tentavit, &, quod Medicis ab eo tractatis argumentis magis conveniebat, nitorem Celſi.

Hac

Hac ille inuſitata eruditionis abundantia inſtructus, animum ad Naturalis Philoſophiæ & Medicinæ ſtudia appulit; præſertim vero in eo elaboravit (quod nemo quiſquam antea inter Anglos fecerat) ut Græca Ariſtotelis & Galeni ſcripta probe calleret. Multos autem Galeni Libros traduxit; quam bene, quantaque cum doctorum omnium approbatione, optime conſtabit ex Epiſtola Viri eruditiſſimi Michaelis Maittairii huc annexa. Neque aliud amplius dicam, quam quicunque [a] Præfationem Quatuordecim Librorum Methodi Medendi perlegerit, hanc ex Galeno converſam eſſe neſciens, ex orationis puritate & elegantia conjectura facile adduci poſſe, ut id credat Claſſicorum Auctorum tempore fuiſſe ſcriptum.

Peregrinus quidam, qui Buchanani Opera nuper edidit, mirari videtur qua ratione factum ſit ut quiſquam ex hac Inſula oriundus Latine tam eleganter ſcribere potuerit; cum vix Britannum ullum reperiat, qui hac facultate inſigniter polleat, licet Itali ac Belgæ in hoc genere multum inclaruerint. Solum memorat, quem hac laude dignum exiſtimet, Camdenum; ſed & hunc etiam frigida quadam prædicatione extollit. Hanc patriæ noſtræ vituperationem facile eſſet refellere, multos nominando qui in hujuſmodi ſcriptione feliciſſime laboraverint: verum ita a propoſito aberrare minime neceſſarium eſt; illud duntaxat affirmo, ſi Criticus hic Linacri ſcripta diligenter excuſſiſſet, ac præſertim Librum ejus excellentem, in quo adeo pure adeo emendate docetur atque explanatur Latini ſermonis ſtructura, aliter judicaturum fuiſſe; immo ita forſan ſtylo ipſe elegantiori ſcribere didiciſſet. Auctor ab eo editus laudatuſque, magnam de Linacro opinionem habuit, Buchananus; ex quo factum eſt ut Doctrinarum ſtudiis haud melius hic ſe fuiſſe inſervituram crediderit, quam illius Grammaticam vertendo edendoque. Idque de illo vere dici poteſt, fuiſſe ex primis, qui cum Colleto, Lillio, Grocino, & Latimero (hi autem omnes in exteris regionibus Græcæ Linguæ ſcientiam aſſecuti ſunt) Antiquam in hac Inſula Eruditionem inſtauraverint. Hactenus de Linacri doctrina, ſcriptiſque ad litteras humaniores ſpectantibus.

In ſua vero Profeſſione ita eminuit, ut, paulo poſt reditum ejus, a Rege perſpicaciſſimo, Henrico Septimo, delectus ſit, qui Arthuri Principis & ſaluti & inſtitutioni præficeretur. Poſtea Regis iſtius in

[a] Cum & tu ſaepe alias, chariſſime Hiero, & alii quidam amici me nunc hortentur, ut ſibi medendi methodum conſcribam: ego ſane, tametſi tum vobis in primis gratificari, tum vero poſteros nonnihil pro viribus juvare ſtudens, ſemper tamen, fateor, cunctabar ac diſtuli: multis de cauſis, quas nunc quoque percommode dicturus videor, pruiſquam id quod petitis aggrediar: ſunt enim ad ea, quæ poſt dicentur, ſane non inutiles. Earum igitur omnium illa præcipua fuit, quod fruſtra me ſcripturum timebam: cum nemo, prope dixerim, hac noſtra ætate veritatis inquiſitioni ſit deditus, ſed pecuniam, & civilem potentiam, & inexplebiles voluptatum delicias, omnes eo uſque ſuſpiciant, ut ſi quis ſapientiæ quodvis ſtudium ſectetur, pro inſano hunc habeant: quippe qui primam ipſam & vere ſapientiam, quæ divinarum humanarumque rerum eſt ſcientia, ne eſſe quidem omnino exiſtiment: Medicinam, Geometriam, Rhetoricen, Arithmeticen, Muſicen, ac reliquas id genus artes, eſſe quidem autument, cæterum ad finem earum ſtudio contendendum minime cenſeant. Me vero ex iis, qui me unice diligere ſunt viſi, nonnulli ſæpe increpant, quaſi plus juſto veritatis ſtudio impendam: quaſi qui nec mihi ipſi uſui, nec ipſis in tota vita ſim futurus, niſi & ab hoc tanto veritatis indagandæ ſtudio deſiſtam, & mane ſalutando circumeam, & veſperi apud potentes cænem. His enim artibus tum amari, tum accerſi, tum vero pro artificibus haberi: nequaquam ex iis, quæ in propria profeſſione ſint conſecuti. Neque enim eſſe, qui de ea judicent, ubi omnes totum diem diverſis ſtudiis tranſigant; mane quidem omnes ſalutationibus publice occupati, mox in alia munia diſtracti, utique ad forum & lites non exigua turba, ad ſalutationes & aurigas alia major: jam vel aleæ, vel amoribus, vel balneis, vel ebrietati, vel comeſſationi, vel demum alicui corporis voluptati deditus ſane non exiguus numerus. Veſperi vero rurſum omnes ad ſympoſia publice collecti: ubi poſtquam vino ſe implevere, non lyra, citharave, aut aliud

ac Filii ejus Henrici Octavi, ac Mariæ Principis, Medicus evaſit. Quod ſi honores ab Aula collati haud ſemper optima veræ laudis argumenta reputentur, Viri eo tempore celeberrimi unanimi conſenſu teſtantur, Linacrum in Arte Medica fuiſſe & ingenii ſagaciſſimi, & judicii exquiſiti; cujus indicium habemus in Prognoſtico circa Lilii Amici ejus morbum ab eo factum; ſubitam enim ei mortem prænuntiavit, ſi in temerariis quibuſdam Viris fidem poneret, qui eum hortati ſunt perviceruntque, ut Strumoſum ac Malignum ſibi in Coxa Tumorem excidi pateretur. Doctorque Kaye (qui ſub Caii nomine magis notus eſt) magnus Linacri admirator, ob quod ipſum ipſe admiratione dignus eſt, in eo Monumento quod memoriæ præcellentis hujus Viri ſacravit, diſerte ait, mirificas frequenter ab eo curationes fuiſſe præſtitas in caſibus maxime deploratis. Id amplius honorificentiſſime de eo prædicat, fucum omnem & fallaciam penitus ei odio fuiſſe; Amicitiarum erat tenax, & ab univerſis hominum ordinibus cultus dilectuſque. Utque Artem ſuam exquiſitiſſime callebat, ita inſignem erga omnes, qui in ejus ſtudia animum intenderent, favorem exhibuit; & quotieſcunque in Adoleſcentibus Medicinæ deditis, aut ingenium, aut doctrinam, aut verecundiam, aut probos mores & eminentiæ cupidinem perſpiceret, eos conſilio, gratia, & opibus adjuvit.

Et quo clarius demonſtraret quam vehementer ei cordi eſſet & Profeſſionis ſuæ & Reipublicæ utilitas, duas in Medicina Prælectiones Oxonii, & alteras duas Cantabrigiæ, fundavit. Oxonienſes, quarum uni ſtipendium duodecim Librarum in ſingulos annos, ſex alteri annexum erat, a Teſtamenti ejus ſolo ſuperſtite Curatore Cuthberto Tonſtallo, Dunelmenſi Epiſcopo, ſed cui ademtus tum erat Epiſcopatus, in Collegio Mertonenſi inſtitutæ ſunt; & ut munus hoc ibi potiſſimum conferretur ea ratio ex præcipuis videtur, quod plures in eo Collegio, quam in alio quocunque, ad Medicinæ ſtudia animum appellere conſueſcerent. Prælectores Hippocratem & Galenum Adoleſcentibus ejus rei ſtudioſis explanare tenentur; ac ſi nemo in illa Societate iſti muneri aptus reperiri poſſit, ex alia quavis homines idoneos deligere fas eſt. Quo ille facto & Profeſſionis a ſe cultæ, & Academiæ in qua eductus eſt, reſpectum abunde declaravit.

aliud muſicum iuſtrumentum circumfertur, (quod ſicut olim in ejuſmodi congreſſu tetigiſſe, honeſtum; ſic contra non contrectaſſe, admodum erat turpe) ſed nec ſermones ulli habentur, quales in ſympoſiis agitari ſolere veteres prodiderunt, nec aliud honeſtum quicquam: imo invicem ſibi propinant, & de magnitudine poculorum certant; utpote inter quos optimus cenſetur, non qui plurimis inſtrumentis muſicis, aut etiam ſermone philoſophico uti novit; ſed qui multos, eoſque maximos calices exſiccavit. Adeo mihi mane etiamnum ebrii videntur ex his plerique: nonnulli vero etiam tam plane vinum olere, quaſi modo hauſiſſent. Eoque fit ut quotics ægrotare cæperint, medicos advocent, non quidem optimos, utpote quos per ſanitatem noſcere nunquam ſtuduerunt: ſed eos quos maxime familiares habent, quique ipſis maxime adulantur: qui & frigidam dabunt ſi hanc poſcent, & lavabunt cum juſſerint, & nivem vinumque porrigent: poſtremo quicquid jubebitur, mancipiorum ritu efficient. Contra plane quam veteres illi medici Æſculapio oriundi, qui tanquam duces militibus, & reges ſubditis, imperare ægris voluerunt: nequaquam vero Getarum, & Tibiorum, & Phrygum, & Thracum emptitiorum ritu parere atque obſequi. Itaque is, non qui melius artem callet, ſed qui adulari aptius novit, magis in precio eſt: huicque plana omnia perviaque ſunt: huic ædium fores patent: hic brevi efficitur dives, plurimumque poteſt. Huic diſcipuli formoſi a cubiculis, ubi jam fuerint exoleti, traduntur. Atque hoc Theſſalus ille cum animadvertit, non ſolum in aliis Romæ divitibus aſſentabatur, ſed etiam artem tradere ſex menſibus ſe promittens, complures diſcipulos brevi comparavit.

Medicinæ vero emolumentis ultra profpexit; humilis enim eo tempore fuit Artis noftræ conditio, utpote ab illiteratis præcipue Monachis Empiricifque tractatæ, qui homines magna cum infamia decipiebant; nam Epifcopus Londinenfis, aut Ecclefiæ Sancti Pauli Decanus, in probandis tum admittendifque Medicis fummam poteftatem Londini habebat, uti in aliis fuis quibufque cæteri Epifcopi Diœcefibus. Cui ut incommodo mederetur nihil reliquum videbat, nifi ut Viros doctrina celebres gratia fua augeret, atque hanc Licentias ad Praxin concedendi facultatem idoneis Judicibus permitteret. His itaque rationibus inductus Collegii fundationem animo concepit; & favore, quo tum in Aula, præcipue apud infignem illum Patriæ fuæ amatorem & munificum omnis doctrinæ Patronum, Cardinalem Wolfæum, pollebat, Litteras Patentes a Rege obtinuit, Senatus poftea auctoritate confirmatas, quibus Medicorum Societas Legalis in hac Urbe conftituta eft; atque harum vi Collegium in Communitatem redactum, & fingulos quofque ad Medicinæ Praxin admittendi, & Præfcriptorum Formulas infpiciendi, jus unicum poffidet. Illic etiam apertiffime declaratur, nulli cuiquam licitum effe Medicinæ ufum in quavis extra Londinum Diœcefi, qui non ante a Præfide tribufque de Electorum numero examinatus, Litteras eorum Teftimoniales obtinuerit: excepto, fiquis Gradu in alterutra Academiarum infignitus fuerit: tales enim, etiam abfque Epifcopi ullius Licentia, per univerfam Angliam id agendi jus habent, præterquam intra feptem millia paffum a Londino. Id Senatus decretum hodieque tam valet, quam quod maxime; idemque in omni Diœcefi, prout a Legibus conftitutum eft, fervari cupimus.

Curavit etiam Linacrus, ut Succeffores ejus ea Statuta Legefque condendi potentiam haberent, quæ pro variis occafionum temporibus utilitati publicæ plurimum expedire judicarent; qui, ut eos merito fuo non defraudem, adeo exacte Fundatoris fui propofitum fecuti funt, eamque femper & dignitatis fuæ, & boni publici, & Academiarum honoris, curam habuerunt, ut perpetua in hac Communitate lex fit, nulli pro Socio in eam cooptari licere, aut negotiorum ejufdem effe participem, nifi qui in altera earum Doctoris Gradum capeffiverit, præter Medicos Regis publico ex reditibus Angliæ ftipendio donatos.

Aliis Legibus munus aliud graviffimum Collegii curæ demandatum eft, ut Officinas invifant, & Medicamenta infpiciant: quæ res profecto haud pluris Medici, quam ipfius ægri, intereft. Privilegium hoc initio intra Civitatem circumfcriptum erat: quo tempore fortaffe nulla in Suburbiis Medicamenta a Pharmacopolis vænibant; fed cum haud ita pridem Regis ac Senatus prudentia & auctoritate ditio hæc ampliata fit, Provinciam iftam ea diligentia, æquitate, & candore Cenfores adminiftrarunt, ut minime dubium fit quin eandem Legum latores velint iifdem præfectis prorogare.

Primus novi fui Collegii Præfes extitit Linacrus, atque in eodem honore per feptem annos permanfit. Cœtus in ipfius Domo congregabantur,

gabantur, quam Communitati moriens legavit, quæque ab ea etiamnum poſſidetur. Hæc utique ſeipſam ſatis commendat inſtitutio. Id enim ſine dubio fuit Linacri conſilium, non modo ut amicitia & unanimitas inter Medicos conſtaret (quod per ſe ſane res erat hauquaquam levis) ſed ut hoc modo Reipublicæ utiliores redderentur. Exiſtimavit etiam, cum a vulgaribus Empiricis ſegregati eſſent & inſigne aliquod honoris incrementum cepiſſent, fore ut generoſus quidam æmulationis ardor inter homines liberaliter inſtitutos accenderetur, quo impulſi Naturam Morborum & Medendi Methodum feliciter in Humani generis uſum inveſtigarent. Neque Fundatori forſan ulli contigit, ut conſilia ſua optati ſucceſſus æque ſequerentur, ſiquidem hæc Societas novam perpetuo hominum ſeriem produxit, qui Praxi ſua Scriptiſque Patriæ famam atque commoda auxerunt: & is qui futura animo præcipit, neceſſe eſt ut Virorum pari doctrina florentium proſpectu lætetur.

VITA

VITA
GABRIELIS
Filii BACHTISHUÆ, filii GEORGII,

Ex Arabico Latine reddita

A SALOMONE NEGRI DAMASCENO.

BENEFICENTIA & ſcientiæ præſtantia celeberrimus, in medicando ſolertiſſimus, magno excelſoque fuit animo, opera felix, principibus ſimul & imperatoribus cariſſimus, ſummumque apud eos honoris faſtigium conſecutus eſt: quin & tantas ab illis obtinuit opes, quantas nullus medicorum. Refert Quinum interpres, anno centeſimo ſeptuageſimo quinto cum ægrotaſſet Giafar, Erraſhidi primus conſiliarius, Barmacenſis, præcepiſſe Erraſhidum medico ſuo Bachtiſhuæ, ut eum viſeret, ipſique operam daret medicaretque, & poſt aliquot dies Giafarum dixiſſe Bachtiſhuæ, Volo ut mihi medicum aliquem peritum eligas, quem beneficiis afficiam & honore ornem; Bachtiſhuam vero reſpondiſſe, filius meus eſt me ipſo peritior, nec inter medicos, qui illi ſit conſimilis, reperitur. Mihi, inquit Giafar, ipſum ſiſtas velim. Cumque Gabrielem ad eum adduxiſſet, tribus ei diebus eſt medicatus, & Giafar ſanitatem recuperavit; unde eum, ſicut ſemet ipſum, dilexit Giafar, nec poterat illius conſuetudine vel una hora carere: adeo ut cibum & potum una ſimul caperent ambo. In illis autem diebus Erraſhidi concubina, cum inter jactandum ſe funibus manum ſuam ſuſtuliſſet, remanſit illa extenſa, ita ut retrahere ipſam nequiret, cui cum medici linimento & unguentis adhibendis nihil proficerent, Erraſhid dixit Giafaro, jam actum eſt, remanſit hæc puella cum morbo ſuo. Reſpondit Giafar, medicum habeo peritiſſimum, eſtque Bachtiſhuæ filius, eum advocemus & cum ipſo de iſto morbo ſermonem conferamus, ille forſitan aliqua ad illum curandum arte pollet. Juſſit ergo ipſum ad ſe adduci; cui adducto, quodnam, inquit Erraſhid, eſt nomen tuum? Gabriel, inquit ille: tum Erraſhid, quid ſcis ex arte medica? reſpondit, calidum reddo frigidum, & frigidum item calidum: ſiccum efficio humidum, & humidum pariter ſiccum. Ridens Chalifa dixit, hoc eſt omne, quo opus habetur in arte medica: deinde ſtatum ei puellæ expoſuit; ſi mihi, inquit Gabriel, non ſuc-

 cenſebit

censebit Fidelium Imperator, est mihi ad eam sanandam commentum. Quodnam est illud, inquit Errashid? ille, prodeat, inquit, huc puella in omnium conspectum, ut quod velim faciam, tum autem patiaris me, nec subito irascaris. Jubente ergo Errashido prodiit illa, quam conspicatus Gabriel ad ipsam accurrit, & inclinato capite fimbriam ipsius prehendit, quasi ipsam denudaturus; puella vero commota præ conturbationis & pudoris vehementia, membra sua demittens, manu deorsum extensa fimbriam suam prehendit. Gabriel autem, sanata est, inquit, O Fidelium Imperator. Dicente ergo Errashido puellæ, extende dextrorsum & sinistrorsum manum tuam, cum fecisset illa, miratus ipse cum adstantibus omnibus: statim Gabrieli dari jussit quingenties mille drachmarum, ipsumque dilexit ut semet ipsum, & omnibus medicis præfectum constituit. Interrogatus Gabriel de morbi causa, respondit, profudit se in puellæ istius membra inter venerem humor tenuis præ motu & caloris diffusione, & cum subito a motu coitus quiesceret, congelatus est in interiori parte nervorum, adeo ut nisi a motu consimili solvi non posset: usus sum ergo commento, quo, dilatato calore, solutus est humor superfluus.

Res Gabrielis, inquit Quinum, & dignitatis gradus augebantur indies, adeo ut Errashidus suis diceret familiaribus, quicunque opus habet aliquid a me petere, de eo cum Gabriele sermonem conferat; quia, quidquid ille a me vel petierit vel exegerit, ego facturus sum. Ipsum itaque Duces omnium negotiorum suorum causa adibant; & ille magis ac magis in honore habebatur. A quo certe operam dare cæpit Errashido per annos quindecim, hic morbo in corpore suo non laboravit, qua de causa ipsum in oculis ferebat. Verum ultimis diebus, cum in urbe Tus esset Errashid, in morbum, quo mortuus est, incidit, quo ingravescente, Gabrieli dixit, an non sanas me? Hic respondit, semper tibi ciborum commistionem prohibebam, semper tibi inculcabam ut venere minus utereris, & jam jam rogavi Te, ut in patriam tuam redires, ibi enim aer temperamento tuo accommodatior est, & tamen consilium meum non admittis; morbus vero iste gravissimus est, spero fore ut Deus tibi largiatur sanitatem. Tum Errashidus in carcerem conjici Gabrielem jussit. Cum autem narratum illi esset reperiri in Persia Episcopum quendam artis medicinæ callentissimum, misit qui eum accerserent; accessit ille, &, viso Errashido, illi dixit, qui tibi medicatus est nullam habet notitiam; quod quidem dictum odium in Gabrielem auxit, eumque magis alienum reddidit. At vero El Fadl Ebn Errabii cum prosequeretur amore Gabrielem, animadvertit mendacem esse Episcopum, velleque forum, ut dici solet, fervefacere, sive phaleratis dictis homines ducere, sui venditandi causa, & quantum inter utrumque interesset discriminis, optime cognovit. Interea morbus Errashidi ingravescebat augebaturque, medicante licet Episcopo, & tamen dicebat ei, tu es sanitati proximus, deinde addidit, iste morbus totus quantus est, oritur ab errore Gabrielis: qua propter jussit Errashid tolli e medio Gabrielem; verum El-Fadhl jussum noluit admittere, utpote de ipsius vita desperavit; Gabrielem

brielem itaque in vita ſuperſtitem ſervavit. Paucis poſt diebus e vita exceſſit Erraſhid, & El-Fadhlus dolore colico graviſſimo fuit correptus, adeo ut de ipſius ſalute deſperarent medici, Gabriele vero benigne ei ac ſolerter medicante, ſanatus eſt: magis igitur magiſque ipſum amavit atque admiratus eſt.

Inquit idem Quinum, mortuo Erraſhido, eique ſuffecto El-Emino, ad quem cum acceſſiſſet Gabriel, perhumaniter ac honorifice ab eo exceptus fuit, conceſſis illi magnis opibus. Immo plus quam pater ipſius ei dabat, nec cibum potumve niſi illius permiſſu ſumebat El-Emin. Sed poſt ea quæ Eminum inter & Elmamunum accidere & geſta ſunt, ſummam rerum adeptus Elmamun, ad Haſanum Ben Sahl, cum vicem ipſius in Aula suppleret, ſcripſit, ut Gabrielem apprehenderet, eumque in carcerem conjiceret, eo quod, mortuo Erraſhido ipſius patre, ad ipſum tendere neglexerit, & fratrem ſuum El-Eminum adiverit; quod & fecit El-Haſſan. Anno autem ducenteſimo ſecundo gravi morbo laboravit ipſe El-Haſſan, medicantibus ei medicis & nihil proficientibus, Gabrielem e cuſtodia eduxit; hic paucis eum diebus ſanitati reſtituit. Datis itaque illi clam multis pecuniis, ad Mamunum ſcripſit de morbo ſuo, & quomodo valetudinem opera Gabrielis recuperaverit, eum certiorem faciens, & pro illius negotio deprecans. El-Mamun ſe illi condonaturum reſpondit. Anno, inquit Quinum, ducenteſimo quinto, cum in aulam ingreſſus eſſet El-Mamun, Gabrielem domi ſuæ detineri nec dari ei famulos aut exeundi facultatem juſſit, miſitque qui accerſerent Michaelem medicum Gabrielis generum, quem in ipſius loco conſtituit, & ſummo honore, ut Gabrieli ægre faceret, complexus eſt.

Anno, inquit Quinum, ducenteſimo decimo gravi morbo laboravit El-Mamun, ad eum medendi cauſa acceſſerunt medici, ipſe vero cum nihilo melius ſe haberet, Michaeli dixit, remedia quæ tu mihi das malum augent; congrega igitur medicos, & ab ipſis conſilium circa morbum meum petito: tum Iſa ipſius frater, O Imperator Fidelium, inquit, adeſto Gabriel, quia ille temperamenta ab noſtra ineunte adoleſcentia novit; at ipſe non curavit dicta illius audire, & Abu-Iſaac Joannem filium Meſue accerſivit; quem Michael ipſius medicus repellens obtrectando petivit dictis conviciatuſque eſt. Porro viribus Mamuni deficientibus nec amplius remedia admittentibus, Gabrielem ipſi in memoriam revocarunt; ipſum igitur adeſſe juſſit, qui, cum acceſſit, omnem medicandi rationem immutavit; ac unum poſt diem imminutus fuit Mamuni morbus & tres dies poſtea recte ſe habuit, ita ut brevi in priſtinam reſtitutus fuerit ſanitatem, & ipſi cibum & potum permiſit Gabriel; quod & ille fecit. Ac tum, Iſa ipſius fratre dicente, ejuſmodi vir cui non eſt par, annon debet honore affici? Juſſit ergo El-Mamun Gabrieli dari millies aureorum millia, & menſurarum tritici mille, ipſique omnia quæ ab eo vi abſtulerat ſive pecunias ſive prædia reſtituit: atque ipſum majori, quam ipſius pater, in honore habuit.

Narrat

Narrat Josephus Abrahami filius, die quodam, inquit, mensis Julii ingressus sum domum Gabrielis, quæ in hippodromo sita est, & ecce coram eo mensa, super quam appositi erant plumipedes avium pulli majores pipere conditi; ipse comedens rogavit me, ut una simul cum ipso comederem: quomodo, inquam ego, de istis comedam hac anni tempestate, & hac mea juvenili ætate? Tum ille, quid, inquit, existimas esse ciborum abstinentiam? Respondi, est sibi a gravibus cibis cavere. Erras, inquit, non est id, quod dicis, ciborum abstinentia, dixitque, neminem novi sive nobilem sive plebeium sive senem sive juvenem eo pervenisse, ut per totam ætatem suam, a qualicunque abstineret alimento, nisi aut illud horrori habeat, aut suus non cupiat appetitus. Quia homo quidem per ætatem suam a vescendo cibo aliquo diutissime abstinet, deinde alterius obsonii defectu, necessitate pressus ad eundem comedendum adigitur; vel propter aliquem morbum curandum, vel ut ægrotum domi suæ jacentem adjuvet, eique præeat exemplo ad eundem comedendum; vel amici gratia qui ipsum ad id adjurat, vel denique propter appetitum ipsi recens obortum. Quando autem comedit illud a quo diutissime abstinuerat, id non recipit illius natura, repugnatque, quin & illud creat in toto illius corpore morbum magnum, immo non nunquam ipsum enecat. Melius ergo & magis convenit corporibus, ut cibis omnibus assuefiant gravibus, ut illis consuescant; & comedatur de iis singulis diebus exiguum quid, nec non eodemque die graves cibi duo simul comedi debent. Cum vero homo aliquid de iis comederit, si postea ad multum de iis comedendum adactus fuerit, ab hoc non refugit natura. Etenim videmus resolventia remedia, si quis frequentius iis usus fuerit, atque corpus illis consueverit, eorum imminui effectum, & nullatenus resolvere. Videmus etiam Andalusios, qui cum velint solvere naturam ejus qui Scammonea frequentius fuerit usus, illi, ad emollescendam naturam, pondus trium drachmarum præscribunt, cum in patria nostra dimidium drachmæ sufficiens sit quantitas. Quod si remediis ita consuescant corpora, ut illorum impediant effectum; similiter & magis adhuc alimentis consuescant quantumvis gravibus. Hunc, inquit Josephus, sermonem Bachtishuæ Gabrielis filio cum retulissem, rogavit me, ut illum ipsi dictarem, eumque manu sua exaravit.

Ait idem Josephus, retulit mihi Salomon Chorasensis Rashidi servus; die quodam, inquit, cum starem prope caput Rashidi in urbe Hira, dum cibum sumebat meridianum, & ecce ingressus est ad eum Aoun El-Ebadi Elgiavhari, discum manibus portans in quo erat piscis butyro conditus, adjecto farto quod ipse accommodaverat. Voluit itaque Errashid de illo pisce comedere; at impedivit eum Gabriel, nictuque oculi Præfecto mensæ indicavit, ut illum auferret; qua de re monitus fuit Errashid. Sublata mensa & lotis manibus, discessit ab eo Gabriel; tum præcepit mihi Errashid, ut ipsum insequerer, memet ipsum occultans, & quid facturus esset explorarem, ipsique referrem; quod & feci, existimans me ipsum occultasse, sed ita sibi cavit Gabriel ut me deprehenderit. Abiit ergo domum Aouni & jussit cibum sibi afferri.

ferri. Siſtiterunt illi piſcem eundem, tum tria pocula argentea afferri curavit, & poſita in unoquoque piſcis particula vinum Trabedenſe purum in uno eorum ſuper piſcem infudit, dicens hic eſt Gabrielis cibus. In altero aquam nive permiſtam infudit, dicens hic eſt Imperatoris cibus, quando non miſcet piſcem cum aliquo alio cibo. In tertio fruſta carnis variorum generum ex columbis, carnibus toſtis, dulciariis, & oleribus, impoſuit, affuſa frigida nive permixta, dicens hic eſt cibus Imperatoris Fidelium, quando miſcet piſcem cum aliquo alio, & tollens pocula ad Eunuchum menſæ attulit; hæc, inquit, ſerva, donec expergefiat Imperator e ſomno meridiano. Deinde ad piſcem acceſſit, & de eo, donec diſtentus fuerit uſque ad coſtas, comedit, & quotieſcunque ſiti premebatur, ſibi poculum meri afferri jubebat, bibebatque, poſtea dormitum abiit. Expergefactus e ſomno Erraſhid me vocavit interrogans, quid, inquit, notitiæ habes de facto Gabrielis: an aliquid de piſce comederit vel non? Eum de tota re feci certiorem. Tribus igitur poculis ſibi allatis ac detectis, comperit, illam piſcis partem, ſuper quam vinum affuderat Gabriel, valde comminutam eſſe; illam vero ſuper quam frigidam nive mixtam addiderat, duplo quam fuerat prius majorem evaſiſſe: illam demum quæ cum carnibus in poculo mixta fuerat, odorem ſuum amiſiſſe, maximamque illi lenitatem obtigiſſe. Tum Erraſhid quinquies mille denariorum, ſive aureorum, ad Gabrielem deferri juſſit, dicens, quis me amoris, quo virum ejuſmodi proſequor, accuſare poteſt, qui tam bene me regit tantamque mei curam habet? aureos ut ille acciperet, diligenter ſtuduit.

Refert Iſaacus Rohaenſis ab Ja filio Maſſe, quod Joannes filius Meſue ipſum certiorem fecerit Erraſhidum e ſacra peregrinatione Meccana reducem, Gabrieli dixiſſe, an ſcis, inquit, O Gabriel, qualis ſit tuus apud me dignitatis gradus? Hunc reſpondiſſe, quo modo, Domine mi, id neſcio; ac addidiſſe Erraſhidum, multas, inquit, cauſa tui ad Deum fudi preces, in eo quidem loco, ubi ſacra feſti Meccani celebrari ſolent; tum ad Haſhimenſes viros converſum dixiſſe, forte, inquit, hæc mea ad ipſum oratio minus vobis probatur? illos reſpondiſſe, at ille, inquiunt, eſt in clientelam Prophetæ receptus. Ita ſane inquit, verum rectus corporis mei habitus ſtat per ipſum, & bonus Muſſulmanorum ſtatus pendet a me, bonus ergo illorum ſtatus eſt per ipſum & per durationem ipſius vitæ. Reſponderunt, recte dixiſti, O Fidelium Imperator.

Refert Joſephus Abrahami Aſtronomi filius, qui alias Ebn-Eddahl dicitur, habebat, inquit, mater Gafari Abil-Faehli filia conſeſſum in palatio Iſæ filii Ali, quod ipſemet inhabitabat; in illo loco nonniſi aſtronomi & medici ſedebant; illa nunquam de ullo morbo apud aliquem medicum conquerebatur, donec adeſſent omnes artis profeſſores, & ibi ſtarent, donec ipſa ſederet: porro ea in alterutro ſedebat loco, aut prope feneſtram reticulatam, quæ eſt ſuper officinam magnam e regione feneſtræ & oſtii primi aulæ, aut prope januam minorem, quæ eſt e regione ædium ſacrarum aulæ. Aſtronomi vero & medici ſedebant extra locum, in quo illa ſedebat, tum ipſa de eo quod ſentiebat,

tiebat, querebatur. Medici diſputabant inter ſe, donec ad eandem ſententiam venirent circa morbum & medendi rationem: his inter ſe diſſentientibus, controverſiam dirimebant aſtronomi, & ei, qui in ipſorum ſententia, rem acu tetigerit, fidem habendam eſſe pronunciabant. Deinde mater Gafari aſtronomos de tempore ad medicandum idoneo rogabat. Hi etiam, ni in eandem conſpirent ſententiam, redarguuntur, & medici opiniones eorum perpendunt, & id quod exigit recta ratio, judicant. Conquerente illa de morbo qui ſibi in ultimo itinere, ſacræ peregrinationis religionis cauſa ſuſcepto, contigerat; medicos inter convenit de ſanguinis e crure illius detractione cucurbitarum ope. Aſtronomi quoque diem, quo illi cucurbitæ admoveri poſſent, elegerunt. At tunc temporis erant dies eſuriales ſive jejunium menſis Ramadhan; nec niſi ſub finem diei poterant illi applicari cucurbitæ. Inter aſtronomos qui diſſenſerunt, fuere El-Haſſan filius Mahomedis Ettuſi, & Ettamimi dictus El-Abahi, & Omar Ebn El-Pharhan Tabrienſis, & Shoaib Judæus.

Inquit Joſephus Abrahami filius, cum impedimentum aliquod aut morbus Labaho accidebat, illius vicem ſupplebam; illi igitur conſeſſui in ejus loco interfui, in quo agebatur de eligendo tempore matri Gafari cucurbitas applicandi; ibique filium Davidis filii Serapionis juvenem, qui nondum viginti annos ætatis attigiſſe videbatur, inveni. Juſſerat enim Giafari mater, ipſum, ut in tali conſeſſu erudiretur, accerſiri; nam in mandatis dederat omnibus, qui ad ipſam accedebant medicis, ut doctrina eum inſtituerent, eique auxiliares manus afferrent, idque ob eam quam de eo gerebat curam, habita illius parentis, qui ipſi operam dederat, dignitatis ratione: inveni, inquam, ipſum, cum monaco quodam medico, de civibus El-Ahwaz (qui juſſus fuerat adeſſe illo die in aula) diſputantem circa potionem aquæ, cum quis e ſomno expergeſit; ac dicente filio Davidis, neminem video ſtultiorem eo, qui cum de ſomno expergefactus fuerit, aquam bibit, acceſſit Gabriel, & in conſeſſum ingreſſus, non deſiit dicere, illum eo, per Deum, ſtultiorem, cujus in hepate accenditur ignis, nec illum extinguit, deinde petiit quis eſſet ille, qui ſermonem, quem audierat, protulerit? Reſponderunt ei, eſſe Davidis filium. Eum itaque duriter corripuit graviterque exprobravit, ipſi dicens, vah! Pater tuus in arte medica primas tenuit, & tu tamen ita loqueris ut audivi! Reſpondit adoleſcens, quaſi vero tu (honoret te Deus) permittis, ut bibatur aqua noctu, cum quis e ſomno expergeſit? Reſpondit Gabriel, quantum ad eum qui calido ſiccoque præditus ſit ſtomacho, & ad eum qui in cœna cibum aliquem ſalſum comederit, his duobus aquam bibere permitto: illam vero inhibeo ei, qui humidum habet ſtomachum, & iis qui ſalſa abundant pituita. Omnes itaque conticuerunt excepto me, O Abu-Ja, inquam ego, unum adhuc reſtat; quodnam, ait ille? Reſpondi, ſi ille qui ſiti laborat medicinam æque ac tu intelligeret, ſitim ſuam an ab amaro aliquo, an a ſalſa pituita ſit orta dignoſceret. Tum ille ridens mihi dixit, quando ſiti urgeris noctu, pedem tuum ex toralio deducito & paululum aquæ bibito, ſi augeatur ſitis

ſitis illa a calore aut a cibo ſuper quo bibere neceſſe eſt, tunc bibe: ſi vero ſitis nonnihil imminuatur, a bibenda aqua abſtineto, nam ſitis tum a pituita ſalſa exoritur.

Interrogatus Gabriel ab Abu-Iſaac de morbo qui Werſe Kin appellatur, reſpondit, nomen hoc Perſæ compoſuerunt e duabus vocibus, fractionis videlicet & pectoris; nam in puriori ſermone Perſarum, nomen pectoris eſt Wer quod vulgo Ber dicitur, nomen autem fractionis Eſ-Kin; ſi ambæ voces una conjungantur, efficiunt Werſe Kin, i. e. morbus ille in quo pectus neceſſario frangitur, qui quidem ſi in aliquo firmetur ex illo non aſſurget, & is qui ex illo evadit, ne recrudeſcat morbus annuo ſpatio verendum eſt, niſi tempore morbi vel poſtea vomitus ſanguinis, quem expellit natura per nares aut inferne, copioſe accidat, tunc ſalus ſperanda eſt. Tum Abu-Iſaac admirantis in morem, quid, inquit, annuo ſpatio! Ita ſane, reſpondit Gabriel, pro te peream, & eſt alius morbus quem parvi pendunt homines, nempe El-Hasba, ſeu Morbillorum; ego quidem, pro eo qui illo tentatur, ne recrudeſcat per annum timeo, niſi poſt illos contingat ei alvi ſolutio, & tanta in copia dejiciat, ut parum abſit ab exitio; horum alterutrum ſi eveniat, deſino metuere.

Inquit Joſephus, intravit Gabriel ad Abu-Iſaac poſt morbum, quo afflictus fuerat, & jam ipſi ut craſſiores ederet carnes permiſſum fuit: cum ad menſam conſediſſet appoſuerunt coram eo cibum Keſh Kie; ac ille juſſit diſcum auferri; rogante me cauſam, reſpondit, nunquam, ait, ulli Chaliſæ, qui vel uno die febri laboraverat, ut edulium Keſh Kie per annum integrum ederet, permiſi. Tum Abu-Iſaac, utrum duorum, inquit, Keſh Korum, ſignificare vis, an illud cum lacte pinſum, vel ſine lacte. Reſpondit Gabriel, non permiſi eſum illius, quod ſine lacte confectum fuit per anni ſpatium, immo etiam juxta regulas artis, nec debet permitti eſum Keſh Kie lacte ſubactum niſi poſt finitos tres annos.

Refert Maimun Ben Harun accepiſſe ſe a Soaido Iſaaci filio, qui & Chriſtianus fuit, mihi, inquit Gabriel Ben Bactiſhuæ narravit, Eram ait ille, cum Erraſhido in quodam loco Raqua dicto, & erant una ſimul duo ipſius filii El-Mamun & Mohammed El-Emin, erat autem ipſe homo pinguis, edax, & bibaciſſimus; die quodam cum res commiſtas ediſſet, latrinam ingreſſus deliquium paſſus eſt, eo inde deducto ita invaluit deliquium ut de illius obitu non dubitaretur; ipſius nutu me vocarunt, acceſſi, & cum arteriam tetigiſſem, pulſum latentem inveni. Aliquot vero antehac dies, de repletione & de concitato ſanguinis motu conqueſtus erat: dixi itaque illis eum eſſe moriturum, rectamque rationem ſuadere, ut protinus illi admoveantur cucurbitulæ: ipſo conſentiente, Chirurgum accerſiri curaverunt; tum præcepi ut ipſum ſedere facerent: appoſitis ei cucurbitulis illiſque ſuctis, locum jam rubrum evaſiſſe deprehendi: bono itaque fui animo cognovique eum in vivis futurum; tum Chirurgo, incide, inquam, fiſſura, atque eo incidente ſanguis miſſus fuit, unde ego proſtratus Deo gratias egi, & prout ſanguis emittebatur ipſe caput movebat ſuum, & illius

color

color illucebat, adeo ut loquutus ſit, dicens ubi ego ſum? animum illi addidimus, & in cibum pectus gallinæ & potui vinum dedimus, nec ceſſavimus odores ſuaves olfaciendo illi dare, & aromata in ejus nares indere, donec redierint illius vires, & intrarent ad ipſum homines, & largitus eſt illi Deus ſanitatem.

Aliquot poſt dies, excubiarum ſive cuſtodum ſtipatorum corporis Præfectum advocavit, interrogavitque de proventu, quem ſingulis annis percipiebat, ac ille ſignificavit ipſi, ſuum annum ſtipendium eſſe trecentorum millium ſeſtertiorum ſive drachmarum. Idem a Ductore ordinis ſive duce cohortis militum quæſivit, qui dixit illi eſſe illud quinquies centum millia; ab Eunucho ſuo idem percontatus eſt, qui reſpondit illud eſſe millies millie drachmarum; tum Gabrieli dixit, jus tuum tibi minime tribuimus, quandoquidem proventus horum, qui ab hominibus, ut ipſi dicunt, me cuſtodiunt, majores ſint tuis, qui me a morbis ac infirmitatibus cuſtodis. Juſſit itaque ut mihi aſſignetur proventus millies mille drachmarum. At ego dixi ipſi, O Domine, tuis ego non indigeo penſionibus, verum mihi largiaris unde poſſim villas pagoſve emere; quod & fecit: atque ego iis quas mihi dedit pecuniis villas in poſſeſſionem emi proventus millies millium drachmarum.

Inquit Joſephus Abrahami filius, narravit mihi Abu Iſaac Mohdi filius, cum populus Gabrielis domum diripuiſſet, ſub imperio Mahometis El-Emin, illum ad ſe confugiſſe & ſecum hoſpitio exceptum, ab iis, qui ipſum interficere volebant, defendiſſe: ut videbam, inquit Abu-Iſaac, turpem in Gabriele impatientiam nimiumque ob jacturam opum ſuarum moerorem atque & moeſtitiam præter modum, adeo ut non exiſtimem ullum mortalium tantum unquam doluiſſe ac ægre tuliſſe opum jacturam, quantum Gabrielem. Quando autem tumultuata eſt ſecta Elmebidatu & prodierunt hoſtili animo in Baſſra & in Ahwaz, venit ad me ſumma perfuſus lætitia, tanquam centies mille drachmarum accepiſſet: video, inquam, Aba-Iſa lætum? Reſpondit, ſic ſane: tum ego cauſam tantæ lætitiæ rogavi: pervaſerunt, inquit, El-Alawie meas villas in eaſque immiſerunt ignem. Quam mira, inquam ego, tua agendi ratio! quando populus opum tuarum partem diripuit, ita moerore afficebaris ut parum abeſſet quin animam efflares; & jam capiunt El-Alawie omnia penitus quæ poſſides, & tu tamen hanc præ te fers lætitiam? Reſpondit, impatientia mea inde erat, quod opibus in ſomnio donatus fuerim; at ſum ſpoliatus tempore gloriæ meæ ac dignitatis; & prodidit me qui præſidio mihi eſſe tenebatur; nec grave accidit mihi quod El-Alawie fecerunt; irrito enim conatu, bona viri ſimilis mei, qui ſub duobus imperiis opibus iiſdem ſemper afflueret, conſumunt. Et ni feciſſent, quod fecerunt (quamquam debebant, ut pote conſcii integritatis animi mei erga dominos meos, quos Deus ſuis cumulavit bonis) in mandatis dare ut ſalva remanerent prædia mea, & parceretur meis adminiſtratoribus; ni feciſſent, inquam, dicturi fuiſſent, Gabriel noſtri ſemper eſt ſtudioſus, quam diu imperium dominorum ipſius durat, opibus ſuis de nobis bene meretur, & nuncia domino-

dominorum ſuorum ad nos curat perferri; atque tum fama harum rerum ad Imperatorem allata fuerit, meque de medio ſublaturus fuiſſet; lætitia ergo afficior, quod villæ meæ ſint dirutæ, & ego ſim incolumis.

Inquit Joſephus, narravit mihi Farah, dictus Abba-Kharaſan, ſervus ac familiaris Salchi Ben Erraſhid, ſummam, inquit, rerum adminiſtrat herus meus Baſſræ, & præfectus ipſius in ea erat Abbu-Errazi; cum autem ædificum domus ſuæ, quæ in hippodromo ſita eſt, reſtaurare vellet Gabriel, herum meum rogavit, ut daret ipſi in munus quingentas trabes ex ligno arboris platani Indicæ (ſingula autem trabs aureis tunc væniit tredecim.) Meus vero herus multam pecuniarum eſſe ſummam exiſtimans reſpondit, quingentas non, at ſcribam ad Abbi-Errazi, ut ducentas tibi adferri trabes curet; non opus habeo, inquit Gabriel, ducentis. Tum hero dixi meo, opinor equidem aliquid in perniciem tuam Gabrielem eſſe moliturum. Ille vere reſpondit, Gabriel eſt mihi quacunque vili re deſpicabilior; quid? ego potionem medicam ab eo non accipiam, nec eum ut me curet rogabo. Aliquandiu poſt herus meus voluit Imperatorem inviſere; completo per adventum Mamuni conſeſſu, video, inquit Gabriel, vultum tuum, O Princeps Fidelium, eſſe immutatum, deinde aſſurgens acceſſit ad ipſum & arteriam contrectavit, dixitque, bibat Imperator Fidelium Oxymel, differatque prandium, donec ſcientia aſſequamur quid rei ſit. Fecit itaque El-Mamun prout indicavit ipſi Gabriel. Poſtea cæpit arteriam identidem palpare, nec quidquam mali ſentiebat. Illico Gabrielis ſervi ingreſſi ſunt manibus ferentes offulam panis & una ſimul fercula ciborum ex citrinis cucurbitis & viridibus phaſeolis minoribus & ſimilibus rebus confectorum. Non mihi probatur, inquit Gabriel, quod Fidelium Imperator quidquam ex animalium carnibus hodie comedat, ex his igitur cibis velit comedere. Ille itaque ſumpto cibo dormitum abiit, eoque expergefacto a meridiano ſomno Gabriel dixit, O Imperator Fidelium, odor vini calorem auget; auctor tibi ſum, ut in ſeceſſum tete recipias: diſceſſit ergo El-Mamun, & non multo poſt omnia heri mei ſtipendia fuere perdita.

Inquit Joſephus, mihi retulit Georgius filius Michaelis accepiſſe ſe ab avunculo ſuo Gabriele (quem ob multiplicem doctrinam in honore habebat noſter Gabriel, nam hoc excepto, nemo, mea quidem ſententia, illo doctior fuit, at amore & admiratione ſui magnaque dementia laborabat) quod anno centeſimo octogeſimo ſeptimo die primo menſis Moharram Gabriel improbaverit cauſam, cur Erraſhid victum ſuum imminueret, utpote nihil deprehendebatur in eo, neque in arteriarum pulſu quod neceſſariam redderet cibi diminutionem, quodque Erraſhido dixerit, O Princeps Fidelium, corpus tuum, laus ſit Deo, integrum ac ſanum eſt, neque ſcio ullam rationem, cur nolis alimentum tuum integre aſſumere? ille mihi, inquit Gabriel, cum multoties ipſi quæſtionem hanc inculcabam, dicebat; inſalubrem Bagdadi urbem ſum expertus, nolo tamen hiſce diebus ab ea procul abeſſe; an ſcis, inquit, aliquem locum illi vicinum, cujus aer ſit ſalubrior? Reſpondi, urbs El-Hira, O Fidelium Imperator: multoties

inquit, iter fecimus in illam urbem, & detrimento Aounum Ebadensem in ipsius regione diversando maximo affecimus. Dixi, O Princeps Fidelium, civitas Anbar optima habetur, & ipsius aer illo El-Hiræ est salubrior. Illuc itaque sese contulit, nec tamen plus cibi sumebat, immo indies minus cibi comedebat; quin & die Jovis, duos ante dies ac noctem, quam Giafarum interimi curasset, se a cibo abstinuit, jejunium agens. Giafar ad ejus interfuit cœnam, atque ipse quoque jejunus erat, in qua non multa Rashidus tetigit. Dicente illi Giafaro, O Princeps Fidelium, quid si aliquid plus cibi sumeres? Possem sane, ait, si vellem, sed malo levi stomacho noctem transigere, ut crastino mane cibum magis appetens cum uxoribus prandeam. Diluculo diei veneris surrexit ad equitandum, & cum ipso etiam Giafar Ebn Jahia equitavit. Vidi ipsum introducentem pedem suum in manicam Giafari, donec ad illius manum pervenerit; ac tum illum sibi adjungens amplexatus & inter duo lumina deosculatus est, atque manu sua in manu Giafari contenta incedit plus quam mille cubitorum. Deinde reversus ad tentorium suum dixit, per vitam meam ne vinum hauseris hoc toto die, illumque diem lætitiæ feceris. Ego quidem, inquit, familia sum distentus mea; tum ad me, O Gabriel, ait, ego pransurus sum cum uxoribus meis, mane tu cum fratre meo atque eidem ac ipse gaudio indulge. Bibi itaque cum Giafaro,& accersitis eduliis pransi sumus ambo; quin & cantorem Aba Re Kan cæcum accersiri jussit, nec quisquam præter nos duos illi interfuit consessui. Videbam autem famulos alterum post alterum ingredientes ad nos, quos ipse interrogabat, & illis respondentibus, suspiria edebat, mihi dicens, væ tibi, O pater Isæ, nondum adhuc cibum cepit Imperator: ego, per Deum, inquit, timeo ne sit in eo aliquis morbus, qui ipsum impediat quominus vescatur. Quoties vero bibere volebat, ad unumquemque cyathum vini jubebat Aba Re Kan carmen aliquod canere. Nec desiimus hoc modo indulgentes hilaritati usque ad tempus precationis serotinæ, cum ecce ingressus est ad nos Hashem Masrur natu major, & cum ipso Chalife Harthame filius Oion, & multa militium cohors, tum Chalifa extensa manu sua in manum Giafari dixit illi, surge, O improbe, mihi vero nihil vel dictum vel jussum est; extemplo igitur domum meam petii mentis minime compos, vix ibi dimidium horæ steti cum ad me venit Rashidi nuncius me ad ipsum ire jubens: ad illum ingressus caput Giafari coram eo in pelvi positum vidi. Interrogabasne inquit, O Gabriel, de causa cur victum meum imminuerim? Ita sane, respondi ego. Cogitatio, ait, de eo quod vides eo me adduxit: ego vero hodie sum apud memet ipsum tanquam ovans camela; cœnam affer meam, ut videas quantum plus cibi quam antea sumpturus sim. Comedebam quidem aliud post aliud ne ingravesceret cibus super me, & in morbum conjiceret. Ac tum afferri sibi jussit cibum suum eo ipso tempore, & illa eadem nocte comedit optime.

Inquit Josephus, retulit mihi Abrahamus Mohdi filius, quod cum reliquisset consessum Mahometis, tempore Chalifatus sui, vesperi, ob remedium quod ille sumpserat, Gabriel filius Bachtishuæ ad ipsum venerit

venerit mane diei ſequentis, & Emini ſalutem ipſi renunciaverit ac de ſtatu valetudinis & de remedio ſciſcitatus fuerit; deinde propius ad eum accedens dixerit; Imperator eſt miſſurus Ali filium Iſæ filii Mahan in Choraſanum, ut captivum in compede argentea Mamunum adduceret: verum alienus ſit a fide Chriſti Gabriel, ni Mamun vincat Mohametem, eoque occiſo regnum ipſius invadat. Tum ego, væ tibi, inquam, quare dicis hoc & quomodo dicere audes? Reſpondit ille, quia iſte Chalifa, delirus ac furore percitus, eſt hac nocte inebriatus & advocavit Aba Aſmet cuſtodum ſuorum præfectum, eumque veſtibus nigris exui meiſque indui veſtimentis juſſit, illi zona mea & mitra capiti impoſitis, & mihi ut illius tunicis veſtibuſque induerem & gladium accingerem atque in loco præfecti ſuorum cuſtodum uſque ad ortum ſolis ſederem, præcepit: alterum in alterius loco conſtituens & poſſeſſionem muneris more ſolito conferens. Ergo, inquit Abrahamus, Deus eas gratias & ea quibus fruitur beneficia eſt immutaturus, eo quod ipſe in ſe ipſo illa mutaverit. Etenim hominem Chriſtianum in cuſtodiam ſui conſtituit. Quandoquidem religio Chriſtiana omnium eſt viliſſima; quia in nulla alia habetur, tanquam neceſſaria conditio, ſeſe ad quicquid exoſum ingratumve quod vult inimicus ſubmittendi, uti parere cum quis ad aliquod opus ſine mercede faciendum adigitur; & ſi jubeatur incedere milliare, adjiciat & aliud milliare; ſi colapho illi cædatur altera gena, vertat & alteram, ut illa quoque percutiatur: que omnia plane ſunt aliena a religione mea. Tum, inquit Gabriel, declaravi illi, honorem hominis in hac vita fluxum eſſe parvique faciendum. Verum cum Imperator in loco medici ſui, qui ipſi vitæ cuſtos, corporis miniſter & naturæ ſervus eſt, ſedere fecit hominem qualis eſt Aba-Aſme, qui ex his omnibus nec multum nec parum intelligit, minime victurus eſt, & anima illius exitio futura.

Inquit Joſephus, audivi Gabrielem filium Bachtiſhuæ alloquentem Aba-Iſaac Abrahamum filium Mohdi, ſe apud Abbaſſam filium Mahometis fuiſſe; cum ad ipſum intravit aliquis poeta ejus laudes carminibus celebraturus, non deſiiſſe poetæ auſcultare donec venerit ad hoc diſtichon.

Si diceretur Abbaſſo, O fili Mahomedis, dic non [i. e. denega petenti] & tu immortalis futurus es, non diceret illud [ſcil. non. i. e. non denegabit.]

Audito, inquit Gabriel, hoc diſticho non potui memet ipſum continere, utpote ſciebam Abbaſſum hominum ætatis ſuæ eſſe avariſſimum. Poetæ itaque dixi, heus tu, puto loqui te de munificentia, voluiſti igitur dicere etiam [dabo] at tu dixiſti non. Tum Abbas ſubridens procul eſto, inquit, Deus faciem tuam deteſtetur.

Inquit Joſephus, alloquutus eſt Gabriel de ſe ipſo Aba-Iſaacum in eo conſeſſu; intravi, ait, ad Abbaſſum uno poſt Paſcha Chriſtianorum die, & erat in capite meo aliquid reſidui vini heſternæ diei, (idque accidit antequam Erraſhido operam dediſſem;) ſciſcitani mihi quomodo Princeps, quem honore Dignetur deus, evigilavit mane? Reſpondit ille, prout tu cupis. Non, per Deum, inquam ego, evigilavit

lavit Princeps prout cupio, neque prout cupit Deus, neque prout cupit Diabolus. Ipſe ob dicta iſta mihi iratus, dixit, quid ſibi vult hic loquendi modus, improbet te Deus? Reſpondi ego, penes me eſt demonſtratio. Afferto illam, inquit, ſin minus, deſpectui objiciam te, nec ingredieris domum meam amplius. Quantum ad id, aiebam, quod ego cuperem, eſt, ut fias Imperator Fidelium: nequaquam, ait ille. Quod vero, inquam, expetit Deus a ſervis ſuis eſt, ut pareant ei in iis quæ præcepit ipſis, & recedant ab iis quæ prohibuit. Tu autem, O Rex, ita te habes? Minime, inquit, Deus mihi condonet. Denique quod ab hominibus Diabolus deſiderat, eſt, ut impii ſint erga Deum, ſummamque ipſius poteſtatem abnegent; ſimiliter & tu, O Princeps? Reſpondit Abbas, nullatenus: at ne redeas poſthac ad ejuſmodi ſermonem.

Anno, inquit Quinum interpres, ducenteſimo decimo tertio, cum in Græciam, inferendi belli cauſa, profiſciſci decreviſſet El-Mamum, videretque Gabrielem, qui tum graviſſimo laborabat morbo, valde debilem, ab eo petiit ut ſecum Bachtiſhuam ipſius filium mitteret, & illum ſibi ſiſti juſſit. Ille autem ſimilis erat patri ſuo intelligentia & judicio. Quando ipſum alloquutus eſt El-Mamun & audiit quam optime reſponderet, eo ſummopere delectatus eſt, ipſum maximo in honore habuit, dignitate auxit, ſecumque in Græciam duxit.

Profecto ad expeditionem bellicam El-Mamuno, longum duravit Gabrielis morbus, adeo ut ſupremum diem obierit. Teſtamenti ſui curatorem nominavit El-Mamun; illudque ad Gabrielem generum ſuum deferri curavit. Porro Gabrielis exequiæ, pro eo quo erat dignitatis gradu & pro ipſius bene meritis & bonis operibus, tanto decore tantaque pompa celebratæ ſunt, quanta nulli e ſuis paribus contigit.

Sepultus fuit in Monaſterio Sancti Sergii in Medain. Cum autem rediiſſet e Græcia Bachtiſhua ejus filius, monachos ad inhabitandum illud monaſterium congregavit, illiſque vitæ neceſſaria conſtituit atque redditibus ipſos ditavit.

Familia Georgii, inquit Quinum interpres, & ejus poſteri, fuerunt omnium gentis ſuæ præſtantiſſimi propter eximia illa, quæ Deus ipſis peculiariter tribuit, naturæ & virtutis dona; animos, videlicet, liberales, beneficentiam, æquitatem, bona opera, erga pauperes miſericordiam, in viſitandis ægrotis & egenis ſedulitatem, & in auxiliandis adverſa fortuna utentibus & afflictis alacritatem; quæ omnia enarrandi & explicandi modum ſuperant.

Spatium autem temporis, quo Gabriel opera ſua apud Erraſhidum meruit uſque ad ejuſdem mortem, eſt viginti trium annorum. Inventus vero codex apud Gabrielem ab Amanuenſi ſuo conſcriptus, in quo ea ad quæ pervenerat dum Raſhido operam dedit, ordine recenſentur. Scilicet quod habuerit pro honorario ſolito ſingulis menſibus decies mille drach. quæ ſunt in anno centum & decem millia. ſpatio 23 an. bis mille millium & ſeptingenta & ſexaginta millia. Pro victu unoquoque menſe, quinquies mille drach. quæ in anno ſunt ſexaginta millia, ſpatio 23 an. ſunt millies mille & ter centum & octoginta millia.

Habeat

Habebat pro honorario ab Imperatoris familia seu Gynæceo singulis annis quinquaginta millia drach. Quæ spatio 23 an. sunt millies mille & centum quinquaginta millia.

Pro vestimentis accipiebat singulis an. quinquaginta millia drach. Spatio 23 an. sunt millies mille & centum quinquaginta millia.

Enumeratio singulorum.

Dabantur ei viginti volumina panni optimi Phrygii operis Tirazensis.

Item, Decem volumina panni ex sericoneto contexti Mansurensis.

Item, Decem alia ex sericoneto amplo.

Item, Tres partes (decem cubitorum singulæ ad conficiendas tres vestes) serici panni colorati pictive Jemanici. s. in Arabia Felice confecti.

Item, Tres partes panni serici Nisibensis colorati.

Item, Amicula tria ex pilis caprinis vel camelinis contexta.

Et ad assuendum vestibus alterum pannum, loco panni dabatur ei ex pellibus mustelæ Scythicæ, & mustelæ Foenariæ vulgo Fovinæ: item ex pellibus mustelæ albæ sive muris Hermelini & muris pontici.

Dabatur ei, ineunte Christianorum jejunio quadraginta dierum, quinquaginta millia drach. pecunia signata. Spatio 23 an. sunt millies mille & centum quinquaginta millia.

Et die Hosannæ s. Dominicæ Palmarum dabantur ei vestes, panni serici & similia pretio decem millium drach. Spatio 23 an. sunt ducenta & triginta millia drach.

Et die solutionis jejunii Muslimorum unoquoque anno, quinquaginta millia drach. pecunia signata. Spatio 23 an. sunt millies mille & triginta millia.

Pro sectione venæ Errashidi bis in anno, quinquaginta millia drach. singulis vicibus. Spatio 23 an. sunt bis mille millium & trecenta millia drach.

Pro potione medica bis in anno, quinquaginta millia drach. singulis vicibus. Spatio 23 an. sunt totidem.

Habebat a familiaribus Rashidi singulis annis, in vestimentis aromatibus & jumentis, centum & quadringenta millia. Spatio 23 an. sunt novem millia millium & ducenta millia drach.

Designatio personarum, & summarum singulatim enumeratio.

Ab Ja filio Giafari, quinquaginta millia drach.

A Zobaida, matre Giafari, quinquaginta millia drach.

Ab El-Abbasso, quinquaginta millia drach.

Ab El-Fadhlo, filio Rabii, quinquaginta millia drach.

A Fatime matre Mahometis, septuaginta millia drach.

In vestimentis, aromatibus, & jumentis, centies mille.

Et de proventu villarum suarum, quæ sunt in Giandisabur & Waswasi & Bassire, vectigalibus solutis, octingenta millia drach. pecunia signata. Spatio 23 an. sunt octodecim millium & quadringenta millia drach.

Et quod remanebat de vectigalibus ipsi assignatis septingenta millia drach. Spatio 23 an. sunt millies mille & centies mille drach.

Accipiebat a familia Barmacensi unoquoque anno pecunia signata, duo millia millium & quadringenta millia drach.

Designatio Personarum & summarum enumeratio.

Dabant ei, Jahia, filius Chalid, sexcenta millia drach.

Giafar filius Jahiæ, millies mille & centum millia drach.

El-Fadhl filius Jahiæ, sexcenta millia drach. Sunt spatio 23. annor. triginta & unum mille millium & ducenta millia drach.

Præter munera & largitiones, de quibus in hoc codice non fit mentio.

Summa omnium, quæ acquisivit 23 annis quibus operam dedit Rashidio & 13 an. quibus apud Barmacensem familiam opera meruit, abit ad 888800000 drachmarum.

Munera, quæ non memorantur inter impensas & res alias, juxta codicem ab autographo descriptum, sunt nonagenta aureorum millia & sexcenta millia drachmarum.

Sumptus ejus singulis annis circum circa bis mille millium & ducentæ drachmæ. Spatio 36 an. viginti septem millia millium.

Pretium gemmarum & quæ recondidit, quingenta millia aureorum & quinquaginta millia millium drach.

Quæ impendit in emendis prædiis, domibus, hortis, locis amoenis, servis, bestiis, balneis, sunt septuaginta millia millium & duodecim millia drach.

Quæ impendit in instrumentis, stipendiis, artibus, & artificibus, & similibus, octo millia millium.

Quæ prædictis annis impendit in bonis operibus, erogationibus, muneribus, beneficiis & largitionibus; & quæ perdidit in sponsionibus, & rapinis, ter mille millium drach.

Quæ ipsi denegarunt depositarii, sunt tria millia millium drach.

Nihilominus tamen his omnibus toleratis deductisque testamento, scripsit filio suo Bachtishuæ, curatorem El-Mamunum constituens, nonagenta millia aureorum, rogansque ut illa, nullo obice interposito, filio tradantur.

Gabriel autem filius Bachtishuæ est idem ipse, quem innuit Abu-Nwass in illo carmine quod Mamuno tribuitur, quando sic canit,

Interrogavi Aba-Isa, num Gabriel judicio præditus est.

Dixi, vinum perplacet mihi ;
Respondit, multum de eo interitus est.
Dixi itaque ipsi, quantum, defini mihi ;
Respondit, & sententia ejus decisio est,
Inveni, ait, naturas hominis,
Quæ sunt ipsa prima principia ;
Quatuor quidem ad quatuor pertinent,
Unicuique igitur naturæ litra [vini sufficit.]

Inter præclare dicta Gabrielis, hæc habentur:
Quatuor ætatem destruunt,
Cibum ad cibum introducere ante concoctionem;
Et jejuno stomacho bibere;
Connubio cum vetula conjungi;
Veneri in balneo indulgere.

Gabrielis sunt libri.

1. Epistola ad Mamunum de cibo & potu.
2. Liber introductionis ad artem Logicam.
3. Liber de coitu.
4. Epistola continens epitomen artis medicæ.
5. Syntagma suum.
6. Liber de descriptione & proprietatibus Thurium, quem scripsit gratia Abdallah Elmamunii.

N° 2.

B A C O N. 168.

DE SPECULIS.

EX Concavis Speculis ad solem positis ignis accenditur. Hæc ultima propositio libri de Speculis communibus sic demonstratur ibidem. Esto Concavum Speculum, &c.

Ibid. 177. Ex quibus omnibus quod prædicta positio insufficiens est, & nimis diminuta tam ratione multiplicationis, quam ratione combustionis. Ratione quidem multiplicationis deficit minus, quia, ut præostensum est, infinities infiniti radii ad superficiem speculi multiplicantur, de quibus non fit mentio in dicta positione, & tamen omnes reflectuntur a superficie speculi ad locum combustionis, sicut fide oculata experimur. Ratione etiam combustionis nimium deficit, quia, ut prius satis diffuse dictum est, infinities infiniti fortiores quam sint radii secundum modum illius positionis multiplicati perveniunt ad superficiem speculi; qui omnes ad locum combustionis reflexi in parvum locum congregantur, utpote infra latitudinem unius denarii, quod fide oculata probamus, ut prædictum est. Et patet ex hoc, quod tota lux in superficie speculi paulatim & gradatim coarctata pervenit ad locum combustionis, in quo est maxima coarctatio, quæ potest per talem figuram, scil. sphæricam, taliter aliqualiter caussari, quoniam ab illo loco, & citra & ultra, est major lucis latitudo.

N° 3.

Bacon. Perspectivæ. 165.

NAM per Reflexionem contingit unum apparere multa & infinita. Sic enim visi sunt aliquando in Cœlo simul plures Soles, & Lunæ, secundum quod Plinius recitat in Naturalibus; & hoc non accidit, nisi quando vapor dispositus fuit ad modum Speculi, & hoc ut sit multiplex vapor, & in diverso situ, & quod natura potest illud operari; unde possunt Specula sic fieri, & taliter poni & ordinari, quod una res apparebit quotquot volumus. Et ideo unus homo videbitur plures, & unus exercitus plures: etiam prætactæ sunt radices ad hoc, una sc. de Speculo fracto, cujus partes recipiunt situm diversum, & diversæ erunt imagines secundum diversitatem fractionum. Et alia radix de aqua & speculo, a quibus diversa imago resplendet. Si ergo ordinarentur specula utroque istorum modorum, quot voluerimus, manifestum est, quod una res apparebit in tot imaginibus quot cupimus, & sic pro utilitatibus Reipub. & contra Infideles possent hujusmodi appericationes fieri utiliter & terribiliter. Et si quis noverit aerem densare, ut Reflexio fieret ab eo, posset multas hujusmodi appericationes insolitas procurare. Sic vero creditur, quod Dæmones ostendunt castra, & exercitus, & multa miraculosa hominibus, & possunt per visionem reflexivam omnia occulta in locis abditis, in civitatibus, exercitibus, & hujusmodi deduci in lucem. Similiter possent Specula erigi in alto contra civitates contrarias & exercitus, ut omnia quæ fierent ab inimicis viderentur, & hoc potest fieri in omni distantia, qua desideramus; quia secundum librum de Speculis, potest una & eadem res videri per quinque Specula si volumus, si debito modo situentur, & ideo possunt propinquius & remotius situari, ut videremus rem quantum a longe vellemus. Possunt autem Specula sic ordinari, ut appareant quot voluerimus, & quæcunque in domo vel platea, & omnis aspiciens res illas videbit secundum veritatem, & cum currat ad loca visionis, nihil inveniet. Nam sic situabunt Specula in occulto respectu rerum, ut loca imaginum sint in aperto, & appareant in aere in conjunctione radiorum visualium cum cathetis, & ideo aspicientes currerent ad loca visionis, & æstimarent res ibi esse cum nihil fuerit, sed appericatio tantum: & sic secundum hujusmodi nunc tacta de Reflexione, & consimilia possent fieri non solum utilia amicis, & terribilia inimicis, sed solatia maxima valent philosophice procurari, ut omnis joculatorum vanitas obfuscetur ex pulchritudine miraculorum sapientiæ, & gaudeant homines ex veritate, longius exclusa Magicorum fallacia.

De Visione Fracta majora sunt: nam de facili patet per canones supradictos, quod maxima possunt apparere minima, & e contra: & longe distantia videbuntur propinquissime, & e converso. Nam possumus sic figurare perspicua, & taliter ea ordinare respectu nostri visus

ſus & rerum, quod frangentur radii & reflectentur quorſumcunque voluerimus, & ut ſub quocumque angulo voluerimus. Videbimus rem prope vel longe, & ſic ex incredibili diſtantia legeremus literas minutiſſimas & pulveres ac arenas numeraremus propter magnitudinem anguli, ſub quo videremus; nam diſtantia non facit ad hujuſmodi viſiones niſi per accidens, ſed quantitas anguli. Et ſic poſſet puer apparere gigas, & unus homo videri mons, & in quacunque quantitate, ſecundumque poſſemus videre ſub angulo tanto ſicut montem, & prope ut volumus; & ſic parvus exercitus videretur maximus, & longe poſitus appareret prope, & e contra. Sic etiam faceremus Solem & Lunam & Stellas deſcendere ſecundum apparentiam hic inferius, & ſuper capita inimicorum apparere, & multa conſimilia, ut animus mortalis ignorans veritatem non poſſet aliqualiter ſuſtinere.

N° 4.

In MS. Muſæi Protobibliothec. Oxon.

QUod autem hic intendo eſt, de correctione Calendarii, quo utitur Eccleſia. Julius quidem Cæſar in Aſtronomia edoctus, complevit ordinem Calendarii ſecundum quod potuit in tempore ſuo; & ſicut Hiſtoriæ narrant, contra Achoreum Aſtronomum, & Eudoxum ejus Doctorem diſputavit in Egypto, de quantitate Anni Solaris, ſuper quam fundatum eſt Calendarium noſtrum, unde, ſicut Lucanus refert, ipſe dixit:

Non meus Eudoxi vincetur Faſtibus Annus.

Sed non pervenit Julius ad veram anni quantitatem, quam poſuit eſſe in Calendario noſtro 365 dies, & quartam diei integram, quæ quarta colligitur per quatuor annos, ut in anno Biſſextili computetur unus dies plus quam in aliis annis communibus. Manifeſtum autem eſt per omnes Computiſtas, antiquos & novos, ſed & certificatum eſt per vias Aſtronomiæ, quod quantitas anni Solaris non eſt tanta, imo minor; & iſtud minus æſtimatur a ſapientibus eſſe quaſi 130 pars unius diei, unde tanquam in 130 annis ſuperflue computatur unus dies, qui ſi auferretur, eſſet Calendarium correctum quoad hoc peccatum.

Secundum quod expono circa Eccleſiaſtica, & de corruptione Calendarii[a], quæ eſt intolerabilis omni ſapienti, & horribilis omni Aſtronomo, &c. Julius quidem Cæſar conſtituit Calendarium, quod habemus, nec unquam fuit poſtea correctum, & in tempore ſuo non habuit falſitatem, quæ nunc regnat, propter mutationes a tempore ejus, &c. Sed non fuit Aſtronomia in uſu Latinorum niſi parum, nec in uſu Eccleſiæ, apud Græcos & Hebræos. Sed modo ſunt Aſtronomi ſufficientes adhæc, &c.

a In Opere ſuo ad Clement. IV. MS.

N° 5.

Epiſtol. ad Joh. Pariſienſ. c. 6.

IN omnem diſtantiam, quam volumus, poſſumus artificialiter componere ignem comburentem ex Sale Petræ & aliis: (viz. Sulphure, & Carbonum pulvere, ut in MS Ger. Langbaine legitur) Præter hæc (i. e. combuſtionem) ſunt alia ſtupenda naturæ; nam ſoni velut Tonitrus, & coruſcationes poſſunt fieri in aere, imo majore horrore, quam illa quæ fiunt per naturam. Nam modica materia adaptata, ſc. ad quantitatem unius pollicis, ſonum facit horribilem, & coruſcationem oſtendit violentam, & hoc fit multis modis, quibus Civitas aut Exercitus deſtruatur ... Igne exſiliente cum fragore inæſtimabili ... Mira hæc ſunt, ſi quis ſciret uti ad plenum, in debita quantitate & materia.

N° 6.

Sir John Forteſcue's Defence of the Title of the Houſe of Lancaſter, in the Cotton Library.

ITem Regibus Angliæ Regali ipſo officio plura incumbunt, quæ naturæ muliebri adverſantur ..... Reges Angliæ in ipſa unctione ſua talem cælitus gratiam infuſam recipiunt, quod per tactum manuum ſuarum unctarum infectos morbo quodam, qui vulgo Regius morbus appellatur, mundant & curant, qui alias dicuntur incurabiles. Item aurum & argentum ſacris unctis manibus Regum Angliæ in die Paſchæ Divinorum tempore (quemadmodum Reges Angliæ annuatim facere ſolent) tactum devote & oblatum, Spaſmaticos & Caducos curant; quemadmodum per annulos ex dicto auro ſeu argento factos, & digitis hujuſmodi morbidorum impoſitos, multis in mundi partibus crebro uſu expertum eſt. Quæ gratia Reginis non confertur, cum ipſæ in manibus non ungantur, &c.

N° 7.

J. Bradwardine, Archiepiſcopus Cantuarienſis, in libro de cauſa Dei, l. 1. c. 1. corol. pars. 32. p. 39.

QUicunque negas miracula, Chriſtiane, veni & vide ad oculum adhuc iſtis temporibus in locis ſanctorum per vices miracula glorioſa. Veni in Angliam ad Regem Anglicum præſentem, duc tecum

cum

cum Christianum quemcunque habentem morbum Regium, quantumcunque inveteratum profundatum & turpem, & oratione fusa, manu imposita, ac benedictione sub signo crucis data, ipsum curabit in nomine Jesu Christi. Hoc enim facit continue, & fecit sæpissime viris & mulieribus immundissimis, & catervatim ad eum ruentibus, in Anglia, in Alemania, & in Francia circumquaque ; sicut facta quotidiana, sicut qui curati sunt, sicut qui interfuerunt & viderunt, sicut populi Nationum, & fama quam celebris certissime contestantur. Quod & omnes Reges Christiani Anglorum solent divinitus facere, & Francorum, sicut libri antiquitatum & fama regnorum concors testantur : unde & morbus Regius nomen sumpsit.

N° 8.

Viro Doctissimo JOHANNI FREIND, M. D.

MICHAEL MATTAIRE, S. D.

Fidem, vir Amicissime, libero ; quam haud ita pridem, cum sermones inter nos super nostratium Medicorum scriptis haberemus, dedi, me tecum, quæ mihi literaria veterum monumenta evolventi passim de Linacro Caioque occurrerunt, communicaturum.

Thomas Linacrus, anno circiter [a] 1460 natus, studiorum tyrocinia Florentiæ [b] sub Demetrio Chalcondyla & Angelo Politiano, una cum Laurentii de Medicis filiis, posuit. Inclaruit ea maxime tempestate, qua crassa præcedentium sæculorum barbaries, renascentibus in Europa literis, cœperat paulatim exolescere. Viri tunc literati solebant suam plerumque operam in Græcorum Auctorum Libris Latine reddendis collocare : opus sane nemini, nisi linguæ utriusque apprime peritissimo, suscipiendum. Plurimi ex Italis in hoc se exercuerunt : Linacrus inter Anglos (nisi fallor) primus huic negotio manus haudquaquam impares admovit. Virium suarum periculum fecit in opusculo Procli de Sphæra Latine vertendo ; [c] quod alius antea quidam fertur, at misere, tentasse. Postquam Romam [d], ubi cum Hermolao Barbaro amicitiam conflavit, invisisset, in Angliam reversus, illam Procli versionem a se politius limatam, & ab Aldo Manutio, anno 1499, excusam, Arthuro Cornubiæ Walliæque Principi, Henrici VII filio & hæredi, addita præfatione, dedicavit. Accipe hic honorificam Linacri mentionem ex epistolis supradictæ editioni præfixis.

" Aldus Manutius Ro. Alberto Pio Carporum Principi, S. P. D.

" -- Cum superioribus diebus curassem imprimenda Arati Phæno-
" mena cum Theonis ennarratione, visum est illis adjungere Procli
" Sphæram, & eo magis, quod eam Thomas Linacrus Britannus docte

a Consule paulo post annum, quo obiit. b Baile Dict. c d ibid.

" &

" & eleganter Latinam nuper fecerit, ad meque noſtris excudendam
" formis miſerit. Eſt enim opuſculum iis, qui in Aſtronomiam induci
" atque imbui cupiunt, utiliſſimum. Quod cum ipſe Linacrus no-
" ſter acri vir judicio percenſeret, Arthuro Principi ſuo hoc a ſe trala-
" tum opuſculum nuncupavit; quod adoleſcens ille bonarum litera-
" rum ſtudioſus aſtrologiæ operam daret. Quamobrem & nos id ip-
" ſum opuſculum noſtra cura impreſſum ad te legendum mittimus,
" quod jam Peripateticus mathematicis diſciplinis navare operam cœ-
" peris. Quod eo etiam libentius leges, quod ſit a Thoma Linacro
" ſumma tibi familiaritate conjuncto interpretatum. Qui utinam &
" Simplicium in Ariſtotelis Phyſica & in ejuſdem Meteora Alexan-
" drum, quos nunc ſumma cura Latinos facit, ad me dediſſet, ut &
" illos una cum Proclo ad te mitterem. Quanquam (ut ſpero) eoſque
" & alios in philoſophia medicinaque perutiles libros aliquando dabit;
" ut ex eadem Britannia, unde olim barbaræ & indoctæ literæ ad nos
" profectæ Italian occuparunt, & adhuc arces tenent, Latine & docte
" loquentes bonas artes accipiamus, ac Britannis adjutoribus fugata
" barbarie arces noſtras recipiamus, &c. Horum ego Latinitatem &
" eloquentiam admiratus Gulielmi Grocini viri Græce etiam, nedum
" Latine, peritiſſimi, atque undecunque doctiſſimi, quam ad me
" doctam quidem & elegantem dedit, epiſtolam ſubjungere placuit,
" &c. Venet. pridie Idus Octob. M.ID.

" Gulielmus Grocinus Britannus Aldo Manutio Romano, S. P. D.

" Rediit in Britanniam nuper amicus meus ſummus, idemque tuus,
" Alde humaniſſime, Thomas Linacrus, ſalvus (eſt Deo gratia) &
" incolumis. Is, cum tua ſingularia in ſe merita abunde mihi expo-
" ſuiſſet, facile perfecit, ut te vel hoc ſolo nomine mirifice diligerem,
" &c. Noſter Linacrus nunciavit mihi te ſtatutum habere, ut libros
" ſacros Veteris Teſtamenti Latine Græce & Hebraice, Novi Græce
" & Latine imprimas, &c. Quod ad nos attinet, nihil prætermittemus,
" quod huic rei futurum adjumento videbitur, &c. Ex urbe Londino
" vj. Calend. Septembr."

Quod in Aldina epiſtola legitur de Ariſtotele, videtur [e] Eraſmus expectaviſſe; & [f] nonnulli aſſerunt, initum fuiſſe inter Linacrum, Latimerum, Grocinumque conſilium, ut Ariſtotelem integrum Latine conjunctis operis ederent. Verum id ſucceſſiſſe nondum comperi. De Galeno autem habebis, quæ ad meam notitiam pervenerunt.

Linacrus in patriam redux, & totus ad medicinæ ſtudium converſus, nihil antiquius habuit, quam ut Galeni ſua vix [g] adhuc lingua noti opera Latio donaret. Initium ſibi ducendum propoſuit a Sex de tuenda Sanitate [h] Libris: quorum Latinam editionem, viris doctiſſimis (ut ipſe ait) partim ex Italis, partim ex Germanis & Gallis, præcipue Eraſmo & Budæo, hortantibus vulgatam, Henrico VIII, Angliæ

e Epiſt. 29. lib. 10. Expectamus prima fœtura libros Ariſtotelis Meteorologicων. f Baillet, Tom. 3. Sect. 826. g Therapeutica Græce prodierunt Venetiis anno 1500. h Hi poſtea Pariſiis apud Simonem Colinæum prodierunt 1530.

Regi

Regi nuncupavit, epiſtola Londini xvj Calen. Quintiles, MDXVII data: in qua (ut ſummam modeſtiam cum ſumma eruditione conjunctam facile agnoſcas) hæc animadvertas velim; "Qui libri (inquit) "ſi a me Latinitate donati minoris fortaſſe cuipiam videbuntur, quam "ſunt a me prædicati; erit id fateor infantiæ meæ maxime imputan-"dum: niſi forſan eorum virtuti, utpote quam pro merito exæquare "nec modeſtus quiſpiam ſperaverit, nec temerarius poſſit."

His deinde adjunxit "Quatuordecim de Morbis curandis Libros; "opus plane (ut fatetur) arduum, & quod ſive id ob ſubtilitatem ſu-"am, ſive prolixitatem, mille jam annis nemo ſatis Latine, ne dicam "ex tanti operis dignitate, vertere (quod ſciam) eſt aggreſſus." Horum verſioni ejuſdem Regis, cujus medicus erat, patrocinium conciliavit: quem ſic præfatur; "— Interim, Rex Clariſſime, ſines has "quoque lucubrationes ſub tui nominis patrocinio commendatiores "exire: præſertim cum non tam a me tibi deſtinatæ ſint, quam plane "debitæ; vel quod, in qua natæ ſunt, aulæ tuæ veluti fœtura ſint; "vel quod tu quicquid uſquam laborum eſt meorum, jure tibi vendi-"ces; qui me tam munifice non victu modo ſtipendioque alis, ſed "etiam ampliſſimis muneribus ornas.— Cui potius medicus tuus "hoc, quo ſanitati tuæ conſuli poſſit, conferam, quam tibi? &c." Hanc editionem Janus Laſcaris ſequenti epigrammate commendavit:

"Omnigenos Pæan ſuetum te pellere morbos
  "In Latio, & Diti ſubtrahere arte animas,
"Deſidem ubi & bardum vidit, facunde Galene,
  "Poſthabitumque aliis quos memorare piget;
"Dixit proſpiciens populis; Age, myſta Linacre,
  "Redde virum ingratis quamlibet Auſoniis,
"Tam ſibi, quam proavis, qui dogmata priſca relinquunt,
  "Triciſque involvunt ingenia & tenebris.
"Hæc Deus. At Thaumas afflatus numine, talem
  "Te vertit, qualem Græcia culta tulit.

Hanc verſionem poſtea Simon Colinæus Pariſiis anno 1530, impreſſit, recognitam a Gulielmo Budæo; "qui animadvertit Lina-"crum in illo opere multo plus tribuiſſe priſcæ ſcribendi vertendique "ſeveritati, quam iſtius temporis indulſiſſe licentiæ laſcivienti.

"Linacrus, cui [1] nihil magis in votis fuit, quam Galeni opera om-"nibus, qui Romana lingua utuntur, communicari; quæ in manus "inciderunt, & per valetudinem potuit, ipſe fecit Latina: & egregium "ejuſdem de Motu Muſculorum opuſculum, quod Nicolaus Leoni-"cenus vir doctiſſimus Latinum fecerat, & Florianus amicus ſuus ipſi "ab urbe miſerat, formulis in multa exemplaria quamprimum ex-"cudendum curavit.

"Libros præterea tres de Temperamentis, unum de inæquali In-

1 Linacri ipſius hæc ſunt verba, quæ lego in iſtius opuſculi editione per Guinterium Joannem Andernacum ex Simonis Colinæi officina Pariſiis anno 1528, emiſſa.

" temperie, Latine verſos (Cantabrigiæ primum per Joannem Siberch
" 1521, & deinceps Pariſiis in officina Simonis Colinæi 1523, im-
" preſſos) epiſtola Londini anno MDXXI, Nonis Septembris data, Papæ
" Leoni X obtulit; cupiens aliquo officii genere ſe declarare non im-
" memorem collatæ recens in ſe non vulgaris munificentiæ; qua ip-
" ſum quoque, ſicut reliquos, quicunque illum olim in ludum comi-
" tabantur, Pontifex beare dignatus fuerat; promittens interim plura
" majoraque (ut primum per valetudinem & miniſterii ſui officia lice-
" ret) ſub illius Pontificis nomine edenda."

Alias aliquot Linacri lucubrationes recenſet ſequens ipſius ad Guli-elmum Cantuarienſem Archiepiſcopum epiſtola.

" Statueram, ampliſſime Præſul, pro ocio, in quod me, honorifico
" collato ſacerdotio, ex negocio primus vindicaſti, merito primos ejus
" fructus tibi dedicare. — Id conſilium quemadmodum neceſſario,
" non ſponte mutarim, alia [n] epiſtola ſignificavi. Decreveram & aliud
" animi mei exiguum illud quidem, ſed tamen non omnino incon-
" gruum monumentum tibi nuncupare; ut Galeni de Elementis
" opere, quod cæteros ejus libros ordine præcedit, a me converſo, &
" tibi dicato, in ipſa maxime fronte mearum in eum lucubrationum
" primus auctor ocii noſtri legereris. Sed cum id certis negotiis di-
" ſtrictus diſtuliſſem, ecce malum hoc, quo aſſidue crucior, ita deſæ-
" vire cœpit, ut, quod deſtinaram, abſolvi a me poſſe deſperarem.
" Unum igitur, quo me munificientiæ tuæ non immemorem teſtarer,
" fuit reliquum, ut Galeni de Naturalibus Facultatibus libros, quos
" inchoatos in manibus habebam, ubi per morbi ſævitiam liceret,
" abſolverem; ac ultimos ſaltem ocii mei fructus, quando primos non
" licuit, ſub tuo nomine publicarem, &c."

Hos tres libros, & unum de Pulſuum Uſu, cum quibuſdam Pauli Æginetæ de Diebus Criticis, ex Linacri interpretatione, prælo iterum ſubjecit Colinæus anno 1528, cum hac Guinterii Joannis Andernaci præfatione. " En habes, optime lector, Galeni libros tres de Naturæ
" Facultatibus, elegantiſſime, a Thoma Linacro, Deum immortalem,
" quo viro! in Latinum ſermonem tralatos. His & alter de Pulſuum
" Uſu, tum ejuſdem Auctoris tum Interpretis, eſt additus. Qui jam
" vel hoc nomine tibi gratiores eſſe debebunt, quod hactenus in Gal-
" lia aut etiam Germania lucem non viderint. Nam Petrus Bellus
" Ducis Vendovienſis Phyſicus, nuper ex Anglia primus, quo cum
" Oratoribus Chriſtianiſſimi Regis Gallorum profectus erat, una ſe-
" cum eos fauſtis avibus advexit: ſed ita quibuſdam in locis typogra-
" phorum vitio depravatos, ut falſa interim pro veris, aſcita pro nati-
" vis continere, denique non parum quaſi degenerare ab origine vi-
" derentur. Quod cum ſenſiſſet acri vir ingenio, recognoſcendum
" nobis de integro ad Græci exemplaris veritatem tradidit, &c."

Hunc de Pulſuum Uſu (cum aliis de Pulſibus Galeni libris) tractatum Latine iterum luce donavit Colinæus anno 1532, recognitum ab Hermanno Cruſerio Campenſi, cum ipſius Cruſerii præfatione; in qua

n Hæc nondum ad meam notitiam pervenit.

Henri-

Henricum VIII, Angliæ Regem ſic affatur, — " Alumni tui inſtitu-
" tum ſequor Thomæ Linacri, ut quem ille vir doctiſſimus patronum
" elegiſſet & defenſorem exactiſſimorum ſuorum operum, eidem mea,
" non illa quidem elimatiſſima, ſed tamen plurimi laboris & operæ
" certæ, offerrem; quo ejus auſpiciis in vulgus fœliciter exirent."

Conſtat [k] Linacrum obiiſſe anno ſalutis Chriſtianæ 1524, ætatis ſuæ 64; in D. Pauli Æde apud Londinenſes ſepultum.

Poſt ejus mortem quadriennio, viz. 1528, Pariſiis apud Simonem Colinæum impreſſi ſunt, Latine, illo interprete, quatuor Galeni de Symptomatibus libri, ſcil. unus de eorum Differentiis, tres de Cauſis: quibus Anonymus quidam ſic præfatus eſt.

" Vix poteſt explicari, ſtudioſe lector, quam elegans & eruditum
" de Symptomatis opuſculum in manibus habes. — Nec tacendum
" eſſet, quantis Latinæ linguæ deliciis hos commentarios Linacrus du-
" dum donavit, vir ut utriuſque linguæ doctiſſimus, ita reconditā-
" rum artium cum primis eruditus: qui ſtudioſos omnes (dum vix-
" erat) ad meliorem illam mentem non modo adhortabatur, verum
" etiam maximis muneribus & fovere & alere ſolebat, ut non imme-
" rito tanquam alter Mecænas doctis hominibus haberetur. Ille ſuis
" lucubrationibus & vigiliis fortaſſis in non parvum ſuæ valetudinis
" diſpendium noſtræ conditionis miſeratus, tantum de re medica me-
" ritus eſt, quantum noſtri ſæculi nemo alius, quippe qui meliorem
" partem medicinæ e Græco in Latinum rara fœlicitate verterit. Qua-
" tuordecim enim libros de methodo medendi, de ſanitate tuenda
" ſex, de naturali facultate tres, de temperamentis tres, de inæquali
" intemperie unum, de uſu pulſuum unum, cum his de ſymptoma-
" tibus, ſumma ſui ingenii fœtura, tam Latine vertit, ut non melius
" aut elegantius Græce eos olim Galenus ſcripſerit. Multa item alia
" a ſe verſa reliquit, quæ, quod ante obitum non erant edita, veren-
" dum eſt, ne in manus ſtudioſorum nunquam exeant."

Sine hic interjiciam luculenta quædam de interpretandi, qua Linacrus valuit, facultate teſtimonia. En [l] Eraſmi inter veteres de noſtro judicium. " Tandem apud nos proſtare cœpit Galenus a Lina-
" cro verſus, qui mihi ſupra modum placet. Poſthac & medicum
" fieri juvat. Et, mitto dono libros Galeni, opera Linacri melius
" Latine loquentes, quam antea Græce loquebantur. Et: Eſt apud
" Britannos vir undequaque doctiſſimus Tho. Linacrus — multis
" annis elimatas lucubrationes ſuas viciſſim edit in lucem. Prodiit
" Galenus περὶ τῶν ὑγιεινῶν tanta fide, tanta luce, tanto Romani ſermonis
" nitore redditus, ut nihil uſquam deſideret lector Latinus: imo ni-
" hil non melius reperiat, quam apud Græcos habeatur. Succeſſe-
" runt libri Therapeutices, quos ſcis, quales antehac habuerimus.
" Et: Apud Britannos ſtudio Thomæ Linacri ſic nuper diſertus cæpit
" eſſe Galenus, ut in ſua lingua parum diſertus videri poſſit. Ejuſ-
" dem opera ſic Latine legitur [m] Ariſtoteles, ut, licet Atticus, vix in

k Baile Dictionar.

l Lege paſſim Eraſmi Epiſtolas.

m Nihil adhuc Ariſtotelis a Linacro verſum legi. Vide prius not. (c)

" ſuo

" ſuo ſermone parem habeat gratiam. Et in Ciceroniano: Lina-
" crum novi virum undequaque doctiſſimum. — Urbanitatem nuſ-
" quam affectat, ab affectibus abſtinet religioſius quam ullus Atticus,
" breviloquentiam & elegantiam amat, ad docendum intentus. Ari-
" ſtotelem & Quintilianum ſtuduit exprimere. Et in aliqua ſuarum
" ad Linacrum epiſtolarum; — At tu ſi mihi permittis, ut libere te-
" cum agam, ſine fine premis tuas omnium eruditiſſimas lucubratio-
" nes, ut periculum ſit, ne pro cauto modeſtoque crudelis habearis,
" qui ſtudia hujus ſæculi tam lenta torqueas expectatione tuorum
" laborum, ac tam diu fraudes deſideratiſſimo fructu tuorum volu-
" minum. Ecce Petri Danielis [n] Huetii inter recentiores de Linacro
" teſtimonium & cenſuram. Sed ad Anglos pergamus. Et primum
" omnium, cum propter hominis ætatem, tum propter inſignia in
" rem literariam beneficia, adeamus Thomam Linacrum, quo nemo
" majorem orationis nitorem caſtitatem & condecentiam ad inter-
" pretationem contulit: quarum virtutum integritatem dum diligen-
" tius tueri ſtudet, fidelem verborum affectationem, raro quidem,
" at aliquando tandem, omiſit.

Nunc ad illam Anonymi Præfationem, quam hæc digreſſio, haud-
quaquam intempeſtiva, abruperat, redeo.

" Linacrus Grammaticam abſolutiſſimam paulo ante mortem
" chalcographis excudendam commiſerat. In quibus (ſcil. Lucubra-
" tionibus) ut cæteris omnibus ſatisfaciebat, ita ſibi fere nuſquam;
" utpote qui per valetudinem, quæ multis annis parum erat proſpera,
" otium illud literis dicatum vel minutatim concidere cogebatur. Ex
" hujus hominis interitu res medica tantam jacturam paſſa eſt, ut
" ſuo jam patrono vidua prope elangueſcat & periclitetur. Bene
" precemini, ſtudioſi lectores, animæ hujus de re literaria tam bene
" meriti; qui ad hæc tum Oxonii cum Cantabrigiæ ſuis impenſis pub-
" licas lectiones medicinæ ſtudioſis perpetuo futuras eaſque honori-
" ficis ſalariis ſuſtinendas curavit; quo ars una generi humano ma-
" xime neceſſaria, jamdiu prope extincta, veterem illum ſuum ni-
" torem reſumat & aſſequatur. Vale.

De illa Grammatica paululum aliquid dicendum eſt, quam Li-
nacrus in Mariæ Cornubiæ & Walliæ Principis Henrici VIII filiæ
gratiam conſcripſit. Ille (ut ejus præfatio declarat) cum Mariæ
" a Rege patre, pro ſanitate tuenda, comes datus fuiſſet, nec id mi-
" niſterium obire per valetudinem liceret; ſecum cogitavit, quanam
" alia ratione ei eſſe uſui potiſſimum poſſet. Itaque cernens in ea
" generoſum feliciſſimi ingenii ad ſtudia literarum impetum, hunc
" juvandum fovendumque cenſuit, & latinæ linguæ rudimenta, quæ
" Anglis antea ediderat, nunc in ſummam quam potuit, redegit cla-
" ritatem. Eadem poſtea Buchananus cum Gilberto Kennedo Co-
" miti Caſſiliſſæ ſummæ ſpei adoleſcenti prælegeret, placuit illi ſupra
" modum in eo viro etiam in rebus minimis citra curioſitatem exacta
" diligentia, & ordinis lux, quanta in tam confuſa rerum congerie

n Lib. de Clar. Interpret.

eſſe

" esse potest, & quædam sani judicii lectoribus in argumento vul-
" gato non ingrata futura novitas. Quare visus est sibi operæ pre-
" tium facturus, si eum libellum e vernaculo Anglorum sermone,
" quo primum ab auctore est editus, in Latinum verteret." Hanc Buchanani versionem nitidissime excudit Robertus Stephanus 1536.

Aliud autem Grammaticale opus composuit nempe, " Sex de " emendata Latini sermonis structura Libros," ex Richardi Pynsoni officina Londini primum mense Decembri 1524, & postea Parisiis ex Roberti Stephani prælo 1527 & 1532, & ab aliis typographis sæpius deinceps editos: in quibus consummatam artis illius peritiam & multifariam optimorum quorumque auctorum lectionem eruditus harum rerum judex non poterit non admirari.

Habes jam nostri Linacri imaginem; ex elaboratis & elegantissimis illius operibus, unitisque complurium doctorum per universam Europam virorum ipsi plaudentium suffragiis delineatam. Obganniat nunc Batavus iste Buchanani prætumidus editor: clamitetque peculiari petulantia fretus, nullum ex Anglis scriptorem cum eruditis aliarum gentium viris (aut, juxta Burmanianam Latinitatis elegantiam, cum aliis gentium eruditis) posse comparari.

Quod ad Caium attinet, de ejus scriptis copiosissime egi in tertio meorum Annalium Typographicorum tomo, paucos intra dies proditoro; ad quem, si hisce tui amici nugis delectari possis, te remitto.

Vale. Ex Museolo, MDCCXXV. xiv. Cal. Novemb.

N° 9.

THomas Lynacrus, Regis Henrici VIII medicus; Vir & Græce & Latine, atque in re medica, longe eruditissimus. Multos ætate sua languentes, & qui jam animam desponderant, vitæ restituit. Multa Galeni opera in Latinam linguam, mira & singulari facundia vertit. Egregium opus, de Emendata structura Latini sermonis, amicorum rogatu, paulo ante mortem edidit. Medicinæ studiosis Oxoniæ Publicas lectiones duas, Cantabrigiæ unam, in perpetuum stabilivit. In hac urbe Collegium Medicorum fieri sua industria curavit, cujus & Præsidens proximus electus est. Fraudes dolosque mire perosus; fidus amicis; omnibus juxta charus: aliquot annos antequam obierat, Presbyter factus, plenus annis ex hac vita migravit, multum desideratus, Anno Domini 1524, die 21 Octobris.

Vivit post Funera virtus.

Thomæ Lynacro clarissimo Medico,
Johannes Caius posuit, anno 1557.

INDEX PROPRIORUM NOMINUM.

A.

Annos

Hip-

Sant-

T.

U.

V.

W.

Z.

INDEX RERUM.

Cau-

TABULA

Operum hoc Volumine comprehenſorum.

Erratum, Pag. 546, pro Arnoldus, lege Petrus: pro Arnoldum, lege Petrum.